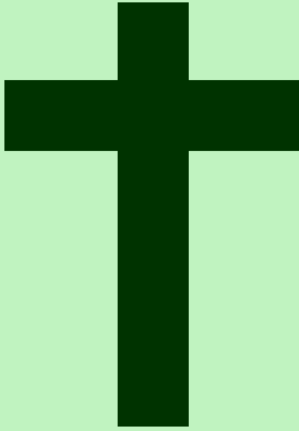

Manikáne O
Ehwehne

God's New Talk: The New Testament in the Awa Language of
Papua New Guinea

Manikáne O Ehwehne
God's New Talk: The New Testament in the Awa Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Awa long Niugini

copyright © 1974, 1997 Wycliffe Bible Translators, Inc.

© Faith Comes by Hearing

Language: Awa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2013-12-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023
9673cf68-887a-574e-9ac8-846469c86b12

Contents

FRT	1
Mátiyu	3
Máhka	67
Arúka	104
Sóni	168
Eqmaro Ke	211
Aroma	271
1 Kórína	301
2 Kórína	330
Kárétía	348
Épésa	358
Pírípái	368
Kórósía	375
1 Tésárónáika	382
2 Tésárónáika	388
1 Tímóti	392
2 Tímóti	401
Táitása	407
Pírémóna	411
Ibaru Ke	413
Sémísi	436
1 Píta	444
2 Píta	452
1 Sóni	457
2 Sóni	464
3 Sóni	465
Súta	467
Sokigi	470
Read the New Testament	502

Manikáne O Ehwehne God's New Talk: The New Testament in the Awa Language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Awa long Niugini

Manikáne O Ehwehne

The New Testament in the Awa language of Papua New Guinea
[awb]

Translation: © 1974, 1997, 2002, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Print publication 2002 by The Bible League
Print version ISBN 0 86893 364 3

Web version
2012, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

<http://pngscriptures.org>

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Your are free to share – to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- **Noncommercial.** You may not use this work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not alter, transform, or build upon this work.
- **In addition,** you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice – For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem **yu ken givim kopi long narepela manmeri.** Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long <http://tokplesbaibel.org>. Yu no ken kisim mani na salim dispela. **Yu mas givim nating.** Na tu, **yu no ken senisim Tok.**

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken **askim mipela**.

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long *<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode>*.

Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim mipela**.

Púku Áwíqkakaq Ogahq Awíkákáq Náhmbahq
Áwíqkakaq Kéh Kánéhe

Púku Áwíq[tab]Ogahq Awíq[tab]Náhmbahq

Mátíyu

Ebeq sáhnshawe ahtebe ehwehne.

Mátíyuwe téh táhkísi moné mewe arámbéhríúwana anehe Sísaga we kéro aní míankeheéna we omaq atowana wene táhkísi arámbéhrí suena Sísá kérowe. We mó awíqme Áríwaie. Wega wenawahrah Asiú keyábé iwíáhéna mah pukú sehiranúwe. Asiu kegá mah pukú sáhnshawe Sísane ehweh kawerue siahtebéra wensabé aiq pútare atagehéna Mátíyuga sehiranúwe. Asiu kegá iwíáhéna, Mókake Manikánka anotah aní omaq atahnana wega ite Asiu kegé Wahnah míanieéna sinkehe uwe. Sísá Karáhéga ite meirena kaweraitankeheéna Manikánka we omaq atena eqmarowe. Wenawahrah Asiú kéné sína Wahnáhmé íre mó aní míre. We Sísá wire éra Asiu kegá wensabé aiq pútare atagehéna Mátíyuga mah pukú sehiranúwe.

Mátíyuga mah kawéq éhwéh sehiranúwe.

Sísá Karáhéne aigaqnaréh síwíqmarí kéh éhwéhne.

(Árúka 3.23-38)

¹ Sísá Karáhéne aigaqnaréh síwíqmarí mahraue kéhre.

Sísawe Tébíti kahnáhne.

Tébítiwe Ébárahma kahnáhne.

² Ébárahmawe Áhísáhkine abowáe.

Áhísáhkiwe Sékópáne abowáe.

Sékópawe Súrareh ábárahnahne sibowáe.

³ Súrawe Pérésareq Sérareqne sibowáe.

Mi aníténé sinowawé wenáwíq Támárie.

Pérésawe Éšárónine abowáe.

Éšáróniwe Árámine abowáe.

⁴ Árámiwe Amínárápane abowáe.

Amínárápawe Násónine abowáe.

Násóniwe Sámónine abowáe.

⁵ Sámóniwe Póásine abowáe.

Póásine anowawé wenáwíq Áráhpae.

Póásiwe Óbétine abowáe.

Óbétine anowa wenáwíq Árutie.

Óbétiwe Sésine abowáe.

⁶ Sésiwe Tébíti anotah wahnáhné abowáe.

Tébítiwe Sórómónine abowáe.

Sórómónine anowawé téhwe Úríane ahre míowe.

⁷ Sórómóniwe Aréóboámáne abowáe.

Aréóboámawe Ábíyane abowáe.

Ábíyawe Ásane abowáe.

⁸ Ásawe Séhósápátine abowáe.

Séhósápátíwe Séórámáne abowáe.

Séórámawe Úsíane abowáe.

⁹ Úsíawe Sótámáne abowáe.

Sótámawe Áhásane abowáe.

Áhásawe Ésékíane abowáe.

¹⁰ Ésékíawe Mánásene abowáe.

Mánásewe Ęmónine abowáe.

Ęmóniwe Sósáiane abowáe.

¹¹ Sósáíawe Séhóíákínireh ábárahnahnehne sibowáe.

Mi tanáhráq Pábíroni marákóipeqté kégá Ísara ke táhtoqme meriqmera sene marakórapeq mórítówe. ¹² Pábíroni marákórápéq mórítówana

Séhóíákíniwe Séátíerane abowáe.

Séátíerawe Sérúbábérane abowáe.

¹³ Sérúbábérawe Abiútine abowáe.

Ábiútiwe Ęríákimane abowáe.

Ęríákimawe Ásórane abowáe.

¹⁴ Ásórawe Sárókine abowáe.

Sárókiwe Ękímane abowáe.

Ękímawe Ęríútine abowáe.

¹⁵ Ęríútiwe Ęréásane abowáe.

Ęréásawe Mátánine abowáe.

Mátániwe Sékópane abowáe.

¹⁶ Sékópawe Sósépane abowáe.

Sósépawe Máhriane awehkawae.

Máhriaga Sísa maqmarowara mi animé Karáhée atowe. Karáhéwé áwahewé ite meirena kaweraitankeheéna Manikánka we omaq atowe.

¹⁷ Ębárahma míotaqtenué Tébititaq seuwekue airápété itaréitaré ábáhnínáhnah míówe. Tébiti míotaqtenué Pábíroni marákórápéq mórítótaq seuwekue mó airápété itaréitaré ábáhnínáhnah míówe. Pábíroni marákórápéq mórítótaqtenué Karáhéga marakóipeq tutaq seuwekue mó 14 se ábáhnínáhnah míówe.

Máhriaga Sísa Karáhé maqmaro ehwéhne.

(Árúka 2.1-7)

¹⁸ Sísa Karáhé maqmaro ehwéh teiníboq íráhro. Wenano Máhria Sósépa ahreyabéútaq Sósépareq íre nogúyataq Manikáne Awanka iwíáh atowana kía míowe. ¹⁹ Sósépa ahriahri peh kaweq sansánúwe. Wega meyanau áhrégá kía mío ehwéh irena wega iwíáhéna, Mó wehreq nogoye éna Máhria ayehitéhneho éna wehuke míotaq íre ehweh atasa peh auwanie iwíáhuwe.

²⁰ Mira iwíáhuwana Maniká itene Wahnah miéhrabeq íópeqté ánínká áónáh atena wensabé, Sósépa, Tébiti kahnáh ánino, írátíahno. Manikáne Awanka iwíáh atéhрана Máhria kía miéhre. Minayabe we meweyabe ire áhreúno.

²¹ We animai maqmiahnana wega wehukene ahbabáq kaweraritena merikéhe. Minayabe wenáwíq Sísaé ato úwe.

²² Minayabe Manikánka iwíáh atowana wene ehweh irarú aninká mahraréna,

²³ Írátíahro. Wehreq íre nogu ahrárigá kía ména animai maqmiahnara Ęmánúérae atagéhe úwe. *(Aisaia 7.14)*

Mi awíqmé Ęmánúerawé áwahewé Maniká itereq mía míai áwiré.

²⁴ Sósépa áónáhéna irigútaq itene Wahnah miéhrabeq íópeqté ánínká teawu ehwéh sehgiena Máhria meyowe. ²⁵ Wega mewena Máhriaga ani íre maqmíotaq Sósépa peh míowana animai maqmarowana Sísaé áwiratowe.

¹ Anotah wahnáh aní wenáwíq Éróti Súría marákórápéqte kéné wahnah míotaq Máhriaga Pétáriéma suwahpeq Sísa maqmiowe. Maqmiowara ío kiembogirabeqte ké ahtebia kégá Sarúsarama suwahpeq suwe. ² Segá mibeqte keyábé, Inahunahní Asiu kené anotah Wahnáh úkina anímé eheq míehro? Ío kiembogirabeq wehyoqka, Anotah Wahnáh maqmarehre sokigi aínsábé wensabé iwíáh iwíáh ataneheq sune uwe.

³ Uwana Érótiga mi ehwéh irena wene arupipeq iwíáh kikirúwara moke Sarúsarama suwahpeqte kéné sirupipeq moq iwíáh kikiruwe. ⁴ Érótiga moke Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísiga sehgióro ú ehweh síwáhnoro kereq síahrabéna sensabé, Wehuke merirankeheéna Manikánka omaq ato aní eheq maqmianabo úwe. ⁵ Úwara sega wensabé, Súría marákórápéq Pétáriéma suwahpeq maqmianae éra minayabe Manikáne ehweh irarú aninká sehiranue mahraréna,

⁶ Pétáriéma suwahpeqte kéo, Súría marákórápéq moke mó kehiná suwahpeq iteruwahpeq kiotaikiro? Írakaumo. Pétáriéma suwahpeq anotah aní maqmarahnana mi aninká néne animarí Ísara ke wahnahnéna kaweq ah sokigi arinkéhe úwe. *(Maika 5.2)*

⁷ Érótiga ío kiembogirabeqte ké kopéq síahrabúwara sega weba suwana sensabé, Téhwé mi wehyóq aneq tanáhráq ábóragurairo kasenúwara teawúwe. ⁸ Teawúwana mi keyábé mahraréna, Mi kariq ánínsábé kawerue kogabaroro. Mi aní koábóraq máréhraq iné moq koiwíáh iwíáh ataníboq sereniéro éna Pétáriéma suwahpeq eqmaq suowe.

⁹ Eqmaq suwara pokue ahtaqqeq míówana pópoqnah kiembogirabeq wehyoqka ebeq kure mi kariq aní mío nah kotaq abobórahpeq kowara ¹⁰ tagéra sirupipeq anotahtaqqeq eyoyóuwe.

¹¹ Nahupéq kibekéra mi kariq ánínseq wenano Máhriareq tagéra sirehunserarác méra mi kariq ánínsábé iwíáh iwíáh atówe. Iwíáh iwíáh atera sene unahpípeqte péwe kóraakác kaweq weriákác kaweq kunkúni pahuráhákác áwúwe. ¹² Manikánka mi ke áónáh aritena sensabé, Érótiba ire seuwekoro aritowara sega mó ahtápéqtác sensuwahpeq pokuwe.

Sósépareh karirónáninká Ísipi marákórápéq poku ehwéhne.

¹³ Ahtebia kégá mitaq suera pokuwana itene Wahnah Maniká míéhabeq íópipeqte áninká Sósépa áónáh atena wensabé, Irigue mi kariq ánínseq wananoreq Ísipi marákórápéq pehbeheráh meriqme mórito. Érótiga mi aní subiq suanieéna kabarinaire. Teawéna tanáhráq seuwekinkehboq mibeq kowíahno úwe. ¹⁴ Úwana Sósépaga irigéna inokáhpeq mitaq suena mi kariq ánínseq wananoreq meriqmena pokue Ísipi marákórápéq pokúwe. Éróti ire pukú tanahrác Sósépareh karirónání Ísipi marákórápéq kowíuwe. ¹⁵ Minayabe itene Wahnahnka wene ehweh irarú aní iwíáh atowana sehiranue mahraréna, Nénahni Ísipi marákórápéq míéhnsábé mitaq sue mahbeq súno atóge ire.

(Hosea 11.1)

Mi ehwéh aiq pútaraginkeheéna Manikánka Sóséfansabé Ísipi marákórápéq kowíahno atowe.

Káriq maigáú subiq súáhro arito ehwéhne.

¹⁶ Ahtebia kégá Érótime ehweh ire sehgiara mó ahtáqqéq pokue taqnobagunsabe Érótiga áyátó púana anotah abíáhnsánúwe. Anotah abíáhnsánéna

Pétáriéma suwahpeqkakáq wahtote kehiná suwahpeqkakáq mó ke eqmaq suanaútaq sensabé, Moke náhtate kariq máigáú subiq súáhiro aritowe. Ahtebia kégá wehyoq ehwéh teawú tanahráq Érótiga iwíáhéna, Mi animé amahnága peh náh neh aníne éna moke náhtate kariq máigáú subiq súáhiro aritowe. ¹⁷ Érótiga miraúnka Sérémáiane naho éhwéh aiq pútaragúwe. Manikánka wene ehweh irarú ani Sérémáia iwíáh atowana wega sehiranue mahraréna, ¹⁸ Áréma suwahpeqte kégá ibiséra áhnte ibítúnátúnánowara írahwe. Áréséraga wene animáínsabé ibisehre. Moke subiq sutonsabé wenawahraha wene arupipeq íre kaweratahráhowana peh ibisehre úwe.* (*Jeremaia 31.15*)

Kehrari marákórápéq kowíó ehwehne.

¹⁹ Sósépareh karirónání Ísípi marákórápéq míówana Éróti pukúwana íopeqté ánínká Sósépa áónáh atowe. ²⁰ Áónáh atena wensabé, Irigue mi anínseq wenanoreq meriqme iteruwahrah Ísara kené marákórapéq seuwekúno. Mi aní subiq suanehe iwíáhuo ke aiq pukuro puah meriqme kouwekúno úwe. ²¹ Kouwekúno úwana Sósépaga mi anínseq wenanoreq meriqmena Ísípi marákórápéq suena Ísara kené marákórapéq kouwekuwe.

²² Érótime ahninkáwá wenáwíq Ákéráúsae. Wega wenabone arambehri Súría marákórápéq Ísara keráq wahnah arámbéhrí awaq miowana Sósépaga minayabe irena mi marákórápéq pokéyabe áhreúwe. Manikánka Sósépa áónáh atena wensabé, Súría marákórápéq íre pokúno éna Kehrari marákórápéq kowíahno úwana meriqmena pokue Kehrari marákórápéq kowíowe. ²³ Kehrari marákórápéq kowéna Néhsara suwahpeq pokéna mitaq kaegaeúwe. Minayabe Manikánka wene ehweh iraru ke iwíáh aritowara Sísansabé sehiranue mahraréna, We Néhsara suwahpeqte áníne ataneherawoe éra sehiranuwe.

3

Sóni wání meri merinú anínká teriu ehwehne.

(*Máhka 1.2-8; Áruka 3.1-18; Sóni 1.19-28*)

¹ Mi tanahráq wání meri meriní aní Sóniga Súría marákórápéq séna mibeqté úwórápéq ména weba su ke ehweh teri terinúwe. ² Wega mahraréna, Manikánka wahnah wahnahnirabeq aiq wahtotaq kéh púaq itene ahbabáq sansa sueq kaweqtaq miáhuo úwe. ³ Manikánka wene ehweh irarú ani wenáwíq Áísáia iwíáh atowana Sóni éhweh sehiranue mahraréna, We uworapeqté sawai sawaiéna mahraréna, Itene Wahnah sína ahmé aborisahro. Wene ah kaweraráhro ire úwe. (*Aisaia 40.3*)

⁴ Sóniga kéhma áyórate kogahnia aneraneratiowe. Áú aretí wene ayahbataq konahnnatiowe. Tábahnkákáq sehenáhrabahnkakáq nówe.* ⁵ Sarúsarama suwahpeqte kéreq moke Súría marákórápéqté kéhíná suwahpeqte kéreq Sorana aroipéq wahtotaq kehiná suwahpeqte kéreqka Sóniba suwe. ⁶ Weba

* **2:18:** Árésérawe Sékópáne ahre miowe. Áréséra akéqmé Súrarah ábárahnahnahne sinoiboé. Súrarah ábárahnahnah airápéte téhtaré káhnáh méra moke Ísara kené sigaqnaréhe. Mi tanahráq Áréséra wewega íre ibisówe. Wene aigaqnaréh ininsónká ibisowe. * **3:4:** Sóniwe Manikáne ehweh irarú ani wenáwíq Éráisa tahnsa aníne. 2 King 1.8, Malakai 4.5, Mátíyu 11.13-14, 17.10-13 tagáhuo.

séra sene ahababáqsabe Manikápa pahsúówana Sóniga Sorana aroipéq wání meriuwe.

Sóniga Péhrasi keyábé ehweh arito ehwehne.

⁷ Péhrasi kereq Sáyúsi kereqka[†] wání meaneheéra Sóniba suwana wega sensabé, Itewe wehene animárí móe. Insega teínsabé áhreue ínéba seo? Manikánka kamah inehoéq ínéba se mino. ⁸ Aiq pútaq kaweqtaq míaneheqmúne íwiáhirataq itene ahababáq sansa sueq kaweq sansánoro. Mirairataq Manikánka tagéna, Ite amahnága kaweq sansánowe aitankéhe. ⁹ Ébárahma itene igaqna míéh púaq itewe Manikáne animárí méq kaweq ke míone éq iteitensabé íwiáh íwiáhiyeho. Manikánka mah ebáhmáritáté Ébárahmane anahwaréh mirarahráhire. ¹⁰ Wehukeníká awanká áwaherataq tehsúme maréhrana kaweq será íre íyéh áwánká moke apiwe ira parianawire úwe.[‡]

¹¹ Sóniga mó mahraréna, Itene ahababáq sansa aiq súáhnsabé wání mei meinuge. Íné peh wání mei meinugana íné kiotaiki aní inehe sinawire. Inehe si anímé anotah aní púana ínéga wene súu meweyabe íre awehrari aní múge. Wega Wenawa eqmarahnana wehukeníká ira kekínserah Wenawanka iteba tuinkéhe. ¹² Wehukega ayu siqmíáhtáq sega kaweq ayú sene nahtapeq sáharera atutu ira paríáhwe. Mira onserah Manikánka kaweqtaq míáh keyábé, Néne mátaburapeq kiwíáhro aritena ahababáq keyabé, Íre puinkorahi iraipéq pokoro aritanawire úwe.

Sóniga Sísá wání meawu ehwehne.

(Máhka 1.9-11; Áríka 3.21-22)

¹³ Sóniga mi ehwéh pahsuqme teriuwana Sísaga Kehrari marákórápéqté sure Sorana aroipéq Sóniga wání meawinkeheéna weba súwe. ¹⁴ Sísaga wání meanieéna weba súwana Sóniga ahqáho atena wensabé, Aneqsabé ínéga wání meninkehé seno? Arega íné wání menínaraqmé aiq kawerinae úwana ¹⁵ Sísaga wensabé, Amahnága arega wání meninkehé. Minawé Maniká awahbeh arámbéhríe úwana Sóniga wene ehwehnsabé kowe atowe.

¹⁶ Kowe atena Sísá wání meawuwana Sísaga wánípipeqté kiutaq sabona sawekúwana Manikáne Awanka tunse kiboki tahnsanéna Sísaba márunsurahúwana tagówe. ¹⁷ Tagówana íopeqté éhwéhnká mahraréna, Are niruní nénáhní móne. Arensabé nirutaboiruge úwe.

4

Owainawanka Sísá áhwárawe tagó ehwehne.

(Máhka 1.12-13; Áríka 4.1-13)

¹ Manikáne Awanka Sísá abatapi móatowana owainawanka weba séna Sísaga ahababárinkeheéna áhwárawe tagéna áwioqnoúwe. ² Sísaga áhnte wehekáh, 40wehekáh tópah awehriúnsabe anotah arúpibíúwe. ³ Anotah arúpibíúwana owainawanka wensabé, Are Manikáne ahninkáwá míahna puah mah ebáhmárinábé, Tópah úkúno ato úwe. ⁴ Úwana Sísaga wensabé, Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

[†] **3:7:** Péhrasi kereq Sáyúsi kereqsabé éhwéhmé púku anehepeqté séhírámé Manikáne Púkuipéq Kéh Áwahe Éhwehne ue kéhrabeq tagáho. [‡] **3:10:** Mah pabéqmé éhwéhmé ira paríéhnserah Manikánka íre kaweqtaq míáh ké kamah arinawire.

Tópahnka wehuke íre oganúq sitahráhi nanere. Írakaumo. Peh morá
Manikánka irari ehwehniká oganúq sitahráhire ire úwe. (Lo 8.3)

⁵ Úwana owainawanka Sísá meqmena kaweq mapéq Sarúsarama suwahpeq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh nahnsorapéq móatena ⁶ wensabé, Are Manikáne ahninkáwá miahna puah maraipéq ahkuagúno. Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Manikánka wene íópeqté kényábé are wahnahnatiáhro aritankéhe. Ebahtaq arene aigará peraq miéhneho éra sene siyahnkaratáté are pankeragéhe ire úwe. (Buk Song 91.11-12)

⁷ Úwana Sísaga ahqáho atena wensabé, Manikáne ehwehnka mó mahraréna, Maniká arene anotah Wahnáh áhwárawe tagé áwioqnéhneho ire úwe. (Lo 6.16)

⁸ Owainawanka Sísá mó meqmena anotah sawéhrápéq kiena moke mah kawéq marákóákáq moke kéh náneqmarínkákáq sokigi awuwe. ⁹ Sokigi awena wensabé, Káuqmunue ínénsabe iwíáh iwíáh aintéhnaraqmé moke tagahna naneqmarí awíníe ¹⁰ úwana Sísaga wensabé, Owainawano, íné nuwe pokúno. Manikáne ehwehnka mahraréna,

Maniká itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh ateq webataq we awahbeh arámbéhrí miraoro ire úwe. (Lo 6.13, 10.20)

¹¹ Úwana owainawanka Sísá auwena pokúwara íópeqté kégá Sísaba séra séhréh atówe.

Sísaga Kehrari marákórápéq wene arambehri áhwáró ehwehne.
(Máhka 1.14-15; Áruká 4.14-15)

¹² Sóni karábúsiapéq atárówe u ehwéh irena Sísaga Kehrari marákórápéq pokúwe. ¹³ Pokéna Néhsara suwahpeq suena Kehrari kawéhu ayehráq Kápénéama suwahpeq kowíowe. Mi marákówé Sébúrúna kahnáhnseq Nápátári kahnáhnseqka téhwe aborisowe. ¹⁴ Sísaga mitaq pokúnka Manikáne ehwehme aiq pútaragúwe. Manikánka wene ehweh irarú ani Ásísá iwíáh atowana sehíranue mahraréna,

¹⁵ Sorana aroipéq seberaebéq Kehrari kawéhu kéhrabeq Sébúrúna kahnáhnseq Nápátári kahnáhnseqne marakó kéhre. ¹⁶ Mitaqté kéwé sunkíkírirabeq mía míaó kégá téhreh tagagehe. Puké marákó sunkíkírirabeq téhrankehe úwe. (Aisaia 9.1-2)

Sísaga itaréitaré wéhyábé, Íné séníráhro ú ehwehne.
(Máhka 1.16-20; Áruká 5.1-11)

¹⁷ Mi tanáhráq Sísaga kaweq ehwéh síwáhnoré sansa áhwárówe. Wega mahraréna, Manikánka wahnah wahnahnime aiq wahtoni puq itene ahbabáq sansa sueq kaweqtaq miáhro úwe.

¹⁸ Sísaga Kehrari kawéhu ayehrápéq nogena se ábárahé Ehntarureq Sáimónireq tagówe. Sáimóniwe mó awíq Pítáe. Se pah meyoýa anité míóyansabé kahweraté wánípipeq uwe taga tagauyana tagówe. ¹⁹ Tagéna sensabé, Íné séníráhtao. Amahnága itega kahweraté uwe taga tagaéta pah meyehe. Mína óyanserah wehuke ínéba meriqmeta sighe. Minayabe íwáhnoriniboq séníráhtao úwe. ²⁰ Séníráhtao úwara sene kahwe apubúue mitaq marera Sísá kéroýe.

²¹ Kéróyana Sísaga kure mó abáráhré, Sébérine ahninkáwáraré Sémísireq Sónireq tagówe. Tagówara sereq sibowá Sébérireqka sípiipéq méra sene kahwewarí kawerarówe. Kawerarówana Sísaga mi abáráhréyábé, Máhotao úwara ²² sega apubúue sípiakák sibowánkákák suera Sísá kéroye.

Sísaga síwáhnoréna áhnte awáhré ké kawerarito ehwéhne.

(Árúka 6.17-19)

²³ Sísaga moke Kehrari marákórápéq ah nogéna Asiu kené momiwí nahmáritápéq síwáhnoréna Maniká wahnah wahnahnirabeqte éhwéh terinéna moke náonkakák kéreq awahre kereq kaweraritowe. ²⁴ Sísá éhweh mitaq teri mahtaq terinuwara moke Síría marákórápéqte kégá írówe. Minayabe mi kegá moke awahre kereq owainawanka subiqmaq subiqmarú kereq iransá aruqaruru kereq aigará soriqnah kereq meriqmera Sísaba mórítówana wega moke mi ke kaweraritowe. ²⁵ Kehrari marákórápéqte kéreq Tékápórisa marákórápéqte kéreq Sarúsarama suwahpeqte kéreq Súría marákórápéqte kéreq Sorana aroipéq seberaebéqte kéreq, peh íregárita q kegá Sísá kérowe.

5

Sísaga sáwéhrapeq síwáhnorú ehwehne.

¹ Sísaga mi ke tagéna sáwéhrapeq kiwéna tútuue míowaq ite we kérahwana kegá weba sewane.

Sísaga iwíáh iwíáhoró ú ehwehne.

(Árúka 6.20-23)

² Sísaga íwáhnoréna mahraréna, ³ Tabonah keo, itega Manikánsabe, Iteri-ahriáh ire miraorahúne éq séhréh aito iwíáhéra íópeq Manikánka wahnah wahnahnirabeq awaq miahráhonsabé iwíáh iwíáhoró.

⁴ Amahnága irupipeq umehiraq íbisah keo, Manikánka séhréh aitena itene iru ukiq itankéhe. Minayabe iwíáh iwíáhoró.

⁵ Íre píribahria peh uwaresa kéó, mah marákó marákó awaq miahráho puaq iwíáh iwíáhoró.

⁶ Kaweqta q mé sansa sehgieyabe suwahbeh keo, ite arupibii aní tahnsa móe. Wání tahbobói aní tahnsa móe. Manikánka ite tabonaho naneq náinkéhe. Minayabe iwíáh iwíáhoró.

⁷ Mó keyábé irutaboirariteq séhréh arítáh kéó, Manikánka itensabé moq arutaboiraitena séhréh aitahna puaq iwíáh iwíáhoró.

⁸ Irupipeq kaweq iwíáh aruqaruro keo, Maniká tagahraho puaq iwíáh iwíáhoró.

⁹ Morá ké tahnsanue tobeh ehweho sansá sueq pehwehribeq miáhró iwíáho keo, Manikánka itensabé, néne animárí móe aitahna puaq iwíáh iwíáhoró.

¹⁰ Manikáne kaweq sansá sehgiónsabé mó kegá íwíoqnah keo, Manikánka wahnah wahnahnirabeq awaq miahráho puaq iwíáh iwíáhoró.

¹¹ Néne animáríno, néne animárí miáh púara mó kegá íre kaweq ehwéh aitera íwíoqnéra péhepehe ehwéhne íéhruruirata q iwíáh iwíáhoró. ¹² Segá miraonka íópeq itene ápeq anotah úki puaq iru eyoyóeq iwíáh iwíáhoró. Segá ite íwíoqnahserah Manikáne ehweh iraru ke naho síwíoqnowe úwe.

Ite sóreq tahnsá ké wóe ú ehwehne.

(Máhka 9.50; Árúka 14.34-35)

¹³ Sísaga pabeqme ehwéh mó mahraréna, Itewe mah kehiná kéhínáné sóreq tahnsá móe. Sóreq auqmah naneq úkínaraqmé kaweraranéhnkono? Írakaumo. Auqmah soréq íre tei puara wehukega sigárátaté abasawe seraweh keragéhe úwe.

Ite téhreh tahnsá ké wóe ú ehwehne.

(Árúka 8.16-18)

¹⁴ Sísaga mó pabéqmé éhwéh síwáhnoréna, Mah kehiná kéhínánká tagageheéq ite téhreh tahnsá ké wóe. Sáwéhrapeqté náhmári kopípéq íre kahrahire. ¹⁵ Mina inserah wehukega áráhmú keqmaráhtáq páhkétiraté íre akariaráhwe. Írakaumo. Peh tahberaq máráhwana téhráhnara moke nahupeq miáh kégá kawerue tagahrahowe. ¹⁶ Wehukéninká áráhmú tahberaq márénhserah wehukega tagehrataq kaweq sansánoro. Mó kegá itene kaweq sansá tagéra Maniká Iteribo íópeq miéh ánínsábé iwíáh iwíáh atagéhboq kaweq sansánoro úwe.

Mósisiga sehgióro ú ehwehne.

¹⁷ Sísaga mó mahraréna, Ínénsabewé Mósisiga sehgióro ú ehwehnikákáq Manikáne ehweh iraru kené ehwehnikákáq sabiruanieéna sire iwíáhhoo? Írakaumo. Íre sabiruanieéna suge. Peh mi ehwéh áwahe sokigi ainieéna suge. ¹⁸ Teí éhwéh ahtebagehboq íráhro. Íópeqkákáq mah marákó márákóákáq peh kahnaraq Mósisiga sehgióro ú ehweh íre parabagia peh kagainae. Mi ehwéhme pehgáriq íre parabagia peh moke kagainawire. Mi ehwéhniká moke aiq pútaraginana anehe íópeqkákáq mah marákó márákóákáq parabagi-nawire. ¹⁹ Minayabe wehukéninká mi ehwéh pehgáriq anteruena mó keyábé, Ínéga unserahnoro éna pagu pagunínaq mi animé Manikánka wahnah wahnahnirabeq pehgáriq aní míankehe. Mó anínká mi ehwéh sehgiena mó keyábé, Kawerue sehgióro síwáhnorínaq mi animé Manikánka wahnah wahnahnirabeq anotah aní míankehe. ²⁰ Teiníboq írátíáhro. Itega Manikáne sansá sehgiro Péhrahi kereq Mósisine ehweh síwáhnoro kereqne arambehri íre kiotaikínaraqmé Manikánka wahnah wahnahnirabeq kioráhhoo? Írakaumo. Íre kioráhowe úwe.

Apubúue insahwé ato ú ehwehne.

(Árúka 12.57-59)

²¹ Sísaga mó mahraréna, Naho naho síwáhnoruro kegá itene igaqnaréhyabe teríú ehweh itega aiq íráhwe. Segá síwáhnoréna, Wehukéní subiq sueho. Subiq suahna animé kotiorabeq móatagéhe uwe.

(Kisim Bek 20.13, 21.12)

²² Segá miraue iraruwana amahnága ínégá teiníboq írátíáhro. Wene iyahnabo anínsábé abiahnsa atahna animé kotiorabeq móatagéhe. Wene iyahnabo anínsábé íre kaweq ehwéh atahna animé kaunsíri kebá móatagéhe. Wene iyahnabo anínsábé múguwahgu uwoyansa aní móne atahna animé iraipéq pokinae.

²³ Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéqté táhbérápéq irigé, Mahna Maniká náwinie iwíáhhóne. Are mitaq irigé arene iyahnabo anínká arensábé abiahnsa atéhnsábé ahreraq matiahnawe ²⁴ arega awinieina naneq tabhe áwaheraq maro. Áwaheraq mare apubúue arene iyahnabo anípá pokue insahwé ato. Insahwé ate kouwekue mitaq marahna naneq mewe Maniká náwo úwe.

²⁵ Sísaga mó mahraréna, Mó anínká are ehweh atanieéna anotah sahsi móatanáinaraq ahtapeq kirataq apubúue insahwé ato. Kotiorabeq kirataq wega anotah sahsi are móatahnana wega párisiba móatahnana karábúsiipéq móatehnehboq apubúue insahwé ato. ²⁶ Teiníboq írátíáthro. Karábúsiipéq móatahnana pehipi íre soraq auwagéhe. Ebeqme anotah apéq paiq-maréhnaraqmé anehe soraq auwagéhe úwe.

Sísaga mó aniné ahre weh abariiyeho ú ehwehne.

²⁷ Sísaga mó mahraréna, Itega írátó ehwéhnká mahraréna, Mó aniné weh ahre abariiyeho ire. *(Kisim Bek 20.14)*

²⁸ Mi ehwéh írátówana amahnága ínega teiníboq írátíáthro. Arene auranka mó aniné ahre tagé, Íné mi iní abariyéabe níre íwíáhónawe arene arupipeq abarié ahabábq aiq miraóne.

²⁹ Minayabe arene auranka are ahabáratana ínaraq mi aurá piruo. Peh morá áúránkákq miéhnaraq pehgáriq íre kawerinae. Téhtaré áúránkákq miéhnaraq kagai iraipéq pokinaraq anotah íre kawerinae. ³⁰ Arene púpeqte áyáhnkáránká are ahabáratana ínaraq mi ayáhnkárá kiraqsuo. Peh morá áyáhnkáránkákq miéhnaraq pehgáriq íre kawerinae. Téhtaré áyáhnkáránkákq miéhnaraq kagai iraipéq pokinaraq anotah íre kawerinae úwe.

Sísaga, Ahre kaqsúeho ú ehwehne.

(Mátíyu 19.9; Máhka 10.11-12; Áríka 16.18)

³¹ Sísaga mó mahraréna, Itega írátó ehwéhnká mahraréna, Arene ahre kaqsuanie inaraqmé minayabe tikéti pepáhq kowewe móawo úwe. ³² Minayabe amahnága ínega teiníboq írátíáthro. Arene ahrega mó wehreq ahabábirataq mi tanáhráq kaqsuankéhe. Pehipi kaqsúehnarq wega mó wehkínaraq mi tanáhráq ahabárinae. Mi iní meyahna anínká moq mi tanáhráq ahabárinae. Minayabe arene ahre pehipi kaqsúéhneho uge úwe.

Sísaga peh koweakq ahqáhoakq irarero ú ehwehne.

³³ Sísaga mó mahraréna, Itega mó ehwéh írátó ehwéhmé itene igaq-naréhyabe teríú ehwéhnká mahraréna, Arega iraré, Manikánka tagariéhtq ínega teawú éhwéh mirainauge énaue péhenineho. Arene ehweh kawerue sehgio ire. *(Namba 30.2)*

³⁴ Segá miraue iraruwana amahnága ínega teiníboq írátíáthro. Arega mirainauge inaraq Manikánka tagariéhtq mirainauge íre úno. Íopeqmé Manikánka wahnah wahnahni puah, Íónka tagariéhtq mirainauge íre úno. ³⁵ Mah marákówé Manikáne tahbe tahnsá púah, Marakóga tagariéhtq mirainauge íre úno. Sarúsarama suwahpeqme itene anotah Wahnáhné mátabu púah, Sarúsaramaga tagariéhtq mirainauge íre úno. ³⁶ Arega irarénaga peh morá arene tontonah ayáhránká pabusa ayáhrá íre úkorahi puah, Niyahqnonka tagariéhtq mirainauge íre úno. ³⁷ Arega, Ahqáho. Íre mirainauge íwíáhónawe peh, Ahqáho úno. Arega, Kowe. Mirainauge íwíáhónawe peh, Kowe úno. Owainawanka ahabábq ehweh atahnah áhnte irarinehboq peh morá ahqáhoakq koweakq irarúno úwe.

Sísaga, Ahabábq íre ayahqmaro ú ehwehne.

(Áríka 6.29-30)

³⁸ Sísaga mó mahraréna, Itega írátó ehwéhnká mahraréna,

Mó anínká arene aura piauwahnah arega moq wene aura piruo. Mó anínká arene áwéh sehqauwahnah arega moq wene áwéh sehqauwo ire. (Lo 19.21)

³⁹ Mi ehwéh írátówana amahnága ínégá teiníboq írátíáhro. Are áwíoqneh animé ire ayahqmaro. Mó anínká are ahsuehinahwe éberiopeq pabeq suehnana ahsuehino. ⁴⁰ Mó anínká are ehweh atena síóti meanié ínaraqmé arene síótiakáq arene sáhkétiakáq náwo. ⁴¹ Wahnah anínká wene ménsámehnsá abaqme ákáhtaq wahtotaq morá kírómitá kúno atahnahwe ákáhtaq ire wahto téhtaré kírómitá mewe móato. ⁴² Mó anínká arensabé aneqpopoq nánio ínahwe náwo. Mó naneq átárianiboq nánio ínahwe náwo úwe.

Arene naruoyabé irutaboirono ú ehwehne.

(Áríka 6.27-28,32-36)

⁴³ Sisaga mó mahraréna, Itega írátó ehwéhkná mahraréna, Arene iyahnaboyabé arutaboire arene naruoyabé ire arutaboirono ire. ⁴⁴ Mi ehwéh írátówana amahnága ínégá teiníboq írátíáhro. Ire peh morá itene iyahnaboyabé irutaboirono. Itene naruoyabé moq irutaboirono. Íwíoqnah keyábé púrerarítáhro. ⁴⁵ Íopeqté Íteribóné animarí méq ite íwíoqnah ke púrerarítáhro. Manikánka ahababáq kereq kaweq kereqne marakóraq monseráhnue, Patahúno atéhre. Wega kaweqtaq miáh kéreq ahababáq kereqne marakóraq monseráhnue, Ibonsúno atéhre. ⁴⁶ Peh morá itensabé sirutaboirono keyábé irutaboirono Manikánka ápeq awinkéhbo? Írakaumo. Ahababáq kereqka moq sensabé sirutaboirono keyábé sirutaboirono. ⁴⁷ Peh morá itene iyahnaboyabé mehweh aritéhrame anotah kaweq sánsápo? Írakaumo. Maniká ire tagaríah kéga mi sansá mirao míno. ⁴⁸ Íopeqté Íteribógá kaweqtaq mía míanserah ite moq kaweqtaq mía míaro úwe.

6

Sisaga mó ke séhréh arite sansansabé tei éhwéhne.

¹ Sisaga mó mahraréna, Peh mó kéga itene kaweq arámbéhrí tagéra, Kaweq kee íwíahigeheeq mi arámbéhrí ábóraq miraonsabé ire kawerowe. Mirairataq mókake íopeqté Íteribógá mi arámbéhríyábé ápeq ire nánawire.

² Minayabe arega tabonah ke nárínaraq mó kéga tagagehboq ebeq pembíah póbiéh áni ire eqmaro. Mó kéga momiwí nahtápéqkákáq wahba ahtápéqkákáq pembíah póbiéh áni eqmarera anehe mitaq séra tabonah ke náriéwe. Tabonah keyabé ire sirutaboirono náriera péhepehe sansánowara mó kéga tagéra kaweq ke wóe íwíah aitageheera ábóraq náriéwe. Teiníboq írátíáhro. Mi sansáno kéga ábóraq nárié púara tagah kéga sensabé íwíah íwíah arítáhnabé mókake mó apéq ire meyagéhe. Segá mira onserahniyeho. ³ Arega tabonah ke nárínaraqmé mó kéga tagehboq peh kopípeq nário. ⁴ Kopípeq nárínaraqmé Iteriboga tagéna ápeq nánwinkéhe úwe.

Sisaga púreré sansansabé teriu éhwéhne.

(Áríka 11.2-4)

⁵ Sisaga mó mahraréna, Táhmaro kéga ábóraq kaweq sansánéra peh kopípeqmé ire kaweq sansánéra kopéráhpéro ke wóe. Itega púrerirataqmé mi kéga púrero serahniyeho. Segá momiwí nahtápéqkákáq wahba ahtápéqkákáq mó kéga tagehrataq, Kaweq ke wóe íwíah aritageheera ábóraq iriwe méra

púrerowe. Teiníboq írátíáhro. Mi sansáno kegá ábóraq púrerotaq tagah kegá sensabé iwíáh iwíáhonsabé mókake mó apéq íre meyagéhe.

⁶ Arega púrerinaraq arene paqnahipeq kibekue onsa paiqmare kopípéq mé púrerúno. Iteribo íre ábóraq miéh ánínéna moke kopípéq árámbéhrí tagehre. Minayabe kopípéq mé púrerinaraq mina tagéna arene púreq ehwéh irena náwinkéhe.

⁷ Maniká íre tagaríáh kegá iwíáhéra, Manikánka itene ehweh kawerue irankeheéra mónkakáq mónkakárué íre wahto ehwéh teawenéhe iwíáhowe.

⁸ Segá mira onserahnue púrieriyeho. Itega íre teawétáq Maniká Iteriboga ite tabonaho naneq tagaríéhre.

⁹ Minayabe púrerirataq mahraréq,

Íópeqté Ítéribóo, arenáwíq pankerone.

¹⁰ Arega mah kehiná kéhíná wahnah wahnahnaritahna tanáhráq apubúue ábóraragúno ato.

Moke íópeqté ké are awahbeh sansánonserah mah marákóipéqté ké moq are awahbeh sansá miraoro aito.

¹¹ Ibora itene táhutahuq awehraq kirabo aito.

¹² Mó kegá ahabáraitáhtáq itega mina íre iahrreraq masa peh suone. Itega miraúnanserah itene ahabábáq moq íre ahrreraq matiahno.

¹³ Ahabábáqka ite saiqnariahrahiraheq íre móito. Owainawanka saiqnariahrahiraheqte meiqme móbeq móito.

[Arega ahriahri wahnah wahnahnaite págege kiotaikóna aní míahnaq arensabé iwíáh iwíáh atone. Aiq míre.] Miraue púreroro úwe.

Mó kené ahabábáq íre ahrreraq matíáhro ú ehwehne.

¹⁴ Sísaga mó mahraréna, Mó kegá ahabáraitéhraq íre iahrreraq matíéhrataqmé íópeqté Ítéribógá itega onserahninkehe. Wegá itene ahabábáq íre ahrreraq matiankehe. ¹⁵ Mó kegá ahabáraitéhraq iahrreraq matíáhnaraqmé íópeqté Ítéribógá moq itene ahabábáq ahrreraq matiankehe úwe.

Sísaga táhutahuqsabé awehrié sansa teriu ehwehne.

¹⁶ Sísaga mó mahraréna, Itega táhutahuq awehriirataq péhepehe sansáno kegá abiah marera mirao serahniyeho. Mó kegá se tagéra, Kaweq ke wóe iwíáhigheéra mi kegá awehriotaq abiah máráhowe. Teiníboq írátíáhro. Mi sansáno kegá awehriotaq tagah kegá sensabé iwíáh iwíáhonsabé mókake mó apéq íre meyagéhe. ¹⁷ Arega táhutahuq awehriinaraq arene auranabiah pabeq paberé arene ayahra kaweq komúúno. ¹⁸ Mirainaraq are tagehra kegá táhutahuq awehriónayabé íre ahtebahrahowe. Iteribo íre ábóraq miéh ánínéna moke kopípéq árámbéhrí tagehnsabé ápeq náwinkéhe úwe.

Sísaga kaweq naneq morábí sáhonsabé teriu ehwehne.

(Árúka 12.33-34)

¹⁹ Sísaga mó mahraréna, Mah marákóipéq kaweq naneqmarínsabé irutaboíréq morábí sáhiyeho. Mah marákóipéq sáharáh naneq sósahbahrankírana abehq naneq ka sóirara aebó kegá aebóowe. ²⁰ Peh morá íópeq kaweq naneqsabé irutaboíréq mitaq morábí sáharááhro. Mitaq íre sósahbahrankinae. Íre abehq naneq ka sóinae. Aebó kegá mitaq íre aebóorahowe. ²¹ Itene kaweq naneq morábí sáharáhrabeqsabé irutaboironheqmqóe úwe.

Itene iurame inonkataq kéh áráhmú tahnsane ú ehwehne.

(Árúka 11.34-36)

²² Sísaga mó mahraréna, Arene aurame arene anonkataq kéh áráhmú tahnsáne. Arene auranka kaweq naneq tagehnaq arene arupipeq téhranae. Arene auranka ahbabárorahi naneq tagehnaq arene arupipeq sunkíkírinae. ²³ Arene arupipeqté téhrehme sunkíkíragínaq kaweq sansá íre miraorahé peh ahbabáq sansanorahóne úwe.

Téhtaré wáhnáhné arambehri moráráq íre sehgióráhi ehwéhne.

(Árúka 16.13)

²⁴ Sísaga mó mahraréna, Arambehri anínká téhtaré wáhnáhné arambehri íre moráráq sehgióráhire. Wega mó wahnáhnésábé awahbéna mó wahnáhnésábé íre awahbanae. Wega mó wahnáhné arambehri kawerue sehgiena mó wahnáhné arambehri áhwára áhwárainae. Mína inserah itega Manikánsabe irutaboiro sansánkákáq móneyabé irutaboiro sansánkákáq íre moráráq sehgióráhowe úwe.

Iwiáh kikiriyeho ú ehwehne.

(Árúka 12.22-31)

²⁵ Sísaga mó mahraréna, Teiníboq írátíáhiro. Ité mah marákóipéq mé tanahráq itene táhutuqkákáq itene inonkataq inerineré naneqkákáqsábé iwiáh kikiriyeho. Oga méwé íre peh morá tópah nahnagae. Itene inonkame íre peh morá inerineré naneq mire. ²⁶ Kabarane sánsá iwiáhue tagahro. Mí kanká ménsúmehnsú uqmarena nera kéhtáq koawaqmena nahupeq sahiro? Írakaumo. Íópeqté Ítéribógá mí kansábé iwiáhéna pehipi kiraboire. Itewe wehuke puana Maniká Íteriboga itensabé anotahtaq iwiáhéna kawerue kirabo aitéh mino. ²⁷ Arega arene oga mé tanahráqsábé iwiáh kikirinaraqmé ábatáq mérearaháhiro? Ahqáho. Írakaumo úwe.

Íre mationa naneq náinkéhe ú ehwéhne.

²⁸ Sísaga mó mahraréna, Aneraneré naneqsabé aneqsabé iwiáh kikiroo? Uworapeqté ará iyéh náneqsabé iwiáhue tagahro. Uworapeqté náneqka íre arambehrire. Korósi íre kogahnire. ²⁹ Anotah wahnáh ání Sórómóni naho ména we áhnte mensáméhsá matawéna áhnte kawéq awahriq korósi matiowe. Uworapeqté kawéq ará iyéh náneqka moke Sórómónine kaweq awahriq naneq kiotaikire. ³⁰ Uworapeqté náneq íre kagai naneq mire. Ibora iyéhraa ahbiah tahnsá kekírataq tagire. Manikánsabe pehgáritaq aiq pútare atáh kéo, Manikánka mí kawéq ará sukiwíéhnsábé wega ite moq sukitaahráhi mino. ³¹ Aneq nanehnkono? Né waní eheqte tuiro? Aneqtaté aneranerue míanehnkono éq iwiáh kikiriyeho. Ahqáho. ³² Maniká íre tagariáh kégá minayabe iwiáh iwiáhéra sene sirupipeq iwiáh kikirowe. Iteriboga ite íre mationa naneq aiq tagariéhre. ³³ Ahriahri Manikánka wannah wannah-nirabeqte sánsánsábé irutaboiréq sehgióro. Sehgieq we kaweqtaq miéhnserah ite moq kaweqtaq míaneheqmúne éq iwiáhoró. Mirairataq Manikánka ite íre mationa naneq náinkéhe. ³⁴ Ahbiah sína naneqsabé iwiáh kikiriyeho. Ahbiah sína naneqsabé mí tanáhráqsábé iwiáhigehe. Irupipeq umehorahi naneqsabé ibora aiq awehraq kéhranawe ahbiah sína naneqsabé iwiáh kikiriyeho úwe.

7

Mó kené sánsá íre saraq sitáhro ú ehwehne.

(Árúka 6.37-38,41-42)

¹ Sísaga mó mahraréna, Mó kené sánsá saraq siteq ahbabáq ke woe íre oro. Mirairataq Manikánka itene sánsá moq saraq itena ahbabáq ke woe aitankéhe. ² Itega mó kené sánsá saraq sitáhnserah Manikánka itene sánsá moq saraq itankéhe. Itega mó kené sánsá saraqme náriénserah Manikánka moq mina tahnsanue saraqme náinkéhe. ³ Arenawahrah aniné aurapi pehgáriq átútú tagé arerene aurapi anotah sehikará kéhnsábé aneqsábé arerene auransabé íre iwíáhono? ⁴ Arene aurapi anotah sehikará kéhrahwe aneqsábé arenawahrah anínsábé, Arene aurapite átútú meuwanínkono eno? ⁵ Are ahbabáq kopéráhpéróna aní móne. Téhwe arerene aurapite séhikará merue anehemé arenawahrah aniné aurapite átútú kawerue tagé meuwahráhóne.

⁶ Manikánsabe suwahrieh kewé Manikáne epéqté éhwéh íre teriéro. Mirairataq ianká wehueni pehnserah sega ite iwíoqnagehe. Póéráhqka kaweq naneq segarúpépéq abasawe maisarúéhnserah sega mi ehwéh íre írasa peh awiréh aitaneherawoe úwe.

Págageue púreroro ú ehwehne.

(Árúka 11.9-13)

⁷ Sísaga mó mahraréna, Itega púrerirataqmé náio ira naneq náinkéhe. Págegeue kabarirataq ábórarínaq taganeheqmóe. Onsaraq pako pakoirataq sitankéhe. ⁸ Nánio i anínká meyankehe. Kabari anínká ábóraq marankéhe. Onsaraq pakobakoi anímé Manikánka siatahnana nahupeq kibekinkehe úwe.

⁹ Sísaga mó mahraréna, Arenahninká arensabé, Tópah nánio ínaraqmé arega ebah náwiníbo? Írakaumo. ¹⁰ Wega, Paseh nánio ínaraqmé wehe náwiníbo? Írakaumo. ¹¹ Ite sibowáreh ahbabároraho keéq itene animári peh kaweq naneq nári nárino mino. Íopeqté Ítéríbógá wensabé, Nánio e kewé peh kaweq naneq nárinkéhe. ¹² Mó kegá ite iuwahbeh sansánue ite kaweritáhnserah itega moq mina tahnsanue se kawerarítáhro. Mi sansámé Mósísine ehwehnikakáq Manikáne ehweh iraru kené ehwehnikakáq áwahe wíre úwe.

Sobuya méhpéhpéq kibekoro ú ehwehne.

(Árúka 13.24)

¹³ Sísaga mó mahraréna, Sobuya méhpéhpéq kibekoro. Iraipéqté méhpéh anotah abáé méhpéh míre. Iraipéqté áh moq abae ah marapeq tunsía áh kéhrara áhnte kegá mi ahtápéq poku pokuowe. ¹⁴ Oga mérapeqté méhpéhmé sobuya méhpéh míre. Oga mérapeqté áhmé moq sobuya ah senahpeq kirieh áh kéhrara mibeq kieyabe umehi puara íre áhnte kegá mi ahtápéq kiegieowe úwe.

Péhe éhwéh irare keyábé aiq pútare aritého ú ehwehne.

(Árúka 6.43-44, 13.25-27)

¹⁵ Sísaga mó mahraréna, Íre Manikáne ehweh peh seyene péhe éhwéh irare keyábé aiq pútare aritéhboq mi kené arambehri tagaríáhro. Ábóraq se sipisípiq tahnsá méra peh sirupipeqmé úrinsi iá tahnsa miáhwe. ¹⁶ Sene arambehri kawerue tagarawéq sene sánsá ahtebahrahowe. Ógaranká inunara íre iyéhre. Káránkáránsáhnka pópo íre iyéhre. ¹⁷ Kaweq awánkánká kaweq será

íyéhnanawe abehq áwánkánká íre kaweq será íyéhre. ¹⁸ Kaweq awánkánká abehq será íre iyahráhire. Abehq áwánkánká kaweq será íre iyahráhire. ¹⁹ Kaweq será íre íyéh áwánkámé apiwe ira paríéhre. ²⁰ Minayabe péhe éhwéh irare kené arambehri tagarawéq sene sánsánsábé iwíáhorahowe úwe.

²¹ Sísaga mó mahraréna, Áhnte kegá ínénsabe, Néne Wahnah mone aintáhwe. Íre mi ehwéh irarenka Manikánka wannah wahnahnirabeq kioráhowe. Írakaumo. Íopeqté Náníbó awahbeh arámbéhrí mirao kegá sebatag mi-taq kioráhowe. ²² Sainsuahna tanáhráq áhnte kegá ínénsabe, Néne Wahnah mone aintera, Arenáwírue Manikáne ehweh iraruraage. Arenáwírue owainawamarí kaqsuq kaqsururaage. Arenáwírue ótaq sansámárí miraurage irarigehe. ²³ Irarirataq ínégá sensabé, Itewe íre tagarióge. Ite ahbabáq ke puag íné nueq pokoro aritaníe úwe.

Nah piehya anitéyábé pabeqme ehwéhne.

(Árúka 6.47-49)

²⁴ Sísaga mó mahraréna, Néne ehweh irena sehgi ánimé ahtebia áni wene nah págege marákóráq pearéh áni tahnsane. ²⁵ Págege marákóráq pearéh púana anotah ibónsirana wání períéhraha sóiririrana wene nah íre kúrugúruue sokogia peh págegeue kéhre. ²⁶ Néne ehweh irena íre sehgi ánimé múguwahgu aní wene nah mareqmareq marákóráq pearéh áni tahnsane. ²⁷ Anotah ibónsirana wání períéhraha sóiririrana wene nah kúrugúruue sokogire. Sokogirana moke íre kaweragire úwe.

²⁸ Sísaga mi ehwéh síwáhnorue parabaruuwara író kega wene ehwehnsabé áhtenuwe. ²⁹ Mósísine ehweh síwáhnoro kegá síwáhnoruserah Sísaga íre úwe. Wegá ahtebia ánínká tahnsa síwáhnorú púara wene ehweh író kega áhtenuwe.

8

Sísaga anotah naonkákáq áni kawerato ehwéhne.

(Máhka 1.40-44; Árúka 5.12-14)

¹ Sísaga sáwéhrapeqté tuwara peh íregárita q kegá we kéroúwe. ² Kéroúwana anotah naonkákáq ánínká weba séna áhtenu púana arehunseraráq ména wensabé, Anotah aníno, are awahbáhnaraqmé kaweraintahráhone úwe. ³ Úwana Sísaga ayahnkahkahrue wenaneq táhtorena wensabé, Aiq mirauge. Are awaho ani miahno atowana mina irarútaq wene náonaba apubúue wagúwana kaweragúwe. ⁴ Kaweragúwana Sísaga wensabé, Írátiahno. Mó ke teríneho. Írakaumo. Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ánípá pokue arene anonka móreawo. Are awaho ani úkire igeboq Mósísiga irarúnserahnue Manikánsabe titirúno úwe.

Kíápéténine arambehri aní kawerato ehwéhne.

(Árúka 7.1-10)

⁵ Sísaga Kápénéama suwahpeq sútaq 100 Aroma sontiá kéné kíápéténiga weba séna, Séhréh ainto éna, ⁶ Anotah aníno, néne arambehri aní néne nahtapeq ména anotah erirana íre nogoráhire úwe. ⁷ Úwana Sísaga wensabé, Ínéga arene nahtapeq kogawerataníe ⁸ úwana kíápéténiga wensabé, Íné pehgáriq aní múge. Are anotah aní miahna puah néne nahtapeq íre súno. Peh mahtaq mé ehweh irarinana néne arambehri aní kaweragíno. ⁹ Íné moq wannah sansá tagarióge. Néne wannah aiq miéhraha íné moq

wahnah anínéna sóntía ke wahnahnuge. Ínéga mó sontiá ánínsábé, Pokúno atótáq wega apubúue pokire. Mó sontiá ánínsábé, Mahbeq súno atótáq wega apubúue ínéba sire. Néne arambehri ánínsábé, Miraúno atótáq wega apubúue miraire úwe. ¹⁰ Úwana Sísaga mi ehwéh irotaq áhtenéna we anehe su keyábé, Teiníboq írátíáthro. Mah anínká ínénsabe anotahtaq aiq pútare aintena ínégá mirainawire íwíáhire. Nánuwahrah Asiú kégá ínénsabe mina tahnsanue íre aiq pútare aintáhwé.

¹¹ Teiníboq írátíáthro. Íó kiembogirabeqte kéreq íó tupekirabeqte kéreqka séra Manikánka wahnah wahnahnirabeq kibekéra tútuue méra Ébárahmareh Áhísáhkireh Sékópareh moráráq táhutahurigehe. ¹² Manikánka nánuwahrah Asiú keyábé, Ínéga wahnah wahnahnurabeq máhoro irara sega ahqáho atonsabe máhpqeq sunkíkírabeq kaqsuankéhe. Kaqsuahnaq sega mitaq uwo uwo éra íbisagehe.

¹³ Minayabe, Íráthro éna kíápéténinsabé, Arene nahtapeq pokúno. Arega aiq pútare aintahnanserah inkehe úwana mi tanáhráq wene arambehri aní kaweragúwe.

Sísaga Pítane ahrahnawa kawerato ehwehne.

(Máhka 1.29-31; Áríka 4.38-39)

¹⁴ Sísaga Pítane nahupeq kibekúwana Pítane ahrahnawa osoro awáhréena máhriqtaq míowana tagówe. ¹⁵ Sísaga mi ininé ayahnkara táhtorowana wene awahre kaweragúwana irigéna táhutahuq tíwe náwuwe.

Sísaga áhnte awahré ké kawerarito ehwéhne.

(Máhka 1.32-34; Áríka 4.40-41)

¹⁶ Íó tupekútaq wehukega owainawanka subiqmaq subiqmarú ke meriqmera Sísaba mórítówe. Mórítówana Sísaga peh ehweh irarúnka owainawamarí kaqsuena moke awahre ke kaweraritowe. ¹⁷ Kaweraritonsabe Manikáne ehweh aiq pútaragúwe. Wene ehwéh irarú aní Áísáíaga Manikáne púkuipéq naho sehiranue mahraréna, Wegá moke itene awahre meyéhre úwe. *(Aisaia 53.4)*

Sísaga we kéreyabe irarú ehwehne.

(Áríka 9.57-60)

¹⁸ Sísaga peh íregárita q weba sáhurió ke tagéna ite we kérahwána keyábé, Mah kawéhú seberaebéq pokonehe ¹⁹ úwana Mósísine ehweh síwáhnorú anínká weba séna wensabé, Íwáhnoraníno, are poku pokuónarabeq kéranie úwe. ²⁰ Úwana Sísaga wensabé, Úrinsi íá wene nahme ebahnarahpipeq kéhre. Kabarane nahme sehwerapeq kéhre. Íné wehukení úku aniné nahme íre kéhre ²¹ úwana mó aní we kéro anínká wensabé, Ebeqme nánibo pukinana komaisarena anehe are kéranie ²² úwana Sísaga wensabé, Pusa kégá pukira ke maisaragéhboq íné séniro úwe.*

Sísaga irarúnka sóriq táqnáigú ehwehne.

(Máhka 4.36-41; Áríka 8.22-25)

* **8:22:** Sísaga pusa keyábé irarúmé áwahewé sene sirupipeqté síwá pusa ké tahnsa míáh keyábé irarúwe.

²³ Sísareq ite we kérahwána kereqka sípiipéq kibekue kure kure ²⁴ káwehu ákáhtaq kowana Sísá sípiipéq sugowana apubúue anotah soirírúnka anotah nonaburóróúwana wánínka kiegambehgue sípi wánípipeq tupekinaúwe. ²⁵ Tupekinaútaq ite we kérahwána kega Sísá iriateq wensabé, Wánípipeq tupeke pukonehboq kaweraito ewana ²⁶ wega itensabé, Aneqsabé áhreeo? Itega énénsabe pehgáriqtaq aiq pútare aintáhe éna irigéna sóiriqsabé, Táqnáigúno éna wánínsabe, Túbáh agúno úwana sóiriqka táqnáigúwana wánínka moq túbáh agúwe. ²⁷ Túbáh agúwaq itega áhtenéq itete náhenéq, We aneq anípo? Sóiriqkakáq wánínkakaqká wene ehweh íréhre ewanae.

Sísaga owainawamarí kaqsuo ehwéhne.

(Máhka 5.1-17; Áruká 8.26-37)

²⁸ Sísaga sípi kéwewena kure Kehrari kawéhu seberaebéq Kárára kené marakórapeq kúwe. Mitaq wehuke maisia ónápípeq kaegaeuya anitéreq piehgiúwe. Sirupipeq mío owáináwámárínká mi anité subiqmaq subiqmaru puara anotah uwóyánsá aruqaruruyara mó kegá sensabé áhreea mi ahtápéq íre nogoráhúwe. ²⁹ Segá Sísá tagéra apubúue kareéra wensabé, Manikáne ahninkáwá wóne. Aneraitaníbo? Kamah aina tanáhráq íre sinsabé ite kamah ainie seno uye. ³⁰ Se míorabeq ákáhtaq wahtotaq íregáritaq poeráhqmárínká uworapeq náwe sahtaqme nowe. ³¹ Nonsabe owainawamarínká Sísansabé, Ite eqmaq íúwéhnaqme mi poeráhqmáríné sirupipeq eqmaq iuwo éra pagu pagunuwe.

³² Pagu pagunuwana Sísaga sensabé, Pokurero aritowara sega mi anité suera póeráhqmariné sirupipeq kowíowara mi kamárínká sáwéhrapeqté pehbeheráh tunse mentúpipeq tunse wánínkue pukuwe. ³³ Póeráhqtaq wahnahnu kegá tagéra sensuwahpeq pehbeheráh pokéra owainawanka subiqmaq subiqmarú anité éhweh teriera moke tago naneqsabé éhwéh sensuwahrah teriúwe. ³⁴ Teriúwara moke mibeqté kegá Sísaba kure wensabé, Itene marakó sue pokúno éra pagu pagunuwe.

9

Sísaga aiayah pukia áni kawerato ehwehne.

(Máhka 2.1-12; Áruká 5.17-26)

¹ Sísaga sípiipéq kibekéna káwehu seberaebéq wenawahpeq pokúwe. ² Mó kegá íre ah nogoráhú aní aiayah pukia áni wene máhriqkakáq sehitaqmaqme sehgiwera Sísaba móátówe. Segá iwíáhéra, Sísaga kaweratanawire iwíáhuwana Sísaga sene iwíáh tagéna aiayah pukia ánínsabé, Náníbaq móne. Arene ahbabáq aiq kaweratóq púah arene arupipeq eyoyóue miahno úwe.

³ Úwara Mósísine ehweh síwáhnoru kegá seye náhenéra, Mah anímé, Íné Maniká míóge iwíáhéna anotah ahbábárire uwe.

⁴ Uwana Sísaga sene iwíáh tagéna sensabé, Irupipeqmé aneqsabé ahbabáq iwíáho? ⁵ Aiayah pukia ánínsabé aneq ehwéh teawíninkono? Arene ahbabáqsabe kaweratóge teawíninkono? Are irigue arene máhriq mewe ah nogo teawíninkono? Íre págege ehwéhme ahnabo? ⁶ Íné wehukení úku anínká mah marakó márakó wehukene ahbabáq kaweraritahráhuge. Sokigi ainíboq tagariáhro éna aiayah pukia ánínsabé, Irigue arene máhriq mewe arene nahtapeq pokúno úwana ⁷ mi anínká irigue wene nahtapeq pokúwe. ⁸ Pokúwara tago kegá áhtenuwe. Manikánka wehukení págege atowana ótaq sansá miraúnsabe sega áhtenéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atówe.

Sísaga Mátíyunsabé, Íné séniro ú ehwehne.

(Máhka 2.13-17; Áruká 5.27-32)

⁹ Sísaga mitaq suena ahtaqqeq nogutaq táhkísi moné méyáhwa aní néníwíq Mátíyu iné tagówe. Tagówana iné táhkísi moné méyáshwarabeq néne ópísirapéq tútuue miáhwana tagéna ínénsabe, Íné séniro úwana irigue kéráshwae.

¹⁰ Sísaga nahtaqqeq táhutahurútaq áhnte táhkísi moné meyó kereq mó ahabábáq kéreqka mitaq séra Sísareq ite we kérahwána kereq moráraq táhutahurowane. ¹¹ Táhutahurowanara Péhrasi kegá mina tagéra ite Sísá kérahwána keyábé kasenéra, Ite íwáhnori anínká aneqsabé táhkísi moné aebóo kereq mó ahabábáq kéreq moráraq táhutahuriro uwe.

¹² Uwana Sísaga mi ehwéh irena sensabé, Sótéhga awaho ke maráshíni ire náriasa peh morá awahre ke nárire. ¹³ Mina inserah ínégé kaweqtaq miáh ké siahrabéna séhréh aritanieéna ire suge. Peh ahabábáq ke siahrabéna kaweraritanieéna suge. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna, Titiré sansansábé ire nuwahbena peh arutaboire séhréh arite sansansábé nuwahbehre ire. *(Hosea 6.6)*

Mi ehwéhme iwíáshue tagéq ahtebahro úwe.

Sísaga táhutahuq awehriro sansansábé síwáhnorú ehwehne.

(Máhka 2.18-22; Áruká 5.33-39)

¹⁴ Sóni kéro kegá Sísaba séra wensabé, Itereq Péhrasi kereqka mó tanáhráq mó tanáhrárué táhutahuq awehriúnara árahinsabé are kérásh kegá táhutahuq ire awehriro uwe.

¹⁵ Uwana Sísaga sensabé pabeqme ehwéh teriena, Pahuwirotaqqmé o menáshwénká wene iyahnaboba miéhtáqqmé sega ire íbisia peh iwíásh iwíáshwae. Mókake o menáshwé seba ire miáshnaraqmé mi tanáhráq wene iyahnaboga wensabé sirutaboire táhutahuq awehrigehe úwe.*

¹⁶ Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, Wehukénká nahonáh sáhkéti kaweriniéna o ambántaráté ire páruwe kawerire. Miraitaq tahirimé nahonáh sáhkéti mó subanki irino. ¹⁷ Wehukénká o nahníaq sera ano naho naho mémene áuyáhwa antéhyápépéq ire ahkíre. Miraitaq tahirimé sera anonka muinaraq nahonáh antéhyá tapoagirana sera ano marakóraq antigi irino. Wehukénká o será ano o antéhyápépéq ahkíre. Wehukega ahkírataq mi tehtaré náneqqme kawerue kanae. O será anome kawerue kanae. Antehyamé moq kawerue kanae úwe.†

Sísaga awahre iní kaweratená ahrari oganúq ato ehwehne.

(Máhka 5.22-43; Áruká 8.41-56)

¹⁸ Sísaga mi ehwéh síwáhnorútaq Asiu kené wahnah anínká Sísaba séna áhtónsabe arehunseraraq ména wensabé, Nániyahu peh amahnága putíéhre. Arene ayahnkaratáté koráhtoréhnaraq we oga úkinae ¹⁹ úwana Sísaga irigue mi aní kérowaq ite we kérahwána kegá moq kérahwáne.

²⁰ Ahtaqqeq kowanana awahre iní, airápété téhtaré ópéq wene korahq ire taraqqagú inínká Sísá anehepeq kúwe. ²¹ Anehepeq kure wene náhenéna, Íné peh wene korósi koráhtoráhnaraqmé kaweraintankéhe éna wene korósi ayehrápéq koráhtorowe. ²² Táhtorwana Sísaga pabeqme we tagéna wensabé,

* **9:15:** Mi ehwéh áwahewé Sísá o menáshwé tahnsa aní míre. O menáshwéné iyahnabowe Sísá tagaríásh ké tahnsane. † **9:17:** Ahwa inínká tátúbi awera ire tírire. Tírítáq tahirimé osoréh áwérá anonka muwe tátú tapoue awera téhpipeq sáhagi irino. Mina inserah Sísane o ehwéhme wehukene naho sánsánká ire awehraq kéhre.

Arega ínénsabe aiq pútare aintahna puana aru ukiq atóge úwana mi tanáhráq mi iní awaho ini úkúwe.

²³ Sísaga pokue wahnah aniné nahtapeq kibekúwara pembíáhnu kereq ibitunátúnánu kereq míówana tagówe. ²⁴ Tagéna sensabé, Mi ahráriwé íre airaiq pukia peh sugéhre. Máhpeq túmíáhro úwara wensabé awiréh atówe. ²⁵ Awiréh atówana wega moke míó ke kaqsuena mi ahráriné máhriqtapéq kowéna wene ayahnkara táhtorowana irigúwe. ²⁶ Irigú ehweh mitaq teri mahtaq terinuwara moke mi marákórápéqté kégá írówe.

Aura pira ánitéreq ahkambu anínseq kawerarito ehwéhne.

²⁷ Sísaga mitaq suena ahtapeq kútaq aura pira ánitégá we kéréra wensabé, Tébitine anahwao, arutaboiraito uye. ²⁸ Sísaga nahupeq kibekúwara mi anitégá weba suyana Sísaga sensabé, Itene iura kaweraitahráhunsabé aiq pútare aintehyo úwara sega wensabé kowe atera, Are aiq mirao-rahóne uye. ²⁹ Uyana Sísaga siura táhtoqme sensabé, Itega ínénsabe aiq pútare aintehyanserah mirainauge úwara ³⁰ mi tanáhráq siura tagahrahuye. Tagahrahuyana wega sensabé págegeue iraréna, Miraunsabé mó ke teriyeho aritowara ³¹ sega wene ehweh íre sehgira Sísaga miráu ehweh teriúyana mi ehwéh moke mi kehiná suwahpeq abae agúwe.

³² Mi anitégá pokuyataq mó kégá owainawanka subiqmaq subiqmarú ani, ehweh íre orahú ani meqmera Sísaba móátówe. ³³ Sísaga owainawa kaqauwawana mi anínká ehwehnúwara moke tago kégá áhtená, Ísara marákórápéq morá ibora mahna tahnsa tagóne uwe. ³⁴ Uwara Péhrasi kégá mahraréra, Owainawamariné wahnahnka Sísá págege atéhnsabé owainawamarí kaqsuahráhire uwe.

Sísaga tagó ke arutaboirarito ehwéhne.

³⁵ Sísaga moke mi ke suwahpeqkakáq áhnte kehiná suwahpeqkakáq nogena Asiu kené momiwí nahmáritápéq Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh síwáhnoréna moke awahre kereq kaweraritowe. ³⁶ Sísaga sáhuríó ke tagéna sensabé arutaboiraritowe. Se íre wahnahnkakáq sípísípiq tahnsa méra kaweqtaq íre míahrahéra sirupipeq iwíáh kikiru puana sensabé arutaboiraritowe. ³⁷ Minayabe ite we kérahwána keyábé mahraréna, Nera kéh táhútáhúq áhnte kéhnserah Maniká íre tagariáh ké áhnte míáhwe. Táhutahuq koawaqmiáh ké peh táhmaro míáhnserah Manikáne ehweh korerié ké peh táhmaro míáhwe. ³⁸ Minayabe, Maniká Iteribonsabé, Arene sotápéq koawaqmiahráho ke eqmaq suo ue púreroro.

10

Eqmaro ke airápété téhtaré kéné síwíq kéh éhwéhne.

(Máhka 3.13-19; Áruká 6.12-16)

¹ Sísaga airápété téhtaré ké we kérahwána keyábé íáhrabéna owainawamarí kaqsuera moke awahre ke kaweraritagehéna págege aítowe.

² Ite eqmaq iuwo kewe iteiwíqmarí mahraue Sámóniwe mó awíq Pítæ. Pítæ ábáqkawawé Ehntarue. Se ábáhré Sébérine ahninkáwáraré Sémísireq Sónirere. ³ Mó anímári iteiwíqmarí mahraue Pírípi, Pátórómíyu, Tómáhsi, Iné Mátíyue. Sísá íre kérena iné Mátíyuwe táhkísi moné meyhwa aní míáhwe. Mó eqmaq suo anité sensiwíqmé Ápiásane ahninkáwá Sémísireq Táriásarere. ⁴ Mó

eqmaq suo aní Kénáni marákórápéqté ání wenáwíq Sáimónie. Mó aní Sísane naruo koweriranaú aní wenáwíqtare Súrása Ísíkáriótie. Iteiwíqme mirauee.

Sísaga we kéro ke arambehriraq eqmaq suo ehwehne.

(Máhka 6.7-13; Áríuka 9.1-5)

⁵ Sísaga ite airápéte téhranité eqmaq iuwanaútaq itensabé mahraréna, Wáhnaupéqté kéné marakórapeqkakáq Sámária ke suwahpeqkakáq íre pokoro.* ⁶ Peh morá Ísara kebá pokoro. Se tanahraipéq tabanagi sipísípiq tahnsa kée. ⁷ Seba pokue mahraréq, Manikánka wahnah wahnahnime aig wahtonagire teriéro. ⁸ Awahre ke kawerariteq pusa ké iririteq náonkakáq ké kawerariteq owainawamarí kaqsúáhro. Págege aitónsabé ápeq íre méyáhro. Pehipi séhréh ariteq kawerarítáhro.

⁹ Pokonehe irataq ebah monéákáq sehenáh monéákáq kahnaraq mitaq mareq pokoro. ¹⁰ Unah íre mewe pokoro. Téhtaré síótí súu pegiqnáhnkarankákáq íre mewe pokoro. Séhréh aritéh kéga arambehri aní awehraq apéq náwígéhe. Minayabe ite íre matíéhra naneq náigéhe úwe.

¹¹ Sísaga ite we kérahwana keyábé mó mahraréna, Mó ke suwahpeq kirataq Manikáne ehwehnsabé awahbeh aní kogabaroro. Ábóraq maréhataq wega itensabé, Néne nahtapeq segáéro ínaraqmé wene nahtapeq kogáero. Moke mi ke suwahpeq míéhra tanáhráq peh morá mitaq kaegaeoro. ¹² Wehukene nahtapeq kirataq mi karírónánínsabé, Manikánka iru ukiq itankéhe teriéro. ¹³ Terírataq sega ite mehweh aitéhataq seba míáhro. Sega íre mehweh aitéhataqmé mah ehwéhmé mewe mó kéné nahtaqqeq pokoro. ¹⁴ Mó anínká ite íre mehweh aitena itene ehwehnsabé iuwahriehre ínaraqmé wene nah sueq itene igarátáq kahna tanáhráq poruarueq pokoro. ¹⁵ Teiníboq írátíáhro. Sóróma suwahpeqte kéreq Kómóra suwahpeqte kéreqka naho ahabáruwe. Manikánka ehweh aitahna tanáhráq mi kéga miraunka ákáhtaq kamah arinkéhe. Ite íre mehweh aitera itene ehwehnsabé iuwahriehre ira kéga mirairanka Manikánka anotahtaq kamah arinkéhe úwe.

Íwíoqnagehe ú ehwehne.

(Máhka 13.9-13; Áríuka 21.12-17)

¹⁶ Sísaga itensabé mó mahraréna, Írátíáhro. Sipísípiqka úrinsi íápá míéhnserah íwíoqnehra kebá eqmaq iuwaníe. Wehe ahtebia ká míéhra na kiboki uwarena ká míéhre. Mí kataré míehya serahnoro. Ahtebia ánimári méq uwarena ánimári míáhro. ¹⁷ Wehukega ite íre kaweraitéhboq kawerue auráq matíáhro. Sega ite kaunsíri ke kotiorabeq móitera sene momiwí nahtápéq árėti sahtáté iubigéhe. ¹⁸ Néne sánsá sehgiónsabé ákáhtaq wahnáh kéreq anotah wahnáh kéreqka ehweh aitageheéra seba móitagéhe. Mí tanáhráq sereq mó nahnsó kéreq néne ehweh terigéhe. ¹⁹ Sega ehweh aitéhrrabeq móitéhrataq aneq ehwéh irarehnhkono éq árahue terienéhnkono éq iwíáh kikiriyehe. Íraukaumo. Mí tanáhráq Manikáne Awanka iwíáh aitahnaq ehwéh irarero. ²⁰ Mí tanáhráq íre iteitene ehweh irarigehe. Manikáne Awanka iwíáh aitahna ehwéh irarigehe úwe.

²¹ Sísaga mó mahraréna, Mó anínká wenawah wenábáq kotiorabeq móritena sáhsi keyábé, Subiq suahro aritankéhe. Sibowárehga moq sene animárinnsabé mina tahnsanigehe. Sene animárinnsabé sinoibone naruo úkera mó keyábé

* **10:5:** Sámária keyabé ehwéhmé píku anehepeqte sehíráme Manikáne Púkuipéq Kéh Áwahe Éhwéhne ue kéhrabeq tagáhno.

subiq suahro aritagéhe. ²² Néne sánsá sehgió púara ómi kegá itensabé iuwahriehre aitagéhe. Itega néne sánsá íre susa anehe tanahráqkákáq kawerue sehgiúratáq Manikánka meirena airaiq kaweraitankéhe. ²³ Mó ke suwahpeq íwioqnehrataqmé mitaq sueq pehbeheráhnue pokue mó ke suwahpeq kowiáhro. Teiniúboq írátíáhro. Ísara kené táhúnipéq itene arambehri íre parabarúéhrrataq íné wehukeni úku anínka kouwekinauge.

²⁴ Sigaru anínka wene tísa íre kiotaikire. Arambehri anínka wene wahnah íre kiotaikire. ²⁵ Sigaru anínka wene tísa wene tísa mía míairana arambehri aní wene wahnahpa mía míainserah itega ínéba mía míaowe. Mó kegá íné iteruwahnsabé owainawane wahnah wenáwíq Pésébúrie aintáronsabé sega ite ínéba mía míao ke moq íre kaweq ehwéh aitagéhe úwe.

Peh Manikánsabe áhreoero ú ehwehne.
(Áríka 12.2-7)

²⁶ Sísaga mó mahraréna, Íwioqnah keyábé áhreiyehe. Amahnága moke kopipéq keh náneq mókake ábóraraginae. Moke epéqté ehwéh ábóraraginae. ²⁷ Ite sunkikírabeq teiú éhwéh téhrehrebeq teriéero. Epéq íráh éhwéh nahnsorapéqté sawai sawaiue teriéero úwe.

²⁸ Sísaga mó mahraréna, Peh morá itene inonka subiq suahráho keyábé íre áhreoero. Mi kegá iteyuwa íre subiq suahráhowe. Írakaumo. Minayabe sensabé íre áhreoero. Peh morá Manikánsabe áhreoero. Wega ebeq itene inonka subiqmarena anehe iteyuwa iraipéq suahráhire.

²⁹ Peh morá pubasa mónératé téhtaré káriq kabará máhkétirapéq paiqmaráhwe. Iteriboga moke kabaramarínsabé iwíáhue tagéna íre kowe atah-naraq mi káriq kabará marakóraq pehipi íre márunsurahorahire. ³⁰ Mina in-serah Maniká Iteriboga ahriahri itensabé iwíáhue tagehre. Itene iyahqnopeqte iyáhrámé sáhnshwe tagariéhre. ³¹ Wega ite aiq moke tagariéh púaq íre áhreoero. Itega kabaramarí kiotaiko puana Manikánka ite íre abitaruanae.

Íné Sísane ani múge iraréyabe ayehitéhneho i ehwéhne.
(Áríka 12.8-9)

³² Sísaga mó mahraréna, Wehukeniúnka mó keyábé, Sísane ani múge teri-naraq mókake Nánibonsabé, Mi anímé néne ani míre teawiníe. ³³ Mó ke miáhtáq ínensabe ahqáho aintéh anímé ínéga mókake Nánibo míéhrebeq wensabé ahqáho ataníe úwe.

Sísansabé anotahtaq arutaboירו i ehwéhne.
(Áríka 12.51-53, 14.26-27)

³⁴ Ínéwé sainkue miáh ké insahwé aitanieéna marakóipeq tutaire iwíáhoo? Írakaumo. Peh sainsuanieéna tutaue. ³⁵ Íné tutau puana ahninkáwágá abowánsabé abiahnsa atankéhe. Ayahunkawagá anowansabé abiahnsa atankéhe. Anahbukawagá ahrahawansabé abiahnsa atankéhe. ³⁶ Wenawahrah anímáriníka wene naruo úkigehe. (Maika 7.6)

³⁷ Wenanoibonsabé anotahtaq arutaboירוéna ínensabe peh ákáhtaq arutaboirahtéh anímé íre néne ani míahrahire. Wene ahninkáwáreg ayahunkawareqsabé anotahtaq arutaboירוéna ínensabe peh ákáhtaq arutábóirahtéh anímé íre néne iyahnabo aní míahrahire. ³⁸ Nánibone arambehri miraunsabé íné awankátaq táhpawe nubiú suagéhe. Ínéga miraunserah miraue séniráhro. Minayabe néne arambehriraq túbáh agéna peh we awahbeh arámbéhrí sehgi anímé íre néne ani míahrahire.

³⁹ Wewensabé arutaboirena peh wewe awahbeh iwíáh mira aruqaruri animé oga mérapeq íre awaq miahráhire. Néne sánsá sehginieéna wewe awahbeh iwíáh susuri animé oga mérapeq awaq miankéhe úwe.

Sísa tagaríáh ké séhréh aritéh áníné ápeqsabé éhwéhne.

(Máhka 9.41)

⁴⁰ Sísa mó mahraréna, Ite mehweh aítáh kégá íné moq mehweh aintáhwe. Ínénsabe mehweh aintáh kégá íné eqmaq núwéh ání moq mehweh atáhwe.

⁴¹ Manikáne ehweh irari anínká sitaq mó anínká iwíáhéna, We Manikáne ehweh irari aní púana séhréh ataníe íre. Séhréh ataníe éna mi anínsábé mehweh atena kiraboime kaweq sansánire. Manikánka wene ehweh irari aní ápeq awinanserah we mehweh atéh ání moq ápeq awinkéhe. Kaweqtaq mía míai anínká sitaq mó anínká iwíáhéna, We kaweqtaq mía míai aní púana séhréh ataníe íre. Séhréh ataníe éna mi anínsábé mehweh atena kiraboime kaweq sansánire. Manikánka kaweqtaq mía míai aní ápeq awinanserah we mehweh atéh ání moq ápeq awinkéhe. ⁴² Teiníboq írátíáhro. Pehgáriq aní íné séníréh ání míéh púana mó anínká né waní náwinana Manikánka mi aníné ápeqme íre tabanagia peh ahreraq kanawire úwe.

11

Sóniga we kéroya anité Sísa eqmaq suo éhwéhne.

(Árúka 7.18-35)

¹ Sísa moke mi ehweh ite we kérahwána ke teiuwe. Wegá ite airápété téhraníte we kérahwána keyábé itene arambehriyabé íwáhnoréna mitaq suena wahtotaq kehíná suwahpeq mó ke síwáhnorinieéna pokúwe.

² Sóni wání meri merini aní karábúsiipéq ména Sísa Karáhéga miráú ehweh irena we kéroya anitégá Sísa kasenigeheéna weba eqmaq suowe. ³ Eqmaq suowara Sísa kéra wensabé, Sóniga, Arewe Manikánka eqmaraníe ú anípo? Ite mó anínsábé áwénunonehknono íre uye.

⁴ Uyana Sísa sensabé, Irehya ehwéhnikákák tagéhya naneqkakák Sóni koreawétao. ⁵ Ínéga miraunka aura pira kégá tagahwara aigará soriqnah kega ah nogówara náonkakák kéné náo wagirara ahre parosa kégá ehweh irahwe. Pusa ké iriwe oganúq sitena tabonah ke Manikáne kaweq ehweh síwáhnoruge. ⁶ Ínénsabe árahinabomo iwíáh íre iwíáhía peh ínénsabe kawerue aiq pútare aintéh animé aru ukíqme aní míéhre. Mah ehweh Sóni koreawétao úwe.

⁷ Úwara Sóni kéroya anitégá mitaq suera pokuyataq Sísa weba sáhurió ke Sóni ehweh teriuwe. Wegá mahraréna, Sóniga uworapeq íwáhnoruraitaq koraganehe urotaqmé we inse wíre íwíáhuroo? Sóiririrana onega míu míu inserah Sóni mó iwíáh mó iwíáhi aní míre íwíáhéq koragaroo? Írakaumo. Sóniwe íre mina tahnsa ání míre. ⁸ Sóni koraganehe urotaqmé we inse wíre íwíáhéq koragaroo? Kaweq korósí aneraneria aní koragaroo? Írakaumo. We íre mina tahnsa ání míairara kaweq korósí aneraneria kéwé uworapeq íre mía peh wahnah kené nahtapeq mía míaoewe. ⁹ We inse wíre íwíáhéq koragaroo? We Manikáne ehweh irari aníne íwíáhuroo? Aiq pútaq iwíáhowe. Írátíáhro. We Manikáne ehweh irari anínéna moke mó ke áwáhu ke kiotaikuraire. ¹⁰ Sóni éhweh Manikáne ehwehna mahraréna, Néne ehweh korerina animé ebeq eqmarahnana are sina ah kawerarankéhe íre úwe.

(Malakai 3.1)

¹¹ Sísaga mó mahraréna, Teiníboq írátiáhro. Sóni wání meri merini aní anotah anínirara moke mó kegá we íre kiotaikowe. Íre kiotaikowana Manikánka wahnah wahnahnirabeq íópipeq kibeki aní pehgáriq anínká Sóni kiotaikire.

¹² Sóniga ehweh iraruraitaqkakáq amahnágaákáq págege sansáno kegá íópeq Manikánka wahnah wahnahnirabeq kibekoneheqmúne éra sene págege sansánowe. ¹³ Manikáne ehweh iraru kereq Mósísireqka Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh teiúwana Sóniga suraire. ¹⁴ Sene ehweh aiq pútare aritáhmé kawerowe. Segá pabeqme ehwéh irarume Éráisa mónkákáq sinae ahe. Sóniga menah surainsabé sene ehweh aiq pútaraguraire. ¹⁵ Íre parosa éhréákáq kéo, írátiáhro úwe.

¹⁶ Sísaga mó mahraréna, Amahnága oga miáh kéwé ite aneq tahnsá kée teinínkono? Itewe káriq anímárinká máhkétirapéq ogi ogionserah tahnsá ké wóe. Mó anímárinká mó anímárinábé abiahnsa aritera sensabé, ¹⁷ Igonkónúnaraq itega íre ábáhrowe. Ibitunántúnánúnaraq itega íre íbisahwe ewe. ¹⁸ Sóniga suraitaq wega táhutahuq awehriéna náhníaq sera ano íre narainsabé sega abiahnsa atera, Owainawanka iwíáh atéh ání míre atárowe. ¹⁹ Íné wehukení úku anínká surautaq táhutahuqkakáq náhníaq sera anonkakaq pehipi nogara sega ínénsabe abiahnsa aintera mahraréra, We kobuq kahburi uwoyansa aní míre aintera táhkísi moné meyáh kéreq mó ahabábáq kéreqne iyahnabo aní míre aintáhwe. Segá ínénsabe mi ehwéh irarewara Maniká tagariáh kegá ahtebé sansánirataq mó kegá tagéra, Se aiq pútaq sansánowe ewe úwe.

*Sísaga, Kamah ainehboq kawerurero ú ehwehne.
(Árúka 10.13-15)*

²⁰ Sísaga mó kehiná suwahpeq áhnte otáq sánsánúwara tago kegá sene ahabábáq sansa íre súónsabe Sísaga mi keyábé ehweh aritowe. ²¹ Wega mahraréna, Kórásini suwahpeqte kéreq Pétásáira suwahpeqte kéréro, kamah ainehboq kawerurero. Iteruwahpeq áhnte otáq sánsá míraurauge. Táíya suwahpeqte kéreq Sáiróna suwahpeqte kéreqka mina tagotaq tahirímé sene ahabábáq naho suera kaweqtaq míó írino. Segá mina tagotaq tahirímé sene ahabábáq aiq súónsabe Manikánka tagankeheéra nahonáh kórósí aneranerue tanah abaq marera sene ahabábáqsabe tútuue íbiso írino. ²² Teiníboq írátiáhro. Manikánka ehweh aitahna tanáhráq mi keyábé peh ákáhtaq kamáh arinkéhe. Mi tanáhráq ite Kórásini suwahpeqte kéreq Pétásáira suwahpeqte kéreq anotaq kamah ainawire.

²³ Kápénééma suwahpeqte kéo, ite kaweq ke míone éq minayabe íópeqte mátábúrápéq kioneheqmúne íwíáhoo? Írakaumo. Mibeq íre kioneheqmóe. Peh iraipéq kowíáhro aitanawire. Ínéga págege otáq sánsá iteruwahpeq mírauraugaq tagarowe. Mirauraunserah Sóróma suwahpeq míraowataq tahirímé mi kegá sene ahabábáq sansa suera kaweqtaq míó írino. Sene ahabábáq súótaq tahirímé Manikánka sensuwahpeq íre kekira peh kéh írino. ²⁴ Amahnága teiníboq írátiáhro. Manikánka ehweh aitahna tanáhráq wega Sóróma suwahpeqte keyábé arutaboirena peh ákáhtaq kamáh arinkéhe. Mi tanáhráq ite anotaq kamah ainawire úwe.

*Sísaga, Ínéba sero éna ahrenahro aitanie ú ehwehne.
(Árúka 10.21-22)*

²⁵ Sísaga púrerue mahraréna, Nániboo, arega moke íópeqkákáq mah marákó márákóákáq wahnahnóne. Wehukene sánsá ahtebah kewé arene sánsá íre sokigi ariasa peh morá káriq aní tahnsa ké arene sánsá aiq sokigi aiene. Minayabe arensabé iwíáh íwíáh atóge. ²⁶ Nániboo, arerega iwíáhue aiq miraóne úwe.

²⁷ Sísaga mitaq mió keyabé mó mahraréna, Nániboga moke náníre. Mó kegá íné Manikáne ahninkáwá íre tábúsoqme tagariáhwana Nániboga webataq íné wenahni tagariéhre. Mó kegá Nánibo íre tagariáhwana ínébataq wenahninká we tagarióge. Íné wenahninká sokigi aiéna kegá moq Maniká Iteribo tagariagehe úwe.

²⁸ Sísaga mó mahraréna, Págege arámbéhriéq irupipeq umehi keo, ínéba sero. Ínéba sirataq ahrenahro aitena iru ukiq itaníe. ²⁹ Néne arambehri sehgieq néne sánsá ahtebahro. Íné uwaresa ánínéna pehwehrue mía míau aní púaq ínéba sirataq irupipeq ukiq itahnaq ahrenagehe. ³⁰ Néne arambehriwe irupipeq íre págegeorahi arámbéhri wíre. Mi arámbéhri sehgírataq irupipeq eyoyó aitaníe úwe.

12

Sísaga ahrena ahrena wehekáh arambehriéyabe irarú ehwehne.

(Máhka 2.23-28; Áríka 6.1-5)

¹ Mi tanáhráq ahrena ahrena wehekáh Sísareq ite we kérahwana kereqka páréti mirao naneq será sotápéq kótaikowanaraq irupibiúwaq itega mi será késabariqme késabariqme ue kure nahwane. ² Nahwanara Péhrasi kegá tagera Sísansabé, Tagáhno. Are kéréh kégá ahrena ahrena wehekáh íre mirao naneq sansánowe. Minayabe sega ahbabárowe uwe. ³ Uwana Sísaga sensabé, Itewe Manikáne púkuipéqté séhíráme Tébitireq we kéro kereqka sirupibiútaq mirau sansámé íre sáhnshawe ahtebaho? ⁴ Tébitiga Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhúpéq kibekéna Manikánka tagankeheéra máró paréti mewe nówara we kéro kega moq nowe. Nonsabe íre mirao naneq miraowe. Mósísine ehweh irarunka mi parétiwé pehipéqté kégá íre nah nanere. Peh morá Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kégá nahrahowe íre. *(1 Samuel 21.1-6)*

⁵ Mósísine ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné ehweh aiq sáhnshahona wino. Mi ehwéhnká teíme ahrena ahrena wehekáh sega Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéq arambehriuwana Manikánka íre abiahnsa aritowe íre.

⁶ Teinboq írátíáhro. Íné mahtaq ména Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéq kiotaikuge. ⁷ Manikáne ehwehnka mahraréna,

Titiré sansansabé íre nuwahbehrena peh arutaboiré sansa séhréh arite sansansabé nuwahbehre íre. *(Hosea 6.6)*

Itega mi ehwéh ahtehtahtaq tahirímé íné séniráh ké kaweqtaq míáh keyábé, Ahbabárowe íre aritewáh irino. ⁸ Íné wehukení úku anínká ahrena ahrena wehekáh wahnah wahnahnuge úwe.

Sísaga ahrena ahrena wehekáh sawenkahnia áyáhnkákáq aní kawerato ehwehne.

(Máhka 3.1-6; Áríka 6.6-11)

⁹ Sísaga mitaq suena Asiu kéné momiwí nahtápéq kibekúwana ¹⁰ sawenkahnia áyáhnkákáq aní míowe. Péhrasi kegá Sisa ehweh ataneheéra we kasená, Ahrena ahrena wehekáh wehuke kaweratewé Mósísine ehwehnka ahqáho atehro uwe. ¹¹ Uwana Sísaga sensabé, Ahrena ahrena

wehekáh itene ka íre wahto matáipéq tupekitaq mi ka tumeyáh mino. ¹² Wehukeníká ménkámehnká aiq kiotaiki mino. Minayabe ahrena ahrena wehekáh Mósísine ehwehnka kaweq sansánsábé íre ahqáho atéhre. ¹³ Íre ahqáho atéhre éna sawenkahnia áyáhnkákáq ánínsábé, Arene ayahnkara obariro úwana wene ayah obarirowana kaweragúwana ébeq ayáhnkárá tahna úkúwe. ¹⁴ Péhrasi kegá tueague sío síoéra, Sísawe árahue subiq suanéhnkono uwe.

Sísawe Manikáne arambehri anínsábé éhwéhne.

¹⁵ Árahue subiq suanéhnkono u ehwéh Sísaga irena mitaq suena pokúwara áhnte kegá we kérówe. Áhnte kegá we kérówna moke awahre ke kaweraritena ¹⁶ sensabé, Íné éhweh mó ke teriyeho aritowe.

¹⁷ Sísaga áhnte awáhré ké kaweraritionsabe Manikáne ehweh irarú ani Áísáiaga sehiranu ehwehnká aiq pútaragúwe. Mi ehwéhmé Manikánka irarú ehweh wega sehiranue mahraréna,

¹⁸ Néne arambehri mirai aní ínéga omaq ató aní aiq miéhre. Wensabé nirutaboíréna wene arambehriyabé nuwahbehre. Ínéniwanka weba mía míainana wega nahnso ke kaweq sansá terínkéhe. ¹⁹ Wega íre ehwehinae. Wega íre anotahtaq ehwehinae. Ahtapeqté íre sawai sawaiinae. ²⁰ Wega mareqmareq sah íre airaiq piteruanae. Áráhmu pehgáriq téhráhnaraq íre puinsuanae. Ahqáho. Mirainaga kaweq sansánká ahababáq sansa kiotaikinae. ²¹ Nahnso kegá wene ehweh irera, Ite kaweraitankéhe íwíáhigehé úwe. *(Aisaia 42.1-4)*

Owainawanka Sísá séhréh atéhre éra péhe éhwéh iraru ehwéhne.

(Máhka 3.20-30; Áruká 11.14-23, 12.10)

²² Mó kegá aura pira aní, íre ehwehnorahú aní meqmera Sísaba móátówe. Wene arupipeq owainawa mío púana we íre ehwehnorahú aní, aura pira aní míowe. ²³ Sísaga mi aní kaweratowana ehwehnéna aura tagówe. Mina tago kegá áhtenára seye náhenéra, Kaweratéh ánimé Tébtíne anahwabómo uwe. ²⁴ Péhrasi kegá kawerato ehweh irera, Pésébúri owainawane wahnahnka Sísá págege atena séhréh atéh púana Sísaga owainawamari kaqsuahráhire éra seye náhenéra ehmuníq éhmúníruwe.

²⁵ Ehmuniq éhmúníruwana Sísaga sene iwíáh tagéna sensabé, Wahba márákórápéqté kégá seye ebehirataq sainkoneherawoe. Minayabe se págegeue morá ké íre míahrahowe. Sensuwahrahreq seye ebehirataq sainkoneherawoe. Minayabe se págegeue morá ké íre míahrahowe. ²⁶ Owainawanseq wenawahrahreq ebehotaq tahirímé se sainkéra págegeue morá ké íre míahraho irino. ²⁷ Ínéga owainawa kaqsúótáq owainawane wahnahnka séhréh aintéhtáq tahirímé ite kéiráh kégá owainawa kaqsúáhtáq insega séhréh aritéh iripo? Ite kéiráh kégá itene ehwehnsabé íre tábúsoréhre aítáhwe. ²⁸ Manikáne Awanka págege aintena séhréh aintéh púana owainawa kaqsuq kaqsuruge. Mina tagéq Manikánka wahnah wahnahni sansá iteba aiq sire éq tagariáhwe úwe.

²⁹ Sísaga mó mahraréna, Wehukeníká ayahnsa kira wéhné ménsámehnsá meyanieéna wene nahupeq árahue kibekorahiro? Ebeqme ayahnsa kira wéh táhtoqme táhru táhruarena anehe wene nahtapeqté ménsáméhnzá pehipi meyahráhire úwe.

³⁰ Sísaga mó mahraréna, Wehukeníká íre néne iyahnabo aní miéhmé néne naruo aní míre. Wehukeníká ínéreq íre soruparítéhrataqmé wega wehuke karegaráh aruqarurire.

³¹ Peh morá Manikáne Awansabe abehq éhwéh atáh kéwé Manikánka mi ke íre insahwé aritankéhe. Mi ahbábáq peh ahrreraq matiankehe úwe. ³² Íné wehukení úku anínsábé níéhruru aintéh ánimé Manikánka insahwé atahráhire. Manikáne Awansabe éhruru atéh ánimé Manikánka amahnágaákáq mókakeakáq mi aní íre insahwé atena wene ahbabáq peh ahriahri ahrreraq matiankehe úwe.

Íre kaweq awánkánká abehq sérá iyanae i ehwéhne.

(Árúka 6.43-45)

³³ Sísaga Péhrasi keyábé mó mahraréna, Peh morá kaweq awánkánká kaweq sérá iyéhre. Íre kaweq awánkánká abehq sérá iyéhre. Wehukeníká awánká sera tagéna mi awánká ahtebhe. ³⁴ Ítewe wehene animári móe. Itene irupipeq kéh náneq itene íwéhga irarerahire. Itene irupipeq íre kaweq iwíáh kéh púaq kaweq éhwéh íre irarerahowe. ³⁵ Kaweq ánimé wene arupipeq kaweq iwíáh kéh púana kaweq sansánire. Ahbabáq ánimé wene arupipeq ahbabáq iwíáh kéh púana ahbabáq sansánire. ³⁶ Teiníboq írátíáhro. Ehweh aitahna tanáhráq Manikánka wehukene ehweh iwíáhue tagéna moke sene abehq éhwéhnsábé saraqmarankéhe. ³⁷ Kaweq éhwéh irare irareóna aníno, Kaweq aní móne atankéhe. Ahbabáq ehweh irare irareóna aníno, Ahbabáq aní móne atankéhe úwe.

Sísansabé, Ótaq sansánúno u ehwéhne.

(Máhka 8.11-12; Árúka 11.29-32)

³⁸ Táhmaro Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kereqka Sísansabé, Íwáhnoraníno, itega Manikáne arambehri miraóna aní taganehboq arega ótaq sansánúno uwe. ³⁹ Uwana Sísaga sensabé, Amahnága oga miáh kégá Manikánsabe íre iuwahbehraq ahbabáq ke miáhwe. Ótaq sansánúno ewo? Írakaumo. Wehukení wenáwíq Sónaga sóreq wanípípeq tupekútaq Manikánka ótaq sansá miraúwe. Peh morá mi sansá teienaq iwíáhue tagagehe. ⁴⁰ Sóna apahtáró wéhékáh anotah pahné arupipeq mionserah íné wehukení úku aní apahtáróráq marakóipeq míanie. ⁴¹ Níníbe suwahpeqte kégá ahbabáruwana Sónaga ehweh koreriutaq wene ehweh irera sene ahbabáq sansa suera kaweqtaq miówe. Minayabe Manikánka ehweh aitahna tanáhráq Níníbe suwahpeqte kégá iriwe méra ite amahnága oga miáh keyábé, Íre kawerowe éra ehweh aitagéhe. Amahnága iteba mió ánimé Sóna kiotaiku aní múge. Níníbe suwahpeqte kégá Sónane ehweh íronserah árahinsabé néne ehwehne íre iraho? ⁴² Sórómóniga Ísara ke wahnahnútaq wáhnaupéqté kéné wahnahn inínká wene ahtebia éhwéh iraníeéna íre wahtopeqte weba súwe. Teiníboq írátíáhro. Amahnága iteba mió ánimé Sórómóni kiotaiku aní múge. Mi inínká Sórómónine ahtebia éhwéh ironserahme árahinsabé néne ehweh íre iraho? Minayabe Manikánka ehweh aitahna tanáhráq mi inínká iriwe ména itensabé ehweh aitankéhe úwe.

Owainawanka kouwekinsabé éhwéhne.

(Árúka 11.24-26)

⁴³ Sísaga Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kereqsabé mó mahraréna, Owainawanka wehukení auwena pokitaq wání íre kéhrabeq nogena ahrenahrahirabeq kabarire. Kabarirana írakauninsabé iwíáhéna, ⁴⁴ Ínéga súo náhtápéq seuwekinauge éna áúwátái wéhúkénípá kouwekire. Kouwekéna wene nah tagehrana aiq kabantáhwe kaweraréhre. ⁴⁵ Kawerarena mó abapete téhranité áhnte ahbábáq ówáínáwámári koweriréhre. Moke mi ówáínáwámári mi anípá kowíáhwe. Téhwe peh morá ówáínáwánká mi anípá miéhtáq íre kawerire. Anehemé áhnte ówáínáwámárinká weba miáhnsabé anotahtaq íre kawerire. Mi aní íre kaweraginsarah amahnága ite oga miáh ahbábáro ke íre kaweqtaq míaneheqmóe úwe.

Sísane anowaréh ábákawaréhwé inserého i ehwéhne.
(Máhka 3.31-35; Árúka 8.19-21)

⁴⁶ Sísaga nahupeq ména ehweh teriutaq wenanoreq wenábáqmarinseq máhpeq iriwe méra Sísareq ehwehnéyabe suwahbówe. ⁴⁷ [Suwahbówana mó anínká Sísansabé, Arenanoreq arenábáqmarinseq máhpeq iriwe méra arensabé áhrabowe úwe.] ⁴⁸ Úwana Sísaga míó keyabé mahraréna, Náinowé inesebo? Náníbáqsome inserého éna ⁴⁹ ite we kérahwána ke ayahnáwíqme mahraréna, Mah kewé náinoreq náníbáqmarinseq móe. ⁵⁰ Íopeqté Náníbó awahbeh arámbéhrí sehgió kéwé náníbáqmari móe. Náinahnoreh wóe. Náinoréh wóe úwe.

13

Ayu suitabéyabe pabeqme ehwéhne.
(Máhka 4.1-9; Árúka 8.4-8)

¹ Mi wehekáh Sísaga nahtapeqte tueyokéna káwehu ayehráq tunse mitaq tútuue míowe. ² Tútuue míowara íregáritaq weba sáhatió púana Sísaga wánípipeq ko sipíépéq kibekue tútuue míowara moke míó kega arahwéraq iriwe míowe. ³ Míówana Sísaga áhnte pabeqme ehwéh síwáhnorúwe. Wega mahraréna, Ayu suitabeh anínká wene sotápéq ayu suitabaniéna pokire. ⁴ Suitabehtaq mó ayú ahtaq megirana kabaranka sésiq nehre. ⁵ Mó ayú kiruraq megirana pehgáriq marakó kéhnsabé mi ayú apubúue kiapoue kíréhre. ⁶ Anotah patáhitaq tamurupague íre ánúq piéh púana ehyatagire. ⁷ Mó ayú náwerarúítáq megirana náwe kirena kárígariirana sera íre íyéhre. ⁸ Mó ayú kaweq marakóróq megirana kiapoue kirena áhnte será iratanire. Mó ayú 100 será íyéhrana mó ayú 60 será íyéhrana mó ayú 30 será íyéhre. ⁹ Íre parosa áhréákáq kéó, kawerue íráhro úwe.

Sísaga moke pabeqme ehwéh teriunsabe irarú ehwehne.
(Máhka 4.10-12; Árúka 8.9-10)

¹⁰ Síwáhnorúwaq ite we kérahwána kegá Sísaba séq wensabé, Mó ke síwáhnorónaraq aneqsabé pabeqme ehwéh terieno ewane. ¹¹ Ewanana Sísaga itensabé, Manikánka íopeq wahnah wahnahnirabeqte éhwéhmé menah wehukega íre írátíahrahuowe. Amahnága Manikánka mi ehwéh ite sokigi aíre. Peh mó ke íre sokigi aríre. ¹² Manikánka wene ehweh kawerue íréh aní mó sokigi awinana áhnte ahtebanae. Wene ehwehnsabé anetanibo i aní mó íre sokigi awinana we pehgáriq ahtebeh naneq abitaginae. ¹³ Minayabe wehuke pabeqme ehwéh teriúge. Sene siuranka tagéra íre tagaríáhwe. Sene siahrega írera íre írátíáh púana pabeqme ehwéh teriúge. (Lo 29.4)

¹⁴ Minayabe Manikánka iwíáh atowana Áísáiaga sehiranú ehwehnká aig pútaragire. Mi ehwéhmé Manikánka irarú ehweh wega sehiranue mahraréna, Itega ehweh ireq itene irupipeq ire írátíáhwe. Itega tagéq itene irupipeq ire tagaríáhwe. ¹⁵ Mi kené sirupipeq ire ahtebahrahowe. Seyene siahre aig parokire. Seyene siura aig mütúgire. Segá ire miraotaq tahirimé sene siuranka tagéna sene siahrega irera sene sirupipeq ahtebéna sene ahababáq suera iné níáhrabo irino. Sene ahababáq suera iné níáhrabotaq tahirimé kawerarító irino úwe. *(Aisaia 6.9-10)*

¹⁶ Sísaga ite we kérahwána keyábé mó mahraréna, Itene iuranka áhntetaq tagahnsabe itene iahrega áhntetaq írahnsábé iwíáh iwíáhhoro. ¹⁷ Teiniboq írátíáhro. Áhnte Manikáne ehweh iraru kereq kaweqtaq mía míau kereqka itega tagah naneq tagéyabe suwahbówara ire tagowe. Itega írah éhwéhnábé sega ireyabe suwahbówara ire írówe úwe.

Sísaga ayunsabe éhwéh áwahe pahsuo éhwéhne.

(Máhka 4.13-20; Áríka 8.11-15)

¹⁸ Sísaga itensabé, Ayu suitabé pabeqme ehwéh áwahe ahtebagehboq írátíáhro. ¹⁹ Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh siahrega irera ire ahtebah kewé ahtapeq megi ayú tahnsane. Owainawanka sirupipeqté mi ehwéh apubúue seaebóire. ²⁰ Kiruraq megi ayúme kiapoinserah wehukénká Manikáne ehweh irena arupipeq eyoyóena apubúue kowe atéhre. ²¹ Manikáne ehwehnka arupipeq ire ánú piéhnábé pehgáriq tanáhráq sehgire. Mi ehwéh sehginábé mó kegá áwíoqnahwana ire kaweq sunúq sire. Mi tanáhráq wega túbáh agéna Maniká áúwéhre. ²² Náwe tarúitáq megi ayúme wehukénká Manikáne ehweh irena sehginie iwíáhéna mah marákó marákóipéqté náneqsabé iwíáh iwíáhéna ménsámehnsánkakaq móneakáqsabé arutaboirire. Náwe soaginserah minawarinká saiqnaríéh púana wega Manikáne arambehri ire miraire. ²³ Kaweq marákóráq megi ayúme wehukénká Manikáne ehweh irena arupipeq tábúsoqme iwíáhire. Kaweq marákóráq kaweq será iyéhnserah wega mi ehwéh sehgienna Manikáne arambehri kawerue miraire. Kawerue miraéna mó anínká 100 tahnsá áhnte kaweq arámbéhrírana mó anínká 60 tahnsá kaweq arámbéhrírana mó anínká 30 tahnsá arámbéhríire úwe.

Náweyabé pabeqme éhwéhne.

²⁴ Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, Manikánka íopeqté wahnah wahnahnime wehukénká wene sotápéq kaweq ayú uqmatainserahne. ²⁵ Inokáhpeq wehuke sugé tanáhráq wene naruo anínká sure kaweq ayú uqmataitaq náwe uqmarena pokuraire. ²⁶ Kaweq ayú kirena iyanauraitaq náweakáq kítáire. ²⁷ So abone arambehri anímárinká sure wensabé, Arene sotápéq peh kaweq ayú uqmatonawe mah nawé eheqte kirehro urowe.

²⁸ Urowana sene wahnahnka sensabé, itene naruo anínká mi nawé uqmataire urairara sega wensabé, Náwe soranéhnkono urowana, ²⁹ Ahgáho. Náwe soréhrataq kaweq naneqkakáq pagorúéhboq moráráq kirankéhe. ³⁰ Moráráq kirahnana nera kahnaráq inéga arambehri keyábé, Téhwe mi nawé saue airíwe ira paríáhro. Anehe kaweq será isíwe néne ménsámehnsá kéh náhúpéq sáharáhhro aritanie uraire úwe.

Pehgáriq ayúnsabé pabeqme éhwéhne.

(Máhka 4.30-32; Áríka 13.18-19)

³¹ Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, Manikánka wahnah wahnah-nime pehgáriq ayú tahnsane. Mi ayúmé íre mó sotápéqté áyú tahnsane. Írakaumo. Mi ayúmé pehgáriq ayúne. ³² Wehukenínká mi pehgáriq áyú wene sotápéq uqmatairana kirena anotah awánká úkéna moke mó mensáméhnsá kiotaikire. Anotah awánkánirana kabaramarínká séra ayahnaweraq sene nah píáhwe úwe.

Muoráhi naneqsabé pabeqme ehwéhne.

(Áríuka 13.20-21)

³³ Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, Tírí ínínká muoráhi naneq párawahipéq maqme ayahnrirana moke múíre. Manikánka íopeq wahnah wahnahnime mina páréti muoráhi naneq tahnsáne úwe.

Sísaga peh pabeqme ehwéh teriu ehwéhne.

(Máhka 4.33-34)

³⁴ Sísaga weba sáhurió ke ehweh teriena sensabé íre pahsuqme teriasa peh pabeqme ehwéhmári teriuwe. ³⁵ Manikáne ehweh irarú aniné ehweh aiq pútaraginkehéna Sísaga peh pabeqme ehwéh teriuwe. Mi pukúípéqté ehwéhnká mahraréna, Ehweh teriénaraq peh pabeqme ehwéh teriníe. Mah marákó marákó miráutaqkakák menahnkákák epéqté éhwéh káráirana amahnága teriníe ire. *(Buk Song 78.2)*

Sísaga náweyabé áwahe pahsuo ehwehne.

³⁶ Sísaga weba sáhurió ke suena nahupeq kibekúwaq ite we kérahwána kegá weba séq wensabé, Mi pabéqmé éhwéh náwe uqmatai ehwéhmé pahsuqme teio ewane.

³⁷ Ewanana Sísaga itensabé pahsuqme teiena, Kaweq ayú uqmatai animé íné wehukení úku aníne. ³⁸ Somé mah marákó marákóe. Kaweq ayúmé Manikánka wahnah wahnahnirabeq kioráho ke wóe. Náwewe owainawane animári móe. ³⁹ Náwe uqmatai animé owainawa mire. Nera kahna tanáhráqmé mah tanáhráq parabaginana Manikánka sainsuahna tanáhráq mire. Sera ísíra kewé íopeqté ké wóe. ⁴⁰ Náwe sauwe ira pariáhnserah mah tanáhráq parabaginana Manikánka sainsuahna tanáhráq sinawire. ⁴¹ Mi tanáhráq íné wehukení úku anínká íopeqté ké eqmaq suhnara Manikánka wahnah wahnahnirabeq kioráhira ke míéhrtaq moke ínéhgíó kéreq mó ahabábáq kéreq sorupagehe. ⁴² Sorupéra anotah iráipéq kaqsuehrara mitaq íbiséra uwo uwo oneherawoe. ⁴³ Mi tanáhráq Manikáne animári Sensiboga wahnah wahnahnirabeq kaweqtaq méra patahi serahnigehe. Íre parosa áhréákák kéo, kawerue íráhro úwe.

Móne antéhyá sotápéq kopéq suo ehwéhne.

⁴⁴ Sísaga mó mahraréna, Manikánka íopeq wahnah wahnahnime wehukenínká móne antéhyá wene sotápéq ubuqme kopéq suonserahne. Mó anínká mi antéhyá ábóraq marena áhnte moné mipipéq kéhnsábé mitaq mó akariaréhre. Wene arupipeq eyoyóirana móne paiqmianieéna moke wene ménsámehnsá paiqmarena mi moné mewena móne antéhyá kéh só kobaiqmárehre úwe.

Pásésuqsabé pabeqme ehwéhne.

⁴⁵ Sísaga mó mahraréna, Manikánka íopeq wahnah wahnahnime ménsámehnsá paiqmaq paiqmari anínká kaweq pasésúq paiqmaranieéna

kabari serahnire. ⁴⁶ Wega peh morá pásésúq áhnte kaweq pásésúq tagéna moke wene ménsámehnsá paigmarena mi moné mewena mi pásésúq kobaiqmárehre úwe.

Pah siqmíáhnsábé pabeqme ehwéhne.

⁴⁷ Sísaga mó mahraréna, Manikánka íopeq wahnah wahnahnime kahweraté uwe taga tagao serahnire. Wehukega káwehupípeq anotah kahwératé uwe taga tagaéra áhnte mó naneq ka mó naneq kanue maqmíáhwe. ⁴⁸ Maqmíáhtáq kahweipéq áhnte kéhrara arahwéraq tútuue méra pah siqmíáhwe. Siqmarera kaweq ka pah antéhyápípeq sáharara íre kaweq ka súáhwe. ⁴⁹ Mina onserah mah tanáhráq parabáginaraq íopeqté kégá sure kaweq ke miéhrarabeqte áhbábáq ké aiqme meriqmera ⁵⁰ anotah iráipéq tuparuehrara mitaq íbiséra uwo uwo oneherawoe úwe.

⁵¹ Sísaga ite we kérahwána keyábé, Teiú éhwéh moke aiq iraho úwaq itega wensabé, Aiq irone ewane. ⁵² Ewanana Mósísiga sehgióro ú ehweh íráh kégá íné wahnah wahnahu ehwéh aiq ahtebahwe. Mi kégá anotah nah matiéh ánínka mira inserahnoue. Anotah nah matiéh ánínka peh morá paqnáhipéq áhnte mensáméhnsá matiéhre. Wega mi paqnáhipéqté o mensáméhnsánkákáq nahonáh ménsáméhnsánkákáq mewe máhpeq tueyokire úwe.*

Néhsara suwahpeqte kégá Sísansabé suwahrío ehwehne.

(Máhka 6.1-6; Áruká 4.16-30)

⁵³ Sísaga mi pabéqmé éhwéh teiena mitaq suena ⁵⁴ wenawahperurá pokúwe. Mitaq momiwí nahtápéq kibekéna síwáhnorúwara író kega, We árahue ahtebia ání úkurairo éra, Wega ótaq sansá árahue mirairo éra áhtenuwe. ⁵⁵ Áhtená, We peh nah piéh ániné ahninkáwá wíre. Wenanowé Máhría wire. Sémisiwe, Sósépawe, Sáimóniwe, Súrásawe, wenábáqmari móe. ⁵⁶ Wenanahnoreh mah-taqté ánimári móe. Minayabe we árahue ahtebia ání úkurairo éra ⁵⁷ wensabé abiahnsa atówe. Abiahnsa atówana Sísaga wensabé, Manikáne ehweh irari anínsabé mó ke suwahpeqte kégá iwíáh iwíáh atáhwe. Peh morá wenawah-peqte kéreq wenawahraheqka wensabé íre iwíáh iwíáh atáhwe úwe. ⁵⁸ Úwana sega wensabé íre aiq pútare ató púana mitaq áhnte otáq sánsá íre miraúwe.

14

Sóni wání meri merinú aní pukú ehwehne.

(Máhka 6.14-29; Áruká 3.19-20, 9.7-9)

¹ Sísaga ehweh mitaq teri mahtaq terinuwana mi tanáhráq anotah wahnáh ání Érótiga irowe. ² Irena wene arambehri keyábé mahraréna, Mah anímé Sóni wání meri merini aní míre. We pukéna mó oga úkurai puana amahnága págege otáq sánsánire úwe.

³⁻⁴ Sóni oga míotaq wega Érótingsabé ehweh atena mahraréna, Arenábáqne ahre meronawe Mósísiga sehgióro ú ehweh aiq anterutone úwe. Wenábáq Pírípine ahre Éróría meyonsabe Sóniga ehweh atowana meyo inínka mi ehwéhnsábé ayehitónsabe Sóni abiahnsa atowe. Abiahnsa atowana Érótiga, Sóni táhtoqme karábúsiipéq móátáthro úwara táhtoqme karábúsiipéq móátówe.

* **13:52:** Anotah nah matiéh ání éhweh áwahe mahraue kéhre. Mósísiga sehgióro ú ehweh ahtebéra Sísane ehweh ahtebah kégá Mósísine naho éhwéhnikákáq Sísane o éhwéhnikákáq síwáhnororahowe. Manikánka íopeqté wahnah wahnahnirabeqte sánsá ahtebéra síwáhnororahowe.

⁵ Móátówana Ęrótiga, Sóni subiq suanie íwiáhéna túbáh agúwe. Wehukega, Sóniwe Manikáne ehweh irari aní míre íwiáhunsabé sensabé áhreéna túbáh agúwe.

⁶ Ęrótime anowagá we maqmio ahreraq ko tanáhráq sítaq wereq máhoro ú kereqka táhutahuruwana Ęróriásane ayahunkawagá mitaq ména ábáhrúwe. Ábáhrúwana Ęrótiga iwiáh íwiáhéna wensabé, ⁷ Arega nánio ina naneq náwinie éna, Pópoqnahga tagariéhtáq awinauge úwe. ⁸ Mi ahráriné anowagá Sóninsabé abiahnsa atena weniyahu pagu pagunúwana wega Ęrótinsabé, Íné Sóni wání meri merini aniné ayahqno kiraqsuq maqme kunubaipéq maqme ménio úwe.

⁹ Úwana Ęrótiga mi ehwéh irotaq wene arupipeq umeh agúwe. Pópoqnahga tagariéhtáq awinauge ú púana wene arupipeq iwiáh kikiruwe. Ínéreq táhutahuro kegá néne ehweh íráh púana niyehitéhneho éna, We awahbeh naneq náwéro úwe. ¹⁰ We awahbeh naneq náwéro úwana Ęrótiga eqmaq auwo aninká karábúsiipéq tunse Sónine ayahqno kiraqsuena kunubaipéq maqme mewe séna ¹¹ mi ahrári awuwana wenano móawuwe. ¹² Sóni kéréq kegá we subiq súo ehweh irera sure wene anonka sesehgiwera mómaisarera Sísá koreawúwe.

Sísaga 5 táhúséni (5,000) weh kirabóu ehwehne.

(Máhka 6.31-44; Áruká 9.10-17; Sóni 6.1-13)

¹³ Sóni subiq sutowana Sísaga irena mitaq suena sípi kéwewena kure abatapi pokinaúwe. Áhnte kegá, We seberaebéq pokire u irera sensuwahpeq suera peh marakóipeq pehbeheráh kure Sísá kinaúrabeq kuwe. ¹⁴ Sísaga mitaq kure sípiipéq arahwéraq tuegútaq áhnte wehekéq tagéna sensabé arutaboiraritena awahre ke kaweraritowe.

¹⁵ Ío tupekinaútaq ite we kérahwána kegá Sísaba séq wensabé, Amahnága penkinaire. Mahtaq peh abatapi púah mah kegá mó ke suwahpeq sene táhutahuq kobaiqmaragéhboq eqmaq suo ewane. ¹⁶ Ewanana Sísaga itensabé, Se aneqsabé pokigehbo? Itega táhutahuq kirabooro úwe. ¹⁷ Úwaq, Ite íre áhnte tahutáhúq peh moberíáh párétiákák téhtaré páhnikákák matione ewanana ¹⁸ Sísaga itensabé, Mina mewe sero úwe. ¹⁹ Mewe sero éna mío keyabé, Náweraq tútuue míáhro éna mi parétiákák páhnikákák mewena íopeq tagéna Manikánsabe, Kaweróne atowe. Kaweróne atena páréti keqme ite we kérahwána ke náiuwaq itega mío ke náriewáne. ²⁰ Náriewánara ómiga nowana siyahbankirowe. Siyahbankirowara arahqmé airápété téhtaré páhsikéti úsawe obenkíq márówe. ²¹ Mi tahutáhúq no wehwé íregáritaq 5 táhúséni (5,000) weh wóe. Aní ahre áhnte mío púara íre sáhnsáhúwe.

Sísaga wání káwehu abobóráhtaba nogu ehwéhne.

(Máhka 6.45-52; Sóni 6.16-21)

²² Sísaga ite we kérahwána keyabé, Sípiipéq kiasagoro seberaebéq ite nonótáh pokoro éna eqmaq iuwowe. Ite we kérahwána ke eqmaq iuwena anehe mó ke sensuwahpeq eqmaq suowe. ²³ Eqmaq suena púrerinieéna sáwéhrapeq kiuwe. Penkútaq Sísá webataq ména ²⁴ púrerúwaq ite we kérahwána ke sípiipéq káwehu ákáhpi míahwane. Anotah soírírúwana wáninka nonaburóróúwana mi sípi íre peheráh korahúwe. ²⁵ Ahyahbinkerotaq Sísaga wání abobóráhtaba iteba súwaq ²⁶ we tagéq anotah ahréeq, Wahnsa wíre

íwíáhéq áhřeéq kareowanane. ²⁷ Kareowanana Sísaga apubúue mahraréna, Pehitaq miáhro. Íné úge. Íre áhreoro úwe.

²⁸ Úwana Pítaga wensabé, Néne Wahnahno, aiq pútaq are inaraqmé ínénsabe, Wání abobóráhtaba noge ínéba súno ainto úwe. ²⁹ Ínéba súno ainto úwana Sísaga wensabé, Máho úwana Pítaga sípiipéqté tuegue wánítaba Sísaba áhñibórá kúwe. ³⁰ Áhñibórá kéna sóiriq tagéna áhřeéna wánípipeq tupekinaútaq Sísansabé, Néne Wahnahno, íné séhréh ainto éna áwíahraq súwe.

³¹ Áwíahraq súwana Sísaga apubúue tubanantáwena wensabé, Arega ínénsabe íre kawerue aiq pútare aintahne. Aneqsabé árahinabomo íwíáhono úwe. ³² Segá sípiipéq kiasaguyana sóiriq táqnáigúwe. ³³ Ite sípiipéq miáhwana kegá Sísansabé íwíáh íwíáh ateq, Are aiq pútaq Manikáne ahñinkáwá wóne atahwáne.

Sísaga áhnte awáhré ké kawerarito ehwéhne.

(Máhka 6.53-56)

³⁴ Itega sípiipéq seberaebéq kure Kénésáréti marákórápéq kowanara ³⁵ mitaq mió kegá Sísá tagéra, we Sísae uwe. Sísae éra, Awahre ke mitaq meriq mahtaq merirue sero uwara moke awahre ke meriqmera Sísaba mórítówe. ³⁶ Awahre kegá Sísansabé, Arene ambanta ayehrápéq táhtoranéhnkono éra wene ambanta táhtoro ke ómi kaweragúwe.

15

Manikáne ehwehnka iteinahbúréhne sansá kiotaikire i ehwéhne.

(Máhka 7.1-13)

¹ Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka Sarúsarama suwahpeqte Sísaba sure wensabé, ² Are kéréh kéga iteinahbúréhne sansámé aneqsabé anteruaho? Sene siyahnkara íre pabeq paberia peh náwiqkakaq síyáhnkárátáté táhutahuq nahwe uwe.

³ Uwana Sísaga sensabé, Itewe aneqsabé peh iteitene sánsá sehgioneheéq Manikánka sehgióro ú ehweh anetaníbo éq anteruaho? ⁴ Manikáne ehwehnka mahraréna, Iteinoibone ehweh ireq se séhréh arítáhro ire.

Mi ehwéhnká mó mahraréna, Wenanoibonsabé íre kaweq ehwéh aritéh ání subiq súáhro ire. *(Kisim Bek 20.12, 21.17)*

⁵ Manikáne púguga miraue irariraq itega síwáhnoréq, Wehukeníká wenanoibo séhréh aritahráhi monébópoq mó naneqpopoq matawéna wenanoibonsabé mahraréna, Mahnawé Maniká íre áwátáutaq tahirimé náíú irino ire. ⁶ Wehukeníká miraue irariraq itega, Mi anínká wenanoibonsabé anetaníbo ime aiq kawerire ewe. Wega se íre séhréh aritéhmé aiq kawerire ewe. Minayabe iteitene ehweh sehgiónsabé Manikánka sehgióro ú ehweh anterúáhwe. ⁷ Itewe peh kopéráhpéro ahbabáq ke woe. Itega miraonsabé Manikáne ehweh irarú ani Ásáiaga naho sehiranú ehwehnká aiq pútagire. Mi ehwéhmé Manikánka irarú ehweh Ásáiaga sehiranu mahraréna,

⁸ Mah kegá ínénsabe síwéhrate íwíáh íwíáhéra peh sirupipeq ínénsabe íre suwahbehre. ⁹ Segá peh wehukene sánsá síwáhnoréra, Mahnawé Manikáne sansá mire ewe. Minayabe segá ínénsabe péhepehe íwíáh íwíáh aintáhwe úwe. *(Aisaia 29.13)*

Sísaga, Wehukeníné arupipeqte íwíáhga ahbabáratahráhire ú ehwehne.

(Máhka 7.14-23)

10 Sísaga mió keyabé, Ínéba sewiáhro. Néne ehweh ireq iwiáhue tagahro.

11 Wehukeníká táhutahurinka íre ahbabáratéhre. Írakaumo. Peh morá wehukeníné áwéhipeqté éhwéhnká ahbabáratéhre úwe.

12 Ite Sísá kérahwána kegá weba séq wensabé, Arega iraréna ehwéhnká Péhrasi ke siyehitehme aiq tagahno ewanana 13 Sísaga itensabé, Íópeqté Nánibógá íre uqmaréh náneqme pagoruankéhe. 14 Péhrasi kewé pehgararitáhro. Sega iwiáhéra, Ite siyahnkahrúna ke úne ewe. Írakaumo. Se peh aura pira ké miáhwe. Aura pira ánínká mó aurá pira ání ahnkahrínaraq mataipéq moráráq inahnsuoyeherawoye úwe.

15 Úwana Pítaga Sísansabé, Mah pabéqmé éhwéh pahsuqme teio úwana 16 wega sensabé, Wehukeníká táhutahurinka íre ahbabáratanae uge. Mi ehwéhnnume ite moq íre írátíaho? 17 Táhutahuqka wehukeníné iwiáhipeq íre túíre. Peh ahmbiupipéq tunse tueagire. Minawé íre iraho? 18 Wehukeníné áwéhipeqté éhwéhmé wene arupipeqté áhwárehre. Wene arupipeqté iwiáhgá ahbabáratanae. 19 Wehukeníné arupipeqté ahbabáq iwiáh áhwárehre. Mó aní subiq suewé, mó aníné ahre weh abariéwé, aebówé, péhe éhwéhmé éhruruéwé, 20 mahnawarínká wehukení ahbabáratéhre. Peh náwíqkakaq áyáhtáté nehnka wehukení íre ahbabáratéhre úwe.

*Nahnso inínká Sísansabé kawerue aiq pútare ato ehwéhne.
(Máhka 7.24-30)*

21 Sísaga mitaq suena Táíya suwahpeqte kéreq Sáíróna suwahpeqte kéreqne marakórapeq pokúwe. 22 Mibeqté Kénáni marakórápéqté ínime íre Asiu anínká Sísaba séna wensabé, Tébitine anahwao, anotah aní móne. Owainawanka nániyahua subiqmaq tébiqmarinsabé arutaboairainto úwe. 23 Arutaboairainto úwana Sísaga peh ehiya míowaq ite we kérahwána kegá Sísansabé, Mi inínká inehe séna áhnte ehwéhninsabé kaqsuo éq pagu pagunowane.

24 Pagu pagunowanana Sísaga mahraréna, Manikánka peh morá Ísara kebá eqmaq núwátáire. Ísara kewé tabanagi sipísipíq tahnsa kee úwana 25 mi inínká Sísaba séna áhtónsabe wene aigarápí arehunseraráq ména, Anotah aníno, séhréh ainto úwe. 26 Séhréh ainto úwana Sísaga wensabé, Animáriné táhutahuq mewe iamáripá tuparuwé íre kaweq sansáne úwe.* 27 Úwana wega Sísansabé, Anotah aníno, arega irarénawe aiq pútaróne. Iamáriné sibowané tabhe tehnopqte megí apípí mewe nahtaq sibowágá íre kaqsúéhre. Mina inserah séhréh ainto úwana 28 Sísaga wensabé, Arega ínénsabe anotahtaq aiq pútare aintahna iní móne. Are awahbeh naneq mirainauge úwana mi tanáhráq wene ayahunkawa apubúe kaweragúwe.

Sísaga áhnte awáhré ké kawerarito ehwéhne.

29 Sísaga mitaq suena Kehrari kawéhu ayehráq kure sáwéhrapeq kiena mitaq tútuue míowe. 30 Tútuue míowara áhnte kegá aigará soriqnah kereq aura pira kéreq sawenkahnía áiyáyáhnkákáq kéreq íre ehwehnorahu kereq áhnte mó awahre kereq meriqmera Sísaba suwana wega moke mi awáhré ké kaweraritowe. 31 Ehweh íre irarerahu kegá ehweh iraruwara sawenkahnía áiyáyáhnkákáq kéqá awaho ke úkuwara soriqnah kega ah nogúwara aura pira

* 15:26: Sísaga mi inínsabé íre ehweh atena peh pabeqme ehwéh teawuwe. Nahnso kewé mi iamári tahnsanowara Asiu kewé mi animári tahnsa móe. Minayabe wene ehwehme áwahewé mahraréna, Nahnso ke séhréh aitanieéna Asiu ke suotaq tahirímé íre kaweru irino úwe. We tagaríomé mi inínká wensabé aiq pútare atowana we séhréh atowe.

kégá siura ebíúwara tago kegá áhtenuwe. Áhtenára ite Ísara kené Manikánsabe iwiáh íwiáh atówe.

Sísaga 4 táhúséni (4,000) weh kirabou ehwehne.

(Máhka 8.1-10)

³² Sísaga ite we kérahwána ke íáhrabéna itensabé, Mahtaq miáh kégá inéba apahtáro wéhékáh méra amahnága se táhutahuq íre kéhnsabé sensabé nirutaboíruge. Íre kirabo aritasa pehipi eqmaq súáhnaraq ahtapeq siunúnkaq surahiyeho. Pehipi íre eqmaq suaníe úwe. ³³ Úwaq ite we kérahwána kegá wensabé, Mahtaq peh abatapinirara miáh ké peh íregárita q miáhwe. Se awehraq tahutáhúq nagehboq árahue áhnte tahutáhúq meyhárhuno ewane.

³⁴ Ewanana Sísaga itensabé, Árahue paréti kehro úwaq itega wensabé, Abapete téhtaré páretiákáq táhmaro pehgáriq pahnkákáq kéhre ewane.

³⁵ Sísaga weba sáhurió keyabé, Marakóraq tútuoro éna ³⁶ mi abápété téhtaré páretiákáq pahnkákáq mewena Manikánsabe, Kaweróne atena ite we kérahwána ke keqme iuwaq itega moke mó ke náriewáne. ³⁷ Náriewánara ómiga nowana siyahbankirowe. Siyahbankirowara arahqmé abapete téhtaré páhsikéti úsawe obenkíq márówe. ³⁸ Mi tahutáhúq no wehwé 4 táhúséni (4,000) weh wóe. Ani ahrewe peh áhnte míó púara íre sáhnsáhuwe. ³⁹ Siyahbankirowana Sísaga mi ke eqmaq suena sípiipéq kiasague Mágára marakórápéq pokúwe.

16

Sísansabé, Ótaq sansánúno u ehwéhne.

(Máhka 8.11-13; Áruká 12.54-56)

¹ Péhrasi kereq Sáyúsi kereqka Sísaba séra wega ahbabárinkeheéra wensabé, Manikánka are séhréh atahna taganehboq íópeqté ótaq sansánúno uwe. Ótaq sansánúno éra áhwárawe tagowe. ² [Áhwárawe tagowana wega sensabé, Íó tupekitaq penehriraq tagéq íre ibonsinawire ewe. ³ Ahbiahipeq ibo muqmuriraq tagéq iboramé ibonsinawire ewe. Íópeq tagéq ibone sánsá ahtebahwe. Mina aiq ahtebéq peh inéga amahnága mirau arámbéhrí tagéq íre ahtebahwe.] ⁴ Amahnága oga miáh kégá Manikánsabe íre iuwahbehra q ahbabáq ke miáhwe. Ótaq sansá sokigi aio ewo? Írakaumo. Sóna sóreq wanípípeq míotaq Manikánka ótaq sansá miráuwe.* Peh morá mi sansá iahreraq itahnaq iwiáhue tagagehe. Mó otáq sánsá íre sokigi ainie éna se suena pokúwe.

Páreti muoráhi naneqsabé pabeqme ehwéhne.

(Máhka 8.14-21)

⁵ Ite Sísá kérahwána kegá káwehu seberaebéq pokowanaraq páreti ibitagúwaq íre meyháwáne. ⁶ Sísaga itensabé, Tagariáhro. Péhrasi kereq Sáyúsi kereqne páreti muoráhi naneq pehragahro úwe. ⁷ Úwaq itega iteite náhenéq, Itega páreti ibitaginsabé mi ehwéh teire ewane. ⁸ Ewanana Sísaga itene ehweh ahtebéna itensabé, Ite páreti íre kéh éhwéhmé aneqsabé sío síoo? Itega inénsabe pehgárita q aiq pútare aintáhuwe. ⁹ Amahnága teiú éhwéh íre iraho? Inéga 5 táhúséni (5,000) weh moberíah páreti keqme kirabourautaq

* **16:4:** Wehukueni wenáwíq Sónansabé éhwéhmé púku anehepeqte séhírámé Manikáne Púkuipéq Kéh Áwaha Éhwéhne ue kéhraqe tagáhnno.

arahqmé áhnte matome íre iahrerag kehro? ¹⁰ Abapete téhtaré páréti keqme 4 táhúséni (4,000) weh kirabourataq arahq áhnte matome íre iahrerag kehro? ¹¹ Íné íre párétiyabé iraruge. Minayabe árahinsabé íre iahtebaho? Péhrasi kereq Sáyúsi kereqne páréti muoráhi naneq pehragahro úwe.

¹² Úwaq ite we kérahwána kegá iwíáhéq, Íre páréti muoráhi naneqsabé peh Péhrasi kereq Sáyúsi kereqka síwáhnoro ehwéhnsabé irarire éq iahtebahwane.

Pítaga Sísansabé, Are Manikáne ahninkáwá wóne ú ehwehne.

(Máhka 8.27-30; Áruká 9.18-21)

¹³ Sísaga Sésaría Pírípái suwahpeq wahtotaq kútaq ite we kérahwána keyábé kasenána, Mó kegá íné wehukení úku anínsabé inse aintaho úwe. ¹⁴ Inse aintaho úwaq, Arensabé mó kegá, Sóni wání meri merini aní míre ewe. Mó kegá, Are Éráisa wire ewara mó kegá, Are Manikáne ehweh irarú aní wenáwiq Sérémáia ewe. Mó kegá, Are peh Manikáne ehweh irari aní míre ewe ewane. ¹⁵ Ewanana Sísaga itensabé, Itega ínénsabe inse aintaho úwana ¹⁶ Sáimóni Pítaga wensabé, Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna omaq ato aní móne. Maniká mía míai anínirah are wenahni móne úwe. ¹⁷ Úwana Sísaga Pítansabé, Sónine ahninkáwá Sáimónio, arega irarénayabé iwíáh íwíáhúno. Arega irarénawe peh wehukega íre iwíáh atáhwah iraréne. Peh morá íopeqté Nánibógá iwíáh atéhre. ¹⁸ Teiníboq írátíáhro. Arenáwiq Pítæ.† Wehukega ebahtaq pearáh náh íre míu míuia peh págegeue kagainserah íné tagariáh kéwé séhréh aitahnaq págegeue mía míaihe. Íné tagariáh kegá pukirataq iraipéq íre pokigehe. ¹⁹ Íopeq Manikánka wahnah wahnahnirabeqte ónsaráte kí áwúge. Arega mah marákóipéq ahqáho atehna naneq Manikánka mi naneqsabé moq íopeq ahqáho atanae. Arega mah marákóipéq kowe atehna naneq Manikánka mi naneqsabé moq íopeq kowe atanae. ²⁰ Kowe atanae éna ite we kérahwána keyábé, Ínéwé Manikánka omaq ato aní míre mó ke teriyeho úwe

Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge ú ehwehne.

(Máhka 8.31-9.1; Áruká 9.22-27)

²¹ Mí tanáhráq Sísaga ite we kérahwána keyábé Sarúsarama suwahpeq pukinaú ehweh pahsuowe. Wega itensabé, Sarúsarama suwahpeq pokinauge. Mitaq mibeqté Asiu kené aboawah wehreq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka níwíoqnéra nubiq suaneherawoe. Nubiq suehrana íné pukéna apahtáro wéhékáhtáq iriwe oga úkinauge úwe.

²² Úwana Pítaga Sísaga meqmena móbeq móatena wensabé ehweh atena, Néne Wahnahno, arega iraréna ehwéhme aiq pútaragínehboq Manikánsabe ahqáho ato inauge úwe. ²³ Úwana Sísaga pabeqme Pítansabé, Owainawano, móbeq míahno atena, Arega iraréna ehwéhme Manikánka íre iwíáh atéhre. Minawé peh wehukeníne iwíáh púah íné pokona ah parosúéhneho úwe.

²⁴ Sísaga ite we kérahwána keyábé mahraréna, Íné sénireyabe awahbeh aníno, arerene awahbeh iwíáh suo. Manikáne arambehri mira aruqarurunsabé sega íné awankátaq táhparagéhe. Ínéga miraunserah miraue séniro. ²⁵ Wewensabé arutaboirena peh wewene awahbeh iwíáh mira aruqaruri

† 16:18: Káríki kené ehweh Pítæ úmé ebahne.

animé oga mérapeq íre awaq miahráhire. Néne sánsá sehginieéna wewe awahbeh iwíáh susuri animé oga mérapeq awaq miankéhe. ²⁶ Wehukeníká moke mah marákóipéqté ménsáméhnsá matiéhtáq tahirímé oga mérapeq íre awaq miahnaraqmé mi mensáméhnsánká árahue séhréh atéh iripo? Oga mérapeq awaq meyabe aneqtaté paiqmarankébo? Ahqáho. Íre paiqmarahráhire. ²⁷ Nánibone patahga tahnsa téhreh naneqkákáq íné wehukení úku anínseq íópeqté kéreqka túónagake moke mah kehíná kehínané arambehi iwíáhue tagéna sainsuanauge. ²⁸ Teinboq írátíáhro. Táhmáro iriwe míona ke pehipi íre pukigehe. Ebeqme íné wehukení úku aní Wahnah aní míahnaq tagéq anehe pukigehe úwe.

17

Sísane auranabiah mó kugú agú ehwehne.

(Máhka 9.2-13; Árúka 9.28-36)

¹ Sísaga síwáhnorúwana abapete morá wéhékáh parabagúwana wega Sémisireq Sónireq mi abáahré mó aní Pitarerue meriqmena anotah sawéhrápéq kiuwe. ² Kiuwara sega tagotaq Sísane auranabiah mó kugú kaweq kugú agúwe. Wene auranabiah patahga tahnsa agúwana wene korósi anotah tabérábé téhreh tahnsá úkúwe. ³ Téhreh tahnsá úkúwara Mósísireq Éráisareqka íópeqté tunse ábóraragéra Sísareq ehwehnuwe. ⁴ Ehwehnuwana Pítaga Sísansabé, Itene Wahnahno, ite mahtaq míonayabé aiq kawerire. Are awahbáhnaraqmé ínéga apahtáro úqná pearníe. Arene morá Mósísine morá Éráisane moráue pearníe úwe.

⁵ Pearníe útaq anotah tabérábé írábúyánká seubítíowana mipéqté éhwéhnká mahraréna,

Mah animé niruní nénáhní míre. Íné wensabé anotah nuwahbehre. Wene ehweh íráhro úwe.

⁶ Úwara Sísá kéro anítógá anotah ahréera sirehunserarác méra siuranabiah marakóiperatíowana ⁷ Sísaga seba séna se táhtotawéna sensabé, Íre áhreero. Irigoro úwara ⁸ sega awahnkanéra mó ke íre tagéra peh morá Sísá webataq tagowe.

⁹ Sáwéhrapeqté tuegutaq Sísaga sensabé, Iteiyuwanka tageh naneq amahnága mó ke teríyeho. Íné wehukení úku aní pukéna iriwe oga úkonaraq terigéhe úwe.

¹⁰ Úwara we kéro anítógá Sísansabé kasenéra, Mósísine ehweh síwáhnoro kegá, Éráisa ebeq sínaraq anehe Manikánka omaq ato aní anehe sine eme aneqsabé irareo uwe.

¹¹ Uwana Sísaga sensabé, Éráisaga moke náneq kaweratanieéna suraire.

¹² Ínéga teinboq írátíáhro. Éráisawe aiq suraire. Wega suraitaq we tagaro kegá, We Éráisa wire íre iwíáhia peh seye suwahbarai sansánurowe. Seye suwahbarai sansánéra we íre kaweratárowe. Segá we áwíoqnaronserah íné wehukení úku aní moq níwíoqnagehe ¹³ úwara we kéro anítógá ahtebéra, Sísaga irarime Sóni wání meri merini anínsabé irarire uwe.

Sísaga owainawa kaqauwena animai kawerato ehwehne.

(Máhka 9.14-29; Árúka 9.37-42)

¹⁴ Segá áhnte ke míópi tueguwana mó anínká Sísaba séna we áhtónsabe arehunserarác ména wensabé, ¹⁵ Anotah aníno, nénahnínsabé arutaboirate

séhréh ato. We uwoyansanéna iraipéq tabiqme tabiqmeéna anotah erirana wánípipeq aguaguire. ¹⁶ Meqmena are kéréh kébá móátóge. Móátógarawe sega íre kaweratahráhowe úwe.

¹⁷ Íre kaweratahráhowe úwana Sísaga míó keyabé, Ite íre aiq pútare ainteq saiyo ke wóe. Iteba mía míaume ahkake awehraq kanabo? Itega miraonsabé nirupipeq umehime ahkake parabaginabo? Ahkake parabaginabo éna abowansabé, Arenahni ínéba meqme súno úwana meqmena súwana ¹⁸ Sísaga owainawansabé, We auwe pokúno atowana auwena pokútaq mi aní kaweragúwe.

¹⁹ Ite we kéréhwána kegá itebataq Sísaba séq wensabé, Itewe árahinsabé owainawa íre kaqsuahráhuo kasenowane.

²⁰ Kasenowanana itensabé, Itega pehgárita q aiq pútare aintáh púa q íre kaqsuahráhowe. Teinboq írátíá hro. Manikánka séhréh aita hna ga miraorahúne íwíá hirata q wega séhréh aitéh nká miraorahowe. Té hwe mi íwíá h pehgá ri q awánká ayu tahnsá kahna ra q itega sáwéhyabe, Móberagúno até hra ta q mirainawire. Mira íwíá hirata q á hnt e pagégé sánsá miraorahowe.

²¹ [Ínéga kaqauwó ówáináwá wehukega pehipi íre kaqsuahráhowe. Tá huta hu q awehrié q púrerare q mina tahnsa owáináwámá ri kaqsuahráhowe úwe.]

Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge mónkáká q irarú ehwehne.

(Máhka 9.30-32; Áruka 9.43-45)

²² Sísareq ite we kéréhwána kereqka Kehrari marákórápé q nowánara q wega itensabé, Segá íné wehukéni úku aní móintehrara nubiq suaneherawoe.

²³ Nubiq suehrana íné pukéna apahtáro wéhékáhtá q iriwe oga úkinauge úwa q ite we kéréhwána kené íruripeq umehagúwe.

Sísaga, Tá h kisi moné awo ú ehwehne.

²⁴ Sísareq itereqka kure Kápénéáma suwahpeq kowanara q Asiu kené momiwí nahtápéqté wáhná hnká Pítaba séna wensabé, Ite íwá hno ri aní nká momiwí nahtápé q tá h kisi moné awinké hbo úwana ²⁵ kowe úwe. Kowe éna nahupeq kibekúwana Sísaga wensabé ebeq kasenéna, Sáimónio, mah marákóipéqté wáhná h ké gá inseré hne tá h kisi moné meyaho? Sensuwahra hne móne meyaho? Mó kahná hné móne meyaho? Inseré hne meyá hwe íwíá hno úwana ²⁶ Pítaga wensabé, Mó kahná hné móne meyá hwe úwana Sísaga wensabé, Minayabe ite Maniká kahna h míoya puata wene momiwí nahtápé q kawerinkehéta tá h kisi moné íre náwéyata q tahiri aiq kaweri irino. ²⁷ Segá itensabé abia hnsa aité hbo q pehipi aweyéhe. Mí tahkisi moné meyanké hbo q arega wáni káwehuta peq pokue úku wání pipeq tuparuqme tagehnana té h paria hna pahné áwé hipeq tagé mipé q eba h moné tagankehe. Minawé arereq ínéreqne tá h kisi moné awehra q kanae. Mina mewé tá h kisi moné meyé h aní móawo úwe.

18

Manikánka wahnah wahnahnirabeqte anotah anímé insebo i ehwé hne.

(Máhka 9.33-37; Áruka 9.46-48)

¹ Mí taná hra q ite we kéréhwána kegá Sísaba séq wensabé, Íopeq Manikánka wahnah wahnahnirabeq kiotaiki anímé insebo ewane.

² Ewanana Sísaga ká ri q aní á hra béna ite á ká hpi atena ³ itensabé, Teinboq írátíá hro. Itene píribahri sansá sueq ká ri q aní tahnsa úkirata q Manikánka

wannah wahnahnirabeq kioráhowe. ⁴ Wewensabé íre iwíáh iwíáhi aní peh mah kariq aní tahnsa ména íopeq Manikánka wannah wahnahnirabeq mó ke kiotaikire. ⁵ Ínénsabe arutaboiraintena mahna tahnsa káriq aní séhréh atéh anínká íné moq séhréh aintéhre.

Ahbabáq sansanká aiq pútare atona sansá saiqnaruahráhi ehwéhne.

(Máhka 9.42-48; Áríka 17.1-2)

⁶ Sísaga mó mahraréna, Wehukenínká ínénsabe aiq pútare aintéh aní ahbabáq sansa áugi ínaraqmé anotahtaq íre kawerire. Áúgii anínká káriq aní áugi ínaraqmé wene anuopi anotah ebáh táhru táhruee púrúruia káwéhúpépéq tuparuhnana wánípipeq tupekitaq tahirímé aiq kaweri irino úwe.

⁷ Sígíjo kewé anotah ahbabárowe. Mah marákó marákóípéq ahbabárorahi sansá peh kagaire. Áugi animé ahbabáq áhwáreh puana Manikánka anotahtaq kamah awinawire. ⁸ Arene aiayahnka are ahbabáratana ínaraq mina kiraqsuo. Íre aiayahnkakaq oga mérapeq pokinaraq aiq kawerinae. Moke aiayahnkakaq ahriahri teh iráípéq kaqauwáhnaraqmé anotah íre kawerinawire. ⁹ Arene auranka are ahbabáratana ínaraq mina piruqme suo. Peh morá áúránkákáq oga mérapeq pokinaraq aiq kawerinae. Téhtaré áúránkákáq ahriahri teh iráípéq kaqauwáhnaraqmé anotah íre kawerinawire úwe.

¹⁰⁻¹¹ Sísaga mó mahraréna, Káriq animárínsabé abehq náneq mire iwíáhíyehboq kawerurero. Teiníboq irátíáhro. Se wahnahno íopeqté kégá íopeq Nánibo miéhrebeq ahriahri mía míaoewe. [Íné wehukeni úku anínká tabanago ke kaweraritanieéna suge úwe.]

Sipisípiq tabanaginsabé pabeqme ehwéhne.

(Áríka 15.3-7)

¹² Sísaga mó mahraréna, Sipisípiq wahnahni anínká áhnte sipisípiq 100 sipisípiq matiéhtáq peh morá ká tabanagínaraq wega anerinkehbo? Aneq iwíáhoo? Wega íre tabanago kamári 99 sipisípiqmári uwaruntú sahtaqme nahrabeq sitena tabanagi ka kogabarinkehe. ¹³ Mi ka ábóraq marahnaraq iwíáh iwíáhinawire. Íre tabanagi kamárínsabé ákáhtaq iwíáh iwíáhéna ábóraq maréh kánsábé anotahtaq iwíáh iwíáhinawire. ¹⁴ Sipisípiq wahnáhnká wene tabanagi kansábé arutaboirinserah íopeqté Ítéribógá wene animári tabanague iráípéq pokiyehe éna arutaboirire úwe.

Are ahbabáratéh aní kawerate sansa ehwéhne.

¹⁵ Sísaga mó mahraréna, Íné tagariéh anínká are ahbabáratahnaraq mó ke íre miéhrataq wene ahbabáqsabe koreawo. Wega arene ehweh irahnah aiq insahwé atankéhe. ¹⁶ Arene ehweh íre irahnaraqmé peh morá anípoqoq téhranitébópoq meriqme weba kúno. Itene ehweh irankéhboq se meriqme kúno. ¹⁷ Wega arereq sereqne ehweh íre irahnaraqmé momiwíorabeq Maniká tagariáh ké korerio. Wega moke sene ehweh íre irahnaraqmé we auwe nahnso aní, ahbabáq ani tahnsa peh áwé tagahro úwe.

¹⁸ Sísaga mó mahraréna, Teiníboq irátíáhro. Itega mah marákóípéq ahqáho atéhra naneq íopeq Manikánka mi naneq moq ahqáho atanae. Itega mah marákóípéq kowe atéhra naneq íopeq Manikánka mi naneq kowe atanae. ¹⁹ Mó teiníboq irátíáhro. Ite téhranitégá mah marákóípéq mó naneqsabé moráéne púrerritaraq íopeq Maniká Ite riboga irena mirainawire. ²⁰ Ite

téhranítégábópoq apahránítógábópoq ínénsabe iwíáhoneheéq momiwírataq ín é itereq míanauge úwe.

Mó kené ahababáq íre ahrreraq matiahno ú ehwehne.

²¹ Pítaga Sísaba séna wensabé, Néne Wahnahno, are tagariéh ánínká ín é mótaq mótarue ahababáraintahnaaraq árahue tanáhráq wene ahababáq íre ní-ahrreraq matianinkono? Abapete téhtaréráq wene ahababáq íre níahrreraq matianinkono úwana, ²² Ahqáho. Abapete téhtaréráq íre awehraq kéhre. Arega íre sáhnshoráhóna tanáhráq wene ahababáqsabe iwíáhineho. Wene ahababáqmari íre ahrreraq matiahno úwe.

²³ Wene ahababáqmari íre ahrreraq matiahno éna, Teiníboq írátíáhro. Manikánka wahnah wahnahnirabeqte sánsámé mah marákóipéqte wáhnáhnká wene arambehrio ke miraurainserah sansáne. ²⁴ Mi wáhnáhnká wene arambehrio kené sítárirarai moné kaweraritankehéna síáhraburaire. Anotah moné 10,000,000 Kína tahnsá átárirarai aní weba móátáráirana ²⁵ mi aníné átárirarai moné áhnte taqnobaguraire. Minayabe wene wahnáhnka átárirarai moné meaniééna mahraréna, Moke we matiéh ménsáméhnásá paigmareq mi moné náníéro. Mi anínseq wene ahrreraq wene animárinseq paigmareq mi moné náníéro urairana ²⁶ mi anínká weba séna áhreéna arehunseraráq ména, Ínénsabe arutaboiraite pehwehrué ainto. Arega íntáriahna moné moke awinauge urairana ²⁷ wene wahnáhnka arutaboiratena mahraréna, Mi monéyábé anetaníbo éna, Pehipi soraq súáhro uraire. ²⁸ Urairana mi anínká pokue áwáhu arámbéhrí aní wene móne táhmaro Kiná 10 Kína tahnsá átárirarai aní tagéna wene anuopi táhtotawéna wensabé, Ínéga átárirarau moné nánio uraire. ²⁹ Nánio urairana wega arehunseraráq ména, Ínénsabe arutaboiraite pehwehrué ainto. Arega íntáriahna moné mókake awinauge urairana ³⁰ mi ehwéh íre irasa karábúsipéq móátáráire. Móatena, Moke nánínagake pugeq auwaníe uraire. ³¹ Urairara mó arámbéhrí kégá mína tagéra sirupipeq págege agurairara sega sene wahnah moke koreawátówe.

³² Koreawátówana sene wahnáhnka wene arambehri anínsábé áhraburairana surairana wensabé, Arewé íre kaweq arámbéhrí aní móne. Arega ínénsabe arutaboiraite énana néne móneyabé anetaníbo éna íre ahrreraq matióge. ³³ Ínéga arensabé nirutaboiratónserah arewé árahinsabé áwáhu arámbéhrí anínsábé íre arutaboiratahno éna anotah abíáhnshánuraire. ³⁴ Abiahnsanéna mí aní meqmena karábúsipéq móátáráire. Néne móne moke nánínagake pugeq auwaníe uraire úwe. ³⁵ Sísaga mah pabéqmé éhwéh parabaruenta anehe Pítarehyabe, Íné tagariéh ánínká ite ahababáraitahnaaraq itene irupipeq wene ahababáq íre ahrreraq matiáhro. Ahrreraq matiéhrrataq teawú wáhnáhnká miraurainserah íopeqte Nánibógá mína tahnsaninkehe úwe.

19

Sísaga wehga wene ahre kaqsueyabe irarú ehwehne.

(Máhka 10.1-12; Áruká 16.18)

¹ Sísaga mi ehwéh parabaruenta Kehrari marákórápéq suena Sorana aroipéq seberaebéq Súría marákórápéq pokúwe. ² Pokúwara áhnte kégá we kérowara mitaqté áwáhré ké kawerarítowe.

³ Péhrasi kegá Sísaba séra wega ahbabáq ehweh irarinkeheéra áhwárawe tagéra kasenéra, Weh wewega iwíáhue wene ahre suewé mirao naneq sansápo uwe.

⁴ Uwana Sísaga sensabé, Manikáne ehwehnka mahraréna, Manikánka mah marákó márákó mirarotaq wega wehakaq ahreakáq mirarowe ire.

⁵ Wene ehwehnka mó mahraréna, Minayabe o menáhwéncá wenanoibone nahtapeq suena wene ahrereq moráráq mía míagehe. Peh morá ániné áu tahnsa úkigehe ire. (*Stat 1.27, 2.24; Malakai 2.15*)

⁶ Itega mi sehíramé ire sáhnasahwe tagaroo? Se peh morá áni tahnsa úkóyansabé se ire mó aní mó aní tahnsa méra peh morá áni tahnsa míagehe. Manikánka, Wehakaq ahreakáq moráráq mía míaotao aritonsabe wehga wene ahre súéhneho úwe.

⁷ Wene ahre súéhneho úwara Péhrasi kegá wensabé, Mósísine ehwehnka mahraréna, Wehga wene ahre kaqsuaníe ínaraqmé pépahqtaq sehíranue móawena kaqsuankéhe ire. (*Lo 24.1-4*)

Mósísiga mah ehwéh aneqsabé irarúwo uwe.

⁸ Uwana Sísaga sensabé, Ite req itene igaqnaréhreq saiyo ke míona puana Mósísiga mah ehwéh irarúwe. Manikánka téh wehuke mirarotaq mira iwíáh ire úwe. ⁹ Teiníboq írátíáhro. Wene ahre ire ahbabáq ini míahnaraq awehkawagá pehipi kaqsuena mó ahre meyéhme wega aiq ahbabárire úwe.

¹⁰ Ite we kérahwána kegá Sísansabé, Wehreq wene ahre reqsabé teienawe mahbiga ahre ire mera ahriahri peh míahnaraq aiq kawerire ewane.

¹¹ Ewanana Sísaga itensabé, Itega irare ehwéh moke mahbigaunká ire sehgoráhowe. Peh morá Manikánka omaq sitahna kegá sehgoráhowe. ¹² Mó mahbigáunká ahre meyahráhowara mó mahbigáunká ahre ire meyahráhowe. Móme sinowaréhga maqmíotaq sene sinonka ire kaweraguraire. Minayabe mi mahbigáunká ahre ire meyahráhowe. Móme wehukega síwáhnta píruáhwara ahre ire meyahráhowe. Mó mahbigáunká iwíáhéra, Manikánka wahnah wahnahnirabeqte árámbehrí kawerue sehgiunayabé amahnága ahre ire meyaneheqmúne ewe. Mah ehwéh sehgoráhi anínka irankéhe úwe.

Sísaga, Káriq anímáriníká ínéba sewíagehboq ahqáho aritého ú ehwehne.

(Máhka 10.13-16; Árúka 18.15-17)

¹³ Wene ayahnkaratáté táhtoqme púreraritankeheéra mó kegá káriq anímári meriqmera Sísaba mórítówe. Mórítówaq ite we kérahwána kegá mórító keyabé suwehgu ariteq ahqáho aritahwánana ¹⁴ mi káriq anímári ínéba sewíagehboq ahqáho aritého. Káriq anímáriníká ínénsabe aiq pútare aintáh serahno kegá Manikánka wahnah wahnahnirabeq awaq miagéhe úwe. ¹⁵ Awaq miagéhe éna Sísaga wene ayahnkaratáté mi káriq anímári táhtotawéna mitaq suena pokúwe.

Áhnte mensáméhnsánkákáq ánínsabé árahue oga mérapeq awaq mianabo i ehwehne.

(Máhka 10.17-31; Árúka 18.18-30)

¹⁶ Peh morá wéhgá Sísaba séna wensabé, Íwáhnoraníno, oga mérapeq awaq mianíboq aneq kawéq árámbehrí ininkono kasenúwe.

¹⁷ Kasenúwana Sísaga wensabé, Aneqsabé ínénsabe kaweq sansánsabé kasenono? Peh morá ánínká webataq kaweqtaq mía míaire. Oga mía míainkehboq Manikánka sehgióro ú ehweh sehgio úwe.

¹⁸ Úwana wega Sísansabé, Aneq sehgióro ú ehweh sehginínkono úwana Sísaga wensabé, Mó aní subiq súéhneho. Mó aníné ahre abariineho. Mó anínsábé péhe éhwé átéhneho. ¹⁹ Iteinoibone ehweh ireq se séhréh arítáthro. Arerensabé arutaboírónanserah arene iyahnabo anínsábé moq arutaboírúno úwe. (*Kisim Bek 20.12-16*)

²⁰ Úwana mi anínká Sísansabé, Moke mi ehwéh kawerue sehgiúge. Móme aneq arámbéhrí ininkono úwana ²¹ Sísaga wensabé, Are kaweqtaq míankehboq pokue moke matiahna mensáméhnásá paiqmaqme móne mewe tabonah ke nário. Mirainaraqmé íópeq kaweq naneqmarí matiankehe. Tabonah ke moke nárie iné sério úwana ²² mi anínká irena áhnte mensáméhnásá ko púana wene arupepeq umeh agúwana pokúwe.

²³ Sísaga ite we kérahwána keyábé mahraréna, Áhnte mensáméhnásá matiáh kéga íópeq Manikánka wahnah wahnahnirabeq kieyabe anotah pagégéue mirao naneq mire. ²⁴ Teiníboq írátíáthro. Kéhma anotah kane. Mi kanká wai abahrabahpipéq kéaginayabé págegeue mirai naneq mire. Mina inserah áhnte mensáméhnásá matiéh ánínká íópeq Manikánka wahnah wahnahnirabeq kinayabé anotah pagégéue mirai naneq mire úwe.

²⁵ Úwaq itega mi ehwéhnsabé anotah ahténéq Sísansabé, Minayabe insega oga mérapeq awaq miahráhiro ue kasenowane.

²⁶ Kasenowanana Sisaga ite ebitáwéna itensabé, Wehukega íre miraorahowe. Peh morá Manikánka moke miraorahire úwe.

²⁷ Úwana Pítaga wensabé, Itega moke mationa naneq sueq are kérone. Minayabe itega aneq awaq mianéhnkono úwana

²⁸ Sísaga itensabé, Teiníboq írátíáthro. Mókake moke kéh náneq o naneq úkinaraq iné wehukení úku anínká págegeue anotah wahnáhnonarabeq tútuue ména wahnahninie. Mi tanáhráq itega wahnahnirabeq tútuue méq airápété téhtaré Ísara ke káhnáhnásabé ehweh ariteq sainsuagéhe. ²⁹ Ínénsabe sirutaboírera néne arambehri miraoneheéra sene nahme sene marakówé súáhmé amahnága áhnte mó nahmé marakówé awaq miagéhe. Mókake oga mérapeqkákáq awaq miagéhe. Néne arambehri miraoneheéra sinahnowarehwé siwahwarehwé sensibáqmarimé sensinoibowe sene animárimé súáhmé amahnága áhnte mó kegá sensuwahrah úkigehe. Mókake oga mérapeq moq awaq miagéhe. ³⁰ Amahnága áhnte ebeq se kegá mi tanáhráq sinehe kigehe. Sinehe se kegá ebeq kigehe úwe.

20

Arambehrio ke monseráh ápéq náriu pabéqmé éhwéhne.

¹ Sísaga mó mahraréna, So wahnahnurái aní éhweh teinie. Wega wahnahnurainserah Manikánka íópeq wahnah wahnahnire. So wahnahnurái anínká wene sotáq arambehri ke ahbiahipeq kogabaréna ² ábóraq marena sensabé, Néne sotápéq koarambehriirataq penahnaraq morá Kíná morá Kíná tahsanue* náninie urairara kowe urowana wene sotápéq eqmaq súátáire. ³ Pópoqnah ákáhtaq kiraitaq paiqnanátapeq kurairara táhmaro mó kegá mitaq

* **20:2:** Asiu kené móne áwíq íre Kínae. Íraukaomo. Sene móne mó awíq kowe.

peh míarowe. ⁴ Peh míarowana wega sensabé, Néne sotápéq koarambehri-irataq penahnarag awehraq apéq náinie urairara ⁵ kowe éra koarambehri-urowe.

⁶ Wéhékáhnabunkakákq tunsoreráitaqkákákq wega mó ke ábóraq marena wene sotápéq eqmaq súatáire. ⁷ Ío tupekinauraitaq wega paiqnanátapeq kouwekurairara táhmaro ke mitaq peh míarowe. Peh míarowana wega sensabé, Aneqsabé moke wéhékáh peh míaho urairara, Mó anínká arambehri íre ínsabé peh míone urowana, Aiq míre. Néne sotápéq koarambehrioro arítáráire úwe.

⁸ Koarambehrioro aritena petairabeq so aboga sotáq arambehrio kené wahnah anínsabé áhrabéna wensabé, Moke arambehrio ke síáhrabue ápeq nário. Arambehrirapéq sinehe se ke ebeq nárie ebeq se ke anehe nário uraire. ⁹ Sinehe suro ke morá Kíná morá Kínáue síatáire. ¹⁰ Síatáirara ebeq suro kegá iwíáhéra, Wega métáq se ke morá Kíná morá Kínáue sínsabé ite anotah apéq meyanehéqmúne iwíáhurowe. Anotah apéq meyanehéqmúne iwíáhurowana se moq morá Kíná morá Kínáue síatáirara mewera ¹¹ so abonsabé abiahnsa atárówe. ¹² Abiahnsa atera wensabé, Amahnága se kewé p ehgáriq arámbéhriowe. Itewe moke wéhékáh arambehriúana anotah patáhgá kamah aíre. Minayabe aneqsabé monseráh monseráhnue ápeq nário urowe.

¹³ Úrowana so aboga sene ehweh irena peh morá ánínsabé, Néne iyahnabo aníno, arensabé íre ahabáratóge. Ahbiahipeq, Néne sotápéq arambehri éwahnaraq morá Kíná awiníe uga kowe aintahna wino. ¹⁴ Minayabe arene móne mewe pokúno. Are áwúnserahnue ínehe se ke moq náriúge. ¹⁵ Nénéne móne nárie sansá néne arambehri wire. Anehepeqte ké áhnte nariúnsabé ínénsabe abiahnsa aintahna mino uraire úwe.

¹⁶ Sísaga mó mahraréna, Pabeqme ehwéh teiúnserah sinehe se kegá ebeq kirarawe ebeq se kegá sinehe kigehe úwe.

Náhnábáh 3 tanáhráq Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge ú ehwehne.

(Máhka 10.32-34; Áríuka 18.31-33)

¹⁷ Sísaga Sarúsarama suwahpeqte áhtápéq kútaq ite we airápété téhtaré kérahwána ke ítebataqsabé mahraréna, ¹⁸ Teiníboq írátíáhro. Ité pokue Sarúsarama suwahpeq míáhnaraq peh morá anínká íné wehukení úku aní Manikáne ehweh míbeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro keregepa mónuankéhe. Mónuahnara sega íné, Subiq súáhro aritehrara ¹⁹ nubiq suageheéra nahnsó kebá mónuagéhe. Nahnsó kegá niwiréh aintera sehikarankákákq áréti sahtáté nubiqmarera awankátaq táhparagéhe. Awankátaq táhparéhrrataqmé íné pukonana apahtáro wéhékáhtáq iriwe oganúq intankéhe úwe.

Sémísireq Sónireqka anotah anité úkéyabe suwahbó ehwehne.

(Máhka 10.35-45)

²⁰ Sébérine ahrega sene ahninkáwáraré meriqmena Sísaba séna arehunseraráq ména wensabé, Ínéga teawéna ehwéh miraúno úwe. ²¹ Úwana Sísaga wensabé, Aneq ehwéh kehro úwana wega wensabé, Arega wahnah wahnahnónarabeq míéhnaraq nénahnité mó anímé arene ayah púpeq mó anímé arene ayahnaperue tútuue míagehe arito úwe.

²² Úwana Sísaga mi abáráhréyábé, Itega mah ehwéhmé íre iwíáhóye. Íre iwíáhóye éna pabeqme ehwéh mahraréna, Ínéga no kahpúípéqté náneq itega moq nahrahoyo úwara sega, Aiq nahahúye uye. ²³ Uyana Sísaga sensabé, Ínéga

no kahpúipéqté náneq itega moq nayehetawoye. Peh néne niyah púpeqkakaq niyahnapeqkakaq tútuue miéhra ke omaq sitewé íre néne arambehri wire. Nániboga omaq sitéh ánitégá mitaq tútuue míayeherawoye úwe.

²⁴ Úwaq ite we kérahwána inayáhnkú kégá mah ehwéh ireq mi abáráhréyábé suwehgu aritahwáne. ²⁵ Suwehgu aritahwánana Sísaga moke ite we kérahwána keyábé, Ínéba sewiáhro éna itensabé, Mah marákóipéqté sánsámé mó kégá sene ehweh sehgiheéera wahnah kégá wahnahnaritáhwe. Sene anotah wehwárinká, Itene ehweh ireq séhgíoro éra págegeue wahnahnaritáhwe. Mi sansá aiq tagariáhwe. ²⁶ Itewe mi sansá íre oro. Ahqáho. Íné anotah aní míanie íwiáhi anínká wereq miáh ké séhréh aritankéhe. ²⁷ Néne iyahnabone wahnah míanie íwiáhi anínká sene arambehriraq séhréh aritankéhe. ²⁸ Íné wehukení úku animé mó kégá íné séhréh aintageheéna tutaugo? Írakaumo. Ínéga mó ke séhréh aritanieéna tutaugo. Áhnte ke oga míagehboq se merirena kaweraritanieéna pukinie úwe.

Sísaga aura pira ánité kawerarito ehwéhne.

(Máhka 10.46-52; Áruká 18.35-43)

²⁹ Itega Séríko suwahpeq suahwánara áhnte kégá Sísá kéroúwe. ³⁰ Kéroúwara aura pira ánitégá ahnayehraq tútuue méra Sísá kótaikire u irera anotah ehwehnue mahraréra, Tébitine anahwao, arutaboiraito uye. ³¹ Uyara mió kega suwehgu aritera ehiya miáhtao aritówara sega íre túbáh agia peh mónkakákq anotahtaq iraréra, Tébitine anahwao, arutaboiraito uye.

³² Uyana Sísaga iriwe ména sensabé síáhrabéna, Aneraitanínkono úwara ³³ sega wensabé, Anotah aníno, iura kaweraito uyana ³⁴ Sísaga sensabé arutaboiraritena sene siura táhtorowara sega apubúue tagéra Sísá kéroúwe.

21

Sísaga Sarúsarama suwahpeq kú ehwehne.

(Máhka 11.1-11; Áruká 19.28-40; Sóni 12.12-19)

¹ Itega Sarúsarama suwahpeq wahtotaq konehe owanaraq itega Óríwi sawéhrápéq kiowáne. Mi sawéhwé Páitápási suwahpeq wahtotaq kéhre. Mitaq kiowánaraq Sísaga we kéroúya anité eqmaq suanaútaq ² sensabé, Isebeq wahtotaq ke suwahpeq pokotao. Mitaq kirataq iyaráh kátaré, tónkiakákq wene áráhqqakákq tagéta pugeqme meqme setao. ³ Pugeréhrataq mó anínká itensabé, Aneqsabé pugerehyo inaraqmé, Itene Wahnah áhkokóue kinkeheéta meroye teawétao. Teawírataq wega apubúue, Meqme pokotao inkéhe éna eqmaq suowe.

⁴ Manikáne ehweh aiq pútaraginkeheéna Sísaga tónki kowerahtao éna eqmaq suowe. Manikáne ehweh irarú anínká naho sehiranue mahraréna,

⁵ Moke Sáióna* suwahpeqte ké korerieq mahrarero. Amahnága itene Wahnahnka iteba sire. We uwaresa ání miéhra tónkiga áhkokóuena sire. We tónki áráhqne abobiahtaq tútuue miéhra meqme sire koreriéro úwe. *(Sekaraia 9.9)*

⁶ Mi anité eqmaq suowara pokue Sísaga teriunserah ⁷ mi kataré meriqme séra sene korósi mi kané abobiahtaq uwiq máróyana Sísaga mi tonkíné abobiahtaq kierútu agúwe. ⁸ Áhnte kégá Sísansabé íwiáh íwiáh ató púara sene korósi ahtapeq uwiqme abaeue móarówara mó kégá awanká ayahnawe apiwe

* **21:5:** Sáiónawe Sarúsarama suwahpeqsabé mó awíre.

ahtapeq awahrirarówe. ⁹ Awahrirarówara Sísareq moráráq ebeq ku kereq anehe ku kereqka anotah ehwéhñue mahraréra, Tébitine anahwansábé iwíáh iwíáh atone. Itene Wahnah áwirue si anínsábé iwíáh iwíáh atone. Maniká íópeq míéhraq wensabé iwíáh iwíáh atone uwe.

¹⁰ Sísaga Sarúsarama suwahpeq kútaq ómi mibeqté kégá kurináhñéna áhnte ehwéhñéna, Mi anímé insebo uwara ¹¹ Sísareq su kegá, Mah anímé Manikáne ehweh irari aní wenáwíq Sísae. We Néhsara suwahpeqte Kehrari marákórápéqté áníne uwe.

Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté paiqnanánu ke máhpeq kaqsuo ehwéhñe.

(Máhka 11.15-19; Árúka 19.45-48; Sóni 2.13-22)

¹² Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wíráipéq kibekéna mitaq paiqnanánu ke máhpeq kaqsuowe. Kaqsuena móne paiqnanánu kené wéhuwehu tahbéwári pioruena kiboki paiqnanánu kené siahwarí paentárama aruowe. ¹³ Paentáruena sensabé, Manikáne ehwehnka mahraréna, Néne nahme púreré nahne ue áwiratagéhe ire. *(Aisaia 56.7)*

Itega miraonka mah nahmé aebó kégá mehwatíahnserah nah úkire úwe.

¹⁴ Aura pira kéreq soriqnah kereqka Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq kibekéra Sísaba suwana kaweraritowe. ¹⁵ Kaweraritowara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósisine ehweh síwáhnoro kereqka Sísaga kawerarito arámbéhrí tagowe. Tagowara mibeqté káriq anímárinká mahraréra, Tébitine anahwansábé iwíáh iwíáh atone uwara irera mi kegá Sísansabé abiahnsa atówe. ¹⁶ Abiahnsa atera wensabé, Sega irare ehwéhñé aiq irahno uwara Sísaga sensabé, Aiq íróge. Manikáne ehwehnka mahraréna, Káriq anímárinseq inahunahnímárinseqka arensabé iwíáh iwíáh atáhwe ire.

(Buk Song 8.2)

Itega mi ehwéhñé ire sáhnshoo éna ¹⁷ se suena Sarúsarama suwahpeq suena Pétáni suwahpeq kogauwe.

Sísaga irarúnka awanká apubúue ehyatagú ehwehñe.

(Máhka 11.12-14,20-24)

¹⁸ Ahbiahipeq Sísaga Sarúsarama suwahpeq kouwekinaútaq ahtapeq ména arupibiúwana ¹⁹ awanká tagówana awankánara sabátáhq koragówana íre serankakáq peh ánáh kowe. Awankánara írakaunúnsabe Sísaga mi awánkánsabé, Mólake sera íre iyaniewóne úwana mi awánká apubúue ehyatagúwe.

²⁰ Apubúue ehyatagúwaq ite we kérahwána kegá tagéq kurináhñéq wensabé, Árahue apubúue ehyatagirowa kasenowana ²¹ Sísaga itensabé, Teiníboq írátíáhro. Itega árahinabomo iwíáh íre iwíáhia peh Manikánka mirainawire iwíáhirataq ínégá unserahnoneheqmóe. Íre peh morá mahna tahnsanigehe. Itega mi sawéhyábé teaweq, Saweho, arega mitaq sue anotah kawéhúpipéq kogahno teawíratamé mirainawire. ²² Itega, Manikánka mirainawire iwíáhéq púrerirataq itega teawíra ehwéh irena mirainawire úwe.

Sísansabé, Insega miraúno atáráiro u ehwéhñe.

(Máhka 11.27-33; Árúka 20.1-8)

²³ Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wíráipéq kibekéna síwáhnorúwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Asiu kené aboawah wehreqka weba séra kasenéna, Arega miraóna naneq árahinie miraono? Insega miraúno atáráiro? Teio uwe. Teio uwana Sísaga sensabé, Ínéga itensabé moq kaseninie. ²⁴ Ínéga kasenona ehwéh teníratamé ínénsabe

miraúno aintárái aní teiníe úwe. ²⁵ Teiníe éna kasenéna, Sóniga wání meri merininkeheéna insega eqmaq áúwátáiro? Manikánka eqmaq áúwátáiro? Peh wehukega eqmaq áúwátóo? Teniéro úwe.

Teníéro éna, Teníratqámé ínénsabe miraúno aintárái aní teiníe úwara sega epéq sío síoéra, Anere teawenéhknko? Manikánka Sóni eqmaq áúwátáire ue teawénaraqmé wega itensabé, Aneqsabé wene ehwehnsabé íre aiq pútare ataróo inae éra, ²⁶ Itega wensabé, Wehukega Sóni eqmaq áúwátówe ue teawénaraqmé mahtaq sáhuriáh kégá, Sóniwe Manikáne ehweh irarurai aní míre íwíáhó puara iubiýeho éra sío síouwe. ²⁷ Sío síoéra Sísansabé, Sóniwe insega eqmaq áúwátáiramo. Itega íre tagarione uwana Sísaga sensabé, Itega íné íre teniéwe. Minayabe ínéga moq ínénsabe miraúno aintárái aní íre teiníe úwe.

Se ábárahreyábé pabeqme ehwéhne.

²⁸ Sísaga sensabé mó mahraréna, Ínéga teiéna ehwéh iwíáhue tagahro. Se ábárahreyábé teiníe. Sibowágá awahwánsabé, Iboramé néne sotápéq koarambehriúno atáráirana, ²⁹ Ahqáho. Nuwahriehre éna anehe mó iwíáhéna wenabone sotápéq koarambehriuraire. ³⁰ Sibowágá ábáqkawansabé monseráh éhwéh teawátáirana, Koarambehrinauge éna anehe íre koarambehriuraire. ³¹ Mí abáráhrégá sibowá awahbarai iwíáh insega sehgirairo úwara sega wensabé, Awahwágáe uwe.

Uwana Sísaga sensabé, Teiníboq írátiáhro. Aebó kéreq ahbabáq íninsónseqka Maniká awahbeh sansá sehgiara wega wahnah wahnahnirabeq ebeq kiraq íte sinehe kigehe. ³² Sóni wání meri merini anínká iteba séna kaweqtaq mía míoraahi sansá sokigi aiátáirag wensabé íre aiq pútare atarówe. Aebó kéreq ahbabáq íninsónseqka wene ehweh irera wensabé aiq pútare atera sene ahbabáq sansa sutowe. Sutowaq tagéq iteitene ahbabáq sansa íre susa mó iwíáh íre owe. Wensabé íre aiq pútare atarówe úwe.

Sotáq wahnahnuro ahbabáq keyábé pabeqme ehwéhne.

(Máhka 12.1-12; Áruká 20.9-19)

³³ Sísaga sensabé mó mahraréna, Mó pabeqme ehwéh teiníboq írátiáhro éna, Anotah wehgá sonsoqme náhniáq sera ayu uqmarena wira arena wahnahnína uqná peataire. Pearena náhniáq sera ano kunubaipéq sarrankeheéna mata ubuqmarena mó keyábé, Néne sotáq wahnahnue náwe soqintewáhro aritena mitaq suena íre wahto wáhnaupéqté ké suwahqpeq pokuraire. ³⁴ Náhniáq sera irái tanáhráq wene arambehri keyábé, Ákáhtaq koweyáhro éna se sotáq wahnahnuro kegá eqmaq súátáire. ³⁵ Eqmaq súátáirara sotáq wahnahnuro kegá se táhtoqme mó aní subiqmarera mó aní subiq suera mó aní ebahnsa subiqme kaqsutowe. ³⁶ Kaqsutowana so aboga áhnte mó ke eqmaq sutairara sotáq wahnahnuro kegá téh eqmaq sutai ke íre kawerarítaró serahnurowe.

³⁷ Anehe so aboga wenahni eqmataire. Eqmarena iwíáhéna, Nénahni púara sotáq wahnahnuro kegá wensabé áhtenéra wene ehweh iragéhe éna eqmataire. ³⁸ Eqmatairana wahto kuraitaq sotáq wahnahnuro kegá we tagéra seye náhenéra, So abone ahninkáwá aiq sire. Mah so awaq mianéhboq we subiq suanéhe iwíáhéra ³⁹ we táhtoqme máhpeq móatera subiq sutowe. ⁴⁰ Subiq sutonsabé so aboga sínaraq wene sotáq wahnahnuro ke anere aritankéhbo kasenúwe.

⁴¹ Kasenúwara sega Sísansabé, So aboga kouwekínaraq mi ahabábáq ké kamah ariena subiq suanawire. Sera putáhnaq wega kawerue náwíra ke wene sotáq wahnahnigeheéna eqsitankéhe uwe.

⁴² Uwana Sísaga sensabé, Manikáne ehwehka ínénsabe mahraréna, Nah piáh kegá suto wahqká moke nahwiahnsanse kiotaikire. Itene Wah-nahnka mirainsabé itega, Kaweq sansáne íwíáhúne ire.† (*Buk Song 118.22-23; Aisaia 28.16*)

Ite Asiu kewé mi sehirá íre sáhnsahoo? ⁴³ Teiníboq írátíáhro. Manikánka wahnah wahnahnirabeq itewe íre awaq mianeheqmóe. Wehukega so kawerue wahnahnéna kaweq tahutáhúq ísíwe sene wahnah áwíranserahnira kegá awaq miagéhe. ⁴⁴ [Mi wahqtáq inahnsúbíra kené siyahnsamé piteginae. Mi wahqká megue wehukení subinaraq wene ayahnsamé abiro abiro agi-nawire uwe.] (*Aisaia 8.14-15*)

⁴⁵ Sísaga mah pabéqmé éhwéh irarúwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Péhrasi kereqka irera, Wega itensabé irarire uwe. ⁴⁶ Uwara mitaq míó kega, Sísawe Manikáne ehweh irari aní míre íwíáhunsabé Péhrasi kereqka Sísá táhtoqme karábúsiipéq móataneheqmúne íwíáhéra míó keyabé áhreu puara túbáh aguwe.

22

Táhutahuronehboq mahbeq sero únsabe pabeqme ehwéhne.
(*Árúka 14.16-24*)

¹ Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, ² Íopeq Manikánka wahnah wahnahnirabeq pokira sansámé anotah wahnáhnká miraurainserahne. Mi wahnáhné ahninkáwágá ahre meanauraitaq wenaboga wehekeq kiraboiniéna áhnte tahutáhúq kawerataire. ³ Táhutahuq kawerarena wene arambehri keyábé, Ínéga máhoro urau keyábé, Táhutahuq aiq téhre. Mahbeq sero koreriéro urairara koreriátówara sega íre surowe. ⁴ Íre suro puana wahnah anínká mó arámbéhri keyábé, Mi ke mónkákq koreriéro. Sensabé mahrarue korerieq, Káhoakq áráhqkakaq subiqmarena tirúgana aiq téhre. Moke táhutahuq amahnága aiq kawerunsabé peheráh sero ue koreriéro éna eqmaq sutaire.

⁵ Eqmaq sutairara koreriátówara sega mi ehwéhnsabé anetaníbo éra seyene ahwiminurowe. Mó anínká wene sotápéq pokurairana mó anínká wene paiqnaná nahtápéq pokurairara ⁶ mó kegá wahnahne arambehrio ke táhtoqme íre kaweraritera subiq sutowe. ⁷ Subiq sutowana wahnah anínká anotah abíáhnsánéna wene sóntia ke eqmataire. Eqmatairara sóntia kegá subiq suto ke subiq suera sene nahmarí kekirutowe.

⁸ Kekirutowana wahnah anínká mó arámbéhrio ke síáhrabéna sensabé, Nénahni ahre meyhénsabé táhutahuq kawerarena síáhrabu kegá abehq sánsánonsabé ahqáho arítóge. ⁹ Minayabe wahba áhtápéq pokue moke tagehra keyábé, Táhutahuq kowe nagehboq máhoro arítáhro urairara ¹⁰ wahba áhtápéq pokue moke tagaro ke meriqmera surowe. Kaweq kereq ahabábq kereq meriqmera surowana wahnahne nah kígiuraire.

† **21:42:** Asiu kegá sene nahmarí ebahtaté pearówe. Minayabe Káríki ehwéhme wahq éhwehme íre kéhre. Peh ebahne kéhre.

¹¹ Kígíurairana wahnah anínká meriro ke koragéna pahouwiuro awahriq ambántá íre awahriria surai aní tagówe. ¹² Tagéna wensabé, Árahinsabé awahriq ambántá íre aneranerue suria pehipi seno uraire. Urairana mi anínká íre ehwehnorahurairana ¹³ wahnah anínká wene arambehri keyábé, Mah aniné aiayah táhru táhruue máhpeq sunkíkírirabeq tuparúáhro. Mitaq sunkíkírirabeq moke miáh kéga anotah ibiséra uwo uwo urowe úwe.

¹⁴ Sísaga mó maharéna, Mah pabéqmé éhwéh áwahe íráhro. Manikánka íregáritaq keyábé, Máhoro írara áhnte kéga, luwahriehre e puana wega peh táhmaro omaq sitéhre úwe.

Sega Sísansabé, Táhkísi moné awenéhknono u ehwéhne.

(Máhka 12.13-17; Áruká 20.20-26)

¹⁵ Úwara Péhrasi kéga móbeq pokue sío síoéra, Sísaga ahbabáq ehweh írarínkehboq áhwárawe tagéq aneq pagégé éhwéh kasenonehknono éra iwíáhuwe. ¹⁶ Iwiáhéra táhmaro se kéro kereq Éróti kahnáh kéreq Sísaba eqmaq suowara kure Sísansabé, Anotah aníno, ite tagarionawe arewe aiq pútaq ehwéh íraréna aní móné. Arega anotah kereq pehgáriq kereqsabé peh monseráh iwíáhóne. Arega wehuke íre ehnenia peh Manikáne sansá ahriahri tábúsoqme pahsuqme iwáhnoróne. ¹⁷ Minayabe ite iahtebanehboq teio. Aneq iwíáhono? Itega Aroma kené wahnah aní Sísáhri táhkísi moné awenéhknono? Árahonehknono? Arega iwíáhóna ehwéh teio uwe.

¹⁸ Teio uwana Sísaga sene sirupipeqté áhbábáq iwíáh tagéna sensabé, Itewe kopéráhpéro ke wóe. Aneqsabé áhwárawe tagéq níwioqnaho? ¹⁹ Táhkísi ira moné teniéro úwara sega peh morá ébáh móné ábóraq márówe. ²⁰ Ábóraq márówana Sísaga sensabé, Mah monéráq pikisahakák áwíqkakaq insene kehro úwara sega wensabé, ²¹ Aroma kené wahnah aní Sísáhrinee uwe. Uwana Sísaga sensabé, Aroma kené wahnahne náneq wewe náwéro. Manikáne naneq wewe Maniká náwéro úwe.

²² Péhrasi kega wene ehweh írótaq áhtenéra we auwera pokuwe.

Sísaga, Pusa ké oganúq sitankéhe ú ehwehne.

(Máhka 12.18-27; Áruká 20.27-40)

²³ Sáyúsi kewé pusa ké íre iriwe oganúq sitankéhe iwíáhu kee. Mi wehekáh táhmaro mi kéga Sísaba séra wensabé, ²⁴ Íwáhnoraníno, Mósísine sehíranka maharéna,

Íre aninkákák wéh pukínaraq wenábáqka kéweiní meyankehe. Mi inínká maqmarahna animári wenawahne animári míageheéna meyankehe íre. *(Lo 25.5)*

²⁵ Minayabe abapete téhraníte se ábarahnahnah iteba míarowe. Sensuwahga ahre mewena íre aninkákák uraitaq pukuraire. ²⁶ Pukurairana náhmbáh 2 abaqkávágá awahwáné kéweiní mewena íre aninkákák uraitaq pukurairana náhmbáh 3 abaqkávága moq monseráhnuraire. Moke mi abaráhnhahnka mi iní mótaq mótarue mewera íre aninkákák urotaq orah animári pukurawana ²⁷ sinehemé mi iní moq pukuraire. ²⁸ Moke mi abaráhnhahnka mi iní meronsabé iriwe oganúq sitahnaraq insene ahre míanabo kasenuwe.

²⁹ Kasenuwana Sísaga sensabé, Itewe Manikáne púkuipéqté séhíránkákák wega págegeue miraorahi sansánkákák íre ahtebah puag áhwára áhwára ahbabáq iwíáhowe. ³⁰ Manikánka pusa ké iriwe oganúq sitahnaraq se peh

íópeqté ké tahnsa mía míaiagehe. Mi tanáhráq wehga ahre íre meyagéhe. Ahrega íre wehkiyege.

³¹ Pusa ké iriwe oganúq sitahnayabé Manikáne púkuipéqté séhírámé íre sáhsahoo? ³² Wene ehwehnka ite teiena, Íné Ébárahmane Maniká múge. Íné Áhísáhkine Maniká múge. Íné Sékópáne Maniká múge íre. *(Kísim Bek 3.6)*

Manikámé íre pusa kéné Manikáne. Írakaumo. We peh oga miáh kéné Maniká míre* úwara ³³ mitaq sáhurió kega mi ehwéh irera áhtenuwe.

Sísaga Manikáne kiotaiki ehwehnsabé irarú ehwehne.

(Máhka 12.28-31; Árúka 10.25-28)

³⁴ Sísaga irarúnka Sáyúsi kegá ehiyansá aguwara Péhrasi kegá irera momiwiera Sísaba suwe. ³⁵ Suwana peh morá Péhrasi aní, Mósísine ehweh síwáhnoru anínká Sísaga ahababáq ehweh irarinkeheéna áhwárawe tagéna kasenuwe.

³⁶ Kasenéna, Íwáhnoraníno, sehgióro ú ehwehmé aneq ehwéhnká mó ehwéh kiotaikiro úwana ³⁷ Sísaga wensabé, Kiotaiki ehwéh teaweníboq iro.

Maniká itene Wahnahnsabé arutaboírúno. Moke arene arupipeqkákáq moke arenawankakáq moke arene iwíáhónaipéqkákáq Maniká itene Wahnahnsabé arutaboírúno.

³⁸ Mah ehwéhnká moke mó sehgióro ú ehweh aiq kiotaikire. ³⁹ Mó kiotaiki ehwéh iro. Arerensabé arutaboírónanserah mó anínsabé moq arutaboírúno íre.

⁴⁰ Mah ehwéhtaré áwahe wíre. Moke Mósísine ehwehnikákáq Manikáne ehweh iraru kené ehwehnikákáqmé ábogehrapeqté éhwéh míre úwe. *(Lo 6.5; Wok Pris 19.18)*

Manikánka omaq ato aní éhweh Péhrasi keyábé Sísaga kasenu ehwehne.

(Máhka 12.35-37; Árúka 20.41-44)

⁴¹ Péhrasi kegá momiwíuwana Sísaga sensabé, ⁴² Ite meirena kaweraintankeheéna Manikánka omaq ato anínsabé aneq iwíáhoo? We insene anahwa míanabo úwara, We Tébitine anahwa míanae uwe. ⁴³ Uwana Sísaga sensabé kaséna, Manikáne Awanka iwíáh atowana Tébitiga mi anínsabé, Néne Wahnahne atowe. Wega aneqsabé irarúwo? Manikáne Awanka Tébiti iwíáh atowana igonkó pukúipéq sehíranúwana mi ehwéhnká mahraréna,

⁴⁴ Maniká itene Wahnahnka néne Wahnahnsabé, Niyah púpeq tútuue míéhnaraq arene naruo saiqnariankehe atóge úwe íre. *(Buk Song 110.1)*

⁴⁵ Írátíáhro. Tébitiga mi anínsabé, Néne Wahnahne ato puana we árahue wene anahwa míanabo kasenuwe. ⁴⁶ Kasenuwara Péhrasi kegá Sísansabé mó ehwéh íre kasenuwe. Wensabé áhtenéra mó tanáhráq mó tanáhráruwe mó ehwéh íre kasenuwe.

23

Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka ahabárowe ú ehwehne.

(Máhka 12.38-39; Árúka 11.43,46, 20.45-46)

¹ Sísaga ite we kérahwána kereq weba sáhurió kereqsabé mahraréna, ² Mósísiga naho síwáhnorúnserah wene ehweh ahtebah kereq Péhrasi kereqka

* **22:32:** Ébárahmareh naho pukuwara maisarówana áhnte opéq parabagútaq Manikánka mah ehwéh irarúwe. Wega, Íné mi kené Maniká múge irarú ehweh áwahewé se íre airaiq pukia peh amahnága oga miáhwe úwe.

wene ehweh íwáhnorowe. ³ Íwáhnorue teié éhwéh moke kawerue sehgióro. Íwáhnoro ehwéh seyega íre sehgiro puaq sega mirao sansániyeho. Áhnte ehwéh iraréra seyega mi ehwéh íre sehgiro puaq mirao serahniyeho. ⁴ Wehukéninká mó aní anotahtaq piahbiahrahátéhnserah Péhrasi kegá seyene íre sehgióráho ehwéh tei teinowe. Piahbiahrahátéh áninká umehi naneq matíéh ání íre náwioréhnserah Péhrasi kegá teri terino ke íre séhréh aritasa peh áwé tagahwe. ⁵ Kaweq sansá pehipi íre miraowe. Peh mó kegá tagageheéra miraowe. Manikáne ehweh pépahqtaq sehiranarera káriq pokísíépéq maqme mó kegá tagageheéra sene siyahnkaratáq sene siyehitaq táhpawe nogówe. Mó kegá tagéra sensabé iwíáh iwíáh aritageheéra íre wahto nahgáq sene korósiraq táhrarera aneranerue miáhwe. ⁶ Segá táhutahurorabéq aboawah wehwári tútuue miáhhrabéq méyabe suwahbehre. Momiwí nahtápéq peh kaweqtapéq tútuue méyabe suwahbehre. ⁷ Segá máhkétirapéq nogótáq mó kegá se mehweh ariteyabe suwahbehre. Mó kegá sensabé, Íwáhnoraníno ateyabe suwahbehre.

⁸ Mó kegá itensabé, Íwáhnoro ke wóe aitého. Ite ábárahannah tahnsá miáhwana íte íwáhnori anímé peh morá áníne. ⁹ Marakóipeqté kényábé, Nánibo wone aritého. Iteribo peh morá ánínéna íopeq miéhere. ¹⁰ Mó kegá itensabé, Itene Wahnah mone aitého. Manikánka omaq into aní ínébataq itene Wahnah míóge. ¹¹ Ite miáhrabeqte kiotaiki anímé arene arambehri séhréh aitéh ání míankehe. ¹² Wenáwíq pankerena, Íné anotah aní múge i anímé pehgáriq aní míankehe. Wenáwíq íre pankerena peh uawesa ání miáhnaraqmé anotah aní míankehe.

Kopéráhpéro ke kamah arina ehwéhne.

(Máhka 12.40; Áruká 11.39-52, 20.47)

¹³ Sísaga mó mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kerero, kopéráhpéro ke miáh púana kamah ainawire. Mó kegá íopeq Manikánka wannah wahnahnirabeqte áhtápéq kíyehoéq parosúáhwe. Ite mibeq kiyeye íre iuwahbehre. Peh mibeq kiyeye suwahbeh ke saiqnarítáhe. ¹⁴ [Kopéráhpéro ke miáh púana kamah ainawire. Itega kéweinínsónsábé péhe éhwéh terieq sene ménsámehnsánkakaq sene nahnkakaq mewe meweowe. Mó kegá ite kaweqtaq miáh ké wóe igeheéq wehuke miáhtáq íre wahtotaq púreq aruqarurowe. Mirao puana Manikánka ehweh aritahna tanáhráq ite anotahtaq kamah ainawire úwe.]

¹⁵ Sísaga mó mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kerero, kopéráhpéro ke miáh púana kamah ainawire. Peh morá aní ite kéiréh aní míankeheéq itega íre wahto ahtápéq pokue mó ke suwahpeq mó ke suwahperue pokue síwáhnoréq sóreq waní seberaebéq pokue síwáhnorurowe. Ite kéiréh aní úkitaq itega miraonka mi aníné ahabábáq itene ahabábáq kiotaikirana áhnte ahabábáq aruqarurire. Wereq itereq moraráq iraipéq pokoneheqmóe úwe.

¹⁶ Sísaga mó mahraréna, Itega mó ke ah sokigi aritaneheéq aura pira ké tahnsa miáhwe. Mínyabe Manikánka kamah ainawire. Itega síwáhnoréq, Wehukéninká iraréna, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhnká tagaríhtáq aiq pútaq mirainauge ínaraq anehe mi ehwéh íre sehginaraqmé anetaníbo ewe. Mi anínká iraréna, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq kéh mónégá tagaríhtáq aiq pútaq mirainauge ínaraq anehe mi ehwéh íre sehginaraqmé we anotah ahabábárire ewe.

17 Ite múguwahguo ke méq íre ireq peh aura pira ké tahnsa móe. Mi monéwé kaweqtapéq kéhnsábé kaweq naneq úkire. Minayabe Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhnká mi moné aiq kiotaiki mino. 18 Itega mó síwáhnoréq, Wehukenínká iraréna, Titiré tahbéqá tagariéhtáq aiq pútaq mirainauge ínaraq anehe mi ehwéh íre sehginaraqmé anetaníbo ewe. Mi aníká iraréna, Titiré tahbéqá Maniká awe naneqka tagariéhtáq aiq pútaq mirainauge ínaraq anehe mi ehwéh íre sehginaraqmé we anotah ahabábárire ewe.

19 Ite íre ireq peh aura pira ké tahnsa móe. Titiré naneq kaweqtapéq kéhnsábé kaweq naneq úkire. Minayabe titiré tahbéqá mitaq kéh náneq aiq kiotaiki mino. 20 Minayabe wehukenínká iraréna, Titiré tahbéqá tagariéhtáq aiq pútaq mirainauge ime wega íre peh morá mi tahbéyábé irarire. Wega moke tahberapeq kéh náneqsabéákáq irarire. 21 Wehukenínká iraréna, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhnká tagariéhtáq aiq pútaq mirainauge ime wega íre peh morá mi nahnsábé irarire. Manikánka mi nahtápéq mía míai puana wega irarime Manikánsabeákáq irarire. 22 Wehukenínká iraréna, Íónka tagariéhtáq aiq pútaq mirainauge ime íre peh morá íónsabe irarire. Manikánka mitaq íópeq tútuue ména wahnahni puana wega irarime wahnahni anínsábéákáq irarire úwe.

23 Sísaga mó mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kerero, kopéráhpéro ke miáh púaq íte kamah ainawíre. Moke itene sotápéqté ménsáméhnsá saraqme abapete itaréitaré tahnsa matawéq peh morá Manikáne arambehri mirao ke mewe síéwe. Kawerowe. Pehgáriq naneqmári táwiomé, kímé, náwahbiame, moq saraqme síéwe. Kawerowe. Mi sansámé sehgieq íre súáhro. Peh kaweq sansámé mó keyábé irutaboirme Manikánsabe aiq pútare atáhmé mi sansámári ite íre sehgiówe. Íre sehgiónsábé Manikánka kamah ainehboq mi sansámárínkákáq moq sehgióro. 24 Itega, Mó ke ah sokigi aritaneheéq aura pira ké tahnsa miáhwe. Itega múguwahgui aní tahnsa miáhwe. Abehq náneq ka múguwahgui aníné né wanípípeq kéhrana wega anotahtaq éhnehéna mi pehgáriq ká súéhre. Mi pehgáriq ká suena anotah ka wenáwíq kéhma wene né wanípípeq kéhrana mi anotah kiotaiki ka íre tagéna pehipi nehre. Itega mi aní tahnsa miáhwe úwe.*

25 Sísaga mó mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kerero, kopéráhpéro ke miáh púana kamah ainawíre. Itega káhpukákáq párétahakákáq pabeq paberotaq peh ábórapeq pabeq paberéq arupipeq íre pabeq paberowana peh náwíqkakaq mitaq kéhre. Mina onserah itene inonka pabeq paberowana itene irupipeqmé aebó iwíáhwé iteite iuwéhbeh iwíáhwé peh mitaq kéhre. 26 Péhrasi keo, ite peh aura pira ké tahnsa móe. Káhpú arupipeq kawerue pabeq paberirataq mókake ábórapeqkákáq náwíq íre kanae úwe.

27 Sísaga mó mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kerero, kopéráhpéro ke miáh púana kamah ainawíre. Wehuke maisaráhtáq mó kegá kaweraráhwana kaweq matábú kéhrana peh maisia máipípeq wehukene ayahnsankakaq kambaresa náneqkákáq kéhre. Ite mina tahnsa ké miáhwe. 28 Mó kegá ite tagéra, Kaweqtaq miáh ké wóe iwíáhowana peh itene irupipeq kopéráhpéq iwíáhákáq ahabábáq iwíáhákáq kéhre úwe.

29 Sísaga mó mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kerero, kopéráhpéro ke miáh púana kamah ainawíre. Itene igaqnaréhga Manikáne

* 23:24: Mi pabéqmé éhwéh áwahewé mahraue kéhre. Mi aní tahnsanéq múguwahguéq pehgáriq sansá sehgieq kiotaiki sansámári íre sehgiówe úwe.

ehweh iraru ke subiq súówe. Subiq suera maisarówaq itega se maisaróbeq ebah mitaq pentabaráhe. Kaweqtaq mía míauo ke maisaróbeq itega awahriraráhe. ³⁰ Itega mahraréq, Itene igaqnarénga míótaq ite moq míahtanaraq tahirímé sega Manikáne ehweh iraru ke subiq súótaq se íre subiq suahwána irino ewe. ³¹ Itega mi ehwéh irareme Manikáne ehweh iraru ke subiq súo kene animári múne ewe. ³² Sene animári méq itene igaqnarénga áhwaro ahbábáq itega soruparowana anotah úkire. ³³ Wehene animári, ite moq wehemari móe. Manikánka ehweh aitena sainsuahna tanáhráq, Iraipéqsábé iuwahriehre éq, Tabanagoneheqmúne íwíáhoo? Írakaumo. Mi tanáhráq ite íre tabanagorahowe.

³⁴ Minayabe teiníboq írátíáhro. Manikáne ehweh irare kereq ahtebia kéreq íwáhnoro kereq iteba eqmaq suaníe. Eqmaq suahnara iteba sirataq itega táhmaro subiq sueq mó tahmáro awankátaq táhpereq mó tahmáro itene momiwí náhtápéq sahtáté subiqmareq kaqsueq mó ke suwahpeqte mó ke suwahpeqtenue kaqsuagéhe. ³⁵ Mirairataq kaweqtaq mía míaira ke subiq súéhra puana Manikánka kamah ainawire. Naho mío wehukéní Ábéri kaweqtaq mía míauwana subiq suowana pukúwe. Pérékiane ahninkáwá Sékáráiae. Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq titiré tahbé wahtotaq korabeq Sékáráia subiq súowana pukúwe. Téhwe Ábéri subiq suowara anehe áhnte mó ke subiq súowara sinehe Sékáráia subiq súówe. Moke mi ahbábáqmé iteba kagaire. ³⁶ Teiníboq írátíáhro. Moke mi ahbábáq amahnága oga míáh kébá kagai puana minayabe kamah ainawire úwe.

Sísaga Sarúsarama suwahpeqte kényábé arutaboírú ehwehne.

(Árúka 13.34-35, 19.41-44)

³⁷ Sísaga mó mahraréna, Sarúsarama suwahpeqte kéó, itensabé nirutaboíraitóge. Itega Manikáne ehweh iraru ke subiq sueq Manikánka iteba eqmaro ke ebahnsatate subiq súówe. Kokórega wene árahqmari arutaboíréna ahwirinserah áhnte tanáhráq ite wahnahnue séhréh aiteyabe nuwahbehraqme itega ahqáho aintáhwe. ³⁸ Írátíáhro. Itega ahqáho aintáhnábé Manikánka ite iuwena pokire. Iuwena poki puana iteruwahpeqme susa náh tahnsa kanae. ³⁹ Teiníboq írátíáhro. Mókake itega íné pehipi íre tagagehe. Ebeqme mahraréq, Itene Wahnahne áwirue si anínsábé iwíáh iwíáh atone éq anehe íné tagagehe úwe. *(Buk Song 118.26)*

24

Sísaga, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh íre kaweraginawire ú ehwehne.

(Máhka 13.1-2; Árúka 21.5-6)

¹ Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtáqté wíráipéqté tueyokúwaq ite we kérahwána kegá weba séq wensabé, Mah kawéq náhmári tagáhnno ewane. ² Ewanana wega itensabé, Amahnága itega moke mah kawéq náhmárimé aiq tahgahoo? Teiníboq írátíáhro. Mi peréhnéhia ébáhmári miraue moráraq íre kagainae. Peh moke paentárara aruaneherawoe úwe.

Sísaga, Anehe tanáhráq íre kaweq sunúq sínawire ú ehwehne.

(Máhka 13.3-13; Árúka 21.7-19)

³ Óriwi sawéhrápéq Sísá tútuue míowaq ite we kérahwána kegá itebataq weba séq wensabé, Arega metaq irarénawe ahkake miraoneherabo? Mi tanáhráq

itega ahtebanehboq mah marákó márákó parabagina ínaraq arega kiwekinie inaraqmé aneq ábóraraginabo kasenowane.

⁴ Kasenowanana Sísaga itensabé, Mi tanáhráqsábé mó kené péhe éhwéhsábé aiq pútare aritéhboq auráq matawéq tagariáhro. ⁵ Mi tanáhráq áhnte kegá mótaq mótarue néniwírue séra mahraréra, Manikánka wehuke merirena kaweraritankeheéna peh morá ání omaq atena eqmaq auwankéhe. Ínéwé mi aní múge irarirataq áhnte kegá sene péhe éhwéhsábé aiq pútare aritagéhe. ⁶ Mi tanáhráq ebeho éhwéh ireq mó ebéhowe sóiriq éhwéh iragéhe. Íréhrataq íre áhreoro. Téhwe teiú náneq uméh ebeq sínana anehe tanahráqmé íre apubúue sinae. ⁷ Mó kehinánseq mó kehinánseqka ebehoneherawoe. Mó wahnáhné awahrahreq mó wahnáhné awahrahreue ebehoneherawoe. Mitaq mahtaq ehwehranae. Máríinae. ⁸ Moke minawarinká uwo uwoira tanáhráq áhwáranáe úwe.

⁹ Sísaga mó mahraréna, Mi tanáhráq mó kegá ite táhtoqme mó kegá subiq suageheéra meiqmera móitagéhe. Itega néne sánsá sehgió púara mah kehíná kehínánká itensabé íre suwabhanáe. ¹⁰ Mi tanáhráq áhnte kegá néne sánsá sinehepeq suera wensabé wensabé íre suwabháhnaraq sene naruoba móruagéhe. ¹¹ Mi tanáhráq áhnte kegá, Íné Manikáne ehweh iraru aní múge éra péhenigehe. Péhe éhwéh irarirara áhnte kegá sene péhe éhwéhsábé aiq pútare aritagéhe. ¹² Miraue ahbabáq sansanká anotah ukína puara áhnte kegá sirutaboírre sansa suagéhe. ¹³ Ite néne sánsá íre susa anehe tanahráqkákáq kawerue sehgirataq Manikánka ite meirena oga mérapeq móitankéhe. ¹⁴ Ebeqme Manikánka wahnah wahnahirabeqte kaweq éhwéh mah kehíná kehínánká irageheéra síwáhnorirana anehemé anehe tanahráq sinkehe úwe.

Íre kaweq sunúq sínaraqsábé éhwéhne.

(Máhka 13.14-23; Árúka 21.20-24)

¹⁵ Sísaga mó mahraréna, Naho Manikáne ehweh irarú aní Tánieriga anotah íre kaweq naneq ábóraraginae teiuwe. *(Daniel 11.31)*

Anehe tanahráq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáhrabeq mi naneq ábóraragínaq tagagehe. Mah sehirá sáhnasawe tagah keo, iwíáhue tagahro. ¹⁶ Mi tanáhráq Súría marákórápéq miéhhrataq sáwéhrapeq pehbeheráh pokoro. ¹⁷ Mi tanáhráq máhpeq miéhhrataq itene ménsámehnsá kiweyaneheéq nahupeq kibekiyehboq pehbeheráh pokoro. ¹⁸ Sotápéq miéhhrataq itene korósi koweyaneheéq itene nahtapeq kowekiyehboq pehbeheráh pokoro. ¹⁹ Mi tanáhráq kía miéhra inínsónseq inahunah inínsónseqka íre pehbeheráh pokorahi puq sensabé irutaboíroro. ²⁰ Ahrena ahrena wehekáhtáqkákáq ah kariehínagakeakáq mi íré káwéq sunúq sínehboq púreroro. ²¹ Mi tanáhráq anotah íre kaweq sunúq sinawire. Manikánka mah marákó márákó mirarotaqkákáq amahnágaákáq mina tahnsa sunúq íre kéhre. Mókake mó mina tahnsa sunúq íre sinae. ²² Íre sinae éna, Manikánka aiq iwíáhéna, Íné túbáh agonaraq mi sunúqká ómi mah kehíná kehíná subiq suahráhire. Ómi subipáhraruheheho éna mi tanáhráq wahtonaraníe iwíáhuwe. Mira iwíáhúnsabe wega omaq sitéh keyábé arutaboírre puana mi tanáhráq wahtonaruankéhe úwe.

²³ Sísaga mó mahraréna, Mi tanáhráq mó kegá itensabé, Tagahro. Ite meirena kaweraintankeheéna Manikánka omaq ato animé mahtaq miéhre irara mó kegá itensabé, Isebeq miéhre ígehe. Sene péhe éhwéhsábé aiq

pútare arítého. ²⁴ Péhe éhwéh irare kegá séra mahraréra, Íné Manikánka omaq intarái aní múge ue seneherawoe. Mó péhe éhwéh irare kegá, Íné Manikáne ehweh iraru aní múge ue seneherawoe. Sirataq ótaq sansánkákáq anotah pagégé sánsánkákáq miraoneherawoe. Áhnte kegá sene ótaq sansá tagéra sensabé aiq pútare aritageheéra mi sansá miraigehe. Manikánka omaq sitéh kegá moq sene péhe éhwéhnásábé aiq pútare aritageheéra miraigehe.

²⁵ Moke teiú náneq mókake ábóraragínawire. ²⁶ Ábóraragína puara mó kegá itensabé íné éhweh teiera, Abatapi miéhre irataq mitaq íre koragahro. Sega itensabé, Nahupeq miéhre irataq mi ehwéhnásábé íre aiq pútare aritábro.

²⁷ Sokaesúhétaq apubúue mibeqté téhragu mahbeqté téhraguinserah íné wehukení úku anínká apubúue tuinauge.

²⁸ Pusa káné anonka kéhrabeq kúqnumarinká ínsínsíowe úwe.

Anehe íné wehukení úku anínká tuinauge ú ehwehne.

(Máhka 13.24-27; Áruká 21.25-28)

²⁹ Sísaga mó mahraréna, Íre kaweq sunúq sótaikínaraq pópoqnah íre patahi-nae. Inokáhpeq íre íónitanae. Wehyoqmarí íopeqté meginae. Íopeqté págege naneqmarí moke kúrugúruinae. *(Aisaia 13.10, 34.4)*

³⁰ Mi tanáhráq íné wehukení úku anínká tuinie onaraq íopeqté náneq ábóraragínara mah kehíná kéhínánká tagéra uwo uwo oneherawoe. Íné íopeqté piribirioyahnkakaq téhreh naneqkákáq págegeue írabúyápipeqté tuonára tagagehe. ³¹ Túónagake pembíáhnka anotah ehwéhnínaraq Manikánka wene íopeqté ké eqmaq suankéhe. Eqmaq suahnaraq wega omaq sitéh ké moke mah marákó márakóípeqté mitaqté kéweriqme mahtaqté kéweriqme ue ue sígehe úwe.

Sísane ehweh íre parabagia peh ahriahri kagainawire i ehwéhne.

(Máhka 13.28-31; Áruká 21.29-33)

³² Sísaga mó mahraréna, Awankánsabe iwíáhue tagéq ahtebahro. Awanká ayahnawe anonkakaq kahnana ánáh aunínaraq itega iwíáhéq, Ópeq áhníbórá sire aiq ahtebóne ewe. ³³ Mína onserah moke teiú náneq ábóraragínaq tagéq íné túóna tanáhráq aiq wahtotarire. Íné onsaraq miéhre igehe. ³⁴ Teiníboq írátíábro. Amahnága oga miáh kegá ómi pehipi íre pukigehe. Ebeqme moke teiú náneq ábóraragínaraq anehe pukigehe. ³⁵ Íopeqkákáq mah marákó márakóákáq parabagínana néne ehwehmé íre parabagia peh ahriahri kagainawire úwe.

Sísa tuina tanáhráqmé ómiga íre iahtebóna ehwéhne.

(Máhka 13.32-37; Áruká 17.26-30,34-36)

³⁶ Sísaga mó mahraréna, Íné túóna wehekáhnkákáq áhwahakáq ómiga íre ahtebahwe. Íopeqté kegá íre ahtebahwe. Íné Manikáne ahninkáwágá moq íre ahteboge. Peh morá Maniká Iteriboga webataq tagariéhre. ³⁷ Naho naho Nóah míó tanáhráq wehukega ahbabáréra miraunserah íné wehukení úku anínká tuinie onaraq mi tanáhráq oga miéhra kegá miraigehe. ³⁸ Anotah waní pianaú tanáhráq wehukega ahbabáréra ahriahri miraunserahnéna táhutihuréra ábáhréra pahuiruwana Nóahga wene sípipeq kibekúwana anotah íbónsúwana wání piowe. ³⁹ Sega mi tanáhráqsábé íre ahtebowana wání pewe subipáhraruowara pukuwe. Sega mi tanáhráq íre ahtebonserah íné wehukení úku anínká túónagake miéhra kegá monseráhnigehe. ⁴⁰ Mi tanáhráq téhranité

sotápéq arambehrirataq mó aní tumerena mó aní auwankéhe. ⁴¹ Téh initégá tópah karo karoirataq mó iní tumerena mó iní auwankéhe.

⁴² Íné itene Wahnah túóna tanáhráq íre tagariáh púaq níwénunéq kawerue auráq matiáhro. ⁴³ Anotah wehgá aebó ánínká sína tanáhráq ahtebehtaq tahirimé wega áwénunue wahnahnurawéna aebó ánínká kibekina inaraq tagéna kaqsúéh irino. ⁴⁴ Minayabe iwíáhue tagahro. Íné wehukení úku anínká ite íre iwíáhira tanáhráq kouwekinauge. Minayabe iwéh panantágínaq níwénunoro úwe.

Kaweq arámbéhrí ánínseq íre kaweq arámbéhrí ánínseqsábé pabeqme ehwéhne. (Árúka 12.42-46)

⁴⁵ Sisaga mó mahraréna, Ahtebia aní tábúsoqme arámbéhríi anímé in-sebo? Wene wahnahnka mi anínsábé, Mó arámbéhrío ke wahnahnar-ito atena táhutahuq tanáhráq tópah nário atéhre. ⁴⁶ Wene wahnahnka kouwekéna teawátái arámbéhrí tábúsoqme mirainsabé tagéna wene arambehri anínsábé, Kaweróne atankéhe. Kaweróne atéhnsábé arambehri aniné aru eyoyóinkehe. ⁴⁷ Teiníboq írátíáhro. Wene arambehri anínká tábúsoqme arámbéhríi puana wene wahnahnka, Moke néne ménsámehnsátaq wahnahnúno atanae. ⁴⁸ Ahbabáq arambéhrí ánínká iwíáhéna, Néne wahnahnka íre apubúue kouwekinae iwíáhire. ⁴⁹ Mira iwíáhinsabé áwáhu arámbéhrío ke subiqmarena múguwahgu kereq táhutahuq néna píah narú narurire. ⁵⁰ Wega íre iwíáhue áwénunúna tanáhráq wene wahnahnka séna mina tagéna ⁵¹ anotahtaq kamah awena ahbabáq kopéráhpéro keba móatanae. Mitaqte kégá íbiséra uwo uwo oneherawoe úwe.

25

Inayáhnkú áhráríyábé pabeqme ehwéhne.

¹ Sisaga mó mahraréna, Mi tanáhráq íópeq Manikánka wahnah wahnahnirabeqme teiú áhrárigáú tahnsane. Inayáhnkú áhrárigáúnká o menáhwé taganeheéra sene áráhmuwari mewera pokurowe. ² Moberiáh áhrárigáúúmé múguwahgu urowara mó mobériáh áhrárigáúúmé peh ahtebia áhrári miarowe. ³ Múguwahgu áhrárigáúnká peh sene áráhmu mewera káráhsíniakák íre merowe. ⁴ Ahtebia áhrárigáúnká obenkisa káráhsíni ántéhiyánkákák áráhmuakák mewera pokurowe. ⁵ Pokurowana o menáhwé íre apubúue surainsabé mi áhrárigáú múkúqmahkuréra sugarowe.

⁶ Inokáhnabubu mó anínká sawai sawaiéna, O menáhwénká áhníbórá sire. Seragahro uraire. ⁷ Seragahro urairara moke mi áhrárigáúnká irigéra sene áráhmu keqmarówe. ⁸ Múguwahgu áhrárigáúnká ahtebia áhrárigáúnsábé, Itene áráhmu puinkinaire. ⁹ Káráhsíni náíéro urowara, Ahqáho. Itene káráhsíni íre awehraq kéhre. Káráhsíni paiqmaráh kébá kobaiqmáráhro urowe.

¹⁰ Kobaiqmáráhro urowara múguwahgu áhrárigáúnká káráhsíni kobaiqmaraneheéra pokurowana o menáhwé aiq suraire. Wereq ahtebia áhrárigáúnséq táhutahuroneheéra nahupeq kibekéra onsa paiqmatowe.

¹¹ Onsa paiqmatowara anehe mó áhrárigáúnká sure o menáhwénsábé, Onsa siito urowana ¹² o menáhwénká sensabé, Ahqáho éna, Ite íre tagarióge uraire. ¹³ Mina uronserahniyehboq íné túóna wehekáhnkákák áhwahakák itega íre tagariáh púaq kawerue níwénunoro úwe.

*Móne átárlarainsabé pabeqme ehwéhne.**(Árúka 19.11-27)*

¹⁴ Sísaga mó mahraréna, Íné túónawe teiú wéhgá miraurainserahne. We anotah wahnáh áninéna mó ke suwahpeq pokina uraitaq wene arambehri ke siáhrabéna móne átárlageheéna siátáire. ¹⁵ Sene sánsánsabé iwíáhue tagéna siátáire. Mó aní 5 táhúséni (5,000) Kína awena mó aní 2 táhúséni (2,000) Kína awena mó aní 1 táhúséni (1,000) Kína awena se suena pokuraire.

¹⁶ Pokurairana 5 táhúséni Kína átárlarai anínká apubúue mi monératé paiqmaq paiqmarurainsabé mó 5 táhúséni Kína meraire. ¹⁷ Mira urainserah 2 táhúséni Kína átárlarai anínká mi monératé paiqmaq paiqmarurainsabé mó 2 táhúséni Kína meraire. ¹⁸ Merairana 1 táhúséni Kína átárlarai anínká wene wahnahne móne mewena marakó ubuqme mi moné maisawe kopéq sutaire.

¹⁹ Íre wahto tanahráq parabagurairana sene wahnahnka kouwekéna sega átárlaro moné kaweranieéna siáhraburaire. ²⁰ Siáhraburairana 5 táhúséni Kína merai anínká átárlarai monéákq mó 5 táhúséni Kínaakq mewena sure wene wahnahnsabé, Arene 5 táhúséni Kína átárlómé mi monératé paiqmaq paiqmaruraunsabé mó 5 táhúséni Kína matiógé urairana ²¹ wene wahnahnka wensabé, Kaweróne. Arewe kawerue tábúsoqme arámbéhríóna aní móne. Arega pehgáriq naneq tábúsoq marahnayabé, Áhntetaq wahnahnúno ataníe. Arereq ínereq morárq iwíáh iwíáhoyehe uraire.

²² Urairana 2 táhúséni Kína merai anínká átárlarai monéákq mó 2 táhúséni Kínaakq mewena sure wene wahnahnsabé, Arene 2 táhúséni Kína átárlómé mi monératé paiqmaq paiqmaruraunsabé mó 2 táhúséni Kína matiógé urairana ²³ wene wahnahnka wensabé, Kaweróne. Arewe kawerue tábúsoqme arambehríóna aní móne. Arega pehgáriq naneq tábúsoq marahnayabé áhntetaq wahnahnúno ataníe. Arereq ínereq morárq iwíáh iwíáhoyehe uraire.

²⁴ Urairana 1 táhúséni (1,000) Kína merai anínká sinehe sure wene wahnahnsabé, Arewe págege wahnáh aní móne. Íre arega uqmarahna naneq mewe meweóne. Íre arega suitabarahna naneq mewe meweóne. ²⁵ Arene sánsá tagaríó púana arene mónewe marakó ubuqme maisawe kopéq sutauge. Umah. Arega níátóna moné meyo uraire.

²⁶ Meyo urairana wene wahnahnka wensabé, Íre kaweróne. Arewe tao-raho íre kaweq arámbéhríóna aní móne. Arega ínénsabe, Íre arega uqmarahna naneq mewe meweóne. Íre arega suitabarahna naneq mewe meweóne eno? ²⁷ Néne sánsá tagariahna puah aneqsabé néne íntárlarona moné pénkiipéq íre matono? Mirauronaraq tahirímé kouwekutaq mi monéákq pénkíraq wahnahno kegá áwíra monéákq náiena irino uraire.

²⁸ Mi wahnáhnká wene arambehri keyábé, 1 táhúséni (1,000) Kína matiéh ániné móne moke mewe 10 táhúséni (10,000) Kína matiéh aní náwéro. ²⁹ Áhnte matiéh aní mónkakq awenana íregáritaq matiankehe. Tabonah aniné matiéh náneq meyaníe. ³⁰ Mah taoráhó arámbéhrí ánimé táhtoqme máhpeq sunkíkírirabeq átáthro. Mitaq moke míáh kegá íbiséra uwo uwo oneherawoe úwe.

Wehukeni úku anínká mókake wehuke sainsue ehwehne.

³¹ Sísaga mó mahraréna, Ínéga wehukeni úku anínká téhreh naneqkakq íópeqté kéreq túónaraq wahnahnérapeq tútuue págegeue wahnahninie.

³² Tútuue wahnahnónaraq moke mah kehiná kéhiná niuranabiahtapecq

seiriwe míagehe. Iriwe miéhrrataq sainsuqme téhtaré tuíná araníe. Ménkámehnkáne abowágá wene ka saraqme sipisípiq mó tuíná arena mémewe mó tuíná áréhnserah mah kehiná kéhíná mina tahnsanue saraqmaraníe. ³³ Sipisípiq wene ayah púpeq mó tuíná arena mémewe ayahnapeq mó tuíná áréhnserah mah kehiná kéhíná mina tahnsanue saraqmaraníe. ³⁴ Saraqmarena íné anotah Wahnáh ánínká niyah púpeq miéhra keyábé, Nániboga kawerowe aitéh kéó, wega wahnah wahnahnirabeq kaweq matábúrápéq sewiáhro. Mah marákó márákó íre mirarotaq ite míageheéna mah matábú kawerarowe. ³⁵ Íné nirupibiuraitaq itega kirabo aintárówe. Íné tahbobóuraitaq itega wání náníátówe. Íné wáhnaupéqté ání míarautaq itene nahtapeq mehweh aintárówe. ³⁶ Íné ninerineré naneq íre káráitaq itega náníátówe. Íné nuwahreuraq itega soberuruowe. Íné karábúsiipéq míarautaq itega íné seragarowe teiníe.

³⁷ Mina kaweqtaq miéhra kegá ínénsabe, Itene Wahnahno, are arupibiuraitaq árahtaq kirabourauño? Are tahbobóuraitaq árahtaq wání návátauno? ³⁸ Are wáhnaupéqté ání míaronaraq itene nahtapeq árahtaq mehweh atárauno? Are aneraneré naneq íre káráitaq árahtaq návátauno? ³⁹ Are awahreuronaraq itega árahtaq soberurauno? Are karábúsiipéq míaronaraq itega árahtaq koragarauno éq kasenigehe.

⁴⁰ Kasenirakake íné anotah Wahnáh ánínká mahrarinie. Teiníboq írátíáhro. Itega nánuwahrah aní pehgáriq aní mina tahnsa atárótaq itega íné moq mina tahnsa aintárówe íne úwe.

⁴¹ Sísaga mó mahraréna, Anehe tanahráq ínéga niyahnapeq miéhra keyábé, Nániboga íre kawerowe aitéh kéó, íné nueq ahriahri teh iráipéq kowiáhro. Owainawanseq we kéráh íópeqté kéreq mitaq míageheéna Manikánka mi irá parearowe. Mitaq kowiáhro. ⁴² Íné nirupibiuraitaq itega íre kirabo aintárówe. Íné tahbobóuraitaq itega wání íre náníátówe. ⁴³ Íné wáhnaupéqté ání míarautaq itene nahtapeq íre mehweh aintárówe. Íné inerineré naneq íre káráitaq itega íre náníátówe. Íné nuwahreuraq itega íre soberuruowe. Íné karábúsiipéq míarautaq itega íné íre seragarowe ínie. ⁴⁴ Segá ínénsabe, Itene Wahnahno, are arupibiuraitaqmé tahbobóuraitaqmé wáhnaupéqté ání míaronaraqmé aneraneré naneq tabonahuronaraqmé awahreuronaraqmé karábúsiipéq míaronaraqmé itega are tagéq árahtaq íre séhréh atárauno éra kasenigehe. ⁴⁵ Kasenirakake íné Wahnah anínká mahrarinie. Teiníboq írátíáhro. Itega nánuwahrah aní pehgáriq anínsábé ahqáho atárótaq itega íné moq ahqáho aintárówe teriníe. ⁴⁶ Terienara mi kegá ahriahri teh iráipéq pokirara kaweqtaq míáh kegá oga mérapeq awaq miagéhe úwe.

26

Wahnah kegá Sísá subiq suaneheéra moráénu ehwéhne.

(Máhka 14.1-2; Áruká 22.1-2; Sóni 11.45-53)

¹ Sísaga moke mah ehwéh síwáhnoraruena ite we kérahwána keyábé, ² Téhtaré wéhékáh sótaikúwana apahtároráq sótaikú iahrreraq ko tánáhráq* sinae. Minayabe ahtebahwe. Mi tanáhráq íné wehukení úku aní awankátaq táhparageheéra móintagéhe úwe.

* **26:2:** Sótaikú siahreraq ko tanáhrásábé éhwéhmé púku anehepeqte séhírámé “Manikáne Púkuipéq Kéh Áwaha Éhwéhne” ue kéhrabeq tagáhnó.

³ Mi tanáhráq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Asiu kené abowah wehreqka wahnah aní wenáwíq Káiyápásane nahtapeq momíwíuwe. Káiyápásawe Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahne. ⁴ Mi kegá sío síoéra, Sísawe árahue epéq táhtoqme mósubiқ suanéhknono íwíáhuwe. ⁵ Mira íwíáhéra, Áhnte wehekéqká táhutahurirataq ehwehéra tobehíyehboq Sísá pehraganehe uwe.

Peh morá íninká Sísane ayahqnopeq wéri abaq ato ehwéhne.

(Máhka 14.3-9; Sóni 12.1-8)

⁶ Pétáni suwahpeqte ání Sáimóniwe anotah nao wagú anine. Minayabe mó kegá, Náonkakaq Sáimónie ue wéhuwehu áwirátówe. Sísaga Pétáni suwahpeq ména mi aniné nahtapeq ⁷ táhutahurúwana peh morá íninká áhnte moné tahnsa wéri ano antéhyá mewe sure Sísane ayahqnotaq antiatowe. ⁸ Antiatowara ite Sísá kérahwána kegá mina tagéq abiahnsanéq iteite náhenéq, Aneqsabé pehipi antiatehro? ⁹ Íre pehipi antiatéhtáq tahirimé mi werí paiqme áhnte moné mewena tabonah ke nári irino ewane.

¹⁰ Ewanana Sísaga itene ehweh irena itensabé, Aneqsabé mi inínsabé awehgu atahó? Wega mira aintéh sánsámé kaweq sansáne. ¹¹ Tabonah kewe ahriahri iteba mía míowe. Ínéwé ahriahri iteba íre mía míainie. ¹² Íné maisaragehéna mi íninká ninonkataq wéri anti aintena kaweraintéhre. ¹³ Teiniboq írátíáhro. Kaweq ehwéh mah marákó marákó teri terinirataq wega amahnága mirai naneq ehwehnikákáq terigéhe. Terírataq íréhra kegá wéri abaq intéh ínínsabé íwíáhigehé úwe.

Súrásaga wahnah keyábé, Ite meiqmena Sísaba móitaníe ú ehwehne.

(Máhka 14.10-11; Áruká 22.3-6)

¹⁴ Ite Sísá kérahwána ke airápété téhranité míahwane. Itebaté ání wenáwíqtare Súrása Ísikáriótie. Wega Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kébá pokue ¹⁵ sensabé, Sísá iteba méáúwáhnraqmé aneq nánianéhbo úwara wega mirainkeheéra sega 30 ebáh móné we náwúwe.† ¹⁶ Náwúwana wega se Sísaba móríte tanahráqsabé íwíáhue kabarúwe.

Sísareq we kéro kereqka moráráq táhutahuru ehwéhne.

(Máhka 14.12-21; Áruká 22.7-14,21-23; Sóni 13.21-30)

¹⁷ Íre múi párétí né tanahráq súwe. Mi tanáhráq ebeqte wéhékáh ite we kérahwána kegá Sísaba séq wensabé, Sótaiquí tanahráq iahrreraq kéh táhútáhúq nankehboq eheq kogaweratanéhknono ue kasenowane. ¹⁸ Kasenowanana wega peh morá ánínsabé íwíáhéna itensabé, Sarúsarama suwahpeq teiátáu anípá pokue wensabé, Íwáhnori anínká mahraréna, Íné tanahráq aiq sire. Ínéreq íné séniráh kéreqka arene nahtapeq sótaikú tanahráq iahrreraq kéh táhútáhúq nanehe ire koreawéro úwe. ¹⁹ Koreawéro úwaq itega mi ehwéh sehgieq mitaq sótaikú tanahráq iahrreraq ko tahútáhúq kawerarahwane.

²⁰ Íó tupekútaq Sísareq ite airápété téhranité we kérahwána kereqka tútuue táhutahurowane. ²¹ Táhutahurowanaraq Sísaga itensabé, Teiniboq írátíáhro. Ite míáhraqte áninká néne naruo kowerirankéhe úwaq ²² ite we kérahwána kegá ireq irupipeq umeh agúwe. Umeh agúwaq ite moráni moráninkáue Sísansabé, Néne Wahnahno, arega ínénsabe irareno ue kasenowane. ²³ Kasenowanana

† 26:15: Mi 30 ebáh mónéwé árahue monébómo. Itega íre tagarione. Wehukega íwíáhéra ákáhtaq áhnte moné íwíáhowe.

Sísaga itensabé, Ínéreq moráráq páréti wahba parétáhípeq pámbáhúya anínká néne naruo kowerirankéhe. ²⁴ Kowerirahnarag Manikáne ehwehnka aig irarinserah íné wehukení úku aní pukinié. Néne naruo kowerirahna aní anotahtaq kamah awinawire. Wenanoga we íre maqmiotaq tahirímé aig kaweri irino úwana ²⁵ Súrása Sísane naruo koweriranaú anínká wensabé, Íwáhnoraníno, arega ínénsabe irareno úwana Sísaga wensabé, Arerega aig iraréne úwe.

Sísaga párétiakáq sera ano ko kahpúákáq náriu ehwéhne.

(Máhka 14.22-26; Áruká 22.15-20; 1 Kórina 11.23-25)

²⁶ Itega táhutahurowanaraq Sísaga páréti mewena Manikánsabe kaweróne atena keqme ite we kérahwána ke náiena itensabé, Mahnawé niwaq mire. Nahro úwaq nahwane. ²⁷ Nahwanana náhniáq sera ano ko kahpú mewena Manikánsabe kaweróne atena náiena itensabé, Itega ómiga moke nahro. ²⁸ Néne korahq mire. Néne korahq tuinaga itereq áhnte mó kereq Manikánka insahwé aitena itene ahababáq kaweritankéhe. ²⁹ Teiníboq írátíáhro. Náhniáq sera ano mahtaq mó íre nanie. Mókake Nániboga wahnah wahnahnirabeq itereq o será ano nanehe úwe.

³⁰ Itega Manikánsabe iwíáh iwíáh igonkónéq máhpeq tueyokéq Óríwi sawéhrápéq pokowane.

Sísaga Pítansabé, Íné nuwaniewóne ú ehwehne.

(Máhka 14.27-31; Áruká 22.31-34; Sóni 13.36-38)

³¹ Sísaga itensabé, Manikáne ehwehnka mahraréna,

Ínéga sipisípiq Wahnáh subiq súáhnaraqmé moke sipisípiqmarínká kobeq séberigehe ire. *(Sekaraia 13.7)*

Mi ehwéhnká irarinserah ibora ínókáhpéq ite ómiga íné nueq kobeq séberigehe.

³² Manikánka íné oganúq intahnaraq Kehrari marakórápéq ebeq konaq inehé sighe úwe. ³³ Úwana Pítaga Sísansabé, Ómiga are áúwéhraqmé ínéga íre auwanauge úwana ³⁴ Sísaga wensabé, Teawiníboq írátíahno. Ibora ínókáhpéq kokórega ehwehnina ínaraq arega íné íre tagarióge apahtáróráq irariniewóne úwe. ³⁵ Úwana Pítaga wensabé, Mó kegá arereq ínéreq iubiq iúwéhraqmé ínéga, Are aig tagarióge atanauge úwaq moke ite Sísá kérahwána kegá Pítaga irarú serahnowane.

Sísaga Késémáni matábúráq kobúrerú ehwehne.

(Máhka 14.32-42; Áruká 22.39-46)

³⁶ Sísareq ite we kérahwána kereqka mitaq sueq Késémáni matábúráq pokowane. Sísaga itensabé, Ite mahtaq tútuue míehrana íné móbeq kobúrerono éna ³⁷ Pítareq Sébérine ahninkáwáréreq móbeq móritowe. Móritena wene arupipeq anotah uméhue págege agúwana ³⁸ wega wensabé, Nirupipeq anotah uméhinka pukorahuge. Mahtaq tótuqméq tagariáhro éna ³⁹ se suena wahtotaq móbeq pokéna marakóraq káuqmunue ména púrerúwe. Púrerue mahraréna, Nániboo, are awahbáhnaraqmé nirupipeq umehi naneq menuwahráhone. Íre íné nuwahbeh sansá peh are awahbeh sansánúno ue púrerúwe.

⁴⁰ Púreraruena we kéro anitóbá kouwekúwara sugówana tagówe. Wega Pítarehyabe, Pehgárig tanáhráq árahinsabé íre tótuqméq tagariaho? ⁴¹ Iteiyuwanka kaweq sansánsabé suwahbehre. Peh itene inonka mareqmareréq íre miraorahowe. Owainawanka ahababáq aitehnehboq tótuqméq púreroro úwe.

⁴² Púreroro éna mónkakáq se suena kobúrerúwe. Púreréna mahraréna, Nániboo, nirupipeq umehi naneq íre menuwahnayabé are awahbeh sansá sehginie úwe.

⁴³ We kéro anitóbá mó kouwekúwara anotah mukúqmáhkúru puara se peh sugówe. Sugówana tagéna ⁴⁴ Sísaga mónkakáq suena pokue apahtáróráq monseráhnue púrerúwe.

⁴⁵ Púreraruena seba kouwekúwara sensabé, Ite peh ahrenaneheéq sugaho? Írátíáthro. Íné wehukení úku anípá ahababáq ke kowerire tanahráq aiq sire.

⁴⁶ Pokonehboq irigoro. Tagahro. Néne naruo koweriréh ánínká aiq sire úwe.

Súrásaga Sísane naruo koweriro ehwéhne.

(Máhka 14.43-50; Áruká 22.47-53; Sóni 18.3-12)

⁴⁷ Sísaga ehwehnútaq Súrása we kéro anínká súwe. Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Asiu kené aboawah wehreqka áhnte mó ke eqmaq súówara sega pokamarinkákáq sahmárinkákáq Súrásareq moráráq suwe. ⁴⁸ Seneherautaq koweriro anínká su ke teriena, Ínéga nánkóqnahna anímé Sísá wire. We táhtoráthro úwe.

⁴⁹ Minayabe Súrásaga Sísaba apubúue séna wensabé, Íwáhnoraníno, aiq míahno éna nánkóqnówe. ⁵⁰ Nánkóqnówana Sísaga wensabé, Néne iyahnabo aníno, arega mirainie íwíáhóna naneq apubúue miraúno úwara wereq su kegá Sísá ambubuee táhtotíówe.

⁵¹ Táhtotíówana Sísareq mío anínká wene poka mewena Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritéh aníné arambehri aní apiwe wene ahre kiraq auwowe. ⁵² Kiraq auwowana Sísaga wensabé, Arene poka sabiruo. Itega ebeho naneq mewe ebehirataq mó kegá mi naneqtaté iubi q suagéhe. ⁵³ Nánibonsabé, Séhréh ainto teawútáq tahirímé séhréh aintanieéna áhnte íopeqté ké ínéba eqmaq súéh irino. Minayabe íre ahtebaho? ⁵⁴ Ínéga mina tahnsanutaq tahirímé íné pukonayabé Manikáne ehwehnka árahue aiq pútaragi iripo úwe.

⁵⁵ Sísaga weba su keyábé mahraréna, Aneqsabé aebó ání táhtoráhnserah pokankakaq sahnkákáq íné meniraneheéq seo? Mó wehekáh mó wehekáhnue Manikánsabe íwíáh atáh náhtápéq tútuue íwáhnoraurataq mi tanáhráq itega íné íre táhtotiarowe. ⁵⁶ Manikáne ehweh iraru kegá sehiranu ehwéh aiq pútaraginkeheéq miraowe úwaq ite we kérahwána kegá Sísá auweq pehbeheráh pokowane.

Wahnah kegá Sísá ehweh ató ehwehne.

(Máhka 14.53-65; Áruká 22.54-55,63-71; Sóni 18.13-14,19-24)

⁵⁷ Mí tanáhráq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnahme wenáwíq Káiyápásae. Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Asiu kené aboawah wehreqka Káiyápásane nahtapeq momiwíue míówe. Momiwíue míówara Sísá táhtoró kega we meqmera Káiyápásane nahtapeq móátówe. ⁵⁸ Se mótaq we mótarue Pítaga sinehe kaqme kure nahnoerápéqté mátábúráq párisiwarí máhpeq tútuue míórabeq kéna sega Sísá aneronehrabomo éna taganieéna tútuue míówe.

⁵⁹ Sísá subiq suaneheéra Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq moke mó kaunsírí kéreqka Sísansabé péhe éhwéh atéhra keyábé kabaruwe.

⁶⁰ Kabaruwara áhnte kegá iriwe méra péhe éhwéh teríúwe. Sega teríú ahabábáq Sísá íre subiq suahráhu ahabábáre. Sinehe mó anitégá iriwe méra mahraréra,

⁶¹ Mah anímé aiq mahraréna, Ínéga Manikánsabe íwíáh íwíáh atáh náh soko-ruqme apahtaró wéhékáh mó pearáhráhuge uraire uye.

⁶² Uyana Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnka iriwe ména Sísansabé, Mi anitégá iraréya ehwéhmé arega íre terieráhono? Sene ehweh aiq pútaq ehwéhpó úwana ⁶³ Sísaga íre iraria peh ehiya míowe. Peh ehiya míowana wega Sísansabé, Maniká oga mía míai anínká tagariéhtáq pahsuqme teio. Manikánka ite Asiu ke meirena kaweraitankeheéna peh morá áni omaq atowe. Arewé mi anípo? Arewé Manikáne ahninkáwábo? Pahsuqme teio úwana ⁶⁴ Sísaga wensabé, Arega aiq iraréne. Teiníboq írátíáhro. Íné wehukení úku aní Manikáne ayah púpeq tútuue ména íopeq írábúyápipeqté tuonaq tagagehe úwe. ⁶⁵ Úwana Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnka mi ehwéh irotaq abiahnsanú púana wene korósi subansuena mahraréna, Manikánsabe íre kaweq ehwéh atéhre. Minayabe mó keyábé móme íre kasenoro. Ahqáho. Wega Manikánsabe íre kaweq ehwéh atéhraq íráhwe. ⁶⁶ Minayabe aneratanéhnkono úwara sega wensabé, Wega ahbabáq ehweh aiq irarí puaq subiq suo atanéhe uwe. ⁶⁷ Táhmáro kegá Sísane aurana-abiah tehqni atera siyahtate subiqmárówe. Táhmáro míó kegá we siyahpóra subera wensabé, ⁶⁸ Are Manikánka omaq ato aníninaraqmé are subiqmaréh aní insebo? Teio uwe.

Pítaga, Sísá íre tagaríóge ú ehwehne.

(Máhka 14.66-72; Áruká 22.56-62; Sóni 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Pítawe máhpeq mátaburapeq tútuue míowana arambehri ahrárigá weba séna wensabé, Are Kehrari marákórápéqté aní Sísareq míarone úwe. ⁷⁰ Sísareq míarone úwana ómiga írátíótaq Pítaga ahqáho atena mi ahráryábé, Arega iraréna ehwéhmé íre ahteboge éna ⁷¹ mitaq suena ogesáh ogesáhraq kowíowe.

Kowíowana mó arámbéhrí ahrárigá we tagéna wereq míó keyabé, Mah animé Sísá Néhsara suwahpeqte ánínseq míaraire úwe. ⁷² Úwana Pítaga mó ahqáho atena, Pópoqnahga tagariéhtáq aiq pútariahnsanuge éna, Arega iraréna animé íre tagaríóge úwe.

⁷³ Mótaq tahnsa mitaq míó kegá Pítaba séra wensabé, Arereq wereqne ehweh peh morá éhwéh púah are wenawahrah aní móne uwana ⁷⁴ Pítaga ehbonéna mahraréna, Pópoqnahga tagariéhtáq itega irare animé íné íre tagaríóge. Ínéga péhe éhwéh teawénaraqmé Manikánka íné nubiq suankéhe úwana kokórega ehwehnúwe.

⁷⁵ Kokórega ehwehnúwana Sísaga teawu ehwéh Píta ahrreraq konsabe iwíáhúwe. Mi ehwéhnúmé, Kokórega ehwehnina ínaraq arega íné íre tagaríóge apahtároráq irarinéwóne úwe. Kokórega ehwehnútaq Pítaga mi ehwéh iwíáhéna máhpeq tueagéna anotahtaq íbisówe.

27

Sísá meqmera Páhírátiba móátó ehwehne.

(Máhka 15.1; Áruká 23.1-2; Sóni 18.28-32)

¹ Ahbiahpeq moke Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Asiu kené abowah wehreqka Sísá subiq súéhra ehwéh sío síoéra ² wene ayahnkaratáq nágáqtate táhru táhrue meqmera anotah wahnáh aní Páhírátiba móátówe.

Súrása párikirio ehwéhne.
(Eqmaro 1.18-19)

³ Súrása Sísane naruo koweriro anínká mina tagéna, Íre kaweruraugé iwíáhéna wega meyo moné, 30 ebáh moné mewena Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq aboawah wehreqpa sure sensabé, ⁴ Kaweqtaq mía míai aní ahabáratewóge úwe. Úwara sega wensabé, Íre itereq wehgaq míre. Arerene wíre uwana ⁵ Súrásaga mi moné Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq móruparuena tueyokue wewe móbárikiriowe.

⁶ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéga mi moné mewera mahraréna, Mah monéwé wehukení subiq sueyabe moné púaq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté mónéakákq moráráq íre maranéhe uwe. ⁷ Segá sío síoéra wáhnaupeqté ké maisaraneheéra téh marakóráté párétah mirao marákó mi monéráté paiqmarówe. ⁸ Segá paiqmáronsabe wehukega mi marákóyábé Korahq Marákóe ue áwirarówe. Amahnágaakákq mi awíq peh kéhre. ⁹ Manikáne ehweh irarú ani wenáwíq Sérémáiaga naho mahraréna,

Ísara kéga wehukení paiqmaraneheéra 30 ebáh moné omaq matowe.

¹⁰ Maniká néne Wahnahka tenínserah sega mi monéráté téh marakóráté párétah mirao marákó paiqmárahwe úwe *(Jeremaia 11.12-13)*

Páhirátiga Sísansabé kasenú ehwehne.

(Máhka 15.2-5; Áruká 23.3-5; Sóni 18.33-38)

¹¹ Segá Sísá anotah wahnáh aní Páhirátiba móatówana wega wensabé kasenéna, Arewé Asiu kené Wahnahpo úwe. Úwana Sísaga wensabé, Arega aiq iraréne úwe. ¹² Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Asiu kené aboawah wehreqka Sísá ehweh atówana sene ehweh íre ayahqmarena peh ehiya míowe. ¹³ Peh ehiya míowana Páhirátiga wensabé, Segá ehweh atáh éhwéhmé íre irahno úwana ¹⁴ Sísaga Páhirátine ehweh moq íre ayahqme teawuwe. Íre ayahqme teawunsabe Páhirátiga áhtenéna iwíáh kikirúwe.

Páhirátiga, Sísá awankátaq táhparáhro ú ehwehne.

(Máhka 15.6-15; Áruká 23.13-25; Sóni 18.38-19.16)

¹⁵ Anotah tahutáhúro tanáhráq mó opéq mó opéue karábúsiipeqté aní Asiu kéga pugeqio teawú ani Páhirátiga pugesaq pugesarúwe. ¹⁶ Mi tanáhráq ahabábq ani wenáwíq Párehba karábúsiipeq míowe. ¹⁷ Áhnte Asiu kéga Páhirátiba suwana wega sensabé, Párehba pugeq auwanínkono? Sísá Manikánka omaq atena eqmaréhre e aní pugeq auwanínkono? Inse pugeq auwanínkono kasenúwe. ¹⁸ Kasenéna iwíáhéna, Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéga, Sísaga ite kiotaikíneho éra abiahnsa atáh púara ínéba meqme sewe iwíáhúwe. Mira iwíáhú púana wega sensabé, Inse pugeq auwanínkono úwe.

¹⁹ Páhirátiga kotiorabeq wahnahnúwana wene ahrega ehweh eqmarena mahraréna, Asiu kéga ehweh atáh ánínsabé inokáhpeq áónáhéna nírupipeq áhnte uméhirana tagoge. Minayabe mina kaweqtaq mía míai aní pehragato úwe.

²⁰ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Asiu kené aboawah wehreqka míó keyabé pagu pagunéra, Mah ehwéh Páhiráti koreawéro. Wensabé teaweq, Párehba pugeq auwe Sísá subiq suo ue koreawéro éra pagu pagunuwara míó kega, Párehba pugeq auwo uwe. ²¹ Uwana Páhirátiga mónkakákq sensabé, Mah anité inse pugeq auwanínkono úwara ómiga, Párehba

pugeqio uwana ²² Páhirátiga sensabé, Sísá Manikánka eqmaréhre e animé aneratanínkono úwe. Aneratanínkono úwara sega wensabé, Awankátaq táhpawe subiq suo uwana ²³ Páhirátiga sensabé, Aneqsabébo? We aneq ahbabáriro úwara sega ehweh kikiréra, Awankátaq táhpawe subiq suo uwe.

²⁴ Uwana Páhirátiga iwíáhéna, Mahtaq miáh kégá néne ehweh íre irah púana anotah tobéhiyehboq túbáh aginie. Túbáh aginie éna wehukega tagariótaq wání antelhya mewe wene ayahnkara pabeq paberúwe. Pabeq paberaruena sensabé, Tagariáhro. Mah aní subiq sue íwíáh íre néne peh iteitene iwíáh wíre úwe. ²⁵ Úwara moke mió kega mahraréra, We subiq súéhranka itereq itene animárinseq kamah ainawire uwe. ²⁶ Minayabe Páhirátiga Párehba pugeq auwena Sísá áréti sahtáté subóro aritena sóntía kégá awankátaq táhpawe subiq suagehéna siuwe.

Sóntía kégá Sísansabé awiréh ató ehwehne.

(Máhka 15.16-20; Sóni 19.2-3)

²⁷ Páhirátine sóntía kégá Sísá meqmera wahnah anínká ehwehúabeq kibekue móatera ómi mó sóntía ké síáhrabuwara Sísaba momiwíuriówe. ²⁸ Momiwíera moke wene korósi ugurú auwera peh morá tautáúq korósi abaq atera ²⁹ ógaratáté keborarera wene ayahqnotaq suki atówe. Suki atera wiahnókara wene ayah púpeq atera wene auranabiah tapeq sirehunseraráq méra wensabé péhepehe iwíáh iwíáh atera awiréh atówe. Awiréh atera wensabé, Aiq miáhno? Arewe Asiu kené Wahnah mone* éra ³⁰ tehqni atera wiahnó sahtáté ayahqnotaq subiqmarera ³¹ awiréh atówe. Awiréh atera abaq ató korósi akai auwera wewene korósi suki atera awankátaq táhparanehéera meqmera pokuwe.

Sísá awankátaq níriraté táhparó ehwehne.

(Máhka 15.21-32; Áruká 23.26-43; Sóni 19.17-27)

³² Sóntía kégá Sísá meqmera awankátaq táhparanehera urabeq pokue Sáirini marákórápéqté áni wenáwiq Sáimóni piehgiútaq saiqnatera, Sísá táhparéhra awánkámé abaqme kúno atónsabe abaq mena kúwe. ³³ Segá pokue Kógóta sawéhrápéq kiúwe. Mi sawéh áwiqmé áwahewé wehukení ayahqno tánúnsutapére. ³⁴ Mitaq sega íre érorahi kitabeh maráhsini mewera náhniáq sera anopipéq sombirahue Sísá náuúwana nawe tagéna ahqáho éna íre nówe. ³⁵ Íre nówara sega we meqmera awankátaq níriraté wene ayahnkaratáq subiqmaq aigárátáq subiqmarue táhparera awanká pankeqme marakóipeq pearówe. Pearera, Wene korósi insega meyanabomo éra saraq mianeheéra káhsieue saraqme meyówe. ³⁶ Saraqme mewera tútuue méra Sísá awahnkanuwe. ³⁷ Ehweh átó ehweh kanehraq sehiranúwara wene ayahqno abobórahpeq awankátaq táhparówe. Mi sehíránká mahraréna, Mah animé Sísá Asiu kené Wahnahne úwe.

³⁸ Sísá awankátaq táhparóabeq aebó ánité moq awankátareráq níri pewe táhparéra pankeqme ayehré ayehré pearówe. ³⁹ Pearówara mitaq sótaiku kégá Sísá tagéra awiréh atera sinuo kóbiq kóbiréra wensabé íre kaweq ehwéh atówe. ⁴⁰ Íre kaweq ehwéh atera mahraréra, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh sokoruqme apahtáróráq mó pearahráhóna aníno, arere séhréhúno. Oga míankehboq marakóipeq tueagúno. Arewe aiq pútaq Manikáne ahninkáwá

* **27:29:** Anotah wahnáh ánínká aneranerinserah Sísá aneraneratówe. Mi tanáhráq anotah wahnáh kégá tautáúq korósi sukiera wahnah ayáhúq sukiera sene síahraq tútuue méra wiahnó kara tahnsa náneq siyah púpeq táhtotawéra wahnahnowe.

inaraqmé maraipéq tueagúno éra awiréh atówe. ⁴¹ Awiréh atówara Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Mósisine ehweh síwáhnoro kereq Asiu kené aboawah wehreqka Sísansabé moq awiréh atówe. ⁴² Awiréh atera mahraréra, Wega mó ke kaweraritena peh wewe íre kawerorahire. Wega, Íné Asiu kené Wahnah muge íwíáhíre. Wega marakóipeq tueagínaq tagéq wensabé aiq pútare atanéhe. ⁴³ Wega, Íné Manikáne ahninkáwá úge éna Manikánka séhréh aintankéhe íwíáhíre. Manikánka wensabé arutaboírínaq seséhréh atanae éra awiréh atówe. ⁴⁴ Aebó ánité awankátaq táhparó anitégá moq íre kaweq ehwéhnéra Sísansabé awiréh atóye.

Sísa pukú ehwehne.

(Máhka 15.33-41; Áruká 23.44-49; Sóni 19.28-30)

⁴⁵ Wéhékáhnabubu moke mah marákó marákó sunkíkíragúwana ío tunsore-rutaqkákáq peh sunkíkíratíowe.† ⁴⁶ Tunsorerutaq Sísaqa wewene ehwehtaqa Wenabonsabé anotahtaqa mahraréna, Írói, Írói, tahmah sabáhtahníe úwe. Mí ehwéhnúmé, Nániboo, Nániboo, aneqsabé íné nuwahno úwe. ⁴⁷ Úwara táhmaro iriwe mío kega irera mahraréra, Éráisansabé áhrabire uwe. ⁴⁸ Mibeqté ánínká pehbeheráh sehenáh tahnsa náneq mewena kítabeh nah naneqppípéq pámbáhue sehikaratáq maqme pankeqme Sísaqa píbira nankeheéna awuwe. ⁴⁹ Awutaq mó kegá, Peh áwé tagahro éra, Éráisaga segaweratanabiramo. Taganeheqmúne uwana wenawa kiyokúwana ⁵⁰ Sísaqa mónkákáq anotahtaqa ehwehnéna wenawa Maniká awena putíowe.

⁵¹ Putíotaq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté páráhnikéq tahnsa ónsá senahpeqté subame tunse téhtaré úkúwe. Téhtaré úkúwana máriúwana ebahmarí parebare agúwe. ⁵² Parebare agúwana maisaró oná sigúwe. Sigúwana Manikánsabe aiq pútare atera puku weh áhréné sinonka Manikánka iriritena oganúq sitowe. ⁵³ Maisiapípéqté kie irigéra anehe Sísa oganúkútaq mí kegá Sarúsarama suwahpeq pokuwara áhnte mó kegá tagowe.

⁵⁴ Máriúwara sóntía kereq sene kíápéténireqka minaakaq moke mó naneqmarínkákáq tagéra anotah áhréera mahraréra, Mah animé aiq pútaq Manikáne ahninkáwá wíre uwe.

⁵⁵ Sísa íre putíotaq Kehrari marákórápéq suena pokuútaq áhnte mó ínínsonká we séhréh ataneheéera kérowe. Sísa putíotaq mí áhrérónká móbeq iriwe méra awahnkanuwe. ⁵⁶ Mágára suwahpeqte íní wenáwíq Máhriáe. Wenaogo Máhriáwé Sémísireq Sósépareqne sinowae. Mí ínitéreq Sébérine ahninkawáráréné sinowareqka moq iriwe méra awahnkanuwe.

Sísane anonka maisé onápípeq maisaro ehwehne.

(Máhka 15.42-47; Áruká 23.50-55; Sóni 19.38-42)

⁵⁷ Árimátéa suwahpeqte ání wenáwíq Sósépa. We áhnte monéákáq ánínéna Sísansabé aiq pútare atowe. ⁵⁸ Sísa pukú wehekáh ío tupekútaq Sósépaqa Páhrátiba pokéna wensabé, Sísane anonka mewena mómaisaranínkono úwana kowe atena sóntía keyábé, Sísane anonka mah aní áwéro úwe. ⁵⁹ Áwéro úwara sega wene anonka áwúwana Sóséparehga Sísane anonka mewera íre wahto taberábe ambántáipéq úbíqme ⁶⁰ Sósépane o ubusa onápípeq mómaisarówe. Maisarera anotah ebáh paentáwe kure maisaró mehpéh

† 27:45: Wéhékáhnabubume Písíni ehwéh 12 kíróku kéhre. Tunsorerutaq 3 kíróku kéhre.

paigmarera pokuwe. ⁶¹ Mágára suwahpeqte íní Máhriareq mó wenaogo Máhriareqka mitaq tútuue méra awahnkanuye.

Sóntía kegá maisaróabeq wahnahnu ehwéhne.

⁶² Sísa maisaró wehekáhmé Asiu kene ahrena ahrena wehekáhné ménsámehnsá kawerare wehekáhné. Mi wehekáh parabagúwana mó wehekáh Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Péhrasi kereqka Páhirátiba kosoruparawéra ⁶³ wensabé, Anotah aníno, péhepehenurai anínká oga míaraitaq mahraréna, Íné pukéna apahtárórág mó oganúkinauge uraire. Itega mi ehwéhnúmé aiq iahreraq kéhre. ⁶⁴ We kétó kegá we maisatorabeqte wene anonka segiroqmera mó kopéq suera mó keyábé, We oganúkire teríyehboq arega sóntía keyábé mi maitaq apahtárórág kowahnahno arito. Arega íre mirainaraq anehete péhe éhwéhnká ebeq piah péhe éhwéh kiotaikinae uwe. ⁶⁵ Uwana Páhirátiga sensabé, Sóntía ke meriqmeq we maisatorabeq pokuwe mitaq óna paiqme págege atawéq kawerue wahnahnarito úwe. ⁶⁶ Kawerue wahnahnarito úwara sega sóntía ke meriqmera pokuwe méhpeh paiqmáro ébáh ónsá perahsarera mó kegá sirúého éra sóntía keyábé kawerue wahnahno arítówe.

28

Sísa oganúkú ehwehne.

(Máhka 16.1-10; Áruká 24.1-10; Sóni 20.1-18)

¹ Ahrena ahrena wehekáh parabagúwana o wiki kowara ebeqte wéhékáh ahbiahipeq ío kiembogútaq Mágára suwahpeqte íní Máhriareq mó wenaogo Máhriareqka maisarorabeq tagayeheéra pokuwe. ² Tagayeheéra pokuyana anotah mariúwana Manikáne íopeqté ánínká tunse méhpeh paiqmáro ebáh paentáwe móbeq marena mi ebáhtaq tútuue míowe. ³ Wene auranabiah sokeqsúéh tahnsa kúgú agúwana wene korósi anotah tabérabé píribírioyáh tahnsane.* ⁴ Mitaq wahnahnurío sontiá kegá we tagéra anotah ahréera iransánéra pusa ké tahnsa úkuwe.

⁵ Íopeqté ánínká mi inítéyábé, Íre áhreotao. Íné tagariómé itega Sísa awankátaq táhpato aní seragéhye. ⁶ We mahtaq íre míéhre. Wega irarurainserah oganúkire. Wene anonka matotaq seragahtao. ⁷ Tagéta peheráh pokuwe we kétó ke koreriétao. We iriwe oganúkéna Kehrari marákórápéq ebeq kinaq we anehe kirataq Sísa mitaq tagagehe. Aiq teiúge. Koreriétao úwe.

⁸ Úwara mi inítégá áhreéra peh sene sirupipeq iwíáh iwíáhéra apubúue mitaq suera pehbeheráhnue ite Sísa kérahwána ke teieyeheéra pokuwe. ⁹ Pokuwe ahtapeq kuyataq Sísa req sereq piehgiúwe. Sísa sensabé, Pehwehrue miáhtao úwara mi inítégá weba kure wene aigará táhtoqme iwíáh iwíáh atóye. ¹⁰ Iwíáh iwíáh atóyana Sísa sensabé, Íre áhreotao. Nánuwahrahyabé korerieq, Kehrari marákórápéq pokoro. Mitaq íné tagagehe. Koreriétao éna eqmarowe.

Maisaróabeq sóntía ke teriú ehwehne.

¹¹ Eqmarowara mi inítégá pokuyara maisaróabeqte sóntiá kegá Sarúsarama suwahpeq pokuwe Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh ké moke tago naneq teriúwe. ¹² Teriúwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Asiu kené abowah wehreqka momiwíue sío síoéra moráénéra sóntiá kegá

* 28:3: Tók Písini ehwéhmé píribirioyah tahnsane áwiqmé íre kéhre. "Olsem ais" kéhre.

sene ehweh sehgihehéera áhnte moné síúwe. ¹³ Móne siera mahraréra, Mó keyabé mahraue terieq, Inokáhpeq ite sugéwonayabé we kétó kegá sure wene anonka mewera ehqpopoq morúáhwe teriéro uwe. ¹⁴ Teriéro éra, Anotah wahnáh ánínká ite sugéwaro ehwéh irahnaraq itega mi ehwéh tábúsoqme teawenéhe. Teawénaraq wega ite íre kamahinae uwe. ¹⁵ Uwara sóntía kegá móne mewera mi pehe éhwéh sehgiúwe. Asiu kegá mi ehwéh Súría marákórápéq mitaq teri mahtaq terinuwara abae agúwe. Miraunsabé mi tanáhráqkákáq amahnágaákáq Asiu kegá mi ehwéhnsábé, Aiq pútaq ehwéhne atáhwe.

Sísaga we kéro keyabé, Néne ehweh koreriéro ú ehwehne.

(Máhka 16.14-18; Áruká 24.36-49; Sóni 20.19-23)

¹⁶ Ite airápété morá ké Sísá kerahwána kegá pokue Kehrari marákórápéq Sísaga teiu sawéhrápéq kiowáne. ¹⁷ Mitaq Sísá tagéq wensabé iwíáh iwíáh atahwáne. Peh táhmaroga sirupipeq téhtaré iwíáhuwe. ¹⁸ Sísaga iteba wahtotaq séna itensabé, Maniká Nániboga íópeqkákáq mah marákó marákóákáq moke wahnahnúno aintena págege aintéhre. ¹⁹ Minayabe pokue mah kehiná kéhíná íné séniráh ké úkigehboq kosíwáhnororo. Nániboreq íné wenahninseq Manikáne Awanseq iwírue wání meriéro. ²⁰ Moke teiatáu ehwéh tábúsoqme sehgigehbo kawerue síwáhnororo. Kawerue írátíáhro. Amahnágaákáq mókakeakáq mah marákó marákó parabagína tanáhráqkákáq peh itereq mía míainaage úwe.

Máhka Ebeq sáhnsahwe ahtebe éhwehne.

Máhkawe Sarúsarama suwahpeqte áninéna téhtaré áwíq kéhre. We mó awíqmé Sóni Máhkae. Sísaga marakóipeq ména síwáhnorútaq Máhkawe peh mahbi míowe. We Páhnábása awahrah aní ména Píta séhréh atena anehe Páhnábásareq Porareq séhréh aritowe. Aroma kegá págege sansánsábé suwahbó púana Sísaga págegeue miráu arámpéhriyábé Máhkaga sehiranúwe. Aroma kegá mah pukú sáhnsahwe Sísane ehweh kawerue siahtebéra Sísansabé aiq pútare atageheéna Máhkaga sehiranúwe.

Máhkaga mah kawéq éhwéh sehiranúwe.

Sóni wání meri merini anínká irarú ehwehne.

(Mátíyu 3.1-12; Arúka 3.1-9,15-17; Sóni 1.19-28)

¹ Sísá Karáhéwé Manikáne ahninkáwá wíre. Kaweq ehweh áwahewé
² Manikáne ehweh irarú ani wenáwíq Áísáíaga púkuipéq sehiranue mahraréna,

Íratíáhiro. Néne ehweh korerie anímé ah kawerinkeheéna ebeq eqmaróge.

³ We abatapi ména sawai sawaiéna mahraréna, Itene Wahnah sína ahmé aborisahro. Wene ah kaweraráhiro inkehe úwe. *(Aisaia 40.3)*

⁴ Mah sehíránká irarinserah wání meri merini aní wenáwíq Sóni uworapeq ména ehweh teri terinéna, Manikánka itene ahbabáqsabe kaweraitankéhboq ahbabáq sansa sueq kaweqtaq miáhro. Itene ahbabáq sansa sueq kaweqtaq miéhrataqmé wání meiníe úwe.

⁵ Súría marakórápéqté kéreq Sarúsarama suwahpeqte kéreqka ómiga weba suwe. Su kegá sene ahbabáqsabe Maniká teawúwana Sóniga Sorana aroipéq wání meriuwe. ⁶ Sóniga kéhmane áyórate kogahnia aneraneratiowe. Áú aretí wene ayahbataq konahnatiowe. Tábahnkákákáq sehenáhrabahnkákákáq nówe. ⁷ Sóniga mahraréna, Inehe si anímé anotah aní ména iné kiotaiqme aní míre. We anotah aní púana ínégá nirehunseraráq ména wene súu nahniáq pugereyabe íre awehrari aní múge. * ⁸ Ínéga peh wání mei meinonana wega Manikáne Awa náinkéhe úwe.

Sóniga Sísá wání meawu ehwehne.

(Mátíyu 3.13-17; Arúka 3.21-22)

⁹ Mitaqkake Sísaga Néhsara suwahpeq Kehrari marakórápéqté súwana Sóniga Sorana aroipéq Sísá wání meawuwe. ¹⁰ Meawuwana Sísaga wánípipeqté kiutaq tagówana sabonah sawekúwana Manikáne Awanka tunse kiboki tahnsanéna Sísaba márunsurahúwe. ¹¹ Márunsurahúwana íópeqté éhwéhnká mahraréna, Are niruní nénáhní móne. Arensabé nirutaboiruge úwe.

Owainawanka Sísá áhwárawe tagó ehwehne.

(Mátíyu 4.1-11; Arúka 4.1-13)

* **1:7:** Naho púkúwé “Manikáne O Ehwehne” ue púkuipéq mahraue karaire. Sóniga mahraréna, Inehe si anímé anotah aní ména iné kiotaiqme aní púana wega ehweh irarínaraq iné ehíya míanie úwe.

¹² Manikáne Awanka Sísá meqmena abatapi móatowe. ¹³ Áhnte wehekáh 40 wehekáh Sísá mitaq míowana owainawanka weba séna Sísaga ahabárinkeheéna áhwárawe tagéna áwioqnówe. Sísá ménkámehnká míórabeq míowara íopeqté kégá weba séra séhréh atówe.

Sísaga Kehrari marákórápéq wene arambehri áhwároh ehwehne.

(Mátíyu 4.12-17; Áríka 4.14-15)

¹⁴ Mó kegá Sóni karábúsiipéq átówana Sísaga Kehrari marákórápéq pokéna Manikáne kaweq ehwéh teri terinúwe. ¹⁵ Teriena, Ibora awehraq tanáhráq míre. Manikánka wahnah wahnahnime aiq wahtoni puq itene ahabábáq sueq kaweqtaq méq mah kawéq éhwéhnsábé aiq pútare aintáhro úwe.

Sísaga itaréitaré wéhyábé, Íné séniráhro ú ehwehne.

(Mátíyu 4.18-22; Áríka 5.1-11)

¹⁶ Sísaga Kehrari kawéhú ayehrápéq noguwara se abárahre Ehntarureq Sáimónireq tagówe. Sáimóniwe mó awíq Pítáe. Se pah meyóya anité míoyansabé kahweraté wánípeq uwe taga tagayana tagówe. ¹⁷ Tagéna sensabé, Íné séniráhtao. Amahnága itega kahweraté uwe taga tagaéta pah meyehye. Mína óyanserah wehuke ínéba meriqmeta sighe. Minayabe íwáhnoriniboq séniráhtao úwe. ¹⁸ Séniráhtao úwara sene kahwe apubúue mitaq marera Sísá kéroye.

¹⁹ Kéroýana Sísaga kure mó abárahre Sébérine ahninkáwáráre síwíqmé Sémisireq Sónireq sene sípiipéq méra kahwewari kaweq kaweruyana tagówe. ²⁰ Tagéna Sísaga máhotao úwara mi abárahregá sibowáreq wereq arambehriu kereq sípiipéq suera Sísá kéroye.

Sísaga owainawa kaqauwo ehwéhne.

(Áríka 4.31-37)

²¹ Sega Kápénéáma suwahpeq tunse ahrena ahrena wehekáh Sísaga momiwí nahtápéq kibekéna síwáhnorúwe. ²² Síwáhnoréna Mósísiga sehgióro ú ehweh síwáhnoro kegá síwáhnorunserah Sísaga íre miraúwe. Ahqáho. Wega págegeue síwáhnorú púara wene ehweh író kega áhtenuwe.

²³ Áhtenuwana owainawanka subiqmaq subiqmarú aní momiwí nahtápéq míowana owainawanka iwíáh atowana anotahtaq mahraréna ²⁴ Sísao, are Néhsara suwahpeqte aní móne. Arega itewe aneraitaníbo? Iubiq iuanie seno? Are Maniká miéhrabeq kaweqtaq mía miaóna aní móne. Arewé aiq tagaríoge úwe. ²⁵ Úwana Sísaga owainawansabé awehgu atena wensabé, Ehiya mé we auwe pokúno atowe. ²⁶ Auwe pokúno atowana owainawanka mi aní kúrugúru atena kareéna we auwena pokúwe. ²⁷ Pokúwara ómi míó kega anotah ahténéra ehmuníq éhmúnírera, Aneqpomo? O ehweh míre. Anotah wahnáh ánínká síwáhnori serahnéna Sísaga págege ehwéhne owainawankákáqsábé, Miraoro i puara sega wene ehweh apubúue írahwe uwe. ²⁸ Moke Kehrari marákórápéq Sísá éhweh apubúue mitaq teri mahtaq terinuwara írówe.

Sísaga Pítane ahrahnawa kawerato ehwéhne.

(Mátíyu 8.14-15; Áríka 4.38-39)

²⁹ Sísareh Sémisireh Sónirehga Asiu kené momiwí nahtápéq suera kure Sáimónireq Ehntarureqne nahupeq kibekuwe. ³⁰ Sáimónine ahrahnawa osoro awahrééna máhriqtaq míowara míó kega Sísá apubúue teawúwe.

³¹ Teawúwana Sísaga weba séna ayahnkara táhtoqme iriatowana kaweragúwana táhutahuq úwe náriuwe.

Sísaga áhnte awáhré ké kawerarito ehwéhne.

(Máttyu 8.16-17; Áruka 4.40-41)

³² Mi wehekáh íó tupekútaq wehekeqká ómi awahre kereq owainawanka subiqmaq subiqmarú kereq meriqmera Sísaba mórítówe. ³³ Mi kehiná suwahpeqte kégá ómi méhpeh sahuríówe. ³⁴ Sísaga áhnte awahreu ke kaweraritena áhnte owáínáwámári kaqsuowe. Owainawamarínká Sísaga tagaríó púana wega se eh iyansá aritowe.

Sísaga Kehrari marákórápéq kure kaweq ehwéh teriu ehwehne.

(Áruka 4.42-44)

³⁵ Ahyahbinkerotaq Sísaga iriwe ména mitaq suena abatapi kowéna Manikánsabe púrerúwe. ³⁶ Sáimónireq wene iyahnaboreqka koanebahréra ³⁷ Sísaga tagéra wensabé, Ómi kégá arensabé anebahrowe teawúwe. ³⁸ Teawúwana Sísaga wensabé, Mó ke suwahpeqkákáq ehweh teriníboq pokonehe. Terinieéna tumíóge úwe. ³⁹ Sísaga moke Kehrari marákórápéq noginieéna pokéna Asiu kené momiwí nahmáritápéq ehweh teriena owainawamarí kaqsuowe.

Sísaga anotah naonkákáq ání kawerato ehwéhne.

(Máttyu 8.1-4; Áruka 5.12-16)

⁴⁰ Anotah naonkákáq ánínká Sísaba séna áhtenú púana arehunseraráq ména Sísansabé pagu pagunéna, Are awahbáhnaraqmé kaweraintahráhone úwe. ⁴¹ Úwana Sísaga wensabé arutaboiratena ayahnkahkahrué wenaneq táhtorena wensabé, Aiq mirainauge. Are awaho ani míahno atowana ⁴² mína irarútaq wene náonaba apubúwe wagúwana kaweragúwana ⁴³ Sísaga eqmaranaútaq wensabé, Írátíahno. ⁴⁴ Mó ke terineho. Írakaumo. Manikáne ehweh mibeq mahbeq áitéh ánípá pokue arene anonka móreawo. Are awaho ani úkire ighboq Mósísiga irarúnserahnue Manikánsabe titirúno éna apubúwe eqmaq auwowe. ⁴⁵ Eqmaq auwowana kaweragú anínká pokéna kawerato ehweh mitaq teri mahtaq terinúwara áhnte kégá írówe. Áhnte kégá író púana Sísaga mó ke suwahpeq íre korahúwe. Írakaumo. Peh abatapi kowíowara mó marákórápéqté kéreq mó marákórápéqté kéreq áhnte kégá mitaq weba suwe.

2

Sísaga aiayah pukia ání kawerato ehwehne.

(Máttyu 9.1-8; Áruka 5.17-26)

¹ Sísaga táhmaro wehekáh ména mitaq suena Kápénéáma suwahpeq kouwekúwara wene nahtapeq míéhre mitaq teri mahtaq terinuwara írówe. ² Irera áhnte kégá weba sáhatíowara kígiúnsabe mó kégá méhpeh íre míahrahuwana Sísaga kaweq ehwéh teriuwe. ³ Itaréitaré ánitógá aiayah pukia ání sehgiwera weba suwe. ⁴ Séra ahtapeq kutaq áhnte wehekékáq nahupeq kígiúnsabe sega Sísaba íre kioráhéra nahnsorapéq kire Sísane ayahqnsoraaq abogéh piruqmarera abahrabahrútaq aiayah pukia áni wene máhriqkákáq sehitaqmaqme meqmera Sísaga míorabeq márunátówe. ⁵ Sega iwíáhéra, Sísaga kaweratanawire iwíáhuwana wega sene iwíáh tagéna aiayah pukia ánínsabé, Náníbáq móne. Arene ahbabáq aiq kaweratóge úwe.

⁶ Úwara Mósísiga sehgióro ú ehweh síwáhnoro kegá tútuue méra sirupipeq íwiáhéra, ⁷ Mi ehwéhmé aneqsábé irariro? Manikánsabe íre kaweq ehwéh atéhre. Ahbabáqsabe insega kaweraritahráhiro? Manikánka webataq wehukene ahababáqsabe kaweraritahráhire íwiáhuwe. ⁸ Sísaga sene sirupipeqté íwiáh wene arupipeq tagéna sensabé, Itewe aneqsábé mira íwiáho? ⁹ Aiayah pukia ánínsábé aneq ehwéh teawíninkono? Arene ahababáqsabe kaweratóge teawíninkono? Are irigue arene máhriq mewe ah nogo teawíninkono? Íre págege ehwéhmé ahnabo? ¹⁰ Íné wehukeni úku anínká mah marákó marákó wehukene ahababáq kaweraritahráhuge. Sokigi ainúboq tagaríáhiro éna aiayah pukia ánínsábé, ¹¹ Teawiniboq iro. Irigue arene máhriq mewe arene nahtapeq pokúno úwe. ¹² Pokúno úwana irigue wene máhriq apubúue mewena pokúwara ómi míó kega tagéra áhtenue Manikánsabe íwiáh íwiáh atera, Mahna tahnsa morá ibora tagóne uwe.

Sísaga Áríwáinsabé, Íné séniro ú ehwehne.
(Mátíyu 9.9-13; Áríuka 5.27-32)

¹³ Sísaga Kehrari kawéhú ayehráq mó kúwara ómi míó kega weba sáhatiówana Manikáne ehweh síwáhnorúwe. ¹⁴ Sísaga mitaq suena ahtapeq nogutaq táhkisi moné meyo aní wenáwíq Áríwái tagówe.* Áríwáíwe Ápíasane ahninkáwá táhkisi moné meyo nahtápéq tútuue míowana Sísaga wensabé, Íné séniro úwana Áríwáiga irigue kérowe.

¹⁵ Áhnte táhkisi moné meyo kereq mó ahababáq kereqka Sísá kérónsabe Sísaga Áríwáine nahtapeq táhutahurútaq mi kegá Sísareq we kéro kereq táhutahuruwe. ¹⁶ Táhutahuruwara Mósísine ehweh síwáhnoru Péhrasi kegá minayabe tagéra Sísá kéro keyabé kasenéra, Sísawe aneqsábé táhkisi moné meyhá kéreq ahababáq kereq moráraq táhutahuriro uwe. ¹⁷ Uwana Sísaga mi ehwéh irena sensabé, Sótegha awaho wehuké máráhsíni íre náriasa peh morá awahre ke nárire. Mina inserah ínéwé kaweqtaq miáh ké séhréh aritanieéna íre suge. Peh ahababáq ke kaweraritanieéna suge úwe.

Sísaga táhutahuq awehrío sansánsábé síwáhnorú ehwehne.
(Mátíyu 9.14-17; Áríuka 5.33-39)

¹⁸ Sóni kéro kereq Péhrasi kereqka táhutahuq awehriutaq wehukega Sísaba séra kasenéra, Sóni kéréh kéreq Péhrasi kérérah kéreqka táhutahuq awehriowara aneqsábé are kéréh kegá íre awehrioo uwe. ¹⁹ Uwana Sísaga sensabé pabeqme ehwéh teriena, Pahuwirotaqmé o menáhwé wene iyahnabo ba míéhtáqmé táhutahuq awehrioo? Írakaumo. ²⁰ Mókake o menáhwé seba íre míahnaraqmé mi tanáhráq wene iyahnaboga sirutaboírera táhutahuq awehrigehe úwe.†

²¹ Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, Wehukenínká nahonáh sáhkétí kawerinieéna o ambántaráté íre páruwe kawerire. Miraitaq tahirímé nahonáh sáhkétí subanki irino. ²² Wehukenínká o nahniáq sera ano naho naho méméné áuyahwa antehyápípeq íre ahkíre. Miraitaq tahirímé sera anonka muinaraq nahonáh ántehyá tapoagirana sera ano marakóraq antigi irino. Wehukenínká o será ano o antehyápípeq ahkíre. Wehukega ahkírataq mi

* **2:14:** Mátíyuwe mó awíq Áríwáie. Mátíyu 9.9 tagáhnó. † **2:20:** Mi ehwéh áwahewé aigarápéqté éhwéh Mátíyu 9.15 tagáhnó.

tehtáre náneqme kawerue kanae. O será anome kawerue kanae. Antehyamé moq kawerue kanae úwe.‡

Sísaga ahrena ahrena wehekáhn sábé arambehriéyabe irarú ehwehne.

(Mátýu 12.1-8; Áruká 6.1-5)

²³ Ahrena ahrena wehekáh Sísareq we kéro kereqka páreti mirao naneq será sotápéq kótaikutaq we kéro kega mi será késabariqme késabariqmeue kuwe.

²⁴ Kuwara Péhrasi kegá Sísansabé, Are kéréh ké tagáhno. Ahrena ahrena wehekáh íre mirao sansámé sewe aneqsabé mirao uwe.

²⁵ Uwana Sísaga sensabé, Itewe Manikáne púkuipéqté séhíramé Tébitireq we kéro kereqka tabonahéra sirupibiútaq mirau sansámé íre sáhnsahwe ahte-baho? ²⁶ Wehukení wenáwiq Ábíátawe Manikáne ehweh mibeq mahbeq arito aní míotaq Tébitiga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq kibekéna Manikánka tagankehéera máró paréti mewe néna we kéro ke náriuwara sega moq nowe. Mósísine ehweh irarunka mi parétiwé pehipéqté kégá íre nah nanere. Peh morá Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kégá nahrahowe íre. *(1 Samuel 21.1-6)*

tega mi sehirá íre sáhnsahwe ahtebaho úwe.

²⁷ Sísaga Péhrasi keyábé mó mahraréna, Ahrena ahrena wehekáh ko púana Manikánka wehuke miraroo? Írakaumo. Wehuke míó púana ahrena ahrena wehekáh mirarowe. ²⁸ Íné wehukení úku anínká ahrena ahrena wehekáhnkákáq wahnah wahnahnuge úwe.

3

Sísaga ahrena ahrena wehekáh sawenkahnia áyáhnkákáq aní kawerato ehwehne.

(Mátýu 12.9-14; Áruká 6.6-11)

¹ Sísaga Asiu kené momiwí nahtápéq mó kibekúwana sawenkahnia áyáhnkákáq aní míowe. ² Míowara Péhrasi kegá Sísá ehweh atanehéera ahrena ahrena wehekáh Sísaga mi aní kaweratanabiramo éra ebitiówe. ³ Ebitiówana Sísaga sawenkahnia áyáhnkákáq anínsábé, Ínéba sewíahno éna ebitió keyabé, ⁴ Mósísiga sehgióro ú ehwehnikáwé ahrena ahrena wehekáhn sábé anere teiro? Wehuke kaweraritanéhnkono? Íre kaweraritanéhnkono? Wehuke séhréh aritanéhnkono? Subiq suanéhnkono úwara se ehiya míowe. ⁵ Se sawenkahnia áyáhnkákáq anínsábé íre sirutaboiria sirupipeq págegeunsabe Sísane arupipeq umeh agúwe. Umeh agúwana wega se ebitáwéna abiahnsa aritena sawenkahnia áyáhnkákáq anínsábé, Arene ayahnkara obariro úwana wene ayah obarirowana kaweragúwe. ⁶ Kaweragúwara Péhrasi kegá tueague Érótime iyahnaboreqka momiwíue sío síoéra, Sísawe árahue subiq suanéhnkono uwe.

Káwehu ayehráq áhnte kegá momiwíu ehwéhne.

(Áruká 6.17-19)

⁷ Sísareq we kéro kereqka mitaq suera káwehu ayehráq pokuwara áhnte Kehrari marákórápéqté kégá we kérowe. ⁸ Kehrari marákórápéqté kéreq Súría marákórápéqté kéreq Sarúsarama suwahpeqte kéreq Írúméa marákórápéqté kéreq Tálya suwahpeqte kéreq Sáiróna suwahpeqte kéreq Sorana aroipéq seberaebéqté kéreqka áhnte kehinánká Sísaga miraúnsabe irera weba suwe.

‡ 2:22: Mi ehwéh áwahewé aigarápéqté éhwéh Mátýu 9.17 tagáhno.

⁹ Áhnte kegá sunsabe Sísaga we kéro keyabé, Áhnte kegá pagunúéhboq sípi wahtotaq mewe sero úwe. ¹⁰ Áhnte awahre ke kaweraritonsabe moke mó awáhré kégá Sísá táhtoraneheéra pehentáwe sunsabe Sísaga we kéro keyabé mi ehwhé teriuwe.

¹¹ Owainawamarínká Sísá tagéra wensabé áhreu puara arehunseraráq méra anotahtaq mahraréra, Are Manikáne ahninkáwá wóne uwana ¹² Sísaga sensabé abiah matawéna, Íné éhweh irariyehboq ehíya miáhro úwe.

Sísaga we kéro ke omaq sito ehwehne.

(Mátíyu 10.1-4; Áríka 6.12-16)

¹³ Sísaga sáwéhrapeq pokéna wega omaq siteyabe awahbó ke síahrabúwara weba kíúwe. ¹⁴ Kíuwana airápéte téhranité weba miageheéna omaq sitowe. Sensabé eqmaro kee síwíraritena mi kegá ehweh koreri terinigeheéna omaq sitowe. ¹⁵ Segá owainawamarí kaqsuageheéna págege atena omaq sitowe. ¹⁶ Wegá omaq sito kewe Sáimóniwe mó awíq Pítáe ue áwíratena ¹⁷ se ábáhré Sébérine ahninkáwáraré Sémísireq Sónireqsabé Póánégie ue síwíraritowe. Mí awíq áwahewé puruburu anité tahnsane ue síwíraritowe. ¹⁸ Ehntaru, Pírípi, Pátórómíyu, Mátíyu, Tó máhsi omaq sitena Sémísi Ápíásane ahninkáwá omaq atowe. Sáimóniwe we Kénáni marákórápéqté ánínseq Táriásareq omaq sitowe. ¹⁹ Súrása we mó awíq Ísikárióti Sísane naruo koweriranaú anínseq omaq sitowe.

Owainawanka Sísá séhréh atéhre éra péhe éhwéh iraru ehwéhne.

(Mátíyu 12.24-32; Áríka 11.14-23, 12.10)

²⁰ Sísaga nahupeq kibekúwara áhnte wehekékqá weba mó kiranéhnatiówe. Mitaq kígiunsabe Sísareq we kéro kereqka íre táhutahurorahuwe. ²¹ Sísá awahrahga minayabe írótaq, We uwoyansa aní úkire éra we koweraneheéra suwe.

²² Sarúsarama suwahpeqte Mósísine ehweh síwáhnoro kegá seye náhenéra, Pésebúri, owainawane wahnahnka Sísá págege atena séhréh atéh púana Sísaga owainawa kaqsuahráhire éra ehmuníq éhmúníruwe. ²³ Ehmuniq éhmúníruwana Sísaga sensabé, Ínéba sewiáhro éna pabeqme ehwhé mahraréna, Owainawanka wewe árahue kaqsuankéhbo? ²⁴ Wahba marákórápéqté kégá seye ebehirataq sainkoneherawoe. Minayabe se págegeue morá ké íre miáhrahowe. ²⁵ Sensuwahrahreq seye ebehirataq sainkoneherawoe. Minayabe se págegeue morá ké íre miáhrahowe. ²⁶ Owainawanseq wenawahrahreq ebehotaq tahirímé se sainkéra págegeue morá ké íre miáhraho irino. ²⁷ Wehukeníká ayahnsa kira wéhné ménsámehnsá meyanieéna wene nahupeq pehipi íre kibekorahire. Írakaumo. Ebeqme wega ayahnsa kira wéh táhtoqme táhru táhruarena anehe wene nahapeqté ménsámehnsá pehipi meyahráhire úwe.

²⁸ Sísaga mó mahraréna, Teiníboq íratíáhro. Ahabábéra Manikánsabe abehq éhwéh atáh kéwe Manikánka mi ke kaweraritahréna mi ahabábáq íre ahrreraq matiankehe. ²⁹ Peh morá Manikáne Awansabe abehq éhwéh atéh ánimé Manikánka mi aní íre insahwé atankéhe. Mí ahabábáq peh ahrreraq matiankehe úwe. ³⁰ Segá, Owainawanka Sísá séhréh atéhre unsabe Sísaga mi ehwhé irarúwe.

Sísane anowaréh ábákawaréhwé inseréhbo i ehwéhne.

(Mátíyu 12.46-50; Áríka 8.19-21)

³¹ Sísane anowareq ábákawaréhreqka séra máhpeq iriwe méra mó keyábé, Sísansabé, Mahbeq tuo teawéro uwe. ³² Uwara áhnte wehekéq weba sáhatawéra wensabé, Arenanoreq arenábáqmarinseq máhpeq méra arensabé áhrabowe uwe. ³³ Uwana Sísaga sensabé, Náinoreq náníbáqmarinseq in-seréhbo éna ³⁴ weba sáhatió ke tagéna, Itewe náinoreq náníbáqmarinseq móe. ³⁵ Maniká awahbeh arábéhrí mirao kewé náníbáqmari móe. Náinahnoreh wóe. Náinoréh wóe úwe.

4

Ayu suitabéyabe pabeqme ehwéhne.

(Mátíyu 13.1-9; Áruká 8.4-8)

¹ Sísaga káwehu ayehráq tunse mó síwáhnorúwe. Síwáhnorúwara íregáritaq weba sáhatió púana wega wánípipeq ko sipíipéq kibekue tútuue míowe. Tútuue míowara moke mío kega arahwéraq míowana ² wega áhnte pabeqme ehwéh síwáhnorúwe.

³ Síwáhnoréna, Teiníboq írátíáthro. Ayu suitabé aninká ayu suitabanieéna pokire. ⁴ Suitabehtaq mó ayú ahtaq megirana kabaranka sésiq nehre. ⁵ Mó ayú kiruraq megirana pehgáriq marákó kéh púana mi ayú apubúue kiapoue kíréhre. ⁶ Anotah patáhitag tamurupague ánúq piéh púana ehkyatagire. ⁷ Mó ayú náwe tarúítáq megirana náwe kirena kárígariirana íre kawerue kíréhre. Minayabe sera íre iyéhre. ⁸ Mó ayú kaweq marákórág megirana kiapoue kirena áhnte será iyéhre. Mó ayú 30 iyéhra na mó ayú 60 iyéhra na mó ayú 100 iyéhre. ⁹ Íre parosa áhréákáq kéó, kawerue íráthro úwe.

Sísaga ayu pabeqme ehwéh áwahe pahsuo ehwéhne.

(Mátíyu 13.10-17; Áruká 8.9-10)

¹⁰ Áhnte kegá íre míótaq airápété téhranité Sísá kéro kereq mitaq míó kereqka pabeqme ehwéhnsábé áwahe kasenuwe. ¹¹ Kasenuwana Sísaga sensabé, Manikánka wahnah wahnahnirabeqte ehwéhme áwahe ite sokigi aiena mó ke peh pabeqme ehwéh teri terinuge. ¹² Minayabe mó kegá siuranka tagéra sirupipeq íre tagariahrahowe. Sene siahrega írera sirupipeq íre írátíahrahowe. Minayabe sene ahababáq sansa peh kéhrana Manikánka sene ahababáq íre kaweraritena peh ahrraq matiankehe úwe. *(Aisaia 6.9-10)*

Sísaga moke pabeqme ehwéh teriunsabe irarú ehwehne.

(Mátíyu 13.18-23; Áruká 8.11-15)

¹³ Sísaga sensabé mó mahraréna, Ite mah pabéqmé ehwéh íre iraho? Mó pabeqme ehwéhme árahue iranéhbo? ¹⁴ Ayume Manikáne kaweq ehwéhne. Ayu suitabé aninká mi kawéq ehwéh teri terinire. ¹⁵ Ahtapeq megi ayúme wehukega Manikáne ehweh íráhwana owainawanka sirupipeqté mi ehwéh apubúue seabóire.

¹⁶ Kiruraq megi ayúme apubúue kiapoinserah wehukega Manikáne ehweh írera sirupipeq eyoyóera apubúue kowe atáhwe. ¹⁷ Manikáne ehwehna sirupipeq íre ánú piéhnsábé pehgáriq tanáhráq sehgiówe. Manikáne ehweh sehgiónsábé mó kegá síwíoqnahwana íre kaweq sunúq sire. Mi tanáhráq sega apubúue túbáh agéra Maniká áuwáhwe. ¹⁸ Náwe tarúítáq megi ayúme wehukega Manikáne kaweq ehwéh írera sehgionehe íwíáhéra ¹⁹ mah marákó marákóipéqté náneqsabé íwíáh kikiréra sene áhnte matíáh ménsáméhnsánsábé sirutaboirowana mó mensáméhnsánsábé aigará pabekire. Náwe soagirana

sera íre íyéhmé mi kegá Maniká awahbeh sansá íre sehgiowe. ²⁰ Kaweq marákóráq megi ayúmé wehukega Manikáne ehweh irera sirupipeq tábúsoqme iwíáhowe. Kaweq marákóráq kaweq será íyéhnserah sega mi ehwéh sehgiara Manikáne arambehri kawerue miraowe. Kawerue miraéra mó kegá 30 tahnsá árámbehriowara mó kegá áhnte 60 tahnsá kaweq arámbehriowara mó kegá peh íregáritaq 100 tahnsá áhnte kaweq arámbehriowe úwe.

Sísaga téhreh naneq íre akariaráhnsábé pabeqme irarú ehwehne.
(Árúka 8.16-18)

²¹ Sísaga sensabé mó mahraréna, Áráhmu mewe setaq eheq maraho? Antehyataté áráhmu íre akariaráhwe. Máhriq tahbé tehnopeq íre maráhwe. Írakaumo. Kaweruwe téhrankeheéq peh tahberapeq maráhwe. ²² Amahnága moke kopípéq kéh náneqme mókake ábóraq kanae. Moke akariuriéh náneq moq ábóraq kanae. ²³ Íre parosa íáhréákák kéó, kawerue íráhro úwe.

²⁴ Sísaga sensabé mó mahraréna, Itega íréhra ehwéh iwíáhue íráhro. Itega mó ke náríranserah Manikánka mína tahnsanue náinkéhe. ²⁵ Matíéh ání Manikánka mó náwinkéhe. Íre matíéh ánímé Manikánka wene pehgáriq naneq meyankéhe úwe.

Ayu kíréhnsábé pabeqme ehwéhne.

²⁶ Sísaga mó mahraréna, Manikánka wahnah wahnahnime wehukeníká ayu marakóipeq suitabehnserahne. ²⁷ Inokáhpeq sugayugaéna ahbiahipeq irigéna wene arambehirana ayume kiapoue kíréhre. Kiapoue kíréh sánsámé suitabeh aníká íre ahtebehre. ²⁸ Marakóga mirainka ménsámehnsá kirena íyéhre. Ebeq ánáh kiapoue kirena anehe sera iyena nera kéhre. ²⁹ Ménsámehnsá nera kéhtáq pokatate serame apiwe meyáhwe. Nera kéh púra apiwe meyáhwe úwe.

Pehgáriq ayúnsábé pabeqme ehwéhne.
(Mátíyu 13.31-32; Árúka 13.18-19)

³⁰ Sísaga mó mahraréna, Manikánka wahnah wahnahnime aneq tahnsáne teininkono? Minayabe aneq pabeqme ehwéh teininkono? ³¹ Manikánka wahnah wahnahnime sotápéq uqmaréh ayu tahnsane. Mi ayúmé íre mó sotápéqté áyú tahnsane. Írakaumo. Mi ayúmé pehgáriq ayúne. ³² Wehukeníká mi pehgáriq áyú wene sotápéq uqmatairana kirena anotah awánká úkéna moke mó mensámehnsá kiotaikire. Awankánirana anotah ayáhnáwé kéhrara kabaramarínká ayahnaweraq surahéra sene nah mitaq áhpeq piáhwe úwe.

Sísaga peh pabeqme ehwéh teriu ehwehne.
(Mátíyu 13.34-35)

³³ Sísaga áhnte mína tahnsa pabeqme ehwéhne Manikáne ehweh teriuwe. Sirupipeq mi ehwéh iwíáhue íráhráhunserahnue teriuwe. ³⁴ We kéro keyabé epéq moke pahuuqme síwáhnoréna peh mó keyabé pabeqme ehwéh teriuwe.

Sísaga irarúnka sóiriq táqnáigú ehwehne.
(Mátíyu 8.23-27; Árúka 8.22-25)

³⁵ Mi wehekáh tupekinaútaq Sísaga we kéro keyabé, Káwehu seber- aebéq pokonehe úwara ³⁶ we kéro kega mibeq sáhurió ke suera Sísá mío sipí kéwewera Sísá meqmera kuwe. Mó sipíwárinákák moráráq kuwe. ³⁷ Anotah sóirírúwana wánínka sipiipéq kiegambeh agu aguúwana sipiipéq

wání obenkíkinaútaq ³⁸ Sísawe sípi ambarupéq ayahqno kunubaraq sugowe. Sugowara sega Sísá iriatera wensabé, Íwáhnoraníno, ite wánípipeq pukonehe únayabé anetaníbo íwíáhono uwe. ³⁹ Uwana Sísaga irigéna sóiriqsabé, Táqnaígúno éna wáninsabe, Pehwehrue mé túbáh agúno úwana sóiriqka táqnaígúwana wánínka moq túbáh agúwe. ⁴⁰ Túbáh agúwana wega sensabé, Aneqsabé áhreo? Aneqsabé ínénsabe íre aiq pútare aintaho úwara ⁴¹ sega anotahtaq áhreéra seye náhenéra, Mah animé ínsebo? Sóiriqkakáq wánínkakaq wene ehweh íréhre uwe.

5

Sísaga owainawamarí kaqsuo ehwéhne.

(Mátíyu 8.28-34; Áríka 8.26-39)

¹ Sísareq we kéro kereqka sípi kéwewera kure Kehrari kawéhu seberaebéq Kérása kené marakórápéq kuwe.* ² Sísá sípiipéqté tueagúwana mibeqté ánimé owainawanka subiqmaq subiqmarú anínká wehuke maisia ónámáripépéqté séna weba súwe. ³ Mi anínká maisia ónámáripépéq kaegaeuwara wehukega wene aigárátáq ayahnkaratáq séniraté táhru táhru aruqaruruwana suraqsu suraqsurú púara íre saiqnariahrahuwe. ⁴ Wene ayahpíte séní sabirue surasúq surasuréna wene aigárápíté séní piteruq piterurúwe. Sega táhtorótaq íre ambubu atiahrahuwe. ⁵ Inokáhpeqkakáq wéhékáhnkakaq ahriahri we maisia ónámáripépéqté sáwéhrapeqté kare kareéna kenkawéhrate wene anonka amurúruqme kirasuq kirasurúwe.

⁶ Sísaga sípiipéqté kiuwana mi anínká móbeqté we tagéna pehbeheráh weba sure wensabé áhtó púana arehunseraráq sewíowe. ⁷ Sewéna kareéna, Sísao, are íopeqté Manikáne ahninkáwá wóne. Aneraintaníbo? Íopeqté Manikánka tagariéhtáq níeraníneho úwe. ⁸ Sísaga wensabé, Owainawano, we auwe pokúno atonsabe mi ehwéhnsabé kareúwe. ⁹ Kareúwana Sísaga wensabé, Arenáwíq tenio úwana mi anínká, Ite áhnte míonayabé néníwíq Íregáritare éna ¹⁰ Sísansabé, Ite mahtaqté kaqme íre wahto eqmaq iuwehneho úwe.

¹¹ Wahtotaq sáwéhrapeq íregáritaq poeráhqká náwe sahtaqme nowara ¹² owainawamarínká Sísansabé, Mi poeráhqmáripá eqmaq iuwo éra, Póeráhqne sirupipeq míanehboq ite pokoro aito éra pagu pagunuwe. ¹³ Pagu pagunuwana Sísaga kowe aritowara owainawamarínká wehukení auwera póeráhqmariné sirupipeq kowíowara 2táhúséni (2,000) póeráhqmárinká sáwéhrapeqté pehbeheráh tunse mentúpipeq wánínkuwe pukuwe.

¹⁴ Póeráhqtaq wahnahnu kegá tagéra pehbeheráh pokue sotápéq míó kereq sene nahtapeq míó kereq koreríúwara seraganehééra suwe. ¹⁵ Sísaba suwana owainawamarí kaquwo anínká kaweq iwíáhorahéna aneranerue tútuue míowara su kegá tagéra áhreuwe. ¹⁶ Áhreuwara tago kegá kawerato ehweh su ke teriera póeráhqmari puku ehwéh teríúwara ¹⁷ sega Sísansabé, Itene marakó sue pokúno éra pagu pagunuwe.

¹⁸ Sísá sípiipéq kiasague pokinaútaq owainawamarí kaquwo anínká wensabé, Íné are keraníe úwe. ¹⁹ Keraníe úwana Sísaga ahqáho atena wensabé, Arenawahpeq pokue íné arene Wahnahnka arensabé nirutaboírue kawerató éhwéh arenawahrah korerio úwe. ²⁰ Úwana wega pokue Tékápórisa

* **5:1:** Kérása marakó mó awíq kéhre. Mátíyuga sehiranú pukuípéq marakó awíq Kárárae kéhre. Mátíyu 8.28 tagáhnno.

marákórápéq mó ke suwahpeq mó ke suwahperue Sísaga we kawerato ehweh koreri terinuwara moke író kega áhtenuwe.

*Sísaga awahre iní kaweratená ahrari oganúq ato ehwehne.
(Mátíyu 9.18-26; Áríka 8.40-56)*

²¹ Sísaga sípi kéwewena kure Kehrari kawéhú seberaebéq seuwekúwara áhnte wehekéq weba sáhuriówe. Káwehu ayehráq miówana ²² Asiu kené momiwí nahtápéqté wáhnáh aní Sáirusaga mitaq séna Sísá tagéna áhtó púana wene aigárápi káuqmunue arehunseraráq ména wensabé, ²³ Nániyahu puki-naire. Wenaneq koráhtoréhna kaweraginkehboq máho. Oga míankehboq máho éna pagu pagunúwana ²⁴ Sísaga we kérowe.

We kérowara áhnte kegá moráráq kure Sísá kú ahtápéq we pehentáruq we pehentárurue kuwe. ²⁵ Awahre iní kure airápété téhtaré ópéq áhnte opéq wene korahq íre taraqnágia peh tuerueúwe. ²⁶ Peh tuerueúwana wega áhnte sotéh kébá poku pokuúwara sega we áhnte érawúwana wene móne sinsinue parabaruowana íre kaweragúwe. Írakaumo. Anotah íroke awáhréúwe. ²⁷ Mi inínká Sísá éhweh irena áhnte kegá moráráq kutaq ²⁸ wewe náhenéna, Íné peh wene korósi koráhtoráhnraqmé kaweraintankéhe úwe. ²⁹ Áhnte wehekéqká kígiúwana awahre inínká Sísá anehepeq sure wene korósi koráhtorowe. Koráhtorowana wene korahq apubúue taraqnágúwana wene arupipeq iwíáhéna, Íné aiq kaweraintéhre úwe.

³⁰ Úwana Sísaga iwíáhéna, Ínéga inse kawerauwogo éna pabeqme, Néne korósi insega táhtorehro kasenuwe. ³¹ Kasenuwara we kéro kega Sísansabé, Áhnte kegá are paguno púah aneqsabé, Néne korósi insega táhtorehro eno uwe. ³² Úwana Sísaga táhtoro aní taganieéna aurankaúwe. ³³ Kawerato inínká, Íné aiq kaweraintéhre éna áhre iransánéna Sísaba sure arehunseraráq sewéna moke teawuwe. ³⁴ Teawuwana Sísaga wensabé, Náinahnoo, arega aiq pútare aintahnaga kaweratóge. Are awaho ani míaniewóne. Pehwehrue pokéwahno úwe.

³⁵ Pehwehrue pokéwahno úwara wahnah aniné nahtapeqté táhmaro kegá sure abowansabé mahraréra, Areniyahu aiq pukire. Aiq puki puah siwáhnori anínká sinsabé ahqáho ato uwana ³⁶ Sísaga sene ehwehnsabé íre iwíáhia abowansabé, Íre áhreúno. Peh aiq pútare ainto éna ³⁷ áhnte we kéro keyabé, Mahtaq miáhro aritena peh morá téhq abaráhré Sémisireq Sónireq mó aní Pítareq meriqmena pokúwe. ³⁸ Pokie mi wahnáhné nahtapeq sutaq irobibiu ke tagówara áhnte ibiséra anotah ibitúnátúnánuwe. ³⁹ Ibitunátúnánuwana Sísaga nahupeq kibekéna irobibiu keyabé, Aneqsabé áhnte ehwehneq ibitunátúnánoo? Mah ahrári íre airaiq pukia peh sugéhre úwara ⁴⁰ sega awiréh atówe. Awiréh atówana Sísaga ómi mió ke máhpeq kaqsuena mi ahráriné anoiboreq we kéro kereq meriqmena ahrarine máhriqtapéq pokúwe. ⁴¹ Pokéna wene ayahnkara táhtotawéna wewene ehwehtaq mahraréna, Tarita kumie úwe. Tarita kumie úmé, Ahrario, ínéga teawúwe. Irigúno úwe. ⁴² Irigúno úwana wega apubúue irigéna ah noguwe. Mí ahráriné ópeqme airápété téhtaré ópéq miotaq pukuwana Sísaga iriatowe. Iriatowara tago kegá áhtenuwana ⁴³ Sísaga sensabé, Mó kegá írhboq íre teriéro éna wenanoibonsabé, Iteriyahu táhutahuq náwétao úwe.

6

Néhsara suwahpeqte kégá Sísansabé suwahrió ehwehne.

(Máttyu 13.53-58; Árúka 4.16-30)

¹ Sísaga mitaq suena wenawahpeq pokúwara we kéro kega kérowe. ² Ahrena ahrena wehekáh Sísaga Asiu kené momiwí nahtápéq síwáhnorúwara áhnte író kega áhtenuwe. Áhtenára mahraréra, Wega irari ehwéhmé eheqte ehwépo? We árahue ahtebia ání úkurairo? Wega ótaq sansámári árahue mirairo? ³ We peh nah pe tagariéh ání míre. We Máhriáne ahninkáwá wíre. We Sémísireh Sósépareh Súrásareh Sáimónirehne siwahwá wíre. Wenanahnoreh mahtaqté ánimári móe éra wensabé abiahnsa atówe. ⁴ Abiahnsa atówana Sísaga sensabé, Manikáne ehweh irari anínsabé mó ke suwahpeqte kégá iwíáh iwíáh atáhwe. Peh morá wenawahpeqte kéreq wenawahrahreq wene nahtapeq kaegao kereqka wensabé íre iwíáh iwíáh atáhwe úwe. ⁵ Mibeqté kégá wensabé íre aiq pútare ató púana wega mitaq ótaq sansá íre áhnte miraorahúwe. Peh táhmaro awahré ké táhtorena kaweraritowe. ⁶ Wensabé íre aiq pútare atónsabe Sísaga áhtenúwe.

Sísaga we kéro ke arambehriraq eqmaq suo ehwehne.

(Máttyu 10.5-15; Árúka 9.1-6)

Sísaga mó kehiná suwahpeq mó kehiná suwahperue kosíwáhnorúwe. ⁷ Wega we kéro ke airápété téhranitéyábé síáhrabéna mó mi anité mó mi anitéue eqmaq suowe. Eqmaq suanaútaq owainawamarí kaqsuagehéena wega págege aritena ⁸ sensabé, Ite ahtapeqsabé tópahme unahmé mónewe íre meyháro. Peh morá pegiqnáhnkara meweq ⁹ súu sukiwe pokoro. Téhtaré síótí íre sukióro. ¹⁰ Ite mó ke suwahpeq kirataq peh morá ániné nahupeq kaegaeoro. ¹¹ Wehukega ite íre mehweh aitera itene ehwehnsabé iuwahriehre irataq sene nah sueq itene igárátáq kahna tanáhúq poruarueq pokoro úwe. ¹² Úwara eqmaq suo kega pokue mó kehinánsabé mahraréra, Kaweraitankéhboq itene ahababáq sansa sueq kaweqtaq miáhro teri terinuwe. ¹³ Segá áhnte owáináwámári kaqsuera awahre ke óríwi awánká sérá ano abaq sitera kaweraritówe.

Sóni wání meri merinú aní pukú ehwehne.

(Máttyu 14.1-12; Árúka 3.19-20, 9.7-9)

¹⁴ Sísá éhweh mitaq teri mahtaq terinuwana anoth wahnáh ání Érótiga irowe. Táhmaro kégá iraréra, Sóni wání meri merini aní pukéna mó oga úkurai puana amahnága págege ótaq sánsánire uwe. ¹⁵ Uwara mó kegá, We Érása wíre uwara mó kegá, We Manikáne ehweh irari ánimé naho Manikáne ehweh iraru ke tahnsa aní míre uwe. ¹⁶ Uwana Érótiga Sísá éhweh irena mahraréna, Ínéga ayahqno kiraq áuwátáu ánimé Sóni we mó oga úkuraire úwe.

¹⁷⁻¹⁸ Sóni oga mótaq wega Érótingsabé ehweh atena mahraréna, Arenábáqne ahre meronawe Mósísiga sehgióro ú ehweh aiq anterutone úwe. Érótiga wenábáq Pírípine ahre Éróriása meyonsabe Sóniga wensabé ehweh atowana meyo inínká mi ehwehnsabé ayehitónsabe Sóni abiahnsa atowe. Abiahnsa atowana Érótiga sóntía keyabé, Sóni táhtoqme karábúsiipéq móátáhro úwara táhtoqme karábúsiipéq móátówe. ¹⁹ Móátówana mi iní Éróriásaga Sóninsabé abiahnsa atataú púana Sóni subiq suaníe iwíáhúmé íre miraorahúwe. ²⁰ Érótiga

Sóninsabé áhtenéna iwíáhéna, We íre ahababáq ani peh kaweqtaq mía míai ani míre éna, Pehragahro únsabe mó kegá Sóni íre subiq suahráhuwe. Érótiga Sónine ehweh irotaq iwíáh kikiréna peh Sónine ehweh ireyabe awahbówe.

²¹ Érótime anowagá we maqmio ahreraq ko tanáhráq sútaq wega anotah tahutáhúq kawerarena wahnah wehwárinseq sóntia wahnáh wehwárinseq Kehrari marákórápéqté áhnte moné ko wehwárinseq kirabo aritowe. ²² Éróriásane ayahunkawagá seba séna ábáhrúwara Érótimeq weba táhutahuru kereqka ábáhrúnsabe áhnte iwíáh iwíáhuwe. Minayabe Érótiga mi ahráryábé, Arega nánio ina naneq náwinie. ²³ Pópoqnahga tagariéhtáq aiq pútariahnsanuge. Arega nánio ina naneq náwinie. Wahnahnu naneqsabé ákáhtaq nánio inaraqmé náwinie úwe.

²⁴ Úwana ayahunkawagá tueyokue wenanonsabe, Aneq nánio ininkono úwana wenanoga, Sóni wání meri merini aniné ayahqno nánio úno úwe. ²⁵ Úwana wega pehbhehrah kibekéna Érótingsabé, Iné Sóni wání meri merini aniné ayahqnsabé níre. Amahnága kunubaipéq maqme nánio úwe. ²⁶ Nánio úwana Érótiga mi ehwéh irotaq wene arupipeq áhnte umeh agúwe. Pópoqnahga tagariéhtáq awinauge ú púana wene arupipeq iwíáh kikiruwe. Inéreq táhutahuro kegá néne ehweh írah púana nyiehitéhneho éna, Mi ahráryábé íre ahqáho atahráhuwe. ²⁷ Minayabe wega sóntia anínsabé, Sónine ayahqno kogiraqme mewe súno éna apubúue eqmaq suowana tunse karábúsiipéq Sónine ayahqno kiraq suowe. ²⁸ Kiraqme kunabaipéq maqme mewe séna mi ahrári awuwana wenano móawuwe. ²⁹ Sóni kéro kega we subiq súo ehweh irera sure wene anonka sesehgiwera maisia ónápípeq móarówe.

Sísaga 5 táhúséni (5,000) weh kirabou ehwehne.

(Mátíyu 14.13-21; Áruká 9.10-17; Sóni 6.1-13)

³⁰ Sísaga eqmaq suo kega weba kouwekéra sega mirau ehwehnikákáq síwáhnoru ehwehnikákáq moke teawúwe. ³¹ Íregárita qéra séra unsabe Sísareq we kéro kereqka íre táhutahurorahu puana Sísaga sensabé, Máhoró. Ahrenagehboq itebataq abatapi pokonehe úwe. ³² Minayabe sípi kéwewera kure sebatag abatapi pokuwe. ³³ Pokuwara áhnte kegá sípi tagéra, Sísareq we kéro kereq aiq tagóne éra sensuwahpeq suera peh marakóipeq pehbhehrah kure Sísá kinaúrabeq kuwe. ³⁴ Sísaga koráwégútaq áhnte wehekéq tagéna sensabé arutaboairaritowe. Íre wahnahnkakákáq sípísípiq tahnsa míó púana sensabé arutaboairaritena áhntetaq síwáhnorúwe.

³⁵ Íó tupekinaútaq we kéro kega Sísaba séra wensabé, Mótaq penkinae. Mah-taq peh abatapi púah ³⁶ mah kegá so kéh marákórór q wahtotaq kehiná suwah-peq táhutahuq kobaiqmaragéhboq eqmaq suo uwe. ³⁷ Uwana Sísaga sensabé, Ítega mah ke táhutahuq kirabooro úwara sega wensabé, Ite áhnte moné 200 Kína mewe q páréti kobaiqmaqme kiraboonehnikono uwe. ³⁸ Uwana wega sensabé, Páréti árahue kehro? Koragahro úwara sega kosáhnsahera Sísansabé, Párétiwe moberíah kéhre. Pahme téhtaré kéhre uwe.

³⁹ Uwana Sísaga míó keyabé, Narunarunitaq isepí kiria mahpi kiriaue tútuue míáho úwara sega miraué tútuue míówe. ⁴⁰ Áhnte ke 100 wehekéq morabí isepí tútuue mía 50 wehekéq morabí mahpi tútuue míauwe. Miraué kiranéhne tútuue míówe.

⁴¹ Sísaga mi moberíah párétiákáq téhtaré páhnikákáq mewena íópeq tagéna Manikánsabe, Kaweróne atena páréti keqme we kéro kega kiraboigeheéna

náriuwe. ⁴² Náriuwara ómiga nowana siyahbankirowe. ⁴³ Siyahbankirowara páréti arahqkakaq pah arahqkakaq airápéte téhtaré páhsikéti úsawe obenkíq márówe. ⁴⁴ Mi tahutáhúq no wehwé íregáritaq 5táhúséni (5,000) weh wóe.

Sísaga káwehu wání abobóráhtaba nogu ehwéhne.

(Máttyu 14.22-33; Sóni 6.16-21)

⁴⁵ Míowana Sísaga we kéro keyabé, Sípiipéq kiasagoro. Seberaebéq ite nonótáh Pétásáira suwahpeq pokoro éna apubúue eqmaq suena mío keyabé, Iteruwahpeq pokoro éna ⁴⁶ mitaq suena púrerinieéna sáwéhrapeq kiuwe.

⁴⁷ Penkútaq we kéro kega sípiipéq káwehu ákáhpi míowana Sísaga webataq marakóipeq míowe. ⁴⁸ Míowara siuratapeqté anotah soirírúnsabe awankátate wání subame kéra ahyanahtanuwana sóiriqa saignówana tagówe. Ahyah-binkerotaq Sísaga wání abobóráhtaba seba kure kótaikinaútaq ⁴⁹ sega we tagéra, We wahnsa wíre íwíáhéra kareuwe. ⁵⁰ Ómiga we tagéra anotah ahréera kareuwana Sísaga sensabé, Pehitaaq míáhro. Íné úge. Íre áhreoro úwe. ⁵¹ Sísaga sípiipéq kiasagéna sereq kiwíowana sóiriq táqnaígúwara sega anotah ahténuwe. ⁵² Áhtenéra páréti keqme kirabóúnsabe sirupipeq íre iwíáhia peh íre irasa míowe.

Sísaga áhnte awáhré ké kawerarito ehwéhne.

(Máttyu 14.34-36)

⁵³ Sega sípiipéq kure seberaebéq kéráwégue Kénésáréti marákórápéq kure mitaq sípi arahwéraq móarówe. ⁵⁴ Móarówara mío kega tagéra, Sisa wire éra ⁵⁵ pehbeheráh sensuwahrahba pokue, Sisa míéhre mitaq teri mahtaq terinuwara awahre ke sene máhriqkákáq meriqmera weba mórítówe. ⁵⁶ Sísaga moke mi ke suwahpeqkákáq moke táhúnipéqkákáq úpeqkákáq nogutaq sega awahre ke máhkétirapéq mórítówe. Móritera Sísansabé pagunera, Awahre ke arene korósi aiq táhtoragéhe uwara wene korósi táhtoró ke moke kaweragúwe.

7

Manikáne ehwehnka iteinahbúréhne sansá kiotaikire i ehwéhne.

(Máttyu 15.1-9)

¹ Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka Sarúsarama suwahpeqte sure Sísaba sáhatiówara ² we kéro kega siyahnkara íre pabeq paberia pehipi nowara tagowe. ³ Péhrasi kereq moke mó Asiu kereqka sinahbúwárehne sansá sehgiro puara ahriahri ebeq siyahnkara pabeq paberaruera anehe táhutahuq aruqaruruwe. ⁴ Máhkétirapéqté séyéutaq sega ebeq mósosuera anehe táhutahuruwe. Sega sinahbúwárehne sansá áhnte mó sansá miraéra káhpuwe antehyamé tınıwe pabeq pabeq aruqaruruwe.

⁵ Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka Sísansabé kasenéra, Iteinahbúréhne sansámé are kéráh kéga aneqsabé anteruera peh náwiqkakaq síyáhnkárátaté táhutahuq naho uwe. ⁶ Uwana Sísaga sensabé, Itewe peh kopéráhpéro ke wóe. Manikáne ehweh irarú ani Áísáiaga naho Manikáne ehwehnka mahraréna,

Mah kéga néniwíq síwéhrate pankerera peh sirupipeq ínensabe íre suwahbehre. ⁷ Sega wehukega sehgióro e ehwéh síwáhnoréra, Mahnawé Manikáne sansáne ewe. Minayabe sega ínensabe péhepehe iwíáh iwíáh aintáhwe úwe. *(Aisaia 29.13)*

Itega miraonsabé púkuipéqté éhwéhnká aiq irarire. ⁸ Itega Manikánka sehgióro ú ehweh sueq peh wehukene sánsá ambubu atawéq sehgirowe úwe.

⁹ Sísaga mó mahraréna, Iteitene sánsá sehgioneheéq Manikánka sehgióro ú ehwehnsabé anetaníbo éq anterúáhwe. ¹⁰ Mósísiga naho mahraréna, Iteinoibone ehweh ireq se séhréh arítáhro úwe.

Wega mó mahraréna,

Wenanoibonsabé íre kaweq ehwéh aritéh ání subiq súáhro úwe. (*Kisim Bek 20.12, 21.17*)

¹¹ Manikáne púkuga miraué irariraq itega síwáhnoréq, Wehukéninká wenanoibo séhréh aritahráhi monébópoq mó naneqpopoq matawéna wenanoibonsabé mahraréna, Mahnawé Maniká íre áwátáutaq tahirímé náiyú irino ire. ¹² Wehukéninká miraué irariraq itega, Mi anínká wenanoibonsabé anetaníbo íme aiq kawerire. Wega se íre séhréh aritéhmé aiq kawerire ewe. ¹³ Minayabe iteitene ehweh sehgiónsabé Manikánka sehgióro ú ehweh anterúáhwe. Mahna tahnsa sánsá áhntetaq mira aruqaruréq mó keyábé, Itene sánsá sehgióro arítáhwe úwe.

Sísaga, Wehukéniné arupipeqté íwiáhgá ahabáratahráhire ú ehwehne. (Mátíyu 15.10-20)

¹⁴ Sísaga mónkakáq mitaq míó keyábé, Ínéba sewiáhro. Ite ómiga néne ehweh íreq íwiáhue tagahro. ¹⁵ Wehukéninká táhutahurinka íre ahabáratéhre.

Írakaumo. Peh morá wene arupipeqté íwiáhgá ahabáratahráhire.

¹⁶ [Ahreakaq kéó, mah ehwéh írátíáhro úwe.] ¹⁷ Sísaga weba sáhatió ke suena nahupeq kibekúwara we kéro kega mi pabéqmé éhwéhnsabé kasuowe. ¹⁸ Kasunuwana wega sensabé, Ite moq íre írátíaho? Wehukéninká táhutahurinka íre ahabáratéhre. Minayabe íre iraho? ¹⁹ Táhutahuqka wehukéniné íwiáhipeq íre túíre. Peh ahmbiupipéq tunse tueagire úwe. Sísaga mah ehwéh irarúmé, Moke táhutahuq nah naneq mire úwe.

²⁰ Sísaga mó mahraréna, Wehukéniné arupipeqté íwiáhgá ahabáratéhre.

²¹ Wehukéniné arupipeqté, wene íwiáhipeqté, ahabábq íwiáh áhwárehre. Íre kaweq íwiáhwé, mahbi ahrari abariéwé, aebówé, wehuke subiq suewé, ²² mó aniné ahre weh abariéwé, mó aniné ménsámehnsánsabe aigará pabekime, íre kaweq sansámé, péhepenéwé, íre mirao naneq miraimé, mó anínsábé íre kaweq íwiáh atewé, éhruruéwé, píribahriéwé, saiyoéwé, ²³ moke mah ahabábqmé, wehukéniné arupipeqté áhwárehre. Mahnawarinká wehukení ahabáratéhre úwe.

Nahnso inínká Sísansabé kawerue aiq pútare ato ehwéhne. (Mátíyu 15.21-28)

²⁴ Sísaga mitaq suena Táíya suwahpeqte kéné marakórapeq pokúwe. Pokéna nahupeq kiena, Íné mahtaq míónsábé mó ke teriyeho úwanawe we kopipéq íre míahrahúwe. Írakaumo. ²⁵ Owainawanka wene ayahunkawa subiqmaq subiqmarú inínká Sísá míéhre u irena apubúue sure Sísansabé áhtó púana wene aigarátáq arehunseraráq sewiowe. ²⁶ We mitaqte náhnsó inínéna Káríki ehwéh íro iní mire. Wega Sísansabé, Nániyahu subiqmaq subiqmari owáináwá segasuo teawuwe. ²⁷ Teawuwana Sísaga wensabé, Ebeqme animárinká táhutahurigehe. Sene táhutahuq mewe iamáripá tuparuewé íre kaweq sansáne.

²⁸ Úwana wega Sísansabé, Anotah aníno, arega irarénawe aiq pútaróne. Iamarínká animáriné siyahpíte megí apípí tahbe tehnopeqte mewe nahtaq

sibowágá íre kaqsúéhre úwe. ²⁹ Úwana Sísaga wensabé, Arega irarénayabé seuwekúno. Owainawanka areniyahu aiq auwena pokire. ³⁰ Aiq auwena pokire úwana wene nahtapeq pokue tagówana owainawa kaqauwo aní aiq auwowana wene máhriqtaq awahoraq míowana tagówe.

Sísaga ahre parosa íre ehwehnorahi aní kawerato ehwehne.

³¹ Sísaga Táíya suwahpeq suena Sáíróna suwahpeq kótaikéna Tékápórísa marákórápéq tuena Kehrari kawéhútáq kúwe. ³² Mó kegá ahre parosa aní íre kaweq ehwéhnú aní Sísaba meqmera suwe. Segá Sísansabé, Kaweraginkehboq arene ayahnkaratáté táhtoro uwe. ³³ Uwana Sísaga mi aní meqmena mípi sáhurió ke suena móbeq pokue wene ayahnoeqtaté mi aniné ahreipeq paroqmatawéna anehe wene ayahnoeqtaq tehqniarena mi aniné anehbíraq marena ³⁴ íopeq tagéna ahyannahyanéna ahre parosa anínsabé mahraréna, Épátae úwe. Mi ehwéhnúme, Ahre sio úwana ³⁵ wene ahre siatowana wene anehbí kaweragúwana wega kaweq ehwéhnúwe. ³⁶ Sísaga sensabé, Mó ke teríyeho úwara sega mó ke teríúnsabe wega teríyeho uge úwara sega áhnte mó ke teri terinuwe. ³⁷ Mi ehwéh író kega anotah ahténéra mahraréra, Wega moke kawerue miraire éra ahre parosa aní iro atéhre. Íre ehwehnorahi aní ehwehnúno atéhre uwe.

8

Sísaga 4 táhúséni (4,000) weh kirabóu ehwehne.

(Mátíyu 15.32-39)

¹ Mitaqkake áhnte kegá Sísaba sáhatiówana se táhuthahuq íre konsabe Sísaga we kéro keyabé síáhrabéna sensabé, ² Mahtaq miáh kegá ínéba apahtáro wéhékáh miáhsabé amahnága se táhuthahuq íre kélh púana sensabé nirutaboiruge. Íre kirabo aritasa pehipi eqmaq súáhnaraq ahtapeq siunúnkaq surahiyehó. Pehipi íre eqmaq suaníe. ³ Sene nahtapeq eqmaq súáhnaraqmé sirupibiyabé ahtapeq siunúnkaq márunsurahoneherawoe. Táhmaro miáh kegá íre wahtopeqte surowe úwe. ⁴ Úwara we kéro kega wensabé, Mahtaq peh abatapi míre. Mah ke awehraq tahutáhúq nagehboq árahue áhnte tahutáhúq meyahráhuno uwe. ⁵ Uwana Sísaga sensabé, Árahue paréti kehro úwara abapete téhtaré kéhre uwe.

⁶ Sísaga weba sáhurió keyabé, Marakóraq tútuoro éna mi abápété téhtaré paréti mewena Manikánsabe, Kaweróne atena paréti keqme we kéro kega míó ke kiraboigeheéna siuwara sega moke míó ke náriúwe. ⁷ Segá táhmaro káriq pah kowana Sísaga Manikánsabe kaweróne atena we kéro keyabé, Minaakaq kirabooro úwe. ⁸ Kirabooro úwara míó kega nowana siyahbankirowe. Siyahbankirowara arahqmé abapete téhtaré páhsikéti úsawe obenkíq márówe. ⁹ Peh íregáritaq wehuké 4 táhúséni (4,000) ke míówe.

Sísaga mi ke eqmaq suena ¹⁰ sípiipéq apubúue kiasagéna wereq we kéro kereq kure Tárámánúta marákórápéq pokuwe.

Sísansabé, Ótaq sansánúno u ehwéhne.

(Mátíyu 16.1-4)

¹¹ Péhrasi kegá Sísaba séra wensabé ehweh atera, Manikánka are séhréh atahna taganehboq íopeqte ótaq sansánúno uwe. Ótaq sansánúno éra we áhwárawe tagowe. ¹² Áhwárawe tagowana Sísane arupipeq págege agúwana wega mahraréna, Amahnága oga miáh kegá aneqsabé ótaq sansá tagéyabe

suwahbehro? Teiniñoq írátíáhro. Segá ótaq sansá íre tagagehe. Ahqáho. Írakaumo úwe. ¹³ Írakaumo éna Péhrasi ke suena sípi kéwewena kéréwégue seberaebéq pokúwe.

Páréti muoráhi naneqsabé pabeqme ehwéhne.
(Mátíyu 16.5-12)

¹⁴ We kéro kega páréti meweyabe sibitagúwara peh morá páréti sípiipéq kowe. ¹⁵ Sísaga sensabé págegeue mahraréna, Tagariáhro. Péhrasi kereq Érótireqne páréti muoráhi naneq pehragahro úwe. ¹⁶ Úwara sega seye náhenéra, Ite páréti íre kéhnsabé Sísaga mi ehwéh teíre uwe. ¹⁷ Uwana Sísaga sene ehweh ahtebéna sensabé kasenína, Ite páréti íre kék éhwéhmé aneqsabé sío síoo? Amahnága teiú éhwéh íre iraho? Itene irupipeq íre ahtebaho? ¹⁸ Itene iurame kéhraq íre tagariaho? Itene iahrewé kéhraq íre írátíaho? Ínéga mirauraume ite íre iahreraq kehro? ¹⁹ Ínéga 5 táhúséni (5,000) weh moberíáh páréti keqme kirabourautaq arahqmé árahue unáh úsawe obenkíq matoo úwara sega wensabé, Airápété téhtarée uwe. ²⁰ Uwana Sísaga sensabé, Mó ke 4 táhúséni (4,000) weh abapete téhtaré páréti keqme kirabourautaq arahqmé árahue unáh úsawe obenkíq matoo úwara sega wensabé, Abapete téhtarée uwe. ²¹ Uwana wega sensabé, Minayabe ite amahnágaákák íre iraho úwe.

Sísaga aura pira áni kawerato ehwehne.

²² Segá Pétásáira suwahpeq suwara mó kegá aura pira áni Sísaba meqme séra wensabé, Mah aní kaweraginkehboq arene ayahnkaratáté táhtoro uwe. ²³ Uwana Sísaga aura pira áni ayahtaq ahmboqmena ahnansahrapeq pokéna wene aura tehqni atena ayahnkaratáté táhtorena wensabé, Aiq tagahno úwe. ²⁴ Úwana wega tagéna, Ínéga nogó ké tagogana se awanká tahnsa nogówana tagoge úwe. ²⁵ Úwana Sísaga ayahnkaratáté wene aurapi mó táhtorowana wega ebitáwéna wene aura kaweragúnsabe kawerue tagówe. ²⁶ Kawerue tagówana Sísaga wensabé, Mah kehíná suwahpeq amahnága kouwekineho éna wene nahtapeq eqmaq auwowe.

Pítaga Sísansabé, Are Karáhé wóne ú ehwehne.
(Mátíyu 16.13-20; Árúka 9.18-21)

²⁷ Sísaga we kéro kereq meriqmena Sésaría Pírípái suwahpeq mitaq wah-totaq mó kehíná suwahpeqtaq pokinaúwe. Ahtapeq kutaq wega sensabé kasenína, Mó kegá ínénsabe inse aintaho úwe. ²⁸ Úwara, Arensabé mó kegá, Sóni wání meri merini aní míre ewara mó kegá arensabé, Éráisa wire ewara mó kegá arensabé, Manikáne ehweh irari aní míre ewe uwe. ²⁹ Uwara Sísaga sensabé kasenína, Itega ínénsabe inse aintaho úwana Pítaga wensabé, Manikánka ite meirena kaweraitankehéna omaq ato aní móne úwana ³⁰ Sísaga sensabé minayabe mó ke teríyeho úwe.

Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge ú ehwehne.
(Mátíyu 16.21-28; Árúka 9.22-27)

³¹ Sísaga we kéro ke síwáhnoréna, Íné wehukení úku aní níwíoqnaneherawoe. Asiu kené aboawah wehreq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka ínénsabe, Iuwahriehre éra nubiq suaneherawoe. Nubiq suehrana íné pukéna apahtáro wéhékáhtaq iriwe oga

úkinauge úwe. ³² Sísaga mah ehwéh pahsuqme irarúwana Pítaga we meqmena móbeq móatena wensabé awehgu atena, Arega iraréna ehwéhmé aig pútaragineho úwe. ³³ Úwana Sísaga pabeqme we kéro ke tagéna Pítansabé awehgu atena wensabé, Owainawano, móbeq miahno atena, Arega iraréna ehwéhmé Manikánka íre iwíáh atéhre. Minawé peh wehukene iwíáh wíre úwe.

³⁴ Sísaga we kéro kereq moke mío kereqsabé, Ínéba sewíáhro éna, Íné sénireyabe awahbeh aníno, arerene awahbeh iwíáh suo. Manikáne arambehri mira aruqarunsabé sega íné awankátaq táhparagéhe. Ínéga miraunserah míraue séniro. ³⁵ Wewensabé arutaboíréna peh wewene awahbeh iwíáh mira aruqaruri anímé oga mérapeq íre awaq miahráhire. Néne kaweq ehwéh koreriena néne sánsá sehginieéna wewe awahbeh iwíáh susuri anímé oga mérapeq awaq miankéhe. ³⁶ Wehukeníka moke mah marákóipéqté ménsáméhnsá matiéhtáq tahirímé oga mérapeq íre awaq miahnaraqmé mi ménsáméhnsánká árahue séhréh atéh iripo? ³⁷ Oga mérapeq awaq meyabe aneqtaté paiqmarankéhbo? Ahqáho. Írakaumo. Íre paiqmarahráhire. ³⁸ Amahnága oga miáh kéga Manikánsabe íre suwahbehra peh ahabábq aruqarowue. Mah tanáhráq ínénsabeákq néne ehwehnsabéákq ayehteh anímé íné wehukení úku anínká túónagake mi anínsábé moq niyehitanawire. Nánibone patahga tahnsa téhreh naneqkákq íné wehukení úku anínseq Manikáne íopeqté kéreqka túónagake mi anínsábé niyehitáhnana ahqáho ataníe úwe.

9

¹ Sísaga mó mahraréna, Teiníboq írátiáhro. Táhmaro iriwe míona ke pehipi íre pukigehe. Ebeqme Manikánka págegeue wahnah wahnahnínaq tagéq anehe pukigehe úwe.

Sísane auranabiah mó kugú agú ehwehne.

(Mátíyu 17.1-13; Áríka 9.28-36)

² Sísaga síwáhnorúwana abapete morá wéhékáh parabagútaq wega Pítareh Sémísireh Sónireh sebataq meriqmena anotah sawéhrápéq kiuwe. Kiuwara mó kéga íre míowara sega tagotaq Sísane auranabiah mó kugú kaweq kugú agúwe. ³ Wene korósi patahga tahnsanue anotah taberábé agúwe. Mina tahnsa taberábéwé mah marákóipéqté ambanta pabeq paberi anínká íre miraorahire. ⁴ Éráisareq Mósísireqka íopeqté tunse ábóraragéra Sísareq ehwehnuwe.

⁵ Ehwehnuwana Pítaga Sísansabé, Íwáhnoraníno, ite mahta q mionayabé aig kawerire. Apahtáro úqná pearanéhe. Arene morá, Mósísine morá, Éráísane moráue pearanéhe úwe. ⁶ Se anotah ahréu puana Pítaga íre iwíáhia pehipi irarúwe.

⁷ Irarútaq írábúyánka seubítíowana mipéqté éhwéhnká mahraréna, Mah anímé niruní nénáhní míre. Wene ehweh íráhro we.

⁸ Úwara Sísá kéro kega apubúue aurankahnkaue tagowara mi anité íre míoyana peh morá Sísá webataq sereq míowara tagowe.

⁹ Sáwéhrapeqté tuegutaq Sísaga sensabé, Itega tagéq irewáh éhwéh amahnága mó ke teríyeho. Íné wehukení úku anínká pukéna oga úkonaraq terigéhe úwe. ¹⁰ Únsabe sega mó ke íre teriasa peh oga úkona ehwéhnsabé seyega iwíáhue kasenuwe.

¹¹ Kasenéra, Mósísine ehweh síwáhnoro kegá, Éráisa ebeq sinaraq anehe Manikánka omaq ato aní anehe sinae eme aneqsábé irareo uwe. ¹² Uwana Sísaga sensabé, Éráisaga moke kaweriniééna ebeq suraire. Mó kegá íné wehukení úku aní níwíoqnéra níwiréh aintagéhe. Minayabe Manikáne púkuipéqté séhíránká aiq teí mino? ¹³ Ínéga teinúboq irátíáthro. Éráisa aiq suraire. Púkuipéqté séhíránká aiq irarinserah mó kegá seye suwahbarai sansánéra we íre kaweratárowe úwe.*

Sísaga owainawa kaqauwena animai kawerato ehwehne.

(Mátíyu 17.14-21; Árúka 9.37-43)

¹⁴ Sísareq apahránító we kéro kereqka mó Sísá tagariáh kébá túwara áhnte mó kegá seba sáhuriówara Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka se ehwehuwe. ¹⁵ Ómi mitaq sáhurió kega Sísá tagotaq áhtenéra pehbeheráh weba séra mehwehuwe. ¹⁶ Mehwehuwana Sísaga sensabé kasenéra, Itereq sereq aneq ehwéhnoo úwe. ¹⁷ Se míorabeqte wéhgá Sísansabé, Íwáhnoraníno, nénahni areba meqme suge. Owainawanka we subiqmaq subiqmarinsabé wega ehweh íre írahrahíre. ¹⁸ Owainawanka we subiqmaq subiqmaritaq marakóraq tontehriparéhra arehya kiobinue áwéhraq nankiq nánkírirana wene anonka tawiróbana atia atiaire. Are kéréh keyábé, Owainawa kaqauwáthro ugarawe sega íre miraorahowe úwe.

¹⁹ Íre miraorahowana Sísaga mío keyabé, Ite íre aiq pútare ainteq saiyo ke wóe. Iteba mía míaume ahkake awehraq kanabo? Itega miraonsabé nírupipeq umehime ahkake parabaginabo? Mi animái ínéba meqme sero úwara ²⁰ meqmera móátówe. Meqmera móátówana owainawanka Sísá tagótaq mi animái kúrugúru atowana we marakóraq márunsurahéna tabenoráhbénoue arehya kiobinúwe.

²¹ Sísaga mi aniné abowánsabé kasenéra, Arenahnimé téhwe ahkake miraurairo úwe. Úwana abowágá, Pehgáriq aní míaraitaq mirauraire. ²² Owainawanka we subiq suanieéna iraipéq áhtetaq susuréna wánípípeq áhtetaq susurire. Arega miraorahónawe arutaboiraite miraúno úwana ²³ Sísaga wensabé, Arega miraorahónawe ono? Manikánsabe aiq pútare atéh ánínka moke miraorahíre úwe. ²⁴ Úwana abowágá apubúue mahraréna, Aiq pútare atóge. Arensabé aiq pútare atomé íre awehraq kéhnsabé séhréh ainto úwe.

²⁵ Úwana áhnte mó ke weba peheráh sure mipi sewiówana Sísaga se tagéna owainawansabé awehgu atena wensabé, Íre ehwehnia ahre parosa owánáwáno, mah aní auwe pokúno. Weba mó íre súno úwana ²⁶ owainawanka ehwehnabaéna kúrugúru atena auwena pokúwe. Pokúwana mi animái pusa ání tahnsa míonsabe áhnte mío kega, We aiq putiéhre uwana ²⁷ Sísaga wene ayahnkara táhtqme iriatowana irigúwe. ²⁸ Irigúwana Sísaga nahupeq kibekúwara we kéro kega wensabé, Itewe árahinsabé owainawa íre kaqsuahráhuo kasenuwe. ²⁹ Kasenuwana Sísaga sensabé, Mina tahnsa pehipi íre kaqsuahráhowe. Peh púrerirataq kaqsuahráhowe úwe.

Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge mónkakák irarú ehwehne.

(Mátíyu 17.22-23; Árúka 9.43-45)

* **9:13:** Éráisa suraime pabeqme ehwéhne. Mátíyu 17.12-13 tagáhuo.

³⁰ Sísareq we kéro kereqka mitaq suera Kehrari marákórápéq ákáhpi kíúwe. Kíúwana we kéro ke síwáhnorinieéna mó kegá íné miónsábé írého úwe. ³¹ We kéro ke síwáhnorú púana áhnte ke miórabeq íre pokúwe. We puké tanahráqsábé síwáhnoréna, Íné wehukení úku aní móintehrara nubiq suaneherawoe. Nubiq suehrana íné pukena apahtáro wéhékáhtáq oga úkinauge úwe. ³² Úwara sene sirupipeq wene ehweh íre irera kasenéyabe áhreuwe.

Anotah anímé inseo i ehwéhne.
(Mátíyu 18.1-5; Árúka 9.46-48)

³³ Sega Kápénéáma suwahpeq kure nahupeq kibekuwe. Sísaga sensabé kasenéna, Ahtapeqmé aneq ehwéh sío síoéwaho úwara ³⁴ sega ehiya miówe. Ahtapeq nogútaq mó anínká mó anínkáue, Íné anotah aní ite kiotaigme aní múge iraréra ehwehu puara ehiya miówe. ³⁵ Sísaga tútuue ména airápété téhranité we kéro keyabé, Ínéba sewiáthro éna anotah aní míanie iwíáhi anínká pehgáriq aní tahnsa míankehe. Wega moke mó ke séhréh aritankéhe úwe. ³⁶ Séhréh aritankéhe éna káriq aní meqme se ákáhpi iriatena sawiwena sensabé, ³⁷ Ínénsabe arutaboairaintena mahna tahnsa káriq aní séhréh atéh anínká íné moq séhréh aintéhre. Íné séhréh aintéh anínká íre peh morá ínébataq séhréhre. Íné eqmaq núwéh aní moq séhréh atéhre úwe.

Íre itene naruo aní miéh anímé itene iyahnabo aní míre ú ehwehne.
(Árúka 9.49-50)

³⁸ Sóniga Sísansabe, Íwáhnoraníno, mó anínká arenáwirue owainawamarí kaqsúéhraq tagéq ahqáho atone. Wega ite íre séiréhnsábé ahqáho atone úwe. ³⁹ Úwana Sísaga wensabé, Íre ahqáho atáthro. Neníwirue irarinsabé ótaq sansá mirai anínká abehq éhwéh íre apubúue irare intahráhire. ⁴⁰ Íre itene naruo aní miéh anímé itene iyahnabo aní míre. ⁴¹ Teiníboq írátíáthro. Ite Manikánka eqmaq núwéh aníné animárá miáhnnsábé mó anínká ite né waní náinaraqmé mi aníné ápeqme íre tabanagia peh ahreraq kanawire úwe. Manikánka mi aníné náwéna apéqme ahreraq kanawire úwe.

Ahbabáq sansanká aiq pútare atona sansá saiqnaruahráhi ehwéhne.
(Mátíyu 18.6-9; Árúka 17.1-2)

⁴² Sísaga mó mahraréna, Wehukenínká ínénsabe aiq pútare aintéh aní ahbabáq sansa áugi ínaraqmé anotahtaq íre kawerire. Áugi anínká káriq aní áugi ínaraqmé wene anuopi anotah ebáh táhru táhrue púrúruia káwéhúpépéq tuparuahnana wánipipeq tupekítaq tahirímé aiq kaweri irino.

⁴³ Arene ayahnkaranká are ahbabáratana ínaraq mina kirasuo. Are peh morá áyáhnkáránkákák oga mérapeq pokinaraq aiq kawerinae. Are téhtaré áyáhnkáránkákák ahriahri iraipéq kaqauwáhnaraqmé anotah íre kawerinae. ⁴⁴ [Mitaq sene sinonka ahriahri ábe soinae. Mitaq íre puinkorahi iráipére.] ⁴⁵ Arene aigáránká are ahbabáratana ínaraq mina kirasuo. Are peh morá áigáránkákák oga mérapeq pokinaraq aiq kawerinae. Are téhtaré áigáránkákák ahriahri iraipéq kaqauwáhnaraqmé anotah íre kawerinae. ⁴⁶ [Mitaq sene sinonka ahriahri ábe soinae. Mitaq íre puinkorahi iráipére.] ⁴⁷ Arene auranka are ahbabáratana ínaraq mina piruo. Peh morá áúránkákák Manikánka wahnah wahnahnirabeq pokinaraq aiq kawerinae. Téhtaré áúránkákák ahriahri iraipéq kaqauwáhnaraqmé anotah íre kawerinae.

⁴⁸ Mitaq sene sinonka ahriahri ábe soinae. Mitaq íre puinkorahi iráipére úwe. (Aisaia 66.24)

⁴⁹ Sísaga mó mahraréna, Wehukenínká táhutahuqtaq sóreq ahbiorah-nanserah Manikánka ómi irobinataté ahbioqmarankéhe. ⁵⁰ Sóreq kaweq nanere. Sóreq auqmah naneq úkínaraqmé itega árahue kaweraranéhbo? Írakaumo. Sóreqka táhutahuq teorahi nanere. Mina inserah itene iyahnabo animári míáhrabeq pehwehrue méq kaweq soréq tahnsanue míáhiro úwe.

10

Sísaga wehga wene ahre kaqsueyabe irari ehwéhne.

(Mátíyu 19.1-12; Árúka 16.18)

¹ Sísaga mitaq suena Sorana aroipéq seberaebéq Súría marákórápéq pokúwara áhnte wehekéqká weba sáhatiówana wega ahriahri miraúnserahnue síwáhnorúwe. ² Péhrasi kegá Sísaba séra wega ahbabáq ehweh irarinkeheéra áhwárawe tagéra kasenára, Wehga wene ahre suewé mirao sansápo uwana ³ Sísaga sensabé, Mósísine ehwehnka anereiro úwara ⁴ sega wensabé, Mósísine ehwehnka mahraréna, Wehga wene ahre kaqsuanie ínaraqmé pépahqtaq sehiranue móawena kaq-suankéhe ire uwe.

⁵ Uwana Sísaga sensabé, Ite saiyoéq itene irupipeq págege onsabé, Mósísiga mi ehwéh sehiranúwe. ⁶ Wene ehweh íráhro. Wene ehwehnka mahraréna, Manikánka téh mah marákó marákó mirarotaq wega wehakaq ahreakáq mirarowe. ⁷ Minayabe wehga wenanoibone nah suena wene ahrrereq moráráq mía míaiagehe ire. (Stat 1.27, 2.24)

⁸ Se peh morá ániné áú tahnsa úkigehe. Minayabe se íre mó aní mó aní tahnsa méra peh morá ání tahnsa míagehe. ⁹ Manikánka wehakaq wene ahreakáq moráráq mía míao tao aritonsabe wehga wene ahre súéhneho úwe.

¹⁰ Sísareq we kéro kereqka nahupeq kibekutaq sega mónkakáq ahre sue sansansabé kasenuwe. ¹¹ Kasenuwana wega sensabé, Wehga wene ahre suena mó ahre meyharaqmé wega ebeq piah ahre ahbabáratena we íre kaweratéhre. ¹² Ahrega wenawehq auwena mó anítáq wehkínaraq wega ebeq piah weh ahbabáratena we íre kaweratéhre.

Sísaga, Káriq animárinchá ínéba sewíagehboq ahqáho arítého ú ehwehne.

(Mátíyu 19.13-15; Árúka 18.15-17)

¹³ Sísaga káriq animári táhtorankeheéra mó kegá meriqmera mórítówara we kéro kega mórító keyabé suwehgu aritera ahqáho arítówe. ¹⁴ Ahqáho arítówana Sísaga mina tagéna abiahnsa aritena sensabé, Mi káriq animári ínéba sewíagehboq ahqáho arítého. Káriq animárinchá ínénsabe aiq pútare aintáh serahno kegá Manikánka wahnah wahnahnirabeq awaq miagéhe. ¹⁵ Teiniboq írátíáhro. Káriq animárinchá Manikánka wahnah wahnahnirabeq-sabé sirutaboírowe. Peh morá sega onserahno kegá mibeq kioráhowe úwe. ¹⁶ Sísaga mi káriq animári sawiwna wene ayahnkarataté táhtoqme Manikánsabe, Kawerarite séhréh arito ue púrerúwe.

Áhnte mensáméhnsánkákáq ánínsabé árahue oga mérapeq awaq mianabo i ehwéhne.

(Mátíyu 19.16-30; Árúka 18.18-30)

17 Sísaga ahtapeq pokinaútaq wehga peheráh séna arehunseraráq ména wensabé kasenána, Íwáhnoraníno, arewe kaweq aní miahne. Oga mérapeq awaq mianíboq anerininkono úwe. 18 Uwana Sísaga wensabé, Aneqsabé kaweq aníne aintahno? Manikánka webataq kaweqtaq mía míaire. 19 Sehgióro ú ehwehmé aiq ahtebáhne. Mi ehwehmé mahraue kéhre. Mó aní subiq súého. Mó aníné ahre weh abariiyeho. Aebóiyeho. Mó keyábé péhe éhwéh arítého. Péhe éhwéhne mó kené ménsámehnsá meyého. Iteinoibone ehweh ireq se séhréh arítáhiro úwe. 20 Uwana wega Sísansabé, Íwáhnoraníno, iné pehgáriq mahbi míarau tanáhráqkákák amahnágaákák moke mina kawerue sehgiúge úwe.

21 Úwana Sísaga we tagéna arutaboiratena wensabé, Peh morá náneq íre miraóne. Are pokue moke matiahna ménsáméhnsá paiqmaqme móne mewe tabonah ke nário. Mirainaraqmé íópeq kaweq naneqmarí matiankehe. 22 Tabonah ke nárie iné séniro úwana mi anínká irena áhnte ménsáméhnsá ko púana wene arupeqme umeh agúwana pokúwe.

23 Sísaga pabeqme we kéro ke tagéna sensabé, Áhnte ménsáméhnsá matiáh kégá Manikánka wahnah wahnahnirabeq kieyabe anotah pagégéue mirao naneq mire úwe. 24 Úwara we kéro kega mi ehwehnsábé áhtenuwana Sísaga mó mahraréna, Náníbbáqmarino, ménsámehnsánsabe iwíáh iwíáho kégá Manikánka wahnah wahnahnirabeq kíransabé anotah pagégéue mirao naneq mire. 25 Kéhma anotah kane. Mi kanká wai abahrabahpipéq kéagínayabé págegeue mirai naneq mire. Mina inserah áhnte ménsáméhnsá matiéh ánínká Manikánka wahnah wahnahnirabeq kinayabé anotah pagégéue mirai naneq mire úwe. 26 Úwara sega mi ehwehnsábé anotah ahténéra Sísansabé, Minayabe insega oga mérapeq awaq miahráhiro uwe.

27 Uwana Sísaga se ebitáwéna sensabé, Wehukega íre miraorahwana Manikánka miraorahire. Peh morá Maniká wewega moke miraorahire úwe.

28 Úwana Pítaga wensabé, Itega moke mationa naneq sueq are kérone úwana 29 Sísaga mahraréna, Teiníboq Írátíáhiro. Ínénsabe sirutaboirára kaweq ehwéh teriera néne arambehri miraoneheéra sene nahme, sene marakówé súáhmé amahnága Manikánka áhnte mó 100 mó nárinkéhe. Nárinara sega áhnte nahmé, marakówé matiagehe. Néne arambehri miraoneheéra sinahnowarehwé siwahwarehwé sensibáqmarimé sensinoibowe sene animárimé súáhmé 30 amahnága áhnte mó kégá sensuwahrah úkigehe. Síbbákawaréhwé, sinahnowaréhwé, sinowaréhwé, animárimé áhnte úkigehe. Mah tanáhráq kaweq ehwehnsábé suwahríáhna kéga se síwíqqagehe. Mókake oga mérapeq awaq miagéhe. 31 Amahnága áhnte ebeq se kéga mi tanáhráq sinehe kigehe. Sinehe se kéga ebeq kigehe úwe.

Náhnbbáh 3 tanáhráq Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge ú ehwehne.

(Mátíyu 20.17-19; Áriuka 18.31-34)

32 Sísareq we kéro kereqka ahtapeq méra Sarúsarama suwahpeq kure Sísaga ebeq kúwara sega áhtenuwe. Anehe ku kéga áhruewe. Sísaga airápété téhraníté we kéro keyabé síáhrabéna sensabé mó kéga we miraoneherau ehwéh mónkakák teriuwe. 33 Teriena, Írátíáhiro. Ite Sarúsarama suwahpeq pokonaraq sega iné wehukení úku animé Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqpa mónuankéhe. Mónuwehrara sega iné, Subiq súáhiro aritera nahnsó kebá mónuwehrara 34 sega niwiréh

aintera tehqni aintera sehikarankákáq árétí sáhtáté nubiq marera nubiq suagéhe. Nubiq súéhra na íné pukéna apahtáro wéhékáhtáq oga úkinauge úwe.

Sémísireq Sónireq anotah anité úkényabe suwahbó ehwehne.
(Mátíyu 20.20-28)

³⁵ Sémísireq Sónireq Sébérine ahninkáwárarégá Sísaba séra wensabé, Íwáhnoraníno, ite iuwahbeh naneq, itega teawéya naneq, miraúno uye. ³⁶ Uyana wega sensabé, Aneq miraitanínkono úwe. ³⁷ Úwara sega wensabé, Arega wahnah wahnahnónarabeq íopeq miéhnagake ite mó animé arene ayah púeq mó anímé arene ayahnaperue tútuue míagehe aito uye.

³⁸ Uyana Sísaga mi abáráhréyábé, Itega tenieya ehwéhnsábé íre iwíáhóye. Íre iwíáhóye éna pabeqme ehwéh mahraréna, Ínéga no kahpúipéqté náneq itega moq nahrahoyo? Mó kegá íné núwéhrarabeq sénirahráhojo úwara sega wensabé, ³⁹ Itega miraorahúye uye.

Uyana Sísaga sensabé, Ínéga no kahpúipéqté náneq itega moq nayeheta-woye. Mó kegá íné núwéhranserah ite moq iuwaneherawoe. ⁴⁰ Peh néne niyah púpeqkákáq niyahnapeqkákáq tútuue miéhra ke omaq sitewé íre néne arambehri wire. Manikánka omaq sitéh ánitégá mitaq tútuue míayeherawoye úwe.

⁴¹ Úwara inayáhnkú we kéro kega mah ehwéh irera Sémísireq Sónireqsabé suwehgu aritówe. ⁴² Suwehgu aritówara Sísaga moke we kéro keyabé, Ínéba sewiáthro éna sensabé, Mah marákóipéqté sánsámé mó kegá sene ehweh sehgeheéra wahnah kegá wahnahnarítáhe. Sene anotah wehwárinká, Itene ehweh ireq sehgióro éra págegeue wahnah arítáhe. Mi sansá aiq tagariáhe. ⁴³ Itewe mi sansá íre oro. Ahqáho. Íné anotah aní míanie iwíáhi anínká wereq miáh ké séhréh aritankéhe. ⁴⁴ Néne iyahnabone wahnah míanie iwíáhi anínká sene arambehriraq séhréh aritankéhe. ⁴⁵ Íné wehukení úku animé mó kegá íné séhréh aintageheéna tutaugo? Írakaumo. Ínéga mó ke séhréh aritanieéna tutaage. Áhnte ke oga míagehboq se merirena kaweritanieéna pukinie úwe.

Sísaga aura pira áni kawerato ehwehne.
(Mátíyu 20.29-34; Áruká 18.35-43)

⁴⁶ Sísareq we kéro kereqka Séríko suwahpeq kuwe. Segá Séríko suwahpeq suaneherataq áhnte mó kegá kérowe. Aura pira áni wenáwiq Pátiméúsi ahnayehráq tútuue ména ineh inehuwe. We Tíméúsine ahninkáwáe. ⁴⁷ Wega tútuue ména, Sísá Néhsara suwahpeqte ánínká kouwekire u irena anotahtaq mahraréna, Sísao, Tébitine anahwao, ínénsabe arutaboira into úwe. ⁴⁸ Úwara áhnte kegá wensabé awehgu atera, Ehiya miahno uwana wega íre túbáh agia peh anotahtaq mó mahraréna, Tébitine anahwao, ínénsabe arutaboira into úwe. ⁴⁹ Úwana Sísaga mitaq kowéna, Mahbeq súno teawéro úwara sega aura pira ánínsábé áhrabéra, Iwíáh iwíáhé irigúno. Arensabé áhrabire uwana ⁵⁰ wene káhq ambántá akairuena apubúue kie irigie Sísaba súwana ⁵¹ wega wensabé, Aneq mira atanínkono úwana aura pira ánínká wensabé, Íwáhnoraníno, íné taganiboq néne niura kawerainto úwana ⁵² Sísaga wensabé, Pehwehrue pokéwanno. Ínénsabe aiq pútare aintahnaga aiq kaweratóge úwana wene aura apubúue kaweragúwana ahtapeq Sísá kérowe.

11

Sísaga Sarúsarama suwahpeq kú ehwehne.

(Mátíyu 21.1-11; Áríka 19.28-40; Sóni 12.12-19)

¹ Sísareq we kéro kereqka Sarúsarama suwahpeq wahtotaq kíútaq sega Óríwi sawéhrápéq kíúwe. Mi sawéhwé Páitápási suwahpeq Pétáni suwahpeq wahtotaq kéhre. Mi sawéhráq kíútaq Sísaga we kéroya anité eqmaq suanaútaq ² sensabé, Isebeq wahtotaq ke suwahpeq pokotao. Mitaq kirataq iyaráh ká tónki áráh q wehuke íre áhkókóue nogí ká tagéta pugeqme meqme setao. ³ Pugeréhrataq mó anínká itensabé, Aneqsabé pugerehyo ínaq wensabé, Itene Wahnah áhkókóue kinkeheéta meroye. Wega mótaq tónki eqmarahnana kéna sinkehe teawétao éna eqmaq suowe.

⁴ Eqmaq suowara pokue anotah ahtápéq onsa kéhrabeq iyaro tonkí áráh q tagéra pugeróye. ⁵ Pugeróyataq mitaq iriwe mió kega sensabé, Aneroyo? Tónkiwe aneqsabé pugerehyo uwara ⁶ sega Sísaga teriu ehweh teríúyara sega sensabé, Meyáhta uwe. ⁷ Meyáhta uwara tónki áráh q Sísaba seweqmera sene korósi mi kané abobiahtaq uwiq máróyana Sísaga mi tonkíné abobiahtaq kierútu agúwe. ⁸ Áhnte kegá Sísansabé iwíáh iwíáh ató púara sene korósi ahtapeq uwiqme abaeue móarówara mó kegá uworapeqté áwánká ánáhakaq áyáhnáwé apiwe ahtaqqeq awahrirarówe. ⁹ Sísareq moráráq ebeq ku kereq anehe ku kereqka anotahtaq mahraréra, Itene Wahnah áwirue si anínsabé iwíáh iwíáh atone. ¹⁰ Tébiti iteriboga naho wahnah wahnahnúnserah kawerue wahnah wahnahnína anínsabé iwíáh iwíáh atone. Maniká íópeq miéhraq wensabé iwíáh iwíáh atone uwe.

¹¹ Sísaga Sarúsarama suwahpeq kiena Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq kibekéna mitaq moke ko naneq aurankaue tagówe. Penkinaúnsabe wereq we kéro kereq airápété téhranitégá mitaq suera Pétáni suwahpeq pokuwe.

Sísaga awankánsabe sera íre iyankéhe ú ehwehne.

(Mátíyu 21.18-19)

¹² Ahbiah tahnsá sega Pétáni suwahpeq suera ahtapeq sutaq Sísaga arupibiúwe. ¹³ Arupibiúwana ánáhakaq áwánká móbeq tagéna awankánara sabátáhq koragówana íre serankakáq peh ánáh kowe. Sera íre iyo tanahráq púana sera írakaunúwe. ¹⁴ Írakaunúwana Sísaga mi awánkánsabé ehweh taweana, Mókake sera íre iyéhna puara mó kegá arene sera íre íséwe naneherawoe úwara we kéro kega wene ehweh írówe.

Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wíráipéq paiqnanánu ke máhpeq kaqsuo ehwéhne.

(Mátíyu 21.12-17; Áríka 19.45-48; Sóni 2.13-22)

¹⁵ Sísareq we kéro kereqka Sarúsarama suwahpeq kíútaq Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wíráipéq kibekéna mitaq paiqnanánu ke máhpeq kaqsuowe. Kaqsuena móne paiqnanánu kené wéhuwehu tahbéwári pioruena kiboki paiqnanánu kené síahwarí pioruena paetarara aruowe. ¹⁶ Paetarúena sensabé, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wíráipéqmé itene ménsámehnsá íre mewe nógóro aritowe. ¹⁷ Íre mewe nógóro aritena síwáhnoréna, Manikáne ehwehnka mahraréna, Néne nahme mah kehiná kéhínánká púreré nahne áwiratagéhe íre. *(Aisaia 56.7)*

Itega miraonka mah nahmé aebó kégá mehwatíáhnserah nah úkire úwe.

¹⁸Úwara ómi mitaq sáhuríó kega Sísane ehwehnsabé áhtenu puara Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka tagéra Sísansabé áhreéra, We árahue subiq suanéhnkono éra sío síouwe.

¹⁹Íó tupekútaq Sísareq we kéro kereqka Sarúsarama suwahpeq suera pokuwe.

Púrerínaraq aiq pútaq náninawire íwíáhi anínká meyankehe ú ehwehne.
(Mátíyu 21.20-22)

²⁰Ahbiahipeq sega Sarúsarama suwahpeq kouwekoneherautaq ehyatagú awánká tagwana aiq moke ehyatagúwe. ²¹Ehyatagúwana Sísaga mi awánká teawu ehwehmé Pítaga ahreeraq matawéna Sísansabé, Íwáhnoraníno, tagáhno. Inokáh arega ehweh teawátóna awánká aiq ehyatagire úwana ²²Sísaga sensabé, Manikánsabe aiq pútare atáhro. ²³Teiníboq írátíáhro. Wehukeníká sáwéhyabe teawena, Sáwého, arega mitaq sue anotah kawéhúpípéq kogahno teawínaraqmé mirainawire. Wega teawina ehwehnsabé árahinabomo íwíáh íre ínaraq peh ínega iraru ehweh aiq pútaraginawire íwíáh ínaraqmé mirainawire. ²⁴Teiníboq írátíáhro. Ite púrerirataq aiq pútaq náninawire íwíáhirataq náninawire úwe.

²⁵Sísaga mó mahraréna, Are iriwe púrerina tanáhráq mó anínsabé abiahnsa atéhnaq wene ahbabáqsabe íre íwíáhue ahreeraq matiahno. ²⁶[Íópipeq miéh Ítéribógá arene ahbabáqsabe íre íwíáhinkeheé abiahnsa atéh ániné ahbabáqsabe íre íwíáhue ahreeraq matiahno úwe.]

Sísansabé, Insega miraúno atáráiro u ehwéhne.
(Mátíyu 21.23-27; Áruká 20.1-8)

²⁷Sega Sarúsarama suwahpeq mó sure Sísaga Manikánsabe íwíáh íwíáh atáh náhtápéqté wiráipéq nogutaq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Asiu kené abowah wehreqka weba séra ²⁸kasenéra, Arega miraóna naneqme árahinie miraono? Insega miraúno atéhnsabé miraono? Teio uwe.

²⁹Teio uwana Sísaga sensabé, Ínéga itensabé moq kaseninie. Kasenona ehweh teníratáqmé ínénsabe miraúno aintarái aní teiníe. ³⁰Teiníe éna Sóniga wání meri merininkeheéna insega eqmaq áuwátáiro? Manikánka eqmaq áuwátáiro? Peh wehukega eqmaq áuwátóo? Teniéro úwe. ³¹Teníéro éna, Teníratáqmé ínénsabe miraúno aintarái aní teiníe úwara sega epéq sío síoéra, Anere teawénéhnkono? Manikánka eqmaq áuwátáire teawénaraqmé wega itensabé, Aneqsabé wene ehwehnsabé íre aiq pútare atáro inae. ³²Ite wehukega Sóni eqmaq áuwátówe moq íre teaweráhúne uwe. Ómi mó kégá, Sóni aiq pútaq Manikáne ehweh irari aní míre íwíáhunsabé sega mi keyábé áhreu puara ³³Sísansabé, Sóniwe insega eqmaq áuwátáiramo. Ite íre tagarione uwana Sísaga sensabé, Itega íné íre teníewe. Minayabe ínega moq ínénsabe miraúno aintarái aní íre teiníe úwe.

12

Sotáq wahnahnuro ahbabáq keyábé pabeqme ehwéhne.
(Mátíyu 21.33-46; Áruká 20.9-19)

¹Sísaga Asiu keyábé pabeqme ehweh mahraréna, Wehga sonsoqme náhniáq sera ayu uqmarena wirarena wahnahnína uqná peataire. Pearena

náhníáq sera ano kunubaipéq sarerankeheéna mata ubuqmarena mó keyábé, Néne sotáq wahnahnue náwe soqintewáhro aritena mitaq suena íre wahto wáhnaupéqté ké suwahpeq pokuraire. ² Náhníáq sera irai tanáhráq ákáhtaq koweankeheéna wene arambehri aní sotáq wahnahnuro kebá eqmataire. ³ Eqmatairara sotáq wahnahnuro kegá we táhtoqme sera íre náwasa subiqmarera kaqsúówe. ⁴ Kaqsúówana so aboga mó arámbéhrí ání seba eqmatairara sega wene ayahqnotaq subiq marera íre kaweq sansá atárówe. ⁵ Íre kaweq sansá atárówana so aboga mó aní eqmatairara sega we subiq sutowana mó wene arambehri ke eqmaq sutairara sega mó tahmáró subiqme kaqsuera mó tahmáró subiq sutowe. ⁶ Subiq sutowana peh morá mó aní míaraire. Mi wehné arunáwí áhnínkáwá míarairana wega íwiáhéna, Nénahni púara sega wensabé áhtenára wene ehweh iragéhe éna anehe wenahni eqmataire. ⁷ Eqmatairara wahto kuraitaq sotáq wahnahnuro kegá we tagéra seye náhenéra, So abone ahnínkáwá aiq sire. Mah so awaq mianéhqoq we subiq suanéhe íwiáhéra ⁸ we táhtoqme sopípéq subiq suera wene anonka máhpeq tuparutowe.

⁹ Wenahni subiq sutonsabé so aboga mi ke anere aritankého? Teiníboq íratíáhro. So aboga wene sotápéq séna wahnahnuro ke subiq suanawire. Subiq suena wene so mó ke kawerue wahnahnigeheéna eqsítankéhe.

¹⁰ Eqsítankéhe éna, Minayabe Manikáne ehwehnka íné éhweh maharána, Nah piáh kegá suto wahqká moke nahwiahnsanse kiotaikire.* ¹¹ Itene Wahnahnka mirainsabé itega, Kaweq sansáne íwiáhuéne íre. (*Buk Song 118.22-23*)

Itewe mi sehirá íre ahtebaho úwe.

¹² Úwara wene ehweh irera seye náhenéra, Sísaga mah pabéqmé éhwéhnue itepi parobehre íwiáhuwe. Mira íwiáhu puara sío síoéra, We táhtoqme karábúsiipéq móatanéhe éra peh mitaq sáhuríó keyabé áhreunsabe mó íwiáhéra Sísá auwera pokuwe.

Sega Sísansabé, Táhkísi moné awenéhknono kasenu ehwéhne.
(*Mátítyu 22.15-22; Áríka 20.20-26*)

¹³ Asiu wahnah kegá táhmaro Péhrasi kereq táhmaro Érótime iyahnaboreqsabé, Sísaga áhwára áhwára ehwéh irarinkehboq áhwárawe tagéq pokue págegeue kogasenoro éra eqmaq súówe. ¹⁴ Eqmaq súówara kure Sísansabé, Íwáhnoraníno, ite tagarionawe arewe aiq pútaq ehwéh iraréna aní móne. Arega anotah kereq pehgáriq kereqsabé peh monseráh íwiáhóne. Arega wehuke íre ehnenia peh Manikáne sansá tábúsoqme pahsuqme íwáhnoróne. Minayabe teio. Aneq íwiáhono? Itega Aroma kené wahnahme Sísáhrí táhkísi moné awenéhknono? Árahonehnkono uwe.

¹⁵ Árahonehnkono uwana Sísaga sene epéráhpéru íwiáh tagéna sensabé, Aneqsabé íné áhwárawe tagéq níwíoqnaho? Ebah moné taganiboq mewe sero úwara ¹⁶ sega peh morá ébáh moné ábóraq márówe. Ábóraq márówana wega sensabé, Mah monéráq insene píkáshakák áwíqkakaq kehro úwara sega wensabé, Aroma kené wahnah aní Sísáhrine uwe.

¹⁷ Uwana wega sensabé, Aroma kené wahnahne náneq wewe náwéro. Manikáne naneq wewe Maniká náwéro úwara sega wene ehwehnsabé áhtenuwe.

* 12:10: Aigárapéqté éhwéh Mátítyu 21.42 tagáhno.

Manikánka pukia ké iriwe oganúq sitankéhe ú ehwehne.

(Mátíyu 22.23-33; Árúka 20.27-40)

¹⁸ Sáyúsi kewé pusa ké íre iriwe oganúq sitankéhe íwíáhu kee. Táhmaro mi kegá Sísaba séra wensabé, ¹⁹ Íwáhnoraníno, Mósísine sehiranka maharéna, Íre aninkákáq wéh pukínaraq wenábáqka kéweiní meyankehe. Mi inínká maqmarahna animári wenawahne animári míageheéna meyankehe íre. *(Lo 25.5)*

²⁰ Minayabe abapete téhraníte se ábárahnahnah míarowe. Siwahwágá ahre mewena íre aninkákáq uraitaq pukuraire. ²¹ Pukurairana náhmbáh 2 abaqkávágá awahwáné kéweiní mewena íre aninkákáq uraitaq pukurairana náhmbáh 3 abaqkávágá moq monseráhnuraire. Moke mi abárahnáhnahka mi iní mótaq mótarue mewera íre aninkákáq urotaq orah animári pukurowe. ²² Moke mi abápéqté téhraníte se ábárahnahnah mótaq mótarue mi kewéini mewera íre aninkákáq urotaq orah animárinká pukurowana sinehemé mi iní moq pukuraire. ²³ Moke mi abárahnáhnahka mi iní meronsabé iriwe oganúq sitahnaraq insene ahre míanabo kasenuwe.

²⁴ Kasenuwana Sísaga sensabé, Itewe Manikáne púkuipéqté séhíránkákáq wega págegeue miraorahi sansánkákáq íre ahtebah puag áhwára áhwára ahbabáq iwíáhowe. ²⁵ Manikánka pusa ké iriwe oganúq sitahnaraq se peh íópeqté ké tahnsa mía míagehe. Mi tanáhráq wehga ahre íre meyagéhe. Ahrega íre wehkigehe.

²⁶ Pusa ké oganúq sitahnayabé Mósísiga sehgióro ú sehira íre sáhnsahoo? Uworapeqté káriq awanká irarehnsabé sehiramé Manikánka Mósísinsabé mahraréna,

Íné Ébárahmane Maniká múge. Íné Áhísáhkine Maniká múge. Íné Sékópáne Maniká múge úwe. *(Kisim Bek 3.2,6)*

²⁷ Manikámé íre pusa kéné Manikáne. Írakaumo. We peh oga miáh kéné Maniká míre. Minayabe itega íre tábúsoqme iwíáhowe úwe.

Manikáne kiotaiki şansánsabé éhwéhne.

(Mátíyu 22.34-40; Árúka 10.25-28)

²⁸ Mósísiga sehgióro ú ehweh síwáhnori aní mitaq súwara Péhrasi kegá ehwehuwana irowe. Sísaga Sáyúsi kené kase ehwehnsabé tábúsoqme teriu púana wega Sísansabé kasenéna, Sehgióro ú ehwehmé aneq ehwehmká mó ehwéh kiotaikiro úwe. ²⁹ Úwana Sísaga wensabé, Kiotaiki ehwéh teaweniboq iro.

Ísara keo, írátíáhiro.

Maniká itene Wahnah peh morá ání míéhre.

³⁰ Maniká itene Wahnahnsabé irutaboiroro.

Moke itene irupipeqkákáq

moke iteiwankákáq

moke itene iwíáhópipéqkákáq

moke itene págege inónkánkákáq

Manikánsabe irutaboiroro.

Mah ehwehmé moke mó sehgióro ú ehweh aiq kiotaikire. ³¹ Mó kiotaiki ehwéh iro.

Arerensabé arutaboironanserah

mó anínsabé moq arutaboirúno.

(Lo 6.4-5; Wok Pris 19.18)

Mó sehgióro ú ehwehmká mah ehwéhtaré íre kiotaikire úwe.

³² Úwana síwáhnori anínká Sísansabé, Íwáhnoraníno, arega aiq tábúsoqme iraréne. Manikámé peh morá ánine. Peh morá webatare. Arega aiq pútaróne. ³³ Itega Manikánsabe moke itene irupipeqmé, moke itene iwíáhipeqmé, moke itene págege inónkámé irutaboírúnawe, anotah kawéq sánsáne. Iteitensabé irutaboírúnanserah mó anínsábé moq irutaboírúnawe anotah kawéq sánsáne. Wehukega ménkámehnká subiqme agewe Manikánsabe titiraruqarurowe. Arutaboíré sansanká moke titiré sansa kiotaikire úwe.

³⁴ Úwana Sísaga we ahtebeh ehwéh irena wensabé, Manikánka wahnah wahnahnirabeq arewe wahtotaq míahne úwara míó ke síáhtónsabe mó ehwéh íre kasenuwe.

Manikánka omaq ato aní éhweh Sísaga kasenú ehwehne.

(Máttyu 22.41-46; Áruká 20.41-44)

³⁵ Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wíráipéq síwáhnoréna míó keyabé, Mósísine ehweh síwáhnoro kegá, Manikánka omaq ato aní kow-eriréh ánime we peh Tébitine anahwa wíre ewe. Mi ehwéhmé aneqsábé irareo kasenéna ³⁶ Manikáne Awanka Tébiti iwíáh atowana igonkó pukúipéq sehiranúwana mi ehwéhnká mahraréna, Maniká itene Wahnahnka néne Wahnahnsabé, Niyah púpeq tútuue miéhnaraq arene naruo saiqnariankehe atóge úwe ire. *(Buk Song 110.1)*

³⁷ Tébitiga mi anínsábé, Néne Wahnahne ato puana we árahue wene anahwa míanabo kasenúwe.

Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka ahbabárowe ú ehwehne.

(Máttyu 23.1-36; Áruká 11.37-54, 20.45-47)

Kasenúwara áhnte wehukégá wene ehweh irera anotahtaq iwíáh iwíáhowe. ³⁸ Sísaga síwáhnorútaq mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro kegá mira onserahnijeho. Mó kegá se tagéra sensíwíq pankerageheéra íre wahto korósí úbíqmera nogówe. Segá máhkétirapéq nogótáq mó kegá se mehweh ariteyabe suwahbehre. ³⁹ Momiwí nahtápéq pokotaq peh kaweqtapéq tútuue méyabe suwahbehre. Táhtuhurorabeq abowah wehwári tútuue miáhrabeq méyabe suwahbehre. ⁴⁰ Segá kéweinínsónsábé péhe éhwéh teriera sene ménsámehnsánkakaq sene nahnkakaq mewe meweowe. Mó kegá ite kaweq-taq miáh ké wóe igheéq wehuke miáhtáq íre wahtotaq púreq aruqarurowe. Mirao puana Manikánka ehweh aritahna tanáhráq se anotahtaq kamah arinkéhe úwe.

Tabonah inínká Maniká náwu monéyábé éhwéhne.

(Áruká 21.1-4)

⁴¹ Wehukega Maniká móne náuwrabeq Sísaga wahtotaq tútuue míowara áhnte kegá séra sene móne mitaq náuúwana tagówe. Tagówara áhnte monéákáq kegá áhnte moné náuúwe. ⁴² Náuúwana tabonah kéwéinínká séna káriq monéraré náuúwe. Mi monéraré peh morá ákáhtaq pabusa móné tahnsane.

⁴³ Sísaga we kéro keyabé, Ínéba sewíáhro éna teiníboq írátíáhro. Mah tabónáh kéwéinínká náwi mónégá moke mó kegá náué móné kiotaikire. ⁴⁴ Segá sene pehipi matiáh móné náuéwana mah tabónáh kéwéinínká moke wene matiéh mónéwé aiq náuíre. Ai q náuí púana amahnága táhtuhauq paiqmarahna moné íre kéhre. Minayabe wega náuí mónégá moke mó kegá náué móné kiotaikire úwe.

13

Sísaga, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh íre kaweraginawire ú ehwehne.

(Mátíyu 24.1-2; Árúka 21.5-6)

¹ Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtáqté wíráipéqté tueyokútaq we kéro anínká wensabé, Íwáhnoraníno, tagáhno. Nah kéh ébáhmé áhnte kaweq ébáhne. Áhnte kaweq ébáh náhmári tagáhno úwe. ² Úwana Sísaga wensabé, Amahnága mi anótáh náhmári aiq tagahno? Mi peréhnéhnia ébáhmári miraue íre moráráq kagainae. Peh moke paentárara aruaneherawoe úwe.

Sísaga anehe tanahráq íre kaweq sunúq sínawire ú ehwehne.

(Mátíyu 24.3-14; Árúka 21.7-19)

³ Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh korabeq seberiopéq Óríwi sawéhrápéq Sísá tútuue míowara Pítareh Sémísireh Sónireh Ehntarurehga weba séra kasenuwe. ⁴ Kasenéra, Arega métáq irarénawe ahkake miraoneherabo? Miraonehera irataq aneq ábóraraginabo uwe.

⁵ Uwana Sísaga wensabé, Mi tanáhráqsábé mó kené péhe éhwéhnábé aiq pútare aritéhboq auráq matawéq tagaríáhro. ⁶ Áhnte kegá mótaq mótarue néníwírué séra, Inéwé Manikánka eqmaq núwéh áni múge irarirataq áhnte kegá sene péhe éhwéhnábé aiq pútare aritagéhe.

⁷ Mi tanáhráq ebehowe ira ehwéh ireq mó ebehowe sóiriq ehwéh íréhrataqmé íre áhreoro. Téhwe teiú náneq ebeq sínana anehe tanahráq íre apubúue sinae. ⁸ Mó kehinánseq mó kehinánseqka ebhoneherawoe. Mó wahnáhné awahrahreq mó wahnáhné awahrahreue ebhoneherawoe. Mitaq mahtaq máríinae. Ehwehranae. Minawarinká uwo uwoira tanáhráq áhwáranae úwe.

⁹ Sísaga mó mahraréna, Kawerue auráq matiáhro. Segá ite kaunsíri ke kottorarabeq móitera sene momiwí nahtápéq áréti sahtaté iubigéhe. Néne sánsá sehgiónsábé ákáhtaq wahnáh kéreq anotah wahnáh kéreqka ehweh aitageheéra seba móitagéhe. Mi tanáhráq néne ehweh terigéhe. ¹⁰ Téhwe kaweq ehwéh moke mah kehiná kéhiná teri terinigehe. ¹¹ Segá ehweh aitageheéra táhtoqme meiqmera móíúwéhrataq itega irarira ehwéhnábé iwíáh kikiriyeho. Írakaumo. Mi tanáhráq Manikáne Awanka iwíáh aitahna ehwéh irarero. Mi tanáhráq íre iteitene ehweh irarigehe. Manikáne Awanka iwíáh aitahna ehwéh irarigehe. ¹² Subiq suageheéra siwahwárehga sibákawaréh móruehrara sibákawaréhga siwahwáreh móruagéhe. Subiq súáhro aritagéhe. Sibowárehga monseráhnue sene animarí móruagéhe. Animarínká sinoibonsabé abiahsa aritera subiq súáhro aritagéhe. ¹³ Néne sánsá sehgió púara ómi kegá itensabé íre suwahbanae. Néne sánsá íre susa anehe tanahráqkákákq peh kawerue sehgirataq Manikánka ite meirena oga mérapeq móitankéhe úwe.

Sísaga íre kaweq sunúq sínaraqsábé teriu ehwéhne.

(Mátíyu 24.15-28; Árúka 21.20-24)

¹⁴ Sísaga mó mahraréna, Íre kaweq ahbábárorahi naneq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáhrabeq maragéhe. Mitaq órira kahnara tagagehe. Mah sehirá tagah keo, iwíáhue tagahro. Mi tanáhráq Súría marakórápéq miéhrtataq sawéhrapeq pehbeheráh pokoro. ¹⁵ Mi tanáhráq máhpeq miéhrtataq itene ménsámehnsá kiweyaneheq nahupeq kibekiyehboq pehbeheráh pokoro.

¹⁶ Sotápéq miéhraq itene korósi koweyaneheéq itene nahtapeq kouwekiye-hboq pehbeheráh pokoro. ¹⁷ Mi tanáhráq kía miéhra inínsónseq inahunah inínsónseqka íre pehbeheráh pokorahi puaq sensabé irutaboiroro. ¹⁸ Ah áhnte karíéhínagake mi íré káwéq súnúq sínehboq púreroro. ¹⁹ Mitaqkake anotah íre kawéq sunúq sinawire. Manikánka mah marákó márákó mirarotaqkákáq amahnágaákáq mina tahnsa sunúq íre kéhre. Mókake mó mina tahnsa sunúq íre sinae. ²⁰ Íre sinae éna, Manikánka aiq iwíáhéna, Íné túbáh agonaraq mi sunúqká ómi mah kehíná kéhíná subiq suahráhire. Ómi subipáhraruehneho éna mi tanáhráq wahtonaraníe iwíáhúwe. Mira iwíáhúnsabe wega omaq sitéh keyábé arutaboiri puana mi tanáhráq wahtonaruankéhe úwe.

²¹ Sisaga mó mahraréna, Mi tanáhráq mó kegá itensabé, Tagahro. Ite meirena kaweraintankeheéna Manikánka omaq ato animé mahtaq miéhre irara mó kegá itensabé, We isebeq miéhre igehe. Sene péhe éhwéhsabé aiq pútare aritého. ²² Íné Manikánka omaq intáráni aní múge irarira kereq íné Manikáne ehweh iraru aní múge irarira kereq péhepehe éhwéhnue senehera-woe. Sega sirataq ótaq sansánkákáq anotah pagégé sánsánkákáq miraigehe. Áhnte kegá sene ótaq sansá tagéra sensabé aiq pútare aritageheéra mi sansá miraigehe. Manikánka omaq sitéh kégá moq sene péhe éhwéhsabé aiq pútare aritageheéra miraigehe. ²³ Moke teiú náneq mókake ábóragína puaq auráq matawéq tagariáhro úwe.

Anehe íné wehukení úku anínká tuinauge ú ehwehne.

(Mátíyu 24.29-31; Áríka 21.25-28)

²⁴ Sisaga mó mahraréna, Mitaqkake íre kawéq sunúq sótaikínaraq pópoqnah íre patahinae. Inokáhpq íre íónitanae. ²⁵ Wehyoqmari íópeqté meginæ. Íópeqté págege naneqmarí moke kúrugúruinae. *(Aisaia 13.10, 34.4)*

²⁶ Mi tanáhráq íné wehukení úku anínká piribirioyahnkakaq téhreh naneqkákáq págegeue tuonara tagagehe. ²⁷ Túónagake pembiáhnka anotah éhwéhnínaraq Manikánka wene íópeqté ké eqmaq suankéhe. Eqmaq suena wega omaq sitéh keyábé, Moke mah marákó márákórápéqté mitaqté kéweriqme mahtaqté kéweriqme ue ue meriqme sero inkehe úwe.

Sísane ehweh íre parabagia peh ahriahri kagainawire i ehwéhne.

(Mátíyu 24.32-35; Áríka 21.29-33)

²⁸ Sisaga mó mahraréna, Awankánsabe iwíáhue tagéq iahtebahro. Awanká ayahnawe anonkakaq kahhanna ánáh aunínaraq itega iwíáhéq, Ópeq áhníbórá sire aiq ahtebóne ewe. ²⁹ Mina onserah moke teiú náneq ábóragínaq tagéq íné túóna tanáhráq aiq wahtotarire igehe. ³⁰ Teiníboq írátíáhro. Amahnága oga miáh kégá ómi pehipi íre pukigehe. Ebeqme moke teiú náneq ábóragínaq tagéq anehe pukigehe. ³¹ Íópeqkákáq mah marákó márákóákáq parabagínana ínéga teiú éhwéhmé íre parabagia peh ahriahri kagainawire.

Sísa tuína tanáhráqmé ómiga íre iahtebóna ehwéhne.

(Mátíyu 24.36-44)

³² Sisaga mó mahraréna, Íné túóna wehekáhnkákáq áhwahakáq ómiga íre ahtebahwe. Íópeqté kégá íre ahtebahwe. Íné Manikáne ahninkáwágá moq íre ahteboge. Peh morá Maniká Iteriboga webataq mi wehekáh tagariéhre.

³³ Túóna tanáhráq ite íre tagariáh púaq níwénunéq kawerue auráq matíáhro.

³⁴ Íné túónaraqmé wehga íre wahto ah nóginserahne. Wegá wene nahtapeq

suena pokinaitaq wene arambehri ke wahnah arámbéhrírác sítéhre. Mó aní mó arámbéhrírác mó aní mó arámbéhrírácúe sítéhre. Ahnansahraq wahnah atéh ánínsábé, Kawerue aurác matiahno éna pokire. ³⁵ Mina inserah íné anotah Wahnáh túóna tanáhrác íre tagariáh púaq kawerue aurác matiáthro. Íó tupekínaraqpópoq inokáhnabubupopoq kokórega téh ehwehnínaraqpópoq ahbi-ahipeqpópoq tuinauge. ³⁶ Apubúue túónaraq íte sugéhboq peh kawerue aurác matiáthro. ³⁷ Itensabé teiú éhwéh ómi mah kehiná kéhiná teriúge. Níwénunéq kawerue aurác matiáthro úwe.

14

Wahnah kegá Sísá subiq suaneheéra moraénu ehwéhne.

(Mátíyu 26.1-5; Áruká 22.1-2; Sóni 11.45-53)

¹ Ahrina tahnsá sótaikú iahrerac ko tanahrác íre múi páréti né tanahrác wahtonútaq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka sío síoéra, Sísawe árahue epéq táhtoqme mósubiq suanehnkono íwiáhuwe. ² Mira íwiáhéra, Áhnte wehekéqká táhutahurirataq ehwehéra tobehiehboq Sísá pehraganehe uwe.

Peh morá íninká Sísane ayahnopeq wéri abaq ato ehwehne.

(Mátíyu 26.6-13; Sóni 12.1-8)

³ Pétáni suwahpeqte áni Sáimóniwe anotah nao wagú anine. Minayabe mó kegá, Náonkakaq Sáimónie ue wéhuwehu áwirátówe. Sísaga Pétáni suwahpeq ména mi aniné nahtapeq táhutahurúwana peh morá íninká áhnte moné tahnsa wéri ántéhyá mewe síuwe. Mewe séna mi antéhyá piteruqme Sísane ayahqnopeq wéri antiatowe. ⁴ Antiatowara táhmaro mío kega abiahsanéra seye náhenéra, Mi weriwé aneqsabé pehipi antiatehro? ⁵ Íre pehipi antiatéhtác tahirímé mi weri paigmarena 300 moné mewena mi moné tabonah ke nári irino éra mi ínínsábé awehgu atówe.

⁶ Awehgu atówana Sísaga sensabé, Mi iní pehragatáthro. Aneqsabé awehgu ataho? Wega mira aintéh sánsámé kaweq sansáne. ⁷ Tabonah kewe ahriahri iteba mía míaowaq íte iuwahbáhnagake séhréh aritahráhowe. Ínéwé ahriahri iteba íre mía míainie. ⁸ Mi íninká aiq miraorahi sansá aiq miraire. Íné maisarageheéna mi íninká ninonka abaq intéhre. ⁹ Teiníboq írátíáthro. Mah marákó marákó kaweq ehwéh teri terinirataq wega amahnága mirai naneq ehwehnkákác terigéhe. Terírataq íréhra kegá wéri abaq intéh ínínsábé íwiáhigehe úwe.

Súrásaga wahnah keyábé, Ite meiqmena Sísaba móitanie ú ehwehne.

(Mátíyu 26.14-16; Áruká 22.3-6)

¹⁰ Sísá kéro ke airápété téhranité miówe. Sebaté áni wenáwiqtare Súrása Ísíkáriótie. Wega Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéba pokue sensabé, Sísá iteba méauwanie úwe. ¹¹ Méauwanie teriuwara íwiáh íwiáhéra móne awenéhboq miraúno uwana Súrásaga kowe aritena se Sísaba mórite tanáhráqsábé íwiáhue kabarúwe.

Sísareq we kéro kereqka morárác táhutahuru ehwéhne.

(Mátíyu 26.17-25; Áruká 22.7-14,21-23; Sóni 13.21-30)

¹² Íre múi páréti né tanahrác ebeqte wéhékáh sótaikú iahrerac ko tanahrác sútaq Asiu kegá sipisípiq árahq subiqme titiru tanahrác síuwe. Mi tanáhrác

we kéro kega Sísaba séra wensabé, Sótaijú tanahráq iahreráq kéh táhútáhúq nankehboq eheq kogaweratanéhnkono ue kasenuwe. ¹³ Kasenuwana Sísaga we kéroya anité eqmaq suanaútaq sensabé, Wahtotaq kehiná suwahpeq pokotao. Obenkisa wání ántéhiyánkákákáq ánínseq piehgírataq kérahta. ¹⁴ We kibekína nahtápéqté ábówánsábé mahraréta, Íwáhnori anínká mahraréna, Ínéreq íné séniráh kéreqka sótaijú tanahráq iahreráq kéh táhútáhúq nanehboq mi paqnáhípeq teio ire teaweta. ¹⁵ Teawírataqmé wega ménsámehnsá aiq kaweria páqnáhípeq teinkéhe. Mítaq itene táhutaq kaweraráhta éna eqmaq suowe. ¹⁶ Eqmaq suowara mi anitégá mi ke suwahpeq pokue Sísaga teri-unserah tagéra mitaq sótaijú tanahráq iahreráq ko tahutáhúq kawerároye.

¹⁷ Ío tupekútaq Sísareq airápété téhranité we kéro kereqka mitaq séra ¹⁸ tútuue táhutaq Sísaga sensabé, Teiníboq írátíáhro. Ite miáhrabeqte ání ínéreq moráráq nóya anínká néne naruo kowerirankéhe úwe. ¹⁹ Úwara sene sirupipeq umeh agúwara morá ání morá anínkáue Sísansabé, Arega ínénsabe irareno ue kasenuwe. ²⁰ Kasenuwana Sísaga sensabé, Airápété téhranité omaq sitóabeqte anínká ínéreq morá páretáhípeq páreti pámbáhúya animé we wire. ²¹ Manikáne ehwehnka aiq irarinserah íné wehukeni úku aní pukinie. Néne naruo kowerirahna aní anotahtaq kamah awinawire. Wenanoga we íre maqmiotaq tahirímé aiq kaweri irino úwe.

Sísaga páretiakáq sera ano ko kahpúákáq náriu ehwéhne.

(Máttyu 26.26-30; Áríka 22.15-20; 1 Kórína 11.23-25)

²² Sega táhutaq Sísaga páreti mewena Manikánsabe kaweróne atena keqme náriena sensabé, Mahnawé niwaq mire. Náhro úwara nowe. ²³ Nowana wega náhniáq sera ano kahpú mewena Manikánsabe kaweróne atena náriuwara ómiga nowe. ²⁴ Sísaga sensabé, Mahnawé néne korahq mire. Néne korahq tuinaga itereq áhnte mó kereq Manikánka insahwé aitena itene ahbabáq kaweráitankéhe. ²⁵ Teiníboq írátíáhro. Náhniáq sera ano mahtaq mó íre nanie. Mókake Manikánka wahnah wahnahnínarabeq miáhnaraq o sera ano nanie úwe.

²⁶ Sega Manikánsabe iwíáh iwíáh igonkónéra máhpeq tueyokéra Óríwi sawéhrápéq pokuwe.

Sísaga Pítansabé, Íné nuwaniewóne ú ehwehne.

(Máttyu 26.31-35; Áríka 22.31-34; Sóni 13.36-38)

²⁷ Sísaga sensabé, Manikáne ehwehnka mahraréna,

Ínéga sipisípiq Wahnáh subiq súáhnaraqmé moke sipisípiqmarínká kobeq séberigehe ire. *(Sekaraia 13.7)*

Mi ehwéhnká irarinserah ite ómiga íné nuweq kobeq séberigehe. ²⁸ Manikánka íné oganúq intahnaraq Kehrari marákórápéq ebeq konaq ineh sigehe úwe.

²⁹ Úwana Pítaga Sísansabé, Ómiga are áúwéhraqmé ínéga íre auwanauge úwana

³⁰ Sísaga wensabé, Teawiníboq írátíahno. Ibora inókáhpéq kokórega téhtaréráq ehwehnina inaraq arega íné íre tagarióge apahtaróráq irariniewóne úwe.

³¹ Úwana Pítaga mi ehwéhnsábé anotahtaq ahqáho éna Sísansabé, Mó kegá arereq ínéreq iubiúq súéhraqmé ínéga are aiq tagarióge atanauge úwara sega moke wega irarúnserahnuwe.

Sísaga Késémáni matábúráq kobúrerú ehwehne.

(Máttyu 26.36-46; Áríka 22.39-46)

³² Sísareq we kéro kereqka mitaq suera mátabu áwíq Késémáni pokuwe. Sísaga sensabé, Ite mahtaq tútuue míehrana íné kobúrerono éna ³³ Pítareh Sémísireh Sónireh móbeq móritowe. Móritena wene arupipeq anotah uméhue págege agúwana ³⁴ wega sensabé, Nirupipeq anotah uméhinka pukorahuge. Mahtaq tótuqméq tagariáhro éna ³⁵ se suena wahtotaq móbeq pokéna marakóraq káuqmunue ména púrerúwe. Púreréna íre kaweq sunúq weba sinehoéna púrerúwe. ³⁶ Púrerue mahraréna, Nániboo, arega moke miraorahóne. Mah iré káwéq sunúq móruo. Íre íné nuwahbeh sansá peh are awahbáhna sansánúno ue púrerúwe.

³⁷ Púreraruena wega Pítarehba kouwekéna tagówara sugówe. Sugówana wega Pítansabé, Sáimónio, aneqsabé sugahno? Pehgáriq tanahráq árahinsabé íre tótuqmé níwénunorahoo? ³⁸ Iteiyuwanka kaweq sansánéyabe iuwahbehre. Peh itene inonka mareqmarero puag íre miraorahowe. Minayabe owainawanka ahabbáq aitehnehboq tótuqméq púreroro éna ³⁹ mónkákáq kobúrerúwe. Métáq púrerúnserahnue mó púreréna ⁴⁰ Pítarehba mó kouwekéna tagówara se anotah mukúqmáhkúru puara se peh sugówe. Sugówana Sísaga iriritowara siyehitónsabe ehiya míówe.

⁴¹ Sísaga apahtáróráq kéna séna ú púana sensabé, Ite peh ahrenaneheéq sugaho? Aiq míre. Íné wehukení úku aní ahabbáq ke kowerire tanahráq aiq sire. ⁴² Pokonehboq irigoro. Tagahro. Néne naruo koweriréh ánínká aiq sire úwe.

Súrásaga Sísane naruo koweriro ehwéhne.

(Máttyu 26.47-56; Áruka 22.47-53; Sóni 18.3-12)

⁴³ Sísaga mi ehwéh irarútaq Súrása we kéro anínká apubúue súwe. Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Mósísiga miraoro ú ehweh síwáhnoro kereq Asiu kené abowah wehreqka áhnte mó ke eqmaq súówara sega pokamarinkákáq sahnárínkákáq Súrásareq moráráq suwe. ⁴⁴ Seneherautaq koweriro anínká su ke teriena, Ínéga nánkóqnahna anímé Sísá wire. Táhtoqme kawerue meqme móáúwáhro úwe.

⁴⁵ Minayabe Súrásaga sítáq Sísaba apubúue séna wensabé, Íwáhnoraníno éna nánkóqnoúwe. ⁴⁶ Nánkóqnoúwara sega Sísá táhtoqme ambubúue táhtotíówe.

⁴⁷ Táhtotíówana mó anínká wene poka mewena Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritéh aníné arambhiri aní apiwe wene ahre kiraq auwowe.

⁴⁸ Kiraq auwowana Sísaga sensabé, Aneqsabé aebó aní táhtoráhnserah pokankákáq sahnkákáq íné meniraneheéq seo? ⁴⁹ Mó wehekáh mó wehekáhnue Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq áhnte wehekáh itereq ména íwáhnorurautaq mí tanahráq itega íné íre táhtotiarowe. Manikáne ehwehnka irarinserah aiq pútaraginkeheéq miraowe úwara ⁵⁰ we kéro kega Sísá auwera pehbeheráh pokuwe. ⁵¹ Pokuwana káriq mahbígá peh taberábe ambántá úbíqmena Sísá anehe kaqmena kérowe. Kérowara míó kega we táhtorówana ⁵² wene ambanta kesuena pehrákora pehbeheráh pokúwe.

Wahnah kegá abowah weh míorabeq Sísá ehweh ató ehwehne.

(Máttyu 26.57-68; Áruka 22.54-55,63-71; Sóni 18.13-14,19-24)

⁵³ Segá Sísá meqmera Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kené wahnahpa pokuwara moke Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Asiu kené abowah wehreqka mitaq momiwíuwe. ⁵⁴ Se mótaq we mótarue Pítaga sinehe kaqme kure Manikáne

ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnahne nahnoerápéqté mátábúrág kúwe. Kure mitaqté párisíréhreq tútuue méra iraraq totoruwe.

⁵⁵ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq moke mó kaunsíri kéreqka Sisa subiq suanéhboq wega ahbabáruime insega tagarairo éra kabaruwara íre pahsúówe. ⁵⁶ Sísaga miraúnsabe áhnte kegá péhe éhwéhnera íre morá éhwéh iraruwe. ⁵⁷ Táhmaro kegá irigue péhe éhwéh atera mahraréra, ⁵⁸ Itega wene ehweh írátáúne. Wega iraréna, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh wehukega pearó nah sokoruqme apahtáro wéhékáh mó nah pearaníe. Íre niyahnkaratáté pearaníe uraire éra ⁵⁹ sene ehwehme peh úbíráhbíq ehwehnéra íre morá éhwéh iraruwe.

⁶⁰ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnahnka irigue ákáhpi kowéna Sísansabé kasenína, Mah kegá arensabé irare ehwéhmé arega íre terieráhono? Sene ehweh aiq pútaq ehwéhpo úwana ⁶¹ Sísaga íre iraria peh ehíya míowe.

Peh ehíya míowana wega Sísansabé, Manikánka ite Asiu ke meirena kaweraitankehéna peh morá ání omaq atowe. Arewe mi anípo? Arewe Manikáne ahninkáwábo kaseníwana ⁶² Sísaga wensabé, Íné we uge. Íné wehukení úku anínká Manikáne ayah púpeq tútuue ména íópeq írábúyápipeqté tuonaq tagagehe úwe. ⁶³ Úwana Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnahnka mi ehwéh irotaq abiahnsanú púana wene korósi subansuena mahraréna, Wega aiq irarinsabé mó keyabé móme íre kasenoro. Ahqáho. ⁶⁴ Wega Manikánsabe íre kaweq ehwéh atéhraq íráhwe. Minayabe aneratanéhnkono úwara sega moke mahraréra, Wega ahbabáq ehweh aiq irari puaq subiq suo atanéhe uwe.

⁶⁵ Táhmaro kegá Sisa tehqni atera wene auranabiah ambantaraté akariatawéra subiqmarera, Insega are subiqmarehro? Teio uwara párisirehga Sisa meqmera mósubúwe.

Pítaga, Sisa íre tagaríóge ú ehwehne.

(Mátíyu 26.69-75; Áruká 22.56-62; Sóni 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Pítaga nahnoerápéqté mátábúrág tumíowana Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritéh ániné arambehri ahrárigá súwe. ⁶⁷ Súwana Pítaga iraraq totorúwana mi ahrárigá we tagéna ebitáwéna wensabé, Are Sisa Néhsara suwahpeqte áninseq míarone úwe. ⁶⁸ Úwana Pítaga ahqáho atena, Arega iraréna ehwéhmé íre ahteboge. Aneq ehwéhnono éna mitaq suena méhpehpeq pokúwana kokórega téh ehwehnúwe.

⁶⁹ Mi ahrárigá méhpehpeq Píta mó tagéna míó keyabé, Mah anímé Sisa awahrahní míre úwe. ⁷⁰ Úwana Pítaga mó ahqáho atowe.

Pehgáriq motáq tahnsa mitaq míó kega Pítansabé, Are Kehrari marákórápéqté ání púah are wenawahrahní móne uwe. ⁷¹ Uwana Pítaga ehbonéna mahraréna, Manikánka tagariéhtáq aiq pútariahnsanuge. Itega irare anímé íné íre tagaríóge. Ínéga péhe éhwéh teawénaraqmé Manikánka íné nubiq suankéhe úwana ⁷² kokórega mó ehwéhnúwe. Mó ehwéhnútaq Sísaga teawu ehwéh Píta ahrreraq kowe. Mina teawu ehwéhmé, Kokórega téhtaréráq ehwehnina ínaraq arega apahtároráq íné íre tagaríóge irariniewóne úwe. Pítaga mi ehwéh ahrreraq kowana wene arupipeq umehúwana anotahtaq íbisówe.

15

Sísa meqmera Páhírátiba móátó ehwehne.

(Mátíyu 27.1-2,11-14; Áríka 23.1-5; Sóni 18.28-38)

¹ Ahbiahipeq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Asiu kené abowah wehreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereq moke mó kaunsírí kéreqka momiwíue Sísa subiq súéhra ehwéh sío síoéra wene ayahnkaratáq nágáqtate táhru táhrue meqmera anotah wahnáh ání Páhírátiba móátówe. ² Móátówana Páhírátiga wensabé, Arewe Asiu kené wahnahpo kasenúwana wega wensabé, Arega aiq iraréne úwe. ³ Úwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kégá Sísa áhnte ehwéh atówe. ⁴ Ehweh atówana Páhírátiga Sísansabé, Segá arensabé áhnte ehwéh atáhwe. Minayabe arega ehweh íre terieráhono kasenúwana wega peh ehíya míowe. ⁵ Peh ehíya mío púana Páhírátiga iwíáhue tagéna áhtenúwe.

Páhírátiga, Sísa awankátaq táhparáthro ú ehwehne.

(Mátíyu 27.15-26; Áríka 23.13-25; Sóni 18.38-19.16)

⁶ Anotah tahutáhúro tanáhráq mó opéq mó opérué karábúsiipéqté ání Asiu kégá pugeqio teawú ani Páhírátiga pugesuaq pugesarúwe. ⁷ Wehukení wenáwíq Párehbae. Wereq mó kereq ebehutaq Párehbaga wehukení subiq suonsabe karábúsiipéq míowe. ⁸ Karábúsiipéq míowara áhnte kégá kire Páhírátinsabé, Are ahriahri mira aruqarurona serahnúno uwe.

⁹ Uwana Páhírátiga sensabé, Asiu kené anotah Wahnáh pugeq inínkono kasenúwe. ¹⁰ Kasenána iwíáhéna, Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kégá, Sísa ite kiotaikíneho éra abiahnsa atáh púara ínéba meqme sewe iwíáhúwe. Mira iwíáhú púana wega sensabé, Asiu kené anotah Wahnáh pugeq inínkono kasenúwe.

¹¹ Kasenúwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kégá mío keyabé pagu pagunéra, Mah ehwéh Páhírátí koreawéro. Wensabé teaweq, Párehba pugeqauwe Sísa subiq súáthro arito koreawéro éra pagu pagunuwara mío kega, Párehba pugeqio uwe. ¹² Uwana Páhírátiga sensabé mó kasenána, Itega ite Asiu kené Wahnahne ue áwíratáh ánímé aneratanínkono úwe. ¹³ Aneratanínkono úwara sega ehweh kikiréra, Awankátaq táhpawe subiq suo uwana ¹⁴ Páhírátiga sensabé, Aneqsabébo? We aneq ahabáriro kasenúwara sega mó anotah ehwehnabaéra, Awankátaq táhpawe subiq suo uwe. ¹⁵ Uwana Páhírátiga mío kene sirupipeq eyoyóigeheéna Párehba pugeq auwena Sísa áréti sahtáté subóro aritena sóntía kégá awankátaq táhpawe subiq suageheéna siuwe.

Sóntía kégá Sísansabé awiréh ató ehwehne.

(Mátíyu 27.27-31; Sóni 19.2-3)

¹⁶ Sóntía kégá Sísa meqmera wahnah anínká ehwehúrabeq kibekue móatera ómi mó sontiá ké síáhrabuwara momiwíuríowe. ¹⁷ Momiwíera peh morá tautáúq korósi abaq atera ógaratáté keborarera wene ayahqnotaq suki atówe. ¹⁸ Suki atera wensabé, Aiq míahno? Arewe Asiu kené Wahnáh mone éra ¹⁹ wiahnó sahtáté ayahqnotaq subiqmarera tehqni atera sirehunserarq méra Sísansabé péhepehe iwíáh iwíáh atera ²⁰ awiréh atówe. Awiréh atera abaq ató korósi akai auwera wewene korósi suki atera awankátaq táhparaneheéra meqmera pokuwe.

Sísa awankátaq níriraté táhparó ehwehne.

(Máttyu 27.32-44; Áríuka 23.26-43; Sóni 19.17-27)

²¹ Söntía kegá Sísa meqmera pokuwana Sáírini marákórápéqté áni wenáwíq Sáimóni ahtapeq sure Sarúsarama suwahpeq pokinieéna sótaikinaúwe. We Árékásántareq Árupareqne sibowá míowe. Söntía kegá we saiqnatera, Sísa táhparéhra awánkámé abaqme kúno atónsabe abaqmena kúwe.

²² Sísa meqmera Kógóta sawéhrápéq kíúwe. Mi sawéh áwíqmé áwahewé wehukeni ayahqno tánúnsutapére. ²³ Mitaq sega íre érorahi kítabel maráhsíni mewera náhniáq sera anopipéq sombirahue Sísa náuúwana ahqáho éna íre nowe. ²⁴ Íre nowara sega we meqmera awankátaq níriraté wene ayahnkaratáq subiqmaq aigárátáq subiqmarue táhparera awanká pankeqme marakóipeq pearówe. Pearera, Wene korósi insega meyanabomo éra saraqmianeheéra káhsíue saraqme meyówe.

²⁵ Wéhékáh ío ákáhtaq kiutaq awankátaq táhparówe. ²⁶ Ehweh átó ehweh kanehraq shehnanúwara wene ayahqno abobóráhpeq awankátaq táhparówe. Mi sehíránká mahraréna, Asiu kené Wahnahne úwe.

²⁷⁻²⁸ Sísa awankátaq táhparórabeq aebó ánité moq awankátereráq níri pewe táhparéra pankeqme ayehré ayehré pearówe. ²⁹ Pearówara mitaq sótaiku kegá Sísa tagéra awiréh atera sinuo kóbiq kóbiréra wensabé íre kaweq ehwéh atówe. Íre kaweq ehwéh atera mahraréra, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh nah sokoruqme apahtáróráq mó pearahráhóna aníno, ³⁰ arere séhréhúno. Oga míankehboq marakóipeq tueagúno éra awiréh atówe. ³¹ Awiréh atówara Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka moq awiréh atera mahraréra, Wega mó ke kaweraritena peh wewe íre kawerarahire éra ³² wega, Íné áhnte wehuké merirena kaweraritankeheéna Manikánka omaq intowe iwíáhíre. Íné Ísara kené Wahnah aní múge iwíáhíre. Wega maraipéq tueagínaq tagéq wensabé aiq pútare atanéhe éra awiréh atówe. Awankátaq táhparó anitégá moq íre kaweq ehwehnéra Sísansabé awiréh atówe.

Sísa pukú ehwehne.

(Máttyu 27.45-56; Áríuka 23.44-49; Sóni 19.28-30)

³³ Wéhékáhnabubu moke mah marákó marákó sunkíkíragúwana ío tunsore-rutaqkakáq peh sunkíkíriatiowe. ³⁴ Tunsorerutaq Sísa wewene ehwehtaq Wenabonsabé anotahtaq mahraréna, Írói, Írói, tahmah sabáhtahníe úwe. Mi ehwehnúmé, Nániboo, Nániboo, aneqsabé íné nuwahno úwe. ³⁵ Úwara táhmaro iriwe mío kega irera mahraréra, Íráhro. Éráisansabé áhrabire uwe.

³⁶ Mibeqté ánínká pehbeheráh sehenáh tahnsa náneq mewena kítabel nah naneqpipéq pámbáhue sehikaratáq maqme pankeqme Sísa pibíra nankeheéna awuwe. Awena mahraréna, Éráisaga marakóipeq atanabiramo. Taganeheqmúne úwe. ³⁷ Úwana Sísa anotahtaq ehwehnéna putiowe.

³⁸ Putiotaq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté paráhnkéq tahnsa ónsa senahpeqté subame tunse téhtaré úkúwe. ³⁹ Söntía kené kíápéténiga Sísa auranabiahtapeq ména we putionsabe tagarawéna mahraréna, Mah anímé aiq pútaq Manikáne ahninkáwá wíre úwe. ⁴⁰ Sísa putiotaq ahrononká mobeq iriwe méra awahnkanuwe. Mágára suwahpeqte íni wenáwíq Máhriáe. Sémísi anehe piah anínseq wenawah Sósépareqne sinowa wenáwíq

moq Máhriae. Mó iní wenáwíq Sárómie. ⁴¹ Sísaga Kehrari marákórápéq síwáhnórútaq mi inítógá we kéréra wene táhutahuq tíátówe. Mi inítároréq mó Sarúsarama suwahpeqte su ahrérónseqka mobeq írwe méra awahnkanuwe.

Sísane anonka maisé onápíépéq maisaró ehwehne.

(Mátíyu 27.57-61; Áruká 23.50-55; Sóni 19.38-42)

⁴² Ahbiah tahnsá ahrena ahrena wehekáh ibora táhnsá táhutahuq kaweq kaweré wehekáh ío tupekútaq Sósépage Páhirátiba pokúwe. ⁴³ Sósépawe Árimátéa suwahpeqte ánínúwara mó kegá, We kaweq abóawáh wéh wíre íwíáhuwe. We Manikánka wahnah wahnahni tanáhráq áwénunue taga tagaú aní míre. We íre áhrea Páhirátiba pokéna wensabé, Sísane anonka mewena mómaisaranínkono úwe. ⁴⁴ Úwana Páhirátiga, We putiehramo íwíáhéna kíápéténeine wahnah áhrabéna, Aiq putiehro éna kasenúwe. ⁴⁵ Kasenúwana, Aiq putiéhre úwana Páhirátiga Sósépane, Wene anonka meyo úwe.

⁴⁶ Úwara Sóséparehga íre wahto taberábe ambántá paiqmarera Sísane anonka kiwewe marakóraq márumarera ambantaipéq úbíqme mewera ubusa onápíépéq mómaisarówe. Maisarera ebah ubusa onápíépéq marera anotah ebáh paentáwe kure maisiaró mehphéq paiqmarera pokuwe. ⁴⁷ Mágára suwahpeqte ínínseq mó wenaogo Máhria Sósépane anowareqka Sísá maisarórabeq tagoye.

16

Sísá oganúkú ehwehne.

(Mátíyu 28.1-8; Áruká 24.1-12; Sóni 20.1-10)

¹ Ahrena ahrena wehekáh parabagúwara Mágára suwahpeqte iní Máhriareq Sárómireq Sémísine anowa mó Mahriáreqka Sísane anonka abaq ataneheéra kaweq kunkúni werí paiqmárówe. ² Paiqmárówana o wikí kowara ebeqte wéhékáh ahbiahipeq ío kiembogútaq mi ínínsonká maisiaró onápíépéq pokéra ahtapeq kure ³ seye náhenéra, Méhpeh paiqmáráh ébáhmé insega paentáwe méreitanabomo uwe. ⁴ Úwana anotah ebáhnaba kowara sega tagowana méhpehtaq íre paisa peh móbeq kowara tagowe. ⁵ Tagéra maisiaró onápíépéq kibekuwana íre wahto taberábe korósíákáq máhbí éberioépéq tútuue míowara tagéra áhtenuwe.

⁶ Áhtenuwana wega sensabé, Íre áhtenoro. Ite Sísá Néhsara suwahpeqte aní awankátaq táhpato aní seragahwe. We oganúkéna mahtaq íre miéhre. We maisatotaq tagahro. ⁷ We kéro kereq Pitareq korerieq, Wega Kehrari marákórápéq ebeq kínaq itega mitaq kirataq tagagehe. Wega teiátánserah itega mitaq we tagagehe koreriéro úwe.

⁸ Úwana mi ínínsonká tueyokéra iransánue áhtenunsabe pehbeheráh kure áhreu puara ahtapeq sótaiku ke íre teriasa peh ehiya méra pehbeheráh kótaikuwe.

Mágára suwahpeqte iní Máhriaga Sísá tagó ehwehne.

(Mátíyu 28.9-10; Sóni 20.11-18)

⁹ [Ebeqte wehekáh o wikí ahbiahipeq Sísá oganúkéna wega Mágára suwahpeqte iní Máhriaba ebeq súwe. Wega mó tanáhráq abapete téhtaré ówáináwánsabé, Máhria auweq pokoro arito iní míre. ¹⁰ Sísaga mi iníbá ebeq súwana mi ínínká pokue Sísá kéro keba pokúwara Sísá pukúnsabe wensabé

sirutaboírera ibisowana Máhriaga koreriena, ¹¹ Sísá oga miéhrana tagoge úwe. Úwara wene ehwehnsabé íre aiq pútare atówe.

Sísá kéroya ánitégá ahtapeq Sísá tagoya ehwéhne.

(Árúka 24.13-35)

¹² Anehe téhranitégá uworapeqte áhtápéq nogúyataq Sísaga mó aní tahnsa úkue seba súwe. ¹³ Súwara sega kouwekéra moke Sísá kéro ke koreríuyara sene ehwehnsabé moq íre aiq pútare arítówe.

Sísaga we kéro keyabé, Néne ehweh koreriéro ú ehwehne.

(Mátíyu 28.16-20; Árúka 24.36-49; Sóni 20.19-23)

¹⁴ Anehe we kéro ke peh abapete morá ké méra táhutahurutaq Sísaga seba súwe. Sirupipeq págege éra we oganúkú ehwehnsabé íre aiq pútare aritónsabe sensabé siwehguúwe.

¹⁵ Sensabé, Moke mah marákó marákó pokue mah kehiná kéhíná kaweq ehwéh koreriéro. ¹⁶ Ínénsabe aiq pútare aintera wání meyéhra kewé Manikánka oganúq sitankéhe. Ínénsabe íre aiq pútare aintéhra kewé ehweh aritankéhe. ¹⁷ Ínénsabe aiq pútare aintéhra kegá teiéna otáq sánsá miraigehe. Néníwírue owainawamarí kaqsuagéhe. Kambare ehwéhniagehe. ¹⁸ Ayahtate wehe táhtoragéhe. Pukorahi naneq nehrataq íre pukigehe. Siyahnkaratáté awahre ke táhtoréhrataq kaweraginkehe úwe.

Manikánka Sísá íopeq tumero ehwehne.

(Árúka 24.50-53; Eqmaro 1.9-11)

¹⁹ Sísá itene Wahnahnka aiq teriuwana Manikánka we íopeq tumerowana wene ayah púpeq tútuue míowe. ²⁰ We kéro kega pokue mah marákó marákó áhnte kehiná kaweq ehwéh teri terinuwe. Itene Wahnahnka se séhréh aritonsabe sega ótaq sansá mirauwara író kega tagéra, Mah ehwéhme aiq pútaq Manikáne ehwéhne uwe.]

Árúka Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Árúkawe íre Asiu anínéna we nahnso aní míowe. Wega téh sóteh arámbéhríéna anehe Pora kérena séhréh atowe. Árúkaga Sísane arambehri wene auranka íre tagéna peh Sísá tago keyábé kasenína kawerue ahtebéna mah pukú sehiranúwe. Nahnso kegá mah pukú sáhnsahwe Sísane ehweh kawerue siahtebéra wensabé aiq pútare atageheéna sehiranúwe. Anehe Árúkaga Eqmaro Kene ehweh pukú sehiranúwe.

Árúkaga mah kawéq éhwéh sehiranúwe.

Árúkaga Tíópírása ebeq sehiranú ehwehne.

¹ Tíópírása anotah wahnáh ánino, íte míaraunabeq áhnte kegá Manikánka miraurai naneqsabé iwíáhéra sehiranurowe. ² Sehiranuro kegá Manikáne ehweh teri terinera wega miraurai naneq tagaro kené ehweh irera teniátówe. ³ Téhwe tago kereq sehiranuro kereqsabé kasenína sene ehweh iwíáhue tagaraugé. Anehe ínéga moq mi ehwéhnsabé tábúsoqme sehiranéna areba eqmarahnah sáhnsahinkéhe. Tíópírása kawéq aníno, ⁴ arega aiq pútaq éhwéh irankeheéna sehiranue teawúge.

Íopeqté ánínká Sóni éhweh pahsuo ehwéhne.

⁵ Súría marákórápéq wahnahnú aní Érótiga wahnahnútaq Manikáne ehweh míbeq mahbeq arítéh aní wenáwíq Sékáráíá ména we Ábíya kahnáh míbeq mahbeq arito ani míowe. Wene ahre Áróni kahnáh íni ména wenáwíqmé Érisábétie. ⁶ Mi akéqká kaweqtaq méra Manikánka sehgióro ú ehwehnikákák wene sánsánkákák moke tábúsoqme sehgiúye. ⁷ Se orení ákéq méra Érisábéti orahini puara se íre aninkákák míóye.

⁸ We kahnáhnká arambehriutaq Sékáráíaga Manikáne ehweh míbeq mahbeq arito ani ména arambehriúwe. ⁹ We kahnáhnká sene sánsánéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq kawéq kunkúni naneq pariankeheéra Sékáráíá eqmarówe. ¹⁰ Pare tanahráq áhnte kegá máhpeq méra púreruwana Sékáráíaga webataq nahupeq kibekéna mi kawéq kunkúni naneq tahberapeq pariowe. ¹¹ Pariowana Maniká míéhrapeq íopeqté ánínká ábóraragéna tahbe ayehrápéq iriwe míowana ¹² Sékáráíaga we tagéna kurináhnéna iwíáh kikiréna áhreúwe. ¹³ Áhreúwana íopeqté ánínká wensabé, Sékáráíao, íre áhreúno. Manikánka arega púreróna ehwéhme aiq íréhnsabé arene ahre Érisábétiga animai maqmiankéhe. Maqmiahnaraq arenahninsabé Sónie ue áwirato. ¹⁴ Maqmiahnaraqmé arene arupipeq eyoyóue iwíáh iwíáhinkehe. Áhnte mó kegá moq iwíáh iwíáhigehe úwe. ¹⁵ Iwíáh iwíáhigehe éna, Maniká itene Wahnahnka wensabé, Are anotah aní míahno atanawire. Ahriahri we náhníaq sera anonkakaq piyahakák awehriinkehe. Wenanone arupipeq míahnaraq ahriahri Manikáne Awanka wereq mía míainkehe. ¹⁶ Wereq mía míairana wega Manikáne ehweh teri terinínaraq áhnte Ísara kegá Maniká itene Wahnahne sánsá kawerue sehgigéhe. ¹⁷ Éráisa Manikáne ehweh irarú aní marakóipeq míotaq anotah aní ména págegeue síwáhnorúnserah itene

Wahnahnka sinaitaq arenahninká ebeq séna síwáhnorinkehe. Minayabe sibowárehreq sene animárínseq insahwé aritankéhe. Itene Wahnah sína tanáhráq áwénunigehboq ahbabáq kega arenahniné ehweh irera sene ahbabáq suera kaweqtaq míagehe teawuwe.

Íópeqté ániné ehwehnsabé íre aiq pútare ató ehwehne.

¹⁸ Íópeqté áninká mi ehwéh Sékáráia teawuwana Sékáráiağa wensabé, Íné ore úkugana néne ahre moq orení míehre. Minayabe arega iraréna ehwéhmé árahue aiq pútaraginabo úwe.

¹⁹ Úwana íópeqté áninká wensabé, Néníwíq Kébárie. Íné Manikáne auranabi-ahtapeq iriwe mía míau aní múge. Mah kawéq éhwéh teawinkeheéna wega, Koreawo éna eqmaq núwéhre éna, ²⁰ Írátiahno. Arewe néne ehweh íre aiq pútare aintahne. Minayabe mókake are ehweh íre irarerahóne. Ínéga teawú éhwéh aiq pútaragínaraq arega ehweh irarerahóne úwe.

²¹ Máhpeq míó kega Sékáráia áwénunéra iwíáhéra, We aneqsabé íre wahto tanáhráq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpeq peh míehro uwe. ²² Uwana wega tueyokútaq we ehweh íre irarerahúwe. Ehweh íre irarerahéna wene ayahnkaratáté áwíqme teriena ehwehnurá íre irarerahúwe. Máhpeq míó kega miraú tagéra, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpeq míéhtaq wenawanka tagehre iwíáhuwe. ²³ Iwíáhuwana we ehweh íre irarerahéna wene arambehri tanáhráq parabagútaq wene nahtapeq pokúwe.

²⁴ Mi tanáhráq parabagúwana wene ahre Érisábéti kía ména moberíah íó wene nahtapeq peh míowe. ²⁵ Mitaq ména mahraréna, Íné orahini míarautaq áhnte niyehitairaire. Manikánka ínénsabe arutaboiraíntena séhréh aintarái puana amahnága íné íre niyehitehre úwe.

Íópeqté áninká Máhriánsabé, Sísá maqmarankéhe ú ehwehne.

²⁶ Érisábéti abapete morá íó kía míowana Manikánka íópeqté áni wenáwíq Kébári Kehrari marákórápéq Néhsara suwahpeq eqmarowe. ²⁷ Eqmarowana wega Máhria Néhsara suwahpeqté áhráribá tuwe. Máhriawe mó weh mahbíreq íre nogu ahrári wíre. Tébiti kahnáh máhbi wenáwíq Sósépa míowana Máhriaga we kéranaútaq Kébáriga weba tuwe. ²⁸ Webá tuena wensabé, Aiq míahno éna Maniká itene Wahnahnka arensabé anotahtağ arutaboiraíntena arereq míehre úwe. ²⁹ Úwana Máhriaga mi ehwéh iwíáhue tagéna wewe náhenéna, Aneq ehwéhpómo. Íre niahteboge éna iwíáh kikirúwe.

³⁰ Iwíáh kikirúwana íópeqté áninká wensabé, Máhriao, íre áhreúno. Manikánka arensabé anotağ arútábóiratéhre. ³¹ Minayabe are kía míaniewóne. Are kía mé animai maqmíéhnağ Sísae ue áwírato. ³² We anotağ aní míahnara áhnte kegá wensabé, Maniká Iteribone ahninkáwá wíre ataneherawoe. Maniká itene Wahnahnka wensabé, Tébiti arene aigağnaga Ísara ke wahnahnúnserah arega moq se wahnahniniewóne atankéhe. ³³ We Sékópa kahnáh ánimári ahriahri wahnahnarítana wene wahnahné tanáhráq íre parabaginawire úwe.

³⁴ Íópeqté áninká teawuwana Máhriaga wensabé, Íné íre wehreq nogú áni púana árahue kía míaninkono úwe.

³⁵ Úwana íópeqté áninká wensabé, Manikáne Awanka areba tuena non-ahwega marakó akariuríéhnserah areba moq akariuriankehe. Manikánka págege atena kawerue auráğ matiankehe. Minayabe mó kegá arega

maqmiéhna anínsábé, Kaweqtaq mía míai aní míre éra we Manikáne ah-ninkáwá wíre ataneherawoe úwe. ³⁶ Íópeqté ánínká mó mahraréna, Mó kegá arenawahrah iní wenáwíq Érisábétinsabé, Orahinine atárówana we orenínéna amahnága kía miéhre. We abapete morá íó kía ména animai maqmiankéhe. ³⁷ Manikánka moke miraorahi mino úwe.

³⁸ Úwana Máhriaga wensabé, Íné Manikáne arambehriu ahrárujúge. Arega aiq irarénanserah Manikánka mirainkehe úwana íópeqté ánínká we auwena pokúwe.

Máhriaga Érisábéti koragó ehwehne.

³⁹ Mi tanáhráq Máhriaga Érisábéti koraganieéna apubúue sokahuena pokue Súría marákórápéq áhnte sawéh korabeq kiuwe. ⁴⁰ Kiena Sékáráiane nahupeq kibekéna Érisábéti mehweh atowe. ⁴¹ Mehweh atowana irotaq wene arupipeq mío anínká anotah kabau kabauúwe. Kabau kabauúwana Manikáne Awanka Érisábétiba séna iwíáh atowe.

⁴² Iwíáh atowana Érisábétiga anotahtaq mahraréna, Máhriao, Manikánka mó inínsónsábé arutaboiréna peh arerensabé anotahtaq arutaboiratéhre. Manikánka arega maqmiéhna anínsábé anotahtaq arutaboiratéhre. ⁴³ Íné pehgáriq iní múge. Néne Wahnahne anowagá aneqsábé ínéba seno? ⁴⁴ Írátiahno. Amahnága arene ehweh írótaq ínéga maqmiáhna aniné arupipeq eyoyói puana nirupipeq kabau kabauire. ⁴⁵ Arega Manikánka eqmatai aniné ehwehnsabé aiq pútaraginawire iwíáhuonayabé Manikánka arensabé, Kaweróne atéhre úwe.

Máhriaga igonkónú ehwehne.

⁴⁶ Máhriaga mahraréna,

Néniwanka itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh atéhre. ⁴⁷ Manikánka íné kaweraintéh anínsábé iwíáh iwíáh atóge. ⁴⁸ Ínéwé pehgáriq inínéna Manikáne arambehriu iní míóganawe wega íné tagéna inénsabe arutaboiraintéhre. Mókake ómi kehinánká inénsabe iraréra, Manikánka inénsabe anotahtaq arutaboiratéhre igehe. ⁴⁹ Maniká peh anotah pagégé ánínéna íné áhnte séhréh aintáráirara sega mirarue irarigehe. Manikámé anotah kawéq áwíqkakaq aní miéhre. ⁵⁰ Manikánka mó tanáhráq mó tanáhráue ahriahri wensabé áhteno keyábé arutaboirarítéhre. ⁵¹ Wewene ayahtate págege sansánue sokigi aire. Mó kegá, Itewe anotah animári múne iwíáhéra píribahriowana Manikánka mi ke kaqsúéhrara kobeq séberagowe. ⁵² Wega anotah wahnáh animári wahnahnorabeqte kaqsuena pehrápeqte animárinísábé wahnahnoro arítéhre. ⁵³ Wega sirupibii ke kaweq naneqmarí náriena áhnte kéh ké íre náriasa pehipi kaqsúéhre. ⁵⁴⁻⁵⁵ Manikánka Ébáráhmareq wene anahwareq itene igaqnaréhreqsábé, Ahriahri nirutaboiraitanauge ire. Wega mi ehwéh ahrieraq matawéna wene arambehri animári Ísara keyábé arutaboiraritena séhréh arítéhre úwe.

⁵⁶ Máhriaga mi ehwéh iraréna apahtáro íótáq kaegaeéna Érisábétine nah suena wene nahtapeq pokúwe.

Sóni maqmaro ehwehne.

⁵⁷ Wene maqmare tanáhráq sútaq Érisábétiga animai maqmarowe.
⁵⁸ Manikánka wensabé anotahtaq arutaboiratéhre éhwéhnúwara wene iyahnaboreq wenawahrahreqka irera wereq moraráq iwíáh iwíáhuwe.

⁵⁹ Iwíáh iwíáhéra mi aní abapete apahtáro wéhékáh míotaq sega wene áu amurúruaneheéra séra mahraréra, Wenabo áwíq Sékáráíae atanéhe uwana ⁶⁰ wenanoga, Ahqáho aritena, Sónie ue áwíratayehetauye úwe. ⁶¹ Úwara sega wensabé, Mi awíqmé íre arenawahrah síwíq míre éra ⁶² wenabonsabé siyahnkaratáté áwíqme kasenéra, Arenahninsábé arega inse ataníbo uwe. ⁶³ Uwana Sékáráíaga ayahnkaratáté awirena, Pépahq menio úwara pépahq áwúwana wega sehiranéna, Wenáwíq Sónie ue sehiranúwara áhtenuwe. ⁶⁴ Áhtenuwana Sékáráíane áwéh kaweragúwana wega apubúue irarerahéna Manikánsabe pahsuqme iwíáh iwíáh atowe.

⁶⁵ Mibeqté kégá mi otáq sánsá tagéra áhre aguwara Súría marákórápéqté kégá sáwéhrapeqté síwíq teri mahtaq terinuwara moke írówe. ⁶⁶ Mi ehwéh író kega sirupipeq iwíáhue tagéra, Mah aní mókake aneq mirainkehbo éra Manikánka we págegeue séhréh atanawire iwíáhuwe.

Sékáráíaga irarú ehwehne.

⁶⁷ Manikáne Awanka mi aniné abowá Sékáráíaba sure iwíáh atowana wega kahna naneqsabé mahraréna, ⁶⁸ Maniká itene Wahnahnka Ísara ke meirena kaweraitanieéna si puaq iwíáh iwíáh atone. ⁶⁹ Wega anotah aní ite kaweraitahna aní omaq atéhre. Mi animé Tébiti kahnáh aníne. ⁷⁰ Minayabe Manikánka wene ehweh iraru ke naho iwíáh aritowara teíuwe. ⁷¹ Itensabé iuwahrieh ke itene naruoga ite saiqnaríáhsábé sega iubiýehoéna wega meirena kaweraitankéhe. ⁷² Manikánka omasa éhwéh aiq ahreraq matawéna itene igaqnaréhyabe arutaboairitena séhréh aritowe. ⁷³ Wega itene igaqna Ébaráhma mirainauge ú ehweh teawena, ⁷⁴ Itene naruoga saiqnaríáhtáq koweiraníe úwe. Minayabe íre áhrea peh wene arambehri miraonehqmúne. ⁷⁵ Moke itene ogamé tanáhráq Maniká awahbeh sansánéq kaweqtaq méq wene arambehri tábúsoqme miraoneheqmúne úwe.

⁷⁶ Manikáne Awanka mó iwíáhatowana Sékáráíaga wenahni Sóninsabé mahraréna, Nénahnino, mó kégá arensabé, Maniká itene kiotaiqme Wahnáhné ehweh iraréna aní móne ataneherawoe. Itene Wahnahne ah kawerankéhbq arega ebeq pokinkehe. ⁷⁷ Manikánsabe áwíahraqso ke oganúq sitankéhbq se merirena sene ahababáqsabe kaweraritankéhe ue terinkéhe. ⁷⁸ Manikámé áhnte arútábóiraitéh aní mía míaire. Pópoqnaha áhníbórá kiembogina inserah Manikánka ite áhníbórá kaweraitanaire. ⁷⁹ Sunkíkírirabeq pukoraho ke tagagehbq Manikánka ahtapeq téhraitankéhe. Minayabe wega iahnkahrínaq ite iru ukíq itéh áhtápéq nogoráhuwe.

⁸⁰ Manikáne Awanka iwíáh atowana Sékáráíaga mi ehwéh wenahni Sóni teawuwe. Mi aní anonurena Maniká awahbeh sansánsabé arutaboirena sehgiuwe. Wega Ísara ke ehweh terie tanáhráq íre suriotaq peh abatapi úpeq kaegaúwe.

2

*Máhríaga Sísa maqmaro ehwéhne.
 (Máttyu 1.18-25)*

¹ Mi tanáhráq anotah wahnáh ání wenáwíqtare Sísáhri Ógáhsátu moke Aroma keráq wahnahnatiowe. Wega moke wehuke síwíqmari púkuipéq sehiranoro aritowe. ² Mi tanáhráqmé Aroma kegá ebeq síwíq sehiranu tanáhráre. Wehukení wenáwíq Kúwíríníahsi Síría marákórápéqté kéné wahnah míotaq sehiranue meyowe. ³ Aroma wahnáh kegá moke síwíqmari meyaneheéra ómiga sensuwahpeq pokuwe.

⁴ Sósépawe Tébiti kahnáh ání ména Néhsara suwahpeq Kehrari marákórápéq suena Súría marákórápéq Pétárióma suwahpeq Tébiti kahnáh suwahpeq kíuwe. ⁵ Sensíwíq terieyeheéra Sósépareq wene ahre arári Máhriareq Néhsara suwahpeq kíuye. Máhriawe anotah kia míowe. ⁶ Segá Néhsara suwahpeq kíuyataq we aní maqme tanáhráq wahtonúwe. ⁷ Páhsintia nahmári máhriq íre ko púara sega káhone nahtapeq káuye. Mitaq Máhriaga wene ebeq piah anímái maqmarena ambanta ánáhnkiwe mi kané táhutahuq kunúbáipéq suge atowe.

Íópeqté ánínká sipisípiq wahnahnu ke teriu ehwéhne.

⁸ Mi ke suwahpeqte áhnánsáhrápéq sipisípiq wahnáh anímári uworapeq méra sene kamarítáq wahnahnuwe. ⁹ Wahnahnuwana íópeqté ánínká ábóraragúwana Maniká itene Wahnahne téhreh naneqka anotahtaqté téhrówara sega anotah ahré aguwe. ¹⁰ Íópeqté ánínká sensabé, Íre áhreoro. Írátíáhro. Mah kawéq éhwéh teinieéna suge. Teiú éhwéhniká ómi kehináne sirupipeq anotahtaqté eyoyó aritankéhe. ¹¹ Tébiti kahnáh suwahpeq ite meirena kaweraitahna aní inokáhpeq maqmíéhre. Manikánka we omaq atowana we anotah Wahnáh ání ména ite meirena kaweraitahna aní míre. ¹² Aniné ambanta ánáhnkiwe káhone táhutahuq kunúbáipéq míéhre tagéq we wire ue ahtebagehe úwe.

¹³ Úwara peh íregáritaqté íópeqté kegá ábóraragéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atera mahraréra, ¹⁴ Maniká kiotaiqté aníniraq wensabé iwíáh iwíáh atone. Mah marákó marákóipéq Maniká awahbeh sansá sehgíra ke siru ukisitankéhe uwe.

Sipisípiqtaq wahnahnu kegá Sísá korago ehwéhne.

¹⁵ Íópeqté kegá se suera íópipeq tuekutaq sipisípiqtaq wahnahnu kegá seye náhenéra, Manikánka teí ánínsábé Pétárióma suwahpeq koraganehboq pokonehe uwe. ¹⁶ Pokonehe éra pehbeheráh pokue anebahruwana mi aní káhone táhutahuq kunúbáipéq sugowara Máhriareq Sósépareq míoya tagowe. ¹⁷ Tagéra pokue íópeqté ániné ehweh mitaq teri mahtaqté terinuwe. ¹⁸ Terinuwara író kegá sipisípiq wahnáhmáriné ehwehnsabé iwíáhue tagéra, Aneq ehwéhpómo iwíáhéra áhtenuwe. ¹⁹ Máhriaga moke mi ehwéh ahreraq matawéna wene arupipeq iwíáh atawéna tagówe. ²⁰ Sipisípiq wahnáh kegá kouwekéra sega író ehwéhnikákáq tago naneqsabéákáq Manikánsabe iwíáh iwíáh atówe. Iwíáh iwíáh atera, Íópeqté ánínká teínserah aiq pútaragire uwe.

Sega Sísae ue áwírató ehwehne.

²¹ Máhria íre kía míotaq íópeqté ánínká wensabé, Are aní maqmíéhnaqté Sísae ue áwírató úwe. Minayabe mi aní maqmarowara abapete apahtáro wéhékáh míotaq sega wene áu amurúruera Sísae ue áwíratówe.

Símióniga Sísá tagéna pahsuo ehwéhne.

²² Mósísiga sehgióro ú ehwehniká irarinserah sene wánítapeq mósosue tanáhráq parabagútaq Sósépareq Máhriareqka Sísá Sarúsarama suwahpeq

meqmera Manikánsabe, Arene ani míankehe uye. ²³ Minayabe itene Wahnahne ehwehnka mahraréna, Itene ebeq piah animáigáú ómi meriqme Maniká ménáwéro ire. (*Wok Pris 12.1-8*)

²⁴ Itene Wahnahne ehwehnka mó mahraréna, Téhtaré kíbókíraré náwétao. Kíboki írakaunínaaraq téhtaré píná áráhqtaré náwétao ire. (*Wok Pris 12.8*)

Sega mi ehwéh sehgioyeheéra Sísá meqmera kíúye.

²⁵ Sarúsarama suwahpeqte kóré wenáwíq Símiónie. Wega Maniká awahbeh sansánsábé arutaboirena kaweqtaq mía míaéna Ísara ke kawerarite tanáhráqsábé áwénunúwe. Áwénunúwana Manikáne Awanka wereq mía míaéna ²⁶ ehweh teawena, Arewe pehipi íre pukiniewóne. Írakaumo. Ebeqme ite meirena kaweraitankeheéna itene Wahnahna omaq ato aní tagé anehe pukinkehe úwe. ²⁷ Manikáne Awanka mi koré iwíáh atowana wega Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq kibekúwara Sísane anoibo akéqká Mósísiga sehgióro ú ehweh sehgioyeheéra Sísá meqmera mitaq kíúye. ²⁸ Kíúyana Símióniga tagéna Sísá sawiwena Manikánsabe iwíáh iwíáh atena mahraréna, ²⁹⁻³⁰ Néne Wahnahno, arene arambehri aní mióge. Arega eqmarahna anímé ite meirena kawaraitahna anímé néne niuranka amahnága aiq tagoge. Minayabe arega aiq teniátóna ehwéh aiq pútaraginkheboq niru ukiq intehnaa pukono. ³¹ Ómi kehíná miáhrebeq arega kaweraitahna aní eqmarahne. ³² Wega téhrehnka inserahnínaaraq nahsonka kaweq ah tagagehe. We miéhnsábé Ísara ke arenawahrahga iwíáh iwíáhigehe úwe.

³³ Símióniga Sísá éhweh mahrarúwara Sísane anoibo akéqká mi ehwéhnsábé áhtenéra áhnte iwíáhuyé. ³⁴ Iwíáhuyana Símióniga sensabé, Pehwehrue miáhtao éna wenano Máhriánsabé mahraréna, Mah anínká áhnte Isará ké séhréh aitankeheéna Manikánka we omaq atéhre. Séhréh aitaahnaaq mó kegá we sinehepeq suehrara mó kegá wensabé aiq pútare atagéhe. Wega Manikáne sansá sokigi ínaaraq áhnte tagehra kegá wensabé éhruru atehrana ³⁵ sirupipeqté áhbábáq ábóraq aginawire. Minayabe sogiqka agaréq áwítáq anotah erinserah arene arupipeq anotah eragínah pukorahuge iwíáhiniewóne úwe.

Áhna korenínká miraúnsabe ehwéhne.

³⁶ Manikáne ehweh irarú iní wenáwíq Áhna mitaq míowe. We Pánúérine ayahunkawa ména Áséra kahnáh iní ména naho kóréní míowe. We wehkútaq abapete téhtaré ópéq wenawehqseq míowana ³⁷ wenawehq pukúwana íregárita q ópéq peh kéweini ména we 84 ópéq míowe. Wega Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq íre suena peh mitaq mía míaéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atotaq wega táhutahuq awehriéna púreq aruqarurúwe. Wega mitaq wéhékáhnkakaq inokáhpeqkakaq Manikánsabe iwíáh iwíáh atowe. ³⁸ Mi tanáhráq wega Sísá tagéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atena Sarúsarama suwahpeqte ké merirena kaweraritaahna anínsabé áwénunu ke Sísá éhweh teriuwe.

Sósépa akéqká Sísá meqmera Néhsara suwahpeq kouwekuya ehwéhne.

³⁹ Wenanoibo akéqká moke Mósísine ehweh sehgiara mitaq suera sensuwahpeq Kehrari marákórápéq Néhsara suwahpeq kouwekuye. ⁴⁰ Kouwekuyana mitaq Sísá anonurena págege ahtébiá aní úkúwana Manikánka wensabé arutaboirena séhréh ata ataúwe.

Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq kibekú ehwehne.

⁴¹ Sísane anoibo akéqká mó opéq mó opérue sótaikú siahreraq ko tánáhráq Sarúsarama suwahpeq táhutahuroyeheéra poku pokuye. ⁴² Sísá anotah animái úkútaq airápété téhtaré opéq míotaq wereq wenanoibo akéqseqka Sarúsarama suwahpeq pokuwe. Segá Asiu kené sánsá sehgioneheéra pokuwe. ⁴³ Táhtahuq tanáhráq parabagúwara mi akéqká mitaq suera sensuwahpeq kouwekuyana Sísaga Sarúsarama suwahpeq kowiowara wenanoibo akéqká minayabe íre íróye. Segá íre irera, We ítene iyahnabo animárinseq nogíre iwíáhéra peh morá wéhékáh nogúye. ⁴⁴ Wegá seba íre súwara wensabé anebahréra sensuwahraheq sene iyahnabo animárinseqsabé, Sísá tagaho ue kasenuye. ⁴⁵ Anebahrüyana we íre ábóraq míonsabe segá Sarúsarama suwahpeq anebahroyeheéra kiwekuye. ⁴⁶ Segá anebahréra téhtaré wéhékáh íre ábóraqmarera apahtároráq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq anebahréra Sísá mitaq tagoye. Tagoyana Sísaga iwáhnoru kené ehweh íranieéna sereq tútuue ména wegá iwíáhú ehweh kasenúwe. ⁴⁷ Kasenúwana moke wene ehweh író kega iwíáhéra, Mah animé áhnte ahtebíá áníne. Wegá peh ahtebia éhwéh pahsúéhre iwíáhuwara ⁴⁸ wenanoibo akéqká mina tagéra áhtenuye. Wenanoga wensabé, Nénahnino, arenaboreq ínéreqka are áhnte anébáhréta irupipeq anotahtaq págegeúye. Aneqsabé itensabé íre iwíáhía miraono úwe. ⁴⁹ Úwana Sísaga sensabé, Aneqsabé ninebahroyo? Nánibone nahtapeq míahrahume íre tagariehyo úwe. ⁵⁰ Úwara sega mi ehwéh áwahewé íre ahteboye. ⁵¹ Sísaga Néhsara suwahpeq se kírirena sene ehweh kawerue sehgiuwana wenganoga minayabe moke ahreraq matawéna iwíáhuwe. ⁵² Sísá mó anonurena anotah aní ahtebia aní míowara Manikánka wensabé arutaboírúwara wehukega wensabé iwíáh iwíáhuwe.

3

Sóni wání meri merinú anínká teriu ehwehne.

(Mátíyu 3.1-12; Máhka 1.2-8; Sóni 1.19-28)

¹ Anotah wahnáh aní wenáwíqtare Sísáhri Táibériúsa míowe. Wegá 15 opéq wahnahnúwana mó wahnáh aní wenáwíqtare Póntiása Páhiráti ména Súría marákórápéq wahnahnúwe. Mi tanáhráq Érótiga Kehrari marákórápéq wahnahnúwana wenábáq wenáwíq Pírípi ména Ítúría marákoákáq Tárakóniti marákoákáq wahnahnúwe. Wahnahnúwana mó wahnáh aní wenáwíq Árisánía ména Ábíreáni marákórápéq wahnahnúwe. ² Wahnahnúwara Ánásareq Káiyápásareqka Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéréq wahnahnuye. Mi tanáhráq Sékáráiane ahninkáwá wenáwíq Sóni abatapi míowana Manikánka terie arámbéhrí atowe. ³ Terie arámbéhrí atowana Sóniga moke Sorana aroipéq wahtotaq ko marákórápéq kure ehweh teriuwe. Teriena, Manikánka ítene ahababáqsabe kaweraitankéhboq ahababáq sansa sueq kaweqtaq míáhro. Itene ahababáq sansa sueq kaweqtaq míéhrataqmé wání meiníe úwe. ⁴ Minayabe Manikáne ehweh irarú ani wenáwíq Áísáíaga naho púkuipéq sehiranue mahraréna, We uworapeqté sawai sawaiéna mahraréna, Itene Wahnah sína ahmé aborisahro. Wene ah kaweraráhro. ⁵ Mi ah obarirrankeheéq nonsuewarí akariaruqme anotah sawéhwárinkákáq káriq sawéhwárinkákáq apansuqme mi ah tábúsoq maráhro. Aesa áh obariqme sabahro. Ebañ masahpawe kaweroro.

⁶ Manikánka kaweraitahna arámbéhrí mah kehíná kéhínánká tagagehe ire úwe. *(Aisaia 40.3-5)*

⁷ Áhnte wehekéqká wání meyanehéera Sóniba suwana wega sensabé, Itewe wehene animári móe. Manikánka anotahta qkamah ainehboq pehbeheráh pokoro insega teiro? ⁸ Itene ahabábq mari sueq kaweq sansánoro. Mirairataq Manikánka tagéna ite amahnága mó sansánowe íwíáhinkehe. Ébáráhma itene igaqna miéh púaq itewe kaweq ke míone éq iteitensabé irariyeho. Manikánka mah ebáhmáritáté Ébáráhmane anahwaréh mirarahrahíre. ⁹ Wehukenínká awanká áwaheraq tehsúme maréh rana kaweq será íre íyéh áwánká moke apiwe ira pariankéhe úwe.*

¹⁰ Sóniba su kegá wene ehweh irera wensabé, Aneronehnikono uwe.

¹¹ Aneronehnikono uwana wega sensabé, Téhtaré síótí matiéh ánínká íre síótiakáq ání peh morá síótí náwo. Áhnte topáh matiéh ánínká tabonah ke wehewúno úwe.

¹² Táhkísi moné meyháh kegá wání meyanehéera Sóniba séra wensabé, Íwáhnoraníno, ite aneronehnikono uwe. ¹³ Aneronehnikono uwana sensabé, Wehukene móne pehipi meyhéboq peh morá táhkísi móné meyháho úwe.

¹⁴ Sónítia kegá wensabé, Itewe aneronehnikono kasenuwana wega sensabé, Mó kené ménsámehnsá meyanehéeq wehuke subiqmareq pehipi meyhé. Sensabé péhe éhwéh ariteq sene ménsámehnsá pehipi meyhé. Itene aram-bhriyabé meyhána apéq awehra q kéhre íwíáho úwe.

¹⁵ Manikánka Asiu ke merirena kaweraritankeheéna peh morá ání omaq atowara Asiu kegá we áwénunuwe. Asiu kegá Sónine ehweh irera éhnehéra iwíáhéra, Sóniwe itega áwénunúna anípómo uwe. ¹⁶ Uwana Sóniga sensabé ayahqme teriena, Inehe sí animé anotah aní ména íné kiotaqme aní míre. We anotah aní púana ínéga wene súu nahniáq pugereyabe íre awehrari aní múge. Wega Manikáne Awa iteba eqmarankéhe. Wehukenínká uworapeq kekiaréh rana anotah irárehnsarah Manikáne Awanka iteba tuinkéhe.

¹⁷ Wehukega ayu siqmíáhtáq sega kaweq ayú sene nahtapeq sáharera íre kaweq ayú iraipéq súáhwe. Mira onserah Manikánka eqmaréh ánínká kaweqtaq miáh keyábé, Néne mátaburapeq kiwíáhro aritena ahabábq keyabé, Íre puinkorahi iráipéq mía míaooro aritankéhe úwe.

¹⁸ Sónine ehweh író kega iwíáhigeheéna wega áhnte mó mina tahnsa éhwéh pahsuena oga mé ehweh teri terinúwe.

Érótiga Sóni karabúsiipéq móato éhwéhne.

(Mátíyu 14.3-4; Máhka 6.17-18)

¹⁹ Érótiga wenábáqne ahre Éróríasa meywana Sóniga minaaq wene mó ahabábqkákáqsábé abiahnsa atena íre kaweróne atowe. ²⁰ Íre kaweróne atowana Érótiga sóntia keyábé, Sóni táhtoqme karabúsiipéq móátáho úwara táhtoqme karabúsiipéq móátówe. Minayabe Érótine ahabábq áhnte agúwe.

Érótiga Sóni karabúsiipéq íre móatotaq Sóniga Sísa wání meawu éhwéhne.

(Mátíyu 3.13-17; Máhka 1.9-11)

²¹ Sóniga áhnte ke wání meriena Sísa moq wání meyawuwana púrerútaq sabona sawekúwana ²² Manikáne Awanka tunse kiboki tahnsanéna Sísa ba márunsurahúwe. Marunsurahúwana íopeqté éhwéhnká mahraréna,

* **3:9:** Mi ehwéh áwahewé aigárápeqté éhwéh Mátíyu 3.10 tagáaho.

Are niruní nénáhní móne. Arensabé nirutaboiruge úwe.

*Sísane aigaqnaréh síwíqmarí kéh éhwéhne.
(Mátíyu 1.1-17)*

²³ Sísaga wene arambehri áhwárótaq we 30 opéq marakóipeq míowe. We-hukega iwíáhéra, Sísawe Sósépane ahninkáwáe uwe.

Sósépawe Érine ahninkáwáe.

²⁴ Ériwe Mátátine ahninkáwáe.
Mátátíwe Áríwáine ahninkáwáe.

Áríwáíwe Mékine ahninkáwáe.

Mékiwe Sánáine ahninkáwáe.

Sánáíwe mó Sosépane ahninkáwáe.

²⁵ Sósépawe Mátátíásane ahninkáwáe.

Mátátíásawe Émósine ahninkáwáe.

Émósiwe Náhúmane ahninkáwáe.

Náhúmawe Ésarine ahninkáwáe.

Ésáriwe Nágáine ahninkáwáe.

²⁶ Nágáíwe Matane ahninkáwáe.

Matawe Mátátíásane ahninkáwáe.

Mátátíásawe Séménane ahninkáwáe.

Séménawe Sósékane ahninkáwáe.

Sósékawe Sórane ahninkáwáe.

²⁷ Sórawe Sónánane ahninkáwáe.

Sónánawe Árésane ahninkáwáe.

Árésawe Sérúbábérane ahninkáwáe.

Sérúbábérawe Séátíérane ahninkáwáe.

Séátíérawe Néríne ahninkáwáe.

²⁸ Néríwe Mékine ahninkáwáe.

Mékiwe Éráine ahninkáwáe.

Éráíwe Kósámmane ahninkáwáe.

Kósámawe Émáramane ahninkáwáe.

Émáramawe Éane ahninkáwáe.

²⁹ Éawe Sósúane ahninkáwáe.

Sósúawe Ériésárane ahninkáwáe.

Ériésárawe Sórímane ahninkáwáe.

Sórímane Mátátine ahninkáwáe.

Mátátíwe Áríwáine ahninkáwáe.

³⁰ Áríwáíwe Símiónine ahninkáwáe.

Símióniwe Súrane ahninkáwáe.

Súrawe Sósépane ahninkáwáe.

Sósépawe Sónámune ahninkáwáe.

Sónámuwe Ériákímane ahninkáwáe.

³¹ Ériákímuwe Mériane ahninkáwáe.

Mériawe Ménane ahninkáwáe.

Ménawe Mátátane ahninkáwáe.

Mátátawe Nétánine ahninkáwáe.

Nétániwe Tébitine ahninkáwáe.

³² Tébitíwe Sésine ahninkáwáe.

Sésiwe Obétine ahninkáwáe.

Obétiwe Póásine ahninkáwáe.

Póásiwe Sámónine ahninkáwáe.

Sámóniwe Násónine ahninkáwáe.

³³ Násóniwe Amínárapane ahninkáwáe.

Ámínárápawe Átínine ahninkáwáe.
 Átíniwe Áránine ahninkáwáe.
 Árániwe Ésárónine ahninkáwáe.
 Ésáróniwe Pérésane ahninkáwáe.
 Pérésawe Súrane ahninkáwáe.
³⁴ Súrawe Sékópane ahninkáwáe.
 Sékópawe Áhísáhkine ahninkáwáe.
 Áhísáhkiwe Ébáráhmane ahninkáwáe.
 Ébáráhmawe Térane ahninkáwáe.
 Térawe Náhórane ahninkáwáe.
³⁵ Náhórawe Sérúkane ahninkáwáe.
 Sérúkawe Árèune ahninkáwáe.
 Árèuwe Pérékane ahninkáwáe.
 Pérékawe Ebéране ahninkáwáe.
 Ebérawe Sérane ahninkáwáe.
³⁶ Sérawe Káínane ahninkáwáe.
 Káínawe Ápásátine ahninkáwáe.
 Ápásátiwe Síémene ahninkáwáe.
 Síémawe Nóahne ahninkáwáe.
 Nóahwe Áramékane ahninkáwáe.
³⁷ Áramékawe Métúsárane ahninkáwáe.
 Métúsárawe Inókune ahninkáwáe.
 Inókuwe Sárétane ahninkáwáe.
 Sárétawe Máhrárárine ahninkáwáe.
 Máhráráriwe Káínánane ahninkáwáe.
³⁸ Káínánawe Énósane ahninkáwáe.
 Énósawe Sétine ahninkáwáe.
 Sétiwè Ehrámene ahninkáwáe.
 Ehrámawe Manikáne ahninkáwáe.

4

Owainawanka Sísa áhwárawe tagó ehwehne.
(Mátýu 4.1-11; Máhka 1.12-13)

¹ Manikáne Awanka Sísa req míaúwana Sísa Sorana aroipéq suena pokúwana Manikáne Awanka abatapi móatowe. ² Móatowana abatapi ména áhnte wehekáh 40 wehekáh mitaq míowana owainawanka weba séna Sísa ahababárinkeheéna áhwárawe tagéna áwíoqnówe.

Mi tanáhráq Sísa táhutahuq awehriéna 40 wehekáh parabagútaq anotah arúpibíúwe.

³ Anotah arúpibíúwana owainawanka wensabé, Are Manikáne ahninkáwá míahna puah mah ebáhmárínsábé tópah úkúno ato úwe. ⁴ Úwana Sísa wensabé, Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Tópahna wehuke íre oganúq sitahráhi nanere íre úwe. *(Lo 8.3)*

⁵ Úwana owainawanka Sísa meqmena moke mah marákó marákóipéqté wáhnáhné arambehri apubúwe sokigi atena ⁶ wensabé, Ínéwé iwíáhue omaq atáhna anínká moke tagáhna ke wahnahninkehe. Mina omaq ate arámbéhrí peh ínénéne arambehri wire. ⁷ Arega ínénsabe arehunseraráq mé iwíáh iwíáh aintehnana arega moke tagáhna ke wahnahnúno ataníe úwana ⁸ Sísa wensabé, Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Maniká itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh ateq webataq we awahbeh arámbéhrí miraoro ire úwe. (Lo 6.13, 10.20)

⁹ Úwana owainawanka Sís meqmena Sarúsarama suwahpeq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh nahnsorapéq móatena wensabé, Are Manikáne ahninkáwá míahna puah maraipéq ahkuagúno úwe. ¹⁰ Ahkuagúno éna wega minayabe Manikáne ehwehna aiq mahraréna, Manikánka wene íopeqté keyábé are wahnahnatíáho aritankéhe. ¹¹ Ebahtaq arene aigará peraq míéhneho éra sene siyahnkaratáté are pankeragéhe ire úwe. (Buk Song 91.11-12)

¹² Úwana Sísaga ahqáho atena wensabé, Manikáne ehwehna mó mahraréna, Maniká arene anotah Wahnáh áhwárawe tagé áwíoqnéhneho ire úwe. (Lo 6.16)

¹³ Úwana owainawanka mi tanáhráq mó íre áhwárawe tagéna peh túbáh agúwe. Sísaga anotahtaq ahqáho atonsabe owainawanka iwíáhéna, Mó tanáhráq kouwekinie éna we auwena pokúwe.

Sísaga Kehrari marákórápéq wene arambehri áhwáró ehwehne.
(Mátíyu 4.12-17; Máhka 1.14-15)

¹⁴ Manikáne Awanka Sís págege atowana wega Kehrari marákórápéq kouwekúwara we éhweh mitaq teri mahtaq terinuwe. ¹⁵ Mirauwana we Asiu kené momiwí nahmáritápéq síwáhnorúwara ómiga wensabé iwíáh iwíáh atówe.

Néhsara suwahpeqte kégá Sísansabé anotah abíáhnsá ató ehwehne.
(Mátíyu 13.53-58; Máhka 6.1-6)

¹⁶ Sísaga wenawahpeq Néhsara pokéna ahrena ahrena wehekáh wene sánsánéna Asiu kené momiwí nahtápéq kibekúwe. Kibekéna Manikáne ehweh sáhsahinieéna iriwe míowe. Iriwe míowara ¹⁷ mitaqté kégá Áísáíaga sehiranú pukú Sísá áwúwana mi pukúipéq kabarue mah ehwéh kotaq sáhsahuwe. ¹⁸ Wega sáhsahwe mahraréna,

Manikáne Awanka ínéba ména págege aintena, Tabonah ke néne kaweq ehwéh korerio éna eqmaq núwéhre. Saiqnariéh keyábé sabirue ehweh korerio. Aura pira keyábé siura ebioráho ehwéh korerio. Síwíoqnahwara sirupipeq umehi keyábé sabirue ehwéh korerio. ¹⁹ Manikánka kawerarahna tanáhráqsábé korerio éna eqmaq núwéhre úwe. (Aisaia 61.1-2)

²⁰ Sísaga aiq sáhsahwe parabaruenta mi pukú wahnah aní awena tútuue míowara moke mitaq mío kega we ebitíowe. ²¹ Ebitíowana wega sensabé, Ínéga sáhsáhú ehwéh íráhtáq ibora mi ehwéh aiq pútaragire úwe. ²² Úwara moke mío kega wene ehwehnsabé iwíáh iwíáhéra seye náhenéra, Kaweq ehwéhne éra áhtenuwe. Áhtenéra árahue mi kawéq ehwéh irarerahiro éra mah anímé peh Sósépane ahninkáwá míéh mino uwe.

²³ Úwana Sísaga sensabé, Iteriborehga mah pabéqmé ehwéh iraréra, Are sóteh aní míahna puah arerene awahre kawerúno ewe. Itega ínénsabe, Arega Kápénéama marákórápéq ótaq sansá miraónaq irone iwíáhéq arega mitaq miraaronanserah mahtaq arenawahpeqkakák moq miraúno iwíáhoo? ²⁴ Teiníboq írátíáho éna, Wenawahraha Manikáne ehweh irari anínsabé, Are íre Manikáne ehweh iraréna aní móne ata ataowe. ²⁵ Ai q pútaq ehwéh teiníe. Naho Manikáne ehweh irarú aní Éráisa marakóipeq míowana apahtáró

ópéq mó opéq ákáhtaq íre ibonsúnsabe moke mi marákórácq anotah ehwéhrowe. Mi tanáhrácq áhnte kewéínínsó Ísara kené marakórapeq miówana ²⁶ Manikánka Éráisa seba eqmaroo? Írakaumo. Manikánka we nahnso kewéini Sárépáta suwahpeq Sáiróna marákórápéqté ínípá eqmarowe. ²⁷ Manikáne ehweh irarú aní Érisa oga míotaq áhnte Ísara ke anotah naonkákácq ké míówe. Manikánka Érisa séhréh atehrana wega áhnte kaweraritoo? Írakaumo. Peh morá Siría marákórápéqté náhnsó wéh aní wenáwíq Néáma anotah naonkákácq miówana kaweratowe úwe.

²⁸ Úwara moke mitaq momiwíu kegá irera anotah abíáhnsá atówe. ²⁹ Abiahnsa atónsabe iriwe méra Sísá táhtoqme sensuwahpeqte áhnánsáhrápéq abariwe móátówe. Mitaq mentú kowara sega Sísá mentúpipeq pagunsuaneheéra móátówana ³⁰ wega mi wehekéq ákáhpitaq kure pokúwe.

Sísaga owainawa kaqauwo ehwéhne.

(Máhka 1.21-28)

³¹ Sísaga pokéna Kehrari marákórápéq Kápénéáma suwahpeq tunse ahrena ahrena wehekáh Asiu kené momiwí nahtápéq síwáhnorúwe. ³² Págegeue síwáhnorú púara sega áhtenuwe. ³³ Áhtenuwana owainawanka subiqmaq subiqmarú aní Asiu kené momiwí nahtápéq míowana owainawanka íwíáh atowana anotahtaq mahraréna, ³⁴ Sísao, are Néhsara suwahpeqte aní móne. Arega itewe aneraitaníbo? Iubiq iuanie seno? Arewé Maniká miéhrabeq kaweqtaq mía míaóna aní móne. Arewé aiq tagaríóge úwe.

³⁵ Úwana Sísaga owainawansabé awehgu atena, Ehiya mé we auwe pokúno atowana owainawanka wehekeq ákáhpi mi aní aunúnkaq márunsurahúwana íre subisa pehipi auwena pokúwe. ³⁶ Pokúwara ómi míó kega anotah ahténéra seye náhenéra, Aneq pagégé éhwéhpo? Anotah wahnáh áninká síwáhnorinserahnéna Sísaga pokúno éhwéh págegeue teriuwara owainawamarínká mi aní auwera pokowe uwe.

³⁷ Sísá éhweh mitaq teri mahtaq terinuwara ómi mi marákórápéqté kegá írówe.

Sísaga Pítane ahrahnawa kawerato ehwéhne.

(Mátíyu 8.14-15; Máhka 1.29-31)

³⁸ Sísaga Asiu kené momiwí nahtápéq suena Sáimónine nahtapeq pokúwana Sáimónine ahrahnawa osoro awáhréúwara míó kega Sísansabé, Kawerato uwe. ³⁹ Uwana Sísaga awahre inípá kure wene máhriqtaq iriwe ména iraró awáhréyábé, Túbáh agúno atowana kaweragúwana mi íninká apubúue irigéna táhutahuq tíwe náriuwe.

Sísaga áhnte awáhré ké kawerarito ehwéhne.

(Mátíyu 8.16-17; Máhka 1.32-34)

⁴⁰ Íó tupekútaq awahre kené iyahnabo anímárínká se sehgiwera Sísaba mórítówe. Mórítówana Sísaga wene ayahnkarataté moke awahre ke moraní moráninue táhtorowana sene awahre kaweragúwe. ⁴¹ Kaweragúwara owainawamarínká mó ke suanaútaq ehwehnabaéra Sísansabé, Are Manikáne ahninkáwá wóne éra mi ke suera pokuwe. Pokutaq Sísaga sensabé, Ehiya máhro aritowe. Owainawamarínká, Sísawe Manikánka wehuke kaweraritankeheéna omaq ato aní míre éra sirupipeq we tagaríónsabe Sísaga ehiansá aritowe.

Sísaga mó ke suwahpeq kure kaweq ehwéh teriu ehwéhne.

(Máhka 1.35-39)

⁴² Ahyahbinkerotaq Sísaga mitaq suena abatapi pokúwe. Mibeqté kégá we anebahrue kure tagéra wensabé, Pokinehboq iteba sewíahno atówe.

⁴³ Atówana Sísaga sensabé, Ínéwé mó kehiná suwahpeqkakákáq Manikánka wahnahnirabeqte éhwéh wene kaweq ehwéh koreriníe. Manikánka, Korerio éna eqmaq núwátáire úwe. ⁴⁴ Sísaga Súría marákórápéq Asiu kené momiwí nahmáritápéq mi ehwéh koreri terinúwe.

5

Sísaga sípiipéq tútuue síwáhnorú ehwehne.

¹ Sísaga Kénésáréti kawéhú* áhnopeq iriwe ména síwáhnorútaq su kegá Manikáne ehweh iraneheéra weba kowíórabeq áhnte ke soruparió puana mitaq kígíúwe. ² Pahnsabátáhrú kegá sene sípiraré áhnopeq marera arahwéraq sene kahwewarí pabeq paberuwana Sísaga mi sípiraré tagówe. ³ Su kegá pagu pagununsabé Sísaga Sáimónine sípiipéq kie irigwe wensabé, Mahtaq sue móbeq móatiahno úwe. Úwara sípiipéqté kégá wene ehweh sehgiúwana wega mi sípiipéq tútuue ména áhnopeq mió keyabé síwáhnorúwe.

Pítarehga sene sípiakákáq suera Sísá kéro ehwehne.

(Mátíyu 4.18-22; Máhka 1.16-20)

⁴ Síwáhnorú ehweh parabagútaq wega Sáimónirehyabe, Pah meyagéhboq púrúruia káwéhútápéq pokue kahwe tuparuqme uwe tagahro úwe. ⁵ Úwana Sáimóniga Sísansabé, Anotah aní móne. Itega inokáhpeq uwe taga tagaéwonana írakaunire. Peh arega tenienayabé mó uwe taganie úwe. ⁶ Sega sene kahwewarí tuparuqme uwerá áhnte pah maqmíówe. Peh íregáritaq pah maqmíówana sene kahwewarí surakinaúnsabe ⁷ sega mó sipíipéq mió íyáhnábó ánimárinísabé siyah sahnupéra seséhréh aítáhro uwara sure mi sípiraréipéq pah márówana umehúnsabe sípiraré wánínkorahúwe. ⁸ Sáimóniwe we mó awíq Pítáe. Wega mina tagéna Sísane auranabíahtapeq arehunseraráq ména wensabé, Néne Wahnahno, ínéwé áhnte ahbábáq aní mió púah arega nue pokúno úwe. ⁹ Se áhnte pah maqmíónsabe Pítareq wereq mió kereqka anotah ahténuwe. ¹⁰ Pítane iyahnabo anité sensiwíq Sémísireq Sónireqme Sébérine ahninkáwáráre mióye. Pítarehga iwíáhunserah sega moq mira íwíáhuye. Sísaga Pítansabé, Íre áhreúno. Ibora arega kahweipéq pah maqmíahnanserah mókake wehuke ínéba meriqme sinkehe úwe. ¹¹ Úwara sega sene sípi áhnopeq arahwéraq abariue marera moke suera Sísá kérowe.

Sísaga anotah naonkákákáq aní kawerato ehwéhne.

(Mátíyu 8.1-4; Máhka 1.40-45)

¹² Sísaga mó ke suwahpeq miótaq anotah naonkákákáq áninká we tagéna áhtenú púana arehunserarárue wene ayahqno káuqmunurawéna Sísansabé pagu pagunéna, Anotah aní móne. Are awahbáhnaraqmé kaweraintahráhone úwe. ¹³ Úwana Sísaga ayahnkahkahrué wenaneq táhtorena wensabé, Aiq mirauge. Are awaho aní miáho atowana míahno síwátaq wene náonaba apubúwe wagúwana kaweragúwe. ¹⁴ Kaweragúwana Sísaga wensabé, Are kaweratónsábé mó ke teríneho. Írakaumo. Manikáne ehweh mibeq mahbeq

* 5:1: Kehrari kawéhúme mó awíq Kénésáréti kawéhúne.

aitéh ánípá pokue arene anonka móreawo. Are awaho ani úkire ighboq Mósísiga irarúnserahnue Manikánsabe titirúno úwe. ¹⁵ Úwara Sísaga mirau ehweh mitaq teri mahtaq terinuwara áhnte kegá wene ehweh iraneheéra suwe. Awahre kegá, Sísaga kaweraitankéhe íwíáhéra weba suwe. Áhnte kegá weba suwana ¹⁶ wega ahriahri miráunserahnéna púrerinieéna abatapi pokúwe.

Sísaga aiayah pukia ání kawerato ehwehne.

(Mátíyu 9.1-8; Máhka 2.1-12)

¹⁷ Sísaga síwáhnorútaq Péhrasi† kereq Mósísine ehweh síwáhnoru kereqka mitaq tútuue méra írówe. Sega sensuwahpeqme Sarúsarama suwahpeqkakák moke Kehrari marákórápéqté ké suwahpeqkakák Súría marákórápéqté ké suwahpeqkakák sensuwahpeq suera Sípane ehweh iraneheéra suwe. Manikánka Sísá págege atena séhréh atowana wega awahre ke kaweraritowe. ¹⁸ Mó kegá aiayah pukia ání wene sehitaq Sísaba móataneheéra sehgiwera suwe. Sísá miéh náhtápéq móatanehe íwíáhéra ¹⁹ áhnte wehekéq nahupeq kígiunsabe sega íre kioráhuwe. Íre kioráhéra nahnsorapéq kire abogéh pírúq-marera abahrabahrútaq aiayah pukia ání wene máhriqkakák sehitaqmaqme wehuke míopi Sípane auranabiahtapeq márunátowe. ²⁰ Sega íwíáhéra, Sísaga kaweratanawire íwíáhuwana Sísaga sene íwíáh tagéna aiayah pukia ánínsábé, Nánibáq móne. Arene ahbabáq aiq kaweratóge úwe.

²¹ Úwara Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoru kereqka seye náhenéra, Mah anímé Manikánsabe íre kaweq ehwéh atéhre. Ahbabáqsabe insega kaweraritahráhiro? Manikánka webataq wehukene ahbabáq kaweraritahráhire uwe. ²² Úwana Sísaga sene íwíáh irena sensabé, Itene irupipeqmé aneqsabé mira íwíáho? ²³ Aiayah pukia ánínsábé aneq ehwéh teawinínkono? Arene ahbabáqsabe kaweratóge teawinínkono? Are irigue ah nogo teawinínkono? Íre págege ehwéhmé ahnabo? ²⁴ Íné wehukení úku anínká mah marákó marákó wehukene ahbabáq kaweraritahráhuge. Sokigi ainíboq tagariáhiro éna aiayah pukia ánínsábé, Teawiníboq íro. Irigue arene máhriq mewe arene nahtapeq pokúno úwe. ²⁵ Úwana ómi ke míótaq mi anínká apubúwe irigéna wene máhriq mewena Manikánsabe anotahtaq íwíáh íwíáh atena wene nahtapeq pokúwe. ²⁶ Pokúwara tago kegá anotahtaq áhtenéra Manikánsabe íwíáh íwíáh atera seye náhenéra, Iboramé ótaq sansá tagóne uwe.

Sísaga Mátíyunsabé, Íné séniro ú ehwehne.

(Mátíyu 9.9-13; Máhka 2.13-17)

²⁷ Sísaga tuekúwana táhkisi moné meyo ani wenáwíq Áríwái‡ tagówana wega táhkisi moné meyorabeq tútuue míowana tagéna Sísaga wensabé, Íné séniro úwana ²⁸ wega irigue moke mitaq ko naneq suena Sísá kérowe.

²⁹ Áríwáiga wene nahtapeq Sísá kirabouwara áhnte táhkisi moné meyo kereq mó kereqka Sísarehreq táhutahuruwe. ³⁰ Táhutahuruwara Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoru kereqka mina tagéra Sísá kéro keyabé kasenéra, Táhkisi moné meyáh kéreq mó ahbabáq kéreqme itewe aneqsabé moráráq naho éra abiahnsa arítówe. ³¹ Sísaga sene ehweh irena sensabé, Sótegha awaho ke

† 5:17: Aigarápéqté éhwéh Mátíyu 3.7 tagáhno.

‡ 5:27: Mátíyuwe mó awíq Áríwáie. Mátíyu 9.9 tagáhno.

máráhsíni íre náriasa peh morá awahre ke náríre. ³² Mina inserah ínéwé kawetaq miah ké séhréh aritanieéna íre sugé. Peh ahbabáq ke kaweraritanieéna sugé úwe.

Sísaga táhutahuq awehriro sansánsábé síwáhnorú ehwehne.
(Mátíyu 9.14-17; Máhka 2.18-22)

³³ Wehukega Sísansabé, Sóni kéréh kéga mó wehekáh mó wehekáhnue kawerue púreroneheéra táhutahuq awehriowe. Awehriowara Péhrasi ke kéréh kéga moq mira aruqaruowe. Peh are kéréh kéga íre awehriera pehipi nahwe uwana ³⁴ Sísaga pabeqme ehwéh teriena, Pahuwirotaqmé o menáhwé míéhtáqmé itega wene iyahnaboyabé, Táhutahuq awehrioro terieráho? Írakaumo. ³⁵ Mókake o menáhwé seba íre míahnaraqmé mi tanáhráq wene iyahnaboga táhutahuq awehrigehe úwe.[§]

³⁶ Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, Wehukenínká nahonáh sáhkéti kaweriniéna o sáhkéti subansuqmaqme mi subánsátáté párúwe nahonáh sáhkéti kawerínabo? Írakaumo. Miraitaq tahirímé nahonáh sáhkéti mó sub-anki irino. ³⁷ Wehukenínká o nahniáq sera ano naho naho méméné áuyahwa antéhyápépéq íre ahkíre. Miraitaq tahirímé sera anonka muinaraq nahonáh antéhyá tapogirana sera ano marakóraq antigi irino. ³⁸ Wehukenínká o será ano o antéhyápépéq ahkíre. Wehukega ahkírataq mi tehtaré náneqme kawerue kanae. O será anome kawerue kanae. Antehyamé moq kawerue kanae úwe. ^{**} ³⁹ Naho será ano neh anínká iwíáhime, Naho será ano áhnte tei puana mi anónká o será ano kiotaikire iwíáhime úwe.

6

Sísaga ahrena ahrena wehekáh arambehriéyabe irarú ehwehne.
(Mátíyu 12.1-8; Máhka 2.23-28)

¹ Ahrena ahrena wehekáh Sísareq we kéro kereqka páréti mirao naneq será sotápéq kótaikutaq we kéro kega mi será késabariqme késabariqmeue kure ayahnué áí poruwe nowe. ² Nowara Péhrasi kegá sensabé, Ahrena ahrena wehekáh íre mirao naneq sansá míre. Aneqsabé miraoo uwe. ³ Uwana Sísaga sensabé, Itewe Manikáne púkuipéqté séhíramé Tébitireq we kéro kereqka sirupibiútaq mirau sansámé íre sáhnahwe ahtebaho? ⁴ Wega Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq kibekue Manikánka tagankeheéra máró paréti mewe néna we kéro ke náriuwara sega moq nowe. Mósísine ehweh irarunka mi parétiwé pehipéqté kéga íre nah nanere. Peh morá Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéga nahrahowe ire. (1 Samuel 21.1-6)

⁵ Sísaga sensabé, Íné wehukeni úku anínká ahrena ahrena wehekáh wahnahnuge úwe.

Sísaga ahrena ahrena wehekáh sawenkahnia áyáhnkákáq áni kawerato ehwehne.
(Mátíyu 12.9-14; Máhka 3.1-6)

⁶ Mó ahrena ahrena wehekáh Sísaga Asiu kené momiwí nahtápéq kibekue síwáhnorúwana mitaq sawenkahnia áyáhnkákáq áni míowe. ⁷ Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kereqka mitaq méra Sisa ehweh ataneheéra ahrena ahrena wehekáh wehukeni kaweratanabiramo éra ebitiówe. ⁸ Ebitiówana

§ 5:35: Mi ehwéh áwahewé aigarápéqté éhwéh Mátíyu 9.15 tagáhnno. ^{**} 5:38: Mi ehwéh áwahewé aigarápéqté éhwéh Mátíyu 9.17 tagáhnno.

Sísaga sene sirupipeqté iwíáh aiq tagéna ómi kegá tagotaq sawenkahnia áyáhnkákáq ánínsábé, Iriwe míahno úwana we irigue míowe. ⁹ Irigue míowana Sísaga mió keyabé, Itensabé kaseninie. Mósísine ehwehnikawé ahrena ahrena wehekáhnshábé anere teiro? Kaweq sansá miraonehnikono? Íre kaweq sansá miraonehnikono? Wehuke kaweraritaneheeq séhréh aritanéhnikono? Íre kaweratanéhnikono éna ¹⁰ mió ke aurankaue tagéna sawenkahnia áyáhnkákáq ánínsábé, Arene ayahnkara obariro úwana wene ayah obarirwana kaweragúwe. ¹¹ Kaweragúwara mi kegá tagéra anotah abíáhnshánéra sío síóéra, Sísawe aneronehnikono uwe.

Sísaga we kéro ke omaq sito ehwehne.

(Máttyu 10.1-4; Máhka 3.13-19)

¹² Mitaqkake Sísaga púrerinieéna sáwéhrapeq kiwéna moke mi inókáhpéq mitaq púrerúwe. ¹³ Púreréna ahbiahipeq we kéro ke síáhrabéna airápété téhranité omaq sitowe. Sensabé eqmaro kee ue síwíraritowe. ¹⁴ Omaq sito ke síwíqmarimé mahraue Sáimóninsabé Pítæ atowe. Pítane ábákawawé Ehntarue. Mó animári síwíqmarimé mahraue Sémísi, Sóni, Pírípi, Pátórómíyu, ¹⁵ Mátíyu, Tómáhsi, Ápiásane ahninkáwá Sémísi, Sáimóni Séróti kahnáh áni, ¹⁶ mó Sémísine ani Súrása, mó aní téhtaré áwíqkákáq áni Súrása Ísikárióti miræue omaq sitowe. Súrása Ísikáriótiwe anehe Sísane naruo koweriro aníne.

Sísaga áhnte awáhré ké kawerarito ehwehne.

(Máttyu 4.24-25; Máhka 3.7-12)

¹⁷ Segá sáwéhrapeqté tútaq ukisatáq miówara áhnte we kéro kereq mó kereq míowe. Súría marákórápéqté kéreq Sarúsarama suwahpeqte kéreq nahmbísi marákórápéq Táíya suwahpeq Sáiróna suwahpeq mibeqté kéreq suwe. ¹⁸ Mi kegá Sísane ehweh iranetheéra séra sene awahre kaweraitankeheéra weba suwe. Owainawanka subiqmaq subiqmarú kega moq weba suwana Sísaga kaweraritowe. ¹⁹ Sísane anepeqte págege aritéh náneqka wereq wahtotaq mió ke kaweraritionsabe ómiga we táhtoqnaneheéra suwe.

Sísaga iwíáh iwíáhoró ú ehwehne.

(Máttyu 5.1-12)

²⁰ Sísaga we kéro ke tagéna síwáhnoréna, Tabonah keo, Manikánka wahnah wahnahnirabeq awaq miahrahonsabé iwíáh iwíáhoró.

²¹ Amahnága irupibii keo, mókake iyahbankiranae. Minayabe iwíáh iwíáhoró.

Amahnága umehiraq ibisah keo, mókake wíréh wíréhigehe. Minayabe iwíáh iwíáhoró.

²² Iné wehukení úku aní séniráhnshábé mó kegá itensabé suwahranae. Ite kaqiuwaneherawoe. Ite iéhruruoneherawoe. Ite íre kaweq animári móe aitaneherawoe. Iné séniráhnshábé mina tahnsa sánsámári mirairataq iwíáh iwíáhoró.

²³ Segá mirairanka íopeq itene ápeq anotah úkinae. Minayabe sega mirairataq ábáhrue iru eyoyóeq iwíáh iwíáhoró. Segá ite iwíoqnehranserah sene sigaqnarénga Manikáne ehweh iraru ke moq naho síwíoqnowe.

²⁴ Amahnága áhnte mensáméhnshá matiáh kéó, kamah ainawire. Itega iuwahbeh naneq aiq merowe. ²⁵ Amahnága iyahbankiréh kéó, mókake irupi kamah ainawire. Amahnága wíréh wírého keo, mókake ibitunátúnánué ibisagehe. ²⁶ Ómi kegá ite kaweq ke wóe irataq iwíáhue kawerurero. Irare

kené sigaqnaréhga mina unserahnéra péhe éhwéh teriú keyabé kaweq ke wóe arítówe úwe.

*Itene naruoyabé irutaboirono ú ehwehne.
(Mátíyu 5.38-48)*

²⁷ Sísaga mó mahraréna, Néne ehweh íráh kéo, teinboq írátiáthro. Itene naruoyabé irutaboirono. Itensabé suwahrieh ke kawerarítáthro. ²⁸ Íéhruruo keyabé Manikánsabe teaweq, Mi ke kawerarito ue teawéro. Íwioqnah keyabé púrerarítáthro. ²⁹ Mó anínká are ahsuehinahwe éberiopeq pabeq suehnana ahsuehino. Arene sáhkéti meyahnaq síóti meyanie ínaraq íre ahqáho ato. ³⁰ Mó anínká arensabé aneqpopoq nánio ínahwe náwo. Mó anínká arene ménsámehnsá meyehraq wensabé, Néne meyahna naneq apubúue menio íre irarúno. ³¹ Mó kegá ite iuwahbeh sansánue ite kaweraitáhnserah itega moq mina tahsanue se kawerarítáthro úwe.

³² Sísaga mó mahraréna, Itega peh morá itensabé sirutaboirono keyabé irutaboirono qm é inseréhga, Ite kaweq ke wóe íwiáhigehbo? Írakaumo. Ahbabáq kega moq sensabé sirutaboirono keyabé sirutaboirono mino. ³³ Itega peh morá ite kaweraitáh ké kawerarítáh sánsánirataq inseréhga, Ite kaweq ke wóe íwiáhigehbo? Írakaumo. Ahbabáq kega moq mina tahnsa mirao mino. ³⁴ Itega peh morá ite náieráho ke nárírataq inseréhga, Ite kaweq ke wóe íwiáhigehbo? Írakaumo. Ahbabáq kega íwiáhéra, Meyáh kegá mókake ite moq náigéhe éra sene ahababáq iyahnabo náríeráho mino?

³⁵ Itene naruoyabé irutaboirono kawerarítáthro. Nárírataqmé mókake náigéhe íwiáhigehbo pehipi náieró. Mirairataqmé Maniká Iteriboga anotah apéq inkéhe. Itega wene animári míagehe. Maniká Iteriboga anotah aní mía míaéna íre peh morá we kaweratah keyabé arutaboirono íre. Wensabé íre íwiáh íwiáhia peh ahababáq keyabé moq arutaboirono. ³⁶ Maniká Iteriboga ómi keyabé arutaboirono íre itega moq arutaboirono íre úwe.

*Mó kené sánsá íre saraq sitáthro ú ehwehne.
(Mátíyu 7.1-5)*

³⁷ Sísaga mó mahraréna, Mó kené sánsá saraq siteq ahababáq ke woe aritého. Mirairataq Manikánka moq itene sánsá saraq itena ahababáq ke woe aitanawire. Mó kegá ahababáraitó íwiáh íre íahreraq mareq súáthro. Súéhrataqmé Manikánka moq itene ahababáq íre ahrreraq marena suankéhe. ³⁸ Nárírataq Maniká Iteriboga moq náinawire. Wega tasu tasue obenkíqme náinkéhe. Itega saraqme náríranserah wega moq mina tahsanue náinkéhe úwe.

³⁹ Sísaga mah pabéqm éhwéh mahraréna, Aura pira anínká mó aurá pírá aní ahmboqme ah sokigi atahráhiro? Írakaumo. Miraóyataq tahirímé mi anitégá mataipéq inahsuboya irino. ⁴⁰ Áwáhnorirana íréh anínká we áwáhnori aní íre kiotaikorahire. Moke ahtebawiahnaq we áwáhnori aní tahnsa míankehe úwe.

⁴¹ Sísaga mó pabéqm éhwéh mahraréna, Arenawahrah aniné aurapi pehgári atútú tagé arerene aurapi anotah sehikára kéhnsabé aneqsabé arerene auransabé íre íwiáhono? ⁴² Arene aurapi anotah sehikára kéhrahwe arega íre tagahne. Minayabe aneqsabé arenawahrah anínsabé, Arene aurapite atútú meuwanínkono eno? Are ahababáq kopéráhpéróna aní móne.

Téhwe arerene aurapite séhikará merue anehemé arenawahrah aniné aurapite átútú kawerue tagé meauwahráhone úwe.

Íre kaweq awánkánká abehq sérá iyanae i ehwéhne.
(Mátíyu 7.16-20, 12.33-35)

⁴³ Sísaga mó mahraréna, Kaweq awánkánká abehq sérá íre iyéhre. Abehq awánkánká kaweq sérá íre iyéhre. ⁴⁴ Wehukenínká awanká sera tagéna mi awánká ahtebehre. Wehukenínká wisuraqte pópo íre isioráhéna káránkáránsáhtaqte kombahtóq íre isioráhire. ⁴⁵ Kaweq anínká wene arupipeq kaweq iwiáh kéh púana kaweq sansánire. Ahbabáq anínká wene arupipeq ahbabáq iwiáh kéh púana ahbabáq sansanire. Wehukeníné arupipeq iwiáh obenkítíéh púana wene áwéhga mi iwiáh irarerahire úwe.

Nah piehya anitéyábé pabeqme ehwéhne.
(Mátíyu 7.24-27)

⁴⁶ Sísaga mó mahraréna, Néne ehweh íre sehgironsabé aneqsabé néne Wahnah mone aintaho? ⁴⁷ Ínéba séna néne ehweh irena sehgi ánimé aneq tahnsa anípo? Teinie. ⁴⁸ Néne ehweh irena sehgi ánimé nah piéh anínká marakó íre wahto ubuqme nahwiahnsanse págege marákóráq pearéh aní tahnsane. Págege marákóráq kawerue pearéh púana anotah ibónsirana wání piéhtáq wene nah íre kúrugúruue sokogia peh págegeue kéhre. ⁴⁹ Néne ehweh irena íre sehgi ánimé aneq tahnsá anípo? Teinie. Néne ehweh irena íre sehgi ánimé págege marákó íre ubuqme pehipi wene nah pearéh aní tahnsane. Anotah ibónsirana wání piéhtáq mi nah kúrugúruue sokogire. Sokogirana moke íre kaweragire úwe.

7

Kiápéténine arambehri aní kawerato ehwéhne.
(Mátíyu 8.5-13)

¹ Sísaga mah ehwéh síwáhnoréna mitaq suena Kápénéáma suwahpeq mátabuipeq kéagúwe. ² Mitaq 100 Aroma sontiá kéné kiápéténiga ména wene arambehri aní anotah arútábóiratowana mi aní anotah awáhréna pukinaúwe. ³ Sísá iteruwahpeq miéhre u irena kiápéténiga Asiu kené aboawah wehyábé, Néne arambehri aní segawerato koreawéro ue eqmaq suowe. ⁴ Eqmaq suowara Sísaba séra, Máho ue pagu pagunéra Sísansabé, Kiápéténiwe áhnte kawéq aní púah awahre aní segawerato. ⁵ Kiápéténiga ite Asiu keyábé áhnte arútábóiraitena itene momiwí nah pearena eqitáráire éra pagu pagunuwe.

⁶ Pagu pagunuwana Sísaga se kériqme mi aniné nah wahtotaq kútaq kiápéténiga mó eqmaro kereq piehgiúwe. Segá Sísansabé, Anotah aníno, kiápéténiga teí éhwéhmé iro. Wega arensabé mahraréna, Íné pehgáriq aní míó púah néne nahupeq íre súno. ⁷ Are anotah aní míahna puana areba íre koragoge. Arega peh ehweh irarinana néne arambehri aní kaweragino.

⁸ Íné moq wahnah sansá tagarióge. Néne wahnah aiq miéhrana íné moq wahnah aní ména sóntiá ke wahnahnuge. Ínéga mó sontiá áninsábé, Pokúno atótáq wega apubúue pokire. Mó sontiá áninsábé, Mahbeq súno atótáq wega apubúue ínéba sire. Néne arambehri áninsábé, Miraúno atótáq wega apubúue miraire. Kiápéténiga aiq irarire uwana

⁹ Sísaga mi ehwéh irena áhtenána pabeqme weba mió keyabé, Teiniñoq írátiáhro. Mi anínká ínénsabe anotahtaq aiq pútare aintéhre. Nánuwahrah Asiú kéga mina tahnsanue íre aiq pútare aintáhwe úwe. ¹⁰ Úwara eqmaq suo kega kíápéténine nahtapeq kouwekue sutaq mi awáhré ání kaweragúwana awaho ani míowara kéragowe.

Sísaga pukú mahbí iriwe oganúq ato ehwéhne.

¹¹ Mó tanáhráq Sísareq we kéro kereq áhnte mó kereqka Náini suwahpeq pokuwe. ¹² Kuriraq wahtotaq sutaq mibeqté kéga pusa ání mómaisaneheéra sehgiwera suwe. Pukú aniné anowagáwé peh morá mi aní maqmarena kéweini míowara áhnte wenawahrahreq suwe. ¹³ Sísaga pukú aniné anowa tagéna wensabé arutaboiratena mahraréna, Íre íbisáhno éna ¹⁴ sehíq koráhtorowara sehgiwe su kéga mitaq iriwe miówe. Sísaga pusa ánínsabé mahraréna, Káriq mahbí, irigúno úwe. ¹⁵ Irigúno úwana pusa ánínká iriwe tútuue ména ehwehnúwe. Ehwehnúwana Sísaga mi aní anowabá atowara ¹⁶ tago kéga áhtenána Manikánsabe iwíáh iwíáh atówe. Iwíáh iwíáhatera mahraréna, Manikáne ehweh irari anínká iteba sire. Manikánka wene animári séhréh aitanieéna aiq sire uwe. ¹⁷ Súría marákórápéqté kéreq móberiopeqté kéreq Sísaga miráú ehweh mitaq teri mahtaq terinuwará írówe.

Sóniga we kéroya anité Sísaba eqmaq suo ehwehne.

(Mátíyu 11.2-19)

¹⁸ Sóni kéro kega moke mi ehwéh teawúwana Sóniga téhraníte omaq sitena ¹⁹ Sísansabé ehweh kasenigeheéna eqmaq suowe. Eqmaq suanaútaq mi anitéyábé, Sísansabé kogasenéta, Arewe Manikánka eqmaraníe ú anípo? Ite mó anínsabé áwénunonehknono kogasenotao úwe. ²⁰ Úwara sega Sísaba kéra wensabé, Wání meri merini aní Sóniga eqmaq íúwéhrrata sýye. Wega ite eqmaq íuwanauraitaq mahraréna, Arewe Manikánka eqmaraníe ú anípo? Ite mó anínsabé áwénunonehknono uaire uye. ²¹ Mi tanáhráq Sísaga áhnte awáhré kéreq owainawanka subiqmaq subiqmarú kereq aura pira kéreq kaweraritena ²² Sóniga eqmaq suo anitéyábé, Irehya ehwéhnikákáq tagéhya naneqkakákáq Sóni koreawétao. Ínéga miraunka aura pira kéga tagahwara aigará soriqnah kega ah nogowara náonkakákáq kéné náo wagirara ahre parosa kéga ehweh íráhwe. Pusa ké iriwe oganúq sitena Manikáne kaweq ehwéh tabonah ke síwáhnoruge. ²³ Ínénsabe árahinabomo iwíáh íre iwíáhia peh ínénsabe kawerue aiq pútare aintéh ánimé aru ukiqme ani miéhre. Mah ehwéh Sóni koreawétao úwe.

²⁴ Sóniga eqmaq suo anité pokuyataq Sísaga weba sáhurió ke Sóni éhweh teriuwe. Wega mahraréna, Sóniga uworapeq iwáhnoruraitaq koraganeheraurotaqmé we inse wíre iwíáhéq koragaroo? Sóiririrana onega míu míu inserah Sóni mó iwíáh mó iwíáhi aní míre iwíáhéq koragaroo? Sóniwe íre mina tahnsa ání mire. Írakaumo. ²⁵ We inse wíre iwíáhéq koragaroo? Kaweq korósí aneraneria ání koragaroo? Írakaumo. We íre mina tahnsa ání míarairara ménámehnsa áhnte kéh ké siwahriria kéwé uworapeq íre mia peh wahnah kené nahtapeq ania míaowe. ²⁶ We inse wíre iwíáhéq koragaroo? We Manikáne ehweh irari aninéna iwíáhhuroo? Aiq pútaq iwíáhowe. Írátiáhro. We Manikáne ehweh irari aninéna moke mó áwáhu ke kiotaikuraire. ²⁷ Sóni éhwehme Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Néne ehweh korerina animé ebeq eqmarahnana are sina ah kawerarankehe ire úwe. *(Malakai 3.1)*

²⁸ Sísaga mó mahraréna, Teinboq írátíáhro. Sóniwe anotah anínirara moke mó kegá we íre kiotaikowe. Íre kiotaikowana Manikánka wahnah wahnah-nirabeq íópipeq kibeki aní pehgáriq anínká Sóni kiotaikire úwe.

²⁹ Úwara táhkísi moné mewe mewe kereq áhnte mó kereqka mi ehwéh irera iwíáhéra, Manikáne sansá aiq kaweq sansáne uwe. Sóniga se wání merinie únsabe mira iwíáhuwe. ³⁰ Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka Sónine wání íre meyónsabe Manikáne kaweq sansánsábé iuwahriehre iwíáhuwe.

³¹ Sísaga mó mahraréna, Amahnága oga miáh kéwé ite aneq tahnsá kée teininkono? ³² Itewe káriq animárínká máhkétirapéq ogi ogionserah tahnsá ké wóe. Mó animárínká mó animárínsábé abiahnsa aritera sensabé, Igonkónúnaraq itega íre ábáhrowe. Ibitunátúnánúnaraq itega íre íbisahwe ewe. ³³ Wání meri merini aní Sóniga suraitaq wega táhutahuq awehriéna náhníaq sera ano íre narainsabé itega abiahnsa ateq, Owainawanka wene arupipeq miéh aní míre atárowe. ³⁴ Íné wehukení úku anínká surautaq táhutahuqkákq náhníaq sera anonkakaq pehipi nogaq itega ínénsabe abiahnsa ainteq mahraréq, Tagaríáhro. We uwoyansa kobuq kahburi aní áhnte nahníaq sera anonkakaq pehipi neh aní míre. We táhkísi moné aebó kéreq mó ahbábáq kéreqne iyahnabo aní míre aintáhwe. ³⁵ Itega ínénsabe mi ehwéh irarewara Maniká tagaríáh kégá ahtebé sansánirataq mó kegá tagéra, Se aiq pútaq sansánowe ewe úwe.

Sísane aigárátáq wéri abaq ato ehwéhne.

³⁶ Peh morá Péhrásí anínká Sísansabé, Ínéreq táhutahuroyehboq máho úwana Sísaga kérena wene nahtapeq ména táhutahurúwe. ³⁷ Mi ke suwahpeqte íní we ahbabáq ini míowe. Mi inínká Sísá mitaq míéhre u irena áhnte kawéq kúnkúni werí motóreipéq mewe súwana ³⁸ Sísá míowana mi inínká wene anehepeq sure wene aigárátáq tútuue ména we áhnte íbisó púana wene aqnu Sísane aigárátáq tabagu tabaguúwe. Miraúnsabe mi inínká wene íre wahto áyáhrátáté Sísane aigárátáq sorahruena wene aigárátáq nánkóqnéna wéri abaq atowe.

³⁹ Abaq atowana Sísansabé máho ú Pehrásí anínká miraú tagéna wene arupipeq iwíáhéna, Mi inímé ahbabáq ini puana Sísá Manikáne ehweh irari aní miéhtáq tahirímé we táhtoréh íní peh ahbabáq ini míre iwíáh irino úwe.

⁴⁰ Sísaga wene iwíáh irena wensabé, Sáímónio, pehgáriq ehwéh teawiníboq írátíahno úwana, Íwáhnoraníno, tenio úwe. ⁴¹ Úwana Sísaga mahraréna, Peh morá anínká téhraníté mone siátáire. Mó aní 100 Kína mó aní peh 10 Kína ue átáriagehéna siátáire. ⁴² Anehe mi anínká sensabé, Ínéga iátáu moné náníétao urairara mi anitégá mone tabonahuroya puara íre aweráhuroye. Íre aweráhuroyansabé mone siátái anínká sensabé, Ínéga iátáu monéwé mó náníyehboq anetaníbo. Túbáhtagotao teriátáire. Minayabe aneq iwíáhono? Mone siátái anínsabé ah anínká anotahtaq arutaboirire iwíáhono úwe.

⁴³ Úwana Sáímóniga Sísansabé, Áhnte moné merai anínká áwátái anínsabé anotahtaq arutaboirire. Áwátái anínká wéhuwa nániewé anetaníbo atarái puana anotahtaq arutaboirire úwe. Úwana Sísaga, Arega aiq iraréne éna ⁴⁴ pabeqme mi iní tagéna Sáímóninsabé, Arewé mi iní aiq tagahno? Arene nahtapeq sutaq nigará pabeq paberé wání íre nánienne. Mi inínká wene aqnuraté nigará pabeq

paberaintena wene ayahrataté sobaruqnuéhre. ⁴⁵ Arega íné íre nánkóqnáhne. Mi inínká áhntetaq nigára nánkóq nánkórire. ⁴⁶ Arega nyahqnopeq wéri íre abaq intahne. Mi inínká nigárátáq kaweq kunkúni weri abaq intéhre. ⁴⁷ Minayabe teawinúboq írátíahno. Mi inínká ínénsabe áhnte arútábóiraintéh púana wene áhnte ahbábáq kaweratóge. Peh táhmaro ahbábárirana Manikánka kawerato anínká wensabé pehgáritaq arutaboiratéhre éna ⁴⁸ mi inínsábé, Arene ahbabáq aiq kaweratóge úwe. ⁴⁹ Úwara mó táhutahuru kegá seye náhenéra, Arene ahbabáq aiq kaweratóge irari anímé árahue mirainkehbo uwana ⁵⁰ Sísaga mi inínsábé arega ínénsabe aiq pútare aintahnaga arene ahbabáqmari aiq kaweratóge. Pehwehrue pokéwahno úwe.

8

Táhmaro inínsónká Sísá kéro ehwehne.

¹ Mó tanáhráq Sísaga anotah matábúrápéqkákáq mó kehiná mó kehiná suwahpeqkákáq ah nogena Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh mi kawéq éhwéh síwáhnorúwe. Airápété téhraníte we kéro ke kérowara ² kawerarito inínsónseqka moq kérowe. Menah se awahreuwara owainawamarínká se síwioqnówana Sísaga sene awahre kaweraritena owainawamarí kaqsuowe. Mi inínsó síwíqmarimé mó iní wenáwíq Máhriáe. Wene iyahnaboga wensabé Mágára iníne ue áwíratówe. Menah Sísaga mi iníné arupipeqte airápété téhtaré ówáináwá kaqauwowe. ³ Mó iní Kúsane ahre wenáwíq Sóánae. Wenawehqka Érótime arambehri keraq wahnahnú aníne. Mó iní wenáwíq Súsánae. Sereq áhnte mó inínsónseqka Sísareq we kéro kereq séhréh aritera kirabo arítówe. Sísaga ehweh síwáhnorinieéna ah noguwara mi inínsónká séhréh aritaneheéra kérowe.

Ayu suitabéyabe pabeqme ehwehne.

(Mátíyu 13.1-9; Máhka 4.1-9)

⁴ Mó tahunírápéqte ké mó tahunírápéqte kéue íregáritaq kegá séra Sísaba sáhuríowe. Áhnte kegá momiwíuriótaq Sísaga mah pabéqmé éhwéh mahraréna, ⁵ Ayu suitabeh anínká ayu suitabanieéna pokire. Suitabehtaq mó ayú ah-tapeq megirana wehekeqká abasaráhwana kabaranka sésiq nehre.

⁶ Mó ayú kiruraq megirana kiapoue kirena mi marákó íre tantani puana ehayatagire.

⁷ Mó ayú náwerarúítáq megirana náwe kirena kárígariirana íre kawerue kirena sera íre iyéhre.

⁸ Mó ayú kaweq marákóráq megirana kiapoue kirena áhnte será iratanire úwe. Sísaga mah pabéqmé éhwéh teriena anehe mi keyábé, Íre parosa áhréákáq kéó, kawerue íráhro úwe.

Sísaga moke pabeqme ehwéh teriu ehwehne.

(Mátíyu 13.10-17; Máhka 4.10-12)

⁹ Sísá kéro kega wensabé, Mah pabéqmé éhwéhmé áwahe teio uwe. ¹⁰ Uwana Sísaga sensabé, Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéhmé áwahe ite sokigi aiena mó peh pabeqme ehwéh teri terinuge. Minayabe ínega pabeqme ehwéh írurataq mó kegá siuranka tagéra peh morá sirupipeq íre tagariahrahowe. Sene siahrega irera peh morá sirupipeq íre írátíahrahowe úwe. *(Aisaia 6.9-10)*

Sísaga ayunsabe éhwéh áwahe pahsuo ehwéhne.

(Máttyu 13.18-23; Máhka 4.13-20)

11 Sísaga mó mahraréna, Mah pabéqmé éhwéh áwahe ahtebagehboq teiníe. Ayume Manikáne kaweq ehwéhne. 12 Ahtapeq megí ayúmé wehukega Manikáne ehweh íráhwana owainawanka sirupipeqté mi kawéq éhwéh seaebóire. Segá mi ehwéhnsábé aiq pútare atehrana kawerarítéhneho éna aebóire.

13 Kiruraq megí ayú kiapoinserah wehukega Manikáne ehweh irera sirupipeq eyoyóera apubúue kowe atáhe. Manikáne ehwehnka sirupipeq íre ánú piéhnsábé pehgáriq tanáhráq sehgiówe. Áhwárawe tageh tanáhráq sega túbáh agéra Maniká áuwáhe.

14 Náwe tarúttáq megí ayúmé wehukega Manikáne ehweh irera, Sehgionehe iwíáhéra mó tanáhráqmé sene arambehriyabé iwíáh kikiréra ménsámehnsánsabe sirutaboírera seyega sirutaboíro naneqmarínsábé iwíáh iwíáhowe. Náwe soaginserah minawarínka saiqnaríéh púana sega Manikáne arambehri íre miraorahowe.

15 Kaweq marákóráq megí ayúmé wehukega Manikáne ehweh irera sirupipeq ambubu atawéra tábúsoqme iwíáhowe. Kaweq marákóráq kaweq será iyéhnserah sega Manikáne arambehri kawerue miraowe úwe.

Wehukega áráhmu keqmaráhtáq íre akariaráhnsábé pabeqme ehwéhne.

(Máttyu 5.14-16; Máhka 4.21-25)

16 Sísaga mó pabeqme ehwéh síwáhnoréna, Wehukega áráhmu keqmaráhtáq páretáhraté íre akariaráhwe. Máhriq tahbé tehnopeq íre máráhe. Írakaumo. Nahupeq kira kawerue tagagehéra tahberapeq máráhe. 17 Moke kopípéq kéh náneqme mókake ábóraq kanae. Kopípéq mirao sansá mókake téhráhnarabeq ábóraragínara tagagehe. 18 Matíéh ání Manikánka mó náwinkéhe. Íre matíéh ánimé Manikánka wene pehgáriq naneq meyankehe úwe.*

Sísane anowaréh ábákawaréhwe inseréhbo i ehwéhne.

(Máttyu 12.46-50; Máhka 3.31-35)

19 Sísane anowareq ábákawaréhreqka weba séra nah kígiunsabe íre kioráhuwe. 20 Minayabe mó anínka Sísansabé, Arenanoreq arenábáqmarinseq máhpeq méra are tagéyabe suwahbehre úwe. 21 Úwana Sísaga mitaq míó keyabé, Manikáne ehweh irera sehgió kéwé náinoreq nánibáqmarinseq móe úwe.

Sísaga irarúnka anotah soiríq táqnáigú ehwehne.

(Máttyu 8.23-27; Máhka 4.35-41)

22 Mó wehekáh Sísaga we kéro keyabé, Seberaebéq pokonehe úwara sípi kóewera pokuwe. 23 Sísá sípiipéq sugowana anotah soiríruwe. Anotah soiríruwana nonaburórúwana wánínka sípiipéq kiegambah agu aguúwana sípi wánípipeq tupekinaúwe. 24 Minayabe we kéro kega Sísá iriatera wensabé, Itene Wahnahno, ite pukoneheúne uwana Sísaga irigéna sóiriqsabé, Táqnáigúno éna wánínsabe, Túbáh agúno úwana sóiriqka táqnáigúwana wánínka túbáh agúwe. 25 Túbáh agúwana Sísaga we kéro keyabé, Aneqsabé íre aiq pútare aintaho úwara sega áhtenue áhreéra seye náhenéra, Mah aní insebo? Wega sóiriqkakáq wánínkakaqsabé ehweh atéhrana wene ehweh íréhre uwe.

* **8:18:** Manikáne sansá kawerue sehgi ánimé Manikánka séhréh atahnana wega wene sánsá mó ahtebahrahire. Wene sánsá íre kawerue sehgi ání Manikánka we ahtebah naneg meyankehe.

*Sísaga owainawamarí kaqsuo ehwéhne.**(Mátíyu 8.28-34; Máhka 5.1-20)*

²⁶ Sísarehga sípi kéwewera kure Kehrari kawéhú seberaebéq Kérása kené marakórápéq kuwe.† ²⁷ Sísaga áhnopeq kútaq mibeqté ání owainawanka subiqmaq subiqmarú anínseq piehgiúye. Íre wahto tanáhráq pehrákora mía míaéna nahtapeq íre kaena peh wehuke maisia ónápípéq kaegaeúwe. ²⁸ Mi anínká Sísá tagotaq kareéna arehunseraráq ména ehwehnabaéna, Sísao, are íopeqté Manikáne ahninkáwá wóne. Aneraintaníbo éna kamah aníneho úwe. ²⁹ Úwana Sísaga owainawansabé, Auwe pokúno atonsabe wega aneraintaníbo úwe. Ahriahri owainawanka mi aní subiqmaq subiqmarúnsabe uwoyansa aní úkúwara wehukega táhtotqme séniraté wene ayahnkaratáq aigarátáq táhru táhruarówe. Táhru táhruarówana seni suraqsuq suraqsurúwana owainawanka mi aní abatapi kaqsuq kaqsurúwe.

³⁰ Anehe Sísaga wensabé, Arenáwíq insebo úwana néníwíqmé Íregáritare úwe. Áhnte owáináwámárínká wene arupipeq míónsabe mi ehwéh irarúwe. ³¹ Owainawamarínká Sísansabé, Íre ambarúnkákáq mátáípéq eqmaq iuwehneho éra pagu pagunuwe.

³² Íregáritaq poeráhqmárínká wahtotaq sáwéhrapeq náwe sahtaqme nowara owainawamarínká Sísansabé, Póeráhqmariné sirupipeq eqmaq iuwo éra pagu pagunuwana kowe aritowe. ³³ Kowe aritowara owainawamarínká mi aní auwera póeráhqmariné sirupipeq kowíówara moke mi kamári sáwéhrapeqté pehbeheráh tunse mentúpipeq wánínkue pukuwe.

³⁴ Póeráhqtaq wahnahnu kegá tagéra pehbeheráh pokue sotápéq míó kereq sene nahtapeq míó kereq koreríúwara ³⁵ seraganehéera suwe. Sísaba suwana owainawamarí kaqauwo anínká kaweq iwíáhorahéna aneranerue Sísane aigarátáq tútuwe míowara su kegá tagéra áhreuwe. ³⁶ Áhreuwara tago kegá kawerato ehweh su ke teríúwe. ³⁷ Teríúwara moke Kérása marakórápéqté kegá Sísaga miraúnsabe áhreu puara wensabé itene marakórapeq sue pokúno atówe. Atówana Sísaga sípiipéq kiasague pokinaútaq ³⁸ owainawamarí kaqauwo anínká wensabé, Are kéranie úwana Sísaga ahqáho atowe. ³⁹ Ahqáho atena wensabé, Arenawahpeq pokue Manikánka kaweratéh éhwéh moke korerio úwana wega pokue moke wenawahpeqté ké Sísaga kawerato ehwéh koreri-úwe.

*Sísaga awahre iní kaweratená ahrari oganúq ato ehwehne.**(Mátíyu 9.18-26; Máhka 5.21-43)*

⁴⁰ Sísaga mó seberaebéq seuwekúwara mitaq míó kega we áwénunu puara wega súnsabe iwíáh iwíáhuwe. ⁴¹ Asiu kené momiwí nahtápéqté wáhnáh aní Sáírúsaga Sísaba séna Sísane aigarápí káuqmunue arehunseraráq ména wensabé, Nániyahu pukinainsabé néne nahtapeq segawerato éna pagu pagunúwe. ⁴² Mi ahrárwé wene peh morá anínéna anotah ahrárwí airápéte téhtaré ópéq ména pukinaúwe.

Pukinaúwana Sísaga abowá kérowara áhnte mó kegá kígiue moráráq ahtapeq kuwe. ⁴³ Ahtapeq kuwana awahre iní airápéte téhtaré ópéq wene korahq íre taraqnágia peh tuerueúwe. Sóthe kegá íre kawerarahráhu puana mi awáhré

† 8:26: Kérása marakó mó awíq kéhre. Mátíyuga sehiranú pukúípéq marakó awíq Kárárae kéhre. Mátíyu 8.28 tagáhno.

peh kowe. ⁴⁴Wega Sísaga anehepeq sure wene korósi ayehrápéq koráhtorotaq wene korahq apubúue taraqnáguwe.

⁴⁵Sísaga, Néne korósi insega táhtorehro úwara ómi míó kega, Írakaumo uwana Pítaga wensabé, Néne Wahnahno, áhnte kegá are pagume se míno úwe.

⁴⁶Úwana Sísaga, Íné tagaríomé mó anínká iné táhtoréhre. Néne págege mó anípá pokirana tagoge úwe. ⁴⁷Úwana kawerato inínká, We aiq tagaríéhre éna weba sure iransánéna káuqmunurawéna Sísaga apubúue kawerato ehwéh irarúwara ómi kegá írówe. ⁴⁸Írówana Sísaga wensabé, Arega aiq pútare aintahnaga kaweratóge. Pehwehrué pokéwahnó úwe.

⁴⁹Pehwehrué pokéwahnó teawutaq wahnah aniné nahtapeqte ánínká sure abowánsábé, Areniyahu aiq pukinsabé síwáhnori aní mó íre pagu pagunúno teawuwe. ⁵⁰Teawuwana Sísaga sene ehweh irena wahnah ánínsábé, Íre áhreúno. Peh aiq pútare aintechnana we kaweraginawire éna ⁵¹wahnah aniné nahtapeq kútaq ómi mó keyábé, Máhpeq miáthro aritowe. Peh morá Pítareq Sónireq Sémísireq ahrarine anoiboreq meriqmena nahupeq kibekuwe. ⁵²Áhnte kegá mi ahráryábé ibiséra ibitunátúnánuwana Sísaga sensabé, Íre ibisahro. We íre airaiq pukia peh súdehre úwara, ⁵³we airaiq pukire íwíahu puara Sísansabé awiréh atówe. ⁵⁴Awiréh atówana Sísaga wene ayahnkara táhtotawéna wensabé, Ahrario, irigúno atowana ⁵⁵oga úkéna apubúue iriwe míowe. Apubúue iriwe míowana Sísaga wenanoibonsabé, Táhtuhahq náwétao aritowara ⁵⁶sega áhtenuyana Sísaga sensabé págegeue teriena, Mahnayabe mó ke teriyeho úwe.

9

Sísaga we kéro ke arambehriraq eqmaq suo ehwehne.

(Mátíyu 10.5-15; Máhka 6.7-13)

¹Sísaga we kéro ke airápété téhranitéyábé síáhrabéna sega owainawamari kaqsuera awahre ke kaweraritagehéna págege aritena mi arámbéhrí miraoro aritowe. ²Miraoro aritena sensabé, Manikánka wahnah wahnah-nirabeqte éhwéh síwáhnoréq awahre ke kaweraritáthro aritowe. ³Wega mó mahraréna, Ah nogoneheéq mewe nógó náneq íre meyáthro. Pegináh karamé unahmé táhtuhahqme mónewe mó siotíwé íre meyáthro. ⁴Itega Manikáne ehweh síwáhnoroneheéq mó ke suwahpeq kirataq peh morá aniné nahupeq kaegaeéq arambehri parabaruéhrataqmé mitaq sueq mó ke suwahpeq pokigehe. ⁵Mó kehiná suwahpeqte kégá íre mehweh aitéhrataq sega íre kaweq sansá miraonsabé ahtebageheéq sega tagehrataq igarátáq kahna tanáhúq poruarúáthro úwe. ⁶Úwara we kéro kega pokue mó kehiná suwahpeq mó kehiná suwahperue síwáhnoroneheéra poké aguwe. Sega moke mi kehiná kéhíná suwahpeq Manikáne kaweq ehwéh teri terinéra awahre ke kaweraritówe.

Érótiga Sísaga ehweh irena we insebo ue kasenú ehwehne.

(Mátíyu 14.1-2; Máhka 6.14-16)

⁷Anotah wahnáh aní Érótiga Sísaga ehweh irena áhnte iwíáhúwe. Áhnte iwíáhúwara mó kegá Sísansabé, We wání meri merini aní Sónie. Sóni pukéna oga úkéna amahnága míéhre uwara ⁸mó kegá, We Éráisae. Éráisa amahnága ábóraragire uwara mó kegá, We Manikáne ehweh irarú anine. We naho pukú aní iriwe oganúkuraire uwe. ⁹Uwana Érótiga sene ehweh irena wega

mahraréna, Sóni ínégá ayahqno kiraq áwátáu aní aiq pukuraire. Minayabe amahnága sega mó arámbéhri mó arámbéhriue miraire e animé insebo úwe. Insebo éna Sisa taganie íwiáhúwe.

Sísaga 5 táhúséni (5,000) weh kirabou ehwehne.
(Mátíyu 14.13-21; Máhka 6.30-44; Sóni 6.1-13)

¹⁰ Sisa kéro kega weba kouwekéra moke mirau arámbéhri teawúwe. Teawúwana Sísaga Pétásáira suwahpeq sebatq mianeheéna se meriqmena pokúwe. ¹¹ Áhnte mó kegá, Sisa Pétásáira suwahpeq pokire uwara irera we anehe kaqmera pokuwe. Pokéra weba suwana Sísaga se mehweh aritena Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh teriena awahre ke kawerari-towe.

¹² Ío tupekinaútaq Sisa kéro kega weba séra wensabé, Mahtaq abatapi púah mah ke kaweqtapéq kogaera táhutaquq meyageheé wahtotaq kehiná suwahpeq eqmaq suo uwe. ¹³ Uwana Sísaga sensabé, Itewe mi ke kirabooro úwe. Kirabooro úwara wensabé, Ite peh moberiáh páretiákáq téhtaré páhnikákáq mationa puaq moke mah kegá nehrensabé táhutaquq kobaiqmaranéhnkono uwe. ¹⁴ Áhnte 5 táhúséni (5,000) weh miónsabe sega mi éhwéh iraroue.

Sísaga we kéro keyabé, Saime mó ke mópi tútuue miéhrrara mó ke mópi tútuue miáhro aritáhro úwara ¹⁵ sega mirauwara moke mió kega tútuue miówe. ¹⁶ Sísaga mi moberiáh páretiákáq téhtaré páhnikákáq mewena íopeq tagéna Manikánsabe, Kaweróne atena mi tahutáhúq keqme we kéro kega kiraboigeheéna náriuwe. ¹⁷ Náriúwara ómiga nowana siyahbankirowe. Siyahbankirowara arahqmé airápété téhtaré páhsikéti úsawe obenkíq márówe.

Pítaga Sísansabé, Are Karáhé wóne ú ehwehne.
(Mátíyu 16.13-19; Máhka 8.27-29)

¹⁸ Mó tanáhráq Sísaga webataq púrerúwara we kéro kega weba suwana wega sensabé kasenána, Mó kegá ínénsabe inse aintaho úwe. ¹⁹ Úwara, Arensabé mó kegá, Sóni wání meri merini aní míre ewe. Mó kegá arensabé, Éráisa wire ewe. Mó kegá arensabé, Manikáne ehweh naho iraré oga úkurona aní móne ewe uwe. ²⁰ Uwana Sísaga sensabé, Itega ínénsabe inse aintaho úwana Pítaga wensabé, Arewe Manikánka ite meirena kaweritankeheéna omaq ato aní móne úwe.

Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge ú ehwehne.
(Mátíyu 16.20-28; Máhka 8.30-9.1)

²¹ Sísaga we kéro keyabé, Ínéwé Manikánka omaq ato aní míre mó ke teriyeho úwe. ²² Teriyeho éna mó mahraréna, Íné wehukení úku aní níwioqnaneherawoe. Asiu kené aboawah wehreq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Mósisine ehweh síwáhnoro kereqka ínénsabe, Iuwahriehre éra nubiq suaneherawoe. Nubiq suehrana íné pukéna apahtáro wéhékáhtáq iriwe oga úkinauge úwe.

²³ Sísaga mó ite we kérahwána keyabé mahraréna, Íné sénireyabe awahbeh aníno, arerene awahbeh íwiáh suo. Manikáne arambehri mira aruqarurunsabé sega íné awankátaq táhparagéhe. Ínéga miraunserah miraue séniro. ²⁴ Wewensabé arutaboirena peh wewene awahbeh íwiáh mira aruqaruri animé oga mérapeq íre awaq miahráhire. Néne sánsá sehginieéna wewe awahbeh íwiáh susuri animé oga mérapeq awaq miankéhe. ²⁵ Wehukeníká

moke mah marákóipéqté ménsáméhnsá matiéhtáq tahirímé oga mérapeq íre awaq miahnaraqmé mì mensáméhnsánká árahue séhréh atéh iripo?

²⁶ Ínénsabeakáq néne ehwehnsabéákáq ayeहितeh aní íné wehukení úku anínká túónagake wensabé moq niyehitanawire. Íópeqté kéreq Nániboreq ínéreqne patahga tahnsa téhreh naneqkákáq túónagake mì anínsábé niyehitanawire. ²⁷ Teiníboq írátíáhro. Táhmaro ite iriwe míona ke pehipi íre pukigehe. Ebeqme Manikánka wahnah wahnahní tagéq anehe pukigehe úwe.

Sísane auranabiah mó kugú agú ehwehne.

(Máttyu 17.1-13; Máhka 9.2-13)

²⁸ Sísaga síwáhnorúwana abapete morá wéhékáh parabagúwana wega sáwéhrapeq púrerinieéna Pítareh Sónireh Sémísireh meriqmena kiuwe. ²⁹ Wega púrerútaq wene auranabiah mó kugú, kaweq kugú agúwana wene korósi téhreh naneq tahnsánue anotah tabérábé agúwe. ³⁰ Anotah tabérábé agúwara Mósísireq Éráisareqka íópeqté tunse ábóraragéra Sísareq ehwehnuwe. ³¹ Mí anitégá Manikáne téhreh naneqtaté awahrirue méra Sísá Sarúsarama suwahpeq pukinaú ehwéh iraruye. ³² Iraruyara Pítarehga surahpeq méra írigéra Sísane patahga tahnsani naneq tagéra Sísareq míóya anité tagowe. ³³ Mí anitégá Sísá auwera pokoyeherauyataq Pítaga Sísansabé, Íwáhnoraníno, ite mahta q mionayabé aiq kawerire. Apahtáro únqá pearanéhe. Arene morá Mósísine morá Éráisane moráue pearanéhe úwe. Pítaga mí ehwéhnsábé íre iwíahia pehipi irarúwe.

³⁴ Irarútaq írábúyánka seúbitáwéna Sísá kéro anító akariuriowara sega áhreuwe. ³⁵ Áhreuwana írábúyápipeqté éhwéhnká mahraréna,

Mah animé nénahní míre. We omaq atóge. Wene ehweh íráhro úwe.

³⁶ Wene ehweh íráhro úwana Sísá webataq míowara tagowe. Sísá kéro anítógá minayabe ehiya méra mì tanáhráq se tago naneq mó ke íre teríúwe.

Sísaga owainawa kaqauwena animai kawerato ehwehne.

(Máttyu 17.14-21; Máhka 9.14-29)

³⁷ Ahbiah tahnsá sega sáwéhrapeq suera túwara áhnte kegá Sísareq piehgiúwe. ³⁸ Se míórabeqte wéhgá anotah ehwéhnuwe mahraréna, Íwáhnoraníno, nénahnimé peh morá aní miéhre. We tagáhno. ³⁹ Owainawanka we subiqmaréhtáq kare aruqarurire. Owainawanka áwíoqneh puana iransá iransánéna wene áwéhipeqté arehya kíobi aruqarurire. Wega áhnte subiqmaq subiqmaréna íre apubúwe soraq áúwéhre. ⁴⁰ Are kéréh keyábé, Kaqauwáhro éna pagu pagunugarawe sega íre miraorahowe úwe.

⁴¹ Íre miraorahowe úwana Sísaga míó keyabé, Ité íre aiq pútare ainteq saiyo ke wóe. Iteba mía míaume ahkake awehra q kanabo? Itega miraonsabé nirupipeq umehime ahkake parabaginabo éna abowansabé, Arenahní ínéba meqme súno úwe. ⁴² Úwana abowágá wenahní meqme sútaq owainawanka we subiqmarena kúrugúru atowana Sísaga owainawansabé, Auwe pokúno atena mí aní kaweratena wenaboba atowe. ⁴³ Manikánka Sísá págegeue séhréh atowara tago kegá minayabe áhtenuwe.

Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge mónkakáq irarú ehwehne.

(Máttyu 17.22-23; Máhka 9.30-32)

Sísaga moke miráú naneqsabé tago kegá áhtenutaq wega we kéro keyabé,⁴⁴ Ínéga teiéna ehwéh iwíáhue tagahro. Íné wehukení úku aní móintagéhe úwara⁴⁵ sega mi ehwéh íre ahtebowe. Mi tanáhráq mi ehwéh áwahewé sirupipeq íre iwíáhuwe. Minayabe se íre ahtebéra kasenéyabe áhreuwe.

Anotah anímé insebo i ehwéhne.
(Mátíyu 18.1-5; Máhka 9.33-37)

⁴⁶ Sísaga kéro kega mó anínká mó anínkáue, Íné anotah aní ite kiotaiqme aní múge iraréra ehwehuwe. ⁴⁷ Sísawe sene sirupipeqté iwíáh tagéna káriq aní meqmena we míorabeq iriwe atena ⁴⁸ sensabé, Ínénsabe arutaboairaintena mahna tahnsa káriq aní séhréh atéh anínká íné moq séhréh aintéhre. Íné séhréh aintéh anínká íné eqmaq núwéh anínseq séhréh atéhre. Íné pehgáriq aní múge iwíáhi anínká anotah aní ména mó ke kiotaikire úwe.

Íre itene naruo aní miéh anímé itene iyahnabo aní míre ú ehwehne.
(Máhka 9.38-40)

⁴⁹ Sóniga Sísansabé, Íwáhnoraníno, mó anínká arenáwirue owainawamarí kaqsúéhraq tagéq ahqáho atone. Wega ite íre séiréhnsabé ahqáho atone úwe. ⁵⁰ Úwana Sísaga wensabé, Íre ahqáho atáhro. Íre itene naruo aní miéh anímé itene iyahnabo aní míre úwe.

Sámária kegá Sísansabé ahqáho ató ehwehne.

⁵¹ Manikánka Sísaga íopeq tumeranáina tanáhráq wahtonúnsabe Sísaga, Sarúsarama suwahpeq pokinauge iwíáhúwe. ⁵² Sega káénarabeq kaweraitageheéna Sísaga wehuke Sámária suwahpeq eqmaq suwara sega kawerar-itaneheéra mibeq pokuwe. ⁵³ Mibeqté kégá, Sísaga Sarúsarama suwahpeq pokinawire u író púara wensabé íre mehweh atówe. ⁵⁴ Íre mehweh atówara Sémísireq Sónireqka minayabe irera Sísansabé, Itene Wahnahno, íopeqté sokaeqsuahnaga mah ke tabipáhrue anehinsagigeheéq tabipáhraru irareyehnkoyo uye. ⁵⁵ Uyana Sísaga ebeq kéna pabeqme se tagéna, Ahqáho. Íre kaweq ehwéhnóye úwe. ⁵⁶ Sega mitaq suera mó kehíná suwahpeq pokuwe.

Sísaga we kéreyabe irarú ehwehne.
(Mátíyu 8.19-22)

⁵⁷ Sega ahtapeq pokue mó anínká Sísansabé, Are pokónarabeq kéraníe úwana ⁵⁸ Sísaga wensabé, Úrinsi iáné nahme ebahnarahpipeq kéhre. Kabarane nahme sehwerapeq kéhre. Íné wehukení úku anímé néne nahme íre kéhre úwe.

⁵⁹ Sísaga mó anínsabé, Séniro úwana, Ebeqme nánibo pukinana komaisarena anehe kéraníe úwe. ⁶⁰ Úwana Sísaga wensabé, Pusa kégá pukira ke maisaragéhboq arewe Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh kosíwáhnorúno úwe.*

⁶¹ Mó anínká Sísansabé, Anotah aníno, íné are kéraníe éna téhwe nánuwahrahyabé iroro koaritanínkono úwana ⁶² Sísaga wensabé, Soberi anínká anehepeq pabeqme taga tagainaraqmé Manikánka wahnah wahnahnirabeqte árámbehri íre miraorahire úwe.

* **9:60:** Sísaga pusa keyábé irarúme áwahewé sene sirupipeqté síwá pusa ké tahnsa miáh keyábé irarúwe.

10

Sísaga 72 wehekéq eqmaranaútaq teriu ehwéhne.

¹ Mó tanáhráq Sísaga 72 wehekéq omaq sitena téhraníté téhranítéue moke mó kehiná suwahpeqkákáq sene marakóakaq we mótaq pokinaúrabeq eqmaq suowe. ² Eqmaq suanaútaq wega pabeqme ehwéh mahraréna, Sotápéqté ménsáméhnásá moke nera kéhrara íre áhnte kegá koawaqmianeheéra pokowe. Minayabe sotápéqté wáhnáhnásábé, Arene nera kéh ménsáméhnásá arambehri kegá koawaqmiageheéq eqmaq sueq púreroro.

³ Sipisípiq áráhqmarinká úrinsi iámárinká nogórabeq nogónserah ite subiq suahráho ke miáhrabeq eqmaq suaníe. ⁴ Móne unáhmé unahnúramé súwe íre meyáhro. Ahtapeq mó ke piehgírataq íre mehweh aritáhro. ⁵ Nahupeq kibekirataq mibeqté keyábé pehwehrue miáhro arito. ⁶ Uwaresa aní nahupeq miéhnaraq itene ehweh írankéhe. Uwaresa aní íre miéhrataq itene kaweq ehwéhnaq iteba kowekinkehe. ⁷ Manikáne arambehri mirao puag itega kibekira nahtápéq kaeareq sega náira tahutáhúq pehipi nahro. Peh morá mi nahupéq kaegaeoro. Séhréh aritéh kéga arambehri aní awehraq apéq náwigéhe. Minayabe ite íre matiéhra naneq náigéhe úwe.

⁸ Náigéhe éna, Itega mó ke suwahpeq kirara mehweh aitera náira tahutáhúq pehipi nahro. ⁹ Mitaqté áwáhré ké kawerariteq sensabé, Manikánka wahnah wahnahnirabeq iteba wahtotaragire. ¹⁰ Mó ke suwahpeq kirara sega íre mehweh aitéhrataq mibeqté wahba áhtápéqmé íriwe méq mahraré, ¹¹ Itewe ahtebageheéq mahtaqté tanáhúq, igárátaq kéh tanáhúq poruaruanehe oro. Manikánka wahnah wahnahnirabeq iteba wahtotarire. Minayabe iahrreraq matiáhro teriéoro. ¹² Teiníboq írátiáhro. Manikánka ehweh aritahna tanáhráq Sóróma suwahpeqte áhbábáq kéwé ákáhtaq kamah arinkéhe. Itega tanahuq poruarueq mi ehwéh terié kéwé anotahtaq kamah arinkéhe úwe.

*Sísaga, Kamah ainehboq kawerurero ú ehwehne.
(Mátíyu 11.20-24)*

¹³ Sísaga mó mahraréna, Kórásini suwahpeqte kéreq Pétásáira suwahpeqte kéro, kamah ainehboq kawerurero. Iteruwahpeq áhnte otáq sánsá miraurauge. Táiya suwahpeqte kéreq Sáiróna suwahpeqte kéreqka mina tagotaq tahirímé sene ahabábáq naho suera kaweqtaq míó irino. Segá mina tagotaq tahirímé sene ahabábáq aiq súónsabe Manikánka tagankeheéra nahonáh kórósi aneranerue tanah abaq marera sene ahabábáqsabe tútuue íbiso irino. ¹⁴ Minayabe Manikánka ehweh aitahna tanáhráq mi keyábé peh ákáhtaq kamáh arinkéhe. Mi tanáhráq ite Kórásini suwahpeqte kéreq Pétásáira suwahpeqte kéreqme anotahtaq kamah ainawire. ¹⁵ Kápénéáma suwahpeqte kéó, ite kaweq ke míone éq minayabe íopeqté mátábúrápéq kioneheqmúne íwiáhoo? Írakaumo. Mibeq íre kioneheqmóe. Peh iraipéq kowíáhro aitanawire úwe.

¹⁶ Sísaga eqmaq suanaú keyabé mó mahraréna, Itene ehweh íráh kéwé néne ehweh moq íráhwe. Itensabé ahqáho aítáh kéwé ínénsabe moq ahqáho aintáhwe. Ínénsabe ahqáho aintáh kéwé íné eqmaq núwéh ánínsabé moq ahqáho atáhwe úwe.

Sísaga eqmaq suo kega kouweku ehwéhne.

¹⁷ Sísaga omaq sitena eqmaq suo kega sirupipeq eyoyóue weba kouwekéra wensabé, Itene Wahnahno, arenáwírue owainawamarínsabé pokurero aritonara apubúue poku pokuowe uwe. ¹⁸ Úwana Sísaga sensabé, Sokaeqsúéhnká téhrehnsrahnué owainawamaríné wahnah wenáwíq Séténi íópeqté tunse inahsubuwana tagahwae. ¹⁹ Írátíáthro. Ínéga págege aító púaq itega wenhenkakáq tobinahránkakaq abasawe itene naruo aní owainawa kiotaikigehe. Mó naneqka ite íre ahbabáraitahráhire. ²⁰ Itega owainawamarínsabé miraoro e ehwéh íráhnsabé íre iwíáh iwíáthoro. Peh íópeq Manikánka iteiwíq wene púkuipéq aiq sehiranurainsabé iwíáh iwíáthoro úwe.

Sísaga iwíáh iwíáhéna Maniká Iteribonsabé kaweróne ato ehwéhne. (Mátíyu 11.25-27, 13.16-17)

²¹ Mi tanáhráq Manikáne Awanka Sísane arupipeq eyoyó atowana mahraréna, Nániboo, arega íópeqkákáq mah marákó marákóakákáq wahnahnóne. Wehukene sánsá ahtebah kewé arene sánsá íre sokigi ariasa peh morá káriq aní tahnsa ké arene sánsá aiq sokigi ariene. Minayabe arensabé iwíáh iwíáh atóge. Nániboo, arerega iwíáhue aiq miraóne.

²² Aiq miraóne éna mitaq miáh keyabé, Nániboga moke aiq náníre. Mó kegá íné Manikáne ahninkáwá íre tábúsoqme tagaríáhwana Nániboga webataq íné wenahni tagariéhre. Mó kegá Nánibo íre tagaríáhwana ínébataq wenahninká we tagaríóge. Íné wenahninká we sokigi aiéna kegá moq Maniká Nánibo tagariagehe úwe.

²³ Sísaga pabeqme we kéro keyabé epéq teriena, Itene iuranka áhntetaq tagahnsabe iwíáh iwíáthoro. ²⁴ Teiníboq írátíáthro. Áhnte Manikáne ehweh iraru kereq anotah wahnáh kéreqka itega tagah naneq tagéyabe suwahbówara íre tagowe. Segá itega íráh éhwéhnsabé ireyabe suwahbówara íre írówe úwe.

Sísaga, Wáhnaupeqté keyábé moq irutaboiroro ú ehwehne.

²⁵ Mósísine ehweh síwáhnori anínká séna Sísaga ahbabáq ehweh irarinkeheéna áhwárawe tagéna kasenúwe. Kasenéna, Íwáhnoraníno, oga mérapeq awaq mianíboq anerininkono úwana ²⁶ Sísaga wensabé, Mósísiga sehgióro ú ehwehnká anereiro? Minawé arene arupipeq aiq ahtebahno úwana ²⁷ mi anínká mahraréna, Maniká itene Wahnahnsabé anotahtaq arutaboirúno. Moke arene arupipeqkákáq moke arenawankakákáq moke arene iwíáhónaipéqkákáq Manikánsabe arutaboirúno. Arerensabé arutaboirónanserah arene iyahnabo anínsabé moq arutaboirúno íre úwana ²⁸ Sísaga wensabé, Arega aiq tábúsoqme iraréne. Tenienanserah mirainaraqmé oga mía míainiwóne úwe.

²⁹ Mi anínká iwíáhéna, Sísaga íné Mósísine ehweh íre kawerue íréhre iwíáhineho éna wega Sísansabé, Néne iyahnabo aní insebo kasenúwe. ³⁰ Kasenúwana Sísaga wensabé, Wehga Sarúsarama suwahpeq suena Séríko suwahpeqté áhtápéq tutairara aebó kegá mehwatawéra táhtóqme subiqmarera wene ménsámehtá moke sabiwera pokuowe. Anotahtaq subiqmato puana pukinauraitaq we íre nogoráhéna peh ahnayehráq tahperuriaraire. ³¹ Tahperuriarairana Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritéh anínká tunse mi aní tagéna ébeq ayéhrápéqtáq sótaikue pokuraire.

³² Mina urainserah Asiu kené sánsá mirai aní we Áríwái kahnáh anínká kire mi aní tagéna we moq ébeq ayéhrápéqtáq sótaikue pokuraire.

³³ Sámária suwahpeqte áninká kire Asiu weh tagéna we ahnayehráq tah-peruriarainsabé arutaboirena ³⁴ weba sure mayawenkakaq náhniáq sera anonkakaqtáté puramburanútaq abaq atena airi atena mi weh pankeq-maqme wene tónkine abobiahtaq tútu atowana mi kanká áhkókóuwena poku-raire. Sámária suwahpeqte áninká mi weh meqmena páhsintia nahtápéq móatena mitaq wahnahnuraire. ³⁵ Ahbiahraq mi nahtápéqte wáhnáh téhtaré móné náwena wensabé, Subiqmato aní kawerue wahnahnatawéwaho éna, Íné kouwekonaraq áwú móné íre awehraq kahnaraq mó awinié uraire úwe.

³⁶ Sísaga mi ehwéh aiq teawena Mósísine ehweh síwáhnori anínsabé, Apahránitógá ahnayehráq subiqmato aní tagaronsabé wene iyahnabo aní insebo kasenúwe. ³⁷ Kasenúwana mi aninká Sísansabé, Wene iyahnabo animé wensabé arutaboiratena séhréh atéh ánine úwana Sísaga wensabé, Arega pokue séhréh atarái aninká miraurai serahnúno úwe.

Sísaga Máhtareq Máhriareqne nahtapeq mio ehwéhne.

³⁸ Sísareq we kéro kereqka pokue mó ke suwahpeq kuwana mibeqte íni wenáwiq Máhtaga Sís mehweh atena wene nahtapeq meqmena móatowe. ³⁹ Máhtane ónánahwá wenáwiq Máhriáe. Máhriaga Sísane ehweh iraníeéna wene aigárapi tútuue míowe. ⁴⁰ Tútuue míowana Máhtaga táhutahuq kaweriníeéna áhnte ahwímínú púana wene arupipeq iwíáh kikirúwe. Iwíáh kikiréna Sísaba séna wensabé, Néne Wahnahno, nénónánahga núwéhraana áhnte ahwímínunsabé arega anetaníbo iwíáhono? Íné séhréh ato teawo úwe. ⁴¹ Teawo úwana Sísaga wensabé, Máhtao, arega áhnte ahwímínónayabé arene arupipeq iwíáh kikiróne. ⁴² Peh morá náneqsabé iwíáhúno. Máhriaga mina kiotaiki naneqsabé arutaboirena aiq omaq maréhraq itega we íre saiqnariayehe úwe.

11

Púrerirataq mahrarero ú ehwehne.

(Mátíyu 6.9-15, 7.7-11)

¹ Mó tanáhráq Sísaga móbeq ména púreréna parabagúwana we kéro aninká wensabé, Itene Wahnahno, Sóniga we kэрáh keyábé púreq ehwéh síwáhnorurainserah íwáhnorúno úwe. ² Úwana Sísaga sensabé, Púrerirataq mahrarero.

Iteriboo, arenáwiq pankerone.

Arega mah kehiná kéhíná wahnah wahnah aritahna tanáhráq apubúue abóraragúno ato.

³ Mó wehekáh mó wehekáhnue itene táhutahuq awehraq kirabo aito.

⁴ Mó kegá ahbabáraitáhmé itega minayabe íre ahrreraq masa peh suone. Itega miraúnanserah itene ahbabáq moq íre ahrreraq matiahno.

Ahbabáqka ite saiqnariahrahirabeq íre móito.

Miraué púreroro úwe.

⁵ Sísaga we kéro keyabé mó mahraréna, Mó kehiná suwahpeqte arene iyahnabo aninká inokáhnabubu sínah are tópah tabonahinaraqmé anerinibo? Mi tanáhráq arenawahrah aniné nahtapeq pokue áhrabé, Irigue tópah nánio ue ineh inehinkehe. Ineh inehéé, ⁶ Néne iyahnabo aninká amahnága íre wahtopeqte sirana tópah tabonahunsabé iriwe tópah náninana kiraboono teawinkéhe. ⁷ Teawinana arenawahrah aninká wene máhriqpeqte iraréna, Ahqáho. Onsa aiq paiqmarena néne animárinseq sugonayabé túbáh agúno éna, Íre iriwe aweráhuge teawinkéhe. ⁸ Teawena, Inehi animé nánuwahrah

aní miéhsábé anetaníbo. Inokáhpeq puana íre náwiníe íwiáhínaraqmé túbáh agineho. Túbáh aginehboq peh píribahriue, Nánio. Nánio úno. Nánio inaraqmé arenawahrah anínká mó íwiáhéna are íre kéh náneqmarí irigue náwinkéhe. Mína inserah púrerirataqmé apubúue túbáh agiyehboq peh mótaq mótarue teawéro.

⁹ Teiníboq írátíáthro. Itega púrerirataqmé náiyó ira naneq náinkéhe. Págegeue kabarirataq ábóaránaq taganeheqmóe. Onsaraq pakobakoirataq siitankéhe. ¹⁰ Nánio í anínká meyankehe. Kabari anínká ábóraq marankéhe. Onsaraq pakobakoi animé Manikánka siatahnana nahupeq kibekinkehe úwe.

¹¹ Sísaga mó mahraréna, Arenahnínká arensabé, Paseh nánio ínaraqmé arega wehe náwiníbo? Írakaumo. ¹² Wega, Iyah oyérá nánio ínaraqmé tobinahrá náwiníbo? Írakaumo. ¹³ Ite sibowáreh ahabároraho keéqmé itene animári peh kaweq naneq nári nárino mino. Ílopeqté Ítéribógá íre ahabárorahi aní ména Wenawa eqmaranae. Minayabe wensabé, Arenawa ínéba eqmaro írarinaraq areba eqmaranawire úwe.

Owainawanka Sísá séhréh atéhre éra péhe éhwéh iraru ehwéhne.
(Mátíyu 12.22-30; Máhka 3.20-27)

¹⁴ Owainawanka wehukení subiqmaq subiqmarú púana we ahriahri íre ehwehnorahúwe. Íre ehwehnorahúwana Sísaga mi owáináwánsabé pokúno atowana pokúwana mi anínká ehwehnúwara áhnte tago kegá áhtenuwe. ¹⁵ Áhtenuwara mó kegá mahraréra, Owainawamaríné wahnah wenáwiq Pésébúriga Sísá págege atena séhréh atéh púana wega owainawamarí kaqsúáhráhire éra seye náhenéra ehmuníq éhmúníruwe. ¹⁶ Ehmuniq éhmúníruwara mó kegá Sísaga ahabárinkeheéra áhwárawe tagéra sega wensabé, Manikánka séhréh atahnaraqmé ílopeqté íre tagariona naneq sokigi aio uwe. ¹⁷ Uwana Sísaga sirupipeqté íwiáh tagéna sensabé, Wahba márakórápéqté kegá seye ebehirataq sainkoneherawoe. Minayabe se sainkéra págegeue morá ké íre míahrahowe. Sensuwahrahreq seye ebehirataq sainkoneherawoe. Minayabe se moq págegeue morá ké íre míahrahowe. ¹⁸ Owainawanseq wenawahrahreq ebehotaq tahirímé se sainkéra árahue págegeue míagehbo? Írakaumo. Íre págegeue míahrahowe. Itega péhe éhwéh mahraréq, Owainawamaríné wahnahnka íné séhréh aintéh púana owainawamarí kaqsuahráhuge ewe. ¹⁹ Ínéga owainawa kaqsúótáq owainawane wahnahnka séhréh aintéhtáq tahirímé ite kéiráh kegá owainawa kaqsúáhtáq insega séhréh aritéh iripo? Ite kéiráh kegá itene ehwehnsabé íre tábúsoréhre aítáhwe. ²⁰ Manikáne Awanka págege aintena séhréh aintéh púana owainawamarí kaqsuq kaqsuruge. Mína tagéq Manikánka wahnah wahnahní sansá iteba aiq sire éq tagaríahwe úwe.

Ayahnsa kira wéhyábé pabeqme ehwéhne.

²¹ Sísaga mó mahraréna, Ayahnsa kira wehgá wene pokankakaq iqkakaq sokah sokah atawéna wene nahtapeq wahnahnínaraq wene ménsámehnsá peh kaweqtaq kanae. ²² Mó ayahnsa kira wehgá weba séna wahnahní weh subiqme kaqsuena wene ebeh naneqmarí mewena wene ménsámehnsá saraqme meyankehe úwe.

²³ Sísaga mó mahraréna, Wehukénínká íre néne iyahnabo aní míéhmé néne naruo aní míre. Wehukénínká ínereq íre soruparítéhraqmé wega wehuke karegaráh aruqarurire úwe.

*Owainawanka kouwekinsabé éhwéhne.
(Máttyu 12.43-45)*

²⁴ Sísaga mó mahraréna, Owainawanka wehukení auwena pokitaq wáni íre kéhrabeq nogena ahrenahrahirabeq kabarire. Kabarirana írakauminsabé iwíáhéna, Ínéga súo náhtápéq seuwekinauge éna ²⁵ áuwátái wehukenípá kouwekire. Kouwekéna wene nah tagehrana aiq kabantáhwe parabarúena aiq kaweraréhre. ²⁶ Kawerarena mó abapete téhranité áhnte ahbábáq ówáináwámárí koweriréhre. Moke mi owáináwámárí mi anípá kowíáhwe. Téhwe morá ówáináwánká mi anípá miéhtáq íre kawerire. Anehemé áhnte owáináwámárinká weba miáhnsabé anotahtaq íre kawerire úwe.

Manikánka wene ehweh sehgió keyábé kawerowe arítéhre ú ehwehne.

²⁷ Sísaga mahrarútaq wene ehweh iro inínká anotahtaq mahraréna, Arenanoga are maqmarena náh náuwsabe Manikánka wensabé kaweróne atéhre úwana ²⁸ Sísaga wensabé, Náinoga maqintonsabe Manikánka kaweróne atena peh wene ehweh irera sehgió keyábé anotahtaq kawerowe arítéhre úwe.

*Sísansabé, Ótaq sansánúno u ehwéhne.
(Máttyu 12.38-42; Máhka 8.12)*

²⁹ Áhnte wehukégá Sísaba sáhuriówana wega sensabé, Ite amahnága oga miáh kéwé áhnte ahbábáq kée. Itega iraréq, Manikánka are aiq pútaq séhréh atéhre tagarianeheéq ótaq sansánúno teninowe. Sónaga sóreq wanípépéq tupekútaq Manikánka ótaq sansá miraúwe. Peh morá mi sansá teienaq iwíáhue tagagehe. Ínéga ótaq sansá mó íre sokigi ainie. ³⁰ Nínibe suwahpeqte kégá Sóna tagéra Manikánka miraú otáq sánsá tagowe. Amahnága oga miáh kégá íné wehukení úku aní tagéra Manikánka miraína ótaq sánsá tagagehe. ³¹ Sórómóniga Ísara keráq wahnahnútaq wáhnaupéqté kéné wahnah inítákhro. Amahnága iteba mió ánímé Sórómóni kiotaiku aní múge. Mi inínká Sórómónine ahtebia éhwéh ironserahme árahinsabé néne ehweh íre iraho? Minayabe Manikánka ehweh aitahna tanáhráq mi inínká iriwe ména itensabé ehweh aitankéhe. ³² Nínibe suwahpeqte kégá ahbabáruwana Sónaga ehweh koreriutaq wene ehweh irera sene ahbabáq sansa suera kaweqtaq miówe. Minayabe Manikánka ehweh aitahna tanáhráq Nínibe suwahpeqte kégá iriwe méra ite amahnága oga miáh keyábé, Íre kawerowe éra ehweh aitagéhe. Amahnága iteba mió ánímé Sóna kiotaiku aní múge. Nínibe suwahpeqte kégá Sónane ehweh íronserahme árahinsabé néne ehweh íre iraho?

*Itene iurame itene inonkane áráhmu tahnsane i ehwéhne.
(Máttyu 5.15, 6.22-23)*

³³ Sísaga mó mahraréna, Wehukeníká áráhmu keqmaréhtáq kopipéq tahbe tehnopeq íre máréhre. Páhkétiraté íre akariaréhre. Írakaumo. Nahupeq kibeko kégá kawerue tagagehéna áráhmu tahberapeq máréhre. ³⁴ Arene aurame arene anonkataq kéh áráhmú tahnsáne. Arene auranka kaweq naneq tagehnaaq arene arupipeq téhranae. Arene auranka ahbabárorahi naneq tagehnaaq arene arupipeq sunkikírinae. ³⁵ Arene arupipeqté téhrehme sunkikírínehboq áwéh panantágináq tagaríáhro. ³⁶ Itene iwíáhopipéq íre sunkikíría peh moke téhráhnaraq áráhmuga moke nahupeq téhrehnserah itene iwíáhopipéqté téhrehnka itene inonka moke téhranae úwe.

Péhrasi kegá ahabárunsabé Sísaga ehweh arito ehwéhne.

(Máttyu 23.1-36; Máhka 12.38-40; Árúka 20.45-47)

³⁷ Sísane ehweh parabagúwana Péhrasi anínká wensabé, Néne nahtapeq táhutahuroyehboq máho úwana Sísaga we kérena táhutahuq nanaúwe. ³⁸ Sísaga wene ayahnkara íre pabeq paberia pehipi nónsabe mi anínká áhtenúwe. ³⁹ Áhtenúwana Sísaga wensabé, Itega káhpukákq pkrétahakákq pabeq pabero-taq peh ábórapeq pabeq paberéq arupipeq íre pabeq paberowana peh náwíqkakaq mitaq kéhre. Mina onserah itene inonka pabeq paberowana itene irupipeqmé aebó íwíáhwe áhnte ahabábáq íwíáhwe mitaq kéhre. ⁴⁰ Ite múguwahgu saiyo animári móe. Manikánka íre peh morá ábóraq kék náneq miraia kopípéqté náneqmarínkákákq miraro mino. ⁴¹ Ite matiáh náneq mó ke wehwehue nárieq séhréh arítáthro. Mirairataqmé moke matiáh náneq peh kaweqtaq kanae úwe.

⁴² Sísaga mó mahraréna, Péhrasi keo, moke itene sotápéqté ménsáméhnsá saraqme abapete itaréitaré matawéq peh morá mewe Manikáne arambehri mirao ke síéwe. Kawerowe. Pehgáriq naneqmarí táwiomé kímé náwahbiamé moq saraqme síéwe. Kawerowe. Mi sansá sehgieq íre súáthro. Peh kaweq-taq mé sansamé Manikánsabe irutaborome mi sansátaré íre sehgiówe. Íre kawerowe. Mi sansánkákákq sehgióro. Íre miraonsabé Manikánka kamah ainehboq tábúsoqme sansánoro úwe.

⁴³ Sísaga mó mahraréna, Péhrasi keo, ite Asiu kené momiwí nahtápéq kaweqtapéq méyabe iuwahbeh ke wóe. Ite máhkétirapéq nogótákq mó kegá ite méhwe aiteyabe iuwahbeh ke wóe. Minayabe Manikánka kamah ainehboq tábúsoqme sansánoro. ⁴⁴ Pusa ké maisia máíq kéhrabeq mó kegá íre tagia mitaq pehipi nogówe. Mina inserah itene iwíáhipeq kambaresa náneq tahnsá kéhrara mó kegá íre tagahwe. Minayabe itewe pusa ké maisia máíq tahnsa móe. Manikánka kamah ainehboq tábúsoqme sansánoro úwe.

Mósísine ehweh síwáhnoro kegá ahabárunsabé Sísaga ehweh arito ehwéhne.

⁴⁵ Mósísiga sehgióro ú ehweh síwáhnorú anínká Sísansabé, Arega irarénawe itensabé moq ehweh aitahne úwe. ⁴⁶ Úwana Sísaga mahraréna, Mósísine ehweh síwáhnoro keo, Manikánka ite moq kamah ainehboq tábúsoqme sansánoro. Mósísine ehweh áhnte pagégé éhwéh púaq itega síwáhnorowara íráh kégá íre sehgiórahowe. Segá íre sehgiórahonsabé itega mi ke pehgárita q íre séhréh arítáthro.

⁴⁷ Itene igaqnarénga Manikáne ehweh iraru ke subiq súówe. Subiq suera maisarówaq ite maisarórabéq itega ebah pentabaráhwe. ⁴⁸ Itega miraome aneq sansánoo? Itene igaqnarénga kaweq ke subiq súónsabe itega sene ahabábáqsabe, Kaweq sansáne éq anehe mi kawéq ké maisarórabéq ebah pentabaráhwe. ⁴⁹ Minayabe Manikánka tábúsoqme iwíáhéna mahraréna, Néne ehweh irare kereq síwáhnoro kereq seba eqmaq suanae. Eqmaq suahnara sega táhmaro síwíoqnéra mó táhmaro subiq suaneherawoe úwe.

⁵⁰ Sísaga mó mahraréna, Segá Manikáne ehweh iraru ke subiq súówe. Manikánka mah marákó marákó mirarotaq téh subiq súótaqte mi ahabábáq amahnága oga míáh kéné ahabábáq úkire. Minayabe Manikánka kamah ainawire.

⁵¹ Segá wehukení wenáwíq Ábéri ebeq subiq súówe. Anehemé wehukení wenáwíq Sékáráia Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq míowara

subiq súówe. Mi anitéreq moke ákáhpi subiq súo kereqne korahq tunsabe Manikánka amahnága oga miáh ké kamah ainawire.

⁵² Mósisine ehweh síwáhnoro keo, itega ahtebah onsárápété kí kopéq súáhwe. Itewe mibeq íre kibekia mibeq kibekonehe e keyábé ahqáho arítáhwe. Minayabe Manikánka kamah ainehboq tábúsoqme sansánoro úwe.

⁵³ Sísaga mitaq suena máhpeq tuegúwara Mósisine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kereqka wensabé abiahnasa atera áhnite ehwéh kasenuwe. ⁵⁴ Sísaga ahbabáq ehweh irarinkeheéra sega mó ehwéh mó ehwéhñue kasenéra áhwárawe tagowe.

12

Péhrasi kegá kopéráhpéro sansá pehragahro ú ehwehne.

(Mátíyu 10.26-27)

¹ Peh íregárita q kegá sáhuríó púara mó kené sigará músúríówana Sísaga ebeq we kéro keyabé síwáhnoréna, Péhrasi kegá kopéráhpéro sansá pehragahro. ² Amahnága moke kopípéq kéh náneq mókake ábóraraginae. Moke epéqté éhwéh ábóraraginae. ³ Itega sunkíkírirabeq iraruro ehwéh mó kegá téhrehabeq iragéhe. Itega nahupeq ehmuníq éhmúníruwe irarira ehwéhémé mó kegá irera nahnsorapéqté sawai sawaiwe irarigehe úwe.

Peh Manikánsabe áhreoro ú ehwehne.

(Mátíyu 10.28-31)

⁴ Sísaga mó mahraréna, Néne iyahnabo anímáríno, teiníboq írátíáhro. Peh itene inonka subiq suahráho keyábé íre áhreoro. Mi kegá iteyuwa íre subiq suahráhowe. Írakaumo. Minayabe sensabé íre áhreoro. ⁵ Teiníboq írátíáhro. Peh morá Manikánsabe áhreoro. Wega ebeq itene inonka subiqmarena anehe iteyuwa iraipéq suahráhi puaq wensabé anotahta q áhreoro.

⁶ Káriq kabará máhkétirapéq téhtaré pabusa monératé moberíáh kábará paíqmarahráhire. Mina tahnsa káriq kábará Maniká Iteriboga íre abitaruéhre. ⁷ Maniká Iteriboga moke itene iyahqnopeqte iyáhrámé sáhnshawe tagaríéhre. Wega ite aiq moke tagaríéh púa q íre áhreoro. Itega kabaramari kiotaiko puana Manikánka ite íre abitaruéhre úwe.

Íné Sísane ani muge iraréyabe ayehitéhneho i ehwéhne.

(Mátíyu 10.32-33, 12.32, 10.19-20)

⁸ Sísaga mó mahraréna, Teiníboq írátíáhro. Wehukenínká mó keyábé, Sísane ani muge terinaraq mókake íné wehukení úku anínká íópeqté ké miéhrata q Maniká Iteribonsabé, Néne ani míre teawíníe. ⁹ Arega mó ke miáhtá q ínénsabe, Ahqáho. Íné íre tagaríóge aintéhnaraq mókake Maniká Iteribo miéhrabeq ínégá arensabé ahqáho atena are íre tagaríóge atanauge úwe.

¹⁰ Sísaga mó mahraréna, Íné wehukení úku anínsabé níéhruru aintéh ánimé Manikánka insahwé atena íre ahrrera q matianawire. Peh morá Manikáne Awansabé éhrurui ánimé Manikánka íre insahwé atanawire. Ahqáho. Peh ahrrera q matiankehe úwe.

¹¹ Sísaga mó mahraréna, Mó kegá ite táhtoqme ehweh aitanehera irata q itene irupípeq iwíáh kíkiriyeho. Segá ite meiqmera Asiu kené momiwí nahtápéqté wáhnáhpápópoq wahba wáhnáhpápópoq mó anotah anípápópo móitéhrrata q itega, Aneq ehwéhñonehñkono éq áhreiyeho. ¹² Mi tanáhrá q Manikáne Awanka irarína ehwéh sokigi ainkéhe úwe.

Ménsámehnsánsabe arutaboiri anínká múguwahgu sansá miraurai ehwéhne.

¹³ Peh íregáritaḡ kegá sáhuriówana mitaḡté ánínká Sísansabé, Íwáhnoraníno, nániboga pukurairana wene ménsámehnsá nánuwahga moke meraire. Mi ménsámehnsá ákáhtaḡ nánínkéhboḡ nánuwahnsabé ákáhnsaime náwo teawo úwana ¹⁴ Sísaga wensabé, Íné ménsámehnsá saraḡme nári nárinkehéna ínsega omaḡ intáráiro? ¹⁵ Insega omaḡ intáráiro éna mitaḡ míó keyabé mahraréna, Ménsámehnsánsabe ígára pabekínehboḡ kawerurero. Íre sene áhnte kéh ménsámehnsánsabé wehuke oga míahrahowe úwe.

¹⁶ Sísaga mah pabéqmé éhwéh mahraréna, Anotah wehné so áhnte ménsámehnsá iráirana ¹⁷ wewe náhenéna, Áhnte ménsámehnsá matiósabé eheḡ saharanínkono uraire. ¹⁸ Eheḡ saharanínkono íwiáhéna, Íné mahrainie éna néne ménsámehnsá kéh náhmári sokoruḡme mó anotah nahmári pearena néne áhnte ménsámehnsá mipéḡ sáharaníe. ¹⁹ Mipéḡ sáharáhnaraḡ mahra íwiáhinie. Néne matió ménsámehnsá áhnte opéḡ awehraḡ kanae. Minayabe amahnága túbáh aginie. Táhutahurinie. Iwiáh íwiáhéna ábáhrinie íwiáhuraire.

²⁰ Iwiáhurairana Manikánka wensabé, Múguwahgu saiyo aní móne. Iborá pe-nahnaraḡ are pukiniéwóne. Minayabe are áhnte matiahna ménsámehnsámé inseréha awaḡ miagéhbo uraire. ²¹ Maniká Iteribonsabé íre sirutaboiria peh sene ménsámehnsánsabe sirutaboiro kewé teawú aní tahnsa ké wóe úwe.

Itene irupipeḡ íwiáh kikiriyeho ú ehwehne.

(Mátíyu 6.25-34)

²² Sísaga we kéro keyabé mahraréna, Teiníboḡ írátiáhro. Mah marákóipéḡ mé tanahráqsabé itene irupipeḡ íwiáh kikiriyeho. Aneḡ nanínkono? Aneḡ korósi sukíwianínkono íre íwiáhoró. ²³ Oga méwé íre peh morá tópah nahngae. Itene inonkame íre peh morá aneranéré naneḡ mire.

²⁴ Kúḡnu tagéḡ ahtebahro. Mi kanká ménsúmehnsú íre uḡmaréhre. Sene táhutahuḡ tahbé íre kéhre. Minayabe nera kéhtáḡ íre koawaḡmena méaréhre. Manikánka mi kansabé íwiáhéna pehipi kiraboire. Itewe wehuke puana Maniká Iteriboga itensabé anotah íwiáhéna kawerue kirabo aitéhre. ²⁵ Arega arene oga mé tanahráqsabé íwiáh kikirinaraḡmé ábátáḡ mérearahráhiro? Ahḡáho. Íraukaumo. ²⁶ Itene oga mé tanahráḡ ábátáḡ mérearahráh íre únayabé mó naneḡmarínsabé aneqsabe íwiáh kikironehbo?

²⁷ Uworapeḡté náneḡ kirena kawéḡ ará íyéh tagéḡ ahtebahro. Uworapeḡté náneḡka íre arambehrire. Korósi íre kogahnire. Anotah wahnáh aní wenáwíḡ Sórómóni naho ména we áhnte ménsámehnsá matawéna anotah kawéḡ áwáhríḡ korósi matiowe. Uworapeḡté kawéḡ ará íyéh náneḡka Sórómónine kawéḡ awahriḡ naneḡ kiotaikire. ²⁸ Uworapeḡté náneḡ íre kagai naneḡ mire. Iborá íyéhrana ahbiah tahnsá kekírataḡ taginae. Manikánsabe pehgáritaḡ aiḡ pútare átáh kéó, Manikánka mi kawéḡ ará sukíwíéhnsabé wega íte moḡ sukítahráhi mino. ²⁹ Aneḡ nanehnkono íwiáhéḡ irupipeḡ áhnte íwiáh kikiriyeho. ³⁰ Maniká íre tagariáh kéga minayabe íwiáh íwiáhéra sene sirupipeḡ íwiáh kikirowe. Iteriboga íte íre mationa naneḡ aiḡ tagariéhre. ³¹ Minayabe Manikánka wahnah wahnahnirabeḡte sánsánsabé irutaboireḡ sehgióro. Sehgirataḡ wega íte íre mationa naneḡ náinkéhe úwe.

Sísaga kawéḡ naneḡ morábí sáhonsabé teriu ehwehne.

(Mátíyu 6.19-21)

³² Sísaga mó mahraréna, Ite sipisípiq nansó táhnsá kéó, íre áhreoro. Maniká Iteriboga wahnah wahnahnirabeq awaq miageheéna aiq omaq itéhre. ³³ Itene ménsámehnsá paiqmaqme mi moné tabonah ke náriéro. Mirairataqmé kagaorahi ménsáméhnsá lópeq mitaq sáharagéhe. Mitaq aebó ánínká íre aebóorahire. Mitaq wenuqka íre nahrahi puana itene kagaorahi ménsáméhnsá peh mitaq kagainawire. ³⁴ Itene kaweq naneq morábi sáharáhrabeqsabé írutaboironheq móe úwe.

Sísaga, Kouwekonaraqsábé níwénunoro ú ehwehne.
(Mátíyu 24.42-44)

³⁵ Sísaga pabeqme ehwéh mahraréna, Itene korósi sukiareq áréti konahnareq áráhmu keqme tagariáthro. ³⁶ Sene wahnahnka pahuwirorabeq suena sína tanáhráqsábé wene arambehri animári áwénuno serahnoro. Wega sure onsa pakobakoinaraq sega apubúue onsa sioneherawoe. ³⁷ Se tótuqméra sene wahnahnsabé áwénuno animárinásabé, Kawerowe aritankéhe. Teiníboq írátiáthro. Sene wahnahnka we áwénuno keyábé iwíáh iwíáhéna áréti konahnuwena sensabé, Tútuoro aritena kirabo aritankéhe. ³⁸ Wega inokáhnabubopopq tueina inaraqópoq sínaraqmé íre sugia peh wensabé áwénuno keyábé anotahtaq, Kawerowe aritankéhe.

³⁹ Anotah wehgá aebó ánínká sína tanáhráq ahtebehtaq tahirímé wega áwénunue wahnahnurawéna aebó ánínká kibekina inaraq tagéna kaqsúéh irino. ⁴⁰ Minayabe iwíáhue tagahro. Íné wehukení úku anínká ite íre iwíáhira tanáhráq kouwekinauge. Minayabe íwéh panantágingínaq níwénunoro úwe.

Kaweq arámbéhri ánínseq íre kaweq arámbéhri ánínseqsabé ehwehne.
(Mátíyu 24.45-51)

⁴¹ Pítaga Sísansabé, Itene Wahnahno, arega mah pabéqmé éhwéhmé peh morá itensabé teieno? Mó keyábéákáq terieno kasenúwe. ⁴² Kasenúwana Sísaga mahraréna, Ahtebia áni tábúsoqme arámbéhri ánim insebo? Wene wahnahnka mi anínsabé, Mó arámbéhrió keráq wahnahnarito atena táhutahuq tanáhráq tópah nário atéhre. ⁴³ Wene wahnahnka kouwekéna teawátái arámbéhri tábúsoqme mirainsabé tagéna wene arambehri anínsabé, Kaweróne atankéhe. Kaweróne atéhnsabé arambehri aniné aru eyoyóinkehe. ⁴⁴ Teiníboq írátiáthro. Wene arambehri anínká tábúsoqme arámbéhri puana wene wahnahnka, Moke néne ménsámehnsátaq wahnahnúno atanae. ⁴⁵ Ahbabáq arámbéhri ánínká iwíáhéna, Néne wahnahnka íre apubúue kouwekinae iwíáhire. Mira iwíáhinsabé mó arámbéhri wéh áhré subiqaarena múguwahgu kereq táhutahuq néna píah naruq narurire. ⁴⁶ Wega íre iwíáhue áwénunína tanáhráq wene wahnahnka séna mina tagéna anotahtaq kamah awena ehweh íre írah ké míáhrabeq móatankehe úwe.

⁴⁷ Sísaga mó mahraréna, Arambehri anínká wene wahnahne iwíáh irena íre mirainaraq wene wahnahnka anotahtaq kamah awinkéhe. ⁴⁸ Arambehri anínká wene wahnahne iwíáh íre ahtebéna mina ahbabárinana wene wahnahnka pehgárita q kamah awinkéhe. Wehukeníká anotah apéq meyahnaraq anotah apéq awinanao. Mina inserah Maniká Iteriboga wehukení áhnte awena págege atena séhréhínaq mi anínká Sísane arambehri anotahtaq mirainanao úwe.

Sísaga, Íné wehuke saraq iuwanieéna tutaage ú ehwehne.
(Mátíyu 10.34-36)

⁴⁹ Sísaga mó mahraréna, Abe kekinai anínká téh kekiaréhrena tawe abae agire. Mina inserah néne ehwehnka abae aginkeheéna marakóipeq tumíarauge. Ira abae aginserah néne ehwehme apubúue abae agéyabe nuwahbehre. ⁵⁰ Segá mótaq íné íre kaweraintéhra puana amahnága nirupipeq áhnte uméhime mókake kaweraginae. ⁵¹ Ínéwé sainkue míáh ké insahwé aitanieéna marakóipeq tutaire íwíáhoo? Írakaumo. Peh sain-suanieéna tutaue. ⁵² Mó karirónání moberíáh méra apahránítógá néne ehweh sehgiówara mó téhranítégá íre sehgióya puara sainkue míáhwe. ⁵³ Mó mapéq abowáreq wenahninseq sainkue míehye. Mó mapéqmé anowareq ayahunkawareq sainkue míehye. Mó mapéqmé ahrahnawareq anah-bukawareq sainkue míehye úwe.

Wehukega néne arambehri íre ahtebahrahowe ú ehwehne.
(Mátíyu 16.2-3)

⁵⁴ Sísaga weba míó keyabé mó mahraréna, Ibonuqna kéhtáq ibonsinae irarewana ibonsire. ⁵⁵ Áunorahntáh kéhtáq patahinae irarewana patahire. ⁵⁶ Kopéráhpéro keo, itega ibonuqnankákáq áunorahntáhnkakaq ahtebéqmé aneqsábé ínégá amahnága mirau arámbéhrí íre ahtebahrahoo úwe.

Apubúue insahwé ato ú ehwehne.
(Mátíyu 5.25-26)

⁵⁷ Sísaga mó mahraréna, Kaweq sansámé aneqsábé íre iwíáhue mirao? ⁵⁸ Mó anínká are ehweh atanieéna anotah wahnáhbá meqme kinaráq ahtapeq kirataq we insahwé ato. Ehwehorabeq kirataq wega are anotah sahsí móatahnaaq wega párisiba móatahnana sega are karábúsiipéq móatéhboq insahwé ato. ⁵⁹ Teiníboq írátíáhro. Karábúsiipéq móatahnara íre apubúue soraq auwaneherawoe. Ebeqme anotah apéq paiqmarehnaaqmé anehe soraq auwagéhe úwe.

13

Ahbabáq sansa íre súéhrrataqmé pukoneheqmóe ú ehwehne.

¹ Mi tanáhráq táhmaro míó kega Páhirátiga miráu ehweh Sísá teawúwe. Kehrari marákórápéqté kégá Sarúsarama suwahpeq Manikánsabe titiruwana Páhirátiga se subiq súáhro aritowe. Subiq súáhro aritowara subiqmárowara pukutaq sene korahqkákáq titiro naneq kané korahqkákáq moráráq mitaq kowe. ² Páhirátiga miráu ehweh Sísá teawúwana wega sensabé, Pukuro kené ahbabáq moke mó Kehrari marákórápéqté kéné ahbabáq aiq kiotaiki puara mina tahnsa pukurowe íwíáhoo? ³ Írakaumo. Teiníboq írátíáhro. Iteitene ahbabáq sansa íre súéhrrataqmé ite moq moke pukoneheqmóe. ⁴ Síróáma marákóráq íre wahto íópeq pewe kiría ébáh náh sokoguraitaq 18 wehuké pukurowe. Pukuro kené ahbabáq moke mó Sarúsarama suwahpeqte kéné ahbabáq aiq kiotaiki puara mina tahnsa pukurowe íwíáhoo? ⁵ Írakaumo. Teiníboq írátíáhro. Iteitene ahbabáq sansa íre súéhrrataqmé ite moq moke pukoneheqmóe úwe.

Sera íre íyéh áwánkánsábé pabeqme ehwehne.

⁶ Sísaga mah pabéqmé éhwéh mahraréna, Wehne sotápéq nah naneq será íyéh áwánká kíréhrana wega sera sabátáhrurairana írakaunuraire. ⁷ Írakaunurairana wene sotáq arambehri anínsábé, Apahtáro ópéq ínégá

mah awánká sera sabátáhruraugana írakaunuraire. Apiruo. Aneqsabé néne marakóraq pehipi kehro urairana ⁸ sotáq arambehri anínká wensabé, Amahnága pehragéna sera iyankéhboq ínégá áwahipeq ubuqme káhone seq maisarahnana ⁹ mó opéq iyahnaraqmé kawerinae. Íre iyahnaraqmé apiruankéhe uraire úwe.

Ahrena ahrena wehekáh Sísaga owainawanka áwíoqno íní kawerato ehwéhne.

¹⁰ Ahrena ahrena wehekáh Sísaga Asiu kené momiwí nahtápéq síwáhnorúwana ¹¹ abobia káuqmunia íní mitaq míowe. Owainawanka 18 opéq mi íní áwíoqno púana we taebewe nogena íre iriwe nogoráhú íní míowe. ¹² Sísaga mi íní tagéna wensabé, Mahbeq súno éna arene awahre kaweratóge éna ¹³ wene ayahnkaratáté táhtoqnówana apubúue irigéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atowe.

¹⁴ Sísaga mi íní ahrena ahrena wehekáh kaweratsabe mibeqté wáhnáh ánínká abiahsanéna míó keyabé, Arambehri wehekáhmé abapete morá wéhékáh míre. Mó anínká arene awahre kawerateyabe awínaraqmé arambehrié wehekáh sero. Ahrena ahrena wehekáh awahre kaweraiteyabewé íre sero úwana ¹⁵ Sísaga mina tahnsa iwíáho keyabé, Kopéráhpéro keo, ahrena ahrena wehekáh itene kamarí wání nageheéq wiraipeqté meriqmeq wánítapeq mórítáh mino? ¹⁶ Mah inímé Ébáráhma kahnáh ínínirana owainawanka íregárita q opéq ¹⁸ opéq áwíoqnehrana ínégá ahrena ahrena wehekáh kaweratómé aiq kaweq sansánu mino úwe.

¹⁷ Úwara mi ehwéhúnka sene sirupeq pó púra wene naruo anotah siyehitówara áhnte mó kegá Sísaga miráú arámbéhrí tagéra iwíáh iwíáhuwe.

Pehgáriq ayúnsabé pabeqme ehwéhne.

(Mátíyu 13.31-32; Máhka 4.30-32)

¹⁸ Sísaga mah pabéqmé éhwéh mahraréna, Manikánka wahnah wahnahnime aneq tahnsáne ue teinínkono? Anere pabéqmé éhwéh teinínkono?

¹⁹ Manikánka wahnah wahnahnime awanká ayu pehgáriq ayú tahnsane. Wehukénínká mi pehgáriq áyú wene sotápéq uqmatairana kirena anotah úkena moke mó mensáméhsá kiotaikire. Awankánirana kabaramarínká séra ayahnawaraq sene nah píáhuwe úwe.

Muoráhi naneqsabé pabeqme ehwéhne.

(Mátíyu 13.33)

²⁰ Sísaga mó mahraréna, Manikánka wahnah wahnahnime anere pabéqmé éhwéh teinínkono? ²¹ Tírí ínínká muoráhi naneq páráhwaipéq maqme ayah-nirana moke múire. Manikánka íópeq wahnah wahnahnime mina páréti muoráhi naneq tahnsáne úwe.

Sobuya méhpéhpéq kibekoro ú ehwehne.

(Mátíyu 7.13-14,21-23)

²² Sísaga Sarúsarama suwahpeq pokinie iwíáhéna pokue moke táhúnipeqkákáq anotah matábúrápéqkákáq síwáhnorinieéna pokúwe. Pokéna síwáhnorue kure kure Sarúsarama suwahpeq koragúwe. ²³ Koragúwana mó anínká wensabé, Wahnah aníno, oga mérapeq awaq miéhra kewé peh táhmaroga awaq mianeherabo kasenúwe.

Kasenúwana Sísaga míó keyabé, ²⁴ Tauntahunue sobuya méhpéhpéq kibekoro. Teiníboq írátíáhro. Áhnte kegá nahupeq kibekonehe iwíáhéra íre

kioráhowe. ²⁵ Mibeqté Wáhnáhnká onsa paiqmarahnarraq itega méhpeh iriwe méq onsarraq subírataq wensabé, Itene Wahnahno, onsa siito igehe. Onsa siito irana wega itensabé, Ite eheqte kébo? Ínéga ite íre tagarióge inawire. ²⁶ Ite íre tagarióge ínaq itega wensabé, Arereq moráraraq táhutahururauna wino. Arega iteruwahpeq íwáhnorurona wino irana ²⁷ wega itensabé, Itewe íre tagarióge. Ite eheqte kébo? Ite moke ahbabáq ke puaq íné nueq pokoro aitanawire.

²⁸ Ébáráhmareq Áhísáhkireq Sékóporeq moke Manikáne ehweh iraru kereqka Manikánka wahnah wahnahnirabeq míéhraq tagéq peh máhpeq míéhra puaq uwo uwo éq abuyoraneheqmóe. ²⁹ Ío kiembogirabeqte kéreq ío tupikirabeqte kéreq ébeq ayópéqté mó ébeq ayópéqté kéreqka sure Manikánka wahnah wahnahnirabeq tútuue méra táhutahurigehe. ³⁰ Írátíáthro. Amahnága anoteq ke ebeq míáh kéwé mókake Manikánka wahnah wahnahnirabeq ane-hepeq pehgáriq ke úkoneherawoe. Amahnága anehepeqte kégá ebeq anotah ke úkigehe.

Sísaga Sarúsarama suwahpeqte kényábé arutaboírú ehwehne.

(Mátiyu 23.37-39)

³¹ Mí tanáhráq Péhrasi kegá Sísaba séra wensabé, Érótiga are subiq suaníe íwiáhinsabé mahtaq sue pokúno uwana ³² Sísaga sensabé, Mí urínsí íá táhnsá ánínsabé koreaweq mahrarero. Iborankákáq ahbiahakáq owainawamarí kaqsuena awahre ke kaweraritaníe. Apahtáróraraq néne arambehri parabaraníe. ³³ Manikáne ehweh iraru ke peh morá Sarúsarama suwahpeq míówara subiqmaq subiqmaruwara puku pukuuwe. Íné moq Manikáne ehweh iraru anínéna iborankákáq ahbiahakáq ahrinaakáq ínéga iwiáhu ahtápéq pokue arambehrinauge.

³⁴ Sarúsarama suwahpeqte kéó, itensabé nirutaboíraitóge. Itega Manikáne ehweh iraru ke subiq sueq Manikánka iteba eqmaro ke ebahnsatate subiq súówe. Kokórega wene áráhqmari arutaboíréna ahwirinserah áhnte tanáhráq ite wahnahnue séhréh aiteyabe nuwahbehraqme itega ahqáho aintáhwe.

³⁵ Írátíáthro. Ahqáho aintáhnásabé iteruwahpeqme mókake íre kaweraitahnana peh susa náh kanae. Teiníboq írátíáthro. Mókake itega íné pehipi íre tagagehe. Ebeqme mahraréq,

Itene Wahnahne áwirue sína anínsabé iwiáh íwiáh atone éq anehe íné tagagehe úwe. *(Buk Song 118.26)*

14

Sísaga wene aiayah mu aní kawerato ehwehne.

¹ Ahrena ahrena wehekáh Sísaga Péhrasi wahnáh aníné nahtapeq táhutahuriníeéna pokúwara mibeqté kégá we awahnkanuwe. ² Wene aiayah mu anínká weba míowana ³ Sísaga mi aní tagéna Mósínsine ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kereqsabé kasenína, Ahrena ahrena wehekáh awahre ke kawerarítewé kaweq sansápo úwe. ⁴ Úwara íre ehwehnia peh ehiya míówana Sísaga mi awáhré aní kaweratenana eqmarowe.

⁵ Eqmarena míó keyabé mahraréna, Ahrena ahrena wehekáh itene anipópoq póeráhpópoq mataipéq tupetiahnaraqmé mi wehekáh pankeqme meruaneherabo kasenúwe. ⁶ Kasenúwara íre teawasa peh ehiya míówe.

Íné pehgáriq aní tahnsa míanie íwiáhuúno ú ehwehne.

⁷ Táhmaro táhutahuroneherao kegá kabaréra kaweqtapéq eheq tútuue míanehnkono uwana Sísaga mina tagéna mah pabéqme éhwéh teriuwe. ⁸ Teriena mó anínká arensabé, Máho ínahwe arega anotah tahutáhúrirarabeq pokirataq anotah weh tútuue míéhrarabeq íre tútuue míahno. Arensabé máho urai anínká mó aní are kiotaíqme anínsábé máho urairamo. ⁹ Anotah anínká sínaraq máho urai anínká arensabé, Móbeq míahno. Mó anínká mahtaq tútuue míankehe ínaraq are anotah ayéhítanawire.

¹⁰ Arensabé máho ínaraq ayehrápéq korútuue míahno. Miráínaaraq arensabé máho urai anínká tagéna arensabé, Irigue mahbeq kaweqtapéq serútuue míahno atanae. Wega miráínaaraq tagehra kegá arensabé íwíáh íwíáh atagéhe. ¹¹ Wewega, Íné anotah aní múge íwíáhínaaqmé Maniká Iteriboga wensabé, Pehgáriq aní míahno atankéhe. Wewega, Íné pehgáriq aní tahnsa míanie íwíáhínaaqmé Maniká Iteriboga wensabé, Anotah aní míahno atankéhe úwe.

Sísaga, Tabonah ke kawerarito ú ehwehne.

¹² Sísaga máho ato anínsábé mahraréna, Arega anotah tahutáhúq kawer-aréhna tanáhráq peh morá arene iyahnabo arenawahrah áhnte monéákáq keyábé máhoro íre úno. Mó tanáhráq sega arensabé, Máho atera táhutahuq náwigéhe. Mina tahnsanue arene ápeq meyankehe.

¹³ Arega anotah tahutáhúq kaweraráhna tanáhráq tabonah kereq sawenkahnia kéreq aigará soriqnah kereq aura pira kéreqsábé máhoro arito. ¹⁴ Segá are mó naneq íre náweráho puara Manikánka kaweróne atankéhe. Mókake wega kaweqtaq miáh ké iriritahna tanáhráq ápeq awínkehe úwe.

Táhutahuronehboq máhoro únsabe pabeqme ehwéhne. (Mátíyu 22.1-10)

¹⁵ Sísareq moráráq táhutahurú anínká mi ehwéh irena wensabé, Manikánka wahnah wahnahnirabeq táhutahurira kewé sirupipeq áhnte eyóyó aginkehe úwana ¹⁶ Sísaga wensabé pabeqme ehwéh mahraréna, Wehga íregárita q wehekéq kiraboiniéna áhnte tahutáhúq kawerataire. Kaweraréna mi keyábé, Máhoro uraire. ¹⁷ Awehraq tanáhráqmé wene arambhiri aní teawena máhoro urau keyábé, Táhutahuq tanáhráqmé aiq awehraq mire. Amahnága máhoro korerio éna eqmataire. ¹⁸ Eqmatairana, Máhoro urairara íre serahúne éhwéh mó anínká mó anínkáue teawátowe. Mó anínká wensabé, Marakó paiqmataunsabé mina koraganau puana íre korahuge urairana ¹⁹ mó anínká wensabé, Íné arambhiriéyabe inayáhnkú káho paiqmataunsabé mi kamári áhwárawe taganau puana íre korahuge urairana ²⁰ mó anínká wensabé, Íné ahre meyó púana íre korahuge uraire.

²¹ Mi arámbéhrí anínká kouwekue sene ehweh wene wahnah teawátáirana anotah abíáhnsánurairae. Anotah abíáhnsánéna wensabé, Anotah ahtápéqkákáq pehgáriq ahtápéqkákáq peheráh pokue tabonah kereq sawenkahnia kéreq aura pira kéreq soriqnah kereq koweriqme súno uraire.

²² Urairana wene arambhiri anínká miraéna kouwekéna wene wahnahnsabé, Aiq miraugarawe sira kewé íre awehraq míahwe urairana ²³ wene wahnahnka wensabé, Néne táhutahuq áhnte nagehboq sotápéqkákáq tanahraipéqkákáq wehuke kogabarue koweriqme súno. ²⁴ Teinúboq írátíáhro. Téh máhoro urau kegá néne táhutahuq pehgáriq naneq íre naneherawoe uraire úwe.

*Sísaga, Ebeq kawerue iwíáhé anehe íné séniro ú ehwehne.
(Mátíyu 10.37-38)*

²⁵ Sísaga pokúwara peh íregáritaq kegá kérówana wega pabeqme sensabé, ²⁶ Wehukega íné pehipi íre séniragéhe. Wenanoiboreq wene ahrereq wene animárínseq wenábáqmarínseq wenanahnorehreq suahnaraqmé íné séniránkéhe. Wewe awahbeh iwíáh suahnaraqmé íné séniréh ání míankehe. ²⁷ Nánibone arambehri miraunsabé íné awankátaq táhpawe nubi q suagéhe. Ínéga miraunserah miraue séniráhro. Minayabe néne arambehri q túbáh agéna peh we awahbeh arámbéhri sehgi ánimé né séniréh ání íre míahrahire.

²⁸ Nah pianáina anínká ebeqme iwíáhue tagankehe. Nah pe naneqmarínkákáq wene móneakákáq awehraq kahnaraqmé anehe pearánkéhe. ²⁹ Ebeq íre iwíáhi anínká nahwiahnsanse pearena anehe néne móneakákáq íre awehraq kéhre éna mi nah íre pera suankéhe. Tagehra kegá susa náhwíahnsánsé tagéra mi anínsabé awiréh atera, ³⁰ Wega áhwáreh arámbéhri íre parabaruahrahire oneherawoe.

³¹ Wahnah anínká mó wahnáh áninseq wene ebeh kereq ebehue subiq suanéhe iwíáhéna ebeq tútuue ména kawerue iwíáhinkehe. We peh 10 táhúséni (10,000) ebehira ke míéhrataq wene naruo peh íregáritaq 20 táhúséni (20,000) ebehira ke míéhrataq kaweq iwíáhi wahnáhnká íre apubúue koebehinkehe. ³² Itene naruo íre subipáhraruahrahúne iwíáhinaraqmé sene naruo míéhrataq ahnsaní eqmaránkéhe. Itega íre ebhoneheqmúne. Kaweqtaq míanehboq póqsuanéhe terio éna eqmaránkéhe.

³³ Mina inserah íné séniraníe iwíáhóna anínká ebeqme iwíáhue tagankehe. Peh morá wewene matíéh náneqsabé, Anetaníbo moke suaníe iwíáhi anínká íné séniréh ání míankehe úwe.

*Sísaga auqmah soréqsábé pabeqme ehwéh teriu ehwéhne.
(Mátíyu 5.13; Máhka 9.50)*

³⁴ Sísaga mó mahraréna, Sóreqme kaweq nanere. Sóreq auqmah úkína q arahue kaweraranéhnkono? Írakaumo. ³⁵ Auqmah soréqmé peh abehq úki puaq sotápéq kíreh náneq íre séhréh atahrahire. Sotápéq kawerue kiránkéhboq seqkákáq auqmah soréq ayahnúe sotápéq maranéhnkono? Írakaumo. Auqmah soréq peh máhpeq suaneheqmúne. Minayabe iahreakaq ké kawerue íráhro úwe.

15

*Sipísípiq tabanaginsabé pabeqme ehwéhne.
(Mátíyu 18.12-14)*

¹ Táhkísi moné meyhá kéreq ahbabáq kereqka Sísane ehweh iranehéera weba suwara ² Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka ehmuniq éhmúniréra, Mah anínká ahbabáq sansano ke mehweh aritena sereq moraráq táhutahurire uwe.

³ Úwana Sísaga mi ehwéh irena mah pabéqmé éhwéh mahraréna, ⁴ Iteruwahrah anínká áhnte ka 100 sipísípiq wahnahnirana peh morá ká tabanagínaraq wega anerinabo? Wega íre tabanago kamári 99 sipísípiq uwaruntú sahta qme nahrabeq sitena tabanagi ka kogabarue ábóra q maránkéhe. ⁵ Ábóra q marahneyabé iwíáh iwíáhéna mi ka sawiwena ⁶ wene nahtapeq pokue wenawahrahreq wene iyahnaboreqsabé síáhrabue sensabé, Néne tabanagi ka ábóra q marónsábé iwíáh iwíáhonehe inkehe. ⁷ Mina inserah

íopeqté kégá 99 kaweqtaq miáh keyábé peh ákáhtaq iwiáh íwiáhowe. Peh morá áhbábáq ánínká wene ahababáq suena Manikáne ani ukítaq íopeqté kégá anotahtaq iwiáh íwiáhowe úwe.

Tabanagi monéyábé pabeqme ehwéhne.

8 Sísaga mó pabeqme ehwéh mahraréna, Mó inínká nayáhnkú móné matiéhrena peh morá móné tabanaginaraq wega anerinabo? Wega áráhmú keqmarena nahupeq kabantáhnkéhe. Kawerue kabarué ábóraq marankéhe. 9 Ábóraq marena wenawahraheq wene iyahnaboreqsabé síáhrabue sensabé, Tabanagi moné ábóraq marónsábé iwiáh íwiáhonehe inkehe. 10 Mína inserah peh morá áhbábáq ánínká wene ahababáq suena Manikáne ani ukínaraq Maniká míhrabeqte íopeqté kégá ahababáq súéh ánínsábé anotahtaq iwiáh íwiáhigehe úwe.

Ábákawa kouwekuraitaq wenaboga iwiáh íwiáhúnsabe pabeqme ehwéhne.

11 Sísaga mó mahraréna, Peh morá wéhreq wene ahninkáwáráreq míarowe. 12 Ábákawagá wenabonsabé, Nániboo, amahnága arene ménsámehnsá saraqme náio urairana sibowágá wene ménsámehnsá saraqme náriátáire. 13 Náriátáirana ábákawagá táhmaroraq mitaq ména wene ménsámehnsá sokah sokahue íre wahto wáhnapeqté ké suwahpeq pokéna mitaq míaraitaq wega ahababáq sansa mira aruqarurainsabé wene móné apubúue parabaguraire. 14 We tabonah ani ukurairana mitaq anotah ehwéh rarairana we arupibiuraire. 15 Arupibiurainsabé wega mibeqté áníné arambehri aní úkurairana wene wahnánka, Uworapeq néne póéráhqtaq kowahnúnó atááire. 16 We áhnte arúpíburairana póéráhqka narotaq sene táhutahuq nahrahurairara mó kégá we íre náwátówe.

17 Minayabe wene múguwahgu iwiáh suena tábúsoqme iwiáhéna, Nánibone arambehrio ke áhnte topáh kéhranawe íné mahtaq nirupinsabé pukorahuge. 18 Íné mahtaq suena nánuwahpeq pokue nánibonsabé mahrarinie. Nániboo, ahbabáururataq arereq Manikánseq ahababáraitáráuge. 19 Ahababáraitáráunsabé mókakewe ínénsabe, Nénahnine íre ainto. Peh arene arambehri aní míankehé arambehriúno ainto teawíníe éna 20 mitaq suena wenaboba pukuraire. We áhnbórá suraitaq wenaboga tagéna arutaboire pehbeheráh weba kure kogáhkoue nánkóqnarairana 21 wenahnínká wensabé, Nániboo, ahbabáururataq arereq Manikánseq ahababáraitáráuge. Mókakewe ínénsabe, Nénahnine íre ainto uraire.

22 Uairana abowágá wene arambehrio keyábé síáhrabéna sensabé, Kaweq káhq ambántá apubúue mewe suki atáhro. Wene ayahnkarpí kera suki ateq wene aigárápí súu suki atáhro. 23 Kaweq kaho áráhq subiqme moráráq táhutahuréq iwiáh íwiáhonehe. 24 Nénahni pukuraime amahnága oga míéhre. We taqnobaguraime amahnága ábóraq míéh púaq iwiáh íwiáhonehe uraire. Sega táhutahuq kawerarera iwiáh íwiáhurowe.

25 Iwiáh íwiáhurowana awahwágá wene sotápéqté séna ábáhruro irena 26 arambehri anínsábé, Aneroo kasenuraire. 27 Kasenurairana, Arenábáq séna awaho ani míéhnsábé arenaboga káho áráhq subiqme nanehe uraire. 28 Uairana awahwágá anotah abíáhnánéna nahupeq íre kibekurairana wenaboga tueyokue wensabé, Máho ue áhrabéna, Aru ukiqmewé kiinsahwé aito uraire. 29 Uairana awahwágá wenabonsabé, Ínéwé áhnte opéq arene arambehri mira aruqaruruge. Arene ehweh íre anterutaue. Ínéreq néne

iyahnaboreqka ábáhrigeheé arega méme áráhqmé íre níátóne. ³⁰ Arenahninká ahbabáq ininsónseq arene ménsámehnsá parabaruenta sirah arega káho áráhq subiqme náwene uraire. ³¹ Urairana abowágá wensabé, Are nénahni móne. Arereq ínereq morárqq mía míáuye. Moke matió ménsáméhnsámé areneákáq matioye. ³² Arenábáq pukuraime amahnága oga miéhre. We taqnobaguraime amahnága ábóraq miéh púaq itega iwíáh iwíáhue ábáhrúnawe ábéhre uraire úwe.

16

Ménsámehnsá tínáhuue mirai anínká miraurainsabé pabeqme ehwéhne.

¹ Sísaga we kéro keyabé mó pabéqmé éhwéh mahraréna, Áhnte monéákáq wéhné ménsámehnsátaq arambehri anínká auráq átáriaraire. Átáriarairara mó kegá wene wahnahnsabé, Arene arambehri anínká íre kawerue wahnahnire urowe. Urowana wene wahnahnka irena ² mi anínsábé áhrabue kasenána, Arene áhwára áhwára sansánsábé teniémé aiq pútaq ehwéhpo? Tenio. Arega néne ménsámehnsá moke kawerare mókake minawari íre wahnahninkehe uraire.

³ Urairana mi anínká wewe náhenéna, Néne wahnahnka kaquahnaragmé aneq arámbéhrí ininkono? Íné nonáwehq ube arámbéhrí íre miraorahuge. Móneyabé ineh inehyabé áhnte niyehitehre. ⁴ Íné iwíáhume tínáhuakáq kegá néne iyahnabo úkigehboq sene tínáhu maratarinie. Miraonaraqmé mókake néne arambehri íre kahnarag sega íné mehweh aintera sene nahtapeq máho aintera kirabo aintagéhe iwíáhuarire. ⁵ Wega mira iwíáhéna tínáhuakáq ké síáhrabéna ebeq surai anínsábé, Néne wahnahne tínáhuue árahue kehro uraire.

⁶ Árahue kehro urairana, Obenkisa óeri antéhyá* 100 antéhyá merauge urairana, Mah pepáhqtáq mahraue sehiranúno éna ínéga 50 obenkisa óeri antéhyá awinauge ue sehiranúno teawátáire.

⁷ Anehe surai anínsábé, Néne wahnahne tínáhuue árahue kehro urairana, Wítiwe 100 ambékí merauge urairana, Mah pepáhqtáq mahraue sehiranúno éna ínéga wítiwe 80 ambékí awinauge ue sehiranúno teawátáire.

⁸ Wega mina tahnsa urainsabé wene wahnahnka wensabé iwíáh iwíáhéna, We ahtebia áníne uraire.

Mah marákóipéqté kegá mah marákóipéqté sánsá aiq ahtebahwe. Minayabe ménsámehnsá paiqmaráhsábé sene sánsánká téhrehrebeq nogó kéné sánsá kiotaikowe.

⁹ Teinboq íratíáthro. Áhnte ke itene iyahnabo míagehboq mah marákóipéqté ménsáméhnsá náriéro. Mina parabagína tanáhráq oga mérapeq sega mitaq mehweh aitagéhe úwe.

¹⁰ Sísaga we kéro keyabé mó mahraréna, Pehgáriq arámbéhrí kawerue mirai anínká anotah arámbéhrí moq kawerue mirainkehe. Pehgáriq naneq pehipi meyéh anínká anotah naneq moq aebóorahire. ¹¹ Arega mah marákóipéqté ménsáméhnsá íre kawerue wahnahninaraqmé árahue oga mía mía arámbéhrí mirainibo? ¹² Mó aniné ménsáméhnsá íre kawerue wahnahninaraqmé arega wahnahninkeheéna insega ménsámehnsá airaiq awinkéhbo úwe.

Téhtaré wáhnáhné arambehri morárqq íre sehgióráhi ehwéhne.
(Máttyu 6.24)

* **16:6:** Óeri anome óriwi awankátápéqté sérá anone. Óriwi awánkánsábé éhwéhmé púku anehepeqte séhírámé “Manikáne Púkuipéq Kéh Áwaha Éhwéhne” ue kéhrabeq tagážno.

¹³ Sísaga mó mahraréna, Arambehri anínká téhtaré wáhnáhné arambehri íre moráráq sehgiórahire. Wega mó wahnáhnésábé awahbéna mó wahnáhnésábé íre awahbanae. Wega mó wahnáhné arambehri kawerue sehgiena mó wahnáhné arambehri áhwára áhwárainae. Mina inserah itega Manikánsabe irutaboiro sansánkákáq móneyabé irutaboiro sansánkákáq íre moráráq sehgiórahowe úwe.

Sísaga Manikánka wannah wahnahnirabeqsabé teriu ehwéhne.

¹⁴ Sísaga mah ehwéh mahrarúwara Péhrasi kegá irera móneyabé sirutaboiro puara wensabé awiréh atáhwe. ¹⁵ Awiréh atáhwana wega sensabé, Mó kegá, Íte kaweq ke wóe aitagehéera arambehriowe. Manikánka itene kopípéq irupipeqté iwíáh tagaríehre. Wehukega iwíáh iwíáh atáh náneqme Manikánka mi naneqsabé abehq náneq mire atéhre.

¹⁶ Wání meri merini aní Sóniga íre sítaq Mósínsine ehwehnikakáq Manikáne ehweh iraru kené ehwehnikakáq kowe. Kowana Sóniga suraitaq Manikánka wannah wahnahnirabeqte kaweq ehwéh tei teinúne. Teinúnara ómi kegá págegeue mitaq kioráhúne iwíáhowe.

¹⁷ Íópeqkákáq mah marákó marákóakáq mókake tabanaginiae. Peh Manikánka sehgiro i ehwéhme mi ehwéh pehgáriq íre tabanagorahire.

Sísaga wehga wene ahre kaqsueyabe irarú ehwehne.

(Máttyu 5.31-32, 19.9; Máhka 10.11-12)

¹⁸ Wene ahre kaqsuena mó ahré meyéh ánínká aiq ahbabárire. Sutai ahré meyéh ánínká moq ahbabárire úwe.

Áhnte monéákáq wéh iraipéq míarainsabé éhwéhne.

¹⁹ Sísaga Péhrasi keyabé mó mahraréna, Menah áhnte mensáméhnsánkákáq wéhgá kaweq ambántámári aneranerue ména ahriahri kaweq tahutáhúq narúq narururaire. ²⁰ Wega miraurairana tabonah náonkakáq áni wenáwíq Árásárúsi áhnte mensáméhnsánkákáq wéhné ogesáh ogesáhrapeq tútuue ména ²¹ mi wehné táhutahuq apipi nanieéna mitaq míarairana iamárinká séra wene náo wana wananurowe.

²² Tabonah aní pukurairara íópeqté kegá wenawa meqmera Maniká míehrebeqte aní Ébáráhmaba móátarówana áhnte mensáméhnsánkákáq wéh moq pukurairara maisiarówe. ²³ Maisarówana wenawanka iraipéq ména anotah erurairana kamahuraire. Wega senahpeq tagarairara íre wahtopeq irerebeq Ébáráhmareq Árásárúsireq moráráq míaroyana tagaraire. ²⁴ Tagéna Ébáráhmansabé áwíahraqséna, Ébáráhma nániboo, ínénsabe arutaboirainte Árásárúsi eqmarehnana wene ayahnkara wánípipeq pámbáhue ninehbíraq tabaintahnana titiríno. Mah iráipéq anotahtaq níerire uraire.

²⁵ Níerire urairana Ébáráhmaga wensabé, Nánibáre. Are oga míarona tanáhráqmé áhnte kaweq náneqkákáq míaronana Árásárúsi tabonah aní míaraire. Minayabe iwíáhue tagáhno. Amahnága we mahtaq kaweqtaq míéhrah arewe mitaq kamahóne. ²⁶ Móme ite ákáhpi mentú kéhnsabé mahbeqte kegá mibeq íre tuoráhúnara mibeqte kegá mahbeq íre kioráhowe uraire.

²⁷ Urairana wega Ébáráhmansabé, Nániboo, Árásárúsi nánibone nahtapeq eqmaro. ²⁸ Mitaq nánibáqmari moberíáh míáhwe. Mah iráipéq anotah éirabeq se moq siyehboq Árásárúsiga sensabé, Itene ahbabáq sansa sueq kaweqtaq mía míaooro korerinkéhe uraire. ²⁹ Urairana Ébáráhmaga wensabé,

Sega Mósísireq Manikáne ehweh iraru kereqne ehweh matíáhwe. Mina iragéhe uraire. ³⁰ Urairana, Ahqáho. Sega mina íre iragéhe. Pukia anínká oganúkéna korerinaraqmé se irera sene ahbabáq sansa suaneherawoe uraire. ³¹ Urairana Ébáráhmaga wensabé, Sega Mósísireq Manikáne ehweh iraru kereqne ehweh anetaníbo íwíáhirataqmé pukia ánínká oganúkéna terinaraq sega wene ehwehnsabé moq anetaníbo íwíáhéra kaweq ke íre ukoneherawoe uraire úwe.

17

Ahbabáq sansanká aiq pútare atona sansá saiqnaruahráhi ehwéhne.
(Mátíyu 18.6-7,21-22; Máhka 9.42)

¹ Sísaga we kéro keyabé mahraréna, Síúgio kewé anotah ahbabárowe. Mah marákó marákóipéq ahbabárorahi sansá peh kagaire. Áúgii anímé ahbabáq áhwáreh puana Manikánka anotahtaqa kamah awinawire. ² Wehukenínká ínénsabe aiq pútare aintéh ání ahbabáq sansa áúgi ínaraqmé anotahtaqa íre kawerire. Áúgii anínká káriq aní áúgi ínaraqmé wene anuopi anotah ebáh táhru táhruue púrúruía káwéhúpípeq tuparuahnana wánípipeq tupekitaqa tahirímé aiq kaweri irino. Iteite kawerurero úwe.

³ Sísaga mó mahraréna, Arene iyahnabo anínká ahbabárinaraq ehweh ato. Ehweh atéhnaqa wega arensabé, Íre kaweruge. Móme íre mirainie ínaraqmé insahwé ate wene ahbabáqsabe mó íre iwíáhúno. ⁴ Wega peh morá wéhékáh abapete téhtaré tánáhráq are ahbabárué ue anehe wega, Íre kaweruge. Mi ahbabáq suaní ínaraqmé wene ehwehnsabé aiq pútare ate wene ahbabáqsabe íre iwíáhúno úwe.

Sísaga aiq pútare atéh sánsánsábé teriu ehwéhne.

⁵ We kéro kega Sísansabé, Itega kaweqtaqa aiq pútare atanéhboq séhréh aito uwe. ⁶ Séhréh aito uwana wega sensabé, Arene iwíáhwé awanká ayu pehgáriq ayú tahnsa kahnaqa itega anotah awánkánsábé, Are sawikue móbeq sóreq waní káwehupípeq kogahno irataqa mi awánkánká itene ehweh sehginawire úwe.

Sísaga kaweq arámbéhrí ániné sánsánsábé irarú ehwehne.

⁷ Sísaga mó mahraréna, Wahnah korégá wene arambehri anínsábé, Néne sipisípiqtaqa wahnahnóno anehe néne sotápéq koarambehriúno atéhrana tupekinaínara wega sotápéqté arámbéhrí suena wene wahnahne nahtaapeq sinae. Wene wahnahnka wensabé, Aiqa míre. Sewe náhno inabo? ⁸ Írakaumo. Wahnah korégá wensabé, Néne táhutaquq tíare tahberapeq mewe ménáño éna ínéga nawe parabarúáhnaraq arene táhutaquq nankehe inae. ⁹ Minawé peh arambehri aniné arambehri puana wega miraitaqa wahnah korégá kaweróne inabo? Írakaumo. ¹⁰ Mina inserah Maniká itene Wahnahne ehweh sehgióro. Kawerue sehgieq parabarueq iwíáhéq ite íre kaweq arámbéhríúna anímáí mune. Itega miraúnawe peh itene arambehri wire oro úwe.

Sísaga kawerato anínká kouwekue kaweróne ato ehwéhne.

¹¹ Sísaga Sarúsarama suwahpeq pokinaútaqa wega Sámária marákóákáq kótaiuke Kehrari marákóákáq kótaiuke ¹² mó ke suwahpeq kúwara inayáhnkú ké anotah naonkákáq kéga weba suwe. Mó ke insoq sitéhneho éra sega móbeq iriwe méra ¹³ áhrabéra, Sísao, are anotah aní móne. Arutaboiraito uwana ¹⁴ Sísaga se tagéna sensabé, Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kébá

pokue itene náo kaweraginsabé sokigi ariéro úwara pokue ahtapeq kutaq sene náo kaweragúwe.

¹⁵ Peh morá ánínká wene náo kaweragú tagéna kouwekue Manikánsabe anotahtaq iwíáh iwíáh atena ¹⁶ Sísane aigárápí abiah maraipérué káúqmunue iwíáh iwíáh atena kaweróne atowe. Mi anímé íre Asiu aníne. We Sámária marákórápéqté aníne. ¹⁷ Sísaga we kasenína, Inayáhnkú kaweraitóge. Mó abapete itaréitaré ánímári eheq míaho? ¹⁸ Aneqsabé peh morá wáhnaupeqté ánínká kouwekéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atehro éna ¹⁹ wensabé, Irigue pokúno. Aiq pútare aintahnaga kaweratéhre úwe.

*Sísaga tuina tanáhráqsabé éhwéhne.
(Mátíyu 24.23-28,37-41)*

²⁰ Péhrasi kegá Sísaba séra wensabé, Manikánka wahnah wahnahnína tanáhráq ahkake sinabo uwana wega sensabé, Manikánka wahnah wahnahnína tanáhráq wehukega siuratate íre tagahrahowe. ²¹ Wehukega, Mahtaq kéhre. Mitaq kéhre íre irarerahowe. Manikánka wahnah wahnahnime amahnága ite míahrabeq ábórarire úwe.

²² Sísaga we kéro keyabé mó mahraréna, Mókake itega íné wehukení úku aní túóna tanáhráq níwénunue irutaboírég íre tagagehe. ²³ Mi tanáhráq sinainaraq mó kegá, Mitaq koragahro. Mahtaq seragahro teíratag sene ehweh íre aiq pútare aritáthro. ²⁴ Sokeqsúéhrena apubúue moke íopeq téhrehnserah íné wehukení úku aní túóna tanáhráq tuinauge. ²⁵ Téhwe mah tanáhráq wahnahno kegá ínénsabe, Iuwahriehre aintera kamah aniera nubiq suagéhe.

²⁶ Naho naho Nóah mío tanáhráq wehukega ahbabárera miraunserah íné wehukení úku anínká tuinie onaraq mi tanáhráq oga míéhra kegá miraigehe. ²⁷ Anotah waní pianaú tanáhráq wehukega ahbabárera ahriahri miraunserahnéna táhutahuréra ábáhréna pahuiruwana Nóahga wene síipiépéq kibekúwana anotah ibónsúwana wání pionka moke subipáhraruowe.

²⁸ Mó aní wenáwíq Árótae. We wáhnaupeqté ké suwahpeq Sóróma suwahpeq míotaq mi kegá íre irasa ké méra táhutahuréra paiqnanánéna ayu uqmarera nah pearówana ²⁹ wega mitaq suena pokútaq íopeqté irobina tuwara mi ke moke tabikue pukuwe. ³⁰ Mina unserah íné wehukení úku anínká tuinaona tanáhráq wehukega táhutahuréra seyene arambehri miraéra ahwiminirataq tuinauge.

³¹ Mi tanáhráq sinaraq máhpeq míéhrataq itene ménsámehnsá meyaneheéq nahupeq kibekiyeho. Mina inserah sotápéq míéhrataq itene nah-tapeq kouwekiyeho. ³² Manikánka Áróthane ahre kamah awunsabe ahrreraq matíthro. *(Stat 19.26)*

³³ Wehukenínká peh wewensabé arutaboíréna peh wewe awahbeh iwíáh mira aruqaruri anímé oga mérapeq íre awaq miahrahire. We awahbeh iwíáh suqsuri anímé oga mérapeq awaq miankéhe úwe.

³⁴ Sísaga mó mahraréna, Íne wehukení úku anínká túónaraq mi tanáhráq inokáhpeq téhraníte morá máhriqtáq sugéhrrataq Manikánka mó aní merena mó aní mitaq auwanae. ³⁵ Téhrinítégá aboyanirataq mó iní merena mó iní mitaq auwanae. ³⁶ [Téhtaré wéhgá sotapéq arampehrirataq mó weh merena mó weh mitaq auwanae úwe.] ³⁷ Úwara we kéro kega wene ehweh irera Sísansabé, Itene Wahnahno, eheppo uwana wega sensabé, Pusa káné anonka kéhrabeq kúqnumarinká ínsínsíowe úwe.

18

Sísaga pagu paguni kewéininsábé pabeqme ehwéhne.

¹ Sísaga we kéro kega púreré sansansábé anetaníbo iwíáhéq túbáh agiyehboq peh ahriahri púrerigeheéna mah pabéqmé éhwéhmé teriuwe. ² Mó kené koti ehwéh iwíáhue irena sene koti kaweraritéh wéhgá wenawahpeq ména Manikánsabe ire áhrea mó keyábé ire iwíáh iwíáhhuraire. ³ Mi ke suwahpeq kéweini ména mi wehbá séyééna wensabé, Níwioqneh aní túbáh aginkehboq ehweh ato teawa teawanuraire. ⁴ Téh séyéuraitaq mi weh ánínká wene ehweh ire irena ahqáho atáráire. Anehemé wega mó iwíáhéna, Ínéwé Manikánsabe ire áhrea wehukeyabé ire iwíáh iwíáhuge. ⁵ Peh mi inínká ínéba séyééna pagu pagu aintéhsabé wene ehweh sehginie. Ire sehgiónaraq wega mó séyééna pagu pagu aintaharaq nuwahqsoreqinae uraire úwe.

⁶ Sísaga mó mahraréna, Mi wehgá ire kaweqtaq ména mi iwíáhhuraime íráhro. ⁷ Wega miraurainsabé Maniká tagariáh kégá ahriahri púreq aruqarurirataq Manikánka ire séhréh aritanabo? Wega ire wahto tanáhráq peh túbáh aginabo? Írakaumo. ⁸ Teiníboq írátíáhro. Wega se apubúue séhréh aritanae. Íné wehukeni úku anínká mah marákóipéq kiwekona tanáhráq mah kegá ínensabe aiq pútare aintaneherabomo úwe.

Téhq anitégá púreruya sansátaréyábé pabeqme ehwéhne.

⁹ Mó kegá iwíáhéra, Itebataq kaweq ke míone éq, Mó keyábé iuwahriehre uwana Sísaga mah pabéqmé éhwéh mi ke teriuwe. ¹⁰ Péhrasi anínká púrerinieéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq kirairana táhkísi moné merai anínká moq púrerinieéna mitaq kiraire. ¹¹ Péhrasi anínká iriwe ména wensabé iwíáh iwíáhéna mahraréna, Manikáno, íné mó ke tahnsa aní ire míónsábé arensabé iwíáh iwíáh atóge. Ínéga aebówé, ahbabáqmé, mó kené ahre abariéwé ire mirau aní múge. Íné ire mahna táhkísi moné meyéh aní tahnsa aní múge. ¹² Ínéga mó wikiráq mó wikirárué arensabé iwíáhéna téhtaré wéhékáh táhutahuq awehriuge. Moke meyó náneqme saraqme abapete itaréitaré matawéna mó morá are náwa náwanuge uraire.

¹³ Péhrasi anínká mahna tahnsa púrerurairana táhkísi moné meyéh anínká móbeq iriwe ména wene ahbabáqsabe ayehitarairana ibiséna aura marakóiperurawéna púreréna, Manikáno, íné ahbabáq ani míónsábé arutaboirainté kawerainto uraire.

¹⁴ Sísaga mó mahraréna, Teiníboq írátíáhro. Manikánka táhkísi moné merai aní kaweratáráirana wene nahtapeq pokéna kaweqtaq míarairana Manikánka mó aní peh áwé tagairana wene ahbabáqkakaq mewena pokuraire. Aneqsabébo? Wewensabé iwíáh iwíáhi animé Manikánka mi anínsábé, Pehgáriq aní miahno atankéhe. Íné pehgáriq aní múge iwíáhi animé Manikánka mi anínsábé, Anotah aní miahno atankéhe úwe.

Sísaga, Káriq anímáriníká ínéba sewiágehboq ahqáho aritého ú ehwehne. (Máttyu 19.13-15; Máhka 10.13-16)

¹⁵ Sísaga káriq anímári táhtorankeheéra mó kegá meriqmera mórítówara we kéro kega mórító keyabé suwehgu aritera ahqáho arítówe. ¹⁶ Ahqáho arítówana Sísaga mi kariq anímárininsábé, Máhoro éna we kéro keyabé, Mah kariq anímári ínéba sewiágehboq ahqáho aritého. Sega mira onserahno kegá Manikánka wahnah wahnahnirabeq awaq miagéhe. ¹⁷ Teiníboq

írátíáhiro. Mah kariq ánimárínká Manikánka wahnah wahnahnirabeqsabé sirutaboírowe. Peh morá sega mira onserahno kegá mibeq kioráhowe úwe.

Áhnte mensáméhnshánkákáq ánínsábé árahue oga mérapeq awaq mianabo i ehwéhne.

(Mátíyu 19.16-30; Máhka 10.17-31)

¹⁸ Wahnah anínká Sísansabé, Íwáhnoraníno, arewe kaweq aní míahne. Oga mérapeq awaq mianíboq anerininkono úwana ¹⁹ Sísaga wensabé, Aneqsabé kaweq aníne aintahno? Maniká webataq kaweqtaq mía míaire. ²⁰ Sehgióro ú ehwehmé aiq ahtebáhne. Mi ehwéhnká mahraréna,

Mó aniné ahre weh abariiyeho. Mó aní subiq súého. Aebóiyeho. Mó keyábé péhe éhwéh aritého. Iteinoibone ehweh ireq se séhréh arítáhiro ire úwe.

(Kisim Bek 20.12-16; Lo 5.16-20)

²¹ Úwana mi anínká Sísansabé, Káriq aní míarautaqqákáq amahnágaákáq mi ehwéh sehgiúge úwana ²² Sísaga mi ehwéh irena wensabé, Peh morá náneq íre miraóne. Moke matiahna mensáméhnshá paiqmaqme móne mewe tabonah ke nário. Mirainaraqmé íópeq kaweq naneqmarí matiankehe. Tabonah ke moke nárie iné séniro úwana ²³ mi anínká irena áhnte mensáméhnshá ko púana wene arupeq umeh agúwe.

²⁴ Sísaga mi weh tagéna mahraréna, Áhnte mensáméhnshá matiáh kegá Manikánka wahnah wahnahnirabeq kieyabe anotah pagégéue mirao naneq mire. ²⁵ Kéhma anotah kane. Mi kanká wai abahrabahpipéq kéagínayabé págegeue mirai naneq mire. Mína inserah áhnte mensáméhnshá matiéh anínká Manikánka wahnah wahnahnirabeq kinayabé anotah pagégéue mirai naneq mire úwe.

²⁶ Úwara író kega kasenéna, Minayabe insega oga mérapeq awaq miahráhiro ue kasenuwana ²⁷ Sísaga sensabé, Wehukega íre miraoraho naneq Manikánka miraorahire úwe.

²⁸ Pítaga wensabé, Iteruwahpeqqákáq moke mationa naneqqákáq sueq kérone úwana ²⁹ Sísaga sensabé, Teiníboq írátíáhiro. Manikánka wahnah wahnahnirabeqte árámbehíri miraoneheéra sene nah súáhmé amahnága áhnte mó nahmári awaq miagéhe. Mi arámbehíri miraoneheéra sene ahreromé, sensibáqmarimé, sensinoibowe, sene animárimé súáhmé ³⁰ áhnte mó kegá sensuwahrah úkigehe. Mókake oga mérapeq moq awaq miagéhe úwe.

Náhmbáh 3 tanáhráq Sísaga, Íné pukéna oga úkinauge ú ehwehne.

(Mátíyu 20.17-19; Máhka 10.32-34)

³¹ Sísaga moke we kéro ke móbeq sitena sensabé, Íráhiro. Manikáne ehweh íraru kegá iné wehukení úku anínsabé naho sehiranuwe. Itega Sarúsarama suwahpeq pokonaraq sega sehiranunserahnue mó kegá miraigehe. ³² Nánuwahrah Asíú kegá nahnso kebá móintagéhe. Sega niwiréh aintera abehq éhwéh aintera tehqni aintera ³³ nubiq marera nubiq suagéhe. Nubiq suehrana iné pukéna apahtáro wéhékáhtáq oga úkinauge úwara ³⁴ we kéro kega mi ehwéh íre ahtebowe. Mi ehwéh áwahe kopípéq ko púara sirupeq íre írówe.

Sísaga aura pira aní kawerato ehwéhne.

(Mátíyu 20.29-34; Máhka 10.46-52)

³⁵ Sísaga Séríko suwahpeq wahto kútaq aura pira ánínká ahnayehráq tútuue ména ineh inehúwe. ³⁶ Áhnte kegá sótaikuwana mi anínká irena sensabé, Aneroo úwara ³⁷ sega wensabé, Néhsara suwahpeqte aní Sísá sotaikire teawúwe. ³⁸ Teawúwana wega anotahtaq mahraréna, Sísao, Tébitine anahwao, ínénsabe arutaboira into úwara ³⁹ ebeq ku kegá wensabé awehgu atera, Ehiya míaño atówana wega íre túbáh agia peh anotahtaq mó mahraréna, Tébitine anahwao, ínénsabe arutaboira into úwe.

⁴⁰ Arutaboira into úwana Sísaga mitaq kowéna, Niyáhrabi aní meqme sero úwara meqmera suwe. Suwana Sísaga wensabé, ⁴¹ Aneratanínkono úwana wega, Néne Wahnahno, íné tagéyabe nuwahbehre úwana ⁴² Sísaga wensabé, Arega aiq pútare aintahnaga aiq kaweratóge. Tagáhno úwe. ⁴³ Tagáhno úwana apubúue tagéna Sísá kérena Manikánsabe iwíáh iwíáh atowara mina tago kegá moq iwíáh iwíáh atówe.

19

Sísaga táhkísi moné meyo aníné nahtapeq pokú ehwehne.

¹ Sísaga Séríko suwahpeq kure kótaikinaúwana ² táhkísi moné meyo kene wahnah wenáwíq Sákíási míowe. We áhnte monéákák anínéna, ³ Sísá taganie iwíáhéna áhnte kegá kígiúnsabe we egahq aní púana Sísá íre tagahrahúwe. ⁴ Míayabe wega pehbeheráh wehuke kótaikue Sísá taganieéna we sína ahtápéqté áwánkátápéq kire kirítuue míowe. ⁵ Tútuue míowana Sísaga wahtotaq séna aura pankeqme Sákíási tagéna wensabé, Sákíasio, arene nahtapeq kowíaniboq are apubúue maraipéq tueagúno úwe.

⁶ Tueagúno úwana Sákíásiaga apubúue tueague aru eyoyóéna Sísá mehweh atena wene nahtapeq móatowe. ⁷ Mina tago ke ómiga abiahsanéna áhnte ahbábáq aníné nahtapeq pokinsabé íre kawerire uwe.

⁸ Sákíásiaga wene nahtapeq iriwe ména Sísansabé, Néne Wahnahno, néne ménsámehnsá saraqme tabonah ke ákáhtaq náríníe. Menahmé ínégá mó keyábé péhe éhwéh teriena sene móne pehipi merauge. Amahnága merau moné itaréitaréráq meraunserahnue mi ke náríníe úwe. ⁹ Úwana míó kega írótaq Sísaga wensabé, Arene ahbábáq sansa suahnayabé iboramé ite mi karirónání kaweraitóge. Arewe amahnága aiq pútaq Ébáráhma kahnáh aní míañne. ¹⁰ Íné wehukení úku anínká ahbábáq ke kabarue kaweriniéna tumióge úwe.

Sítárirai monéyábé pabeqme ehwehne. (Mátíyu 25.14-30)

¹¹ Segá ahtapeq kure Sarúsarama suwahpeq wahto kutaq wereq nogú kega iwíáhéra, Manikánka wahnah wahnahnirabeq ábóraq aginaire unsabe Sísaga mah pabéqmé éhwéh teriwe. ¹² Teriena, Anotah wehgá íre wahto wáñaupéqté kéné marakóraq pokinauraire. Mi wehgá iwíáhéna, Pokinauraibeqte wáhnáh anínká ínénsabe, Arenawahpeq pokue arenawahrah kowahnahnúno teninkeheéna pokinauge iwíáhuraire. ¹³ Pokinauraitaq wene arambehri ke nayáhnkú ké síáhrabéna 20 Kína 20 Kína ue sítaráwéna sensabé, Íné pokona tanáhráq mah moné matawéq paiqme arambehriéwehrana kouwekono éna pokuraire.

14 Pokurairara wenawahraha wensabé íre suwahbéna wáhnaupeqté wáhnáh áninsábé, Areba ki anínká itetaq wahnahnéyabe iuwahriehre koreawéro éra mó ke we anehe eqmaq súátówe. 15 Pokurai wehgá mi wahnáh arámbéhrí mewena wenawahpeq kouwekéna wene arambehri ke móne átáriaro keyábé síáhraburaire. Síáhrabéna sensabé, Ítátu moné arámbéhrí árahuroo kasenuraira.

16 Árahuroo kasenurairana ebeq surai anínká wensabé, Anotah weh wóne. Arega níátóna moné mi 20 Kínáráté áhnte paiqmaqme amahnága arene móne íregárita q Kiná 200 Kína úkire urairana 17 wahnah korégá wensabé, Kaweróne. Are kaweq arámbéhríóna aní móne. Pehgáriq arámbéhrí tábúsoq marahna puah mókakewe arega nayáhnkú kéhíná suwahpeq wahnahninkehe uraire.

18 Mó arámbéhrí ánínká séna wensabé, Anotah weh wóne. Arega níátóna moné mi 20 Kínáráté paiqmaqme amahnága arene móne 100 Kína úkire urairana 19 wahnah korégá wensabé, Arewe moberíáh kéhíná suwahpeq wahnahninkehe uraire.

20 Urairana mó arámbéhrí ánínká séna wensabé, Anotah weh wóne. Arega níátóna moné meyo. Ínéga ambantaráté úbíqme kopéq matauge. 21 Íre arega arambehrióna naneq mewe meweóne. Íre arega uqmatona naneq naruq naruróne. Are págege wahnáh aní míahnayabé áhreeña arene móne kopéqmarena pehipi áwúge uraire.

22 Urairana wahnah korégá wensabé, Arewe íre kaweq arámbéhríóna aní móne. Arega iraréna ehwehnsábé ehweh atanauge. Íre ínéga arambehriu naneq mewe meweuge éna wino. Íre ínéga uqmatau naneq naruq naruruge éna wino. Íné págege wahnáh aní míó púah 23 aneqsabé néne móne pénkiipéq íre matono? Mirauronaraq tahirímé amahnága áwátáu monéákáq pénkiipéqté mónéákáq meyo írino éna 24 mitaq míaro keyábé, Túbáh agurai aniné móne mewe q áhnte kiná 200 kína matiéh aní náwéro uraire. 25 Urairara sega wensabé, We amahnága 200 Kína matiéh mino urowana 26 wahnah korégá sensabé, Teiniboq írátíáthro. Áhnte matiéh aní mónkakáq awiníe. Pehgáriq matiéh aní mina meyahnana we tabonah aní míankehe uraire. 27 Wahnah korégá mó mahraréna, Néne naruowe ínénsabe itene wahnah aní méyabe iuwahriehre uro kewé meriqme sure ínéga tagahnaq subiq súáthro uraire úwe.

Sísaga Sarúsarama suwahpeq kú ehwehne.

(Mátíyu 21.1-11; Máhka 11.1-11; Sóni 12.12-19)

28 Sísaga mah pabéqmé éhwéh teriena ahtapeq ebeq kure Sarúsarama suwahpeq pokinaúwe. 29 Wega Páitápási suwahpeq Pétáni suwahpeq wahtotaq kútaq Óríwi sawéhrápéq kiuwe. Sísaga we kéroya anité eqmaq suanaútaq 30 sensabé, Isebeq wahtotaq kehiná suwahpeq pokotao. Mitaq kirataq iyaráh ká tónki aráhq wehuke íre áhkokóue nogí ká tagéta pugeqme meqme setao. 31 Pugeréhrataq mó anínká itensabé, Aneqsabé pugerehyo inaraq wensabé, Itene Wahnah áhkokóue kinkeheéta meroye teawétao éna eqmaq suowe.

32 Eqmaq suowara pokue Sísaga teriunserah iyaro tonkí aráhq tagéra pugeróye. 33 Pugeróyataq mi kané sibowárhga, Aneqsabé pugerehyo uwara 34 sega sensabé, Itene Wahnah áhkokóue kinkeheéta meroye uyana sega, Meqme pokotao uwara 35 mi ka meqme Sísaba seweqmera sene korósi mi

kané abobiahtaq uwiq máróyana Sísaga mi tonkiné ahbobiahtaq kierútu agúwe.

³⁶ Tónkiga Sísá áhkokóue pokútaq wereq ku kegá Sísansabé iwíáh iwíáh ató púara sene korósi ahtapeq uwiqme awahrirarówe. ³⁷ Mi ah Óríwi sawéhrápéqté tutaq Sarúsarama suwahpeqsabé wahtotaq kútaq áhnte we kéro kega Sísaga págegeue miraú otáq sánsámárinésabé iwíáhue tagéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atówe. ³⁸ Segá anotahtaq mahraréna, Itene Wahnah áwirue si aní anotah anínsabé iwíáh iwíáh atone. Manikánka iru pehwehrué aitená we íopeq míéhraq wensabé iwíáh iwíáh atone (Buk Song 118.26)

³⁹ Uwara Péhrasi kegá Sísansabé, Are kéréh kégá túbáh agiyehboq ehweh arito uwana ⁴⁰ Sísaga sensabé, Teiníboq írátíáhro. Segá túbáh agotaq tahirímé ebahmarinká anotahtaq iwíáh iwíáh aintáh irino úwe.

Sísaga Sarúsarama suwahpeqte káyábé ibisó ehwehne.

⁴¹ Sísaga Sarúsarama suwahpeq wahtotaq kútaq mitaq tagéna mibeqté káyábé arutaboíréná ibisówe. ⁴² Ibiséna mahraréna, Iborá itewe Manikánka insahwé aitéh sánsá ahtehtahtaq tahirímé nirupipeq eyoyó irino. Amahnágawé itega íre tagariahrahowe. ⁴³ Mókakewe itene naruoga iteba séra ite abugéqnáhnue moke itene ahmari paitáwéra wahnahnigehe. ⁴⁴ Segá itene nahmarí sokoruera itereq itene animárinseq subipáhraruagéhe. Segá moke perehnehnia ebáhtaté miraia naneq sokoruagéhe. Manikánka ite kaweraite tanahráq íre ahtebonayabé mókake itene naruoga miraigehe éna arutaboíraritowe.

Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéte paiqnanánu ke máhpeq kaqsuo ehwéhne.

(Mátíyu 21.12-17; Máhka 11.15-19; Sóni 2.13-22)

⁴⁵ Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wiráípeq kibekéna mitaq paiqnanánu ke máhpeq kaqsuena ⁴⁶ sensabé, Manikáne ehwehnka mahraréna,

Néne nahme púreré nahne ue áwiratagéhe íre. (Aisaia 56.7)

⁴⁷ Sísaga mó wehekáh mó wehekáhnue mitaq síwáhnorúwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereq mibeqté wáhnáhmárinseqka Sísá subiq suanéhboq aneq ehwéh atanéhnkono éra sío síouwe. ⁴⁸ Sísaga síwáhnorútaq áhnte mó kegá wene ehweh ireyabe suwahbó púara we subiq suanehe iwíáhu kegá íre suboráhuwe.

20

Sísansabé, Insega miraúno atáráiro u ehwéhne.

(Mátíyu 21.23-27; Máhka 11.27-33)

¹ Sísaga mó wehekáh Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wiráípeq síwáhnoréna kaweq ehwéh teriuwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereq mibeqté Asiú kené ábóawáh wéhreqka weba séra ² kasenéra, Arega miraóna naneqme árahinie miraono? Insega miraúno atáráinsabé miraono? Teio úwe. ³ Teio uwana Sísaga sensabé, Ínéga moq itensabé kaseninie. ⁴ Sóniga wání meri merininkeheéna insega eqmaq áúwátáiro? Manikánka eqmaq áúwátáiro? Peh wehukega eqmaq áúwátáiro? Teniéro úwe. ⁵ Teniéro úwara sega epéq sío síoéra, Anere teawenéhnkono?

Manikánka Sóni eqmaq áúwátáire teawénaraqmé wega itensabé, Aneqsabé wene ehwehnsabé íre aiq pútare atáróo inae. ⁶ Wehukega Sóni eqmaq áúwátówe teawénaraqmé mahtaq sáhuriáh kégá, Sóniwe Manikáne ehweh irarurai aní míre íwíáho puara ebahnsa tuparuqme iubíyeho éra sío síouwe. ⁷ Sío Síóéra Sísansabé, Sóniwe insega eqmaq áúwátáiramo. Ite íre tagarione uwana ⁸ Sísaga sensabé, Itega íné íre teniéwe. Minayabe ínéga moq ínénsabe, Miraano aintarái aní íre teniéwe.

Sotáq wahnahnuro ahabábáq keyábé pabeqme ehwéhne.

(Mátíyu 21.33-46; Máhka 12.1-12)

⁹ Sísaga mi keyábé mah pabéqmé éhwéh mahraréna, Wehga sonsoqme náhniáq sera ayu uqmarena mó keyábé, Néne sotáq wahnahnue náwe soqin-tewáhro aritena mitaq suena íre wahto wáhnaupeqté ké suwahpeq kowéna íre wahto tanáhráq mitaq míaraire. ¹⁰ Náhniáq sera irái tanáhráq wene arambehri anínsabé, Ákáhtaq koweyo éna sotáq wahnahnuro keba eqmatairara sotáq wahnahnuro kegá náhniáq sera íre náwasa subiqmarera kaqsutowe.

¹¹ Kaqsutowana so aboga mó arámbéhrí aní eqmatairara sega we moq subiqmarera íre kaweq sansá atera sera íre náwasa kaqsutowe. ¹² Kaqsutowana so aboga mó aní eqmatairara sega we anotahtaq subiqmarera so wírá máhpeq tuparutowana ¹³ so aboga wewe náhenéna, Anerininkono éna niruní nénáhní eqmaraníe. Nénahni púara sega wensabé áhtenéna wene ehweh iragéhe éna wenahni anehe eqmataire.

¹⁴ Eqmatairara we wahto kuraitaq sotáq wahnahnuro kegá we tagéra seye náhenéra, So abone ahnikáwá aiq sire. Mah so awaq mianéhboq subiq suanéhe íwíáhéra ¹⁵ táhtoqme máhpeq móatera subiq sutowe.

Sega mirauronsabé so aboga mi ke anere aritankého? Teinúboq írátíáho. ¹⁶ So aboga wene sotápéq séna wahnahno ke subiq suanawire. Wene sotáq mó kegá kawerue wahnahnigeheéna eqsitankéhe úwe.

Eqsitankéhe úwara sega wene ehweh irera mahraréra, Éhneh. Sotáq wahnahnuro kegá miraurome íre kawerurowe uwe. ¹⁷ Uwana Sísaga se ebitáwéna sensabé, Manikáne ehwehnsa aiq mahraréna,

Nah piáh kégá suto wahqká moke nahwiahnsanse kiotaikire ire.* *(Buk Song 118.22)*

Mah ehwéh áwahewé aiq ahtebaho kasenuéwe.

¹⁸ Kasenuwana mó mahraréna, Mi wahqtáq inahnsubíra kené siyahnsamé piteginae. Mi wahqká megue wehukení subinaraq wene ayahnsamé abiro abiro aginawire úwe.

¹⁹ Úwara Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreqka seye náhenéra, Sísaga mi pabéqmé éhwéhne itepi parobehre íwíáhuwe. Mira íwíáhu puara sío síóéra, We táhtoqme karábúsiipéq móatanéhe éra peh mitaq sáhurió keyabé áhreu puara íre miraorahuwe.

Sega Sísansabé, Táhkísi moné inse awenéhknono kasenu ehwéhne.

(Mátíyu 22.15-22; Máhka 12.13-17)

²⁰ Mósísine ehweh síwáhnoro kereq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreqka Sísá táhtore tanáhráqsabé áwénunowara mó keyábé, Sísaba pokue péhe éhwéh teaweq, Arene ehweh ireyabe iuwahbehre oro. Wega ahabábáq ehweh

* 20:17: Mátíyu 21.42 aigarápeqté éhwéh tagáhno.

irarinkehboq págegeue kasenéq áhwárawe tagahro. Ahbabáq ehwehníaraq táhtoqme anotah wahnáhpá móatanéhe éra péheno ke eqmaq súówe.

²¹ Eqmaq súówara kure Sísansabé, Íwáhnoraníno, ite tagarionawe arega iraréna ehwehmé tábúsoqme ehwehnóne. Arega anotah kereq pehgáriq kereqsabé peh monseráh iwíáhé peh Manikáne sansá ahriahri tábúsoqme pahsuqme iwáhnoróne. ²² Minayabe teio. Aneq iwíáhhono? Itega Aroma kené wahnah aní Sísáhri táhkísi moné awenéhnikono? Árahonehnikono uwe. ²³ Uwana Sísaga sega epéráhpéru iwíáh tagéna sensabé, ²⁴ Ebah moné taganibóq ábóraq maro éna, Mah moneráq pikísahakáq áwíqkakaq insene kehro úwara ²⁵ sega wensabé, Aroma kené wahnah animé Sísáhrínee uwe. Uwana Sísaga sensabé, Aroma kené wahnahne náneq wewe náwéro. Manikáne nanéq wewe Maniká náwéro uwe. ²⁶ Úwara Sísane ehwehnsabé áhtenéra wehuke míópi Sísaga áhwára áhwára ehwéh íre irarúnsabe túbáh agéra ehiya míówe.

Sísaga pusa ké iriwe oganúq sitankéhe ú ehwehne.

(Mátíyu 22.23-33; Máhka 12.18-27)

²⁷ Sáyúsi kewé pusa ké íre iriwe oganúq sitankéhe iwíáhu kee. Táhmaro mi kegá Sísaba séra wensabé, ²⁸ Íwáhnoraníno, Mósísine sehiranka maharéna, Íre aninkákáq wéh pukíaraq wenábáqka kéweiní meyankehe. Mi inínká maqmarahna animári wenawahne animári míagehéna meyankehe íre. *(Lo 25.5)*

²⁹ Minayabe abapete téhraníte se ábárahnahnah míarowe. Siwahwágá ahre mewena íre aninkákáq uraitaq pukuraire. ³⁰ Pukurairana náhmbáh 2 abakáwágá awahwáné kéweiní mewena íre aninkákáq uraitaq pukurairana ³¹ náhmbáh 3 abakáwága moq monseráhnurairae. Moke mi abáráhnhahnka mi iní mótaq mótarue mewera íre aninkákáq urotaq orah animári pukurawana ³² sinehemé mi iní moq pukuraire. ³³ Moke mi abáráhnhahnka mi iní meronsabé iriwe oganúq sitahnaraq insene ahre míanabo kasenuwe.

³⁴ Kasenuwana Sísaga sensabé, Mah marákó marákóipéqté wéhgá ahre meyháwara ahronká wehkowe. ³⁵ Manikánka iriwe oganúq sitahna kegá ahre íre meyagéhe. Ahrega íre wehkigehe. ³⁶ Se íópeqté kegá mía mía onserah puara mó íre pukigehe. Manikánka se iriwe oganúq sitahna puara peh wene animári mía míagehe. ³⁷ Pusa ké iriwe oganúq site ehweh Mósísine sehiranka teíre. Uworapeqté káriq awánkánsabé íre tagia peh téhrówana irobinapipéqté éhwehniká mahraréna,

Íné Ébárahmane Maniká múge. Íné Áhísáhkine Maniká múge. Íné Sékópane Maniká múge úwe. *(Kisim Bek 3.6)*

³⁸ Mi ehwehniká sokigi aímé Manikámé íre pusa kéné Manikáne. Írakaumo. We peh oga míáh kéné Maniká míre. Wega tagehme ómi oga míáhwe úwara ³⁹ táhmaro Mósísine ehweh síwáhnoro kegá Sísansabé, Íwáhnoraníno, arega tábúsoqme iraréne éra ⁴⁰ áhtenéra mó íre kasenuwe.

Manikánka omaq ato aní ehweh Sísaga kasenu ehwehne.

(Mátíyu 22.41-46; Máhka 12.35-37)

⁴¹ Sísaga sensabé kasenéna, Manikánka merirankeheéna omaq ato aní we Tébitine anahwa wíre ewe. Mi ehwehmé aneqsabé irarewo? Maniká itene Wahnahnka néne Wahnahnsabé, Niyah púpeq tútuue míéhnaraq arene naruo wahnahnarítaríaño íre. ⁴² Manikáne Awanka Tébiti iwíáh atowana igonkó pukúipéq sehíranúwana mi ehwehniká mahraréna,

Maniká itene Wahnahnka néne Wahnahnsabé, Niyah púpeq tútuue miéhnaraq⁴³ arene naruo saiqnariankehe atóge úwe ire. (*Buk Song 110.1*)

⁴⁴ Írátíáhro. Tébitíga mi anínsabé, Néne Wahnahne ato puana we árahue wene anahwa míanabo úwe.

Péhrasi kereq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka ahabárowe ú ehwehne.
(*Mátíyu 23.1-36; Máhka 12.38-40; Árúka 11.37-54*)

⁴⁵ Ómi mío kega írótaq Sísaga we kéro ke teriena, ⁴⁶ Mósísine ehweh síwáhnoro kega mirao serahniyeho. Mó kega se tagéra sensíwíq pankergeheéra ire wahto korósí úbíqmera nógówe. Segá máhkétirapéq nogótáq mó kega se mehweh ariteyabe suwahbehre. Momiwí nahtápéq pokotaq kaweqtapéq tútuue méyabe suwahbehre. Táhutahurorabeq aboawah wehwári tútuue miáhrabeq méyabe suwahbehre. ⁴⁷ Segá kéweinínsónsábé péhe éhwéh teriera sene ménsámehnsánkakaq sene nahnkakaq mewe meweowe. Ite kaweqtaq miáh ké wóe igeheéq wehuke miáhtáq ire wahtotaq púpeq aruqarurowe. Mirao puana Manikánka ehweh aritahna tanáhráq se anotahtaq kamah arinkéhe úwe.

21

Tabonah inínká Maniká náwu monéyábé éhwéhne.
(*Máhka 12.41-44*)

¹ Wehukega séra Maniká móne náwúrabéq áhnte monéákáq kégá mitaq móne náwúwana Sísaga tagówe. ² Tabonah kewéinínká séna káriq pabúsá móne náwuwana tagéna³ mahraréna, Teiníboq írátíáhro. Mi tabónáh kewéinínká náwí mónégá moke mó kega náwe móné kiotaikire. ⁴ Segá sene pehipi matiáh móné náwéwana mah tabónáh kewéinínká moke wene matiéh mónéwé aiq náwíre. Aiq náwí púana amahnága táhutahuq paiqmarahna moné ire kéhre. Minayabe wega náwí mónégá moke mó kega náwe móné kiotaikire úwe.

Sísaga, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh ire kaweraginawire ú ehwehne.
(*Mátíyu 24.1-2; Máhka 13.1-2*)

⁵ Táhmaro kega Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq tagéra mahraréra, Mah nahtáqmé áhnte kawéq ébáhmári awahriq naneqmarí kéhre uwana Sísaga minayabe mahraréna, ⁶ Itega tagah naneqme mókake paentárara aruaneherawoe. Mi peréhnéhnia ébáhmári miraue moráráq ire kagainae. Peh moke paentárara aruaneherawoe úwe.

Sísaga anehe tanáhráq ire kaweq sunúq sinawire ú ehwehne.
(*Mátíyu 24.3-14; Máhka 13.3-13*)

⁷ Segá Sísansabé, Íwáhnoraníno, arega irarénawe ahkake miraoneherabo? Miraonehera irataq aneq ábóraraginabo? Miraonehera irataq itega ahtebanehboq ebeqme aneq ábóraragínaq taganehnkono kasenuwe. ⁸ Kasenuwana Sísaga mahraréna, Mi tanáhráqsábé mó kené péhe éhwéhnsábé aiq pútare aritéhboq auráq matawéq tagariáhro. Mi tanáhráq áhnte kega mótaq mótarue néníwirue séra péhenéra, Iné Manikánka eqmaq núwéh áni múge éra, Anehe tanáhráq aiq wahtonire igehe. Mina tahnsanira ke ire kériáhro. ⁹ Mi tanáhráq mah marákó marákó ebehowe ira ehwéh ireq ire ahreoro. Íre iransánoro. Téhwe teiú náneq ebeq sínana anehe tanáhráq ire apubúue sinae úwe.

10 Sísaga anehe tanahráqsábé mó mahraréna, Mó kehinánseq mó kehinánseqka ebhoneherawoe. Mó wahnáhné awahrahreq mó wahnáhné awahrahreue ebhoneherawoe. 11 Mi tanáhráq anotah marínae. Mitaq mahtaq ehwehráhnara áhnte ke awahreoneherawoe. Mi tanáhráq íópeqté náneqmarí tagéq anotahtaq áhreoraho naneqmarí tagagehe.

12 Mi tanáhráq itensabé suwahrieh kegá ite táhtoqme íwíoqnéra momiwí nahátápéq ehweh aitera karábúsiipéq móitagéhe. Itega néne sánsá segiónsábé anotah wahnáh kéreq ákáhtaq wahnáh kéreqka ehweh aitageheéra seba móitagéhe. 13 Mirairataq íné éhweh terigéhe. 14 Mi tanáhráq, Aneq ehwéh irarehnikono ue iwíáh kikiriyeho. 15 Ínéga kaweq iwíáh aitahnaq ahtebia éhwéh irarirataq itene naruoga mi ehwéhnsábé íre ahqáho aitahráhowe.

16 Iteinoiboreq iteribáqmarinseq iteruwahrahreq itene iyahnabo anímárinseqka ite wahnah kebá móitehrara sega ite táhmaro iubiq íuagéhe. 17 Néne sánsá sehgió púara ómi kegá itensabé iuwahriehre aitagéhe. 18 Itene iyahqnopeqte peh morá iyáhrá íre sáúqkinae. 19 Néne sánsá íre susa tanahráqkákáq kawerue sehgirataq oga mérapeq awaq miagéhe úwe.

*Sísaga Sarúsarama suwahpeq kekigahki aruaneherawoe ú ehwehne.
(Mátíyu 24.15-21; Máhka 13.14-19)*

20 Sísaga anehe tanahráqsábé mó mahraréna, Ebehira kegá Sarúsarama suwahpeq abugéqnáhnuriehra tagehrataq áhníbórá mi ke aipáhrue subiq suera nahmari kekigahki aruaneherawoe tagariagehe. 21 Mi tanáhráq Súría marákórápéq miéhrataq sáwéhrapeq pehbeheráh pokoro. Sarúsarama suwahpeq miéhrataq mitaq sueq móbeq pokoro. Ahpeq nogírataq Sarúsarama suwahpeq kouwekiyeho. 22 Mi tanáhráqmé anotah kamáh aina tanáhráre. Manikáne ehwehnka kamah ainawire ime aiq pútaraginawire. 23 Mi tanáhráq kía miéhra ininsónseq inahunahninkákáq íninsónseqka íre pehbeheráh pokorahi puag sensabé irutaboiroro. Manikánka mi ke anotahtaq kamah arinkéhe. 24 Nahnsó kegá mó ke pokatate kiraqme subiq suera mó ke meriqmera moke wáhnaupeqté ké suwahpeq móruagéhe. Nahnsó kegá Sarúsarama suwahpeq áhnte opéq wahnahnigehe. Nahnsó kegá wahnáhné tanáhráq parabagínarag sega mitaq mó íre wahnahnigehe.

*Anehe íné wehukení úku anínká tuinauge ú ehwehne.
(Mátíyu 24.29-31; Máhka 13.24-27)*

25 Sísaga mi tanáhráqsábé mó mahraréna, Mi tanáhráqmé pópoqnahwe, íómé, wehyoqmarímé ótaq sansánagínaq tagagehe. Sóreq wanínká mueq muerue sóyáh agína puara moke wehukene sirupipeq umeh agínara anotahtaq áhreoneherawoe. 26 Íópeqté náneqmarínká kúrugúruínarag wehukega, Anerirapómo éra iwíáh kikiréra anotahtaq áhreoneherawoe. 27 Mi tanáhráq íné íópeqté piribirioyahnkakaq téhreh naneqkákáq págegeue írábúyápipeqté tuonara tagagehe. 28 Teiú náneqmarí tagehrataq iriwe méq íwéh panantáginag taganeheqmóe. Manikánka tumeirahna tanáhráq aiq wahtonire úwe.

*Sísane ehweh íre parabagia peh ahriahri kagainawire i ehwéhne.
(Mátíyu 24.32-35; Máhka 13.28-31)*

29 Sísaga mah pabéqmé éhwéh mahraréna, Éntuankakáq mó awánkánkákáqsábé iwíáhue tagéq ahtebahro. 30 Awanká ánáh aunínarag itega iwíáhéq, Ópeq áhníbórá sire aiq ahtebóne ewe. 31 Mina onserah teiú náneq

ábóraragínaq tagéq Manikánka wahnah wahnahni tanáhráq aiq wahtotarire igehe.

³² Teiníboq Írátíáhiro. Amahnága oga miáh kégá ómi pehipi íre pukigehe. Ebeqme moke teiú náneq ábóraragína tagéq anehe pukigehe. ³³ Íopeqkákáq mah marákó márákóókáq parabagínana ínégá teiú éhwéhmé íre parabagia peh ahriahri kagainawire úwe.

Sísaga, Ahriahri kawerue tagaríáhiro ú ehwehne.

³⁴ Sísaga mi tanáhráqsábé mó mahraréna, Kaweqtaq méq kawerurero. Itega abehq wání néq múguwahguiyeho. Ménsámehnsánsabe iwíáh kikiriyehe. Mirairataq ite íre iwíáhirataq mi tanáhráq apubúue sinae. Kahnkapi wah pariéhnerah ³⁵ mi tanáhráq moke mah marákó márákóipéq miáh ké pari-aneherawoe. ³⁶ Ahriahri níwénunéq kawerue auráq matiáhiro. Mi tanáhráq sínaraq teiú náneqmarínká kamah ainehoéq Manikánsabe, Págege ainte séhréh ainto ue púreroro. Mirairataq íné wehukení úku aniné niuranabiahtapeq seiriwe miágehe úwe.

³⁷ Moke wéhékáh Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq síwáhnoréna tupekinaútaq mitaq suena Óríwi sawéhrápéq kigaegaeúwe. ³⁸ Ahbiahipeq áhnte kégá wene ehweh iraneheéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq séyéuwe.

22

Súrásaga wahnah keyábé, Ite meiqmena Sísaba móitanie ú ehwehne.
(Mátíyu 26.1-5,14-16; Máhka 14.1-2,10-11; Sóni 11.45-53)

¹ Asiu kené sótaikú siahreraq ko tanahráq íre múi páréti no tanahráq wahtonútaq ² Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka sío síoéra, Sísawe árahue subiq suanéhnkono uwe. Segá mó keyábé áhreu puara ábóraq íre táhtorahráhuwe. ³ Sísá kéro ke airápété téhranité míówe. Sebaté ání Súrása Ísikáriótie. Owainawanka Súrásane arupipeq kowena iwíáh atowana ⁴ pokue Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wáhnáh kéreqpa kure sensabé, Sísá owinahwinonaq subóro úwe. ⁵ Úwara iwíáh iwíáhéra móne awenéhboq miraúno uwana ⁶ Súrásaga kowe aritena wehuke íre miéhrataq se Sísaba mórite tanáhráqsábé iwíáhue kabarúwe.

Téhtaré ánitégá táhutahuq kawerare ehwehne.
(Mátíyu 26.17-25; Máhka 14.12-21; Sóni 13.21-30)

⁷ Asiu kené sótaikú siahreraq ko tanahráq íre múi páréti né tanahráq sútaq Asiu kégá sipisípiq áráhq subiqme titiru tanahráq súwe. ⁸ Mi tanáhráq Sísaga Pítareq Sónireqsabé, Sótaikú tanahráq ahrreraq kéh táhútáhúq nanehboq kogaweraráhtao úwara ⁹ sega wensabé, Eheq kogawerarayéhnkoyo ue kasenuyana ¹⁰ Sísaga sensabé, Íráhtao. Wahto kehiná suwahpeq pokue obenkisa wání ántéhyánkákáq áninseq piehgírataq we kéanehenotao. We pokina nahtápéq kierahtao. ¹¹ Mibeqté ábóawáh wéhyábé, Íwáhnori anínká mahraréna, Ínéreq íné séniráh kéreqka sótaikú iahtaraq kéh tánáhráq táhútáhúq nanehboq mi paqnáhípeq sokigi aio ire etao. ¹² Wegá ménsámehnsá aiq kaweria anotah paqnáhípeq sokigi ínaraq mitaq itene táhutahuq kaweraráhtao éna eqmaq suowe.

¹³ Eqmaq suowara pokue Sísaga teriunserah tagéra mitaq sótaikú tanahráq siahreraq ko tahutáhúq kaweraróye.

*Sísaga párétiakáq sera ano ko kahpúakáq náriu ehwéhne.
(Mátíyu 26.26-30; Máhka 14.22-25; 1 Kórína 11.23-25)*

¹⁴ Táhutahuq tanahráq sinaútaq Sísareq we kéro kereqka táhutahuq naneheéra pokue tútuue miówe. ¹⁵ Sísaga sensabé, Niéraníra tanáhráq aiq wah-tonire. Ebeqme mina sótaikú tanahráq ia hreraq kéh táhútáhúq itereq moráráq naneheéna iwíáh iwíáhuge. ¹⁶ Teiníboq írátíáhro. Mah tahutáhúq nahnaráq mah marákóipéq mió tánáhráq mó íre nanie. Manikánka wahnah wahnahnirabeq miáhnaraq mitaq nanauge úwe.

¹⁷ Wega náhniáq sera anonkakaq káhpú mewena Manikánsabe, Kaweróne atena sensabé, Umah. Moranínká moranínkáue nahro. ¹⁸ Íné mah marákóipéq mió tánáhráq náhniáq sera ano mó íre nanie. Manikánka wahnah wahnahnirabeq miáhnaraq mitaq nanie éna ¹⁹ páréti mewena Manikánsabe kaweróne atena keqme náriena sensabé, Mahnawé niwaq mire. [Nehrataqmé ínénsabe ia hreraq matiáhro éna ite séhréh aitanieéna pukinie úwe.

²⁰ Segá mi tahutáhúq parabagútaq Sísaga náhniáq sera ano mónkakáq mewe páréti náriunserahnue síena sensabé, Mahnawé néne korahq mire. Ite séhréh aitanieéna néne korahqka tuinawire úwe.]

²¹ Sísaga mó mahraréna, Tagahro. Néne naruo koweriranai ani itereq moráráq miéhre. ²² Manikánka aiq irarinserah íné wehukení úku aní pukinie. Néne naruo koweriranai animé anotahtaq kamah awinawire úwe. ²³ Úwara we kéro kega sío síoéra, Insega mirainabo ue kasenuwe.

*Sísaga we séhréh atéhoró ú ehwehne.
(Mátíyu 20.25-28; Máhka 10.42-45)*

²⁴ Sísa kéro kega seye ehwehéra, Ínéga ite kiotaiku aní múge éra mó anínká mó anínkáue mira iwíáhéra ehwehuwe. ²⁵ Ehwehunsabe Sísaga sensabé, Mah marákóipéqte kéréq págege wahnáhno ke miáhwe. Págege wahnáhno ke méra sensuwahrahaq wahnahnéna, Ite kawerue séhréh aítáh wáhnáhne ewe.

²⁶ Itega mina tahnsa íre oro. Ite miáhrabeqte aní anotah animé iteríábq tahnsa miáhno. Wahnah aní míanie iwíáhina animé arambehri aní méq we séhréh atehoro.

²⁷ Tútuue táhutahuri animé anotah aníne iwíáhowe. Wene arambehri aní wene táhutahuq kaweraréh animé pehgáriq aníne iwíáhowe. Íné iteba mió animé arambehri aní tahnsanéna séhréh aita aitaúge.

²⁸ Níwíoqnah tanáhráq itega íné íre nuwasa ínéba mía míaonsabé ²⁹ Nániboga ínénsabe wahnahnúno aintésherah ínéga itensabé moq wahnahnoro aítóge.

³⁰ Ínéga wahnah wahnahnonarabeq itega mitaq tútuue méq táhutahurigehe. Ísara kahnáh airápéte téhtaré miáhwe. Itega wahnah kené tahberaq tútuue méq mi kahnáhné ehweh iwíáhue tagéq tábúsoq sitagéhe úwe.

*Sísaga Pítansabé, Íné nuwaniewóne ú ehwehne.
(Mátíyu 26.31-35; Máhka 14.27-31; Sóni 13.36-38)*

³¹ Sísaga Pítansabé mahraréna, Sáimónio, Sáimónio, Írátíáhno. Owainawanka iwíáhéna, Ahreronká námúq sibinsibinonserahnue ite abehq náneq tahnsá

úkigeheéna íwíoqnanie ire.* ³² Amahnága arega ínénsabe aiq pútare ainte néne sánsá ambubu atiahne. Néne sánsá súéhneho éna arensabé púreratóge. Arene ahbabáq sue iné séraníe íwíáhinaaqmé arereq morá árámbehri ké séhréh arito úwe.

³³ Úwana Pítaga Sísansabé, Néne Wahnahno, are kérońsábé karábúsiipéq móintaneherabomo nubiq suaneherabomo. Anetaníbo. Kéraníe úwe.

³⁴ Úwana Sísaga wensabé, Teawiníboq írátiahno. Iborá kokórega ehwehnina inaraq arega iné íre tagaríoge apahtárórąq irariniewóne úwe.

Sísaga we kéro keyabé, Poka paiqmáráhro ú ehwehne.

³⁵ Sísaga sensabé, Mónewe, unahmé, súwe meyého ue eqmaq íwátáutaq ite aneq tabonahuroo kasenúwara sega wensabé, Írakaumo uwana ³⁶ wega sensabé, Amahnága móneakáq unahnkákáq matiéhhrataqmé mina mewe nogóro. Poka íre matiéhhrataq sáhkétiraté móne mewe q mi monératé poka paiqmaráhro. ³⁷ Aneqsabé teiugo? Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Wereq ahbabáq kereq morábí sáharitagéhe ire. (Aisaia 53.12)

Teiníboq írátíáhro. Segá iné mirairansabé mi ehwéhnká aiq pútaraginawire úwara ³⁸ we kéro kega wensabé, Itene Wahnahno, tagáhno. Ite téhtaré pókánkákáq míone uwana wega sensabé, Mína aiq awehrare úwe.

Sísaga Óriwi sawéhrápéqté mátábúrápéq kobúrerú ehwehne.
(Mátítyu 26.36-46; Máhka 14.32-42)

³⁹ Sísaga mítaq suena Óriwi sawéhrápéq poku pokuńserahnue pokúwara we kéro kega kérowe. ⁴⁰ Sísaga mítaq kéna sensabé, Ahbabáq aitehnehboq púreroro éna ⁴¹ se suena wahtotaq móbeq pokéna marakóra q káuqmunue ména púrerúwe. ⁴² Púrerue mahraréna, Nániboo, are awahbáhnaraqmé nirupipeq umehi naneq menuahráhone. Íre iné nuwahbeh sánsá peh are awahbáhna sansánúno ue púrerúwe.

⁴³ [Púrerúwana íopeqté ánínká weba tuena págege atowe. ⁴⁴ Págege atowana wene arupipeq áhnte umehúwana mónkákáq págegeue púrerúwe. Págegeue púrerú púana weba wahtotaq sewéna wéna munsínsínká tuwe. Munsínsínka korahq tahnsánué marakóipeq tabagúwe.] ⁴⁵ Púrerúabeqte irigue we kéro ke koragówara sirupipeq umehúnsabe sugówe. ⁴⁶ Wega sensabé, Aneqsabé sugaho? Owainawanka ahbabáq aitehnehboq iriwe púreroro úwara áhnte wehuké weba suwe.

Súrásaga Sísane naruo koweriro ehwéhne.

(Mátítyu 26.47-56; Máhka 14.43-50; Sóni 18.3-11)

⁴⁷ Sísaga ehwehnútaq we kéro aní Súrásareq áhnte mó kereq weba suwe. Súrásaga ebeq séna weba wahtotaq sewéna wéna nánkóqnanaútaq ⁴⁸ Sísaga wensabé, Súrásao, iné wehukení úku aní mónuwaníe nánkóqnaníbo úwe.

⁴⁹ Su kegá Sísá táhtoraneherautaq we kéro kega tagéra wensabé, Itene Wahnahno, pokatate apiaranéhnkono uwe. ⁵⁰ Úwana peh morá kéro anínká wene pokatate Manikáne ehweh mibe q mahbeq aritéh áníné arambehri aní apiwe wene púpeqte áhré kiraq auwowe. ⁵¹ Ahre kiraq auwowana Sísaga sensabé, Aiq míre. Túbáh agoro éna kiraq auwo aníné ahre táhtoqme kaweratowe.

⁵² Manikáne ehweh mibe q mahbeq aritéh kereq Manikánsabe íwíáh íwíáh atáh náhtápéqté wáhnáh kéreq Sarúsarama suwahpeqte ábówáh

* 22:31: Kárikí ehwéhmé íre námúqta q pabeqme peh wítaraq pabeqme ehwéh miraríre.

wéhreqka táhtoranehera utaq wega sensabé, Aneqsabé aebó ání táhtoráhnserah pokankakaq sahnkákákq íné meniraneheéq seo? ⁵³ Mó wehekáh mó wehekáhnue Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq iteba miarautaq itega íné íre táhtotiarowe. Amahnága iteitene tánáhrárirana sunkíkírirabeqte sánsánká aiq kiotaikire úwe.

Pítaga, Íné Sísá íre tagaríoge ú ehwehne.

(Mátíyu 26.69-75; Máhka 14.66-72; Sóni 18.25-27)

⁵⁴ Segá Sísá táhtoque meqmera kure se mótaq we mótarue Pítaga sinehe kaqme kure sega Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahne nahtapeq kuwe. ⁵⁵ Mi matábúráq ira parewe tútuue míowana Pítaga mitaq kowéna tútuue míowe. ⁵⁶ Tútuue míowana ira kawerue téhrówana mibeqte árámbéhrí áhrárigá Pita ebitáwéna mahraréna, Mah anímé Sísaba mía míai aníne úwana ⁵⁷ Pítaga ahqáho éna wensabé, We íre tagaríoge úwe. ⁵⁸ Úwana mótaq tahnsa mó wehgá Pita tagéna wensabé, Are moq mi kahnáh aní móne úwana Pítaga, Íné írakaumo úwe.

⁵⁹ Anehe mó wehgá págegeue mahraréna, Mah aní Kehrari marákórápéqté ání púana wereq mía míai aní míre úwana ⁶⁰ Pítaga wensabé, Arega irarénawe íné íre tagaríoge úwe. Pítaga mi ehwéh irarútaq kokórega ehwehnúwana ⁶¹ Sísaga pabeqme Pita tagówe. Tagówana Sísane ehweh ahrreraq matawéna iwíáhúwe. Mi ehwéhnúme, Kokórega ehwehnina ínaraq arega íné íre tagaríoge apahtáróráq irariniewóne únsabe Pítaga iwíáhéna ⁶² kéirigue móbeq pokéna anotahtaq ibisówe.

Segá Sísá áwloqno ehwéhne.

(Mátíyu 26.67-68; Máhka 14.65)

⁶³ Sísá auráq matió kega wensabé awiréh atera subiqmarówe. ⁶⁴ Segá ambantataté wene aura akariue táhrarera we subiqmarera kasenéra, Insega subiq marehro? Teio uwe. ⁶⁵ Teio éra sega wensabé áhnte íre kaweq ehwéhnatówe.

Wahnah kegá aboawah weh míórabeq Sísá ehweh ató ehwehne.

(Mátíyu 26.59-66; Máhka 14.55-64; Sóni 18.19-24)

⁶⁶ Ahbiahipeq Asiu kené aboawah wehwárinseq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Mósísine ehweh síwáhnoro kereqka momiwíuríowara Sísá meqmera mí kaunsírí kébá móátówe.

⁶⁷ Móátówara sega wensabé, Manikánka ite meirena kaweritankeheéna peh morá aní omaq atowe. Arewe mi anípo? Pahsuqme teio uwana Sísaga sensabé, Ínéga teiénaraqmé itega íre aiq pútare aintaneheq móe. ⁶⁸ Ínéga itensabé kasenonaraqmé íre tenieneheq móe. ⁶⁹ Wahtotaq tanáhráq íné wehukení úku anínká Maniká Iteribone ayah púpeq tútuue mía míainaúge úwe.

⁷⁰ Úwara sega wensabé, Are Manikáne ahninkáwábo kasenuwana wega sensabé, Itega aiq irarewe. Íné werahu mino úwara ⁷¹ seye náhenéra, Iteitega wene ehweh aiq ironayabé mó kegá kasenýabe anetaníbo uwe.

23

Páhirátiga wahnahnútaq sega Sísansabé ehweh ató ehwehne.

(Mátíyu 27.1-2,11-14; Máhka 15.1-5; Sóni 18.28-38)

¹ Minayabe Sísansabé ehweh ató kega we meqmera Páhirátiba kure ² mitaq mó ehwéh atera mahraréra, Iteruwahrah moke íre kaweraruanieéna péhe

éhwéh síwáhnorire. Wega, Aroma kené wahnah aní Sísáhri táhkísi moné íre náwéro aitaráire. Wega, Íné Asiu ke kaweraranieéna su aní múge uraire. Íné anotah Wahnáh aní múge uraire ue ehweh atówe.

³ Ehweh atówana Páhirátiga Sísansabé, Arewe Asiu kené wahnahpo kasenúwana wega wensabé, Arega aiq iraréne úwana ⁴ Páhirátiga Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq momiwúrió kereqsabé, Mah aniné ahbabáq íre ahteboqe úwe.

⁵ Úwara sega págegeue mahraréra, Mi anínká síwáhnoréna pagu pa-guninsabé wene ehweh íráh kégá ahababárorahi iwíáhowe. Téhwe Kehrari marákórápéq síwáhnoréna moke Súría marákórápéq síwáhnoréna amahnága mahtaq síwáhnorire uwe.

Sega Érótiga wahnahnútaq Sísansabé ehweh ató ehwehne.

⁶ Páhirátiga mi ehwéh irena sensabé, Mah aní Kehrari marákórápéqté ánipo kasenúwara, ⁷ Ee. We mibeqté aníne teawúwe. Páhirátiga mi ehwéh irena, Érótiwe mibeqté wáhnáhne iwíáhéna mi tanáhráq we moq Sarúsarama suwahpeq míonsabe Sísareq we ehweh ató kereq Érótiba eqmaq suowe.

⁸ Érótiga Sísá éhweh mó tanáhráq mó tanáhrárué irena, Wega ótaq sansá miráina tagéyabe níre iwíáhéna íre wahto tanáhráq Sísá tagéyabe awahbéna sega Sísá meqmera sutaq wene arupipeq anotahtaq eyoyóúwe. ⁹ Wega Sísá áhntetaq kasenúwana íre ehwehnia peh ehiya míowe.

¹⁰ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Mósisine ehweh síwáhnoro kereqka mitaq iriwe méra Sísansabé págegeue ehweh atówe. ¹¹ Érótiweq wene sóntia kereqka Sísansabé awiréh atera abehq éhwéh atówe. Segá kaweq karósí Sísá suki atera eqmarówara Sísá meqmera Páhirátiba kouwekuwe. ¹² Nahomé Érótiweq Páhirátireqka seye abiahnsa aruqaruruye. Anehemé mi wehékáh insahwé ue míoye.

Páhirátiga, Sísá awankátaq táhparáhro ú ehwehne.

(Mátýu 27.15-26; Máhka 15.6-15; Sóni 18.38-19.16)

¹³ Páhirátiga Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq mibeqté aboawah wehwárinseq míó kereqsabé, Íráhro éna ¹⁴ sensabé, Ínéba méátáh anínsabé ehweh ateq mahraréq, Wega péhe éhwéh síwáhnorire ewe. Itega irare atáh éhwéhnsabé ite miáhtáq kasenéna we íre ahababáq anine iwíáhuge. ¹⁵ Érótiga moq wene ahababáqsabe kasenué tagéna ahababáq íre kéhre iwíáhire. Mah anímé itega we subiq suahráhúna ahababáq íre kéhre. ¹⁶ Minayabe áréti sahtaté subóro aritena anehe pugeq iníe úwe.

¹⁷ [Asiu kené sótaikú siahreraq ko tánáhráq Páhirátiga mó opéq mó opérué karábúsiipéqté peh morá aní pugeq suaq pugeq suarúwe.]

¹⁸ Páhirátiga Sísá pugeqiníe úwara ómi míó kega ehweh kikiréra, Ahqáho. Sísá subiq sue Párehba pugeqio uwe. ¹⁹ Párehbareq Aroma kegá we karábúsiipéq móatówe. ²⁰ Páhirátiga, Sísá pugeq auwanuage iwíáhéna míó keyabé, Párehba íre pugeqiníe. Sísá pugeqiníe úwara ²¹ sega anotah ehwehnabaéra, Ahqáho. Awankátaq táhpawe subiq suo. Awankátaq táhpawe subiq suo uwana

²² Páhirátiga sensabé anehe mó kasenéna, Aneqsabébo? We aneq ahababáiro? We subiq suahráhúna ahababáq íre kéhre. Íre kéh púaq áréti sahtaté subóro aritena anehe pugeq iníe úwe. ²³ Úwara sega mi ehwéhnsabé anotahtaq

ahqáho atera anotah ehwéhnera, Awankátaq táhpawe subiq suo uwe. Sene ehwehnta Páhirátine ehweh kiotaikúwe. ²⁴ Minayabe Páhirátiga sensabé, Itega irarenserah mirainie úwe.

²⁵ Aroma kereq ebehú anínká mó aní subiq suonsabe sóntía kegá karábúsiipéq móátó ani pugeq auwowe. Pugeq auwena Sísá awankátaq táhpawe subiq suo irare kegá sene iwíáh sansa miraigeheéna sóntía kebá móatowe.

Sísá awankátaq níriraté táhparó ehwehne.

(Mátíyu 27.32-44; Máhka 15.21-32; Sóni 19.17-27)

²⁶ Sóntía kegá Sísá meqmera pokuwana ahtapeq piehgiú ani, Sáirini marákórápéqté áni wenáwíq Sáimóni, sure Sarúsarama suwahpeq pokinaúwe. Pokinaúwara sega we saiqnatera Sísá táhparéhra awánká we abaq atera, Sísá kéro atówe.

²⁷ Áhnte kegá sinehe kure mibeqté ínínsónká Sísansabé arutaboiréra ibisowe. ²⁸ Minayabe Sísaga pabeqme sensabé, Ínénsabe íre ibisahro. Iteq itene anímárinseqsabé ibisahro. ²⁹ Mókake Sarúsarama suwahpeqte ké kamah ariéna tanáhráq sega mahraréra, Orahínínsómé, inahunahní íre maqmíáh ínínsómé, náh íre náríe ínínsómé, sega iwíáh iwíáhigehe irarigehe. ³⁰ Mi tanáhráq, Mi kegá anotah sawéhwárinkákákáq pehgáriq sawéhwárinkákáqsábé, Ite apubúue pukonehboq me mewe ite akariúno ígehe. *(Hosea 10.8)*

³¹ Íné o awánká tahnsa miahnara sega íné miraonehera onsabé mókakewe ite ehyatia awánká tahnsa míéhra puara mó kegá aneq miraoneherabo úwe.

³² Sóntía kegá ahabábáq anité Sísareq subiq suaneheéra meriqmera kuwe. ³³ Sega sáwéh áwíq Ayahqno Tánúnsutapéq kíútaq mitaq Sísá awankátaq níriraté wene ayahnkaratáq subiqmaq aigáratáq subiqmarue táhparera awánká pankeqme marakóipeq pearówe. Ahabábáq anité moq awankátareraq níri pewe táhparéra pankeqme ayehré ayehré pearówe. ³⁴ Pearówana Sísaga púrerue mahraréna, Nániboo, mah kegá mirao naneq sega íre ahtebahwe. Minayabe mi ahabábáqsábé íre iwíáhúno úwe.

Sóntía kegá, Wene korósi insega meyanabomo éra saraqmianeheéra káhsíue saraqme meyówe.

³⁵ Mitaq momiwíu kegá iriwe awahnkanuwara Asiu kené wahnahmarínká Sísansabé awiréh atera mahraréra, Wega mó ke kawerarítáráire. We wehuke merirena Manikáne arambehri mirainkeheéna omaq atéh anínínaraqmé wewe moq kawerarahráhire uwe.

³⁶ Sóntía kegá moq awiréh atera weba séra kítabel nahniáq sérá ano pankeqme awera, Náhno éra ³⁷ arewe aiq pútaq Asiu kené Wahnah anínínaraqmé arerene anonka kawerúno uwe.

³⁸ Kanehraq sehiranúwara wene ayahqno abobóráhpeq awankátaq táhparówe. Mi sehíránká mahraréna, Mah anímé Asiu kené Wahnahne úwe.

³⁹ Awankátaq táhparó ahabábáq ánínká moq Sísansabé awiréh atena, Arewe Manikánka omaq ato anípo? We inaraqmé arere séhréhé ite moq séhréh aito úwe.

⁴⁰ Séhréh aito úwana mó ahabábáq ánínká ebeq irarú anínsabé ehweh atena, Arewe Manikánsabe íre áhreoño? Sega ite awankátaq táhpawe subiq súáhro aítáhwe. ⁴¹ Arereq ínereqme ahabábáq anité púara iubówe. Mi anímé we íre ahabábáq aninirarawe pehipi subiq súáhwe éna ⁴² Sísansabé, Sísao, arega

wahnahninagake ínénsabe ahreraq matiahno úwe. ⁴³ Úwana Sísaga wensabé, Teawiniboq írátiahno. Iboramé Manikáne kaweq matábúrápéq ínereq míankehe úwe.

Sísa pukú ehwehne.

(Mátíyu 27.45-56; Máhka 15.33-41; Sóni 19.28-30)

⁴⁴ Wéhékáhnabubu moke mah marákó marákó sunkíkíragúwana ío tun-sorerutaqkákáq peh sunkíkíratíowana ⁴⁵ pópoqnah mi tanáhráq íre téhrówe. Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté páráhnekéq tahnsa ónsá senahpeqté subame tunse téhtaré úkúwe.

⁴⁶ Sísaga anotahtaq mahraréna, Nániboo, néniwa arene ayahpi máróge éna putiowe.

⁴⁷ Putiowana sóntía kené kíápéténiga tagéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atena mahraréna, Mah anímé íre ahabaría peh kaweqtaq míéh áníne úwe.

⁴⁸ Úwara mítaq taganeheéra awahnkanu kegá we putio tagéra sene sirupipeq umeh agúwara mítaq suera sene nahtapeq abae aguwe.

⁴⁹ Moke Sísane iyahnaboreq Kehrari marákórápéqté we kéro íninsónseqka moberue iriwe méra moke minawari tagowe.

Sísane anonka maisé onápíépéq maisaró ehwehne.

(Mátíyu 27.57-61; Máhka 15.42-47; Sóni 19.38-42)

⁵⁰ Súría marákórápéq Árimátéa suwahpeqte wéh wenáwíq Sósépa míowe. We abowah wehéna kaweqtaq mía míauwe. ⁵¹ Mó abóáwáh wéhwárínká, Sísá subíq suo atótaq wega íre kowe aritowe. Manikánka wahnah wahnahni tanáhráq áwénunue taga tagaúwe.

⁵² Wega Páhirátiba kure wensabé, Sísane anonka mewena mómaisaranínkono úwana kowe atowana ⁵³ Sóséparehga Sísane anonka kiwewe marakóraq márumarera íre wahto taberábe ambántáípéq úbíqme mewera ubusa onápíépéq mómaisarówe. Mítaq mó aní íre maisia peh o oná kowe.

⁵⁴ Táhutahuq kaweré tanáhráq pehnkinaútaq Asiu kené ahrena ahrena wehekáh sinaútaq maisarówe.

⁵⁵ Kehrari marákórápéqté Sísareq su íninsónká Sósépareh kérirera mi oná tagéra Sísá mítaq maisaró tagowe. ⁵⁶ Tagéra mítaq suera se káúrabeq kure kaweq kunkúni naneqkákáq wériakáq kawerarówe. Mósísine ehwehnka irarúnserah sega ahrena ahrena wehekáh túbáh aguwe.

24

(Mátíyu 28.1-10; Máhka 16.1-8; Sóni 20.1-10)

¹ Ahrena ahrena wehekáh parabagúwara ahbiahipeq ío kiembogútaq mi íninsónká kaweq kunkúni naneq mewera Sísá maisaróbeq pokuwe.

² Wahtotaq kutaq óna méhpeh paiqmáro ebáh móbeq kowara tagéra ³ ónapíépéq kibekue tagowana sene Wahnah Sísane anonka íre kowara tagowe. ⁴ Tagéra sirupipeq iwíáh kikiruwara anotah tehró ambántánkákáq ánité ábóraragéra mítaq iriwe míóyara tagowe.

⁵ Tagéra mi íninsónká anotah ahreéra marakóipeq káuqmunuríowara ábóraraguya anitégá sensabé, Pusa aní matorabeqme aneqsabé oga míéh anínsábé kabaroo? ⁶ We irigi puana mahtaq íre míéhre. We Kehrari marákórápéq míaraitaq teiátái ehwéh iwíáhue tagahro. ⁷ Wega mítaq ména mahraréna, Segá íné wehukení úku aní ahabábq keba móintehrara awankátaq táhpawe nubíq suehrana apahtárórąq iriwe oganúq intankéhe uraire uye.

⁸ Uyara mi inínsónká wene ehweh siahreraq matawéra ⁹ maisaróabeqte kouwekue airápété morá we kéro kereq mó kereqsabé moke koreríuwe. ¹⁰ Mi inínsómé, apahq ínitó síwiqmé Sóánawe, Mágára suwahpeqte íní wenáwíq Máhriawe, mó Máhria we Sémisine anowae. Sereq mó inínsónseqka mi ehwéh eqmaro ke teríúwara ¹¹ sega iwíáhéra, Mi inínsónká irare ehwéhmé peh múguwahgu ehwéhne éra íre aiq pútare arítówe.

¹² [Pitaga mi ehwéh irena pehbeheráh maisaróabeq pokue káuqmunue mitaq tagówana peh maisaró ambántámári mitaq kowana tagéna kaurabeq kouwekue wene arupipeq iwíáh kikirue tagówe.]

Sísa kéroya ánitégá ahtapeq Sísa tagoya ehwéhne.
(Máhka 16.12-13)

¹³ Mi inínsónká maisaróabeq pokuro wehekáhmé mó weh anitégá Sarúsarama suwahpeq suera íre wahtotaq 11kírómíta Éméása suwahpeq koyehe éra ¹⁴ Sísa pukú ehwehnsabé iwíáhéra iraruye. ¹⁵ Mi anitégá ahtapeq nogera ehweh iraruyataq Sísa sinehe kure moráraq nogúwe. ¹⁶ Sega we tagéra sirupipeq Sísa wire iwíáh íre orahuye.

¹⁷ Íre orahuyana wega sensabé, Aneq ehwéh mirareyo úwara sega mitaq kowéra sirupipeq umehúnsabe abiah máróye. ¹⁸ Mó morá ání wenáwíq Kíopaga Sísansabé, Mah tanáhráq áhnte kegá Sarúsarama suwahpeq sure máhnah arebataq mirauro naneq íre ahtebahno kasenúwana ¹⁹ Sísa sensabé, Aneq mirauro naneqpo úwe.

Úwara sega wensabé, Sísa Néhsara suwahpeqte ání éhwehne éra we Manikáne ehweh irarurai aní ména págege sansánéna págegeue iwáhnorurai puq Manikánseq ite Asiu kereqka págege aní míre ataráúne. ²⁰ Iteribo iteruwah wehwárinseq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreqka subiq súáhro arito urowara awankátaq táhpawe subiq sutowe. ²¹ Íre subiq sutotaq itega iwíáhég, Wega ite Ísara ke kaweraitankéhe iwíáhuraune. Subiq sutotaqté íbora apahsoq kire. ²² Iteruwahrah inínsónká miraonsabé áhtenéwone. Sega ahbiahipeq we maisaróabeq koragéra, ²³ Wene anonka mitaq íre kéhre ewe. Sega íteba kouweéwótaq mahraréra, Maisatotaq iteyuwanka tagehtaq íopeqté ánité tagóne. Mi anitégá itensabé, We aiq oga míehre teieye ewe. ²⁴ Minayabe mó iteruwahrah kegá koragéra mi inínsónká irarenserah tagéra pusa ániné anonka íre tagahwe uye.

²⁵ Mi anitégá mi ehwéh teawúyana Sísa sensabé, Itewe múguwahgu iwíáhóye. Manikáne ehweh iraru kegá teié éhwéhnsabé íre apubúe aiq pútare arítówe. ²⁶ Manikáne ehweh iraru kegá mahraréra, Wehuke merirena kaweraritankeheéna Manikánka omaq ato aní ebeq anotah érué pukéna anehemé téhráhnarabeq kinkéhe uwe. Minayabe ite íre ahtebehyo? Íre ahtebehyo éna Manikáne púkuipéqté éhwéh síwáhnorúwe. ²⁷ We pukú ehwehnsabé Mósísiga sehgióro ú ehwehnikákáq Manikáne ehweh iraru kegá sehiranu ehwehnikákáq ebeq síwáhnoréna anehe moke mó pukúipéqté éhwéh síwáhnorue teriúwe.

²⁸ Mi anitégá pokoyeherauya ke suwahpeq wahtotaq kuyataq Sísa mi anité suena móbeq pokinaútaq ²⁹ sega we saiqnatera wensabé, Penkinainsabé itereq kaenéhe. Itereq kaenéhe uyana wega kowe éna nahtapeq kérirowe. ³⁰ Sega táhutahuronehéra moráraq tútuue míówe. Sísa páréti mewena Manikánsabe kaweróne atena páréti keqme náriuwe. ³¹ Náriuwara sega, We Sísa wire iwíáhuyana Sísa tabanagúwe. ³² Tabanagúwara seye náhenéra, Itega

ahtapeq súnaraq wega Manikáne ehweh teiena íwáhnoritaq itene irupipeq áhnte eyóyóéwéhre uye.

³³ Segá apubúue irigue Sarúsarama suwahpeq kouwekéra airápété morá we kéro kereq momiwíurío kereq tagoyara ³⁴ sega mi anitéyábé, Itene Wahnah aiq pútaq iriwe oganúkire. Oganúkirana Sáimóniga aiq tagehre uwe. ³⁵ Aiq tagehre uwara mi anitégá ahtapeq kutaq irarú ehweh teríuye. Teríera, Páreti keqme náriutaq itega, Sisa wire úye teríuye.

Sísaga ábóraragúwara we kéro kega we tago ehwéhne.

(Máttyu 28.16-20; Máhka 16.14-18; Sóni 20.19-23)

³⁶ We kéro kega mi ehwéhnsábé ehwehnutaq Sísaga seba ákáhpi seiriwe ména [sensabé, Pehwehribeq míáhro úwara] ³⁷ sega anotah ahréera, We wahnsa wire íwiáhuwana ³⁸ wega sensabé, Aneqsabé áhreo? Irupipeqmé aneqsabé iwíáh kikiroo? ³⁹ Iné wire ahtebagehboq niyahnkarakákáq nigáránkákáq tagahro. Wahnsawé íre anonkankakákáq ayahnsankakaq áníne. ⁴⁰ [Iné wire ahtebagehboq iné sosanoro éna wene ayahnkarakákáq aigáránkákáq sokigi ariuwe.] ⁴¹ Sokigi ariuwara áhtenéra iwíáh iwíáhéra Sisa oga míonsabe íre aiq pútare atahráhuwana wega sensabé, Táhutahuq mahta q kehro úwara ⁴² sega tira páh áwúwana ⁴³ mewena sega tagotaq nówe.

Manikáne Awanka iteba tuinkéhe ú ehwehne.

⁴⁴ Sísaga we kéro keyabé, Mósísine ehwehnekakákáq Manikáne ehweh iraru kegá sehiranu ehwéhnekákáq púkuipéqté ígónkónkákáq iné éhwehme aiq pútaraginawire. Menah iteba mía míaurautaq mína teiátáuge úwe. ⁴⁵ Teiátáuge éna Manikáne ehweh kawerue irageheéna ahtebé iwíáh aritena ⁴⁶ sensabé, Manikáne ehwehna mahraréna, Manikánka wehuke merirena kawerinieéna omaq ato anímé ebeq anotahta q érué pukínana apahtárórác iriwe oganúq atankéhe íre úwe.

⁴⁷ Sísaga mó mahraréna, Wene púkuga mó mahraréna, Wenáwírue Manikánka kawerarítéh éhwéh ebeq Sarúsarama suwahpeq koreriera anehe mah kehiná kéhíná korerigéhe. Mi ehwéh irera sene ahabbáq súáh kéwé Manikánka kawerarítankéhe íre úwe.

⁴⁸ Sísaga mó mahraréna, Mi sehiránká aiq pútaragínaq tagagehe. ⁴⁹ Manikánka íbensabé, Néníwa eqmaraníe uraire. Ínéga kieqmarahnana iteba tuinkéhe. Mahta q iteruwahpeq méq áwénunoro. Wega iteba tuena págege aítankéhe úwe.

Manikánka Sisa íopeq tumero ehwehne.

(Máhka 16.19-20; Eqmaro 1.9-12)

⁵⁰ Sísaga we kéro ke meriqmena Sarúsarama suwahpeq suena wahtota q Pétáni suwahpeq kiuwe. Mitaq kowéna wene ayahnkara pankeqme Manikánsabe, Mah ke kawerarito úwe. ⁵¹ Kawerarito éna se suowana Manikánka we íopeq tumerowe. ⁵² [Íópipeq móatowara tago kegá Sísansabé sirehunserarác méra iwíáh iwíáh atera] sirupipeq anotahta q eyoyóuwara Sarúsarama suwahpeq kouwekuwe. ⁵³ Kouwekéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq kibekéra mitaq Manikánsabe iwíáh iwíáh ata atauwe.

Sóni Ebeq sáhnshawe ahtebé ehwehne.

Sóniwe téh pah meyo arámbéhríúwana anehe Sísaga we omaq atowana wega pah mewe arámbéhrí suena Sísá kérowe. Mátiyureh Máhkareh Árukarehga sene púku ebeq sehiranuwana anehe Sóniga mah púku sehiranúwe. Sísaga mirau arámbéhríyábé Sóniga peh ákáhtaq sehiranéna peh Sísaga síwáhnorú ehwéhnshábé áhnte sehiranúwe. Itega mah púku sáhnsháhirataq Sísaga ite kaweraitankeheéna Maniká Wenaboga we marakóipeq eqmarowe ue ahte-bagehe. Sísawe Maniká míéhrebeqte áhne webataq wega ite oganúq itahráhi aníne ue ahte-bagehe. Mah kehíná kéhínánká mah púku sáhnshawe Sísane ehweh kawerue siahtebéra wensabé aiq pútare atageheéna Sóniga sehiranúwe.

Sóniga mah kawéq éhwéh sehiranúwe.

Manikáne Ehwehnka wehukení úkú ehwehne.

¹ Áwahewé Manikáne Ehweh* ména we Maniká Iteriboba ména Maniká míowe. ² Naho naho téhwe wereq Maniká Iteriboreq moráráq míóye. ³ Mah Ehwehnká moke ménsámehnsánkakaq ménkámehnkánkakaq wehukeakáq mirarowe. Pehipi íre kowe. Mó anínká íre mirarowana peh webataq wega moke mirarowe.

⁴ We oga mía míai aní púana we wehuke míáhrabeq téhrehnka inserahni aní míre. ⁵ Sunkikírirabeq kánéqka téhrehnserah wega wehukega ahabárorabeq kaweqtaq mía míaire. Sunkikírinka kánéq íre puinsuahráhire. Mína inserah sene ahabáronka wene kaweq arámbéhrí íre sabiruahráhowe.

⁶ Manikánka wehukení wenáwíq Sóni eqmarowe.† ⁷ Mó ke ehweh terinkeheéna eqmarowe. Kaweq arámbéhrí aní téhrehnka inserahni anínsábé terinkeheéna eqmarowe. Téhrehnka inserahni anínsábé ómiga aiq pútare atageheéna teriúwe. ⁸ Sóniwe we íre mi aní míowe. Téhrehnka inserahni anínsábé terinieéna Sóniga súwe. ⁹ Ómi kegá tagageheéna téhrehnka inserahni aní marakóipeq tumíowe.

¹⁰ Mah marákó márákó miraro anínká mah marakóipéq tumíowara míó kega we íre tagaríowe. ¹¹ Wenawahrahba súwara sega we íre semehwehue kaweria peh áwé tagarúowe. ¹² Peh morá Sísansabé aiq pútare atera áhrabo kegá Manikáne animári úku úkuowe. ¹³ Íre iteinoibone korahq itene inonkapipéq kéh púaq Manikáne animári míone. Íre iteitene iwíáhga Manikáne animári míone. Íre iteriborehga maqmaranéhe íwíáhonka Manikáne animári míone. Írakaumo. Peh morá Manikánka oganúq itéhraq wene animári míone.

¹⁴ Manikáne Ehwehnka wehukení úkúe iteba tumíowe. We aiq pútari aní ména itensabé anotah arútábóirire. Wenaboga webataq wenahni téhreh naneqkakáq págegeakáq atowaq tagaraune. ¹⁵ Sóniga Sísá sinaú ehweh teiena, Itensabé teiwómé mah anínsábé teiwóge. Íné íre míáhwataq we mía míaú aní púana inehe si anímé íné kiotaiqime aní mía míaire úwe.

* **1:1:** Ehwehme Sísá Karáhée. † **1:6:** Mah Soníwé we íre mah púku sehiranú anine. We wání meri merinú aní míowana mah púku sehiranú anímé we mó Soní wíre.

16 Wene arupipeq peh kaweq iwíáhi aní púana itensabé arutaboirána itene irupipeq eyoyó aitéhre. 17 Manikánka sehgióro ú ehweh Mósísiga teiuwana Sísá Karáhé tuména itensabé arutaboíraitena aiq pútaq ehwéh teire. 18 Iuranka Maniká Iteribo íre tagahrahune. Peh morá wenahni abowáreq mía míai anínká abowáné sánsá tei teinire.

Sóni wání meri merinú aniné ehwehne.
(Máttyu 3.1-12; Máhka 1.7-8; Árúka 3.15-17)

19 Sarúsarama suwahpeqte Asiu kegá Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Áriwái kereqsabé, Sóni kogasenoro éra eqmaq súówe. Eqmaq súówara Sóniba séra kasenéra, Are insebo uwe. 20 Are insebo ue kasenuwana Sóniga pahsuqme teriuwe. Pahsuqme teriena, Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna peh morá aní omaq atowe. Ínéwé íre mi aní úge úwe.

21 Úwara sega wensabé, Árahinsabébo? Are insebo? Are Manikáne ehweh irarú ani wenáwíq Éráisabo uwana Sóniga, Írakaumo úwe. Írakaumo úwara, Are áwénunúna aní, Manikáne ehweh iraréna anípo uwana, Írakaumo úwe.

22 Írakaumo úwara sega wensabé mó kasenéra, Are insebo? Ite eqmaq iúwéh narabeq ehweh terienéhboq teio. Arewe aneq aní múge íwíáhono uwe.

23 Uwana Sóniga sensabé, Áísáíaga naho mirarúnserah íné uworapeqté sawai sawai aní múge. Wahnah sína ahmé obaríráhro u aní múge úwe. (Aisaia 40.3)

24 Péhrasi kegá eqmaq súówara su kegá Sóninsabé mó kasenéra, 25 Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna peh morá aní omaq atowe. Arewe íre mi aní móne. Arewe íre Éráisa wone. Arewe íre áwénunúna aní, Manikáne ehweh irari aní móne. Minayabe árahinsabé wání meri merinono uwe.

26 Uwana Sóniga sensabé, Ínéga peh wání meriú aní múge. Inehe si aní, itega íre tagariáh ánímé ite miáhpí ákáhpi iriwe miéhre. 27 Inehe si anímé anotah anínéna íné kiotaíqme aní míre. Minayabe íné inehe si aníné súa nahniáq pugereyabe íre awehrari aní múge.‡

28 Marakó áwíq Pétánie. Mi marakóráq Sorana aroipéq seberaebéq kéhrana Sóniga mitaq wání meriena mi ehwéh teriuwe.

Sísawe Manikáne Sipisípiq Áráhqq tahnsa aní míre i ehwéhne.

29 Ahbiah tahnsá Sísaga Sóniba súwana tagéna mahraréna, Tagariáhro. Manikáne Sipisípiq Áráhqqka mah kehiná kéhínáné ahbabáq meyankehe.

30 Mah anínsabé teiewarauge. Íné íre miáh wataq we mía míaú aní púana inehe si aní íné kiotaíqme aní mía míaire. 31 Ínéwé we mía míai aníne ue íre tagariarauge. Ísara kegá we mía míai aníne ue tagariageheéna wání meri merinuge úwe.

32 Sóniga mó mahraréna, Manikáne Awanka tunse kiboki táhnsánuena weba márunsurahurairana tagarauge. 33 Téhwe ínéga we íre niahtebarauge. Ínéga wání meri merininkeheéna eqmaq núwátái anínká teniena, Manikáne Awanka weba tumíarai anínká wewega Manikáne Awa inkéhe uraire. 34 Íné mína aiq tagéna teiúge. We Manikáne ahninkáwá wíre úwe.

Apahránitógá Sísá kéro ehwehne.

‡ 1:27: Máhka 1.7 aigárápéqté éhwéh tagáhno.

³⁵ Ahrina tahnsá Sónireq we kéroya anitéreq mó iriwe míowe. ³⁶ Sísá noguwana Sóniga tagéna mahraréna, Tagariáhta. We Manikáne Sipisípiq Áráh̄q míre úwe. ³⁷ Úwara Sóni kéroya anitégá wene ehweh irera Sóni auwera Sísá kéroye. ³⁸ Sísá kéroya wega pabeqme se tagéna sensabé, Aneq sahroyo úwe. Aneq sahroyo úwara sega wensabé Árábaio, are ahbeq kaegaono uye. Mí áwíq Árábaíwé áwahewé Íwáhnoraníne. ³⁹ Uyana wega sensabé, Seragahta úwara sega we kéréra Sísá kaegaéurabeq tagoye. Ío tunsorerutaq sega weba mitaq míoye.

⁴⁰ Sónine ehweh irera se Sísá kéroya anité mó aní áwíq Ehntarue. We Sáimóni Pítane ábákawae. ⁴¹ Ehntaruga mitaq auwena wenawah Píta anebahréna tagéna wensabé, Manikánka omaq ato anímé Mésáía miéhraana aiq tagoge úwe. Mésáíawe áwahewé ite meirena kaweraitankeheéna Manikánka omaq ato aní míre. §

⁴² Aiq tagoge éna wenawah meqmena Sísaba móatowe. Sísaga Píta ebitáwéna wensabé, Are Sáimónie. Are Sónine ahninkáwá wóne. Mó kegá mó áwíq Sípásie áwiratagéhe úwe. Sípásiwe Pítawe peh morá éhwéhnéna áwahewé ebah míre.

Sísaga Pírípigeq Nátáníeriq síh̄rabú ehwehne.

⁴³ Mó ahrina tahnsá Sísaga íwíáhéna, Íné Kehrari marákórápéq pokinie íwíáhéna wehukení wenáwíq Pírípi tagéna wensabé, Séniro úwe. ⁴⁴ Pírípiwe Pétásáira suwahpeqte ánine. Ehntarureq Pítareq moq mibeqté ánitée. ⁴⁵ Pírípiga Nátáníeri koragéna wensabé, Mósísiga sehgióro ú ehwehnká tei teinu anímé Manikáne ehweh iraru kega sehiranue tei teinu anímé miéhraq tagóne. We Sósépane ahninkáwáe. We Néhsara suwahpeqte aní wenáwíq Sísae úwe. ⁴⁶ Úwana Nátáníeriga wensabé kasenéna, Néhsara suwahpeqte kaweq anímé serahiro úwana Pírípiga wensabé, Seragáhno úwe.

⁴⁷ Nátáníeriga Sísaba súwana we tagéna mahraréna, We aiq pútaq kaweq Ísara aníne. Wene arupeq íre péhe íwíahi aníne úwe. ⁴⁸ Úwana Nátáníeriga Sísansabé, Arewe árahue íné tagariáhno úwana Sísaga wensabé, Pírípiga arensabé íre áh̄rabirana tagoge. Are awanká nona míahnana tagoge úwe. ⁴⁹ Úwana Nátáníeriga Sísansabé, Íwáhnoraníno, are Manikáne ahninkáwá wóne. Are Ísara kené anotah wahnáh aní móne úwe.

⁵⁰ Úwana Sísaga wensabé, Are awanká nona míahnana tagoge teawu púah aiq pútare aintahno? Pehgáriq otáq sánsá amahnága miraue. Mókake anotah otáq sánsá tagankehe úwe. ⁵¹ Sísaga wensabé mó mahraréna, Kawerue írátiahno. Mókake íópeq sawekínaraq tagankehe. Íópeq sawekínaraq Maniká miéhraheq íópeqté kégá íné wehukení úku anípá we kiotaq we tuotairira tagankehe úwe.

2

Wáninka náhniáq sera ano úkú ehwehne.

¹ Ahrina tahnsá Kéána suwahpeq Kehrari marákórápéq pahuwiriritóabeq taganieéna Sísane anowa mitaq míowe. ² Sísareq ite we kérahwana kereqsabé, Pauarítáhrabéq tagagehboq máhoro úwaq sewane. ³ Mibeqté náhniáq sera ano

§ 1:41: Mésáíawe Karáhewé morá áwíq míre. Karáhénsabe éhwéhmé púku anehepeqte sehíramé “Manikáne Púkuipéq Kéh Áwahe Éhwéhne” ue kéhrabeq tagáhno.

parabagútaq Sísane anowagá wensabé, Sera ano aiq parabagire úwe. ⁴Úwana Sísaga wensabé, Minawé íre itereq wehgaq mire. Ínéga ótaq sansá mirau tanáhráq íre suríehre úwe. ⁵Úwana Sísane anowagá arambehri keyábé, Wega miraoro ína ehwéh kawerue sehgióro úwe.

⁶Abapete morá wání ántéhyá mitaq kowe. Anotah antéhyámári kéna Asiu kegá sene pabeq pabeq sansa miraiageheéna mitaq kowe. ⁷Sísaga sensabé, Antehyamáripépéq wání obenkíq máráhro úwara obenkíq márówe. ⁸Obenkíq márówana Sísaga sensabé, Uwe táhutahuq wahnáh mewe móawéro úwana wánínka náhníáq sera ano úkúwe. ⁹Sega uwera mewera móawúwana táhutahuq wahnáhnká mi será ano nawe tagéna áhtenúwe. Wání antéhyá obenkíq márótaq táhutahuq wahnáhnká íre tagariowara peh morá arambehri kegá tagaríowe.

Táhutahuq wahnáhnká náhníáq sera ano nawe tagéna o menáhwé áhrabúwe. ¹⁰Áhrabéna wensabé, Kiraboo kene sánsámé sene kaweq nahníáq sera ano ebeq nárigéhe. Nehra kegá siyahbankirahnaraq íre tei será ano nárigéhe. Arega mina onserah íre miraóne. Arega áhnte tei será ano matawé anehe náiene úwe.

¹¹Minawé Sísaga ebeqte ótaq sánsá Kéana suwahpeq Kehrari marákórápéq miraúwe. Wega ótaq sansá miraúwara míó kega tagéra áhtenuwe. Mitaq ite we kérahwana kegá wensabé aiq pútare atahwane.

¹²Sísareq wenanoreq wenábáqmarinseq ite we kérahwana kereqka mitaq sueq Kápénééma suwahpeq pokue táhmaro wehekáh mitaq kowíahwane.

Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté paiqnanánu ke máhpeq kaqsuo ehwehne.

(Máttyu 21.12-13; Máhka 11.15-17; Áruká 19.45-46)

¹³Ite Asiu kené sótaikú iahreraq ko tánáhráq wahtotarútaq Sísaga Sarúsarama suwahpeq kiuwe. ¹⁴Kiena Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wíráipéq kibekúwara sipisípiqkakáq káhoakáq kibokiakaq móneakáq paiqnanánu ke tútuue míówe.

¹⁵Tútuue míówana Sísaga susa náhgáqtáté pawa kíráwe mi nahgáqtáté moke paiqmáro keakáq sene ménkámehnkánkakaq máhpeq kaqsuowe. Kaqsuena móne paiqnanánu kené móne paentáruena sene wéhuwehu tahbéwári pi-oruowe. ¹⁶Pioruena pina paiqmáro keyabé, Minawari mewe móaráhro éna Nánibone nahtaapeqté mátábúrápéq paiqnanáníyeho úwe.

¹⁷Úwaaq ite we kérahwana kegá minawarí tagéq Manikáne sehira iahreraq kowe. Mí sehiránká mahraréna, Arene nahnsabe anotahtaq iwíáh iwíáhéna peh kawetaq kankeheéna págege sansá mirage íre. *(Buk Song 69.9)*

Apahtároráq mó pearaníe ú ehwehne.

¹⁸Asiu kegá Sísansabé, Árahinsabé kaqsuahno? Arega kaqsuahnayabé ótaq sansá sokigi aio uwe. ¹⁹Uwana Sísaga sensabé, Mah nah Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh sokoruehrana ínéga apahtároráq mó pearaníe úwe. ²⁰Úwara Asiu kegá wensabé, Mah nah pe arámbéhríwé áhnte opéq 48 opéq arambehriue pearówe. Arega peh apahtáro wéhékáhmé árahue pearanibo uwe.

21 Sísaga íre nahnuransabé peh wene anonkansabé irarúwe. 22 Sísá pukúwana oganúq atotaq ite we kérahwána kegá mi ehwéh iahrerag matiahwane. Iahrerag matiahwanayabé itega Manikáne sehirankakaq Sísaga teiu ehwéhnikákáqsábé aiq pútare aritahwáne.

Sísaga ómi kené iwíáh tagariéhre i ehwéhne.

23 Ite Asiu kené sótaikú iahrerag ko táhútáhúq tánáhráq Sísaga Sarúsarama suwahpeq míowe. Míotaq wega ótaq sansá miraúnsabe áhnte kegá wensabé aiq pútare atówe. 24 Sísaga ómi mi kehináné sirupipeq tagario púana sensabé íre aiq pútare aritowe. 25 Mó kegá Sísá íre teawúwana peh wewega wehukene sirupipeq tagariowe.

3

Manikáne Awanka maqmaréhnsábé éhwéhne.

1 Péhrasi aní wenáwiq Nikóríma anotah Asiu aní ména 2 inokáhpeq Sísaba séna wensabé, Íwáhnoraníno, are Maniká miéhrebeqte ání móne. Aiq tagarióge. Arereq Manikánseq moráráq mía míaóya puah arega ótaq sansá miraóne úwe.

3 Úwana Sísaga wensabé, Kawerue írátiahno. Peh morá wenanoga maqmaréhnsábé íre awehraq kéhre. Manikánka wahnah wahnahnirabeq kioráhi aní mónkakáq maqmarankéhe úwe. 4 Úwana Nikórímaga Sísansabé, Árahiro? Anonusa ániné anowagá mónkakáq íre maqmarahráhire. Wenanoga árahue mónkakáq maqmarankéhbo úwe.

5 Úwana Sísaga wensabé, Kawerue írátiahno. Arenanoga maqatáráinsabé íre awehraq kéhre. Peh morá Manikáne Awanka maqmaréh ánínká Manikánka wahnah wahnahnirabeq kioráhire. 6 Wehukeníká peh mó áwáhu wehukení maqmarahráhire. Manikáne Awanka webataq o awá maqmarahráhire. Maqmarena inkéhe.

7 Arenanoga maqatáráinsabé íre awehraq kéhre. Peh morá Manikáne Awanka maqmaréh ánínká Manikánka wahnah wahnahnirabeq kioráhire teawúnsabé íre áhtenúno. 8 Sóiriqka pehipi sirah tagáhne. Sóiriq eheqte sirapómo? Eheq pokirapómo? Are íre tagariahne. Mína inserah Manikáne Awanka o awá maqmarena inkéhe úwe.

9 Úwana Nikórímaga Sísansabé, Minayabe árahiro 10 úwana Sísaga wensabé, Are Asiu ke síwáhnoróna aní móne. Minawé árahinsabé íre irahno? 11 Kawerue írátiahno. Iné író éhwéh iraréna iné tagonsabé teawúgah arega néne ehwehnsabé íre aiq pútare aintahne. 12 Marakóipeqte teawú náneqmarí arega íre aiq pútare aintahnayabé Maniká miéhrebeqte éhwéh teawenah árahue aiq pútare aintaníbo?

13 Mó anínká Maniká miéhrebeq íre kíre. Peh morá wehukení úku anínká ínébataq mítaq mía míaéna marakóipeq tumíarauge. 14 Mósísiga káhpahraté mírataq wehe uworapeq awankátaq táhparena pankeqme pearonserah sega íné wehukení úku aní pankeragéhe. 15 Ínésabe aiq pútare aintáh kegá oga mérapeq aiq awaq míáhwe úwe.

Sísansabé aiq pútare atáh keyábé éhwéhne.

16 Manikánka mah kehiná kéhínánsabé anotah arútábóiri puana webataq wenahni eqmarowe. Wenahninsabé aiq pútare atáh ké íre toráh agia peh oga mérapeq awaq mianehrawoe. 17 Wenahnínká mah kehiná kéhíná ehweh aritankeheéna eqmaroo? Írakaumo. Mah kehiná kéhíná kaweraritankeheéna

eqmarowe. ¹⁸ Manikánka wenahninsábé aiq pútare atáh ké íre ehweh aritéhre. Manikánka wenahninsábé íre aiq pútare atáh ké ehweh aritéhre. Webataq wenahninsábé íre aiq pútare atáh púana ehweh aritena anotah abíáhnásá arita aritaire.

¹⁹ Téhrehnka inserahni anínká marakóipeq tumíowe. Mahbeqté kégá ahabábáq arugaruronsabé sunkikirabeqsabé suwahbéna téhrehabeqsabé íre suwahbówe. Minayabe ehweh aritéhre. ²⁰ Ómi ahabábáq kega téhrehabeqsabé suwahriehsabé mitaq íre séyéowe. Mó kega sene ahabábáqmari tagehoéra téhrehabeq íre séyéowe. ²¹ Peh kaweqtaq mía míao kega téhrehabeq séyéowe. Manikánka págege aritéhrara mirao arámbéhri mó kega tagageheéra téhrehabeq séyéowe.

Sóniga Sísá sína ehwéh pahsuo ehwéhne.

²² Sísareq ite we kérahwána kereqka Sarúsarama suwahpeq sueq Súría marákórápéq pokowane. Sísaga iteba mitaq ména mó ke wání meriuwe. ²³ Sóniga Serima suwahpeq wahtotaq Inona arahno korabeq míowara áhnte wani ko púara mó kega mitaq suwana Sóniga wání meriuwe. ²⁴ Mi tanáhráq mó kega Sóni íre karábúsiiépéq móátówe.

²⁵ Asiu anínseq Sóni kéro kereqka wání sosue sansánsabé ehwehéra Sóniba suwe. ²⁶ Sóniba séra wensabé, Íwáhnoraníno, arereq Sorana aroipéq seberaebéq mitaq teiátóna anímé wega mahtaq ména wání merírara ómiga are auwera weba pokowe uwe.

²⁷ Uwana Sóniga sensabé, Manikánka webataq itene arambehri tei teinire. ²⁸ Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna peh morá aní omaq atowe. Ínéwé íre mi aní úge teiátáu mino. Manikánka íné ebeq eqmaq núwátáire teiátáu mino. ²⁹ Ibehinínká wenawehqpa pokinserah amahnága ómiga Sísaba poku pokuowe. O menáhwéné iyahnabo anínká mitaq ména wene ehweh irena wene arupipeq eyoyóinserah amahnága ómiga íné nuera weba pokonsabé nirupipeq eyoyóire. ³⁰ We anotah aní úkínana íné pehgáriq aní úkono úwe.

³¹ Maniká miéhrebeqte tutai aní peh anotah aní ména moke mó ke kiotaikire. Marakóipeqté aní peh mahtaqté aní púana peh mahtaqté sánsánéna mahtaqté éhwéh tei teinire. Maniká miéhrebeqte tutai aní peh anotah aní ména moke mó ke kiotaikire. ³² We anotah aní ména wega tagariéh náneq írátíéh náneq ehwéh teíraq itega íre íráhwe. ³³ Wene ehweh kawerue íráh kégá, Maniká aiq pútaq aní míre atáhwe.

³⁴ Manikánka eqmaro anínká Manikáne ehweh kawerue tei teinire. Manikáne Awanka weba mía míai puana peh kawerue tei teinire. ³⁵ Manikánka wenahninsábé arutaboirena moke auráq matiahno atéhre.

³⁶ Wenahninsábé aiq pútare atáh kégá oga mérapeq aiq awaq míáhwe. Wenahniné sánsánsabé suwahrieh ke oga mérapeq íre awaq miowana Manikánka anotah abíáhnásá arita aritaire úwe.

4

Sísareq Sámária marákórápéqté ínínseq ehwehnyua ehwéhne.

¹ Mó kega Péhrasi keyabé, Peh táhmaro kega Sóniba suwana wání meriátáire. Áhnte kega Sísaba suwana wání meriátáire uwe. ² Írakaumo. Sísaga wání íre meriuwaq peh morá ite we kérahwána kega meriewáne. ³ Sísaga mi ehwéh irotaq wereq itereq Súría marákórápéq sueq Kehrari marákórápéq mónkakáq kouwekowane. ⁴ Itega Sámária marakó kótaihoneheowane.

⁵ Sámária marákó kótaikowanaraq Sáika suwahpeq koneheowane. Koneheowanaraq Sékópaga wenahni Sósépa awu marákórápéq kowane. ⁶ Sékópaga ubuqmaro mataípéqté wání mitaq kowe. Kowana Sísaga íre wahto nogu púana tawa tawanéna wéhékáhnabubu mitaq tútuue míowe.

⁷⁻⁸ Ite Sísá kérahwána kegá Sáika suwahpeq tópah sahq kowanaraq Sámária inínká wání sabatáhq súwe. Sísaga wensabé, Wání nánio úwana ⁹ Sámária inínká wensabé, Íné Sámária iní múge. Are Asiu aní míahna puah aneqsábé wání nánio eno úwe. Sámária kegá néu antéhyápité Asiu kegá íre néunsabe kasenuwe.

¹⁰ Sísaga wensabé, Arega Manikánka aweráhi naneq íre tagariahne. Wání nánio teawú ání íre tagariahne. Arega tagariahnaraq tahirí oga mé wání nánio énana nágú irino úwe. ¹¹ Úwana mi inínká wensabé, Mi mataípéqté wání íre wahto mire. Are antehya íre matiahne. Oga mé wanímé ehéqte uwe náninibo? ¹² Iteinahbú Sékópaga mi mataípéqté wání iuwe. Sékópareh karíronánínseq wene ménkámehnkámarínseqka mitaq nowe. Arega ínénsabe, Íné oga mé wání aweráhu aní múge ényabé arewe Sékópa kiótaiqme míahna anípo úwe. ¹³ Úwana Sísaga wensabé, Mípéqté wání nehra ke mótaq mó tahbobóoneherawoe. ¹⁴ Nágú wání nehraq mó íre tahbobóinawire. Íraukamo. Nágú wání nehraq arupipeq oga mía mía aráhnó tahnsa tuerueinae úwe.

¹⁵ Úwana mi inínká peh mataípéqté wánínsábé wíre iwíáhéna wensabé, Mahtaq séyéyabe nuwahriehre. Mó tahbobóinehboq teniena wání nánio úwe.

¹⁶ Úwana Sísaga wensabé, Arenawehq koweqme setao úwe. ¹⁷ Úwana, Íné íre nánuwehqkakaq ání múge úwana Sísaga wensabé, Íné íre nánuwehqkakaq ání múge tenienayabé aiq pútaróne. ¹⁸ Arega mó weh mewe mipinsuq mó weh mewe mipinsurue moberíah wéh mewe sutona wino. Amahnága kérahna wehwé íre arenawehrurá míre. Minayabe aiq pútaróne úwe.

¹⁹ Úwana mi inínká wensabé, Are moke íné éhweh írátíahna puah íné iwíáhume are Manikáne ehweh iraréna aní móne. ²⁰ Itene igaqnaréhga mah sawéhráq Manikánsabe iwíáh iwíáh ata atauwe. Arenanahbúréhga iwíáhéra, Sarúsarama suwahpeq Manikánsabe iwíáh iwíáh ata ataoro ewe. Manikánsabe ahbeq iwíáh iwíáh atanéhnkono úwe.

²¹ Úwana Sísaga wensabé, Aiq pútare ainto. Mókakewe íre peh mi sawéhrápéqkákáq Sarúsarama suwahpeqkákáq wehukega Manikánsabe iwíáh iwíáh ataneherawoe. ²² Ite Sámária kegá iwíáh iwíáh atáh náneq íre írátíahwe. Ite kaweritahna aní Asiu aní púaq Asiu kegá iwíáh iwíáh aintáh aní tagaríahwe. ²³ Mókakeakákáq amahnágaákáq Manikáne Awanka págege aritéh kégá aiq pútaq sansánéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atéhraq sebataq Iteribonsabé kawerue iwíáh iwíáh atáhwe. Iteriboga mina tahnsa ké wensabé iwíáh iwíáh atáhnúsábé awahbehre. ²⁴ Maniká íre áúakaq anínéna peh Wenawanka mía míaire. Minayabe kawerue iwíáh iwíáh atagéhboq iteuwanka Manikánsabe iwíáh iwíáh ateq aiq pútaq sansánoro úwe.

²⁵ Úwana mi inínká wensabé, Íné írátíomé ite meirena kaweritankeheéna Mésáia, Manikánka omaq ato anínká sinawire. We sínagake moke teinkéhe úwe. ²⁶ Úwana Sísaga wensabé, Arega iraréna anímé íné úge úwe.

²⁷ Úwaq ite Sísá kérahwána kegá kouwekowane. Sísareq mi inínseqka ehwehnyansabé áhtenowane. Áhtenéq Sísansabé, Árahono? Aneqsábé ehwehnoyo íre iraria peh ehíya míahwane.

²⁸ Mi inínká wene wání antehya mitaq marena wenawahpeq pokéna wenawahrahyabé, ²⁹ Máhoro. Peh morá ání Iné íre tagarai anínká moke ínégá mirau naneqmarí pahqnúéhre. We seragahro. We Manikánka omaq ato anípómo. Seragahro úwe. ³⁰ Úwara sega sensuwahpeq suera Sísaba suwe.

³¹ Sámária kegá áhníbórá sutaq ite Sísá kérahwána kegá wensabé, Íwáhnoraníno, táhutahurúno ewanana ³² wega itensabé, Iné itega íre tagariáh táhútáhúq kéhre úwe. ³³ Úwaq iteite náhenéq, Mó anínká táhutahuq awirápómo ehmuniq éhmúníqtaq irarewane.

³⁴ Sísaga itensabé, Iné eqmaq núwátái aniné arambehriwe néne táhutahuq mire. Mina mirainauge.

³⁵ Itaréitaré ío parabaqínaq onkiyonsá nera kéh tánáhráre iyeho. Amahnága tagariáhro. Onkiyonsá áhnte nera kéhnserah Maniká Iteribo íre tagariáh ké áhnte miáhwe. ³⁶ Onkiyonsá nera kéhrara mirauwíáhnserah oga mérapeq wehuke mórítáhró. Móríteq oga mía mía apéq meyagéhe. Manikáne ehweh teri terino kereq wehuke mórítáh kéreqne irupipeq eyoyóinkehboq mórítáhró.

³⁷ Iteinahbúréhga mahraréra, Mó kegá ayu uqmatowara mó kegá onkiyonsá mirauwíáhwe uwe. Mina unserah mó kegá Manikáne ehweh teri terinowara mó kegá wehuke meriqmera mórítáhwe. Segá mahraru ehwéh aiq pútaragire. ³⁸ Inéreq mó kereqka Manikáne ehweh teri terinonaq ite wehuke meriqmeq Iteriboba mórítageheéna eqmaq íúwóge. Teri terinúnayabé ite áhnte meriqmeq mórítagehe úwe.

³⁹ Mi inínká, Moke mirau naneqmarí teníre únsabe áhnte Sáika suwahpeqte Sámária kegá Sísansabé aiq pútare atówe. ⁴⁰ Aiq pútare atera Sísaba séra wensabé, Máho. Iteruwahpeq sewíahno uwana Segaga téhtaréráq sensuwahpeq kowíowe. ⁴¹ Sísaga mitaq síwáhnorúnsabe áhnte mó kegá aiq pútare atówe.

⁴² Aiq pútare atera mi inínsabé, Íre peh morá arega teienayabé aiq pútare atone. Ite wene ehweh kawerue ironayabé wensabé aiq pútare atone. We aiq pútaq mah kehíná kéhíná meirena kaweritéh ání mire atone uwe.

Sísaga anotah wahnáhné ahninkáwá kawerato ehwéhne.

⁴³ Sísaga mitaq téhtaréráq ména suena Kehrari marákórápéq pokúwe.

⁴⁴ Sísaga naho mahraréna, Manikáne ehweh irari aní mó ke suwahpeqte kegá iwíáh iwíáh atáhwe. Peh morá wenawahraha wensabé íre iwíáh iwíáh atáhwe úwe.

⁴⁵ Sísaga Kehrari marákórápéq pokútaq mibeqte kegá eyoyóue mehweh atówe. Segá Sarúsarama suwahpeq táhutahuq notaq Sísaga mirau arámbéhrí aiq tagariówe. Menah mirau arambehri tagarió púara eyoyóue mehweh atówe.

⁴⁶ Sísaga Kéana suwahpeq Kehrari marákórápéq wánítate náhníaq sera ano mirarorabeq mónkakáq pokúwe. Kápénéáma suwahpeqte wáhnáh wenawahpeq míowana wenahni anotah awáhréúwe. ⁴⁷ Mi wahnáh anínká Sísaga Súría marákó suena Kehrari marákórápéq sire u ehwéh irena Sísaba pokue wensabé, Nénahni pukinaíre. Arega nánuwahpeq segawerato éna pagu pagunúwe.

⁴⁸ Sísaga wensabé, Arega ótaq sansá tagéyabe awahbehre. Pehipi íre aiq pútare aintahne úwe. ⁴⁹ Úwana wega Sísansabé, Nénahni pukínehboq peheráh súno úwana ⁵⁰ Sísaga wensabé, Pokúno. Arenahni oga míanawire úwana mi wehgá Sísane ehwehnsabé aiq pútare atena pokúwe.

⁵¹ Ahbiah tahnsá wene nahtapeqsabé séwotaq wene arambehri kereq ahtapeq piehgúwe. Segá wensabé, Arenahni kaweragirana oga miéhre teawúwe.

⁵² Teawúwana wega sensabé, Aneq tanáhráq kaweragirowa sega wensabé, Inokáh tunsoreráitaq kaweraguraire uwe. ⁵³ Úwana abowágá iwíáhéna, Sísaga, Arenahni oga míanawire teniátái tanáhráq peh monseráh tánáhráre úwe. Minayabe moke mi karíronáninká Sísansabé aiq pútare atówe.

⁵⁴ Sísaga menah Súría marákó suena Kehrari marákórápéq séna anehe mi otáq sánsá Kéána suwahpeq miraúwe.

5

Sísaga káwehu ayehráq awahre aní kawerato ehwéhne.

¹ Mó tanáhráq Asiu kegá Sarúsarama suwahpeq táhutahuq norabeq Sísaga koraganieéna pokúwe.

² Sarúsarama suwahpeq kurirapéqté ónsá áwíq Sipisípiq Onsáe. Onsarapéqté kégéu ah ayehrápéq wání káwehu kowe. Íbaru ehwéh, Asiu kené ehwehme mi kawéhú áwíqmé Pétésárae. Mi kawéhú ayehrápéq moberíah atataia náhmári kowe. ³ Mitaq áhnte awáhré ké íre sugia peh surahpeq míowe. Aigará soriqnahnu kereq aura pira kéreq ah íre nogoráhu kereq mitaq míowe.

⁴ [Maniká miéhrabeqte íopeqté áninká mó tanáhráq mó tanáhrárué mi waní áwíq áwíorúwe. Áwíq áwíorútaq ebeq tu awáhré ániné anepeq wáninka tabagúwana wene awahre suansúá kaweragúwe. Minayabe áhnte awáhré kégá kaweraginkeheéra káwehu ahtáq sáhuriówe.]

⁵ Peh morá áninká peh íregárita q opéq 38 opéq awahreúwe. ⁶ We surahpeq míowana tagéna we áhnte opéq awahreúmé Sísaga tagariowe. Tagarawéna wensabé, Awaho ani méyabe awiro úwe.

⁷ Úwana mi aninká Sísansabé, Wáninka aroroitaq mó aninká wánípipeq íre meniqlmena márúniéntéhre. Íné tue tueutaq mó aninká ebeq tubaiqlme tubaiqlmeowe úwe. ⁸ Úwana Sísaga wensabé, Irigúno. Arene máhriq mewe pokúno úwana ⁹ we suansúá kaweragúwana kie irigue wene máhriq mewena pokúwe.

¹⁰ Minayabe Asiu kegá kawerato aninsabé, Iboramé ahrena ahrena wehekáh míre. Arene máhriq mewe nogíneho uwe. ¹¹ Úwana wega sensabé, Íné kaweraintéh áninká, Arene máhriq mewe pokúno teníre úwe. ¹² Úwana sega wensabé, Arene máhriq mewe pokúno teawí ánimé inseboue kasenuwe. ¹³ Áhnte wehekéqká paitió púana Sísá íre ábóra q míowe. Íre ábóra q míonsabe kawerato aninká sensabé, Kaweraintéh ánimé íre tagarióge úwe.

¹⁴ Anehetaq Sísá Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté mátábúrápéq ména kawerato aní tagéna wensabé, Amahnága awaho ani míahne. Mó awahreoura serahninehboq móme íre ahabárúno úwe. ¹⁵ Kawerato aninká pokue Asiu ke tagéna sensabé, Íné kaweraintéh ánimé Sísae teriuwe.

¹⁶ Sísaga ahrena ahrena wehekáh mi aní kaweratsabae Asiu kegá Sísá áwíqnowe. ¹⁷ Áwíqnowana Sísaga Asiu keyábé, Nániboga ahriahri arambehrii puana ínégaakáq arambehriuge úwe. ¹⁸ Sísaga ahrena ahrena wehekáh arambehriúnsabe Asiu kegá abiahsanéra subiq suanéhe iwíáhuwe. Sísaga Manikánsabe, Nániboe atowe. Manikánsabe, Nániboe atonsabe Asiu kegá

mahraréra, Wega, Ínéreq Manikánseq monseráh ánité úye irarime anotahtaq íre kawerire éra suboneheqmúne íwiáhuwe.

Sísaga ehweh ariteyabe éhwéhne.

¹⁹ Sísaga sensabé, Kawerue írátíáthro. Íné wenahninká pehipi íre miraorahuge. Nánibone arambehri tagéna wega mirainserah íné wenahninká mirauge. ²⁰ Nániboga íné wenahninsábé arutaboiraaintena wene sánsá moke teninire. Wega mó kiotaigme arámbéhríákáq sokigi aintankéhe. Minayabe itega áhtenigehe. ²¹ Nániboga puko ke iriwe oganúq sítéhnserah íné wenahninká íwiáhu ke oganúq sitahráhuwe.

²² Nániboga mah kehíná kéhíná íre ehweh aritéhre. Ehweh arámbéhríwé moke íné wenahninsábé, Ehweh arito aintéhre. ²³ Nánibo áwíq pankerera iwíáh iwíáhonserah íné wenahni níwíq ómiga pankerera iwíáh iwíáh aintageheéna ehweh arito aintéhre. Íné wenahninsábé suwahrieh kegá eqmaq núwéh aní Nánibonsabé íre iwíáh iwíáh atáhuwe.

²⁴ Kawerue írátíáthro. Néne ehweh irera íné eqmaq núwéh áninsábé aiq pútare atáh ké oga mérapeq aiq awaq míáhwe. Ínéga se íre ehweh aritaníe. Pukia ánimárí tahnsa méra oganúkue mía míaowe.

Sísaga wehuke sainsuahna éhwéhne.

²⁵ Kawerue írátíáthro. Amahnágaákáq mókakeakáq pusa kégá íné Manikáne ahninkáwáné ehweh iragéhe. Irera oga mía míaiagehe. ²⁶ Nániboga oganúq itahráhinserah íné wenahninká moq oganúq itahráhuwe. Nániboga oganúq sito aintéhre. ²⁷ Nániboga ínénsabe, Are wehukení úkóna aní míahna puah ahababáq keyabé ehweh arito aintéhre.

²⁸⁻²⁹ Mókake ómi pukia ké maisaráhrabeqte kégá néne ehweh iragéhe. Íréhrataq kie irigigehe. Kaweqtaq mía míaó keyábé, Oga mérapeq pokoro aritaníe. Ahababáq aruqaruro keyábé ehweh aritena, Iraipéq pokoro aritaníe. Ínéga iraru éhwéhnsábé íre áhtenoro úwe.

³⁰ Sísaga mó mahraréna, Ínébataq íre miraorahuge. Íre peh morá inénéne iwíáhe. Íné eqmaq núwéh ániné iwíáh írátíó púana kawerue wahnahnarítóge.

³¹ Néne sánsánsábé ínébataq teiútáq tahirímé íre aiq pútare aintáthro teiú irino. (Lo 19.15)

³² Néne arambehriyabé Nániboga teíre. Néne sánsánsábé irari éhwéh aiq pútaq éhwéhne. Mina aiq írátíóge.

³³ Itega wehuke Sóniba eqmaq sutowana wega aiq pútaq éhwéh iraréna néne sánsánsábé teriátáire. ³⁴ Íre peh wehukene ehweh írátíóge. Ite oga mía míaiageheéna mah éhwéh teiúge. ³⁵ Ah tagageheéna áráhmuga téhrehnserah itega íné tagariageheéna Sóniga kaweq éhwéh teiátáire. Mí tanáhráq wene ehwehnta itene irupipeq eyoyó aítaráire.

³⁶ Nániboga miraúno i arámbéhrí mira aruqaruruge. Minayabe Nániboga eqmaq núwéhraq tagariáhwe. Néne arambehriga Sóniga tei éhwéh kiotaikire.

³⁷ Íné eqmaq núwéh aní Nániboga néne sánsánsábé aiq teiátáire. Wene ehweh ite íre írátíáhuwe. Wene auranabiahtapeq íre tagariáhwe. ³⁸ Itega íné eqmaq núwéh áninsábé íre aiq pútare aintáh púana wene ehweh itene irupipeq íre kagaire.

³⁹ Ite oga mérapeq awaq mianeheéq Manikáne sehira sáhnsahwe taga tagowe. Mí sehiránká íné éhweh aiq teíre. ⁴⁰ Aiq teíraq itega ínéba íre séyéonsabé árahue oga mérapeq awaq mianéhbo?

41 Íné anotah niwíq wehukebate íre meanieéna iraruge. 42 Itega Manikánsabe íre irutaboiratáhwe. Minawé aiq tagaríoge. 43 Nániboga íné eqmaq núwéhрана sugaqme ite íre mehweh aintáhwe. Mó aní peh wenáwíqtaq si aní mehweh atáhwe. 44 Mó kegá itensabé iwíáh iwíáh aitaáhsabé iuwahbehre. Manikánka kaweróne aitahnayabé íre arutaboiro puaq árahue ínénsabe aiq pútare aintanéhbo?

45 Ínéga Maniká miéhrapeq ite ehweh aitanae iwíáhiyeho. Mósísiga ite séhréh aitankéhe iwíáhiyeho. Írakaumo. Wene ehwehka ehweh aitankéhe. 46 Mósísiga néne sánsánsabé sehiranue teiuwe. Minayabe itega wensabé aiq pútare atáhtáq tahirímé ínénsabe aiq pútare aintáh irino. 47 Mósísiga teiu sehiránsabé íre aiq pútare atáhsabé ínégá teíu éhwéh árahue aiq pútare aintanéhbo úwe.

6

Sísaga 5 táhúséni (5,000) weh kirabou ehwehne.

(Mátíyu 14.13-21; Máhka 6.30-44; Áríka 9.10-17)

1 Mó tanáhráq Sísaga Kehrari kawéhútaq sípi kéwewena kure seberaebéq pokúwe. Kehrari kawéhúme mó awíq Táibéria kawéhúne. 2 Mitaq Sísaga awahre ke kawerarito púara áhnte kegá tagéra ótaq sansáne éra we kérowe. 3 Sísareq ite we kérahwána kereqka sáwéhrapeq kire mi sawéhráq tútuue miáhwane. 4 Ite Asiu kené sótaikú iahreraq ko tánáhráq táhutahuq né tanáhráq wahtonúwe.

5 Áhnte kegá Sísaba kíúwana tagéna Sísaga Pírípínsabé, Sira kegá tópah nehransabé árahue paiqmaranéhnkono úwe. 6 Sísaga miraína arámpéhri aiq iwíáhéna peh Pírípínsabé áhwárawe tagéna wensabé, Árahue paiqmaranéhnkono éna kasenúwe.

7 Pírípiga wensabé, Áhnte monératé 200 Kína tópah paiqme pehgáritarue sararáhna íre awehraq kanawire úwe. 8 Sísá kéro aní áwíq Ehntaru, Pítane ábákawagá Sísansabé, 9 Mahtaqté ánimái we moberíáh páretiákáq téhtaré páhnikákáq matiéhre. Áhnte ke miáh púana mina abehq náneq tahnsáne úwe. 10 Sísaga ite we kérahwána keyábé, Tútuoro teriéro úwe. Mitaq áhnte ahpépáhq kotaq tútuue míówe. Se peh íregáritaq wehuké 5 táhúséni (5,000) wehuké míówe.

11 Sísaga mi paréti mewena Manikánsabe, Kaweróne atena keqme tútuue míó ke náriuwe. Páreti náriunserahnue pahnikákáq moq náriuwe. Sega táhutahuqsabé suwahbónserahnue náriuwe. 12 Ómiga siyahbankirowana Sísaga ite we kérahwána keyábé, Arahq súéhboq morábí saharáhro úwe. 13 Úwaq itega moberíáh páreti arahqmé airápété téhtaré páhsikéti úsawe obenkiq marahwáne.

14 Míó kega mi otáq sánsá tagéra mahraréra, Marakóipeq tuména Manikánka naho néne ehweh irarína aní eqmaraníe ú anímé Sísá wire uwe. 15 Sísaga iwíáhéna, Sega íné táhtorera ínénsabe, Amahnága itene anotah wahnáh aní miáhno ainteho éna taqnobague webataq sáwéhrapeq pokúwe.

Sísaga káwehu wání abobóráhtaba nogu ehwehne.

(Mátíyu 14.22-33; Máhka 6.45-52)

16 Ío tupekútaq ite Sísá kérahwána kegá káwehu wání áhkórapeq tunse 17 sípi kéweweq kure seberaebéq Kápénéama suwahpeq koneheowane. Penorabeq

Sísaga iteba íre súwe. ¹⁸ Anotah soirírúnka nonaburóróúwe. ¹⁹ Sípiipéq kéq awanká karatáté wání subame kure peh ákáhtaq wahtó kowanana Sísaga iteba wání abobórántaba súwaq tagéq áhrewane. ²⁰ Áhrewanana Sísaga itensabé, Íné úge. Íre áhreoro úwe. ²¹ Itene irupipeq eyoyóéq wensabé, Máho ewanana Sísaga sípiipéq kiasague kirútuue míowe. Kirútuue míotaq ite pokonehe owanarabeq sípiipéq apubúue kowane.

Sísansabé anebahru ehwéhne.

²² Ahbiah tahnsá seberaebéqté kégá iwíáhéra, Inokáh peh morá sípi karáirana Sísaga mipéq íre pokuraire. We kéro kega sebatag mewera pokurowe uwe. ²³ Táibéria marákórápéqté sípiwári kéwewera suwe. Tópah norabeq Sísaga Manikánsabe kaweróne atorabeq mi sípiwári wahtotaq kéwewera suwe. ²⁴ Suwara míó kega Sísansabé anebahréra wereq ite we kérahwána kereq íre míahwanayabé sega Sísaga koraganeheéra mi sípiwári kéwewera Kápénéama suwahpeq pokuwe.

Oga mía mía tahutáhúqsábé éhwéhne.

²⁵ Sega seberaebéq Sísaga tagéra wensabé, Íwáhnoraníno, arahtaq seno uwe. ²⁶ Uwana Sísaga sensabé, Kawerue írátíáhro. Ótaq sansánuraunsabé íre sewe. Peh tópah náíatáugana iyahbankítáinsabé sewe. ²⁷ Karekorahi tahutáhúqsábé íre arambehrioro. Peh oga mía mía tahutáhúqsábé arambehrioro. Mi tahutáhúqmé íné wehukení úku anínká náiníe. Maniká Nániboga omaq intena kaweróne aintéhre úwara

²⁸ sega wensabé, Manikáne arambehriwe aneq miraonehnikono uwe. ²⁹ Uwana Sísaga sensabé, Nániboga íné eqmaq núwéh ánínsabé aiq pútare aintáhmé minawé Manikáne arambehri wire úwe.

³⁰ Úwara sega wensabé, Itega arensabé aiq pútare atanéhboq aneq otáq sánsá mirainibo? ³¹ Manikáne ehwehniká mahraréna, Sega nageheéna wega íópeqté tópah náriuwe íre.

(Kisim Bek 16.4)

Mína únserah iteinahbúréhga uworapeq pehipi ko topáh nowe. Minayabe arega aneq otáq sánsá mirainibo uwe.

³² Uwana Sísaga sensabé, Kawerue írátíáhro. Mósísiga íópeqté tópah íre náriuwe. Nániboga aiq pútaq íópeqté tópah náire. ³³ Manikáne tópah, íópeqté tópah márúnáíúnká mah kehíná kehíná oga míahrahowe úwe.

³⁴ Úwara sega wensabé, Mi topáh náí nánínuo uwe. ³⁵ Uwana Sísaga sensabé, Íné oga mía mía topáh múge. Ínéba sira kewé mó íre sirupibiinawire. Ínénsabe aiq pútare aintáh kewé mó íre tahbobóoneherawoe.

³⁶ Itega íné tagéq ínénsabe íre aiq pútare aintáhwe teiewóge. ³⁷ Nániboga nánina kegá ómi ínéba sighehe. Ínéba sira kewé íre kaqsuaníe.

³⁸ Íre ínénéne iwíáh peh íné eqmaq núwéh áníné awahbeh árámbéhrí mirainíeéna íópeqté tumióge. ³⁹ Íné eqmaq núwéh ánínká teniena, Náwéna ke taqnobagiyehboq kawerue wahnahnatawéwahnó. Anehe tanahráqmé náwéna ke iriwe oganúq sito íre. ⁴⁰ Nániboga teniena, Are nénahni tagéra aiq pútare atáh kewé oga mérapeq awaq miagéhe íre. Tenínsabé mi kewé anehe tanahráq iriwe oganúq sitanauge úwe.

⁴¹ Sísaga, Íné íópeqté tumió tópah múge únsabe Asiu kegá sibiahnsa atera seye ehmuníq éhmúníruwe. ⁴² Ehmuniq éhmúnírera, Ehweh teí ání wenáwíq Sísaga wire. We Sósépane ahninkáwá wire. Wenanoibo tagariona akéq móye. Amahnága wega, Íné íópeqté tumióge irarime árahinsabébo uwe.

43 Uwana Sísaga sensabé, Iteite abiahnsanue ehmuniq éhmúniriyeho.
 44 Wehukega pehipi ínéba íre sighe. Peh Nánibo íné eqmaq núwéh ánínká sabiri kegá ínéba sighe. Mi kewé anehe tanahráq iriwe oganúq sitaníe.
 45 Manikáne ehweh iraru kene sehiranka mahraréna,
 Manikánka ómi síwáhnorinkehe íre.
 Nániboga síwáhnori ehwéh írah kegá ómi ínéba sewe. *(Aisaia 54.13)*

46 Mah kehiná kéhínánká Nánibo íre tagahwe. Íné, Maniká míéhrabeqte ánínká ínébataq Nánibo tagaraue. 47 Kawerue írátíáhro. Ínénsabe aiq pútare aintáh ké oga mérapeq aiq awaq miáhwe. 48 Íné oga mía mía topáh múge. 49 Pehipi ko topáhmé iteinahbúréhga uworapeq méra naruera íre oga mía pehipi pukuwe. 50 Íópeqté tópáh tumiónsábé nehra kegá íre pukigehe. 51 Íné íópeqté oga mía mía topáh múge. Íné nehra kegá oga mía míaiagehe. Mah kehiná kéhíná oga mía míaiagehéna íné pukinie. Minayabe náíéna topáhmé néne níwaq mire úwe.

Sísaga wene korahqkakáq awaqkakaqsábé irarú ehwehne.

52 Asiu kegá seyensabé ehwehéra, Mah aniné awaqme árahue náinkéhbo uwana 53 Sísaga sensabé, Kawerue írátíáhro. Íné wehukení úku aniné korahqkakáq niwaqkakáq peh áwé tagah kegá oga mérapeq íre awaq miáhwe. 54 Néne korahqkakáq niwaqkakáq nah kegá oga mérapeq aiq awaq miáhwe. Mi kewé anehe tanahráq iriwe oganúq sitaníe. 55 Oga mía mía tahutáhúqmé néne korahqkakáq niwaqkakáq míre. 56 Néne korahqkakáq niwaqkakáq nah kegá ínéba mía míawe. Ínéga seba mía míauge.

57 Íné eqmaq núwéh aní, Nánibo oga mía míai puana íné moq oga mía míauge. Íné oga mía míauserah íné nehra kegá oga mía míaiagehe. 58 Íné íópeqté tú tópáh íre iteinahbúréhga no naneq tahsáne. Segá pehipi ko topáh naruera íre oga mía míawe. Íópeqté tú tópáh nehra kegá oga mía míaiagehe úwe.

59 Sísaga mi ehwéh Kápénéáma suwahpeq Asiu kené momiwí nahtápéq síwáhnortúwe.

Sísawe oganúq itahráhi ehwéhnkákáq áníne.

60 Áhnte we kéro kega mi ehwéh irera seye náhenéra, Minawé anotah pagégé éhwéh míre. Inseréhga iragéhbo uwe. Inseréhga iragéhbo éra ehmuniq éhmúniruwana 61 Sísaga wene arupipeq sene ehweh irena sensabé, Amahnága teiú éhwéhnsábé iuwahrieho? 62 Íné wehukení úku anínká túrabeq mó kionaq tagéq aneq iwíáhonehbo? 63 Manikáne Awanka oganúq ítéhre. Peh wehukega íre miraorahowe. Teiú éhwéhnsábé Manikáne Awanka oganúq ítéhre. 64 Ite mó kegá aiq pútare aintáhwaqme mó kegá íre aiq pútare aintáhwe úwe.

Sísaga wene arupipeq wensabé íre aiq pútare átó kereq wene naruo kowerranaú anínseq tagario púana mi ehwéh irarúwe. 65 Sísaga sensabé, Minayabe mah ehwéh teiewómé wehukega pehipi ínéba íre sighe. Peh Nániboga sabiri kegá ínéba sighe úwe.

66 Úwara áhnte we kéro kega Sísá auwera mó íre kérowe. 67 Sísaga ite airápété téhranité kérahwána keyábé. Ite moq nuweq pokonehbo úwe.

68 Úwana Sáímóni Pítaga wensabé, Itene Wahnahno, inseba pokonehknono? Arene ehwehnka oganúq itahráhire. 69 Are Maniká míéhrabeqte kaweqtaq mía míána aní móne. Aiq tagarione. Minayabe aiq pútare atone úwe.

70 Úwana Sísaga itensabé, Ite airápété téhranité omaq itaráuge. Ite miáhrabeqte ání owainawane anine úwe. 71 We Sáimóni Ísikáriótine ahninkáwá Súrásansabé irarúwe. We airápété téhranité míórabeqte ánínká Sísane naruo weba koweriranaúwe.

7

Sísaga mó ke táhutahururabeq koragó ehwehne.

1 Asiu kegá Sísá subiyehoéna wega Súría marákórápéq íre kuriá peh Kehrari marákórápéq mó ke suwahpeq mó ke suwahperue ah noguwe. 2 Asiu kegá saqmaq saqmaq nahmarí pearera táhutahuru tanáhráq áhnlbóránúwe. 3 Wenábáqmarinká Sísansabé, Ómi are kéréh kégá arene arambehri taganehboq mahtaq sue Súría marákórápéq pokúno. 4 Arega anotah aní míankehboq kopípéq arambehriinehboq ábóraq arambehriúno. Arega ótaq sansá mirainaraq mah kehiná kéhíná kosokigiúno uwe. 5 Wenábáqmarinká Sísansabé íre aiq pútare ató púara mi ehwéh iraruwe.

6 Sísaga sensabé, Amahnága íné anotah aní míó tánáhráq íre suríéhre. Ahriahriwe itene tanáhráre. 7 Ahbabáq kehinánká itensabé suwahbehre. Sene ahbabáqsabe teriu púana ínénsabe suwahriehre. 8 Iteite táhutahururabeq pokurero. Íné anotah aní mé tanáhráq íre suríéh púana táhutahururabeq amahnága íre pokinie 9 éna Kehrari marákórápéq peh mitaq míowe.

10 Táhutahururabeq wenábáqmarinká kuwana Sísaga epéráhpérué mitaq suena Sarúsarama suwahpeq táhutahururabeq pokúwe. 11 Sísansabé anebahréra Asiu kegá táhutahururabeq mó kebá mó kebanue kasenéra, Sísá eheq míehro éra kasenuwe. 12 Míó kega Sísane sánsánsabé ehmuníq éhmúnírera mó kegá, We kaweq aní míre uwara mó kegá, Írakaumo. We péhe aní míre uwe. 13 Se Asiu kené wahnahmarínsabé áhreu puara Sísá éhweh íre pahsúowe.

14 Táhutahuru tanáhráq ákáhtaq parabagútaq Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wíráípéq kibekéna síwáhnorúwe. 15 Síwáhnorúwara Asiu kegá áhtenéra mahraréra, Íre sigarue tagaríéh aní míre. Árahue ahtebia aní úkurairo uwe.

16 Úwana Sísaga sensabé, Ínéga iwáhnoru ehwéhmé íre ínébataq néne iwíáhe. Mina íné eqmaq núwéh aníné iwíáh wíre. 17 Ínéga iwáhnoru ehwéhmé Manikáne iwíáhbópoq peh ínébataq néne iwíáhbópoq teiúge iwíáho? Manikáne arambehriyabé arutaboírana mirainauge iwíáhi anínká néne ehwehme íre peh ínénéne iwíáh peh Manikáne iwíáh wíre ue tagariankehe. 18 Wewene ehweh síwáhnori anínká wewensabé iwíáh iwíáhíwe. Eqmaq núwéh anínsabé iwíáh iwíáh atónsábé íre péhenia peh aiq pútaríahnsanuge.

19 Manikánka sehgióro ú ehweh Mósísiga naho teiu mino. Mi ehwéh ite íre íráhwe. Amahnága íné nubiúq sueyabe ite aneqsabé iuwahbehro úwe. 20 Úwara míó kega wensabé, Owainawanka arene arupipeq míéh púah wega inserahni iwíáhóne. Are subiq suaneheme inseréhga irareo uwe.

21 Úwana Sísaga sensabé, Ahrena ahrena wehekáhtáq íné peh morá ótaq sansánunsabé ite iwíáh kikirowe. 22 Mósísiga naho káriq animáigáúné síú amurúwe sansa teiuwe. Íre Mósísiga peh iteinahbúréhga mi sansá áhwárarówe. Ite ahrena ahrena wehekáh mi sansámé mira aruqaruowe. 23 Mósísiga sehgióro ú ehweh anterúéhneho éq itega mi sansá ahrena ahrena wehekáhnkákáq mira aruqaruowe. Mira aruqaruome ínéga ahrena ahrena wehekáh wehukení kaweratáraunsabé árahinsabé abiahnsa aintaho.

24 Apubúue tagéq íre kaweq iwíáhéq ehweh aintaho. Peh tábúsoqme iwíáhue tagéq irarero úwe.

Sísa inseboue kabaru ehwéhne.

25 Táhmaro Sarúsarama suwahpeqte kégá kasená, Sega subiq suaneherao animé mah anípo? 26 Wega mahta q ábóra q síwáhnorirara wahnah kegá peh túbáh agowe. Túbáh agonsabé mah animé wehuke merirena kaweriritankeheéna Manikánka omaq ato aní míre iwíáhowapómo. 27 Mi aní wenawahpeq aiq tagarione. Manikánka omaq ato anínká sínaraq wenawahpeq ómiga íre tagariagehe uwe.

28 Uwana Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh tápéqté mátábúrápéq Sísa síwáhnorena anotahta q mahraréna, Itega iné tagarione éq nánuwahpeq tagariáhwe. Iné tutaume íre inébatá q néne iwíáhga tutaugé. Iné eqmaq núwéh ání we aiq púta q aní míéhraq itega we íre tagariáhwe. 29 We míéhra beqte tutaugana wega iné eqmaq núwéh púana inéga we aiq tagarióge úwe.

30 Uwara sega wene ehweh irera iwíáhéra, We táhtoranéhe uwe. Sísa pukú tanáhráq íre surio púara sega peh áwé tagowe. 31 Áhnte míó kega, Sísansabé aiq pútare atówe atera mahraréna, Sísa áhnte otá q sánsá mirai puana Manikánka omaq ato anínká sínaraq wega miráina sansánká Sísa miraurai otá q sánsá kiotaikinabo uwe.

Sísa táhtoranehéra párisiwarí eqmaq súo ehwehne.

32 Soruparió kega Sísa arambehriyabé ehmuniq éhmúníruwara Péhrasi kegá írówe. Manikáne ehweh mibe q mahbe q arítáh kéreq Péhrasi kereqka Sísa táhtoranehéra sene párisiwarí eqmaq súówe. 33 Sísa mahraréna, Iteba wahto tanáhrá q ména anehe iné eqmaq núwéh ánípá pokinie. 34 Itega iné ninebahrirataqmé íre taganeheqmóe. Iné pokonarabe q ite íre kioráhowe úwe.

35 Úwara Asiu kegá seye mahraréna, We ehé q pokinabo? Ite anebahré q we íre tagahrahúnarabe q ehé q? Mó nahnsó suwahpeqte Asiu kébá pokinabo? Kárikí ehwéhno ke suwahpeq pokue síwáhnorinabo? 36 Ite iné ninebahrirataqmé íre taganeheqmóe ire. Wega irarime íre iahtebóna ehwéhne. Iné pokonarabe q ite íre kioráhowe ire. Wega irarime íre iahtebóna ehwéhne. Mi ehwéhme aneq ehwéhpómo uwe.

Oga mía mía aráhnónsábé éhwéhne.

37 Mí tahutáhúre tanáhrá q anehete wehekáh tánáhrá q anota h tanáhráre. Mí wehekáh Sísa iriwe ména anotahta q mahraréna, Ite tahbobóinara q inéba sure sewe nahro. 38 Inénsabe aiq pútare aintáh kéné sirupipe q oga mía mía aráhnó tueruenawire. Manikáne ehwehka irarinserah sirupipe q oga mía mía aráhnó tueruenawire úwe.

39 Mah ehwéhnúme Sísa Manikáne Awansabé irarúwe. Sísa Maniká mírabé q íre kirio púana Manikáne Awa íre eqmarowe. Sísa iwíáhéna, Nániboba pokonara q inénsabe aiq pútare aintáh kébá Manikáne Awa kieqmaranie iwíáhúwe.

Sísansabé íre peh morá iwíáhunsabé éhwéhne.

40 Míó kega wene ehweh irera táhmaroga mahraréna, Manikánka naho néne ehweh irarina aní eqmaranie ú animé we wire uwe. 41 Mó kegá mahraréna, Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna peh morá ání omaq atowe. We mí aní míre uwara mó táhmaroga mahraréna, Manikánka omaq ato aní íre Kehrari marákórápéqté ání míre. 42 Manikáne ehwehka

mahraréna, Manikánka omaq ato anímé Tébiti kahnáh ání míre. We Tébitine marakórapeqté Pétáriéma suwahpeqte ání míre ire. (*Buk Song 132.11; Maika 5.2*)

Manikáne sehiranka aiq mahrari mino uwe.

⁴³ Sísansabé mó kegá mó iwíáhuwara mó kegá mó iwíáhuwe. ⁴⁴ Táhmaro kegá táhtoranéhe iwíáhéra ire táhtosa pehragowe.

Wahnah kereqka ire aiq pútare atáh éhwéhne.

⁴⁵ Eqmaq súo parísiwárínká Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Péhrasi kereqpa kouwekuwe. Kouwekuwara sega sensabé, Aneqsabé Sísá ire meqmeq seo uwe. ⁴⁶ Uwara párisiwarínká sensabé, Wega irari éhwéhnká moke mó kené ehweh kiotaikire uwe.

⁴⁷ Uwara Péhrasi kegá párisiwarínsabé, Itega moq wene péhe éhwéhnsabé aiq pútare ataho? ⁴⁸ Wahnah kereq ite Péhrasi kereqka wensabé ire aiq pútare atona wino. ⁴⁹ Manikáne sansá ire írátíáh kégá sebatag Sísansabé aiq pútare atáhwé. Mi ke iraipéq pokoneherao ke wóe uwe.

⁵⁰ Níkoríma, menah tanahráq Sísaba sú anínká we Péhrasi anínéna we-nawahrah Péhrasi keyábé mahraréna, ⁵¹ Manikánka sehgióro ú ehwehnká anereiro? Wehukení pehipi ehweh ato iro? Írakaumo. Ebeqme wehukeníne ehweh ireq wene arambehri tagaríáhro. We ahbabárinaraq anehemé ehweh ato ire úwe.

⁵² Úwara sega wensabé, Are moq Kehrari marakórápéqté ánípo? Manikáne ehweh púkuipéq kabarue tagáhno. Manikáne ehweh irare kegá Kehrari marakórápéqté ire séyéowe ⁵³ [éra sene nahtapeq abae aguwe.

8

Ahbabáq ini Sísaba meqme ku ehwéhne.

¹ Sísaga Óriwi sawéhrápéq pokúwe. ² Ahbiahipeq Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq kibekúwe. Kibekúwara ómi mío kega weba suwana wega tútuue ména síwáhnoro. ³ Mósísiga sehgióro ú ehweh síwáhnoro kereq Péhrasi kereqka ahbabáq ini sabiruera meqmera wehekeq ákáhpi móátówe. ⁴ Móátéra Sísansabé, Íwáhnoraníno, mah iní mó wehgá abariiraq tagéq táhtoqme meqme sune. ⁵ Mósísiga sehgióro ú ehwehnká mina tahnsa ahbabáq inínsó ebahtaté tuparuqme subiq súáhro ire. Arewe aneq iwíáhono uwe. ⁶ Sísaga ire tábúsoqme irarinaráqmé wensabé ehweh ataneheéra áhwárawe tagéra kasenuwe.

Kasenuwana Sísaga taebewe ayahnkaratáté obe marakórácq sehiranúwe. ⁷ Segá mó kasenag mó kasenaruwana Sísaga iriwe ména sensabé, Íre ahbabári anínká ebeqte ébáh mewe tuparuankéhe ⁸ éna mó taebewe ayahnkaratáté marakórácq sehiranúwe. ⁹ Mitaq mío kega wene ehweh irera aboawah weh ebeq mótaq mótarue pokuwe. Ómiga Sísá auwera pokuwana Sísaga tútuue míorabeq peh morá mi inínká iriwe míowe.

¹⁰ Sísaga iriwe ména mi inínsabé, Are meqmera se ke eheq míaho? Segá ire ehweh ataho úwana, ¹¹ Írakaumo úwe. Írakaumo úwana Sísaga wensabé, Inéga moq ire ehweh ataníe. Pokéwahnó. Mó ahbabárinehboq kaweqtaq míahnó úwe.]

Sísá téhrehnka inserahni anínsabé éhwéhne.

12 Sísaga sensabé mó mahraréna, Mah kehiná kéhíná míáhrabeq téhrehnka inserahnu aní múge. Íné séniréh ánínká íre sunkíkírirabeq nogena peh kaweqtapéq téhrehabeq noginkéhe úwe. 13 Úwara Péhrasi kegá wene ehweh irera wensabé, Arerensabé iraréne. Arene ehweh íre aiq pútaq ehwéhne uwana

14 Sísaga sensabé, Néne sánsánsabé irarume aiq pútaq ehwéhnuge. Íné tutaurabeqkákáq íné pokinieurabeqkákáq tagarió púana aiq pútaq ehwéhnuge. Íné tutaaurabeqkákáq íné pokinieurabeqkákáq íre tagariáhwe. 15 Wehukeníká iwíáhinserah iwíáhéq ehweh aintáhwe. Ínéga amahnága moke wehukéyabé íre ehweh aitóge.

16 Ínéga ehweh aítáhnaraq tábúsoqme ehwéh aitaníe. Nánibo íné eqmaq núwéh ánínká ínéba mía míai puana íné íre ahbabáq iwíáhorahéna peh tábúsoqme ehweh aitaníe. 17 Ítega, Manikáne ehweh sehgiune eme mi ehwéhnká mahraréna, Téhranítégá morá éhwéhnyana sene ehweh aiq pútaq ehwéhne íre. 18 Néne sánsánsabé teiúgana Nánibo, íné eqmaq núwéh ánínká moq néne sánsánsabé teire úwe.

19 Úwara sega wensabé, Arenabo eheq míehro uwana Sísaga sensabé, Ínéreq Nániboreq íre tagariáhwe. Íné tagariáhtáq tahírímé Nánibonkakáq tagariáh irino úwe. 20 Mí ehwéh Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq sene móne maqmaru paqnáh wahtotaq Sísaga síwáhnorúwe. Íre we puké tanahráq púara mó kegá we íre táhtoqmera móátówe.

Sísaga, Íné pokinieurabeq íte íre kioráhowe ú ehwehne.

21 Sísaga Péhrasi keyabé mó mahraréna, Íné pokinie. Ítega íné ninebahréq itene ahbabáqkakaq pukoneheqmóe. Íné pokinieurabeq itega íre kioráhowe úwe. 22 Úwara Asiu kegá seye náhenéra, Íné pokinieurabeq itega íre kioráhowe íre. Árahinsabé mí ehwéh irariro? Wewega wewe subiqmena pukinabirapómo uwe.

23 Uwana Sísaga sensabé, Íte mahtaqté ké wóe. Íné íopeqté ání múge. Íte mah marákóipéqté ké wóe. Íné íre mah marákóipéqté ání múge. 24 Ítene ahbabáqkakaq pukoneheqmóe teiúge. Ínénsabe áwahe aní míreue íre aiq pútare aintéhrataq itene ahbabáqkakaq pukoneheqmóe úwe.

25 Úwara sega wensabé, Are insebo uwe. Are insebo uwana Sísaga sensabé, Íné tei teinu aní múge. 26 Ítega miraonsabé áhnte ehwéh kéhre. Áhnte ehwéh aítahráhuge. Íné eqmaq núwéh ání aiq pútaq aní mía míai puana mah kehiná kéhíná wega teni tenini ehwéh teiúge úwe. 27 Sísaga Maniká Wenabonsabé teriúwara míó ke íre írówé.

28 Sísaga sensabé, Ítega íné wehukení úku aní awankátaq táhpawe pankeréhrataq íné wenahni míre éq ahtebagehe. Íre ínénéga iwíáhéna iraruge. Peh Nániboga teninsabé teiúge. Minaakaq ahtebagehe. 29 Íné eqmaq núwéh ánínká ínéba mía míaire. Ínéga we awahbeh arámbéhrí kawerue mira aruqarurunsabé wega íre nuwena pokire úwe. 30 Mí ehwéh irarúnsabe áhnte míó kegá wensabé aiq pútare atówe.

Aiq pútaq ehwéhnká soraq iuwankéhe i ehwéhne.

31 Wene ehwehnsabé, Aiq pútaq ehwéhne atówana Sísaga sensabé, Ítega néne ehweh págegeue ambubu atíéhraqmé peh mí tanáhráq aiq pútaq íné

séniráh ké míagehe. ³² Íné séniréhraq aiq pútaq ehwéh ahtebehrana mi ehwéhnká soraq iuwankéhe úwe.

³³ Úwara sega wensabé, Ite Ébárahma kahnáh mionara mó kegá náhgáqtate íre iyarówe. Minayabe ite soraq iuwankéhe irarenawe árahinsabé irareno uwe.

³⁴ Uwana Sísaga sensabé, Kawerue írátíáhro. Ahbabáq aruqaruro ke sene ahbabáqka iyaréhre. ³⁵ Ahbabáqka iyaréh kégá Nánibone nahtapec íre míahrahowe. Írakaumo. Peh morá wene animárínká mía míaoewe. ³⁶ Íné Manikáne ahninkáwágá pugeq iuwáhnaraq ahbabáqka mó íre iyarahráhire.

³⁷ Íné tagariómé ite Ébárahma kahnáh míahwe. We kahnáh méq itene irupipeq néne ehwehka íre kagai puaq itega íné nubonehe íwíáhowe. ³⁸ Nániboga íné sokigi anínsabé teiúge. Itewe iteriboga íwáhnori sansá mira aruqarurowe úwe.

Owainawane sánsánsabé éhwéhne.

³⁹ Péhrasi kegá Sísansabé, Ébárahma iteribo wire uwe. Uwana Sísaga sensabé, Ite Ébárahmane animári míáhtáq tahirí wene sánsá mirao irino. ⁴⁰ Aiq pútaq ehwéh Nániboga teni tenini ehwéh teiúgaq itega íné nubonehe íwíáhowe. Itega mira onserah Ébárahmaga íre miraúwe. ⁴¹ Iteriboga mira aruqarurinserah miraowe úwara sega wensabé, Iteinoréh ahbabáq ininsó míahwe íwíáhono? Iteribo íre áhnte, peh morá Manikáne uwana

⁴² Sísaga sensabé, Maniká Iteribo iraq tahirímé ínensabe irutaboiraintáh irino. Maniká míéhrabeqte tumióge. Íre néne íwíáhga tumióge. Manikánka eqmaq núwátáirana tumióge.

⁴³ Néne ehweh árahinsabé íre iraho? Itega néne ehweh iuwahrieh puag íre íráhwe. ⁴⁴ Ite owainawane animári móe. Owainawanka ahbabáq sansansabé awahbehnerah itega wene sánsá miraéyabe iuwahbehre. Áwahewé we mó ke subiq suo ani míowe. We íre aiq pútari aní míéh púana péhe éhwéh tei teinire. Wega péhe áni ména péhe sánsá áhwáro púana péhe éhwéh tei teinire. Wene sánsáne.

⁴⁵ Íné aiq pútaq ehwéh teiúnsabé itewe íre aiq pútare aintáhwe. ⁴⁶ Íné ahbabáq aní míre irarénawe insega irariro? Íné aiq pútaq ehwéh teiúme aneqsabé íre aiq pútare aintaho? ⁴⁷ Manikáne animárínká wene ehweh íráhwe. Ite íre wene animári míáh púaq wene ehweh íre íráhwe úwe.

Sísaga, Ébárahma íre míotaq míáhwa aní múge ú ehwehne.

⁴⁸ Asiu kegá wensabé, Are Sámária marákórápéqté aní míahnana owainawanka arene arupipeq míéhre. Aiq pútaq ehwéh irarúne uwana

⁴⁹ Sísaga sensabé, Nirupipeq owainawa íre míéhre. Nánibonsabé iwíáh íwíáhugaq itega ínensabe íre kaweq ehwéh aintáhwe.

⁵⁰ Anotah aní míómé íre ínénéne iwíáhe. Nánibo mah kehíná kéhíná saraq-marahna aninká wewega anotah aní míahno aintéhre. ⁵¹ Kawerue írátíáhro. Néne ehweh irera néne sánsá sehgíra kewé íre pukigehe úwe.

⁵² Úwara Asiu kegá wensabé, Owainawanka arene arupipeq míéhraq amahnága aiq tagarione. Néne ehweh irera néne sánsá sehgíra kewé íre pukigehe eno? Ébárahmareq Manikáne ehweh iraru kereq ómi puku mino.

⁵³ Ébárahma iteribo pukúnsabe arega, Íné Ébárahma kiotaqme aní míóge iwíáhono? Are iwíáhónawe inseúge iwíáhono uwe.

⁵⁴ Uwana Sísaga sensabé, Ínéga ínénénsabe iwíáh iwíáhutaq tahirímé mina abehq náneq úki irino. Nániboga ínénsabe iwíáh iwíáh aintéhre. Nánibo itene Manikáne eme ⁵⁵ itega we íre tagariáhwe. Ínéga we tagarióge. Ínéga we íre tagarióge teiútáq tahirímé íné ite tahnsá péhe ání míó irino. Ínéwé we aiq tagarióge. Wene ehweh irena wene sánsá mira aruqaruruge.

⁵⁶ Iteinahbú Ébáráhmaga íné tanáhráqsábé iwíáhue níwénunéna iwíáh iwíáhuwe. Anehe íné tagéna wene arupipeq eyoyóuwe úwara ⁵⁷ Asiu kegá wensabé, Are íre abowah weh míahna puah Ébáráhmawe árahue tagariahno uwe. ⁵⁸ Uwana Sísaga sensabé, Kawerue írátíáhró. Ébáráhmawe íre míotaq míahwa aní múge úwe.

⁵⁹ Mí ehwéh írera sega ebahtaté tuparuqme subiq suaneheéra mí ebáh kabarue meyówe. Meyówana Sísaga taqnobague Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté tueyokúwe.

9

Aura pira ání kawerato ehwehne.

¹ Sísaga ah nogutaq aura pira ání, ítaq mahbí tagówe. ² Wenanoga maqmio-taq aura pira ání maqmarowe. Ite we kérahwána kegá Sísansabé, Íwáhnoraníno, wenanoga aura pira ání maqmaronsabe insega ahbabáruo? Aura pira ánínká ahbabáruo? Wenanoiboga ahbabáruyao? Insega ahbabáruo kasenowane.

³ Kasenowanana Sísaga itensabé, Íre wereq wenanoiboreqne ahbabáqsabe aura pira ání míéhre. Itega Manikáne arambehri tagageheéna we aura pira ání míéhre.

⁴ Íné eqmaq núwéh áníné arambehri téhrehtaq miraonehe. Penkínaraq ómiga íre arambehriorahúne. ⁵ Ínéwé mah marákó marákó mé tanahráqmé mah kehíná kehíná míáhrabeq téhrehnka inserahnu aní múge úwe.

⁶ Miraréna marakóraq tehqniarena wene ayahnkaratáté marakó abiróuwana seraweh úkúwe. Mí seráwéhraté aura pira áníné aurátaq abaq marena ⁷ wensabé, Síróáma kawéhúpípéq móbabeq paberúno úwe. Sene ehwehme Síróámawe eqmaréh ání míre. Móbabeq paberúno úwana wega pokue móbabeq paberúwana wene aura kaweragúwana kouwekúwe.

⁸ We aura pira ání míotaq ineh inehúwara wenawahrahreq mó kereqka taga tagauwe. Wega kouwekútaq mí kegá aura kaweragú aní tagéra mahraréna, Mí anímé tútuue ména ineh inehi anímé webo kasenuwe. ⁹ Mó kegá, We wire uwara mó kegá, Írakaumo. Peh we tahnsá ání míre uwe. Uwana mí anínká mahraréna, Ite irare anímé íné úge úwe.

¹⁰ Úwara sega wensabé, Arene aura árahue kaweragirowana ¹¹ wega sensabé, Sísae ue áwirató anínká serawehtaté niurapi abaq intena ínénsabe, Síróáma kawéhúpípéq móbabeq paberúno tenírana móbabeq paberugana niura kaweragire úwe. ¹² Úwara sega wensabé, We ehq míéhro uwana, Íné íre tagarióge úwe.

Sísaga kaweratomsabe Péhrasi kegá ehwehu ehwéhne.

¹³ Sega aura kaweragú aní meqmera Péhrasi kebá móátówe. ¹⁴ Sísaga seraweh mirarena wene aura kawerato tanáhráq ahrena ahrena wehekáhne. ¹⁵ Péhrasi kegá aura kaweragú anínsábé kasenéna, Arene aura árahue kaweragirowana wega sensabé, Serawehtaté niurapi abaq intéhrana pabeq paberugana amahnága niura kaweragire úwe.

16 Úwara mó Péhrasi kegá mahraréra, We ahrena ahrena wehekáhté sánsá anetanibo íwíáhi puana we íre Manikánka eqmaréh aní míre uwe. Uwara mó kegá mahraréra, We ahababáq aní tahirímé mina tahnsa ótáq sánsá árahue mirai iripo uwe. Mó kegá mó íwíáhuwara mó kegá mó íwíáhuwe.

17 Sega aura kaweragú anínsábé mó kasenéra, Arene aura kaweratéh anínsábé, Arega aneq íwíáhono uwana, We Manikáne ehweh irari aní míre úwe.

18 Sísaga aura pira aní kaweratonsabe Asiu kegá íre aiq pútare ató púara wenanoibo akéqsábé síáhrabue kasenuwe. 19 Kasenéra, Mah aní itenahnipo? Maqmiónaraq aura pigúo? Amahnága wene aura árahue kaweragi uwe. 20 Uwara wenanoiboga sensabé, We itenahni míre. Teh maqmarahwáyataq aura pira aní maqatahwáye. Mina aiq tagarioye. 21 Amahnága we tagahrahinsabé íre tagarioye. Wene aura kaweratéh aní íre tagarioye. Wensabé kaseniranao. We anonani púana irarerahire uye.

22 Wenanoibo akéqká Asiu keyábé áhreuya puara mi ehwéh iraruye. Wene aura íre kaweragútaq Asiu kegá sío síoéra, Sísawe aiq pútaq ite meirena kaweraitankeheéna Manikánka omaq ato aní míre atáh ké momiwí nahtápéqté kaqsuanéhe uwe. 23 Minayabe wenanoibo akéqká Asiu keyábé, We anonani míre. Kaseniranao uye.

24 Asiu kegá aura kawerato anínsábé mó áhrabéra wensabé, Peh morá Manikánsabe íwíáh íwíáh ato. Ite tagarionawe arega iraréna anímé ahababáq aní míre uwe. 25 Uwana wega sensabé, We ahababáq anipómo. Íné íre tagaríoge. Íné aura pira aní mía míaugana amahnága néne niura kaweraintéhre. Peh mina aiq tagaríoge úwe.

26 Úwara sega wensabé, Wega aneq miratehro? Arene aura árahue kaweratehro uwe. 27 Uwana wega sensabé, Métáq teiúgaqme íre íráhwe. Mónkakáq aneqsábé teininkono? Ite moq we kéranéhbo úwe.

28 Úwara wensabé ehweh atera, Are we kérahna aní míahnaq ite Mósísi kérona animári múne. 29 Manikánka Mósísi ehweh teawuwaq aiq írátione. Arega iraréna anímé eheqte anipómo. Ite íre tagarione uwe. 30 Uwana wega sensabé, Wenawahpeq íre tagaríáh ánínká niura kaweraintéhnsabé áhtené sansane. 31 Manikánka ahababáq kene ehweh íre íréhre. Manikánsabe íwíáh íwíáh atáh kéwé Maniká awahbeh arámbéhrí sehgió kéwé Manikánka mi kené ehweh íréhre. Mina aiq tagarione. 32 Naho mó kegá aura pira aníné aura íre kaweratowe. 33 Néne niura kaweraintéh aní Manikánka eqmaréh aníne. We peh wehukení tahirímé niura íre kaweraintahráhi irino úwe.

34 Úwana sega wensabé, Are ahababárorabeqte aní móne. Árahue íwáhnorinibo éra we momiwí nahtápéqté kaqsúowe.

Kaweragú anínká Sísansabé aiq pútare ato ehwehne.

35 Sísaga we kaqsue ehweh irena mi aní tagéna wensabé, Wehukení úku anínsábé aiq pútare aintahno úwana 36 wega Sísansabé, Are wehukení úkóna anípo? Arensabé aiq pútare ataníboq tenio úwe. 37 Úwana Sísaga wensabé, Arega íné wehukení úkurau aní aiq tagáhne. Amahnága ehweh teawú aní íné úge úwe. 38 Íné úge úwana wega Sísansabé, Néne Wahnah mone. Arensabé aiq pútare atóge éna íwíáh íwíáh atowe.

³⁹ Sísaga mahraréna, Wehuke saraqmaranieéna marakóipeq tumíarauge. Tumíaraunsabé aura pira kégá tagariagehe. Ite aiq tagarione íwíáho ke íre tagariahraho ke úkigehe úwe.

⁴⁰ Úwara Sísareq míó Péhrasi kegá wene ehweh irera wensabé, Ite moq íre tagariahraúna keabuno uwe. ⁴¹ Uwana Sísaga sensabé ite aura pira ké miáhtáq tahirímé itene ahbabáq íre kaga irino. Itega tagarione ensabé itene ahbabáq peh kagaire úwe.

10

Sipisípiqsabé pabeqme ehwéhne.

¹ Sísaga mó mahraréna, Kawerue írátíáhro. Sipisípiqmarí kaegaeorabeqte ónsarápéq íre ségia móbeq séogesáhago kewé se aebó kéera subónehboq náio e ke wóe. ² Onsarapéq séyéi animé we sipisípiqmariné wahnah mire.

³ Sipisípiqmarínká wene ehweh íráhwana méhpehte wáhnáhnká onsa siaréhre. Sene wahnahnka wene sipisípiqmarínsabé sensíwírué síáhrabéna ebeq túirara anehe tueráhwé.

⁴ Wene sipisípiqmarí máhpeq moke tuesday we ebeq pokirara wene ehweh íráh púara anehe kaqme kéráhwé. ⁵ Se mó aní íre kéráhwé. Wene ehweh íre íráh púara áhreéra kobeq séberowe úwe.

⁶ Sísaga mi pabéqmé éhwéh síwáhnorúwara míó kega mi ehwéhnsabé íre ahtebowe.

⁷ Sísaga mó mahraréna, Kawerue írátíáhro. Íné sipisípiqmarí kaegae-orabeqte ónsá uge. ⁸ Íné mahta q íre miáhwataq su kewé se aebó ké éra subónehboq náio e ke wóe. Sipisípiqmarínká sene ehweh íre írówe. ⁹ Íné onsa uge. Manikánka ínébansabé kira ke kaweraritankéhe. Kaweraritahnara méhpehpeq kierueue táhutahuq nagehe.

¹⁰ Aebó kégá aebóoneheéra sewe. Subiq suaneheéra sewe. Moke íre kaweraruaneheéra sewe. Ínéwé ite oga mía míaiageheéna tumíarauge. Oga mía mía sansánká itene irupipeq obenkítiankeheéna tumíarauge.

¹¹ Íné sipisípiqmariné kaweq Wahnáh múge. Kaweq wahnáhnká sipisípiqmarí séhréh aritankehéna pukorahire. ¹² Mó anínká íre sene wahnahnurá peh arambehri aní púana sipisípiqmarítáq íre kaweq wahnáhnarítéhre. Wega wahnahnirana úrinsi iá sirana tagéna we péhnehoéna áhre pehbeheráh pokire. Íre wene sipisípiqmarí púana suena pokire. Pokirana úrinsi iánká sipisípiqmarí subipáhqnahpahrirara kobeq séberowe. ¹³ We peh arambehri aní miéh púana sipisípiqmarínsabé anetaníbo íwíáhéna suena pokire úwe.

¹⁴⁻¹⁵ Sísaga mó mahraréna, Ínéga Nánibo tagaríógana wega íné tagaríéhre. Itega tagaríoyanserah néne sipisípiqmarí tagaríógara sega íné tagaríáhwé. Íné sipisípiqmariné kaweq Wahnáh múge. Sipisípiqmarí oga mía míaiageheéna pukinie. ¹⁶ Íre peh morá mahtaqté sípísípíq wahnahnatióge. Mó sípísípíqkákáq wahnahninauge. Segá néne ehweh iragéhe. Mi tanáhráq sípísípíqmarí moke peh morá sípísípíq nansó tahnsa míagehe. Ínébataq sene Wahnah míanauge.

¹⁷ Íné mó oga úkinieéna pukinie. Minayabe Nániboga ínénsabe arutaboiraintéhre. ¹⁸ Íre mó kegá iwíáhue nubiq suagéhe. Peh ínénéga iwíáhue pukinie. Íné iwíáhu tanáhráq pukéna mó oga úkinauge. Minayabe Nániboga, miraúno aintaráire úwe.

19 Sísane ehwehnsabé mó Asiu kegá mó iwíáhuwara mó Asiu kegá mó iwíáhuwe. 20 Íregáritaḡ mío kega iraréra, Owainawanka wene arupipeḡ míehnsábé we uwoyansa aní úkire. Wene ehweh aneqsabé iraho uwe. 21 Uwara mó kegá iraréra, Owainawanka wene arupipeḡ míéh áninká mahna tahnsa éhwéh íre íwáhnorarahi mino. Owainawanka aura pira ání íre kaweratahráhi mino uwe.

Mó kegá ite Manikáne ayahpíte íre meirahráhowe i ehwéhne.

22 Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéḡ onsa sie iahrerag ko táhútáhúḡ tánáhráḡ Sísá Sarúsarama suwahpeḡ míowe. Mi tanáhráḡ ehbiehbeḡ tanáhráre. 23 Sísaga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéḡté wíráípéḡ noguwe. Mi mapéḡ Sórómoni, anotah wahnáh áninká pearowe. Sísaga mítaḡ noguwara 24 Asiu kegá weba sáhatawéra wensabé, Págege ehwéh iuwahriehre. Árahtaḡ pahsuaníbo? Ite meirena kaweraitankeheéna Manikánka omaḡ ato anímé arewe webó? Pahsuḡme teio uwe.

25 Uwana Sísaga sensabé, Teiátáugaḡme ite íre aiḡ pútare aintáhwe. Nánibo awahbeḡ arámbéhríunka néne sánsá tei teinire. 26 Ite íre néne sipisípiqmarí míáh púaq ínénsabe íre aiḡ pútare aintáhwe.

27 Néne sipisípiqmarínká néne ehweh irera séniráhwe. Séniráhwana se tagarawéna oganúḡ sítóge. 28 Oganúḡ sítógara se ahriahri íre taḡnobagia niuráḡ matíó púara mó kegá se néne niyahpíte íre merirahráhowe. 29 Nániboga ínéba sewiáhro aritéhrara ínéba sewiáhwe. Nániboga moke kíotaigme aní míéh púana wega auráḡ matíéh púara mó kegá se wene ayahpíte íre merirahráhowe. 30 Nániboreḡ ínéreḡ monseráh ánité úye úwe.

Sísaga Asiu ke teriu ehwehne.

31 Asiu kegá Sísá subiq suaneheéra ebahmarí mónkakáḡ sirówe. 32 Sísaga sensabé, Nániboga kaweq arámbéhríuno tenínsabé, Wehuke kawerinieéna kaweq arámbéhríugaḡ tagahwe. Ah arámbéhríunsabé ebahnsatate nubonehe ewo úwe.

33 Úwara Asiu kegá wensabé, Are kaweq arámbéhríonayabé íre subiq suanéhe. Arega Manikánsabe éhruruónayabé subiq suanéhe. Are peḡ wehukení méwé Maniká múge énayabé suboneheḡmúne uwe.

34 Uwana wega sensabé, Manikáne ehwehna mahraréna,

Ínéga itensabé, Ite manikámari móe atoge íre.

(Buk Song 82.6)

35 Wene ehweh író keyabé, manikámari móe aritowe. Ite tagarionawe Manikáne ehweh ahriahri aiḡ pútaḡ ehwéhne. 36 Manikánka omaḡ intena mah marákó marákóipéḡ eqmaḡ núwátáire. Íné Manikáne ahninkáwá úge irarunsabé aneqsabé abiahnsa ainteq Manikánsabe éhruru atahne irareo?

37 Íné Nánibone arambehri íre mirautaḡ tahirimé néne ehwehnsabé anetaníbo iwíáhonsabé aiḡ kaweri irino. 38 Ínénsabe íre aiḡ pútare aintáhwe. Kaweq arámbéhríu puaḡ mí arámbéhríyábé aiḡ pútare atáhró. Nániboga ínéba mía míairana ínéga Nániboba mía míauge. Minayabe itega kawerue iragéhboḡ néne arambehriyabé aiḡ pútare aintáhró úwe.

39 Segá we mó táhtoraneheéra uwana Sísaga se suena pokúwe.

40 Sísaga Sorana aroipéḡ seberabéḡ Sóniga wání meriurabeḡ mó pokue kowíowe. 41 Kowíowara áhnte kegá weba séra seye náhenéra, Sóniga ótaḡ sansá íre miraire. Minayabe anetaníbo. Mah anínsabé Sóniga moke irarurai ehwéh aiḡ pútaḡ ehwéhne uwe. 42 Mitaḡ áhnte kegá Sísansabé aiḡ pútare atówe.

11

Árásárúsi pukú ehwehne.

¹ Wehukeni wenáwiq Árásárúsi awahreúwe. Wene anahnowáraré sensiwiq Máhriareq Máhtarere. Se Pétáni suwahpeqte se ayobioqnáhnahne. ² Mó tanáhráq Máhriawe Sísane aigárátáq wéri abaq marena wene ayahrataté abaearowe. Weniyoq Árásárúsi awahreúwe. ³ Árásárúsi awahreú púara wananahnorarégá mó aní Sísaba eqmaróye. Eqmaróya anínká Sísansabé, Arega arutaboiratáhna anímé anotah awáhréire teawuwe. ⁴ Sísaga mi ehwéh irena mahraréna, Íre puké awáhré wíre. Mókake Manikánseq íné wenahninseqsabé iwíáh iwíáh aitageheéna amahnága we awahreire úwe.

⁵ Sísaga se ayobioqnáhnahnsabé arutaboairitena ⁶ Árásárúsi awahreire ú irena téhtaréráq mitaq míowe. ⁷ Téhtaréráq ména ite we kérahwána keyábé, Súria marákórápéq mó pokonehe úwe. ⁸ Úwaq itega wensabé, Íwáhnoraníno, menah Asiu kegá ebahnsatate are subonehe iwíáhurowe. Arega mitaq mó pokinibo ewane.

⁹ Ewanana Sísaga itensabé, Pópoqnah kiembogi tanáhráqmé, wéhékáh tanáhráqmé, tunsorererí tánáhráqmé, mína moke téhreh tanáhráre. Mi tanáhráq nogó ké íre inahnsabówe. Téhreh puara ah nogómé íre inahnsabówe. ¹⁰ Inokáhpeq tanáhráqmé sunkíkiri puara ah nogómé inahnsabówe úwe.

¹¹ Sísaga itensabé mó mahraréna, Itene iyahnabo aní Árásárúsi aiq sugéhre. Sugéh púana koiri auwaníe úwaq ¹² itega wensabé, Itene Wahnahno, amahnága we sugéhsabé mókake kaweraginae ewane.

¹³ Sísaga wewene arupipeq tagariomé Árásárúsi aiq pukire iwíáhúwe. Iwíáhéna Árásárúsi sugéhre teiuwe. Ite we kérahwána kegá mi ehwéh ireq Árásárúsi peh sugéhre iwíáhowane. ¹⁴ Sísaga itensabé pahsuqme teiena, Árásárúsiwe aiq pukire. ¹⁵ Itega aiq pútare aintageheéna íné íre míónsábé pukime aiq kawerire. Puki aní koraganehboq máhoro úwe.

¹⁶ Tómáhsi wene wéhuwehu áwíqmé Tírímásie. Wega itensabé, Sísá subiq súéhrataq ite moq subiq suagéhboq keraanéhe úwe.

Sísaga, Oganúq sitahráhu aní múge ú ehwehne.

¹⁷ Sísaga Pétáni suwahpeq áhníbórá súwana mó anínká weba wensabé, Árásárúsi maisatówana itaréitaréráq kéhre úwe. ¹⁸ Pétáni suwahpeq Sarúsarama suwahpeq wahto kowara ¹⁹ áhnte Asiu kegá Máhtareq Máhriareqne siyoqkawa aiq pukire u irera se ónanahne siru ukiq sitaneheéra Pétáni suwahpeq seba suwe.

²⁰ Máhriawe nahtapeq míowana Máhtagá Sísá áhníbórá sire u irena Máhria auwena Sísá koweranieéna ahtapeq pokúwe. ²¹ Pokéna Sísaba séna wensabé, Néne Wahnahno, are mahtaq míaronaraq tahirímé iteriyoq íre pukurai irino. ²² Íné iwíáhume amahnágaákáq arega Manikánsabe miraúno inaraqmé mirinkehe úwe.

²³ Úwana Sísaga Máhtansabé, Iteriyoq mó kieiriginkehe úwana ²⁴ Máhtagá wensabé, Íné iwíáhume anehe tanáhráq we mó kie iriginkehe úwana ²⁵ Sísaga wensabé, Íné pusa ké irigoro aritahráhu aní múge. Íné oganúq sitahráhu aní múge. Ínénsabe aiq pútare aintáh kegá pukéra mó oga úkuwe mía míaiagehe. ²⁶ Ínénsabe aiq pútare aintáh kegá oga méra íre airaiq pukigehe. Minayabe aiq pútare aintahno úwe.

²⁷ Úwana Máhtaga Sísansabé kowe atena, Are Manikáne ahninkáwá wóne. Arewe ite meirena kaweraitankeheéna Manikánka omaq ato aní móne. Mi-nayabe aiq pútare atóge úwe.

Sísaga Árásárúsinsabé arutaboirena ibisó ehwéhne.

²⁸ Aiq pútare atóge éna Máhtaga pokue Máhriaba kéna epéráhpéréna, Íwáhnori aní séna arensabé áhrabire úwe. ²⁹ Arensabé áhrabire ú irena Máhriaga apubúue kie irigue Sísaba pokúwe. ³⁰ Sísaga se ónanahne nahtapeq íre séna Máhtaga kowerorabeq míowe. ³¹ Asiu kegá Máhriane aru ukiq ataneheéra wene nahtapeq míowe. Míówana Máhriaga apubúue kieirigue pokúwara tagéra kérowe. Árásárúsi maisarórabeq ibisanieéna pokire íwíáhéra kérowe.

³² Máhriaga Sísá míorabeq séna we tagéna wene aigárátáq arehunseraráq sewéna wensabé, Are mahtaq míaronaraq tahirimé iteriyóq íre pukurai irino úwe.

³³ Máhriareq we kéro Asiu kereqka ibisowana Sísaga tagéna sensabé anotah arútábóirarítana wene arupipeq págegeúwe. ³⁴ Sísaga sensabé, Eheq maisatoo úwara sega wensabé, Itene Wahnahno, seragáhno uwe. ³⁵ Uwana Sísaga ibisówe. ³⁶ Wega ibisónsabe Asiu kegá iraréra, Tagahro. Pukurai anínsabé anotah arútábóiratéhre uwe. ³⁷ Táhmaro míó kega mahraréra, Aura pira aní kaweratárai puana Árásárúsi pukinauraitaq wega aneqsabé íre segawer-atáráiro uwe.

Sísaga Árásárúsi oganúq ato ehwehne.

³⁸ Sísane arupipeq anotahtaq umeh aguwana maisarórabeq pokéna Árásárúsi maisia máíqtáq ebah kowana tagéna ³⁹ sensabé, Ebah meruáhro úwe. Úwana Máhta pukú aníné anahnowágá wensabé, Itene Wahnahno, itaréitaré wéhékáh kéh púana amahnága anotah karésá kúnkúninawire úwe.

⁴⁰ Úwana Sísaga wensabé, Arega aiq pútare ainte Maniká miéhrabeqte otáq sánsá tagankehe teawú mino úwe. ⁴¹ Úwara sega ebah merúówana Sísaga íopeq tagéna Manikánsabe, Nániboo, néne ehweh irahnayabé kaweróne atóge. ⁴² Iné íratíómé néne ehweh ahriahri aiq irahne. Arega eqmaq núwátónayabé moke mahtaq iriwe míáh kéga aiq pútare atageheéna mah ehwéh teawúge úwe.

⁴³ Teawúge éna Sísaga anotahtaq áhrabéna, Árásárúsi, máhpeq tueyokúno úwe. ⁴⁴ Úwana pukú anínká tueyokúwe. Maisarówana wene aigára ayahnkara úbíqmáro ambántánkákáq tueyokúwe. Moke wene auranabiahnkakaq ambantataté úbíqme maisarówana minawarinkákáq tueyokúwe. Sísaga sensabé, Ambantamarí pugeq áuwáhro úwe.

Wahnah kegá Sísá subiq suaneheéra moraénu ehwéhne.

(Mátíyu 26.1-5; Máhka 14.1-2; Áruká 22.1-2)

⁴⁵ Áhnte Asiu kegá Máhriareq siru ukiqsitaneheéra oganúq atonsabe tagéra Sísansabé aiq pútare atówe. ⁴⁶ Peh táhmaro tago kegá Péhrasi keba pokue Sísaga miraúnsabe teríúwe.

⁴⁷ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Péhrasi kereqka mó kaunsírí ké síáhrabéra momiwíue sío síoéra, Aneronehnikono? Mi anínká áhnte otáq sánsá mira aruqarurire. ⁴⁸ Itega pehragahnaq wega mó mina inserahninawire. Minayabe ómiga wensabé aiq pútare atagéhe. Mirairataq Aroma kegá séra itega Manikánsabe iwíáh íwíáh atona nah sokoruera itereq iteruwahraheq íre kaweraitagéhe.

⁴⁹ Mi tanáhráq Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnah wenáwíq Káiyápásaga sensabé, Ite íre íráh ké wóe. ⁵⁰ Iteruwahrah ómi pukiye-hboq peh morá ánínká iteruwahrah kaweritanieéna pukinkehe. Mina aiq kawerire. Árahinsabé íre iraho úwe.

⁵¹ Káiyápásaga wewega íre iwíáhue irarúwe. Mi tanáhráq we Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnah mío púana Manikáne Awanka wene arupipeq iwíáh atowana mi ehwéh irarúwe. ⁵² Íre peh morá Asiu ke kaweritanieéna pukinkehe. Moke Manikáne animárí peh mahnana míahnsábé morábí míageheéna pukinkehe. ⁵³ Mi tanáhráqté sío síóera, Sísawe árahue subiq suanehnikono iwíáhuwe.

⁵⁴ Minayabe Sísaga Asiu ke míorabeq íre ábóraq noguwe. Wega mitaq suena Épáráima suwahpeq anotah uwórápéq wahto kowana mitaq pokúwe. Wereq íte we kérahwána kereqka mitaq kowiahwane.

⁵⁵ Ite Asiu kené sótaikú iahrerag ko tánáhráq wahtotarútaq áhnte Asiu kegá Sarúsarama suwahpeq mósosuneheéra pokuwe. ⁵⁶ Segá Sísansabé anebahréra Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq míótaq seyensabé, Aneq iwíáho? Mah tahutáhúrúnarabeq Sísá íre sinawire iwíáho uwe. ⁵⁷ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Péhrasi kereqka ómiyabé, Sísá karábúsi aranéhboq tagehrataq sereiéro uwe.

12

Máhríaga Sísane aigárátáq wéri abaq ato ehwehne.
(Mátíyu 26.6-13; Máhka 14.3-9)

¹ Ite Asiu kené sótaikú iahrerag ko tánáhráq áhníbóránútaq abapete morá wéhékáh kotoq Sísaga Pétáni suwahpeq Árásárúsi, iriato ani nawahpeq kúwe. ² Segá penahnarabeqsabé táhútáhúq áwúwe. Máhtaga tíwe náriuwara Árásárúsireq mó kereq Sísarerue moráráq táhutihuruwe. ³ Máhríaga kaweq werí áhnte moné tahnsa wéri Sísane aigárátáq antiarena wene íre wahto ayáhrátáté sobarúq auwowe. Mi werí kaweq kunkúni werí púana nahupeq moke kaweq kungúnúwe.

⁴ Sísá kéro aní, wene naruo koweriranaú aní wenáwíq Súrásae. We mó awíq Ísíkáríotie. ⁵ Wega Sísansabé, Mi werí áhnte moné tahnsa wérie. Aneqsabé mi werí 300 móne paiqmarena mi moné tabonah ke íre náriro úwe. ⁶ Mi ehwéhmé Súrásaga tabonah keyabé íre arutaboiraritasa pehipi irarúwe. We aebó aní púana irarúwe. Itene morábí moné únáhtáq wahnahnéna mi moné aebó mewe paiqna paiqnaúwe.

⁷ Sísaga sensabé, Mi iní pehragatáhro. Íné maisaréhrataqsábé mi werí abaq intéhre. ⁸ Tabonah kewe ahriahri iteba mía míowe. Ínéwé ahriahri iteba íre mía míainie úwe.

Árásárúsi subiq suanehe u ehwéhne.

⁹ Áhnte Asiu kegá Pétáni suwahpeq Sísá miéhre u irera mitaq suwe. Íre peh morá Sísá tagéyabe suwe. Árásárúsi Sísaga oganúq ato aninseq taganeheéra suwe. ¹⁰ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kegá Árásárúsi moq subiq suanehe éra sío síouwe. ¹¹ Árásárúsi oganúq atonsabe tagéra áhnte Asiu kegá Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh ké suera Sísansabé aiq pútare ató púara Árásárúsi moq subiq suanehe iwíáhuwe.

Sísaga Sarúsarama suwahpeq kú ehwehne.

(Máttyu 21.1-11; Máhka 11.1-11; Áruká 19.28-40)

¹² Ahbiah tahnsá táhutahurabeqsabé su ke áhnte kegá Sísá Sarúsarama suwahpeq sinawire u irera ¹³ ahtapeq koáwénunuwe. Áwénunéra awanká ayahnawe mewera anotahtaq mahraréra, Manikánsabe iwíáh iwíáh atone. Maniká áwirue si anínsabé iwíáh iwíáh atone. Ísara kené Wahnahnsabé iwíáh iwíáh atone uwe.

¹⁴ Manikáne ehwehnta irarinserah Sísaga tónki meqme mi kane abobiah-taq kierútu agúwe. ¹⁵ Mi ehwéhnká mahraréna, Sáióna* suwahpeqte kéó, íre áhreeq tagariáthro. Itene Wahnahnta iteba sirana tónki áráhka áhkokóuwena sire ire. *(Sekaraia 9.9)*

¹⁶ Minayabe mi tanáhráq ite we kérahwána kegá íre iahtebahwane. Sísá oganúkéna Maniká míorabeq pokútaq ite mi ehwéh iahrreraq matawéq iwíáhéq, Mi ehwéhnká irarinserah aiq miraurowe ewane.

¹⁷ Menah tahnsa Sísaga Árásárúsi maisaróabeqte áhrabue oganúq atowara tago kegá mitaq teri mahtaq terinuwe. ¹⁸ Tago kegá mi otáq sánsá mitaq teri mahtaq terinu puara áhnte kegá irera ahtapeq Sísá koáwénunuwe.

¹⁹ Péhrasi kegá abiahnsanéra seye náhenéra, Aiq tagaho? Ite iuwahbeh arámbéhrí íre miraorahúne. Ómi mah kehinánká we kérahwe uwe.

Oga mérapeq awaq meyabe ehwéhne.

²⁰ Kárikí ehwéhnkákák kéreq Manikánsabe iwíáh iwíáh ataneheéra táhutahurabeq kowíówe. ²¹ Sega Pírípi, we Pétásáira suwahpeq Kehrari marákórápéqté ánípá séra wensabé, Ite Sísá taganeheéq sune uwana ²² Pírípiga Ehntaru koreawuwe. Mi anitégá Sísá teawúyana ²³ Sísaga sensabé, Íné wehukeni úku anímé anotah aní úké tanáhráq awehraq tanáhráre. ²⁴ Kawerue írátiáhtao. Ayu pehipi kahnarag íre iyanae. Mi ayú marakóipeq megue mugurúqme kirahnarag áhnte mó será iyanae. ²⁵ Seyene iwíáhyabe sirutaboiro kewé oga mérapeq íre awaq miáhwe. Mah marakóipéq mé tanáhráq seyene iwíáhyabe suwahrieh kewé oga mérapeq awaq miáhwe. ²⁶ Néne arambehri miraéyabe inaraqmé séniráthro. Íné miáhnarabeq néne arambehrira kereq mía míaohe. Néne arambehrira keyabé Nániboga kawerowe aritankéhe uwe.

Sísá pukínayabé ehwéhne.

²⁷ Sísaga mó mahraréna, Nirupipeq anotah uméhínsabé Nánibonsabé aneq ehwéh teawínkono? Nániboo, mi tanáhráq sineho teawínkono? Írakaumo. Wehukene ahbabáqsabe pukinieéna tumíarauge. ²⁸ Nániboo, áhnte kegá arenáwiq pankeráthro arito úwe. Úwana íopeqté éhwéhnká mahraréna, Néníwiq aiq pankeráthro arítóge. Mónkakák mirainauge úwe.

²⁹ Soruparíó kega mi ehwéh írówe. Mó kegá, Puruburuire uwara mó kegá, Íopeqté áninká ehweh teawire uwe.

³⁰ Uwana Sísaga sensabé, Íre ínénsabe peh itega irageheéna mi ehwéh irarire. ³¹ Ahbabáq kehiná kéhínánsabé ehweh arite tanáhráq amahnága awehrarire. Ahbabáq kehiná kéhínané wahnah kaqsue tanáhráq amahnága awehrarire. ³² Sega íné marakóipeqté pankeréhrtaq ómi ínéba sabirinie úwe. ³³ We pukína sansá sokigi ariena we pankeréhrransabé irarúwe.

* 12:15: Sáiónawe Sarúsarama suwahpeqsabé mó awíre.

³⁴ Soruparíó kega Sísansabé, Ite írátíonawe Manikáne ehwehnka mahraréna, Ite meirena kaweraitankeheéna Manikánka omaq ato aní ahriahri mía miainkehe ire. Minayabe sega wehukení úki aní awankátaq táhparera pankeragehéenawe árahinsabé irareno? Wehukení úki anímé insebo uwe. ³⁵ Uwana Sísaga sensabé, Íné téhrehnka inserahnu aní iteba wahto tanáhráq míanie. Sunkikírabeq miáh kégá ah íre tagahrahéna aiq nogunapómo íwiáhowe. Minayabe amahnága íné téhrehnka inserahnu anípá miáhiro. Sunkikírabeq miéhboq ínéba miáhiro. ³⁶ Iteba miótáq téhrehnka inserahninkehboq íné téhrehnka inserahnu anínsábé aiq pútare aintáhiro úwe. Sísaga mah ehwéh iraréna mitaq suena kopéragúwe. (*Buk Song 89.4, 36; Aisaia 9.7; Daniel 2.44, 7.14*)

Sísansabé íre aiq pútare atónsabe éhwéhne.

³⁷ Sísaga áhnte otáq sánsámárínúwara tago kegá wensabé íre aiq pútare atera peh anetaníbo uwe. ³⁸ Minayabe Manikáne ehweh irarú ani Áísáíaga irarú ehwehmé aiq pútaragúwe. Wega mahraréna, Itene Wahnahno, itega teriuna ehwehmé sega íre aiq pútare aítáh mino. Itene Wahnahne ótaq sánsámárimé tagéq anetaníbo íwiáho mino úwe. (*Aisaia 53.1*)

³⁹ Minayabe sega íre aiq pútare atahráhowe ire. Áísáíaga mó mahraréna, ⁴⁰ Manikánka siura mótúrítina sirupipeq págege aritéhre. Minayabe sene siura íre ebioráhowe. Peh mótúrawéra sirupipeq íre ahtebowe. Segá ínéba íre sewe. Minayabe sene ahbabáq íre kaweraritóge úwe. (*Aisaia 6.10*)

⁴¹ Áísáíaga Sísansabé íwiáhéna anotah aní miéhre éna ahtebéna mi ehwéh irarúwe.

⁴² Áísáíaga irarúnserah áhnte Asiu kegá Sísansabé íre aiq pútare atówara mó áhnte Asiu kereq sene wahnahmarínseqka Sísansabé aiq pútare atera Péhrasi keyábé áhreu puara mó ke íre teríúwe. Momíwíu nahtápéq Péhrasi kegá kaqíúwéhoéra mó ke íre teríúwe. ⁴³ Manikánka kawerowe ariton-sabe peh ákáhtaq sirútábóiréra wehukega kawerowe aritónsabe anotah sirútábóirún-sabe mó ke íre teríúwe.

Sísaga wehuke ehweh arite ehwehne.

⁴⁴ Sísaga anotahtaq mahraréna, Ínénsabe aiq pútare aintáh ké íre ínébataq ínénsabe aiq pútare aintáhowe. Íné eqmaq núwéh ánínsabéákáq aiq pútare atáhowe. ⁴⁵ Íné tagah kewé íné eqmaq núwéh ánínkákáq tagahwe. ⁴⁶ Mah kehiná kéhíná miáhrabeq téhrehnka inserahnuge. Ínénsabe aiq pútare aintáh kégá sunkikírabeq íre mía miáigeheéna tumíarauge. ⁴⁷ Néne ehweh siahrega irera anetaníbo íwiáho keyábé íre ehweh aritoge. Mah kehiná kéhínánsabé ehweh aritanieéna íre tumíarauge. Peh sene ahbabáqsabe kaweraritanieéna tumíarauge. ⁴⁸ Ínénsabe suwahrieh kewé néne ehweh íre íráh kewé néne ehwehnka anehe tanahráq ehweh aritankéhe. ⁴⁹ Íre ínénéne íwiáh ehweh irareuge. Nánibo íné eqmaq núwéh ánínká íwiáh aintena mahrarúno éna niahrreraq intéh éhwéh tei teinuge. ⁵⁰ Íné írátíómé wene ehweh sehgironka oganúq sitankéhe. Minayabe Nániboga terio i ehwéh tei teinuge úwe.

13

Sísaga we kéro kene sigára pabeq pabeq arito ehwehne.

¹ Ite Asiu kené sótaikú iahneraq ko tánáhráq ahbiah tahnsá Sísaga iwíáhéna, Amahnága íné mah marákó suena Nániboba poké tanáhráq awehharire úwe. Sísaga mah marákó márakóipéqté we tagariáh keyábé ahriahri arutaboiritena pukinaú tanahráqkákáq anotahtaq arutaboiritowe.

² Owainawanka Sáimóni, Ísíkariótine ahninkáwá Súrásane arupipeq Sísane naruo koweriro iwíáh atowe. Iwíáh atowaq ite we kérahwána kegá penorabeq Sísareq moráráq táhutahurowane. ³ Sísaga iwíáhéna, Íné niahte bome Nániboga moke nánire éna Maniká miéhrabeqte tuena mébeq tuekinauge éna ⁴ táhutahurabeqte irigéna wene káhq ambántá akairuena táhúri úbíqmiowe. ⁵ Táhúri úbíqmena wání antehyapíépéq ahkiwena peh nahupeqte árámbehrí aní tahnsanéna ite we kérahwána kené igárátáq pabeq paberaitena úbíqmatio tahiriráté sobarúq iuwowe.

⁶ Sobarúq iuwena Pítaba súwana Pítaga wensabé, Néne Wahnahno, nigará pabeq paberaintaníbo úwe. ⁷ Úwana Sísaga wensabé, Amahnága miraunsabé are íre tagariahne. Mókake tagariankehe úwe.

⁸ Úwana Pítaga wensabé, Amahnágaákáq mókakeakáq arega nigará pabeq paberaintanie éname ahqáho ataníe úwana Sísaga wensabé, Ínéga íre pabeq paberatáhnaraqme arega íné íre sénirahráhone úwe. ⁹ Úwana Pítaga wensabé, Néne Wahnahno, minayabe íre peh morá nigará pabeq paberainto. Moke niyahnkakaq niyahqnonkakaq pabeq paberainto úwe.

¹⁰ Úwana Sísaga wensabé, Sinonka pabeq pabero ke peh morá nábíbagi sigará pabeq paberowe. Sinonka íre nábíbagi puara mó íre pabeq paberigehe. Ite íre nábíbagiraq miáhwana we peh morá aní nábíbagire úwe. ¹¹ Sísaga wene naruo koweriranaú aní tagario puana mahraréna, Ite íre nábíbagiraq miáhwana we peh morá aní nábíbagire úwe.

Séhréh atéhoru ú ehwehne.

¹² Sísaga sigará pabeq paberarito parabagúwana wene káhq ambántá abaqme tútuue ména sensabé, Ínéga miraitónsábé iahtebaho? ¹³ Itega ínénsabe, Íwáhnoraníne aintáhwe. Itega moq itene Wahnahne aintáhwe. Itega irare intáhwana aiq mióge. ¹⁴ Íné itene Wahnah, ite íwáhnoru anínká itene igará pabeq paberaitónsábé itega wene wene aigará pabeq paberatéhoru. ¹⁵ Ínéga sokigi aiú serahnoro.

¹⁶ Kawerue írátiáthro. Arambehri anínká wene wahnah íre kiotaikire. Poki anínká we eqmaq áuwéh anímé íre kiotaikire. ¹⁷ Minayabe ite tagariáh puáq irupipeq eyoyóinkehq we séhréh atéhoru.

¹⁸ Íre ite ómiyabé mi ehwéh iraruge. Ínéga omaq itaráu anímári tagarióge. Manikáne ehwehka mahraréna, Moráráq táhutahururauya anínká néne naruo aní úkire ire. *(Buk Song 41.9)* Mi sehirá aiq pútaginawire. ¹⁹ Mirainie insabé teiúge. Mótaq mirainkehe. Mi tanáhráq sehiranka ínénsabe irarime aiq pútare atagehéna amahnága teiúge. ²⁰ Kawerue írátiáthro. Mó kegá ínéga eqmaq sutau ke mehweh aritáhtáq ínénkakaq mehweh aintáhwe. Íné mehweh aintáh kegá íné eqmaq núwéh anínká kákáq mehweh atáhwe úwe.

*Sísane naruo koweriranaú ani ehwehne.
(Mátítyu 26.20-25; Máhka 14.17-21; Arúka 22.21-23)*

²¹ Sísaga mi ehwéh iraréna wene arupipeq págegeúnsabe mahraréna, Teiníboq irátíáhro. Ite miáhrabeqte ánínká néne naruo kowerirankéhe úwe. ²² Kowerirankéhe únsabe ite we kérahwána kegá wenku ebiqsúhééq irupipeq iwíáhéq insensabebómo ewane. ²³ Íné Sísaga arutaboiraítéh ánímé wereq ínereq moráráq tútuue miáhwaye.

²⁴ Pítaga ínénsabe aonáh sabiq suena, Wega irari aní insensabebo kasen- inanao úwana ²⁵ ínéga Sísane anepeq mósaqmaqme ména, Néne Wahnahno, we inesebo kasenowae. ²⁶ Kasenowana Sísaga ínénsabe, Ínéga táhutahuq pámbáhue náwéna aní we wire éna táhutahuq pámbáhue Súrásawe, Sáimóni Ísikáriótine ahninkáwá náwuwe.

²⁷ Súrásaga mi tahutáhúq meyoqawainawanka wene arupipeq ahbabáq iwiáh atowe. Sísaga Súrásansabé, Arega mirainie inaraq amahnága komi- raúno úwe. ²⁸ Úwaq ómi ite táhutahurowanarabeqte kegá mi ehwéh ireq iwíáhéq, Árahinsabé irariro ewane.

²⁹ Súrásaga itene morábí matiahwana moné únáhtáq wahnahnú púaq táhmaro ite iwíáhéq mó tahutáhúq kobaiqmaro iwíáhénabopoq eqmaréhre. Tabonah ke nário iwíáhénabopoq eqmaréhre iwíáhowane. ³⁰ Súrásaga mi tahutáhúq mewena máhpeq tueyokúwe. Máhpeq tueyokúme inokáhpere.

Wensabé wensabé irutaboiraítéhoru ú ehwehne.

³¹ Súrásaga máhpeq tueyokúwana Sísaga mahraréna, Amahnága íné we- hukení úku aní néníwíq pankeragéhe. Ínénsabe iwíáhéra Maniká áwíq panker- agéhe. ³² Maniká áwíq pankeráhwana wega néníwíq pankerankéhe. Wega amahnága pankerankéhe.

³³ Néne animárinu, Pehgáriq tanáhráq iteba míanie. Pokonaraq itega íné ninebahrigehe. Ínéga Asiu ke teriátáunserah teiníe. Ínéga pokonarabeq itega amahnága íre kioráhowe. ³⁴ Néne o sansa miraigehboq teiníe. Itega wensabé wensabé irutaboiraítéhoru. Ínéga itensabé nirutaboiraunserah itega wensabé wensabé irutaboiraítéhoru. ³⁵ Itega wensabé wensabé irutaboiraítéh irataqmé ómi kegá íné séniráh ké wóe aitagéhe úwe.

Sísaga Pítansabé, Íné nuwaniewóne ú ehwehne.

(Mátíyu 26.31-35; Máhka 14.27-31; Áruká 22.31-34)

³⁶ Sáimóni Pítaga Sísansabé, Néne Wahnahno, eheq kinibo úwana Sísaga wensabé, Íné pokinieurbéq amahnága íre sénirankéhe. Mókake sénirankéhe úwe. ³⁷ Úwana Pítaga wensabé, Néne Wahnahno, amahnága aneqsabé íre kéranínkono? Segá nubi q suaneherabomo. Anetaníbo. Are éhnehinauge úwe.

³⁸ Úwana Sísaga wensabé, Arega níéhnehinkehboq ínereq pukoyehe iwíáhono? Teawiníboq irátíahno. Kokórega ehwehnina inaraq arega íné íre tagarióge apahtáróráq irariniewóne úwe.

14

Sísaga, Íné Maniká miéhrabeqte áhne ú ehwehne.

¹ Sísaga mó mahraréna, Itene irupipeq iwíáh kikiriyeho. Manikánsabe aiq pútare ateq ínénsabeákáq aiq pútare aintáhró. ² Nánibone nahtapeq áhnte paqnáh kéhre. Íre kéhtáq tahirímé métáq teiú irino. Itene máhriq kigaw- erinieéna pokinauge. ³ Kawerarena kiwekue tumeiranauge. Íné míórabeq mía míaiagehéna tumeiranauge. ⁴ Íné pokinieurbéqte áh tagariáhwe úwe.

⁵ Úwana Tó máhsiga wensabé, Itene Wahnahno, are pokinie énarabeqme íre tagarione. Mi ah árahue tagarianehnkono úwe.

⁶ Úwana Sísaga wensabé, Íné Maniká miéhrabeqte áhne. Íné aiq pútaq ehwéh áwahe aní múge. Íné oganúq itahráhu aní múge. Nánibo miéhrabeqte áh múge. Íre mó ahnkákáq inébataq ah múge. ⁷ Itega íné tagariáhmé Nánibonkakáq tagariáhwe. Amahnágaákáq mókakeakáq Nánibonsabé itene irupipeq iwíáhue tagarawéq itene iuranka tagahwe úwe.

Sísaga íné tagah kegá Nánibo moq tagahwe ú ehwehne.

⁸ Úwana Pírípiga Sísansabé, Itene Wahnahno, Iteribo taganehboq sokigi aio. Sokigi aínaraq aiq awehraq kanae úwe.

⁹ Úwana Sísaga wensabé, Pírípigo, ínéga itereq íre wahto tanáhráq míaraugé. Árahinsabé íné íre tagariahno? Íné tagah kegá Nánibo moq tagahwe. Iteribo taganehboq sokigi aio énaue árahinsabé irareno?

¹⁰ Ínéga Nániboba mía míaugana wega ínéba mía míaire. Minayabe íre aiq pútare aintahno? Íné teiú éhwéh íre ínénéga iwíáhugana Nániboga ínéba mía míaéna wewega arambehrire. ¹¹ Ínéga Nániboba mía míaugana wega ínéba mía míaire teienaq mi ehwéhnsábé aiq pútare aintáho. Mi ehwéhnsábé itega íre aiq pútare atéhrame ínéga sokigona arámbéhriyábé aiq pútare aintáho.

¹² Kawerue írátíáho. Ínénsabe aiq pútare aintáh kegá ínéga miraona arámbéhri miraigehe. Nániboba pokinau puana sene arambehriga néne arambehri kiotaigme kanae. ¹³ Néníwírue tenírataq mirainie. Íné wenah-ninká mirau arámbéhri Nánibo áwíq pankerageheéna mirainie. ¹⁴ Néníwírue teníra ehwéhme moke mirainie úwe.

Sísaga Manikáne Awa eqmarinie ú ehwehne.

¹⁵ Sísaga mó mahraréna, Itega ínénsabe iuwahbáhnaraqmé néne sánsá seh-gigéhe. ¹⁶ Nánibo teawenana wega mó séhréhina aní iteba mía míainkeheéna eqmarankéhe. ¹⁷ Aiq pútari aní Manikáne Awa iteba mía míainkeheéna eqmarankéhe. Ahbabáq kehinánká Manikáne Awa íre tagéra sirupipeq íre tagariáh púra wereq íre mía míarahowe. Itega we tagariáhwana iteba mía míaéna irupipeq mía míainkehe.

¹⁸ Ite íre airaiq iuwaníe. Ite íre ehneranimári tahnsa míageheéna mókake iteba kiwekinauge. ¹⁹ Mótaq ahbabáq kehinánká íné mó íre tagagehe. Itega íné tagagehe. Íné oga mía míau puaq ite moq oga mía míaiagehe.

²⁰ Mi tanáhráq sínaraqmé ínéga Nániboba mía míaonaq tagariagehe. Itega ínéba mía míairana ínéga iteba mía míaonaq tagariagehe. ²¹ Néne ehweh irena kawerue sehgi ánimé ínénsabe awahbehre. Ínénsabe awahbeh anímé Nániboga wensabé arutaboiratankéhe. Ínéga wensabé nirutaboiratena néne sánsá sokigi awinauge úwe.

²² Íre Súrása Ísíkaríóti peh mó Suráságá Sísansabé, Itene Wahnahno, árahinsabé ahbabáq ke íre sokigi ariasa peh morá ite arene sánsá sokigi aieno úwe. ²³ Úwana Sísaga wensabé, Ínénsabe awahbeh aninká néne sánsá mirainkehe. Néne sánsá miraínaraq Nániboga wensabé arutaboiratankéhe. Nániboreq ínéreqka weba séta wereq mía míaoyehetauye.

²⁴ Ínénsabe suwahrieh kegá néne ehweh íre seh-gigéhe. Ínéga teiú éhwéhme íre inébataq néne ehwehne. Minawé Nánibo íné eqmaq núwéh ániné ehwehne.

²⁵ Iteba mía míautaḡ mah ehwéh teiúḡe. ²⁶ Nániboga séhrehí aní Manikáne Awa néníwírue eqmarahnana ite moke íwáhnorinkehe. Ínéḡa moke teiéna ehwéh Manikáne Awanka ahrreraḡ itankéhe.

²⁷ Íné niru ukíḡme miónserah ite moḡ iru ukíḡme miáhro aitóḡe. Ínéḡa aitónserah ahababáḡ kehínánká íre miraorahowe. Itene irupipeḡ iwíáh kikiréḡ áhreiyeḡo.

²⁸ Iuwena pokéna iteba kiwekinie teiewóḡaḡ íráh mino. Itega ínénsabe irutaboiraíntáhmé itene irupipeḡ eyoyóire. Nániboga íné kiotaíḡme miéh aní míre. Ínéḡa weba pokinaunsabé itene irupipeḡ eyoyóoro. ²⁹ Mótaḡ sína tanáhráqsábé teiúḡe. Mí tanáhráḡ sínaraḡ itega néne ehwehnsabé aiḡ pútare aintageheéna amahnáḡa teiúḡe.

³⁰ Amahnáḡa ahababáḡ kehíná kehínáné wahnahnka sínana íre áhntetaḡ teinié. Wega íné íre saiḡnariéḡhe. ³¹ Nánibonsabé nirutaboírume mah kehíná kehínánká tagariageheéna wega tení árámbéhrí miraúḡe éna ite we kérahwána keyábé, Pokonehboḡ irigoro úwe.

15

Sera kawerue íyéhnsábé pabeḡme ehwéhne.

¹ Sísaga mó mahraréna, Íné náhníáḡ tahnsanugana Nániboga náhníáḡ sera sotaḡ wahnahni aní miéḡhe. ² Néne niyahnawe sera íre íyéhmé Nániboga apirúéḡhe. Sera íyéḡ níyáhnáwéwé áhnte mó será iyankeheéna apiruḡme kaweq kaweraréḡhna áhnte será íyéḡhe. ³ Mina inserah ínéḡa teiú éhwéhnká itene irupipeḡ kaweraíḡhe.

⁴ Itega ínéba mía míairana ínéḡa iteba mía míaoḡo. Pehipi kéh áyáhnáwéwé sera íre iyahráḡhe. Mina inserah itega móbeḡ míéḡhataḡmé íre serankakáḡ míaneheḡmóe.

⁵ Íné náhníáḡ tahnsanugaḡ ite náhníáḡ ayahnawe tahnsá móe. Itega ínéba mía míairana ínéḡa iteba mía míainie. Ínéba mía míaira kewé áhnte serankakáḡ mía míaoḡneheḡmóe. Peh itebataḡ mía míairataḡ iteriahriáh mó naneḡ íre miraorahowe. ⁶ Antegi áyáhnáwé súéḡhna ehyataginsERAH ínéba íre mía míao kewé mína tahnsanowe. Mí ayáhnáwé sorupawe mewena iraipéḡ móruahnana taginawire.

⁷ Itega ínéba mía míaeḡ ínéḡa teiú éhwéh íréḡhataḡmé iwíáhue teniéro. Tenirana mirainie. ⁸ Ité áhnte será íyéḡhara tagah kegá Maniká áwíḡ pankeráḡhe. Áhnte será íyéḡ púaḡ ite íné séniráh ké miáhwe. ⁹ Nániboga ínénsabe arutaboírinsERAH ínéwé itensabé nirutaboírueḡ. Ínéḡa itensabé nirutaboíru puaḡ ínéba mía míaoḡo.

¹⁰ Ínéḡa Nánibone sánsá sehḡiúnsábé wega ínénsabe arutaboiraíntéḡhna weba mía míauḡe. Webá mía míauḡserah itega néne ehweh sehḡírataḡ ínéḡa itensabé nirutaboiraítahnáḡ itega ínéba mía míaiḡeḡhe. ¹¹ Irupipeḡ eyoyó aítanieéna mah ehwéh teiúḡe. Peh irupipeḡ anotah eyóyóinkeheéna mah ehwéh teiúḡe úwe.

¹² Sísaga mó mahraréna, Néne sánsámé ínéḡa itensabé nirutaboírúnsERAH itega wensabé wensabé irutaboiraíḡhoro. ¹³ Wene iyahnabo kawerari-tanieéna minayabe pukinaína anímé anotah arutábóiri aní míre. Moke mó sirutaboíro kegá mí aní íre kiotaikorahowe. ¹⁴ Néne ehweh sehḡió kéwé néne iyahnabo woe.

¹⁵ Arambehri anímári íre úqitaníe. Arambehri aní wene wahnahne náneq íre ahtebeh púana itensabé arambehri anímári íre úqitaníe. Nániboga tení ehwéh moke teiú púana néne iyahnabo anímári úqítóge.

¹⁶ Itega íné íre omaq intárówana ínéga ite omaq itáráuge. Náhníaq ayahnawe áhnte será iyéhnserah ite néne niyahnawe méq áhnte será iwe kagainkeheéna omaq itáráuge. Áhnte será kéhnsabé itega néníwíruwe Nánibonsabé teawíratáqmé wega mirainkehe. ¹⁷ Ínéga teiúmé wensabé wensabé irutaboiratéhoru úwe.

Sísa kéréh ké moq íwíoqnagehe i ehwéhne.

¹⁸ Sísa mó mahraréna, Ahabábq kehiná kéhínánká itensabé suwahriáhnaraq téhwe ínénsabe suwahriehre íwíáhoru. ¹⁹ Ite ahabábq kehiná míáhtáq tahirímé mó ahabábq kéhínánká sensuwahrahyabé sirutaboironserah itensabé moq sirutaboiro irino. Ínéga ite omaq itáráugaq ahabábq sansa sueq kaweq ke úkuro puara ahabábq kega itensabé suwahriehre.

²⁰ Arambehri anínká wene wahnah íre kiotaikire teiewónsábé ahrreraq matiáhoru. Ahabábq kega íné níwíoqnah puara itenkakák moq íwíoqnagehe. Segá néne ehweh íráhtáq tahirímé itene ehwehnikakák íráh irino. ²¹ Ite néne anímári míáh púara sega ite íwíoqnagehe. Segá íné eqmaq núwéh aní íre tagariáhnsabé íwíoqnagehe.

²² Íné íre sena ehweh íre teriútáq tahirímé sene ahabábq peh kopípéq kéh irino. Ínéga teriúnsabé sene ahabábq amahnága ábóraq kéhrara sega, Itega árahue ahabáruno íre irarerahowe. ²³ Ínénsabe suwahrieh kegá Nánibonsabé moq suwahriehre.

²⁴ Néne ótaq sansámári se íre sokigi ariútáq tahirímé sene ahabábq peh kopípéq kéh irino. Néne ótaq sansámári tagahnsabé sene ahabábq ábóraq kéhrara ínéreq Nániboreqsabé suwahriehre. ²⁵ Manikáne ehwehnta mahraréna, Segá ínénsabe pehipi suwahriehre ire. (Buk Song 35.19)
Mí sehiránká aiq pútaragire.

²⁶ Ínéga Nánibo míéhrabeqte séhréhi aní, aiq pútari aní, Manikáne Awa iteba eqmaraníe. Wega tuinaraq néné arambehriakák néne sánsánkákáq pahsuankéhe. ²⁷ Téhwe itega séniráh púaq itega moq néne ehweh terigéhe úwe.

16

Sísaqa, Íwíoqnéra iubiqa suaneherawoe ú ehwehne.

¹ Sísa mó mahraréna, Mókake itega ínénsabe anetaníbo éq nuwanéhe íwíáhiyeho éna amahnága mah ehwéh teiúge. ² Segá ite momiwío nahtápéqté kaqiuwagéhe. Mó tanáhráq ite iubiqa suaneherao kegá iwíáhéra, Ínénsabe aiq pútare atáh ké subiq suonawe mina Manikáne arambehrie igehe. ³ Segá Nániboreq ínéréq íre tagariáh púara mina tahnsa oneherawoe. ⁴ Segá miraira tanáhráq sínaraq itega néne ehweh ahrreraq matiageheéna mah ehwéh teiúge úwe.

Sísaqa Manikáne Awane arambehriyabé irarú ehwehne.

Sísa mó mahraréna, Iteba mía míau puana mah ehwéh íre teiátáuge. ⁵ Íné eqmaq núwéh anípá pokiniepuana amahnága teiúge. Itebaté mó morá ánínká ínénsabe, Eheq pokono ue íre kasenire. ⁶ Ínéga mah ehwéh teiúnká itene irupipeq anotah uméhire. ⁷ Teiníboq írátiáhoru. Íné pokinie ume

aiq kawerire. Ite séhréh aitanieéna pokinie. Íné mahtaq miáhnaraqmé ite séhréhína anínká iteba íre tuoráhire. Íné pokonaraq iteba we eqmaq auwaníe.

⁸ Eqmaq auwáhnaraq Manikáne Awanka iteba tuinagake ite mah kehiná kéhínáné ahababáqsabe kaweqtaq méyabe iwáhnorinkehe. Manikánka ehweh aritahnayabé moq iwáhnorinkehe. ⁹ Sega ínénsabe íre aiq pútare aintáhnabé minawé ahababáq míre éna iwáhnorinkehe. ¹⁰ Nániboba pokonaq íné íre tagehra puana kaweqtaq méyabe iwáhnorinkehe. ¹¹ Manikánka ahababáq kehiná kéhínáné wahnah aiq ehweh atéh púana ehweh aritahnayabé iwáhnorinkehe.

¹² Ehweh teiénawe áhnte kéhraqme ite amahnága íre irahráhowe. ¹³ Aiq pútari aní Manikáne Awanka tuinaraq ite moke iwáhnorinkehe. Íre wewene iwíáh iraréna peh wega írátíéh éhwéh teinkéhe. Mókake sína tanáhráqkákáqsabé teinkéhe. ¹⁴ Néne ehweh iwáhnorína puara áhnte kegá néníwíq pankeragéhe. ¹⁵ Moke Nánibone sánsámárimé wereq ínereqne sánsáne. Minayabe ínéga teiú éhwéhmé Manikáne Awanka iwáhnorinkehe teiúge úwe.

Itene irupipeq umehúna naneq mótaq iwíáh iwíáh naneq ukina ehwehne.

¹⁶ Sísaga mó mahraréna, Pehgáriq tanáhráqmé itega íné mó íre tagagehe. Anehe pehgáriq mó tanáhráqmé itega íné tagagehe úwe. ¹⁷ Úwara táhmaro we kéro kega seye náhenéra, Mi éhwéhmé íre irone. Aneq éhwéhpó? Wegá teiena, Pehgáriq mó tanáhráqmé itega íné mó íre tagagehe. Anehe pehgáriq mó tanáhráqmé itega íné tagagehe íre. Wegá mó teiena, Nániboba pokiniepuaq itega íné íre tagagehe íre. ¹⁸ Anehe pehgáriq tanáhráre ime aneq éhwéhpómo? Minawe íte íre irone éra seye náhenuwe.

¹⁹ Seye náhenuwana Sísaga iwíáhéna, Sega ínénsabe kasenonehe éna wega sensabé, Ínéga métáq mahraréwóge. Pehgáriq tanáhráqmé itega íné mó íre tagagehe. Anehe pehgáriq mó tanáhráqmé itega íné mó tagagehe éwóge. Minayabe itene irupipeq iwíáhéq kasenoo? ²⁰ Teiníboq írátíáhiro. Itene irupipeq anotah uméhínaq íbisagehe. Ibisehrara ahababáq kega sene sirupipeq eyoyóinara wíréh wíréhigehe. Ebeqme itene irupipeq umehue págege ínana anehepeqme itene irupipeq eyoyó aginawire.

²¹ Ani maqmianaitaq uwo uwoinsabé mi iníné arupipeq éri puana anotah uméhíre. Maqsuena wene ani miéh púana wene arupipeq eyoyóirana éréwéhnsabé mó íre iwíáhíre. ²² Mina inserah amahnága itene irupipeq umehirana ínéga ite mó tagahnagake itene irupipeq eyoyóinkehe. Itene irupipeq eyoyóinara mó kegá mína íre kaqiuwahráhowe.

²³ Mí tanáhráqmé itega ínénsabe mó éhwéh íre tenigéhe. Teiníboq írátíáhiro. Nánibonsabé néníwírue iwíáhíue teawírataq wega mirainkehe. ²⁴ Menahmé itega íre néníwírue teawátówe. Itene irupipeq anotah eyoyóinkehboq Manikánsabe teawéro. Teawírataq wega mirainkehe úwe.

Sísaga íre kaweq sunúq kiotaikuge ú ehwehne.

²⁵ Sísaga mó mahraréna, Pabeqme éhwéhíue tei teinuraqge. Mí tanáhráq pabeqme éhwéh mó íre teiasa peh Nánibo éhweh pahsuqme teiníe. ²⁶ Mí tanáhráq itega néníwírue wensabé teawigéhe. Nánibonsabé, Ite séhréh arito ue íre teawiníe. ²⁷ Ahqáho. Iteitega we teawigéhe. Maniká wewega itensabé arutaboiraitéhre. Ítega ínénsabe irutaboiraintáh púana Nániboga itensabé arutaboiraitéhre. Maniká miéhrebeqte tumíaraunsabé aiq pútare ainteq ínénsabe irutaboiraintáh púana Nániboga itensabé arutaboiraitéhre. ²⁸ Nánibo

míéhraβεqte mah marákó márakóipéq tumíaraυge. Tuména amahnága mah marákóipéq suena Nániboba tuekinie úwe.

²⁹ Úwaq ite we kérahwána kegá Sísansabé, Aiq irone. Arega amahnága íre pabeqme ehwéhnia peh tábúsoqme pahsuqme teiene. ³⁰ Itega amahnága tagónawe arega moke ahtebawe tagariahne. Minayabe arega Maniká míéhraβεqte túnayabé aiq pútare atone. Arensabé mó kasenéyabe anetaníbo. Aiq pútare atone ewane.

³¹ Ewanana Sísaga íbensabé, Amahnága aiq pútare aintaho? ³² Aiq pútare aintáhmé mótaqmé amahnága itega íné nuweq iteruwahpeq kobeq séberoneheqmóe. Íné nuwehrana ínébataq míanie. Nániboga ínéba mía míai puana íre ínébataq míanie.

³³ Ite ínéba mía míaconsabé iru ukíq itanieéna mah ehwéh teiúge. Mah marákóipéqmé mó tanáhráq mó tanáhrárué íre kaweq sunúq sinae. Ínéwé íre kaweq sunúqmé aiq kiotaíqme míó púaq iwíáh iwíáħoro úwe.

17

Sísaga we kéro ke séhréh aritanieéna púrerú ehwehne.

¹ Sísaga mi ehwéh irareruena íopeq tagéna Manikánsabe, Nániboo, íné pukona tanáhráq aiq awehrarire. Íné arenahninká arenáwíq pankeraníboq arega néníwíq pankero. ² Arega moke mah kehiná kéhíná wahnahnúno aintároné. Arega ínéba eqmaq suahna ke oganúq sito aintahne. ³ Arebataq aiq pútaq Manikáne. Arega íné Sísá Karáhé eqmaq núwátóne. Arereq ínéreqsabé aiq pútare aítáh kegá oga mérapeq aiq awaq míáhwe.

⁴ Arega teniena arámbéhrí miraue parabarúónsábé are págege aní mé anotah aní míahnara mah marákóipéqté kegá tagahwe. ⁵ Naho mah marákó márakó íre kotaq ínéga areba míáhwaataq arereq ínéreq anotah anité míahwaye. Nániboo, naho ite míahwayanserah amahnága mirainto.

⁶ Arega mah marákóipéqté ké ínéba eqmaq suahne. Mi kewé arene sánsá sokigi arítóge. Téħwe mi ke arene animárí mé ínéba eqmaq súátóne. Segá arene ehweh irera sehgiówe. ⁷ Arega moke níátóna naneqme peh arerenee. Minawé ínéba eqmaq suahna kegá aiq tagariáhwe. ⁸ Arega teniátóna ehwéhmé moke teriátáugara írahwe. Ínéwé are míahnarabeqte ánínugara aiq pútaq tagariáhwe. Arega íné eqmaq núwátónayabé aiq pútare atáhwe.

⁹ Arega eqmaq suahna keyábé púrerarítóge. Amahnága moke mah marákóipéqté keyábé íre púrerarítóge. Peh ínéba eqmaq suahna keyábé arene animárí púana púrerarítóge. ¹⁰ Moke arene animárimé néne animárine. Moke néne animárimé arene animárine. Mó kegá eqmaq suahna ke tagéra néníwíq pankeráhwe.

¹¹ Amahnága areba kinie. Íné mah marákó márakóipéq íre míahnaraq eqmaq suahna kegá mahtaq míagehe. Nániboo, kaweqtaq mía míáóne. Arene págege awíq níátóne. Arega ínéba eqmaq suahna ke arene págege awíqtaq wahnahnarito. Arereq ínéreqka moráráq mía míaiúyanserahnighboq kawerue wahnahnarito. ¹² Ínéba eqmaq suahna kebá mía míaurautaq arenáwirue kawerue wahnahnarítaráuge. Kawerue wahnahnarítaráugara se íre taqnobagowe. Peh morá aní iraipéq tabikinai aní taqnobagire. Manikáne ehweh aiq pútaraginkeheéna taqnobagire.

¹³ Amahnága areba kiníe. Ínéba eqmaq suahna kené sirupipeq eyoyó aritanieéna mah marákóipéq ména mah ehwéh iraruge.

¹⁴ Arene ehweh aiq teríúge. Ahbabáq kehiná kéhínánká ínéba eqmaq suahna keyábé suwahriehre. Íné ahababáq kene sánsá íre miraunserah ínéba mía míaó kegá moq peh miáhwe. Mínayabe ahababáq kega sensabé suwahriehre. ¹⁵ Se mah marákó marákóipéqté meriqme mórítáhro íre teawúge. Peh owainawanka se ahababáq aritehnehboq kawerue wahnaharito teawúge.

¹⁶ Íné ahababáq kene sánsá íre miraugara ínéba eqmaq suahna kegá moq ínéga unserahnéra ahababáq sansansábé suwahriehre. ¹⁷ Arene ehwehme aiq pútaq ehwéhne. Se kaweqtaq mía míaignehboq arene aiq pútaq ehwéhtáté sirupipeq págege arito. ¹⁸ Arega íné mah marákóipéq eqmaq núwátónanserah ínéga se mah kehiná kéhíná suwahpeq eqmaq suaníe. ¹⁹ Segá aiq pútaq arene animárí mía míaignehéna íné arereq mía míainauge.

²⁰ Ínéba eqmaq suahna kewé íre sebataqsabé púrerarítóge. Segá mó ke terirara irera ínénsabe aiq pútare aintageheéna mí keyábéákáq púrerarítóge. ²¹ Sereq ínéba eqmaq suahna kereq peh morá íwíáhigehéna púrerarítóge. Nániboo, arereq ínéreqka moráénúyanserah se ómi peh morá íwíáhigehéna púrerarítóge. Arega íné eqmaq núwátónayabé mah kehiná kéhínánká aiq pútare atagéhboq peh morá íwíáh arito.

²² Arega íné págege ainte néníwíq pankerahnanserah ínéga se págege aritena sensíwíq pankeróge. Arereq ínéreqka moráénúyanserah sega morá íwíáhigehéna sensíwíq pankeróge. ²³ Eqmaq suahna ke moráénigehéna sereq míóge. Are ínéreq miáhne. Mínayabe sega peh moráénirataq mah kehiná kéhínánká arega íné eqmaq nuwahna ehwéhnsábé aiq pútare atagéhe. Arega ínénsabe arutaboairaintahnanserah sensabé moq arutaboairaritahne. Wega peh morá íwíáhirataq mah kehiná kéhínánká mina tagéra arega arutaboairaritahna ehwéhnsábé aiq pútare atagéhe.

²⁴ Nániboo, ínéba eqmaq suahna kegá íné miáhnarabeq ínéreq sereq méyabe nuwahbehre. Mah marákó marákó íre kotaq ínénsabe arutaboiré néníwíq pankeróne. Are néníwíq pankerónayabé sega mínaakaq anotahtaq téhreh naneqkakáq tagageheéna ínéreq méyabe nuwahbehre.

²⁵ Naniboo, ínéga are aiq tagaríóge. Kaweqtaq mía míaóne. Ahababáq kehiná kéhínánká are íre tagariáhwe. Arega íné eqmaq nuwahnana sunsabé eqmaq suahna kegá aiq tagariáhwe ²⁶ Ínéga arene sánsánsábé se sokigi arítóge. Mó sokigi arita aritainie. Arega ínénsabe arutaboairaintahnanserah sega mó keyábé sirutaboirigehéna sokigi arítóge. Íné sereq mía míainiéna sokigi arita aritaúge úwe.

18

Súrása Sísane naruo koweriro ehwehne.

(Mátíyu 26.47-56; Máhka 14.43-50; Áríka 22.47-53)

¹ Sísaga Manikánsabe mí ehwéh teawena pokúwe. Wereq ite we kérahwána kereqka Kirona aroipéq seberaebéq pokowane. Mitaq kaweq matábú kowaq itega mitaq kowíahwane. ² Súrása, Sísane naruo koweriranaú anínká moq mí matábú tagariowe. Sísareq ite we kérahwána kereqka mitaq áhnte tanáhráq momiwíowanayabé tagariówe.

³ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Péhrasi kereqka Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté párisíwárinseq sóntia kereq eqmaq súówe. Eqmaq súó kereq Súrásaga meriqmena mi matábúrác súwe. Sega sahmárinkákák áráhmuaqák kánéqkakaq mewera suwe. ⁴ Sísaga sega miraoneherau naneq wene arupipeq moke tagarawéna su ke taganieéna pírápeq kowíowe. Kowéna sensabé, Insensabe anebahroo úwe.

⁵ Sénsabe anebahroo úwara sega wensabé, Sísá Néhsara suwahpeqte ánínsabé anebahrúne uwana Sísaga sensabé, Íné we uge úwe. Súrása, Sísane naruo koweriro anínseq mitaq iriwe míówe. ⁶ Iriwe míowana Sísaga, Íné we uge teriutaq sega sinehepeqte atárue inahsubúwe.

⁷ Sísaga mónkakák kasenéna, Insensabe anebahroo úwara sega, Sísá Néhsara suwahpeqte ánínsabé anebahrúne uwe. ⁸ Uwana Sísaga sensabé, Íné we uge teiú mino. Ínénsabe ninebahrirataq mah anímári pehragariteq pokoro arítáhró úwe.

⁹ Sísaga métáq tahnsa Manikánsabe mahraréna, Kawerue wahnah-narítárúgara se íre taqnobagowe úwe. Mi ehwéh aiq pútaraginkehéna mah anímári pehragariteq pokoro arítáhró úwe.

¹⁰ Sáimóni Pítaga wene poka matawéna Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahne arambehri aní wenáwíq Mákúsa apiwe wene púpeqte áhré kiraq auwowe. ¹¹ Kiraq auwowana Sísaga Pítansabé, Poka unahpí úsaro éna, Nánibone níérorahi arámbéhrí nruripeq umehorahi arámbéhrí mirainau mino úwe.

Sísá Ánásaba móátó ehwehne.

¹² Úwara sóntia kereq sene wahnah anínseq párisíwarínseqka Sísá táhtoqme táhru táhruuwe. ¹³ Téhwe sega Sísá meqmera wehukení áwíq Ánásaba móátówe. Ánásawe Káiyápásane awarénawae. Sísá pukinaú opéq Káiyápásawe Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnah míowe. ¹⁴ Káiyápásaga menah tahnsa Asiu ke teriena, Iteruwahrah ómi pukiyehboq peh morá ánínká kaweritankéhboq pukinkehe. Mina aiq kawerire úwe.

Pítaga Sísá íre tagaríoge ú ehwehne.

(Mátíyu 26.69-70; Máhka 14.66-68; Árúka 22.55-57)

¹⁵ Ite Sísá kérahwáya anité Sáimóni Pítareq ínereqka Sísá kérahwáye. Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnka íné tagariowe. Wega íné tagarionsabe wene nahtapeqte mátábúrápéq Sísá kéráhwae. ¹⁶ Pítaga méhpheqte ónsárác kowíowe. Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnka íné tagario púana ínega onsarapéqté wáhnáh áhráryábé, Onsa sio koreawéwae. Onsa sio teawena Píta meqmena mátaburaq móátáhwae.

¹⁷ Mi ahrárigá Pítansabé, Are moq mah aní kérahna anípo úwana, Írakaumo. We íre kéroge úwe. ¹⁸ Titirúnsabe arambehri kereq párisíwarínseqka íra parewe totorue míowana Píta moq iriwe ména totorúwe.

Wahnah anínká Sísansabé ehweh ato ehwehne.

(Mátíyu 26.59-66; Máhka 14.55-64; Árúka 22.66-71)

¹⁹ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnka Sísansabé we kéro keakák wega síwáhnorú ehwehnikákáqsabé kasenúwe. ²⁰ Sísaga wensabé, Íné íre epéráhpéria ahriahri peh ábóraq áhnte wehekéq miáhrabeq teri terinuge. Itene momiwío náhtápéqkákák Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté

wíráipéqkákáq síwáhnoruge. Íre epéráhpéria síwáhnoruge. ²¹ Ínénsabe aneqsábé kasenaintaho? Néne ehweh teríú ké írátíáhwe. Seba kogaseninanao úwe.

²² Úwana mibeqté iriwe mío anínká ayahpóra Sísá subiqmarena wensabé, Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnsabé mina tahnsa éhwéh atéhneho úwe. ²³ Úwana Sísaga wensabé, Íné ahababáq ehweh teawénaraqmé tenio. Íre ahababáq ehweh teawúge. Árahinsabé nubono úwe.

²⁴ Úwana Ánásaga Sísá íre pugeq auwasa Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnah Káiyápásaba eqmaq auwowe.

Pítaga mónkakáq Sísansabé ahqáho ato ehwehne.

(Mátíyu 26.71-75; Máhka 14.69-72; Áríka 22.58-62)

²⁵ Pítaga iraraq ména pabesuq tehesurue totorúwara mío kega wensabé, Are moq we kérahna anípo uwana Pítaga sensabé, Ahqáho. We íre kéroge úwe.

²⁶ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahne arambehri anínká Pítansabé, Sísareq arereq mátaburapeq miehyana tagéwó mino úwe. Mí ehwéh irarú animé we Pítaga ahre apiaro aní awahrah aníne. ²⁷ Tagéwó mino úwana Pítaga mónkakáq ahqáho úwana kokórega ehwehnúwe.

Páhírátiga Sísansabé kasenú ehwehne.

(Mátíyu 27.1-2,11-14; Máhka 15.1-5; Áríka 23.1-5)

²⁸ Ahbiahiperura sega Sísá meqmera Káiyápásane nahtapeq suera anotah nahtápéq ehweh aruqaruro nahtápéq Sísá móátówe. Sótaijú tanahráq no tahutáhúq wéhékáh mí nahtápéq kiewé órira púara Asiu kegá íre kíúwe. ²⁹ Mibeqté wáhnáh aní áwíq Páhírátiga máhpeq tueyokéna sensabé, Itega méáúwáh animé aneq ahababáriro úwe. ³⁰ Úwara sega wensabé, Mah aní íre ahababáq aní tahírí túbáh agúna irino uwe.

³¹ Úwana Páhírátiga sensabé, Iteitega we meqmeq iteitene sánsánue iwíáhue ehweh atáhro úwe. Úwara sega wensabé, Wehukení subiq sueyabe ite Aroma kegá ahqáho aitárówe uwe. ³² Menah Sísaga, Segá íné pankeragehe irarúme amahnága aiq pútaq aginkeheéra mí ehwéh teawúwe.

³³ Páhírátiga nahupeq kibekéna Sísá meqme seroue wensabé, Arewe Asiu kené wahnahpo úwana ³⁴ Sísaga wensabé, Arega irarénawe arerene iwíáhbo? Íné ehweh mó anínká teawiro úwana ³⁵ Páhírátiga wensabé, Íné Asiu anínabugo? Arenawahraheq itene wahnahmarínseqka are meqmera ínéba méáúwáhwe. Aneq ahababáruno úwe.

³⁶ Úwana Sísaga wensabé, Íné wahnah wahnahnurabeqme íre mah marákó márakóipére. Mah marákó márakóipéq wahnahnutaq tahírímé Asiu kegá íné táhtóráhtáq íné séniráh kegá ebeho irino. Íné wahnah wahnahnurabeqme íre mah marákó márakóipére úwana ³⁷ Páhírátiga Sísansabé, Are anotah Wahnáh aní míahno kasenúwana Sísaga wensabé, Arega aiq iraréne. Aiq pútaq ehwéhnsábé síwáhnorinieéna mah marákóipéq tuména wehukení úkurauge. Aiq pútaq ehwéhnsábé suwahbeh kegá néne ehweh íráhwe úwana ³⁸ Páhírátiga wensabé, Aiq pútaq ehwéhme aneqpomo úwe.

* **18:31:** Mí tanáhráq Aroma kegá Asiu kené marakó págegeue wahnahnéra Asiu keyábé, Ite wehukení ehwehotaq we subiq súáhro arite ehweh órirane éra peh morá ite Aroma kegá mí sánsánoneheqmúne uwe. Wehukení awankátaq táhpare sansamé Aroma kené sánsáne.

Páhirátiga, Sísá awankátaq táhparáhiro ú ehwehne.

(Mátýu 27.15-31; Máhka 15.6-20; Áruká 23.13-25)

Páhirátiga wensabé, Aiq pútaq ehwéhmé aneqpomo éna máhpeq tueyokéna Asiu keyábé, Íné iwíáhume we íre ahababáq ani míre. ³⁹ Sótáikú iahrerag ko tanáhráq ahriahri peh morá karábúsiipeqté áni pugeq úúwóge. Mi sansá mira aruqaruruge. Minayabe Asiu ke itene Wahnah pugeqíninkono úwe. ⁴⁰ Úwara sega anotah ehwéhnabaéra, Mi anímé pehragé Párehba pugeqio uwe. Párehbawe wehukení subena aebó áni míowe.

19

¹ Páhirátiga sóntía keyábé, Sísá meqmeq áréti sahtaté subóro aritowara sega meqmera mósúbuwe. ² Mósúbera ógaratáté keborarera wene ayahqnotaq suki atera peh morá táutáúq korósi abaq atówe. ³ Mó anínká mó anínkáue Sísaba séra wensabé, Are Asiu kené wahnahpo éra awiréh atera siyahpóra subúwe.

⁴ Páhirátiga máhpeq mó tueyokéna soruparió keyabé, Írátíáhiro. Íné iwíáhume we íre ahababáq anine. Minayabe tagariageheéna iteba máhpeq ataníe úwe. ⁵ Úwana Sísaga ógaratáté keboria náneqkákáq tautáúq korósiákáq máhpeq tueyokúwe. Tueyokúwana Páhirátiga sensabé, Mah aní tagahro úwe.

⁶ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq wahnah kereqka Sísá tagéra áhnte ehwéh kíkírera, Awankátaq táhpawe subiq súáhiro éra pagu pagunuwe. Pagu pagunuwana Páhirátiga sensabé, We íre ahababáq anine iwíáhúnsabe iteitega meqmeq awankátaq táhpawe subiq súáhiro úwe. ⁷ Úwara Asiu kegá wensabé mahraréra, Wega, Íné Manikáne ahninkáwá úge urainsabé itene sansá sabiúéhre. Sabiúéhmé puko nanere uwe.

⁸ Úwana Páhirátiga mi ehwéh irena anotah ahré agúwe. ⁹ Wega koti nahtápéq mó kibekéna Sísansabé, Arewe eheqte anípo úwana Sísaga ehweh íre iraria peh ehiya míowe. ¹⁰ Páhirátiga Sísansabé, Aneqsabé ehweh íre tenieno? Ínéga are soraq auwahráhuge. Ínéga are awankátaq táhparahráhuge. Mahnawé aiq irahno úwe.

¹¹ Úwana Sísaga wensabé, Peh morá Manikánka arega wahnahnúno atáráinsabé arega íné awankátaq táhparahráhone. Minayabe areba móintéh aníne ahababáqka arene ahababáq kiotaikire úwe.

¹² Páhirátiga mi ehwéh irena, Pugeq auwaníe iwíáhúwe. Iwíáhúwara Asiu kegá anotahtaq mahraréra, Arega we pugeq auwéhnaaqme are íre Sísáhi, Aroma kené wahnahne iyahnabo aní mone. Íné Asiu kené Wahnah muge iraréna anímé Sísáhrine naruo aní míre uwe.

¹³ Páhirátiga mi ehwéh irena Sísá máhpeq márúnatena wahnah anínká ehweh atorabeq tútuue míowe. Mibeq áwíq Ebah Ahtápére. Íbaru ehwéhmé mítaq Kábátae ue áwirátówe. ¹⁴ Ahbiah tahnsá ite Asiu kené sótaikú iahrerag ko tánáhráre. Iborá tahnsa wéhékáhnabubu wahtotarútaq Páhirátiga Asiu keyábé, Itene Wahnah tagahro úwe.

¹⁵ Úwara sega ehwehnabaéra, We meqme mósúbiq suo. Awankátaq táhpawe subiq suo pagu pagunuwe. Pagu pagunuwana Páhirátiga sensabé, Itene anotah Wahnáh awankátaq táhparáhiro ininkono úwe. Úwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kégá wensabé, Aroma kené wahnahme webataq itene wahnahne uwe. ¹⁶ Úwana Sísá awankátaq táhparageheéna Páhirátiga móatowara sega Sísá meqmera pokuwe.

Sísa awankátaq níriraté táhparó ehwehne.

(Máttyu 27.32-44; Máhka 15.21-32; Áruká 23.26-43)

¹⁷ Sega Sísa meqmera pokuwana Sísa wewe táhparéhra awánká abaqmena kúwe. Kire kire sawéh áwíq Ayahqno Tánúnsutapéq pokuwe. Íbaru ehwéhme mi sawéh áwíq Kógótae ue áwirátowe. ¹⁸ Sega Sísa awankátaq níriraté wene ayahnkaratáq subiqmaq aigarátaq subiqmarue táhparera awanká pankeqme marakóipeq pearówe. Pearera mó anité mó awánkátáréráq táhparera pankeqme pearówe. Sísa ákáhpi pearera mi anité ayehré ayehré pearówe.

¹⁹ Páhirátiga, Kanehraq sehiranue táhparáh áwánkátáq táhparáhiro aritowara táhparówe. Kanehraté sehíránká mahraréna, Néhsara suwahpeqte áni Sísave Asiu kené Wahnahne úwe. ²⁰ Mi kanéhráq sehirania apahtáro kéhínané ehwehtaq sehiranéna Íbaru ehwéh Asiu kené ehwehnikakáq Aroma kené ehwehnikakáq Kárikí kené ehwehnikakáq sehiranúwe. Sísa táhparótaq Sarúsarama suwahpeq wahtotaq puara áhnte Asiu kegá tagéra mi sehirá sáhsáhuwe. ²¹ Asiu kené Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kegá Páhirátinsabé, Asiu kené wahnahne íre sehiranúno. Peh mi anínká, Íné Asiu kené Wahnah muge ire. Minawé sehiranúno uwe.

²² Uwana Páhirátiga sensabé, Íné sehiranéwó náneq aiq sehiranue parabarúoge úwe.

²³ Sontía kegá Sísa awankátaq táhparera wene korósi mewera itaréitaréráq saraqmarera meyówe. Wene káhq ambántá anehe mewera íre parura peh táránkaq kowe. ²⁴ Peh táránkaq konsabe subansúéhneho íwiáhéra, In-sega meyanabomo éra káhsiuwana peh morá anínká meyorwe. Miraunsabé Manikáne ehwehne aiq pútaragúwe. Mi ehwéhniká mahraréna, Sega néne korósi saraqmera káhq ambántá káhsie meagehe ire. *(Buk Song 22.18)*

²⁵ Káropáne ahre áwíq Máhríae. Mágára suwahpeqte mó iní wenáwíq moq Máhríae. Sereq Sísave anowareq wene ónánahwáreq awankátaq táhparórabeq wahtotaq kowiówe. ²⁶ Kowiówana Sísa Iné, we kéráha anínsabé arutaboairaintéh ánínseq wenanoreq míahwayana wega ite tagéna wenanonsabe, Areba míéh áni arenahni míankehe éna ²⁷ wega ínénsabe, Náinowé arenano míankehe úwe. Teniunsabe wenanoga néne nahtapeq kaegaeúwana kirabo atáhwae.

Sísa pukú ehwehne.

(Máttyu 27.45-46; Máhka 15.33-41; Áruká 23.44-49)

²⁸ Sísa iwiáhéna, Néne arambehri aiq moke parabagire éna Manikáne ehwehniká aiq pútaraginkeheéna wega, Íné tahbobóire úwe. ²⁹ Kítাবেh nahniáq sérá ano obenkisa ántéhyá mitaq kowara sehenáh tahnsa náneqtaté antehyapípeq pámbáhue sehikaratáq marera wene áwéhipeq atówe. ³⁰ Atówana Sísa néna, Ai q parabagire úwe. Ai q parabagire éna wene anuo píntráhéna wenawa soraq suena putiowe.

Sísa sehsabio ehwehne.

³¹ Ahbiah tahnsá ite Asiu kené ahrena ahrena wehekáhne. Mi tanáhráq itene sótaikú iahreraq kéh tánáhráq púara Asiu wahnáh kegá íwiáhéra, Putianeherao kené sinonka ahrena ahrena wehekáh awankátaq kehneho uwe. Minayabe sega Páhirátiba pokéra wensabé, Putianeherao ke apubúue

pukigeheé siwiah anteruo úno. Putiéhrataq awanká soriwe mewe mais-aragehe uwe.

³² Söntia kegá pokue Sísareq awankátaq táhparó aníténé siwiah anterúówe.

³³ Sega Sísaba séra tagowana aiq putio púara sega wene awiah íre anterúówe. ³⁴ Peh morá sóntiá ánínká wene sehsabe karatáté Sísane aroganabí sehsabiowe. Sehsabiotaq korahqkákáq wáninkakaq súwe. ³⁵ Nénéne niuranka tagahwae. Íné aiq pútariahnsanuge. Itega aiq pútare atageheéna teiúge.

³⁶ Manikáne ehwehnka mahraréna,
Wene ayahnsa íre anterigéhe íre.

(*Buk Song 34.20*)

³⁷ Manikáne ehwehnka mó mahraréna,
Sehsabearáh áni tagagehe íre.

(*Sekaraia 12.10*)

Miraué mi ehwéhtaré aiq pútaragúwe.

Sísane anonka maisé onápípeq maisaró ehwehne.

(*Mátíyu 27.57-61; Máhka 15.42-47; Áruká 23.50-56*)

³⁸ Árimátéa suwahpeqte áni Sósépaga Sísansabé aiq pútare atena Asiu keyábé áhreu púana Sísá oga míotaqme we íre ábóraq kérowe. Sósépaga Páhirátinsabé, Sísane anonka mewena mómaisaranínkono úwana Páhirátiga wensabé kowe atowana máhpeq tueyokue Níkorímareqka tumeyóye. ³⁹ Níkorímawe menah tahnsa Sísaba inokáhpeq sena niginka tahnsa kaweq kunkúni naneqmari áhnte 30 kíro mewena súwe.

⁴⁰ Sósépareq Níkorímareqka Sísane anonka mewera kaweq kunkúni naneq-marínkákáq wene anonkankakákáq kaweq íre wahto ambántátaté úbíq máróye. Mi sansámé Asiu kené wehukení maisare sansane.

⁴¹ Sísá táhparówana maisaró matábú wahto kowe. Mi matábúróg o ubuq-maró oná kowe. Mípeq mó aní íre maisarówe. ⁴² Ahbiah tahnsá Asiu kené ahrena ahrena wehekáh púara mó oná kabareyabe íre miraorahuye. Minayabe mi oná wahto ko púara sega Sísá mitaq maisaróye.

20

Sísá oga úkú ehwehne.

(*Mátíyu 28.1-8; Máhka 16.1-8; Áruká 24.1-12*)

¹ Mó wikíné ebeqte wéhékáh tanahráq tuekinaútaq Máhría, Mágára suwah-peqte ínínká Sísá maisarórabeq súwe. Méhpehtaq paiqmáro ebáh íre paisa peh móbeq kowana tagówe. ² Tagéna we Sáimóni Pítareq íné, Sísaga arutaboiraíntéh ánínsqpa pehbeheráh séna ítensabé, Itene Wahnahne anonka onapípeqté mewera eheqpopoq máráhwe úwe.

³ Úwata Pítareq ínereqka Sísá maisarórabeq koragayeheéta pehbeheráh pokowaye. ⁴ Pehbeheráh ínégá Píta kótaikue Sísá maisarórabeq ebeq kowae. ⁵ Mitaq ebeq kéna taebewe maisia onápípeq tagahwana Sísane anonka úbíqme maisaróya ambántá mitaq kowana tagahwae. Íné mibeq íre tueagia peh taebewe tagahwae.

⁶ Peh tagahwana Sáimóni Pítaga mitaq séna maisarórabeq kobekue tagówe. Taberábe maisaróya ambántá mitaq kowana tagówe. ⁷ Sísane ayahqno úbíq máróya ambántá mobeq kowe. Ayahqno úbíq máróya ambántámé maisia ámbántá korabeq íre kowe. Peh sabaráwe móbeq kowana tagówe. ⁸ Tagówana íné maisarórabeq ebeq kowa anínká moq kobekue tagahwae. Tagéna, Sísá aiq irigire éna aiq pútare atáhvae. ⁹ Manikáne

ehwehme, We pukéna iriginkehe séhírá kowata mi tanáhráq mah sehirá íre iahtebahwaye. ¹⁰ Tagéta ite kaegaeowayarabeq kouwekowaye.

Máhría, Mágára suwahpeqte ínínká Sísá tagó ehwehne.
(Mátíyu 28.9-10; Máhka 16.9-11)

¹¹ Kouwekowayana Máhriaga maisaróyarabeq mó séna máhpeq iriwe ména ibisówe. Ibiséna wega maisia ónápípeq taebewe tagówe. ¹² Íre wahto taberábe ambántánkákáq ánité íópeqté ánité Sísane anonka kéworabeq tútuue míóyana Máhriaga tagówe. Mó aní Sísane ayahqno kéworabeq mó aní wene aigará kéworaberue tútuue míóyana tagówe.

¹³ Tagówara sega mi íninsábé, Aneqsabé ibisahno uye. Uyana wega sensabé, Néne Wahnah ínégá íre tagaríórabeq mórúáhnsábé ibisoge éna ¹⁴ wega pabeqme tagówana Sísá iriwe míowe. Míowana mi íníné arupipeq Sísá wire ue íre iwíáhue tagówe.

¹⁵ Íre iwíáhue tagówana Sísaga wensabé, Are aneqsabé ibisahno? Insensabe anebahrono úwana mi ínínká iwíáhéna, Kaseni aní we mah matábúrác wahnahní aníne iwíáhéna wensabé, Wene anonka mearáhnawe eheq marahno? Koweanibóq tenio úwana

¹⁶ Sísaga wensabé, Máhriáo úwana mi ínínká weba pabeqme tagéna Asiu kené ehwehtaq, Árábónáio úwe. Mi ehwéh áwahewé Íwáhnoraníno úwe. ¹⁷ Úwana Sísaga wensabé, Nániboba íre pokurio puah ninonkataq táhtoréhnehboq néne iyahnabo korerio. Maniká Nániboba tuekinauge. Mí ehwéh korerio úwe.

¹⁸ Úwana Máhriá, Mágára suwahpeqte ínínká ite Sísá kérahwána kebá séna itensabé, Ínéga Sísá aiq tagoge éna Sísaga teawu ehwéh teiuwe.

Sísá kéro kega we tago ehwéhne.

(Mátíyu 28.16-20; Máhka 16.14-18; Áríka 24.36-49)

¹⁹ Penorabeqte mó wikíné ebeqte wéhékáh tanahrác ite Sísá kérahwána kegá soruparawéq Asiu keyábé áhrewana puaq itene nahupeqte ónsá paíqmareq míahwane. Míahwanana Sísaga ákáhpi seiriwe ména itensabé, Pehwehrué iru ukiqme míáhro úwe. ²⁰ Iru ukiqme míáhro éna wene ayahnkarakákáq wene aroganabínkákáq sokigi aiuwaq itega we tagéq itene irupipeq anotah eyóyówe.

²¹ Sísaga mónkákáq itensabé, Pehwehrué iru ukiqme míáhro. Nániboga eqmaq núwátáinseherah ínégá moq ite eqmaq úwówe úwe. ²² Eqmaq úwówe éna wene euq áhusaiéna, Manikáne Awa úge úwe. ²³ Manikáne Awa úge éna wehukéníné ahababáq soraq súéhrrataq íre kagainae. Wehukéníné ahababáq íre soraq súéhrrataq sene ahababáq seba kagainae úwe.

Tómáhsiga Sísá tagó ehwehne.

²⁴ Sísaga iteba sú tanahrác peh morá we kéro aní, Tó máhsiga íre míowe. Tó máhsine wéhuwehu áwíq Tírímásie. ²⁵ Sísá mó kérahwána kegá Tó máhsinsabé, Ítene Wahnah oga miéhraq tagóne teawewáne. Teawewánana Tó máhsiga itensabé, Pehipi íre aiq pútare aitaníe. Sísane ayahnawarutaq níri subisa ábí tagéna niyahnkaratáté wene aroganabí sehsaberapí táhtoráhnaraqmé aiq pútare aitaníe úwe.

²⁶ Abapete téhtaré wéhékáh sótaikúwaq Tó máhsireq ite Sísá kérahwána kereq nahupeq míahwane. Onsawári áróki pareq míahwanana Sísaga ákáhpi seiriwe ména itensabé, Pehwehrué iru ukiqme míáhro úwe.

²⁷ Iru ukiqme míáhro éna Tómáhsinsabé, Néne niyahnkara sosanue tagáhno. Ayahnkakahrue néne nirogranabí táhtoro. Íre aiq pútare aintéhnehboq aiq pútare ainto úwana ²⁸ Tómáhsiga Sísansabé, Néne Wahnah mone. Néne Maniká móne atowe.

²⁹ Atowana Sísaga wensabé, Arega íné tagáhnayabé aiq pútare aintahno? Sene siurataste íné íre tagéra pehipi ínénsabe aiq pútare aintáh kégá iwíáh iwíáhigehe úwe.

Sóniga áwahe ehwéh teí éhwéhne.

³⁰ Mah pukúipéqté séhírá moke Sísane ótaq sansánsabé íre teiúge. Wega áhnte mó miráúwaq ite we kérahwána kégá tagahwane. ³¹ Sísawe ite meirena kaweraitankeheéna Manikánka omaq ato aninéna we Manikáne ahninkáwá wíre. Minayabe aiq pútare atageheéna mah ehwéh sehiranue teiúge. Sísansabé aiq pútare atéhrataqmé wenáwírué oga mía míaiége.

21

Sísaga we kéro kebá ábórarú ehwehne.

¹ Peh morá káwéhúnsabé téhtaré awíq kéhre. Kehrari kawéhúne. Mó awíqme Táibéria kawéhúne. Mó tanahráq mi kawéhu ayehráq Sísaga ite we kérahwána kebá ábórarúwe. Wega mahraue ábórarúwe. ² Ite abapete téhranité kérahwána ke sesorupawe míahwane. Tómáhsiwe wene wéhuwehu awíq Tírímásie. Wereh Sáimóni Pítareh Kéána suwahpeq Kehrari marákórápéqté ání Nátáníérireh ite Sébérine ahninkáwárárereq téhranité mó keróya anitéreq sesorupawe míahwane.

³ Sáimóni Pítaga itensabé, Íné pah sábatáhrinauge úwaq itega wensabé, Ite moq are kcranéhe ewane. Itega sípi kéweweq pokue moke penkútaq uwe taga tagaowane. Pah íre maqmera pehipi uwe taga tagaowane.

⁴ Ahbiahipeq Sísaga káwehu áhnopeq súwaq itega we íre tagariahwane.

⁵ Sísaga itensabé, Nanuwahraho, pahmé aiq maqmíaho úwaq, Írakaumo ewane.

⁶ Ewanana Sísaga itensabé, Sípiipéqté éberiopeq uwe tagéq meyangéhe úwaq itega itene kahwe éberiopeq uwe tagéq áhnte pah meyahwáne. Áhnte pah meyahwánayabé kahwe íre pankerahráhowane.

⁷ Íné, Sísaga arutaboiraíntéh ánínká Pítansabé, Áhnopeq míéh ání itene Wahnahne teawéwae. Sáimóni Pítaga pehrákora ména arambehriúnsabe, Ítene Wahnahne teawéwana apubúue wene ambanta úbíq mena káwehupípeq ahkuagúwe.

⁸ Pah kahweipéq kowaq mó ite Sísá kérahwána kégá kahwe sabirue meweq sípi kéweweq áhnopeq pokowane. Áhnopeq wahtotaq ko púaq itega kahwe sabirue meweq pokowane.

⁹ Ite áhnopeq kowanaraq ira paríowana taigowaq tagahwane. Tairáq pahnkákáq párétiakák kowe. ¹⁰ Sísaga itensabé, Ite matiáh páh táhmaro mewe sero úwana ¹¹ Sáimóni Pítaga sípiipéq kire pahnkákák káhwé sabirue áhnopeq méarowe. Kahweipéq anotah pahmáí íregárita 153 pahmáí míowana kahwe íre surakúwe.

¹² Sísaga itensabé, Sewe nahro úwe. Itene Wahnah tagariahwanayabé itega, Are inseboue íre kasenowane. ¹³ Sísaga párétiakák pahnkákák mewena ménáiuwe.

¹⁴ Sísaga oganúq atowana wega ite we kérahwána kebá apahtárórác ábórarúwe. Teiúmé apahtáro tánáhráre.

Néne sipisípiqmarí kirabo ainto ú pabéqme éhwéhne.

¹⁵ Táhutahuq nahwanana parabagútaq Sísaga Sáímóni Pítansabé kasenéna, Sáímóni, Sónine ahninkáwáo, Arega mah keyabé ákáhtaq arutaboairarite ínénsabe anotah arútábóiraintahno úwe. Úwana Pítaga wensabé, Kowe. Are tagariahnawe arensabé nirutaboiruge úwana Sísaga wensabé, Néne sipisípiq aráhqmarí kirabo ainto úwe.

¹⁶ Sísaga we mó kasenéna, Sáímóni, Sónine ahninkáwáo, ínénsabe arutaboairaintahno úwana Pítaga wensabé, Kowe. Are tagariahnawe arensabé nirutaboiruge úwana Sísaga wensabé, Néne sipisípiqmarímé wahnahnainto úwe.

¹⁷ Sísaga anehe mó kasenéna, Sáímóni, Sónine ahninkáwáo, ínénsabe arutaboairaintahno úwe. Apahtárórác kasenú púana Pítane arupipeq umeh agúwana Pítaga wensabé, Néne Wahnahno, arega moke tagariahne. Are tagariahnawe ínégá arensabé nirutaboiruge úwana Sísaga wensabé, Néne sipisípiq kirabo ainto.

¹⁸ Kawerue írátiahno. Are mahbi míaronaraq arene áréti sabirare arega awahbarairabeq pokurone. Are ore úkínaraq arene ayahnkara pankeréhnaq mó kegá ahmboqme meqmera are íre awahbáhnarabeq móatagéhe úwe. ¹⁹ Mah ehwéhme Sísaga Píta pukína ehwéh teawuwe. We pukína tanáhrác Píta íre áhreinayabé tagehra kegá Maniká áwíq pankeragéhe. Mah ehwéh teawena Sísaga Pítansabé, Séniro úwe.

²⁰ Pítaga pabeqme íné, Sísaga arutaboairainto aní tagówe. Sísá pukinaúwara táhutahurowanaraq ínégá Sísane anepeq mósaqmaqme ména wensabé, Néne Wahnahno, arene naruo kowerirahna anímé ínsebo kasenowae. ²¹ Pítaga íné tagéna Sísansabé, Néne wahnahno, mah aní anerinkehbo úwana

²² Sísaga wensabé, Íné nuwahbéhnaraqmé kiwekona tanáhrác we peh oga míanawire íwíáhinabugamo. Arereq wehgaqpo? Arerega séniro únsabe ²³ mi ehwéh író kega mó Sísá kéro keyabé, Íné Sóni íre pukinkehe mitaq teri mahtaq terinuwe. Sísaga Pítansabé, Íné Sóni peh mía míankehe íre irarúwe. Wegá Pítansabé peh miraue teawena, Íné kiwekonaraq we peh oga míanæ íwíáhinabugamo. Arereq wehgaqpo úwe.

Sísane áhnte mó arámbéhríwárínsábé éhwéhne.

²⁴ Íné Sísá kérahwa anínká mah ehwéh iraruge. Mah ehwéh aiq pútaq ehwéh púana sehiranue teiúge.

²⁵ Sísaga íre peh morá teiú arámbéhrí mirauwe. Wegá áhnte mó arámbéhríúwe. Wehukega wene ehwehnikakác wene arambehriakác moke sáhsahwe sehiranutaq tahirímé púkuwarínká mah marákó marákó kígi agi-rana marakó íre awehraq kéh irino.

Eqmaro Ke Ebeq sáhnshawe ahtebé ehwehne.

Árúkaga ebeq sóthe arámbéhríena anehe wega Pora kérena séhréh atena púku áwíq Árúkae ue sehiranúwe. Anehenura mah pukú Eqmaro Ke pukúe ue sehiranúwe. Sísaga miraéna irarú ehwehnsábé ebeqte pukúgá teire. Manikáne Awanka mirau arámbéhrí Eqmaro Ke pukúgá teire. Sísaga eqmaro kega pokue mó kehíná suwahpeq mó kehíná suwahperue Sísá éhweh korériúwe. Teriútaq Manikáne Awanka se págege aritena séhréh aritowara áhnte kegá sene ehweh irera Sísansabé aiq pútare atówe. Mi ehwéhnká abae agúwara Sísá tagariáh ké áhnte úkuwe. Mah pukúípéqté éhwéhnká minayabeákáq eqmaro kega mirau arámbéhríákáqšabé teire.

Eqmaro kega miraunsabé éhwéhne.

Sísaga, Manikáne Awa eqmaraníe ú ehwehne.

¹ Tíópírásao, néne sehírame kawerue sáhnshawe iro. Menah tanáhráq mó pahsí sehíranue áwátáuge. Mi pahsíúpeq moke Sísaga miraúnsabe sehíranue teawena wega iwáhnorúnsabeakáq teawátáuge. ² Wene arambehri áhwárótaqkákáq íópeq kiu tanáhráqšabéákáq teawátáuge. Wegá marakóipeq míotaq wehuke eqmaq suanieéna omaq sitowe. Manikáne Awanka Sísá iwíáh atowana wega íópeq kinaútaq omaq sito ke síwáhnorúwe. ³ Téhwe Sísá awankátaq táhpague pukéna anehe oga úkéna mó wehekáh mó wehekáhnue omaq sito keba séyééna wewe sokigi aritowara tagowe. Tagowana 40 wehekáh miraéna Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh teriúwe.

⁴ Mi tanáhráq sega momiwíuríótaq Sísaga mahraréna, Sarúsarama suwahpeq apubúue sueq pokiyehboq Nániboga eqmarahna aní tuinayabé wensabé áwénunoro. Menah Nániboga eqmarahna aní éhweh teiyátáuge. ⁵ Naho Sóniga wáni meriuwana Manikáne Awanka áhníbórá tunse iteba mía míainkehe úwe.

⁶ Mó tanáhráq eqmaro kega momiwíuríótaq sega Sísansabé kasená, Ísara ke iteitene marakóraq amahnága wahnahnoro aitaníbo uwe.† ⁷ Uwana Sísaga sensabé, Nániboga moke mi tanáhráqkákáq wéhékáhnkakaq wahnahnire. Minawé íre iteitene arambehri puaraq itega mi tanáhráqkákáq wéhékáhnkakaq íre tagariáhwe. ⁸ Minawé íre tagarawéq mahraue tagariagehe. Manikáne Awanka iteba tuinaraq ite págege aitahnaq itega íné éhweh mah kehíná kéhíná korerigéhe. Sarúsarama suwahpeqte kéreq moke mó Súría marakórápéqté kéreq Sámária marakórápéqté kéreq moke mah kehíná kéhíná korerigéhe úwe.

Sísá íópeq kibekú ehwehne.

(Máhka 16.19-20; Árúka 24.50-53)

⁹ Mah kehíná kéhíná korerigéhe úwana eqmaro kega tagotaq Sísá tumerowana íópeq kire írabúyápipeq kibekúwe. ¹⁰ Kibekúwara sega íópeq awahnkanue tagariówara taberábe korósiákáq ánitégá iriwe míóye. ¹¹ Iriwe méra sensabé, Kehrari marakórápéqté kéro, aneqsabé iriwe méq

* **1:4:** Sísaga eqmarahna animé Manikáne Awa mire. Árúka 24.49, Sóni 14.16-17, Eqmaro 2.33 tagáhnno.

† **1:6:** Sísá marakóipeq tutaq Aroma kegá Ísara kené marakó págegeue wahnahnuwara áhnte kegá iwíáhéra, Wegá Aroma ke kaqsuena iteitensabé, Wahnahnoro aitankehe iwíáhuwe.

íopeq ebitiaho? Sísaga ite iuwena íopeq pokiraq tagahwe. We amahnága pokinserah mókake tuinawire uye.

Súrásane arambehri awaq mio ehwehne.

¹² Uyara eqmaro kega Óriwi sawéhrápéqté tunse Sarúsarama suwahpeq wahtotaq tueaguwe. ¹³ Tueagéra sega kaegaeu nah abobóráhpeq kíúwe. Sensiwíqmarimé mahraue Píta, Sóni, Sémísi, Ehntaru, Pirípi, Tómáhsi, Pátórómíyu, Mátiyu, Ápiásane ahninkáwá wenáwíq Sémísi, ebeh ehwéh iriaréh áni wenáwíq Sáimóni, mó Sémísine ani wenáwíq Súrása mirauega kíúwe. ¹⁴ Sereq Sísane ábákawaréhreq wenanoreq mó inínsónseqka sirupipeq peh morá iwíáhue moráráq púreq aruqaruruwe.

¹⁵ Mó wehekáh sega mirautaq 120 ke áhnte Sísá tagariáh kégá momiwíuríówe. Pítaga iriwe ména mahraréna, ¹⁶ Nánuwahraho, naho Manikáne Awanka Tébiti iwíáh atowana Súrása éhweh sehiranúwe. Súrásaga Sísane naruo kowerironsabe mi sehirá aiq pútaraguraire. ¹⁷ Sísaga Súrása omaq atowaq Súrásareq itereqka moráráq arambehriuraune úwe.

¹⁸ Súrásaga Sísane naruo kowerironsabe móne meywara mi monératé marakó paiqmárówe. Súrásaga sawéhrapeqté ayahqno maraipérué surahúwana wene ayahba tapoagúwe. Wene ayahba tapoague wene ayamári pehrápeq sahaqúwe. ¹⁹ Wega miraúnsabe moke Sarúsarama suwahpeqté kégá irera mi marákóyábé áwírume sene ehweh Ákérámae atówe. Mi awíqmé Korahq Marakóe atówe.

²⁰ Pítaga Súrása éhweh mó mahraréna, Buk Songipeqté éhwéhnká aiq mahraréna, Wene mátabu susa matábú kanae. Mó kégá mitaq íre miáhro arito ire. (*Buk Song 69.25*)

Mi ehwéhnká mó mahraréna, Mó anínká wene arambehri awaq miankéhe ire. (*Buk Song 109.8*)

²¹⁻²² Sóniga Sísá wání meawátáitaq táhmaro kégá Sísá kétówe. Sega kékérué Sísaga oga úkuraitaqkákáq íopeq kiraitaqkákáq tagarowe. Mó ke Sísá éhweh terigeheéq mina tahnsa Sísá kékéri aní iwíáhue omaq atanéhe úwe.

²³ Pítaga mi ehwéh teriuwara sega téhraníté omaq sitówe. Mó aní wenáwíq Máhtiásae. Mó aní wenáwíq Sósépae. Sósépawe we mó awíq Pásábae. We mó awíq Sásátae. ²⁴⁻²⁵ Sega mahrarue púreréra, Itene Wahnahno, arega ómi kehináné sirupipeqté iwíáhwé aiq tagariahne. Arega eqmatona arámbéhrí Súrásaga aiq suena ahbabárorabeq pokuraire. Wene arambehri mirainkeheé arega omaq atahna aní sokigi aio éra púreruwe. ²⁶ Manikánka omaq ato aní taganeheéra sega káriq ebáh tuparuqme tagéra Máhtiásawe Súrásane arambehri mirainkehe atówara we Sísá kéro ke, airápété morá kéreq arambehriúno atówe.

2

Manikáne Awanka tu ehwehne.

¹ Asiu kené siahrreraq ko tanahráq áwíq Péntikósie.* Ebeqte wehekáh sutaq Sísá tagariáh kégá moke peh morábí sáhuriówe. ² Sáhuriówana íopeqté éhwéhnká anotah soíríqká uu inserahnúwara ómi nahupeq tútuue mió kega apubúue írówana ³ anehbí irobina tahnsá náneqmarí ábóraragúwara tagowe.

* **2:1:** Péntikósiyabé éhwéhmé púku anehepeqte séhírámé “Manikáne Púkuipéq Kéh Áwahe Éhwehne” ue kéhrameq tagáhnó.

Tagowara irobina abae ague mó anípá mó anípánué abae agúwe. ⁴ Manikáne Awanka sirupipeq tuména iwíáh arito púara sega mó kehináné kambare ehweh iraruwe.

⁵ Mi tanáhráq áhnte Asiu ke mó kehiná mó kehiná suwahpeqte Sarúsarama suwahpeq sewíówe. Mi ke Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh ké wóe. ⁶ Segá mi ehwéh irera sega morábi sáhurawéra írówarawe Sísa tagariáh kégá mó kehiná mó kehináné ehweh iraruwe. ⁷ Iraruwara seyene ehweh irarunsabé író kega áhtená, Árahue irareo éra iwíáhue tagowe. Segá áhtená mahraré, Iteitene ehweh irare kewé se peh morá Kehrari marákórápéqté ké wóe.

⁸ Segá iteitene ehwehmarí irarewaq irone. Segá itene ehweh árahue irareo? ⁹ Ite Pátía kewé Míría kewé Érámi kewé Mésópótémía marákórápéqté kewé Súría marákórápéqté kewé Kápárosía marákórápéqté kewé Póntúsa marákórápéqté kewé Esia marákórápéqté kewé itene ehweh irarewaq irone. ¹⁰ Párigía marákórápéqté kewé Pámbíría marákórápéqté kewé Ísipi marákórápéqté kewé Áribía marákórápéqté kewé Sáírini suwahpeq wahtotaq mi kewé Aroma suwahpeqte náhnsó kewé itene ehweh irarewaq irone. ¹¹ Mi kewé Aroma suwahpeqte náhnsó kewé táhmaro Asiu keúra miáhwe. Mó mitaqté ké Asiu kené sánsá mero ke miáhwe. Kíríti marákórápéqté kewé Árébia marákórápéqté kewé moke mi kegá itene ehweh irarewaq irone. Manikánka págege arámbéhrínsabé sega irarewaq irone. Moke iteruwahraha irarewanserah itene ehwehmarí irarewaq irone uwe.

¹² Segá áhtená sene sirupipeq iwíáh kikiréra, Itene ehwehmarí árahue irarewapómo? Aneq sansápómo uwara ¹³ mó kegá siwiréh aritera, Segá peh píah nah puara múguwahgu ehwéh irarewe uwe.

Pítaga pawsuo ehwehne.

¹⁴ Uwara Pítareq airápéte moráue eqmaro kereqka iriwe miówe. Pítaga mipi sáhurío keyabé anotahtaq teriena, Sarúsarama suwahpeq kaegaeo kereq moke mó Asiu kerero, ehweh teiníboq írátíáthro. ¹⁵ Abehq wání nah puara múguwahgu ehwéh irarewe eme írakaumo. Amahnága pópoqnah peh ákáhtaq kéhrana íre píah né tanahráre. ¹⁶ Mó kené ehweh irarensabé Manikáne ehweh irarú ani, Sóeriga mahraréna,

¹⁷ Manikánka iraréna, Anehe tanáhráq Néniwa mah kehiná kéhinápá eqmaq auwaníe. Néniwanka néne ehweh iwíáh aritahnara itenahn-ímáhqsonseq iteriyahumáhqsonseqka ehwéh irarigehe. Itene mahbi-gauné siwanka tagagehe. Orerónká áónáh tagagehe. ¹⁸ Mi tanáhráq néne arambehri mirao weh áhrébá néniwa eqmaq auwaníe. Néniwanka néne ehweh iwíáh aritahnara ehweh irarigehe. ¹⁹ Íopeqté íre tagariáh náneq sokigi ainíe. Marakóipeqté moq págege sansá sokigi ainíe. Korahqkakáq iraakáq áúnínaakáq tagagehe. ²⁰ Pópoqnah sunkíkiraginae. Íotaq korahq tahnsa tautáúraginae. Miráinagake anotah Wahnáh áninka págegeue wahnahnína tanáhráq áhnbóránire. ²¹ Are néne Wahnah miáhno ue níahrabira kewé kaweraritanauge ire úwe. *(Joel 2.28-32)*

²² Pítaga mó mahraréna, Ísara keo, mó ehwéh kawerue írátíáthro. Sísa Néhsara suwahpeqte ání éhweh teiúge. Wega Manikáne arambehri mirainke-heéna Manikánka Sísa omaq atowe. Minayabe tagariageheéna Manikánka págege atáráire. Págege atáráirana wega íre tagariáh náneqkakáq págege arámbéhríakáq sokigi aítáráire. Itene iuranka tagahnsabé aiq ahtebahwe.

²³ Naho Manikánka iwíáhue tagarionserah menah itega Sísa táhtoqme ahbabáq ke móriátówara sega awankátaq táhpatowana putiaraire.

²⁴ Sísa íre airaiq pusa ání míahrahurai puana Manikánka érorahirabeqte iriatena oganúq atáráire. ²⁵ Naho naho Tébiti, Síसानe aigaqnağa íre wewensabé irarena peh Sísansabé teiena,

Néne Wahnahnka ínéreq mía míaime tagaríoge. We néne nyah púpeq mía míai puana íre áhreúge. ²⁶ Minayabe nirupipeq eyoyóire. Néne níwéhrate iwíáh iwíáh atóge. Íné pukonaraq arega oganúq intaniewóne iwíáhuge.

²⁷ Íné pukonarabeq arega néniwa íre nuwankéhe. Peh oganúq intankéhe. Arene kaweq aniné ninonka íre karekinawire. ²⁸ Arega oga mía mía ahtápéq sokigi aníátóne. Arereq mía míaúya puana nirupipeq eyoyóinawire úwe.

(Buk Song 16.8-11)

Mi ehwéhmé Tébitiga teiuwe.

²⁹ Pítaga mó mahraréna, Nánuwahraho, itene igaqna Tébiti éhweh pahsuqme teinie. We naho putiowara maisarówana wene kárékú anónká amahnága maisia máiq mahtağ kéhre. Minayabe íre wewensabé iraréna peh Sísansabé irarúwe.

³⁰ Tébitiwe Manikáne ehweh irarú ani ména Manikánka mirainauge ú ehweh írátiowe. Manikánka naho Tébiti teawena, Amahnága arega wahnahnónanserah mókake arenanahga wahnahninkehe. Peh aiq pútariahnsanuge únsabe ³¹ Manikánka mirainau arámbehriyábé Tébitiga ahtebówe. Ahtebéna we aiq tagariomé Manikánka ite meirena kaweraitankeheéna omağ ato ani oganúq atanawire. We pukirabeq íre auwanawire. Wene anonka íre karekinawire. Peh oganúq atanawire tagariowe úwe.

³² Pítaga mó mahraréna, Manikánka Sísa iriatena oganúq atowağ ite moke tagarawéq teiune. ³³ Manikánka Sísa wene ayah púpeq atowana anotah Wahnáh ání míaraire. Míairana Manikánka teawátáinserah Wenawa Sísa eqmatairana Sísağa Manikáne Awa iteba eqmaréhre. Minayabe itega amahnága aiq tagaríáhwe. Itega íráh éhwéhmé Manikáne Awanka iwíáh aitéh éhwéhne. ³⁴ Tébiti pukútağ wene anonka íopeq íre kiuwe. Minayabe íre wewene anonkansabé peh Sísa íopeq kiunsabe irarúwe. Wega mahraréna, itene anotah Wahnáhnká néne Wahnahnsabé, Niyah púpeq kiwíahno.

³⁵ Mókake arene naruokáğ wahnahnarito atanie irarire úwe. *(Buk Song 110.1)*

³⁶ Pítaga mó mahraréna, Ísara keo, ite ómi kawerue iragéhboğ írátiáhro. Itega Sísa awankátağ táhpereğ subiq sutowe. Manikánka mi anínsabé, Are ínéga omağ ató ání móne. Anotah Wahnáh ání míahno atáráuge úwe.

Áhnte wehekéğká Manikánsabe aiq pútare atera wání meyo ehwehne.

³⁷ Morábí kiranéhnurió kega írówana mi ehwéhnká sirupipeq pówe. Sirupipeq pówara sega Pítareğ mó eqmaro kereqsabé kasenára, Íteruwahraho, aneq miraonehnikono ³⁸ úwana Pítaga sensabé, itene ahbabáğ kaçiuwankéhbog itene ahbabáğ sansa sueğ Sísansabé áhraboro. Sísansabé áhrabéğ wání meyháro. Mirairatağ Manikánka itene ahbabáğ kaweraitena Wenawa iteba eqmarankéhe. ³⁹ Itereğ itene animárinseq íre wahtopeqte kéreq ómi mirairatağ Wenawa iteba eqmarankéhe. Maniká itene Wahnahnka ómi omağ sito kega mirairatağ Manikánka Wenawa iteba eqmarankéhe úwe.

⁴⁰ Pítaga mi keyábé áhnte mó págege ehwéh pahsuqme teriena, Manikánka kaweraitankéhboq mó kegá ahababárorabeq sueq kaweqtaq miáhro úwe. ⁴¹ Áhnte író kega wene ehwehnsabé aiq pútare atówara wání meriúwe. Wání meriúwara mi wehekáh sega Pítarehba kobaritawe miówe. Peh íregáritaq wehekéq 3 táhúséni (3,000) wehekéká kobaritawe miówe.

Peh morá íwiáhurió ehwehne.

⁴² Seba méra Pítareq mó eqmaro kereqka síwáhnoru ehwéh irera peh morá íwiáhuwe. Peh morá íwiáhéra sene tópah mewe moráráq néra moráráq púreq aruqaruruwe. ⁴³ Manikánka págege aritowara Pítarehga áhnte otáq sánsá mirauwe. Mirauwara moke tago kegá áhtenuwe. ⁴⁴ Moke Sísansabé aiq pútare ató kega moráráq méra sene ménsámehnsánsabe peh morá íwiáhuriówe. ⁴⁵ Sega sene ménsámehnsátate méyó moné mewera Sísá tagariáh tábónáh ké náriúwe.

⁴⁶ Mó wehekáh mó wehekáhnue sega Manikánsabe iwiáh íwiáh atáh náhtápéq séyéuwe. Séyééra pokue sene nahmaritápéq táhutahuq moráráq naruq naruruwe. Sirupipeq eyoyóuware táhutahuq moráráq naruq naruruwe. ⁴⁷ Sega Manikánsabe iwiáh íwiáhuwara moke tago kegá íwiáhéra, Kaweq kee uwe. Mó wehekáh mó wehekáhnue áhnte mó kegá Sísansabé aiq pútare atówe. Ai q pútare atówana Manikánka se kaweraritowara Sísansabé aiq pútare ató ke áhnte aguwe.

3

Soriqnah ani kawerato ehwehne.

¹ Tunsorerutaq Asiu kegá púreq aruqarurotaq Pítareq Sónireq Manikánsabe iwiáh íwiáh atáh náhtápéq seyeherauwe. ² Mi nah méhpeh áwiq Kaweq Mehphéne. Mitaq soriqnah ani tútuue miówe. Wenanoga maqmarotaq soriqnah ani maqmarowe. Mó wehekáh mó wehekáhnue wene iyahnabo anímárinká meqmera mi mehpéh móata móatauwe. Nahupeq kira keyábé ineh inehinkehéra meqmera móátówe. ³ Wega Pítareq Sónireq nahupeq kibekoyehera uyataq tagéna, Náníétao úwe.

⁴ Náníétao úwana Pítaga we ebitáwéna wensabé, Ite tagáhno úwe. ⁵ Úwana wega se tagéna íwiáhéna, Aneqpopoq nánigéhe íwiáhuwe. ⁶ Iwiáhuwana Pítaga wensabé, Íné íre móneakák ání múge. Mirainieu naneq teawinié. Néhsara suwahpeqte ání Sísá Karáhé áwirue teawúge. Iriwe nogo atóge úwe. ⁷ Miraréna wene púpeqte áyáhnkárátáq táhtóqme iriatowe. Iriatowana wene aiaurankakaq aigáránkákáq apubúue págege agúwe.

⁸ Págege agúwana mi anínká suansúá keirigue nogena nahupeq kierirowe. Kierirena wega nogena ahkuagu ahkuaguéna Manikánsabe iwiáh íwiáh atowe. ⁹ Manikánsabe iwiáh íwiáh atowara ómi nahupeq mió kega we tagéra, ¹⁰ we Kaweq Mehphéhtáq tútuue ineh inehéwéh ání míre uwe. Wene aigará kaweragúnsabe, Éhneh. Ai q kaweragire éra áhtenuwe.

Pítaga mitaq mió ke teriu ehwehne.

¹¹ Kaweragú aninká Pítareq Sónireq táhtorowara ómi tago kegá áhtenéra pehbeheráh seba suwe. Anotah wahnáh wenáwiq Sórómóni Asiu kené wahnah míotaq pearó owewéhpéhtápéq suwe. ¹² Suwana Pítaga tagéna wensabé, Ísara keo, we kaweraginsabé aneqsabé áhtenoo? Itewe aneqsabé ebitiaho? Ite

págege anité méta kaweratehye íwíáho? Manikánka itensabé, Kaweq anité wóye aitéhnsábé kaweratehye íwíáho? Írakaumo. Íre itegae.

¹³ Manikámé we Ébáráhmareh Áhísáhkireh Sékópáreh itene igaqnaréhne Maniká ména wewega mah aní kaweratéhre. Áhnte kegá wene arambehri awahbeh aní Sísawe, Anotah aní miéhre atageheéna kaweratéhre. Sísá marakóipeq míaraitaq sega we subigeheéq itega táhtoqme naruo kebá meqmeq móátárówe. Wahnah aní wenáwíq Páhírátiga, Sísá íre ahababáq aní púana pugeq auwaníe íwíáhurairaq itega ahqáho atárówe. ¹⁴ Manikánsabe arutaboiri animé kaweqtaq mía míaurai animé itega ahqáho atárówe. Peh mó ke subiq sutai aní pugeqio urowe. ¹⁵ Oganúq itahráhi aní subiq sutowe. Itega Sísá subiq sutowana Manikánka iriatáaire. Minayabe Sónireq Inéreqka itene iuranka tagéta teiuye.

¹⁶ Sísansabé aiq pútare ateta wenáwirue áhrabúya puana wega mi aní kaweratéhre. We awaho aní miéhraq tagahwe. Sísansabé aiq pútare atoyanka mi aní kaweratéhraq tagahwe úwe.

¹⁷ Pítaga mó mahraréna, Nánuwahraho, itereq itene wahnahmarínseqka Sísá subiq sutotaq we Manikáne ahninkáwá miéhnsábé itega íre ahtebarowe. Íre ahtebéq pehipi subiq sutowe. Minayabe aiq tagaríoge. ¹⁸ Manikánka wene ehweh iraru ke iwíáh aritowara ómiga mahraréra, Manikánka omaq ato aninká pukina inaraq anotah érinawire uwe. *(Aisaiá 50.6, 53.5)*

¹⁹ Minayabe Manikánka itene ahababáq kaqiuwankéhboq itene ahababáq sansa sueq wensabe áhraboro. ²⁰ Mirairataq Manikánka itene irupipeq eyoyó aitankéhe. Sísá Karáhé itene Wahnah míankeheéna Manikánka omaq atowe. ²¹ Amahnága Sísá íopeq mía míaire. Manikánka wene ehweh iraru ke iwíáh aritowara naho mahraréra, Mókake Manikánka moke kawerinkehe uwe. Amahnága Sísá íopeq ména mi tanáhráqsábé áwénunire.

²² Mósísiga itene igaqnansabe naho mahraréna, Maniká itene Wahnahnka wene ehweh irarinkeheéna itereq mionarabeqte aní eqmarankéhe. Ínéga mirauraunserah eqmarahna aninká mirainkehe. We sínaraq irarína ehwéh moke kawerue íráhro. ²³ Wega irarína ehwéh íre íréhra kewé pukigehe. Manikáne animári míéhrarabeqte kaqsuhnaraq pukigehe úwe. *(Lo 18.15-19)*

²⁴ Manikáne ehweh irarú aní Sáhmuériga Sísá tutai tanáhráqsábé irarúwe. Moke we anehe su animári, Manikáne ehweh iraru animárinseqka moq amahnága tánáhráq, Sísá tutai tanáhráqsábé iraruwe. ²⁵ Manikáne ehweh iraru kewé itene igaqnaréh wóe. Íre peh morá itene igaqnaréhyabe iraruwe. Moke itensabéákáq iraruwe.

Manikánka itene igaqna Ébáráhmansabé naho teawena, Arenahninká mah marákó marákóípéq mó kahnáh mó kahnáhnue kaweraritankéhe teawuwe éna ²⁶ Manikánka wenahni wene arambehri awahbeh aní iriatena ebeq ite Asiu keba eqmataire. Itene ahababáq kaqiuwankeheéna wenahni eqmataire úwe.

4

Pítararé karábúsiipéq mórító ehwehne.

¹ Pítareq Sónireqka Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq míó keyabé síwáhnoruye. Síwáhnoruyataq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté wáhnáh párisíreq Sáyúsi kéreqka

suwe. ² Pítararéga síwáhnoréra, Sísa oga úkurainsabé mókake pukira ke mó oga úkoneherawoe uyara mina su kegá írówe.

Irera sene ehwehnsabé anotah abíáhnnsánéra ³ Pítararéba sure táhtoqme meriqmera karábúsiipéq mórítówe. Íó tupekútaq puara ahbiahipeq kotiigehéera mórítówe. ⁴ Mi wehekák ahnte író kega Sísansabé aiq pútare atówe. Peh íregárita q wéh ⁵ táhúséni (5,000) wehgá aiq pútare atówe.

Sega Pítararéyábé ehweh arító ehwehne.

⁵ Ahbiahipeq Asiu wahnáh kéreq Asiu kené aboawah wehreq Mósisine ehweh síwáhnoru kereq Sarúsarama suwahpeq sáhuriówe. ⁶ Sáhuriówana Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnah wenáwiq Ánása míowe. Ánása wenawahrah sensíwiq Káiyápásareh Sónireh Árékásántareh mó wenáwáhráhreqka moráráq sáhuriówe. ⁷ Mitaq sáhurawéra, Meriqme sero uwana Pítareq Sónireq meriqmera seba mórítówe. Mórítówara mipi sáhurió kega kasenéra, Insega págege aítaráiraq mi soriqnáh aní kaweratároyo? Inse áwirue kaweratároyo uwe.

⁸ Uwana Manikáne Awanka Píta págege atena iwíáh atowana Pítaga sensabé, Wahnah kereq aboawah wehrero, Írátíáthro. ⁹ Soriqnah ani séhréh ataráuyansabé inse áwirue kaweratároyo kasenoo? ¹⁰ Itereq moke Ísara kereq iragéhboq írátíáthro. Itega Sísa Karáhé Néhsara suwahpeqte aní awankátaq táhpatowana putiaraire. Putiarairena Manikánka iriwe oganúq ataráire. Sísa Karáhé págege aní míéh púana wénáwiq áhraburauyansabé soriqnah ani kaweratáaire. Kaweratáairana ite miáhrabeq we amahnága awaho ani míehre.

¹¹ Nah pearáh kegá wahq awanká tagéra, Iroke awankáne éra sutowana anehe mi wahq anotah kawéq wáhq úkire.* (*Buk Song 118.22; Aisaia 28.16*)

Mina inserah itega Sísansabé ahqáho atárowana we anotah Wahnáh aní úkuraire. ¹² Peh morá Sísaqa webataq itene ahbabáq kaweraitahráhire. Peh morá Sísa áwirue ahrabo ke wega kaweraritankéhe. Mah marákó márakóipéqmé mó morá anínká itene ahbabáq íre kaweraitahráhire úwe.

¹³ Pítareq Sónireqka míó keyabé íre áhrea ehweh pahsúoyansabé wahnah kereq aboawah wehreqka író kega áhtenuwe. Áhtenéra iwíáhéra, Se íre sigaruuroya anité peh wahba arámbéhriráté anité wóye iwíáhuwe. Iwíáhéra, Sewe Sísa kétóya anité wóye uwe. ¹⁴ Wene aigará kawerato anínká Pítararéba míowara tagéra mó ehwéh mi tanáhráq íre irarerahuwe.

¹⁵ Íre irarerahunsabe wahnah kereq aboawah wehreqka Pítararé kaunsíri kegá momiwiurabeqte máhpeq sítera sío síouwe. ¹⁶ Sío síoéra, Mi anité aneraru-anéhnkono? Segá ótaq sansá aiq pútaq mirauroyara moke Sarúsarama suwahpeqte kegá tagariáhuwe. Segá kaweratóya ehwéh itega íre epéq suahráhuwe.

¹⁷ Mi ehwéh abae agínehboq págegeue ehiya miáhta aritanéhe. Mó ke Sísa áwirue síwáhnoriyeho ue terianéhe uwe. ¹⁸ Terianeheéra Pítararé síáhrabéra sensabé, Sísa áwirue mónkakáq síwáhnoréta teriyehboq túbáh agotao ue teríuwe.

¹⁹ Teríuware Pítareq Sónireqka sensabé, Manikáne ehweh sueta itene ehweh íréhyataq Manikánka itensabé kaweróye aítankého? Írakaumo. Minayabe iteitaga iwíáhue tagahro. ²⁰ Itega tagéta írátáuya ehwéh íre ehiyo miáhráhuwe. Peh teri terinoyehetauye uye.

²¹ Soriqnah ani kaweratonsabe ómi kegá Manikánsabe iwíáh iwíáh atówe. Minayabe wahnah kegá iwíáhéra, Mó kegá itensabé sibiahnsa aitehboq

* **4:11:** Mátiyu 21.42 aigarápéqté éhwéh tagáhnno.

Pítararé pehragaritanenehe uwe. Segá Pítararéyábé, Subónehboq Síसाने ehweh mónkakákáq íre teriétáo éra kaqsúówe. ²² Kaweragú aní 40 opéq peh soriqnah aní míowe.

Sísa éhweh terigeheéra págege aito ue púreru ehwéhne.

²³ Kaqsúówara Pítararéga sensuwahrahba pokuye. Pokéra Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnahseq Asiu kené aboawah wehreqne ehweh teriúye. ²⁴ Teriúyara irera Manikánsabe moraráq púreréra mahraréra, Itene anotah Wahnáhnó, arega íópeqkákákáq mah marákó márákóákákáq sóreq wanínkákákáq miraróne. Moke mahnana kéh náneqkákákáq miraróne. ²⁵ Arene arambhiriú aní, itene igaqna Tébiti Arenawanka iwíáh atowana sehiranue mahraréna, Nahnsó kewé aneqsabé anotah abíáhnsánóo? Aneqsabé ehweh pehipi moraenoo? ²⁶ Mah marákó márákóipéqté wáhnáhmárinseq anotah anímárinseq ebhoneheéra sokah sokahowe. Manikánseq wega wehuke merinkeheéna omaq ato anínseqsabé kotioneheéra morábí sáhuriáhwe úwe éra púreruwe. *(Buk Song 2.1-2)*

²⁷ Segá mó púreréra, Tébitiga naho sehiranúme amahnága iteruwahpeq Sísa suboneheéra sorupariarowe. Kaweq arénáhní arega eqmarahna aní Sísa suboneheéra sorupariarowe. Érótireq Póntiása Páhirátireq wáhnauépéqté kéreq Ísara kereqka Sísa suboneheéra sorupariarowe. ²⁸ Arega naho págege iwíáhue miraóna iwíáh anehe kaqme miraurowe. Arerega mina iwíáhóna puara sega menah miraurowe.

²⁹ Anotah aníno, amahnága sega itensabé, Subónehboq túbáh agotao eme aiq irahne. Ité arene arambhiriúna anímári múne. Minayabe ite íre áhreiá peh arene ehweh págegeue irarenehboq séhréh aito. ³⁰ Arene ehweh irarenaraq awahre ke kaweragigehboq arene ayahtate táhtoro. Sísa arene arambhriyabé awahbeh aní áwirúe áhrabonaraq ótaq sansámári miraúno éra púreruwe.

³¹ Púreruwana momiwí nah míu míuúwana Manikáne Awanka sene sirupipeq tunse séhréh arito púara moke sega íre áhreiá Manikáne ehweh págegeue iraruwe.

Ménsámehnsá morábí matawéra tabonah ke náriú ehwehne.

³² Moke Sísansabé aiq pútare atáh kéga peh morá iwíáhéra sene ménsámehnsá morábí matiówé. Mahna peh morá néne wíre íre iraria peh morábí matiówé.

³³ Eqmaro kega Sísa oga úkú ehweh anotah pagégéue irare irareuwana Manikánka séhréh aritowe. ³⁴ Sísa tagariáh kébáté mó morá tabonah aní íre míowe. Segá iwíáhutaaq sene ménsámehnsá paimaq paigmaréra meyó moné mewera ³⁵ eqmaro ke náriúwara eqmaro kega tabonah ke saraqme náriúwe. Minayabe tabonah ke íre míowe.

³⁶ Wehukení wenáwiq Sósépa míowara eqmaro kega mó awíq Páhnábásae átówe. Mí awíq Páhnábásawe áwahewé séhréhi aníne awíq míre. We Sáipára marákórápéqté ánínéna Áriwái káhnáh áníne. ³⁷ Wene marakó peh ákáhtaq éberiopeq paigmarena meyó moné mewe eqmaro ke siuwe. Segá tabonah ke saraq miageheéna Páhnábásaga siuwe.

5

Ánánísireq wene ahrereqka Manikáne Awa áhwárawe tagoya ehwéhne.

¹ Mó akéqká iwíáhue mó sansánuye. Wehukení wenáwíq Ánáníási wene ahre áwíq Sapairae. Sene marakó peh ákáhtaq éberiopeq paiqmarera móne meyóye. ² Ánáníásiga mi moné saime ebeqtaq kopéqmarowana wene ahrega tagówe. Tagówana wega mó akáhtáq mewe eqmaro keyabé péhenue peh ákáhtaq moné náriuwe. ³ Náriuwana Pítaga wensabé, Ánáníásio, owainawanka iwíáh atéhrah aneqsabé mira iwíáhono? Arene marakó paiqmarahna moné ákáhtaq kopéqsuahnayabé Manikáne Awansabé péhe éhwéh teawene. ⁴ Arene marakó íre paiqmarahnaraq tahirí peh arerene kagai iripo? Arene marakórate paiqmatona moné peh arerene matiarona wino. Arega, Móne ákáhtaq kopéqsue péhe éhwéh teriníe iwíáhóna wino. Arene arupipeq aneqsabé ahababáq iwíáhono? Íre peh wehukéyabé Manikánsabe moq péhe éhwéh teawene úwe.

⁵ Úwana Ánáníásiga mi ehwéh irena aunúnkaq márunsurahue putiowe. Putionsabe író kega anotah ahténéra áhre aguwe. ⁶ Mibeqté máhbigáúnká séra pukú aniné anonka ambantataté úbíqme sehgiwera mómaisarówe.

⁷ Ánáhkawagá wenawehq putíéhre u ehwéh íre irena apahtáro áhwáh sótaikúwana suwana ⁸ Pítaga wensabé, Marakó paiqmarehyame mahraue moné meyehyo úwana kowe mirauwe meyoye úwe. ⁹ Úwana Pítaga wensabé, Itega iwíáhétawe Manikáne Awa áhwárawe tagayehe iwíáhewoyó? Arenawehq maisaráh máhbigáúnká amahnága kouwekue méhpehnsah seuriáhwe. Sega arenkakáq sehgiwera pokigehe úwe.

¹⁰ Sehgiwera pokigehe útaq mi iní aunúnkaq Pítane aigáratáq márunsurahue putiowe. Putiowara mahbigaunká nahupeq kire putio iní tagéra sehgiwera awehkawa maisarórabeq mómaisarówe. ¹¹ Moke Sísa tagariáh kéreq mó kereqka putiýa ehwéh irera anotah ahténéra áhreuwe.

Ótaq sansámárinunsabe éhwéhne.

¹² Eqmaro kega wehuke míópi áhnte otáq sánsámári mirauwe. Asiu kené wahnah aní Sórómóni míotaq pearó oewéhpéhpéq Sísa tagariáh kéga mitaq sáhuria uriauwe. ¹³ Sáhuriówara mó kéga iwíáhéra, Sísa tagariáh kéwé peh kaweqtaq miáh ké wíre iwíáhéra áhtenéra mibeq seba íre suwe. ¹⁴ Áhnte weh áhrégá mó wehekáh mó wehekáhnue Sísansabé aiq pútare atera mó Sísa tagariáh kébá sáharuqaruowe.

¹⁵ Eqmaro kega áhnte otáq sánsá miraunsabé awahre kéga iwíáhéra, Pítane mánkánahka iteba sótaikínaraq itene awahre kaweragínkehe iwíáhuwe. Mira iwíáhunsabé sene iyahnaboga meriqmera ahtapeq máhriqtaq mórítówe. ¹⁶ Sarúsarama suwahpeq wahtote kereqka awahre kereq owainawanka síwioqno kereq meriqmera mórítówara moke kaweragúwe.

Íopeqté ánínká karábúsiipéq míó ke máhpeq sito ehwehne.

¹⁷ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnahnseq wereq míó ke, Sáyúsi kereqka iwíáhéra, Ótaq sansá mirao kéga ite kiotaikiyehboq aneraritanéhnkono uwe. Aneraritanéhnkono éra eqmaro keyabé anotah abíáhnsánéra ¹⁸ se táhtoqme wahba karábúsiipéq mórítówe.

¹⁹ Inokáhpeq Maniká míéhrabeqte íopeqté ánínká karábúsiipéqte ónsá siwe eqmaro ke máhpeq sitowe. ²⁰ Máhpeq sitena sensabé, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq kowéq moke náneqmarí oga mía mía ehwéh koreriéro

úwe. ²¹ Úwara sega ahbiahiperura pokue íopeqte ánínká inokáhpeq koreriéro aritonserah Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq kosíwáhnoruwe.

Kosíwáhnoruwara Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnahneq wereq mío kereqka Asiu kené aboawah wehreq mó kaunsíri kéreqsabe síáhrabuwe. Síáhrabuwara sure morábi méra párisiwarínsabé, Karábúsiipéq mórítáru ke koweriráhro uwe. ²² Uwara párisiwarínká pokue karábúsiipéq koragowara eqmaro ke ire miówe. Íre miówara kouwekue sene wahnahnsabé, ²³ Itega tagónawe karábúsiipéqte ónsá paisa tagóne. Karábúsiipéqte wáhnáhmárinká onsarapéq máhpeq iriwe wahnahnatíáhwaq tagóne. Sega wahnahnatíáhwaq onsa siunaraq kabarúna ke ire miáhwe uwe.

²⁴ Uwara Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqte párisiwaríné wahnahneq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnahmarínseqka mi ehwéh irera áhtenéra, Árahiro? Se eheragowamo iwíáhuwe.

²⁵ Se eheragowamo iwíáhuwana sú aninká sensabé, Itega karábúsiipéq sítaró kegá Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq amahnága iriwe síwáhnorowe teriwe. ²⁶ Teriuwara Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqte párisiwarínseq sene wahnahneqka pokue Pítareh kowerirera áhreéra, Mó kegá ebahtaté subiyeho éra pehwehruwe kowerirówe.

Pítarehga sene ehweh ayahqme teríú ehwehne.

²⁷ Koweriqmera kaunsíri kebá mórítówe. Mórítówana Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnahnka Pítarehyabe ehweh aritowe. ²⁸ Ehweh aritena, Sípane ehweh mónkakáq síwáhnoriyeho teiátáu mino. Teiátáume íre ireq síwáhnoronsabé áhnte Sarúsarama suwahpeqte kégá Sípane ehweh íráhwe. Itega Sísa subitáúna ehwéh aneqsábé teri terinoó úwe.

²⁹ Aneqsabé teri terinoó úwara Pítarehga maharára, Manikáne ehweh anterúéhnehboq wehukene ehwehme árahue iranéhnkono? ³⁰ Itega Sísa awankátaq táhpereq subiq sutowe. Subiq sutowana itereq itene igaqnaréhne Manikánka iriatena oganúq atáráire.

³¹ Oganúq atena wensabé, Niyah púpeq miáhno atena wehuke kawerarito urairana Sísa mitaq ména ite Ísara ke kaweritéh aní miéhre. Itene ahbabáq súéhrataq wega kaweraitankéhe. ³² Manikánka miraurai naneg tagarion-ayabé teiune. Íre itebataq teiasa Manikáne Awanka mó teire. Manikáne sansá mirao kebá Wenawa eqmaréhre uwe.

Pítarehyabe pehgararítáhro ú ehwehne.

³³ Uwara anotah Asíú wéhwárinká Pítarehne ehweh irera sensabé anotah abíáhnsánéra, Subiq suanehe iwíáhuwe. ³⁴ Iwíáhuwana mibeqte káunsíri aní wenáwíq Kámária we Péhrasi aní miówe. We Mósísiga sehgióro ú ehweh síwáhnorú ani miówara mó kegá, We ahtebia aní míre iwíáhuwe. Wega iriwe ména, Mi ke wéhuwa máhpeq sito úwara máhpeq sítówe. ³⁵ Máhpeq sítówana wega momiwíu keyábé, Ísara keo, mi kegá miraira naneg irareneheqmé kawerue iwíáh atawéq irarero.

³⁶ Menah wehukení wenáwíq Téúrása ména, Íné anotah aní múge urairara áhnte wehuké 400 wehuke we kétówe. Kétówana mó kegá we subiq sutowara we kétó kega wene arambehri auwera abae ague sene nahtapeq sáh poké agurowe. Poké agurowana wene arambehri parabaguraire. ³⁷ We subiq sutowara anehe Kehrari marákórápéqte aní wenáwíq Súrása míraire. Wahnah kegá wehuke síwíq merotaq mi tanáhráq Súrásareq we kétó kereqka kámáhni

wahnáh ké subiq suanehe éra ite kámáhni wahnáh ké míaneheqmúne urowara kámáhni wahnáh kéga Súrása subiq sutowana pukuraire. Pukurairara we kétó kegá moq abae ague sene nahtapeq sáh poké agurowe.

³⁸ Minayabe teiniboq írátíáthro. Pehwehrue miáthro. Máhpeq miáh ké pehregarítáthro. Mi ehwéh peh seyene iwíáhwé pehipi túbáh agoneherawoe. ³⁹ Manikánka sene sirupipeq mi iwíáh arítéhmé itega íre ahqáho aritahráhu. Manikánka itene naruo aní úkínehboq pehwehrue miáthro úwe.

⁴⁰ Úwara momiwíu kegá Kámáriane ehweh irera Pítareh síáhrabuware suwe. Suwara sega subiqmaro atowara wiahno karatáté subiqmarowara, Sísane ehweh mónkakáq síwáhnoriyeho teriera kaqsúówe. ⁴¹ Kaqsúówara Pítarehga kaunsíri ke suera máhpeq pokuwe. Sísane arambehri miraunsabé wahnah kegá subiqmáró púara sene sirupipeq eyoyóuware pokuwe. ⁴² Segá mó wehekáh mó wehekáhnue Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqkákáq wehukene nahtapeqkákáq mahrarue síwáhnoréra, Manikánka eqmaraní ú aní, ite kaweritahráhi anímé we Sísá wire ue síwáhno aruqaruruwe.

6

Sítibénireh omaq sitó ehwehne.

¹ Mí tanáhráq Sísansabé aiq pútare ató ke áhnte úkuwe. Kárikí ehwéh iraru Asiu kegá peh morá Asiu kené ehweh író keyabé abiahsnanuwe. Abiahsanéra ehmuniq éhmúniréra, Wahnah kegá táhutahuq mó wehekáhnue saraqmaráhtáq peh morá Asiu kené ehweh író kene kéweinínsó áhnte náriera itene kéweinínsó pehgáriq nári nárinowe uwe.

² Úwara mi airápété téhranité eqmaro kega mó Sísá tagariáh keyábé momiwíoneheqmúne ue síáhrabuware suwe. Suwara sensabé, Táhutahuq kawerue saraneheéq ite Manikáne ehweh síwáhnoré arámbéhrí suwé anotah íre kawerire. ³ Minayabe íráthro. Iteruwahraho, mi arámbéhrí míraigeboh itega ite mionabeqte abapete téhranité omaq sitáthro. Mó kegá, Kaweqtaq mía míowe e ke omaq sitáthro. Manikáne Awanka sereq mía míai ke méra kaweq iwíáho ke omaq sitáthro. ⁴ Ite eqmaq íúwátái kegá peh púrerue Manikáne ehweh íwáhnoroneheqmúne uwe.

⁵ Uwara moke író kega, Mí ehwéhmé kaweq ehwehne iwíáhéra wehukeni wenáwíq Sítibéni omaq atówe. Sítibéniga Sísansabé kawerue aiq pútare ato aní míowana Manikáne Awanka wene arupipeq mía míána séhréh atowe. Mó ke kesiwíq Pírípi, Pókóra, Níkánóri, Tímóni, Páménása, Níkóra mirauwe omaq sitowe. Níkorawe we Ántióka suwahpeqte áníne. Téhwe we wáhnaupeqté aní ména anehemé we Asiu kené sánsá miráúwe. ⁶ Mi ke omaq sitera eqmaro kene siuranabiahtapeq mórítówe. Mórítówara táhutahuq saraqme arámbéhrí míraigeheéra eqmaro kega siyahnkaratáté táhtoque púrerarítówe.

⁷ Manikáne ehweh áhnte síwáhnoru puara Sarúsarama suwahpeq íregárita q kegá irera Sísansabé aiq pútare atówe. Áhnte Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreqka mi ehwéh irera Sísansabé aiq pútare atówana Manikáne ehwehka abae agúwe.

Sítibéninsabé ehweh ató ehwehne.

⁸ Manikánka Sítibéni séhréh atena págege ato púana wehuke míórabeq anotah otáq sánsámári miráúwe. ⁹ Miráúwara Sáírini suwahpeqte Asiu kereq Árékásántaría suwahpeqte Asiu kereqka Sarúsarama suwahpeq momiwíuwe. Sene momiwí nahtápéqsábé Pugeq Súó Kene Nahne ue áwirátówe. Mi kereq

Sírísía marákórápéqté kéreq Esia marákórápéqté kéreqka Sítíbéniba pokue ehwehuwe.

¹⁰ Ehwehuwana Manikáne Awanka Sítíbéni págege ato púana wega ahte-bia éhwéh irarúnsabe mi kegá íre ehweh atahráhuwe. ¹¹ Íre ehweh atahráhuwábé sega mó keyábé epéráhpérera, Sítíbéni péhe éhwéh átéhrataq móne náienéhe. Péhe éhwéh mahrarero. Sítíbéniga Mósísireq Manikánsaqsabé síéhuru arítaráiraq írátáune ero uwara sega móne mewera mi pehe éhwéh teriúwe. ¹² Mi pehe éhwéh teriúnsabe író kéreq Asiu kené aboawah wehreq Asiu kené sánsá síwáhnoru kéreqne sirupipeq págegeue abiahnсанuwe. Sega Sítíbéniba pokue táhtoqme kaunsíri kebá móátówe.

¹³ Móatera péhe kegá mahraréra, Mi anínká Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqkákáq Mósísine sánsánkákáqsábé abehq éhwéhne arítáraire. ¹⁴ Sísá Néhsara suwahpeqte ánínká Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh sokoruankéhe uraire. Mósísiga teiu sansamé Sísaga sabi iuaníe urairaq írátáune uwe. ¹⁵ Uwara moke kaunsíri ke tútuue méra Sítíbéni tagowana wene aru ukíqme míonsabe wene auranabiah íopeqte ániné auranabiah tahnsa ágúwe.

7

Sítíbéniga teriu ehwéhne.

¹ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arító kene wahnahnka Sítíbéninsabé kasenána, Sega irare ehwéhme aiq pútaqpo úwe. ² Úwana Sítíbéniga mahraréna, Nánuwahraho, kawerue írátíáhro. Naho naho itene igaqna Ébáráhmaga Áráni suwahpeq íre pokútaq Mésópótémía marákórápéq míowana Maniká anotah pagége áninéka íopeq auwena Ébáráhmaba séna ³ wensabé ehweh teawena, Arene marakówe arenawahrahwe sue teawéna marakórápéq pokúno teawuwe.

⁴ Teawuwana Ébáráhmaga Kária kené marakórapeq suena pokue Áráni suwahpeq kowíowana mitaq wenabo pukúwe. Pukúwana Manikánka ite amahnága míona marákórápéq Ébáráhma eqmarowe. ⁵ Eqmarowana súwana Manikánka Ébáráhma mahtaqté márakó íre eqatowe. Pehgáriq marakó íre eqatasa peh teawena, Mókake arereq arenanahréreq iníe úwe. Mi ehwéh teawu tanahráq Ébáráhma íre wenahninkákáq áni míowe.

⁶ Manikánka we mó teawena, Arenanahréh mókake wáhnaupeqté kéné marakórapeq míagehe. Mi kegá arambehriraq saiqnaritera subiqmarera áhnte opéq 400 opéq síwíoqnagehe. ⁷ Síwíoqnehra ke kamah arinauge. Kamah ariénaraq arenanahrégha mitaq suera mahtaqté márakóráq ínénsabe iwíáh iwíáh aintagehe teawuwe.

⁸ Teawu ehwéh ahrreraq kankeheéna Manikánka Ébáráhmansabé, Áú amurúruwe sansa miraúno úwe. Úwana Ébáráhmaga animai wenáwíq Áhísáhki maqatowana abapete apahtaró wéhékáh ména wenahniné áú amurú auwowe. Áhísáhki weh úkéna animai wenáwíq Sékópa maqatowe. Maqatowana Sékópaga airápéte téhtaré anímái masitowara wene ahninkáwáreh itene igaq-naréh úkuwe úwe.

⁹ Sítíbéniga mó mahraréna, Sékópane ahninkáwáreh airápéte téhraníte méra se ábárahnahnahka sensibáq Sósépa abiahnсанéna wáhnaupeqté ké eqsitera móne meyówe. Wáhnaupeqté kegá Sósépa meqmera Ísipi marákórápéq móátówana Manikánka wereq mía míaéna ¹⁰ mó kegá we

íre kawerató tanahráq séhréh atowe. Ísípi marákórápéqté wáhnáhnká Sósépa áhrabútaq Manikánka kaweq iwíáh atowana Sósépaga ahtebia éhwéh irarúwe. Ahtebia éhwéh irarúwana Ísípi wahnáhnká, Mah animé kaweq iwíáhíre éna Sósépansabé, Arega moke Ísípi marákóákáq néne nahtapeqté ménsáméhnkáq wahnahnúno atowe.

¹¹ Mi tanáhráq Ísípi marákórápéqkákáq Kénani marákórápéqkákáq anotah ehwéhrotaq áhnte kene sirupipeq umeh aguwara moq itene igaqnaréh táhuthuq íre kowe. ¹² Íre kowana Sékópaga Ísípi marákórápéq táhuthuq kéhre u ehwéh irena wenahnimáhq táhuthuq sabatáhq Ísípi marákórápéq téh eqmaq suowe. ¹³ Eqmaq suowara Ísípi marákórápéq pokéra táhuthuq mewera sene nahtapeq kouwekuwe. Mi tahutáhúq parabagúwara se Ísípi marákórápéq mó pokutaq Sósépaga wenawahrehyabe, Íné iteribáq múge ue pahsuqme teriuwe. Pahsuqme teriuwana Ísípi wahnáhnká moq Sósépane awahwáreh ahtebówe.

¹⁴ Ahtebówana Sósépaga wene awahwárehyabe, Nánibo Sékópa meqmeq sero éna eqmaq suowe. Eqmaq suowara awahwárehga sensibo koweqmera áhnte wehekéq 75 wehekéq weba suwe. ¹⁵ Sékópaga Ísípi marákórápéq tuména mitaq pukúwara anehe itene igaqnaréh moq mibeq pukuwe. ¹⁶ Ébárahmaga naho maisaró marakó áwíq Sékéma ebah monératé paiqmarowe. Ámórine ahninkáwárehga, Maisia marakó meyo atówana paiqmarowe. Itene igaqnaréhga pukuwara sene animárinká sene ayahnsa mewera mina maisaró marakórápéq ónapipéq móárowe úwe.

¹⁷ Sítibéniga mó mahraréna, Itene igaqnaréhga Ísípi marákórápéq mía míaera peh íregáritaq aguwe. Manikánka Ébárahmansabé marakó íné teawu ehwéh áhnbórá miraináutaq itene igaqnaréhga íregáritaq aguwe. (*Stat 15.5; Buk Song 105.24*)

¹⁸ Íregáritaq aguwana Sósépa pukúwana Ísípi marákórápéq we íre tagario anínká wahnah aní úkúwe. ¹⁹ Mi anínká wahnahnéna itene igaqnaréhyabe péhe aritena síwíoqnówe. Sene animárinká pukigeheéna wega sensabé, Ani maqmaréhrataq mewe máhpeq súáhiro aritowe.

²⁰ Mi tanáhráq wenanoga Mósísi maqmarowana Manikánka, Aiq kaweq aníne iwíáh atowe. Apahtáro ío sega wenabone nahtapeq kopipéq kirabo atówe. ²¹ Apahtáro ío parabagútaq subíyeho éra máhpeq kopipéq áúwówe. Kopipéq áúwówana Ísípi marákórápéqté wáhnáhné ayahunkawagá we tagéna, Kaweq aníne iwíáhéna meqmena wewene ani tahnsa kirabo atowe. ²² Kirabo atowara Ísípi kegá Mósísi áwáhnoruwana we moke Ísípi kené sánsá ahtebówe. Ahtebéna we págege ahtébiá aní úkéna wene ehwehnikakáq wene arambehrikákáq págegeue miráúwe úwe.

²³ Sítibéniga mó mahraréna, Mósísi 40 opéq ména, Nánuwahrah Ísara kebak koraganie iwíáhéna koragówe. ²⁴ Peh morá Ísípi anínká Ísara aní subutaq Mósísiga tagéna wenawahrah aní éhnehéna mi Ísípi aní subiq suowe. ²⁵ Subiq suena iwíáhéna, Manikánka Ínénsabe, Arenawahrah séhréh arito éna omaq intowe. Omaq intonsabé nánuwahrahga aiq tagaríahwe iwíáhúwara wenawahrahga íre tagaríowe.

²⁶ Mó wehekáh wenawahrah anité tobehuyataq Mósísiga tagéna ayositanieéna sensabé, Ite morá káhnáh móye. Aneqsabé tobehoyo úwe. ²⁷ Úwana

ahbabárato aninká Mósisi pagunsuena wensabé, Insega wahnahnarito teawátairo? ²⁸ Inokáh Ísipi aní subiq sutonanserah iné moq nubiқ suaníbo úwe. ²⁹ Úwana Mósísiga mitaq suena pehbeheráh pokue wáhnaupéqté kéné marakó áwíq Míríána marakórápéq kowíowe. Nahnso aní kowéna mibeqté áhré meywana téhtaré ánimáíraré maqmarowe úwe.

³⁰ Sítibéniga mó mahraréna, Mósísiga mitaq 40 opéq míowe. Sáwéh áwíq Sáínái wega mitaq wahtotaq abataq marakórápéq noguwe. Mitaq noguwana káriq awánká irarówana íopeqté áninká mi iráipéqté ábóraragúwe. ³¹ Ábóraragúwana Mósísiga tagéna áhtenéna, Wahtotaq koraganie íwíáhéna sútaq Manikánka teawena, ³² Iné arene aigaqnaréhne Maniká múge. Iné Ébáráhmareh Áhísáhkireh Sékóparehne Maniká múge úwe. Úwana Mósísiga iransánéna áhreú púana aura íre pankeqme tagówe.

³³ Íre pankeqme tagówana Manikánka wensabé, Iné mío púah arega órira marakórápéq iriwe míahne. Minayabe arene súu ugurúruqme pehipi iriwe míahno. ³⁴ Ísipi marakórápéqté kéga Ísara ke néne animári síwíoqnahtaq tagaríoge. Segá uwo uwo aruqarurotaq íróge. Inéga mibeqté meriqmena móbeq móritanieéna tumíoge. Mósísio, are Ísipi marakórápéq eqmaróge. Pokúno teawuwe úwe.

³⁵ Sítibéniga mó mahraréna, Mósisi itaq mahbí míotaq Ísara kéga wensabé ahqáho atera, Insega wahnahnarito teawátairo uwe. Mina ahqáho ató ánimé Manikánka arenawahrah amahnága Ísipi marakórápéq míówah kowahnahnue meriqme mérito atena eqmarowe. Mósisi abatapi míowana káriq awánká irarówana íopeqté áninká mi iráipéqté ábóraragútaq Manikánka Mósisi eqmarowe. ³⁶ Eqmarowana Mósísiga Ísipi marakórápéq ótaq sansá miraéna mi marakó suena wání aroipéq áwíq Káhtore Waní ayehráq móritowe. Móritena mitaq mó otáq sansá miraéna abatapi móritena mitaq mó otáq sansá miráuwara 40 opéq míowe.

³⁷ Mósísiga Ísara keyábé, Manikánka ínénsabe, Néne ehweh korerio éna eqmaq nuwonserah mókake mó wene ehweh terí aní iteruwahrahní eqmarankéhe teniátáire úwe. ³⁸ Mirarena mi tanáhráq Ísara ke abatapi míowana Mósisi seba míowana íopeqté áninká Sáínái sawéhráq Mósisi ehweh teawuwe. Teawuwana Mósísiga itene igaqnaréh mi ogá mé ehweh teriwe úwe.

³⁹ Sítibéniga mó mahraréna, Itene igaqnaréhga Mósísine ehweh anteruera wensabé íre iuwahbehre éra Ísipi marakórápéqsábé sirutaboiruwe. ⁴⁰ Ísara kéga Mósísine awahwá Áronínsábé, Arenábáq Mósisi ite Ísipi marakórápéqté meítái aní aiq taqnobagire. We eheq míehrapómo. Ite ebeq itáh mánikámári míagehboq arene ayahnkaratáté maniká tahnsa náneqmarí miraúno uwe. ⁴¹ Miraúno éra itene igaqnaréhga káho áráhq tahnsa náneq mirarówe. Mirarera minayabe titirarera sene siyahtate miraró naneqsabé iwíáh iwíáh atówe. ⁴² Iwíáh iwíáh atówana minayabe Manikánka se suowara sega íopeqté náneqmarínsábé iwíáh iwíáh atówe. Minayabe Manikáne ehweh irarú aninká naho sehiranúwana wene ehwehnka mahraréna,

Ísara keo, itega 40 opéq abatapi méq itega ménkámehnká subiqmareq titirurowe. Íre ínénsabe iwíáhéq subiqme titiraintárowe. ⁴³ Péhepehe maniká Móríkine sériraté pearó wehuwéhu nahtapéq móateq mi nahnkákáq sehgieq poku pokurowe. Itega wehyoq tahnsá náneq

mirareq wenáwíq Árépánie ateq itene manikáne atarówe. Iwiáh íwiáhoneheéq itega mi pehepéhé mánikámárí mirarurowe. Miraruron-sabé Pábiróni marákórápéq seberaebéq eqmaq iuwanauge ire úwe. (Amos 5.25-27)

⁴⁴ Sítibéniga mó mahraréna, Itene igaqnaréhga abatapi míótaq Manikánka Mósísinsabé, Ínénsabe íwiáh íwiáh aintéhna sériraté wéhuwehu nah mahraue pearo úwe. Manikánka Mósísi sokigiúnserah itene igaqnaréhga mirarówe. ⁴⁵ Itene igaqnaréh pukuwara sene animárinká mi sériraté pearó wehuwéhú náh sehgiwera wehukení wenáwíq Sósúa kérowe.

Manikánka itene igaqnaréh séhréh aritena sene naruo kaqsuowe. Kaqsuowara itene igaqnaréhga sene naruone marakó meyówe. Mewera mi sériraté pearó wehuwéhú náh sehgiwera kowíówe. Mi nah áhnte opéq kagaúwana Tébiti Asiu kené wahnah úkéna ⁴⁶ kaweqtaq mía míaúnsabe Manikánka wensabé arutaboírúwe. Arutaboírúwana Tébitiga íwiáhéna, Nigaqna Sékópane Maniká kaweq nahupéq miankehboq pearaníe íwiáhéna Manikánsabe, Arene nah pearaníe úwana Manikánka ahqáho atowe. ⁴⁷ Ahqáho atowana wenahni Sórómóniga Manikáne nahtapeq pearowe.

⁴⁸ Pearowana Manikánka anotah aní mía míai puana wega ire peh morá wehukega pearáh náhtápéq mía míaire. Minayabe wene ehweh irarú aninká mahraréna,

⁴⁹ Itene Wahnahnka mahraréna, Íopeqmé néne wahnahnu síáh tahnsane. Mah marakó marakówé néne nigúnúbá tahnsane. Minayabe íné moke íopeqkákák mah marakó marakóókák wahnah wahnahnuge. Minayabe aneq nah peintanéhbo? Íné ire ahreno aní múge.

⁵⁰ Ínébataq ínéga moke moke mah marakó marakórápéqté náneq miraráhwa mino ire úwe teriuwe. (Aisaia 66.1-2)

⁵¹ Teriena Sítibéniga mó mahraréna, Ite saiyoue píribahri ke wóe. Itene irupipeq ire irasa, ahre parosa ké wóe. Ite Manikáne Awansabé ahqáho atáh ké wóe. Itene igaqnaréhga miraunserah itega amahnága miraowe. ⁵² Itene igaqnaréhga Manikáne ehweh iraru ke moke síwíoqno mino. Íre áwíoqno aní insebo? Naho Manikáne ehweh iraru kegá mahraréra, Mókakewe kaweqtaq mía míai aní mahta q tumíanawire uwara itene igaqnaréhga mina iraru ke subiq súówe. Segá miraunserah itega moq miraurowe. Kaweqtaq míéh aní tumíowaq itega táhtoqueq móateq subiq sutowe. ⁵³ Íopeqté kegá Manikánka sehgióro ú ehweh teiéwaq itega ire ireq mi ehwéh anteruq anteruq mino úwana wene ehweh aiq parabagúwe.

Sítibéni subiq súó ehwehne.

⁵⁴ Sítibénine ehweh parabagúwara író kega anotah abíáhnsánéra sirupipeq págege aguwe. Segá Sítibéninsabé anotah abíáhnsá atówana ⁵⁵ Manikáne Awanka wene arupipeq ména séhréhue págege atowe. Séhréhue págege atowana Sítibéniga íópeq ebitáwéna Manikáne téhreh naneqkákák tagówe. Sísawe Manikáne ayah púpeq iriwe míowana tagéna ⁵⁶ mahraréna, Tagahro. Íópeq sawekirana wehukení úkurai aninká Manikáne ayah púpeq iriwe míéhana tagoge úwe.

⁵⁷ Úwara sega kareéra ahre parotáwéra moraráq peheráh kure Sítibéni táhtoque ⁵⁸ panantáwera ahnansahrapeq móatera sene káhq ambántámáritáq mitaq marówe. Mitaq marówana wehukení wenáwíq Soraga mi ambántámáritáq wahnahnúwara ebahnsa tuparuqme subiq súówe.

⁵⁹ Segá ebahnsa tuparuqme subiq súótaq Sítíbéniga púrurue mahraréna, Sísaó, are néne Wahnah mone. Néniwa meyo éna ⁶⁰ arehunseraráq ména anotah ehwéhnué púruréna, Néne Wahnahno, sene ahbabáqsabe íre ayahqmaro ue púruréna putiowe.

8

¹ Putiowana Soraga iwíáhéna, We pukime aiq kawerire úwe.

Sorarehga Sísa tagariáh ké síwíoqnowara pokue abae agu ehwéhne.

Mi wehekáh mó kegá Sarúsarama suwahpeq Sísa tagariáh ké anotah-taq síwíoqnowe. Síwíoqnowara sega pokue Súría marákórápéqkákák Sámária marákórápéqkákák abae aguwe. Ómi Sísa tagariáh kéga abae aguware peh morá Manikánka eqmaro kega Sarúsarama suwahpeq mitaq míówe. ² Táhmaro kaweq kegá Sítíbéni mómaisarera wensabé sirutaboírera anotahtaq íbisowe. ³ Íbisowana Soraga Sísa tagariáh ké anotahtaq síwíoqnéna mó nahtápéq mó nahtápérue kiena weh ahre táhtoqme panantáwena karábúsiipéq móritowe.

Pírípiga ótaq sansánú ehwehne.

⁴ Abae agu kegá poku pokuurabeq Sísa ehweh teri terinuwe. ⁵ Pírípiga Sámária ke suwahpeq mó anotah matábúrápéq tunse, Sísa Manikánka omaq ato aní míre éna Sísa Karáhéne ehweh teriwe. ⁶ Áhnte kegá wene ehweh irera ótaq sansámári tagéra wene ehweh kawerue írówe. ⁷ Mi ótaq sansámé Pírípiga owainawamari áhnte wehukéné sirupipeqté kaqsuowara íre kaweq karéarera poké aguwe. Wega sinonka mareqmareragú kereq soriqnah kereq kaweraritowe. Minayabe ómiga tagéra wene ehweh kawerue írówe. ⁸ Minayabe Sámária kené sirupipeq eyoyóúwe.

Ahgora anínká miráú ehwehne.

⁹ Peh morá áhgóra aní wenáwíq Sáimóni mitaq míowara ómi Sámária kegá anotahtaq áhtenuwe. Sáimóniga menahmé págege sansánéna, Íné anotah aní múge iwíáhúwara ¹⁰ ómi anotah kereq íre síwíqkakaq kéreqka wene ehweh kawerue irera wensabé, Maniká págege anínéna wega mi aní págege atéhnsábé we anotah pagégé ánine atówe. ¹¹ Mi ahgóra anínká íre wahto tanáhráq ótaq sansá mira aruqaruru púra moke áhtenéna wene ehweh kawerue irera we kérowe.

¹² We kérowana Pírípiga Sísa Karáhé áwíqsabe teriena mó kawéq éhwéh Manikánka wahnah wahnahni ehwéh teriuwara weh ahrega mi ehwéhnsábé aiq pútare atówe. Ai q pútare atówana wání meriuwana ¹³ mi ahgóra aní Sáimóniga moq ai q pútare atowana wání meawuwe. Pírípiga ótaq sansámári miraútaq Sáimóniga anotahtaq áhtenéna kérowe.

Manikáne Awanka Sámária kebá tu ehwehne.

¹⁴ Sámária suwahpeqte kéga Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atáwe teriúwara Sarúsarama suwahpeq eqmaro kega írówe. Írótaq sega Pítareq Sónireq Sámária marákórápéq eqmaq súówe. ¹⁵ Eqmaq súowara mitaq séra Manikáne Awanka mi kené sirupipeq tumíankeheéra siyahnkarataté táhtoqme púrurue. ¹⁶ Pítararéga íre suyataq mó kegá itene Wahnah Sísa áwírué wání meriútaq Manikáne Awanka sene sirupipeq íre tumíowe. ¹⁷ Minayabe Pítararéga siyahnkarataté táhtorera púruruyana Manikáne Awanka Sámária kené sirupipeq tumíowana ¹⁸ Sáimóniga mina tagówe. Tagéna móne mewe séna

Pítararéyábé, ¹⁹ Niyahnkaratáté mó ke táhtoráhnaraqmé Manikáne Awanka sene sirupipeq tumíankehboq págege aintáhtao úwe.

²⁰ Úwana Pítaga wensabé, Arene móneakáq arenkakáq toráh aginiewóne. Manikánka pehipi awina naneq íre paiqmarahráhone. Arega mira iwíáhóna puah iraipéq toráh aginiewóne. ²¹ Itega miraúya arámbéhrí arereq wehgaqpo? Manikánka arene arupipeq tagariéhre. Arene arupipeq íre kaweq iwíáhóna puah arega itene arambéhrí íre miraorahóne. ²² Arene ahabábáq iwíáh sue mahraue púreré, Nirupipeqté áhbábáq iwíáh kawerainto úno. ²³ Arene arupipeq tagome ahabábáqka kirágírá atíehre úwe. ²⁴ Úwana Sáimóniga Pítansabé, Arega iraréna ehwéh aiq pútaragínehboq púrerainto úwe.

²⁵ Pítareq Sónireqka mi ke suwahpeq méra, Sísaga ite anotahta q séhréh aítaráire éra Sísane ehweh teriuye. Teriera mitaq suera Sámária marákórápéq mó mapéq mó mapérue kaweq ehwéh teriera Sarúsarama suwahpeq kouwekuye.

Pírípiga Ítíópía marákórápéqté áninsábé teawu ehwehne.

²⁶ Manikáne íopeqté áninká Pírípinsabé, Sokah sokahue Sarúsarama suwahpeqté Kása suwahpeq kuriéh áh abatapité áhtápéq pokúno úwe. ²⁷ Pokúno úwana sokah sokahuena pokúwe. Pokéna mi ahtápéq kútaq Ítíópía aní tagówe. Naho mó kegá sene íre kaweq sansá miraéra mi Ítíopía ániné awahnta pirúówe. Mi anímé Ítíópía marákórápéqté wáhnáh iní wenáwíg Kántásine móneraq wahnah wahnahnú aníne. We Sarúsarama suwahpeq Manikánsabe iwíáh iwíáh atórabeq kéna kouwekúwe. ²⁸ Kouwekéna we óseraré gá sabirue nogí káhréipéq tútuue ména Manikáne ehweh irarú ani Áísáiaga sehiranaro ehwéh sáhnsahuwe.

²⁹ Sáhnsahuwana Manikáne Awanka Pírípinsabé, Mi aniné káhreraq wahtotaq kowíahno úwe. ³⁰ Úwana Pírípiga pehbeheráh weba kútaq Áísáiaga sehiranú ehwéh sáhnsahuwana irowe. Irena wega kasenéna, Arega sáhnsahona ehwéh aiq ahtebahno úwe. ³¹ Úwana, Mó anínká íre níwáhnorinsabé árahue ahtebaninkono? Arega mah káhréipéq ínéba mahbeq kieague kirútuúno úwe.

³² Ítíópía anínká sáhnsahu ehweh, Manikáne ehwehnka maharéna, Sipisípiq suboneheéra meráhtáq sipisípiqka ehiya míéhre. Mina inserah wega ehiya míéhre. Sipisípiq áyo kiraqsúéhtáq sipisípiqka íre kureq kurerire. Mina inserah wega íre ehwehnire. ³³ Sega we ehweh atáhtáq íre aiq pútaq ehwéh irarewe. Subiq súáhnsábé we mah marákóipéq íre míéhre. Sega wene oga mé tanahráq parabarúáhwe. Wene animári íre míáh púara wehukega se ehweh íre terieráhowe íre. *(Aisaia 53.7-8)*

Ítíópía marákórápéqté aní wání meawu ehwehne.

³⁴ Ítíópía anínká Pírípinsabé, Iraníboq tenio. Manikáne ehweh irarú anínká insensabe irarúwo? Wewensabé irarúwo? Mó áninsábé irarúwo kasenúwe. ³⁵ Kasenúwana Pírípiga mi ehwehtárué Sísane kaweq ehwéh teawuwe.

³⁶ Sega wání aroipéq suyataq mi anínká Pírípinsabé, Tagáhno. Wání mahta q kéhre. Arega wání menínoq kasenúwe. ³⁷ Kasenúwana, Arene arupipeq Sísansabé aiq pútare atéhnaraq wání meawiníe úwe. Úwana mi anínká, Sísá Karáhé Manikáne ahninkáwáe. Minayabe aiq pútare atóge úwe. Aiq pútare atóge éna ³⁸ óseraréyábé, Túbáh agotao aritowe. Sega wání aroipéq túyana Pírípiga wání meawuwe.

³⁹ Wání aroipéq suera kíuyataq Manikáne Awanka Pírípi meawuwana Ítíópía anínká we mónkakák íre tagéna ahtapeq pokútaq wene arupipeq anotah eyoyóúwe. ⁴⁰ Eyoyóúwana Pírípiga Ásáróta suwahpeq ábóraq kéna mó natáq mó natárue wega Sísane ehweh teri terinúwe. Teri terinéna Sésaría suwahpeq kúwe.

9

Soraga Sísá kéro ehwehne. (Eqmaro 22.4-16, 26.9-18)

¹ Soraga Sísá tagariáh keyábé anotah ehwéh aritena, Mi ke síwioqnéna subiq suaní iwíáhéna Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahpa pokúwe. ² Pokéna wensabé, Sísá tagariáh ké weh ahre tagéna táhtoqme koweriqmena Sarúsarama suwahpeq méritaniboq páhsiwarí nánio. Támákása suwahpeqte Asiu kené momiwí nahmáritápéqté ké sokigi ariniboq páhsiwarí nánio úwe.

³ Úwana mi anínká páhsiwarí sehiranue awuwana Soraga mewena Támákása suwahpeq pokue wahtotaq kútaq apubúue íopeqté Manikáne téhrehnka anotahtaq téhrówe. ⁴ Téhrówana wega marakóipeq múrunsurahúwana íopeqté éhwéhnká iraréna, Sorao, Sorao, aneqsabé níwioqnahno úwe. ⁵ Úwana Soraga iraréna, Anotah aníno, are insebo úwana, Íné Sísá uge. Íné arega níwioqnáhna aní múge. ⁶ Irigue mi ke suwahpeq pokúno. Mítaq arega mirainieóna arámbéhrí éhwéh peh morá ánínká teawinkéhe úwe.

⁷ Úwara Sorareq nogú kega mi ehwéh irera wehuke íre tago puara peh ehiansá síwéh panantágúwara míówe. ⁸ Soraga irigue aura pankeqme ebiena tagótaq íre tagahrahúwe. Íre tagahrahúnsabe wereq nogú kega wene ayahtaq panantáwera Támákása suwahpeq móátówe. ⁹ Móátówana apahtároráq wene aura íre tagahrahéna wáninkakaq táhutahuqkakák awehriúwe.

¹⁰ Awehriúwana Támákása suwahpeqte aní Sísá tagariéh anínéna wenáwíq Ánáníásie. Ánáníásine awanka tagówana Manikánka áhrabéna, Ánáníásio úwe. Ánáníásio úwana, Mahna míóge úwana ¹¹ Manikánka wensabé, Wehukeni wenáwíq Súrásae. Irigue wene nahtápéqté áh áwíq Obarisa áhtápéq pokúno. Wene nahtapeq Tahsa suwahpeqte aní wenáwíq Sora ména amahnága púrerire. ¹² Métáq wenawanka tagéwéhtáq wene aura ebieyabe arega weba sure táhtorahnana wene auranka tagehre. Weba koragáhno úwe.

¹³ Úwana Ánáníásiga mahraréna, Áhnte kegá arega iraréna aniné ahbabáqsabe teniátówe. Sarúsarama suwahpeqte Sísá tagariáh ké wega íre kaweriritáaire. ¹⁴ Moke arenáwirue áhrabo ke karábúsiipéq mórítanieéna sire. Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahmarínká páhsi awera pokue komiraúno átárówe úwe.

¹⁵ Úwana Manikánka wensabé, Pokurio. Néne arambehri mirainkeheéna omaq atáráuge. Wega Ísara kereq wáhnaupeqté kéreq sene wahnahmarínseq néne ehweh korerinkéhe. ¹⁶ Néne arambehri mirainayabé mó kegá we anotahtaq áwioqnagehe. Minayabe sokigi awinauge úwe.

¹⁷ Úwana Ánáníásiga pokue Sora mío nahupéq kibekéna wene ayahtate táhtorena wensabé, Sorao, are nánibáq móne. Arega ahtapeq séwaronaraq itene Wahnah areba séwíarai ani wenáwíq Sísaga eqmaq núwéhre. Arega

mó tagehnana Manikáne Awanka arene arupipeq sewíankeheéna eqmaq núwéhre úwe. ¹⁸ Úwana Sorane aura ahra tahnsá akariatio naneq apubúue megúwana tagéna irigúwana wání meawuwe. ¹⁹ Wání meawuwana táhutahuq nówana wene anonka págege agúwe.

Soraga Sísa éhweh pahsuo ehwehne.

Táhmáro wehekáh Soraga Sísa tagariáh kébá Támákása suwahpeq ména ²⁰ apubúue Asiu kené momiwí nahtápéq kiwéna Sísa éhweh teriena, Sísave Manikáne ahninkáwáe úwe. ²¹ Úwara wene ehweh író kega moke áhtenára mahrarára, Irari anínká Sarúsarama suwahpeq ména Sísa áhrabo ke síwíoqnéna karábúsiipéq sitarái mino. Mahtaqqákákq mirainiééna surai mino. Wega Sísa áhrabo ke táhtoqme táhrúue Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnahpa mórítanieéna surai mino uwe.

²² Uwana Soraga págege ehwéh irarú ani úkue kaweq tábúsoqme ehweh teriena, Mah marákó marákóipéq sína aní, Manikánka omaq ato anímé Sísa wire ue tábúsoqme síwáhnorúwe. Tábúsoqme síwáhnorú púara Támákása suwahpeqte Asiu kegá mó íre irarerahowe.

Áhnte Asiu kegá Sora subiq suonehera unsabe pokú ehwehne.

²³ Áhnte wehekáh sótaikúwara Asiu kegá momiwíue sío síoéra, Sora subiq suanéhe íwiáhuwe. ²⁴ Subiq suanéhe íwiáhéra moráénuwana mó anínká sene ehweh irena Sora koreawuwe. Koreawuwara sega suboneheéra Támákása suwahpeqte áhnánsáhrápéqté áhtápéq wéhékáhnkakaq inokáhpeqkákq wahnah wahnahuwe. ²⁵ Wahnahuwara inokáhpeq Soraga anotah pahsikétiipéq tútuue míowara we kéro kega méatera náhníáqtate pahsikétiraq íwe panantáwe tunse ebah kuri pera máhpeq márúnátówe.

Soraga Sarúsarama suwahpeq síwáhnorú ehwehne.

²⁶ Soraga Sarúsarama suwahpeq pokéna, Sísa tagariáh kébá kowíanauge íwiáhúwara sega wensabé áhreéra, We íre aiq pútaq Sísa tagariéh aní míre íwiáhuwe. ²⁷ Iwiáhuwana Páhnábásaga Sora meqmena eqmaro keba móatowe. Móatena sensabé, Mah anínká ahtapeq itene Wahnah tagarairana wega ehweh teawátáire. Teawátáirana wega Támákása suwahpeq Sísa éhweh págegeue síwáhnoruráire úwe.

²⁸ Úwana Soraga Sísa tagariáh kébá mía míaéna Sarúsarama suwahpeq íre áhrea peh mó minatáq mó mahnatárué Sísa éhweh págegeue síwáhnorúwe. ²⁹ Síwáhnorúnsabe wereq Kárika ehwéh iraru Asíú kéreqka ehwehuwe. Mi kegá, Sora subiq suaneheqmúne íwiáhuwara ³⁰ Sísa tagariáh kegá mina irera Sora meqmera Sésaría suwahpeq márúnatera mibeqté Tahsa suwahpeq eqmarówe.

³¹ Eqmarówara mi tanáhráq mó kegá Súría marákóákq Kehrari marákóákq Sámária marákóákq Sísa tagariáh ké íre síwíoqnia peh míówe. Peh míowara sirupipeq Sísave sánsá ahtebéra kawerue mirauwe. Manikáne Awanka págege aritena sirupipeq kaweq iwíáh aritowara íregáritaq mó wehekéqká Sísave aiq pútare atera kawerue kérowe.

Pítaga Áínía kawerato ehwehne.

³² Pítaga Sísa tagariáh ké míó nahmáritápéq puku pukuúwe. Pokéna Árira suwahpeqte Sísa tagariáh kéreqpa tuwe. ³³ Mi ke suwahpeq mío aní wenáwíg Áíníae. Wega abapete apahtáro ópéq wene máhriqtaq ména ah íre nogoráhuwe.

³⁴ Ah íre nogoráhúwana Pítaga we tagéna wensabé, Áíníao, Sísa Karáhéga amahnága kaweratéhre. Irigue arene máhriq sabaráwe sokah sokahúno úwana wega apubúue irigúwe. ³⁵ We kaweragúnsabe moke Áríra suwahpeqte kéreq Sáróna suwahpeqte kéreqka tagéra Sísansabé aiq pútare atera, Wene sánsá sehgiónehe íwíáhuwe.

Tókási pukú ehwehne.

³⁶ Sópa suwahpeq mío iní wenáwíq Tábítae. We Sísa tagariéh aní míowara Káríki ehwéh iraru kegá Tókásie ue áwíratowe. We kaweq arámbéhrí iní ména íre arambhioraho ke séhréh aruqarurúwe. ³⁷ Píta Áríra suwahpeq míotaq mí iní anotahtaq awahreue pukúwe. Pukúwana wene anonka pabeq paberue abobóráhpeqte náhtápéq átówe. ³⁸ Sópa suwahpeq Áríra suwahpeq wahtotaq kowara Sísa tagariáh kegá Pítawe Áríra suwahpeq míéhre u írówe. Irera téhraníte Pítaba eqmaq suera, Pehbeheráh súno koreawétao éra eqmaq súówe.

Tókási oga úkú ehwehne.

³⁹ Eqmaq súówara pokue koreawúye. Koreawúyana Pítaga se kérirowe. Eqmaq súó keba suwara sega meqmera abobóráhpeqte nahtapéq móátówara míbeqté kéwéinínsónká Pítaba iriwe méra íbisowe. Íbiséra Tókási oga míotaq míraro korósí Píta sokigiue teawúwe.

⁴⁰ Pítaga se moke máhpeq kaqsuena arehunseraráq ména púrerúwe. Púreréna pabeqme putio anínsábé, Tábítao, irigúno úwe. Irigúno úwana wene auranka tagéna Píta tagótaq máhriqtaq kirítuue míowe. ⁴¹ Míowana Pítaga wene ayahnkara táhtoqme pankeq auwowe. Pankeq auwena kéweinínsónseq mó Sísa tagariáh kéreqsabé síáhrabéna sensabé, Seragahro. Oga úki aní tagahro éna sokigi ariuwe.

⁴² Moke Sópa suwahpeqte kegá oga úkú ehweh irera áhnte kegá Sísansabé aiq pútare atówe. ⁴³ Pítaga áhnte wehekáh Sópa suwahpeq ména ménkámehnkáne áu kaweraqari aní wenáwíq Sáimónine nahtapeq kaegaeúwe.

10

Íópeqté ánínká Kóníría teawu ehwehne.

¹ Sésaría suwahpeq mío weh wenáwíq Kóníríae. We áhnte Aroma sontiá ké 100 Ítári marákórápéqté sontiá kéné kíápéténí míowe. ² We Maniká awahbeh sansa sehgiu aníne. Mí karíronánínká Manikánsabe iwíáh iwíáhéra wene sánsá sehgiúwe. We íre arambhioraho ke nári nárinena Manikánsabe púreq aruqarurúwe.

³ Íó tunsorerutaq wenawanka tagówana Manikáne íópeqté ánínká weba súwana kawerue togówana wensabé, Kóníríao úwe. ⁴ Úwana we ebitáwéna áhreéna wensabé, Árahono úwe.

Árahono úwana íópeqté ánínká wensabé, Arega púreq aruqarurónawe Manikánka irena arega tabonah ke nári nárinónawe wega tagéna arensabé kaweróne atéhre. ⁵ Wehukení wenáwíq Sáimóni we mó awíq Pítate. We Sópa suwahpeqte koweragéhboq wehuke eqmaq suo. ⁶ Pítaga ménkámehnkáne áu kaweraqari aníne nah sóreq waní áhkórapeq kéh náhpépéq kaegaeire.

⁷ We koweragéhboq wehuke amahnága eqmaq suo éna pokúwe. Pokúwana Kóníríaga wene arambhriuya anitéreq peh morá sontiá ánínseq síáhrabúwe. Mí sontiá aní Maniká awahbeh sansa sehgi aní ména Kóníría séhréhú aní

míowe. ⁸ Síáhrabéna su ke íopeqté ániné ehweh moke teriena Sópa suwahpeq eqmaq suowe.

Pítane awanka tagó ehwehne.

⁹ Mó wehekáh se ahtapeq Sópa suwahpeq áhníbórá kutaq Pítaga nah abogéhrapeq wehekáhnabubu púrerinieéna kiuwe. ¹⁰ Púreréna arupibiúwana, Tópahnsabé nire úwe. Mó kegá táhutahuq tiátótaq wenawanka tagówe. ¹¹ Tagówana íopeq sawekúwana mipeqté anotah paráhnkéq tahnsa náneq tuwe. Ébeq ayéhráq ébeq ayéhráruwe pagume we míorabeq mewerúwe. ¹² Mi paráhnkéqpípéq áhnte menkáméhnkánkákákq karahrabahnkakákq kabaranakákq míowe. ¹³ Míówana íopeqté éhwéhnká mahraréna, Pítano, irigue mi kamári subiqme tíwe náhno úwe.

¹⁴ Subiqme tíwe náhno úwana Pítaga anotah ahqáho éna, Anotah Wahnáh áninó, ite Asiu kegá íre nona naneq kamári púana órirane. Naho íre narauge. Amahnága moq íre nanauge úwe. ¹⁵ Úwana íopeqté éhwéhnká mó mahraréna, Manikánka kaweraréh náneqsabé órirane atéhneho úwe.

¹⁶ Apahtároráq ménkáméhnká parahnkéqpípeq sáhue mewena márumarena tuekéna úwana íopeqté éhwéhnká mó apahtároráq irarúwana íopípeq tumey-owe.

¹⁷ Wenawanka tagónsabe Pítaga áhtenéna, Néniwanka aneq tagehramo íwiáhúwe. Mira íwiáhútaq Kóníriaga eqmaq suo kega Sáimónine nah kabarue ábóraq marera ogesáh ogesáhrapeq iriwe míowe. ¹⁸ Iriwe méra anotahtaq kasenéra, Sáimóni mó awíq Píta mahta q kaegaeiro kasenuwe.

¹⁹ Wenawanka tagónsabe Pítaga íwiáhútaq Manikáne Awanka wensabé, Sáimónio, írátíahno. Apahránítógá arensabé anebahrowe. ²⁰ Iriwe tutagáhno. Ínéga se eqmaró púah íwiáh kikirinehboq pehipi kériro úwe.

²¹ Úwana Pítaga seba tutagéna sensabé, Itega kabaro animé íné úge. Aneqsabé seo úwara ²² sega wensabé, Sontía kené kíápéténi wenáwíq Kóníriaga eqmaq íuwátáire. We kaweqtaq mía míai aní ména Manikánsabe áhtenuwe. Moke Asiu kegá íwiáhéra, Kóníriawe peh kaweqtaq tabasiwe míéh ánine íwiáhuwe. Maniká míéhabeqte íopeqté ánínká wensabé, Pítaga ehweh teinkéhboq siq-marehnara arene nahtapeq koweráhro uraire uwe.

²³ Úwana Pítaga sensabé, Nahupeq kíoro éna inokáhpeq kirabo aritowe. Ahbiahipeq Pítareq we seweró kereqka pokuwara mó mibeqté Sisa tagariáh kégá kérowe.

Pítaga Kóníríane nahtapeq kú ehwehne.

²⁴ Mó wehekáh Pítarehga Sésaría suwahpeq kuwe. Kóníriaga wenawahrahreq wene iyahnabo animárinseq síáhrabúwara sega wene nahtapeq sure momiwíue Píta áwénunuwe.

²⁵ Pítaga nahupeq kinautaq Kóníriaga weba séna wene aigárátáq arehunsararácq ména wensabé íwiáh íwiáh atowe. ²⁶ Íwiáh íwiáh atowana Pítaga wensabé, Irigúno. Íné moq peh wehukení múge úwe. ²⁷ Pítareq wereq ehwehnéra nahupeq kíuyara áhnte wehuké mitaq sáhuriówe.

²⁸ Mitaq sáhuriówana Pítaga sensabé, Asiu kené sánsámé nahnso ke momiwíotaqmé Asiu kegá mibeq pokéyabe óriro mire éq íre pokorahúne. Minayabe tagariáhwe. Manikánka sokigiue teniena, Mó ke peh abehq ké wóe íwiáhineho uraire. ²⁹ Minayabe itega níáhraburowana pehipi surauge. Aneqsabé níáhraburoo? Teniéro úwe.

Kóníríaga Píta teawu ehwéhne.

³⁰ Kóníríaga Pítansabé, Mó mahsenahrí amahnága tahnsa tanáhráq tun-soreráitaq nahtapeq púreruraage. Púreruraugana patahga inserah téhreh ambántánkákáq ánínká Iné miarautaq ábóraruraire. ³¹ Ábóraréna Inénsabe, Kóníríao, Manikánka arega púreróna ehwéh Íréhre. Arega nári nárínóna sansá tagariéhre. ³² Minayabe wehukení wenáwiq Sáimóni we mó awíq Píta kawero. We Sopa suwahpeqte kiweraqéhboq wehuke eqmaq suo. Mó aní wenáwiq Sáimóni ménkámehnkáne áú kaweraqari aníne nah sóreq waní áhkórapeq kéh náh Pítaga kaegaeire uraire. ³³ Urainsabé are kiweraqéheéna apubúue wehuke eqmaq súátáuge. Eqmaq súátáugah arega suronawe kaweróne. Ite ómiga Manikáne aurátaq sewíone. Minayabe Manikánka korerio urai ehwéh amahnága moke teio úwe.

Pítaga Sísa éhweh Kóníríareh teriu ehwéhne.

³⁴ Kóníríaga, Moke teio úwana Pítaga sensabé mahraréna, Iné amahnága tagaríomé Manikánka aiq pútaq moke mah kehiná kéhínánsábé monseráhnue arutaboire. ³⁵ Wensabé áhtenára kaweqtaq mía mía keyábé arutaboire. Íre peh morá Asiu keyábé moke mah kehiná kéhínánsábé arutaboire. ³⁶ Manikánka ite Ísara ke teiu ehwéhme itega írátíáhwe. Mi ehwéhme Sísa Karáhéwé mah kehiná kéhíná wahnahraritéhre. Wene kaweq ehwéhnsábé aiq pútare atáh ké peh morá ké tahnsa úkowe.

³⁷ Sóniga Kehrari marakórápéq kaweq arámbéhrí áhwáréna ehweh teriena wání meriuwe. Anehe ite moke Ísara kehiná suwahpeq mirauro sansá aiq tagariáhwe. ³⁸ Manikánka Sísa Néhsara suwahpeqte ánípá Wenawa eqmatairana Wenawanka Sísa séhréh atena págege atáráire. Sísa mó ke suwahpeq mó ke suwahperue pokue kaweq arámbéhrí arítáráire. Manikánka Sísa mía mía puana owainawanka síwíoqneh ke kawerarítáráire. Inéga teiú éhwéhme aiq íráhwe úwe.

³⁹ Pítaga mó mahraréna, Asiu kené marakórápéqkákáq Sarúsarama suwahpeqkákáq Sísa móke mirarurai arámbéhrí inéreq mó we kéro kereqka tagaraune. Ísara kegá Sísa awankátaq táhparera subiq sutowe. ⁴⁰ Subiq sutowana pukúwana apahtáro wéhékáhtáq Manikánka Sísa iriwe oganúq atáráirana wega iteba suraire. ⁴¹ Íre ómi kehinápá peh iteba surairaq tagaraune. We oganúq kuraitaq tagéq itereq wereq moráráq táhutahururaune.

⁴² Manikánka itensabé, Mah kehiná kéhíná koreriéro. Sísa inéga omaq ató ánínká mókake moke oga miáh kéreq pusa kéreq ehweh aritankéhe. Mi ehwéh tábúsoqme koreriéro uraire. ⁴³ Moke Manikáne ehweh iraru kegá mahraréra, Mi aní áwíq áhrabéra wensabé aiq pútare atáh kéwé Manikánka sene ahababáq kaweraritankéhe uwe teriuwe. (*Aisaia 33.24, 53.5,6; Jeremaia 31.34; Maika 7.18; Sekaraia 13.1; Aroma 10.11; Kárétia 3.22*)

Manikáne Awanka nahnsa kebá tumío ehwéhne.

⁴⁴ Pítaga mi ehwéh teriutaq Manikáne Awanka író kene sirupipeq tumiowara ⁴⁵⁻⁴⁶ sega kambare ehwéh iraréra Manikánsabe iwíáh iwíáh atówe. Iwíáh iwíáh atówara Sísansabé aiq pútare atáh Ásíú ké Pítareq su Asiu kegá irera áhtenuwe. Áhtenára irarera, Manikáne Awanka íre peh morá iteba tumiéhre. Nahnsa keba moq tumiéhre uwe.

⁴⁷ Uwana Pítaga mahraréna, Manikáne Awanka itene irupipeq tumiarainserah mah kené sirupipeq moq tumiéhre. Minayabe wání

merieyabe insega ahqáho aitahráhiro úwe. ⁴⁸ Insega ahqáho aitahráhiro éna Sísá Karáhé áwíqtaq wání meriéro úwara mi ke wání meriúwe. Wání meriúwara sega Pítansabé, Táhmaro wehekáh mahta q miahno uwe.

11

Pítaga Sarúsarama suwahpeqte Asiu ke teriu ehwehne.

¹ Nahnsó kegá Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atárówe uwara Súría marákórápéqté eqmaro kereq mó Sísá tagariáh kéreqka írówe. ² Írówana Pítaga Sarúsarama suwahpeq kiutaq mibeqté síú amurúróo kegá ehweh atówe. ³ Ehweh atera, Íre Asiu kené nahtapeq árahinsabé pokue táhutahururono uwe.

⁴ Uwana Pítaga Kóníríane nahtapeq pokú ehweh mahraréna, ⁵ Íné Sópá suwahpeq púrerurautaq néniwanka tagaraire. Tagarairana íópeqté anotah paráhnkéq tahnsa náneq tutaire. Ébeq ayéhráq ébeq ayéhrárué íné míaraurabeq mewe tutaire. ⁶ Íné ebitáwéna ménkámehnkánkakaq karahrabahnkakáká kabarankakáká mi paráhnkéqípéq míaraire.

⁷ Míarairana íópeqté éhwéhnká iraréna, Pítá, irigue mi kamári subiqme tiwe náhno uraire. ⁸ Urairana ínéga anotah ahqáho éna, Íre nóna naneq kamári púana naho íre narauge. Amahnága moq íre nanauge uraige.

⁹ Uraugana íópeqté éhwéhnká mó mahraréna, Manikánka kaweraréh náneqme íre no naneq kane atéhneho uraire. ¹⁰ Mi ehwéh apahtároráq irarurairana mi paráhnkéqkákákáq íópeq tuekuraire.

¹¹ Tuekuraitaq Sésáría suwahpeqte áninká, Íné koweniro únsabe apahránitógá íné koweniraneheéra kaeurau nahtápéq suwe. ¹² Suwana Manikáne Awanka ínénsabe, Iwíáh kikirinehboq pehipi kériro urairaq ínereq abapete morá mó Sísá tagariáh kéreqka se kéritáúne. Kérireq itega mi wehné nahtapeq kure kiraune.

¹³ Kiraunana wene nahtapeq íópeqté tutai aniné ehweh teiátáire. Teiena, Íópeqté tutai anínká ínénsabe mahraréna, Wehukení wenáwíq Sálmóni we mó awíq Píta Sópá suwahpeq míéhre. We kiweragéhboq wehuke eqmaq suo. ¹⁴ We sínaraq arereq arenawahraheqsabé oga úké ehweh teinkéhe ire uraire.

¹⁵ Kóníríaga mi ehwéh teniátáirana ínéga Sísá éhweh áwaheue teriátáuge. Sísá éhweh áwaheue teriátáutaq Manikáne Awanka sene sirupipeq tumíaraire. Téhwe itene irupipeq tumíarainserahnue tumíaraire. ¹⁶ We marakóipeq míaraitaq Sísaga mahraréna, Sóniga wání meri merinínana Manikáne Awanka itene irupipeq tumíankehe uraire. ¹⁷ Manikáne Awanka sene sirupipeq tumíarairana mi ehwéh niahreraq káráire. Itega Sísá Karáhénsabe aiq pútare atárówana Manikáne Awanka itene irupipeq tumíaraire. Itene irupipeq tumíarainserah sene sirupipeq moq tumíaraire. Manikánka wewega mirarurairaire. Íné peh wehukení míó púana Manikánsabe árahue ahqáho atanínkono úwe.

¹⁸ Úwara sega Pítane ehweh irera túbáh aguwe. Túbáh agéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atera, Nahnsó keakák sene ahababák súahnsabé Manikánka oganúq sítehre uwe.

Sísá Karáhé tagariáh kéwé Ántióka suwahpeq téhwe Kárisítini kee ue síwíraritó ehwehne.

¹⁹ Sítíbéni subiq súdo tanáhráq sega Sísa tagariáh ké síwioqnowe. Síwioqno puara sega Sarúsarama suwahpeq suera abae aguwe. Abae ague mó kegá Pónísia marákórápéq pokuwara mó kegá Sáípára marákórápéq pokuwara mó kegá Ántióka suwahpeq pokuwe. Poké agurabetaq peh morá Asiu ke Sísa éhweh teriúwe. ²⁰ Táhmaro Sísa tagariáh kéwé Sáípára marákórápéqté kéreq Sáírini marákórápéqté kéreqka Ántióka suwahpeq pokue Káríki ke Sísa itene Wahnah éhweh teriúwe. ²¹ Wene ehweh teriú ke Manikánka séhréh arito puara áhnte kegá Sísansabé aiq pútare atera, Wene sánsá sehgiónehe iwíáhuwe.

²² Sarúsarama suwahpeqte Sísa tagariáh kégá irera Páhnábása Ántióka suwahpeq eqmarówe. ²³ Eqmarówana Ántióka suwahpeq séna Manikánka wehuke séhréh arito tagéna wene arupipeq eyoyóúwe. Eyoyóéna sensabé túbáh agiyehboq Sísané sánsá kawerue sehgióro úwe. ²⁴ Páhnábása kaweqtaq mía míaú aní ména Sísansabé kawerue aiq pútare atowana Manikáne Awanka séhréh atowe. Séhréh atowara áhnte kegá Sísansabé aiq pútare atera, Sísané sánsá sehgióneheqmúne iwíáhuwe.

²⁵ Páhnábásaga Sora anebahrinieéna Tahsa suwahpeq pokuwe. ²⁶ Pokéna Sora tagéna koweqmana Ántióka suwahpeq kouwekúwe. Sega peh morá ópéq mitaq méra Sísa tagariáh kérerue momiwíue áhnte ke síwáhnoruye. Mitaq mó kegá Sísa tagariáh keyábé Kárisítini kee ue téh síwíraritówe.*

Morábi soruparó monéyábé éhwehne.

²⁷ Mi tanáhráq Manikáne ehweh iraru kegá Sarúsarama suwahpeq suera Ántióka suwahpeq túwe. ²⁸ Peh morá sú ani wenáwíq Ágábúsaga iriwe míowana Manikáne Awanka iwíáh atowana irarúwe. Iraréna, Anotah ehwehrahna tanáhráq mah marákó marákó sináe úwe. Wehukeni wenáwíqtare Károriúsa Sísaári anotah wahnáh aní míotaq mi ehweh aiq pútaragúwe. ²⁹ Aiq pútaragúwara Ántióka suwahpeqte Sísa tagariáh kégá iwíáhéra, Súría marákórápéqté Sísa tagariáh ké táhatahuq paiqmarageheéq móne nárienehe. Nárinie ú aninká wewega iwíáhue náriuwe. ³⁰ Mina tahnsa sene móne morábi soruparówara Páhnábásareq Sorareqka mi moné mewera Súría marákórápéq pokuye. Mitaq Sísa tagariáh ábóawáh wéhgá nárigeheéra móriuwe.

12

Píta karábúsiipéq móátó ehwehne.

¹ Mi tanáhráq Asiu kené anotah wahnáh aní wenáwíq Érótiga Sísa tagariáh ké síwioqnowe. ² Síwioqnéna, Sónine awahwá wenáwíq Sémisi subóro aritowara pokatate kiraqme subiq súówe. ³ Subiq súónsabe Asiu kegá Érótingsabé kaweróne atówe. Kaweróne atówana Érótiga Píta karábúsiipéq móátáthro úwara táhtoqme móátówe. Sótaikú siahrreraq ko tanáhráq karábúsiipéq móátówe.

⁴ Móátówana Érótiga áhnte sontiá keyábé wahnahnatiáthro aritowe. Mó sontiá ké itaréitaré ké mipi sorupawe mía mó sontiá ké itaréitaré ké mipi sorupawe míaue 16 sontiá ké míówe. Érótiga iwíáhéna, Sótaikú siahrreraq kéh tanáhráq parabagínaq wehuke miáhpí kotiinie iwíáhúwe. ⁵ Iwíáhúwara Píta karábúsiipéq míotaq Sísa tagariáh kégá Píta pugeq auwageheéra púrerata atauwe.

* 11:26: Mi awíq áwahewé Karáhéne animárine áwíre.

Íópeqté ánínká Píta séhréh ato ehwehne.

⁶ Érótiga Píta Asiu kebá móatanaútaq Píta inokáhpeq karábúsiipéq sugowe. Píta taqnobagineho éra téhtaré séniráté táhrarera sóntía anítaréga ébeq ayéhráq ébeq ayéhrárué wahnahnuyara mó sontiá anítaréga méhpehtapéq wahnahnatióyana sugowe.

⁷ Sugowana Maniká miéhrapeqte ánínká ábóraragútaq karábúsiipéq téhragúwe. Téhragúwana íópeqté ánínká Pítane ahwíraq subiq subirue iriatena wensabé, Apubúue irigúno úwe. Úwana wene ayahpíte séniraré megúwe.

⁸ Megúwana íópeqté ánínká wensabé, Arene ambanta sábirue úbíqme arene súu sukio úwana Píta wene ehweh irena miráúwana, Arene korósi aneranerue íné séniro úwe. ⁹ Íné séniro úwana Píta wé kérena iwíáhéna, Íópeqté ánínká tumeniréhnsábé aiq pútaqpomo peh néniwanka tagehrapómo íwíáhúwe. ¹⁰ Sóntía anínká wahnahnúrabéq sótaikéra mó sontiá ánínká wahnahnúrabéq sótaikéra wahba áhtápéq séagoyeheéra anotah kahpáh ónsá korabéq suye. Mi ónsá pehipi sigúwara sega máhpeq séaguye. Séagéra ahnanahq sótaikuyataq íópeqté ánínká Píta auwena taqnobagúwe.

¹¹ Taqnobagúwana Píta iwíáhéna, Íre néniwanka tagehrana amahnága aiq niahteboge. Érótireq Asiu kereqka nubíyehoéna Manikánka íópeqté aní eqmaréhre. Íné tumenirankeheéna eqmaréhre iwíáhéna ¹² Máhkane anowa Máhríane nahtapeq pokúwe. Máhkawe mó awíq Sónie. Mi nahtápéq áhnte Sísá tagariáh kéga momíwíue méra púrueruwana

¹³ Píta máhpeqte ónsaráq pakobakóúwana ahrari wenáwíq Áróraga onsarapéq tuirowe. ¹⁴ Tuirena, Ehweh irari aní Pítawé iwíáhéna wene arupipeq eyoyóúwe. Eyoyóúnsabe wega onsa íre siatasa peh nahupeq pehbeheráh kibekue, Píta méhpehtapéq iriwe miéhre teriuwe. ¹⁵ Teriuwara sega wensabé, Are uwoyansa aní úkóne uwana mi ahrárigá, We miéhre. Peh aiq pútariahnsanuge úwara sega wensabé, Peh íópeqté aní Píta wahnahnatéh ánípómo uwe.

¹⁶ Úwana Píta mó pakobakóúwara sega onsa siatera Píta tagéra áhtenuwe. ¹⁷ Áhtenuwana se túbáh agigeheéna Píta ayahnka saiqnéna Manikánka karábúsiipéqté tumero ehwéh teriuwe. Teriena wensabé, Sémísireq mó Sísá tagariáh kéreq koreriéro éna mítaq suena móbeq pokúwe.

¹⁸ Ahbiahipeq Píta karábúsiipéqté taqnobagúnsabe sóntía kéga, Eheragirowé éra sirupipeq iwíáh kikiruwe. ¹⁹ Érótiga sóntía keyábé, Píta koanabahroro úwara koanabahruwe. Anebahruwana Píta íre ábóraq míonsabe Érótiga Píta wahnahnuro sontiá ké ehweh aritena mó sontiá keyábé, Mi ke subiq súáhro aritowe. Subiq súáhro aritena Érótiga Súría marákórápéq suena Sésaría suwahpeq kowíowe.

Éróti pukú ehwehne.

²⁰ Érótiga Táíya suwahpeqte kéreq Sáíróna suwahpeqte kéreqsabé abiahnsanúwe. Abiansanúwara Érótiga wahnahnú marákórápéqté táhútáhúq paiqmaq paiqmaru puara sega weba suwe. Érótime arambehri kené wahnahnú aní wenáwíq Párasátae. Moráraq su kéga wensabé, Érótiga itensabé ahqáho aitehnehboq are itene ehweh mibeq mahbeq aní míahno uwe. Insahwé oneheéra Érótiba suwe.

²¹ Érótiga iwíáhú wehekáh wene wahnah awáhríq náneqmarí sukiwena wahnah siáhráq tútuue ména ehweh teriuwe. ²² Teriuwara író kega anotah ehwehnabaéra, Teí ání íre wehukení míre. We Maniká míre uwana ²³ Érótiga, Ahqáho. Íné íre Maniká múge. Peh wehukení múge íre iraria peh ehiya míowe. Minayabe íopeqté ání Maniká míéhrabeqte ánínká apubúue, Awahreúno atowana wene arupepeq awiria sóagúwana putiowe.

²⁴ Putiowara mó ke suwahpeq mó ke suwahperue áhnte kegá Manikáne ehweh irera Sísansabé aiq pútare átówe.

²⁵ Páhnábásareq Sorareqka sene mibeqté árámbehrí parabaruera Máhka mó awíq Sóni meqmera Sarúsarama suwahpeq suera Ántióka suwahpeq kouwekuye. *(Eqmaro 11.29,30, 12.1)*

13

Porareq Páhnábásareq eqmaq súo ehwehne.

¹ Ántióka suwahpeq Sísá tagariáh ké míorabeq Manikáne ehweh iraru kereq síwáhnoru kereq míówe. Mi anímári síwíqmé Páhnábása, Símióni we mó awíq Naisa, Sáírini marákórápéqté ání Árúsia, Sora, Mánái miraue míówe. Mánáireq anotah wahnáh ání Érótireq animairare míóyataq motakakiah ánité míóye. ² Segá kawerue púreroneheéra táhutahuq awehriuwe. Mi tanáhráq sega Manikánsabe iwíáh iwíáh átótaq Manikáne Awanka sensabé, Páhnábásareq Sorareqka teriena arámbehrí miraigehboq eqmaq súáhro úwe. ³ Úwara sega táhutahuq awehriéra púreréra mi aniténé sinonka táhtoqme púreraritera eqmaq súówe.

Ahgora aniné aura pigú ehwehne.

⁴ Manikáne Awanka siqmarowara Sorareq Páhnábásareqka pokue Sérúsia suwahpeq túye. Mitaq suera sípi kéwewera kure Sáipára marákórápéq pokuye. ⁵ Pokéra Sárámisi suwahpeq sutaq sega Asiu kené momiwí nahmáritápéq Manikáne ehweh teri terinuyana Máhkaga seba ména séhréh aritowe. Máhkawe mó awíq Sónie.

⁶ Segá moke Sáipára marákórápéq nogera Pápósa suwahpeq suwe. Mitaqté ání wenáwíq Páhsísae. We Asiu aní ména ahgora aní míowe. Wega, Íné Manikáne ehweh iraru aní múge úmé péhepehenúwe. ⁷ Wega Pápósa suwahpeqte wáhnáh áníbá míowe. Mi wahnáhné áwíqtare Ségia Pórsae. We áhnte ahtébiá aní ména Manikáne ehweh irankeheéna Sorararéyabé mahbeq sewéta Manikáne ehweh teniétao úwe. ⁸ Mi ahgorá ání áwíq mó awíqmé Erimae. Erimaga Sorararéne ehwehme abehq éhwéhne aritowe. Mitaqté wáhnáh ánínká Sísane ehwehnsabé aiq pútare inehoéna wega Sorararéne ehwehnsabé abehq éhwéhne aritowe.

⁹ Sorawe we mó awíq Porae. Manikáne Awanka we págege atena séhréh atowana wega Erima págegeue ebitáwéna wensabé, ¹⁰ Are owainawane aní móne. Are kaweqtaq méyabe awahrieh aní móne. Are péhe ánimé ahbabáqsabe áwí aní móne. Arega Manikáne ehweh íre tábúsoqme teriasa aeqme síwáhnoróne. ¹¹ Írátiahno. Manikánka amahnága kamah awinah are aura pira aní míankehe. Áhnte wehekáh téhreh íre tagahrahóne úwana wene aura apubúue pigúwana we íre tagahrahúwe. Íre tagahrahúnsabe mó anínká wene ayahnkaratáq ahmboqme ah sokigi aninkeheéna kabaq kabarúwe.

¹² Wahnah anínká mina tagéna Sísane ehwehnsabé áhtenu puana aiq pútare atowe.

Porareq Páhnábásareqka Ántióka suwahpeq teríuya ehwehne.

¹³ Porarehga Pápósa suwahpeq suera sípi kéwewera kure Péríga suwahpeq Pámbería marákórápéq kuwe. Mitaq Máhkaga Porareh suena wenawahpeq Sarúsarama suwahpeq seuwekúwe. ¹⁴ Seuwekúwara Porarehga Péríga suwahpeq suera Ántióka suwahpeq Písíría marákórápéq kuwe. Mitaq kéra ahrena ahrena wehekáh Asiu kené momiwí nahtápéq kire tútuue miówe. ¹⁵ Tútuue miówara mibeqté wáhnáh kéga Mósísiga sehgióro ú sehírankákáq Manikáne ehweh iraru kené sehírankákáq sáhnshahera sega Porarehyabe, Itene irupipeq séhréhorahi ehwéh kahnarraqmé teiéro uwe.

¹⁶ Uwana Poraga irigéna se túbáh agigeheéna ayahnka saiqnéna mahraréna, Ísara kereq Manikánsabe áhteno kerero, Írátíáthro. ¹⁷ Maniká Iteribo ite Ísara kené Manikáne. Wegá itene igaqnaréh omaq sitena séhréhúnsabe sega Ísípi marákórápéq Íregáritaq aguwe. Manikánka págegeue séhréh aritena Ísípi marákórápéqté meriqmena móbeq móritowe.

¹⁸ Segá 40 opéq abataq marákórápéq miówe. Miówana mi tanáhráq Manikánka se peh áwérágo. ¹⁹ We abapete téhtaré Kénáni marákórág mió kehíná qaqsuowe. Qaqsuo kene marakó itene igaqnaréh eqsitowe. ²⁰ Mi arámbéhrí míraúmé peh Íregáritaq opéq 450 opéq sótaikúwe. Sotaikúwana wegá ehweh kaweraritageheéna wahnah ke omaq sitowe. Anehe Sáhmúéri wene ehweh irari aní omaq atowe úwe.

²¹ Poraga mó mahraréna, Itene igaqnaréhga Manikánsabe, Íregáritaq wahnáh keyábé iuwahriehre. Peh morá anotah págege wahnáh anínká ite wahnahnaitankeheé omaq ato uwe. Uwana Manikánka Pénsámíni kahnáh aní Kisine ahninkáwá wenáwiq Sora omaq atena itene igaqnaréh wahnahnarito atowe. Soraga 40 opéq wahnahnúwe. ²² Wahnahnúwana Manikánka Soransabé, Arega wahnahnurona tanáhráq aiq parabagire éna Tébiti sene anotah wahnáh aní míankeheéna omaq atowe. Omaq atena mahraréna, Sésine ahninkáwá tagarióge. We niruní aní míre. Wegá moke nuwahbeh sánsá mirainkehe úwe.

²³ Manikánka irarúnserah Tébitine anahwagá ite Ísara ke kaweraitankeheéna Manikánka omaq atowana aiq tutaire. Tutai aní wenáwiq Sísae.

²⁴ Sísaga tuina uraitaq Sóniga Ísara keyábé mahraréna, Itene ahbabáq sansa sueq kaweqtaq míéhraqmé wání meiníe uraire. ²⁵ Sóniga wene arambehri parabaruaana uraitaq wegá mó mahraréna, Íné inse wíre íwíáhoo? Íné ite áwénunúna anímé íre we úge. Írátíáthro. Íné inehé si aníné súu nahníáq pugereyabe íre awehrari aní múge uraire úwe.*

²⁶ Poraga mó mahraréna, Nánuwahraho, Ébárahma kahnáhné animárínseq Manikánsabe áhteno kerero, Írátíáthro. Itega oga mía míaoonayabé mi ehwéh Manikánka aiq teire. ²⁷ Sarúsarama suwahpeqte kéreq sene wahnah animárínseqka Sísá tunsabe we íre siahtabarowe. Segá ahrena ahrena wehekáh Manikáne ehweh iraru kené sehira sáhnshahwe taga tagaéra mi ehwéhnsabé íre kawerue íwíáhéruwe. Íre kawerue íwíáhéra Manikáne ehweh iraru kéga sehíranunserah sega Sísá ehweh atera subiq suanéhe atówe.

* 13:25: Máhka 1.7 aigárápéqté éhwéh tagáhno.

²⁸ Segá, Sísa áhnte ahabáburaire íre irarerahéra sega pehipi Páhirátinsabé, Subiq suo ato ue teawátówe. ²⁹ Manikáne sehiranka irarúnserah sega subiq sutowe. Subiq sutowara awanká soriwe táhparó aní sehgiwera maisé onápépéq mómaisarówe. ³⁰ Mómaisarówana Manikánka iriatena oganúq atáráire. ³¹ Oganúq atáráirana Kehrari marákórápéqté Sarúsarama suwahpeq we kétó keba suraire. Surairara sega áhnte wehekáh we taga tagauronsabé sega amahnága mó ke teri terinowe úwe.

³² Poraga mó mahraréna, Anotah kawéq éhwéh mahrarue teiune. Manikánka itene igaqnaréhyabe, Kaweritahna aní iteba eqmaraníe aiq irarúwe. ³³ Eqmaraníe aiq iraréna Sísa iriatena oganúq atáráinsabé wega irarú ehweh aiq pútaraguraire. Itene igaqnaréhne animárínká aiq tagariaraune. Wega iriatena oganúq atáráinsabé Buk Songipeqté éhwéhnká mahraréna, Are nénahni móne.

Íné Arenabo uge íre.

(Buk Song 2.7)

³⁴ Manikánka iriatena oganúq ato puana wene anonka mókake marakóipeq íre karekorahire. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Ínéga Tébiti omasa éhwéh teawúnserah mókake ite kawerarena áhnte kaweq naneq iníe íre.

(Aisaia 55.3)

³⁵ Manikáne ehweh mó mahraréna,

Arega miraónayabé arene arambehri miraéyabe omaq ato aniné anonka íre karekinawire íre.

(Buk Song 16.10)

³⁶ Tébitiga oga mío tanáhráq Manikáne arambehri kawerue miraéna wene arambehri parabaruoqtaq putiowara itene igaqnaréh maisarórabeq maisarówe. Maisarówana Tébitine anonka kárékúwana ³⁷ Manikánka iriatena oganúq atárái aniné anonka íre kárékuraire. ³⁸ Minayabe teiníboq írátíáhro. Sísa miraaurainsabé itene ahabábáq kaqiuwahráhire. ³⁹ Mósísiga sehgióro ú ehwehnká itene ahabábáq íre kaqiuwahráhire. Sísansabé aiq pútare atonayabé itene ahabábáq moke kaqiuwahráhire úwe.

⁴⁰ Poraga mó mahraréna, Naho sáiyó ké tahnsa míyehboq néne ehweh kawerue írátíáhro. Mi keyábé Manikáne ehweh irarú aninká naho sehiranue mahraréna,

⁴¹ Íre aiq pútare ainteq peh niwirého keo, tagariáhro. Ite áhtenék pukoneheqmóe. Ite miéhra tanáhráq anotah pagégé árámbehrí mirainauge. Wehukega mi arámbehrí teiétáq tahirímé itega sensabé íre aiq pútare arítáh irino úwe teriuwe.

⁴² Porane ehweh parabagútaq wereq Páhnábásareqka Asiu kené momiwí nahtápéqté tueyokuye. Tueyokuyara mibeqté kégá sensabé, Mó ahrena ahrena wehekáh arega teiena ehwéh mahta q mónkakáq sereiyo uwe.

⁴³ Momiwí nahtápéqté kégá abae agutaq áhnte Asiu kereq Asiu kené sánsá mirau kereqka Porareq Páhnábásareq kérírówe. Kérírówara Porararéga ehweh teriera, Manikánka ite séhréh aitankeheéq wene sánsá kawerue sehgióro uye.

Asiu ke suera nahnso ke korerúya ehwehne.

⁴⁴ Mó ahrena ahrena wehekáh mi ke suwahpeqte ké peh íregárita q kégá Manikáne ehweh iraneheéra momiwíuriówe. ⁴⁵ Sísansabé íre aiq pútare atáh Ásíu kégá áhnte wehekék momiwíuriówara tagotaq sene sirupipeq págegeéra abiahnsanuwe. Minayabe sega Poransabé awiréh atera, Arega iraréna ehwéh íre aiq pútaq ehwéhne atówe. ⁴⁶ Atówara Porareq Páhnábásareqka íre áhrea peh pahsuqme teríúye. Teriera, Itega Asiu ke miáh púata téh itega

teiuve. Itega, Manikáne ehwehnsabé iuwahriehre éq oga mérapeqsábé íre iuwahbehnsabé ite iwueta mó ke nahnsó ke koreriyeéhe. ⁴⁷ Manikáne ehwehnsa irarinserahnue mahraréna, Nahnsó ke sunkíkírirabeq kawerue nogigéhboq kánéq keráhnserahnue itega kaweq ehwéh koreriéro. Mah kehíná kéhíná irageheéna eqmaróge íre uye.

⁴⁸ Uyara nahnsó kegá mi ehwéh írótaq iwíáh iwíáhéra, Manikáne ehweh aiq kaweq ehwéhne iwíáhuwe. Oga mía míaiageheéna Manikánka omaq sito kega Sísansabé aiq pútare atówe. ⁴⁹ Sísansabé aiq pútare ató kega mitaq teri mahtaq terinuwara áhnte mibeqté kegá írówe.

⁵⁰ Mibeqté Asiu kegá Porararéyábé abiahnšanéra kaweq abóáwáh ínínseq mi ke suwahpeqte abóáwáh wéhreq eqmaq súówe. Eqmaq súówara sega Porareq Páhnábásareq síwioqnéra sensuwahpeqte káqsúówara ⁵¹ Porararéga sene sigáratáté tánáhúq aiyápóranirue poruaruóye. Itega aiq teriuyansabé amahnága mirao sansá seyene ahbabáre iwíáhéra sene sigáratáté tánáhúq poruaruera Áíkónía suwahpeq pokuye. ⁵² Pokuyana Manikáne Awanka mitaq Sísá tagariáh kéné sirupipeq ména séhréh aritowara sega iwíáh iwíáhuwe.

14

Áíkónía suwahpeq ótaq sansámári mirauya ehwéhne.

¹ Porareq Páhnábásareqka Áíkónía suwahpeq pokuyataq sene sánsánéra Asiu kené momiwí nahtápéq kibekuye. Kibekéra Sísane ehweh tábúsoqme síwáhnoruyansabé áhnte Asiu kereq Káríki kereqka Sísansabé aiq pútare atówe.

² Íre aiq pútare ató Asiú kegá nahnsó keyábé, Porararéne ehwehme peh abehq éhwéhne uwara mi nahnsó kegá aiq pútare arító keyabé abiahnsanarítówe.

³ Porararéga íre wahto tanáhráq mitaq méra íre áhreia Manikáne ehweh síwáhnoruye. Mi ehwéh págegeue síwáhnoruyataq Manikánka sirupipeq págege aritowara sega ótaq sansámári mirauye. ⁴ Mi ke suwahpeqte kegá íre morá iwíáhuwe. Mó kegá Porararéne ehweh aiq pútaq ehwéhne iwíáhuwara mó kegá, Írakaumo. Peh Asiu kené sánsá aiq pútaq sansáne uwe. ⁵ Asiu kereq nahnsó kereq sene wahnahnseqka momiwíéra, Porararé síwioqnéra ebahnsatate tuparuqme subonéhe iwíáhuwe.

⁶ Iwíáhuwara Porararéga mi ehwéh íróyataq apubúue mitaq suera Áríkiónía marákórápéq Árisáta suwahpeq Tébi suwahpeq pokuye. Mitaqkákáq mó ayéhrápéqté ké suwahpeqkákáq teriáqme nogúye. ⁷ Mi marákórápéqté ké Sísane kaweq ehwéh teriáqme nogúye.

Soriqnah ani kaweragú ehwehne.

⁸ Peh morá soriqnah ani Árisáta suwahpeq tútuue míowana wenanoga soriqnah ani maqmaronsabe íre nogoráhuwe. ⁹ Poraga síwáhnorútaq mi anínká kawerue írowe. Irena, Sísaga íné kaweraintahráhire iwíáhúwana Poraga we ebitáwéna wene iwíáh tagéna anotahtaq teawena, ¹⁰ Irigue nogo úwana wega apubúue iriwe noguwe.

¹¹ Noguware mibeqté kegá Poraga mirau tagéra anotah ehwéhnaabéra Áríkiónía marákórápéqté kéné ehweh mahraréra, Manikátaregá wehukenité úkéra iteba tumíehye uwe. ¹² Tumíehye éra Páhnábásansabé sene maniká áwíq Súsie ue áwíratówe. Poransabé sene maniká áwíq Érémsie ue áwíratówe. Poraga áhnte ehwéhúnnsabe, We Érémsi tahnsá ánine éra Érémsie ue

áwíratówe. ¹³ Sene maniká Súsinsabé iwíáh iwíáh ató nah sensuwahpeq ahnansahrapeq kowe. Súsine ehweh mibeq mahbeq aritéh ánínká káhoakák awanká aramarínkákák ogesáh ogesáhrapeq mewena súwe. Segá, Porareq Páhnábásareqsabé manikátare wóye iwíáhéra titironeherauwe.

¹⁴ Titironehera uwara íre mirao sansá miraonehera unsabé mi kegá túbáh agigeheéra Porararéga sene ambanta subansúóye. Subansuera wehuke míórabeq pehbeheráh pokue anotahtaqa ehwehnéra, ¹⁵ Aneqsabé miraoo? Peh ite tahnsá wéhúké míóye. Íre miraoro. Itega kaweq ehwéh teieyeheéta súye. Írátíáhro. Maniká we oga mía míai aní míre. Wega íopeqkákák mah marákó marákóakák sóreq wanínkákák moke kéh náneqmarínkákák mirarowe. Péhepehe maníkánsabé iwíáh iwíáho sansá sueq Maníkánsabe áhaboro. ¹⁶ Naho wehukega seyene mirau sansánuwana Maníkánka pehgaritowe. ¹⁷ Íopeqté ibonsúno atéhrana ibonsirana ménsámehnsá kawerue kíréhre. Kawerue kíréhrana iyahbankirehraqa itene irupipeq eyoyóire. Mí-nayabe wega ite kaweraitena aiq pútaqa míóge éna aiq sokigi aire uye.

¹⁸ Mí ehwéh iraruyara titironehe iwíáhu ke ebeq sene ehweh íre írówe. Íre írówara Porararéga anotahtaqa págegeue ahqáho aritoyara mi kegá, Aiq mire. Itene titironehe iwíáh suanehe éra súówe.

Ebahnsatate Pora subú ehwehne.

¹⁹ Ántíóka suwahpeqte Asiu kereq Áíkónía suwahpeqte Asiu kereqka mitaq séra mó ehwéh teriúnsabe mitaqte kegá sene ehweh meyówe. Mewera ebahnsatate tuparuqme Pora subúwana we marakóipeq aunúnkaq surahúwara sega, Aiq putiéhre iwíáhéra abariue ahnansahrapeq márówe.

²⁰ Márówara Sísá tagariáh kegá weba sáhuriótaqa Poraga irigéna mi ke suwahpeq kouwekúwe. Ahbiah tahnsá Porareq Páhnábásareqka mitaq suera Tébi suwahpeq pokuye.

Sísá tagariáh ké págegeue míageheéra síwáhnoréra aboawah weh omaq sitóya ehwehne.

²¹ Segá Sísane kaweq ehwéh Tébi suwahpeqte ké teriúyara áhnte kegá Sísansabé aiq pútare atówe. Aiq pútare atówara Porararéga mitaq suera Árisáta suwahpeqkákák Áíkónía suwahpeqkákák Ántíóka suwahpeqkákák kouwekuye. ²² Kouwekéra Sísá tagariáh ké págegeue míageheéra síwáhnoruye. Síwáhnoréra, Túbáh agiehboq Sísá kawerue kéréhro éra Sísane ah íre mareqmareq ahne. Ebeq mó kegá íwíoqnehraq anehe Maníkánka wahnah wahnahnirabeq pokoneheqmúne uye. ²³ Sísá tagariáh kéréraq wahnahnigeheéra Porararéga mó mapéq mó mapéruue aboawah weh omaq sitóye. Omaq sitera táhutaquq awehriue mahraue púreréra, Maniká Iteriboo, síósirapéq wahnahnira kegá arensabé aiq pútare atáhe. Arega se págege arite wahnahnarito ue púreruye.

Písíría marákó Ántíóka suwahpeq seuwekuya ehwehne.

²⁴ Porararéga mitaq suera Písíría marákórapéq kotaikue Pámbíría marákórapéq pokuye. ²⁵ Mitaq Péríga suwahpeq Sísane ehweh teriera suera Átáría suwahpeq pokuye.

²⁶ Mitaq suera sípi kéwewera kure Ántíóka suwahpeq kouwekuye. Mitaqte Sísá tagariáh kegá eqmaq suanehe iwíáhéra púreruwe. Maníkánka Porararé séhréh aritankeheéra púreréra eqmaq súówe. Eqmaq súówara sega Sísane

ehweh kawerue teriera sene arambehri parabarúoyansabé Ántióka suwahpeq seuwekuye. ²⁷ Seuwekuyataq sega Sísa tagariáh ké momiwí arítóye. Momiwí aritera Manikánka séhréh arito ehwehnikákáq áhnte nahnsónká Sísansabé aiq pútare ató ehwehnikákáq teríuye. ²⁸ Teriera sega íre wahto tanáhráq mi ke suwahpeq Sísa tagariáh kébá mía míauye.

15

Tábúsoq maragehéera eqmaq síú ehwehne.

¹ Táhmaro Súría marákórápéqté kégá Ántióka suwahpeq tuera Sísa tagariáh ké síwáhnoruwe. Síwáhnoréra, Peh morá Mósísine sánsá sehgió ké sene síú amurúruáh kégá oga mérapeq awaq miahráhowe uwe. ² Uwara Porareq Páhnábásareqka mi ehwehnsabé anotah ahqáho arítóye. Minayabe sereq tú kereqka anotah ehwéhuwe. Anotah ehwéhuwara Ántióka suwahpeqte Sísa tagariáh kégá Porareq Páhnábásareq táhmaro mó kereq omaq sitera Sarúsarama suwahpeq pokoro arítówe. Sarúsarama suwahpeq Manikánka eqmaro kereq Sísa tagariáh ábóawáh wéhreqsabé mi ehwéh tábúsoq maragehéera Porareh pokéwáho arítówe.

³ Sísa tagariáh kégá pokéwáho arítówara sega Pónísia marákóákáq Sámária marákóákáq kótaikuwe. Kótaikutaq mitaqté Sísa tagariáh ké teriera, Nahnsó ke Sísansabé aiq pútare atówe ue teríuwe. Teríuwara moke sirupipeq iwíáh iwíáhéra eyoyóuwe.

⁴ Porarehga Sarúsarama suwahpeq sutaq mibeqté eqmaro kereq Sísa tagariáh ábóawáh wéhreq moke Sísa tagariáh kéreqka mehweh arítówe. Mehweh arítówara Porarehga Manikánka séhréh aritena moke miráú naneqkakaq teríuwe.

⁵ Teríuwara táhmaro Sísansabé aiq pútare ató ke Péhrasi kené sánsá mirao kégá irigéra mahraruwe. Mahraréra, Nahnsó kégá oga mérapeq awaq mi-agéhboq Mósísine áú amurúruo sánsá miraoro terio. Mósísiga sehgióro ú ehweh anterúéhboq kawerue sehgióro terio uwe.

⁶ Eqmaro kereq Sísa tagariáh ábóawáh wéhreqka mi ehwehnsabé iwíáhonehéera momiwíera sío síouwana ⁷ Pítaga irigéna sensabé, Nanuwahraho, ite tagariarome naho nahnsó kégá kaweq ehwéh irera aiq pútare atagehéena Manikánka ite míaraunarabeq omaq intáráire. Omaq intena, Korerio aintáráire. ⁸ Manikánka wehukene sirupipeq tagariéhre. Wenawa iteba eqmaq áúwátáinserah nahnsó keba moq eqmaq áúwátáire.

⁹ Wega íre peh morá ite Asiu keyábé arutaboire. Wega nahnsó keyábé moq arutaboire. Sega Sísansabé aiq pútare atáro puara sene sirupipeq kawerarítáráire. ¹⁰ Aneqsabé Maniká áwioqnaho? Mósísiga sehgióro ú ehweh sehgie sansa anotah pagégé sánsáne. Itene igaqnaréhreq itereqka mi sánsá íre tábúsoqme sehgiórahúne. Minayabe itega aneqsabé nahnsó ke mi pagégé sánsá sehgióro terio? ¹¹ Íre mi sánsá sehgiunaga oga mérapeq awaq mi-ahráhuwe. Peh morá itereq nahnsó kereq Sísansabé aiq pútare atonaga oga mérapeq awaq miahráhuwe úwe.

¹² Pítaga mi ehwéh irarue parabaruwara Porareq Páhnábásareqka momiwírío ke ehweh teríuyara ehiya míowe. Porararéga nahnsó ke míopi Manikánka séhréh aritena ótaq sánsámári miraurai ehwéh teríuye.

¹³ Teríuyana sene ehweh parabagútaq Sémísiga mahraréna, Nánuwahraho, néne ehweh íráhro. ¹⁴ Manikánka nahnsó ke we kahnáh miagehéena omaq

sitaráire. Wega téh miraurainsabé Sáimóniga aiq teíre.* ¹⁵ Manikáne ehweh iraru kegá minayabe aiq monseráh éhwéh teiúwana Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

¹⁶ Itene anotah Wahnáhnká mahraréna, Nah sokogi inserah Tébiti kahnáhmé ahabárowe. Iné kouwekutaq sokogi nah pankeráhnserah iné Tébiti kahnáh kaweritanie. Sokogi nah pankeráhnwana o nah tahnsa kéhnserah iné we kahnáh kaweritanie. ¹⁷ Mó kegá iné sene Wahnahnsabé ninebahrigeheéna kaweritanie. Ómi inéga omaq sitó náhnsó kégá inénsabe ninebahréra iwíáh iwíáh aintagéhe ire.

¹⁸ Naho itene anotah Wahnáhnká áwahewé sína naneq aiq teiuwe úwe.

Awehrio naneqsabé éhwéhne.

¹⁹ Sémísiga mó mahraréna, Iné iwíáhuwe Manikánsabe áhrabo nahnsó kégá Maniká kéréh sánsá sene sirupipeq umeh agínehboq ahqáho ariteho. ²⁰ Peh mahrarue páhsi sehiranue terienéhe. Terieq,

Péhepehe manikánsabe iwíáh iwíáhoneheéra titirirataq náira naneq ire nahro. Mó kené ahrewé ahriawe wehwe mahbiwe ire abarioro. Wehukeníká awio páríki náneq ka ire nahro. Korahq ire nahro. Mahraue páhsiipéq sehiranue terienéhe. ²¹ Mósísine ehweh ahrena ahrena wehekáh Asiu kené momiwí nahmáritápéq ahriahri sáhnsháhowe. Wene ehweh moke mi kehiná suwahpeq síwáhnorowe. Minayabe wene ehweh író kega abiahnsaniyeho éra peh morá teiú náneqmarínsabé awehrioro ue páhsiipéq sehiranue terienéhe úwe.

Páhsiipéqté éhwéhnsabé éhwéhne.

²² Eqmaro kereq Sísa tagariáh ábóawáh wéhreq moke mó Sísa tagariáh kéreqka Ántióka suwahpeqte ké korerigeheéra kaweq ke omaq sitanéhe iwíáhuwe. Segá itebaté téhtaré ánité Sáírásareq Súrása we mó awíq Pásábareq omaq sitowe. ²³ Omaq sitera mi anitéreq Porareq Páhnábásareq mi páhsi siera eqmaq súówe. Páhsiipéqté éhwéhnká mahraréna,

Síría marákórápéqté kéreq Sírísía marákórápéqté kéreq Ántióka suwahpeqte kéréro, ite nahnsó ke owanawé Sísa tagariáh púaq iteruwahrah úkowe. Ite eqmaro kereq aboawah wehreqka mah páhsi sehiranue teiune. ²⁴ Ite írátáúnawe menah táhmaro mahtaqté kégá iteba kure iwáhnorurowe. Mi ke ire eqmaq súátáunara peh seyega iwíáhuwe iteba poku iwáhnorurowe. Itega sene ehwéh aiq pútaq ehwéhómo éq iwíáh kikirurowe. ²⁵ Minayabe itega sío síoéq iteba Porararé moráraq iteba eqmaq súáhna anité omaq sitone. Porareq Páhnábásareq itene kaweq iyáhnábó ánité méq sensabé irutaboírúne. ²⁶ Sereq itene Wahnah Sísa Karáhé éhweh terieyeheéra wehuke suboráho ke suwahpeq poku pokuóye.

²⁷ Mó anité síwíq Súrásareq Sáírásareq míehye. Segá sehiranu ehwéh moq teigéhe.

²⁸ Manikáne Awanka iwíáh aitéhraq itega págege sansámári ire teieq peh mahraue miraoro teiune.

²⁹ Péhepehe manikámáínsabé iwíáh iwíáhoneheéra titiré náriu naneq ire nahro. Korahq ire nahro. Wehukeníká awio páríki náneq ka ire nahro. Mó kené ahrewé ahriawe wehwe mahbiwe ire abarioro.

* **15:14:** Árukaga Pítane mó awíqmé Sáimónie áwíratowe.

Itega mahna irarúna ehwéh íréhrataqmé kaweqtaq míagehe. Pehénáe. Mah pahsí aiq parabagire. Iroro uwe.

³⁰ Eqmaq suowara sega pokue Ántióka suwahpeq tuera sega Sísa tagariáh ké momiwí aritera pahsí náríúwe. ³¹ Náríúwara sáhnshahera mi pahsípeqté éhwéhnká sirupipeq eyoyó aritowe. ³² Súrásareq Sáírásareq Manikáne ehweh iraruya anité méra Sísa tagariáh ké págegeue míageheéra sega áhnte ehwéhnue síwáhnoruye. ³³ Síwáhnoréra táhmaro wehekáh mitaq méra seuwekoyehe íwiáhuyara pehwehrue pokéwáhtao éra eqmaq súówe. [³⁴ Sáírásaga mó íwiáhéna íre pokia peh mitaq míowe.] ³⁵ Porareq Páhnábásareqka Ántióka suwahpeq kauye. Sereq áhnte mó kereqka Sísame ehweh teriera síwáhnoruwe.

Porararéga Máhkansabé ehwehuya ehwéhne.

³⁶ Táhmaro wehekáh sótaikútaq Poraga Páhnábásansabé, Sísame ehweh síwáhnorurauya ke suwahpeqtaq seuwekoyehe. Sísa tagariáh ké kaweqtaq míahwapómo moke sensuwahpeq koragayehe úwe.

³⁷ Úwana Páhnábásaga, Sóni we mó awíq Máhkaga sénirahnata pokoyehe úwe.

³⁸ Úwana Poraga ahqáho atena, Itega Pámbíría marákórápéq pokurauyataq Máhkaga mitaq ite iuwena tabanaguraire. Mi tanáhráq wene arambehri íre parabarusa pehipi taqnobagurainsabé wega mó íre séirankéhe úwe.

³⁹ Mira íwiáhuyansabé sega ehwehuye. Minayabe Páhnábásaga Pora auwena Máhka meqmena sípi kéwewena Sáipára marákórápéq pokúwe. ⁴⁰ Pokúwana Poraga Sáírása omaq atowara Sísa tagariáh kéga monseráh íwiáhéra, Pokéwáhtao éra mahrarue púreruwe. Púreréra, Maniká Iteriboo, arega mah anitéyábé arutaboirona puah kawerue págege arite séhréh arito uwe. ⁴¹ Uwara Porareq Sáírásareqka pokue Síria marákóákq Sírisia marákóákq Sísa tagariáh ké momiwíurabeq págege aritayeheéra síwáhnoruye.

16

Tímótiga Porarehreq poku ehwéhne.

¹ Porararéga Tébi suwahpeq kótaikéra Árisáta suwahpeq suyana mibeqté Sísa tagariéh aní wenáwíq Tímóti míowe. Wenano Sísa tagariéh Asiu iní míowana wenabo Kárika aní míowe. ² Árisáta suwahpeqte Sísa tagariáh kéga Tímóti kaweq aníne uwara Áikónia suwahpeqte Sísa tagariáh kéreqka moq monseráh íwiáhuwe. ³ Poraga íwiáhéna, Tímóti ite séirankéhe íwiáhuwe. Ómi mibeqté Asiu kéga tagariómé Tímótime abowá peh Kárika aní míowe. Kárika aní mío púana Poraga íwiáhéna, Tímóti ite séireyabe Asiu kéga abiahnsa aitého éna Tímóti meqmena wene áú amurú auwowe.

⁴ Porareq Sáírásareq Tímótireqka mó ke suwahpeq mó ke suwahperue pokue Sísa tagariáh ké síwáhnoruwe. Síwáhnoréra Sarúsarama suwahpeqte eqmaro kereq Sísa tagariáh ábóawáh wéhreqne pahsi teri terinuwe. Teriera, Mah ehwéh kawerue íwiáhéq sehgióro uwe. ⁵ Minayabe Sísa tagariáh kéga Sísame sánsá kawerue ahtebéra sehgiówe. Mó wehekáh mó wehekáhnue mó kéga Sísansabé aiq pútare atera Sísame sánsá sehgiówe.

Porane awanka Másérónia marakórápéqté aní tagó ehwehne.

⁶ Porarehga, Itega Esia marákórápéq Sísa éhweh korerienéhe íwiáhuwana Manikáne Awanka ahqáho aritowe. Ahqáho aritowara sega Párigía marákóákq Kárétia marákóákq kótaikuwe. ⁷ Kótaikéra Misía marákórápéq

wahtotaq kéra, Pítínia marákórápéq Sísa éhweh korerienéhe íwíáhuwe. Íwíáhuwana Síssane Awanka mó ahqáho aritowara ⁸ Mísia marákórápéq kótaikuwe. Kótaikéra Tóása suwahpeq sóreq waní ayehrápéq túwe.

⁹ Mitaq inokáheq Porane awanka tagówana Másérónia marákórápéqté ánínká ábóraragúwe. Ábóraragéna iriwe ména Poransabé, Másérónia marákórápéq séhréh aitagéhboq máhoro éna pahibahirúwe. ¹⁰ Porane awanka tagónsabe itega iwíáhowame* Manikánka mitaq Sísa éhweh koreriéro aitéhre. Aiq teiátáinsabé ireq ite Másérónia marákórápéq pokoneheqmúne iwíáhéq apubúue sokah sokahowane.

Áríriaga Sísa kéro ehwehne.

¹¹ Itega Tóása suwahpeq sueq sípi kéweweq Sámótési marákórápéq pokowane. Mitaq séq mó wehekáh sueq sípi kéweweq Néápórísi suwahpeq kowane. ¹² Mitaq sípi sueq Pírípái suwahpeq kiowáne. Aroma kegá Pírípái suwahpeq téh nah aborisowe. Mitaq anotah matábú kéná moke Másérónia marákórápéqté matábú kiotaigme matabu kowe. Itega táhmaro wehekáh mitaq kowíahwane.

¹³ Ahrena ahrena wehekáh itega ahnansahrapeq wání aroipéq pokowane. Ite iwíáhowanawe, Mahtaq ibora wehukega púrerowe iwíáhéq tunse áhnopeq tútuue míahwane. Mibeqté momiwíuríó ininsó Sísa éhweh teriewáne.

¹⁴ Peh morá íní wenáwíq Áríriaga itene ehweh irena we Táiyátáira suwahpeqté íní ména wene arambehriwe tautáúq ámbántámári paiqmaq paiqmarúwe. We Manikánsabe iwíáh iwíáh ato ínine. Poraga ehweh irarútaq we kawerue irankehéna Manikánka mi íní séhréh atowe. ¹⁵ Séhréh atowana irowaq itega wereq wene nahtapeq kaegaeu kereq wání meriewáne. Meriewánana mi inínká itensabé, Íné Sísansabé aiq pútare atóge iwíáhirataq néne nahtapeq segaegaeoro úwe. Segaeaeoro únsabe itega wene nahtapeq kogaegaeowane.

Poraga owainawa kaqauwo ehwehne.

¹⁶ Itega wehuke púrerorabeq pokowanaraq mó kené arambehri ahráiréq ahtapeq piehgiowáne. Wene arupipeq mó owáináwánká mókake aiq pútaragína ehwéh iwíáh atowana mi ahráirígá irarúwe. Irarúnsabe mó kegá móne náwa náwanuwana wene wahnah anímári nári nárinúwe. ¹⁷ Wega Porareq itereq séirena sawai sawaiéna, Mah kewé Manikáne arambehri ke wóe. Manikámé anotah págege aní míre. Sega Manikáne oga mía mía ehwéh teri terinowe úwe.

¹⁸ Ahnte wehekáh mi ahráirígá ite séirena mi ehwéh irare irareúwe. Minayabe Poraga iwíáh kikiréna wega pabeqme owainawansabé, Sísa Karáhé áhrabu puah mi ahráirí auwe pokúno atoge úwe. Úwana mi tanáhráq owainawanka mi ahráirí apubúue auwena pokúwe.

Pírípái suwahpeq Porararé karábúsiipéq mórító ehwehne.

¹⁹ Mi ahráriné wahnahmarínká iwíáhéra, Owainawa kaqauwéhrana poki puaq ite mókake mó moné íre meyahrahune éra abiahnsanuwe. Abiahnsanéra sega Porareq Sárásareq táhtoqme abariuera mi ke suwahpeqté wáhnáhmáripá máhkétirapéq mórítówe. ²⁰ Móritera wahnah keyábé, Mi anité Asiu anité méra iteruwahpeq ahbabáq sansanóye. Seyene sánsá miraoro

* **16:10:** Mó kegá iwíáhéra, Áruka mah puku sehiranú anínká táhmaro tanáhráq Porareh kérirowe iwíáhowe.

éyame íre kaweróye. ²¹ Ite Aroma ke miona puaq sene sánsá íre miraúna sansáne uwe.

²² Uwara mitaq momiwíu kereqka ehweh arítowara wahnah kegá Porararé korósi keqsúowe. Keqsuera, Morahri sahtaté subóro arítowara subúwe. ²³ Anotahtaq subera karábúsiipéq móritera mibeqté wáhnáhnábé, Kawerue wahnahnúno atówe. ²⁴ Kawerue wahnahnúno atówana wega se meriqmena karábúsi nahtápéq ákáhpíte máhrípéq mórítowe. Móritera sene sigárátaré awanká abahrabahriapipéq sukiwe táhparówe.

²⁵ Táhparówara inokáhnabubu Porareq Sáírásareqka púreréra igonkónéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atóyara mó karábúsiipéq míó kega tótuqméra írówe. ²⁶ Írówana anotah mariúwana karábúsi nah míu míuúwana moke onawári apubúwe pehipi siraragúwe. Siraragúwana ómi karábúsi kené séniwari wewega pugetara agúwe.

²⁷ Karábúsi wahnáhnká sugorabeqte irigéna onawári siraragú tagówe. Tagéna, Karábúsi ke moke taqnobagowe iwíáhúwe. Mira iwíáhú púana wene poka mewena apubúwe pukinieéna néne ninonka sehshabianíe iwíáhúwe. ²⁸ Sehshabianaútaq Poraga anotahtaq áhrebéna, Arene anonka sehshabiéhnehboq túbáh agúno. Íte moke míone úwe.

²⁹ Úwana karábúsi wahnáhnká wene arambehri anínsábé, Kánéq keqme súno éna pehbeheráh karábúsiipéq kibekúwe. Kibekéna áhreu púana Porararé paqnahipeq pokue iransánéna arehunserarác míowe. ³⁰ Wega Porararé máhpeq márunsitena sensabé, Árahonaga oga mía míaininkono ue kasenúwe.

³¹ Kasenúwara sega wensabé, Sísansabé aiq pútare atéhnaraqmé oga mía míainkehe. Arenawahrahreq moq oga mía míaiqehe uye. ³² Porararéga wereq wene nahtapeq kaegaue kereqsabé itene Wahnah Sísá éhweh teríuye. ³³ Teríuyana mi tanáhrác karábúsiipéqte wáhnáh Porararé meriqmena puramburanagú pabeq paberaritowe. Pabeq paberarítowara Porararéga wereq wene káironanínseq wání náriúye. ³⁴ Wání náriúyana mi wahnáhnká Porararé wene nahupeq meriqmena táhutahuq náriuwe. Wereq wene káironanínseqka Sísansabé aiq pútare atónsabe sene sirupipeq eyoyóuwe.

³⁵ Ahbiahipeq mi ke suwahpeqte wáhnáhnárínká párisireh síáhrabéna sensabé, Karábúsiipéq mórítáro anité pugeq suo koreawéro uwe. ³⁶ Koreawéro uwara karábúsiipéqte wáhnáh koreawúwana Pora mi ehwéh teawuwe. Teawena wensabé, Wahnah kegá siqmaráh párisíwárínká, Ite pageqsuo aiq teniéwe. Minayabe tueyokue pehwehrué pokéwáhtao úwe.

³⁷ Úwana Poraga párisiwarínsábé, Ite íre peh Asiu anité úye. Ite moq Aroma marákórápéqte anité úye. Segá íre tábúsoqme ehwéh áitasa pehipi iubiq marera karábúsiipéq móitárowe. Segá amahnága kopípéq kaqíuwagéhbo? Ahqáho. Seyega séra ite pugeqme máhpeq iuwagéhe uye.

³⁸ Úyara párisiwarínká wahnah keba kouwekue mi ehwéh teríuwe. Teríuwara wahnah kegá ite Aroma marákórápéqte anité úya ehwéh írónsabe áhreuwe. ³⁹ Áhreéra Porararéba sure sensabé, Ite Aroma marákórápéqte anité míehyame íre írátíaraune. Minayabe íre kaweruraune éra máhpeq márunsitena sensabé, Mahtaq sueta pokotao uwe. ⁴⁰ Uwara Porararéga karábúsiipéq suera Áríriane nahtapeq pokuye. Pokéra mitaq Sísá tagariáh keyábé kaweq ehwéh iraréna sensabé, Sísane sánsá kawerue sehgióro aritera pokuye.

17

Tésárónáika kega, Porararé subonéhe u ehwéhne.

¹ Porarehga pokue Ámbípóri suwahpeq sótaikéra Áporónia suwahpeq sótaikéra Tésárónáika suwahpeq kéra mitaq Asiu kené momiwí nahtápéq kuwe. ² Ahrena ahrena wehekáh Poraga wene sánsánéna mi nahpípéq kibekue síwáhnorúwe. Asiu kené ahrené wehekáh apahtáro áhréná áhréná wéhékáh kibekue Manikáne púkuipéqté séhírá síwáhnorúwe. ³ Síwáhnoréna, Mó kegá Manikánka omaq ato aní áwíoqnéra subiq sutowana pukéna mó oga úkuraire. Manikáne ehwehnta minayabe aiq irarire. Manikánka omaq ato anímé íné teiú aní wenáwíq Sísa wire úwe.

⁴ Úwara táhmaro Asiu kegá mi ehwéhnsabé aiq pútare atera Porareq Sáírásareq kobaritawe míowe. Manikánsabe áhteno Kárikí kéreq áhnte aboaweh inínsónseqka moq kobaritawe míowe.

⁵ Minayabe íre aiq pútare ató Asiu kegá abiahsanuwe. Abiahsanéna ahbabáq ke pehipi máhkétirapéq nogó ké meriqmera momiwíue anotahtaq ehwehuwe. Porararé wehuke momiwíurabeq móritankeheéra wehukeni wenáwíq Sésónine nahtapeq pehbeheráhnue pokuwe. Pokue wene nahtapeqté ónsá subiqme sueruera Porararéyábé sinebahruwara íre míoye. ⁶ Íre míoyansabé sega Sésónireq mó Sísa tagariáh kéreq abariuera mi ke suwahpeqte wáhnáh kébá móritówe. Móritera ehwehéra, Moke mah nahnsó ke ahbabáraritóya anitégá suroyataq ⁷ Sésóniga wene nahtapeq mehweh aritowe. Mí anitégá itene anotaht wáhnáh aní Sísaáhrine sánsá íre mirauroye. Íre miraiia peh iraréra, Mó Wáhnáh aní Sísaie iraruye uwe.

⁸ Uwara mi ke suwahpeqte kéreq sene wáhnah kereqka mi ehwéh írótaq kurináhnéra abiahsanuwe. ⁹ Segá Sésónirehyabe, Kotiyabé ite móne paíqmáráhro éra sene móne mewera kaqsúówe.

Porareq Sáírásareqka Péría suwahpeq arambehriuya ehwéhne.

¹⁰ Ío penkúwara mibeqté Sísa tagariáh kegá Porareq Sáírásareq Péría suwahpeq eqmaq súówe. Eqmaq súówara Péría suwahpeq suyataq Asiu kené momiwí nahtápéq kibekéra síwáhnoruye. ¹¹ Síwáhnoruyara mibeqté Asiu kegá irera Manikáne ehwehnsabé kawerue iwíáhue tagowe. Sene iwíáhgá Tésárónáika suwahpeqte kéné iwíáh kiotaikúwe. Segá Porane ehweh írótaq sirupipeq eyoyóue Manikáne sehira mó wehekáh mó wehekáhnue sáhnahwe iwíáhue tagéra, Porane ehweh aiq pútaqpomo éra iwíáhue tagowe. ¹² Minayabe áhnte Asiu kegá aiq pútare atówe. Sereq mó áhnte ke, Kárikí anotaht weh áhrégá moq aiq pútare atówe.

¹³ Poraga Manikáne ehweh Péría suwahpeqkakáq teríre uwara Tésárónáika suwahpeqte Asiu kegá írówe. Irera Péría suwahpeq séra mibeqté keyábé, Porane ehwehnsabé aiq pútare atehboq íre íráhro ue pagu pagunuwe. ¹⁴ Pagu pagunuwara mibeqté Sísa tagariáh kegá Pora apubúue sóreq waní ayehrápéq eqmaq áúwówe. Eqmaq áúwówara Sáírásareq Tímótireqka peh mitaq míoye. ¹⁵ Míoyara ah tagariáh kegá Pora meqmera Áténi suwahpeq márunátówe. Márunátówana wega sensabé, Sáírásareq Tímótireqsabé, Peheráh setao teriéro úwara pokuwe.

Poraga Áténi suwahpeqte ké teriu ehwehne.

16 Poraga Áténi suwahpeq síwénunútaq mibeqté kégá áhnte péhepehe manikáne atah naneq kowana tagéna wene arupipeq págege agúwe. 17 Minayabe Poraga Asiu kené momiwí nahtápéqté kéreq Manikánsabe iwíáh iwíáh ató kereqsabé ehwehnuwe. Máhkétirapéq mó wehekáh mó wehekáhnue su kereq moq ehwehnuwe.

18 Táhmaro mibeqté síwáhnoru kegá Porareq piehgiera áhnte ehwéh kíkíruwe ehwehnuwe. Mibeqté su kegá táhmaro Épikúriane sánsá ahtebowara mó tahmáró kégá Sítóikine sánsá ahtebowe. Táhmaro kegá seye náhenéra, Áhnte ehwéhnkákáq ání aneq ehwéhnkákáq ánípo uwe. Poraga Sísa oga úkú ehweh teriunsabe mó kegá, We wáhnaupeqté máníkámári éhweh tei teinire uwe.

19 Segá Pora meqmera Áréópágúsa sawéhráq ahtebia kégá momiwíurabeq móátówe. Móatera wensabé, Arega síwáhnoróna ehwéh peh o ehwéh míre. Mi ehwéh teio. 20 Arega iraréna ehwéh áwánáh éhwéh míre. Mi ehwéhmé áwahe ahtebanehboq kawerue teio uwe. 21 Áténi suwahpeqte kéreq mibeq wáhnaupeqté sewió kereqka ahriahri o ehwéh irera mi ehwéhnshábé irare irareuwe. Seyene sánsáne.

22 Poraga Áréópágúsa sawéhráq ahtebia kégá momiwíurabeq iriwe ména mahraréna, Áténi suwahpeqte wého, ínega iwíáhume itene manikámarinsabé áhnte iwíáh iwíáho ke wóe. 23 Iteruwahpeq nogewótáq itega iwíáh iwíáhorabeq tagéwómé peh morá táhbérápéq keh séhírámé sáhnshawe tagéwóge. Mi sehiránká mahraréna, Mah tahbé íre tagariona manikáné tahbe wire ire. Itega íre tagarawéq pehipi iwíáh iwíáh atáhnshábé minawé teiúge.

24 Teiúge éna mó mahraréna, Manikánka moke mah marákó márakóípéq keh náneqkákáq mah marákó márakóákáq mirarow. We mah marákó márakóákáq íopeqkákáq wahnahnatíéh ání míre. Minayabe wega wehukega pearáh náhúpéq íre kaegaei aní míre. 25 We íre akahrákáhri aní míre. Wewega moke wehukene irupipeqté éúqkákáq moke keh náneqkákáq náí náinire. Minayabe wehukega we íre séhréh atáhráhowe.

26 Mah kehiná kéhínáné igaqna peh morá áníné. Manikánka mi aní téh mirarena itene ogamé tanahráq iwíáh aitéhre. Mah marákó márakórápéq mó kehiná mó kehinánsabé, Míáhro aitéhre. 27 Itega Manikánsabe kabarigeheéna mira iwíáh aitéhre. We tagarianeheéq kabarúne. Ite ómi kehiná mionarabeq we wahtotaq míéhre. 28 Maniká ména mira aruqaruri puaq itega oga míahrahúne. Iteba sehira tagariéh ánínká aiq mahraréna, Ite moke wene animárine ire. 29 Ite Manikáne animári miona puaq we peh wehukega iwíáhúe mirao naneq mire iwíáhiyeho. We íre ebahtaté miraia aníne. We íre móneraté miraia aníne.

30 Naho wehukega Maniká íre tagariówe. We íre tagariarera, We peh wehukega iwíáhúe mirao naneq mire iwíáhuwe. Mi tanáhráq Manikánka mi kewé peh áwé tagówe. Amahnága wega mah kehiná kéhínánsabé, Itene ahababáq sansa súáhro ire. 31 Manikánka peh morá ání omaq atena wega iwíáhina tanáhráq mi anínká mah kehiná kéhíná tábúsoqme ehweh aritankéhe. Minayabe mah kehiná kéhínánká tagariageheéna Manikánka mi aní iriatena oganúq atáráire uwe.

32 Míó kega oganúq atárái ehwéh írówe. Táhmaro kegá awiréh atówara mó kegá Poransabé, Arene ehweh mókake mónkákáq iranéhe uwe. 33 Uwana Poraga mitaq suena pokúwe. 34 Pokúwara táhmaro wehwárinká we kerera wene ehwehnsabé aiq pútare atówe. Peh morá ání aiq pútare ato aní wenáwíq

Tiónísíae. Wereq mó ahtebia kéreq Áréópágúsa sawéhráq momiwíue aruqaru-ruwe. Peh morá íní wenáwíq Támárisae. Wereq mó kereqka Pora kerera wene ehwehnsabé aiq pútare atówe.

18

Poraga Kórína suwahpeqte ké teriu ehwehne.

¹ Poraga Áténi suwahpeq suena Kórína suwahpeq pokúwe. ² Póntúsa marákórápéqté ání wenáwíq Ákúíra míowana wene ahre awíq Párisírae. Se Asiu akéq menah Ítári marákórápéq míoyana mibeqté wáhnáh áníné áwiqtare Káróríúsa Sísáhríe. Mi wahnáhnká moke Aroma suwahpeq míó Asiu keyábé, Pokoro aritena kaqsuowara Ákúíra akéqká Aroma suwahpeq suera Kórína suwahpeq kowíoye.

Poraga mitaq se tagéna sene iyahnabo aní úkúwe. ³ Wereq sereq peh morá árámbéhríuwe. Sene arambehriwe wéhuwehu nahmári piageheéra sériwari kogahnue kawerarówe. Wereq sereqne arambehri peh monseráh púana seba kobaritawe míowe. Wereq sereqka moraráq arambehriuwe. ⁴ Moke ahrena ahrena wehekáh Poraga Asiu kené momiwí nahtápéq Asiu kereq Kárikí kereqsabé Sísá éhweh terinieéna poku pokuúwe.

⁵ Sáírásareq Tímótireqka Másérónía marákórápéq suera Pora míorabeq suye. Segá suyataq Poraga Manikáne ehweh Asiu ke teri terinéna, Manikánka omaq ato anímé Sísae úwe. ⁶ Úwara író kega mi ehwehnsabé ahqáho atera íre kaweq ehweh atówana wega sensabé, Ai q mire. Ínéga aiq teiúge éna wene ambanta suruparuena teriuwe. Itega iraipéq pokirame iteitene irupipeqté íwíáhgae. Íné aiq pútaq ehweh aiq teiúge. Itega ahqáho aintáhnnsabé nahnso ke korerinauge úwe.

⁷ Manikánsabe iwíáh iwíáh ato aní wenáwíqtare Títía Sásátae. Wene nah Asiu kené momiwí nahtápéq wahtotaruwana Poraga momiwí nahtápéq suena mi aníné nahtapeq kowíoye. ⁸ Asiu kené momiwí nahtápéqté wáhnáh ání wenáwíq Kárisápae. Wereq mi karírónánínseqka Sísansabé aiq pútare atówe. Áhnste mó Kórína suwahpeqte kéga Porane ehweh irera aiq pútare atera wání meywówe.

Porane awanka tagó ehwehne.

⁹ Inokáhpeq Porane awanka tagówana Sísaga wensabé, Íre áhreúno. Túbáh aginehboq néne ehweh pahsuo. ¹⁰ Ínéga areba míó púara mó kegá are íre subigéhe. Kórína suwahpeqte kéwé áhnste kegá ínénsabe aiq pútare aintagéhe úwe. ¹¹ Mínayabe Poraga Kórína suwahpeq peh morá ópéq mó ópéq ákáhta q ména Manikáne ehweh síwáhnorúwe.

¹² Wehukení wenáwíq Kárióe. We Ákáía marákórápéqté wáhnáh míotaq Asiu kegá momiwíera Pora táhtoqme ehwehurabeq móátówe. ¹³ Segá Káriónsabe, Mah anínká itega Manikánsabe iwíáh iwíáh atona sansá sueq mó sansánoro tei teinire úwe. Wega o tei sánsámé Mósísiga íre miraoro ú sansáne uwe.

¹⁴ Uwana Poraga ehweh irarinaútaq Kárióga Asiu keyábé mahraréna, Asiu keo, mi anínká ahkaragaráena anotah ahbábárita q tahirímé ínéga itene ehweh kawerue író irino. ¹⁵ Peh iteitene ehwehnikakáq wehukene síwíqkakaqsabé iteitene sánsánkákáqsabé iteitega iwíáhue miraoro. Íre néne arambehri puana túbáh aginauge éna ¹⁶ se moke ehwehurabeqte kaqsúáhro aritowe.

¹⁷ Kaqsúáhro aritowara Asiu kené momiwíurabeqte náhtápéqté wáhnáh wenáwíq Sósáténi táhtoqme máhpeq subúwe. Subútaq Kárioga se peh áwé tagowe.

Poraga Ántíoka suwahpeq kouwekú ehwehne.

¹⁸ Poraga Kórína suwahpeq áhnte mó wehekáh ména Sénkária suwahpeq pokúwana wene ayahra káúqauwowe. Pehipi íre káúqauwowana Asiu kené sánsánéna Poraga Manikánsabe ehweh teawunsabe káúqauwowe. Káúqauwowana Sísá tagariáh ké mitaq suena Párisírareq wenawehq Ákúírareq meriqmena sípi kéwewena Síría marákórápéq pokúwe. ¹⁹ Segá sípi kéwewera Épésá suwahpeq kuwe. Mítáq Poraga Párisírareq Ákúírareq suena Asiu kené momiwí nahtápéq kibekéna wereq Asiu kereqka ehwehnuwe.

²⁰ Mi kegá Poransabé, Mahtaq míahno uwana ahqáho éna ²¹ Épésá sensuwahpeq suanieútaq sensabé, Manikánka kouwekúno íwíáh aintahnaraq kouwekinie úwe. Kouwekinie éna Épésá suwahpeq suena sípi kéwewena pokúwe. ²² Sípiga Sésaría suwahpeq sútaq Poraga sípi suena kire Sísá tagariáh ké mehweh aritanieéna Sarúsarama suwahpeq kiuwe. Mehweh aritena Sarúsarama suena Ántíoka suwahpeq tuwe.

²³ Táhmaro ío Ántíoka suwahpeq ména mitaq suena pokúwe. Wega Sísá tagariáh kéné sirupipeq kaweq íwíáh aritanieéna Kárétía marákóákáq Párigía marákóákáq mó mapéq mó mapéruwe nogena pokue teriaqme nogewe.

Ápóroga Épésá suwahpeqte ké ehweh teriú ehwehne.

²⁴ Peh morá ání, Árékásántaría suwahpeqte ánínka Épésá suwahpeq séna wenáwíq Ápóro. We Manikáne sehira ahtebia ání ména kawerue teri terinú ani míowe. ²⁵ Mó kegá we Manikáne sansá áwáhnoruwana wega mó ke págegeue síwáhnorúwe. Peh morá Sísá éhweh ákáhtaq ahtebéna tábúsoqme teri terinéna Sóniga wání meriu ehweh moke ahtebówe. ²⁶ Épésá suwahpeq Asiu kené momiwí nahtápéq págegeue síwáhnorúwe. Wega síwáhnorútaq Párisírareq Ákúírareqka wene ehweh irera móbeq meqmera we íre ahtebó ehweh, Manikáne sansá tábúsoqme áwáhnoruye.

²⁷ Ápóroga, Íné Ákáia marákórápéqté ké kosíwáhnorinie íwíáhúwara Épésá suwahpeq Sísá tagariáh kégá wensabé, Kaweróne. Kosíwáhnorúno éra mibeqté Sísá tagariáh kégá we mehweh atageheéra páhsi sehiranue áwúwe. Manikánka áhnte Ákáia marákórápéqté ké séhréh aritowara Sísansabé aiq pútare atówe. Anehe Ápóroga mitaq séna mi ke anotahtaq séhréh aritowe. ²⁸ Wega Manikáne sehira sáhnshahena, Manikánka omaq ato anímé Sísae teri-uwe. Wehuke míopi págegeue teri terinúnsabe wene ehweh Asiu kené ehweh kiotaikúwe. Minayabe wega Sísansabé aiq pútare atáh ké anotahtaq séhréh aritowe.

19

Poraga Manikáne Awansabé Épésá ke teriú ehwehne.

¹ Ápóro Kórína marákórápéq míotaq Poraga sáwéhrapeq kótaikéna Épésá suwahpeq tuwara táhmaro Sísá tagariáh ké míowe. ² Míówana Poraga sensabé, Itega Sísansabé aiq pútare atárótaq Manikáne Awanka itene irupipeq aiq tutairo ue kasenúwe. Kasenúwara sega wensabé, Ahqáho. Manikáne Awa ehweh íre íratáúne uwana ³ Poraga sensabé, Aneq wání meroo ue kasenúwe.

Kasenúwara sega wensabé, Sóniga wání meriátáinserah mó kegá mina tahnsa wání meraune uwe.

⁴ Uwana Poraga sensabé, Sene ahbabáq sansa sutonsabé Sóniga wání meriátáire. Meriena mahraréna, Inehe sína anínsabé aiq pútare atáthro. Wenáwiq Sísaie uirare úwe. Sóniga irarú ehweh Poraga teriuwe. ⁵ Teriuwara írówana itene Wahnah Sísa áwirue wání náriuwe.

⁶ Poraga sensinetaba wene ayahnkaratáté táhtorotaq Manikáne Awanka sene sirupipeq tuwara sega kambare ehweh iraréra Manikáne Awanka iwíáh arito ehweh iraruwe. ⁷ Mirau kewé airápété téhranítée.

⁸ Poraga Asiu kené momiwí nahtápéq kibekéna Manikánka wahnah wahnahnirabeqte ehweh págegeue teriuwe. Teriuwara Asiu kegá wene ehwehnsabé áhntetaq kasenára iwíáhuwe. Iwíáhuwana apahtáro íótáq miraúwara ⁹ táhmaro író kega wene ehwehnsabé íre aiq pútare atera saiyouwe.

Saiyoéra momiwíurabeq Sísaie sánsánsabé íre kaweq ehweh atówana Poraga se suena Sísansabé aiq pútare atáh ké meriqmena pokúwe. Sigarurapéqté wáhnáh áni wenáwiq Tíránásae. Poraga Sísansabé aiq pútare atáh ké meriqmena Tíránásane sigaru nahpípeq mó wehekáh mó wehekáhnue síwáhnoréna ehwehnuwe. ¹⁰ Poraga téhtaré ópéq mi sigárúraq síwáhnorúwara moke Esia marákórapéqté Asiu kereq Káríki kereqka Manikáne ehweh írówe.

Owainawa íre kaqsuahráhu ehwéhne.

¹¹ Manikánka págegeue séhréh atowana Poraga anotah otáq sánsámári miraúwe. ¹² Minayabe mó kegá Poraga táhtoro ambántámári meyoúwe. Mi ambántámári awahre kebá móríúwara sene suwahre kaweragúwara owainawamarínká se suera pokuwe.

¹³ Táhmaro Asiu ahgorá kéwé nahnso suwahpeqtaq kégaeyaq tuegaeyaréu animári méra owainawa kaqsuq kaqsurowe. Mi kegá itene Wahnah Sísa áwirue owainawamarí kaqsuanéhe iwíáhéra Poraga kaqsuonserah itega moq kaqsuanéhe iwíáhuwe. Minayabe sega mahraréra, Owainawano, Poraga teri terini aní, Sísa áwirue wehukeni auwe pokúno teawune uwe. ¹⁴ Abapete téhtaré Asiu animárínká owainawamarínsabé mina tahnsa ehwéhnuwe.

Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritéh áni wenáwiq Síkéba sibowá míowe. Wene anahwaréhga mó wehekáh mi ehwéhnuwana ¹⁵ owainawanka sensabé, Sísa aiq tagarióge. Pora moq aiq tagarióge. Itewe inseréhbo úwe. ¹⁶ Úwana owainawa wene arupipeq mío anínká seba ahkuagéna sene korósi moke subansuena subiqmaq subiqmarúwara korahq tabagu tabaguúwara se pehrákora méra nahupeq suera máhpeq pehbeheráhnue pokuwe.

¹⁷ Asiu kereq Káríki kereq peh moke Épésá suwahpeqte kéreqka mi ehweh írera áhtenuwe. Minayabe mi kegá itene Wahnah Sísa áwiq pankerera iwíáh iwíáh atowe. ¹⁸ Mi tanáhráq áhnte Sísa tagariáh kéga sure sene ahbabáq sansa pahsuqme teríuwe. ¹⁹ Ahgora tagarió kega sene ahbabáq pukúwári mewera ómi wehukega tagariótaq ira pariówe. Segá mi írá parió pukúwári árahue kehramo éra sáhnsáhuwe. Sáhnsahera, Peh íregáritaq 50 táhúséni (50,000) moné tahnsa pukúwári ira parione iwíáhuwe. ²⁰ Púku ira parearónsabe Manikáne ehwehnka áhnte kene sirupipeq pówara sega págege animári úkéra wene ehweh mitaq teri mahtaq terinuwana mi ehwéhknká abae agúwe.

Épésá kegá Pora ehweho ehwéhne.

²¹ Anehe Poraga iwíáhéna, Másérónía marákórapéqkákáq Ákáia marákórapéqkákáq pokinie. Mibeq Sísa tagariáh ké koragéna sótaikue

Sarúsarama suwahpeq pokinie. Mibeq Sísa tagariáh ké koragéna sótaikue Aroma suwahpeq pokinie íwiáhúwe. ²² We kéroya anité Tímótireq Érásátireq míoye. Poraga mi anité Másérónía marákórápéq eqmaq suena we Esia marákórápéq pehgáriq tanáhráq míowe.

²³ Mi tanáhráq áhnte kegá Sísansabé aiq pútare atónsabe mó kegá áhnte abíáhnánéra ehwehuwe. ²⁴ Wehukení wenáwíq Témítíúsie. Wene arambehriwe káhpah tahnsa náneqataté pehgáriq pikísah tahnsá náneq mira aruqarurúwe. Mi ke suwahpeqte kéné péhepehe maniká wenáwíq Átémísie. Témítíúsireq mó kereqka Átémísine pikísah tahnsá náneq miraera paiqme áhnte moné meyówe.

²⁵ Témítíúsiga moke mi arámbéhrí mirau ke momiwí aritowe. Wega sensabé, Itega maniká tahnsa náneq miraonsabé áhnte moné meweúne.

²⁶ Itega Porane sansá aiq tagarawéq wene ehweh aiq írátíáhwe. Wehukega mirao naneq íre aiq pútaq Manikáne tei teinire. Minayabe áhnte kegá itega mirao naneqsabé anetaníbo íwiáhowe. Íre peh morá Épésá suwahpeqte kegá áhnte Esia marákórápéqté kéreqka moq mira íwiáhuwe. ²⁷ Minayabe anotah íre kawerire. Itene arambehri íre kaweragíneho. Mó kegá itene maniká Átémísine nahnsabe, Peh abehq náneq nahne íwiáhiyeho. Esia marákórápéqté kéreq mah kehiná kéhínánseqka amahnága Átémísinsabé, Ano iní miáhne éra iwíáh iwíáh atáhwe. Poraga wene ehweh síwáhnorinsabé mó kegá Átémísinsabé íre iwíáh iwíáh atera peh anetaníbo íwiáhiyeho úwe.

²⁸ Úwara moke arambehriu kega mi ehwéh írótaq anotah abíáhnánéra ehwehnabauwe. Ehwehnabaéra, Átémísiwe Épésá suwahpeqte kéné maniká anotah iníne uwe. ²⁹ Minayabe mi kegá anotahtaq ehwehnéra keyéuwe. Téhranité Másérónía marákórápéqté ánité sensíwíq Káíúsireq Árásátákirere. Poraga ahpeq nogutaq sega we kéroye. Keyéu kegá mi anité táhtoqme koti matábúrápéq abariuera mórítówe.

³⁰ Poraga, Íné wehuke momiwíorabeq pokinie úwara Sísa tagariáh kegá ahqáho atówe. ³¹ Táhmaro Esia marákórápéqté wáhnáh kegá Porane iyahnabo anímári míowe. Segá mó anínsabé, Pora ehweh koreawo. Mahraue koreawe, Wehuke momiwíorabeq pokínehboq mitaq miáhno ato éra eqmarówana koreawuwe.

³² Momiwíurabeqte kegá áhnte ehwéhnera íre peh morá íwiáhuwe. Mó kegá mó ehwéhnuwara mó kegá mó ehwéhnuwe. Áhnte kegá iwíáhéra, Aneqsabé momiwíuno uwe.

³³ Wehukení wenáwíq Árékásántae. Asiu kegá we pagunera, Irigue ehweh terio uwana wega ehwéh terinieéna ayahnka saiqnówe. ³⁴ Saiqnówara sega we tagéra, We Asiu aní míre éra ehwehnabauwe. Segá íre wahto tanáhráq téhtaré áhwáh moráráq ehwehne mahraréra, Átémísi ite Épésá suwahpeqte kéné maniká anotah iní míre uwe.

³⁵ Mibeqté kúsíkúsíqká momiwíurabeqte keyábé ehweh saiqnaruwé. Saiqnaritena sensabé, Épésá suwahpeqte wého, áraho? Írátíáhhro. Itene anotah maniká Átémísie. Itewe Épésá suwahpeqte kegá wensabé iwíáh iwíáh atona nahtápéq wahnah wahnahnúne. Wene íópeqté ébáh tahnsá pikísáh wahnah wahnahnúne. Minayabe ómi kehinánká aiq tagariáh mino. ³⁶ Mó kegá péhenóne íre irarerahowe. Minayabe ahababáriyehboq tabasíwe miáhro.

³⁷ Itega abariue mórítáh ánítéga Átémísiwe íre ahbabáratehye. Segá wensabé íre abehq éhwéh atehye.

³⁸ Témítíúsireq wene arambehrio kereqka ehweh kahnarag sega koti orabeq koreriuwara mitaq kamahni kegá ehweh aritagéhe. ³⁹ Itega mó ehwéh kahnarag wahba kégá koti orabeq koreriéro. Segá iwíáhue teigéhe. ⁴⁰ Anotah wahnáh kégá itensabé, Ibora aneqsabé tobého kasenirataq itega aneq ehwéh terianéhnkono? Írakaumo. Ite ehweh íre kéhre. ⁴¹ Minayabe pehwehrué pokéwáhro éna kúsíkúsiqka se kaqsuowe.

20

Poraga Másérónia marákórápéq pokú ehwehne.

¹ Momiwíurabeqte éhwéh parabagútaq Poraga Sísa tagariáh ké síáhrabéna, Ínéba sero úwara suwe. Suwana sirupipeq kaweq iwíáh aritanieéna Poraga ehweh teriuwe. Teriena mehweh aritena mitaq suena Másérónia marákórápéq pokúwe. ² Poraga Másérónia marákórápéq pokue mó mapéq mó mapérué Sísa tagariáh kégá págegeue kéranéhe íwíáhigehééna ehweh teriuwe. Teriena Másérónia marákórápéq suena Káríki marákórápéq pokúwe. ³ Káríki marákórápéq kiena apahtáro ío mitaq ména sípi kéwewena Síria marákórápéq pokinaútaq Asiu kegá, Pora suboneheqmúne uwe. Uwana Poraga mó iwíáhéna, Másérónia marákórápéq kouwekinie úwe.

⁴ Másérónia marákórápéq kouwekinie úwara mó kegá, Are kéranéhe íwíáhuwe. Pírúsiue ahninkáwá Péría suwahpeqte áninéna wenáwíq Sópátae. Tésarónáika suwahpeqte ánité sensíwíq Árisátákiqeq Sékúntareq míóye. Tébi suwahpeqte áni wenáwíq Káíúsi míéhre. Esia marákórápéqte ánité sensíwíq Tíkíúsireq Tárópímareq míóye. Moke mi kereq Tímótireqka ⁵ Tóása suwahpeq pokue mitaq itensabé íwénunuwe. ⁶ Íre muoráhi paréti né tanahráq parabagútaq íné Árukareq Porareqka Pírípái suwahpeq sueta sípi kéweweta pokowaye. Ítaréitaréráq sípiipéq méta moberíáhtáq Tóása suwahpeq íwénunu kebá sewaye. Seba séta abapete téhtaréráq mitaq míahwaye.

Pukú mahbí oga úkú ehwehne.

⁷ Mó wíki ebeqte wéhékáh itega táhutahuq keqme moráráq naneheéq momiwíue míahwane. Mi tanáhráq Poraga ehweh teriuwe. Ahbiah pokinie íwíáhéna inokáhnabubu wene ehweh íre parabarusa peh irarúwe. ⁸ Abobóráhpeqte náhúpéq momiwíue míahwanana áhnte aráhmúgá mitaq téhrówe. ⁹ Peh morá máhbi wenáwíq Íyútíkake. Wega abobóráhpeqte náh áwáhnkúráq tútuue míowe. Poraga íre wahto ehwéh teriu púana mi mahbí sugekúwe. Sugekú púana máhpeq inahnsuubuwara tueyokue tagowe. Tagéra tuiiatómé putiowe.

¹⁰ Putiowana Poraga moq tueyokue tagéna tutaebewe mi mahbí saiqnawe kákhkoue míoye. Poraga mío keyabé, Íre ibisahro. We amahnága oga míéhre úwe. ¹¹ Poraga tuekue kiutaq itega táhutahuq keqme moráráq nahwane. Poraga áhnte mó ehwéh teriena tuekutaq ahbiahipeq mitaq suena pokúwe. ¹² Oga úkú mahbíné awahrahga we meqmera awaho ani mío púana sirupipeq eyoyóera sene nahtapeq pokuwe.

Poraga Tóása suwahpeq suena Mírétúsi suwahpeq pokú ehwehne.

13 Poraga pokinaútaq itensabé, Ásósa suwahpeq íwénuninauge éna iuwena ahtapeq pokúwe. Pokúwaq itega sípi kékeweq Ásósa suwahpeq Pora sípiipéq koweraneheéq pokowane. 14 Itega Ásósa suwahpeq Porareq piehgiowánaraq sípi kékeweq Mítírini suwahpeq pokowane. 15 Itega mitaq sueq sípi kékeweq mó wehekáh Kíósa suwahpeq marakó kowaq kótaikowane. Mó wehekáh Sámósa suwahpeq sewane. Mitaq sueq mó wehekáh Mírétúsi suwahpeq sewane.

16 Asiu kené siahreraq ko tanahráq áwíq Péntikósie. Poraga iwíáhéna, Péntikósi tanahráq íné Sarúsarama suwahpeq méyabe nuwahbehre. Minayabe amahnága Esia marákórápéq suena sípi kékewena apubúue Sarúsarama suwahpeq pokinieéna Épésa suwahpeq íre kowíanauge. Peh kótaikinie iwíáhuwe.

Épésa suwahpeqte kényábé iroro arito ehwehne.

17 Poraga Mírétúsi suwahpeq míotaq Épésa suwahpeq Sísa tagariáh ábóawáh wéh kiwerirankeheéna eqmarowe. 18 Épésa suwahpeqte Sísa tagariáh ábóawáh wéhwé Poraba sutaq wega sensabé mahraréna, Íné Esia marákórápéq téh surautaqqákáq amahnágaákáq itereq mía míaugaq néne sánsá tagariáhwe.

19 Anotah aní méyabe nuwahriarairana peh Manikáne arambehriyéabe nuwahbarairana mira aruqaruruge. Ite tagariáhmé Asiu kegá áhntetaq moraénue níwíoqnarutowana áhnte tanáhráq ibisarauge. 20 Wehuke momiwíurotaqqákáq mó natáq mó natárué ite séhréhorahi ehwéh pahsuqme tei teinurauge. 21 Asiu kereq Káriki kereqsabé, Itene ahbabáq sansa sueq Manikánsabe áhraboro. Itene Wahnah Sísa Karáhénsabe aiq pútare atáhro tei teinuraugaq tagariáhwe úwe.

22 Poraga mó mahraréna, Manikáne Awanka pokúno aintaráinsabé íné amahnága Sarúsarama suwahpeq pokinie. Mitaq sega nubiq suaneherabowamo. Árahoneherabowapómo. Íné íre tagarióge. 23 Peh morá íné ni-ahtebome Sarúsarama suwahpeqte kegá níwíoqnéra karábúsiipéq móintagéhe. Mó mapéq mó mapérué séyéurauta q Manikáne Awanka mó ke iwíáh aritowara mira éhwéh teni teninowe.

24 Segá nubi q súdehransabé íre áhreuge. Minayabe anetaníbo. Itene Wahnah Sísa Karáhéga teniátái arámbéhrí parabarueyabe nuwahbehre. Manikánka ite séhréh aitena kaweraitéh éhwéh teri terinéyabe nuwahbehre úwe.

25 Poraga mó mahraréna, Manikánka wahnahni ehwéh ite míáhrabeq tei teinurauge. Íné tagariómé amahnága pokonaraq mókake íné mó íre tagagehe. 26 Ibora pahsuqme teiníboq írátiáhro. Iraipéq pokira kegá ínénsabe íre abiahnsa aintahráhowe. 27 Íné íre túbáh agia Manikáne sansá moke pahsuqme iwáhnorau puara íre abiahnsa aintahráhowe.

28 Manikáne Awanka ite omaq itena, Wahnahnúno aitaráire. Wahnahnúno aitarái puaq sipisípiq wahnáhnká wene kamarí wahnahninserah itega moke Sísa tagariáh ké moq kawerue wahnahnaritáhro. Kawerue wahnahnariteq Sísa mi kené ahbabáqsabe wene korahqtaté paiqmataire iwíáhoró.

29 Sísa ne sánsá íre tábúsoqme miraéra peh mó sansá miraigeheéra íné pokona tanáhráq mó kegá séra péhe éhwéh iwáhnorigehe. Úrinsi iánká sipisípiq subínserah sega ite morábí méra íre kaweraitagéhe. 30 Sísa tagariáh kegá wehukene sánsá miraigeheéra ite míáhrabeqte kegá moq péhe éhwéh

íwáhnorigehe. ³¹ Minayabe íwéh panatááginaq uqmatíáhro. Apahtáro ópéq wéhékáhnkakaq inokáhpeqkakaq itensabé nirutaboíréna kawerue íwáhno aruqaruruge. Minayabe iahreráq matíáhro úwe.

³² Poraga mó mahraréna, Manikánka séhréh aitéh éhwéh anotah pagégé éhwéhne. Mi ehwéh íréhrataq itega kaweqtaq míahrahowe. Mi ehwéh íréhrataq itega kaweqtaq méq oga mía míaira kereq morárgéq míagehe. Minayabe Manikáne ehweh kawerue ireq wene sánsá miraoro.

³³ Iteba míarau tanáhráq mó aniné korósiakáq móneakáqsábé íre nirutaboíruraage. ³⁴ Ínéreq séhréh aintáh kéreq táhutahuroneheéna ínénéga arambehriuraage. Minayabe tagariáhwe. ³⁵ Itega mareqmarero ke séhréh aritaneheéq kawerue arambehrioro. Ínéga aiq mira aruqarurunserah arambehrioro. Itene Wahnah Sísaga mahraréna, Mó anínka are náwí tánáhráq are iwíáh íwíáhóne. Arega mó aní náwena tánáhráq anotah iwíáh íwíáhóne uraire. Mi ehwéhnsábé iahreráq matíáhro úwe.

³⁶ Poraga mi ehwéh aiq teriutaq wereq aboawah wehreqka sirehunseraráq méra púruwe. ³⁷ Púreq ehwéh parabagútaq sega Pora káhkoue mehwehéra íbisowe. ³⁸ Poraga, Mókake íné mó íre tagagehe únsabe sirutaboírera íbisera we sípiipéq meqmera móauwera kowekuwe.

21

Porareh Sarúsarama suwahpeq poku ehwéhne.

¹ Itega Épésá suwahpeqte ábóawáh wéh sueq sípi kéweweq obariqme kure Kósa marákórápéq pokowane. Mó wehekáh itega Árórésa marákórápéq kéq mitaq sueq Pátára suwahpeq pokowane. ² Mitaq séq Pónísía marákórápéq pokína sípi kabarue tagéq mi sípi kéweweq pokowane.

³ Sáipára marákórápéq ábóraq kowanaraq tagéq marakó ayehrápéq kótaikowane. Kótaikéq Síría marákórápéq tagéq Táíya suwahpeq korahowane. Mó kegá sípiipéqté ménsáméhnsá mewe marakóipeq sáharótaq ⁴ itega Táíya suwahpeqte Sísá tagariáh kébá kowíahwane. Kowéq abapete téhtaré wéhékáh seba kowíahwane. Seba míahwanaraq Manikáne Awanka se iwíáh aritowara sega Pora teawera, Wehukega are subiq súéhboq Sarúsarama suwahpeq pokineho uwe.

⁵ Mi tánáhráq parabagútaq itega pokonehe íwíáhéq kaegaeowanarabeq suahwane. Suahwánaraq moke mibeqté kéreq sene káironanínseqka meiqmera ahnansahrapeq méiúwówe. ⁶ Itega arahwéraq írehunseraráq méq púreréq iriwe mehwehowane. Mehweh ariteq sípiipéq kiasagowanara tagéra sene nahtapeq seuwekuwe.

Ágábúsaga Sésaría suwahpeq Pora ehweh teawuwe.

⁷ Itega Táíya suwahpeq sueq sípi kéweweq pokue Tórémési suwahpeq pokowane. Mibeqté Sísá tagariáh kéreq mehwehéq peh morá wéhékáh seba kowíahwane. ⁸ Mó wehekáh itega mitaq sueq Sésaría suwahpeq pokowane. Mitaq Pírípíne nahtapeq kaegaeowane. Eqmaro kega abapete téhtaré wéhúké omaq sitótaq Pírípi omaq atówe.* Pírípi Sísá ehweh teri terinu aní míowe. ⁹ Wene ayahunkawaréh itaréitaré itaq ahrárigáú míowe. Manikáne Awanka iwíáh aritowara se wene ehweh iraru ahrárigáú míowe.

* **21:8:** Pírípínsabé éhwéhmé Eqmaro 6.1-5, 8.5-6,26,40 tagááhno.

¹⁰ Itega Sésaría suwahpeq kaegaeowanaraq táhmaro wehekáh parabagútaq wehukení wenáwíq Ágábúsaga Súría marákórápéqté tuwe. Manikáne Awanka iwíáh atowana wega wene ehweh irarerahúwe. ¹¹ Wega iteba séna Porane áréti pugeqme mewena minarate wewene aigará ayahnkara táhru táhruúwe. Táhru táhruéna mahraréna, Ínéga táhru táhruunserah Sarúsarama suwahpeqte Asiu kegá mah aréti abo moq táhru táhruigehe. Táhru táhruera nahnsó kebá móatagéhe. Mah ehwéhme Manikáne Awanka aiq irarire úwe.

¹² Mi ehwéh irahwánaraq itereq mitaq míó kereqka Poransabé, Sarúsarama suwahpeq íre pokúno éq saiqnahwane. ¹³ Saiqnahwanana Poraga itensabé, Nirupipeq umehínehboq aneqsabé saiqnéq ibisaho? Karábúsíyabé íre áhreuge. Itene Wahnah Sísane arambehri miraunsabé Sarúsarama suwahpeq nubiq suaneherabowapómo. Anetaníbo úwe. ¹⁴ Anetaníbo úwaq wega itene ehweh íre ironsabe túbáh agéq, Maniká awabeh sansá mirainkehe ewane.

Poraga Sarúsarama suwahpeq pokú ehwehne.

¹⁵ Mi tanáhráq parabagúwaq ménsámehnsá sokahueq Sarúsarama suwahpeq pokowane. ¹⁶ Sésaría suwahpeqte Sísá tagariáh ké táhmaro kegá ite kie irówe. Wehukení wenáwíq Násónie. We Sáipára marákórápéqté áninéna íre wahto tanáhráq Sísá tagariowe. Kie iró kega Násónine nahtapeq kaigeheéra móitówe.

¹⁷ Itega Sarúsarama suwahpeq kowanaraq mibeqté Sísá tagariáh kéga sirupipeq eyoyóera mehweh aitówe. ¹⁸ Mó wehekáh Porareq itereqka Sémisiba pokowanara ómi Sísá tagariáh ábóawáh wéh míówe. ¹⁹ Poraga sereq mehwehéna Sísá éhweh nahnsó ke moke teriunsabe Manikánka miráu arámbéhrí sáhnshawe teriuwe.

Aboawah wehwárínká Poransabé, Manikánsabe iwíáh iwíáho nahtápéq pokúno ato ehwehne.

²⁰ Poraga miráu arámbéhrí sáhnshawe teriuwara aboawah wehgá írótaq Manikánsabe iwíáh iwíáh atera we anotah aní míre iwíáhuwe. Segá Poransabé, Iteribáq móne. Áhnte, peh íregáritaq Asiu kegá Sísansabé aiq pútare atáhwe. Segá Mósísiga sehgióro ú ehwehnsabé iwíáh iwíáh atáhwe. ²¹ Wene ehweh iwíáh iwíáh atáhwara arega miraurona sansámé mó kegá se péhepehe ehwéh teriátówara aiq írátówe.

Mi pehe éhwéh mahraréra, Arega nahnsó ke míáhrabeqte Asiu keyábé, Mósísiga sehgióro ú ehwehnsabé anetaníbo. Itene aniné áu amurúráhro ú sansánkákáq mó Asiu kené sánsánkákáq íre miraoro teri terinire ewe. ²² Itega tagarionawe arega aiq sire u ehwéh Asiu kegá iraneherawoe. Minayabe amahnága aneronehnikono?

²³ Aneronehnikono éra sega mó mahraréra, Asiu kega túbáh agigehboq itega teawéna ehwéh miraúno. Mahbeqté itaréitaré wéhúkégá Manikánsabe, Itene omasa éhwéh miraoneheqmúne teawéwe. ²⁴ Arereq mósosuaqéhboq mí animári meriqme Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq mórito. Titironeherau ka paiqmaro. Anehe sene siyahra káúqsuaqéhe. Mirairataq ómi kegá tagarianeheéra Mósísiga sehgióro ú ehweh anteruahnayabé íre aiq pútare atagéhe. Peh Mósísine ehweh kawerue sehgióne iwíáhigehe uwe.

²⁵ Sísá tagariáh ábóawáh wéhgá mó mahraréra, Sísansabé aiq pútare atáh náhnsó ké páhsi iwíáhue sehiranue siátóne. Mi pahsíga mahraréna,

Péhepehe manikánsábé iwíáh iwíáhoneheéra titirirataq náira naneq íre nahro.

Korahq íre nahro. Wehukénká awio páríkí náneq ka íre nahro. Mó kené ahrewé ahrariwe wehwe mahbiwe íre abarioro íre.

Peh miraue iwíáhue sehiranue teriátáúne uwe.

²⁶ Uwana Poraga kowe éna omasa éhwéh miraoneheqmúne u animári móritowe. Mó wehekáh wereq sereqka sosúo sansa áhwáreéra Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq kibekuwe. Sosúo sansa parabagína tanáhráq mibeq mahbeq aritáh ké terieneheéra kibekuwe. Teriera, Mi tanáhráq parabagínaraq itega Manikánsabe iwíáh iwíáh ateq titironehe uwe.

Asiu kegá Pora saiqnarúo ehwehne.

²⁷ Sosúo sansamé abapete téhtaré wéhékáh parabaginaútaq Esia marákórápéqté Asiu kegá Pora tagowe. We Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq míowara tagéra abiahnsanuwe. Segá Pora táhtoqme ²⁸ nahtapeq míó kega ehwehnabaéra mahraréra, Ísara keo, séhréh aitáthro. Mah anínká ómi mah kehiná kéhínánsábé ite Asiu ke íre kaweq ke wóe síwáhnoréna Mósísiga sehgióro ú ehweh anterúáthro ue síwáhnorire. Mah nahnsábé anetaníbo ue síwáhnorire. Wega mó ahabáritéhmé Káríki ke Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq móarítéhre. Móarítéh púana wega mah kawéq náhnsábé íre kaweratéhre uwe.

²⁹ Épésá suwahpeqte ání wenáwíq Tárópímae. Menah Asiu kegá wereq Porareq Sarúsarama suwahpeqte áhtápéq nogúyataq tagowe. Mitaq tagonsabe sega péhe iwíáhéra, Poraga Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq nahnsó aní meqme surainsabe órira mire uwe. Meqme móátáráire uwe péhe éhwéhne.

³⁰ Minayabe ehwehnabaéra ómiga abiahnsanéra pehbeheráh seyeue sorupera Pora Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéqté táhtoqme abariuera máhpeq márunatera onsaawári paíqsúówe.

Aroma sontiá kegá Pora táhtoró ehwehne.

³¹ Segá Pora suboneherautaq Aroma sontiá kéné anotah wahnáhnká ómi Sarúsarama suwahpeqte kegá aiq tobehowe u irowe. ³² Irena wega apubúue sóntiá keákáq sene wahnah animárinkákáq meriqmena pehbeheráh túwe. Túwara Pora subu kegá mi ke tagéra túbáh aguwe.

³³ Sóntiá kené wahnahnka Poraba tuena táhtoqme téhtaré séniráté táhraráthro úwe. Táhraráthro éna, We insebo? Aneq ahabábiro kasenúwe.

³⁴ Kasenúwara áhnte kegá míó púara ehwehnabaéra mó kegá mó ehwéhnúwara mó kegá mó ehwéhnúwe. Áhnte ehwéhnú puara wega íre kawerue irahráhnúnsabe sóntiá keyábé, Ite kaegaeo nahupéq móátáthro úwe.

³⁵⁻³⁶ Kaegaeo nahupéq kibekoneherautaq se kéro kega paentáwe kéra ehwehnabaéra, Subiq súáthro. Subiq súáthro uwe. Subiq súáthro unsabe Pora subiyehoéra sóntiá kegá we sawiwera nogúwe.

Poraga Asiu ke we éhweh teriu ehwehne.

³⁷ Segá we nahupeq móataneherautaq Poraga Káríki ehwéhtáq sóntiá kéné wahnahnsabé, Ehweh teawíninkono kasenúwe. Kasenúwana mi anínká éhnehéna, Are Káríki ehwéhmé aiq írátiahne éna, ³⁸ Menah peh morá Ísípi marákórápéqté anínká kámáhni ke ebekineheéna áhnte ke 400 subiq suahráho ke meriqmena uworapeq pokuraire. Íné iwíáhume, Arewe we wone iwíáhuge úwe.

³⁹ Úwana Poraga, Íné Asiu aní múge. Íné Sírísía marákórápéq Tahsa suwahpeqte aní múge. Tahsa suwahpeq áhnte nahnsó ké miáhwe. Íné mahtaq miáh ké ehweh terinie úwe. ⁴⁰ Úwana, Terio únsabe Poraga awahsahniataq méwotate irigéna mío kega ehiansá agigeheéna ayahnkaratáté saiqnówe. Saiqnówara túbáh aguwana Poraga Asiu kené ehwehtaq mahraréna,

22

¹ Nánibáqmari móe. Nániboreh wóe. Nánuwahraho, néne ehweh íráhro. Íné íre ahababáq anine ue iahtebagehboq néne ehweh íráhro úwe. ² Wega Asiu kené ehweh irarúwara irera ehiansá aguwe.

Ehiansá aguwana Poraga mahraréna, ³ Íné Asiu aní múge. Náinoga Sírísía marákórápéq Tahsa suwahpeq maqinténa Sarúsarama suwahpeq méintowana mahtaq anonúkowae. Anotah síwáhnori aní Kámáriaga iteriborehne sansá irankeheéna kawerue níwáhnoruraire. Iborá itega Manikáne arambehri mira onserah ínéga moq mira aruqarururaige.

⁴ Menah ínéga Sísansabé aiq pútare atáh ké pukigeheéna síwioqnaraige. Weh ahre táhtoqme táhru táhruena karábúsiipéq mórítaráuge. ⁵ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné wahnahnseq abowah wehreqka minayabe tagéra teieráhowe. Segá Támákása suwahpeqte Asiu ke páhsi sinkeheéra sehiranue níatówe. Íné Támákása suwahpeq pokuraige. Mibeqté Sísá tagariáh ké táhru táhruue Sarúsarama suwahpeq mórítanieéna pokuraige. Se kamah arinie íwiáhuraige úwe.

Poraga íopeqté téhreh naneq tagónsabe teriu ehwehne. (Eqmaro 9.3-19, 26.12-18)

⁶ Poraga mó mahraréna, Íné ahtapec pokue Támákása suwahpeq kinaurauage. Kinaurauwana wéhékáhnabubu íné kuraurabeq apubúue íopeqté anotahtaq téhraguraire. ⁷ Téhragurairana marakóipeq márunsurahéna ehweh írátáuge. Mí ehwéhnká mahraréna, Sorao, Sorao, aneqsábé níwioqnahno uraire.

⁸ Urairana ínéga, Anotah aníno, are insebo uraige. Uraugana wega ínénsabe, Íné Sísá Néhsara suwahpeqte aní arega níwioqnáhna aní múge uraire. ⁹ Íné sénító kegá téhragurai tagéra peh teniátái ehwéh íre írátówe.

¹⁰ Ínéga, Néne Wahnahno, anerininkono kasenuraige. Kasenuraugana wega ínénsabe, Irigue Támákása suwahpeq pokúno. Mitaq arega moke miraina arámbéhrí teawinie uraire. ¹¹ Anotah téhrrainsabé íné íre tagahrauraige. Íre tagahraurau puara íné sénító kegá niyahtaq ahmboqmera Támákása suwahpeq móintárówe úwe.

¹² Poraga mó mahraréna, Mibeqté aní wenáwíq Ánáníásie. We Mósísiga sehgióro ú ehweh kawerue írátái aníne. Moke wenawahrah Asiu kegá, We aiq kaweq aníne íwiáhuwe. ¹³ Ánáníásiga ínéba séna iriwe ména ínénsabe, Sorao, nánibáq móne. Arega tagahrahóne urairana niura apubúue kaweragurairana we tagaraige.

¹⁴ We tagaraugana wega ínénsabe, Itene igaqnaréhne Manikánka wene sánsá ahtebankeheéna are omaq atéhre. Wene kaweq ahnínkáwá tagé wene ehweh irankeheéna are omaq atéhre. ¹⁵ Arega wene ehweh ómi kehinánsabé

terinkéhe. Arega tagé írátóna ehwéh terinkéhe. ¹⁶ Amahnága túbáh aginehboq iriwe mé wání meyo. Arene ahababáq kaqauwankéhboq Sísansabé áhrabúno uraire úwe.

Manikánka Poransabé, Nahnso ke néne ehweh korerio ú ehwehne.

¹⁷ Poraga mó mahraréna, Íné Sarúsarama suwahpeq seuwekuraue. Mibeqté Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéq púrerurataq néniwanka ¹⁸ Sisa tagaraue. Tagaraugana wega ínénsabe, Mahtaqté kégá arene ehweh íre aiq pútare atéhra puah Sarúsarama suwahpeq apubúue sue móbeq pokúno uraire.

¹⁹ Urairana ínéga wensabé, Néne Wahnahno, Asiu kené momiwí nahmáritápéq arensabé aiq pútare atáro ke subiqme karábúsiipéq sítaráuge. Minayabe mahtaqté kégá tagariáhwe. ²⁰ Sítíbéni arene ehweh teriátái animé Asiu kegá ebahnsatate subitótaq ínéga wahtotaq iriwe ména we pukime aiq kawerire éna subitó kené káhq ambántámáritátq wahnahnuraue teawátáuge. ²¹ Teawátáugana wega ínénsabe, Nahnso suwahpeq íre wahto marákórápéq eqmaraníe. Arega nahnso ke néne ehweh korerinkéhboq pokúno teniátáire úwe.

Aroma wahnáh ánínká Poransabé kasenú ehwehne.

²² Poraga teriu ehwéh sega kawerue írówe. Írówana Poraga nahnso keyabé irarútaq sega ehwehnabaéra mahraréna, We oga miéhmé anotah íre kawerire. Subiq súáhro uwe. ²³ Porane ehweh íre suwabhó púara sega ehwehnabaéra sene ambantamarí ugurue tuperúpeéra tanahuqkakaq mewe tuperúpeuwe.

²⁴ Sega mirauwana sóntía kené wahnahnka, Mí aní nahupeq móátáhró úwe. Móátáhró éna, Asiu kegá aneqsabé abiahnanséna áhnnte ehwéhnoo iwíáhúwe. Iwíáhéna, Teninkéhboq mah aní árétí sahtáté subóro aritowe. ²⁵ Sega we subiqmaraneheéra wene aiayah táhru táhruuwana Poraga weba wahtotaq iriwe mío wahnáh ánínsabé, Íné Aroma aní múge. Aneqsabé ehweh íre aintasa pehipi nuboneheo? Mí sansá aiq mirao sansánóo úwe.

²⁶ Úwana kíápéténiga irotaq anotah wahnáh ánípá pokue wensabé, Itega suboneheú aní Aroma aní miéhnsabé anerinibo úwe. ²⁷ Úwana wega Poraba séna wensabé, Are Aroma anípo? Tenio úwana, Kowe úwe. ²⁸ Kowe úwana anotah wahnáh ánínká wensabé, Íné áhnnte moné paiqmataunsabé Aroma aní úkuraue úwe. Úwana Poraga wensabé, Náinoga maqintotaq Aroma aní maqintowe úwe.

²⁹ Úwara Pora suboneherau kegá irera apubúue auwera peh tagowe. Anotah wahnáh ánínká iwíáhéna, Mah aní Aroma aní miéhrana táhru táhruéwómé íre kaweruge. Íre kaweruge éna wega moq áhreúwe.

Poraga momiwíurío ke teriu ehwehne.

³⁰ Áhreéna arupipeq iwíáhéna, Asiu kegá aneqsabébópoq we ehweh atáhwe. Iranie iwíáhéna mó wehekáh wega, Pora táhrró nahgáq pugeq áuwáhró aritena, Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéreq mó kaunsírí kéreqsabé, Momiwíoro aritowe. Momiwíoro aritena, Pora meqme momiwíurabeq móátáhró aritowe.

23

¹ Poraga kaunsírí ke ebitáwéna mahraréna, Nánuwahraho, Manikánka nirupipeq tagariéhre. Menahnkákáq amahnágaákáq kaweqtaq mía míauge úwe. ² Peh morá wahnáh aní Ánáníásiga Manikáne ehweh mibeq mahbeq

arítáh ké wahnahnúwe. Wega Poraba iriwe mío keyabé, Wene áwéh suranóro aritowe. ³ Aritowana Poraga wensabé, Awisúitagi wirá áwánká taberábe pentí abaq máráhwara awisúitagi awánká íre tagahrahowe. Mina inserah are kaweq ambántá úbíq miahnawe arene arupipeq peh awisúitagi wirá áwánká tahnsane. Arega íné áwéh suranóro aritahnaga Manikánka are mina tahnsaninkehe. Arega mitaq tútuue Mósísiga sehgióro ú ehweh iwíáhé ehweh aintahne. Minayabe aneqsabé níwéh suranóro aritahno? Miraónaga Mósísine ehweh aiq anteruahne úwe.

⁴ Úwara Poraba iriwe mío kega wensabé, Manikáne ehweh mibeq mahbeq aítáh kéné wahnahnsabé aneqsabé ehweh atahno uwe. ⁵ Uwana Poraga sensabé, Manikáne ehwehnka mahraréna, Itene wahnahnsabé abehq éhwéh atéhneho ire. *(Kisim Bek 22.28)*

We Manikáne ehweh mibeq mahbeq aítáh kéné wahnah tagaríótáq tahirimé mi éhwéh íre iraru irino úwe.

⁶ Kaunsíri kewé mó akáhtáq Sáyúsi ke mío wara mó akáhtáq Péhrasi ke mío we. Minayabe Poraga se tagéna iwíáhue momiwiuríórabeqte keyábé anotahtaq mahraréna, Nánuwahraho, íné Péhrasi aní múge. Nániboreh Péhrasi kené sánsá mirau ke mío we. Manikáne omasa éhwéhnsabé aiq pútare atena wega mókake pusa ké oganúq sitankéhe iraruraunsabé ehweh aintá hwe úwe.

⁷ Péhrasi kegá mó iwíáhuwara Sáyúsi kegá mó iwíáhuwe. Íre morá iwíáhunsabé seye ehwehuwe. ⁸ Péhrasi kegá iwíáhéra, Mókake Manikánka pusa ké oganúq sitankéhe. Sega íópeqté kéreq Maniká míéhrebeqte kéreqsabé aiq pútaq miáhwe iwíáhuwe. Sáyúsi kegá minayabe íre aiq pútare aritówe. Sega iwíáhéra, Manikánka pusa ké íre oganúq sitanawire iwíáhuwe. Minayabe se mó iwíáh mó iwíáhu puara seye ehwehuwe.

⁹ Anotah ehwéhutaq táhmaro Péhrasi sánsá síwáhnoro kegá iriwe méra mahraréna, Itega iwíáhúnawe mah anímé íre ahababáq anine. Íópeqté ké, Maniká míéhrebeqte kéga ehweh teawátówapómo. Itewe íre tagariahrahúne uwe. ¹⁰ Unsabe seye áhnte ehwehnabaunsabe sóntía kené wahnahnka, Asiu kegá Pora abariwe subíyeho iwíáhéna, Sóntía keyabé, Mi aní tutáhtoqme sabiwe meqmeq itega kaegaorabeq móátá hro aritowe.

¹¹ Mó penórábéq Sísa Poraba sebatawe ména wensabé, Íre áhreúno. Íné ehweh arega Sarúsarama suwahpeq teríátónanserah mókake Aroma suwahpeq moq terinkéhe úwe.

Asiu kegá, Pora subiq suaneheqmúne u ehwéhne.

¹² Mó wehekáh Asiu kegá sío síóera moráénéra, Manikánka tagaríéhre. Wáninkakaq táhutahuqkakáq pehipi íre naneheqmúne. Ebeq Pora subiq sueq anehe táhutahuq nanehe uwe. ¹³ Áhnte weh 40 wehgá miraue sío síóera moráénue iwíáhuwe.

¹⁴ Sega Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéreq Asiu kené abowah wehreqpa pokue sensabé teriera, Manikánka tagaríéhre. Itega wáninkakaq táhutahuqkakáq pehipi íre naneheqmúne. Ebeq Pora subiq sueq anehe táhutahuq nanehe. ¹⁵ Minayabe itereq mó kaunsíri kéreqka sóntía kené wahnahnsabé péhe éhwéh mahrarero. Mahraréq, Itega Pora ehweh tábúsoqme iranéhboq iteba meqme súnó ero. Itega ahtapeq wahnahnurawéq wega sinaraq suboneheqmúne uwe.

¹⁶ Uwana Porane anahnowáné ahninkáwágá mina mehwaró ehweh irowe. Irena sóntía kegá kaegaorabeq kibekue Pora teawuwe. ¹⁷ Teawuwana

Poraga kíápéténinsabé áhrabéna mahraréna, Mah mahbíga arene wahnah aní ehweh teawinkéhboq meqme móato úwe. ¹⁸ Úwana wega meqmena anotah wahnáhpá móatena wensabé mahraréna, Mah mahbíga ehweh teawinkeheéna meqmena suge. Karábúsiipéqté aní wenáwíq Poraga níáhrabue we meqme areba móato teníre úwe.

¹⁹ Úwana anotah wahnáh ánínká mahbine ayahtaq panantáwe meqmena kopípéq mógasenúwe. Kasenéna, Aneq ehwéh teniníbo úwana ²⁰ mahbiga wensabé, Asiu kegá moráénéwáhwé. Segá arensabé, Ahbiah Porawe kaunsíri kebá meqme súno teawigéhe. Pora éhweh tábúsoqme iranéhboq iteba meqme súno teawigéhe. ²¹ Minayabe aiq pútare arítéhnehboq 40 kegá mehwatíáhwe. Segá aiq mahraréna, Manikánka tagaríéhre. Itega wánínkakaq táhutahuqkákáq pehipi íre naneheqmúne. Ebeq Pora subiq sueq anehe táhutahuq nanehe ewe. Segá amahnága sokah sokahue míáhwe. Peh arene ehwehnsabé áwénunowe úwe.

²² Úwana anotah wahnáhnká mi mahbíyábé, Arega tenienawe mó ke teríneho. Pehwehrue pokéwahnó éna eqmaq auwowe.

Pora kámáhni wahnáh aní wenáwíq Péríkiba móato u ehwehne.

²³ Eqmaq auwena téhtaré kíápéténi síáhrabúwe. Síáhrabéna sensabé, Inokáhpeq wehuke sugé tanahráq Pora Sésaría suwahpeq meqmeta móátáhtao. Áhnte sontiá ké 200 sontiá kéreq 70 oségá káhkokóawíáh sontiá kéreq mó áhnte 200 sehsabekara matiáh sontiá kéreq sokah sokah arítáhtao. ²⁴ Pora moq óseraq tútuue míahnaraq anotah wahnáh aní Péríkiba kawerue meqmeta móátáhtao úwe.

²⁵ Móátáhtao éna Péríkine páhsi sehíranue mahraréna,

²⁶ Péríkio, are anotah kawéq wáhnáh aní móne. Iné Káróríusa uge. Mó niwíqmé Árisiása uge. Néne páhsi sáhnsahwe tagáhnó. ²⁷ Asiu kegá mah aní táhtoqme subitótaq we Aroma aníne urairana írátáuge. Írátáútaq ínereq sontiá kereqka pehbeheráh tueq tumetáune.* ²⁸ Wega aneq ahbabárirapómo éna iraníeéna sene kaunsíri kebá móátaráuge. ²⁹ Segá seyene sánsánsábé ehweh atówana wega íre anotah ahbábárire. Mi ahbábáqmé íre suboráhi ahbábáq míre. Íre karábúsiipéq móatahráhi ahbabáq míre. ³⁰ Asiu kegá mah aní suboneheqmúne uro irena apubúue areba eqmaq áuwóge. Wensabé ehweh atáh káyábé areba pokue mi ehwéh koreawéro atóge úwe.

Páhsiipéqté éhwéhnká aiq írarúwe.

³¹ Sene wahnahnka teriunserah sontiá kegá Pora meqmera inokáhpeq Ántípáti suwahpeq móátówe. ³² Mó wehekáh óseakáq kegá Pora meqmera Sésaría suwahpeq pokuwe. Pokuwara mó sontiá kegá sene nahtapeq tuekuwe. ³³ Tuekuwara óseakáq sontiá kegá pokue Sésaría suwahpeq kéra anotah wahnáh aní Péríkiba Pora móatera páhsiakáq móátówe.

³⁴ Móátówana wega páhsi sáhnsahena Poransabé, Are ehqte ánipo kasenúwana, Iné Sírísia marákórápéqté aní móge úwe. ³⁵ Úwana, Arensabé ehweh atéhra ke túirataq arene ehweh iraníe úwe. Wega sontiá keyábé, Érótime anotah nahtápéq ateq mitaq wahnahnoro aritowe.

* **23:27:** Eqmaro 21.30-33, 22.25-27, 24.7 tagáhnó.

24

Asiu kegá Pora ehweh ató ehwehne.

¹ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnah wenáwíq Ánáníásie. Moberiáh wéhékáh parabagútaq wereq táhmaro Asiu kené aboawah wehreqka peh morá págegeue ehweh aritahráhi aní wenáwíq Tétúra meqmera túwe. Segá Aroma kené anotah kamáhní aní Péríki Pora éhweh teawanehe úwe.

² Péríkiga, Pora meqmeq sero úwara meqmera móátówe. Móátówana Tétúraga mahraréna, Péríkio, are anotah kawéq wáhnáh aní móne. Arega wahnahnónayabé ite Asiu ke pehwehrue mía míaorahúne. Arega kawerue iwíáhónawe séhréh aitaníe é itene marakó kaweraitahne. ³ Minayabe itega iwíáh iwíáh ateq kaweróne atone úwe.

⁴ Tétúraga mó mahraréna, Áhnte ehwéh íre irarinie. Pehgáriq ehwéh teawiníboq iro. ⁵ Ite iwíáhúnawe mah anímé ahababáq aruqaruri aníne. Wega mah marakó marakóipéq mó ke suwahpeq mó ke suwahperue Asiu keyábé pagu pagunurairara áhnte kegá tobehéra ebehowe. Wega itene sánsá suena Néhsara suwahpeqte aníné sánsá meyáh ké wahnahnire. ⁶ Wahnahnéna wega Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq íre kawerina uraitaq itega táhtotiraune. Itene sánsá anterutainsabé ehweh ateq parabaruanehe iwíáhuraune.

⁷ Iwíáhuraunaraq itega Pora ehweh atanéhe uraunaraq sóntía kené wahnah wenáwíq Árisíásarehga tuera ite págegeue iubera Pora meqmera móbeq móátárówe. Árisíásaga itensabé, Pora ehweh atagéhboq anotah aní míéhrabeq pokue mitaq ehweh atáhro uraire. ⁸ Moke ehweh atéhra ehwéhnsábé wewega teawinkéhboq kaseninanao úwe. ⁹ Úwara moke wereq su Asíú kegá wega irarú ehwéhnsábé kowe atera mi ehwéh aiq pútaq ehwéhne atówe.

Poraga Péríkínsabé we éhweh teawu ehwehne.

¹⁰ Poraga ehwehninkeheéna anotah kamáhní anínká ayahnkaratáté saiqnówe. Saiqnówana Poraga wensabé, Itene marakórapeq arega áhnte opéq wahnahnurone. Mina tagaríónsábé pahsuqme teawiníe. ¹¹ Ínéga Sarúsarama suwahpeq Manikánsabe iwíáh iwíáh atanieéna kowíaraugana peh airápété téhtaré wéhékáh parabaguraire. Mó kegá mi ehwéh aiq pútaq ehwéhne teawigéhboq kaseninanao. ¹² Mi ke suwahpeq íné íre ehwehéna mó ke íre pagu pagunuraue. Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpéqkákákq Asiu kené momiwí nahtápéqkákákq máhpeqkákákq peh túbáh aguraue. ¹³ Segá ehweh aintáhnsabé íre sokigi aintahráhowe.

¹⁴ Pahsuqme teawiníboq íratíahno. Segá Sísane sánsámé íre suwahbeh puara áwáhnáh sánsáne ewe. Mi sánsámé ínéga sehgiúge. Miraunsabé itereq itene igaqnaréhreqne Manikánsabe iwíáh iwíáh atóge. Mósísine ehwehnikákákq Manikáne ehweh iraru kené ehwehnikákáqsábé aiq pútare arítóge. ¹⁵ Mókake Manikánka moke pusa kéwé kawéq kereq ahababáq kereq iriritankéhe. Ehweh aintáh kéreq ínéreqka minayabe iwíáhue áwénunúne. ¹⁶ Íné kaweqtaq méyabe nuwahbehre. Manikánseq ómi wehukéreqsabé íné íre ahabábaritónsábé nirupipeq eyoyóire úwe.

¹⁷ Poraga mó mahraréna, Táhmaro opéq nahnsó kené marakórapeq ména nánuwaharha seuwekuraue. Tabonah Asiu ke móne náriniéna seuwekéna Manikánsabe iwíáh iwíáhue nawinieéna seuwekuraue. ¹⁸ Itega sosueq mirauraunaraq sega Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq ite tagarowe.

Íre áhnte ke ínéba míarowana pehwehribeq míaraugara ¹⁹ Esia marákórápéqté Asiu kegá tagarowe. Tagarowana ínéga ahababáururautaq tahiri sega aneqsabé areba íre séra ehweh aintáh iripo?

²⁰ Ínéga kaunsíri ke ehwéh teriátáugara areba suro kegá írátíarowe. Ahababáururautaq tahiri sega teawé irino. ²¹ Se momiwíurorabeq peh morá éhwéh iraruraunsabé sega, Íné ahababáururaire íwíáhurowamo. Mí tanáhráq ínéga anotah ehwéhnie mahraréna, Manikánka pusa ké iriritankéhe. Ínéga mira íwíáhunsabé ibora itega ehweh aintáhwe uraue úwe.

²² Úwana Péríkiga irena Sísansabé aiq pútare atáh kéné sánsá ahtebonsabé, Pehitare aritowe. Pehitare aritena sensabé, Anotah sontiá kéné wahnah aní Árisíasaga mahtaq tuinaraq itene koti ehwéhnsabé iwíáhue teinie úwe. ²³ Teinie éna wene kíápéténinsabé, Pora kawerue wahnahnato. Pehwehrue wahnahnúno. Wene iyahnabo anímárinká séhréh ataneheéra ménsámehnsánkakaq túirataq íre ahqáho arito úwe.

Pora téhtaré ópéq karábúsiipéq mío ehwéhne.

²⁴ Táhmaro mó wehekáh parabagúwana Péríkiga wene ahre wenáwíq Tárúsíra meqmena súwe. Wene ahre Asiu iní míowe. Wega, Pora meqme súno atowana móatowana Poraga Sísansabé aiq pútare ate ehwéh teriuwe. ²⁵ Poraga kaweqtaq méyabewé tabasiwe méyabewé Manikánka mókake ómi kehinánsabé ehweh aritahnayabéwe irarúwe. Irarútaq Péríkiga áhre agéna mahraréna, Pehitare. Amahnága pokúno. Mókake ahwimi íre kahnarraq mó áhrabinie úwe.

²⁶ Péríkiga iwíáhéna, Pugeq auwahnana Poraga móne náninabomo iwíáhuwe. Mira iwíáhúnsabé wega mó wehekáh mó wehekáhnue Pora meqme súno atowana Pora weba súwe. Wereq Porareqka ehwehnaruqaruruye.

²⁷ Asiu kegá wensabé kaweróne atageheéna Péríkiga Pora íre pugeq auwowana peh téhtaré ópéq karábúsiipéq míowe. Mí tanáhráq parabagúwana mó anínká Péríkine wahnah árámbehrí meyowe. Mí aní wenáwíqtare Pósiúsa Pésátae.

25

Poraga, Anotah wahnáh aní Sísáhríba pokinie ú ehwehne.

¹ Pésátaga Sésaría suwahpeq wahnahné arámbehrí awaq mianieéna mitaq súwe. Apahtáróraraq mitaq ména suena Sarúsarama suwahpeq pokúwe.

² Mibeqté Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné wahnahnseq mó anotah Asiu kereqka Pésáta Poraga ahababarurai ehwéh teawúwe. ³ Sega moráénéwéra, Pora subonéhboq ahtapeq mehwaranéhe iwíáhuwe. Mira iwíáhunsabé sega Pésátansabé, Pora mahtaq Sarúsarama suwahpeq ehweh atanéhboq meqmeq sero arito uwe.

⁴ Úwana Pésátaga sensabé, Pora Sésaría suwahpeq karábúsiipéq míehre. Mibeq áhníborá pokinie. ⁵ Minayabe ite mionarabeqte anotah kegá séniragéhe. We ahababáq kahnarraq mitaq ehweh atagéhe úwe.

⁶ Wega sensuwahpeq abapete apahtáro wéhékáhpópoq nayáhnkú wéhékáhpópoq mitaq ména suena Sésaría suwahpeq pokúwe. Pokéra mó wéhékáh wega wahnahnúrabeqte náhúpéq tútuue ména, Pora koweqme sero aritowe. ⁷ Poraga sútaq Sarúsarama suwahpeqte su Asíú kegá seabugéqnáhnue iriwe míowe. Iriwe méra, Wega mira ahababárire éra áhnte ehwéh atówe. Sene ehwehme aiq pútaq ehwéh íre sokígi aweráhuwe.

⁸ Ehweh atówana Poraga mahraréna, Mósísiga sehgióro ú ehwehnikákáq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqkákáq íre ahbabárarítáruage. Itene anotah wahnáh Sísáhri moq íre ahbabáratáruage úwe.

⁹ Úwana Pésátaga Poransabé, Asiu kegá ehweh aintagéhboq Sarúsarama suwahpeq ínéreq arereq pokéyabe awahbehro úwe. Pésátaga Asiu kené sirupipeq eyoyó aritanieéna mi ehwéh irarúwe.

¹⁰ Úwana Poraga wensabé, Ahqáho. Íné Asiu keyábé íre ahbabárarítáruame tagariahne. Minayabe ite Aroma kené anotah wahnáhné koti arítáh náhtápéq míoge. Mahtaq ehweh parabaru. ¹¹ Íné pukorahu sansá íre miraurauge. Miraurataq tahirímé íné nubiq suo teawú irino. Segá ehweh aintáhmé íre aiq pútarowe. Minayabe aregá íné Asiu kebá íre móintahráhone. Aroma wahnáh ání Sísáhri íné éhweh teawenana wewega iwíáhue tagankehe úwe.

¹² Úwara Pésátareq weba mía míau ahtébiá kéreqka sío síoéra iwíáhuwe. Pésátaga Poransabé, Sísáhri íné éhweh teawenana iwíáhue tagankehe ényabé weba pokinkehe úwe.

Ágáripaga Pora éhweh iro ehwéhne.

¹³ Táhmaro mó wehekáh parabagútaq mó marákórápéqté wáhnáh áninseq wenanahnoreqka Sésária suwahpeq suye. Wahnah aní wenáwíq Ágáripae. Anahnowá áwíq Pénáisie. Segá Pésáta mehweh atayeheéra suye. ¹⁴ Segá táhmaro wehekáh weba míoyana Pésátaga Pora éhweh Ágáripa teawuwe. Teawena Ágáripansabe mahraréna, Péríkine arambehri merautaq wehukení karábúsiipéq míaraire. ¹⁵ Íné Sarúsarama suwahpeq míarautaq Manikáne ehweh míbeq mahbeq arítáh kéné wahnahmarínseq Asiu abóáwáh wéhreqka we éhweh teniátówe. Teniera mahraréra, Itega we naho aiq ehweh ataráúnayabé itene ehweh iro. We subiq suo teniátówe.

¹⁶ Teniátówana ínéga ahqáho aritena sensabé, Ite Aroma kegá wehuke pehipi íre subiq suahráhuwe. Ebeqme we ehweh átáh ké miáhrabeq wene ahbabáqsabe ehwehnikkehe urauge.

¹⁷ Asiu kegá we ehweh ataneheéra ínéba tutotaq íné íre túbáh agurauge. Mó wehekáhtáq mi ehwéh iranieéna wahnahnuraurabeqte náhúpéq tútuue ména, Pora koweqme sero arítáruagara koweqme surowe. ¹⁸ Wegá aneq ahkárágára urairo iwíáhuraugara wensabé ehweh atáro kegá irigéra íre mi ehwéhnia peh mó ehwéh irare atárowe. ¹⁹ Peh seyene sánsánsabé ehwehurowe. Poraga, Putiarai aní wenáwíq Sísa oga miéhre urainsabé wereq sereq ehwehuwe. ²⁰ Mí ehwéhme íre niahteboge. Aneq ehwéhpómo? Árahue kaweraritanínkono iwíáhurauge. Iwíáhuraunsabé ínéga Pora kasenéna, Sarúsarama suwahpeq pokue mitaq mah ehwéh kobarabaruanéhnkono urauge. ²¹ Uraugana Poraga, Ahqáho. Aroma wahnáh ání Sísáhri íné éhweh teawenana wegá iwíáhue tagéna teinkéhe uraire. Urainsabé, Ínéga eqmaq auwahráhonaraq Sísáhriba pokinkehe. Amahnága karábúsiipéq miáhno atáruage úwe.

²² Úwana Ágáripaga Pésátansabé, Ínénéga mi aniné ehweh iraníe úwana, Ahbiah aregá irankéhe úwe.

²³ Mó wehekáh Ágáripareq wenanahno Pénáisireqka wahnah anité táhnsá siwahriruera suye. Sereq sóntía kené wahnahnseq anotah wehwárinseqka

momiwí nahtápéq kibekuwe. Kibekuwana Pésátaga, Pora koweqme sero úwana koweqme suwe.

²⁴ Pésátaga mahraréna, Ágáripareq ómi itereq momiwíuna kerero, mah aní tagahro. Moke Asiu kegá Sarúsarama suwahpeqkakákáq mahtaqqákákáq mah anínsábé teni teninurowe. Segá ínénsabe, Mi aní anotah ahbábáq aní púah subiq suo ato éra pagu pagunaintárowe. ²⁵ Ínéga we kasenué tagéna pukorahi ahbabáq íre tagarauge. Wega, Aroma wahnáh aní Sísáhri íné éhweh teawenana wewega iwíáhue tagankehe uraire. Urainsabé ínéga weba eqmaraníe iwíáhuraugé.

²⁶ Mah anínsábé kasenué tagéna wene ahbabáq íre tagaraunsabé Sísáhrinsabé aneq ehwéh páhsiipéq sehiranue teawinínkono? Minayabe wene ehweh irageheéna iteba móátóge. Ágáripao, wene ehweh iro. Itene anotah wahnáh Sísáhri wene ahbabáqsabe páhsi sehiraniniboq itega mah aní kasenoro. ²⁷ Karábúsiipéqté aní mó wahnáh ánípá pehipi eqmaq áúwéhnyabé íre kawéq sansáne. Minayabe wene ahbabáqmari sehiraninie úwe.

26

Poraga we éhweh Ágáripa teawu ehwehne.

¹ Ágáripaga Poransabé, Are éhweh teio úwe. Úwana Poraga ayah pankeqme mahraréna, ² Ágáripao, are anotah wahnáh aní móne. Íné éhweh teawenayabé nirupipeq eyoyóire. Asiu kegá áhnte ehwéh aintáronsabé amahnága tábúsoqme teawiníe. ³ Arega moke Asiu kené sánsánkákákáq sene ehwehnkakákáq aiq ahtebáhne. Minayabe arega néne ehweh irahnayabé nirupipeq eyoyóire. Kawerue iwíáhinkehboq pehwehrue mé iro úwe.

⁴ Poraga mó mahraréna, Ómi Asiu kegá Sarúsarama suwahpeq miraurau sansá tagariáhwe. Íné animai miáhwataq nánuwahrah míórabeq miraowa sansá tagariáhwe. ⁵ Péhrasi kegá mirau sansá anotah pagégé sánsáne. Íné Péhrasi aní ména mi sansá kawerue miraurauge. Minayabe Asiu kegá tagariáhwe. Mi ehwéh teaweyabe suwahbehtaqq tahirímé sega aiq teawé irino.

⁶ Naho naho Manikánka itene igaqnaréhyabe áhnte kawéq éhwéh teriuwe. Ínéga mi ehwéhnsábé aiq pútare atóge. Aiq pútare atena áwénunuraunsabé mó kegá ehweh aintárowana amahnága mahtaqq míóge. ⁷ Airápété téhtaré iteruwahrah kahnáhnká inokáhpeqkakákáq wéhékáhnkakaq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáhwe. Segá kawerue iwíáh iwíáh atera, Manikánka omasa éhwéh sehginawire éra áwénunuwe. Ínéga moq miraue áwénururauge. Minayabe Asiu kegá ehweh aintárowe. ⁸ Manikánka pusa ké iriritéhnsábé aneqsabé íre aiq pútare ataho úwe.

⁹ Poraga mó mahraréna, Ínéga menah Sísá, Néhsara suwahpeqte anínsábé aiq pútare atáh ké síwíoqnanauge iwíáhuraugé. ¹⁰ Iwíáhéna Sarúsarama suwahpeqte Sísá tagariáh ké síwíoqnaraugé. Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kené wahnah kegá, Miraúno aintárowana Sísá tagariáh ké karábúsiipéq sitáráuge. Se subiq suanéhe iwíáhurowana miraoro aritáráuge.

¹¹ Sísá tagariáh kegá sene sánsá suera Sísansabé íre kawéq ehwéh atageheéna ínéga moke Asiu kené momiwí nahmáritápéq anotahtaqq kamah ariena síwíoqnaraugé. Anotah abíáhnsá aritena wáhnaupéqté ké suwahpeqkakákáq pokue síwíoqnaraugé úwe.

*Poraga Sísá tagó ehweh Ágáripa teawu ehwéhne.
(Eqmaro 9.3-19, 22.6-16)*

¹² Poraga mó mahraréna, Ínéga mirauraunsabé Támákása suwahpeq pokinie íwiáhuraage. Iwiáhuraugara Manikáne ehweh míbeq mahbeq aritáh kéné wahnah anímárinká, Kaweróne éra, Komiraúno aintárówe. Komiraúno aintárówana ahtapeq pokuraage. ¹³ Pokuraugana wéhékáhnabubu íopeqté anotahtaq téhraguraire. Mi tehrehme pópoqnah kiotaigme téhragurairana taga-
raage. Ínéreq ahtapeq sénító kereq míraunaraubeq téhraguraire. ¹⁴ Anotah téhraguraitaq moke itega marakóipeq márunsurahuraune. Íbaru ehwéh, Asiu kené ehwehnka iraréna, Sorao, Sorao, aneqsabé níwíoqnahno? Kirusa séhikárátáq are pera q míahnana érinserah amahnága arere érire uraire.

¹⁵ Urairana ínéga, Anotah aníno, are insebo uraugana wega, Íné Sísá arega níwíoqnáhna aní múge. ¹⁶ Iriwe míahnno. Arega néne arambehri mirainke-
heéna areba tuena omaq atóge. Amahnága tagáhna naneqkákáq mókake sokigi awéna naneqkákáq teri terininkehe.

¹⁷ Nahno kebá eqmaraníe. Mókake ínéga are séhréh atáhnaraq sereq Asiu kereqka íre subiq suagéhe. ¹⁸ Nahnsó kegá sirupipeqté síurá ebígme tagéra sunkíkírabeqte sánsá suera téhrehrebeqte sánsá miraigehboq kosíwáhnorúno. Owainawane págege sánsá suera Manikáne ahtapeq nogigéhboq kosíwáhnorúno. Segá arene ehweh íréhrataqmé sene ahbabáq kaweraritaníe. Kaweraritena sensabé, Ite ínénsabe aiq pútare aintáh púana ínéga omaq itó anímári míahwe aitaníe urairana írátáuge úwe.

Poraga Ágáripa wene arambehriyabé teawu ehwehne.

¹⁹ Poraga mó mahraréna, Ágáripao, are anotah wahnáh aní míahnna puah néne ehweh iro. Sísaga íopeqté teniátái ehwéh íre anterúóge. Írakaumo. ²⁰ Téhwe Támákása suwahpeq síwáhnoruraage. Síwáhnoréna mitaqté keyábé, Itene ahbabáq sansa sueq Manikánsabe áhraboro. Áhrabirataq mó ahbábáq pehragéq peh kaweqtaq méq wene arambehri miraoro. Mirairataq mó kegá itene ahbabáq sansa aiq pútaq sutowe íwiáhigehe urage. Ane-
hemé Sarúsarama suwahpeqkákáq moke Súría marákórápéqkákáq naruo ke míarorabeqkákáq mah ehwéh síwáhnoruraage.

²¹ Mah ehwéh síwáhnoruraunsabé Asiu kegá Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq íné tagéra táhtoqme, Subiq suanéhe iwíáhurowe. ²² Manikánka menahnkákáq amahnágaákáq aiq séhréh aintéhre. Séhréh aintéh púana iriwe ména anotah kereq íre síwíqkakaq kéreqsabé ehweh teiúge. Manikáne ehweh iraru kereq Mósísireqka iraru ehwéhmé teiúge. Ínéga mó ehwéh íre teiasa peh mi ehwéh teiúge. ²³ Segá mahraréra,

Mókakewe Manikánka omaq ato aní, ite meirena kaweraitéh ani anotah erínana pukinkehe. Pukéna pusa ké míáhrarabeqte ebeq iriginkehe.

Wega irigena Asiu kereq nahnsó kereq téhrorahi ehwéh terinkéhe uwe.
(Aisaia 42.6, 49.6)

Mó ehwéh íre teiasa peh mi ehwéh teiúge úwe.

Poraga Ágáripansabé, Aiq pútare ato ú ehwehne.

²⁴ Pésátaga Porane ehweh saiqnaruenta anotah ehwéhnéna, wensabé, Po-
rao, are múguwahgu aní úkurone. Áhnte sehírania púkú sáhnasah sáhnasahuronaga múguwahgu aní úkurone úwe.

25 Úwana Poraga wensabé, Pésátao, are anotah wahnáh ání móne. Íné íre múguwahgu aní ména peh aiq pútariahnsanuge. Íre pehipi irarúge. Peh tábúsoqme iwíáhéna iraruge. 26 Ínéga teiú éhwéhmé Ágáripaga tagariéh púana wensabé pahsuqme teawúge. Sísaga mirauraimé íre epéráhpéria peh wehuke míaropi miraurai puana Ágáripaga aiq moke írátíéhre. 27 Ágáripao, arega Manikáne ehweh iraru kené ehweh aiq pútare aritahno? Íné tagariómé arega aiq pútare aritahne úwe.

28 Úwana Ágáripaga Poransabé, Arega tenienayabé ínéga mótaq Sísá kierané iwíáhono úwe. 29 Úwana Poraga wensabé, Mótaqpópoq mókakebopoq íné íre tagarióge. Íre arebataq ómi amahnága néne ehweh írah keyábé nirutaboírariótoge. Ite ómi íné tahnsa aní úkigeheéna púreraitóge. Íre íné tahnsa karábúsiipéq míageheéna peh Sísansabé aiq pútare atageheéna púreraitóge úwe.

30 Úwara Ágáripah Pésátareh Pénáísireh sereq tútuue mío kereqka irigue 31 máhpeq tueyokuwe. Tueyokéra sebataq ehwehnéra, Mí anínká pukorahi ahbábáq íre mirauraire. Wega karábúsiipéq mía míarorahi ahbábáq íre mirauraire úwe.

32 Ágáripaga Pésátansabé, Mí anínká, Aroma wahnáh ání Sísáhriga íné éhweh iranawire íre iraruraitaq tahirímé soraq auwo ató irino úwe.

27

Pora Aroma suwahpeq pokinkeheéra sípiipéq móató éhwéhne.

1 Pora Ítári marákórápéq eqmarankeheéra sega wereq mó karábúsiipéq mío kereq wehukeni wenáwiq Súriásaba mórítówe. Súriásawe we sóntía kené kíápéténi ména 100 sóntía ké wahnahnéna anotah wahnáh ání Sísáhrine arambehri aní míowe. 2 Áramítíami suwahpeqte sípígá mó ke suwahpeq mó ke suwahperue Esia marákórápéq pokinaútaq Súriásaga Porareq mó karábúsiipéqte kéreq sípiipéq mórítówe. Mó aní wenáwiq Árisátáki sípiipéq míowe. We Tésarónáika suwahpeq Másérónia marákórápéqte ánine. Itega sípi kéweweq pokowane.* 3 Pokéq mó wehekáh Sáiróna suwahpeq sewane. Súriásaga Pora kaweratena wensabé, Arega mahtaq sewiéhnaraq arene iyahnaboga kirabo atagéhe úwe.

4 Mó wehekáh itega sípi kéweweq pokowane. Iuranabiahapeq anotah soirírúnsabe marakó áwiq Sáipára ogehpeqtáq sótaikowane. 5 Sótaikéq Sírísia marákórápéqkákák Pámbíría marákórápéqkákák anotah wanitábá sótaikéq Árisía marákórápéq Máira suwahpeq kowane.

6 Sóntía kené kíápéténiga mitaq mó sípi Ítári marákórápéq pokína sípi kabaruwe. Kabaréna wega Árékásántaría suwahpeqte sípi Ítári marákórápéq pokína sípi ábóraq marena ite meiqmena sípiipéq móitowe.

7 Mitaq sípi kéweweq anotah soirírúnsabe táhmaro wehekáh pehwehru pokowane. Pehwehru kúwaq itega Níra suwahpeq kótaikowane. Mitaq anotah soirírúnsabe itega obariqme íre korahowane. Itega Sárámóni marákórápéq kótaikéq Kíríti marákórápéqte áyéhrápéq kótaikéq mí marakó ogehpeq kowane. 8 Sípiwarí segagairabeq áwiq Kaweqtapére. Mitaq Áráséa suwahpeq wahtotare. Sípiipéq pehwehru mitaq kowane.

* 27:2: Áruka mah pahsí sehiranú aní moq mí sípiipéq kiwiowe.

⁹ Anotah soirírúnsabe koyabo seyabonue áhnte wehekáh sótaikúwe. Ópeq tanáhráq súwana anotah soirírúnsabe wánínka áhnte nonaburórúwe. Minayabe Poraga sensabé, ¹⁰ Sípiakáq itenkakáq wánínkoneho. Íné iwíáhume pokonaraq íre peh sípiakáq kahgoakáq ite moq wánínkoneheqmúne úwe.

¹¹ Úwana sóntia kené kíápéténiga Porane ehweh íre irena peh sípi soberú anínseq sípi abowáreqne ehweh irowe. ¹² Sipwarí segagairabeq ópeq tanáhráq méyabe íre kaweqtapéq púara áhnte kegá, Sípi kéweweq pokoneheqmúne uwe. Kírítí marákórápéq mó sípí kagairabeq áwíq Píníkíe. Segá iwíáhéra, Píníkíe íre anotah soirírí marákóe. Minayabe sípi kéweweq pokue ópeq tanáhráq mitaq kowíanehe uwe.

Anotah soirírúnsabe wánínka anotah nonaburórúwe.

¹³ Pehgáriq soirírúnsabe sega iwíáhéra, Aiq kawerire iwíáhuwaq sípi kéweweq Kírítí marákórápéqté áyéhrápéq wahtotaq pokowane. ¹⁴ Pokowanana marakóipeqté anotah soiríqká paentowe.

¹⁵ Anotah soirírúnsabe sípi sóirírúabeq íre korahúwe. Íre korahúnsabe sípi soberú anínká sípi kéyabonkúwana sóiríqka anehepeq pagume meqmena kúwe. ¹⁶ Itega Káúra marákó sótaikowanaraq pehgáriq sípi abariue pankeqme sípirapéq marahwáne. Anotah soirírú púana mí arámbéhrí anotah pagégé arámbéhríe.

¹⁷ Sípi pitegíneho éra págege nahgáqtáté ákáhnabubu táhru táhruuwe. Ápárika marákóráq sóiríqka sípi paentáwena arahwéraq móitehneho éra sega séri pugeq súwana sípiga pehipi pokúwe. ¹⁸ Mó wehekáh peh anotah soirírúwana sípi umehúnsabe wánínkíneho éra sega kahgowari mewe wánípipeq súówe.

¹⁹ Súówna mó wehekáh mónkakáq anotah soirírúwara mó wehekáh ano-tahtaq áhreu puara sípi soberé mensáméhnámári mewe wánípipeq súówe. ²⁰ Áhnte wehekáh íónkakaq pópoqnahakáq wehyoqkakáq íre ábóraq kowana peh anotah ibónsúwana sóirírúwe. Minayabe sega wánínkoneheqmúne iwíáhuwe.

²¹ Wánínkoneheqmúne iwíáhéra áhnte wehekáh táhutahuq awehriuwe. Awehriuwana Poraga se míorabeq séna sensabé mahraréna, Wehukeo, néne ehweh ireq Kírítí marákórápéq íre súótaq tahirímé sípiipeqté мэnsáméhnásá peh kéh irino. ²² Amahnága íre áhreoro. Moke itega íre pukoneheqmúne. Peh morá sípi airaiq piteginawire.

²³ Íné Manikáne aní ména wensabé iwíáh iwíáhata atauge. Inokáhpeq wene íopeqté ánínká ínéba iriwe ména ²⁴ mahrarue teniena, Porao, íre áhreúno. Aroma kené wahnah Sísáhriga arene ehweh irankéhboq weba pokiniewóne. Minayabe Manikánka arereq moke sípiipéq miáh kéreq amahnága íre pukia peh oga miáhro aitéhre. ²⁵ Manikánka tení éhwéhnásábé aiq pútare atóge. Wega teninsábé aiq pútaraginawire iwíáhuge. Minayabe íre áhreoro. ²⁶ Peh morá sóiríqka paentáwe sípi marakóipeq surahue piteginkehe úwe.

²⁷ Inokáhpeq 14 wehekáh parabagútaq anotah soiríqká íre parabagia peh sípi anotah soréq wání áwíq Mériréterénia paentowe. Paentowara inokáhnabubu sípiipéq arambéhrio kegá, Marakó peh wahtotare iwíáhuwe. ²⁸ Iwíáhéra sega nahgáqtate wání agehga marówna peh ákáhtaq wahtótáq 40 míta kowe. Konsabe sípiga mó kúwara sega mótaq mó agehga marówna peh wahtotaq 30 míta agúwe. ²⁹ Peh wahtotaq agú púara sípi marakóipeqté ébáhmári paentáwe súnsabe pitegíneho éra áhreuwe. Áhreéra itaréitaré nahgáqtáq áhéni sarira mewe wánípipeq márówe. Mí ahénigá wánípipeq

tuegáwagiwe ambubu aginkeheéra inokáhpq sípi anehepeqte tuparúowe. Tuparuera apubúue ahyahbikerankeheéra púrueru.

³⁰ Sípiipéq arambehriu kegá seye náhenéra, Mahtaq pukonehboq sípiakáq karábúsi keákáq sueq káriq sípi kéweweq marakóipeq pokoneheqmúne uwe. Mira iwíáhunsabé sega mó ke péhe éhwéh teriera, Itega mó ahéni sípi abiahtapeq sariwe tuparuanéhe uwe. Tuparuanéhe éra káriq sípi wánípipeq márumárowe. Mi kariq sípi kéwewera pokonehe éra márumárowe.

³¹ Márumárotaq Poraga sóntía kené kíápéténireq wene sóntía kereqsabé, Sípiipéq arambehriu kegá ite iuwera pokírataq wánínkoneheqmóe úwe.

³² Úwara sóntía kegá káriq sípi táhrraró nahniáq kiraq súowana mi sípi sóreq wanítáq márunsurahéna pehipi pokúwe.

³³ Ahyahbinkiranotaq Poraga ómi mió keyabé, Táhutahuq nahro éna pagu pagunéna sensabé, Itega téhtaré wíki iwíáh kikiréq táhutahuq íre narutówe.

³⁴ Irupi pukiyehboq amahnága nahro. Ité íre wánínkoneheqmúne. Peh ite ómi áhkórapeq kéagorahúne úwe. ³⁵ Mi ehwéh iraréna se tagotaq táhutahuq mewena Manikánsabe kaweróne atena keqme nówe.

³⁶ Keqme nówara sirupipeq moke eyoyóéra táhutahuq nowe. ³⁷ Peh íregáritaq 276 wehuké mi sípiipéq miáhwane. ³⁸ Se táhutahuq nowana siyahbankirowara sípi umehíneho éra moke tahutáhúq wánípipeq súowe.

Sípi pitegú ehwehne.

³⁹ Ahbiahipeq marakó ábóraq kowara sípiipéq arambehriu kegá tagéra ehqte marakóbo iwíáhuwe. Iwíáhéra kaweq arahwé tagéra sípi korahonaraq mitaq kowíanehe iwíáhuwe. ⁴⁰ Mira iwíáhunsabé sega ahéni nahniáq kiraqme sóreq wanípipeq súowe. Sípi soberinkeheéra sega soberé kara pugeq súowe. Sóriqka sípi paentáwe áhnopeq méitankeheéra sega séri kanqemárowe.

⁴¹ Moke mirau puana sípiga peheráh kéna wánípipeqte arahwéraq móbegue kowíowe. Arahwéraq móbegúnsabe íre pokorahúwana anehepeq wáninka mésubiqmaq subiqmarúwe. Mésubiqmaq subiqmarúnsabe sípi piteginaúwe.

⁴² Sóntía kegá iwíáhéra, Karábúsi kegá wánípipeq súbímie áhkórapeq keague taqnobagiyeho éq amahnága se subiq suanehe iwíáhuwe. ⁴³ Iwíáhuwana sene kíápéténiga, Pora subiq súého iwíáhéna ahqáho aritowe. Wega wánípipeq súbimi tagaríah keyábé, Ebeqme itega wánípipeq ahkuague súwímie áhkórapeq pokoro. ⁴⁴ Anehe mó kegá sípi pitegia áyéhráqpópoq abaraqpópoq táhtoqme áhkórapeq kéagigehe úwe. Úwaq itega moke wega teiunserahnue kaweqtaq áhkórapeq kéagowane.

28

Wehenka Pora pó ehwehne.

¹ Áhkórapeq kowéq mi marakó áwíq Máraatae irahwáne. ² Mibeqté kegá ite mehweh aitera kaweraítowe. Ibonsúwana titirúnsabe sega ira pariówe.

³ Poraga irawarí kosiqme sesiqmeue ira pariowe. Ira pariotaq osoronsabe mipi mió wehenká ira kunkúnúwana tueyokéna Porane ayahnkara pówe.

⁴ Wehenka wene ayah péna pahtiwara mibeqté kegá tagéra seye náhenéra, Mi anímé wehuke subiq suo anípómo. Íre wánínkinsabé we ahbabáq ani púana amahnága pukinkehe uwe.

⁵ Uwana wene ayahnkara kóbiq kóbirúwana wehenka iraipéq megúwana Pora peh míowe. ⁶ Peh míowara sega áwénunéra iwíáhéra, Wene ayahnkara

muinabomo. Aunúnkaq márunsurahéna pukinabirapómo íwiáhuwe. Íre wahto tanáhráq áwénunuwana sene iwíáh íre aiq pútaragúnsabe sega mó iwíáhéra, We manikápómo íwiáhuwe.

Awahre koré kaweragú ehwehne.

⁷ Mi marákórápéqté wáhnáh ání wenáwíq Púbiúsae. Mitaq wene marakó wahtotare. Wega ite mehweh aintena wene nahtapeq apahtáróráq kawerue kirabo aitowe. ⁸ Wenabo osorosorú awahrééna puriq puriqkakarúwe. Awahreúwana Poraga weba séna púreréna wene ayahnkaratáté táhtorwana kaweragúwe.

⁹ Kaweragúwara moke mi marákórápéqté kéga minayabe írówara moke awahre kéga Poraba suwana púreraritowana kaweragúwe. ¹⁰ Mibeqté kéga ménsámehnsá pehipi náí náinuwe. Itega mi marákóráq apahtáro íó méq suanehe owanaraq moke iuwahbeh naneq ménsáméhnsá sípiépéq sáharagehéra náíuwe.

Poraga Aroma suwahpeq pokú ehwehne.

¹¹ Árékásántaría suwahpeqte sípi ópeq tanáhráq mitaq sípi kagairabeq kowe. Sípi abiahtapeq se ábárahrené siyahqno tahnsa náneq pikisah kowe. Mi abárahrewé péhe mániká áwíq Súsine ahninkáwárée. Apahtáro íó itega mi marakóipéq méq mi sípi kéweweq pokowane. ¹² Mó marákórápéq pokue Sirákíúsa suwahpeq apahtáróráq kowíahwane. ¹³ Mitaq sueq sípi kéweweq pokue Árégíúma suwahpeq pokowane. Mó wehekáh sípi anehepeqte sóírírúnsabe mitaq sueq apahtáróráq sípiépéq Pútéóri suwahpeq kowíahwane.

¹⁴ Mitaq Sísa tagariáh ké méra, Iteba kaegaeoro unsabe abapete téhtaréráq seba kowíahwane. Mitaq sueq ahtapeq pokue Aroma suwahpeq konehe íwiáhowane. ¹⁵ Aroma suwahpeqte Sísa tagariáh kéga, Porarehga áhníbórá seneherawoe u ehwéh irera táhmaro kega ahtapeq sure máhkétirapéq áwíq Ápiúsa séra mitaq íwénunuwe. Mitaq kaegaeo nah apahtáro korabeq íwénunuwe. Poraga sutaq se tagéna wene arupipeq eyoyóéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atowe.

¹⁶ Itega Aroma suwahpeq kowíahwanaraq sega Pora íre karábúsiépéq móatera peh wewene nahtapeq móátówe. Wereq peh morá we wahnahnú sontiá ánínseqka kaegaeuye.

Poraga Aroma ke kaweq ehwéh teriu ehwéhne.

¹⁷ Wega mitaq ména apahtáróráq mibeqté Asiu kené wahnah keyábé síáhrabúwara suwe. Webá suwana sensabé, Nánuwahraho, Asiu ke íre ahabábá arítárauge. Iteriborehne sansá íre anterutaq. Se íre ahabááritáragarawe Sarúsarama suwahpeqte Asiu kéga íné táhtoqme Aroma kéba móintárówe.

¹⁸ Aroma kéga néne ahabábáqsabe kabaréra kasenaintárówe. Kasenaintera se ahtebome íné íre pukorahi ahabááruunsabé sega, Soraq auwanéhe urowe.

¹⁹ Soraq auwanéhe urowara Asiu kéga anotah ahqáho arítárówe. Anotah ahqáho arítáronsabé ínéga mahraréna, Aroma wahnáh ání Síshri íné ehweh teawenana iwíáhue tagéna teinkéhe urauge. Minayabe surauge. Séna nánuwahrah Asíú keyábé ehweh aritanieéna íre surauge. ²⁰ Ite tagéna mah ehwéh teinieéna íáhrabuge. Marakóipeq tuina anímé ite Asiu kéga áwénunona anímé wensabé aiq pútare atóge. Minayabe karábúsiépéq míóge úwe.

²¹ Úwara sega wensabé, Súría marákórápéqté kéga are ehweh pahsí íre sehiranue íátówe. Mahtaq suro Asiu kéga arega ahabáárire íre teiátówe. ²² Mah

marákó márákórápéqté kégá Sísane sánsá íre kaweq sansáne tei teinurowe. Minayabe arega teiena ehwéh iraneheq múne uwe.

²³ Seyega iwíáhu wehekáh Porane nahtapeq áhnte kégá weba suwe. Suwana wega moke mi wehekáh Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéh teriuwe. Segá Sísá éhweh irageheéna wega Mósísiga sehgióro ú ehwehnikákáq Manikáne ehweh iraru kené sehirankakaq sáhsahwe síwáhnorúwe.

²⁴ Síwáhnorúwara táhmaro író kega wene ehwehnsabé aiq pútare atówara mó kégá íre aiq pútare atówe. ²⁵ Segá íre peh morá iwíáhuwana pokonehera utaq Poraga mahraréna, Manikáne Awanka wene ehweh irarú ani wenáwíq Áísáia iwíáh atowana wega itene igaqnaréhyabe mahraréna,

²⁶ Mah ke korerio. Korerie, Itene iahrega áhnte tanáhráq ireqmé íre kawerue iahtebahwe. Itene iuranka áhnte tanáhráq tagéqmé íre kawerue iahtebahwe korerio.

²⁷ Sene iwíáh págege agirara sene siahrrate ireyabe suwahrieh puara sene siahre parokirara sene siura aiq pigire. Segá ireyabe íre suwahrietaq tahirímé sene siahre íréra siura tagéra kawerue siahtebah irino. Iahtebahetaq tahirímé ínéba surowana kawerarító irino. Íné Manikánka aiq iraruge úwe teriuwe. *(Aisaia 6.9-10)*

²⁸ Poraga Áísáiane ehweh teriena mó mahraréna, Ite mina tahnsano puana Manikáne Awanka iwíáh ato ehwéhniká aiq pútaragire. Minayabe Manikánka Sísansabé aiq pútare atáh ké kawerarite ehwéh nahnso ke korerio aintéhre. Nahnso kégá kawerue iratiagehe. Minayabe ahtebahro úwe. ²⁹ Poraga Aroma suwahpeqte Asiu ke mi ehwéh aiq teriuwe. Teriuwara Asiu kégá seye ehwehéra pokuwe.

³⁰ Poraga mitaq téhtaré ópéq ména wewega mó iotáq mó iotárue paiqma paiqmaru nahtápéq míowe. Wene nahtapeq su keyábé kawerue mehweh aritena ³¹ Manikánka wahnahni ehwéh teri terinúwe. Teriena itene Wahnah Sísá Karáhé éhweh pahsuqme síwáhnorúwe. Síwáhnorúnsabe Aroma wahnáh kégá íre ahqáho atówe.

Aroma

Ebeq sáhnsahwe ahtebe éhwehne.

Poraga mah pahsí sehiranue mó aní awuwana wega Aroma suwahpeq mewena mibeq Sísa tagariáh ké móriuwe. Mah pahsí áwahewé maharána, Ite moke ahabábáq ke míone. Mósísiga miraoro ú ehweh sehgiunaga ite íre kaweraitahráhire. Itega kaweq arámbéhriúnaga moq íre kaweraitahráhire. Peh morá Sísansabé aiq pútare atonaga wega ite kaweraitena oganúq itahráhire. Manikáne Awanka Sísansabé aiq pútare atáh ké séhréh aritena kaweq sansá miraoneheqmúne iwíáh aritena ahriahri sereq mía míaire. Poraga mah ehwéh Aroma suwahpeq Sísa tagariáh ké náriu pahsípeq sehiranúwe.

Aroma suwahpeqte ké siu pahsíe.

Poraga wene arambehriyabé teriu ehwéhne.

¹ Íné, Pora Sísa Karáhéne arambehriu aní múge. Manikáne ehweh korerinkeheéna omaq intena eqmaq núwátáire.

² Naho naho Manikánka omasa éhwéh wene ehweh iraru ke iwíáh aritowara áwahe pukúipéq sehiranuwe. ³ Omasa éhwéhmé wenahni, itene Wahnah Sísa Karáhé éhwehne. Sísave wehukeni úkúnsabe anotah wahnáh aní, Tébiti kahnáh anínena ⁴ we pukútaq Manikánka págege sansánue iriwe oganúq atowe. Oganúq atonsabe Manikáne Awanka ite sokigi aitéhmé we Manikáne ahninkáwá wíre. We Sísa Karáhé itene Wahnahne.

⁵ We nahnsó kereqne Wahnah míankeheéna Manikánka ite meiqme Sísa Karáhéne ayahpi itena anotahtaq séhréh aitéhre. Wega íné nahnsó kebá eqmaq núwátáire. Mó kehiná mó kehinánká Sísansabé aiq pútare atera wene ehweh sehgiheheéna kosíwáhnorúno éna eqmaq núwátáire. ⁶ Ite moq Sísa Karáhéne animári míageheéna omaq itena íáhraburaire. Íáhraburaireq ite Sísa kэрáhwe.

⁷ Aroma suwahpeqte Manikáne animárinó, íné Porane ehweh íráhro. Manikánka itensabé arutaboraitena wene animári míageheéna íáhraburaire. Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísa Karáhéreqka ite séhréh aitera itene iru ukiq itagéhe.

Poraga Aroma ke ehweh korerieyabe awahbo ehwéhne.

⁸ Téhwe teiéna ehwéh íráhro. Itega Sísa Karáhéne ehweh kawerue sehgiómé áhnte kegá íráhwe. Minayabe ínéga ite ómi niahreraq matawéna Sísa Karáhé áwirue Manikánsabe iwíáh iwíáh atóge. ⁹ Sísa Karáhé éhweh teri terinéna Manikáne arambehriyabé iwíáh iwíáhéna mirauge. Manikánka tagariéhmé íné íre túbáh agia ¹⁰ itensabé ahriahri púreraitóge. Ite tagéyabe nuwahbehre. Minayabe Manikánsabe págegeue púreruge. Púreréna maharána, Aroma kebá pokiniboq pokúno ainte séhréh ainto ue púreruge.

¹¹ Itene irupipeq págegeinkeheéna Manikáne Awanka séhréh aitahráhire. Wega mirainkeheéna iteba sure séhréh aiteyabe nuwahbehre. ¹² Ínéga Sísave ehweh kawerue sehgiúnsábé itega íné tagehrataq itene iru kawerinae. Itega moq Sísave ehweh kawerue sehgiúnsábé tagahnaq nirume kawerinae. Minayabe moke irupipeq eyoyóinae.

¹³ Néne iyahnabo animárinó, teiéna ehwéh iahtebagehboq íráhro. Áhntetaq iteba pokinieuraútaq íre pokorahuraige. Sísave ehweh teriátáútaq mó

nahnsó kégá aiq pútare atera sehgiówe. Ite moq aiq pútare ateq sehgigeheéna teieyabe nuwahbehre. ¹⁴ Manikánka ómi korerio urainsabé Káriki kereq íre Káriki kereq ahtebah kereq múguwahgu kereq teri terininie. ¹⁵ Itega moq Sísá éhweh irageheéna ite Aroma suwahpeq miáh ké koreiyeyabe nuwahbehre.

Kaweq ehwéhme Manikáne págegeorahi sansánsábé teí éhwéhne.

¹⁶ Manikánka Sísane kaweq ehwéhnsábé ómi aiq pútare atáh ké kawer-aritéhre. Minayabe mi ehwéh terieyabe íre niyehitehre. Maniká págege aní púana séhréh aítahráhinsabé ite koreiyeyabe nuwahbehre. Téhwe Asiu kegá mi ehwéh írówara anehe nahnsonka írówe. ¹⁷ Wehukega Sísane ehwehnsabé aiq pútare atáhtáq Manikánka kaweraritena sensabé, Ite kaweqtaq miáhwe aritéhre. Íre wehukega arambhehriónka peh morá wensabé aiq pútare atáhnká kaweraritéhre. Mi kaweraritéh sánsámé Manikánka aiq sokigi aitéhre. Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Manikánka wensabé aiq pútare atáh keyábé, Kaweqtaq miáhwe aritéh púara se oga mía míaoneherawoe íre. *(Habakuk 2.4)*

Maniká auwera múguwahgu ke úko éhwéhne.

¹⁸ Manikánka íopeq ména wene áyáteh naneq sansá sokigi aíre. Ahbar-era ahkaragára kené ahkaragáraga Manikáne aiq pútaq sansánsábé ahqáho atáhwe. Ahqáho atáh púana Manikánka anotahtaq abiahnsanéna kamah arinkéhe. ¹⁹ Maniká wewega wene sánsá tábúsoqme sokigi ariátái puara wehukega tagariahrahowe. Tagariahrahonsabé wene sánsánsábé ahqáho atáh púana Manikánka anotahtaq kamah arinawire.

²⁰ Naho naho Manikánka mah marákó marákó mirarowe. Wega kaweqtaq mía ména moke miraro mensáméhnsá ábóraq marowe. Amahnága minawari kéhrara wehukega taga tagao puara wene sánsá tagariahrahowe. Tagéra iwíáhorahome Maniká webataq Manikánéna ahriahri págege aní mía míaire. Minayabe mi ahbábáq kégá Manikánsabe, Arene sánsá peh kopipéq kéhre íre irarerahowe. Írakaumo.

²¹ Sega Maniká tagarawéra wensabé, Are Maniká Iteribo wóne íre owe. Arensabé iwíáh iwíáhonehqmune íre owe. Wensabé kaweróne íre atáhwe. Minayabe se múguwahgu agéra tábúsoqme iwíáh íre iwíáhia peh sunkikírirabeq miáhwe. ²² Ite ahtebia ké úne éra saiyoéra múguwahgu ke úkowe.

²³ Manikánka anotah aní ména ahriahri mía míaírara wehuke íre mía míaowe. Maniká auwera abehq náneq wehukéní awankátate kuruqme mirarera minawarinsábé iwíáh iwíáh atáhwe. Kabaramé ménkámehnkámé karahrabahme abehq náneq awankátate kuruqme mirarera, Itene manikáne éra minawarinsábé iwíáh iwíáh atáhwe.

Ómiga ahbabáq aruqaruro ke wóe i éhwéhne.

²⁴ Sega mirao puana Manikánka se suena áwé tagehrara sene sirupipeq sirutaboiro ahbábáq mira aruqarurowe. Wahba sobaruqnahbaruronsabé ahbabárowe. ²⁵ Manikáne aiq pútaq sansá suera péhepehe iwíáhéra wene sánsá íre sehgiówe. Maniká moke náneq miraro anínsábé íre iwíáh iwíáhia peh Manikánka miraro naneqmarinsabé iwíáh iwíáhowe. Manikánka moke náneq miraro puq wensabé iwíáh iwíáh atonawe kaweq sansáne. Aiq pútaq míre.

²⁶ Sega mira áhbábáronsabé Manikánka se suena áwé tagehre. Áwé tagehrara sega áhnte íre mirao naneq miraéra ahbabáq aruqarurowe.

Ahreronká sensuwehꞑso suera síwáhu ahréróné sinonka sobaruꞑnah-barurowe. ²⁷ Wehga moꞑ sene ahrero suera síwáhu wehné sinonkans-abé sirutaboírera sobaruꞑnahbarurowe. Mi sansámé anotah siyehiteh sansánirara pehipi mira aruꞑarurowe. Segá mira áhbábáꞑ aruꞑaruro puana sene iwíáhwé sene sinonkame íre kaweragire.

²⁸ Segá Manikánsabe iuwahriehre íwíáho puana Manikánka se suena áwé tagehrara sega ahabábáꞑ iwíáhéra íre mirao naneꞑ miraowe.

²⁹ Sene sirupipeꞑ áhnte ahkaragáraakáꞑ ahabábáꞑkakaꞑ kéhre. Áhnte mensáméhnsánsábé sirutaboiro ke wóe. Íre tábúsoréh sánsáno ke wóe. Ebehyabé suwahbeh ke wóe. Mó kené ménsámehnsánsabe aigará pabeki ke wóe. Wehuke subiq sueyabe suwahbeh ke wóe. Se tobek aruꞑaruro ke wóe. Se péhe éhwéhñue mó kené ménsámehnsá meweweo ke wóe. Mó ke íre kawerarítáh ké wóe. Síéhuru aruꞑaruro ke wóe.

³⁰ Mó keyábé péhe éhwéh arítáh ké wóe. Manikánsabe suwahrieh ke wóe. Aboawah weh áhréyábé abehꞑ éhwéh arítáh ké wóe. Se saiyoéra seye síwíꞑ pankeráh ké wóe. Ahabábáꞑ áhwárah ke wóe. Sinoibone ehweh anteruáh ké wóe. ³¹ Se múguwahgu ke wóe. Itega miraoneheꞑmúne e éhwéh anteruáh ké wóe. Sensuwahrahyabé íre suwahbeh ke wóe. Mó keyábé iuwahriehre éra íre séhréh arítáh ké wóe.

³² Manikánka mina tahnsa pukorahi ahabábáꞑ aruꞑaruro ke kamah arinawire. Segá minayabe irera anetaníbo íwíáhowe. Anetaníbo íwíáhéra mira ahabábáꞑ aruꞑaruréra mina tahnsa áhbábáro keyábé kawerowe aritera iwíáh iwíáh arítáhwe. Manikánka moke mina tahnsa áhbábáꞑ ké anotahtaꞑ kamah arinawire.

2

Manikánka ómi kené arambehri tagéna sainsuahna ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo anímárinó, ite iwíáhome mi ahabábáꞑ ké íre kaweq ke wóe éꞑ peh ite kaweqtaꞑ mía míaúne iwíáhowe. Aneꞑsabé mira iwíáhoo? Itega moꞑ mi ahabábáꞑ mira aruꞑarurowe. Se ahabábáꞑ ke woe eme iteitensabéákáꞑ mirarewe. Itega moꞑ mi ahabábáꞑ mirao puaq iteitensabéákáꞑ mirarewe. Minayabe, Ómi itega kaweqtaꞑ mía míaúne íre irarerahowe.

² Ite tagarionawe Manikánka tábúsoꞑme iwíáhéna mina tahnsa áhbábáꞑ ké ehweh aritena kamah arinawire. ³ Se ahabábáꞑ ke woe iwíáhéꞑ itega moꞑ mi ahabábáꞑ mirao mino? Néne iyahnabo anímárinó, Manikánka ite íre kamah ainawire iwíáhoo? Ahꞑáho. Wegá moke ahabábáꞑ ke monseráhnue kamah ainawire.

⁴ Manikánka itensabé arutaboiraitena íwénunire. Íwénunéna íre apubúue kamah aíre. Minayabe, Anetaníbo. Pehipi ahabábáꞑonehe iwíáhoo? Itene ahabábáꞑ sansa sueꞑ wene sánsá sehꞑigeheéna Manikánka itensabé arutaboiraitena íwénunire. Minawé íre ahtebaho?

⁵ Itene ahabábáꞑ sansa íre sueꞑ peh píribahriéꞑ, Ite iuwahbeh sansá miraoneheꞑmúne iwíáhonsabé itene ahabábáꞑ áhnte aginae. Áhnte agirana Manikánka ehweh aítahna tanáhráꞑ tábúsoꞑme iwíáhéna anotah kamáh ainawire. ⁶ Wegá wehukene arambehri agehmarena ehweh aritena sain-suanawire.

⁷ Mó kegá Maniká míéhrebeꞑ téhrebeꞑ pokéra we tahnsá méyabe suwahbehre. Manikánka sensabé, Kawerowe ariteyabe suwahbehre. Ahriahri oga mérapeꞑ pokéyabe suwahbehre. Mina tahnsa suwahbeh kegá kaweq sansá

mira aruqarurirataq Manikánka oganúq sitankéhe. ⁸ Mó kegá peh seyene iwíáh mira aruqarurowe. Segá aiq pútaq sansá íre sehgira peh ahabábáq aruqaruro puana Manikánka mi keyábé anotah abíáhnsá aritena kamah arinawire.

⁹ Manikánka moke ahabábáq ke kamah arinara síerinayabé uwo uwo oneherawoe. Téhwe Manikánka ahabábáq Asiú ké kamah ariena anehe ahabábáq nahnsó kéákáq kamah arinawire. ¹⁰ Manikánka kaweq sansá mira aruqaruro keyábé, Kawerowe aritena siru ukiq sitena, Néne téhrehabeq kíoro. Anotah anímári míagehe aritankéhe. Téhwe wega kaweqtaq miáh Ásíú keyábé mirareritena anehe kaweqtaq miáh náhnsó keyábé mirareritankéhe. ¹¹ Manikánka moke mi kené arambehri agehmarena tábúsoqme iwíáhéna saraqmarena sainsuanawire.

¹² Nahnsó kegá Mósísiga sehgióro ú ehweh siahrrerate íre irera sega ahabábáronsabé iraipéq pokigehe. Asiú kegá Mósísine ehweh irera ahabábáronsabé Manikánka Mósísiga sehgióro ú ehwehniká irarúnserahnue ehweh aritena kamah arinawire. ¹³ Asiú kegá Mósísine ehweh sene siahrrerate íráhwe. Minayabe Manikánka mi keyábé, Íte kaweqtaq miáhwe pehipi irareritankéhbo? Ahqáho. Írakaumo. Peh morá moke mi ehwéh sehgió keyábé, Íte kaweqtaq miáhwe irareritankéhe.

¹⁴ Nahnsó kegá mi ehwéh siahrrerate íre irera pehipi sehgiónsábé sirupipeq kaweq sansá ahtebahwe. ¹⁵⁻¹⁶ Mi ehwéh íráhnsábé sehgió? Ahqáho. Manikánka sirupipeq kaweq sansá arítéhnsábé sehgiówe. Segá ahabábárotaq sirupipeq umeh agirara kaweqtaq miáhtáq sirupipeq eyoyó agire. Ínéga kaweq ehwéh teiúmé Manikánka Sísa Karáhénsabe, Wehukene sirupipeqté épéráhpéro sansánsábé sainsuo atéhre. Minayabe Sísa tuina tanáhráq wehukene sirupipeqté sánsánká seye sainsuankéhe.

Asiú kegá Mósísine ehwehniká séhréh aítankéhe iwíáho ehwéhne.

¹⁷ Itewe árahoo? Íte Asiú anímári múne éq Mósísine ehweh sehgiune éq ite Manikáne animári múne irare irareowe. ¹⁸ Maniká awahbeh sansá tagarione éq Mósísine ehweh aiq irone éq minayabe ite tábúsoqme iwíáhorahúne ewe.

¹⁹ Íte iwíáhome itewe Manikáne ah íre tagaríáh ké sokigiúna animári múne iwíáhowe. Sunkikírirabeq miáh ké kawerue nogigeheéq ite sene kánéq tahnsa míone iwíáhowe. ²⁰ Áhwára áhwára ke kaweraritone iwíáhéq káriq animárinseq íre íráh kéreq síwáhnorúne iwíáhowe. Mósísine ehweh matawéq aiq moke iahtebóna puaq mi arámbéhrí miraorahúne iwíáhowe.

²¹ Itega mó ke síwáhnoréq mína síwáhnoro ehwéh aneqsabé itewe íre sehgió? Itega mó keyábé, Aebóiyeho eme aneqsabé itewe aebó? ²² Itega mó keyábé, Mó kené ahre abariiyeho eme aneqsabé itewe mó kené ahre abarioo? Itega mó keyábé, Abehq náneqsabé manikáne ateq iwíáh iwíáh atého eme itewe aneqsabé péhepehe manikáne árótu nahtápéq kéh náneqmarí aebó?

²³ Itega iteitene íwíq pankereq Manikánka sehgióro i ehwéh teri terinome itewe aneqsabé mi ehwéh anteruaho? Mirairataqmé Manikánsabe éhruru atáhwe. ²⁴ Manikáne ehwehniká mahraréna, Itega ahabábárirataq nahnsó kegá tagéra Manikánsabe éhruruorahowe ire. (*Ai-saia 52.2; Esekiel 36.20-23*)

Mína onserah itega Manikáne ehweh anterúáhnsábé tagah kegá wensabé éhruruowe.

Íre síú amurúruáhnsábé Asiu keúrá miáhwe i ehwéhne.

²⁵ Ite Asiu kegá íú amurúruéq Manikánka sehgióro i ehwéh sehgiónaraq aiq kawerire. Wene ehweh anterúáh Ásíú kéwé nahnso ke síú íre amurúruáh ké tahnsa úkowe. ²⁶ Síú íre amurúruáh kégá Manikáne ehweh sehgiótáq wega sensabé, Ite Asiu keúrá tahnsa miáhwe aritáhwe.

²⁷ Ite Asiu kéwé íú amurúruona kéwé Manikáne ehweh kéhraq íre sehgiówe. Minayabe nahnso ke síú íre amurúruáh kégá wene ehweh sehgióratáq íte Asiu kegá minayabe tagéq íre kawerurone íwiáhigehe. ²⁸ Asiu anínurame insebo? Peh morá wene áú amurúrutai aní Asiu anínura mire íwiáhoo? Írakaumo. Íre minayabe Asiu anínura míéhre. ²⁹ Íre peh síú amurúruáh sánsá miraonka Asiu keúrá úkowe. Íre púkuipéqté éhwéh íráhnká peh morá Manikáne Awanka wehukene sirupipeq sogiqtaté tahnsa amurúruéhnká sirupipeqkákqkq sene íwiáhipeqkákqkq kaweraritéh ké Asiu keúrá úku úkuowe. Íre wehukega peh Manikánka mina tahnsa kéyábé, Kawerowe aritéhre.

3

Manikáne sansá peh kaweq sansáne i ehwéhne.

¹ I te Asiu kené sánsánká nahnso kené sánsá kiotaikiro? Íú amurúruéq sansa miraonsabé aneq kaweq naneq kanabo? ² Manikánka áhnte kawéq náneq íte Asiu ke náí náinúwe. Téhwe Manikánka wene ehweh íte Asiu ke teiena, Néne sánsá auráq matíáhro aitowe.

³ Mó Ásíú kégá Manikáne ehwehnsabé íre aiq pútare atówe. Íre aiq pútare atónsabe Manikáne ehweh abehq úkiro? ⁴ Írakaumo. Peh aiq pútaq ehwéh kagaire. Minayabe Manikáne ehwehnka irarinserahnéna, Arega iraréna ehwéh aiq pútaraginkehe. Aiq pútaraginara wehukega tagagehe. Wehukega ehweh atéhrataq arega se kiotaikinkehe íre. *(Buk Song 51.4)*

⁵ Wehukega íwiáhue iraréna, Itega ahababárúnaga Manikáne tábúsoréh sánsá ábóraq máréhre íwiáhowe. Mira íwiáhéra, Minayabe Manikánka kamah ainawe we áhwára áhwára íwiáhéna íre kawerire ewe. Mah íwiáhwé peh wehukene íwiáh wíre. Ite mina tahnsa íwiáhonehknono? ⁶ Ahqáho. Írakaumo. Mi íwiáhwé peh abehq íwiáhe. Manikámé áhwára áhwára íwiáhi aní tahirímé wega mah kehiná kéhíná íre tábúsoqme ehweh aitéh irino.

⁷ Wehukénínká mó íwiáhue iraréna, Ínéga péhe éhwéh irarunka peh Maniká aiq pútari aní mire ue ábóraq máréhre íwiáhíre. Iwiáhéna, Minayabe néne péhe éhwéh íráh kégá Manikánsabe íwiáh íwiáhigehe ewe. Mira íwiáhéna, Wega néne ahababáqsabe ehweh aintahnawe árahinsabébo? Ehweh aintéhmé we áhwára áhwára íwiáhéna íre kawerire ewe.

⁸ Mina tahnsa íwiáho kegá, Pehipi ahababáronene ewe. Ahqáho. Manikánka mina tahnsa íwiáho keyábé ehweh aritena kamah arinawire. Kamah arinawe áberanawire. Mó kegá péhenéra, Íné Poraga mahraréna, Itene ahababáqka kaweq sansá ábóraragire éna minayabe pehipi ahababároneneheqmúne síwáhnorire ewe. Írakaumo. Mi kéwé péhe éhwéh aintáhwe.

Mó morá kaweqtaq mía míai aní íre míéhre i ehwéhne.

⁹ Aneq íwiáhonehknono? Nahnso kegá ahababárowaqme peh morá íte Asiu ke kaweqtaq míone íwiáhoo? Ahqáho. Írakaumo. Ahababáqka íte Asiu

kereq nahnso kereq ite ómi saiqnariéhre teiú mino? ¹⁰ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,
Kaweqtaq mía míao ke míaho?

Írakaumo. Íre míáhwe.

Mó morá kaweqtaq mía míai aní írakaunuránowe.

¹¹ Maniká awahbeh sansá sega íre ahtebahwe.

Wensabé iuwahriehre éra we íre anebahrowe.

¹² Ómiga Manikáne ahme aiq súáhwe.

Suera moke abehq ke úkowe.

Kaweq sansá mirai animé mó morá írakaunuránowe.

¹³ Sirupipeqté éhwéh íre kaweq ehwéh púara

pusa ké karesa kúnkúninserah ke wóe.

Sene áwéhipeqté péhe éhwéh kisuq kisurowe.

Wehenka wehuke pehtaq pukorahi naneq wehukene sinonkapipéq
sítéhnserah sene péhe éhwéhnká wehuke íre kawerarítéhre. (*Saveman*
7.20; *Buk Song* 5.9, 14.1-3, 140.3)

¹⁴ Sega ehbo ehwéhnkákáq tobek ehwéhnkákáq
irare irareowara mó kené sirupipeq umeh aritáhwe.

(*Buk Song* 10.7)

¹⁵ Sega mó ke peheráhnue subiq suq subiq surowe.

¹⁶ Pokorabeq mibeqté ké ahabábq aritera

íre kawerarítáhwe.

¹⁷ Mó kereq morá íwíáhue mé sansa íre miraowe.

¹⁸ Manikánsabe íre áhrowe íre.

(*Buk Song* 36.1; *Aisaia* 59.7-8)

¹⁹ Mósísine ehwehme ite Asiu kegá moke sehgiqeheéna Manikánka mi ehwéh iuwe. Iuwaqme íre sehgiqoráhúne. Minayabe ite tábúsoqme sehgiune íre irarerahúne. Ite tagarionawe Manikánka itereq mah kehiná kéhínánseqne ahabábqsabe ehweh aitanawire.

²⁰ Mósísine ehweh antuonayabé Manikánka, Ite kaweqtaq míáhwe íre aitankéhe. Minayabe wehukenínká, Íné Manikáne ehweh aiq tábúsoqme sehgiúge irarerahiro? Ahqáho. Írakaumo. Moke mah kehiná kéhínánká mi ehwéh antuona puaq ite ahabábq animári múne tagarawéq mi ehwéh íre irarerahúne.

Sísa Karáhénsabe aiq pútare atéh animé peh kaweqtaq miéh ánine i ehwéhne.

²¹ Manikánka Mósísine ehweh sehgió keyábé, Ite aiq kaweqtaq míáhwe teriro? Írakaumo. We mó sansánire. Amahnága mi sansá ábóraragirana wega itensabé, Ai q kaweqtaq míáhwe irarerahire. Mi sansánsabé Mósísireq Manikáne ehweh iraru kereqka aiq iraruwe. ²² Mi sansámé mahraréna, Manikánka moke Sísansabé aiq pútare atáh ké kaweraritena aiq kaweqtaq míáhwe arítéhre. Asiu kené mó ah, nahnso kené mó ah írakaumo. Manikánka Asiu kereq nahnso kereqsabé peh morá íwíáhéna peh aiq pútare atáh keyábé kaweraritena kaweqtaq míáhwe íre.

²³ Ite moke mah kehiná kéhínánká ahabábqurauna puaq Manikánka kaweqtaq mía míainserah ite kaweqtaq íre mía míaorahúne. ²⁴ Sísa Karáhéga itene ahabábq paiqmaro púana Manikánka séhréh aitena wáh insahwé aitena itensabé, Ite kaweqtaq míáhwe aitéhre.

²⁵ Naho naho Sísa íre tutaq Manikánka ahabábq ke síwénunéna mi tanáhráq íre apubúue kamah ariuwe. Wega wenahni eqmarowana Sísa pukútaq wene korahqtaté wehukene ahabábqsabe paiqmarowe. Minayabe Manikánka

Sísansabé aiq pútare atáh ké kawerarítéhre. Mina ireq Maniká anotah kawéq áníne íwíáhúne.

²⁶ Manikánka miraúnsabe amahnága itega, Maniká tábúsoréh áníne tagarione. Wega moke Sísansabé aiq pútare atáh ké kawerarítéhre. ²⁷ Minayabe iteitensabé iwíáh iwíáhonehnikono? Írakaumo. Iteitega Mósísine ehweh tábúsoqme miraúnayabé Manikánka itensabé, Ite kaweqtaq míáhwe aitehro? Írakaumo. Peh morá Sísansabé aiq pútare atona puana itensabé, Ite kaweqtaq míáhwe aitéhre.

²⁸ Manikánka Mósísine ehweh tábúsoqme sehgi ánínsábé, Are kaweqtaq míáhne atehro? Írakaumo. Ite tagarionawe peh wenahninsábé aiq pútare atéh ánínsábé, Are kaweqtaq míáhne atéhre. ²⁹ Manikámé peh morá ite Asiu kené Manikápo? Írakaumo. We moke ite Asiu kereq nahnsó kereqne Maniká míre.

³⁰ Maniká peh morá ánínéna ite Asiu kereq nahnsó kereqsa bé peh morá iwíáhire. Ite Asiu kereq nahnsó kereqka wensabé aiq pútare atonayabé Manikánka itensabé, Ite kaweqtaq míáhwe aitéhre. ³¹ Minayabe Mósísine ehwehnsabé abehq éhwéh míre éq anetaníbo enehnikono? Ahqáho. Írakaumo. Manikáne ahninkáwánsábé aiq pútare atona puaq Mósísine ehweh kaweq éhwéhne págegeue irarúne.

4

Manikánka Ébárahma kaweqtaq míéh áníne ú ehwehne.

¹ Ébárahmawe ite Asiu kené igaqna míowe. Wensabé aneq iwíáhonehnikono?

² Ébárahmaga kaweq arámbéhríúnsabe Manikánka, Are kaweqtaq míáhne atoo? Írakaumo. Wene arambéhriyabé Ébárahma kaweqtaq míáhne atotaq tahirímé wewensabé iwíáh iwíáhú irino. Íre wega arambéhriúnsabe peh morá Manikánka miraúnsabe Ébárahmaga wewensabé íre iwíáh iwíáhorahúwe.

³ Manikáne ehwehnka mahraréna,

Manikánka teawu ehwehnsabé Ébárahmaga aiq pútare atonsabe Manikánka wensabé, Are kaweqtaq míáhne atowe ire. (*Stat 15.6; Jeremaia 2.23*)

⁴ Arambéhri anínká ápeq pehipi íre meyéhre. Wega arambéhrii puana wene wahnahnka ápeq áwíre. ⁵ Wehukénká wewene arambéhriyabé íre iwíáh iwíáhia peh ahbabáq ke kaweraritahráhi anínsábé aiq pútare atéhra Manikánka mí anínsábé, Are kaweqtaq míáhne atéhre.

⁶ Manikánka, Ite kaweqtaq míáhwe arito keyabé Tébitiga naho naho iraréna iwíáh iwíáhúwe. Íre sene kaweq arámbéhríyabé kaweraritowana iwíáh iwíáhúwe. ⁷ Minayabe Tébitiga Manikáne púkuipéq naho aiq sehiranue mahraréna,

Manikánka sene ahbabáq kaqsuena kawerarítéh kéwé sirupipeq eyoyói ke méra iwíáh iwíáhowe.

⁸ Itene Wahnahnka sene ahbabáqsabe íre ehweh arítéh kéwé sirupipeq eyoyói ke méra iwíáh iwíáhowe úwe. (*Buk Song 32.1-2*)

⁹ Manikánka kawerarítéhra sirupipeq eyoyói kewe peh morá síu amurúráh Ásíu kébo? Ahqáho. Íre sebatate. Manikánka síu íre amurúró nahnsó kéreq moq kawerarítéhra sirupipeq eyoyóire. Ébárahmaga Manikánsabe aiq pútare atonsabe Manikánka wensabé, Are kaweqtaq míáhne atowe teiwóge. ¹⁰ Ébárahmane áú íre amurúruotaq kaweqtaq míáhne atoo?

Wene áú amurúruotaq kaweqtaq míahne atoo? Árahtaq kaweqtaq míahne atoo? Wene áú íre amurúruotaq kaweqtaq míahne atowe.

¹¹ Wene áú íre amurúruotaq Ébáráhmaga Manikáne ehwehnsabé aiq pútare ato púana wensabé, Are kaweqtaq míahne atowe. Kaweqtaq míahne atonsabe mó ke sokigi arinkeheéna anehe Manikánka Ébáráhmsabé, Áú amurúruo atowe. Minayabe Ébáráhmaga Manikánsabe téh aiq pútare ato púana síú íre amurúrusa peh moke aiq pútare atáh kéné sinahbúwá úkirana Manikánka sensabé, Ite kaweqtaq míahwe aritéhre.

¹² Asiu kegá pehipi síú amurúruáhmé Ébáráhmawe sinahbúwábo? Írakaumo. Ébáráhmane áú íre amurúruótaq wega Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atowe. Aiq pútare atowara wega aiq pútare atáhnserahno kewé Ébáráhmawe sinahbúwá míehre.

Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atéh éhwéhne.

¹³ Manikánka Ébáráhmareq wene anahwaréhreqsabé, Mókakewe itega mah marákó marákó awaq miagéhe teriuwe. Segá Mósísine ehweh kawerue sehgiúsabe teriowo? Írakaumo. Segá Manikáne ehwehnsabé aiq pútare ató púana wega sensabé, Ite kaweqtaq míahwe aritena awaq miagéhe teriuwe.

¹⁴ Peh Mósísine ehweh kawerue sehgió kegá awaq miáhtáq tahirímé Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atáh ké íre awaq miówana Manikánka mirainauge ú ehwehmé abehrúki irino. ¹⁵ Manikánka Mósísine ehweh anterúáh ké kamah arinkéhe. Nahnso kegá Mósísine ehweh sene siahrerate íre írátíáhwe. Minayabe itega mi keyabé íre ehweh aritahráhué.

¹⁶ Manikánka Ébáráhmareq moke wene anahwaréhreqsabé iwíáhéna, Séhréh ariteyabe níre éna ínégá mirainauge úwe. Mirainauge ú púana wensabé aiq pútare atáh ké kaweraritankéhe. Manikánka peh morá Mósísine ehweh sehgió ké kaweraritankéhbo? Írakaumo. Ébáráhmaga wensabé aiq pútare atonserahno kereq moq kaweraritankéhe. Ébáráhmawe ite Manikánsabe aiq pútare atona kené iteinahbúe. ¹⁷ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq máhrraréna,

Ínéga miraunka arewe áhnte nahnsó náhnsóné sigaqna míankehe íre. (*Stat 17.5; Aisaia 48.13*)

Ébáráhmaga wensabé aiq pútare atotaq Manikánka tagéna wensabé aiq pútare atáh kéné sigaqna míankehe atowe. Ébáráhmaga aiq pútare ato anímé we Manikánéna pusa ké oganúq sitena íre kéh náneq ábóraq kahno atéhrana ábóraragire.

Ébáráhmaga Manikánsabe kawerue aiq pútare ato éhwéhne.

¹⁸ Manikánka wensabé, Arewe áhnte nahnsó náhnsóné sigaqna míankehe úwana Ébáráhmaga aiq pútare atena áwénunúwe. Manikánka, Arenanahréh áhnte miagéhe atonsabe Ébáráhmaga mi ehwehnsabé aiq pútare atena áwénu aruqarurúwe.

¹⁹ Aiq pútare atena áwénu aruqaruréna peh íregáritaq ópéq 100 ópéq míonsabe naho korééna wene anonka taropagúwe. Wene ahre Sárahe orení úkúnsabe wega ani íre maqmiahráhué. Minawé Ébáráhmaga tagéna, Manikánka tení éhwéh péhe éhwéhpómo íre iwíáhúwe. Írakaumo. Mira iwíáh íre iwíáhia peh aiq pútaq aginawire éna áwénunúwe. ²⁰ Áwénunéna árahinabomo

íwíáh íre íwíáhia peh teawu ehwéhnsábé aiq pútare ato puana págegeue ambubu atawéna Manikánsabe íwíáh íwíáh atowe.

²¹ Íwíáh íwíáh atena, Manikánka moke miraorahi aní púana wega teniátái ehwéh aiq pútaraginawire íwíáhéna áwénunúwe. ²² Ébáráhmaga Manikáne ehwehnsábé aiq pútare atonsabe Manikánka wensabé, Are kaweqtaq míahne atowe.

²³ Manikánka wensabé, Are kaweqtaq míahne ato ehwéhmé íre peh morá Ébáráhmansabé sehiranúwe. Írakaumo. ²⁴ Itensabéákáq teíre. Sísa itene Wahnah pukúwana Manikánka we iriwe oganúq atowe. Itega oganúq ato anínsábé aiq pútare atáhnaraq wega itensabé, Kaweqtaq míahwe aitankéhe.

²⁵ Sega Sísa subiq suaneherautaq Manikánka mi ke íre saiqnaritowara subiq súówana itene ahbabáqsabe putiowe. Ite kaweraitankeheéna Manikánka we iriwe oganúq atowe.

5

Manikánka itensabé, Ite kaweqtaq míáh ké wóe ú ehwehne.

¹ Sísansabé aiq pútare ataráúna puana Manikánka kaweraitena, Kaweqtaq míahwe aitaráire. Wega kaweraitaráinsabé ite insahwé aitena irunukiq ita itaire. Itene Wahnah Sísa Karáhénsabe miraurainka Manikánka irunukiq ita itaire. ² Sísansabé aiq pútare ataráuna puana Manikánka itensabé, Ínéba sero éna séhréh aita aitaire. Séhréh aitéhraq Manikánka kaweqtaq mía míainserah itega mókake weba méq we tahnsánue kaweqtaq mía míaoneheqmúne íwíáhúnayabé itene iru eyoyóire.

³ Íre peh morá minayabe iru eyoyóire. Íre kaweragi tanáhráq ebeqme itene iru umeh agire. Mi tanáhráq íwíáhéq, Sípane sánsá íre sueq peh ambubu atione íwíáhúne. Mira íwíáhúnayabé itene iru eyoyóire. ⁴ Manikáne sánsá ambubu atíáhnaga ahbabáqsabe ahqáho atahráhu. Ahqáho atáhnaraq wega séhréh aitanawire íwíáhéq wega ite kaweraitanawire éq áwénunúne.

⁵ Áwénunúnaraq íre pehipi áwénunúne. Írakaumo. Manikánka Wenawa iteba eqmaq áuwátáiraq ite mó keyábé irutaboirigeheéna wenawanka séhréh arite sansa sokigi aíraq ite íre pehipi áwénunúne.

⁶ Ite ahbabáq aruqaruréq kaweqtaq íre míahrahúnana awehraq tanáhráq Sísa Karáhéga ite meirena kaweraitanieéna putiowe. ⁷ Tábúsoréh aní séhréh atanieéna mó anínká pukinabo? Írakaumo. Minawé íre wehukene sánsáne. Anotah kawéq aní séhréh atanieéna mó anínká pukinabomo.

⁸ Ite ahbabáq animári míaraunaraq Sísa Karáhéga ite kaweraitanieéna putiowe. Miraú púana Manikánka itensabé anotahtaq arutaboirire ue aiq sokigi aíre. ⁹ Sísa Karáhé putiotaq wene korahq tunsabe Manikánka itensabé, Kaweqtaq míahwe aitéhre. Kaweqtaq míahwe aitena ite anotah sehréh aita aitaéna mókake mó ke ehweh ariténa ite íre ehweh aitanawire.

¹⁰ Ite Manikáne naruo animári míaraunaraq wenahni putionsabe Manikánka insahwé aitaráire. Amahnága Sísa oga mía míai anínká ite insahwé aitarái kebá ména séhréh aita aitaire. ¹¹ Minawé aiq pútaq ehwéhnsábé íwíáh íwíáhúne. Maniká Iteribonsabé moq íwíáh íwíáhúne. Itene Wahnah Sísa Karáhéga insahwé aitéhnsábé Maniká Iteribonsabé anotah íwíáh íwíáhúne.

Éhrámaga miraúnka puké sansa áhwárowana Sísa oga miraúnka oga mé sansa áhwáro ehwehne.

¹² Itega tagarionawe naho naho mah marákó márákó ahababáq íre ko-
taq peh morá ánínká ahababáq áhwárowe. Wega ahababárúnka puké sansa
áhwárowe. Moke anehe piah ké moq ahababáruronsabé puku pukuowe.
¹³ Mósísiga sehgióro ú ehweh íre irarútaq mah marákó márákóípéqte kégá
ahbabárowe. Sehgióro ú ehweh íre irarú púana Manikánka mó aniné ahababáq
mó aniné ahababárowe íre iwíáhúwe.

¹⁴ Ahababáq íre iwíáhúwara Éhrámareq wene animárínseq puku pukuowe.
Mósísi mío tanahráqkákáq pukuowe. Éhrámaga Manikánka pehragáhno ú
ehweh anteruowara anehe piah kégá moq ahababárára pukuowe.

Éhrámawe anehe sú aniné pikísah tahnsáne. ¹⁵ Éhráma peh morá ání ména
o sansa áhwárowana we anehe sú anímé peh morá ánínká moq o sansa
áhwárowana íre monseráh sánsátaré wíre. Ahqáho. Írakaumo. Sísane sánsánká
Éhrámane sánsá kiotaikire. Éhrámaga ahababárúnsabe wereq moke mó kereq
puku pukuowe. Sísá Karáhéga áhnte ke séhréh aitanieéna itene ahababáqsabe
putiowe. Putionsabe Manikánka itensabé arutaboirena séhréh aitena oganúq
ítéhre.

¹⁶ Oganúq ítéh sánsámé Éhrámaga ahababáru sansámé íre peh morá sánsáne.
Ahqáho. Írakaumo. Oganúq ítéh sánsánká ite kaweraitehrana Éhrámaga
ahbabárú sansánká ite anotahtaq íre kaweraitéhre. Éhrámaga peh morá
ání ména ahababárúnsabe Manikánka ite ómi kamah aiuwaq pukorahúne.
Áhnte ahababárowana Manikánka o sansanue oganúq itena itensabé, Kaweqtaq
míáhwe aitéhre.

¹⁷ Peh morá ánínká ahababárúnsabe ahababáqka áhnte wehuké saiqnariéhrara
puku pukuowe. Puku pukuowana oganúq ítéh sánsánká Éhrámaga ahababárú
sansa kiotaikire. Sísá Karáhéwé peh morá ánínká miraúnka Manikánka íné
eqmaq núwátáirana iteba míarautaq págege arámbéhríéna ótaq sansá, itega
íre tagariaro sansánurautaq pehwehrue míarauqaq tagarowe. Itega mina
tagéq ahtebahme Manikánka íné eqmaq núwátái aní ména wene arambehri
tábúsoqme mira aruqaruruge.

¹⁸ Kawerue írátáíhro. Éhrámaga ahababárúnka moke ahababáronsabé
Manikánka ómi mah kehíná kéhíná ehweh aritahráhire. Sísá Karáhéga kaweq
sansánúnka Manikánka ómi mah kehíná kéhínánsabé, Kaweqtaq míáhwe
aitena oganúq itahráhire. ¹⁹ Éhráma peh morá ání ména wega Manikáne
ehweh anteruonsabe áhnte wehuké ahababáq ke úkowe. Sísaga peh morá ání
ména Wenabone ehweh tábúsoqme sehgiunsabe áhnte wehuké kaweraiito
púaq kaweqtaq mía míaorahúne.

²⁰ Wehukega ahababáq áhnte kéhre siahtebageheéna Manikánka sehgióro ú
ehweh náriuwe. Ahababáq áhnte agúwana Manikánka séhréh aitéh sánsánká ah-
babáq sansa kiotaikire. ²¹ Ahababáqka wehuke saiqnaríéhrara puku pukuowe.
Itene Wahnah Sísá Karáhéga miraúnsabe Manikánka itensabé, Kaweqtaq
míáhwe aitena oganúq itena áhntetaq séhréh aitena itensabé, Oga mía míaooro
aitéhre.

6

Sísá pukútaq ite moq pukowana ehwéhne.

¹ Minayabe aneq iwíáhonehnikono? Mahra iwíáhonehnikono? Manikánka ite
áhntetaq peh íregáritaq séhréh aítankéhboq ahababáq aruqaruroneheqmúne
iwíáhonehnikono? ² Ahqáho. Írakaumo. Pusa ké ahababáq sansa súáhnserah

ite moq pusa ké tahnsa méq ahabábq suone. Minayabe árahue ahabábq aruqaruronehnikono? ³ Ite pusa ké tahnsa úkuna tanáhráq íre ahtebaho? Ite wání meraunaraq itereq Sísa Karáhéreq morá ání tahnsa úkuraunana we pukútaq ite moq pukowane.

⁴ Ite wání meraunawe itereq Sísa Karáhéreq pukuraune. Pukuraunara we maisarótaq itenkakáq maisarówe. Maniká Iteribo págege aní ména Sísa Karáhé iriwe oganúq atotaq itenkakáq iriwe oganúq itowe. Ite o sansanigeheéna iriwe oganúq itowe.

Ite Sísa req oga mía míaúne i ehwéhne.

⁵ Sísa Karáhé pukúwaq ite morárq pukéq wereq itereq morá ání tahnsa úkowane. Mina únserah Manikánka Sísa iriwe oganúq atotaq itereq morárq iriwe oganúq itowaq wereq itereq morá ání tahnsa mía míaune. ⁶ Ite tagarionawe Manikánka itene irupipeqté áhbábq íwiáh awankátaq táhparowe. Itene ahabábq íwiáh parabaruanieéna Sísa awankátaq táhparótaq Manikánka itene ahabábqkakaq mitaq táhparowe. Minayabe amahnága ahabábqka ite íre saiqnariahrahire. ⁷ Itene ahabábqka árahinsabé ite íre saiqnariahrahire? Ahabábqka pusa ké íre saiqnariahrahire. Ite pusa ké tahnsa úkuna puana íre saiqnariahrahire.

⁸ Sísa Karáhé pukútaq itereq pukowanayabé itereq wereq morárq mía míaoneheqmúne. Mina aiq pútaq ehwéhne íwiáhúne. ⁹ Ite írátionawe Sísa Karáhé mó íre pukinae. We pukúwana iriwe oganúq ato púana we mó íre pukinae. Mó íre pukorahi puana peh oga mía míainawire.

¹⁰ We peh morá tanáhráq pukú púana mó íre pukinae. Pukúnka ahabábq sansa aiq saiqnariahre. Amahnága we oga mía míaime Maniká awahbeh sansa miraire. ¹¹ Mina inserahnoro. Itene naho áhbábq sánsá aiq suto puq mó íre ahabáronene íwiáho. Itereq Sísa Karáhéreq morárq oga méq Maniká awahbeh sansá miraoneheqmúne íwiáho.

¹² Ahabábqka itene pukorahi inónká saiqnariehnehboq ahabábq apubúe súáhro. Itene irupipeqté íwiáhga ite áugi ínehboq ahabábq íwiáh apubúe súáhro. ¹³ Itega irutaboiro naneq meyaneehéq itene aiayahnka ahabáriyeho. Ahabáriyehboq ite mó anínká mó anínkaue Manikánsabe, Néne ninonka are áwúge. Wahnahnainto teawéro. Itega pusa ké tahnsa miarotaq Manikánka oganúq itarái puq wensabé áhrabéq, Arene kaweq sansá miraoneheqmúne teawéro. ¹⁴ Manikánka séhréh aitéh púana Mósísiga sehgióro ú ehwehniká íre ehweh aitéhre. Minayabe ahabábqka ite íre saiqnariéhre.

Sehgíra sansánká ite saiqnarawé ehwehne.

¹⁵ Minayabe aneq íwiáhonehnikono? Manikánka séhréh aitéhraq Mósísine ehwehnka íre ehweh aitéhnsabé ahabábq aruqaruronehnikono? Írakaumo. ¹⁶ Sehgíra sansánká saiqnariéhmé íre iahtebaho? Ite ahabábq aruqarurirataq ahabábqka saiqnariahnaq pukoneheqmóe. Ite Manikáne sansá sehgirataq kaweq sansánká ite saiqnariahnaq kaweqtaq mía míaoneheqmóe.

¹⁷ Menah itega ahabábq aruqarurotaq ahabábqka ite saiqnariaraire. Saiqnariaraitaq mó kegá aiq pútaq ehwéh íwáhnorowaq ireq íwiáh íwiáhéq sehgirowana ahabábqka saiqnariaraime Manikánka sabi iuwátáire. Minayabe Manikánsabe íwiáh íwiáh atone.

¹⁸ Kaweq sansánká ite saiqnariéhnsabé íwiáh íwiáh atone. ¹⁹ Íre irasa ké míéhboq kawerue irageheéna pahsuqme teiúge. Menah itega ahabábqqsabe

irutaboiréq mira aruqaruronserah amahnága peh kaweq sansánsábé irutaboiréq kaweqtaq miáhro.

²⁰ Ahbabáqka ite saiqnariaraitaq itega kaweqtaq íre miáhrahuowe. ²¹ Itega ahbabáruuro sansánsábé amahnága iyehitehre. Itega ahbabárurotaqmé kaweq apéq meroo? Írakaumo. Mina onserahno kewé pukoneherawoe.

²² Ahbabáqka ite saiqnariarairana Manikánka sabirutairaq wene arambehri anímári úkurowe. Minayabe ite kaweqtaq méyabe iwíáh iwíáhéq oga mérapeq mía míaoneheqmóe.

²³ Ahbabáqka saiqnariéhniká aneq apéq wehuke siro? Ahbabáqka saiqnariéh ké pukoneherawoe. Itene Wahnah Sísa Karáhénsabe aiq pútare atona kewé Manikánka wáh kaweraitena oganúq itena, Sísa req ahriahri mía míaooro aitéhre.

7

Oganúq itonsabe kaweq sansánonehe i ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo anímárinó, itega Mósísiga miraoro ú ehweh aiq ahte-bahwe. Wehukene oga mé tanahráq mah ehwéhme anterúéhraq mi ehwéhniká ehweh aritahráhire. Se pukirataq mi ehwéhniká se íre ehweh aritahráhire. Minawé aiq írátíáh mino. ² Mi ehwéhniká, Arenawehqpa mía míauño únsabe wenawehq oga miéh tánáhráq áuwéh áhréwé mi ehwéh aiq anterúéhre. Wenawehq aiq pukirana mó weh kéréhmé mi ehwéh íre anterúéhre. We puki puana mi ehwéh íre anterúéhre.

³ Wenawehq oga miéhtáq mó weh kéréhrana mi ehwéhniká, Are ahbabáq ini móne atéhre. Wenawehq pukínaraqmé we mó weh kéráhráhire. Wenawehq puki puana mó wehkinsabé mi ehwéhniká, Are ahbabáq ini móne íre atahráhire.

⁴ Néne iyahnabo anímárinó, ite mi ini tahnsa móe. Sísa Karáhé pukútaq ite moq pukunsabé Mósísine ehwehnka amahnága íre ehweh aitéhre. Manikánka wenahni iriwe oganúq atowaq Sísa ne animári ukéq wene arambehri miraoneheqmúne.

⁵ Iteitene ahbabáq iwíáhgá saiqnariarai puaq Mósísine ehweh ireq mi ehwéhnsábé iuwahriehre éq pukorahúna ahbabáq aruqarurúne. ⁶ Sísa req moraráq pukowanayabé ite saiqnariarai naneq soraq iuwena Mósísine ehweh moq soraq sueq amahnága Manikáne Awanka sokigi aí ó sánsánúne. Íre Mósísiga sehgióro ú sansa peh Manikáne Awanka sokigi aí ó sánsá seh-gioneheqmúne.

Ahbabáq sansanká ite ahbabáraithe i ehwéhne.

⁷ Ite ahbabáronaraqmé aneq iwíáhhonehniko? Mósísine ehwehme ahbabáq ehwehne iwíáhhonehniko? Írakaumo. Peh morá mi ehwéh írátáunsabé ahbabáq aní múge iwíáhuraage. Mi sehiránká mahraréna, Mó aniné ménsámehnsánsabe aigará pabekíneho íre. Mi ehwéh írátáunsabé íné tagariómé mó aniné ménsámehnsánsabe nigará pabekime ahbabáq míre. ⁸ Mi ehwéh irena íre sehgoráhuraunsabé ahbabáqka íné saiqnariarairana áhnte íre kaweq sansá néne nirupipeq áhwaraira. Mósísine ehweh íre kéhtáq tahiri ahbabáq árahue ahtebóna iripo?

⁹ Mósísine ehweh íre írátáutaq, Íné kaweq aní múge iwíáhuraage. Anehe mi ehwéh kawerue irena, Ahqáho. Íné ahbabáq aní ¹⁰ púana pukorahuge iwíáhuraage. Wehukega oga miageheéna Mósísiga mi ehwéh irarúwe. Mi

ehwéh irena, Íné íre oga míahrahuge éna peh pukorahuge íwíáhuraage. ¹¹ Mi ehwéh irena íre sehgiórahuraunsabé ahababáqka péhe sánsá aintena saiqnari-arairana, Íné pukorahuge íwíáhuraage.

¹² Minayabe anere enehnkono? Manikánka iwíáh atowana Mósísiga irarú ehwehmé Manikáne ehwehnéna tábúsoréh éhwéhnéna kaweq ehwéh míre.

¹³ Mi kaweq éhwéhnká íné íre kaweraintáráiro? Írakaumo. Mi ehwéh írátáugana ahababáqka saiqnarawéna íre kaweraitáráire. Íné áhnte ahabábq ání ména pukorahuge íwíáhinkeheéna mi ehwéhnká sokigi aníátáire.

Ahababáqka ite saiqnariéh éhwéhne.

¹⁴ Ite írátíonawe Manikánka iwíáh atowana Mósísiga mi ehwéh irarúwe. Minayabe mi ehwéh kaweq ehwéhnirana ahababáqka íné saiqnariéhhrana Maniká awahbeh sánsá íre sehgiórahéna peh ahabábq aruqaruruge. ¹⁵ Íné nuwahbeh kaweq sánsá mirainie íwíáhume íre mira aruqaruruge. Peh íre nuwahbeh ahabábq sánsá mira aruqaruruge. Aneqsabé mira aruqarurugo? Minawé íre niahteboge.

¹⁶ Íné nuwahrieh ahabábq sánsá mira aruqarurugana Mósísine ehwehnka néne ahabábq sokigi anírana mi ehwéhmé peh kaweq ehwéhne íwíáhuge. ¹⁷ Minayabe íre ínénéga peh nirupipeqté áhbábq íwíáhgá saiqnariéhnká ahabábq aruqaruruge.

¹⁸ Kaweq sánsá mirainauge ugawawe íre miraorahuge. Íre miraorahunsabé íné tagaríomé nirupipeq kaweq iwíáh íre kéhre. ¹⁹ Íné nuwahbeh kaweq sánsá mirainie íwíáhume íre mira aruqaruruge. Peh nuwahrieh ahabábq sánsá mira aruqaruruge.

²⁰ Íné nuwahrieh ahabábq sánsá mira aruqarurunsabé íre ínénéga peh nirupipeqté áhbábq íwíáhgá saiqnariéhnká ahabábq aruqaruruge. ²¹ Íné mahraue tagaríóge. Íné nuwahbeh kaweq sánsánsábé iwíáhutaq ahababáqka saiqnariéhnsábé íre miraorahuge.

²² Manikáne sánsá peh kaweq sánsáne iwíáhéna mi sánsánsábé iwíáh iwíáhuge. ²³ Mirainauge iwíáhugana nirupipeq mó iwíáh kéhre. Ahabábq iwíáhgá kaweq iwíáh kiotaiki puana ninonka nirutaboiru ahababáqká saiqnariéhhrana ahababáq aruqaruruge.

²⁴ Íné ahabábq ani míó púana nirupipeq áhnte umehire. Insega séhréh aintena sabi nuwankéhbo? ²⁵ Ahababáqka saiqnariéhnsábé pukorahuge. Manikáne sánsá sehgieyabe nírana peh nirutaboiru iwíáhgá saiqnariéhhrana ahababáqge. Minayabe insega séhréh aintena sabi nuwankéhbo uge. Sísa Karáhé itene Wahnahnka miraúnka Manikánka séhréh aintena sabi nuwahráhire. Minayabe wensabé iwíáh iwíáh atóge.

8

Sísa Karáhéga itene ahabábq kaqiuwena Manikáne Awa iteba eqmaro ehwehne.

¹ Sehgióro ú ehwehnká Sísa Karáhéreq mía míaúna ke íre ehweh aitéhre. ² Aneqsabé íre ehweh aitehro? Ahababáqka ite saiqnariéhnsábé pukorahúnaraq Manikáne Awanka oganúq itena sabi íúwéhre. Sabi íúwéhhrana Sísa Karáhéreq mía míaúnayabé íre ehweh aitéhre.

³ Mósísiga sehgióro ú ehwehnká itene ahabábq íre kaqiuwahráhire. Árahinsabébo? Itega mi ehwéh íre sehgiórahúne. Minayabe mi ehwéhnká

Íre kaweraitahráhire. Íre kaweraitahráhinsabé Manikánka webataq wewega itene irupipeqté áhbábáq íwiáh kaqiuwankeheéna wenahni eqmarowe. Eqmarowana ite tahnsá wéhúkéní úkéná itene ahabábáqsabe putiowe.

Itene ahabábáqsabe putiotaq Manikánka mi ahabábáq kaqsuonsabe amahnága itene ahabábáq iwiáhga ite íre saiqnariahrahire. ⁴ Íre iteite iuwahbeh ahabábáq iwiáh peh Manikáne Awanka iwiáh aitehraq we awahbeh iwiáh miraonsabé kaweq sansá Mósisine ehwehnka irari sansá mira aruqarurúne.

⁵ Sene sirupipeqté áhbábáq íwiáh mirao kegá ahabábáq sansansábé iwiáh íwiáhowe. Manikáne Awanka iwiáh aritéh arámbéhrí mirao kegá wene sánsánsábé iwiáh íwiáhowe. ⁶ Sene sirupipeqté áhbábáq sánsánsábé iwiáh íwiáho kegá pukoneherawoe. Manikáne Awanka awahbeh sánsánsábé iwiáh íwiáh atáh kegá oga mía míaowana sirunukiq sítéhre.

⁷ Sene sirupipeqté áhbábáqsábé suwahbeh kegá Manikáne ehweh íre sehgira peh anteruera Manikáne naruo míáhwe. ⁸ Sene sirupipeqté áhbábáq íwiáh sehgió kegá Maniká awahbeh sansá íre sehgoráhowe.

⁹ Manikáne Awanka itene irupipeq mía míairaq itene irupipeqté áhbábáq íwiáh íre miraiá peh Manikáne Awanka iwiáh aitéh íwiáh miraowe. Sísá Karáhéne Awanka wene arupipeq íre mía míai anímé we íre Sísá Karáhéne ani míre. ¹⁰ Itega ahabábáruonsabé itene inonka pukorahi naneq mire. Sísá Karáhéga itene irupipeq míéhraq kaweqtaq míahrahéq iteyuwame oga mía míaoowe.

¹¹ Manikáne Awanka itene irupipeq mía míainaraq wega Sísá Karáhé iriwe oganúq atonserah itene pukorahi inónká moq mókake iriwe oganúq itankéhe. Manikáne Awanka itene irupipeq mía míai puana mirainawire.

Manikáne Awanka séhréh aitéhraq ite Manikáne animárí úkorahúna ehwéhne.

¹² Minayabe ite anotah arámbéhrí kéhre. Mi arámbéhríwé íre itene irupipeqté áhbábáq sánsá miraé arámbéhrí wíre. Ahgáho. Írakaumo. Néne iyahnabo animárinó, ¹³ itene irupipeqté áhbábáq íwiáh mirairataqmé pukoneheqmóe. Manikáne Awanka séhréh aitéhnsábé itene irupipeqté áhbábáq íwiáh kaqsueq íre mirairataq oga mía míaooneheqmóe.

¹⁴ Manikáne Awanka iwiáh aritéh íwiáh sehgió kéwé Manikáne animárine. ¹⁵ Manikánka Wenawa iteba eqmarowana Wenawanka ite saiqnarawéna áhre aitanabo? Írakaumo. Wene animárí míageheéna eqmarowana Wenawanka ite págege aitéh púaq ite Manikánsabe, Iteriboe atone. ¹⁶ Manikáne Awanka itene irupipeq ména, Néne animárí móe tei teininsabé ite tagarionawe ite Manikáne animárí múne.

¹⁷ Ite Manikáne animárí míona puag ite mókake wega ina naneq kaweq naneq awaq mianeheqmúne. Sísá Karáhé, iteruwahga aiq awaq mionserah itega mókake moke kaweq naneq awaq mianeheqmúne. Segá Sísá áwíoqnonserah ite moq íwíoqnagehe. Íwíoqnehrataq Sísane sánsá kawerue sehgiónaraq mókake we tahnsá méq wereq mía míaooneheqmúne.

Kaweqtapéq awaq me ehwéhne.

¹⁸ Mah marákóipéq míona tanáhráq íérinka irupipeq umehire. Mókake téhrehrabéq míáhnaraq áhnte kawéqtápéq púana irupipeq anotah eyóyóinae. Anotah eyóyói naneqka umehi naneq kiotaikína puana umehinsabé anetaníbo íwiáhéq kaweqtapéqsábé áwénunonehe. ¹⁹ Ite Manikáne animárí púana

wega mibeqté kaweraitahna sansá sokigi ainaraq ahtebanehe. Mi tanáhráq sínarąqsábé moke Manikánka miráu naneqka arutaboیرهنا áwénunire.

²⁰ Téhwe moke miráu naneq anotah kawerarowana anehe abehrúkuwe. Íre wewega abehrúkuwe. Írakaumo. Peh Manikánka abehrúkuño atowana mira agúwe. *(Stat 3.17-19)*

Amahnága mi naneqka Manikánka kawerarahna tanáhrąqsábé áwénunire.

²¹ Mókakewe moke miráu naneq mó íre kárékinae. Manikánka omasa tánáhráq moke mi naneq kawerarankéhe. Ahbabáqka ite wene animári íre saiqnariahrah inerah insertah kareki sansánká moke miráu naneq íre saiqnariahrahire.

²² Ahre inínká ani maqmianaitaq éřinsabé uwo uwoire. Ite tagarionawe uwo uwoinsertah moke miráu naneqka naho naho uwo uwoéna amahnágaakák uwo uwoéna kaweq tanáhráq sínarąqsábé áwénunire. ²³ Uwo uwoéna kaweq tanáhráq sínarąqsábé áwénuniraq ite wehukega moq uwo uwoéq áwénunúne. Manikánka Wenawa téh iteba eqmarowana iteba mía míaéna séhréh aitéhre. Minayabe anehe wega itene inonkansabé, Kaweq inónká úkúno aítene néne animári móe aitanawire. Mi tanáhrąqsábé arutaboیرهq áwénunúne.

²⁴ Manikánka ite kaweraitena oganuq itáráirana amahnága inonka kaweraitahna tanáhrąqsábé áwénunúne. Áwénunúna naneq tagónaraq tahirí íre áwénunúna irino. Aiq tageh anínká mó íre áwénunire. Wega aiq tageh puana aneqsábé mó áwénuninkehbo? ²⁵ Itene iuranka íre tagóna naneqsabé áwénunúne. Manikánka aiq mirainawire íwíáhéq pehwehrue áwénunúne.

²⁶ Íre págege ke mionana Manikáne Awanka séhréh aitéhre. Manikánsabe, Aneq ehwéh púrerue teawenéhkono únana Manikáne Awanka séhréh aitéhre. Wega itene irupipeq míéhraq itega íre ehwehnorahúna tanáhráq peh mukaq mukaqsúnana ite séhréh aítanieéna wene iwíáh Maniká teawena iteitene umehi naneqsabé púreraitéhre. ²⁷ Manikánka itene irupipeqté íwíáh tagaríéhre. Wenawanka Maniká awahbeh sansá tagaríéh púana ite wene animárínsabé púreraitéhrana Manikánka wene púreq ehwéh íréhre.

²⁸ Wenahni táhnsá míageheéna Manikánka omaq itowaq wensabé irutaboیرهne. Ite tagarionawe ite meirena kaweraitanieéna Manikánka moke kaweq tanáhrąqkákák moke íre kaweq tanáhrąqkákák séhréh aitéhre.

²⁹ Téhwe Manikánka ite tagariowe. Tagarawéna wenahni táhnsá míageheéna ite omaq itowe. Sísá iteruwah ebeq kéna míowaq ite wenábáqmari míone.

³⁰ Manikánka ite omaq ito ke íáhrabéna itensabé, Kaweqtaq míáhwe aitéhre. Kaweqtaq míáhwe aitéhnsábé wega itensabé, Ínéba méq kaweqtaq mía míauinsertah míagehe aitowe.

Manikánka itensabé ahriahri arutaboیرaitéh éhwéhne.

³¹ Manikánka itensabé, Ínéba méq kawetaq mía míauinsertah míagehe aítensabé aneq iwíáhonehknono? Wega ite íéhneh aitéhnsábé itene naruoga íre saiqnariahraho mino. ³² Manikánka wenahni íre saiqnatasa peh moke itene ahbabáqsabe pukinkeheéna eqmarowe. Wega íre saiqnato puana moke kaweq naneq náiena séhréh aitanawire.

³³ Wene animári míageheéna Manikánka ite omaq ito púana insega ite ehweh aítankéhbo? Írakaumo. Maniká wewega itensabé, Kaweqtaq míáhwe aitéhre. ³⁴ Manikánka kaweraito púara inseréhga itene ahbabáqsabe ehweh aitera kamahigéhbo? Írakaumo. Sísá Karáhéga itene ahbabáqsabe putiowana

iriwe oganúq atowana wega amahnága Maniká Iteribone ayah púpeq ména itensabé púreraitéhre.

³⁵ Sísá Karáhéga itensabé arutaboiraítéhre. Íre kaweq tanáhráq sínawe, íeri tanáhráq sínawe, iwíoqné tanáhráq sínawe, ehwehráhna tanáhráq sínawe, tabonah tanáhráq sínawe, pukorahúna tanáhráq sínawe, ite subiqme kamah áira tanáhráq sínawe Sísaga itensabé íre arutaboiria peh iuwankéhbo? Íraukamo. Moke mi tanáhráq moq arutaboiraítena iteba mía míainawire.

³⁶ Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna, Arene animárí mionayabé sega ahkakebopoq iubiq suaneherawoe. Wehukega sipisípiq subiq súahnserah ite moq iubiq suanehe iwíáhowe ire (*Buk Song 44.22*)

³⁷ Moke teiyú tánáhráqsábé áhreonehnkono? Íraukamo. Sísaga itensabé mi tanáhráqkákáq arutaboiraítena íéhnehi puag itene naruo kiotaikorahúne.

³⁸ Mó kegá miraonsabé wega itensabé íre arutaboiria peh túbáh aginabo? Íraukamo. Ite pukonaraqmé oga mionaraqmé Manikánka itensabé íre arutaboiria peh túbáh aginabo? Íraukamo. Íopeqté kéwé owainawamarímé anotah wahnáh kéwé sega miraonsabé Manikánka itensabé íre arutaboiria peh túbáh aginabo? Íraukamo. Amahnága íre kaweq tanáhráq kéhnsábé mókake íre kaweq tanáhráq sínaraqsbé Manikánka itensabé íre arutaboria peh túbáh aginabo? Íraukamo.

³⁹ Sehwerapeqté náneq kéhnsábéwé, maraipéqté náneq kéhnsábéwé, Manikánka moke miraro naneq kéhnsábéwé Manikánka itensabé íre arutaboria peh túbáh aginabo? Íraukamo. Itene Wahnah Sísá Karáhé kéronayabé Maniká Iteriboga íre túbáh agia peh ahriahri itensabé arutaboiraítanawire. Minawé aiq tagarióge.

9

Poraga Ísara keyábé arutaboirú ehwehne.

¹ Íné Sísá Karáhéne ani míó púana péhe éhwéh íre teiasa peh aiq pútariahnsanuge. Manikáne Awanka nirupipeq ména aiq pútaróne aintéhre.

² Nánuwahrah Isára ké Sísá Karáhé íre tagariáhnsábé nirupipeq umeh agu aguire. ³ Nánuwahrah Isára kegá Sísá kéréra oga miáhtáq tahirímé íné iraipéq pokéyabe íre ahqáho u irino.

⁴ Ísara ke Manikáne animárí míagehéna Manikánka naho omaq itowe. Omaq itowara igaqnaréhga Manikáne págege tehreh naneq tagowana wega omasa éhwéh teriuwe. Wega Mósísi iwíáh atowana sehgióro ú ehweh teriuwe. Manikánsabe iwíáh iwíáh ató sansa sokigi ariena mókake awinauge ú ehweh teriuwe. ⁵ Itene igaqnaréh anotah ke míówe. Sísá Karáhéga mah marákóipéq tutaq wenano Ísara iní míówe. Sísá Maniká ména moke mirau naneqkákáq wahnahniraq wensabé ahriahri iwíáh iwíáh atone. Aiq míre.

Manikánka Ísara keba miyaú sansansabé éhwéhne.

⁶ Naho naho Manikánka Ísara keyábé, Néne animárí míagehéna omaq itóge úwe. Amahnága áhnte Ísara kegá Manikánsabe suwahriehre éra íre wene animárí míáhwe. Minayabe Manikánka teriu ehweh abehq úkiro? Íraukamo. Manikánka Ísara kené sinahwaréh wene animárí míagehéna ómi íre omaq sitowe. ⁷ Minayabe wega íre moke Ébárahmane animárí omaq sitowe. Peh

morá wenahni Áhísáhkine animárí Ísara kené sigaḡnaréh míówe. Manikánka Ébárahma naho teawena,

Arenahni Áhísáhkiwe itene igaḡna míankehe úwe. *(Stat 21.12)*

⁸ Mah ehwéh áwahewé íre Ébárahmane ahrega maḡmaro animárinká Manikáne animárí úkowe. Írakaumo. Peh Manikáne ehwehnsabé aiḡ pútare ata atao kegá Ébárahma kahnáh kée ue síwirarítáhwe. ⁹ Mi ehwéhnúme Manikánka Ébárahmansabé naho mahraréna, Mó opéḡ kouwekinaraḡ Sáraḡ arene ahrega animai maḡmarankéhe úwe. *(Stat 18.10,14)*

¹⁰ Mó ehwéhnsabé iwíáhoró. Áhísáhkine ahre wenáwíḡ Árébékaga morágáké téhraníte maḡmiowe. Sibowáwé peḡ morá itene igaḡna Áhísáhkíe.

¹¹ Sinowagá maḡmianaútaḡ sega kaweq sansánkákáḡ aḡbabáḡ sansánkákáḡ íre miraorahuye. Minayabe íre seyene arambehriyabé peḡ morá Maniká awahbeh iwíáhḡ aiḡ pútaraginkeheéna omaḡ sitowe. ¹² Mi tanáhráḡ Manikánka sinowansabé,

Ebeḡ piah anínká aneḡ piah aní awahbeh arámbéhrí mirainkehe úwe. *(Stat 25.23)*

¹³ Minayabe Manikáne ehwehnka aiḡ mahraréna,

Aneḡ piah aní Sékópansabé nirutaboíréna ebeḡ piah aní Ísonsabé nuwahriehre íre. *(Lo 21.15)*

¹⁴ Manikánka aiḡ irarúnsabe aneḡ iwíáhonehnikono? Wega íre tábúsoḡ sitéhre iwíáhonehnikono? Ahḡáho. Mira iwíáh íre orahúne. ¹⁵ Manikánka Mósísinsabé naho mahraréna,

Ínénéga iwíáhu aní séhréh ataníe. Ínénéga niruní ánínsabé nirutaboírataníe úwe. *(Kisim Bek 33.19)*

¹⁶ Manikánka wehukení omaḡ atáhnsabé íre mi aniné iwíáh wíre. Íre wene arambehriḡa séhréh atéhraḡna peḡ Manikánka wehukenínsabé arutaboíréna séhréh atéhre. ¹⁷ Mósísi Ísipi marárorápéḡ míotaḡ Manikáne ehwehnka mibeḡté wáhnáhnsabé mahraréna,

Néne págeḡe sansá sokigi arinieéna wahnahnúno atáráuge. Minayabe mah kehíná kehínánká néne págeḡe sansá aḡtebagehe íre. *(Kisim Bek 9.16)*

¹⁸ Minayabe Manikánka wehuke tagéna iwíáhéna mó keyabé arutaboíréna séhréh aritena mó keyabé, Saiyo anímáří méḡ mítaḡ míáhró aritéhre.

¹⁹ Ite míáhrabeḡte ánínká ínénsabe, Maniká wewe awahbeh iwíáh mirainsabé árahinsabé itene aḡbabáḡsabe ehweḡ aitehro kasenire. Kasenína, We awahbeh iwíáh mirainsabé wehukenínká we awahbeh iwíáh íre miraorahi mino íre. ²⁰ Itewe peḡ wehuke puaḡ Manikánsabe abehḡ éhwéh kaseniyeho. Kunubaga ehwehnitaḡ tahirímé miraréh ánínsabé, Aneḡsabé mahna tahnsa miraintahno iripo? Írakaumo. ²¹ Kunuba miraréh ánínká peḡ morá áwánkátáté kawerue mirai kunúbáákáḡ íroke kunúbáákáḡ miraimé ehweḡ atanabo? Írakaumo. Kunuba miraréh ánínká wewene arambehri puana we awahbeh iwíáhu miraréhre.

²² Manikánka moḡ we awahbeh iwíáhue miraréhre. Wehukega wene págeḡe sansá tagageheéna Manikánka kamah arie sansa sokigi aritéhre. Wega aḡbabáḡ keyabé síwénunéna peḡ mótaḡ mótarue ehweḡ aritena anotaḡtaḡ kamah arinkéhe. ²³ Wega wewe anotaḡ aní mé sansánkákáḡ wewe págeḡeue séhréh aite sansánkákáḡ sokiginieéna ite wene animáří arutaboíraitena

iwíáhéna, Mókake ite néne téhrehabeq kaweqtaq míagehe úwe. Mi iwíáhwé peh wewene iwíáhe.

²⁴ Manikánka íre peh morá ite Ísara keyábé arutaboiritena omaq itowe. Wega nahnso keyábé moq arutaboiritena omaq sitowe. ²⁵ Minayabe Manikáne ehweh irarú ani wenáwíq Óséaga púkuipéq sehiranéna Manikáne ehweh mahraréna, Nahnso keyábé, Menah ite íre nánuwahrah ke woe. Itensabé, Nánuwahrah kee aritaníe. Íre nirutaboírurau keyábé, Nirutaboíruge aritaníe úwe ire. *(Hosea 2.23)*

²⁶ Mi ehwéhncá mó mahraréna, Wega mi keyábé, Ité íre néne animárimóe arítaráurabeq, Ité íné oga mía míau Manikáne animárimóe aitaníe úwe ire. *(Hosea 1.10)*

²⁷ Manikáne ehweh irarú ani wenáwíq Áísáiaga naho Ísara keyábé iwíáhéna anotahtaq mahraréna, Nahmbísibeq arahwé áhnte kéhre. Ísarane anahwaréh mina tahnsa áhnte agirana Manikánka peh táhmaro kawerarítankéhe. ²⁸ Wega mó mah kehiná kéhínánsábé ehweh aritena apubúue kamah arinawire úwe. *(Aisaia 10.22,23)*

²⁹ Minayabe Áísáiaga mó mahraréna, Itene moke miraorahi Wahnáhnká anotahtaq kamah aiena íre túbáh agútaq tahirímé wega Sóróma suwahpeqte kéreq Kómóra suwahpeqte kéreq subipáhrarutonserah iteinahréh moq subipáhrarúéh irino úwe. *(Aisaia 1.9)*

Ísara kegá íre aiq pútare ató ehwehne.

³⁰ Mi ehwéh íreq aneq iwíáhonehncano? Téhwe nahnso kegá kaweqtaq méyabe íre sirutaboíruwe. Amahnága sega Manikáne ehweh irera aiq pútare atáhnábé Manikánka sensabé, Ité kaweqtaq míáhwe aritéhre. ³¹ Ísara kegá Mósísiga sehgióro ú ehweh sehgióneheqmúne éra mi ehwéh íre sehgiórahowe. Minayabe se kaweqtaq íre míahrahowe. ³² Aneqsabébo? Segá íre aiq pútare atera peh seyene arambéhriyabé iwíáh iwíáhowe. Minayabe wehukega ahtate ébáh íre tagéra siyobetaq pegue inahnsúbónserah segá íre aiq pútare atera peh áhwára áhwáraowe. ³³ Minayabe Manikáne ehwehncá aiq mahraréna,

Tagariáhro. Íné Sáióna sawéhrápéq* Ísara kené ahtapeq siyobetaq pegue inahnsúbóráhi ebáh máróge. Mitaq kéhnsábé wehukega surahoneherawoe. Wensabé aiq pútare atáh ké íre siyehitanawire ire. *(Aisaia 8.14, 28.16)*

10

Ísara kegá Manikáne sansa íre írátíáh éhwéhne.

¹ Néne iyahnabo animárimo, íné anotahtaq nuwahbehme Manikánka Ísara ke nánuwahrah merirena kawerarítankeheéna púreq aruqaruruge. ² Íné teiúme sega Manikáne sansá sehgiyabe sírara peh mi sansá íre ahtebah puara áhwára áhwáraowe. ³ Manikánka wehuke kaweraitéh sánsá íre ahtebahwe. Peh seyene iwíáho sansá mira aruqaruronsabé Manikánka kaweraitéh sánsá íre sehgiówe.

* **9:33:** Sáióna sawéh Sarúsarama suwahpeq kéhre. Mó kegá Sarúsarama suwahpeqsabé Sáiónae ue áwíratówe.

⁴ Mósísine ehwehka itensabé, Kaweqtaq miáhwe íre aitahráhirana peh morá Sísá Karáhéga itensabé, Kaweqtaq miáhwe aitahráhire. Minayabe Manikánka moke Sísansabé aiq pútare atáh keyábé, Ite kaweqtaq miáhwe aitéhre.

⁵ Mósísiga sehgióro ú ehweh sehgió keyábé wega naho sehiranue mahraréna,
Néne ehweh kawerue sehgióra kegá oga mía míaiagehe úwe. (*Wok Pris 18.5*)

⁶ Manikánka Sísansabé aiq pútare atéh áninsábé, Are kaweqtaq miáhne atéhrana Manikáne ehweh sehgióra. Mi anínká iraréna, Insega íópeq pokinabo itene irupipeq iwíáhiyeho íre. Sísá Karáhé íópeqté kiweranehe iwíáho? Mira iwíáh íre oro. ⁷ Mi anínká mó mahraréna, Insega pusa ké miáhrabeq pokinabo kasenyeho íre. Sísá Karáhé pusa ké miáhrabeqte tumeranéhe iwíáho? Mira iwíáh íre oro. ⁸ Mi kasé ehwéhnsábé Manikáne ehwehka mahraréna,
Néne ehweh peh wahtotaq kéna itene irupipeq kéhra q íwéhrate irarewe íre. (*Lo 30.12-14*)

Mi ehwéhme aiq pútare atona ehwéhnsábé iwáhnorúne. ⁹ Íwáhnoréq mahraue teiune. Sísá néne Wahnah mire íwéhrate iraréq wega pukútaq Manikánka iriwe oganúq atonsabe irupipeq iwíáhirataq wega meirena kaweraitankéhe. ¹⁰ Manikánka irupipeq aiq pútare atáh ké insahwé aitena íwéhrate, Sísá néne Wahnah mire irare ke kaweraitéhre. ¹¹ Minayabe Manikáne ehwehka aiq mahraréna,
Wensabé aiq pútare atáh ké íre siyehitanawire íre. (*Aisaia 28.16*)

¹² Manikánka Ísara kereq nahnso kereqsabé peh morá iwíáhire. Itene Wahnahka Ísara kereq nahnso kereq wahnahnaitena wensabé áhrabo kené ehweh irena kaweraitena séhréh aitéhre. ¹³ Minayabe Manikáne ehwehka aiq mahraréna,
Are néne Wahnah miáhno. Íné séhréh ainto ue áhrabira kewé Manikánka kaweraritanawire íre. (*Joel 2.32*)

¹⁴ Wehukega Sísansabé íre aiq pútare atéhrataqmé árahue néne Wahnah mé íné séhréh ainto ue áhrabigehbo? Sísá ehweh íre íréhrataqmé árahue aiq pútare atagéhbo? Sísá ehweh terí ání íre miáhnaraqmé árahue iragéhbo? ¹⁵ Sísá ehweh terié ké íre eqmaq súéhrataqmé árahue korerigéhbo? Minayabe Manikáne ehwehka aiq mahraréna,
Kaweq ehwéh teríra ke sirara tagehrataq sene sirupipeq eyoyóinae íre. (*Aisaia 52.7*)

Áhnte Ísara kegá kaweq ehwéhnsábé íre aiq pútare ató ehwehne.

¹⁶ Moke kaweq ehwéh íráh kegá mi ehwéh sehgioo? Írakaumo. Minayabe Ásáiága naho mahraréna,
Itene Wahnahno, itega teriuna ehwéhnsábé inseréhga aiq pútare aitaho úwe. (*Aisaia 53.1*)

¹⁷ Ite tagarionawe ite Manikáne ehweh ironaraq aiq pútare atone. Mah ehwéhme Sísá Karáhéga téh irarúwe.

¹⁸ Minayabe kasenuge. Ísara ke mi ehwéh íre írátóo? Sene ahrrerate mi ehwéh aiq írátówe. Minayabe Manikáne ehwehka aiq mahraréna,
Se miáhrabeq mi ehwéh aiq teriatowara íráhwe. Mi ehwéhká mah marákó márakóipéq aiq abae agire íre. (*Buk Song 19.4*)

19 Mó kasenuge. Ísara kegá mi ehwéh áwahe íre ahteboo? Ahqáho. Segá aiq ahtebowe. Minayabe Mósísiga sehiranéna Manikánka irarú ehweh mahraréna,

Nahnso ke íre áwíqkakaq ké miáhwe. Se íre anotah ke miáhwe. Se íre ahtebah ke miáhwana ínéga mi ke kaweraritahnaraq itega abiahnsa ariteq taonsahoneheqmóe úwe íre. (Lo 32.21)

20 Áísáiaga íre áhreia Manikánka irarú ehweh pahsuqme mahraréna,

Ínénsabe íre ninebahruro kegá ínéba sewe. Ínénsabe íre kabaruro kebá ábóraraguraage úwe.

21 Ísara keyábé Áísáiaga mó sehiranue Manikánka irarú ehweh mahraréna, Ahriahri mi ke séhréh ariteyabe nírra se saiyoéra néne ehweh anteruq anterurowe úwe. (Aisaia 65.1-2)

11

Manikánka Ísara keyábé arutaboirarito ehwehne.

1 Ísara kewe saiyo ke miáhnásabé kase ehweh kéhre. Manikánka sensabé anetaníbo éna kaqsuehro? Írakaumo. Ínéwé Ísara aní múge. Íné Ébáráhmane anahwa úge. Íné Pénsámíni kahnáh aní múge.

2 Manikánka naho íwiáhue omaq sito ke amahnága íre kaqsúéhre. Manikáne ehwehnsa Éráisa éhweh irarime aiq ahtebaho? Éráisaga Ísara kené ahbabáqsabe Maniká teawena,

3 Néne Wahnahno, sega arene ehweh irare ke aiq subiq sutowe. Arensabé iwiáh íwiáh atonarabeqte táhbé aiq sokorúáhwe. Ínébataq míónsábé sega íné ninebahruwe nubiq suaneherawoe úwe. (1 King 19.10,14)

4 Mi ehwéh mirarúnsabe Manikánka aneq ehwéh teawuwo? Wega mahraréna,

Ínéga se omaq sitó púara áhnte wehuké 7 táhúséni (7,000) wehuké íné íre nuwera péhe mániká wenáwíq Páhrinsabé íre káuqmunue iwiáh íwiáh atáhwe úwe. (1 King 19.18)

5 Mina inserah ibora táhmaro ke Manikáne sansá íre susa peh kaweqtaq miáhwe. Manikánka ite arutaboirue séhréh aitena, Néne animári móe ue omaq itéhre. 6 Íre itega arambehriúnayabé peh wewega arutaboirue séhréh aitena omaq itéhre. Manikánka itene arambehriúnayabé omaq itéhtáq tahirimé séhréh aite sansa íre kéh irino.

7 Minayabe aneq iwiáhonehnsakono? Áhnte Ísara kegá, Kaweqtaq mé sansa sehigioneheqmúne éra íre miraorahowe. Peh morá Manikánka omaq sito kega ahtebowara mó kegá sirupipeq íre irahráhuwe. 8 Minayabe Manikáne ehwehnsa aiq mahraréna,

Manikánka múguwahgu iwiáh aritowara se súdo ke tahnsa úkéra pusa ké tahnsa úkuwe. Sene siuranka íre tagia sene siahrega íre irahráhuwe. Amahnágaákák se mina tahnsa miáhwe íre. (Lo 29.4; Aisaia 29.10)

9 Tébitiga minayabe aiq mahraréna,

Kahnkapi wah paríéhraha tahkapi póeráhq subitiéhraha ebahnka wehukéniné aigará subínserah sega wahba táhútáhúrorabeq anotah kamáh ariena subipáharuanawire.

10 Sene siuranka íre tagahrahéra múguwahguigehe.

Se sibobiah antera ké tahnsa ahriahri nogigéhe úwe. (Buk Song 69.22-23)

Manikánka nahnsó ke kawerarito ehwéhne.

11 Iné kase ehweh kéhre. Ísara kegá Manikánka kawerarítéh sánsá íre ahte-bahnsabé ahriahri peh ahbabáq ke míaneherabo? Ahqáho. Írakaumo. Segá Manikáne sánsánsábé, Iuwahriehre ensabé we awahbeh sánsánue nahnsó ke kawerarítéhre. Ísara kegá mína tagéra iwíáhéra, Ite minayabe iuwahbehre. Ite moq kaweraito igeheéna nahnsó ke kawerarítéhre.

12 Ísara kegá Manikánka kawerarítéh sánsánsábé iuwahriehre ensabé Manikánka mah kehíná kéhíná séhréh arítéhre. Ísara kegá Manikáne sánsá sinehepeq súonsabe wega nahnsó ke séhréh arítéhre. Mókake áhnte Ísara kegá Maniká awahbeh sánsánsábé suwahbáhnaraq ite tagarionawe mí kereq mó kereq áhnte kawerarítánkéhe.

13 Nahnsó keo, amahnága ite ehweh teiúge. Manikánka ínénsabe, Néne ehweh nahnsó ke korerio éna eqmaq núwátái puana néne arambehri áhnte kaweq arámbéhrí wíre iwíáhuge. 14 Mira iwíáhunsabé táhmaro nánuwahrah Isará kéga néne arambehri tagéra iwíáhéra, Manikánka ite moq meirena kaweraiteyabe iuwahbehre éra Manikápa kouwékirataq kawerarítánkéhe.

15 Manikánka Ísara keyábé ahqáho aritonsabe nahnsó ke insahwé aritena kawerarítéhre. Wega Ísara keyábé kowe aritahnaraq se pusa ké oga úkonserahnue míagehe.

16 Asiu kegá sene sánsánéra ákáhta q wíti paráwáh mewe páréti tírótaq peh morá páréti Maniká áwéwe. Maniká áwé puara mó ákáhta q wíti paráwáh mewe tíró páréti moke Manikáne wire. Manikánka awanká ánúq matiah-naraq moke ayahnaweakáq wewene úkire.

17 Ísara kewé kaweq oríwí awánká tahnsa míáhwaq ite nahnsó kewé abehq oríwí áwánká tahnsa míáhwe. Manikánka kaweq oríwí áwánká ayahnawe apiruena ite abehq oríwí áwánká ayahnawe mítaq táhparena táhrrarwana kaweq awánká ano kéhnsábé kawerue kíréhre.*

18 Ite amahnága kaweqtaq míáhnsábé Ísara ke kiotaikúne iwíáhíyehboq peh tábúsoqme iwíáhoró. Ite awanká ayahnawe tahnsá míáhwe. Awanká ayahnawe anonka ánúqtaq íre tuire. Írakaumo. Awanká ánúq anonka ayah-nawerapeq kire.

19 Itega mahraréq, Manikánka ite awanká ayahnawe ákáhnbabí táhparanieéna mibeqté áyáhnáwé apirutaire eme 20 aiq pútaq ehwéhnowe. Ísara ke Sísansabé íre aiq pútare atáhnsábé apirúéhre. Ite nahnsó ke Sísansabé aiq pútare atáhnsábé Manikánka ite kaweq awánká ákáhnbabí táhparéhre. Míayabe ite píribahriyehboq áhreue míáhro.

21 Manikánka téh kárái ayáhnáwé apirutainserah ite píribahri ke míéhrrataq ite moq apiruankéhe. 22 Kawerue iwíáhoró. Manikámé arutaboiri aní ména kamah aieráhi aní míéhre. Wega wene sánsánsábé suwahrieh ke kamah ariena ite wene ehwehnsabé suwahbeh keyabé arutaboírre. Wene ehweh íre sehgírataq ite moq apiruena kamah ainkéhe.

23 Manikánka apiruo ayáhnáwéwé táhparena táhrawe kawerarahráhire. Ísara kegá sene píribahri sánsá suera aiq pútare atéhrrataq wehukenínká apirúéh áyáhnáwé kawerarahnserah Manikánka Ísara ke kawerarítahráhire.

* **11:17:** Ísara kegá sene sánsánéra oríwí awánká íre kaweq ayáhnáwé apiruera mó kaweq awánkátápéqté áyáhnáwé apiruqme mítaq táhparera táhrraráhwana kirena kaweq oríwí sérá iyéhre.

24 Wehukeníká abehq óríwí áwánká ayahnawe mewe kaweq oríwí áwánká ákáhnababí táhparena táhrawe kaweraréhre. Mina inserah Manikánka ite nahnsó ke kaweraitárire. Kaweq oríwí áwánká ayahnawe mewe seyene kaweq oríwí áwánká ákáhnababí táhparena táhrue kaweraréh sánsámé íre págege sansáne. Mina inserah Manikánka Ísara ke mókake kaweraritankéhe.

Manikánka nahnsó kéreq Ísara kereqsabé arutaboiri ehwéhne.

25 Néne iyahnabo anímárinó, itega kawerue ahtebagehéna menah Manikánka íre pahsutai ehwéh amahnága teiníe. Ite ahtebehrataqmé píribahri anímári íre míagehe. Amahnága Ísara kene sirupipeq págegeéra Manikáne sansá íre íráhwe. Mókake nahnsó kegá awehraq wene sánsá sehگیرataqmé Ísara kegá iragéhe. 26 Mi tanáhráqmé Manikánka moke Ísara ke merirena kaweraritankéhe. Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Kaweraritahna anínká Sarúsarama suwahpeq sínaraq wega Sékópane anahwaréhne ahababáq kaqsuankéhe íre.

27 Manikáne ehwehnka mó mahraréna, Sigaqnaréh teriunserah sene anahwaréhne ahababáq kaqsuaníe íre. (*Aisaia 59.20-21; Jeremaia 31.33*)

28 Ísara kegá Sísa éhweh írera iuwahriehre ensabé Manikáne naruo úkurowaq ite nahnsó kegá mi ehwéh íreq sehگیرówe. Manikánka Ísara ke téh omaq sitena sigaqnaréhyaabe naho arutaboírú púana amahnága sinahwaréhyabe moq arutaboíríre. 29 Manikámé íre mó iwíáh mó iwíáhi aní míre. Wega náwinie iwíáhinaraqmé náwinawire. Wega aiq omaq sitóge ínaraqmé anehemé íre kaqsuankéhe.

30 Menah ite nahnsó kegá Manikáne ehweh anterutowara amahnága Ísara kegá wene ehweh anterúáhnsábé wega itensabé arutaboíréna séhréh aitéhre. 31 Ísara kegá Manikáne ehweh anterúáhwana Manikánka itensabé arutaboíréná séhréh aitéhnserah mókake sensabé arutaboíréna séhréh aritankéhe. 32 Omi kegá wene ehweh anterúónsabe Manikánka, Ahababáqka ite saiqnariankehe aritéhre. Anehe wega mah kehiná kéhinásábé arutaboíréna séhréh aritankéhe.

Manikánsabe iwíáh iwíáh atanéhe i ehwéhne.

33 Manikámé áhnte séhréh aitéh aní ména moke tagarawéna anotah ahtébiá aní míre. Ite peh wehuke miona puaq wega tábúsoqme iwíáhi sansámé itega íre ahtebahrahúne. Wega mirai sansámé itega íre ahtebahrahúne. 34 Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Wehukeníká itene Wahnahne iwíáhwé ahtebahrahiro? Írakaumo. Wehukeníká we áwáhnororahiro? Írakaumo. íre. (*Aisaia 40.13*)

35 Wene ehwehnka mó mahraréna, Wehukeníká Maniká ebeq náwinana Manikánka íné nánino iwíáhono? Írakaumo íre. (*Jop 35.7, 41.11*)

36 Manikánka wewega moke kéh náneq mirarowe. We moke kéh náneq áwahe wíre. Minayabe moke kéh náneq peh wewene wíre. We anotah aní púaq ahriahri wensabé iwíáh iwíáh atone. Ai q míre.

¹ Néne iyahnabo anímárinó, néne ehweh kawerue íráhro. Manikánka ite kaweraitena séhréh aitéh púaq itene inonka we áwéro. Ité oga miáhtáq itene inonka we náwiransabé kaweqtaq méq we awahbeh sansánoro. Minawé Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh sánsáne. ² Itega Maniká awahbeh sansánigeheéna wega itene irupipeq o iwíáh aitéhre. Mah marákó marákóipéqté sánsá sehgiéhboq peh Manikánka iwíáh aitéh sánsánoro. Mirairataq Maniká awahbeh arámbéhrí miraéq wene kaweq tábúsoréh sánsámé we awahbeh sansámé ahtebahrahowe.

Manikánka náítái pagégéráté wene arambehri sehgióro i ehwéhne.

³ Manikánka íné séhréh aitéhnsabé ínéga teiéna ehwéh íráhro. Itega, Íné anotah aní múge éq arerensabé iwíáh íwíáhiyeho. Írakaumo. Arerensabé peh tábúsoqme iwíáhoró. Manikánka aiq pútaq iwíáh aitéhnserah tábúsoqme iwíáhoró. ⁴ Wehukéniné anonka peh morá ánónkánirana áhnte naneq kéhre. Mi naneqmarínká íre peh morá arámbéhrí miraorahowe. ⁵ Mina inserah moke ite Sísa Karáhé tagariona kewé áhnte méq Sípane anonka tahnsá míone. Íte íre peh morá arámbéhrí miraúne. Íre itebataq itebatarue mía ite peh morá ánónká tahnsa míone.

⁶ Manikánka séhréh aitena wewega mó arámbéhrí mó arámbéhríue íátáire. Minayabe ite íre peh morá arámbéhrí kéhre. Manikánka arensabé, Ínéga iwíáh atahna ehwéh írarúno atahnaraqmé arega aiq pútare atahnanserahnué pahsuo. ⁷ Séhréh arito atahnaraqmé kawerue séhréh arito. Síwáhnorúno atahnaraqmé tábúsoqme síwáhnorúno.

⁸ Mó kené iwíáh kawerarito atahnaraqmé tábúsoqme miraúno. Wehwehúno atahnaraqmé eyoyóue wehwehúno. Wahnahnúno atahnaraqmé tábúsoqme iwíáhue wahnahnarito. Mó keyábé arutaboairarite séhréh arito atahnaraqmé eyoyóue séhréh arito.

Mó Sísa tagariáh keyábé arutaboairarito i ehwéhne.

⁹ Mó keyábé aiq pútaq irutaboairarítáhro. Moke ahbabáqsabe anotahta q ahqáho ato. Ahbabáq sansa pehragéq peh kaweq sansá ambubuué sehgióro. ¹⁰ Iteruwahrahyabé irutaboironserah moke Sísa tagariáh keyábé moq irutaboírèq sensabé iwíáh íwíáhèq sensíwíq pankeráhro. Íre arene áwíq peh mó ke síwíq pankeráhro.

¹¹ Manikáne arambehriyabé taorahoiyehboq tauntahunue arambehrioro. Manikáne Awanka iwíáh aitéhnserah itene wahnahnsabé iwíáh íwíáh ateq wene arambehri kawerue sehgióro.

¹² Manikánka mirainawire iwíáhèq itene irupipeq eyoyóue miáhro. Íre kaweq sunúq sinaraq uwaresa ké méq kaweqtaq miáhro. Púreré sansa taorahoiyehboq ahriahri púreq aruqaruroro. ¹³ Sísa tagariáh ké tabonahirataq náriéro. Nahnsó ke sirataq mehwehue kawerariteq kirabo arítáhro.

¹⁴ Mó kegá ite íwíoqnehrataq Manikánsabe, Mí ke kamah ario íre oro peh kaweraritoue púrerarítáhro. ¹⁵ Mó kegá eyoyóue iwíáh íwíáhirataq ite moq eyoyóue iwíáh íwíáhoró. Sirupipeq umehínaraq ibisehrataq ite moq irutaboairariteq íbisahro.

¹⁶ Ómi keyábé peh monseráh sánsánoro. Ité anotah ke úne éq píribahriyeho. Írakaumo. Ité anotah ke púaq íre áwíqkakaq keyábé iuwahriehre iyeho. Sereq méyabe iwíáh íwíáhoró. Íre áwíqkakaq arámbéhríyábé iuwahriehre iyeho. Itebataq ahtebone éq iteitensabé iwíáh íwíáhiyeho.

Ite ahabáraitéhra ke séhréh arítáħro i ehwéhne.

¹⁷ Mó kegá itensabé íwíoqnéra ahabáraitéhrataq itega moq sensabé mina tahnsaniyehboq peh uwaresa ánimáří míáħro. Ómi ite tagah kegá, Kaweq sansáne íwíáhigeheéq peh kaweq sansánoro.

¹⁸ Taonsah iwíáh tobek iwíáh iyehboq uwaresa ké míáħro. Árahue mó kereq iru ukiqme míanehnkono éq mina tahnsanue sereq iru ukiqme míáħro.

¹⁹ Néne iyahnabo anímáríno, mó kegá ite ahabáraitéhrataq se íre ahabáraitáħro. Manikánka se kamah arieráħire. Wene ehwehnka aiq mahraréna,

Ínénéne arambehri puana ínénéga kamah arinauge ire. (Lo 32.35)

²⁰ Wene ehwehnka mó mahraréna,

Are ahabáratáhna anímé, arene naruo anímé arupinsabe ínaraq kirabo ato. We wání tahbobóire ínaraq wání náwo. Arega mirainaraq we ayeħitanawire ire. (Sindaun 25.21-22)

²¹ Ahabáqka are saiqnariehnehboq kaweq sansánúno. Arega mirainaraq arene kaweq sansánká ahabábq sansa kiotaikinae.

13

Kámáħni kené ehweh sehgióro i ehwéhne.

¹ Ite moke kámáħni kené ehweh kawerue sehgióro. Ite tagarionawe wahnah kegá pehipi íre wahnahnowe. Írakaumo. Manikánka wahnah sansá áhwárowe. Áhwárowara amahnága kámáħni kegá wahnahnome webaqtaq Manikánka, Wahnahnoro aritéħre. ² Minayabe kámáħni kené ehweh anteruahnaragmé se Manikánka wahnahnoro aritéħ kéné ehweh anterúáhwe. Anterúáhnsábé ehweh aritena kamah arinkéħe.

³ Kaweqtaq mía míaog kegá sene wahnah keyábé íre áħreowara peh ahabábq kega sene wahnah keyábé áħreowe. Ite íre áħreigehboq peh kaweqtaq méq itene wahnah kené ehweh sehgióro. Mirairataqmé wahnah kegá itensabé, Kawerowe aitagéħe.

⁴ Itega kaweqtaq míageħeéna Manikánka wahnah keyabé, Néne arambehri miraigehboq wahnahnoro aritéħre. Ite ahabárirataq wahnah kegá kamah aieráħo puag sensabé áħreoro. Se ahabábq ke kamah arirana Manikánka kawerowe aritankéħe.

⁵ Itene wahnah kené ehweh anteruahnaragmé kamah aiyehboq sehgióne íwíáħoo? Íre peh morá mi iwíáħiransabé sehgióro. Wahnah kené ehweh irona sansámé kaweq sansáne iwíáhéq irupipeq eyoyóue sehgióro.

⁶ Manikánka wahnah keyabé, Wahnahnoro aritéħnsábé táħkisi moné síero. Sega sene wahnah árámbéħrí kawerue miraigehboq síero. ⁷ Minayabe seyene arambehri kahna naneq síero. Táħkisi moné meyhá ké táħkisi moné síero. Áráħínínisi moné meyhá ké áráħínínisi moné síero. Wahnah keyábé siwiréh aritéħboq peh sensabé iwíáh iwíáhéq ayahmaq síero.

Mó keyábé arutaboiroro i ehwéhne.

⁸ Arega mó anínsabé mónepopoq aneqpopoq, Nánio. Mótaq náwinie inaraqmé arene tínáħu túbáh aginehboq apubúue náwo. Itene tínáħu ahriahri apubúue parabarúáhro. Peh morá tínáħú ahriahri kagaire. Mi tínáħúwé mó keyábé ahriahri irutaboiroro. Mó keyábé sirutaboiro kegá Manikáne ehweh moke sehgiówe. ⁹ Manikáne ehwehnka mahraréna,

Mó kené ahre weh abariiyeho. Mó aní subiq súého. Aebóiyeho. Mó aniné ménsámehnsánsabe aigará pabekíneho ire. *(Kisim Bek 20.13-17; Lo 5.17-21)*

Anehe Manikáne ehwehnka mó mahraréna, Arerensabé arutaboírónanserah mó keyábé moq arutaboírúno ire. *(Wok Pris 19.18)*

Mó keyábé arutaboíré ehweh sehگیراﺗﻘﻤﻪ ebeq teí éhwéhnkákáq moke mó miraoro ú ehwehnkákáq aiq sehگیرﻮﻩ. ¹⁰ Mó anínsábé arutaboíri anínká mi aní íre ahbabáratéhre. Minayabe mó keyábé aiq pútaq sirutaboíro kegá moke Manikáne ehweh sehگیرﻮﻩ.

Tábúsoqme méq peh kaweq sansá tauntahunue sehگیرﻮﻩ i ehwéhne.

¹¹ Mah tanáhráq tagariona puáq kaweqtaq méq Manikáne ehweh sehگیرﻮﻩ. Ite kaweraiteh aní tuina tanáhráq áhnbórání puáq sugéhboq peh áwénunéq kawerue auráq matíáhro. Itega Sísansabé aiq pútare atárótaq we tue tanáhráq ákáhtaq wahto káráire. Amahnága we tuina tanáhráq peh wahtonagire.

¹² Inokáhpeq parabagina irana tuekína tanáhráq sinaire. Mina inserah mah tanáhráq áhnbórání parabagina irana Sísaga tuinaire. Minayabe itega sunkíkírabeqte áhbábáq sansá sueq téhrehrebeqte kaweq sansánoro.

¹³ Uwogaysamé, piah néra múguwahgu agéwé, mó aniné ahre weh abariéwé, ahkawagárawe, tobehwé, mó keyábé aru págege atewé, mina tahnsa áhbábáq súáhro. Peh morá téhrehrebeqte kaweq sansá miraoro. ¹⁴ Ahbabáq iwíáhíyehboq peh morá itene Wahnah Sísá Karáhéba wahtotaq méq wene sansánsábé iwíáh iwíáhue sehگیرﻮﻩ.

14

Mó Sísá tagariáh kéné sánsá íre saraqme tagahro i ehwéhne.

¹ Sísansabé aiq pútare atéh anínká Sísane sánsá íre kawerue ahtebéna iteba sínaraq mehweh ateq séhréh atáhro. We íre ahtebehnsabé ehweh atého. ² Mó Sísá tagariéh anínká moke táhutahuq nah nanere iwíáhéna pehipi nehrama mó Sísá tagariéh aní íre págegeue aiq pútare atéh anínká nah naneqpmo éna we awehrii naneq íre nehre.

³ Neh anínká íre neh anínsábé awiréh atéhneho. Awehri anínká neh anínsábé ehweh atéhneho. Írakaumo. Manikánka moke táhutahuq neh anínsábé, We moq néne ani míre atéh púaq wega táhutahuq nehnsábé ehweh atéhneho.

⁴ Mó aniné arambehri anínsábé aneqsabé ehweh ataho? Minawé íre itene arambehri wire. Wewene wahnahnka wene sánsá tagéna tábúsoq atahráhire. Maniká itene Wahnahnka arambehri aní séhréh atéh púana wene wahnahne arambehri kawerue mirainawire.

⁵ Mó anínká ahrena ahrena wehekáhnká moke mó wehekáh kiotaikire iwíáhirana mó anínká moke wéhékáh peh monseráhnire iwíáhire. Minayabe itene irupipeq iwíáhue tagéq peh kaweq sansá miraoro.

⁶ Ahrena ahrena wehekáhmé Manikánsabe iwíáh iwíáh tanáhráre iwíáhi anínká Manikánsabe iwíáhi puana mira iwíáhire. Moke táhutahuq neh anínká Manikánsabe iwíáh iwíáhéna moke táhutahuq nehnsabé Maniká awahbeh sansáne iwíáhire. Íre neh anínká awehrihime Maniká awahbeh sansáne iwíáhéna we moq Manikánsabe iwíáh iwíáhire.

⁷ Iteitene iwíáhúna sansá miraúnayabé oga míono? Írakaumo. Ite pukonaraq iteitene mátaburapeq kowíanehnkono? Írakaumo. ⁸ Peh Maniká itene Wahnah awahbeh sansá miraonehéq oga míone. Ite pukonaraq itene Wahnahne

kaweq matábúrápéq kowíanehe. Ite oga mionaraqkákáq pukonaraqkákáq ite Maniká Iteribone animári míaneheqmúne.

⁹ Sísá Karáhéga oga míona kereq puko kereq wahnahnaitanieéna pukéna iriwe oganúkúwe. ¹⁰ Mókake ite moke Manikánka wahnahnirabeq iriwe perehnehnué míahnana wega itene oga mé sansamé itene arambehriwe tagéna saraqmaranawire. Minayabe mó Sísá tagariéh áninsábé, Are abehq sansánóna aní móne atéhneho. Wega mirai sansansábé awiréh atéhneho.

¹¹ Manikánka saraqmarahna tanáhráqsábé wene ehwehnka aiq mahraréna,

Íné oga mía míau Wahnáh aní míógara moke mah kehiná kéhínánká ínéba séra sirehunseraráq méra ínénsabe, Are aiq pútaq Maniká móne aintanehra-woe ire. (Aisaia

45.23)

¹² Minayabe mi tanáhráq itega miraaurauna sansansábé morá ánínká morá ánínkáue Maniká teaweneheqmúne.

Ahbabáq sansa mó aní insoq atéhnehboq suanie i ehwéhne.

¹³ Mó Sísá tagariéh ánínká miraínsabe, Abehq sánsánire atého. Ínéga mirau sansámé wega tagéna ahbabárinehboq mi sansá suena mó íre mirainie íwiáho. ¹⁴ Sísá itene Wahnahnka néne íwiáh aiq kaweraintéhsábé íné tagariómé Manikánka moke táhutahuq nah nanere ire. Minayabe moke táhutahuq noge. Mó anínká mó naneq tahutáhúqsábé, Íre nah nanere ínaraq mína awehrinkehe.

¹⁵ Itega nahwana mó Sísá tagariéh ánímé íwiáh kikiritaq wega itene táhutahuqsábé, Órira míre atéhnaqmé mi tahutáhúq mó neho. Iwiáh kikiri áninsábé, Anetaníbo pehipi nanie i anínká we íre arutaboiratéh aní míre. Sísá Karáhéga íwiáh kikiri aníné ahbabáqsabe putionsabe itega nehranka ahbabáratého. ¹⁶ Itega, Kaweq sansáne íwiáhéq mirairara mó kegá tagéra, Íre kaweq sansáne íyehboq mi sansá mó íre miraoro.

¹⁷ Manikánka ite wahnahnaitéhsábé itega táhutahuqsábé íre íwiáh íwiáhúne. Íraakamo. Peh kaweqtaq méyabewé, iru ukíq iteyabewé, iru eyoyó aiteyabewé íwiáh íwiáhúne. Manikáne Awanka minawari íwiáh aitéhre.

¹⁸ Manikánka Sísá Karáhéne arambehri miraue sehgió keyábé, Kawerowe aritowara tagah kegá, Se kaweq ke wóe íwiáhigehe.

¹⁹ Minayabe moráénue Sisane sánsá miraoneheéq we séhréh atéhonehe íwiáho. ²⁰ Moke táhutahuqme nah nanere aiq pútaq ehwéhne. Peh táhutahuqsábé íwiáh íwiáhónaga Manikáne arambehri íre kawerarúéhneho. Arega náhna tahutáhúqmé mó anínká tagéna, Órirane íwiáhéna wene órira sansámári suena ahbabárinaqmé arega we aiq ahbabáratáhne. ²¹ Sísá tagariéh ánínká are tagéna arega miraónaga ahbabáratehnehboq mína íre miraúno. Minayabe órira tahutáhúqkákáq piáhakáq náhnaga mó Sísá tagariéh aní ahbabáratehnehboq íre náhno.

²² Arega miraóna sansámé, Kaweq sansáne íwiáhé mó áninsábé, Ínéga mirau serahnúno ue teawíneho. Arega miraóna sansá peh Maniká teawo. Kaweq sansánuge íwiáhi anímé wene arupipeq íre umeh agínana wega íwiáh íwiáhinkehe. ²³ Mó anínká íwiáhéna, Mah tahutáhúq nonka kaweq sansánugapómo éna náhnaraqmé wega ahbabárinae. Aiq pútaq kaweq sansáne íwiáh íre kahnaq wega ahbabárinae. Moke itene sánsámé aiq kaweq sansáne íwiáh íre kéhtáq mi sansánúnawe itega aiq ahbabáruéne.

15

Sísa Karáhéne sansá sehgieneheqmúne i ehwéhne.

¹ Ite Sípane sánsá ahteboña kewé séhréh arite arámbéhrí kéhre. Sísanę sánsá peh ákáhtaę ahtebeh kegá tábúsoqme sehgięheęę séhréh aritanéhe. Ire peh iteıtensabé iwíáhıa peh séhréh arite iwíáhonehe. ² Itene iyahnabo anımarı Sípane sánsá ahtebera kawerue sehgięheęę ire ite iuwahbeh iwíáh peh se séhréh arite iwíáhonehe. ³ Sísa Karáhéga Wenabone arambehri mirainieéna we awahbeh iwíáh suowe. Minayabe Manikáne ehwehnka irarınserah mó kegá Sísa awıréh atowe. Mi ehwéhınká mahraréna, Seg arensabé awıréh atáhtáę ínensabe moę niwiréh aıntáhwe ire. (*Buk Song 69.9*)

⁴ Manikánka iwíáh arito kegá wene ehweh pehipi ire sehıranuwe. Itega sáhsahwe ahtebagehéera naho sehıranuwe. Itega Manikáne sansá kawerue ambubu atawéę sehgięheéera sehıranuwe. Itega Manikáne sansá ire sueę peh ite meirena kawerıtahna tanáhráqsábé áwénunıgehéera sehıranuwe. ⁵ Itega Manikáne sansá ambubu atawéę kawerue sehgięheéna séhréh aitéhre. Ite Sísa Karáhéne sansá sehgięę moráénue peh morá iwíáhıgeheéna wega séhréh aitéhre. ⁶ Moráénue peh morá iwíáhirıtaę itene Wahnah Sísa Karáhéne Abowá Manikánsabe iwíáh iwíáh atagéhe.

Sísa Karáhéga Asıu kereę nahnso kereę séhréh arıtéh ehwéhne.

⁷ Itega Sísa Karáhénsabe aıę pútare atárotaę wega ire ahqáho aıtasa peh séhréh aıtáıraire. Mına urarınserah Sísa tagarıéh ánınká iteba sınaraę mehweh ateę séhréh atáhro. Mirairame Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh sánsá mıre.

⁸ Teinıboę írátıáhro. Naho Manikánka ite Asıu kené ıgaqnansabe omasa éhwéh terıuwe. Sísa Karáhéga mah marákóıpéę mıotaę we Asıu anı ména ite Asıu ke séhréh aıtowe. Séhréh aıtınka sokıęı aıtomé omasa éhwéh aıę pútaragıre.

⁹ Moke nahnso ke moę séhréh arıteyabe áwıre. Seg a wensabé iwíáh iwíáh aıntagehéna séhréh arıteyabe áwıre. Minayabe Manikáne ehwehnka aıę mahraréna, Nahnso ke mıéhrarabeę arensabé iwíáh iwíáh atanıe. Arenáwıę pankerónsábé ıgonkónue iwíáh iwíáh atanıe ire. (*Buk Song 18.49*)

¹⁰ Wene ehwehnka mó mahraréna, Nahnso keo, Asıu kereę itereęka moráráę iwíáh iwíáhoro ire. (*Lo 32.43*)

¹¹ Mı ehwéhınká mó mahraréna, Nahnso keo, ite ómıga itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh atáhro. Mah kehiná kéhınánká wensabé iwíáh iwíáh atáhro ire. (*Buk Song 117.1*)

¹² Áısáıaga mó mahraréna, Sésıne anahwa anotah anı mıanawıre. We anotah anı úkéna Asıu kereę nahnso kereę wahnah arıtankéhe. Mı tanáhráę nahnso kegá iwíáhéra, Wega ite kawerıtankéhe éra áwénunıgehe úwe. (*Aısaıa 11.10*)

¹³ Manikánka omasa éhwéhnéna, Áhnte kawéę náneę inıe únsabe ite amahnága áwénunúne. Wensabé aıę pútare atáh púana wega itene iru ukıę itena eyoyó aıtankéhe. Manikáne Awanka kawerue séhréh aitéhnsábé ite iwíáhéę, Wene ehweh aıę pútaę ehwéhne. Wega aıę náına puaę áwénunúne ewe.

Poraga nahnso ke Sísa éhwéh terı terınúnsabe éhwéhne.

¹⁴ Néne iyahnabo anımarıno, Iné tagarıómé ite kaweę sansá mıra aruęaruroro ke wóe. Ite Sípane sánsá aıę ahtebeh pu aę wensabé wensabé

íwáhnoraréh orahowe. ¹⁵ Ite ibitarúého éna mah pahsí sehiranue iahrerraq ítóge. Manikánka séhréh aintéh púana págegeue teiena pagu pagunuge.

¹⁶ Nahnso kegá Manikáne sansá kawerue ahtebéra sehigigeheéna ehweh mibeq mahbeq aritéh ání tahnsanéna wene kaweq ehwéh teri terinuge. Nahnso ke séhréh aitanieéna Sísá Karáhéne arambehri mira aruqaruruge. Nahnso kegá Maniká awabhé sansá sehgiara kaweqtaq mía míaiheheéna Manikáne Awanka séhréh aritena kaweraritéhre.

¹⁷ Sísá Karáhéba mía míaéna Manikáne arambehri kawerue miraunsabé iwíáh iwíáhuge. ¹⁸ Mó kené arambehri íre teiúge. Peh morá Sísá Karáhéga séhréh aintaráirana miraurau arámbéhrí teiúge. Nahnso kegá mina tagéra Manikáne ehweh sehgiówe.

¹⁹ Manikáne Awanka séhréh aintaráinsabé ótaq sansá miraéna ehweh teriátáuge. Nahnso kegá tagéra teriu ehwéh sehgiówe. Sarúsarama suwahpeqkákáq Írírikúma marákórápéqkákáq moke ákáhpeqte ké suwahpeqkákáq Sísá Karáhé éhweh teri terinuraage.

²⁰ Peh Sísá Karáhé éhweh íre írátíáhrabeq korerieyabe nuwahbehre. Mó aninká nahwiahnsanse pearahnarraq ínéwé wene nahwiahnsanseraq abogéhue nah peyabe nuwahriehre. ²¹ Írakaumo. Minayabe Manikáne ehwehnka mahrárena, We éhweh íre teriu ke tagariagehe. We éhweh íre írátíáh ké siahtebagehe ire.

(Aisaia 52.15)

Mi ehwéhniká irarinserah íre írátíáh ké korerieyabe nuwahbehre.

Poraga Aroma suwahpeq pokéyabe awabhó ehwehne.

²² Nahnso ke teri terinurau arámbéhrígá saiqnariarairana iteba íre korahuraage. ²³ Ínéwé áhnte opéq ite tagéyabe nuwahbaraire. Amahnága mahtaqté arámbéhrí aiq parabarúó púana ite koraganie iwíáhuge. ²⁴ Sípéni marákórápéq pokonaraq iteruwahpeq kéraganie. Iteba pehgáriq tanáhráq kowéna iuwena pokinieonaraq itega séhréh aintagéhe.

²⁵ Téhwe Sarúsarama suwahpeq Manikáne animári nárinieéna pokinie. ²⁶ Táhmaro mibeqté animári tabonah ke míáhsabé Másérónía marákórápéqté kéreq Ákáia marákórápéqté kéreqka nárieneheéna mone soruparera níátówe.

²⁷ Seyega nárienehé iwíáhurunka sirupipeq eyoyóurairé. Sarúsarama suwahpeqte kéga Sísá éhweh téh írátówe. Segá irera nahnso ke teriátówe. Minayabe amahnága nahnso kegá nárienehé iwíáhuronsabé aiq kawerurowe.

²⁸ Níátáo moné Sarúsarama suwahpeqte ké aiq náriénaraq Sípéni marákórápéq pokonaraq iteba kéragéna kótaikinie. ²⁹ Iteba konaraq Sísá Karáhéga iwíáh aintahna ehwéh teinie. Wega iwíáh aintanawire iwíáhuge.

Poraga, Púreraintáhro ú ehwehne.

³⁰ Néne iyahnabo animárinó, itene Wahnah Sísá Karáhénsabe iwíáhoró. Manikáne Awanka ite iwíáh aintaráirraq itega mó keyábé irutaboirune iwíáhoró. Mira iwíáhotaq págege arámbéhrí ínéreq miraoro. Mi pagégé arámbéhríwé púreq arámbéhrí wíre. Púreréq ínénsabeákáq púreraintáhro. ³¹ Sarúsarama suwahpeqte Sísá éhwehsabé suwahrieh kegá nubíyehboq púreraintáhro. Ínéga mibeqté Manikáne animári kawerue séhréh aritankeheeq púreraintáhro. Segá néne arambehri aiq ábérehre iwíáhigehéeq púreraintáhro.

³² Mi ke séhréh arítáhnaraq Manikánka kowe aintahnarraq iwíáh iwíáhue iteba kinie. Mi tanáhráq itereq ínéreqka ehwehnonaraq irupipeq eyoyóinaq

iwiáh íwiáhhonehe. ³³ Manikánka ómi itene iru ukiq itena iteba mía míaire. Aiq míre.

16

Poraga áhnte keyábé iroro ú ehwehne.

¹ Íné nuwahbehme Sísá tagariéh íní wenáwíq Píbi séhréh atáthro. We Sénkária suwahpeqte íní ména mibeqté Sísá tagariáh ké séhréh arítéhre. ² Áhnte ke séhréh aríténa íné moq séhréh aintáráire. Minayabe wega iteba kínaaq mehweh ateq we tabonah ína naneq séhréh atáthro. Ite moke Manikáne animárínká itene Wahnahnsabé iwiáhéq mó ke séhréh aritonanserah mi íní séhréh atáthro.

³ Sísá Karáhéne arambehriurataq Ákúírareq Párisírareq mi akéqká moq moráráq arambehriuraune. Sensabé iraotao arítáthro. ⁴ Segá íné séhréh aintároyame pukorahuroye. Íre ínébataq moke Sísá tagariáh náhnsó kégá moq mi anitéyábé iwiáh íwiáh arítáthwe. ⁵ Mí akéqseq sene nahtapeq momiwío ke Sísá tagariáh kéreqsabé iroro arítáthro.

Esia marákórápéq Sísá Karáhé éhweh teriátáutaq mi ehwéhnsabé Épáínétúsaga téh aiq pútare atena sehgiraire. We niruní ání míre. Iraúno atáthro.

⁶ Máhríaga ite séhréh aitanieéna anotah arámbéhríuraire. Wensabé iraúno atáthro.

⁷ Nánuwahrah Asíú ánité Ántáróníkureq Súníásareq míéhye. Íné karábúsiipéq míarataq sega moq mitaq míaroye. Íné Sísá Karáhé íre tagariarataq sega we tagariaroyara eqmaro kega sensabé iwiáh íwiáh arítárówe. Sensabé iraotao arítáthro.

⁸ Itene Wahnahne sánsá kawerue sehgi ání wenáwíq Ámbiátu míéhre. We niruní ání míre. Wensabé iraúno atáthro.

⁹ Sísá Karáhéne arambehri miraurataq Úrábánureq moq moráráq arambehriuraue. Wensabé iraúno atáthro. Mó niruní ání Sítákísansabé iraúno atáthro.

¹⁰ Sísá Karáhéne sansá tábúsoqme sehgi ání wenáwíq Ápérie. Wensabé iraúno atáthro. Áritóbúru karírónnáninseqsabé iroro arítáthro.

¹¹ Nánuwahrah Asíú ání Éróiónansabé iraúno atáthro. Náhsísune nahtapeq kaegao Sísá tagariáh keyábé iroro arítáthro.

¹² Itene Wahnahne arambehri kawerue miraóya anité sensíwíq Tárípínareq Tárípósareqsabé iraotao arítáthro. Itene Wahnahne arambehri áhnte miraurai inímé Pérísie. We niruní íní míre. We néne iyahnabo iní míre. Iraúno atáthro.

¹³ Itene Wahnahne sánsá tábúsoqme sehgi ání wenáwíq Árúpansabé iraúno atáthro. Wenanowé náino tahnsa ání úkurainsabé mi inínsabé moq iraúno atáthro.

¹⁴ Mó kewé Ásínkárítureq Pégónireq Érémsireq Pátóbareq Érémásareq sereq moráráq Sísá tagariáh kéreqsabé iroro arítáthro.

¹⁵ Mó kewé Pírórógureq Súriahreq Néréúsareq wene anahnowáreq Órímbaréq sereq míáh Sísá tagariáh kéreqsabé iroro arítáthro.

¹⁶ Iteite we mehweh atéhoro. Moke mahtaqté Sísá tagariáh kégá itensabé iroro ewe.

Ahbabáq aitaaráho keyábé éhwéhne.

¹⁷ Néne iyahnabo anímárinó, ehgarogaro anímárinseq ahbabáq aitaíráho anímárinseq tagariáíhro. Íwáhnoruro ehwéhnsábé ahqáho aitáh ké tagariáíhro. Segá miéhrrarabeq miéhboq peh móbeq miáhro. ¹⁸ Mina tahnsa kégá itene Wahnah Sísa Karáhéne arambehri íre miraéra peh seyene sirupipeqté iwíáh mira aruqaruowe. Segá áhnte ehwéhnéra ehnenehne arítéhrataq íre ahtebah kégá mi ehwéh irera kaweq ehwéhne iwíáhowe.

¹⁹ Itega Sísane ehweh kawerue sehgiónsábé ómiga íráhwe. Minayabe iwíáh iwíáhéna nirupipeq eyoyóire. Ahbabáq sansa ahtebahboq pehragéq peh kaweq sansá ahtebahro.

²⁰ Maniká iru ukiq itéh ánínká owainawa saiqnarianaire. Itene igaranka noginairabeq saiqnarianaire.

Itene Wahnah Sísa Karáhéga séhréh aitéhre.

Porareq mió kega Aroma keyábé iroro u ehwehne.

²¹ Tímóti ínéreq arambehrii anínká itensabé iroro ire. Nánuwahrah Asíú kéwé Árusiáreq Sésónireq Sósípáterecka itensabé moq iroro ewe.

²² Mah ehwéh páhsiipéq sehiranu aní néníwíq Tétíae. Poraga tenínserahnué pépahqtaq sehiranuge. Íné moq Sísane aninéna itensabé iroro uge.

²³⁻²⁴ Mahtaqté Sísa tagariáíh kégá Káiúsine nahtapeq momiwíowana wega íné Pora kirabo aitéhre. Wega itensabé iroro ire.

Mah ke suwahpepte táhkísi moné wahnahni aní wenáwíq Érásátie. Wereq itene iyahnabo aní wenáwíq Kúátúsarecka itensabé iroro éye.

Manikánsabe iwíáh iwíáh atanéhe i ehwéhne.

²⁵ Manikánsabe iwíáh iwíáh atone. Inéwé kaweq ehwéh Sísa Karáhé éhweh teri terinuge. Itega mi ehwéh ireq sehgiégeéna Manikánka págege aitéhre. Naho mi ehwéh íre ábóraragia peh kopípéq kowe.

²⁶ Kopípéq kowana Manikáne ehweh iraru kégá aiq sehiranuro puana amahnágawe ábóraq kéhre. Mah kehiná kéhínánká mi ehwéhnsábé aiq pútare atera sehgiégeéna Manikánka koreriéro aítaráire.

²⁷ Manikánka webataq mía míaéna aiq moke ahtebehre. Sísa Karáhéga miraúnsabe itega Maniká Iteribonsabé ahriahri iwíáh iwíáh atanéhe. Aiq míre.

1 Kórína Ebeq sáhnshawe ahtebe ehwehne.

Kórína suwahpeqme nahnso kene anotah matábú Káríki marákórápéq kowe. Poraga peh morá ópéq mó opéq ákáhtaq mitaq kowéna Sísa éhweh pahsuowe. Pahsuowara wehukega Sísansabé aiq pútare atówana wega mitaq suena mó ke suwahpeq Sísa éhweh pahsuanieéna pokúwe. Pora Kórína suwahpeq íre míotaq Sísa tagariáh kégá sainkue táhmaroga íre kaweq sansánurowe. Mi tanáhráq wega mah pahsí sehiranue mó aní awuwana wega Kórína suwahpeqte Sísa tagariáh ké móriuwe. Mibeqté Sísa tagariáh kégá peh kaweq sansánigeheéna Poraga mah pahsí sehiranúwe.

Kórína suwahpeqte ké ebeq siu pahsíe.

1 Sísa Karáhé éhweh korerinkeheéna Manikánka íné Pora omaq intena eqmaq nuwowe. Ínereq itene iyahnabo aní Sósáténireqka ² mah pahsí sehiranúye. Ite Kórína suahpeqte Sísa tagariáh kéó, itega sehiranúya pahsí sáhnshawe tagahro.

Wene kaweq animári míageheéna Manikánka ite omaq itowaq wene sánsá sehgiówe. Itereq moke mó kehiná suwahpeqte ké itene Wahnah Sísa Karáhé tagariáh kéreq omaq itowaq itega wensabé iwíáh iwíáhéq púrerúne. Púrerúnana ite kawerue wahnahnaitéhre. ³ Maniká Iteriboreq Sísa Karáhé itene Wahnahnseqka ite séhréh aitera itene iru ukíq itehye.

Poraga Manikánsabe iwíáh iwíáhú ehwehne.

⁴ Manikánka ite meiqme Sísa Karáhéne ayahpi itena anotahtaq séhréh aitéhre. Wega ite kaweraitena séhréh aita aitaínsabé ahriahri wensabé iwíáh iwíáh atóge. ⁵ Wega séhréh aitéh púaq wene ehweh kawerue iraréq iahtebia ké úkowe. ⁶ Sísa Karáhé éhweh iwáhnoruraugaq kawerue írátó puana Manikáne Awanka págegeue séhréh aitéhre.

⁷ Págegeue séhréh aitéhnsabé itega Sísa Karáhé itene Wahnah tuina tanáhráq áwénuotaq Manikáne Awanka náina naneqsabé íre tabonahowe. ⁸ Wega ite págege aitena séhréh aitéh púaq ite oga mé tanáhráq kaweqtaq míahrahowe. Kaweqtaq míéhraqtmé itene Wahnah Sísa Karáhé tuinagake íre ehweh aítankéhe. ⁹ Wenahni itene Wahnah Sísa Karáhéreq mía míaiageheéna Manikánka ite omaq itéhre. Omaq itena ite íre iuwasa peh mirainie i naneq aiq pútaq mirainawire.

Poraga, Peh morá iwíáhoró ú ehwehne.

¹⁰ Néne iyahnabo animárinó, itene Wahnah Sísa Karáhéga síwáhnorúno aintaránsabé págegeue teiníboq írátíáhro. Ite mó iwíáh mó iwíáhíyehboq peh morá iwíáhoró. Síó síoue peh morá sánsánonehe iwíáhoró.

¹¹ Néne iyahnabo animárinó, ite tagariáh aní wenáwíq Karoe. Karone awahrahga teniera, Itewe wensabé wensabé abiahsanéq íre insahwéue míáhwe teniátówe. ¹² Itega mahna tahnsanue mó ehwéh mó ehwéhnowe. Ite mó anítógá, Porane sánsánúne ewara ite mó anítógá, Ápórone sánsánúne ewara ite mó anítógá, Pítane sánsánúne ewara ite mó anítógá, Karáhéne sansánúne ewe.

¹³ Aneqsabé mina tahnsa irareo? Sísa Karáhéne anímári mó aní mó anínue míone iwíáhoo? Írakaumo. Itene ahababáq kaweraitanieéna Iné Pora awankátaq táhpague putiaraugo? Írakaumo. Itega wání merotaq néníwírue meroo? Írakaumo. ¹⁴ Iteba míarautaq peh morá Kárisápareq Káfúsireq wání meriátáuge. ¹⁵ Minayabe mó kegá, Iné Pora néníwírue wání meriátóne iyehoéna mó ke wání íre meriátáunsabé iwíáh iwíáhuge.

¹⁶ Mó ke wání íre meriátáuge ume Sítépána karirónánínsabé nibitagire. Se moq wání meriátáuge. Mó kewé wání meriátáugamo íre niahreraq kéhre. ¹⁷ Íre wání merieyabe peh, Néne kaweq ehwéh koreri terinúno éna Sísa Karáhéga eqmaq núwátáire. Wega awankátaq táhpawe putio ehwehmé págege ehwéhne. Mí ehwéh abehq éhwéh úkinehoéna ahtebia ánínká teinserah ehwéh íre teiasa peh pahsuqme tei teinuge.

Sísa pukúmé Manikánka págege aitahráhi ehwéhne.

¹⁸ Sísa itene ahababáqabe awankátaq pukú ehwehmé iraipéq pokoneherao kegá iwíáhéra, Múguwahgu ehwéhne ewe. Maniká Iteriboga ite kaweraitéh kegá Sísa awankátaq pukú ehweh iwíáhéq, Íre wehukene iwíáh peh Manikánka págegeue miraorahi ehwéhne úne. ¹⁹ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Iné ahtebia áni múge iwíáhi anímé inéga mi iwíáh kaqsuanie. Iné tábúsoqme iwíáhu aní múge iwíáhi anímé mi iwíáh parabaruanie íre. (*Aisaia 29.14; Jeremaia 8.9*)

²⁰ Mah marákó marákóipéq miáh áhtébiá keyábé anere enehnkonono? Púku sáhsahoráho keyábé anere enehnkonono? Tobehue ehweho keyábé anere enehnkonono? Manikánka mirainka ite iwíáhúnawe mi ahtébiá kéné ehwehme peh múguwahgu ehwéh úkire.

Manikáne sansánká wehukene sánsá kiotaiki ehwéhne.

²¹ Maniká áhnte ahtébiá áni míre. Mah marákóipéq miáh kegá íre seyene ahtebahnka we tagariahrahowe. Itega teri terinúna ehwehmé mi kegá, Múguwahgu ehwéhne ewana Manikánka mi ehwéhnsabé aiq pútare atáh ké kaweraritéhre.

²² Asiu kegá itensabé, Itene ehwehnsabé aiq pútare aitanéhboq ótaq sánsá miraoro tei teinowara Kárikí kegá itensabé, Ahtebia éhwéh teiéro tei teinowe.

²³ Tei teinowaq itegawé peh Sísa Karáhé awankátaq táhpawe pukú ehweh teri terinúne. Asiu kegá mi ehwéhnsabé, Iuwahrieh ehwéhne aitáhwara Kárikí kegá mi ehwéhnsabé, Múguwahgu ehwéhne aitáhwe.

²⁴ Manikánka omaq itéh kegá pukú ehwehnsabé aiq pútare atone. Ite Asiu kereq nahnsa kereqka mi ehwéhnsabé aiq pútare atone. Ai q pútare ateq Sísa Karáhé pukú ehwehmé Manikáne págege sánsáne éq wene ahtebia sánsáne aiq tagarione. ²⁵ Mó kegá, Manikáne sánsámé peh múguwahgu mareqmareq sánsáne atáhwana Manikáne sansánká wehukene ahtebia sánsá sene págege sansá aiq moke kiotaikire.

Wene anímári míagehééna Manikánka omaq ito ehwéhne.

²⁶ Néne iyahnabo anímáriño, Manikánka ite íahrábéna omaq itaráitaq aneq tahnsá anímári míaroo? Míayabe iwíáhoró. Ahtebia kéwé, tauntahu kéwé, anotah kéwé, ite íre áhnte míarowe. Mó kegá ite tagéra, Múguwahgu ke wóe aitáhwe. ²⁷ Ahtebia ké siyehitarinkehééna Manikánka ite múguwahgu aitáh ké

wene animári míageheéna ite omaq itowe. Tauntahu ke siyehitarinkeheéna Manikánka ite mareqmareq aítáh ké wene animári míageheéna omaq itowe.

²⁸ Mah kehiná kéhínanká iwíáh iwíáho naneqsabé abehq úkinkeheéna Manikánka íre anotah anímárinseq mó kegá siwiréh arítáh kéreq omaq itowe.

²⁹ Minayabe wehukenínká Manikánsabe, Íné anotah aní míó púah omaq íntároné íre irarerahowe.

³⁰ Wega ite aiq omaq itarái puaq Sísá Karáhéreq mía míowe. Sísá Karáhéga kaweq iwíáh aitéh púaq tábúsoqme iwíáhorahúne. Wega itene ahababáqsabe pukú púana kaweraitena insahwé aítana Manikánka wene kaweq animári mía míageheéna Sísaga séhréh aitéhre. ³¹ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Iwíáh iwíáhi aninká peh morá itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh atankéhe íre.
(Jeremaia 9.23-24)

2

Kórína suwahpeqte kégá aiq pútare atówe ú ehwehne.

¹ Néne iyahnabo anímáriño, iteba séna Manikáne kaweq ehwéh teiátáutaq mó ehwéh mó ehwéhñue ahtebia ánínká teínserah íre teiasa peh pahsuqme teiátáuge. ² Iteba míarautaq ínégá iwíáhéna, Mó aní éhweh íre teiníe. Írakaumo. Peh morá Sísá Karáhéga pukurai ehwéh teiníe iwíáhuraque.

³ Iteba míarautaq néne ninonka íre págegeuraire. Írakaumo. Ninonka mareq-mararéna áhrehéna íransánuraque. ⁴ Manikáne ehweh teiátáutaq ahtebia ánínká ehnenehne aítana teínserah íre teiasa Manikáne Awanka séhréh aintarái puana págegeue tei teinuraque.

⁵ Peh íné wehukenínká irarurau ehwéhñká íre awehraq káráirana Manikáne Awanka séhréh aintarái puana págegeue tei teinuraugaq aiq pútare aintárowe.

Manikáne Awanka ite kaweq iwíáh aitéhraq ahtebia ké úkúne i ehwéhne.

⁶ Peh morá Sísane sánsá kawerue sehgió keyábé ahtebia éhwéh síwáhno aruqarurúne. Mi ahtebíá éhwéhmé íre mah marákórátq wahnahno kené ahtebia éhwéh tahnsane. Wahnah ke pukirataq sene ahtebia éhwéh parabaginae.

⁷ Itega iwáhnorúna ehwéhmé íre ínénéne iwíáh peh Manikáne iwíáh púana ahtebia éhwéh iwáhnorúne. Mah marákó marákó íre mirarotaq Manikánka iwíáhéna, Mókakewe wehuke ínéba íopeq kigeheéna kaweraritaníe iwíáhuwe. Iwíáhéna ite kaweraite ah sabarankeheéna omaq atowe. Naho naho mina omaq ato ahnsábé éhwéh íre pahsuqme teiuwana peh kopípéq kagaúwe.

⁸ Kopípéq kagaúwara mah marákórátq wahnahno kegá mi ehwéh íre írátíarowe. Írakaumo. Segá írátíarotaq tahirímé itene íopeqte Wáhnáh ání íre subiqme awankátaq táhpato irino. ⁹ Manikáne ahtebia iwíáhyábé wene ehwehnka aiq mahraréna,

Naho naho wehukene siuranka íre tagah naneq, sene siahrega íre íráh náneq, sene sirupipeq íre iwíáho naneqme, moke minawari Manikánka wensabé sirutaboiro keyábé kawerarowe íre. (Aisaia 64.6)

¹⁰ Minayabe mi ehwéh kopípéq kowana Manikánka Wenawa iteba eq-matairana aiq sokigi aire. Manikáne Awanka moke tagéna Manikánka ite íre teí iwíáh aiq tagaríehre.

¹¹ Wehukeníne arupipeqté iwíáhwé mó anínká tagariahrahiro? Írakaumo. Peh morá wehukení wewene awanka tagaríehre. Mina inserah Manikáne arupipeqté iwíáhwé wehukenínká íre tagaríehrana peh morá Manikáne

Awanka tagaríehre. Minayabe wega Manikáne iwíáh aiq sokogi aíre. ¹² Itega mah marákóipéqté kégá iwíáh onserah íre úne. Írakaumo. Manikánka Wenawa iteba eqmaq áúwátáirana itereq mía míaire. Wega náí náini naneqmarí ahtebageheéna Wenawa iteba eqmaq áúwéhre. ¹³ Manikáne Awanka iwíáh aitena wega náí náini naneq teiúge. Peh ahtebia wéhúkégá teiénserah íre íwáhnoruge. Írakaumo. Manikáne Awanka iwíáh aintéh éhwéh íwáhnorugaq ahtebahrahowe.

¹⁴ Manikáne Awansabé awahrieh anínká wene ehweh íre ahtebéna wega náí náini naneqsabé, Peh múguwahgu ehwéhne éna nuwahriehre iwíáhire. Mira iwíáhhinsabé Manikáne Awanka mi aní peh áwé tagehrana wega mi ehwéhnsabé íre ahtebahrahire. Peh morá Manikáne Awanka weba mía míai anínká mi ehwéh iwíáhue tagéna ahtebehre.

¹⁵ Manikáne Awanka wene arupipeq mía míai anínká mó kené ehweh íréhtáq iwíáhue tagéna aiq pútaq ehwéhnkákáq péhe éhwéhnkákáq iwíáhue saraqme tagahráhire. Manikáne Awanka mía míai puana mó anínká mi aníné sánsá íre saraqme tagahráhire. ¹⁶ Manikáne ehwehnta aiq mahraréna, Itene Wahnahne iwíáh tagarawéna wensabé áwáhnori anímé íre míéh mino ire. *(Aisáia 40.13)*

Íre míéhna Manikáne Awanka séhréh aitéh púana Sísá Karáhéga iwíáhhinserah iwíáhorahúne.

3

Sísa tagaríáh kéwé Manikáne arambehri ke wóe i ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo anímáirino, iteba míarauta q itega mah kehiná kéhínánká iwíáh onserahnurowe. Mira iwíáh onserahnuro puaq ite pehgáriq anímáirínká tahnsa iwíáhurowe. Minayabe Manikáne Awanka iwíáh aritéh ké síwáhnoruraunserah ite íre íwáhnorurauge. Írakaumo. ² Pehgáriq anímáirínká tahnsa iwíáhuro puaq ite peh náh néq awaq íre nahrahowe. Minayabe mi tanáhráq págege ehwéh íre íwáhnorurauge. Amahnága moq íre íwáhnoruge.

³ Amahnágaákáq itene irupipeqté áhbábáq sánsánsabé irutaboiro puaq págege ehwéh íre íwáhnonorahuge. Itewe abiahsanéq tobeh ehweh aruqarurowe. Miraonsabé iteite iuwahbeh iwíáh miraéq peh wehukene sánsá sehgió mino. ⁴ Mó anínká, Íné Porane sánsánu aní múge irana mó anínká, Íné Ápórone sánsánu aní múge ire. Mira iwíáhhonsabé peh wehukene sánsá sehgiówe.

Sotápéq arambehrióya anitéyábé pabeqme ehwéhne.

⁵ Kawerue iwíáhoró. Ápórowe insebo? Íné Porawe insebugo? Ité peh Manikáne arambehri anité úye. Maniká itene Wahnahnka íné mó arámbéhri niena Ápóro mó arámbéhri awena urairata mi arámbéhriurayaq itega Sísansabé aiq pútare atárowe.

⁶ Wehukénká ayu sotápéq uqmaréhnserah ínéga Sísá néhweh teiátáuge. Mó anínká wání sotápéq tuinkeheéna ubenah kíqmaréhnserah Ápóroga inehé íwáhnoruraire. Manikánka sotápéqté ménsáméhsánsabé kiro atéhnserah wega itensabé, Ai q pútare ainteq néne sánsá sehgióro aítaráire. ⁷ Íné ayu uqmatau anínseq ubenah kíqmaréh anínseqsabé íre iwíáh iwíáh aítáthro. Írakaumo. Peh morá kiro atéh aní Manikánsabe iwíáh iwíáh atáthro.

⁸ Ayu uqmaréh áninseq ubenah kíqmaréh áninseqka monseráhnue arambehrióye. Manikánka sene arambehri agehgamarena ápeq nárinkéhe. ⁹ Itewe Manikáne so tahnsa móe. Ínéreq Ápóroreq moráráq Manikáne arambehriúya anité úye.

Nah peyabe pabeqme ehwéhne.

Itewe Manikáne nah tahnsa móe. ¹⁰ Íné Manikáne nah pe ani míankeheéna séhréh aintena omaq intáráire. Minayabe nah pe sansa tagariéh áni tahn-sanéna nahwiahnsanse pearógana abogéh tagariéh ánínká abogéhire. Mi arámbéhrí Manikáne arambehri puag ite mi arámbéhrí mirao ke tábúsoqme arambehrioro. ¹¹ Manikáne arambehriwe nah pe arámbéhrí tahnsane. Manikánka Sísa Karáhéwé nahwiahnsansee úwe. Mó aní nahwiahnsanse íre míahrahirana Sísa webataq awehrare.

¹² Manikáne arambehrio kegá abogéhotag íre monseráh arámbéhríowe. Wehukega pearáh náneqme itene arambehri tahnsáne. Kawerue arambehrio kegá kóraraté pearáhwara mó kegá págege moné tahnsa náneqtaté pearáhwara mó kegá kaweq ebátáté pearáhwara mó kegá awankátate pearáhwara mó kegá onerate pearáhwara mó kegá námúqtate pearáhe. ¹³ Sísa tuinagake Manikánka ehweh aritahnaraq kaweq arámbéhríowamo éna mó aniné arambehri mó aniné arambehriue agehmarena íre kaweq arámbéhrí moke kekiru-ankéhe. Kekiruahnaraqmé uworapeqté náneq moke taginserah íre kaweq arámbéhrí moke taginawire.

¹⁴ Sano ebáh íre tagia peh kagainserah kaweq arámbéhrí aniné arambehri íre toráh agia peh kagainawire. Wene arambehri íre toráh agia peh kahnarag mi arámbéhríyábé ápeq meyanae. Mó aniné arambehri moke taginaraqmé mi anímé ápeq íre meyanae. ¹⁵ Ápeq íre meyéh ánimé nahperehrabeqte áni tahnsane. Wehukéniné nah irarehtaq mó anínká mi aní nahupeqte koweqme máhpeq atahnana wene nahnkakaq wene ménsámehnsánkakaq moke taginawire. Mina inserah Sísansabé aiq pútare atéh ánínká íre ábéreh arámbéhríináraq Manikánka we íópeq tuneiranae. Peh morá wene arambehri moke tagína puana ápeq íre meyanae.

Itene inonka Manikáne nahne i ehwehne.

¹⁶ Manikáne Awanka itene irupepeq mía míai puag itewe Manikáne nah moe. Minayabe aiq ahtebaho? ¹⁷ Itene inonka Manikáne nah mire. Wega, Néne nahne éna we mía míairabeq ahabábq íre kéhre. Minayabe wene nah ahabáratéh ánimé kamah awinawire.

Itega peh wehuke síwíq pankerého i ehwéhne.

¹⁸ Itene irupepeqté péhé éhwéhnká iteite péhe éhwéh nuwíyého. Peh morá mah marákóipéqté sánsá ahtebéh anínká iwíáhéna, Íné anotah ahtébiá áni múge iwíáhínaraq íre kawerire. Wehukénínká iwíáhéna, Íné íre ahtebia áni múge iwíáhínaraq mókake ahtebia áni úkorahire. ¹⁹ Aneqsabé mira iwíáhinkeho? Manikánka mah marákóipéqté áhtébiá iwíáhýábé múguwahgu iwíáh wíre arítéhre. Minayabe ahtebia káyábéwé wene ehwehnka mahraréna,

Táhmáro kegá mó ke ahabábarite sansansabé iwíáhéra mó ahabábq sánsá mó ahabábq sánsá miraonehe iwíáhowe. Iwíáhowana Manikánka peh áwé tagehrana seyene ahabábq sansanká seye saiqnariéhre ire. (Jop 5.13)

²⁰ Manikáne ehwehnka mó mahraréna,

Itene Wahnahnka ahtebia kéné iwíáh aiq tagehre.

Sega miraoneheqmúne iwíáh aiq tagehre.

Tagéna abehq iwíáhe aritéhrra ire miraorahowe ire.

(Buk Song 94.11)

²¹ Abehq iwíáh aritéhnsábé wehukega miraoraho arámbéhríyábé ire iwíáh iwíáhoró. Manikánka séhréh aitéhnsábé ite moke wega í náneq matíáhwe.

²² Íné Porareq Ápóroreq Pítareqka ite séhréh aitaneheéq míone. Manikánka moke mah marákó marákó náiena itene oga mé tanahráqkákáq itene puké tanáhráqkákáq omaq itéhre. Manikánka séhréh aitanieéna amahnága kéh náneqkákáq mókake kahna naneqkákáq matíáthro aitéhre. ²³ Ite Sísa Karáhé kahnáh míáhwana we Maniká Iteribone ahninkáwá míéhre.

4

Maniká wewega wene arambehri animári agehmarena sainsue ehwéhne.

¹ Itensábé iwíáhirataq, Ite Sísa Karáhéne arambehri miraúna kee iwíáhoró. Ite Manikáne kopipéqté éhwéh wahnahnúne iwíáhoró. ² Kaweq arámbéhrío kegá se arambehri aritéh aniné ehweh kawerue sehgiówe.

³ Íné kaweq arámbéhríu aní míogamo. Iteq mó kereqka néne arambehri iwíáhue tagéq tenírataq nirupipeq ire iwíáh kikirinie. Mó kegá néne arampehriyábé koti irataq nirupipeq ire iwíáh kikirinie. Íné moq inéne arambehri ire agehgaqme tagaríoge. ⁴ Ínéga arambehriurataq áhwára áhwára arámbéhríuraume ire niahrreraq kéhre. Íre niahrreraq kéhnsábé peh kawerue arambehriuraugamo? Árahuraugamo? Íre inéga iwíáhunka peh morá Manikánka agehgaqme sainuwankéhe.

⁵ Amahnága ire ehweh arite tanahráq púaq mó kené arambehri agehmareq ehweh aritého. Sísa itene Wahnahnka tuinagake moke sunkíkírirabeq kopéqsúáh náneqkákáq itene irupipeqté iwíáhákáq wene téhrehrabeq marahnana ábóraraginae. Mí tanáhráq Manikánka mah kehiná kéhíná agehmarena sainsuankéhe.

Anotah animári múne iwíáhiyeho i ehwéhne.

⁶ Néne iyahnabo animáрино, Manikáne sansá ahtebageheéna inéreq Ápóroreqsabé teiewóge. Ite anitéyábé iwíáhéq Manikáne púkuga irarinserah tábúsoqme sehgióro. Manikáne anitéyábé peh morá ánínsábé iwíáh iwíáh ateq mó aní peh áwé tagahwe. Íre kawerowe. Manikáne ehweh anterúéhboq mína tahnsa ire oro.

⁷ Ite anotah animári múne iwíáhoo? Manikánka ire náíátáitaq tahirímé ite peh tabonahéq mareqmareq ke míáh iripo? Manikánka aiq náiena séhréh aitaráinsabé aneqsabé ite itensabé iwíáh iwíáhoo?

⁸ Itewe, Manikáne sansá aiq moke ahtebóne iwíáhowe. Itega iné, Pora kio-taikéq anotah animári múne iwíáhoo? Itega aiq pútaq ahtebahtaq tahirí inéga moq iwíáh iwíáhu irino. ⁹ Íné iwíáhume Manikánka ite, wega eqmaro keyabé, Moke mó ke ebeq nogirara ite sinehe sighe ire. Wehukega wehukení subiq suaneheraotaq áhnte kegá taganeheéra sewe. Ite eqmaro kewe mina subiq suaneherao wehukení tahnsa múne. Íre peh wehukega ite iwahnkanowara íopeqté kéreqka moq iuwahnkanowe.

¹⁰ Ite eqmaro kega Sísa Karáhéne arambehri miraúnayabé áhnte tagah kegá iwiréh aitera múguwahgu mareqmareq ke wóe aítáhowe. Itega iwíáhéq, Sísa Karáhéne sansá aiq ahtebóne éq págege animári míone éq mó kegá itensabé

iwiáh íwiáh aítáhwe ewe. ¹¹ Ite eqmaro ke menahnkákáq amahnágaákáq irupibiire. Tahbobóire. Itene korósi peh subankire. Mó kegá ite subiq márahwáq íre nahnkakaq ké wéq ahtapeq áhnte nogune.

¹² Itene iyahnkaratáté págegeue arambehriúne. Mó kegá ite íre kaweq ehwéh aítáhtáq itega kaweq ehwéh ayahqme teriune. Mó kegá íwíoqnahtaq peh míone. ¹³ Mó kegá ite íéhruruotaq se insahwé aritone. Mó kegá ite eqmaro keyabé, Ite atutu tahnsanéq abehq ké wóe aítáhwe.

Poraga, Ínéga iwíáhue mira aruqaruru serahnoro i ehwéhne.

¹⁴ Iyehitankeheéna mah ehwéh sehiranue teiugo? Írakaumo. Itensabé nirutaboiru anímári miah púana kaweq iwíáhigehééna mah ehwéh sehiranue teiúge. ¹⁵ Peh íregáritaq ke 10 táhúséni (10,000) iwáhnoro ke miáhtáq tahirí íre áhnte itéribóréh miah iripo? Írakaumo. Téh koreiátáu animé peh morá ínébatate. Itega Sísa Karáhénsabe aiq pútate atárotaq we éhweh ínébataq teiátáunsabé iteribo úkurauge.

¹⁶ Iteribo úkuraunsabé ínéga iwíáhue mira aruqaruru serahnoro éna tei teinuge. ¹⁷ Ínéga mira aruqaruru serahnigehééna Tímóti iteba eqmaq áúwóge. Tímótiwe Sísa itene Wahnahne aninéna wene sánsá kawerue sehgiena nirutaboiru aninéna nénahni tahnsa miéhre. Sísa Karáhéne sansámé mó ke suwahpeq mó ke suwahperue momiwíuríáhtáq síwáhno aruqaruruge. Mi sansá iahreráq itena iwáhnorinkeheéna Tímóti iteba eqmaq áúwóge.

¹⁸ Táhmaro itega píribahriéq, Poraga iteba íre sinkehe iwíáhowe. ¹⁹ Itene anotah Wahnáhnká kowe aintahnaraq iteba apubúue kinie. Konaraq píribahri kené ehweh anetaníbo éna sene sánsá págege sansápómo éna taganie.

²⁰ Manikánka wahnah wahnahnirabeqte sánsámé íre peh ehwehne. Mi sansámé págege aitahráhi sansá míre. ²¹ Iteba konaraq abowágá wene ani kamah awinserahnue págegeue kininkono? Iteba konaraq nirutaboírue pehwehrue kininkono? Aneq sansánue kininkono? Teniéro.

5

Wenabone ahre abarii ehwéhne.

¹ Ite miáhrabeqte ánínká anotah íre kaweq ahbabárire uro ehwéh írátáuge. Mi ahbábáqmé ahkaragára sansanéna anotah oriráne. Wehukega íre mirao sansá mi anínká mirauraire. Wenabone ahre abariurairaire urowe. ² Itewe anotah ke úne iwíáhéq mó ke kiotaikúne iwíáhoo? Aneqsabé itene irupipeq íre umehiro? Iyehitáhnaq mi ahbábáq áni móbeq kaqsúáhro.

³ Íné iteba miótaq tahirí itene iuranabiah tapeq mi ahbábáq áni ehweh ató irino. Ninonka mahtaq miógana peh morá néniwa iteba miéhnsábé mi anínsábé aiq ehweh atóge. ⁴ Itega momiwíéq Sísa áwíq áhrabirataq néniwa moq míanae.

Itene Wahnah Sísa págege aitahnaraq ⁵ mi anínsábé ehweh atanéhe. Ahbabáq aniné anonka kamah awinkéhboq owainawapa kaqsúáhro. Itega miraonaraq wega iwíáhue wene ahbabáq suahnaraqm é Sísa itene Wahnah tuina tanáhráq íre kamah awinkéhe.

Ahbabáq ani móbeq kaqsúáhro i ehwéhne.

⁶ Ite anotah ke úne irareme íre kawerowe. Ite miáhtáq anotah ahbábáq áni miéh mino. Páreti agiéh ánínká pehgáriq muoráhi naneq marahnaraq moke

páréti mugue anotah úkinae. Mina inserah ite miáhrabeq ahabábáq iúgi ínehoéq mi ahabábáq áni kaqsúáhiro.

⁷ Muoráhi naneq páráwahipéq íre kahnaraqmé páráwah peh kanae. Íre muinae. Minayabe naho muoráhi naneq súáhiro. Ite o paréti íre muoráhi paréti tahnsa míagehboq ahabábáq ani kaqsúáhiro. Kaqsúéhrateqmé wene ahabábáqka ite íre iúgi ina q peh kaweqtaq míagehe. Sótai kú iahreraq ko tánáhráq sokah sokahéra* sipisípiq áráhq subiq márónserah Sísá Karáhé subiq súówe.

⁸ Iwiáh iwiáhé tanahráqsábé sokah sokahonehe. Sokah sokahéra Asiu kegá sene nahtapeqté nahonáh muoráhi naneq súónserah ite Sísá tagariona animárínká itene ahabábáqkakaq moke íroke sansánkákáq suaneheqmúne. Wehukega o paréti íre muoráhi naneq kéh páréti tírúnserah itega peh tábúsoréh sánsámé aiq pútaq sansámé sehgióneheqmúne.

⁹ Mó animáriné ahre abari aruqaruro kereq íre mía míaooro éna sehiranue teiewóge. ¹⁰ Moke ahabábáq ké sueq móbeq miáhiro íre uge. Se mah marákóipéqté kééra mó kené ahre weh abariéra mó kené ménsámehnsá meyanehéera subiqme sabiwiáhwe. Sega Manikánsabe íre iwiáh iwiáhia peh mó naneqsabé iwiáh iwiáh aruqarurowe. Itega moke mina tahnsa ké súáhtáq tahirímé mah marákóróq íre miáhraho irino.

¹¹ Peh morá, Ite Sísá tagarione e kegá ahabábiransabé sehiranue teiewóge. Mó kené ahre weh abariome, mó kené ménsámehnsánsabe aigará pabekime, Manikánsabe íre iwiáh iwiáhia peh mó naneqsabé iwiáh iwiáh atáhmé, mó keyábé péhe éhwéh aritewé, píah néra múguwahgu aruqarurome, aebówé mína tahnsano ke sueq móbeq miáhiro. Ite Sísá tagarione e kegá mína tahnsa áhbábábirataq moráráq táhutahuriyehboq móbeq miáhiro.

¹² Sísá íre tagariáh keyábé ehweh aritanínkono? Ahqáho. Íra kaumo. Minawé íre néne arambehri wire. Sísá tagariáh ké ite momiwíuriáh kegá ahabábirataq ehweh ariteyabe iteitene arambehri wire. ¹³ Sísá íre tagariáh keyábé ehweh aritewé peh Maniká wewene arambehri wire. Ahabábáq aninsábé Manikáne ehwehnka mahraréna, Ite miáhrabeqte ahabábáq aruqaruri aní kaqsúáhiro ire. (Lo 13.5, 17.7, 21.21, 22.21-24)

6

Sísá tagariáh ké koti aritéhneho i ehwéhne.

¹ Sísá tagariéh ánínká miráinayabé arega abiahnsa atéhnaqmé anerinabo? Sísá íre tagariéh wáhnáh ánipá meqme móate koti atéhneho. Minawé ayeहितeh sansáne. Peh Sísá tagariáh kébá meqme kure koti ato. ² Mókakewe itega Sísá tagariáh kégá mah kehíná kehínané sánsánsábé iwiáhue tagéq sararaneheqmúne. Minawé aiq ahtebaho? Itega mókake mah kehíná kehíná ehweh aritáhnayabé amahnága aneqsabé pehgáriq ahabábáq náneq íre kawerari-tahráho?

³ Mókake itega íópeqté kéné sánsá moq saraqmaráhnawe íre ahtebaho? Minawé anotah arámbéhríe. Amahnága ahabábáq naneq kaweraritewé pehgáriq arámbéhríe. ⁴ Minayabe ite Sísá tagariáh kégá koti ehwéh kahnaraq Sísá íre tagariáh kégá kaweraitagehéq aneqsabé seba pokoo?

* 5:7: Kisim Bek 12.3-21, 13.6-7 tagáhnó.

⁵ Seba pokonsabé aneqsabé íre iyehitehro? Ite Sísa tagariáh ké miáhrabeq ahtebia ánimé mi arámbéhrí miraorahi aní miéh mino? ⁶ Sísa tagariéh ánínká mó Sísa tagariéh ání ehweh atankeheéna Sísa íre tagariáh kégá tagahtaq meqmena móatéhmé íre kaweq sansáne.

⁷ Sísa íre tagariáh ké miáhrabeq itega Sísa tagariáh keyábé ehweh aritéhrame ahabábq sansanéq Sísa Karáhéne sansa íre sehgiowe. Sísa tagariáh kégá ite ahabáraitéhraqmé itega túbáh agirataqmé íre ahabárowe. Minayabe túbáh agina sansánká ehweh atahna sansá kiotaikire. Sísa tagariáh kégá arene ménsámehnsá aebóinaraqmé arega túbáh aginawe mi sansánká ehweh atahna sansá kiotaikire.

⁸ Kiotaikiraq peh itewe íre túbáh agowe. Írakaumo. Íre túbáh agia peh mó Sísa tagariáh ké ahabáraiteq sene ménsámehnsá aebóowe.

⁹ Ahabábq kega Manikánka wahnah wahnahnirabeq íre awaq miáhmé aiq ahtebah mino. Péhe éhwéhnká itene irupipeq péhe nuwiyéhboq íráhro. Ahrari mahbi abario kewé, Manikánsabe íre iwíáh iwíáhia peh mó naneqsabé iwíáh iwíáh atáh kéwé, mó aniné ahre weh abario kewé, wehga áwáhu weh sobaruqnahbaruro kewé Manikánka wahnah wahnahnirabeq íre awaq mianeherawoe. ¹⁰ Aebó kéwé, mó kené ménsámehnsánsabe sigará pabeki kewé, piáh néra múguwahgu aruqaruro kewé, mó keyábé péhe éhwéh aritáh kéwé, mó kené ménsámehnsá pehipi meyháh kéwé, mina tahnsa áhbábq aruqaruro kewé Manikánka wahnah wahnahnirabeq íre awaq mianeherawoe.

¹¹ Menahmé ite táhmaro mina tahnsa ké miarowe. Miarowana Manikánka ite pabeq paberaitena, Néne animarí miáhwe aitaráire. Itega itene Wahnah Sísa Karáhénsabe aiq pútare atárotaq Manikáne Awanka itene ahabábq kaqiuwena itene irupipeq kaweraitáraitaq Manikánka itensabé, Kaweqtaq miáhwe aitaráire.

Ite inonkame Manikáne Awane nah puaq mó kené ahre weh abariiyeho i éhwéhne.

¹² Manikánka íre ahqáho aitaráí sansá aiq miraorahuge irareme aiq pútaq iwíáhowe. Peh moke miraorahúna sansánká íre séhréh aitahráhire. Minayabe mó sansánká íné saiqnariehnehoéna pehwehrue míanie.

¹³ Itega pabeqme éhwéh irareme, Táhutahuqme itene irupipeq iyahbankire nanere éq minayabe Manikánka itene ayahba mirarowe ewe. Itene ayahbame tópah mewe nanere éq minayabe Manikánka tópah kirahno atéhre ewe. Mi éhwéh aiq pútaq éhwéhnirana peh mókake Manikánka táhutahuqkakáq itene inonkankakáq parabaruankéhe. Mina inersah mó kené ahre weh abariigeheéna Manikánka itene inonka miraroo? Írakaumo. Itene inonkame itene Wahnahne anonka mire. Wene sánsá miraigeheéna itene inonka mirarowe. ¹⁴ Maniká págege aní púana itene Wahnah Sísa iriwe oganúq atonserah ite moq iriwe oganúq itankéhe.

¹⁵ Itene inonkataq moke kéh náneqmarí Sísa Karáhéne naneq mire. Minawé aiq ahtebaho? Itene inonkame moke inonkataq kéh náneqme Sípane naneq púaq árahue itene inonka ahabábq ininsó sienéhnkono? Írakaumo. Anotahtaq ahqáho uge. ¹⁶ Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Weh ahre peh morá áu tahnsa úkigehe íre.

(Stat 2.14)

Minayabe arega ahabábq ini abariónaga wereq arereqne íú peh morá áu tahnsa úkire. Minawé aiq ahtebaho? ¹⁷ Itene Wahnah Sísa reqmía míaonaraq arereq Sísa reqne iwa peh morá áwá tahnsa úkire.

¹⁸ Mó kené ahre weh abarié sansa pehragahro. Ahriahri mi sansánirarabeq móbeq miáhro. Moke mó ahabábáqmé íre wewene anonka ahababáruwiahrahire. Mó kené ahre weh abarii anímé wewene anonka ahababáruwíéhre.

¹⁹ Manikánka Wenawa iteba eqmatairana iteba mía míainsabé amahnága arene anonka wene nah mire. Minawé aiq ahtebaho? Arene anonkame íre arebataq arene wíre. Írakaumo. ²⁰ Insahwé aitanieéna Manikánka anotah apéqtáté paiqmarowe. Ai q paiqmaronsabe itene inonkankakáq Manikánsabe iwíáh iwíáhoró.

7

Poraga wehké sansánsábé irarú ehwehne.

¹ Itega sehiranue kasenuro ehwéh teiníboq írátíáhro. Ahre íre mera peh miéh anímé aiq kawerire. ² Íre ahreakáq anínká mó kené ahre abariínehboq we ahre meyankehe. Ahrari wehkinkehe.

³ Wehne anonkame íre webataq wene anonka mire. Minayabe arene ahrega, Máho ínah íre ahqáho ato. Ahrene anonka moq íre webataq wene anonka mire. Minayabe arenawehqka, Máho ínah íre ahqáho ato. ⁴ Ahrega wewene anonka íre wahnahnire. Írakaumo. Peh wenawehqka wahnahnatéhre. Mina inserah awehkawagá wewene anonka íre wahnahnire. Írakaumo. Peh wene ahrega wahnah atéhre. Minayabe arene ahreyabé arenawehqsabe íre ahqáho ato.

⁵ Ite weh ahre morá iwíáhéta kawerue púreroyehe iwíáhéta awehriéta peh míayehe irataqmé aiq kawerire. Púrerira tanáhráq parabagínaraq mó íre ahqáho ato. Owainawanka mó aní abarié iwíáh atehnehboq íre ahqáho ato.

⁶ Ahre meyo éhwéh íre teiúge. Ahreyabé awina anínká iwíáhue meyankehe. Séhréh aiteyabe mah ehwéh teiúge. ⁷ Moke mó ke íné tahnsanue miáhtáq tahirí aiq kaweri irino. Peh Manikánka ahre meweyabe mó aní mó iwíáh atena mó aní mó iwíáh atena aruqarurire.

Íre túbáh agorahotaq ahre meyáho i ehwéhne.

⁸ Mahbigaunseq ahrarigaunseq kéweinínsónseqsábé mahraruge. Íné íre ahreakáq aní múge. Ite íné tahnsa míéhrataqmé aiq kawerire. ⁹ Ite íre peh míahrahirataqmé ahre weh meyáho. Mahbiga, Ahreyabé níre irana ahrariga, Weh kéreyabe níre ire. Mó kené ahre weh abariiyehboq arerene ahre weh airaiq meyáho.

Arenawehq auwéhneho i ehwéhne.

¹⁰ Ahreakáq wehakaq keyábé mahraruge. Ánáhkawagá awehkawa íre auwo atóge. Mahnawé íre ínénéne ehwehne. Írakaumo. Itene Wahnahnka aiq irarire. ¹¹ Ánáhkawagá wenawehq auwahnararaq mó wehkínehboq peh míankehe. Áúwátái wehbá kouwekue insahwé atahnararaq aiq kawerire. Awehkawagá wene ahre airaiq áúwéhneho.

Nánuwehq kéranie ínarag awehkawagá áúwéhneho i ehwéhne.

¹² Mó keyábé peh ínénéne iwíáhu ehwéh teíne. Íre itene Wahnahnka tení éhwéh peh ínénéga iwíáhéna mahraruge. Awehkawawé Sísá tagariéh anínirana ánáhkawa Sísá íre tagariéh inínká, Nánuwehq kéranie ínarag awehkawagá áúwéhneho. ¹³ Ánáhkawa Sísá tagariéh inínirana awehkawa Sísá íre tagariéh wéhgá, Néne ahrereq míanie ínarag ánáhkawagá áúwéhneho.

14 Ánáhkawagá Sísane sánsá sehgieyabe Sísá íre tagariéh áwéhkawagá wene ahre íre auwena wene sánsá tagéna kaweqtaq míahrahire. Awehkawagá Sísane sánsá sehgieyabe Sísá íre tagariéh ánáhkawagá wene weh íre auwena wene sánsá tagéna kaweqtaq míahrahire. Minayabe arene ahrega, Arereq míanie ínaraq áúwéhneho. Arenawehqka arereq míanie ínaraq áúwéhneho. Íre áúwéhraqa itene animári moq kaweqtaq míahrahowe. Kaweqtaq míahrahi ehwéh péhe éhwéh tahirimé itene animári Sísá íre tagariáh ké miáh irino.

15 Wehgabópoq ahregabópoq Sísá íre tagariéh áninéna wensabé nuwahriehre éna pokinie ínaraqmé peh áwé tagahro. Manikánka itensabé, Pehwehrue miáhro aitéhnsábé itene iru ukíq itankeheéq mi anínka pokinie ínaraqmé peh áwé tagehrataqmé aiq kawerinae. 16 Arenawehqka arereq míehnsábé mókake wega Sísane sánsá sehginabirapómo. Arega íre tagariahne. Arega íre tagariahne.

Manikánka ite saraq íatái arámbéhrí sehgióro i ehwéhne.

17 Maniká itene Wahnahanka ite omaq itena wene arambehri saraq íatáire. Saraq íatái arámbéhrí kawerue sehgióro. Sísá tagariáh ké iwáhnorutaq mah ehwéh tei teinuge. 18 Manikánka are íre áhraburai tanáhráq mó kegá arene áú amurúrutonsabé ayehitéhnehboq anetaníbo íwiáhúno. Manikánka are áhraburaitaq arene áú íre amurúrutonsabé amahnága mi sansánsábé arutaboیرهboq pehragáhno. 19 Arene áú amurúrutonsabé peh abehq míre. Anetaníbo íwiáhúno. Arene áú íre amurúrutonsabéakáq anetaníbo íwiáhúno. Peh Manikánka sehgióro ú ehweh sehgiónsábé anotah sansá míre.

20 Manikánka áhraburaitaq mirauroa arámbéhrí miraúno. 21 Manikánka áhraburaitaq mó aniné arambehriga are saiqnariarairo? Minayabe íwiáh kikirineho. Arene marakóipeqté wáhnáhnká saraq auwena pokúno atah-naraq pokinkehe. 22 Maniká itene Wahnahanka are áhraburai tanáhráq mó aniné arambehriga are saiqnariarairana Sísá itene Wahnahanka arene ahbabáq kaqauwátáinsabé wega saraq áúwéh áni tahnsa miáhne.

Wega áhraburaitaq pehipi míaronana Sísá Karáhéne arambehriga amahnága are aiq saiqnariéhre. 23 Wene animári míageheéna Sísaga anotah apéqtaté paiqmarowe. Paiqmaronsabe peh wehuke suwahbeh sansá miraiiyeho. Peh Maniká awahbeh sansá miraoro. 24 Néne iyahnabo animárinó, Manikánka ite íáhraburaitaq mirauro arámbéhrí miraéq Maniká Iteriboreq mía míaooro.

Poraga mahbigaunseq ahrarigaunseqsábé teriu ehwéhne.

25 Mahbigaunseq ahrarigaunseqsábé mahraruge. Itene Wahnahanka mah ehwéh terio íre tenírana peh ínénéga aiq pútaq ehwéhnéna íwiáhue teiúge. Wega íné séhréh aintéhrana wene arambehri mira aruqaruruge. Minayabe néne ehweh íráhro. 26 Íre kaweq sunúq áhníbórá sinainsabé ahre meyaníe íwiáh, wehkinie íwiáh súáhro. Mi íwiáh súéhrataqmé aiq kawerire íwiáhuge.

27 Ahreakáq míéhnaqmé áúwéhneho. Íre ahreakáq míéhnaqmé ahre meyaníe íwiáhineho. 28 Arega ahre meyéhnaq minawé íre ahabáriniewóne. Arega wehkinaraq minawé íre ahabáriniewóne. Ahre meyéhra kegá mah marakóráq mé tanáhráq sirupipeq umeh aginawire. Itene irupipeq umeh agínehoéna teiúge.

29 Néne iyahnabo animárinó, mah marakóipéq mé tanáhráq aiq parabaginaire. Sísá tuina tanáhráq áhníbórá sinaire. Minayabe ahre mero keo, íre

ahreakáq ké tahnsa miáhro. ³⁰ Ibisah keo, íre ibisah ke tahnsa miáhro. Iru eyoyó keo, iru íre eyoyó ke tahnsa miáhro. Ménsámehnsá paiqmaq paiqmaro keo, íre ménsámehnsánkakaq ké tahnsa miáhro. ³¹ Mah marákóipéqté sánsá parabaginai puaq áhnte mensáméhnsánkákák kéo, itene ménsámehnsánsabe irutaboiriyeo.

Iwiáh kikiriyeo i ehwéhne.

³² Ite iwiáh kikiriyeo éna mah ehwéh teiúge. Íre ahre merai ánínká Maniká wene Wahnahne arambehri kawerue sehgieyabe iwiáhire. ³³ Wene ahrega kaweróne atankeheéna ahre merai anínká mah marákóipéqté náneqsabé iwiáh iwiáhire. ³⁴ Minayabe we mó iwiáh mó iwiáhire. Sísá tagariéh áhrárigá iwiáhéna, Néne ninonkakakaq néniwankakaqmé kaweqtaq míanieéna Maniká áwúge éna Maniká wene Wahnahne arambehriyabé iwiáh iwiáhire. Wenawehqka kaweróne atankeheéna wehakaq inínká mah marákóipéqté náneqsabé iwiáhire. ³⁵ Págege sansánká saiqnariankeheéna íre teiúge. Írakaumo. Peh séhréh aitanieéna mah ehwéh sehíranue teiúge. Maniká itene Wahnahnsabé webataq iwiáh iwiáh ateq wene sánsá kawerue sehgiegeheéna sehíranue teiúge.

Wene ahre aráryábé éhwéhne.

³⁶ Wene ahre aráryábé arutaboiréna abariinie iwiáh aruqaruri anímé ahbabáratehnehboq airaiq meyankehe. Wegá airaiq meyhahnawe íre ahbabárinae. ³⁷ Wewene anonkataq kawerue wahnahnorahi mahbígá, Ahre íre meyaníe iwiáhínaaq aiq kawerire. ³⁸ Wene ahre aráry meyéh anímé kawerire. Ahre íre meyéh anímé anotah kawerire.

³⁹ Wenawehq oga miáhnaraqmé mi inínká awehkawareq míá míaiagehe. Sísá tagariéh iníné awehkawa pukínaaq we mó Sísá tagariéh aní kéránkéhe. ⁴⁰ We mó Sísá tagariéh aní kéráhnaraqmé aiq kawerire. We peh kéweini miáhnaraqmé anotah kawerire. Mahnawé inénéga iwiáhuge. Manikáne Awanka mah iwiáh aintehrámó. Wegá mah iwiáh aintéhre iwiáhuge.

8

Poraga titirue nárie naneqsabé irarú ehwehne.

¹ Péhepehe maníkánsábé titiro naneq nanehnkono éq inénsabe kasenurowe. Mó aní mó anínkáue minayabe iné aiq ahteboége eme aiq pútaq ehwéhnowe. Ai q ahteboege iwiáhome saiyo sansane. Peh morá mó anínsábé irutaboírúnaga séhréh aitaahráhi sánsáne. ² Iné moke ahteboege iwiáhi anínká íre anotahta q ahtebehra na wene ahtebeh sansa íre awehrare. ³ Maníkánsabe arutaboiri anímé Manikánka we tagariéhre.

⁴ Péhepehe maníkánsábé titiro naneq nanehnkono ue kasenuronsabé teiúge. Ite tagarionawe péhepehe manikámé íre aiq pútaq nanere. Peh abehq pikísáh tahnsane. Íre áhnte manikámári miáhwe. Írakaumo. Ite tagarionawe Manikámé peh morá anínéna webataq Maniká míre. ⁵ Mó kegá mahraréra, Íopeqkákák mah marákó marákóipéqkákák áhnte manikámárinseq wahnah anímárinseq miáhwe ewe. Ite tagarionawe mi ehwéhme íre aiq pútaq ehwéhne.

⁶ Maniká Iteribo peh morá anínéna webataq Maniká míre. We moke mirarena wene animári míageheéna ite moq mirarowe. Sísá Karáhéwé we peh morá anínéna itene Wahnah mire. We moke mirarowaq amahnága séhréh aitéhnsábé oga míone.

⁷ Mó kegá Maniká éhweh íre ahtebahwe. Segá Sísa íre tagariarotaq péhepehe manikáné sánsá aiq sehgirowe. Aiq sehgirowsabé amahnága mi naneqsabé titiro tahutáhúqmé íre nah nanere éra áhwára áhwára iwíáhowe. Mina tahnsa iwíáho kegá mi tahutáhúq nehrataq, Mi tahutáhúqká ite ahabáraitéhre iwíáhowe.

⁸ Itega táhutahuq nahnayabé Manikánka kaweraitankého? Íraukaumo. Wega awehrio keyábé íre ehweh aritéhre. Nah keyábé kawerowe íre aritéhre. ⁹ Ite iuwahbeh tahutáhúq nanehegmúne irataqmé áhwára áhwára iwíáho kegá ite tagéra ahabáriyeho. Itega nehrataq mó ke ahabáriyehboq kawerurero.

¹⁰ Are ahtebáhna anínká péhepehe manikánsábé árótu nahtápéq míéhnaaraq titiro tahutáhúq nehnana áhwára áhwára iwíáhi anínká are tagéna íné moq nanie iwíáhinabomo. ¹¹ Wega aiq pútaq sánsá peh ákáhtaq ahtebehnsabé náhnaraq wene arupipeq íre kaweraginae. Are ahtebia anínká miraónaga mina áhwára áhwára iwíáhi aní anotahtaq íre kaweratae. Sísa Karáhéga mi aniné ahabáqsabeákq pukúwe.

¹² Áhwára áhwára iwíáhi aní ahabáratáhna puah Sísa Karáhé moq ahabábq atahne. ¹³ Ínéga nahnayabé mó Sísa tagariéh anínká íné tagéna ahabárinaraq mina íre kawerinae. Mínayabe mó Sísa tagariéh aní ahabábq atéhnehoéna mi tahutáhúq ahriahri awehrinie.

9

Poraga wene arambehriyabé móne íre meyonsabe iwíáh iwíáhú ehwehne.

¹ Itega néne sansa aiq tagariáhwe. Mó naneqka íné íre saiqnariéhre. Íraukaumo. Wene arambehri mirainkeheéna Manikánka eqmaq núwátái mino. Sísa itene Wahnah aiq tagarau mino. Sísa itene Wahnah éhweh teiátáutaq wensabé aiq pútare atáro mino. ² Mó kegá iwíáhome, Manikánka íné íre eqmaq áuwátáire iwíáhowe. Peh itene Wahnah éhweh teiátáugaq aiq pútare atáronsabé ite tagariáhmé Manikánka íné eqmaq núwátáire.

³ Mó kegá ehweh aintéhataq mahrarinie. ⁴ Manikáne arambehri miraunsabé wehukega íné kirabo aintáhmé íre kaweq sansápo? Íraukaumo. Kaweq sansáne. ⁵ Manikáne arambehri miraoneheéra Sísa ábáqmarinseq Pítareq mó eqmaro kereqka ahtapeq nogótáq sene ahronká se kériráhwe. Ínéga moq mi sansá mirautaq tahirímé kaweq sansáne iwíáho irino.

⁶ Mó kegá Manikáne arambehri miraome pehipi kiraboowe. Peh morá ínéreq Páhnábásareqka itene tópah paiqmarayeheéta arambehriúye. ⁷ Sene kíápéténine arambehri miraoneheéra sóntía kegá ahtapeq nogótáq íre seyene móneraté peh wahba monératé tópah paiqmaq paiqmaro mino. So uqmatai anínká táhutahuq nera kéhtáq mewe naruq naruri mino. Sipisípiq wahnahni anínká mi kané náhnano naruq naruri mino.

Ite séhréh aitera íwáhnoro ke kirabooro i ehwéhne.

⁸ Ínéga peh wehukene sansá iwíáhéna mi ehwéh mirarire iwíáhiyeho. Íraukaumo. Naho Manikánka Mósisi iwíáh atowana wega minayabe sehiranue mahraréna,

⁹ Káhoga arambehriitaq wene áwéhipeq náhgáq táhrareho. Mi kanká arambehrii puana arupibiúnaraqmé pehipi táhutahurinkehe úwe. (Lo 25.4)

Manikánka peh káhoyabé arutaboirena mi ehwéh irarúwo? Íraukaumo.

¹⁰ Itensabé iwíáhéna irurú mino. Itega mina tahnsanigeheéna irarúwe.

Sonsoréh ánínká, Mókake sotápéqté táhútáhúq mewe nanieéna arambehri-
ire. Wereq we séhréh atéh ánínseqka nayeherawoye. ¹¹ Wehukega ayu
uqmarera anehe mi sotápéqté tópáh nahnserah itega Manikáne ehweh tei
teinúye. Tei teinúyansabé itene ehweh íráh kégá kirabo aitéhrataqmé kaweq
sansánoneheqmóe. ¹² Itega mó ke kirabouro puaq itenkakák kirabourotaq
tahirímé anotahtaq kawerowe urauya irino.

Kirabo aítáhiro íre teiátáúye. Iteba pehipi míaraúye. Itensabé abiahsanéq
Sísá Karáhéne kaweq ehwéhnsábé anetaníbo íwíáhíyeho éta kirabo aítáhiro
íre teiátáúye. ¹³ Manikánsabe iwíáh íwíáh atáh náhtápéq arambehrio kegá
mibeqté táhútáhúq mewe nahwe. Minawé tagariáh mino. Mitaq titiro tah-
beraq arambehrio kegá mi naneq pehgáriq mewe nah mino. ¹⁴ Mina inserah
Sísá itene Wahnahka mahraréna, Kaweq ehwéh íráh kégá se síwáhnoro kené
sinonka séhréhorahi naneq nárigéhe íre.

¹⁵ Ínéga itene táhutahuq pehipi íre merauge. Mókake íné pehipi kirabo ain-
tagehéna sehíranue teiugo? Írakaumo. Nirupinsabé pukonaraq íre ineh in-
ehinie. Íné ineh inehutaq tahirímé ínéga pehipi íwáhnoru sansánsabé íre iwíáh
íwíáhorahu irino. Mó kegá néne iwíáh íwíáhu sansá sabi núwého. ¹⁶ Manikáne
kaweq ehwéh tei teinunsabé kaweq aní múge éna iwíáh íwíáhininkono?
Írakaumo. Manikánka koreri terinúno aintáráinsabé íné kaweq aní múge ue
íre iwíáh íwíáhorahuge. Mi kawéq éhwéh íre teriasa ehiya míótáq tahirímé
anotahtaq íre kaweru irino. Kaweq ehwéh teri terinu arámbéhrí íre suaníe.

¹⁷ Ínénéga iwíáhíue miraurataq tahirímé ápeq meyo irino. Íre ínénéga
iwíáhurauge. Manikánka koreri terinúno aintáráinsabé pehipi mira aruqaru-
ruge. ¹⁸ Minayabe aneq ápeq meyaninkono? Mó teri terino kegá ápeq
meyáhnserah íre uge. Kaweq ehwéh pehipi tei teinunsabé niru eyoyóue
nirutaboírume néne ápeq míre.

Porawe áhnte ke séhréh aritéh áníne i ehwéhne.

¹⁹ Mó kegá íné íre saiqnaríáhwe. Áhnte kegá Sísane sánsá sehigigeheéna sene
arambehri aní tahnsa míoge. ²⁰ Asiu kegá Sísane ehweh kawerue irera se-
hgigeheéna seba míarautaq sene sánsánuraúge. Mósísiga sehgióro ú ehwehnká
íné íre saiqnaríéhre. Íre saiqnaríéhrara Asiu ke mi ehwéhnsábé iwíáh íwíáho
puana seba míarautaq mi ehwéh íre anterutaúge. Asiu kegá Sísane ehweh
kawerue irera sehigigeheéna mi ehwéh íre anterutaúge. ²¹ Nahnso ke
Mósísine ehweh íre sehgió ké wóe. Míayabe nahnso kereq míarautaq se
tahnsá ména íné moq íre sehgirauge. Írakaumo. Manikáne ehweh íre susa
Sísá Karáhéne ehweh sehgiúge. Nahnso kebá míarautaq sega Sísane ehweh
kawerue irera sehigigeheéna Manikáne ehweh íre anteruena peh mi kené
sánsánuraúge.

²² Sísane sánsá áhwára áhwáraúe sehgió kébá míarautaq sega órirane iwíáho
sánsá pehipi íre anterutaúge. Sega Sísane ehweh irera kawerue sehigigeheéna
sene órira sene pehipi íre anterutaúge. Mah kehíná kéhíná suwahpeq
míarautaq mi sánsá miraurauge. Sega Sísansabé aiq pútare atagehéna mirau-
rauge. Manikáne kaweq ehwéh sehigigeheéna mi sánsá mira aruqaruruge.
²³ Mira aruqarurunsabé Sísansabé aiq pútare atáh kéreq ínéreqne irupipeq
eyoyóire.

*Kagai ápeq náinkehéq Manikáne sánsá tauntahunue sehigioneheqmúne i
ehwéhne.*

²⁴ Ábáhiro tanahráq áhnte kegá árésisiue peheráhnotaq peh morá kótaiki anínká ápeq meyéhre. Mina inserah Manikánka ápeq náinkeheéq wene sánsá tauntahunue sehgióro. ²⁵ Kótaikoneheqmúne íwiáho kegá sene sinonka págegeinkeheéra túbáh aginie íwiáh suera peh ahriahri tauntahunue arambehri aruqaruowe. Peh kamaréki apéq meyanehéera tauntahunowana Manikánka náina apéqmé peh ahriahri kagainawire.

²⁶ Ínéwé Manikáne sansá ire múguwahguue sehgiúge. Árési kiotaiki anínká ire mibeq tagia móbeq tagéna pehbeheráh pokinserah tauntahunue sehgiúge. Tobehi anínká wene ayahnkara ire mobeq subisa peh tábúsoqme wehukéniné anonka subínserah Sísane arambehri tábúsoqme arambehriuge.

²⁷ Ínéga mó keyábé, Sísane sánsá tauntahunue sehgióro uraunsabé Manikánka íné nuwehnehboq ire túbáh aginie. Peh kaweq sansá tábúsoqme sehginieéna néne ninonka kawerue wannah wannahuge. Néne ninonka págegeinieéna tauntahunue arambehriuge. Ínéga kagai apéq meanieéna tauntahunue arambehriuge.

10

Íre kaweq sunúq sínaraq ite Sísane sánsá súeho i ehwéhne.

¹ Naho itene igaqnaréhga Mósisi kérowe. Segá miraunsabé iahreráq kankeheéna teiúge. Segá abatapi nogútaq írábúyá akariuriowe. Segá írábúyá anehe karageheéna Manikánka mi írábúyá omaq atowe. Manikánka íwiáh aritowara segá Káhtore Waní kéréwégue seberaebéq pukuwe. *(Kisim Bek 13.21-22, 14.21-29)*

² Segá írábúyá akariuriotaq nogútaqkákáq Káhtore Waní kéréwégue seberaebéq pokutaqkákáq segá wání meyoñserahnéra mitaq nogera Mósisi kéréra wengkahnáh úkuwe.

³ Manikáne Awanka íopeqté tópáh náriuwara ómiga nowe. ⁴ Wega ótaq sansánútaq wání arahno ebahpipéqté súwana náriuwara nowe. Mi ebáhmé Sísá Karáhée. Segá pokutaq mi Ebáhnká sereq moraráq pokúwe. ⁵ Pokúwara Maniká sene sánsánsábé ire awahbó púara abatapi nogútaq puku pukuéra sene sinonka abatapinúe mibeq móbeq kowe.

⁶ Segá ahabárunserah itega miraiyeho éna Manikáne ehwehnka tei teinire. Segá ahabáq naneqsabé sirutaboiru serahniyeho. ⁷ Táhmaro mi kegá péhepehe manikánsábé íwiáh íwiáh atónserahniyeho. Segá miraunsabé Manikáne ehwehnka mahraréna,

Ísara kegá tútuue méra táhutahuréra irigéra ábáhréra nahnso kené sansanéra mó kené weh ahre abariuwe ire. *(Kisim Bek 32.6)*

⁸ Segá mó tanáhráq ahabárára áhnte kegá mó kené ahre ahrari abariunsabé Manikánka abiahsa aritena kamah ariuwara peh íregáritaq wehuké 23 táhúséni (23,000) wehuké peh morá wéhékáh pukuwe. Segá mirau serahniyeho. *(Namba 25.1-9)*

⁹ Mó tanáhráq táhmaro Ísara kegá sene wahnahnsabé, Árahono éra wensabé éhruruunsabé Manikánka wehe omaq atowana éhruruu ke pówara pukuwe. Segá éhruruu serahniyeho. *(Namba 21.4-8)*

¹⁰ Mó tanáhráq táhmaroga Manikánsabé abiahsa atera ehmuniq éhmúniruwana Manikánka íopeqté ánínsábé, Márunsubiq suo atowana mi ke márunsubiq suowe. Segá ahabáru serahniyeho. *(Kisim Bek 16.2)*

¹¹ Manikáne ehwehnka sene ahabáq teíre. Segá ahabárunserah itega moq miraiyeho éna teíre. Amahnága anehe tanáhráq sinainsabé itega kaweqtaq

mía míaiageheéna teíre. ¹² Íné kaweqtaq ména págegeue iriwe míoge íwíáhóna aníno, inahsubínehboq áwéh panantagínah págegeue iriwe míahno. ¹³ Áhwáré naneqka íre arebataq areba sire. Írakaumo. Mah kehíná kéhínápá sire. Áhwáré naneqka ite íre saiqnariankeheéna Manikánka wene omasa éhwéh ahrreraq matawéna ite séhréh aítankéhe. Wega séhréh aítana kaweq ah sokogi ainkéhe. Wega ite págegeue míageheéna séhréh aítowana áhwáré naneqka ite íre saiqnarianawire. Ahbabáqka moq ite íre saiqnarianawire.

Owainawansabé titirue nárié náneqme pehragahro i ehwéhne.

¹⁴ Néne iyahnabo anímárinó, péhepehe manikánsábé iwíáh iwíáh ate sansa pehragahro. ¹⁵ Itewe ahtebia ké míahnsábé teiú éhwéhnsábé iwíáhue tagahro. ¹⁶ Sísá itene ahbabáqsabe pukúnsabe iahrreraq kéh tánáhráq itega káhpúipéqté wánínsábé meyone. Mewe nahnayabé itene Wahnahnsabé kaweróne ateq Sísá Karáhéne korahq tunsabe itene ahbabáq kaweraitéhre íwíáhúne. Mí tánáhráq itega tópah* keqme nahnayabé Sísane anonka kamahúnsabe itene ahbabáq kaweraitéhre íwíáhúne. ¹⁷ Míra íwíáhéq morá ké tahnsa míone. Itega keqme nóna topáhmé peh morá tópah púaq ite áhnte wehuké méq morá ké tahnsa míone.

¹⁸ Asiu kené sánsánsábé iwíáhhoro. Segá tahberapeqté titirue nárié náneq nahtaq Manikáne tahbe puara mí tánáhráq sega wensabé aiq pútaq iwíáh iwíáh atáhwe. ¹⁹ Teiú éhwéhnsábé aneq iwíáhhonehnikono ewo? Péhepehe manikámári íre oga míáh náneqmaríne. Mí naneqmarí titirue nárié náneq íre Maniká náwé náneq tahnsáne. ²⁰ Írakaumo. Nahnsó kegá titirue nárié náneq Maniká íre náwasa peh owainawamarí náriéwe. Owainawansabé iwíáh iwíáh atéhboq sensabé titirue nárié náneq pehragahro.

²¹ Itene Wahnah pukú tanáhráq iahrreraq kéh káhpúipéqté wánínkákáq owainawansabé iwíáh iwíáh atáh káhpúipéqté wánínkákáq moraráq neho. Itene Wahnah pukú tanáhráq iahrreraq kéh tópahnkákáq owainawansabé iwíáh iwíáh atáh tópahnkákáq moraráq neho. ²² Mirairataq Sísá itene Wahnahna, Aneqsabé íné nuweq owainawansabé iwíáh iwíáh atáho éna abihnsa aitanawire. We anotah pagégé áni púaq itega we íre kiotaikorahúna míno.

Ahriahri itega Maniká áwíq pankeraneheqmúne i ehwéhne.

²³ Mó kegá, Ite moke miraona naneq aiq kawerire ewe. Peh moke miraona naneqka ite kaweqtaq méyabe íre séhréh aítahráhire. Moke miraona naneqka ite Sísá kawerue kéreyabe íre págege aítahráhire. ²⁴ Ite iuwahbeh sansá pehipi miraiyeho. Peh itene iyahnabo séhréh aritahráhi sansánoro.

²⁵ Máhkétirapéqté táhútáhúq paiqmaréhrataq mah tahutáhúq aneq sansánia táhútáhúqpo ue íre kasenoro.† ²⁶ Minayabe Manikáne ehwehna mahraréna, Moke mah marákó marákóákáq mahtaq kéh náneqkakáq itene Wahnahne náneq míre íre. *(Lo 10.14; Buk Song 24.1)*

²⁷ Sísá íre tagariéh ánínká itensabé, Táhutahuronehboq máhoro ínaraqmé ite iuwahbáhnaraq kowe nahro. Wensabé, Mah tahutáhúq eheqtepo ue íre kasenoro. Wega náwí náneq pehipi nahro. ²⁸ Mó anínká itensabé, Mah awáq owainawansabé titirúna naneq náuwege ínaraq íre nahro. Mí awáqkáwé ite

* **10:16:** Kárikí ehwéhme tópahme íre kéhre. Páreti kéhre. † **10:25:** Mó tánáhráq mó tánáhráue mó kegá ménkámehnkáne awaq titirue péhepehe maniká náuwe. Náwera anehe máhkétirapéq mí awáq kobaiqmarówe. Mí awáqsábé Poraga Sísá tagariáh kéyábé, íre kasenq pehipi paiqme nahro úwe.

íre ahababáq aitahráhire. Peh ite teí ání ahababáq atéhboq íre nahro. ²⁹ Itega ahababáq iwiáhhowe íre iraruge. Írakaumo. Peh teí ánínká, Itega aiq ahababárowe iwiáhineho.

Mína tahnsa iwiáhi aní íre míahnaraq íné nuwahbeh naneq nahrahuge. Peh móbeq míéh áiné awehrii sansánká íné íre saiqnariahrahi mino. ³⁰ Manikánsabe, Kaweróne atena mi tahutáhúq nahnara tagehra kegá árahue ehweh aintagéhbo?

³¹ Itega tópahnkakáq wánínkakaq nehrataq mó naneq arámbéhrí mirairataq Maniká áwíq pankeraneheéq wensabé iwiáhue kawerue miraoro. ³² Itega miraonka Asiu kereq nahnso kereq Sisa tagariáh kéreq ahababáq aritéhboq iwiáhue peh kaweq sansánoro.

³³ Ómi mó kegá moke ínéga mirau sansá kaweq sansáne iwiáhigeheéna mirauge. Íné nuwahbeh sansámé íre mira aruqaruruge. Íné tagah ke séhréh aritanieéna sensabé iwiáhéna peh kaweq sansá mirauge. Segá Sísane ehweh irera kawerue sehgiheéna sensabé iwiáhéna mirauge.

11

¹ Ínéga Sisa Karáhéne sansá sehgiúnserah ite moq néne sansá sehgióro.

Poraga ayahqonsabe irarú ehwehne.

² Itega íné iahreraq matawéq moke iwáhnorurau ehwéh kawerue sehgió púana itensabé iwiáh iwiáh aitóge. ³ Mó ehwéh kawerue ahtebagehboq irátiáhro. Wehga wene ahre wahnahnirana Sisa Karáhéga moke weh wahnahnirana Maniká Iteriboga Sisa Karáhé wahnahnire.*

⁴ Sisa Karáhé wene Wahnah puana wehga púrerínaraq wene ayahqno íre akari atiankehe. Manikáne Awanka iwiáh atahna ehweh irarínaraq wene ayahqno íre akari atiankehe. Mi tanáhráq wene ayahqno akariaráhnaraq Sisa Karáhé ayehitawinawire. ⁵ Wenawehq wene wahnah puana ahrega púrerínaraq wene ayahqno akari atiankehe. Manikáne Awanka mi ahre iwiáh atahna ehweh irarínaraq wene ayahqno akari atiankehe. Mi tanáhráq wene ayahqno íre akariaráhnaraq wega wenawehq ayehitawinawire. Mi tanáhráq wene ayahqno íre akariaráh áhréwé ayahra káúqsúéh áhré tahn-sane. ⁶ Wene ayahqno íre akariaráhnaraq wene ayahra káúqsue sansa ayehiteh sansáne iwiáhirataq ayahra pehragéq ayahqno akariaráhro.

⁷ Manikánka weh mirarotaq wewe tahnsá mirarowara wehga Manikáne anotah awíqkákáq Manikáne págege sansánkákáq sokigiowe. Minayabe wehga púrerínaraq wene ayahqno íre akariinkehe. Manikánka ahre mirarotaq wenawehqne áwíqkakaq wene págege sansánkákáq sokiginieéna akariinkehe. ⁸ Manikánka wehuke mirarotaq wega ahrene ayahnsatate weh miraroo? Írakaumo. Wega wehne ahwígara piruqme ahre mirarowe.

⁹ Manikánka ahreyabé iwiáhéna wehga séhréh atankeheéna miraroo? Írakaumo. Wega wehyabé iwiáhéna ahrega wenawehq séhréh atankeheéna mirarowe. ¹⁰ Ahronká sensuwehqsone ehweh kawerue sehgiónsábé íopeqté kegá tagagehboq mi inínsónká púrerirataq sene siyahqno akari ati-agehe.

* **11:3:** Písini ehwéh wahnahninsabéwé "het" kéhre. Písini ehwéh "het" téhtaré áwáhé kéhre. Mó morá áwáhé itene ehwehme ayahqnone. Mó morá áwáhéwé itene ehwehme wahnahne.

¹¹ Manikáne animárimé weh sebatag ahre sebatarue mía míao sansámé Maniká íre awahbeh sansáne. Írakaumo. Ahrega wenawehq séhréh atahnana wehga moq wene ahre séhréh ato aitéhre.

¹² Téhwe Manikánka wehne ahwígara mewe ahre mirarowara amahnága ahrronká ani maqmaq maqmarowara áhnte weh míáhwe. Manikánka moke kéh náneq áhwárowe.

¹³ Ahrega wene ayahqno íre akaria Manikánsabe pehipi púrerínaraqmé kaweq sansápo? Iteitega mi sansámé iwíáhue tagahro. ¹⁴ Weh íre wahto ayáhrá kahnaraq minaga we ayehitanae. Itene sánsánká minayabe aiq sokigi aí mino.

¹⁵ Ahrene íre wahto ayáhrá kahnaraqmé wene ayahrame wene awahriq nanere. Wene ayahqno akariinkeheéna Manikánka ayahra áwíre. ¹⁶ Ayahqno akariare ehwéhnsábé suwahrieh keyábé mó íre teriníe. Mó sansá írakaunire. Itere q mó Sísá tagariáh kéreqsábé peh morá mahna teiú sánsá kéhre.

Kórina kegá siahrreraq ko táhútáhúq notaq íre kaweq sansánu ehwéhne.

¹⁷ Amahnága mó ehwéh teinúboq írátíáhro. Itega momiwíotaq mó ke séhréh aritéh sánsá íre miraira peh ahbabárowe. Minayabe itensabé íre iwíáh iwíáh aitóge. Írakaumo. ¹⁸ Mó anínká tenímé itega Manikánsabe iwíáh iwíáh ataneheéq momiwíotaq íre morá iwíáhia peh mó iwíáh mó iwíáhéq mó keyábé abiahnsa aritáhwe teníre. Tení éhwéhmé aiq pútaq ehwéhpómo. Peh aiq pútaq ehwéhne iwíáhuge. ¹⁹ Íre morá iwíáhirataq kaweq sansá ábórarinkeheéq sío síoéq iwíáhue tagéq, Insega aiq pútaq sansá sehgiramo éq ahtebahrahowe.

²⁰ Itega momiwíotaq itene Wahnah pukúnsabe iahrreraq kéh táhútáhúq íre tábúsoqme nahwe. ²¹ Itega mó ke íre síwénunia peh apubúue wewene wewene táhutahuq nahwe. Miraonsabé pehgáriq tahutáhúq kéh kegá sirupibiirara mó kegá píah áhnte nahnsabé múguwahgu agowe. ²² Itene nahtapeq táhutahuréq naraho mino. Manikáne nahmé peh abehq nánere iwíáhoo? Itega mitaq séq tópah tabonah ke íre náriénsábé se siyehiteh mino. Aneq ehwéh teinínkono? Itega miraonsabé kawerowe aitanínkono? Ahqáho. Írakaumo. Itega mirao sansá íre kaweq sansáne.

Sísaga párétiakáq sera anonkakaq we kéro ke náriu ehwéhne.

(Mátíyu 26.26-29; Máhka 14.22-25; Áruká 22.14-20)

²³ Itene Wahnahnka níwáhnorurai ehwéh iwáhnoréna teiátáuge. Mahraue teiátáume Súrásaga Sísane naruo koweriro inókáhpéq itene Wahnahnka páréti mewena† ²⁴ Manikánsabe kaweróne atena keqme mahraréna, Mahnawé ninonka mire. Ite kaweraitanieéna ninonka Maníka awena pukinie. Íné iahrreraq matiagehboq amahnága mirau sansánoro úwe. ²⁵ Úwara sega páréti nowana Sísaga káhpú mewena monseráh sánsánéna mahraréna, Mah nahniák sérá anome néne korahq mire. Néne korahq tuinaga o sansa áhwárankehe. Itega nehrataq ahriahri Íné iahrreraq matiáhro úwe.

²⁶ Itega mah ehwéh sehgiónká Sísá itene Wahnahnka itene ahbabáqsabe pukúme pahsúéhre. Itega mi parétiakáq sera anonkakaq nahnka we pukúme pahsúéhre. Wegá tuina tanáhráq mah sansá parabaginae.

Itene irupipeqté iwíáh ebeq iwíáhue tagéq anehe nanehe i ehwéhne.

† 11:23: Párétiwe Asiu kené tópahne.

²⁷ Sísa itene Wahnah pukúnsabe iahrerag kéh táhútáhúq neh anínká íre iwíáhue tagéna pehipi náhnaraqmé íre kawerinae. Mina tahnsa neh anínká itene Wahnahne anonkankakáq korahqkakáqsábé íre kaweratéh púana wega aiq mirainsabé anotahtaq kamah awinkéhe. ²⁸ Náhna anínká wene arupipeqté iwíáh ebeq iwíáhue tagéna anehe párétiakáq sera anonkakaq nankehe.

²⁹ Náhna anínká itene Wahnahne anonkansabé kawerue íre iwíáhéna pehipi náhnaraq wega mirainsabé kamah awinkéhe. ³⁰ Ite áhnte kegá mina tahnsa narutonsabé amahnága mareqmarerue awahreowe. Mó táhmaroga itene Wahnahne anonkansabé kawerue íre iwíáhia pehipi narutonsabé aiq pukurowe. ³¹ Minayabe itega miraira sansá ebeq kawerue iwíáhue tagéq anehe nahnaraq Manikánka íte íre kamah ainkéhe.

³² Manikánka mah marákóipéqté sánsá sehgió ké ehweh aritena íre kaweqtapéq suankéhe. Itene Wahnahnka itene sánsá tagéna íre ábéreh sansáne iwíáhéna kamah ainkéhe. Mókake íre kaweqtapéq eqmaq íúwéhnehoéna itega ahbabáro tanáhráq kamah ainainire.

³³ Néne iyahnabo animárinó, momiwíue méq Sísa pukúnsabe iahrerag kéh táhútáhúq nehraqtaq mó naneheraira keyábé iwíáhue síwénunue moráraq nahro. ³⁴ Manikánka kamah awinehboq arupibii anínká ebeq wene nah-tapeq táhutahuraruena anehe momiwíorabeq pokinkehe.

Íné mó ehweh kéhre. Iteba konaraq mó áhwára áhwárao sansá kawerai-taníe.

12

Poraga Manikáne Awanka náina naneqsabé teí éhwéhne.

¹ Néne iyahnabo animárinó, Manikáne Awanka náina naneqsabé múguwahguéq áhwára áhwára iyehboq iwáhnorinie. ² Ite tagariáhmé itega Sísa sánsá íre tagariarotaq péhepehe maniká íre ehwehnorahi naneqsabé iwíáh iwíáhue mi sansá sehgirowe. ³ Teiníboq kawerue írátíáhro. Manikáne Awanka iwíáh atéh ánínká Sísansabé íre éhruru atahráhire. Manikáne Awanseq íre mía míai anínká, Sísa néne Wahnah mire. We awahbeh sansá sehginie irarerahiro? Írakaumo. Wegá íre irarerahire.

⁴ Manikáne Awame we peh morá áninéna wega í náneqme mó naneq mó naneq náire. ⁵ Maniká itene Wahnah peh morá áninéna wene arambehriwe wega sainsúéh árámbéhrí mó naneq mó naneq arámbéhrí sainsúéhraq miraúne. ⁶ Manikáne arambehri miraúnayabé mó aní mó arámbéhrí mó aní mó arámbéhríue miraúne. Maniká peh morá áninéna wene arambehri kawerue miraigeheéna séhréh aitéhre.

⁷ Itega mó Sísa tagariáh ké séhréh aritageheéna Manikáne Awanka págege naneq ite mó aní mó aníne náire. ⁸ Wegá mó aní iwíáh atéhra na peh Manikáne iwíáh púana ahtebia iwíáh pahsuahráhire. Wegá mó aní mó iwíáh atéhra na wene auranka íre tageh naneq wene arupipeq tagariahrahéna pahsuahráhire. ⁹ Wegá mó aní iwíáh atéhra na mi anínká Manikánsabe anotahtaq aiq pútare atéhre. Wegá mó aní págegeue séhréh atéhra na awahre keyábé púreq aritéhrara kaweragowe.

¹⁰ Itega mó aní págege atéhra na ótaq sansá miraorahire. Wegá mó aní iwíáh atéhra na mi anínká íre wewene iwíáh peh Manikáne Awanka iwíáh atéh éhwéh irarerahire. Wegá mó aní iwíáh atéhra na mi anínká owainawane awankakaq wehukene awankakaq saraqsuahráhire. Mó aní iwíáh atéhra na

we kambare ehwéh irarerahire. Irarirana Manikáne Awanka mó aní iwíáh atéhрана mi kambaré éhwéh ahtebéna wewene ehwehtaḡ pahsuahráhire.

¹¹ Manikáne Awa peh morá áninéna mi pagégé náneqmarí náire. Wewega iwíáhue mó aní mó naneḡ awena mó aní mó naneḡ awena ue náire.

Ite Sísane anonka tahnsá míone i ehwéhne.

¹² Wehukeníné anonka peh morá ánónkánirana áhnte naneḡ kéhre. Mi naneḡmarí kéhrana peh morá ánónká kéhre. Mina inserah moke ite Sísá tagariona kewé wene morá ánónká tahnsa míone. ¹³ Ambanta wánípipeḡ kéhtáḡ wánínka moke ambantaipéḡ kéhnserah Manikáne Awa peh morá áninéna itene irupipeḡ séna mía míaire. Wega iteba mía míai puaḡ ite ómi Sísane morá ánónká tahnsa míone. Ite Asiu kereḡ nahnsó kereḡ arambehriraq saiqnariáh kéreḡ arambehriyabé ápeḡ meyáh kéreḡ morá ánónká tahnsa míone. Ite págeḡe anímári míageheéḡ wáni ahriahri nónanserah Manikáne Awanseḡ mía míáúne.

¹⁴ Ite tagarionawe wehukeníné anonka íre peh morá náneḡ kéhre. Írakaumo. Wene anonkataḡ áhnte naneḡ kéh mino. ¹⁵ Aigáránká mahraréna, Íné íre ayahnkara púana íné íre mah anónkáné aigará múḡe itaq tahirímé anonkanka wene aigará súéh iripo? Írakaumo. Anonkanka wene aigará íre suahráhire.

¹⁶ Wehukeníné ayahḡnotaḡ kéh áhrégá mahraréna, Íné íre aura puana íné íre mah anónkáné ahre úḡe itaq tahirímé anonkanka wene ahre súéh iripo? Írakaumo. Anonkataḡ kéh ahre íre suahráhire. ¹⁷ Anonka íre mó naneḡkakáḡ peh aura kéhtáḡ tahirímé ehwehme árahue irahráh iripo? Anonka íre mó naneḡkakáḡ peh ahre kéhtáḡ tahirímé árahue táhutahuḡ kaweq kunkúnire irari iripo?

¹⁸ Anonkame íre peh morá náneḡ kéhre. Írakaumo. Manikánka wehukeníné anonka mirarotaḡ we awahbónserah moke náneḡ mirarena kawerarowe. ¹⁹ Wehukeníné anonkataḡ peh morá náneḡ kéhtáḡ tahirímé íre anonkanurá kéh irino. ²⁰ Wehukeníné anonkataḡ áhnte naneḡ kéhrana wene anonka peh moráe.

²¹ Wehukeníné auranka wene ayahnkaranásábé, Are íre míahnaraq tahirímé kaweqtaḡ míó irino íre irarerahire. Írakaumo. Wehukeníné ayahḡnonka wene aigáránsábé, Are íre míahnaraq tahirímé kaweqtaḡ míó irino irarerahiro? ²² Írakaumo. Wehukeníné anonkataḡ mó naneḡ págeḡe naneḡ kéhrana mó naneḡ mareḡmareḡ naneḡ kéhre. Mi maréḡmaréḡ náneḡ íre kéhtáḡ tahirímé wene anonka kaweqtaḡ kéh iripo? Írakaumo.

²³ Itene inonka mareḡmareḡ naneḡme sehikaránká peraḡ inehoéḡ mi maréḡmaréḡ náneḡ kawerue wahnahnúne. Itene inonka iyehiteh naneḡ mó kegá tagehoéḡ kawerue aneranerue akari atione. ²⁴ Itene inonka iwíáh iwíáhúna naneḡ mina tahnsanue íre akari atione. Itene inonka mareḡmareḡ naneḡkakáḡ iyehiteh naneḡkakáḡ kawerue wahnahnigeheéna Maniká wewega iwíáhéna moke itene naneḡ mirarena kawerarowe.

²⁵ Kawerarowana íre webataḡ webatarue kéhre. Írakaumo. Mina inserah ite Sísane anonka méḡ mó iwíáh mó iwíáhiyehboḡ peh morá iwíáhoró. Ite Sísane anonka míáh púaḡ peh morá arerensabé iwíáh iwíáhinehboḡ mó keyábé iwíáhue we séhréw atéhoró. ²⁶ Wehukeníné anonkataḡ ehḡpopoḡ érinaraq wene anonka moke érire. Mina inserah ite Sísane anonka míona puaḡ mó aní éritaḡ ite moḡ ómi íerire. Mó kegá ite míonarabeḡte ánínsábé iwíáh iwíáh atáhwaḡ itega moḡ wensabé iwíáh iwíáhúne.

Manikánka mó arámbéhrí mó arámbéhríue omaq sitéh éhwéhne.

²⁷ Ite Sísa Karáhé tagariáh ké wene morá ánónká méq mó aní mó anínue wene anonkataté náneq miáhwe. ²⁸ Sísa tagariáh kéqá wene sánsá kawerue sehgiheéna Manikánka mó arámbéhrí mó arámbéhríue omaq sitéhre. Téhwe wega eqmaro ke omaq sitéhre. Anehemé Manikáne Awanka sokigi arí éhwéh pahsúáh ké omaq sitéhre. Mó anéhémé síwáhnoro ke omaq sitéhre. Ótaq sánsá mirao kewé, awahre ke kawerarítáh kéwé, séhréh arítáh kéwé, wahnahnarítáh kéwé, mó kehináné kambare ehwéh irare kewé, minawari Manikánka moke omaq sitéhre.

²⁹ Sísa tagariáh ké eqmaro kene arambehri ómiga íre mirao mino. Manikáne Awanka sokigiari éhwéh ómiga íre pahsúáh mino. Síwáhnoré arámbéhrí ómiga íre mirao mino. Ótaq sánsá miráé arámbéhrí ómiga íre mirao mino. ³⁰ Awahre ke kawerarite arámbéhrí ómiga íre mirao mino. Kambare ehwéh iraré arámbéhrí ómiga íre mirao mino. Kambare ehwéh ahtebéra seyene ehwehtaq pahsue arámbéhrí ómiga íre mirao mino. Írakaumo. Ómi kegá mi arámbéhríari moke íre miraorahowe. Peh Manikánka mó arámbéhrí mó arámbéhríue omaq sitéhnserah miraorahowe. ³¹ Manikáne Awanka náí náneq iwíáhue tagéq kiotaiki naneqmarí meyanéhe iwíáhéq minayabe irutaboiororo.

13

Moke mó keyábé irutaboioronehe i ehwéhne.

Kiotaiki sansánsábé teinie.

¹ Íné moke mó kehináné ehwehnikakáq íopeqté kéné ehwehnikakáq irarenaraqmé mó keyábé íre nirutaboiorarítáhnaraqmé íné peh abehrání míanie. Táoyankakaq peroqkakáq subírana ehwehnirara íráh kéqá anetanibo iwíáhonserah ínéga mó keyábé íre nirutaboiorarítáhnaraqmé sega néne ehwehnsabé moq anetanibo iwíáhigehe.

² Manikáne Awanka iwíáh aintéh éhwéh irarenaraqmé mó keyábé íre nirutaboiorarítáhnaraqmé íné peh abehrání míanie. Ínéga moke epéqté éhwéh ahtebahnaraqmé mó keyábé íre nirutaboiorarítáhnaraqmé peh abehrání míanie. Ínéga Manikánsabe anotahtaq aiq pútare atónsábé sáwéhyabe, Móbeq agúno atáhnaraqmé mi sawéh móbeq agínaraq mó keyábé íre nirutaboiorarítáhnaraqmé peh abehrání míanie.

³ Moke néne ménsámehnsá tabonah ke náriénaraq sensabé íre nirutaboiorarítáhnaraqmé tabonah ke náriénaga íre séhréh aintankéhe. Sípane sánsá sehgiúnsábé mó kegá íné táhtoqme ninonka iraipéq nuehrana tabikonaraq sensabé íre nirutaboiorarítáhnaraqmé ínéga miraonaga íre séhréh aintankéhe.

⁴ Mó keyábé arutaboiorarítéh ánínká íre áyátia peh uwaresa ánine. Wegá mó ke kaweraritena se matiáh náneqsabé aigará íre pabekire. Írakaumo. Wegá, Íné anotah aní múge íre iwíáhire. Wegá wenáwíq íre pankeréhre.

⁵ Arutaboiorarítéh ánínká íre ahababáq saiyo anine. Wegá peh morá wewensabé íre iwíáh iwíáhire. Wegá íre apubúue abiahmáreh ánine. Mó kegá we ahababaratáhnsábé íre iwíáhi anine. ⁶ Arutaboiorarítéh ánínká ahababáqsabe íre iwíáh iwíáhia peh aiq pútaq sánsá kaweq sansánsábé iwíáh iwíáhire.

⁷ Arutaboiorarítéh ánínká íre kaweq sunúqkákáq kawerue arambehrire. Wegá Manikáne ehwehnsabé ahriahri aiq pútare atéh ánine. Manikáne omasa éhwéhnsábé mirainawire iwíáhéna kawerue áwénunire. Wene

arupipeq umehi tanáhráqkákáq íre túbáhagia Manikáne sansá peh tábúsoqme ambubu atawéna sehگیر.

⁸ Itega mó keyábé irutaboairarite sansamé íre parabagorahire. Írakaumo. Manikáne Awanka iwíáh aitéh éhwéh irare sansá parabaginawire. Manikáne Awanka iwíáh aitéhra q kambare ehwéh irare sansá parabaginawire. Kawerue ahtebé sansá parabaginawire. Peh morá mó keyábé irutaboairarite sansamé íre parabaginawire.

⁹ Amahnága ite peh ákáhta q ahtebóne. Manikáne Awanka iwíáh aitéh éhwéh peh ákáhta q ire q irarerahúne. ¹⁰ Aiq púta q nane q sínara q moke amahnága ahtebóna naneqmarí parabaginawire.

¹¹ Íné kári q aní míarauta q kári q anímárinká ehwehnéra iwíáhéra mira onserah sansánura qe. Anotah aní úkurauta q kári q aniné sánsá sutau qe. ¹² Wehukéninká sunkíkiri nahupéqté timanopipé q tagéna awankura q íre kawerue tagehnserah amahnága itega Manikáne naneqmarí peh ákáhta q tagahrahúne. Wehukéninká mó aniné auranabiah tagehnserah mókake itega Manikáne naneqmarí kawerue taganeheq múne. Manikánka amahnága ite moke tagariéhnserah mi tanáhrá q itega we mo q taganeheq múne.

¹³ Manikáne ehwehnsabé aiq púta re atewé, Manikánka ite kaweraite tanahráqsábé áwénunéwé, mó keyábé arutaboairarite wé, mi sansátáro peh kagainae. Mó keyábé arutaboairarite sansanká mó sansátaré kiotaikire.

14

Manikáne Awanka iwíáh atéhra na pahnúéh éhwéhne.

¹ Mó keyábé irutaboairarite sansansábé ahriahri anotahta q irutaboioro. Manikáne Awanka náina naneqsabé anotahta q iuwahbehre iwíáho ro. Wega iwíáh aitéhra q Manikáne ehweh irareraho sansánsábé anotahta q irutaboioro. ² Manikáne Awanka iwíáh atéhra na kambare ehwéh irari anínká íre mó keyábé peh Manikánsabe irarire. Mó kegá mi kambaré éhwéh íre íráhwana peh Manikánsabe irarire. Manikáne Awanka iwíáh atéhra na kambare ehwéh irari anínká peh epéqté éhwéh Manikánsabe irarire.

³ Manikáne Awanka iwíáh atéhra na Manikáne ehweh pahnúéh ánínká wehukeyabé irarire. Wehuke séhréhue páge qe aritanieéna irarire. Íráh kegá peh kaweq sansá sehgi qe heéna irarire. Sirupipe q eyoyó aritanieéna irarire.

⁴ Manikáne Awanka iwíáh atéhra na kambare ehwéh irari anímé mi ehwéh irarinka peh morá wewene arupipe q kawerire. Manikáne Awanka iwíáh atéhra na Manikáne ehweh pahnúéh nká moke mibeqté Sísa tagariáh ké séhréh aritéhre.

⁵ Manikáne Awanka iwíáh aitéhra q kambare ehwéh irarúnara q kaweq sansánirana moke itega mirairansabé nuwahbehre. Manikáne Awanka iwíáh aitéhra q wene ehweh pahnúéh nara q irare sansá anotah kaweq sánsá púana itega moke mirairansabé anotahta q nuwahbehre. Wehukéninká kambare ehwéh irarínara q mó anínká Sísa tagariáh ké séhréh aitanieéna mi kambaré éhwéh áwahewé itene ehwehta q pahnúánkéhe. Itene ehwehta q pahnúahna aní íre míahnara q Manikáne ehweh irarinka kambare ehwéh kiotaikire.

Kambare ehwéh irari anínsábé éhwéhne.

⁶ Ínéga iteba senara q Manikáne Awanka íné iwíáh aintahnana kambare ehwéh irarenara q árahue séhréh aitanínkono? Peh kambare ehwéh irarenaga ite íre séhréh aitahráhu qe. Ínéga séhréh aitó iwíáh matiáhnara qmé Manikáne

Awanka sokigi aní náneq teiníe. Manikáne Awanka iwíáh aintéhrana wewene ahtebia iwíáh pahsuqme teiníe. Maniká Awanka iwíáh aintéh éhwéh pahsuanié.

⁷ Táoyankakaq kítahakákáq íre oga miéh náneqtaré wíre. Wehukega mi naneqtaré múguwahgue subirana íre kaweq éhwéhnínara íréhra kegá aneq igonkópómo iwíáhigehe. ⁸ Sontía anínká pembíáh íre kawerue póbiahnaqmé áwáhu sontiá kegá ebehirarabeqsabé árahue apubúue sokah sokahigehebo? ⁹ Mina inserah itega kambare éhwéh irarirataq mó kegá árahue iragéhbo? Kambare éhwéh púara mó kegá íre íráhwana mi éhwéhmé peh abehraginae.

¹⁰ Mah marákó marákóipéq áhnte éhwéh kéhre. Moke mi éhwéhmárimé mó kegá mó kegáue írah éhwéhne. ¹¹ Mó anínká ín é írátíó éhwéh irarínana, Eheqté kambaré éhwéhpómo iwíáhugana wega moq ínénsabe, Kambare éhwéh iraréna aní móne aintéhe. ¹² Mina inserah itega kambare éhwéh irarirataq mó kegá íre iragéhe. Manikáne Awanka náina naneqsabé irutaboioowe. Minayabe ite Sísa tagariáh kegá wene sánsá moráráq kawerue sehgioneheéq Manikáne Awanka náina naneq mewe we séhréh atéhoro.

Poraga kambare éhwéh irare sansá teriu ehwehne.

¹³ Minayabe Manikáne Awanka iwíáh atéhrana kambare éhwéh irari anínká mi éhwéh ahtebé pahsuankéhboq púrerúno atóge. ¹⁴ Kawerue iwíáhoro. Kambare éhwéhtáté púrerutaq peh morá néniwanka púrerirana nirupeqté iwíáhwé peh túbáh agire. ¹⁵ Minayabe anerininkono? Néniwanka púrerirana néne nirupeqté iwíáhgá moq púrerinie. Néniwanka igonkónirana néne nirupeqté iwíáhgá moq igonkóninie.

¹⁶ Arega mina tahnsa íre mirainaraqmé peh arenawanka Manikánsabe, Kaweróne atéhrana mó anínká mi kambaré éhwéh íre íréh púana Manikánsabe árahue moráráq kaweróne irarinkehbo? Írakaumo. Wegá, Kaweróne íre irarinkehe. ¹⁷ Mi kambaré éhwéhmé íre íréhre. Minayabe arega kawerue púrerónaga we íre séhréh atéhre.

¹⁸ Ínéga kambare éhwéh irare irareunsabé Manikánsabe iwíáh iwíáhuge. Ínéga kambare éhwéh irarunka itene kambare éhwéh irare sansá kiotaikire. ¹⁹ Sísa tagariáh ké momiwíotaq ínégá wehuke síwáhnorinieéna pehgáriq irahráho éhwéh irarenaraq kawerire. Pehgáriq irahráho éhwéhnká áhnte kambaré éhwéh kiotaikire. Minayabe íwáhnorutaq kambare éhwéh íre iraruge.

²⁰ Néne iyahnabo animárinó, káriq animárinká iwíáho serahniyehboq peh ahtebia ábóawáh wéhgá iwíáho serahnoro. Inahunahnínká ahbabáqsabe íre iwíáhi serahnoro. ²¹ Manikáne ehwehnka mahraréna, Wáhnaupeqté kambare éhwéhnkákákáq ké iwíáh arítógara sega mahtaqté ké néne ehweh terigéhe. Terírataq néne ehwehnsabé, Ahqáho. Iuwahriehre igehe. Maniká itene Wahnahnka aiq mahrarire íre. *(Aisaia 28.11-12)*

²² Minayabe Manikáne Awanka iwíáh aritéhrara kambare éhwéh irare sansámé Manikánka mi sansá inseréhyabe iwíáhéna omaq sitehro? Wensabé aiq pútare atáh keyábé iwíáhéna mi sansá omaq sitehro? Írakaumo. Peh wensabé íre aiq pútare atáh kegá wensabé iwíáhigeheéna mi sansá omaq sitehre. Manikáne Awanka iwíáh aritéhrara wene ehweh pahsúáh sánsá wensabé íre aiq pútare atáh keyábé iwíáhéna mi sansá omaq sitehro? Írakaumo. Peh morá wensabé aiq pútare atáh ké séhréh aritageheéna mi sansá omaq sitehre.

²³ Ite Sísa tagariáh kégá momiwíirataq ite ómi kambare ehwéh irariyeho. Irarirataq mó ke Sísa íre tagariáh kégá séra mi kambaré éhwéh íréhrataq itensabé, Uwoyansa ke móe aitagéhe.

²⁴ Manikáne Awanka iwíáh aithanaraq ite ómiga Manikáne ehweh pahsuqme irarenaraq Manikánsabe íre aiq pútare atéh ánípópoq mó ánípópoq sínaraq itene ehwehnka wene arupipeq pankehe. Pahnaraq, Íné ahababáq ani múge iwíáhéna ²⁵ wene arupipeqté iwíáh pahsúéhnsábé Manikánsabe áhtenéna káuqmunue iwíáh iwíáh atena, Manikánka iteba aiq pútaq miéhre inkehe.

Ite momiwío arámbéhrí tábúsoqme miraoro i ehwéhne.

²⁶ Néne iyahnabo animárino, itega momiwíirataq aneq sansánonehnkono ewo? Teiníboq írátíáhiro. Itega Manikánsabe iwíáh iwíáh ataneheéq momiwíirataq Sísa tagariáh ké we séhréh atéhoró. Mó anínká itensabé, Mah igónkonehe irarinkehe. Mó anínká iwáhnorinkehe. Mó anínká íre wega iwíáhi naneq peh Manikánka sokigi awí náneq teinkehe. Manikáne Awanka iwíáh atéhrana mó anínká kambare ehwéh irarinkehe. Manikáne Awanka iwíáh atéhrana mó anínká kambare ehwéh áwahe itene ehwehta q pahsuankéhe. Momiwíirataq peh morá we séhréh atéhoró aitóge.

²⁷ Kambare ehwéh irarirataq íre áhn te kegá irarigehe. Peh téhranítégábópoq apahránítógábópoq irarigehe. Moráráq irariyeho. Írakaumo. Peh mótaq mótarue irarere. Peh morá anínká kambare ehwéh irarínaraq anehe ahtebeh anínká mi ehwéh áwahe itene ehwehta q pahsuankéhe. ²⁸ Kambare ehwéh áwahe pahsuahráhi anínká íre míahnaraq kambare ehwéh ábóra q irariyehboq peh itene irupipeq iwíáhue Maniká teawéro.

²⁹ Manikáne Awanka iwíáh aithanaq pahsúéhrataqmé peh téhranítégábópoq apahránítógábópoq pahsuagéhe. Pahsúéhrataq sene ehweh írah kégá sirupipeq kawerue iwíáhue tagagehe. ³⁰ Manikáne Awanka tútuue miéh áni iwíáh atahana wega iriginkehe. Mi iwíáh atahna ehwéh pahsuankéhboq mó ehwéh irari anínká ehiya míankehe. ³¹ Manikáne Awanka iwíáh aithana ehwéh ite ómiga mótaq mótarue irarigehe. Ite ómiga ahtebeq itene irupipeq eyoyóinkehboq mótaq mótarue irarigehe.

³² Manikáne Awanka iwíáh aritahna kegá mi ehwéh pehipi íre irarigehe. Peh sene iraré tanahráqsábé áwénunigehe. ³³ Manikánka moke wene arambehri tábúsoqme arambehriire. Wega íre áhwára áhwára sansánire. Minayabe itega momiwíirataq ite moráénue we awahbeh sansánoro.

³⁴ Mósísiga sehgióro ú ehwehnká mahraréna, Ahreronká weh wahnahniyeho íre. Minayabe Sísa tagariáh kégá momiwíirataq ahreronká ehweh irariyehboq peh ehiya méra kawerue iragéhe. ³⁵ Sísa tagariáh kégá momiwíirataq ahre inínká mitaq ehweh irarínaraq íre ábéreh sansáne. Minayabe ahreronká íre kawerue íréhrataq mótaq sene nahtapeq sensuwehqsansabé kasenigehe. ³⁶ Teiú éhwéhnsábé ite íre iuwahbehro? Manikánka wene sánsá ite mionarabeq áhwárehre iwíáhoo? Íre itebataq wene sánsá iahtebohá wino.

³⁷ Íné Manikáne ehweh iraru aní múge iwíáho kereq íné Manikánka iwíáh aintéhre iwíáho kerero, néne ehweh íráhro. Ínéga sehiranue teiú éhwéhmé Manikánka sehgióro i ehwéhne. Minayabe aiq pútare aintáhro. ³⁸ Néne ehwehnsabé ahqáho aintéh ánimé we íre Manikáne ehweh irari aní míre atáhro.

³⁹ Néne iyahnabo animárino, Manikáne Awanka iwiáh aitéhraq wene ehweh pahnúe sansánsábé irutaboirono. Manikáne Awanka iwiáh atéhrona kambare ehwéh irare sansánsábé ire ahqáho atáhiro teriéero. ⁴⁰ Momiwírataq moke mira sánsánirataq peh kawerue tábúsqome miraoro.

15

Sísa Karáhé pukúwana iriwe oganúq ato ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo animárino, kaweq ehwéh teiátáutaq ireq aiq pútare ainteq kawerue sehgirowe. Mi kawéq éhwéhnsábé iahreratq itóge. ² Itega kawerue sehgirowsabé Manikánka kaweraitéhre. Sísansabé aiq pútare atera anehe túbáh ago kewé peh abehragowe.

³ Teniátái ehwéh teiátáuge. Mi ehwéhnká moke mó ehwéhmarí kiotaikire. Teiena mahrrurauge. Manikáne ehwehnka aiq irarinserah Sísa Karáhéga itene ahababáqsabe kaweraitanieéna pukúwe. ⁴ Segá we maisarówana Manikáne ehwehnka aiq irarinserah Manikánka apahtáro wéhékáhtáq iriwe oganúq atowana ⁵ Sísa ebeq Pítaba kéna anehe we kéro keba kúwara tagowe.

⁶ Anehe áhnte ke, wensabé aiq pútare ató kega momiwíuwe. Mi kewé sene náhmbahq 500 kiotaikire. Momiwíuwana Sísa seba kúwara tagowe. Áhnte tago ke oga miáhwara mó tahmaró pukurowe. ⁷ Anehe wega Sémísiba kéna anehe moke eqmaro keba kúwe.

⁸ Moke eqmaro keba kúwana anehe iné ire kaweq aní míraugana wega inéba surairana tagarauge. Anowagá wene aní ire ábéreh tanáhráq maqmaréhnserah aní mióge. ⁹ Sísa tagariáh ké síwioqnaraunsabé niyehitehre. Mirauro puara mó kegá inénsabe, Manikánka eqmaréh aní míre ire irarerahowe. Moke mó eqmaro kega iné kiotaikowe.

¹⁰ Manikánka inénsabe arutaboiraingtánsabé amahnága wene kaweq arámbéhrú aní mióge. Wega séhréh aintáritaq iné ire túbáh aguraue. Mó eqmaro kega kawerue arambehrirowana néne arambehriga moke sene arambehri kiotaikuraire. Inéiahriáh ire arambehriuge. Peh Manikánka séhréh aintéhnká kawerue arambehriuge. ¹¹ Sereq inéreqne arambehriyabé ire iwiáh iwiáhuge. Itega kaweq ehwéh teiátáúnaraq aiq pútare aitarónsabé iwiáh iwiáhuge.

Ite moke pukonana Manikánka anehe tanáhráq ite oganúq itahna ehwéhne.

¹² Sísa pukúwana Manikánka we iriwe oganúq atonsabe tei teinuge. Minayabe táhmaro itega, Manikánka pusa ké ire iriwe oganúq sitankéhe éhwéhmé aneqsabé irareo? ¹³ Manikánka pusa ké ire iriwe oganúq sitéhtáq tahirímé wega Sísa Karáhé moq ire iriwe oganúq ato irino. ¹⁴ Sísa Karáhé ire iriwe oganúq atotaq tahirímé itega tei teinúna ehwéh abehq éhwéh úki irino. Sísansabé aiq pútare atona sansá moq abehq sánsá úki irino.

¹⁵ Manikánka Sísa Karáhé iriwe oganúq ato ehweh tei teinu puana Manikánka pusa ké ire iriwe oganúq sitéhtáq tahirímé wene ehweh múguwahguéq péhepenu irino. ¹⁶ Manikánka pusa ké ire iriwe oganúq sitéhtáq tahirímé wega Sísa Karáhé moq ire iriwe oganúq ato irino.

¹⁷ Ire iriwe oganúq atotaq tahirímé aiq pútare atáronka abehragirana itene ahababáq peh kéh irino. ¹⁸ Ire iriwe oganúq atotaq tahirímé wensabé aiq pútare atera pukuro ke iraipéq pokuro irino.

¹⁹ Itega Sísansabé aiq pútare ateq wensabé áwénunúne. Ite peh marakóipeq miona tanáhráq Sísaga ite kaweraitéhre éq áwénunúnaraq tahirímé ite irupipeq umehi ke miona irino. Mó ke siru umehi ke miáhwe. Ite peh anotahta q iru umehi ke miona irino.

²⁰ Manikánka Sísá Karáhé iriwe oganúq ato ehwehmé aiq pútaq ehwéhne. Manikánka Sísá Karáhé ebeq iriwe oganúq atena mó ke anehe iriwe oganúq itankéhe. ²¹ Wehukénínká puké sansa áhwárowana mó wehukénínká iriwe oganúqite sansa áhwárowe.

²² Éhrámaga téh ahababárena pukúnsabe moke anehete ke moq pukorahowe. Manikánka Sísá Karáhé téh iriwe oganúq atonserah we tagariona ke moq moke iriwe oganúq itankéhe. ²³ Ite oganúq itahna tanáhráq iriwe oganúq itankéhe. Sísá Karáhé téh iriwe oganúq atena wega tuina tanáhráq wensabé aiq pútare atona ke iriwe oganúq itankéhe.

²⁴ Iriwe oganúq itahna moke náneqmarí parabaginae. Sísá Karáhéga moke íopeqté wáhnáh kéreq mah marakóípeqté wáhnáh kéreq págege kereq saiqnariankehe. Saiqnarawéna Wenabonsabé, Moke minawari arene ayahpi máróge irarinkehe.

²⁵ Sísá Karáhéga kawerue wahnahnéna wene naruo moke karegaráruankéhe. ²⁶ Wega wene naruo moke saiqnaruenta anehe puké sansa moq parabaruankehe. ²⁷ Manikáne ehwehna mahraréna, Manikánka wensabé, Moke wahnahnúno atéhre ire. *(Buk Song 8.6)*

Manikánka moke wahnahnúno atéh éhwéhme wensabé, Ínénkakaq wahnah ainto íre irarire. Wega Karáhénsabe, Peh moke mó naneqmarínkákáq wahnahnúno atankéhe.

²⁸ Karáhéga moke wahnahnínagake wega Maniká Wenabonsabé, Ínénkakaq wahnahnainto atankéhe. Mi tanáhráq Manikánka Sísareq moke itereq wahnahnaitankéhe.

²⁹ Mó kegá pusa ké séhréh aritaneheéra wání meyháwe. Sega mi sansá aneqsabé miraoo? Sega, Manikánka pusa ké iriwe oganúq sitankéhe íwiáhowe. Mira íwiáh íre ome aneqsabé wání meyaho? ³⁰ Manikánka pusa ké íre iriwe oganúq ítéhtáq tahirímé mó kegá nubiq suahráhorabeq arambehriu iripo? Írakaumo. ³¹ Néne iyahnabo anímárinó, ahriahri nirupipeq íwiáhéna, Iborá nubiq suaneherabowamo éna íwiáh aruqaruruge. Itega Sísá Karáhé itene Wahnahne ehweh sehgiónsábé íwiáh íwiáhéna mah ehwéh teiúge.

³² Épésá suwahpeqte kegá áwéhq poeráhq tahnsa méra Sísane arambehri mitaq miraurataq níwioqnarowe. Manikánka pusa ké íre iriwe oganúq sitéhtáq tahirímé mirau arámbéhríyábé ápeq meyo iripo? Írakaumo. Mó kegá mahraréra, Mókake pukona tanáhráqsábé íre íwiáh íwiáhía peh táhutahuréq ábáhroneheqmúne ewe. Manikánka pusa ké íre iriwe oganúq sitéhtáq tahirímé sene ehweh sehgióro teiú irino.

³³ Mó kené péhe éhwéhnsabé aiq pútare arítého. Ahababáq kereq mía míairataq sega itene kaweq sansá íre kaweraragéhe. ³⁴ Itene múguwahgu sansá sueq tábúsoqme íwiáhoró. Ahababáq sansa íre oro. Táhmáro itewe Maniká íre tagaríahwe. Minayabe iyehitankeheéna teiúge.

Iriwe oganúq ite inónkámé áwáhnáh inónká úkinae i ehwéhne.

³⁵ Mó kegá kasenéra, Pusa ké árahue iriwe oganúq sitankéhbo éra aneq tahnsá sínónká úsitankéhbo ewe. ³⁶ Mína tahnsa káséno kewé peh múguwahgu íwiáho kee. Ayu uqmaráhtáq pehipi íre kíréhre. Ebeqme mi ayú mugurúqme

anehe kiapoue kírèhre. ³⁷ Ite ayu úótáq ánáhakaq íre uqmaráhwe. Peh sera uqmaráhwana kiapoue kírèhre.

³⁸ Manikánka mó ayúnsábé mó naneq kiro atena mó ayúnsábé mó naneq kiro atéhrana moke kírèh náneq íre monseráh náneq kéhre. ³⁹ Moke oga miáh náneq kamári íre monseráh sínónká kéhre. Írakaumo. Wehukeníne anonka mó tahsánirana ménkámehnkáne sinonka mó tahsánirana kabarane anonka mó tahsánirana pahné anonka mó tahsáne.

⁴⁰ Íopeqté náneq mó tahsánirana mah marákó márakóipéqté náneq mó tahsáne. Íopeqté náneq mó awáhríq náneq kéhrana mah marákó márakóipéqté náneq mó awáhríq náneq kéhre. ⁴¹ Pópoqnahga patahirana íónka íónitehrana wehyoqmarínká moq pehgáriq téhrehre. Minawarínká íre monseráh téhrehre. Mó wehyóqká ákáhtaq téhrehrana mó wehyóqká pehgáriq téhrehre.

⁴² Mina inserah pusa ké iriwe oganúq sitahnaraq mó tahnsá sínónká oganúq sitankéhe. Pusa ké maisaráhtáq kárékorahi sínónká maisaráhwana iriwe oganúq sitahnaraq peh kagaorahi sínónká kanae. ⁴³ Pusa ké maisaráhtáq íre kaweq mareqmareq sínónká maisaráhwana iriwe oganúq sitahnaraq kaweq págege sínónká úqkinae.

⁴⁴ Pusa ké maisaráhtáq awaqkakaq sínónká maisaráhwana iriwe oganúq sitahnaraq íre awaqkakaq sínónká peh wenawa tahnsá sínónká kanae. Amahnága awaqkakaq sínónká kéh púana mókake peh wenawa tahnsá sínónká kanae.

⁴⁵ Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Teh miraro wehukení Éhráma oga mío aní úkúwe íre.

Mó Ehrámawé anehenura súwe. Wenawanka oganúq itahráhire.* ⁴⁶ Oganúq itahráhi wehukenínká ebeq íre súwe. Írakaumo. Peh tanahuqtate miraro wehukenínká ebeq súwana oganúq itahráhi wehukenínká anehe súwe.

⁴⁷ Manikánka mah marákóipéqté tánáhúq mewe ebeq Éhráma mirarowana anehe sú animé íopeqté tuwe. ⁴⁸ Mah marákóipéqté kéwé Éhráma tahnsá miáhwara íopeqsabé suwahbeh kewé íopeqté tu ani tahnsa miáhwé. ⁴⁹ Amahnága ite tanahuqtate miraro ani tahnsa méq mókake ite íopeqté tu ani tahnsa míanehe.

⁵⁰ Néne iyahnabo animáríno, teiníboq írátíáhiro. Mah marákóipéqté inónkánká Manikánka wahnah wahnahnirabeq íre kioráhire. Itene kambarékorahi inónkánká kaweq naneq kagairabeq íre kioráhire.

⁵¹ Epéqté éhwéh teiníboq írátíáhiro. Ite Sísa tagariona ke pukonaq mó táhmaro íre pukigehe. Itene inonkanka moke apubúue kagaorahi inónká úkinae. ⁵² Anehete pembíáhnká ehwehnína tanáhráq wehukenínká auwíkéh inserah puko kegá irigéra mó íre pukigehe. Ite íre pukira kegá apubúue irigég kagaorahi inónká meyanehemúne.

⁵³ Itene kárékorahi inónkámé peh kagaorahi inónká úkinae. Itene pukorahúna inónkámé peh oga mía miáé inónká úkinae. ⁵⁴ Itene kárékorahi inónkámé peh kagaorahi inónká úkinae. Itene pukorahúna inónkámé peh oga mía miáé inónká úkinae. Mi tanáhráq Manikáne ehwehme aiq pútaraginawire. Mi ehwéhnká mahraréna,

* 15:45: Mó Ehrámawé anehenura sú animé Sísa Karáhé wíre. Aroma 5.14-19 tagahno.

Manikánka págegeue mirainka kiotaikéna puké sansa parabarúehre ire. (*Ai-saia 25.8*)

Mahnawé peh aiq pútaq ehwéhne. ⁵⁵ Wene ehwehnka mó mahraréna, Puké sansanká amahnága ite ire saignariéh mino. Puké sansanká ite íre kamah aí mino ire. (*Hosea 13.14*)

⁵⁶ Amahnága tanáhráq Mósísiga sehgióro ú ehweh íre sehgiórahúnayabé ahbabárúne. Itega ahbabárúnayabé puké sansanká ite kamah aíre. ⁵⁷ Itene Wahnah Sísá Karáhéga miraúnka págege aitéhraq itega ebehúna naneq kiotaikorahúne. Minayabe Manikánsabe iwíáh iwíáh atone.

⁵⁸ Néne iyahnabo anímárinó, kiotaikorahúnayabé Sísane sánsá íre túbáh agia peh ambubu atawéq sehgióro. Itega miraonayabé itene Wahnahnka aiq ahrreraq matíéh púaq itene kaweq arámbéhri íre abehq úkorahire. Minayabe itene Wahnahne arambehri tauntahunue miraoro.

16

Poraga, Náríra moné sorupahro ú ehwehne.

¹ Sarúsarama suwahpeqte Sísá tagariáh ké nárigheéna teinie. Kárétia marakórápéqté ké Sísá tagariáh ké ínéga teriátáu serahnoro. ² Itene arambehriyabé meyháh mónéwé itega ómi mó anínká mó anínkáue iwíáhue tagahro. Náríra moné tabanagínehboq o wíki ebeqte wéhékáhtáq ebeqte wéhékáhtáruue móbeq soruparáhro. Itega mirairataq ínéga iteba konaraq mí moné awehraq kanae. Awehraq kahnararaq ínéga iteba konaraq itega sorupare arámbéhri íre kanae.

³ Iteba konaraq itega táhmaro ke omaq sitáhro. Segá Sarúsarama suwahpeq pokue mitaqté ké sorupato moné nárigheéq omaq sitáhro. Iteba konaraq Sarúsarama suwahpeqte ké páhsi sehiranue omaq sitéhra ke sinie. Néne páhsiakáq itene móneakáq Sarúsarama suwahpeqte ké nárigheéna eqmaq suanie. ⁴ Ínéga moq pokinie iwíáhonaraq itega omaq sitéhra kegá ínéreq pokonehe.

Poraga Kórina suwahpeqte ké koragéyabe awahbó ehwehne.

⁵ Ínéga Másérónia marakórápéqté ké kéragéna iteba kinie iwíáhuge. ⁶ Iteba konaraq ópeq tanáhráq mitaq míanabugamo. Iteba ména iuwena pokonaraq séhréh aintagéhe. ⁷ Amahnága iteba wahto tanáhráq méyabe íre nuwahbehre. Mókake itene Wahnahnka kowe aintahnaraqmé ákáhtaq íre wahto tanáhráq iteba míanie iwíáhuge.

⁸ Amahnága ínéga mahtaq Épésá suwahpeq ména mah ke séhréh aritanie. Itene iahrreraq kéh tanáhráq Péntíkósi parabagínaraq mahtaq suena iteba kinie. ⁹ Manikánka séhréh aintéhra mahtaq áhnte arámbéhriarahunsabé amahnága mahtaq ména Sísane arambehri mirainie. Mahtaq néne naruo moq áhnte míáhwe.

Poraga, Tímótireq mó kereq séhréh arítáhro ú ehwehne.

¹⁰ Ínéga itene Wahnahne arambehri miraunserah Tímótiga moq miraire. Minayabe wega iteba sínaraq pehwehrue ateq séhréh atáhro. ¹¹ Wensabé awiréh ateq inehepeq súeho. Sísá tagariáh kegá ínéba sirataq íné iwíáhume Tímótiga moq kouwekinkehe. Minayabe kouwekina ínararaq pehwehrue ateq kawerue séhréh atehrana ínéba sínkehe.

¹² Ínéga itene iyahnabo aní Apóronsabé, Pokúno éna iteba koneherao ke Sísá tagariáh kéreq are moq moraráq pokúno éna pagu pagunuraue. Pagu

pagunuraugana wega amahnága pokéyabe íre awahbehkana mókake wega iwíáhína tanáhráq iteba sinkehe.

Sísane sánsá ambubu atawéq sehgióro i ehwehne.

¹³ Aiq pútare atáh sánsá ambubu atawéq sehgióro. Íre áhreaia peh págegeue míáhro. Kawerurero. ¹⁴ Moke arambehri mirairataq Manikánsaq moke mó kereqsabé irutaboírue arambehriro.

¹⁵ Néne iyahnabo anímáрино, ite tagariáhmé Ákáia marákórápéq Sítépána karirónánínká Sísansabé téh aiq pútare atárówe. Aiq pútare atera Sísá tagariáh ké áhntetaq séhréh arítáhwe. ¹⁶ Mina tahnsa kene ehweh kawerue íráhro. Moke séhréh arítáh kéné ehweh kawerue íráhro.

¹⁷ Sítépánareq Pótúnátareq Akáikásareqka ínéba suronsabé nirupipeq eyoyóire. Itega ínéba íre serahonsabé sega íné séhréh aintáhwe. ¹⁸ Mi kegá itene irupipeq eyoyó aitónserah nirupipeq moq eyoyó aintáhwe. Mina tahnsano keyábé iwíáh iwíághoro.

Poraga, Iroro ú ehwehne.

¹⁹ Esia marákórápéqté Sísá tagariáh kéga itensabé, Iroro ewe. Mi akéq Ákúírareq Párisírareq sene nahtapeq momiwío kereqka itene Wahnah áwírue itensabé, Iroro ewe. ²⁰ Moke mahtaqté Sísá tagariáh kéga itensabé, Iroro ewe. Itega we kawerue mehweh atéghoro.

²¹ Íné Poraga mah anéhété séhírá ínénéne niyahnkaratáté sehiranuge.

²² Itene Wahnahnsabé suwahrieh kewé íre kaweragoneherawoe. Itene Wahnahno, iteba mahbeq tuo.

²³ Itene Wahnah Sísaga itensabé arutaboíraitena séhréh aitéhre.

²⁴ Ite Sísá Karáhé tagariáhnsabé itensabé ahriahri nirutaboírue.

2 Kórína

Ebeq sáhnshawe ahtebé ehwehne.

Poraga Kórína suwahpeqte ké wega ebeq sehiranú pahsí náriuwara tagowe. Anehe mó tanáhráq Táitásaga Kórína suwahpeq suena Poraba séna Kórína ke éhweh teawuwe. Teawuwana mi tanáhráq Poraga mah pahsí 2 Kórína pahsí sehiranúwe. Wene ehweh sehgiro keyábé Poraga kawerowe aritena wene ehweh íre sehgiro keyábé, Manikánka aiq pútaq íné eqmaq núwátái puag néne ehweh íráhro teriuwe. Sísa tagariáh ké tabonah ke nárie sansá sokigi arinieéna anehe sehiranúwe.

Kórína suwahpeqte ké anehe siu pahsíe.

¹ Íné Porane páhsi sáhnshawe tagahro. Maniká awahbehkana omaq intena Sísa Karáhé éhweh síwáhnorinkeheéna eqmaq nuwowe. Ite Kórína suwahpeqte kéreq moke Ákáia marákórápéqté Sísa tagariáh kéreqsábé mah pahsí sehiranuge. Iteruwahrah aní Tímótiga ínéreq ména itensabé, Nirutaboruge ire. ² Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísa Karáhéreqka ite séhréh aitera iru ukiq itagéhe.

Manikánka Porareh wahnahnue séhréh arito ehwéhne.

³ Maniká Iteribo áwíq pankerone. We itene Wahnah Sísa Karáhéne abowá ména itensabé arutaboraitena irupipeq umehi tanáhráq eyoyó aitéhre. ⁴ Moke íre kaweq sunúq irupipeq umehi tanáhráq kaweraitena eyoyó aitéhre. Maniká Iteriboga kaweraitena eyoyó aitéhnsábé mó kené sirupipeq umehi tanáhráq itega moq mi ke séhréh ariteq eyoyó aritahráhuéne. ⁵ Mó kegá Sísa Karáhé áwíoqnserah ite moq íwíoqnahwana Sísa Karáhéga itene iru anotahtaq ukiq itéhe.

⁶ Síwane ehweh teiúnsábé mó kegá níwíoqnahwe. Mi ehwéh teiúnká séhréh aintéhraq aiq pútare aítáhnká kaweraitéhe. Manikánka íné séhréh aintéhtáq ite moq séhréh aitéhre. Mó kegá íné níwíoqnahnerah ite moq íwíoqnagehe. Mi tanáhráq ite págegeue míageheéna Manikánka séhréh aitankéhe. ⁷ Sega níwíoqnahnerah ite moq íwíoqnahwe. Itega aiq tagarionawe Manikánka ite séhréh aitéh púaq wene sánsá kawerue sehgiroheqmóe.

⁸ Néne iyahnabo animáрино, ínéreq ínéba míaro kereqka Esia marákórápéq míaraunaraq anotah íre kaweq sunúq káráire. Minayabe iragéhboq teiníe. Íre kaweq sunúqká anotah kamáh aiátáinsabé ite pukorahúne íwíáhuraune. ⁹ Mó kegá iubiq iuwanehrawoe íwíáhuraune. Iteriahriáh íre miraorahuraune. Írakaumo. Íre miraorahuraunayabé Manikánka webataq séhréh aitankéhe íwíáhuraune. Manikánka pusa ké iriwe oganúq itahráhinsabé ite moq séhréh aitahráhire íwíáhuraune.

¹⁰ Ite pukorahúne íwíáhuraunaraq séhréh aitena kaweraitáráire. Mókakeakáq séhréh aitena kaweraitankéhe. Íre kaweq sunúq sínaraq wega wahnahnue séhréh aitanawire íwíáhúne. ¹¹ Itensabé púreraitáhro. Itensabé púreraitéhrataq mókakeakáq wega wahnahnue séhréh aitankéhe. Miraínayabé áhnte kegá mína tagéra wensabé kaweróne atera iwíáh iwíáh ataneherawoe.

Sísawe kowe aruq ahqáho aruq íre i aníne i ehwéhne.

¹² Iteba míraunaraq kaweqtaq méq Manikáne sansá tábúsoqme sehgiráúne. Ahtebia ánínká iwáhnorinserah íre miraia peh Manikánka séhréh aitena iwíáh aitaráiraq iwáhnoruraune. Itene irupipeqté iwíáhgá kawerúne iwíáhúnayabé iwíáh iwíáhúne. ¹³ Itega sáhnshawe irahráho ehwéh sehiranue teiúge. Mó naneq tahnsá ehwéh íre sehiranue teiúge.

¹⁴ Itega sehiranú ehweh peh ákáhtaq íráhwe. Íné nuwahbehme ínéga sehiranu ehwéh áwahewé iragéhe. Itene Wahnah Sisaga tuinagake itega ínénsabe iwíáh iwíáh aintageheéna sehiranu ehwéh áwahewé íratíáhnshábé nuwahbehre. Íréhrataq wega tuinagake ínéga itensabé iwíáh iwíáh aitónserah itega ínénsabe moq iwíáh iwíáh aintagéhe.

¹⁵ Itega néne sánsá ireq iwíáh iwíáhoneheqmóe éna téhwe iteba téhtaréráq ite koragéna séhréh aitanauge iwíáhuraage. ¹⁶ Mira iwíáhuraume Másérónia marákórápéq pokonaraq ite kéraganie iwíáhéna mibeqté kouwekonaraq ite mó séraganie iwíáhuraage. Mi tanáhráq Súría marákórápéq pokinie onaraq itega íné séhréh ainteq eqmaq nuwagéhe iwíáhuraage. Mínayabe téhtaréráq ite koraganie iwíáhuraage.

¹⁷ Mira iwíáhuraunsabé, Aneqsabé mó iwíáhé iteba íre surono ewo? Íné mó iwíáh mó iwíáhóna anípo ewo? Ínéga kowe aruq ahqáho aruróna anípo ewo? Írakaumo. ¹⁸ Maniká aiq pútari anínirana ínéga moq kowe aruq ahqáho aruq íre u aní múge. ¹⁹ Tímótireq Sáíraq ínéreqka Manikáne ahninkáwá Sísa Karáhé ehweh tei teinuraune. Tei teinurauna anímé kowe aruq ahqáho aruq íre i aníne. Wega peh morá kowe ehwéh irari aníne.

²⁰ Manikáne omasa ehwéhmé Sísa Karáhéga moke kowe éna sehgire. Mínayabe aiq míre éq Maniká wenáwíq pankereq wensabé iwíáh iwíáh atone. ²¹ Maniká Íteriboga séhréh aitéhniká itereq ínéreqka Sísa Karáhé tagéq wene sánsá sehgióneheqmúne.

²² Maniká Íteriboga ite aiq omaq itena néne arambehri miraoro aitowe. Manikáne Awanka itene irupipeq mía míáéna séhréh aitankeheéna iteba eqmataire. Wega Wenawa ebeq eqmaréh púana anehe áhnte kaweq naneq náí náninkehe.

Poraga Kórína suwahpeq íre apubúue pokú ehwehne.

²³ Ite kamah aiénehoéna Kórína suwahpeq iteba íre suraage. Manikánka tagariéhtáq aiq pútariahnsanuge. ²⁴ Itega aiq pútare atah náneq ambubu atíáh púana peh morá néne ehweh sehgióro éna íre pagu pagunuge. Itene irupipeq eyoyóinkeheéna ite séhréh aiteyabe nuwahbehre.

2

¹ Itene irupipeq mónkakáq umeh agínehoéna iteba íre koraganie iwíáhuraage. ² Ínéga kamah aiénaraq itene iru págegeirataq insega niru ukiq intankéhbo? Iteitega niru ukiq intahráhowe. ³ Nirupipeq umeh aniyéhoéna iteba íre koragia peh páhsi sehiranue menah eqmatauge. Nirupipeq eyoyóinaraq itene irupipeq moq eyoyó aitahráhuge.

⁴ Ebeqte páhsi sehiranurautaq nirupipeq iwíáh kikiréna nirupipeq umeh agurairana ibiséna sehiranuraage. Itene irupipeq umeh aginkeheéna mí páhsi íre sehiranuraage. Írakaumo. Peh itensabé anotahtaq arutaboiraitéhre iwíáhigeheéna sehiranuraage.

Ahbabáq aniné ahbabáqsabe mó íre iwíáho i ehwéhne.

⁵ Ite miáhrabeqte ahabábáruai anínká íre ínébataq néne nirupipeq umeh aníatáire. Itene irupipeq moq umeh aiátáire. ⁶ Itebaté áhnte kegá kamah awátóme aiq awehraq káráire. ⁷ Wene ahabábáq sansa aiq sutainsabé amahnága wene ahabábáqsabe íre iwíághoro. Wene arupipeq mó umeh agínaga Sísaane sánsá suehnehboq wene arupipeq eyoyóinkeheéq séhréh atághoro.

⁸ Mónkakáq teiúme mi anínká iwíáhéna, Ínénsabe irutaboirowe iwíáhinkeheéq séhréh atághoro. ⁹ Itega néne ehweh aiq moke sehgiowámo taganieéna menah mi pahsí sehiranue eqmatauge.

¹⁰ Ahabábáq ani kawerateq wene ahabábáqsabe íre iwíáhirataq íné moq wene ahabábáqsabe íre iwíáhinie. Wehukene ahabábáqsabe íre iwíáhonaraq ite séhréh aitanieéna Sísa Karáhé tagehtaq miraue.

¹¹ Owainawamariné wahnah wenáwíq Séténie. Wene sánsá tagaríó púana ite saiqnariehnehoéq ahabábáq ani séhréh ateq wene ahabábáqsabe mó íre iwíáhonehe.

Poraga Táitása tagéyabe awahbó ehwehne.

¹² Sísa Karáhé éhweh teri terininieéna Toása suwahpeq surautaq itene Wahnahne arambehri mirainkeheéna wega kowe aintena séhréh aintaráire.

¹³ Néne iyahnabo aní wenáwíq Táitása mitaq íre míaraire. Minayabe niwa íre ukitáinsabé mibeqté ké iroso aritena mitaq suena Másérónía marákórápéq pokuraue.

Manikánka págege aitéhraq págege naneq kiotaikúne i ehwéhne.

¹⁴ Manikánka ahriahri págegeue séhréh aitéhnká ite págege naneq kiotaikúne. Sóriqka kaweq kunkúni naneq abae arúéhnserah Manikánka séhréh aitéhnká Sísa Karáhé éhweh mah kehiná kéhíná suwahpeq abae agire. Itega teri terinúnara íráhwana abae agire. Minayabe Manikánsabe iwíáh iwíáh atóge.

¹⁵ Ínéga Sísa Karáhéne arambehri miraunsabé Maniká Iteriboga ínénsabe, Kaweq kunkúni naneq tahnsá aní móne aintéhre. Kaweraritéhra kereq iraipéq pokoneherao kereqka kunkúni naneq monseráhnue aiki aikionserah kaweraritéhra kereq iraipéq pokoneherao kereq siahrega néne ehweh íráhwe. ¹⁶ Irapéq pokoneherao kegá néne ehweh irera, Pukorahi ehwéhne iwíáhowara kaweraritéhra kegá néne ehweh irera, Oga miáhrahi ehwéhne iwíáhowe. Mi arámbéhríyábé iteriahriáh tábúsoqme íre miraorahune.

¹⁷ Peh móne meaneheéra arambehrionserah mó kegá moq móne meaneheéra Manikáne ehweh teri terinowe. Ínéga moq mína tahsanugo? Írakaumo. Manikánka íné eqmaq núwátái puana íné Sísa Karáhéne arambehriu anínéna tábúsoqme iwíáhéna we éhweh tei teinuge.

3

Poraga, Mó kegá ite tagéra néne arambehri ahtebahrahowe ú ehwehne.

¹ Néníwíq mónkakáq pankerogo? Arambehri aniné wahnahnka wene arambehriyabé pahsí sehiranue áwirana mewe nogíre. Itereq ínéreqka mi sansá miraonehknono? Írakaumo. ² Itewe néne arambehri pahsí tahnsa miáhwe. Mó kegá ite tagéra néne arambehri ahboeqme ahtebahrahowe.

³ Néne arambehri pahsí Sísa Karáhéga itene irupipeq sehiranuraire. Mó kegá mi pahsí aneruwo éra néne sánsá tagéra mi pahsí sánsahoráhowe. Sísa mi pahsí pépahqtaq íre sehiranire. Manikánka oga mía míaéna Wenawa iteba eqmatairana wega itene irupipeq pahsí tahnsá sehira aruqarurire.

Manikánka áhnte séhréh aintéh éhwéhne.

⁴ Iné iwíáhume Manikánka iné omaq intena séhréh ainta aintainsabé Sísá Karáhéne arambehri miraorahuge. ⁵ Inérahíáh Sísane arambehri íre mirao-rahuge. Peh morá Manikánka séhréh aintéhnká miraorahuge.

⁶ Wega ínénsabe o sansanúno éna séhréh aintéhnká miraorahuge. Naho sánsá sehgióro ú sehirá kéhrana o sansamé Manikáne Awanka séhréh aitéhre. Sehgióro ú sehiránká mirainka pukorahúna sansánirana Manikáne Awanka mirainka oganúq itahráhi sansánire.

Sirupipeqté síurá akariuriéh náneqsabé éhwéhne.

⁷ Iwíáhue tagahro. Miraoro ú ehweh ebah kanéhráq sehiranútaq Manikáne téhreh naneq Mósísine auranabiahtapeq áboraragúwe. Anotahraq téhrehnsabé Ísara kegá Mósísine auranabiahtapeq íre ebitiahrahuwe. Mi tehrehnka parabagina útaqkákáq íre ebitiahrahuwe.

⁸ Miraoro ú sehiránká pukorahúna sansá áhwarótaq anotah tehrówe. Manikáne Awanka séhréh aitéh sánsá anotah kawéq sánsánéna miraoro ú sehirá sánsá anotahtaq kiotaikire. ⁹ Miraoro ú sehirá sánsámé ehweh aitahráhi sansánirana anotahtaq téhrówe. Manikáne Awanka séhréh aitéhmé kaweqtaq míahrahúna sansánéna ehweh aitahráhi sansá kiotaikire.

¹⁰ Aiq kiotaiki puag naho téhró naneq amahnága íre téhrehre. ¹¹ Manikáne Awanka séhréh aitéh sánsánká peh kagai puana naho parabagurai sansá aiq kiotaikire.

¹² Manikáne Awanka séhréh aita aitai puag itega íre áhreeq peh págegeue Sísá éhweh teri terinorahúne. ¹³ Mósísiga miraúnserah itega íre miraonehe-qmúne. Mósísine auranabiahtapeq téhró naneq parabagina únsabe mó kegá tagehoéna wene auranabiahtapeq ambantataté akariuriowe.

¹⁴ Ísara kegá miraoro ú sehirá sáhnsahera sirupipeqté síurá akarié naneq konsabe sega íre ahtebahrahuwe. Amahnágaákáq sega íre ahtebahrahuwe. Wehukega Sísá Karáhénsabe aiq pútare atéhranka sene sirupipeqté síurá akariuriéh náneq meruankéhe.

¹⁵ Iborankákáq sega Mósísiga miraoro ú sehirá sáhnsáhótáq sirupipeqté síurá akariuriéh náneq kéhnsabé sega íre ahtebahrahuwe. ¹⁶ Maniká itene Wahnahnsabé áhrabirana sene siura akariuriéh náneq meruankéhe.

¹⁷ Itene Wahnah Manikáne Awa míéhtáq sabirúéh náneqka ite mó íre saiqnariahrahire. ¹⁸ Itene iuranabiah íre akariuriéhre. Téhrehnka timanotaq sokaesúséhrana wehukega tagahnserah Manikánka séhréh aitena kaweraito-wara mó kegá ite tagera Manikáne sansá tagahrahuwe. Itene Wahnah Manikáne Awa ména we tahnsá míagehéna séhréh aitena kaweraita aitaire.

4

Owainawanka wehuke sunkíkrirabeq saiqnariéhre i éhwéhne.

¹ Manikánka ínénsabe arutaboiraintena mah arámbéhrí miraúno aintaráinsabé íre túbáh agia aiq mirainauge iwíáhuge. ² Kopípéqté niyehiteh sansánkákáq péhepehe sansánkákáq aiq suena íre mó ehwéh peh Manikáne aiq pútaq ehwéh iwáhnoruge. Peh moke tábúsoqme iwáhnoréna Manikánka tagariéhtáq ómi kegá, Iné kaweq sansá mirauge tagagehéna kaweqtaq ména Manikáne ehweh teri terinuge.

³ Mi kawéq éhwéhnsabé, Íre irahráhuwe irare kewé peh iraipéq pokoneherao ke wóe. ⁴ Owainawame, mah marákóipéqté péhepehe

wahnáhnká sunkíkírabeq se saiqnaríéh púara kaweraritahráhi ehwéhnsábé íre aiq pútare atahráhowe. Kaweq ehwéhnká téhrehnka tahnsanéna sirupipeq téhragínehoéna owainawanka mi ke sunkíkírabeq saiqnaríéhre. Sísá Karáhéwé téhreh anínéna Maniká tahnsa mía míaire.

⁵ Írátíáhro. Íné éhweh íre tei teinuge. Sísá Karáhé webataq kaweq Wahnáh aní míéhra tei teinuge. Sísane sánsá sehgiéna itene arambehriu aní tahnsa míoge. ⁶ Manikánka téh mahraréna, Sunkíkírabeq téhráhnno úwe. Téhráhnno únserah menah itene irupipeq téhraitáráinsabé itega Sísá Karáhé éhweh aiq pútare ateq, Manikánsabe anotah aní móne atone.

Poraga, Ite eqmaro ke Manikáne arambehri miraéq mi arámbéhráté pukorahúne ú ehwehne.

⁷ Itene inokame peh antehya tahnsanirana Manikánka wene kaweq naneq mi antéhyápípéq máréhre. Ite íre págege animárí mionana peh morá Maniká webataq págege aní míéhre. Ite tagah kegá mina iwíáhígeheéna Manikánka wene kaweq Awá itene irupipeq eqmaréhre. ⁸ Moke mó ke suwahpeq mó ke suwahperue íwíoqnah kegá ahababáq aítáhwaq anetaníbo iwíáh íre úne. Árahiramo iwíáh íre iwíáhia itene arambehri suanehe iwíáh íre úne.

⁹ Íwíoqnahtaq Manikánka ite íre íúwéhre. Mó kegá iúbówaq marakóipeq márunsurahéq irigue nogune. ¹⁰ Sísaga ite kaweraitanéna putiowe. Mína únserah itega mó ke séhréh aritaneheéq pukorahúne. Mó ke séhréh aritahnara ite tagah kegá iwíáhéra, Mi sánsá Sísane oga míéh sánsáne ewe.

¹¹ Itene oga miona tanáhráq Sísane sánsá sehgiunayabé mó kegá ite iubiúq iuwahráhowe. Itega Sísane oga míéh sánsá tagageheéq wene arambehri sehgiune. ¹² Ite Sísá tagarawéq oga mía míaiégeheéq pukorahúne.

¹³ Manikáne ehweh nka mahraréna,

Íné aiq pútare ató púana iraruge íre.

(Buk Song 116.10)

Mí ehwéhnká irarinserah itega moq aiq pútare atona puaq Sísá éhweh irarúne.

¹⁴ Ite tagarionawe Manikánka itene Wahnáh Sísá iriwe oganúq ato púana ite moq iriwe oganúq itena meiqmena Sísaba moráraq móitankéhe.

¹⁵ Itega Sísansabé aiq pútare atageheéq we éhweh tei teinúnara mó kegá íwíoqnéra ahababáq aítáhwe. Manikánka séhréh aítahnaga áhnte mó kegá Sísansabé aiq pútare ataneherawoe. Segá miraéra Manikánsabe kaweróne éra wensabé iwíáh iwíáh ataneherawoe.

Manikánka náina naneqsabé irutaboírúne i ehwéhne.

¹⁶ Minayabe Sísane sánsá íre sueq peh sehgieneheqmúne. Itene inonka ore orení úkonanawe Manikánka séhréh aita aítai puaq itene irupipeq peh o animárí tahnsa ahriahri mía míáúne. ¹⁷ Mó kegá íwíoqnéra ahababáq aítáhnásabé peh wahto tanáhráq kéhrana mókake kagai apéq náinaq kaweq matábúrápéq ahriahri míanehe. Amahnága íre kaweq sunúqmé peh wahto tanáhráq kéh púana meáhna naneqka mi sunúq anotahtaq kiotaikinae.

¹⁸ Amahnága ábóraq kéh náneqmarínsabé íre irutaboírúne peh Maniká míéhrebeq kopípéq kagai naneqsabé irutaboírúne. Amahnága ábóraq kéh náneq mókake parabaginae. Maniká Íteribo míéhrebeq náneqme amahnága kopípéq kéh náneqme peh ahriahri kagaína puaq minayabe irutaboírúne. Minayabe amahnága íre kaweq sunúq kéhnsabé anetaníbo iwíáhéq peh Sísane sánsá kawerue sehgieneheqmúne iwíáhúne.

5

Kagai inónká awaq meyabe iuwahbeh ehwéhne.

¹ Mah marákóipéq míona tanáhráq itene inonkame wéhuwehu nah tahn-sane. Mi nah sokogínaaraq íópeq kíónaraq Manikánka kaweraitéh náh awaq mianéhe. Mi nah wehukega íre pera peh ahriahri kagai inonká awaq mianéhe. Minayabe tagarione. ² Íópeqté náhnsábé anotahtaq irutaboírúna puaq iwehinsah aruqarurúne. ³ Mi nah awaq míáhnaraq kawerue kagai nahnsábé íre tabonahoneheq múne.

⁴ Itega mah wehuwéhú náhtápéq mía míáúnaraq irupipeq umehinka kamah aláq iwehinsah aruqarurúne. Itene inonka amahnága sueyabe íre iuwahbehre. Íraukaumo. O korósí sukionanserah o inonká oga mérapeq awaq meyabe iuwahbehre. Mókake kagaína inónkánká amahnága kéh inónká kiotaiki puaq minayabe irutaboírúne. ⁵ Oga mérapeq awaq miageheéna Manikánka kaweraitáráire. Manikánka menah Wenawa aiq eqmaq áúwátáinsabé mókake wega moke mó kaweq naneqmarí náinkéhe tagarione.

Manikánka ite sainsuena awehraq apéq náinkéhe i ehwéhne.

⁶ Wega mirainawire íwiáhéq íre áhreúne. Itene inonkame iteyuwane nah tahn-sáne. Ite tagarionawe iteyuwanka inonkapipéq miéhraq amahnága íópeqté itene Wahnahne nahtapeq íre míone. Íraukaumo. ⁷ Itene iuranka íre tagéq peh itene irupipeq aiq pútare ateq mira íwiá húne.

⁸ Wega mirainawire íwiáhéq íre áhreúne. Itene inonka sueyabe iuwah-behraq itene o nahtápéq itene Wahnah miéhrameq méyabe iuwahbehre. ⁹ Mah marákóipéq míona tanáhráqkákáq itene Wahnahba míáhnarabeqkákáq we awahbeh íwiáh sehgiyabe iuwahbehre.

¹⁰ Mókake ite ómi Sisa Karáhéga ehweh aitahnarabeq iriwe míahnana itega marakóipeq miraúna arámbéhri íwiá hue tagankehe. Wega itene ah-babáqkakaq itene kaweq arámbéhriákáq íwiá hue tagéna sainsuena awehraq apéq náinkéhe. Minayabe we awahbeh íwiáh sehgiyoneheq múne íwiá húne.

Wensabé aiq pútare atáthro éna pagu pagunú ehwehne.

¹¹ Itene anotah Wahnáhnsábé áhtenu puana mó keyábé, Wensabé aiq pútare atáthro éna pagu pagunuge. Manikánka néne nirupipeq tagaríehre. Ínénsabe, Aiq tábúsoqme íwiáhi aníne aintáhnsábé nuwahbehre. ¹² Ínéga ite íre ehnenuge. Itega ínénsabe, Tábúsoqme íwiáhi aní míéhre aintageheéna mah ehwéh teiugo? Íraukaumo. Peh itega néne sansansábé íwiáh íwiáhigeheéna teiúge. Íre mó kené sirupipeqté íwiáhyábé peh seyene ábóraq kéh náneqsabé sirutaboíro keyábé ehweh ayahqme terigeheéna teiúge.

¹³ Mó kegá íné uwoyansa aníne aítáhwana ínéga, Anetaníbo. Peh Manikáne arambehri mirainauge íwiá huge. Íné peh tábúsoqme íwiáhu anínéna ite séhréh aita aitaq. ¹⁴ Sisa Karáhéga itensabé anotahtaq arutaboíraitéhnká ite Wahnah aitéhraq wene sánsá sehgiune. Ite tagarionawe peh morá ánínká mah kehiná kéhínánsábé pukú púaq ite moke pusa ké tahnsa míone.

¹⁵ Sísaga ómi itensabé putionsabe itene oga mé tanáhráq peh iteite iuwah-beh íwiáh sehgiónehnkono? Íraukaumo. We moke itensabé pukú púaq amahnága peh we awahbeh íwiáh sehgiyoneheq múne. We putiowana iriwe oganúq atowe.

Manikánka insahwé aitena insahwé arite arámbéhri íátái ehwéhne.

¹⁶ Menah wehukega iwíáhuronserah itega mó kené sánsá iwíáhue agehgamatáúne. Sísá Karáhéne sansá moq menah mira iwíáhue agehgamatáúne. Amahnága itega agehgamare sansa aiq sutauna puag mókake mó íre mraoneheqmúne. ¹⁷ Írátíáhro. Sísá Karáhé aiq pútaq tagaríéh ánímé o ani úkire. Wene naño sánsá aiq parabagurairana wega peh o sansanire.

¹⁸ Minawé Manikánka aiq moke mirauraire. Itega wene naruo míaraunara Sísá Karáhéga miraurainka Manikánka insahwé aítana mó ke insahwé arite arámbéhrí íátáire. ¹⁹ Itega mahraréq, Sísá Karáhéga miraurainka Manikánka mah kehiná kéhíná insahwé aítahráhire. Wega ite insahwé aitéh kéné ahbabáq íre ahreraq matawéna mó ke insahwé arite ehwéh koreriéro aítaráire teiune.

²⁰ Itewe Sísá Karáhéne ehweh mibeq mahbeq aritona animáriméq itensabé, Manikánka ite insahwé aitankeheéq Sísá Karáhénsabe aiq pútare atáhro tei teinúne. Manikánka teriéro aítaráinsabé itensabé, Sisansabé aiq pútare atáhro pagu pagunue tei teinúne.

²¹ Sísá íre ahbabáq ani míotaq itene ahbabáqsabe pukinkeheéna Manikánka itene ahbabáqmárimé awuwe. Minayabe itega Sísareq mía míaonaraq Maniká Íteriboga kaweqtaq mía míainserahnué mía míaorahúne.

6

Túbáh agiyehboq Manikáne ehweh kawerue íráhro i ehwéhne.

¹ Manikánka séhréh aintéhрана wene arambehri miraéna itensabé, Manikánka itensabé arutaboairaitena séhréh aitéh púaq wene ehweh sehgieyabe túbáh agiyehboq peh kawerue íráhro tei teinuge. ² Minayabe Manikánka mahraréna,

Ínéga omaq atáráu tanáhráq arene ehweh írátáuge. Kaweratáráu tanáhráq séhréh atáráuge íre. *(Aisaia 49.8)*

Teinúboq írátíáhro. Amahnága awehraq tanáhrárirana iboramé Manikánka kaweraite tanáhráre.

Poraga Sísane arambehri mirauinsabe íre mareqmareq áhne i ehwéhne.

³ Mó kegá néne arambehri tagéna, Aneqpopoq íre kawerire iyehoéna moke áhwára áhwára sansá suena peh kaweq sansánuge. ⁴ Mó kegá ínénsabe, Manikáne kaweq arámbéhríóna aní móne igeheéna wene arambehri moke miraéna peh kaweq sansánuge. Néne nirupipeq moke umehi naneq si tanáhráqmé íné íre kaweraintahráhi tanáhráqmé Manikáne arambehri suaníe iwíáh íre uratione. Peh kawerue sehgiúge. ⁵ Kawerue sehgiúnsabé mó kegá nubiq marera karábúsiipéq móintera momiwiorabeq ehweh aintárowana ínéga anotah arámbéhríéna íre kawerue sugéna táhutahuq írakauunainsabé nirupibiuraire. ⁶ Manikáne arambehri kawerue sehginieéna íné peh kaweqtaq ména tábúsoqme iwíáhéna pehwehrue ména mó keyábé kaweq sansá aritena mó keyábé aiq pútaq nirutaboiruge. Manikáne Awanka séhréh aintéhnká mina tahnsanuge.

⁷ Aiq pútaq ehwéh tei teinugana Manikánka págege aitéh púana kaweq arámbéhríuge. Itene igaqnaréhga sene iqtate ebehunserah owainawansabé ahqáho atena kasuq kasuruge. Kaweqtaq mía míaéna kaqsuq kaqsuruge.

⁸ Mó kegá ínénsabe iwíáh iwíáh aintáhwara mó kegá níéhuru aintáhwe. Mó kegá ínénsabe, Kaweq sansánóne aintáhwara mó kegá ínénsabe, Abehq

sánsánóne aintáhwe. Mó kegá ínénsabe, Péhenóna aní móne aintáhwana ínéga peh ahriahri Manikáne ehweh sehgiúge.

⁹ Mah marákóipéqté sánsá mirao kegá íné íre tagariáhwará peh áhnte Sísá tagariáh kegá íné tagariáhwe. Nubiq nuwahráho sansá sehgiena íre pukia peh oga míóge. Kamah aniera íre nubiq núáhwe. ¹⁰ Niru umehi tanáhráqkákáq Manikánsabe iwíáh íwíáhuge. Íné tabonah aní ména áhnte ke kagai naneqmarí nári nárinuge. Mó kegá ínénsabe, Íre matiahna aní móne aintáhwana íné moke kaweq naneq matióge.

¹¹ Kórína suwahpeqte kéó, ínéga pahsuqme teiena itensabé anotahtaq nirutaboiruge. ¹² Itensabé nirutaboirume íre túbáh agia peh iteitega ínénsabe íre irutaboiraintáhwe. ¹³ Sibowaréhga sene animári síwáhnorunserah ite íwáhnoréna itensabé nirutaboiraitónserah itega moq ínénsabe irutaboiraintádro.

Itene inonkame Manikáne nahne i ehwéhne.

¹⁴ Sísansabé awahrieh anínseq íre wahto tanáhráq moraráq arambehrinie iwíáhiyeho. Kaweqtaq miéh ánínseq ahbabáq anínseq moraráq íre mía míaorahóya mino. Téhrehnkakáq sunkíkírinkakáq moraráq íre kagaorahi mino.

¹⁵ Sísá Karáhéreq owainawanseqka íre morá iwíáhóya mino. Sísá tagariéh ánínseq Sísansabé awahrieh anínseqka íre morá iwíáhóya mino.

¹⁶ Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhnkákáq péhepehe manikánsabé iwíáh iwíáh atáh náhnkákáq íre monseráh náh kéh mino. Maniká oga mía míairana itene inonka wene nah mire. Minayabe wene ehwehnka aiq mahraréna, Ínéga seba kéna sereq mía míainie. Ínéreq sereq ahtapeq moraráq nogonéhe.

Íné sene Maniká míanauge. Se néne animári míagehe ire. (Lo 7.2-3)

¹⁷ Itene Wahnahnka mó mahraréna, Itega íre íráh ké míáhrabeq sueq móbeq míádro. Moke ahbabáq naneq súéhrrataq iteba míanie ire. (Aisaia 52.11)

¹⁸ Itene Wahnahnka mó mahraréna, Iteribo míanie. Itewe nénahni nániyahu míagehe ire. (2 Samuel 7.14)
Itene págege Wahnáhnká aiq mahrarire.

7

¹ Manikáne omasa éhwéh aiq írátiona puaq itene inonkankakáq iteyuwankakáq ahbabáq aitéh náneq moke suaneheqmúne. Néne iyahnabo animárinó, Manikánsabe áhtenéq kaweqtaq mía míaoneheqmúne.

Mi kegá Porane ehweh kawerue sehgiúnsabe wega iwíáh íwíáhu ehwehne.

² Ínénsabe irutaboiraintádro. Ínéwé íre ahbabáq aitaráuge. Abehq sánsá íre aitaráuge. Mó naneq meyanieéna péhe éhwéh íre teiátáuge. ³ Peh ehweh aitanieéna íre teiúge. Métáqkakaq amahnágaákáq itensabé nirutaboiruge teiúge. Ite oga míéhrrataqkákáq pukirataqkákáq iteba morábí méyabe nuwahbehre.

⁴ Itega Sísane sánsá kawerue sehgiéhe iwíáhéq itensabé iwíáh iwíáhuge. Nirupipeq umehi tanáhráqkákáq itensabé iwíáhwana nirupipeq eyoyóirana iwíáh iwíáhuge.

⁵ Ínéga Másérónía marákórápéq surauta q néne nirupipeq umehi naneq áhnte káráirana íre ahrenarauge. Írakaumo. Mó kegá ehweh aintera pagu pagunurowana nirupipeq umehurairana áhreurauge. ⁶ Itene irupipeq umehína

tanáhráq Manikánka itene irupipeq eyoyó aitahráhire. Wega Táitása ínéba eqmatairana surainka niru eyoyó aintaráirana Manikánka niru ukíq intáráire.

⁷ Íre peh morá we surainka wega teniátái ehwéhniká moq néne niru eyoyó aintaráire. Táitása iteba miaraitaq itega wene aru eyoyó atárowana wega minayabe teniátáirana nirupipeq eyoyó aguraire. Itega íné tagéyabe iuwahbarainsabé teniátáire. Ínénsabe irutaboiruome teniátáire. Itereq ínereq morá iwíáhonehe irarewe teniátáire. Moke mi ehwéh teniátáinka nirupipeq anotah eyoyóire.

⁸ Ínéga téh sehiranue eqmatau pahsígá wahto tanáhráq iru umeh aitaráire. Iru umeh aitaráinka mi tanáhráq íné moq niru umeh aguraire. Mi pahsi sehiranuraunsabé menah íre kaweruge iwíáhéna amahnága peh kawerurauge iwíáhuge. Iru umeh aitaráinka ahababáq sansa sueq sehiranurau pahsípéqté éhwéh sehgirowe. ⁹ Amahnága nirupipeq eyoyóire. Itene iru págege aitaráinsabé nirupipeq eyoyóiro? Írakaumo. Itene ahababáq sansa sueq kaweq sansá sehgiroinsabé nirupipeq eyoyóire. Itene iru umeh aitaráinsabé Manikánka, Kamahoro aitaráire. Minayabe ahababáq íre aitaráuge. Írakaumo.

¹⁰ Manikánka ahababáq ke kamah arinayabe sirupipeq umeh agire. Segane ahababáq suagehéna wega kamah aríre. Sene ahababáq súáhwana wega kawerarítéhre. Kawerarítérara mi kegá Irupipeq umeh kéwéhmé amahnága aiq kaweragire ewe. Wega sene ahababáq suehrana kaweraritanieéna kamah aríre. Kawerarítérara mi kegá, Irupipeq umeh aguraime aiq kaweruraire ewe. Mah marákóipéqté náneqsabé wehukene sirupipeq umeh agínara pukorahowe. ¹¹ Manikánka kamah aiena itene irupipeq umeh aitaráire. Miraurainka ite séhréh aitaráire. Minayabe iwíáhue tagahro. Séhréh aitaráinsabé itene ehweh tabúsoqme kawerareq ahababáq aninsábé ehweh atárowe. Séhréh aitaráinsabé Manikánsabe áhtenéq ínénsabe irutaboiréq ahababáq ani kamah awátówe. Sehiranurau ahababáq kaweratotaq itega íre ahababária peh kawerue miraurowe.

¹² Téh sehiranurau pahsivé peh morá ahababáq aninsábé iwíáhue sehiranuraugo? Írakaumo. Íre wereq wega ahabáratarái anínseqsabé sehiranurauge. Itega néne ehweh sehgiroinsabé Manikánka itensabé, Kawerowe aitaráire. Itega ínénsabe aiq pútaq irutaboirúne iwíáhigehéna mi pahsi sehiranue eqmatauge.

¹³ Mira iwíáhuraunaq itega mirauronka nirupipeq pehwehrue aitaráire. Minayabe niru pehwehrue eyoyóire. Itega Táitása séhréh ateq wene aru eyoyó atáronsabé íné moq niru eyoyóire. ¹⁴ Ínéga Táitása iteba eqmaq auwaníe urautaq wensabé, Mi kegá néne ehweh aiq sehgioneherawoe iwíáhuge teawátáuge. Itega aiq kawerue sehgiro puana mi ehwéhnsabé íre niyehitaráire. Írakaumo. Moke mi ehwéh aiq pútaragurairana Táitásaga ahtebaraire.

¹⁵ Wega iteba suraitaq itega áhreeq iransanéq mehweh atárowe. Itega wene ehweh sehgiroinsabé Táitásaga ahreraq matawéna itensabé anotah-taq arutaboiritéhre. Wega itene kaweq sansá iwíáhéna itensabé anotah-taq arutaboiritéhre. ¹⁶ Itega peh moke kaweq sansá sehgioneheqmóe iwíáhunsabé nirupipeq anotahtaq eyoyóire.

8

Sísa tagaríah ké séhréh aritagéhboq móne soruparáhro i ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo anímárinó, Manikánka Másérónía marákórápéqté Sísá tagariáh keyábé sirutaboiréna séhréh aritárái ehwéh teiníe. ² Anotah íre kaweq sunúq káráitaq Másérónía marákórápéqté ké áhnte tabónáhéra sirupipeq íre umehia peh eyoyóera sega mó Sísá tagariáh ké séhréh aritageheéra áhnte moné soruparowe.

³ Minayabe teiníboq írátiáthro. Sega moke nárieráhi naneq náriátówe. Seyega iwíáhue áhnte mónkákáq pehipi náriátówe.

⁴ Sega Súría marákórápéqté Sísá tagariáh ké séhréh aritaneheqmúne iwíáhéra itensabé, Ite séhréh aritanéhe éra itega sorupóna moné meyháthro págegeue teiátówe. ⁵ Teiátówana ínégá iwíáhéna, Peh móne nárigéhe iwíáhurauga. Iwíáhuraugara téhwe Maniká itene Wahnahnsabé sirutaboiréra sinonka náwéra wega awahbeh sansá sehgiara anehemé móne náwátówe. Manikánka iwíáh aritowara ite moq irutaboiraitáthro.

⁶ Menah Táitásaga náwe sansá ite Kórína ke íwáhnoruraire. Íwáhnorurainsabé ínégá wensabé, Kórína kegá moq mina irútábóri sansá kawerue sehgiageheéna minayabe moke síwáhnoré séhréh arito éna teawátáuge. ⁷ Itega moke mirao sansá aiq kawerue miraowe. Itega Manikánsabe anotahta q aiq pútare atáhwe. Wene ehweh teri terinoneheéq kawerue arambehriurowe. Itewe ahtebia ké méq Manikáne arambehri kawerue miraowe. Ínénsabe irutaboiraintáhwe. Itega moke mó arámbéhrí kawerue mira onserah itewe iwíáhue tagéq itene móne Maniká náwenéhe iwíáthro.

⁸ Minayabe miraoro éhwéh íre aitóge. Másérónía kegá nárie sansansabé teiúge. Segá sirutaboiraritera náriénserah itega moq irutaboirariteq nárigéhe iwíáhuge. Mó keyábé aiq pútaq irutaboírowapómo ite taganeheéna mah ehwéh teiúge. ⁹ Itene Wahnah Sísá Karáhéga íopeq áhnte kaweq naneq matorabeq suena ite kaweraitanieéna mah marákóipéq tuména tabonah ani míowe. Wega miraúnka itega áhnte kaweq naneq meyhárhúne. Meyahráhnayabé wega séhréh aitéh sánsámé tagarione.

¹⁰ Mahra iwíáhunsabé móne sorupé ehwéh teiníe. Itega inokáh opéq mi arámbéhrí áhwárarowe. Itega mi arámbéhrí pehipi íre áhwárareq téhwe mironeheqmúne iwíáhéq áhwárarowe. ¹¹ Minayabe amahnága mi arámbéhrí parabarúáthro. Itega áhwárarotaq iwíáthuronserahnéq náweráho moné soruqparáthro.

¹² Wehukénká náwiníe iwíáh kahnaraqmé minawé Maniká awahbeh sansáne. Manikánka itega íre matiáh náneqsabé náníéro aitehro? Írakaumo. Peh morá matiáh náneq náweráhowe. Manikánka peh morá itega náweráho naneq iwíáhéna itega náwira naneq tagéna kawerowe aitéhre.

¹³ Mó ke kaweqtaq míéhraq ite tabonah ke míageheéna mah ehwéh teiugo? Írakaumo. Ite ómi monseráhnue awehraq matiageheéna teiúge. ¹⁴ Amahnága áhnte moné matiáh púaq móbeqte tábónáh ké séhréh aritagéhe. Mókake ite tabonahirataq se áhnte matiéhraqtaqmé sega ite séhréh aitagéhe. Mirairataq itewe íre tabonah ke míaneheqmóe. ¹⁵ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Mi topáh áhnte meyháh kegá arahq íre máráhwe. Pehgáriq meyháh kegá awehraq matiáhwe íre.

(Kisim Bek 16.18)

Poraga wehuke Kórína suwahpeq eqmaro ehwéhne.

¹⁶ Manikánka Táitása iwíáh atáráirana ínégá ite séhréh aitaníe iwíáhunserah Táitásaga moq mira iwíáhire. Manikánka mi iwíáh atáráinsabé wensabé iwíáh

íwíáh atóge. ¹⁷ Táításaga néne ehweh irena íwíáh íwíáhuraire. Íre ínégá pagu pagunuraunsabé peh wewega ite, Koséhréh aitanauge íwíáhéna iteba sinie ire.

¹⁸ Mó anínká mó kehiná suwahpeq mó kehiná suwahperue nogena Manikáne kaweq ehwéh teri terinúwara mibeqté Sisa tagariáh kégá irera, Kaweq ehwéh tei teini aní míre atáhwe. Mi aní iteba eqmarahnana wega Táítása kérankéhe. ¹⁹ Sisa tagariáh kégá mi aní omaq atera ínereq ínéba míáh kéreq moráráq nowe arambehriinkeheéra eqmatowe. Maniká itene Wahnahnsabé íwíáh íwíáh atageheéq mah kawéq árámbéhriúne. Sisa tagariáh tábónáh ké séhréh aitanéhe íwíáhúwara mó kegá mina tagagehe.

²⁰ Mó kegá íwíáhéra, Itega náríra naneq íre kawerue wahnahnowe íwíáhiyeho éq mó aní eqmarahnana wega mó mina náríra naneq wahnahninkehe. ²¹ Íre peh morá Maniká itene Wahnahnka tagariéhtáq kaweq sansánonehe. Wehukega tagahtaqkákáq kaweq sansánonaraq tagagehe.

²² Itega kaweq sansánowe íwíáhigeheéq mó aní eqmaranéhe. Mi anínká métáq iraru anité kériránkeheéq eqmaranéhe. Mó arámbéhri mó arámbéhriúe awena tagaraugana wega aiq kawerue arambehriuraire. Kawerue arambehriéna, Itega Sísane sánsá kawerue sehgoneheqmóe íwíáhinsabé ite koséhréh aitanie íwíáhinsabé iteba eqmaranéhe.

²³ Táításawe ite tagariáhwe. Ite séhréh aitayeheéta arambehriúye. We kéroya anitéwé Sisa tagariáh kégá aiq omaq sitówara mó kegá Sisa Karáhénsabe íwíáh íwíáh atageheéra sega kawerue arambehriigehe. ²⁴ Itega mi keyábé irutaboairiteq séhréh aritáhro. Mirairataq móbeqte Sisa tagariáh kégá mina irera néne ehweh aiq pútare aintagéhe. Itega kaweq sansáno ke wóe iraru-rauwara mi ehwéhnsabé aiq pútare aintagéhe.

9

Maniká tagariáh tábónáh ké náríe ehwéhne.

¹ Maniká tagariáh ké náríe ehweh aiq ahtebahwe. Minayabe náríe ehwéhnsabé íre áhnte sehiraninie. ² Itega sorupawe náríenéhe íwíáh aiq tagarióge. Minayabe Másérónía marákórápéqté keyábé itega miraira ehwéh aiq teriena iteíwíq panketauge. Ínéga sensabé mahraréna, Ákáia marákórápéqté kégá inokáh opéq tabonah ke náríenéhe íwíáh áhwárowe urauge. Uraugara irera mi kegá, Itega moq miraoneheqmúne íwíáhurowe.

³ Ínéga teriátáu ehwéh péhe éhwéh agínehoéq miraira arámbéhri amahnága parabarUAGEhéna mah anító siqmaraníe. ⁴ Itega moke náríra naneq aiq kawerareq iwénunowe íwíáhuge. Másérónía marákórápéqté kéreq ínereqka iteba senaraq itega miraira arámbéhri íre parabarúéhraq itereq ínereq iyehitanawire.

⁵ Mira íwíáhéna itega miraira arámbéhri parabarUAGEhéna mah anító iteba ebeq siqmaraníe. Segá séhréh aitehraq náríra naneq sorupawe kaweraréhrataq ínégá iteba senaraq aiq awehraq kanae. Awehraq kahnaq tagehra kegá íwíáhéra, Íre ínégá pagu pagununsabé peh iteitega náríenéhe íwíáhuraunayabé miraowe íwíáhigehe.

⁶ Wene sotápéq íre áhnte uqmaréh ánínká pehgáriq tahutáhúq meyanæ. Áhnte uqmaréh ánínká áhnte meyanæ. Minayabe íwíáhue tagahro. ⁷ Mó aní mó anínue itene irupipeq íwíáhéq náríéro. Itega náríra naneqsabé itene irupipeq íwíáh kikiriyeho. Itega íwíáhéq, Mó kegá itensabé anah ke woe éra

abiahnsa aitéhboq nárienéhe íwiáh íre oro. Peh Manikánka wehwehi anínsábé arutaboiri puag aru eyoyóue náriéro.

⁸ Manikánka ite íre mationa naneq áhnte náieráhire. Ite moke awehraq kankeheéna náinkéhe. Itega mó ke séhréh ariteq moke kaweq arámbéhrí mí-raigeheéna Manikánka náinkéhe. ⁹ Minayabe wene ehwehnka aiq mahraréna, We tabonah ke áhnte sinsinire. Wene tábúsoréh sánsá ahriahri kagaire íre. *(Buk Song 112.9)*

¹⁰ Manikánka sonsoráh ké ayu nárírra uqmaráhsábé áhnte tahutáhúq nárírra nahwe. Mina inserah wega ite íre kéh náneq náinaq ite awehraq naneq matawéq mó ke wehwehue séhréh ariteq itega náríransabé Manikánka náina naneq anotah úkinawire. Itene kaweq sansámárí moq anotah úkinae. ¹¹ Manikánka ite áhnte náinaq itega moq tabonah ke ahriahri náríráhowe. Itega miraúnayabé tabonah ke nárírataq meyéhra kegá minayabe Manikánsabe iwíáh iwíáh atagéhe.

¹² Itega Manikáne tabonah ke nárírataq se tabonah ira naneq aiq awehrraginae. Itega náríransabé mí kegá Manikánsabe anotahtaq iwíáh iwíáh atagéhe. ¹³ Itega mó ke séhréh ariteq nárírataq sega itega Sísá Karáhéne ehweh aiq kawerue sehgiówe iwíáhéra Maniká áwíq pankerera wensabé iwíáh iwíáh atagéhe.

¹⁴ Itega eyoyóue nárírataq sega itensabé, Áhnte irutaboiro ke wóe aitera Manikánsabe, Ite kaweraritoue púreraitagéhe. Manikánka ite séhréh aitena mí iwíáh aitahnara náríra kegá itensabé anotahtaq sirutaboirá púreraitagéhe. ¹⁵ Manikánka wenahni iteba eqmarowe. Anotah kawéq sánsá miráú púaq moke mó sánsá kiotaikinsabé itene ehweh íre irarerahéq peh Manikánsabe iwíáh iwíáh ata ataúne.

10

Poraga wene arambehriyabé irarú ehwehne.

¹ Íné Porane ehweh kawerue íráhro. Sísá Karáhé uwareasa ánínéna pehwehre míonserahnue teiníe. Iteba míó tánáhráq wehukega ínénsabe, Uwareasa ání míahne ewe. Iteba íre míó tánáhráq peh móbeq ména páhsi sehíranue ehweh teiútáq ínénsabe, Págege ehwéh sehíranue iene aintáhwe. ² Iteba senaraq págege ehwéh aiteyabe nuwahriehre. Minayabe kawerurero.

Mó kegá ínénsabe, Mah marákóipéqté sánsánóne aintáhwe. Mina tahnsa éhwéhno keyabé págege ehwéh aritahráhuge. Ite mah marákóipéq míone eme aiq pútarowe. ³ Peh mah marákóipéqté kegá iwíáhue ebhonserah íre úne. ⁴ Manikáne arambehri miraonehéq iqtate íre ebéhúne. Owainawane arambehri saiqnareq Manikánka náí náneq, págege naneqtaté ebéhúne. ⁵ Mó kené péhe éhwéh píribahri ehwéhniká Manikáne sansá taganeherao kené ah paitiehnehoéq saiqnaruone. Sísá Karáhéne ehweh sehgiégehéq moke mó iwíáh saiqnarúóne. ⁶ Itega néne ehweh sehgirataq itereq ínereqka néne ehweh anterúáh ké kamah arienéhe.

⁷ Itega tagahna naneqsabé tábúsoqme iwíáhoró. Ite Sísá Karáhéne animárí míne iwíáhoo? Íné moq wene ani míó púaq minayabe iwíáhoró. ⁸ Ite saiqnariankeheéna Manikánka omaq intáráiro? Írakaumo. Manikánka ínénsabe, Ite séhréh arite kawerarito aintena omaq intáráire. Minayabe néne arambehriyabé iwíáh iwíáhéna néníwíq pehgáriq pankerónsábé íre niyehitehre. ⁹ Néne páhsi tagéq anotah ahrégeheéna íre sehíranuge.

¹⁰ Mó kegá mahraréra, Néne páhsiipéq págege ehwéh irarire éra peh iteba mñaraitaq íné mareqmareq aní ména págege ehwéh íre iraruraire ewe. ¹¹ Mira íwiáho keo, íráhro. Ínéga sehiranue teiú éhwéhnikákáq iteba miáhnaaq teiéna ehwéhnikákáq peh monseráh éhwéhtaré wíre mókake ahtebagehe.

¹² Seyensabé iwiáh íwiáhéra, Ite moke mó ke kiotaikúne íwiáho kegá mira onserah íre úne. Sega seyene arambehri tagéra wene wene arambehri agehgamarera peh seyene arambehriyabé iwiáh íwiáhowe. Mí sansámé peh múguwahgu sansáne. ¹³ Néníwíq pehipi pankereyabe íre nuwahbehre. Írakaumo. Peh morá Manikánka omaq intárái arámbéhrí miraunsabé iwiáh íwiáh éna iraruge. Wega ite séhréh arito aintárái puana mi arámbéhríyabé iwiáh íwiáhéna iraruge. ¹⁴ Manikánka, Ite séhréh arito aintárái puana wene ehweh sehgiena iteba séna Sísá Karáhéne kaweq ehwéh teiátáuge.

¹⁵ Mó kené arambehriéyabe, Ínénéne arambehrie éna néníwíq pankeranieéna iwiáh íwiáhugo? Írakaumo. Ínéga ite séhréh aitahnaq itega Sísane sánsá kawerue ambubu atawéq sehgirataq mó ite miáhrabeqte ké séhréh aritanie íwiáhuge. ¹⁶ Ínéga ite seberiopéq pokue Sísane kaweq ehwéh miáqg teri mahtaq terininie. Míraonaraq íre mó kegá arambehriorabeq peh ínébataq néne arambehriyabé iwiáh íwiáhéna irarinie. ¹⁷ Minayabe Manikáne ehwehniká aiq mahraréna, Iwiáh íwiáhóna aníno, peh morá Manikánka mirainsabé iwiáh íwiáhé irarúno íre.

¹⁸ Wewensabé iwiáh íwiáhéna wenáwíq pankeréh áninká, Manikánka anotah aní móne íre atankéhe. Peh Manikánka wehukeniné áwíq pankeréh ánímé webataq anotah aní míankehe.

11

Porareq péhe éhwéh íwáhnoro kereqne sansá íre morá sánsáne i éhwéhne.

¹ Ínéga irarena ehwéhnsabé itega, Múguwahgu ehwéhne aintagéhe. Pehipi teiníboq kawerue írátíáhro. ² Manikánka itensabé arutaboiri serahnuge. Itega peh morá Sísá Karáhénsabe irutaboirigeheéna ite aiq omaq itáráuge. Kaweq ahárírá peh kaweqtaq ména mó weh máhbí íre tagehre. Írakaumo. Peh morá wega kérahna anínsabé áwénunue mókake webataq kéranié íwiáhire. Mína inserah itega Sísá Karáhénsabe irutaboiréq kéraneheqmúne íwiáhigeheéna séhréh aitóge.

³ Éhrámáne ahre wenáwíq Íwie. Mí iníká wehene péhe éhwéhnsabé aiq pútare atena ahbabárúnserah itega moq péhe éhwéhnsabé aiq pútare atého. Minayabe nirupipeq iwh kikiruge. Sísá Karáhénsabe irutaboiréq wene kaweq sansá súého.

⁴ Mó kegá iteba séra íre ínéga Sísá Karáhéne ehweh teiúnserahnue peh mó ehwéh teiéwaq íráhwe. Sega íre Manikáne Awa ehweh peh mó ehwéh teiéwaq íráhwe. Íre Manikáne kaweq ehwéhnsabé peh mó ehwéh teiéwaq íráhwe. Itega íwiáhéq, Mí ehwéhmé peh ahtebia éhwéhne éq mí ehwéhnsabé ireyabe iuwahbehre ewe.

⁵ Írátíáhro. Mí kegá anotah ke wóe íwiáhoo? Sega íné íre kiotaikowe íwiáhuge. ⁶ Ínéga ehweh teiútáq áhwára áhwáraume tagaríóge. Peh morá néne iwiáhwé íre áhwára áhwárauge. Ínéga tábúsoqme íwiáhuraume ehweh teiátáutaqkákáq íwáhnorurautaqkákáq páhsi sehiranurautaqkákáq néne kaweq íwiáh sokigi aiátáugaq írátíaro mino.

⁷ Ínéga Manikáne kaweq ehwéh teiátáutaq ápeq náníéro íre urauge. Ite anota h animá rí míagehboq íné pehgá ríq aní míanieéna mi sansánuraugae. Mirauräume ínéga ahabá ruraone íwíáho? ⁸ Ite séhréh aitanieéna iteba arambehriurautaq mó kehiná suwahpeqte Sísa tagaríáh kégá móne nání náninurowe. Íre se séhréh aritena peh iteite séhréh aitanieéna mó kené móne mewe meweuraugae.

⁹ Iteba ména tabonahurautaq itensabé íre inehuraugara Másérónía marákórápéqté Sísa tagaríáh kégá íné íre matiarau naneq mewe nání náninurowe. Iteba míarautaq irupipeq umeh agínehoéna íre inehuraugae. Mókakeakq íre inehinie. ¹⁰ Sísa Karáhéne aiq pútaq ehwéh irena mókakeakq ite íre ineh inehinie. Mi ehwéhmé ite Ákáia marákórápéq miáh kégá, Péhe éhwéhne íre aintahráhowe. ¹¹ Itensabé íre nirutaboirusabé irarugo? Írakaumo. Manikánka tagaríéhtaq itensabé anotahtaq nirutaboiruge.

¹² Mó kegá, ínéga arambehriunserah arábéhríúne éra seyene arambehriyabé iwíáh iwíáhowe. Mó kegá sensíwíq pankeragehéera miraowe. Mó kegá mina miraigeheéna amahnága mirau sansá mókakeakq miraéna néne arambehri tauntahunue tábúsoqme mirainaugae. ¹³ Manikánka mi ke íre siqmatai puara péhe éhwéhnkákq ké miáhwe. Sene arambehriyabé péhe éhwéh irarewe. Sísa Karáhéga se aiq pútaq siqmarowe iwíáhigeheéra mó kegá tagahtaq íre sene sánsá peh mó sansánowe.

¹⁴ Minayabe áhteniyehboq owainawanka moq mi pehe sánsánsabé aiq ahtebehre. Wehukega, Owainawa kaweq aníne iwíáhigeheéna owainawanka téhrehrabeqte íópeqté aní tahnsa úkorahire. ¹⁵ Owainawanka mi sansá aiq mirai puara wene arambehri kegá moq miraorahéra kaweqtaq mía míao ke tahnsa úkorahowe. Miraonsabé áhteniyeho. Mókake Manikánka sene arambehri sainsuena kamah arinkéhe.

Poraga arambehriúnsabe íre kaweq sunúq ábóraragú ehwehne.

¹⁶ Métáq teiú éhwéh mónkakq teinie. Íné múguwahgu aníne iwíáh aintehboq néne ehweh íráhro. Neníwíq pehgá ritaq pankeraníboq íráhro. ¹⁷ Néne arambehriyabé iwíáh iwíáhu ehwéh teinie. Amahnága teiú éhwéhmé íre Manikáne Awanka iwíáh aintéhra iraruge. Peh ínénéga múguwahgu anínká mira inserahnéna neníwíq pehgá ritaq pankeróge. ¹⁸ Mó kegá mah marakóipéqté sánsánéra seyene arambehriyabé sensíwíq pankeráhowe. Ínéga moq mi sansánéna neníwíq pakeranie.

¹⁹ Itega iwíáhéq, Ite ahtebia ké úne éq múguwahgu kené ehweh íráhwe. ²⁰ Mó kegá miraoro e ehwéh apubúue íráhwe. Segá itene ménsámehnsá apubúue parabaruera péhe éhwéh írarensabé ite saiqnaruera ite píribahri aitera ite ah-suehwe iúbówe. Segá miraurotaq itega túbáh agéq peh áwé tagahwe. ²¹ Segá mirauronserah ínéga íre miraurauge. Minayabe niyehitanabo? Írakaumo. Minayabe íre niyehitanawire.

Mó kegá seyene arambehriyabé iwíáh iwíáhéra teírataq íné moq múguwahgu aní tahnsanéna teinie. ²² Segá mahraréra, Ite Íbaru kahnáh múne eme íné moq Íbaru kahnáh múge. Segá mahraréra, Ite Ísara ke úne eme íné moq Ísara aní múge. Segá mahraréra, Ite Ébárahmane animá rí múne eme íné moq Ébárahmane ani múge.

²³ Segá mahraréra, Ite Sísa Karáhéne arambehriúna ke úne eme uwoyansa anínká irarinserahnwana néne arambehriga moke sene arambehri

kiotaikire. Segá pehgáriq arámbéhríowana ínéga anotahtaq arambehri mira aruqaruruge. Sípane arambehri miraunsabé wensabé suwahrieh kegá karábúsiipéq móinta intaowe. Móintera nubiqmaq nubiqmarowana pukorah aruqaruruge. ²⁴ Asiu kegá moberíáh tánáhráq áréti sahtaté áhntetaq 39 tanáhráq nubitowe. ²⁵ Aroma kegá mó tanáhráq mó tanáhrárué apahtároráq sahtaté nubitowara wáhnapeqté kegá peh morá tánáhráq ebahnsa tuparuqme nubitowe. Apahtáro tánáhráq íné míarau sipí pitegue wánípipegurairé. Peh morá wéhékáhnkákáq inokáhpeqkákáq wánípipeq míaraue. ²⁶ Mó kehiná suwahpeq mó kehiná suwahperue poku pokunsabé íre wahto ah nogúge. Wánípipeq tupekorahuge. Aebó kegá nubiq suahráhowe. Nánuwahrah Asíú kegá nubiq suahráhowe. Nahnsó kegá moq nubiq suahráhowe. Mó ke suwahpeq míótáq abatapi míótáq sóreq wanípiép míótáq nubiq suahráhowe. Ite néne iyahnabo anímári múne e kegá moq nubiq suahráhowe.

²⁷ Íné áhnte págege arámbéhríuraue. Arambehriuraunsabé mó tanáhráq mó tanáhrárué inokáhpeq íre ahrenaraue. Nirupibiuraire. Wání tahbobóuraire. Áhnte tanáhráq tópah íre naraue. Néne korósi íre awehraq káráinsabé sóiriqka kamah aníátáire. ²⁸ Íre peh morá mina teiú náneqmarínká kamah aníátáire. Sísa tagariáh kegá wene ehweh kawerue sehgiowapómo íwíáhunka mó wehekáh mó wehekáhnue nirupipeq iwíáh kikirunka nirupipeq umeh agire. ²⁹ Mó anínká, Sípane sánsá suanie íraritaq nirupipeq págege agire. Mó anínká ahbabáritaq nirupipeq umeh agire.

³⁰ Néníwíq árahue pankeranínkono? Íné peh mareqmareq aní míónsábé néníwíq pankerena iwíáh íwíáhéna teiúge. ³¹ Manikámé itene Wahnah Sípane abowáe. Wensabé ahriahri iwíáh íwíáh atanéhe. Wega tagariéhtáq peh aiq pútariahnsanuge.

³² Anotah wahnáh áni wenáwíq Árétae. Wega Támákása suwahpeqte márakóókákáq wahnahnuraire. Íné Támákása suwahpeq míarautaq sóntía kené wahnahnka íné saiqnariankeheéna wene sóntía keyábé moke mibeqté kúri méhpehtaq wahnahnoro aritaraire. ³³ Wega miraurainsabé néne iyahnabo anímárinká séhréh aintera sehwerapeqté áwánkúrápéq páhsikétiipéq íné úsawe náhníaq iwe panantáwe kuri ogesáhue máhpeq núwátówara sega íné íre saiqnariarowe.

12

Porane awanka tagó naneq ehwéhne.

¹ Ínénénsabe iwíáh íwíáhéna teiú éhwéhnká ite íre séhréh aitaahráhire. Anetaníbo pehipi teiníe. Ínéniwanka tagaraitaq Manikánka sokigi aníátái ehwéh teiníe. ² Sísa Karáhé tagariarautate sure sure 14 opéq parabaguraitaq Manikánka íné kiotaikue íopipeq wéhuwa móintáráire. Néne nínonkankakáqpópoq peh morá néne níwankakáqpópoq móintáráirana ínéga íre tagariógana peh morá Manikánka tagariéhre. ³ Íopeqte mátábúrácq ména néne nínonkankakáqpópoq peh morá néniwapopoq móintáráirana ínéga íre tagariógana peh morá Manikánka mina tagariéhre.

⁴ Kaweq iopéqté mátábúrácq móintáráirana wehukega íre irareraho ehwéh írátáugana mó ke terieyabe ahqáho aintáráire. ⁵ Néne niwanka tagaraitaq

Manikánka sokigi aniátáinsabé iwíáh iwíáhéna teiúge. Peh amahnága miraunsabé neniwíq íre pankeraníe. Mareqmarerutaq Manikánka séhréh aintéhnsabé íné mareqmareq aní miónsabé iwíáh iwíáhéna teiúge.

⁶ Ínénsabe iwíáh iwíáhéna pahsúótáq tahirímé múguwahgu aní tahnsa íre mió irino. Peh aiq pútaq ehwéh teiéna puana múguwahgu aní tahnsa íre míanie. Mó kegá néne ehweh irera néne arambehriu sansá tagéra ínénsabe tábúsoqme iwíáhorahowe. Mirairataq aiq kawerinae. Ínénsabe iwíáh iwíáhéna teiúge. Minayabe ínénsabe iwíáh iwíáhu ehwéh mó íre teinie.

Pora mareqmarerútaq Manikánka págege ato ehwéhne.

⁷ Neniwanka tagaraitaq Manikánka áhnte kaweq naneqmarí sokigi aniátáirana tagarage. Mina tagaraunsabé ínénsabe iwíáh iwíáhéna píribahri agonehéna sehikaranká peraq áwirana érinserah Manikánka níeri naneq níátáire. Owainawanka eqmaréh áninká nubírana mina íeri naneq néne ninonkataq kéhre. Íné píribahri aní miéhnéhoéna Manikánka náníátáire.

⁸ Íné apahtáro tánáhráq Manikánsabe púrerue mahraréna, Néne Wahnahno, níeri naneq kaqnuo urauge. ⁹ Kaqnuo urauganawe wega ínénsabe, Are mareqmareq aní miéhnaraq págege ataníe. Ínéga págegeue séhréh atónká aiq awehraq kanae uraire.

Aiq awehraq kanae urainka nirupipeq eyoyóéna íné mareqmareq aní miónsabé Sísa Karáhéga págege aintéh púana iwíáh iwíáhéna nirupipeq eyoyóire. ¹⁰ Ínéga Sísa Karáhéne arambehri miraunsabé mareqmarerutaq mó kegá ínénsabe abehq éhwéh aintáhtáq íroke sunúq sitaq mó kegá níwioqnahtaq mó kegá íre kaweraintáhtáq nirupipeq pehwéhue mióge. Íné mareqmarerutaq Manikánka págege aintéhnká wene arambehri págegeue miraorahuge.

Poraga Kórína suwahpeqte ké séhréh ariteyabe irari ehwéhne.

¹¹ Itega miraonka ínéga múguwahgu aninká irarinserahuge. Itega néne arambehriunsabé íre iwíáh iwíáhonsabé mi ehwéh iraruge. Íné íre anotah aní miónsabé niahteboghe. Iteba péhe éhwéh iwáhnoro kegá íné íre kiotaikowe. Minayabe mi keyábé aneqsabé iwíáh iwíáhoo? ¹² Manikánka eqmaq núwátáirana iteba míarautaq págege arámbéhríéna ótaq sansá itega íre tagariaro sansánurautaq pehwéhue míarauagaq tagarowe. Itega mina tagéq Manikánka íné eqmaq núwátái aní ména wene arambehri tábúsoqme mira aruqaruruge ahtebahrahowe. ¹³ Mó kehiná suwahpeq Sísa tagariáh kegá íné kirabo aintera íné íre kárái naneq níátówana merauge. Iteba míarautaq mí sansá íre miraurage. Minayabe itega iwíáhég, Ínéga íre kaweritáirare iwíáhoo? Mira iwíáh kahnarag mó mina tahnsa iwíáh íre oro.

¹⁴ Téhtaré tánáhráq iteba míaraunsabé íre ineh ineh aítáráuge. Mónkáq iteba koragéyabe nuwahbehrana mi tánáhráqkákák moq íre ineh inehinie. Itene ménsámehnsánsabe íre nirutaboíréna peh morá itensabé nirutaboíréna ite séhréh aiteyabe nuwahbehre. Káriq animárinká sinoibo íre kiraboowara peh morá sinoiboga sene animarí kiraboowe. Íné iteribo tahnsá miónsabé sinoiboga sene animarí kawerue séhréh aritáhnserah mirainie. ¹⁵ Ite séhréh aitanieéna moke matió náneq parabaruhrahuge. Ite séhréh aitanieéna pukorahuge. Itensabé anotahtaq nirutaboiru puag itega ínénsabe pehgárita arutaboiraintaho?

¹⁶ Itega mahraréq, Ínéga itene ménsámehnsá ábóraq íre meraire ewe. Mó anínká mahraréna, Ínéga ehnenue péhe éhwéh teiatáitaq aneqpopoq kopípéq meraire ewe. ¹⁷ Árahuraugo? Ínéga iteba eqmatau kegá itene ménsámehnsá íre mero mino. ¹⁸ Táitásareq mó Sísá tagariéh ánínseq iteba eqmatautaq Táitásaga itene ménsámehnsá íre merai mino. Manikáne Awanka wereq ínereq peh morá íwiáh aitéh púata peh morá sánsánúya mino.

¹⁹ Itega ínénsabe, Kaweq aní móne íwiáhigeheéna mah ehwéh sehiranue teiugo? Írakaumo. Néne iyahnabo animárino, peh morá ite séhréh aitanieéna moke mah ehwéh sehiranue teiuge. Manikánka tagariéhtaq Sísá Karáhéga íwiáh aintéhnserrahnue teiena itega wensabé kawerue aiq pútare ateq wene sánsá págegeue sehgegeheéna séhréh aruqaruruge. ²⁰ Ínéga itensabé, Kaweqtaq miáhro aítaráuge. Aítaráunsabé iteba senaraq ite ahbabáq animári miého. Miéhrataq íné abiahnsa aní úkonehoéq íre kaweróne aintagéhe. Mira íwiáhunsabé nirupipeq íwiáh kikiruge. Tobehwé, mó anínsábé íre kaweq íwiáh atewé, mó anínsábé abiahnsa atewé, peh wewene íwiáh sehgie sansamé, éhruruwe, péhe éhwéh atewé, píribahriwe, momiwiotaq íre tábúsoqme sansánome, iteba senaraq mahna tahnsa sánsá kehnehboq kawerurero.

²¹ Menah áhnte itega mó kené weh ahre abariéq mó ahbabáq sánsánuruwe. Mi sansá airaiq sutaune íwiáh íre urowe. Iteba kowéna mina tagahnararaq nirupipeq págege agínana ite miéhrarabeq Manikánka, Íbisáhnó aintahnana niyehitanawire. Mira íwiáhunsabé nirupipeq íwiáh kikiruge.

13

Kórina kegá Sísane sánsá kawerue sehgegeheéna Poraga séhréh arito ehwéhne.

¹ Menah téhtaré tánáhráq iteba suraугe. Mónkakáq ite koragéyabe nuwah-behre. Manikáne ehwehnka mahraréna, Téhranítegábópoq apahránitógábópoq wehukeniné ahbabáqsabe morá éhwéh irarirataq itega mi ehwéh kaweratahráhowe ire. *(Lo 19:15)*

² Menah ahbabáruro kereq ómi itereq teiníboq írátíáhro. Ite anehe koragarautaq teiatáume amahnága móbeq miónsábé mónkakáq teinie. Mó iteba konaraq ahbabáq ke íre peh áwé taganie. ³ Sísá Karáhéga íné séhréh aintehrámó íwiáhéq iteba konaraq Sísaga séhréh aintéhnká miráinawe taganeheqmóe. Sísá Karáhéga ite kamah aimé mareqmareq sansápo? Írakaumo. Peh págegeue miraire.

⁴ Segá Sísá awankátaq táhparótaq we mi tanáhráq mareqmareq aní míowana Manikánka págege atéh púana we amahnága págegeue mía míaire. Sísareq mía míausabé mareqmareq aní míógana Manikánka págegeue séhréh aintéhnká wereq oga mía míaeña ehweh teiena págegeue séhréh aitanie.

⁵ Itega Sísansabé aiq pútare ateq wene sánsá kawerue sehgiowámo. Minayabe kawerue íwiáhue tagahro. Sísá Karáhé itene irupipeq íre miéhro? Írakaumo irataq itega wensabé íre tábúsoqme aiq pútare atáhwe. Minawé aiq ahtébaho?

⁶ Ínéwé Sísá Karáhéne arambehri miraéyabe íre túbáh agire éq tagariagehe íwiáhuge.

⁷ Itega íre ahbabárigheheéna itensabé púreraita aitaугe. Ínéga kaweq arámbéhríre íwiáhigeheéna itensabé púreraitogo? Írakaumo. Mó kegá, Íné kaweq arámbéhríre íwiáhowamo. Anetaníbo. Peh iteitauga kaweq

sansánigeheéna itensabé púreraita aitaugé. ⁸ Itega aiq ahtebahme Manikáne aiq pútaq ehwéh íre saiqnariahrahúne. Írakaumo. Mi ehwéhnsábé peh kowe ateq mó keyábé mi ehwéhnsábé aiq pútare atábro arita aritaúne.

⁹ Ite mareqmareronaraq itewe págegeue míéhansabé iwíáh iwíáhúne. Ite kaweqtaq méq aiq pútaq sansánigeheéq itensabé púreraita aitaúne. ¹⁰ Iteba konaraq págegeue kamah aiénehoéna amahnága móbeq míótáq mah pagégé éhwéh sehiranue teiúge. Maniká Iteriboga wene arambehri mirainkeheéna págege aintéhre. Kamah ario éna íre págege aintéhre. Peh séhréh arito éna págege aintéhre.

Poraga iroro ú ehwehne.

¹¹ Néne iyahnabo anímáríno, iroro. Néne ehweh ireq kaweq sansánoro. Peh morá iwíáhue uwaresa anímárí míábro. Mirairataq Manikánka itensabé arutaboíréna itene irupipeq ukiq itankéhe. We itereq mía míainkehe.

¹² Iteite we mehweh atéhoró. Mahtaqté Maniká tagariáh kégá itensabé iroro ewe. ¹³⁻¹⁴ Itene Wannah Sísa Karáhéga ite séhréh aitéhrana Maniká Iteriboga itensabé arutaboíraitéhrana Manikáne Awanka ómi iteba mía míaire.

Kárétia

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Kárétia we marakó áwíre. Poraga mitaq Sísa éhweh síwáhnoréna mitaq suena mó ke suwahpeq pokúwe. Anehe péhe éhwéh síwáhnoro kegá Kárétia marakó séra mahraréra, Peh Sísansabé aiq pútare ate sansámé íre awehraq kéhre. Mósísiga miraoro ú ehweh moq sehgióro uwana Poraga mi ehwéh irena mi pehe éhwéhnú keyabé anotahtaq abiahnsanéna mah pahsi sehíranúwe. Wega sehíranéna, Mósísiga miraoro ú ehwehniká íre séhréh aítahráhire. Peh morá Sísansabé aiq pútare atera wene sánsá sehgiro kegá oga mérápeq awaq mianeherawoe. Minayabe Sísa sánsá ambubu atawéq Manikáne Awanka iwíáh aitéh iwíáh sehgirataq peh kaweq sansánigehe úwe.

Poraga Kárétia marakórápéqté ké siu pahsía.

¹ Íné Pora eqmaq núwátóya aní múge. Íre wehukega omaq intera eqmaq núwátówe. Írakaumo. Sísa Karáhéreq we iriwe oganúq ato aní, Maniká Iteriboreqka omaq intera eqmaq núwátóye. ² Íné Porane páhsi sáhnsahwe tagahro. Ínéreq moke mahtaqté Sísa tagariáh kéreqka ite Kárétia marakórápéqté Sísa tagariáh kéné páhsi eqmaq suone.

³ Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísa Karáhéreqka ite séhréh aitera itene iru ikiq itagehe. ⁴ Maniká Iteriboga Sísa Karáhé iwíáh atowana amahnága ahababáq aruqaruro kegá mirao serahniyehe éna ite kaweritanieéna itene ahababáqsabe putiowe. ⁵ Minayabe Manikánsabe ahriahri iwíáh iwíáh atone. Aiq míre.

Kaweq ehwéhmé peh morá kéhre i ehwéhne.

⁶ Wene animári míageheéna Manikánka omaq itaráirana Sísa Karáhéga séhréh aítaráiraraq itega wensabé aiq pútare atárowe. Amahnága mó kené ehweh sehgióneheeq ite omaq itarái aní apubúue áuwáhwe. Miraonsabé áhtenuge. ⁷ Kaweq ehwéhmé peh morá kéhre. Mó ehwéhmé íre aiq pútaq ehwéhne. Mó kegá Sísa Karáhéne ehweh úbiráhbíq ehwehnue iwáhnoruro puaq ite íre tábúsoqme iwíáhurowe.

⁸ Ínéga kaweq ehwéh teiatáutaq aiq pútaq ehwéh iwáhnoruraage. Amahnága ínégabópoq íópeqté ánínkáboq mó ehwéh teiyataq Manikánka, Iraipéq pokúno aítahnawe aiq kawerínae. ⁹ Aiq teiúge. Mónkakáq teiníe. Mó anínká itega téh írátó ehwéh íre teiasa peh mó ehwéh teinaraq Manikánka, Iraipéq pokúno atahnawe aiq abéranae.

¹⁰ Wehukega ínensabe iwíáh iwíáhigeheéna mah ehwéh teiugo? Írakaumo. Manikánka kaweróne aintankeheéna iraruge. Wehukega ínensabe suwahbankeheéna mah arámbéhríugo? Írakaumo. Wehukega ínensabe suwahbankeheéna arambéhriutaq tahirímé Sísa Karáhéne arambéhriu aní íre míó irino.

Manikánka Pora eqmaq auwo ehwehne.

¹¹ Néne iyahnabo animárinó, Teiníboq írátíáhro. Ínéga teiú káwéq ehwéhmé wehukéniká íre áhwáraraire. ¹² Mó kegá mi ehwéh íre teniátówe. Mó kegá mi sansá íre níwáhnoruro. Sísa Karáhéga webataq mi sansá sokigi aítaráire.

13 Ite írámé ínégá miraurau sansámé aiq íráhwe. Ite iwíáhóme ínégá Sísá íre tagariarautaq Asiu kené sánsánsábé iwíáh íwíáhéna tábúsoqme sehگیراуге. Mí tanáhráq Sísá tagariáh keyábé íre nirutaboiria peh anotahtaq síwioqnéna moke mi ke subiqme parabaruaníe iwíáhhuraуге. 14 Íné nigaqñane sansánsábé iwíáh íwíáhéna nánuwahrah Asíú kéné sánsá kawerue sehگیراуге. Ínéga sehگیرаunkа moke néne wehgau kiotaikuraуге.

15 Náinoga íné íre maqintotaq Manikánka omaq intena séhréh aintena néne arambhri mirainkehe aintowe. 16 Anehe wene kaweq ehwhé nahnso ke korerinkeheéna Manikánka wenahni Sísá sokigi aníátáire. Sokigi aníátáirana minayabe mó keyábé íre kasenuraуге. 17 Ínéga Sísá íre tagahwataq mó kegá wene arambhri miraigeheéna Manikánka omaq sitena siqmarowara se Sarúsarama suwahpeq miówe. Anehe Manikánka Sísá sokigi aníátáirana mí kebá íre kiragaraуге. Téhwé Árébía marákórápéq kowéna anehe Támákása suwahpeq kouwekuraуге.

18 Apahtáro ópéq parabaguraitaq Píta taganieéna Sarúsarama suwahpeq kiwéna 15 wehekáh weba miaraуге. 19 Mí tanáhráq Ínéga mó ke Manikánka eqmaro kewe íre tagaraуге. Peh morá Sémísi itene Wahnahne ábákawa tagaraуге. 20 Ínéga sehiranue teiúme aiq pútariahnsanuge. Manikánka tagariéh púana péhe éhwéh íre iraruge.

21 Anehe Síría marákórápéqkákáq Sírísía marákórápéqkákáq kowara 22 Súría marákórápéqté Sísá tagariáh kegá ínénku íre tagarowe. 23 Mó kegá sensabé, Íwioqnarai anínká amahnága Sísane sánsá sehگیرе. Sísá tagariáh ké subiqme parabaruaníe urai anínká amahnága Sísá éhwéh teri terinire urowara írátówe. 24 Manikánka íné aiq kaweraintáránsabé sega wensabé iwíáh íwíáh atárówe.

2

Sísá tagariáh kéréq wahnahno kereq Porareq monseráh iwíáhu ehwhéne.

1 Áhnte opéq 14 opéq parabaguraitaq Sarúsarama suwahpeq mó kirauge. Ínéreq Páhnábásareqka Táítása meqmeta móátaráúye. 2 Ínéreq mibeqté Sísá tagariáh kéréq wahnahno kereqka momiwíuraunaraq wahnahno ke sebatag ehwhé teriátáuge. Nahnso ke teri terinurau ehwhé teriátáuge. Manikánka mí iwíáh aintena, Kirerio aintáráirana kireriátáuge. Ínéga áhwára áhwára arámbéhrióného éna sega néne ehwhé iwíáhue tagariageheéna nahnso ke teri terinurau ehwhé teriátáuge.

3 Íné sénítái aní wenáwiq Táításawe íre Asiu anínéna peh Kárika marákórápéqté ánine. Mibeqté kegá, Táításane áu amurúruáhro ue íre pagu pagunurowe. 4 Mó kegá ahboeraneheéra séra itensabé, Ite moq Sísá tagariona anímárimúne éra péhenuruowe.

Itega Sísá Karáhéne sansá sehگیرáúnayabé Mósísine ehwehnka ite íre saiqnariaraire. Mí ehwhéhnká ite moq saiqnariankeheéra ahboeréhra kegá ite tagéra Táításane áu amurúruáhro éra pagu pagunurowe. 5 Ite nahnso kegá aiq pútaq sansá kawerue miraigeheéq itega sensabé págegeue ahqáho arítaráúnara sega wene áu íre amurú auwahráhurowe.

6 Manikánka wahnah kéréq mó kereqsabé peh morá iwíáhi puana mibeqté wahnah keyábé íre áhtenuraуге. Mí wahnáh kegá ínégá nahnso ke teri terinurau ehwhé irera o ehwhé íre teniátówe. 7 Sega néne ehwhé irera iwíáhéra, Manikánka Pítansabé, Asiu ke kaweq ehwhé koreri terinúno atáráinserah wega

ínénsabe, Nahnsó ke koreri terinúno aintaráire íwíáhurowe. ⁸ Manikánka Píta omaq atena Asiu kebá eqmarena págegeue séhréh atéhnserah wega iné omaq intena nahnsó kebá eqmaq nuwena págegeue séhréh aintéhre.

⁹ Manikánka mi arámbéhrírác intonsabe mibeqté kéné wahnahmari sensiwiq Pítareh Sémísireh Sónirehga ahtebéra inéreq Páhnábásareq mehweh aitarówe. Sereq itereq morá íwíáhéq, Inéreq Páhnábásareq nahnsó kebá arambéhiri kéhrara se Asiu kebá arambéhiri kéhre íwíáhuraano. ¹⁰ Segá peh morá éhwéh teiera, Tabonah keyábé ahrreraq matawéq se nárie sansa síwáhnorotao aitarówe. Iné nárie sansa aiq sokigi aritena mókakeakác mirainie teriátáuge.

Poraga Pítane ahabábq pawsuo ehwehne.

¹¹ Pítaga Ántióka suwahpeq míarairana ehweh ataráuge. Wegá miraurai sansámé ire kaweq sansáne. ¹² Pítaga Ántióka suwahpeq téh suraitaq Sísa tagariáh náhnsó kéreq morárác táhutahururaire. Sémísiga eqmaq súatái Asíú kégá mitaq surowana Pítaga suro keyábé áhreeána nahnsó kebá morárác ire táhutahururaire. Suro Asíú kégá mahra íwíáhéra, Nahnsó kegá Sísansabé aiq pútare atehrara sene síú amurúruáhro íwíáhurowe. Mira íwíáhurowsabé abiahnsa atéhoéna Pítaga áhreeána nahnsó kebá mónkakác morárác ire táhutahururaire.

¹³ Pítaga mi ahabábq sánsá miraurainsabé mó Asiu kegá moq mina tahnsa urowe. Sene ahabábq Páhnábása insoq atarówe. ¹⁴ Segá aiq pútaq éhwéh ire tábúsoqme sehgirowana tagéna ómi míarotaq Pítansabé wene ahabábqsabe ehweh ataráuge. Inéga wensabé, Are Asiu anínéwé téh suronaraq Asiu kené sánsá ire sehgirowana peh nahnsó kené sánsá mirarurone. Minayabe amahnága árahinsabé nahnsó keyábé, Asiu kené sánsá sehgióro eno uraige.

Sísansabé aiq pútare atéh ánímé Manikánka kaweqtaq míahne atéh éhwéhne.

¹⁵ Iteinoibo Asiu ke míah púara ite maqitónsabe ite moq Asiu ke méq ahabábq nahnsó ké ire míone. Írakaumo. ¹⁶ Manikánka Mósísine ehweh sehgi áninsábé, Mi éhwéh kawerue sehgiwana puah kaweqtaq míahne atehro? Írakaumo. Ite aiq iahtebónawe peh morá Sísa Karáhénsabe aiq pútare atéh áninsábé, Kaweqtaq míahne atéhre. Minayabe Manikánka, Kaweqtaq míahwe aitankeheéq Sísa Karáhénsabe aiq pútare atone. Mó morá áh ire kéhre. Írakaumo. Peh morá Sísa Karáhénsabe aiq pútare atonayabé Manikánka, Kaweqtaq míahwe aitéhre. Mósísine ehweh sehgi áninká moke mi éhwéh ire sehgiórahire. Írakaumo. Minayabe Manikánka wensabé, Kaweqtaq míahne ire atéhre.

¹⁷ Itega Sísa Karáhénsabe aiq pútare aitarótaq Manikánka, Kaweqtaq míahwe aitaráiraq anehémé nahnsó kegá ahabábáronserah Sísa Karáhéga ahabábq áhwárehro? Írakaumo. ¹⁸ Iné saiqnariéh sánsá súáhnaraq anehe mi sansá mó sehgiónaraqmé ahabábq ani úkorahuge. ¹⁹ Iné pusa áni tahnsa míógana Mósísine ehwehna iné ire saiqnariéhre. Ire sehgiórahunka pusa áni tahnsa úkurauge. Manikánka, Oga míahno aintankeheéna pusa áni tahnsa úkurauge.

Sísa Karáhéga oganúq intowe. Awankátaq táhpawe putiotoq iné moq wereq morárác pukowana ²⁰ oganúq intowe. Oganúq intowana amahnága iné nuwahbeh iwíáh ire mirauge. Írakaumo. Sísa Karáhéga nirupipeq míá míai puana we awahbeh iwíáh sehgiúge. Manikáne ahninkáwágá ínénsabe arutaboirena néne ahabábqsabe pukú púana wensabé aiq pútare atena we

awahbeh iwíáh sehgiúge. ²¹ Mósísine ehweh sehgió keyábé, Kaweqtaq miáhwe aritéhtáq tahirímé Sísá Karáhé pehipi pukú irino. Manikánka ínénsabe arutaboiraítéh púana inehpeq íre súóge.

3

Mósísine sánsánkákáq Sísansabé aiq pútare atona sánsánkákáqsábé éhwéhne.

¹ Kárétia marákórápéqté kéó, árahinsabé múguwahgu ke úkuroo? Sísá Karáhé awankátaq táhpawe putio ehwéh pahsuqme teiátáúnaq írátówe. Amahnága péhe éhwéhnsábé aiq pútare atáhnásabé itega múguwahgu iwíáhowe. Inseréhga péhe éhwéh teiátóo? ² Peh morá kásé éhwéh teiníboq írátíáhhro. Mósísine ehweh sehgiónsabé Manikánka Wenawa iteba eqmatairo? Írakaumo. Sísá éhweh ireq minayabe aiq pútare atárónsabé Manikánka Wenawa iteba eqmataire.

³ Téh Manikáne Awanka ite séhréh aitaráiraq kaweq sánsánurowe. Amahnága mi sánsá sueq, Iteriahriáh kaweqtaq miáhrahúne iwíáhhoo? Mina tahnsa múguwahgu iwíáhwé árah iwíáhhoo? ⁴ Manikánka séhréh aitena sokigi aiátáime amahnága sueq anetaníbo iwíáhhoo? ⁵ Iné iwíáhume ite íre ibitagire. ⁵ Manikánka Wenawa iteba eqmatairana ótaq sánsá miraauraire. Mósísine ehweh sehgiónsabé Manikánka Wenawa iteba eqmatairo? Írakaumo. Sísá éhweh ireq minayabe aiq pútare atárónsabé Manikánka Wenawa iteba eqmataire.

⁶ Minayabe Manikáne ehwehnka Ébáráhma éhweh mahraréna, Wega Manikánsabe aiq pútare ato púana Manikánka wensabé, Kaweqtaq miáhne atowe ire. *(Stat 15.6)*

⁷ Manikánsabe aiq pútare atáh ké Ébáráhma kahnáh ké tahnsa úkówe. Minawé iahtebaho? ⁸ Naho Manikánka iwíáhéna, Kaweq ehwéhnsábé aiq pútare atáh náhnso keyábé, Kaweqtaq miáhwe aritanie úwe. Minayabe Manikánka Ébáráhmansabé kaweq ehwéh teawuwe. Wene ehwehnka Ébáráhmansabé mahraréna, Arega miraónayabé moke mah marákó marákóipéqté ké kaweraritanie ire.*

(Stat 12.3, 18.18, 22.18)

⁹ Ébáráhmaga Manikánsabe aiq pútare atowana kaweratowe. Mina únserah Manikánsabe aiq pútare atáh ké moke kaweraritéhre.

¹⁰ Inéga Mósísine ehweh sehgiúnsabé Manikánka aiq kaweraintankéhe iwíáho kewé wega kaweraritanabo? Írakaumo. Wega wene ehwehnka irarinserah mirainkehe. Wene ehwehnka mahraréna, Mósísine ehweh sehgió ké moke mi ehwéh íre sehgiúraaq Manikánka mi ke iraipéq eqmaq suanawire ire. *(Lo 27.26; Jeremia 11.3)*

¹¹ Manikáne ehwehnka mó mahraréna, Wensabé aiq pútare atéh ání Manikánka kaweratahnana oga mía miainkehe ire. *(Habakuk 2.4)*

Mi ehwéhká Mósísine ehweh sehgió keyábé aiq sokigi aiuwaq ite pahsuqme írátionawe Manikánka mi ke íre kaweraritéhre. ¹² Mósísine ehweh sehgie sánsamé aiq pútare ate sánsamé peh morá sánsápo? Írakaumo. Sehgie sansa mó sánsáne. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna, Mósísine ehweh peh moke mi ehwéh sehgió ké kaweqtaq miáhrahowe ire. *(Wok Pris 18.5; Nehemia 9.29)*

* **3:8:** Manikánka teawu ehwehnsabé Ébáráhmaga aiq pútare atena we Sísane aigaqna úkúwe.

¹³ Mósísine ehwehnka itereq moke wehukereq mi ehwéh íre sehگیراتاqsábé mahrarúwe. Mahraréna, Manikánka ite íre kaweraitanawire ire. Sísá Karáhéga ite séhréh aitanieéna awankátaq táhpagéna mah awíq meyomé Ahbabáq Anine. Mi awíq mewena itene ahbabáqsabe awankátaq táhpawe putawéna ite meirena kaweraitowe. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Awankátaq táhpawe putíéh ánímé Manikánka Ahbabáq Anine áwíratowe ire.
(Lo 21.23)

¹⁴ Manikánka Ébárahma kaweratowe. Kaweratená wensabé, Nahnsó ke kaweraraníé ú ehweh aiq pútaraginkeheéna Sísá Karáhéga itene ahbabáqsabe putiowe. Manikánka, Néniwa wehukeba eqmaraníé únsabe amahnága Sísá Karáhénsabe aiq pútare atáh kébá Wenawa eqmaréhre. (Esekiel 11.9; Jol 2.28-29; Sekaraia 12.10; Eqmaro 2.33)

Mósísine ehwehnka Manikánka mirainauge ú ehweh íre meruahráhire i ehwéhne.

¹⁵ Néne iyahnabo animárino, itene sansánsabé iahreraq itena teiníe. Téhranítégá omaq maréhra ehwéhme mó morá ánínká mi ehwéh íre meruahráhire. ¹⁶ Naho Manikánka Ébárahmareq wenanahreqsabé omasa éhwéh irarúwe. Íre ómi wene anahwaréhyabe peh morá ánínsabé irarúwe. Mi animé Sísá Karáhée.

¹⁷ Teiú éhwéh áwahe íráhro. Ebeq Manikánka Ébárahmansabé omasa éhwéh irarúwana anehe áhnte opéq 430 opéq parabagútaq Mósísine ehweh sehiranúwe. Manikánka Ébárahma teawu ehwéhme Mósísiga sehiranú ehwehnká íre meruahráhire. ¹⁸ Mósísine ehweh sehگیرonka Manikánka kaweraitéhtáq tahirímé wega Ébárahma teawu ehweh abehrúki irino. Manikánka Ébárahmansabé, Néne omasa éhwéh miranauge ú púana Manikánka mi ehwéh aiq miraúwe.

¹⁹ Aiq miraúnsabe Manikánka aneqsabé Mósísi iwíáh atowana wega sehگیرóro ú ehweh sehiranúo? Wehukega, Ite ahbabáq animári múné iwíáhigeheéna Mósísinsabé sehiranúno iwíáh atowe. Ébárahmane anahwa íre tutaq mi ehwehnká wahnahnaritankeheéna Manikánka Mósísinsabé sehiranúno atowe. Manikánka mi ehwéh íopeqté ké teriuwara sega mibeq mahbeq arito aní teawúwana ómi mó kegá tagageheéna sehiranúwe. ²⁰ Sehiranú animé Mósísiéna mibeq mahbeq arito ani míowe. Maniká peh morá ánínéna Ébárahma ehweh teawutaq mibeq mahbeq arito aní íre teawasa peh Ébárahma webataq teawuwe.

Mósísine ehwehnka ite íre saiqnarawéna wahnahnire i ehwéhne.

²¹ Mósísiga sehگیرóro ú ehwehnká Manikánka mirainauge ú ehweh kiotaikiro? Írakaumo. Íre kiotaikire. Sehگیرóro ú ehweh sehگیرáúnaga oga mía míaúnaraq tahirímé mi ehwehnká ite kaweraitéh irino. ²² Manikáne ehwehnka mahraréna,

Ahbabáqka moke mah kehíná kéhíná saiqnaríehre (Aroma 3.9-19)
ire.

Minayabe Sísá Karáhénsabe aiq pútare atona ke Manikánka kaweraitena Wenawa eqmaraníé ú púana iteba eqmaréhre.

²³ Sísá Karáhénsabe aiq pútare ate tanahráq íre suriotaq Mósísine ehwehnka moke wehuke saiqnariowe. Awehraq tanáhráq Sísansabé aiq pútare atageheéna mi ehwéhnká naho wehuke saiqnariowe. ²⁴ Sísá Karáhé íre tutaq Mósísine ehwehnka wehuke wahnahnúwe. Sísansabé aiq pútare atonayabé Manikánka kaweraitankeheéna Mósísine ehwehnka wahnahnúwe. ²⁵ Sísansabé aiq pútare ate tanahráq aiq awehraq kéhnsabé Mósísine ehwehnka amahnága ite íre saiqnarawena wahnahnaitéhre.

Sísansabé aiq pútare atonaga Manikáne animári úqitéhre i ehwéhne.

²⁶ Sísá Karáhénsabe aiq pútare atonayabé Manikánka itensabé, Néne animári miáhwe aitéhre. ²⁷ Itega Sísá Karáhénsabe aiq pútare ateq wání meraunaraq itereq wereq morá aní tahnsa úkuraune. ²⁸ Sísá Karáhénsabe aiq pútare ateq wereq mía míaéq peh morá aní tahnsa ké úne. Asiu kereq nahnso kereq arambehriaraq saiqnariáh kéreq arambehriyabé ápeq méyáh kéreq wehreq ahrereq Sísaba mía míaéra íre mó ke mó kéera peh morá ké úne. ²⁹ Ite Sísá Karáhé tagariáh ké púaq Ébárahma kahnáh ké úkowana Manikánka Ébárahma teawunserah ite kaweraitéhre.

4

Ite Manikáne animári úkúne i ehwéhne.

¹ Wenabo pukínaraq káriq anínká wenabone marakó wene ménsámehnsá awaq mena mi tanáhráq íre meyahráhire. We káriq aní púana peh arambehri aní tahnsa miáhnara mó kegá we wahnahnéna wene ménsámehnsánkakaq wahnahnatáhe. ² We anotah aní úkéna wenaboga omaq atéh tánáhráq wewega wahnahninkehe.

³ Ite Sísá íre tagariaraunaraq pehgáriq animári tahnsa méq mina onserahnuraune. Owainawanseq wahnsawarinseqka ite saiqnarawéra wahnahnuruowe. ⁴ Awehraq tanáhráq Manikánka wenahni eqmarowana Asiu inínká we maqmarowana Asiu kené sánsánúwe. ⁵ Mósísine ehwehnka saiqnario ke sabiruankeheéna Manikáne animári míageheéna tumíowe.

⁶ Amahnága wene animári míona puana Manikánka wenahniné awa itene irupipeq eqmaréhre. Wenawanka iwíáh aitéhraq Manikánsabe, Iteriboe atone. ⁷ Amahnága ite íre arambehriaraq saiqnariáh ké tahnsa méq peh Manikáne animári míone. Ite wene animári míona puana Manikánka moke náina naneq náinkéhe.

Poraga Kárétia keyábé iwíáh kikirú ehwehne.

⁸ Menah ite Maniká íre tagariarotaq owainawanseq wahnsawarinseqka ite saiqnarawéra íre Maniká Iteriboga tahnsanue wahnahnaitárowe. ⁹ Amahnága itega Maniká tagariáhwana wega ite tagariéhre. Tagariéh púaq aneqsabé owainawanseq wahnsawarinseqne sánsá sehgieyabe iuwahbehro? Se íre págegeowe. Sega íre séhréh aitaráhowe. Sega ite mó saiqnariéhboq aneqsabé sene sánsá sehgieyabe iuwahbehro?

¹⁰ Itega mó wehekáh mó tanáhráqsabé iwíáh iwíáhéq awehriowe. Itega mó íónkakaq ópeqkákáq sínaraqsabé sánsánowe. Íre kawerowe. ¹¹ Mi sánsánsabé nirupipeq págege agire. Ínega séhréh aító árámbehríwé abehrúkinabo?

¹² Néne iyahnabo animáriño, ínega Asiu kené sánsánsabé iwíáhunserah iwíáhoró. Asiu kené sánsánká iné íre saiqnariéh púana ite menah míaronserahnue míarauge. Iteba téh surautaq néne ehweh ireq íre ahqáho aintárowe. ¹³ Mi tanáhráq nuwahreuraunsabé mitaq iteruwahpeq íre

kótaikorahu puana kaweq ehwéh téh teiátáuge. Mina ahreraq matiaho? ¹⁴ Ite iuwahrieh nuwáhréuraugaq itega íné íre kaqnúwátówe. Írakaumo. Maniká miéhrebeqte íópeqté ánínseq Sísá Karáhéreqka iteba suroyataq tahirí itega se kawerue mehweh aritáró irino. Se kawerue mehweh aritárónserah íné moq mehweh aintárówe.

¹⁵ Mi tanáhráq itega iwíáh iwíáhurowe. Amahnága aneqsabé túbáh agoo? Néne niura awahreuraunsabé irutaboiraiteq itene iura meruqmaqme nienehe urotaq tahirimé níátó irino teniátówe. Mina iahreraq itena teiúge.

¹⁶ Amahnága ite aiq pútaq ehwéh teiúnsabé íné itene naruo aní úkugo?

¹⁷ Mó kegá itensabé ehnehe aitera ite kawerue séhréh aitanéhe iwíáh íre owe. Itega néne ehweh sueq sene ehweh sehgegehéera itensabé ehnehe aítáhe. ¹⁸ Íné iteba míótáqkákáq íre míótáqkákáq wehukega ite aiq pútaq séhréh aitanéhe iwíáhotaq tahirimé aiq kawerí irino.

¹⁹ Néne iyahnabo animárino, kía miéh ínínká ani maqmianaitaq érinserah itensabé nirutaboirunka nirupipeq umehirana níerire. Sísá Karáhéga iwíáhinserah itene irupipeq tábúsoqme iwíáhirataq nirupipeq eyoyóinae.

²⁰ Itega miraonsabé nirupipeq áhnte iwíáh kikiruge. Ite mó iwíáhigeheéna amahnága iteba méyabe nuwahbehre.

Maqmio inítéyábé pabeqme ehwéhne.

²¹ Mósísine ehweh sehgieyabe iuwahbeh keo, mi ehwéhme aiq kawerue iahtebaho? ²² Manikáne sehiranka Ébáráhma éhweh teíre. Ébáráhmaga wene arambehri iní wenáwiq Égah abariúwana animai maqmarowe. Anehe Manikánka Ébáráhma teawena, Arene ahreuré oreninéna animai maqmi-ankéhe úwe. *(Stat 16.15,*

21.2)

²³ Wega irarúnka mó opéq mi orénínká animai maqmio. Minayabe se abahnináhnah míówana Manikáne ehwehnka aiq teíre.

²⁴ Mi inítéráq pabeqme ehwéhne. Mina maqmíóya inítéwé téhtaré éhwéh tahnsanéna mahraue kéhre. Égahwe ebeqte éhwéh tahnsane. Moke wene animárimé saiqnariáh ké wóe. ²⁵ Árébía marákórápéqté sáwéh áwiq Sáináie.* Égahwe mi sawéh tahnsane. Wereq wene animári saiqnariáh ké púana we moq mah marákóipéqté Sarúsarama suwahpeq tahnsáne.

²⁶ Mó iní, wene ahreuré íópeqté Sárúsáramáwé iteruwahpeq mire. We iteino wíre. Wene animári ite íre saiqnariéh ké úne. ²⁷ Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Orahiníno, arupipeq eyoyóue míahno. Ani íre uwo uwoue maqmiahna iníno, arupipeq eyoyóue iwíáh iwíáhúno. Áuwéh inímé áhnte animárinseq míankehe. Wenawehqpa mía míai inímé peh táhmaro animárinseq míagehe íre. *(Aisaia 54.1)*

²⁸ Néne iyahnabo animárino, Manikánka omasa éhwéh teawunka mi korénínká Áhísáhki maqmio. Mina inserah Manikánka omasa éhwéh teiátáinka ite wene animári úke míone. ²⁹ Mi tanáhráq wenanoga pehipi maqmio animáigá Manikánka irarúnka maqmio animái áwioqnówe. Mina únsarah amahnága peh sinowaréhga maqmíáh kégá ite Manikáne Awanka maqitéh ké íwioqnahwe. ³⁰ Íwioqnahsabé Manikáne ehwehnka mahraréna,

* **4:25:** Manikánka sehgióro ú ehweh Sáináí sawéhrápéq Mósísi teawuwana sehiranúwe.

Arambehri inínseq wenahninseq kaqsuo. Mi anínká Ébárahmane ahreuráné ahninkáwáreq monseráhnue sibowáné náneq awaq miehneho. Awaq miehnehoq ebeq piah ahninkáwáreq wenanoreq kaqsuo ire. (*Stat 21.10; Sóni 8.35*)

³¹ Néne iyahnabo animárino, ite Sísa tagariona puaq arambehri inímé ite íre wene animári múne. Írakaumo. Ité wene ahreuráné animári múne.

5

Wehukene sánsánká ite saiqnariehneho i ehwéhne.

¹ Mósísine ehwehnka saiqnariarairaq Sísa Karáhénsabe aiq pútare atárúnaga ite sabi iuwátáire. Mi ehwéhniká mónkakáq saiqnariehnehoq peh morá Sísansabé aiq pútare ate sansanoro.

² Íné Poraga teiniboq írátíáhiro. Asiu kegá síú amurúruáhnserah itega itene íú amurúruáhnaraq Manikánka itensabé, Kawerowe aitankéhe íwíáhoo? Mira íwíáhirataq Sísa Karáhéga miráú arámbéhrígá ite íre séhréh aitahráhire.

³ Mónkakáq teiniboq írátíáhiro. Asiu kené síú amurúruáh sánsá miraonehe íwíáhirataq moke Mósísine ehweh sehgióro aitankéhe. ⁴ Mósísine ehweh sehgioneheqmúne íwíáho keo, mira íwíáhonka Sísa Karáhéga séhréh aitéh sánsá aiq súáhwana wega íre séhréh aitéhre.

⁵ Sísa Karáhénsabe aiq pútare atonayabé Manikáne Awanka séhréh aitéhrana Manikánka, Kaweqtaq mía míaowe aitankéhe. Itega mira íwíáhéq áwénunúne.

⁶ Sísa Karáhéreq mía míaog kegá síú amurúruáh sánsánkáq síú íre amurúruáh sánsánkáq monseráhnire. Mi sansátaré mirairanka íre séhréh aitahráhire. Peh morá Sísansabé aiq pútare ateq mó keyábé irutaboiro sansánká séhréh aitahráhire.

⁷ Menahmé itega aiq pútaq sánsá kawerue sehgirowe. Mi sánsá súáhiro insega teiena pagu pagunurairo? ⁸ Minawé íre Maniká, ite omaq itárái anínká íwíáh aitárái ehwéhne. Mó íwíáhigeheéna aneq ehwéh teinínkono?

⁹ Iteriborehga mah pabéqmé éhwéh iraréra, Paráwahipéq pehgáriq muoráhi naneq maréhrataq mi paráwáh moke muinae ewe.*

¹⁰ Péhe éhwéh irarí anínká mó ehwéh teínsabé itene irupipeq íwíáh kikirowe. Mi pehe éhwéhni aní inebómo. Manikánka we tagéna kamah awinkéhe. Itene Wahnahka séhréh aitahna puaq péhe éhwéh sueq ínéga teiú éhwéh mónkakáq sehgioneheqmóe íwíáhuge.

¹¹ Néne iyahnabo animárino, Manikánka kawerowe aitankéhoq itene íú amurúruáhiro tei teinutaq tahirímé mó kegá íre níwioqnah irino. Sísa Karáhéga itene ahbabáq kaqsuena ite kaweraitanieéna awankátaq táhpawe putio ehweh tei teinunsabé mó kegá abiahnsa aintera níwioqnahwe. ¹² Itene íú amurúruáhiro tei teino kegá seyene áwáhnta pirúéhrataq aiq kawerinae.

Mó keyábé irutaboiréq we séhréh atéhoró i ehwéhne.

¹³ Néne iyahnabo animárino, mó naneqka ite íre saiqnariankeheéna Manikánka itensabé, Ínéba sero ue omaq itáráire. Mó naneqka ite íre saiqnariéhnsabé ite iuwahneh sánsá íre kaweq sánsá pehipi miraoneheqmúne íwíáhiyehboq peh mó keyábé irutaboiréq we séhréh atéhoró. ¹⁴ Mósísiga sehgióro ú ehweh áwahewé Sísa aiq mahraréna, Arerensabé íwíáhue

* **59:** Mi pabéqmé éhwéh áwahe mahrarúwe. Mina inserah itene irupipeq pehgáriq íre kaweq íwíáh kahnaraq mótaq anotah ahbabáq úkinae. Ahwa kené pabeqme ehwéhme mahna tahnsa kéhre. Uwaruntútaq pehgáriq irá kekiaráhtáq apubúe anotah irárehre.

arutaboironanserah mó keyábé moq iwíáhue arutaboiroro. ¹⁵ Póéráhqka tópah nehtaq mó áwáhu poeráhq pawe kaqsúéh serahniyeho. Mirairataq tobehue kobeq séberiyehboq kawerurero.

Manikáne Awanka iwíáh aitéhnserahno i ehwéhne.

¹⁶ Teinúboq írátíáhro. Manikáne Awanka iwíáh aitéh serahnoro. Manikáne Awanka iwíáh aitéh iwíáh sehgirataq itene irupipeqté áhbábáq iwíáh íre sehgionehqmqóe. ¹⁷ Itene irupipeqté áhbábáq iwíáhákáq Manikáne Awanka iwíáh aitéh iwíáhákáq íre monseráh púana tobehinonóye. Minayabe ite iuwahbeh sansá íre miraorahowe. ¹⁸ Manikáne Awanka iwíáh aitéh iwíáh sehgirataq Mósísine ehwehnka ite íre wahnahnaitahráhire.

Irupipeqté áhbábáq iwíáhgá miraúna sansánsábé éhwéhne.

¹⁹ Itene irupipeqté áhbábáq iwíáhgá mirai sansá tagariáhwe. Mahna tahnsane. Mó aniné ahre weh abariéwé, íre kaweq iwíáhwé, ahbabáq sansámé, ²⁰ péhepehe manikánsábé iwíáh iwíáh atewé, ánéhgiéwé, ebehwe, tobehwé, ehwehwé, mó anínsábé aru págege atewé, ménsámehnsánsabe aigará pabekime, abiahnsa atewé, peh morá arerensábé iwíáh iwíáhéwé, sainkéwé, ²¹ mó keyábé íre kaweq iwíáh aritewé, piah néra múguwahgu agéwé, píribahriwe, ahriahri ehwehwehéwé, irupipeqté áhbábáqká moke mahna tahnsa ahbabáq áhwárehre. Menah teiátáú ehwéh mónkakáq teiníe. Mina tahnsano ke Manikánka wahnah wahnahnirabeq íre kioráhowe.

Manikáne Awanka iwíáh aitéhnsábé éhwéhne.

²² Manikáne Awanka iwíáh aitéh sánsámári teiníe. Mó keyábé arutaboiréwé, aru eyoyówé, aru ukiqme méwé, uwaréqme méwé, séhréh atewé, tábúsoqme ah nogewé, tábúsoqme arámbéhríéwé, ²³ mó ke suwahbeh sansá miraéwé, we awahbeh sansá suena kaweq sansánéwé, minawari moke Manikáne Awanka iwíáh aitéh sánsáne. Sehgióro i ehwéhnká mah kawéq sánsá íre ahqáho aitahráhire.

²⁴ Sisa Karáhé tagariáh kégá iwíáhéq Sisa pukú awánkátáq itene irupipeqté áhbábáqsábé iuwahbeh iwíáhwé, igará pabeki iwíáhwé aiq sutaune.

²⁵ Manikáne Awanka oganúq ítarái puaq wega iwíáh aitéhnsábé sehgionehqmqúne. ²⁶ Mó ke kiotaikuge éq píribahriiyeho. Mó ke ahbabáraritého. Mó kené ménsámehnsánsabe igará pabekíneho.

6

Iteite we séhréh atéhoró i ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo anímárinó, Sisa tagariéh ánínká ahbabáréna Sísane sánsá suena peh túbáh aginawe íre kawerire. Mi anínká mónkakáq Sísane sánsá kawerue sehginkeheéq ite Manikáne Awane sansá tábúsoqme sehgió kégá mi aní pehwehrue séhréh atáthro. Owainawanka ite moq ahbabáq iwíáh aitehnehboq kawerurero. ² Iteite we séhréh atéhéq aru ukiq átéhoró. Mirairataqmé Sisa Karáhéga sehgióro i ehwéh kawerue sehgiórahowe.

³ Pehgáriq anínká iwíáhéna, Íné anotah aní múge ime wewensabé péhe iwíáhíre. ⁴ Ómiga wene wene arambehri tagéra, Ai q kawerugapómo éra iwíáhue tagahro. Arerene arambehriga mó aniné arambehri kiotaikínayabé iwíáh iwíáhiyehboq peh morá arerene arambehriyabé iwíáh iwíáhoró. ⁵ Minayabe arerene arambehri kawerue sehgió.

⁶ Manikáne ehweh áwáhnorinana írêh ánínkáwé moke kaweq naneq áwáhnori aní náwino.

Kaweq ayúnkákákáq íre kaweq ayúnkákáqsábé pabeqme ehwéhne.

⁷ Péhe íwiáhíyehboq tábúsoqme íwiáhoró. Manikánsabe anetaníbo íwiáho ke kamah arinawire. Wehukenínká abehq náneq ayú uqmarahnaraq íre kaweq será iyanae. Kaweq naneq ayú uqmarahnaraq kaweq será iyanae. ⁸ Mina inserah arene arupipeqté áhbábáq íwiáh sehginaraq kaweqtapéq íre awaqme iraipéq pokinewóne. Manikáne Awanka íwiáh atéh íwiáh sehginaraq oga mérapeq awaq miankéhe.

⁹ Kaweq sansánéq arambehri túbáh agiyehboq mi sansá íre susa peh kawerue sehgirataq Manikánka sainsuahna tanáhráq kagai apéq náinkéhe. ¹⁰ Minayabe séhréh arite tanáhráq kahnararaq ómi kawerarítáho. Sísá tagaríáh ké anotahtaq séhréh ariteq kawerarítáho.

Poraga Sísá awankátaq táhpagúnsabe íwiáh íwiáh ú ehwehne.

¹¹ Moke mahna parabarúo éhwéhmé ínégá peh ehweh teawúgana mó anínká sehiranéwéhre. Amahnága ínénégá sehirankara mewe mah pahsí sehiranue parabaruaníe. Néne anotah sehirá tagahro. ¹² Síú amurúruáh kégá peh wehuke suwahbeh sansánsábé íwiáh íwiáhéra íú amurúruáhro aitera pagu pagunowe. Pagu pagunéra peh morá Sísá awankátaq táhparó ehweh teri terinotaq tahirímé mó Asiu kegá síwíoqnah irino. ¹³ Síú amurúruáh kégá Mósísine ehweh moke íre sehgira peh ákáhtaq sehgirowe. Itega íú amurúruáhro e ehwéh sehgirataq sega íwiáh íwiáhigehe. Itene ehweh kawerue sehgiówe éra íwiáh íwiáhigeheéra ite pagu pagunowe.

¹⁴ Ínégá mirauraunsabé íre íwiáh íwiáhéna peh morá Sísaga miraúnsabe íwiáh íwiáhinauge. Sísá awankátaq táhpawe putionka mah marákóipéqté sánsánsábé néne íwiáhipeq aiq sutaugé. We putio tanáhráq íné moq pukuraunsabé mah marákóipéqté sánsá sehgieyabe íre nuwahbehre.

¹⁵ Síú amurúruáh sánsánsábé íre íwiáh íwiáhorahi naneq mire. Síú íre amurúruáh sánsánsábé moq monserahnire. Peh Manikáne Awanka wehukeníne arupipeq kaweratéhra o aní úkinsabé minawé anotah íwiáh íwiáhorahi naneq mire. ¹⁶ Manikánka mi íwiáh sehgió ké wene animárínsábé arutaboíréná siru ukiq sitéhre. Mi ke aiq pútaq Ísara kahnáh móe.

¹⁷ Mó kegá niru págege aintéhoéna ínégá Sísane arambehriu aní ména wene sánsá sehgiráuge. Mirauraunsabé mó kegá nubiq matowana ninonkataq náonabí kéhre.

¹⁸ Néne iyahnabo animáríno, itene Wahnah Sísá Karáhéga séhréh aitéhre. Aiq mire.

Épésa

Ebeq sáhnsahwe ahtebe ehwehne.

Poraga Épésa suwahpeq mó opéq mó opérué kosíwáhnorúwe. Anehe we Aroma suwahpeq karábúsiipéq míotaq wega mah pahsí sehiranéna Tíkíkúsi awuwana wega Épésa suwahpeq Sísa tagaríah ké mewe móriuwe. Mah pahsí áwahewé Maniká tagaríah ké moke morá íwíáhue peh morá ké tahnsa míagehe teíre. Manikánka wene kaweq sansá sokigi ariuwe teíre. Weh ahre kawerue míagehéna teíre. Anehete éhwéhmé owainawa kiotaikorahúna ehwéh teíre.

Poraga Épésa suwahpeqte ké siu pahsíe.

¹ Épésa suwahpeqte kéó, íné Poraga sehiranu pahsí sáhnsahwe tagahro. Ite Manikáne animári méq Sísa Karáhéne sansá kawerue sehgiówe. Sísa Karáhé ehweh síwáhnorinkehéna Manikánka we awahbeh sansánéna omaq intena eqmaq nuwowe. ² Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísa Karáhéreqka ite séhréh aitera iru ukiq itehye.

Manikánka ite Sísa tagariona ke áhnte kaweq naneq náí náini ehwéhne.

³ Itene Wahnah Sísa Karáhéne abowá Manikánsabe iwíáh iwíáh atone. Ite Sísa Karáhéreq mía míaúnayabé Maniká Iteriboga ite págege aitankehéna moke íopeqté kaweq naneq náí náinire. ⁴ Manikánka mah marákó marákó íre mirarotaq wereq Sísa Karáhéreqne animári míagehéna omaq itowe. Wega tagehtaq íre ahababáq ke méq peh kaweqtaq mía míagehéna omaq itowe.

⁵ Mah marákó marákó íre mirarotaq Manikánka itensabé anotahtaq arutaboíréna we awahbeh sansánéna iwíáhue omaq itowe. Wega iwíáhéna, Sísa Karáhéga mirainaga wensabé aiq pútare ataneherao ke néne animári úkigehe iwíáhuwe. ⁶ Wene arutaboiri ahnínkawágá miraúnsabe Manikánka anotahtaq séhréh aitena wáh kaweraitowe. Minayabe Manikánsabe, Anotah aní móne ateq wenáwíq pankereq iwíáh iwíáh atone.

⁷ Sísa Karáhéga ite meirena itene ahababáq kaweraitanieéna putiotaq wene korahq tuwe. Wega miraúnsabe Manikánka anotahtaq arutaboiraitena itene ahababáq sabi iuena insahwé aitowe. ⁸ Insahwé aitena anotahtaq arutaboiraitena itensabé, Ahtebia ánimári méq tábúsoqme iwíáhoraho ke míáhro aitowe.

⁹ Sísa Karáhéga miraúnsabe Manikánka naho mirainauge ú iwíáh we awahbeh iwíáh íre teiasa peh amahnága teíre. ¹⁰ Awehraq tanáhráq sínaraq Manikánka moke miraú naneqmari soruparankéhe. Moke íopeqté náneqkakáq mah marákó marákóípéqté náneqkakáq soruparena Sísa Karáhénsabe, Minawari moke wahnahnúno atankéhe.

¹¹ Manikánka moke wene arambehri pehipi íre miraia ebeqme tábúsoqme iwíáhéna anehe miraire. Miraue tábúsoqme iwíáhéna ite Sísa Karáhéreq méq wene animári míagehéna Manikánka iwíáhue omaq itowe. ¹² Ite Asiu kegá Sísansabé téh aiq pútare ateq wene sánsá sehgiune. Itega, Maniká téhrehnka insarahni aní ména págege aní míéhre ateq wensabé iwíáh iwíáh atagehéna ite omaq itowe.

¹³ Itega moq aiq pútaq ehwéhmé ite kaweraitahráhi ehwéh írátótaq Sísa Karáhénsabe aiq pútare atárówana Manikánka Wenawa iteba eqmataire.

Manikánka, Sísansabé aiq pútare atéhra kebá Néniwa eqmaraníe únsabe wene kaweq animári míageheéna Wenawa iteba eqmataire. ¹⁴ Manikáne Awanka itereq mía míai puaq Manikánka náníe i naneq nánawire aiq tagarione. Wega kaweraitárai puaq mókake weba mía míaeq moke kaweq naneq meyaneheq-múne éq áwénunúne. Áwénunéq wensabé iwíáh iwíáh atone.

Poraga Épésá suwahpeqte keyábé púrerarito ehwéhne.

¹⁵ Ínéga írátíomé itega itene Wahnah Sísansabé aiq pútare ateq Maniká tagariáh keyábé irutaboioowe. Itega irutaboio ehwéh irena ¹⁶ Manikánsabe kaweróne ata ataéna íre túbáh aguge. Púrerutaq itensabé niahrreraq matawéna ite éhweh Maniká Iteribo teawa teawanuge. ¹⁷ Itene Wahnah Sísá Karáhéne Manikánsabe púrerue kaweq iwíáh arito teawúge. Itega Manikáne sansá kawerue ahtebageheéna wensabé, Arene sánsá sokigi ario teawúge. Maniká Iteribo kiotaiki aní ména anotah tehrehnkakáq aní míéhre.

¹⁸ Itega áwénunúna naneqme áhnte kaweq naneqme awaq miageheéna Manikánka ite omaq itowe. Minayabe kawerue tagariageheéna Manikánsabe, Itene irupipeqté íurá tagahro arito teawúge. ¹⁹ Itega Manikáne págege arámbéhrí íre agehgamarrárhúne. Wensabé aiq pútare atona ke Manikánka anotahtaq págege aítana séhréh aita aitaire. Minayabe itega ahtebageheéna púreruge.

²⁰ Sísá Karáhé pukúwana Manikánka we iriwe oganúq atena págege atena íópeq wene ayah púpeq tútuue míahno atonserah ite moq págege aítana séhréh aita aitaire. ²¹ Sísá Karáhéga moke wahnah kereq anotah animárinseq íópeqté kéné wahnah kereq págege kereq kiotaikire. Wenáwíqka moke mó ke síwíq kiotaikire. Amahnágaakáq mókakeakáq wenáwíqka peh kiotaikinae.

²² Manikánka Sísansabé, Moke wahnahnúno atena moke iné tagariáh ké auráq matawé wahnahnarito atowe. ²³ Moke we tagariona ke Sísá Karáhéne anonka tahnsá miónana we itene iyahqno tahnsa míéhre. Wega Maniká tagariona ke auráq matawéna wahnahnaitéhre. Wega moke kéh náneq miraué náiena wahnahnire.

2

Manikánka ite iriwe oganúq itena Sísareq wahnahnoro aito ehwéhne.

¹ Menah itega Manikáne ehweh antereq ahababáq aruqaruowe. Itene ahababáqka ite subiq sutairaq ite pusa ké tahnsa míarowe. ² Mi tanáhráq itega mah marákóipéqté áhbábáq sánsá sehgieq owainawamariné wahnahne sánsá sehgirowe. Mi ahababáq wáhnáhnká moke Manikáne ehweh anterúáh ké aiq saiqnariéhre.

³ Menah itega moq Manikáne ehweh anterúáh kéga ahababáro serahnuraune. Itene irupipeqte iuwahbeh iwíáhga aiq saiqnariéh púaq itega irutaboio sansánkákáq ite iuwahbeh iwíáhákáq sehgirowe. Mi sansámári sehgieq Manikánka ahababáq ke kamah aritahna naneq ite moq meyahráhuraune.

⁴⁻⁵ Itega wene ehweh anterutauna puana itene ahababáqka ite iubiq sustainsabé ite pusa ké tahnsa míaraune. Peh pusa ké tahnsa míaraunaraq Manikánka itensabé anotahtaq arutaboiritena kaweraitena oganúq ítaráire. Oganúq ítaráinsabé Sísá Karáhéreq mía míáúne. Manikánka séhréh aitowaq Sísansabé aiq pútare ataráúnayabé ite kaweraitáraire. Peh morá Manikánka arutaboiritéh sánsánká ite meirena kaweraitáraire.

⁶ Manikánka Sísá Karáhé iriwe oganúq atotaq ite moq wereq iriwe oganúq itena Sísá Karáhéreq íópeq tútuue wahnahno aitowe. ⁷ Sísá Karáhéga miraúnsabe Manikánka ite iwíáhéna mi kawéq sánsá miraúwe. Manikánka árahinsabé miraúwo? Wega ite ómi keyábé anotahtaq arutaboiraite sansa pahsuanieéna miraúwe. Mókake mó tanáhráq mó tanáhrárué ahriahri mina aiq ahtebagehéna ite oganúq itena Sísá Karáhéreq íópeq tútuue wahnahno aitowe.

⁸ Itega Sísá Karáhénsabe aiq pútare atárónsabé Manikánka ite anotahtaq arutaboiraite ite meirena kaweraitááire. Íre iteitega mirauroka kaweraitááire. Írakaumo. Manikánka wáh kaweraitááire. ⁹ Íre iteitega arambehriuroka kaweraitááire. Minayabe iteíwíq íre pankerahráhowe. Írakaumo. Itega mirauronsabé íre iwíáh iwíáhorahowe. ¹⁰ Sísá Karáhéga miraúnsabe Manikánka ite oganúq itena we awahbeh arámbéhrí miraigeheéna omaq itena mi arámbéhrí kawerarowe.

Sísaga miraúnka ite morá ké tahnsa míone i ehwéhne.

¹¹ Ite íre Asiu ke peh nahno ke míahwe. Asiu kegá sene síu amurúruera ite tagéra, Síu íre amurúruáh ké wóe aitarówe. Ite nahno ke méq Sísá íre tagariaro ke míaro tanáhráqsabé iwíáhoró. ¹² Mi tanáhráq itega Sísá Karáhé íre tagariarowe. Asiu kené naruo méq Manikánka mirainauge ú ehweh, wene omasa éhwéh íre írátówe. Itega mah marákóipéqté sánsá sehgiéq Maniká Iteribo íre tagariarowe. Mókake Manikánka kaweraitanawire iwíáh íre urowe. ¹³ Ite wáhnaupeqté ké míarotaq Sísá Karáhéga ite kaweraitanieéna putiowana wene korahqka insahwé aitowaq amahnága ite Sísareq mía míaéq íre wáhnaupeqté ké míahwe.

¹⁴ Menah Asiu kegá nahno keyábé, Iuwahriehre arítárowara nahno kegá moq Asiu keyábé, Iuwahriehre arítárowe. Kuri ogirahrue kéhnserah Asiu kereq nahno kereqne suwahrieh iwíáhgá kuri tahnsá ógráhrq kowana Sísá Karáhéga ómi itene ahbabáqsabe pukúnka mi kurí saweyuena iru ukíq itowe. ¹⁵ Sísaga miraúnsabe ite morá ké míonana Mósísiga sehgióro ú ehwehnká wehuke íre saiqnariahrahire. Sísaga miraúnka Asiu kereq nahno kereq insahwé aitena itensabé, Ínéreq mía míaéq morá ké míáhiro aitowe. ¹⁶ Wega itene ahbabáqsabe awankátaq táhpawe pukútaq itene iuwahrieh iwíáh kaqíuwena Asiu kereq nahno kereq insahwé aitena Manikápa móitowe.

¹⁷ Menah Asiu ke Manikánsaq wahtotaq míarowaq ite nahno ke íre wahtotaq míarowe. Sísá Karáhéga séna insahwé aite ehweh ite nahno kereq Asiu kereq iru ukire ehweh tei teinuraire. ¹⁸ Sísá Karáhéga nahno kereq Asiu kereq kaweraitena Manikáne Awa iteba eqmaq áuwátáiraq ite Maniká Iteriboba kowíahrahúne.

Ite Manikáne nah tahnsa míone i ehwéhne.

¹⁹ Minayabe ite nahno ke íre wáhnaupeqté ké míahwe. Írakaumo. Ite peh Manikáne animári méq wenkahnáh míahwe. ²⁰ Ite Manikánka piéh náh tahnsa míahwaq ite eqmaq iuwátái kereq Manikáne ehweh iraru kereq nahwiahnsanse tahnsá míonana Sísá Karáhé wahq tahnsa míéhre.

²¹ Abogéh awanká wahtáq kawerue táhpawe kéhnserah ite Sísareq mía míaonehe. Manikánka piéh náh púana anota nah kanae. Peh wewene kaweq nahne. ²² Manikánka itereq moke mó we tagariáh kéreq moráráq sorupaitáiraq ite wene kaweq nah míone. Wereq Wenawanseqka mi nahupéq mía míaóye.

3

Poraga Sísa éhweh nahnsó ke koreriu ehwéhne.

¹ Íné Pora Sísa Karáhéne arambehriu anínéna ite nahnsó ke séhréh aitéráunsabé mó kegá karábúsiipéq móintáráowe. ² Manikánka ite nahnsó ke séhréh aitankeheéna wega ínénsabe arutaboiraíntena omaq intena, Kosíwáhnorúno aintáráime írátówe. ³ Asiu kereq nahnsó kereq morá ké úké ehwehmé nahomé kopípéq kowe. Menah Manikánka mi ehwéh teniátáirana minayabe métáq mah pahsíipéq pehgáriq ehwéh sehiranue aiq teiwóge.

⁴ Sísa Karáhéga Asiu kereq nahnsó kereqsabé miraináú arámbéhrí nahomé kopípéq kowaq itega néne pehgáriq ehwéh kawerue sáhnsháírataq íné Poraga Sísa Karáhéga miráú arambehri aiq kawerue ahtebehre íwíáhigehe. ⁵ Naho Manikánka mi kopéqté éhwéh wehuke íre teiasa peh amahnága Manikáne Awanka mi iwíáh aitéhraq Manikánka eqmaro kereq wene ehweh irare kereqa irone.

⁶ Naho kopípéq ko ehwéhme pahsuqme teiníboq íráhro. Amahnága Manikánka íre peh morá Asiu ke kaweraitéhre. Sísa Karáhé éhweh ireq wensabé aiq pútare atona kewé Manikánka moke kaweraitéhre. Moke kaweraitéh púaq Sísansabé aiq pútare atona kewé nahnsó kereq Asiu kereq peh morá ké míone. Sísa Karáhéga miraúnsabe Manikánka náinie i naneqmarí ite ómi morábí awaq mianéhe.

⁷ Manikánka ínénsabe arutaboiraíntena omaq intena, Mah kawéq éhwéh kosíwáhnorúno aintowe. Mi arámbéhrí kawerue mirainkeheéna Manikánka págege aintena séhréh ainta aintaraire. ⁸ Moke Manikáne arambehrio kegá íné kiotaikowana Manikánka ínénsabe arutaboiraíntena séhréh aintéhre. Íre ínénéga kawéq arámbéhríuraunka Manikánka o arámbéhrí níatáire. Írakaumo. Wewega iwíáhéna ínénsabe, Sísa Karáhé éhweh kosíwáhnorúno éna eqmaq núwátáire. Sísa we áhnte matíéh ání míéhra na mína matíéh náneqme íre sáhnshoráhire.

⁹ Manikánka moke ménsámehnsánkakaq wehukeakáq mirarena wega mirainauge ú iwíáh naho íre teiasa peh kopípéq kowe. Peh kopípéq kowana amahnága wehukega wene iwíáh ahtebageheéna kosíwáhnorúno aintáaire. ¹⁰ Naho Manikáne iwíáh peh kopípéq kowara amahnága ite Asiu kereq nahnsó kereqka moraráq momíwiue wensabé iwíáh iwíáhúne. Iwíáh iwíáhúnara íopeqté anotah animárinseq mibeqté wáhnáh kéreqka ite tagéra Manikáne ahteabia iwíáh ahtebera iwíáh iwíáhigehe.

¹¹ Manikánka naho iwíáhéna, Mókake Sísa Karáhéga miráina arámbéhrígá wensabé aiq pútare atáh kéwé Asiu kereq nahnsó kereq peh morá ké míagehe úwe. Amahnága mi arámbéhrí aiq parabarúéhre. ¹² Itene Wahnah Sísa Karáhénsabe aiq pútare ateq wereq mía míaúne. Mía míaúnayabé we Maniká míéhabeqte áh púana Manikánsabe íre áhreia wensabé itene iwíáh teawa teawanúne. ¹³ Amahnága teiúme ite séhréh aitéónsábé mó kegá níwioqnahnsabé iwíáh kíkíríyeho. Minayabe ireq túbáh agiyehboq ite séhréh aité púaq Sísansé sánsá kawerue sehgióro.

Épésa kegá Sísansé sánsá kawerue sehgiageheéna Poraga púrerarito ehwéhne.

¹⁴ Manikánka áhnte miraurai naneqsabé iwíáhéna nirehunseraráq ména Maniká Iteribonsabé iwíáh iwíáhéna púreruge. ¹⁵ Maniká Iteribowe moke Sísansabé aiq pútare atáh kéné Sibowá míéhre. We mah marákóipéqté kéreq íopeq poko kereqne Iteribo míéhre. Wega ite moke íwiraitéhre.

16 Manikámé áhnte kaweq naneq matiéhre. Minayabe ínéga wensabé, Arenawanka ite séhréh aitena págege aitankeheéna púreruge. 17 Itega Sísá Karáhénsabe aiq pútare atáh púana wega itene irupipeq mía miáire.

Awanká ánúqka marakóipeq íre wahto túirana mi awánká págegeue kéhnserah itega mó keyábé irutaboírirtaq Sísane sánsá ambubu atawéq kawerue sehgoráhowe. 18 Sísá Karáhéga itensabé anotahtaq arutaboírítéhre. Wegá íre pehgárita q arutaboíraitena peh anotahtaq arutaboírítéhre. Itereq moke mó Maniká tagariáh kéreqka minayabe ahtebageheéna itensabé púreruge. 19 Wegá arutaboírítéh sánsámé anotah sánsá púaq minayabe itega íre moke ahtebahrahúne. Mi sánsánkákáq wene moke mó sánsánkákáq ahtebageheéna itensabé púreruge.

20 Manikánka págegeue séhréh aitena áhnte miraorahire. Wegá mirao-rahinka itega iwíáhue púrerona naneq kiotaikire. 21 Sísá Karáhéga miráunsabe ite we tagariona kegá momiwíéq amahnágaákáq mókakeakáq ahri-ahri Manikánsabe iwíáh iwíáh ataneheqmúne. Aiq mire.

4

Ite Maniká tagariona ke Sísá Karáhéne anonka tahnsá míone i ehwéhne.

1 Íné Poraga itene Wahnahne arambehri miraauraunsabé karábúsiipéq móintárowana mahtaq míonsábé néne ehweh kawerue íráhro. Manikánka ite omaq itena kawerítaráinsabé we awahbeh sánsá tábúsoqme sehgióro. 2 Píribahri ke miéhboq ahriahri peh uwaresa ké méq pehwehrué miáhro. Wensabé wensabé arutaboírég we séhréh atéhoró. 3 Manikáne Awanka iru ukíq ítéhnsábé mó iwíáh mó iwíáhiyehboq peh morá iwíáhoró.

4 Manikánka omaq itowaq minayabe, Mókake moráráq kaweqtapéq awaq mianéne iwíáhúne. Mira iwíáhúnayabé ite peh morá ké úkuraune. Manikáne Awame peh morá áníne. 5 Itene Wahnah moq peh morá áníne. Wensabé aiq pútare ate sansa moq peh morá sánsáne. Wenáwírue wání meona sánsá peh moráe. 6 Manikámé peh morá áníne. We mah kehiná kéhínáné Iteribo ména itetaq moke wahnahnéna ite míonarabeq arambehríéna moke itene irupipeq miéhre.

7 Sísá Karáhéga wene arambehríraq ite sainsúéhnserah itega kawerue miraigeheéna wega ite mó aní mó aníne íópeqté náneq náiena págege aitéhre. 8 Minayabe Manikáne ehwehna mahraréna,

Wega íópeq kiutaq áhnte saiqnarito ke meriqmena móritena wehuke wene arambehríraq sainsuena íópeqté náneq náiena págege arítéhre ire.

(Buk Song 68.18)

9 Íópeq kiu ehweh áwahewé Sísá Karáhéga íre peh íópeq kiuwe sokigi aíre. Írakaumo. Téhwe we marakóipeq tumíowe. 10 Marakóipeq tumío anínká iriwe ména íópeq kiwéna moke íópeqkákáq mah marákó mārākóákáq wahnahníneéna kiuwe.

11 Sísá Karáhéga wene arambehri sainsúéhre. Wegá mó keyábé, Eqmaro kene arambehri miraoro aitena mó keyábé, Manikáne Awanka sokigi arí éhwéh pahsúáh ké miáhro aitena mó keyábé, Nahnso ke suwahpeq Manikáne ehweh koreri sererínoro aitena mó keyábé, Íné tagariáh kéráq wahnahné arámbéhríoro aitena mó keyábé, Manikáne ehweh síwáhnoré arámbéhríraq ítéhre. 12 Ite Maniká tagariáh kegá Sísá Karáhéne arambehri kawerue

miraigehe aitéhre. Sísa Karáhé tagaríáh ké págege aitena kaweqtaq mía míaiageheéna wega mi arámbéhríwáritáq wahnah ke sainsúéhre.

¹³ Ite Sísa tagariona ke wene sánsá ahtebeq moráráq kawerue sehgiageheéna wega mi arámbéhríwáritáq wahnah ke sainsúéhre. Sísane arambéhríwáritáq wahnah kegá séhréh aitéhrataq moke ite Maniká tagariona ke morá ké méq anonani tahnsa míone. Anonani tahnsa méq wenahni Sísa Karáhéne sánsá kawerue ahtebeq tábúsoqme sehgiageheqmúne.

¹⁴ Wene sánsá tábúsoqme sehgiónaraq káriq anínká áhwára áhwára inserahni sánsá íre oneheqmúne. Mi tanáhráq múguwahgu sánsá íre sehgiagehe. Mó kegá péhe éhwéh iwáhnorirataq sensabé íre aiq pútare aritanehe. ¹⁵ Itega péhe éhwéh pehragéq mó keyábé irutaboírég aiq pútaq ehwéh pehwehrue irarero. Áhwára áhwára sánsá sueq Sísa Karáhéne sánsá tábúsoqme sehgiageheqmúne. We itene iyahqno tahnsa miéhraq ite wene anonka tahnsa míone.

¹⁶ Wehukéniné arupipeqté iwíáhgá wene aigará, ayahnkara, aura mó arámbéhrí mó arámbéhríue sainsúéhnserah Sísa ite wene arambéhríúna ke mó arámbéhrírég mó arámbéhrírúe saiíúwéhre. Wegá saiíúwéh arámbéhríúnayabé ite wene anonka tahnsánue kaweqtaq míone. Wegá saiíúwéh arámbéhrí tábúsoqme sehgiónaraq we séhréh atéhonehe. Wensabé wensabé irutaboírég iteite we séhréh atéhúnaga ite Sísa anonka kaweqtaq méq anonúkúne.

Ahbabáq kega mirao serahniyehboq kawerurero i ehwéhne.

¹⁷ Itene Wahnahne sánsá págegeue teiníboq írátíáhro. Maniká íre tagaríáh náhnsó kegá mirao serahniyeho. Segá peh ahbabáq iwíáhéra ¹⁸ sirupipeq sunkíkírira íre tábúsoqme iwíáhorahowe. Se múguwahguéra saiyo puara Manikánka oganúq sitahráhi sánsá íre ahtebahwe.

¹⁹ Segá kaweq sánsá suera ahbabáq aruqaruowe. Segá íre mirao naneq sánsá pehipi miraéra minayabe íre siyehitehre. Segá mirao serahniyehboq kawerurero.

²⁰⁻²¹ Segá mirao sánsámé íre Sísa Karáhéne sánsáne. Ite Sísa sánsá ahtebarotaq mi ahbabáq sánsá íre ahtebarowe. Itega Sísa Karáhé éhweh ireq kéréneheqmúne iwíáhowaq ínereq mó kereqka wene aiq pútaq sánsá iwáhnoruraune. ²² Itene irupipeqté ahbabáq iwíáhgá íre kaweq naneq-marínsábé arutaboírowana menah saiqnariarairaq ahbabáq sansa sehgiagehe. Amahnága itene irupipeqté ahbabáq iwíáh súáhro.

²³ Itene irupipeq kaweq iwíáh kankehboq peh kaweq sánsánsabé iwíáhoro. Manikánka kaweqtaq ména iwíáhinserahnoro. ²⁴ Míraéq tábúsoqme iwíáhég Maniká awahbeh sánsá sehgieq kaweqtaq mía míaooro.

Abiahnsaninaraq apubúue parabaruo i ehwéhne.

²⁵ Ite Sísa Karáhéne animári méq peh morá káhnáh míáh púaq péhe éhwéh irariyehboq peh aiq pútaq ehwéh irarero. ²⁶ Mó anínsabé aru págegeue abiahnsanéq ahbabáriyehboq apubúue parabarúáhro. Abiahnsanónawe ío tupekínaraq abiahnsa peh kehnehboq apubúue parabarúáhro. ²⁷ Owainawanka iteba séna ahbabáq íúgi ínehboq abiahnsanirataq apubúue parabarúáhro.

²⁸ Menah aebóuro kegá mókake mó aebóiyehboq ápeq meyagéhboq arambéhríoro. Tabonah ke nárieq séhréh aritaneheéq arambéhríoro.

²⁹ Ahbabáratahráhi ehwéh irariyehboq peh morá séhréh atahráhi ehwéh irarero. Séhréh atahráhi ehwéh irarinaraq íréhra kegá tábúsoqme iwíáhéra

kaweqtaq míagehe. ³⁰ Abehq éhwéh irarirataq Manikáne Awane aru págege agíneho. Manikáne Awanka iteba mía míai puag ite wene animári mionana Sísaga tuina tanáhráq ite airaiq kaweraitankéhe.

³¹ Teiéna sansámé súáhiro. Abiahnsame, áyátewé, taonsahwé, tobeh ehwehmé, éhruru ehwéhmé, ahabábq atewé, moke mi sansámári súáhiro. ³² Mi ahabábq sánsámári sueq mó keyábé irutaboiréq we séhréh atéhoru. Sísá Karáhéga miraúnsabe Maniká Iteriboga itene ahabábqsabe íre iwíáhue ahreraq matíéhre. Mína inserah mó anínká are ahabárátahnah mi ahabábq íre iwíáhue ahreraq matiahno.

5

Wensabé wensabé irutaboiréq we séhréh atéhoru i ehwéhne.

¹ Ite Manikáne arutaboiri animári mionayabé we awahbeh sansá sehgióro. ² Naho Asiu kegá Maniká titiratówana kaweq kunkúni naneq mire éna kawerowe aritowe. Sega titiratówana Manikánka, Kawerowe aritonserah Sísá Karáhé ite kaweraitanieéna pukúwana Manikánka wensabé, kaweróne atowe. Sísaga pukútaq itensabé anotahtaq arutaboírúnserah itewe moq wensabé wensabé irutaboiréq we séhréh atéhoru.

³ Itewe Manikáne animári míáh púaq ahabábq sansa miraome íre ábérehre. Mó aniné weh ahre abariéwé, íre kaweq sansámé, mó aniné ménsámehnsánsabe aigará pabekime pehragahro. Ite Manikáne animári míáh púaq minawarinsábé íre ehwehnoro. ⁴ Ehbome, múguwahgu ehwéhmé, ogie ehwéhmé pehragahro. Minawari íre ábéreh sansáne. Írakaumo. Moke ahabábq pehragéq peh Manikánsabe kaweróne ateq wensabé iwíáh iwíáh atáthro.

⁵ Ménsámehnsánsabe arutaboiri animé owainawansabé titiratéh áni tahn-sane. Minayabe ménsámehnsánsabe arutaboiro kewé, mó aniné weh ahre abario kewé, íre kaweq sansá mira aruqaruro kewé Sísá Karáhéreq Maniká Iteriboreqka wahnah wahnahnóyarabeq íre kioráhowe. Minayabe ahtebahro.

Peh téhrehrabeqte kaweq sansánoro i ehwéhne.

⁶ Manikánka mi sansáno ke íre kamah arinkéhe eme péhe éhwéhnowe. Sene múguwahgu ehwéhnsábé aiq pútare aritéhboq kawerurero. Manikánka mi ahabábq sánsáno ke, wene ehweh íre sehgiro ke anotahtaq kamah arinkéhe. ⁷ Minayabe mi ahabábq sánsáno kereq íre míáthro. Sene ahabábq insoqitéhboq sereq íre míáthro.

⁸ Menah itewe mi ahabábáro ke tahnsanéq sunkikírirabeq miarowe. Amahnága itene Wahnahne animári míáh púaq téhrehrabeq míáhwe. Ite téhrehrabeq míáh púaq sunkikírirabeqte sánsá pehragéq peh morá téhrehrabeqte káwéq sánsánoro. ⁹ Téhrehrabeqte sánsá sehgiro kegá kaweq sansánéra tábúsoqme arámbéhríera aiq pútaq ehwéh irarewe. ¹⁰ Itene Wahnah awahbeh sansá ahtebéq sehgióro.

¹¹ Sunkikírirabeqte áhbábq sánsáno kereq íre méq peh sene ahabábq pah-súáthro. Sene ahabábq sansánká kaweq naneq íre áhwárahahire. ¹² Sega kopipéq mirao sansámé niyehiteh sansá púana minayabe móme íre irarinie.

¹³ Téhrehnka moke sansá áwahe sokigi ainieéna ábóraq marahráhire. ¹⁴ Téhrehnka moke sansá áwahe ábórararuahna puana mó íre kopéq suahráhire. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Sugahna aníno, irigúno. Pusa ké miáhabeqte iriwe miáhno. Iriwe miéhraqmé Sísá Karáhéga téhrehme kaweq sansámé sokigi ainkéhe ire. (Aisaia 26.19)

Píah nahnsabé múguwahgu agéra ahabábáq aitahráhi sansáne i ehwéhne.

¹⁵ Itega sehgió sánsá kawerue auráq matiáhro. Múguwahgu kegá onserahniyehboq peh ahtebeia ké tahnsanue miáhro. ¹⁶ Mah tanáhráq pehipi sotaikínehboq ahriahri Manikáne arambehri miraoro. Mah tanáhráq íre kaweq tanáhráq púaq kawerue arambehrioro. ¹⁷ Múguwahgu sansániyehboq itene Wahnah awahbeh sansá ahtebeq sehgióro.

¹⁸ Píah nahnsabé múguwahgu iyeho. Ahqáho. Mi sansánká ahabábáq aitahráhire. Manikáne Awanka itene sánsá moke wahnahninkehboq teaweq, Nirupipeq mia miáé auráq íntáriahno teawéro.

¹⁹ Ítereğ mó Sísá tagariáh kéreq moráráq méq itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh atanéhboq Sísansabé iwíáh iwíáh ígónkónoro. Moke Púkuipéqté ígónkómé momiwíorabeqte ígónkómé Manikáne Awanka iwíáh aitarái ígónkómé wensabé iwíáh iwíáhoró. Itene irupipeq eyoyóue ígonkónéq itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáhoró. ²⁰ Ahriahri Maniká Íteribonsabé moke mó naneqsabé, Kaweróne atáhro. Itene Wahnah Sísá Karáhé áwirue kaweróne atáhro.

Ahrerono, iteruwehqsone ehweh kawerue sehgióro i ehwéhne.

²¹ Itega Sísá Karáhénsabe irutaboiréq áhteno puaq moráni moránínie Sísá tagariáh kéné ehweh ireq sehgióro. ²² Ahrerono, Sísá itene Wahnahne ehweh kawerue sehgiónserah iteruwehqsone ehweh moq kawerue sehgióro.

²³ Sísá Karáhéga we tagariáh kéráq wahnahninserah awehkwagá wene ahrreraq wahnahninkehe. Sísá Karáhéga ite kaweraitéhsabé ite we tagariona ke wene anonka tahnsá úkue míone. ²⁴ Minayabe ite Sísá tagariona kegá wene ehweh kawerue sehgiunanserah ahrreronká iteruwehqsone ehweh kawerue sehgióro.

Weho, itene ahrronsabé irutaboiroro i ehwéhne.

²⁵ Sísá Karáhéga ite we tagariona ke arutaboiritena ite kaweraitanieéna pukúwe. Weho, Sísaga itensabé arutaboirinserah itene ahrronsabé moq irutaboiroro. ²⁶ Sísaga ite kaweraitanieéna pukúwaq wene kaweq ehwéh íratáúnaga kaweqtaq méq wáni meraune. Miraaurayabé amahnága kaweqtaq miáhrahúne. ²⁷ Ite we tagariona ke íre ahabábária peh kaweqtaq mia miáigeheéna Sísaga ite kaweraitanieéna pukúwe.

²⁸ Wehga wene anonka arutaboiréna kawerue wahnahninserah wene ahreyabé moq arutaboirue wahnahninkehe. Wene ahreyabé arutaboiri wehgá wewensabé moq arutaboirire. ²⁹ Wehukenínká wewene anonkansabé, Nuwahriehre iwíáh íre iwíáhire. Wewene anonkansabé arutaboiréna kawerue wahnahnéna táhutahurire. Ite Sísá tagariona ke wene animári púana wega ite kawerue wahnahnaitéhre. ³⁰ Ite Sísá Karáhéne anonka tahnsá púana wega wahnahnaitéhre. ³¹ Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna, Wehga wenanoibone nahtapeq suena wene ahrrereq mia miáinkehe. Se morá ání tahnsanue miágehe ire. (Stat 2.24)

³² Mi ehwéhnká íre peh morá weh ahreyabé irarire. Mi ehwéhnká Sísá Karáhéreq we tagariona kereqsabé moq irarire. ³³ Weho, morá ání tahnsanue miágehe irarinsabé arerene anonkansabé arutaboiré kawerue wahnahnónanserah arene ahreyabé moq arutaboirúno. Ahrega wenawehqne ehweh kaweruwe irena wensabé iwíáh iwíáhinkehe.

6

Iteinoibone ehweh íráhro i ehwéhne.

¹ Animárinó, iteinoibone ehweh íráhro. Itene Wahnahka sene ehweh íráhro aitéhnsábé mina aiq kaweq sansáne. ²⁻³ Manikánka sehgióro ú ehwehniká mahraréna,

Iteinoibonsabé iwíáh iwíáhoro. Mirairataq kaweqtaq méq mah marákóráq ore orení uragéhe ire. (Lo 5.16)

Wega sehgióro ú ehweh irarútaq wega mah omásá éhwéh téh irarúwe.

Itene animárí tábúsoqme síwáhnororo i ehwéhne.

⁴ Sibowáreho, itene animárinósábé áhnte ehwéh aruqaruronka siwah-soreqsirara sega itensabé abiahnsa aitagéhe. Minayabe mi sansá sueq itene animárinká itene Wahnahne sánsá kawerue ahtebagehboq tábúsoqme síwáhnororo.

Itene Wahnahne ehweh kawerue sehgióro i ehwéhne.

⁵ Mó kené arambehriraq saiqnariáh kéó, itene marakóipeqté wáhnáhmárinósábé áhtenéq sene ehweh kawerue sehgióro. Sene arambehriraq taoraho iyehboq Sísa Karáhéne arambehri kawerue miraonserah sene arambehri moq miraoro. ⁶ Íre peh morá sega tagehrataq kawerue arambehrioro. Írakaumo. Segá íre míéhrataqkakáq kawerue arambehrioro. Ite Sísa Karáhéne arambehrio ke púaq moke mirao arámbehri kawerue arambehrioro. Minawé Maniká Iteribo awahbeh sansáne.

⁷ Itene marakóipeqté wáhnáhné arambehri miraotaq íre peh morá sene arambehri miraowe. Mí arámbehriwé Sísa itene Wahnahne arambehri úkire. ⁸ Minayabe mi arámbehrirataq iru eyoyóue kawerue arambehrioro. Sísa itene Wahnahka moke kaweq arámbehrio ke ápeq náinkéhe. Arambehri saiqnariáh kéreq sene arambehriyabé móne méyáh kéreq peh morá iwíáhéna mókake ápeq náinkéhe.

⁹ Arambehriraq wahnahno keo, iteba arambehrio keyábé peh kaweq sansánoro. Anotah ehwéh aritéhboq itene ehweh kawerue sehgirataq itega se pehwehrie arítáhro. Itereq sereqne íopeqté Wáhnáhnká íre mó iwíáh mó iwíáhire. Wega moke wehukeyabé peh morá iwíáhi puaq minayabe ahrreraq matawéq kawerurero.

Sísa tagariáh kégá owainawamarínseq ebehúne i ehwéhne.

¹⁰ Ínéga parabaruanau ehwéh íráhro. Itene Wahnahme ayahnsa kira anínéna págegeue mía míaire. Ite moq mina tahnsa míaneheéq wega séhréh aitéhnsábé weba wahtotaq mía míaéq págegeue mía míaro. ¹¹ Owainawanka ahbabáq aitehnehboq itega kaweqtaq míaneheéq Manikánka náí íq, póriáh, téhniké sokahue míáhro.

¹² Íre wehukereq ebehúne. Írakaumo. Owainawamarínseq sene wahnahmarínseq sunkíkirirabeqte wáhnáhnseq áhnte íopeqté áhbábáq kéreq ebehúne. ¹³ Minayabe Manikánka náí íq, póriáh, téhniké sokahue míáhro. Mirairataq owainawamarínká iteba siraq ebehirataq sega ite íre iuboráhowaq peh págegeue méq ebehorahowe. Ebeh parabarueq págegeue míáhrahowe.

Owainawanseq ebehúna naneqsabé pabeqme ehwéhne.

¹⁴ Owainawanseq kawerue ebehoneheéq teiú náneqmarí sokah sokahue míáhro. Aiq pútaq ehwéh irareme itene árétí tahnsáne. Kaweqtaq mía míaéwé

káhpahraté miraia síótí tahnsane. ¹⁵ Manikáne kaweq ehwéh insahwé aite ehwéh teriéme itene igárápité súú tahnsáne.

¹⁶ Sísansabé aiq pútare atewé itene tehnke tahnsane. Mi tehnké mararaq pentabehrataq owainawane poriaha íre séuqmianae. ¹⁷ Manikánka aiq kaweraitéhmé itene págege ayáhúq tahnsane. Manikáne púkuipéqté éhwéhmé itene poka tahnsane. Mi ehwéh irarirataq Manikáne Awanka séhréh aitanae.

¹⁸ Manikáne Awanka iwíáh aitahna naneqsabé ahriahri púreroro. Mó naneq mó naneqsabé iwíáhue púreroro. Kawerue púreroneheéq túbáh agiyehboq áwéh panantágínaq tagéq moke Maniká tagariáh keyábé púreroro.

¹⁹ Ínénsabe moq púreraintáhro. Íné íre áhrea Manikáne kaweq ehwéh peh kawerue pahsuaníboq Manikánsabe, Íné págege ate séhréh ato ue teawéro.

²⁰ Íné Manikáne ehweh koreri terinu aní múge. Teri terinunsabé mó kegá karábúsiipéq móíntáhwe. Kaweq ehwéh págegeue teri teriné sansamé kaweq sansáne. Ínéga íre áhrea peh tábúsoqme mirainiboq púreraintáhro.

Poraga Manikánsabe mi ke moke kawerarito ú ehwehne.

²¹ Itene iruí íyáhnábó aní wenáwíq Tíkíkúsie. Wega itene Wahnahne arambehri kawerue mira aruqarurire. Wega íné éhweh teinkeheéna iteba eqmaróge. ²² Ínéwé árahue míéhre íwíáhoo? Íné aneq arámbéhríre íwíáhoo? Íné éhweh Tíkíkásaga moke teiena itene irupipeq eyoyó aítankéhe.

²³ Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísa Karáhéreqka itene iru ukiq itehye. Itega kawerue aiq pútare ariteq mó keyábé irutaboirigeheéta séhréh aitehye.

²⁴ Itene Wahnah Sísa Karáhénsabe anotahtaq irutaboiro kewé Manikánka séhréh aitéhre.

Pírípái

Ebeq sáhnsahwe ahtebe ehwehne.

Pírípái suwahpeqme Másérónía marákórápéq kowe. Poraga mibeqté keyábé anotahtaq arutaboirena mah pahsi sehiranúwe. Mah pahsiúpéq wega mó naneq mó naneq ehwéh sehiranéna sega Sísane sánsá ambubu atawéq kawerue sehgeheéna mah pahsi sehiranúwe. Sega mótaq mótarue Pora móne náuwana wega sensabé kawerowe aritowe. Wega sensabé, Ahriahri iru eyoyóeq iwíáh iwíáhoró úwe.

Poraga Pírípái suwahpeqte ké siu pahsié.

¹ Pírípái suwahpeqte kéó, íné Porane pahsi sáhnsahwe tagahro. Moke Sísá Karáhéne animárinseq wahnahno kereq séhréh arító kéro, mah pahsi kawerue tagahro. Ínéreq Tímótireqka Sísá Karáhéne arambehriúya anité úye. ² Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísá Karáhéreqka ite séhréh aitera itene iru ukiq itagéhe.

Poraga Pírípái ke púrerarito ehwehne.

³ Itensabé niahreraq kéhtáq ahriahri Maniká Iteribonsabé kaweróne atena iwíáh iwíáh atóge. ⁴ Itensabé púreraitótáq ahriahri nirupipeq eyoyóirana púreraitóge. ⁵ Ínéga Sísane kaweq ehwéh téh teiátáutaqkákák amahnágaákák séhréh aintáhwe. Séhréh aintáh púana itensabé púreraitótáq ahriahri nirupipeq eyoyóirana púreraitóge. ⁶ Íné aiq tagaríomé Maniká Iteriboga itene irupipeq kaweq arámbéhrí áhwáraraire. Mi arámbéhrí íre túbáh agia Sísá Karáhé tuinagake Manikánka parabaruanawire.

⁷ Manikánka Sísane kaweq ehwéh koreri terinúno urairana tábúsoqme koreri terinuraqge. Sísane kaweq sansánsabé ehweho kereq moq teri terinuraqge. Teri terinurautaqkákák amahnága karábúsiipéq miótáqkákák mi arámbéhrí mirainkeheéq itega náni náninéq séhréh aintáhwe. Minayabe itensabé ahriahri nirutaboiritóge. Mira iwíáh aitóme aiq tábúsoqme iwíáhuge. ⁸ Manikánka aiq tagaríéhmé Sísá Karáhéga itensabé arutaboiritena íné mira iwíáh aintéh púana ínéga itensabé moq nirutaboiritóge.

⁹ Itega mó keyábé anotahtaq irutaboiritageheéna itensabé púreraitóge. Irutaboireq ahtebeia ké tábúsoqme iwíáho ke míageheéna itensabé púreraitóge. ¹⁰ Mina tahnsa ké míehrataq ite peh kaweq sansá omaq itahráhire. Peh kaweq sansá omaq itahráhinsabé mirairataq Sísá Karáhé tuinagake ite íre ahbabáq ke méq peh kaweqtaq míagehe. ¹¹ Sísá Karáhéga séhréh aitaahaga ite peh kaweq ke míagehe. Ite tagehra kegá Maniká Iteribo áwíq pankerera wensabé iwíáh iwíáh atagéhe.

Pora karábúsiipéq míó ehwehne.

¹² Néne iyahnabo animárimo, mah ehwéh iragéhboq kawerue írátiáho. Ínéga Sísá Karáhéne arambehri mirauraunsabé saiqnaintera karábúsiipéq íntárowe. Íntárome sega kaweq ehwéhme íre saiqnariahrahowe. Írakaumo. Sega íné karábúsiipéq íntáronka kaweq ehwéh íre saiqnaruto puana peh págegeue abae aguraire. ¹³ Minawé moke mahtaqté wáhnáhné sóntía kereq mó kereqka tagaríahwe. ¹⁴ Íné karábúsiipéq míónsábé kaweq ehwéh abae

agurairara áhnte Sísá tagaríáh kégá íráhwe. Íráhwana itene Wahnahanka séhréh aritéhrara sega moq íre áhreia Manikáne ehweh pahsúáhwe.

¹⁵ Táhmaro kegá néne arambehri tagéra, Ite moq anotah animári míaneheqmúne íwiáhéra Sísá Karáhé éhweh teri terinowe. Mó kegá peh kawerue íwiáhéra mi ehwéh teri terinowe. ¹⁶ Ínéga Sísá Karáhé éhweh pahsutaunsabé karábúsiipéq móintárowe. Minawé kaweq kegá tagéra ínénsabe sirutaboírera Sísá éhweh teri terinowe.

¹⁷ Íre kaweq íwiáho kegá sensíwíq pankeranehe íwiáhéra, Amahnága Pora karábúsiipéq míéhnsábé we kamah aweneheéq Sísá éhweh teri terinonehe ewe. ¹⁸ Minayabe abiahnsanugo? Írakaumo. Nirupipeq eyoyóire. Mó terié ké kaweq íwiáhowara mó terié ké íre kaweq íwiáhowe. Moke sega Sísá Karáhé éhweh teri terinonsabé nirupipeq eyoyóire.

Poraga Sísareq méyabe awahbó ehwehne.

¹⁹ Itega ínénsabe púreraintáhnká Sísá Karáhéne Awanka séhréh aintéhrana karábúsiipéqté pugeq nuwagéhe íwiáhuge. Mira íwiáhunka nirupipeq eyoyóire. ²⁰ Mókakeakq peh eyoyóinae. Wega níatái arábéhrí kawerue mirainiéna anotah nirútábóiruge. Niyehitegurégúonehoéna mí arábéhríyábé kawerue mirainauge. Íné íre áhreia peh ahriahri Sísá Karáhé éhweh teri terinuraunserah amahnágaakq pahsuqme terieyabe nuwahbehre. Miraonaraq oga míanabu pukinabugapómo néne arambehri tagehra kegá Sísá Karáhénsabe íwiáh íwiáh atagéhe.

²¹ Íné oga míó tánáhráq peh Sísá Karáhéreq mía míainie. Íné pukonaraq weba mía míaonawe anotah kawerinawire. ²² Íné mah marákóipéq oga míáhnaraq mó kaweq arábéhríéna áhnte ke séhréh aritahráhuge. Minayabe anerininkono? Íre tagaríóge. ²³ Anerininkono íwiáhéna téhtaré íwiáhuge. Niru eyoyói sansámé néne ninonka suena Sísaba pokéyabe nuwahbehre íwiáhuge. Sísaba pokéyabe niranawe ²⁴ peh mahtaq ména ite séhréh aitahráhuge íwiáhuge.

²⁵ Ite séhréh aitahráhuge tagaríó púana mahtaq ména ite séhréh aitanauge. Ínéga ite séhréh aitáhnaga ite Sísane sánsá ambubu atíéhra puana itene irupipeq eyoyóinae. ²⁶ Ínéga iteba konaraq íné tagéq Sísá Karáhénsabe íwiáh íwiáh atagéhe.

Itene naruoga íwíoqnah ehwéhne.

²⁷ Anotah ehwéh teiníboq írátíáthro. Sísá Karáhéne kaweq ehwéh tábúsoqme sehgióro. Sehgirataq itega peh morá íwiáhue kaweqtaq mía míaiagehe. Kaweqtaq mía míaeq moráéne Sísane sánsá ambubu atawéq wene ehweh teri terinigehe. Mirairataq iteba konaraqpópoq mahtaq míáhnaraqpópoq ite kaweqtaq mía míao ehwéh iraníe. ²⁸ Itene naruoyabé íre áhreo. Sensabé íre áhreirataq itene naruoga mina tagéra íwiáhéra, Ite pukoneheqmúne. Peh moró Manikánka Pírípái suwahpeqte ké séhréh aritéhnsábé kaweqtaq míaneheqmóe siahtebagehe.

²⁹ Manikánka itensabé, Sísansabé aiq pútare atáthro éna néne arambehri miraoro. Miráeq wenáwíq pankeréhrataqmé itensabé suwahrieh kegá íwíoqnagehe íre. ³⁰ Menah ínéga Sísane arambehri miraunsabé níwíoqnarowaq tagarowe. Amahnágaakq Sísane arambehri miraunsabé mó kegá níwíoqnah ehwéh itega íráhwe. Itereq ínéreqka ahbabáq saiqnarueq peh morá arábéhríúne. Minayabe Sísane ehwehnsabé suwahrieh kegá íwíoqnahwe.

2

Moráénué séhréh atéhoró i ehwéhne.

¹ Itega Sísá Karáhéreq míá míáowana aiq págege aitehro? Wega itensabé arutaboiraitehnsabé itene irupipeq eyoyóiro? Itereq Manikáne Awanseqka moráénoo? Itega mó ke séhréh ariteq sensabé irutaboiroo? ² Kowe irataq moráénoro. Mó keyabé irutaboiraiteq wensabé wensabé arutaboiraitehoro. Peh morá iwíáhue míáhro. Ite mi ehwéh sehgiranka nirupipeq eyoyóinkehe.

³ Itene arambehri mirairataq peh ite itensabé iwíáh iwíáhiyeho. Ite mó ke kiotaikuna ke úne iwíáhiyehboq íre píribahrioro. Írakaumo. Mó kegá ite kiotaikowe iwíáhéq uwareasa ké míáhro. ⁴ Íre peh morá ite itene arambehriyabé auráq matiáhro. Itene iyahnabone náneq moq iwíáhue séhréh aritáhro.

Sísaga, Íné anotah aní múge íre ú púana Manikánka wenáwíq pankero ehwéhne.

⁵ Sísá Karáhéga iwíáhúnserahnoro. ⁶ Wereq Manikánseq senahnáéra monseráhnuye. Minayabe Sísaga, Íné Nánibo míéhrabeq peh we tahnsá anotah Wahnáh aní míanauge iwíáhuwo? Írakaumo. ⁷ Ite kaweraitanieéna Wenabo míéhrabeq íopeq suena wehukeni úkéna arambehri aní tahnsa úkúwe.

⁸ We wehukeni úkéna mah marákóipéq míotaq íre píribahri anínéna peh Wenabo awahbeh sansá ahriahri tábúsoqme miráúwe. Miráúnsabe awankátaq táhpague putiowe. ⁹ Minayabe Manikánka Sísá iriatena wega wahnahnirabeq móatowe. Móatena anotah aní míahno ato puana wenáwíqka moke mó ke síwíq kiotaikire.

¹⁰ Minayabe moke íopeqté kéreq mah marákó marákóipéqté kéreq iraipéqté kéreqka sirehunseraráq méra Sísá áwíq pankeragéhe. ¹¹ Pankerera, Sísá Karáhé aiq pútaq anotah Wahnáh míre pahsuqme irarigehe. Irariranka Maniká Iteribo áwíq pankeragéhe.

Kaweqtaq méq eyoyóue arambehrioro i ehwéhne.

¹² Néne iyahnabo anímárinó, iteba míarauta q néne ehwehme kawerue sehgirowe. Mahnága iteba íre míotáqkákáq moq kawerue sehgióro. Oga míá míáonehéq wene ehwehnsabé áhreué iransánéq kawerue sehgióro. ¹³ Itega Maniká awahbeh sansá kawerue ireq tábúsoqme miraiageheéna wega itene irupipeq ména ahriahri séhréh aitéhre. Minayabe wene ehwehnsabé áhreué iransánéq kawerue sehgióro.

¹⁴ Itega arambehriirataq íre síéhruruoro. Íre síéhruruéq peh ahriahri eyoyóue arambehrioro. ¹⁵ Mah marákó marákóipéq áhnte ahbabáq kéreq ahkaragára kereq míáhwe. Itewe se miáhtáq mirao serahnuyehboq peh Manikáne kaweq anímári míáhro. Wene kaweq anímári méq ite íre ahbabária peh kaweqtaq míá míáonehéq eyoyóue arambehrioro. Wehyoqka íopeq téhréna ábóraq kéhnserah ahbabáq ke míáhrabeq itene kaweq arámbéhrí ábóraq kéhra q oga míá míá ehwéh teri terinowe. ¹⁶ Minayabe Sísá Karáhé tuinagake néne arambehriyabé kaweróne aintankéhe. Itega oga míá míá ehwéh kawerue pahsúáhnsabé néne arambehri íre abehq úkia peh ábóraq kéh púana iwíáh iwíáhinie.

¹⁷ Itega Sísane sánsá kawerue sehgiageheéna séhréh aitaráuge. Séhréh aitaráunsabé ahbabáq kega nubiq suaneherabowapómo. Anetaníbo. Itereq iwíáh iwíáhéna nirupipeq eyoyóire. ¹⁸ Ite moq iwíáh iwíáhoro. Ínéreq iwíáh iwíáhéq itene irupipeq eyoyóue iwíáh iwíáhoro.

Poraga Tímóti Pírípái suwahpeq eqmaraníe ú ehwehne.

19 Itene Wahnah Sísaga iwíáh aintahnana Tímóti mótaq iteba eqmaraníe. Wega itene arambehri tagéna ínéba kouwekue sereninkéhe. Íráhnaraq nirupipeq eyoyóinae. 20 Tímótiga íné iwíáhusnerahnéna ite kaweqtaq méyabe arutaboíréna. Árahue Pírípái ke séhréh aritanínkono iwíáhire. Mó mina tahnsa iwíáho kewé ínereq íre miáhwe. 21 Segá íre Sísá Karáhéne arambehri peh seyene arambehriyabé sirutaboírowe.

22 Sísane kaweq ehwéh teri teri arámbéhríurautaq Tímóti nénahni tahn-sanéna séhréh aintáráire. Séhréh aintáráinsabé itega wene sánsá tagariáhwe. 23 Minayabe áwénunéna, Mahtaq ínéba aneqpopoq kanabirapómo éna Tímóti iteba eqmaraníe. 24 Ínéga iwíáhume itene Wahnah Manikánka íné séhréh aintahnana ínéga moq iteba mótaq koraganie.

Poraga wehukení wenáwíq Épápórta Pírípái suwahpeq eqmaraníe ú ehwehne.

25 Épápórítaga íné séhréh aintankeheéq itega ínéba eqmaq áúwátówe. Eqmaq áúwátówana we náníbáq tahnsa miarairata moráráq arambehriurauye. Wega itensabé anotah arútábóiri puana amahnága iteba eqmaraníe iwíáhuqe. 26 Wega itensabé anotah arútábóiréna ite tageyabe awahbehre. We awahreuraire uro ehwéh írátónsabe wene arupipeq iwíáh kikirire.

27 We aiq pútaq awahreéna peh áura pukuraire. Manikánka wensabé arutaboírurainsabé we kaweratáráire. We pukuraitaq tahirímé nirupipeq áhnte pagégéurai irino. Minayabe Manikánka íre peh wensabé arutaboíréna ínénsabe moq arutaboíraintáráire. 28 Itega we tagéq itene irupipeq eyoyóinkehéna iteba eqmaraníe. Itene irupipeq eyoyóinayabé néne nirupipeq umehime moq eyoyóinae.

29 We itene Wahnahne ani miéhnsabé eyoyóue mehweh atáhro. Mina tahnsa ké síwíq pankereq sensabé iwíáh iwíáhoró. 30 Ite íre wahto miáh púaq íné íre séhréh aintahráhowe. Minayabe itega Épápórítansabé, Koséhréh ato éq ínéba eqmaq áúwátówana wewensabé íre iwíáhire. Írakaumo. Peh íné séhréh aintena Sísá Karáhéne arambehri miraurainsabé áura pukuraire. Minayabe ayahmaq aweq iwíáh iwíáhoró.

3

Sísansabé aiq pútare atáh kéwé kaweq ke wóe i ehwéhne.

1 Néne iyahnabo animárinó, mó ehwéh kéhre. Itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh ateq itene irupipeq eyoyó ke miáhro. Métáq sehiranue teí éhwéh mónkakáq séhréh aitanieéna teiníe. 2 Ahbabáq aruqaruro ke, úrinsi iánká tahnsa sánsáno kegá péhe sánsá aitehboq auráq matiáhro. Segá, Ite Asiu kené sánsánéq iú amurúruáhro ue pagu paguno ke wóe. 3 Manikáne Awanka séhréh aitéhraq itega Manikánsabe iwíáh iwíáh ateq Sísá Karáhé áwíq pankerone. Minayabe ite Manikáne animári míone. Ite tagarionawe síu amurúruáh sánsánká wehuke íre séhréh aritahráhire.

4 Teiníboq írátíáhro. Wehukega mirao sansánká kaweraritéhtáq tahirímé ínéga miraurau sansánká íné aiq kaweraintárái irino. Ínéga miraurau sansánká áhnte mó kegá mirauró sansá aiq kiotaikuraire. 5 Náinoibo akéq Pénsámíni kahnáh akéq Asiu anité wóye. Náinoga íné maqmarotaq abapeqte apahtáro wéhékáh sótaikútaq níu amurúruówe. Náinoibo akéqká

Íbaru ehwéh Asiu kené ehwehnóyansabé ínéga moq Íbaru kené ehwehnuge. Anonútáutaq Mósísiga sehgióro ú ehwehnsábé Péhrasi kené sánsá kawerue miraurage. ⁶ Manikáne arambehri págegeue mirauge íwiáhéna Sísá tagariáh ké síwioqnaraue. Mósísiga sehgióro ú ehweh íre anterusa peh kawerue sehgi-raue. Wehukega néne sánsá íwiáhue tagéra ahababáq anine íre orahurowe. ⁷ Minayabe ínéga íwiáhuraume, Íné kaweqtaq míoge urage.

Amahnága Sísá Karáhéne sánsá miraunsabé néne naho kiotaikurai sánsá abehq náneq úkire íwiáhuge. ⁸ Íre peh morá néne naho sánsá abehq náneq úkire. Írakaumo. Moke mó sánsá abehq náneq úkire íwiáhuge. Itene Wahnah Sísá Karáhé tagarió sánsánká moke mó sánsá kiotaikirana moke mó sánsá abehq náneq úkire. Sísá Karáhéne sánsá sehgiónsábé moke mó sánsá abehq náneq tahnsáne íwiáhéna sutaue. Peh morá Sísá Karáhénsabe nirutaboirena mó sánsá sutaue. Peh wereq mía míainieéna sutaue. ⁹ Suená amahnága íné Sísareq mía míaéyabe nuwahbehre.

Mósísiga sehgióro ú ehweh sehgiúnká, Kaweqtaq míahne aintahráhiro? Írakaumo. Peh Sísá Karáhénsabe aiq pútare ataráunsabé Manikánka, Kaweqtaq míahne aintaráire. ¹⁰ Sísá Karáhé tagarawéyabe nuwahbehre. Manikánka Sísá iriatio púana wega págege aintahráhire. Págege aintahnayabé níre. Íné wene iyahnabo aní míó púara mó kegá Sísá áwioqnonserah níwioqnagehe. Sísaga we puké tanahráqsábé íwiáhurainserah íné moq mina tahnsa íwiáhinie. ¹¹ Ínéga íwiáhume mókake íné moq iriintena oga mérapeq móintanawire íwiáhuge.

Poraga, Tauntahu arámbéhrínie ú ehwehne.

¹² Sísá Karáhé tahnsa amahnága íre úkuge. Ahriahri kaweqtaq mía míau aní amahnága íre úkuge. Peh kaweqtaq méyabe nuwahbehre. Sísá Karáhéga omaq intena kaweraintarái puana ínéga págegeue arambehriuge. ¹³ Néne iyahnabo anímárinó, amahnága Sísá tahnsa íre úkuge. Íné peh morá íwiáh kéhre. Menah tanáhráqsábé anetaníbo íwiáhéna peh morá mókakeyabé íwiáhue págege arámbéhríuge. ¹⁴ Sísá Karáhéne sánsá kawerue sehgiúnsábé Manikánka ínénsabe, Kaweróne. Íopeq mahbeq kio. Ínéba mía míaúno aintanawire. Mí tanáhráq nina apéqsábé íwiáhue págege arámbéhríuge.

¹⁵ Tábúsoqme íwiáhoraho keo, itega moq mina tahnsa íwiáhoró. Itega mó íwiáhirataq minayabe Manikánka sokigi aitankéhe. ¹⁶ Itega kaweqtaq mía míaurauanserah mókakekák kawerue mía míaoneheqmúne íwiáhoró.

¹⁷ Néne iyahnabo anímárinó, iteba míarautaq néne sánsá tagarowe. Mitaq ínéga mía míaurauanserahnue míáhró. Míaurau sánsá míaira ke kawerue tagarawéq sene ehweh íráhró. ¹⁸ Sísá Karáhéga itene ahababáqsabe awankátaq táhpawe pukú ehweh áhnte kegá íre irera peh ahababáq aruqarurowe. Minayabe sega Sísá Karáhéne naruo úkove. Mí ehwéh menah teiena amahnágaákák nirupipeq umehirana mónkakák teíuge. ¹⁹ Sinonkanka suwahbeh naneq mira aruqaruro puana minawé sene maniká tahnsa úkire. Mah marákóipéqté náneqmarínsábé íwiáh íwiáhéra sene siyehiteh sánsánsábé íwiáh íwiáh atáhwe. Mí sánsáno kega iraipéq pokoneherawoe. ²⁰ Iteitene irutaboiri matábúwé íopeq kéhraq mitaqté sánsánúne. Mibeqté ite kaweraitéh aní, itene Wahnah Sísá Karáhéga tuinawire. Wega tuina tanáhráqsábé irutaboireq áwénunúne. ²¹ Itene mareqmareq pukorahi inónká

wene págegeue kagai anonká tahnsa úqitankéhe. Sísá Karáhéga moke we-hukeakáq ménsámehnsánkakaq págegeue wahnahnorahi puana wega itene mareqmareq inónká págegeue kagai anonká úqitankéhe.

4

Itega peh morá íwíáhéq iru eyoyóue iahtebahro i ehwéhne.

¹ Néne niruní iyáhnábó ánimárinó, itensabé nirutaboiruge. Itega Sísane sánsá kawerue sehgió púana nirupipeq iwíáh iwíáhue eyoyóire. Néne niruní iyáhnábó ánimárinó, mókakeakáq kawerue sehgióro.

² Íyúóriareq Síntikireq korenitéo, néne ehweh íráhtao. Itene Wahnah peh morá áni mire. Minayabe uwareasa ínité méta peh morá iwíáhotao. ³ Néne weho, mi inité kawerue séhréh arito. Sega íné séhréh aintároye. Sísane kaweq ehwéh teri terinurautaq sereq Kéménareq ínéreq arambehrio kereqka séhréh aintárowe. Oga mía míaoneherao kené síwíq kéh púkúipéq Manikánka sensíwíq aiq sehiranaréhre.

Iwíáh kikiriyehboq Manikánsabe teawéro i ehwéhne.

⁴ Ahriahri itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh ateq itene irupipeq eyoyóo ke miáthro. Mónkakáq teiníboq írátíáthro. Itene irupipeq eyoyóo ke miáthro. ⁵ Ómiga tagagehboq uwareasa ánimári mía míaoro. Itene Wahnah tuina tanáhráqmé peh áhnbóránire. ⁶ Itene irupipeq iwíáh kikiriyehboq moke aru págegeorahi naneqsabé Maniká teawéro. Wensabé iwíáh iwíáh ateq ite iwíáho naneqsabé teawéro. ⁷ Mirairataq Manikánka itene iru ukiq itankéhe. Iru ukiqite sansa áwahewé íre iahtebahrahúne. Manikánka itene iru ukiq itahnaga ite Sísá Karáhéreq mía míaúnana itene irupipeq íre iwíáh kikirúne. Írakaumo. Peh iru ukiréhraq míone.

Peh kaweq naneqsabé iwíáho i ehwehne.

⁸ Néne iyahnabo ánimárinó, mó ehwéh kéhre. Teina kaweq náneqmarínsabé iwíáho. Aiq pútaq ehwéhme, séhréh arite sansámé, kaweqtaq mía míaome, tabasiwe mía míaome, kaweq naneqmarínsabéwé, kiotaiki sansámé, uwaréqme, mía míaome, minawarínsabé iwíáho. ⁹ Íwáhnoruraugaq írátó ehwéh sehgióro. Ínéga miraurau serahnoro. Mirairataq Manikánka iteba mía míaéna itene iru ukiq itankéhe.

Poraga Pírípái kegá we náwa náwanunsabé iwíáh iwíáh ú ehwehne.

¹⁰ Itene Wahnahne arambehri mirainkeheeq mónkakáq níátówe. Minayabe nirupipeq eyoyóue itene Wahnahnsabé iwíáh iwíáh atóge. Menah moq itega ínénsabe irutaboirainteq peh mi tanáhráq íre nieráhurowe. ¹¹ Íne tabonah aní míónsábé mi ehwéh irarugo? Írakaumo. Íné tabonah aní míarautaqkákáq nirupipeq íre umehire. Ahriahri niru eyoyóire.

¹² Íné tabonah aní míarautaqkákáq áhnte káráitaqkákáq monseráhnue niru pehwehne eyoyóire. Niyahbankiréh sánsánkákáq nirupibi sansánkákáq tagarióge. Áhnte kéh tánáhráqkákáq tabonah tanáhráqkákáq tagarióge. Moke mi tanáhráq monseráhnue niru pehwehribeq eyoyóire. Minayabe niahtebarauge. ¹³ Sísaga págege aintahráhire. Peh wewega págege aintéhnká ínéga moke miraorahuge.

¹⁴ Íre kaweq sunúq káráitaq itega íné séhréh aintaronsabé kawerurowe. ¹⁵ Másérónía suwahpeq suena Sísane kaweq ehwéh téh teri terinurautaq itega

náni náninurowe. Ite Pírípái suwahpeqte kégá tagariáhmé mó Sísá tagariáh kégá íre náníátówe. Írakaumo. Peh itebataq náni náninurowe. ¹⁶ Íné Tésárónáíka suwahpeq ména tabonah aní míarautaq itega séhréh ainteq mótaq mótarue náni náninurowe.

¹⁷ Íre peh íné náni náninuro naneqsabé nirutaboiruge. Írakaumo. Peh morá itega náni náninuronsabé kagai apéq mókake meyangéhe. Minayabe iwíáhume nuwahbehre. ¹⁸ Épápóritaga itega eqmato naneq níatáinsabé amahnága áhnte matiógé. Itega Manikánsabe iruí púaq áhnte náníátówe. Minawé Maniká awahbeh sansáne. Itega mirauronsabé wega kawerowe aitéhre.

¹⁹ Sísá Karáhé áhnte matiéh aní mía míaire. Minayabe Maniká Nániboga ite íre kéh náneq moke náinkéhe. ²⁰ Maniká Iteribonsabé ahriahri iwíáh iwíáh atanéhe. Aiq míre.

Poraga Pírípái keyábé iroro arito ehwehne.

²¹ Ínéga moke mibeqté Sísá Karáhé tagariáh keyábé iroro uge. Moke ínéreq mahtaqté Manikáne animárínká moq itensabé iroro ewe. ²² Mahtaq anotah wahnáh aní Sísáhrine nahtapeq méra wene arambehri mirao kereqka íné pagunera itensabé iroro terio ewe. Ómi mahtaqté Sísá tagariáh kégá itensabé iroro ewe.

²³ Itene Wahnah Sísá Karáhéga itensabé arutaboiréna itene irupipeq mía míaena séhréh aitéhre.

Kórósia Ebeq sáhnshawe ahtebe ehwehne.

Kórósia suwahpeqme Esia marákórápéq kowe. Mó kegá Kórósia suwahpeqte ké Sísá éhweh teriuwara mibeqté kégá Sísansabé aiq pútare atówe. Anehe mó kegá péhe éhwéh síwáhnoruwana Poraga mina irena mah pahsíípéq ahqáho aritena aiq pútaq ehwéh síwáhnorúwe. Wega mahraue síwáhnoréna, Sísá Karáhéga moke kéh náneq mirarena webataq ite kaweraitena ite kiotaiki Wahnáh mía míaire. Minayabe wene aiq pútaq sansá ambubu atawéq tábúsoqme sehgióro éna Poraga mah pahsí sehiranúwe.

Poraga Kórósia suwahpeqte ké siu pahsíe.

¹ Kórósia suwahpeqte kéó, iné Porane páhsi sáhnshawe tagahro. Sísá Karáhé éhweh kosíwáhnorinkehéna Manikánka omaq intena eqmaq núwátáire. Ínéreq Tímótireqka Sísá Karáhéne arambehriúya anité úye. ² Itewe Sísá Karáhéne sansá kawerue ambubu atíáhwe. Maniká Iteriboga ite séhréh aitena iru ukig itankéhe.

Kórósia kegá Sísansabé aiq pútare atera kéro ehwehne.

³ Maniká we Sísá Karáhé itene Wahnahne abowáe. Itensabé púreraitoyataq Manikánsabe kaweróne ateta ahriahri iwíáh iwíáh atoye. ⁴ Sísá Karáhéne sansá aiq kawerue ahtebeq tábúsoqme sehgieq ómi Manikáne animárínsabé irutaboírowe. Minayabe ireta itensabé púreraitoyataq Manikánsabe kaweróne ateta ahriahri iwíáh iwíáh atoye.

⁵ Aiq pútaq ehwéhme kaweq ehwéh téh írótaq íópeq oga mérapeq awaq mi-aneheqmúne iwíáhéq irutaboírowe. Irutaboíronsabé itega Sísane sánsá miraéq we tagariáh káyábé irutaboírowe. ⁶ Manikánka séhréh aitahráhi ehwéh irátótaq aiq pútare atera ahtebarowe. Minayabe mi tanáhráq Manikánka kaweraitáaire. Sísá tagariáh kégá mah kehíná kehíná mah kawéq éhwéh teri terinowana Manikánka íráh ké moq kaweraritéhre.

⁷ Mi kawéq éhwéhme ite Kórósia ke iwáhnorurai animé Épárasi Sísá Karáhéne arambehri aní ména itereq arambehrire. Arambehriraq wensabé irutaboírúne. Iteba íre pokorahúyansabé Épárásiga Sísá Karáhéne sansá kawerue iwáhnoruraire. ⁸ Wega teiena, Manikáne Awanka séhréh aitarái puaq itega mó keyábé áhnte irútábóírowe uraire.

⁹ Wega teiatáitaqkákáq menahnkákáq amahnágaákáq itensabé púreraitaráúye. Ite íre túbáh agia peh ahriahri púreraitaráúye. Manikáne Awanka awahbeh iwíáh wene sánsá iahtebagehéta púreraitoye. ¹⁰ Manikáne Awanka miraínaraq ite ahtebeia ké tábúsoqme íráh ké míagehe. Minayabe wega mirainkehéeta itensabé púreraitoye. Iahtebehrataq Maniká awahbeh sansá miraéq kaweqtaq mía miaorahowe. Itega áhnte kawéq áráméhrí miraorahéq Maniká tábúsoqme tagariagehe.

¹¹ Íre kaweq sunúq sínaraq ite uwareasa ánimári tabasíwe míagehéna Maniká págege aní púana wega ite págege aitéhre. Wega ite séhréh aitena págege aitankehéeta itensabé púreraitoye. ¹² Ite págege animári méq itene irupieq eyoyóue Maniká Iteribonsabé kaweróne atáhiro. Manikánka wahnahnirabeq téhrebeqme áhnte kawéq náneq kéhre. Mókake ite wene animári mibeq méq mi kawéq náneq meyagehéna Manikánka aiq kaweraitáaire.

¹³ Sunkíkirirabeq owainawanka saiqnariarairabeqte Manikánka ite meiq-mena wene arunáwi áhnínkáwágá wahnahnirabeq móitáráire. ¹⁴ Sísaga miraúnsabe Manikánka itene ahbabáq kaqiuwena insahwé aitéhre.

Poraga Sísá Karáhé éhweh pahqsuo ehwéhne.

¹⁵ Wehukega Maniká íre tagahrahúne. Sísá Karáhéwé Maniká tahnsa aní miéhre. Téhwe Sísá Karáhé ména moke miraro naneqmarí kio-taikéna wahnahnire. ¹⁶ Wega moke íópeqté náneqkákáq mah marákóípéqté náneqmarínkákáq mirarowe. Moke ábóraq kéh náneqmarínkákáq kopípéq kéh náneqmarínkákáq mirarowe. Wega moke íópeqté kéné wahnahmarínkákáq moke anotah wahnáh ánimárinákákáq moke págege naneqkákáq omaq sitowe. Wenahninká moke kéh náneqmarínkákáq wahnahninkehéna Manikánka, Miraúno atowana mirarowe.

¹⁷ Moke miraro naneqmarínkákáq íre kotaq Sísá Karáhé míowe. We íre miéhtáq tahirímé moke kéh náneqmarínkákáq apubúue taqnobagi irino. ¹⁸ Sísá tagariona ke moráéne wene anonka tahnsá miónana wega wahnahnaitena itene iyahqno tahnsa miéhre. Sísá Karáhé mía míainsabé moke ite we tagariona ke oga mía míarahúne. Sísá pukéna we ebeq oganúkú púaq anehe ite moq oganúkoneheqmúne. Oganúkúnsabe moke ite kiotaiqme ména wahnah wahnahnire.

¹⁹ Manikánka iwíáhúnka abowá mía míainserah wenahni moq mía míaire. ²⁰ Wenahninká miraúnsabe Manikánka, Íné moke kéh náneqkákáq kawerari-tanaue iwíáhuwe. Sísá awankátaq táhpague pukútaq wene korahq tunsabe Manikánka itene iru ukiq itéhre. Iru ukiq itena moke mah marákóípéqté náneqkákáq íópeqté náneqkákáq kaweraraníe iwíáhuwe.

²¹ Menah ite Manikáne naruo animári méq wensabé iuwahriehre iwíáhéq ahbabáq iwíáhue ahbabáq aruqarururowe. ²² Sísaga itene ahbabáqsabe awankátaq pukúnsabe Manikánka amahnága ite insahwé aitéráire. Wega ite íre ehweh aitanieéna insahwé aitéráire. Ite íre ahbabária peh weba kaweqtaq mía míageheéna insahwé aitéráire.

²³ Sísane kaweq éhwéh teri terininkeheéna íné Pora eqmaq núwátáire. Mah kawéq éhwéhmé mah kehíná kéhíná teri terinúne. Mah éhwéhmé ambubu atawéq sehgióro. Kaweq nahnká íre míu míuia peh págegeue kagainserah mó éhwéhnásabé itene irupipeq iwíáh kikiriyehboq Sísá éhweh ambubu atíáthro. Mah kawéq éhwéh írátótaq itega, Oga mía míaonehe iwíáhowe.

Poraga Kórósia ke séhréh arito ehwehne.

²⁴ Ite séhréh aitéráunsabé níwioqnahwe. Minayabe nirupipeq íre umehia peh eyoyóire. Sísá tagariáh ké áhnte úkéq kaweqtaq míageheéna arambhiri-unsabé níwioqnahwe. Ite Sísá tagariona ke moráénéq wene anonka tahnsá míone. Wene anonka tahnsá miónayabé wehukega níwioqnahtaq Sísá Karáhé moq áwioqnahwe. ²⁵ Ite kaweqtaq míageheéna Manikánka, Sísá tagariáh ké séhréh arito aintáráire. Aintáráirana arambhriéna Manikáne ehweh moke pahsuqme teri terinuge.

²⁶ Naho naho Manikánka wene epéqté éhwéh íre teriasa peh amahnága wene animári teíre. ²⁷ We awahbeh sansánéna naho íre teriasa éhwéh amahnága ite nahnso kereq itereq teíre. Mi epéqté éhwéhmé mahrahéna, Sísá Karáhé itene irupipeq míéhraha moke Manikánka wahnahnirabeq áhnte kawéq náneq kéhrabeq seneherawoe ire. Mi éhwéhmé anotah kawéq éhwéhnká ite ómi kehíná séhréh aítahráhi éhwéhne.

28 Moke mah kehiná kéhínánká irageheéna we éhweh ómi teri terinuge. Ómi íráh kégá Sísá Karáhéne sansá ahtebéra kawerue miraigeheéna tábúsoqme síwáhnoréna kawerue miraoro éna pagu pagunuge. 29 Ínéga kawerue mirainkeheéna Manikánka anotahta q págege aintéhre. Págege aintéhnká áhntetaq arambehri aruqaruruge.

2

Manikánsabe aiq pútare ateq péhe éhwéh saiqnaruanéhe i ehwéhne

1 Itereq Áráórísia suwahpeqte kéreq mó Sísá tagaríah kéreqka néne niuran-
 abiahtapeq íre tagarowe. Itega Sísane sansá ahtebéq kawerue miraigeheéna
 áhntetaq arambehriuge. Minawé íráhro. 2 Manikánka itene irupipeq kaweq
 iwíah áitankeheéna arambehriuge. Mó kereq iteitereqsabé wensabé wens-
 abé irutaboirigeheéna ite aiq pútaq éhwéh kawerue ahtebageheéna aram-
 behriuge. Manikánka naho íre teiasa peh amahnága teí éhwéhmé Sísá Karáhé
 éhwehne. Minayabeákáq Sísaga miraorahi sansánkákáqsabé ahtebageheéna
 teiúge.

3 Késiipéq kaweq mensáméhnsá kopípéq kéhnserah Manikáne ahtebia
 sánsámé Sísaba kéhre. 4 Mó kegá péhe éhwéh kawerue teiraq aiq pútare
 aritéhoéna teiúge. 5 Ínéga iteba íre mía míaugana peh néne iwíah iteba kagaire.
 Sísá Karáhéne sansá ambubu atawéq moraráq kawerue miraonsabé irena
 nirupipeq eyoyóire.

Sísareq mía míaéq oga mérapeq awaqme ehwehne.

6 Itega Sísá Karáhénsabe aiq pútare ateq we itene Wahnah mía míai puaq we
 kéraneheqmúne iwíáhurowe. Itega mira iwíáhuronserahnoro. Ahriahri wereq
 mía míaoro. 7 Íwáhnoruro sansá kawerue iahtebahro. Anotah awánkánká
 áhnte anúq kéné págegeue kagainserah itega Sísá kawerue tagariagehboq
 weba mía míaoro. Págege marákórátq piéhra nahnká íre míu míuia peh
 kaweqtaq kagainserah mí sansá ambubu atawéq mira aruqaruroro. Mira
 aruqarurirataq Manikánsabe iwíah iwíáhoró.

8 Péhe éhwéhnsabé aiq pútare aritéhboq kawerue iwíáhue tagaríahro. Íre
 Sísá Karáhéne sansá peh wehukene iwíah ehwehmé, abehq éhwéhmé, itene
 igaqnaréhne sansánsabé éhwéhmé, owainawamaríné sánsánsabé éhwéhmé
 teírataq mí ehwéhnsabé aiq pútare aritého.

9 Sísá Karáhéwé wehukení úkéna Maniká Wenabo tahnsanéna abowágá in-
 serah moke miraorahire. 10 Ite wereq mía míáuina puaq kaweqtaq míahrahéq
 oga mía míáuine. Wega moke mó wahnáhmári kiotaiqme wahnahnire.

11 Itega Sísá tagaríah púaq Manikáne aiq pútaq sansá miraorahowe.
 Íre itene inonka amurúreyabe peh itene irupipeqté áhbábáqkákáq abehq
 iwíáhákáq sueq kaweq sansá miraorahowe. 12 Ite Sísaba mía míaéq wání
 merowe. Itega weba mía míaonsabé sega Sísá maisatotaq ite moq maisatowe.
 Manikánka Sísá iriwe oganúq atonsabe aiq pútare atárónsabé Manikánka ite
 moq iriwe oganúq ítaráire.

13 Manikáne ehweh íre írátótáq ahababáqka ite saiqnariaraire. Saiqnari-
 arairaq peh ahababáq aruqarururonsabé ite pusa ké tahnsa míarowe. Ite
 Sísaba mía míáuínayabé Manikánka itene ahababáqsabe moke insahwé aitena
 oganúq ítaráire.

¹⁴ Wega sehgióro ú sansa itega íre sehgiráúnayabé itene ahababáq áhnte káráire. Manikánka mina sehgióro ú sansa Sísa pukú awánkátáq táhparó púana mi sansá parabarouwe. ¹⁵ Mitaq Manikánka moke owainawamarínseq sene wahnahmarínseq kiotaíqme ména se saiqnaruowe. Saiqnéna anotah wahnáh ánínká karábúsiipéq mórítéhra ke sabironserahnue sabirúwe. Sabirúwara we míorabeq se abehq náneq tahnsá úkuwara ómiga tagowe.

Itega Sísa req pukowanana sehgióro ú ehwehnká íre séhréh aita hráhire i ehwéhne.

¹⁶ Minayabe itega táhutahuqkakáq wánínkakaq íre awehrionsabé mó kegá ehweh aitého. Ábáhré tanahráqmé, ío serariéh tánáhráqmé, ahrena ahrena wehekáhmé sega miraoro ira sansá íre mirairataqmé ehweh aitého. ¹⁷ Minawé peh mókake sína naneqsabé peh mánkánah tahnsá míre. Sísa Karahéwé aiq pútaq aní miéh púaq tagagehe.

¹⁸ Mó kegá itensabé, Peh morá awehrio kewé íopeqté keyábé iwíáh iwíáh arítáh kéwé sensiwanka áhntetaq tagah kewé mó ke kiotaikowe teigéhe. Segá mi ehwéh aitéhransabé íre iwíáhoró. Mi ehwéh mé peh wehukéniné ehweh puaq íre aiq pútare arítáhró. Mi ehwéh irare kegá seyega iwíáhéra ite ahtebia ké úne éra píribahriowe.

¹⁹ Sewe Sísa ne sánsá íre ambubu atíáhwe. Sísa tagariona kewé wene anonka tahnsá mionana wega wahnahnaitena itene iyahqno tahnsa miéhre. Itene inonka onkakaq onunkakaq keh púana itene inonka págegeue kéhre. Minayabe Manikánka séhréh aitéhra q ite Sísa tagariona ke wene anonka tahnsá méq anonúkúne.

²⁰ Sísa Karáhéga itene ahababáqsabe pukútaq owainawamarí kiotaikú púana sega ite saiqnariórabeqte sabiiuowe. Minayabe itega mah marákóipéqté abehq sánsámé aneqsabé miraoo? Aneqsabé wehukega teié sánsámári sehgióo? ²¹ Peh wehukega itensabé, Mahna íre táhtoro. Mina íre nahro. Mó naneq pehragahro eme aneqsabé sene ehweh iraho?

²² Segá irare naneqme íre kagaorahi naneq puana parabaginawire. Minawé peh wehukega iwíáhue sehgióro e sansáne. ²³ Mi ehwéh sehgió kégá, Kaweq sansáne iwíáhowe. Mi sansá sehgió kégá iwíáhéra, Mó sansámé kaweq iwíáh iwíáhé sansa míre. Mó sansámé uwaresa sánsá míre. Mó sansámárimé inonka kaweq wahnahnorahi sansámárimé míre ewe. Mina pehragahro e ehwehnkáwé, mah marákóipéqté abehq sánsámé íre séhréh aitena saiqnaruahráhire.

3

Sísa req moraráq irigowana ehwéhne.

¹ Ite Sísa Karáhéba mía míaonsabé Manikánka we iriwe oganúq atotaq ite moq iriwe oganúq itowe. Minayabe Sísa Karáhé míéhrabeqte sánsánsabé irutaboíro. We íopeq Manikáne ayah púpeq tútuue ména wahnah wahnahnire. ² Mah marákóipéqté sánsánsabé iwíáhéq irutaboíriyehboq peh Sísa míéhrabeqte sánsánsabé iwíáh iwíáhue irutaboíro.

³ Sísa pukútaq ite moq wereq pukéq amahnága wereq Maniká Iteriboreq kopípeq moraráq miáhwe. Minayabe Sísa míéhrabeqte sánsánsabé iwíáh iwíáhue irutaboíro. ⁴ Sísa Karáhéwé itene ogamé áwahe wire. Wega kaweq tehreh naneqkakáq tuinagake itega moq wereq tuigéhe.

Ite o ke úkurauna ehwéhne.

⁵ Minayabe itene irupipeqté áhbábárorahi iwíáh súáhiro. Mó aniné ahre ahrari weh mahbi abarié iwíáhwé, íre kaweq iwíáhwé, ahababáq sansa sehgie iwíáhwé, mó aniné ménsámehnsánsabe aigará pabeki iwíáhwé súáhiro. Mó aniné ménsámehnsánsabe aigará pabekime, minawé péhepehe manikánsábé iwíáh iwíáh atáh sánsáne. ⁶ Mina tahnsa ahababáronsabé Manikánka anotah abíáhnsá aritena kamah arinawire. ⁷ Menah iteitega mina tahnsa áhbábáq mira aruqarururowe.

⁸ Amahnágawé mina tahnsa áhbábáq sánsá moke súáhiro. Taonsahwé, abiahnsa atewé, mó aní ahababáq atewé, mó anínsábé péhepehe ehwhé atewé, ehbome, mina tahnsa áhbábáq sánsá moke súáhiro. ⁹ Itene irupipeqté áhbábáq iwíáhwé, ahababáq sansamé airaiq súáhnsábé wensabé wensabé péhe éwhé teawíyeho. ¹⁰ Itega o ke úkurowe. Manikánka ite kaweq iwíáh aitowaq itega we tahnsá kaweq ke mía míaiagehe.

¹¹ Sípane sánsá mirao kewé peh morá ké tahnsane. Káríki kewé, Asiu kewé, síu amurúruáh kewé, síu íre amurúruáh kewé, mó ehwhénkákáq irare kewé, mó sansá mirao kewé, mó kené arambehriraq saiqnariáh kewé, arambehriyabé ápeq meyáh kewé, moke mina tahnsa ké Sípane ehweh sehgiówe. Sísa Karáhéga moke mina tahnsa kéné sirupipeq mía míaire. Segá wereq mía míaonsabé sene sirupipeq mía míaire.

Moke mó keyábé irutaboíré sansa sehgióro i ehwhéne.

¹² Manikánka itensabé arutaboíréna wene kaweq anímári míageheéna omaq itáráire. Minayabe teínserah sansáne miáhiro. Mó keyábé irutaboírue séhréh arítáhiro. Ite iuwahbeh naneq iwíáh sueq mó keyábé siru ukisiteq uwarena anímári miáhiro.

¹³ Mó kegá íre kaweraitéhraqmé peh uwarena ké miáhiro. Itene Wahnahnka itene ahababáqsabe íre iwíáhue ahrreraq matiéhere. Mina inserah itebaqté ánínká are ahababáratahnaraq wene ahababáqsabe íre iwíáhue ahrreraq matiahno. Mó keyábé irutaboíro sansánká moke mó kawéq sánsámári kiotaikire. ¹⁴ Moke mó keyábé irutaboíro. Mah sansánká moke mó sansá kiotaikéna moke mó sansá págege atena séhréh atéhere.

¹⁵ Sísa Karáhéga itene iru ukiq itena peh morá iwíáh aitáráire. Minayabe ite iru ukiqme miáhiro. Iru ukiqme méq peh morá ké tahnsa míageheéna omaq itáráire. Minayabe ite iru ukiqme mía míao. Manikánsabe ahriahri iwíáh iwíáhue kaweróne átáhiro. ¹⁶ Sísa Karáhéne ehweh itene irupipeq ambubu atawéq iwíáhue tagahro. Ite moráni moráníne Sípane sánsá ahtebagehboq we kawerue teawíeq síwáhnororo. Ite igonkónirataq itene irupipeq Manikánsabe iwíáh iwíáhoró. Buk Songipéqté ígónkónkákáq ároturapeqté ígónkónkákáq Manikáne Awanka iwíáh atahna ígónkónkákáq igonkónéq itene irupipeq Manikánsabe iwíáh iwíáhoró.

¹⁷ Sísa itene Wahnah míéh púaq moke miraira arámbéhrí kawerue miraéq moke irarira ehwhé kawerue irarero. Mirairataq Sísa itene Wahnah áwirue Maniká Iteribonsabé kaweróne ateq wensabé iwíáh iwíáh atáhiro.

Poraga Sísa tagariáh káriró ánínsábé irari ehwhéne.

¹⁸ Ahrerono, iteruwehqsone ehweh kawerue íráhiro. Minawé Maniká itene Wahnah awahbeh sansáne.

¹⁹ Weho, itene ahreronsábé irutaboíro. Íre áyátehreh sah subóro.

²⁰ Anímárinó, ite inoibone ehweh saiyoiyehboq kawerue íráhiro. Minawé Maniká awahbeh sansáne.

²¹ Sibowárého, itene animárínká itene ehwehnsabé abiahnsanue anetaníbo iwíáhíyehboq pehipi íre ehweh arítáhiro.

Wahnah kené ehweh kawerue íráhro i ehwéhne.

²² Mó kené arambehri keo, itene marakóipeqté wáhnáh kéné ehweh moke kawerue íráhro. Itene wahnah kegá ite kaweq arámbéhríwé ánimárimóe iwíáhígeheéq peh morá se miáhtáq tauntahunue arámbéhríwéwé kaweq sansápo? Írakaumo. Maniká itene Wahnahnka tagaríéhnsabé wensabé áhreeq iwíáhíue ahriahri kawerue arambehrioro.

²³ Moke miraira arámbéhríwé tauntahunue arambehrioro. Íre peh morá wehukega wahnahnonsabé Manikánka moq wahnahni puaq kawerue arambehrioro. ²⁴ Ite kiotaime wahnáhmé Sísá Karáhé wíre. Itewe peh wene arambehriúna ánimárimúne. Wega mókake kaweq naneq oga mé apéq náinkéhe. Minawé tagaríáhwe. ²⁵ Manikánka ahbabáq ani kamah awinawire. Wega moke wehuke peh morá sánsánéna tábúsoqme sainsuanawire.

4

¹ Wahnah keo, itene arambehri ke tábúsoqme wahnahnéq pehwehrue kawerarítáhiro. Iteitene Wahnah íopeq ména tagaríéhre. Minawé aiq írátíáhwe.

Itega págege púreréq kaweq sansánoro i ehwéhne.

² Púreré sansa túbáh agiyehboq ahriahri púreroro. Púrerirataq itene irupipeq taorahoyehboq kawerue iwíáhíue Manikánsabe iwíáh iwíáh atáhiro.

³ Itensabéákáq púreraitáhiro. Manikánka naho íre teiasa éhwéh amahnága íróge. Mó ke Sísá Karáhé éhweh koreriniboq Manikánka mi ahtápéqté ónsá sinkehboq púreraintáhiro. Mi ehwéh teri terinuraunsabé suwahriarai kegá íné karábúsiipéq méintárowana mióge. ⁴ Sísá éhweh tábúsoqme teri terime kaweq sansáne. Ínéga kawerue mirainkeheéq púreraintáhiro.

⁵ Sísá íre tagaríáh kegá itene sánsá tagahnsabé kawerue iwíáhéq tabasíwe miáhiro. Seba miéhrataq ahtebawe ánimáriméq Sísane sánsá kawerue sokigehoro. ⁶ Ehweh irarirataq iwíáhíue tábúsoqme ehwéhoro. Mó kegá itene ehwehnsabé kasenirataq iwíáhíue tábúsoqme teriéro. Minayabe iahtebahro.

Poraga téhraníte Kórósia kebá eqmaqsuo ehwéhne.

⁷ Ínéreq Tíkikúsireqme Sísá itene Wahnahne arambehri moráráq miraurauye. Wega mi arámbéhrí kawerue mira aruqarurire. We áhnte niruní ání míre. Wega néne sánsá teinkéhe. ⁸ Ite págege aitená mahta q miraúna sansá teinkeheéna eqmaraníe. ⁹ Ónésímaga moq Sísane arambehri kawerue mira aruqarurire. We iruí ání ména iteruwahrah aní míre. Wereq Tíkikúsireq iteba moráráq konaraq itega mahta q moke miraúna sansá sega teigéhe.

Poraga Kórósia suwahpeqte keyábé iroero i ehwéhne.

¹⁰ Ínéreq karábúsiipéq míoya aní Árisátákiga itensabé iroero íre. Páhnábásane anahnowané aní Máhkaga moq itensabé iroero íre. Menah ehweh teiátáunserah wega iteba kína q mehweh ateq kirabooro. ¹¹ Mahtaqté aní Sísása we mó awíq Sásátaga moq itensabé iroero íre. Mi ánimárimásiu ánimárimóe. Ínéga Manikánka wahnahnirabeqte arámbéhrí mirautaq sebataq ínéreq arambehriowe. Segá anotahta q séhréh aintáhwe.

¹² Épárasíwe iteruwahrah aní ména Sísá Karáhéne arambehri mira aruqaruréna itensabé iroero íre. Wega ahriahri itensabé áhntetaq púreraitéhre. Itega Maniká awahbeh sánsá iahtebéq ambubu atawéq

kawerue sehgigeheéna púreraitéhre. ¹³ Áráórísia suwahpeqte kéreq Íerápórisa suwahpeqte kéreq itereq séhréh aitanieéna wega págegeue arambehrire. Minawé tagarawéna teiúge.

¹⁴ Árukawe niruní sótéh ánine. Wereq Témásireqka itensabé iro-ro éye.

¹⁵ Áráórísia suwahpeqte Sísa tagariáh kéreq Nímbareq wene nahtapeq momiwí aruqaruro kereqsabé iro-ro terié-ro.

¹⁶ Mah pahsí sáhnsahwe parabarúéhrrataq Áráórísia suwahpeqte Sísa tagariáh kéga sáhnsahigéhboq sí-ro. Áráórísia suwahpeqte Sísa tagariáh ké síú pahsí kiwewe sáhnsahwe tagahro.

¹⁷ Áhkípúsansabé, Itene Wahnahnka omaq atárái arámbéhrí kawerue mirae parabaruo teawé-ro.

¹⁸ Íné Poraga amahnága ínénéne niyahnkaratáté mah anéhété éhwéh sehiranuge. Karábúsiipéq míónsábé ahrreraq matíáhro. Manikánka ite séhréh aitahráhire. Mirainkeheéna itensabé púreraitóge.

1 Tésárónáika

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Tésárónáika suwahpeqme Másérónía marákórápéq kowe. Poraga mitaq Sísa éhweh síwáhnorúwara mitaqté kéga Sísansabé aiq pútare atónsabe mó kéga Porsansabé abiahnsa atera kaqsúowana wega mó ke suwahpeq pokúwe. Anehe tanahráq Asiu kéga Tésárónáika suwahpeqte Sísa tagariáh kéó síwíoqnowana Poraga irena mah pahsí sehiranúwe. Wega sensabé, túbáh agiyehboq Sísansa ehweh tauntahunue sehgióro úwe. Wega Sísa tuina tanáhráqsábéákáq mah pahsípéq sehiranue teriuwe.

Poraga Tésárónáika ke ebeq siu pahsíe.

¹ Ite apáhránító íwíq Pora, Sáira, Tímóti, míone. Itene páhsi sáhnsahwe tagahro. Tésárónáika suwahpeqte Sísa tagariáh kéó, itewe Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísa Karáhéreq moráráq mía míaowe. Mía míaonsabé sega ite séhréh aitera itene iru ukíq itagéhe.

Tésárónáika kéga aiq pútare atónsabe Poraga iwíáh iwíáhú ehwehne.

² Ahriahri itensabé ahreraq matawéq púreréq Manikánsabe iwíáh iwíáh ata ataúne. ³ Itega púrerúnaraq itensabé ahriahri púreraitone. Itega Sísansabé kawerue aiq pútare atáh púaq anotah arámbéhríowe. Itega mó keyábé irutaboiro puaq séhréh arítáhwe. Itene Wahnah Sísa Karáhéga aiq tuinawire iwíáhsabé itega wene kaweq sansá ambubu atawéq sehgiówe. ⁴ Itene iyahnabo animáríno, Manikánka itensabé arutaboiréna wene animári míagehéna omaq itáráire. Minayabe tagarione.

⁵ Itega Manikáne kaweq ehwéh teiátáúnaraq íre peh ehweh teiátáúne. Írakaumo. Manikáne Awanka séhréh aitaráiraq mah ehwéh aiq pútaq ehwéhne tagariona puaq págegeue teiátáúne. Iteba míaraunaraq séhréh aiteq kaweqtaq mía míauraunaq tagariáhwe. ⁶ Itega mirauraunanserah itega moq miraurowe. Itene Wahnahne sánsá kawerue miraurowe. Manikáne ehweh írátótaq aiq pútare atárówara mó kéga íwíoqnarowe. Íwíoqnarowaq itega, Manikáne ehweh peh aiq pútaq ehwéhne iwíáhurowana Manikáne Awanka irupipeq anotah eyóyó aitaráire.

⁷ Itega kaweqtaq mía míaonsabé moke Másérónía marákórápéqté Sísa tagariáh kéreq Ákáia marákórápéqté Sísa tagariáh kéreqka irera, Mina tahn-sanonehe iwíáhowe. ⁸ Itega itene Wahnah éhweh Másérónía marákórápéqté kéreq Ákáia marákórápéqté kéreq teriátówe. Íre peh morá mi kéga írátówe. Írakaumo. Itega Manikánsabe aiq pútare ató ehweh mah kehiná kéhínánká írátówe. Moke aiq írátó puaq itega mónkakáq íre teriátáúne.

⁹ Iteba suraunaraq itega kawerue mehweh aitarówe. Itega péhepehe maniká aiq sueq aiq pútaq Maniká kétówe. Webataq aiq pútaq Maniká ména oga mía aníne iwíáhéq wene arambehri miraowe. Seyega mi ehwéh tei teinowe. ¹⁰ Manikáne ahninkáwá íópeqté tuina tanáhráqsábé áwénunowe. Mókakewe Manikánka ahbabáq ke kamah arinawire. Sísa itene ahbabáqsabe pukúwana Manikánka we oganúq atowe. Oganúq atowana wega ite kaweraito púana mókake Manikánka ite íre kamah ainkéhe.

2

Poraga Tésárónáika suwahpeq mirau arámbéhríyábé éhwéhne.

¹ Nánuwahrah Sísa tagariáh kéó, iteba míarauna arámbéhrí íre abehq arámbéhríurauge. Minawé ite tagariáhwe. ² Iteba íre surautaq Pírípái suwahpeq míaraunara mó kegá iubiq marera íwíoqnarowe. Minawé ite írátíáhwe. Iteba surautaq Maniká Iteriboga págege aitarái puaq itene ehwehnsabé suwahrieh keyábé íre áhreia peh wene kaweq ehwéh págegeue íwáhnoruraune. ³ Itega íwáhnoruraunawe áhwára áhwára ehwéh íre teiátáúne. Ahbabáq ehwehmé péhe éhwéhme íre teiasa peh tábúsoqme íwáhnoruraune.

⁴ Manikánka itene irupipeqté íwiáh tagéna kawerowe éna itensabé, Néne kaweq ehwéh koreriéro urainsabé íwáhnoruraune. Íwáhnoréq íre wehukega ehnenehne aítáhnshábé irutaboírúne. Manikánka itene irupipeq tagariéhnsábé peh morá wega kawerowe aitéhnsábé iuwahbehre. ⁵ Itega ehweh teiátáúnaraq íre ehnenehne aitaráúne. Minawé ite tagariáhwe. Itene ménsámehnsánsabe ehnenehnenue meyanéhe íwiáh íre uraune. Minawé Manikánka tagariéhre. ⁶ Ite req mó kereqka ite íwiáh íwiáh aitarónsabéwé íre iuwahbaraire.

⁷ Sísa Karáhéga ite eqmaq íúwátái puaq itega séhréh aito teiátáúnaraq tahirí kaweri irino. Anowagá wene animári wahnahnéna kawerue auráq matíéhnserah iteba míaraunaraq pehwehrue íwáhnoruraune. ⁸ Itensabé anotah irú í puáq Manikáne kaweq ehwéh teiátáúne. Itega íre peh teiátáúnayabé itensabé anotahtaq irutaboírurauna puaq séhréh aítaneheéq iubiq suahráhi arámbéhríuraune.

⁹ Itene iyahnabo animárinó, itega Manikáne kaweq ehwéh teiátáúnaraq itene táhutahuq paigmaraneheéq arambéhriuraune. Ineh inehonehoéq itega wéhékáhnkakaq inokáhpheqkakák anotah págegeue arambéhriuraune. Minawé ite iahreraq kéhre. ¹⁰ Ite Sísansabé aiq pútare atáro kebá míaraunaraq itega íre ahbabária peh kaweqtaq mía míauraune. Minawé itereq Manikánseq tagariáhwe.

¹¹ Sibowágá wene animári kawerue síwáhnorinserah itega pehwehrue íwáhnoruraune. Minawé tagariáhwe. ¹² Ite kaweq íwiáh aiteq itene irupipeq eyoyóinkeheéq íwáhnoruraune. Itensabé teiunawe Manikánka wahnah wahnahnirabeq áhnte kawéq mápére. Wega ite mitaq míagehéna omaq itéhre. Minayabe, Wega kaweqtaq mía míainserahnue mía míaooro ue pagu pagunéq teiátáúne.

Mó kegá Sísa tagariáh ké síwíoqnarowara peh kaweqtaq míaro ehwéhne.

¹³ Itega Manikáne ehweh teiátáúnaraq írátówe. Írátótaq peh wehukene ehwehne íre íwiáhurowe. Íraukaumo. Peh Manikáne ehweh mire íwiáhurowe. Mira íwiáhuronsabé itega púrertúnaraq Manikánsabe íwiáh íwiáh atone. Mí ehwéhme aiq pútaq Manikáne ehwehne. Itega Manikáne ehwehnsabé aiq pútare atárónsabé mí ehwéhnká séhréh aitaráire. ¹⁴ Itene iyahnabo animárinó, itega Súría marákórápéqté Maniká tagariáh ké tahnsa úkurowe. Asiu kegá mitaq Sísa Karáhé tagariáh ké síwíoqnarowe. Segá síwíoqnaronserah iteruwahrahga moq íwíoqnarowe.

¹⁵ Asiu kegá Manikáne ehweh iraru ke subiq súowe. Segá itene Wahnah Sísa subiq suera ite íwíoqnéra kaqíúwówe. Segá Maniká awahbeh sansá anteruera mah kehiná kéhínané naruo úkurowe. ¹⁶ Nahnsó kegá Sísansabé aiq pútare atera oga mía míaiagehéq itega Manikáne ehweh teriátáúne. Teriátáúnaraq Asiu

kegá itensabé ahqáho aitera íwíoqnarowe. Minayabe sene ahbabáq kagaéna áhnte káráire. Amahnága Manikánka sensabé anotah abíáhnsá aritéhre.

Poraga Tésárónáika kebá koragéyabe awahbó ehwehne.

¹⁷ Itene iyahnabo animárino, menah Asiu kegá kaqíuwátotaq iteba íre méq sibowágá wene animárínsabé sirutaboirinserah itensabé anotahtaq irutaboiruraune. Itensabé íre ibitarusa peh iteba kouwekue tagéyabe iuwahbaraire. Iteba pokoneheéq mótaq mótarue ah kabaréq iwíáh kikiruraune.

¹⁸ Ite koragéyabe iuwahbarairana íné Poraga mónkakáq mónkakárue ah kabaruraage. Kabarurauwana owainawanka ite saiqnaiúwátáire.

¹⁹ Itega Sísa kawerue kéráhe. Minayabe itene Wahnah Sísa tuinagake itene irupipeq eyoyóinae. ²⁰ Itega Sísa kawerue kéráhsabé iwíáh iwíáhéq itene irupipeq anotahtaq eyoyóire.

3

Poraga Tímóti Tésárónáika ke séhréh aritankeheéna eqmaq auwo ehwehne.

¹ Itensabé iwíáh kikiréq iteba moke íre korahúnayabé itega Tímóti eqmaretá ínéreq Sáirareqka itebataq Áténi suwahpeq míarauye. ² Tímótiwe Manikáne arambehri aní míre. Iteq wereq moráráq arambehriuraune. We Sísa Karáhéne ehweh síwáhnori aní míre. Wega ite íwáhnorinkeheéta eqmatáúye. Itega Sípane sánsá kawerue miraigeheéna págege aítana íwáhnorinkehe. ³ Mó kegá ite íwíoqnehrataq ite iwíáh kikiréta Sípane sánsá súéhoéta Tímótiga séhréh aitankeheéta iteba eqmatáúye. Sípane sánsá mirao puara mó kegá ite íwíoqnanerawoe. Minawé ite aiq tagariáhwe.

⁴ Iteba míaraunaraq, Mó kegá ite íwíoqnanerawoe aiq teiátáúne. Itega aiq teiátáúnanserah menah íwíoqnarowe. Minawé tagariáhwe. ⁵ Minayabe ínéga mó íre áwénunorahínsabé Tímóti eqmatáuge. Owainawanka áhwárawe tagéna túbáh agoro teiraq wene ehweh sehgiowámo. Sípane sánsá ambubu atiahwamo iwíáhurauge. Itene arambehri abehq náneq úkíneho. Minayabe Tímótiga koragéna teinkeheéna eqmatáuge.

Tímótiga kaweq ehwéh Pora teawuwana iwíáh iwíáhú ehwehne.

⁶ Amahnága Tímótiga kouwekuraitaq ite éhweh teiátáire. Itewe Sísansabé aiq pútare atáror sánsá ambubu atawéq mó keyabé irutaboirarítáhe uraire. Ínéreq mahtaq míáh kéreqka itensabé iwíáhue irutaboiréq ite tagéyabe iuwahbehre. Mira únanserah itega moq ite tagéyabe iuwahbehre urairaq írátáúnaraq irupipeq eyoyóuraire. ⁷ Itene iyahnabo animárino, mó kegá ínéreq mahtaq míáh kéreq íwíoqnarowana íéruraitaq itega Sísansabé aiq pútare ateq kéráhsabé itene iru eyoyóire.

⁸ Itene Wahnahne sánsá kawerue sehgiónsabé iru anotah kawérirre. ⁹ Minayabe itene kaweq sansánsabé iwíáhéq Manikánsabe kaweróne ateq wensabé iwíáh iwíáhúne. ¹⁰ Ite koragéyabe iuwahbehre. Itega íre tábúsoqme íráh éhwéh íwáhnoréyabe iuwahbehre. Minayabe ahriahri wehekáhnkákáq inokáhpeqkákáq púreq aruqarurúne.

Poraga se koragéyabe Manikánka séhréh atankeheéna púrerú ehwehne.

¹¹ Iteba konayabé Maniká Iteriboreq Sísa itene Wahnahnseqsabé, Séhréh aítáhtaq ue púrerúne. ¹² Itensabé anotah irútábóirúne. Mína únanserah iteitereq ómi kehinánseqsabé anotah irútábóirigeheéq itensabé púreraitone.

¹³ Itega mirairataqmé Manikánka págege aithnaraqmé kaweqtaq mía míagehe. Mókake itene Wahnah Sísareq ómi wensabé aiq pútare atáh kéreqka kiwekue tuigéhe. Mitaqkake ite Maniká Iteriboba míanehe irataq íre ahbabária peh kaweqtaq míagehe.

4

Mó kené ahre weh abariyehboq pehrahgahro i ehwéhne.

¹ Itene iyahnabo anímárino, itega Manikáne kaweq sansá íwáhnoruraunaq ahtebéq mira aruqaruowe. Itene Wahnah Sísá áwírue teiníe. Mina onserah ahriahri kawerue miraigeheéq pagu pagunéq teiátáúne.

² Sísá itene anotah wahnáhnká teriéro urainsabé wene sánsá íwáhnoruraunaq ahtebarowe. ³ Mó kené ahre weh abariyehboq pehragéq peh kaweqtaq mía míao. Minawé Manikáne sansáne.

⁴ Itene ahbabáq iwíáh sueq tabásiwe méq Maniká awahbeh sansánoro. ⁵ Maniká íre tagariéh ánínka ahre ahriahri tagéna, Pehipi abariinie iwíáhire. Itega mina tahnsaniyeho. ⁶ Mó aníné ahre abari anímé mi iníné awehkawa moq ahbabáratéhre. Itene Wahnah Sísaga mina tahnsa áhbábáq ké kamah arinawire. Minayabe menahmé págegeue teiátáúge.

⁷ Mina tahnsa áhbábárigheéna Manikánka ite íáhrabéna omaq itáráiro? Ahqáho. Írakaumo. Peh kaweqtaq mía míageheéna íáhrabéna omaq itáráire.

⁸ Mí ehwéhnsabé anetaníbo iwíáho kegá íre peh wehukene ehweh anterúáhe. Írakaumo. Segá Manikáne ehweh anterúáhe. Manikánka ite séhréh aitankeheéna Wenawa iteba eqmataire.

Peh kaweq sansánoro i ehwéhne.

⁹ Sísá tagariáh keyábé irutaboiré ehwehmé Manikánka aiq íwáhnori puag itega mi ehwéh íre sehiranue teienéhe. ¹⁰ Itewe Másérónía marákórápéq Sísá tagariáh keyábé irutaboirowe. Itene iyahnabo anímárino, ahriahri irutaboiroro éq pagu pagunúne.

¹¹ Pehwehrue mía míao. Íre itereq wehgaq naneqme pehragéq peh iteitene naneq auráq matiáhiro. Taoraho iyehboq ibobiah taebewe arambehrioro. Mí ehwéh aiq teiátáúge. ¹² Mirairataq Sísá íre tagariáh kegá itene sánsá tagéra kaweq ke wóe éra itensabé iwíáh iwíáh aitagéhe. Mirairataq ite tabonah ke íre míagehe.

Itene Wahnahka kiwekue ite tumeirankéhe i ehwéhne.

¹³ Itene iyahnabo anímárino, itega kawerue iragéhboq pukia ké ehweh teienéhe. Íre ahtebah kegá pusa keyábé ibitunatúnáno serahniyehboq teienéhe. ¹⁴ Sísá pukéna oga úkúnsabe aiq pútare atone. Ai q pútare ateq ite tagarionawe wensabé aiq pútare ató ke pukotaq Manikánka oganúq sitankéhe. Sísá tuinagake wereq sereq moráráq tuoneherawoe.

¹⁵ Itene Wahnahka íwáhnorurai ehwéh teienéhe. Itene Wahnah Sísá tuinagake ite oga míona kegá pukia ké íre kiotaikorahúne. Írakaumo. ¹⁶ Mitaqkake Manikánka anotahta q sawaiinae. Íópeqté kéné wahnahnka moq sawaiinae. Manikáne pembiáhnka anotahta q ehwehninae. Ehwehnínaraq itene anotah wahnáhnká íópeqté tuinawire. Tuinaraq wensabé aiq pútare atera pukuro kewé ebeq irigigehe.

¹⁷ Anehe íópeqté kegá ite oga míona ke tumeiqmera itene Wahnahpa móitagéhe. Íópeq írábúyá kéhrabeq irigira kereq moráráq kie kiuqmianéhe.

Mitaq itene Wahnahneq piehgiónehe. Piehgiónaraq weba ahriahri mía míaonehe. ¹⁸ Itereq írhra kereqne irupipeq eyoyóinkehboq mah ehwéh terieq moráráq iwíáh iwíáhero.

5

Sísa tuina tanáhráqsábé kawerue sokahue méq áwénunonehe i ehwéhne.

¹ Itene iyahnabo anímárino, wega tuina wehekáhmé itega íre sehiranue teieráhúne. ² Inokáhpeq wehukega sene ménsámehnsá íre wahnahno tanáhráq aebó áninká sire. Mina inserah itene Wahnah tuina tanáhráq sinawire. Minawé ite tagariáhwe.

³ Mitaqkake wehukega mahra iwíáhéra, Amahnága peh kaweq tanáhráre. Ite peh kaweqtaq míone iwíáhigehe. Iwíáhirataq íre kaweq sunúqká seba apubúue séna kamah arinkéhe. Kía míéh íninká ani maqmianaitaq apubúue érire. Mina inserah mi tanáhráq apubúue sinawire. Apubúue sína puara wehukega íre pehbeheráh pokorahowe.

⁴ Itene iyahnabo anímárino, aebó áninká apubúue sinserah Sísa apubúue tuinawire. Ite íre sunkikírirabeqte ké miáhwe. Minayabe mi wehekáh sína tanáhráq íre áhtenigehe. ⁵ Ite wéhékáh peh téhrehrabeq kaweqtaq mía míaó ke wóe. Ite íre inokáhpeq sunkikírirabeq míona ke úne.

⁶ Minayabe íre irasa kégá sugáhnserahniyehboq peh tótuqméq uqmatianehe. ⁷ Suga sugao kegá inokáhpeq sugáhwe. Píah nah kegá inokáhpeq múguwahgu agowe. ⁸ Ite wéhékáh nogó ké tahnsa ké míona puaq tabasíwe míaneheqmúne. Itega Sísansabé aiq pútare ateq mó keyábé irutaboironene. Minawé itene tehnke tahnsane. Sísa ite kaweraitáráinsabé mókake ite tumeirankéhe iwíáhúne. Mira iwíáhwé itene káhpahraté miraia ayáhuq tahnsane.

⁹ Manikánka ite anotah kamáh ainieéna íre omaq itáráire. Írakaumo. Itene Wahnah Sísa Karáhéga ite kaweraitena mókake tumeirankeheéna omaq itáráire. ¹⁰ Ite oga miáhnaraq Sísa tuinabirapómo. Ite pukonaraq tuinabirapómo. Wega itene ahababáqsabe pukú púana tuinagake weba oga mía míaoneheqmúne. ¹¹ Iteitene irupipeq eyoyóinkehboq mi ehwéh we teawíoro. Menah itega aiq mirauronserah mókakeakák moq mira aruqaruroro.

Ite moke kaweq sansá miraigeheéna Manikánka séhréh aitáhráhi ehwéhne.

¹² Itene iyahnabo anímárino, ite iwáhnorigeheéna Manikánka itetaq wahnah ke omaq sitáráire. Ite Sísa sansá ahtebéq kawerue sehgegeheéna arambehriue iwáhnorowe. Sensíwíq pankereq sensabé iwíáh iwíáh arítáhero. ¹³ Segá mi arámbéhrí miraonsabé irutaboirue sensabé iwíáh iwíáh arítáhero. Iteite peh morá iwíáhéq pehwehrue miáhero.

¹⁴ Itene iyahnabo anímárino, teiéna ehwéh irátíáhero. Taoraho keyábé, Kawerue arambehrioro arítáhero. Áhre keyábé Manikáne ehweh ahrraraq sitáhero. Mareqmarero ke séhréh arítáhero. Ómi mi kebá méq uwaréqme ke miáhero. ¹⁵ Ite ahabáraitéhra kewé íre ahabárarítáhero. Peh ahriahri Manikáne animári we séhréh atéhéq pehrápeqte ké moq séhréh arítáhero.

¹⁶ Ahriahri iru eyoyó ke miáhero. ¹⁷ Púreq aruqaruroro. ¹⁸ Kaweq sunúq íre kaweq sunúq ahriahri Manikánsabe, Kaweróne ateq iwíáh iwíáh atáhero. Minawé Maniká awahbeh sansáne. Ite Sísa Karáhé tagariáh púaq mina tahnsanoro.

¹⁹ Manikáne Awanka iwíáh aitená miraoro ínawe ahqáho atého.
²⁰ Manikáne ehweh irare kené ehwehnsabé siwiréh ariteq anetaníbo iwíáhiyeho.

²¹ Moke íréhra ehwéhnkákáq wehukene sansánkákáq iwíáhue tagéq peh kaweq ehwéh sehgieq kaweq sansá ambubu atíáhro. ²² Moke ahbabáq sansa pehragahro.

Páhsi parabaginai ehwéhne.

²³ Maniká aru ukiréh ánínká wewega itene iru ukiq itena kaweq iwíáh aitankéhe. Wega iteiuwankakáq itene irupipeqkákáq itene inonkankakáq wahnahnaitankéhe. Itene Wahnah Sísa Karáhéga tuinagake ite íre ahbabária peh kaweqtaq míagehe. ²⁴ Omaq itarái anínká séhréh aitankéhe. Wega irari ehwéhmé ahriahri sehgi áni púana séhréh aitená mirainawire.

²⁵ Itene iyahnabo anímáríno, itensabé púreraitáhro. ²⁶ Ómi mitaq Sísa tagariáh ké mehweh arítáhro. ²⁷ Sísa tagariáh ké moke iragéhboq mah pahsí sáhnsáhóro. Itene Wahnah áwirue sáhnsáhóro teíúge. ²⁸ Itene Wahnah Sísa Karáhéga ite arutaboíréna séhréh aitéhre.

2 Tésárónáika

Ebeq sáhnshawe ahtebé ehwehne.

Táhmaro Tésárónáika suwahpeqte kégá Sísaga tuina tanáhráqsábé múguwahgu iwíáhéra, Wega aiq kowekuraire ue síwáhnoruwe. Poraga mi ehwéh irena mi kegá aiq pútaq ehwéh siahtebageheéna mah pahsí sehiranúwe. Wega sensabé, Péhe éhwéh pehragéq taorahoiyehboq Sísá itene Wahnahne sánsá tauntahunue sehgióro ue mah pahsí sehiranúwe.

Poraga Tésárónáika suwahpeqte ké anehe siu pahsíe.

¹ Ite apáhránító íwíq Pora, Sáíra, Tímóti, míone. Itene pahsí sáhnshawe tagahro. Tésárónáika suwahpeqte Sísá tagariáh kéo, itewe Maniká Iteriboreq Sísá Karáhé itene Wahnahneq moráráq mía míawoe.

² Mía míaonsabé Maniká Iteriboreq Sísá Karéhéreqka ite séhréh aitera itene iru ukiq itagéhe.

Íre kaweq sunúqkákáq Sísá tagariáh kégá wene sánsá kawerue sehgiro ehwéhne.

³ Itene iyahnabo anímárino, Sísane sánsá aiq kawerue ahtebéq tábúsoqme sehgirowe. Itega wensabé wensabé arutaboiratéhowe. Menah peh ákáhtaq ahtebéq irutaboirurowe. Amahnága anotahtaq ahtebéq irutaboirurowe. Minayabe itensabé ahreraq matawéq Manikánsabe kaweróne ateq iwíáh iwíáhúne.

⁴ Íre kaweq sunúq mó kegá íwíoqnarotaq itega Sísane sánsá kawerue ambubu atawéq sehgirowe. Anetaníbo iwíáh íre iwíáhia peh Sísansabé aiq pútare ateq wene sánsá tábúsoqme miraowoe. Minayabe ite mó kehiná suwahpeq Maniká tagariáh kéreq míonaraq itene kaweq sánsá teri terinúne.

Sísaga tuinagake we íre tagariáh ké kamah arie ehwéhne.

⁵ Sísane sánsá sehgiro puara mó kegá íwíoqnahwe. Minayabe Manikánka itensabé, Kawerowe aitahnaq mókake wega wahnahnirabeq awaq mi-agéhe. Wega wehuke saraqme sainsuahnararaq peh tábúsoqme mirainkehe.

⁶ Manikánka peh tábúsoqme sánsánué ite íwíoqnah ke ehweh págegeue kamah arinkéhe.

⁷ Sísaga íopeqte tuinagake itereq itereqne íerime parabaruankéhe. Mitaqkake itene Wahnah Sísareq wene págege íopeqte kéreqka anotah íróbínáninaakáq tuoneherawoe. ⁸ Túírataq ite Manikánsabe iuwahriehre éra Sísá itene Wahnahne ehweh íre sehgió ké anotahtaq kamah arinawire.

⁹ Kamah arinara se itene Wahnah míéhrebeq ahriahri íre míaneherawoe. Wega téhrehrabeq págegeue arambehriirabeq íre míaneherawoe. Se peh iraipéq ahriahri méra síérínayabé kamah oneherawoe. ¹⁰ Sísá tuina wehekáh we tagariona ke, wensabé aiq pútare atona kegá wensabé anotahtaq iwíáh iwíáh atanéhe. Itega teiátáuna ehwéh Sísá éhwehnsabé aiq pútare uro puag ite moq mitaq méq wensabé iwíáh iwíáh atagéhe.

Sísá tagariáh kégá wene ehweh kawerue sehgihehéera púreru ehwéhne.

¹¹ Mókake sína tanáhráqté náneqsabé iwíáhéq itensabé púreréq, Séhréh arito ue púreraita aitaúne. Manikánka ite omaq itena, Kaweq sánsánoro aítáráire. Ite Manikánsabe aiq pútare ateq kaweq arámbéhríoneheqmúne urowe. Itega moke wega teiu naneq kawerue miraigeheéna págege aito ue púreraitone.

¹² Itene anotah Wahnáh Sísa áwíq pankereq wensabé iwíáh iwíáh atagehehéq púreraitone. Wene sánsá kawerue mirairataqmé Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísa Karáhéreqka iteiwíq pankerera kawerowe aitera ite séhréh aitagéhe.

2

Manikáne ehwehnsabé awahrieh aní éhwehne.

¹ Itene iyahnabo animáríno, itene Wahnah Sísa Karáhéga tuinagake itereq míagehéna tumeirankéhe. Mi tanáhráq múguwahgu iwíáhiyehoéna kawerue iragehéna teiníe. ² Mi wehekáh aiq sótaikuraire e ke miáhwe. Mó anínká iwíáhéna, Manikáne Awanka iwíáh aintáráime aiq sótaikuraire uraire. Mó anínká Manikáne ehweh síwáhnoréna, Aiq sótaikuraire uraire. Mó anínká péhenéna, Ite Porarehga páhsiipéq mi wehekáh aiq sótaikurai ehwéh aiq sehíranurowe uraire. Sene ehweh írátíówana iwíáh kikirirana irupipeq íre kawerínehboq Sísa aiq tutaire uro ehwéhnsábé íre aiq pútare arítáthro.

³ Péhe éhwéhnsábé aiq pútare arítéthroq írátíáthro. Sísa tuina wehekáhmé íre pehipi tuinawire. Írakaumo. Ebeqme áhnte saiyo kegá Sísa sánsá suera wensabé ahqáho ataneherawoe. Mitaqkake Manikáne ehwehnsabé awahrieh anímé, íraipéq míanaína anímé ábóraginawire.

⁴ Áhnte kegá, Mina itene maniká míre éra iwíáh iwíáh atáhwé. Ábóragína anínká moke mi naneqsabé ahqáho inawire. Minawarímé abehq nánere éna wenáwíq pankerena ínébataq anotah aní múge inawire. Manikánsabe iwíáh iwíáh atona nahtápéq kiwéna, Íné Maniká múge inawire.

⁵ Iteba míarautaq mah ehwéh aiq teiátáuge. Mínowé aiq ibitagirowe? ⁶ Mí aní amahnága íre ábóraq míahrahinsabé tagariáhwe. Manikánka mi tanáhráq aiq awehraq míre iwíáhnaraqmé we ábóraginawire.

⁷ Amahnága ahkaragára sansámárimé peh kopipéq kéhre. Ahkaragáraga saiqnaríéh anínká pokínaraq mi sánsá ábóraginawire. ⁸ Téhwé Manikáne ehwehnsabé awahrieh anínká ábóragínana anehe Sísa tuinae. Itene anotah Wahnáh téhreh naneqkákákáq tuinaraq wene áwéhipeqté éúqká mi aní tabiqsuankéhe. Téhreh naneqka mi aní íre kaweraruawire.

⁹ Manikáne ehwehnsabé awahrieh aní sínaraq owainawanka págege atahna puana wega péhe ótáq sánsánkákákáq íre miraorahi sansánkákákáq mirainawire. ¹⁰ Mí anínká áhnte ahbábáq sánsá miraéna íraipéq pokira keyábé wene péhe sánsánsábé, Aiq pútare aintáthro aritanawire. Segá aiq pútaq ehwéh Manikáne kawerarite ehwehnsabé suwahriáhna puara mi anímé péhe sánsánsábé aiq pútare atera íraipéq pokigehe.

¹¹ Minayabe Manikánka sene iwíáh íre kawerarítanae. Segá aiq pútaq sansánsábé, Ite iuwahriehre íra puana Manikánka péhe sánsánsábé aiq pútare atáthro inae. Minayabe se péhe sánsánsábé aiq pútare atagéhe. ¹² Segá aiq pútaq ehwéhnsábé íre aiq pútare atera peh ahbabáqsabe suwahbáhna puana Manikánka anotah ehwéh arítana sainsuanawire.

Manikánka íte meirena kaweraitankehéna aiq omaq íto ehwéhne.

¹³ Itene iyahnabo animáríno, Manikánka ítensabé arutaboairaitéhre. Itega íre íbitarusa peh ítensabé iwíáhéq wensabé iwíáh iwíáh atone. Wegá íte meirena kaweraitankehéna téh omaq ítowana Wenawanka íte kaweqtaq míagehéna moq omaq ítowe. Itega wene ehwehnsabé aiq pútare atáro puana Manikánka kaweraitárire.

¹⁴ Itega teiátáúna ehwéh aiq pútare aitarónsabé itene Wahnah Sísa Karáhé téhrehnkakáq miéhrebeq pokigeheéna omaq itowe. ¹⁵ Minayabe iwáhnorurauna sansá ambubu atíáhro. Itene iyahnabo anímáríno, mi sansá iwéhipeqté éhwéhnkákáq páhsiipeqté éhwéhnkákáq iwáhnoruraune. Mi ehwéh kawerue ambubu atíáhro.

¹⁶ Itene Wahnah Sísa Karáhéreq Maniká Iteriboreqka itensabé sirutaboirióye. Segá itene irupipeq aiq kaweraitároyansabé itene irupipeq ahriahri eyoyóinae. Ite séhréh aitera oga mía míaoneheqmúne íwíáh aitaráoye.

¹⁷ Itega kaweq arámbéhriéq kaweq ehwéh irarigeheéra segá ite kawerue séhréh aitera págege aitagéhe.

3

Manikánka ite séhréh aitankéhboq púreraitáhro i ehwéhne.

¹ Itene iyahnabo anímáríno, mó ehwéh kéhre. Sísa itene Wahnahne ehweh abae aginkehboq itensabé púreraitáhro. Itega mi ehwéh téh írátótaq kawerue ireq ambubu atiarowe. Mó kegá mina onserahnigehboq púrerarítáhro.

² Síssane ehweh teriunaraq mi ehwéhnsábé mó kegá aiq pútare atáhwara mó kegá íre aiq pútare atáhwe. Íre aiq pútare atáh ké ahkaragára ahbabáq kega iubiyeqboq púreraitáhro.

³ Itene anotah Wahnáhnká anetaníbo íwíáh íre iwíáhia peh kawerue wahnahnaitankéhe. Owainawanka ite ahbabáraithehoéna itene anotah Wahnáhnká séhréh aitena págege aitankéhe. ⁴ Sehgióro urauna ehwéh aiq kawerue sehgiówe. Itega iwíáhnúnawe, Mókakeakáq kawerue sehgióhe iwíáhnúne. Itene Wahnáhnka mi iwíáh aitéhrana irupipeq kawerire.

⁵ Itene anotah Wahnáhnká iwíáh aitahnaq Manikánka arutaboiri sansá iahtebagehe. Sísa Karáhéga wene arambehri ambubu atawéna kawerue sehgiunserah miraigehe.

Ómiga arambehrioro i ehwéhne.

⁶ Itene iyahnabo anímáríno, itene anotah Wahnáh Sísa Karáhé áwírue teiníe. Táhmáro Sísa tagaríáh kégá taorahoéra iwáhnorurauna ehwéh anteruáhwe. Mína tahnsa kéreq íre miáhro. ⁷ Ite tagaríáhmé iteba míaraunaraq íre taorahouraune. Itega míarauna serahnoro.

⁸ Iteba míaraunaraq itene tópah pehipi íre naraune. Írakaumo. Inokáhpeqkakákáq wéhékáhnkakaq págegeue arambehriuraune. Iru págege aitéhoéq íre ineh inehia itene táhutahuqsabé arambehriuraune.

⁹ Íwáhnorúnayabé itega táhutahuq náíéro irarurauno? Írakaumo. Náíéro íre iraruraune. Itega arambehriurauna sansá tagéq mina tahnsanigeheéq míarauna.

¹⁰ Iteba míaraunaraq mahraréq, Arambehriyabé taorahoi aní tópah íre náíéro uraune. ¹¹ Amahnága ite táhmáro peh taorahoéq íre arambehriowe. Peh íre itereq wehgariraraq irare irareowe. Minayabe mó kegá teiátówaq írátáúne.

¹² Itene anotah Wahnáh Sísa Karáhé áwírue taoraho keyabé mah ehwéh teriéro aitone. Mahraréq, Itene táhutahuq mewe nagehboq tabasiwe méq kawerue arambehrioro teriéro.

¹³ Itene iyahnabo anímáríno, kaweq sansá miraéyabe taorahoiyehboq peh ahriahri mira aruqaruroro. ¹⁴ Mah páhsiipeqté éhwéh anteruahna aní peh áwé tagáhro. We ayehitawiankéhboq pehragéq weba íre kowíáhro. ¹⁵ We

naruo aní míre íwíáhiyeho. We iteruwahrah aní púana wega tábúsoqme iwíáhinkheboq peh kaweq sansánúno págegeue teawéro.

Iru ukiq itahráhi ehwéhne.

¹⁶ Itene anotah Wahnáhmé iru ukiq itahráhi aníne. Kaweq sunúqkákáq íre kaweq sunúqkákáq ahriahri wega itene iru ukiq itahráhire. Wega itene iru ukiq itena iteba mía míainkeheéq púrerúne.

Porane páhsi parabagínai ehwéhne.

¹⁷ Íné Poraga amahnága ínénéne nuyahtate mahna parabagínai ehwéh sehiranuge. Moke ínégá íátáu páhsí mahna tahnsa séhírá káráire. Mahna tahnsa séhírámé peh ínénéne sehirá míre. ¹⁸ Itene anotah Wahnáh Sísa Karáhéga ite moke séhréh aitéhre.

1 Tímóti Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Tímótime anowawé Asiu iní míowana wenabowe nahnsó aní míowe. Poraga Tímóti áwáhnorúwana wega Porane ehweh tábúsoqme sehgiuwe. Mah pahsípeq Poraga Tímótiinsabé mahrarue teawena, Péhe éhwéh irare keyábéwé, Manikánsabe iwíáh iwíáh ate sansánsábéwé, Sísá tagariáh kéráq wahnahno keyábéwé, Sísá tagariáh ké síwáhnoréna kaweq sansá sehgieyabewé, orenínsó kéweinínsó séhréh ariteyabewé, tauntahunue arambehriéyabewé, móneyabé kawerue iwíáhéyabewé, áwáhnorúwe. Poraga mah ehwéhnikákáq mó ehwéhnikákáq mah pahsípeq sehiranúwe.

Poraga Tímóti ebeq awu pahsíe.

¹ Tímótió, iné Porane páhsi sáhnsahwe tagáhnó. Sísá Karáhéreq Maniká ite kaweraitéh áninseqka, Sísá éhweh kosíwáhnorúno aintera eqmaq núwátóye. Mókake Sísá Karáhéba kaweq matábúrápéq oga mía míaonehe iwíáhúne. ² Ínéga Sísá éhweh áwáhnorurautaq ahtebarona puah are nénahni úkurone. Maniká Iteriboreq Sísá Karáhé itene Wahnahnséqka are séhréh atera sirutaboiraatera arene aru ukiq atagéhe.

Péhe éhwéhnsábé ahqáho ataneheqmúne i ehwéhne.

³ Íné Másérónía marákórápéq pokinaurautaq arensabé, Épésá suwahpeq míahno éna amahnága moq mitaq míahno teawúge. Táhmaro areba miáh kégá péhe éhwéh síwáhnorowe. Arega mi keyábé, Itene péhe éhwéh mó síwáhnoriyehboq túbáh agoro terio. ⁴ Áwahe ehwehnikákáq sigaqraréh síwíqmari iwíáho ehwéhnikákáq síwáhnorowara írah kégá ehwehowe. Mina tahnsa éhwéhnikáwé peh múguwahgu iwíáh aritahnara Manikáne sansá íre ahtebahrahowe. Minayabe, Túbáh agoro terio. Sísansabé aiq pútare atéhranka ahtebahrahowe.

⁵ Kawerue síwáhnorinaraq íréhra kegá ahababáq íre miraia sirupipeq mó keyábé sirutaboiraaritagéhe. Sirupipeqté áhbábáq sansánsábé íre sirutaboiraera peh kaweqtaq miéhransabe sirupipeq pehwehrue míagehe. Sísansabé aiq pútare atéhra puara mó keyábé sirutaboiraaritagéhe.

⁶ Táhmaro kegá mi kawéq sansá sinehepeq suera peh seyene iwíáhéra peh abehq éhwéhmárinowe. ⁷ Sega Manikánka sehgióro ú ehweh síwáhnoréyabe suwahbówe. Ite aiq ahtebóne iwíáhéra síwáhnoro ehwéh sirupipeq íre irasa pehipi irare irareowe.

⁸ Ite tagarionawe Mósísiga sehgióro ú ehwehniká wehukene ahababáq sansa sokigiorahi ehwehne. Mi ehwéhniká ahababáq sansa sokigi inkeheéna Manikánka mi ehwéh omaq atowe. Mi ehwéhniká miráináraq aiq kaweq ehwehne atone.

⁹ Mósísiga sehgióro ú ehwehmé íre peh morá kaweq keyábé sehgióro irarúwe. Írakaumo. Wene ehweh anterúáh kéwé, píribahri kéwé, Manikánsabe suwahrieh kéwé, ahababáq kewe Manikáne sansánsábé suwahriehre éra peh mah marákóipéqté sansá sehgió kéwé sinoibo subiq súáh kéwé mó ke subiq súáh kéwé moke mina tahnsa keyábéwé mi ehwéh irarúwe.

¹⁰ Mó kené ahre weh abariira kéwé wehukéniká mó áwáhu wehukéní ahkaragára sansá mirao kéwé mó kené animári aebóo kéwé péhe éhwéh irare

kewé mó keyábé péhepehe aritewé moke mó íre kaweq sansá mirao keyábé Mósísiga sehgióro ú ehweh teriwe. Moke mína tahnsa ahbábáq kéga aiq pútaq ehwéh anterúáhwe.

¹¹ Aiq pútaq ehwéhmé íre mó ehwéhne. Írakaumo. Peh morá Manikánka korerio teniátái ehwéhne. Ínéga wene kaweq ehwéhmé teriú áni múge. Mi ehwéhnká, Maniká págege aninéna anotah tehrehraheq mía míai aníne teire. Minayabe iwíáhéna wensabé iwíáh iwíáh atóge.

Manikánka wensabé arutaboírúnsabe Poraga kaweróne ato ehwéhne.

¹² Itene Wahnah Sísa Karáhéga wene arambehri mirainkeheéna eqmaq núwátáire. Ínéga kawerue arambehrinawire iwíáhéna págege aintáráire. Minayabe kaweróne atóge. ¹³ Íné Sísa íre tagariarautaq íné wene naruo aní míarauga. Wene naruo aní ména wensabé áwioqnéna éhruru atáráuge. Wensabé íre aiq pútare atena peh múguwahgu aní ména mi ahbábáruaugana wega ínénsabe arutaboíraintena insahwé aintáráire. ¹⁴ Itene Wahnah Sísa Karáhéga iwíáh aintena íné anotah sehréh aintarái puana wensabé aiq pútare atena nirutaboírurauga.

¹⁵ Ahbabáqka ite saiqnariaraitaq Sísa Karáhéga ite meirena kawerai-taniééna mah marákóipéq tumiówe. Tumío ehwéhmé anotah kawéq éhwéh púaq ómiga aiq ahtebahrahúne. Ahtebéq aiq pútaq ehwéhne irarúne. Áhnte ahbábáq ké míáhwana ínéga ahbabáq aní míaraugana néne ahbabáqka moke mó kené ahbabáq kiotaikuraire. ¹⁶ Kiotaikurairara mah kehíná kéhínánká, Sísa ahriahri uwaresa aní míéhre tagageheéna wega ínénsabe arutaboíréna kaweraintáráire. Kaweraintáráirara wehukega íné tagéra iwíáhéra, Ité moq kaweraitahráhire éra aiq pútare atéhrensabé oga mérapeq awaq miagéhe.

¹⁷ Manikámé we mía míai Wahnáh míre. We íre pukorahi aníne. Wehukene siuranka Maniká íre tagahrahowe. Webataq Manikáne. Ahriahri we anotah Wahnáh míéhre éq wenáwíq pankereq wensabé iwíáh iwíáh atone. Aiq mire.

Ahbabáq sansansábé ahqáho ate peh kaweq sansá sehgio i ehwéhne.

¹⁸ Tímóti, are nénahni úkurone. Manikáne ehweh iraruro kegá are éhweh iraruruowe. Minayabe sehgie sansa teawiníe. Segá iraruro ehwéh ahreraq matawé ahbabáq sansansánsábé anotahtaq ahqáho ate Manikáne arambehri tauntahunue sehgio. ¹⁹ Manikáne sansá ambubu atawé kaweqtaq míéhnaqmqé arene aru ukiqme míaniewóne.

Táhmáro kegá ahbabárára siru págegeuronsabé anetaníbo iwíáhéra Sísané sánsá sinehepeq sutowe. Sinehepeq sutonsabé abehq úkurowe. ²⁰ Mína tahnsanuya anité sensíwíg Íménúsíreq Árékásántareq míéhye. Segá Manikánsabe éhruruuyansabé owainawanka anotahtaq kamah arinara siahtebageheéna owainawapa míáhtaó arítóge.

2

Ómi keyábé púrerarítáhiro i ehwéhne.

¹ Téhwe sehgie ehwéh teawiníe. Ómi keyábé mahraoro terio. Manikánsabe kaweróne ue iwíáh iwíáh ateq mah kehíná kéhínánsábé iwíáhue púrerarítáhiro. Manikánka sehréh aritankéhqo púrerarítáhiro terio. ² Ité pehwehrué méq tabasíwe méq kaweqtaq míanehqoq wahnah kereq anotah anímárinseqsabé púrerarítáhiro terio. ³ Mínowé kaweq sansáne. Manikámé ite kaweraitéh aní púana mi sansá miraúna keyábé awahbehre.

⁴ Wega moke mah kehiná kéhínánká aiq pútaq ehwéh ahtebéyabe awahbehre. Ahtebehrataq wega kaweraitahráhire. ⁵ Manikámé peh morá áníne. Wehukega Maniká tagariageheéna mibeq mahbeq aritéh ánímé peh morá Sísa Karáhé miéhere. ⁶ Ómi ite insahwé aitanieéna awehraq tanáhráq itene ahbabáqsabe pukúwe. Pukúnsabe Manikánka ite sokigiéna, Moke mah kehiná kéhíná kaweraiteyabe nuwahbehre uraire.

⁷ Mi ehwéh síwáhnorinkeheéna Manikánka eqmaq núwátáire. Íné íre péhenia peh aiq pútariahnsanuge. Nahnsó kegá aiq pútaq ehwéh irera Manikáne sansá ahtebageheéna koreri terinúno éna eqmaq núwátáire.

⁸ Íné nuwahbeh sansá teawiníe. Arega ómi kehiná suwahpeqte wéhyábé síwáhnoré mahraré, Weho, ibiahnsanome ehwehome pehragéq peh kaweqtaq méq iyahnkara pankeqme púreroro ue síwáhnorúno.

Ahreronsábé kaweqtaq miáhro arito i ehwéhne.

⁹ Mó ahréró síwáhnoro ahréróno, tabasíwe méq kawerue inerinerue miáhro. Áhnte awahriq naneq pehragéq peh ábéráhna korósi sukiwe miáhro. Pásésuqme áhnte moné tahnsa korósiwé awahriq naneqmarínsábé íre iwíáh iwíáhoró. ¹⁰ Íre iwíáhéq peh Manikáne ehweh sehgieq mó naneq mó naneq kaweq arámbéhríoro. Íre korósi peh itega kaweq arámbéhríome itene awahriq naneq tahnsa kéhre. Íné Manikáne sansá tagarióge irari inínká miráináraq aiq kawerinae.

¹¹ Momiwíorabeq ahreronká íre ehwehnia peh ehiya méra Manikáne ehweh kawerue irera ahtebagehe. ¹² Momiwíorabeq ahre inínká weh wahnahnue síwáhnorineho. Írakaumo. Síwáhnorinehoq peh ehiyamé ehweh irankéhe.

¹³ Ahrerono, írátíáhro. Téhwe Manikánka Éhráma mirarena anehe wene ahre íwi mirarowe. ¹⁴ Éhrámaga owainawane péhe éhwéh íre aiq pútare atowe. Írakaumo. Peh wene ahrega owainawane péhe éhwéh irena Manikáne ehweh anteruowe.

¹⁵ Ahre inínká Sípane sánsá ambubu atawéna mó keyábé arutaboirána kaweqtaq ména tabasíwe miáhnaraqmé aiq kaweq sansáne. Mina tahnsa inínsónká ani maqmaréhrataq Manikánka kawerarítankéhe.

3

Peh kaweqtaq miáh kégá Sísa tagariáh kéréq wahnahnoraho ehwéhne.

¹ Sísa tagariáh kéréq wahnahnéyabe awahbeh anímé anotah kawéq arámbéhrí miráeyabe awahbehre. Minawé aiq pútaq ehwéhne. ² Sísa tagariáh kéréq wahnahné arambéhrí miráeyabe awahbeh anímé peh kaweqtaq miá miái anínká wahnahnorahire. Peh morá áhré matiéh anímé, tabasíwe miéh anímé, uwareasa anímé, tábúsoqme iwíáhi anímé, nahnsó mehwehue kiraboi anímé, Maniká awahbeh sansá kawerue síwáhnororahi anímé, peh mina tahnsa anínká Sísa tagariáh kéréq wahnahnorahire.

³ Mi arámbéhrí íre wahnahnorahi anínsábé teawiníe. Píah néna múguwahgu aruqaruri anímé, móneyabé arutaboiri anímé, tobeh aruqaruri anímé, ehweh aruqaruri anímé íre wahnahnorahire. Peh uwareasa anímé wahnahnorahire.

⁴ Wene ani ahre kawerue wahnahni anínká Sísa tagariáh kéréq wahnahni aní miáhrahire. Sibowáné ehweh íre irasa pehipi anterúáh anímáriné sibowawé

íre wahnahnorahire. ⁵ Wene ani ahre íre kawerue auráq matiahnaraqmé Sísá tagariáh kéréq árahue kawerue wahnahnorahiro?

⁶ Peh amahnága Sísansabé aiq pútare atéh áninká íre wahnahnorahire. Peh amahnága aiq pútare atéh áninká wahnahnínaraq píríbahriéna, Íné anotah aní múge íwiáhinabomo. Iwiáhínaraqmé Manikánka naho owainawa kamah awunserah kamah awinawire.

⁷ Sísá íre tagariáh kéga, Peh kaweq aníne atáh ánímé Sísá tagariáh kéréq wahnahni aní míahrahire. We íre kaweq aní míre íwiáhirataq sega éhruuirana owainawanka mi aní saiqnarianawire.

Peh morá kaweq sansáno ke Sísá tagariáh kéné morábí matiáh ménsáméhnsátáq wahnahnoraho ehwéhne.

⁸ Peh kaweqtaq méra kaweq iwíáho kegá Sísá tagariáh kéné morábí matiáh ménsáméhnsátáq wahnahnorahowe. Píah naruqnaruro kewé, mó kené ménsáméhnsánsabe aigará pabeki kewé íre wahnahnorahowe. ⁹ Siru ukiqme méra peh Manikáne sansá kawerue ambubu atíah kéga wahnahnorahowe.

¹⁰ Téhwe pehgáriq arámbéhrí sieq áhwárawe tagahro. Tagehrataq kawerue arambehriéra kaweqtaq mía míairataq morábí matiéhra ménsáméhnsátáq wahnahnorahowe.

¹¹ Sene ahrero moq peh kaweqtaq mía míaó inínsó míéhrataqmé sensuwehqsónka wahnahnorahowe. Sene ahreronká péhe éhwéh íre aritera peh tabasíwe míéhrataqmé sensuwehqsónka wahnahnorahowe. Sene ahreronká íre sibitarusa peh kaweq arámbéhríéra mó ke séhréh aritéhrataqmé sensuwehqsónka wahnahnorahowe.

¹² Peh morá áhré matiáh kéwé sene ani ahre kawerue wahnahno kewé mi arámbéhríríaq wahnahnorahowe. ¹³ Sísá tagariáh kéné wahnahnka kawerue wahnahnotaq tagah kegá sensíwíq pankeráhwé. Sensíwíq pankeráhwa kawerue wahnahnéra íre áhrea Sísá Karáhé éhweh pahsuqme teriéwe.

Manikáne sansá áwahewé anotah naneq mire i ehwéhne.

¹⁴ Pehgáriq tanáhráq areba koraganie iwíáhéna mah pahsí sehiranue áwúge. ¹⁵ Areba íre apubúue konaraq arega Sísá tagariáh kéga momiwírarabeqte sánsámé Manikáne animárínsábé ahreraq matiankeheéna mah pahsí sehiranue áwúge. Maniká oga mía míairaq ite Sísá tagariona ke wene animári míone. Awankátate nah pegiqmárahnserah ite Sísá tagariona kegá momiwíorabeq aiq pútaq ehwéh pankerone.

¹⁶ Ite kawerue tagarionawe Manikáne kaweq sansá nahomé kopéq kowana Sísá tutai puana amahnága ábóraragire. Wene sánsá áwahewé anotah nanere. Minayabe mah igónkónká aiq mahraréna, We wehukení úkúwara wehukega we tagowana

Manikáne Awanka wene sánsá peh kaweq sansáne atowe. Íópeqté kéga moq we tagowe.

Manikánka wene kaweq matábúrápéq tumerena,

Mahtaq anotah Wahnáh aní míahno atowe.

Mó kegá we éhweh mah kehíná kéhíná míáhraheq teriéwara mah marákó márakóipéqté írah kéga wensabé aiq pútare átáhwe íre.

4

Péhe éhwéhnká wehukene iwíáh íre kaweraritéhre i ehwéhne.

¹ Anehe tanáhráqmé táhmaro kegá wahnsane péhe éhwéh irera sehgigéhe. Mó kegá owainawamariné ehweh síwáhnorirara irera Sísane sánsá suagéhe. Minayabe Manikáne Awanka aiq pahsuqme iraruraire. ² Péhe éhwéh irera sirupipeq múguwahgu agéra ahbabáq sansansábé íre siyehitáhnara peh péhe éhwéh síwáhnorigehe.

³ Péhe éhwéh síwáhnoréra, Mahbiga ahre mewe weh úkiyehboq peh ítaq mahbigáú mía míaoero éra mó naneq tahutáhúq órira míre ahriahri awehrioro éra síwáhnorigehe.

Moke táhutahuqme Manikánka aiq mirarowe. Minayabe wensabé aiq pútare atera aiq pútaq éhwéh írátíáh kegá wensabé kaweróne atera mí tahutáhúq pehipi nahwe.

⁴ Moke Manikánka miraro naneqme aiq kaweq nanere. Minayabe itega íre awehria peh wensabé kaweróne ateq pehipi nanehe. ⁵ Manikánka moke táhutahuq nah naneq mire insabé itega wensabé kaweróne atona puaq íre awehria pehipi nóne.

Poraga Tímótsabé Sísane kaweq arámbéhrí ání míahno ato éhwéhne.

⁶ Arega mah éhwéh Sísá tagariáh ké síwáhnorinaraq Sísá Karáhéne kaweq arámbéhrí ání míankehe. Ai q pútare atahna éhwéhnká are págege ataráirah kaweq sánsá ambubu atiarone. ⁷ Ahbabáq áwahe ehwehmé, múguwahgu éhwéhmé pehragáhnó. Peh Manikáne kaweq sánsá miraúno.

⁸ Wehukene ayahnsa págege arite sansamé ákáhta q kaweq sansáne. Manikáne kaweqta q mé sansámé anotah kawéq sánsáne. Wene sánsá sehgió kegá amahnága oga míáh tánáhráqkákáq mókakeakáq oga mía míaoeherawoe.

⁹ Mah éhwéhmé ai q pútaq éhwéh míre. Ómiga irera ai q pútare atéhrataqmé ai q kawerinae.

¹⁰ Maniká oga mía mía anínéna moke mah kehiná kéhíná merirena kawer-aritahráhire. Wensabé ai q pútare atáh ké ai q kawerarítéhre. Minayabe ai q pútare ateq págegeue arambehriúne.

¹¹ Mah éhwéhmé síwáhnoré, Kawerue sehgióro terio. ¹² Are íre anonani míahmayabé mó kegá awiréh atéhrata q ahqáho arito. Peh kaweq éhwéh iraré kaweqta q mía míaé mó keyábé arutaboírúno. Ai q pútare atahna sánsá ambubu atawé peh kaweq sánsá miraúno. Sísá tagariáh kegá are tagéra arene sánsá miraighboq teawú éhwéh sehgio.

¹³ Areba íre apubúue konaraq wehuke míáhtáq Manikáne ehweh sáhnahwe pahsuqme kawerue síwáhnorúno. ¹⁴ Aboawah wehgá siyahnkaratáté arenaneq táhtoréra Manikáne Awanka iwíáh aritárai éhwéh irarurota q Manikánka págege ataráire. Segá iraruro éhwéhmé kawerue ahrrera q matawé sehgio.

¹⁵ Arene arambehri kawerue miraúno. Ómiga tagéra kaweq sansáne íwíáhigehboq teawú éhwéh ambubu atawé sehgio. ¹⁶ Arerensabéákáq arega síwáhnoróna éhwéhnkákáq auráq matiahno. Teawú ehweh ambubu atawé sehgio. Mirainaraqmé íre arebata q áhnthe arene ehweh íráh kéreq moq oga mérapeq awaq miagéhe.

5

Poraga kaweq síwáhnoré sansa Tímóti teawu éhwéhne.

¹ Arega aboawah wehreq orerónseq ehweh terínaraq píribahriinehboq aren-abouránsábé tábúsoqme éhwéh teawenanserah pehwehrue terio. Mahbireq

o menáhwéenseqsabé arenábáq áwáhnorónanserahnue kawerue síwáhnorúno. ²Aboawah ahrérónseq orenínsónseq arenanoura auráq matawé séhréh atah-nanserahnúno. Ahre ahrariyabé arenanahno auráq matawé séhréh atah-nanserahnúno. Sene sinonkataq táhtoréhnehboq pehragé séhréh arito.

Kéweinínsó kiraboé ehwehne.

³ Íre aninkákáq óréní kéweinínsábé kaweq sansánúno. ⁴ Kéweiní wene aninseq anahwareq miéhrrataq sega auráq matawéra kiraboigehe. Sinoiboga sene animári ebeq kirabouronsabé se ore orení úkirataq sene animárinká se kiraboigehe. Sene káironaní kiraboéyabe seyene arambehrie. Minawé Maniká awahbeh sansáne.

⁵ Íre aninkákáq anahwankákáq kéwéinímé orení úkínarag wega iwíáhéna, Manikánka séhréh aintankéhe ire. Minayabe wega wéhékáhnkakaq inokáhpeqkákáq Manikánsabe, Íné séhréh ainto éna púreq aruqarurire. ⁶ Mah marákóipéqté náneqsabé arutaboiréna peh we awahbeh naneq sehgi kéwéinímé pusa aní tahnsa miéhre. ⁷ Minayabe kéweinínsónsábé mah ehwéh kawerue síwáhnorúno. Sega kaweqtaq mía míairataq mó kegá se íre síéhrruigehe.

⁸ Wehga wenawahrahreq wene káironanínseq íre auráq matawéna kiraboínarag Sísane sánsá aiq anteruéh púana anotah ahabábáq sánsánire. Mi ahabábáqká Sísá íre tagariáh kéné ahabábáq aiq kiotaikire.

⁹ Sísá tagariáh kégá morábí kiraboigeheboq kéweinínsó síwíq sehiranúno. Orenímé 60 opéq sotaiki orenímé peh morá wéhraq míarai inímé wenáwíq sehiranare kirabooro arito. ¹⁰ Mó kegá, We kaweq arámbéhrí mira aruqarururai iní míre atáh inímé kirabooro arito. Wene animári kawerue sóránkirai inímé, nahnsa mehweh aritena kirabourai inímé, Sísá tagariáh kégá íre wáhtopeqte surowana sigará pabeq pabeq arítarái inímé, suwahre ke soberurai inímé, mó ke kawerarítarái inímé mína tahnsa kaweq arámbéhrí mira aruqarururo kewéinínsó síwíq sehiranúno. Mína tahnsa inímé orení úkínarag Sísá tagariáh kégá morábí kiraboigehe.

¹¹ Kiraboírataqmé o ahré kéwéinínsó síwíq íre sehiranúno. Téhwé Sísá Karáhéne arambehri miraoneheqmúne iraréra anehe mi arámbéhrí sinehepeq suera wehkigehe. ¹² Mirairataqmé seyene ehweh anterúáhnsábé itene Wahnahnka ehweh aritankéhe. ¹³ Sega taoraho ke úkúra mó kené nah-tapeq puku éra íre sereq wehgaq naneq míre éra éhrruruirataq sensíwíq pehragáhno. Mína tahnsa kewéinínsó síwíq íre sehiranúno.

¹⁴ Íné teriúmé o ahré kéwéinínsónká mó wehkéra ani maqmarera kawerue sóránkírataqmé kaweq sansá míre. Kaweq sansánowara itene naruoga sene kaweq sansá tagéra íre íéhrruorahowe. ¹⁵ Táhmaro kewéinínsónká Sísane sánsá sinehepeq suera owainawa kérowe. Minayabe tagariáhwe.

¹⁶ Sísá tagariéh íninká wenawahrah kewéinínsó kirabo arito ato. Sísá tagariáh kégá kéweiní kóréní wene iyahnabo íre miéhrrataq wahba kirabo atahro arito. Peh morá sensuwahrah íre míáh kéwéinínsómé Sísá tagariáh kégá wahba kirabo aritahro arito.

Sísá tagariáh kéréq wahnahno ke séhréh ariteq náriéro i ehwéhne.

¹⁷ Sísá tagariáh kéréq wahnahno kegá kawerue wahnahnirataq sensíwíq pankereq awehraq apéq nári nárinoro terio. Segá Sísá éhweh tei teinéra iwáhnorirataqmé anotah iwíáh iwíáh ariteq awehraq apéq nári nárinoro terio.

¹⁸ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Káhoga sera sombirah arámbéhrínaraq wene áwéhraq íre músú atáthro. Pehipi nankehe ire.

Wene ehwehnka mó mahraréna,

Ite séhréh aitéh ání awehraq apéq náwéro ire. (*Lo 25.4; Mátíyu 10.10; 1 Kórína 7.9*)

Mina onserah Sísa tagariáh kéréq wahnahno kegá kaweruwe arambehriirataq awehraq apéq nári nárinoro terio. ¹⁹ Peh morá ánínká Sísa tagariáh kéréq wahnahni anínsábé ehweh atahnararaq mi ehwéhmé íre iro. Téhranitégábópoq apahránítógábópoq ehweh atéhrataq sene ehweh iwíáhue tagáhno. ²⁰ Wahnah anímárinká ahbabárirataq áhnte wehuké momiwiorabeq mó wahnáh ání mó wahnáh ánínuwe ehweh arítáthro terio. Mó wahnáh kegá irera áhreéra kaweqtaq mía míaigehboq ehweh arítáthro terio.

Poraga Tímótingsabé miraúno i ehwéhne.

²¹ Peh morá sánsá ómi keyábé miraúno. Anotah anínseq arenawahrahreq mó sánsá miraé moke mó ke mó sánsá miraé anotah íre kawerinae. Ómi keyábé peh monseráhnue iwíáhue saraqmaro. Manikánseq Sísa Karáhéreq Manikánka omaq sito íopeqté kéreqka tagariáhwe. Segá tagariáhtáq mahna teawú éhwéh sehgio pahsuqme teíúge. ²² Sísa tagariáh kéréq wahnahni aní míankeheé íre apubúue ayahnkara táhtoqme omaq ato. Mó anínká ahbabárirataq arega moq mína tahnsaninehboq peh kaweqtaq mía míaúno.

²³ Are awahreé arupipeq érínsabé íre peh morá wání náhno. Náhníaq sera anonkakaq pehgáriq náhno. ²⁴ Mó kené ahbabáq ábóraq kéhrara tagah kegá ehweh arítáhwe. Mó kené ahbabáq amahnága íre ábóraq kéh púana peh mókake ábóraq kanawire. ²⁵ Mína inserah wehukene kaweq arámbéhrí ábóraq kéhre. Kaweq arámbéhrí íre apubúue ábóraq kahnararaq mínaakaq mókake ábóraq kanawire.

6

Arambehrio keyábé kawerue arambehrioro i ehwéhne.

¹ Sísa tagariáh ké arambehri keyábé mahraré, Itene wahnah kené ehweh kawerue ireq sensiwiq pankeráthro arito. Itene wahnah kegá itene sánsá tagéra Manikáne ehwehnsabé ahqáho atera wenáwiqsabe éhruruiyehboq kawerue arambehrioro arito. ² Arambehriaraq atéh ánínká Sísa tagariah-naraq wene arambehri anínká iwíáhéna, Íné arambehriaraq intéh ánimé nánuwah tahnsá míéh púana peh taoraho arámbéhrínie iwíáhineho. Írakaumo. Kawerue iwíáhinkehboq mí aní áwáhnoruno. Mí anínká arambehriaraq atéh ání arutaboirue séhréh atena kawerue arambehriinkehboq áwáhnoruno. Arambehrio kegá míra iwíáhirataq sega anotah kawéq arámbéhrío ke míagehe.

Móneyabé arutaboirome ahbabáq áwawe wíre i ehwéhne.

Wehukega kaweq sánsá míraigeheboq teawú éhwéhmé ahriahri síwáhnoré kawerue sehgióro arito. ³ Itene Wahnah Sísa Karáhéne aiq pútaq ehwéhnká Manikáne sánsá kawerue iwáhnorire. Mí ehwéh suena peh mó ehwéh áwáhnori animé ⁴ we píribahri aní ména peh íre íréh ání míéhre. Peh ehwehéyabe awahbeh aní míre. Wega síwáhnorirara wene ehweh írah kegá mó keyábé íre kaweq iwíáhéra ehwehéra síéhruruéra ⁵ tobehéra ahbabáq iwíáhowe. Ahbabáq iwíáhéra aiq pútaq ehwéh íre irera peh múguwahguowe. Múguwahguonsabé péhe iwíáhéra, Ite Manikáne sánsá sehgiunayabé áhnte mensáméhnsá pehipi meyanehemúne iwíáhowe.

⁶ Manikáne sansá sehgiunaraq wega áhnte kaweq naneq náí náinire. Ménsámehnsánsabe íre irutaboiria peh wega náí naneq awehraq kéhre íwiáhúnaraq itene iru ukiréhre. ⁷ Iteinoréhga maqitáhtáq íre ménsámehnsánkakaq maqitáhwe. Ite pukonaraq íre itene ménsámehnsánkakaq meweq pukoneheqmúne. ⁸ Minayabe táhutahuqkákáq korósiakákáq kahnaraq, Aiq awehraq kéhre íwiáhoneheqmúne.

⁹ Áhnte moné meyanéhe íwiáho kéwé ménsámehnsánsabe sirutaboiro kewé ahabárorahowe. Sirutaboiro naneqka kahnkapi wah paríéhnserahnire. Se sirutaboiro naneqka ahabáraritéhre. ¹⁰ Móneyabé arutaboire sansamé ahabábáq áwahe wíre. Móneyabé sirutaboiro puara táhmaro kegá móne meyanheéra Sísane sánsá sinehepeq sutowe. Minayabe sirupipeq anotah uméh meyháwe.

Oga mía mía sansá ambubu atawé sehgio i ehwéhne.

¹¹ Are Manikáne ani móne. Wene ani miáhnayabé ménsámehnsánsabe arutaboirineho. Moke íre kaweq sansá anehepeq suo. Kaweqtaq mé Maniká awahbeh sansá sehgio. Manikáne ehwehnsabé aiq pútare ate mó keyábé arutaboirúno. Kaweq sansá págegeue sehgie uwaresa ání miáhno. Mi sansámársínsábé arutaboire sehgio.

¹² Árésisii anínká, Íné kiotaikinauge íwiáhéna pehbeheráh pokire. Mina inserah arega Sísane sánsá ambubu atawé mahraue íwiáhé, Íné kiotaikéna oga mérapeq awaq mianaugé íwiáhu. Arega, Íné Sísansabé aiq pútare atena wene sánsá sehginauge iraruronaraq áhnte kegá írátówe. Mi tanáhráq oga mérapeq awaq miankeheéna Manikánka omaq atáráire. Minayabe oga mía mía sansá ambubu atawé sehgio.

¹³ Moke oga míona naneqmarí Manikánka oga miáhro aitéhre. Manikánseq Sísá Karáhereqka tagariehyataq teawú éhwéh iro. Wahnah aní wenáwíqtare Póntiása Páiraga Sísá ehweh atotaq Sísaga íre áhrea pahsuqme teawuwe. Manikánseq Sísá Karáhereqka tagariehyataq Sísaga pahsuqme teawunserah ínégá are teawúge. ¹⁴ Sísaga íre áhrea pahsutaínserah ínégá teawú éhwéh kawerue tábúsoqme sehgio. Peh morá áhwára áhwára sansá íre miraúno. Amahnágaákákáq mókakeakákáq itene Wahnah Sísá Karáhéga tuina tanáhráqkákákáq kawerue sehgio.

¹⁵ Manikánka webataq omaq atárái tanáhráq Sísá tuinawire. Maniká webataq moke mó wahnáhmári kiotaqme aní púaq wensabé íwiáh íwiáh atone. ¹⁶ Webataq íre pukorahi anínéna peh ahriahri mía míáéna wehukega íre pukorahi téhrehrebeq mía míaire. Wehukega sene siuratate we íre tagahwe. Sega we íre tagahrahowe. Wegá ahriahri wahnahninkehe. Wensabé íwiáh íwiáh atone. Aiq miraoneheqmúne.

Áhnte ménsáméhnsá matiáh keyábé éhwéhne.

¹⁷ Mah marákóipéq méra áhnte monéakákáq ménsámehnsánkakaq matiáh keyábé píribahri iyehboq sene ménsámehnsánsabe íre íwiáh íwiáho terio. Ménsámehnsánkakaq móneakákáq apubúue taqnobagína nanere. Minayabe íwiáh íwiáhiyeho terio. Itene irupipeq eyoyóinkeheéna Manikánka áhnte kaweq naneq náí náinire. Minayabe peh wensabé aiq pútare ateq íwiáh íwiáh atáho terio.

¹⁸ Kaweq sansá miraoro terio. Mó ke séhréh ariteq kawerarítáho terio. Anah ke miéhboq wehweh ke miáhro terio. ¹⁹ Mirairataqmé sene ogamé

tanahráq peh kaweq tanahráq kanae. Mókake oga mérapeq awaq mera peh kagaorahi apéq meyagéhe.

²⁰ Tímótio, teawú éhwéh auráq matawé ambubu atiahno. Íre Manikáne iwíáh peh wehukene iwíáh ehwehmé pehragáhno. Abehq múguwahgu éhwéh pehragáhno. Mi ehwéhnsábé táhmaro kegá ahtebia éhwéhne atáhwe. Ahtebia éhwéhne atáh kegá péhe iwíáhowe. ²¹ Mi ehwéhnsábé iwíáh iwíáho kegá Sísane sánsá sinehepeq súáhwe. Manikánka itensabé arutaboiréna séhréh aitéhre.

2 Tímóti

Ebeq sáhnshawe ahtebé ehwehne.

Pora karábúsiipéq miotaq wega iwíáhéna, Ínéga pukinauge éna mah pahsí sehiranúwe. Mah pahsíipéq Poraga Tímótiinsabé, Manikáne kaweq arámbéhrí aní míankehboq wene arampehri miraé tauntahunue arambehriúno teawuwe. Wega ahababáq sansa anehe tanáhráhq sínaraqsábé sehiranéna we pukinaú ehwehnikákáq moq sehiranue Tímóti teawuwe.

Poraga Tímóti anehe awu pahsie.

¹ Tímóti, íné Porane páhsi sáhnshawe tagáhnó. Sísa Karáhé éhweh síwáhnorinkeheéna Manikánka iwíáhue eqmaq núwátáire. Wensabé aiq pútare atáh kégá oga mérpeq awaq mianeherawoe. Mi ehwéh wehuke terinkeheéna eqmaq núwátáire. ² Arewe nirutaboiru aní móne. Maniká Iteriboreq Sísa Karáhé itene Wahnahnseqka arensabé sirutaboirá séhréh atera arene aru ukiq atagéhe.

Sísa éhweh ayeहितegurégúinehboq teri terinúno ú ehwehne.

³ Náinahbúréhga Manikánka sehgióro ú ehweh kawerue sehgiúwe. Ínéga moq kawerue sehgiúnsabé nirupipeq íre umehia peh kawerire. Wéhékáhnkakaq inokáhpeqkákáq ínéga púreq aruqarurutaq arensabé ahrreraq matawéna púreratena Manikánsabe kaweróne ata atauge. ⁴ Are áúwátáutaq íbisaronayabé niahrreraq matawéna arensabé nirutaboiratóge. Nirupipeq eyoyóinkehboq are tagéyabe níre. ⁵ Arega Manikánsabe kawerue aiq pútare atahnawe niahrreraq kéhre. Íné aiq tagaríomé arenanahrá Áróisireq arenano Íyúnísireqka ebeqme Sísansabé aiq pútare atároyah anehe arega moq wensabé aiq pútare atároné.

⁶ Néne niyahnkaratáté arenaneq táhtoqme púreratáráutaq Manikánka miraúno urai arámbéhrí teawena págege atáráire. Teawátái arámbéhríwé tauntahunue mira aruqarurúno. ⁷ Manikánka áhree sansa íre sokigi aiátáire. Peh págegeue mé sansamé, mó keyábé irutaboíré sansamé, tabasiwe mé sansamé sokigi aiátáire.

⁸ Itene Wahnah Sísa éhweh teri terinéyabe íre ayeहितegurégúúno. Karábúsiipéq míónsábé ínénsabe moq íre ayeहितegurégúúno. Sísa éhweh teri terinónayabé mó kégá áwioqnaneherawoe. Áwioqnehransabé íre áhreia Manikánka págege atahnah teri terinúno.

⁹ Wewene kaweq anímári míageheéna Manikánka omaq itena kaweraitáráire. Íre itega kawerue arambehriuraunayabé kaweraitáráire. Írakaumo. Peh wewe awahbeh iwíáhue séhréh aítana kaweraitáráire. Naho naho mah marákó marákó íre kotaq Manikánka iwíáhéna, Sísa Karáhéga miráinayabé wehuke arutaboíréna kaweraritanauge úwe.

¹⁰ Arutaboíréna, Kaweraritanauge úwana Sísa Karáhé, ite kaweraitéh anínká marakóipeq tunsabe Manikánka arutaboíraitéh sánsá sokigi aítowe. Marakóipeq tuena pukéna oga úkúnsabe amahnága ite pukéyabe íre áhreúne. Írakaumo. Itega tagarionawe Manikáne kaweq ehwéh irona puag oga mía míaoneheqmúne.

¹¹ Manikánka ínénsabe, Sísá éhweh koreri teriné íné nuwahbeh ehwéh kosíwáhnorúno éna eqmaq núwátáire. ¹² Eqmaq núwátáirana teniátái ehwéh sehgiúnsábé níwíoqnahwe. Aiq pútare atáráu anímé aiq tagarió púana wensabé íre niyehitegurégúge. Írakaumo. Manikánka teniátái arámbéhri mókakeakák Sísá tuina tanáhráqkákák wahnahnaintahráhire. Íné tagariómé wega kawerue wahnahnaintanawire.

¹³ Ínéga peh aiq pútaq ehwéh áwáhnoruraage. Moke áwáhnorurau ehwéh ambubu atiahno. Ínéga áwáhnoruraunserah mó ke síwáhnorúno. Sísá Karáhénsabe ahriahri aiq pútare ateq wensabé anotahtaq arutaboírúno. Wereq mía míaé síwáhnorúno. ¹⁴ Manikánka áwáhnorurai ehwéh áhnte kaweq ehwéhnrirah kawerue ahrreraq matawé ambubu atiahno. Kawerue mirainkeheéna Manikáne Awanka itene irupipeq mía míaéna séhréh aitaahráhire.

¹⁵ Are tagariahnawe Pígérúsireq Érámógénireq moke Esia marákórápéqté kéreqka íné nuwera pokurowe.

¹⁶ Íné karábúsiipéq míónsábé Ónésíma íre ayehitegurégúia séhréh aintaráinsabé nirupipeq eyoyóuraire. Minayabe itene Wahnahnka mi karirónánínsabé arutaboíréna séhréh aritankeheéna púreruge. ¹⁷ Ónésíma Aroma suwahpeq suraitaq ínénsabe áhnte ninebahréna íné tagaraitaq séhréh aintáráire. ¹⁸ Are aiq tagariahnawe íné Épésa suwahpeq míarautaq wega áhntetaq séhréh aintáráire. Séhréh aintaráinsabé itene Wahnahnka tuinagake Ónésímansabé arutaboíréna kaweróne atankeheéna púreruge.

2

Sísane arambehri sehgieyabe pabeqme ehwéhtároe.

¹ Tímótio, are nénahni úkurone. Are Sísá Karáhéne ani míahnana wega arensabé arutaboíréna séhréh atéhnsábé págege aní míahno. ² Áhnte kegá míarotaq are áwáhnoruraage. Manikáne ehweh kawerue sehgiara mó ke síwáhnororaho ke síwáhnorúno.

³ Págege sontiá ánínká éréyabe íre áhreire. Mina inserah arega Sísá Karáhéne arambehri miraónayabé áwíoqnehrataqmé íre áhreia peh kawerue mira aruqarurúno. ⁴ Sontíá anínká wene kíápéténine arambehri kawerue mirainiéna wenawahpeqte árámbéhri moq íre miraire. Írakaumo. Kíápéténiga kaweróne atankeheéna kawerue arambehrire.

⁵ Árésisiéna pehbeheráh poki anínká ápeq pehipi íre meyéhre. Árésisi sansá tábúsoqme sehgi ánínká kiotaikínaraq ápeq meyéhre.

⁶ Wahba só uqmarera náwe soráhwe. Ménsámehnsá nera kahnaraq abobiah taebewe arambehrii anínká ebeq koawaq miankéhe.

⁷ Mah pabéqmé éhwéhtároé iwíáhue iro. Itene Wahnahnka tábúsoqme iwíáh atahnarag moke ahtebankehe.

Áwíoqnehrataq Sísane sánsá sehgieneheqmúne ú ehwehne.

⁸ Kaweq ehwéh teawátáme ahrreraq matiahno. Teawátáu ehwéhmé Sísá Karáhéwé Tébitine anahwa míowe. We wehukení ména pukéna mó oga úkúwe.

⁹ Mah kawéq éhwéh teri terinuraunsabé níwíoqnéna ahbabáq ani tahnsa séniraté táhrara meniqmera karábúsiipéq móintówe. Karábúsiipéq móintera Manikáne ehweh íre saiqnaruahráhowe.

¹⁰ Níwíoqnéyabewé, karábúsiipéq méyabewé, séniraté táhrareyabewé, minawarinsabé íre áhreuge. Manikánka omaq sitéh kegá Sísá Karáhénsabe aiq

pútare atera oga mérapeq awaq miageheéna mi ke séhréh aritanauge. Sega wene kaweq matábúrápéq pokue mitaq ahriahri weba mía míaiageheéna séhréh aritanauge. ¹¹ Teawéna ehwéh peh aiq pútaq ehwéhéna mahraréna, We pukútaq ite moq pukowane. Minayabe wereq oga mía míaoneheqmúne.

¹² Áwíoqnehrataq wene sánsá ambubu atíahnaraqmé wereq moráráq wahnahnoneheqmúne. Áwíoqnehrataq wensabé ahqáho atáhnaraq mókake wega itensabé moq ahqáho aitanawire. ¹³ Wene sánsá seh-gioneheqmúne íwíáho kegá íre mirairataq Manikánka mirainauge urai ehwéh sehginawire. Wene sánsá íre anteruahráhire. Írakaumo. Íre anteruahráhi puana sehginawire íre.

Manikáne arambehri tauntahunue miraúno teawu ehwéhne.

¹⁴ Mah ehwéh ahrreraq sito. Manikánka tagariéhtáq pehgáriq naneqsabé íre ehwehoro terio. Pehgáriq naneqsabé ehwehonka íre séhréh aritahráhire. Írakaumo. Íre séhréh aritasa peh írah ké ahababáq aritéhre.

¹⁵ Manikánka arensabé kaweróne atankéhoq wene arambehri kawerue miraúno. Mirainaraq arerene arambehriyabé íre ayehitáhnah peh Manikáne ehweh kawerue ahtebé tábúsoqme síwáhnorinkehe. ¹⁶ Íre Manikáne iwíáh peh wehukene iwíáh ehwehmé, abehq múguwahgu ehwéhme pehragáhno. Abehq múguwahgu ehwéh írah kéwé mi ehwéhnká íre kaweq iwíáh aritéhrara Manikáne sansá sinehepeq súáhwe.

¹⁷ Náonka wehukeníne anonka íre kaweratéhra anotah naonkákáq míéhre. Mina inserah abehq ehwéhnká wehukeníne iwíáh íre kaweraru-anawire. Mina tahnsa abehq éhwéh iraréya aníte Íménéúsireq Pírétúsireq míehye. ¹⁸ Sega aiq pútaq ehwéh suera péhe éhwéh mahraréra, Ite pukérapeq iriwe oga úkuraunayabé mókake mó íre irigonehe óye. Sene ehwehnka táhmaro írah kéne iwíáh íre kaweraritehye.

¹⁹ Anotah ebáhnabaga íre kúrúguia peh págegeue kagainserah Manikánka miraú naneq áwahewé peh págegeue kagainre. Manikáne ehwehnka mahraréna,

Itene Wahnahnka moke wene animári tagariéhre íre.

Wene ehwehnka mó mahraréna,

Itene Wahnah tagarione irare keo, ahababáq pehragéq peh kaweqtaq mía míaro íre.

²⁰ Anotah nahtápéq áhnte kunúbáwárinkákáq antehyamárinkákáq kéhre. Mó antéhyámárimé áhnte moné tahnsa antéhyámárine. Mó antéhyámárimé peh awankátate miraia antéhyámárine. Mó antéhyámárimé peh marakórate miraia antéhyámárine. Abehq arámbéhriyabewé íroke antéhyámé awehrare. Kaweq arámbéhriyabewé peh morá kaweq antéhyá ábérehre. ²¹ Wehukenínká íre kaweq sansá suena kaweqtaq mía míáéna we kaweq antéhyá tahnsanire. We aiq pútaq Manikáne aní ména itene Wahnahne arambehriire. Wega moke kaweq arámbéhri miraorahire.

²² Ahrari abarié iwíáh kahnahwe mi iwíáh sue móbeq míahno. Peh kaweqtaq méwé, aiq pútaq ehwéh ambubu atawéwé, mó keyabé arutaboíréwé, aru ukigme méwé, mah sansámári sehgio. Sirupepeq ahababáq íre kéh kegá mi sansámári miraigehe. Sega itene Wahnahnsabé áhrabue mahraréra, Séhréh aito éra mi sansámári miraigehe.

²³ Abehq múguwahgu ehwéhme pehragáhno. Are tagariahna we múguwahgu ehwéhme tobهورahi naneq mire. ²⁴ Itene Wahnahne arambehri ani teawe,

Íre ehwehúno. Írakaumo. Peh mó ke míéhrarabeq áyáteh sansá sue uwaresa áni mé kawerue síwáhnorúno ato.

²⁵ Wene ehwehnsabé íre kowe atáh ké pehwehrue mónkakáq síwáhnorínana Manikánka séhréh aritahnara sene ahbabáq sansa suera aiq pútaq ehwéh iragéhe. ²⁶ Wene arambehri miraigeheéna owainawanka ahbabáq ke saiq-nariéhre. Saqnariéhra aiq pútaq ehwéh íréhrataq sega tábúsoqme iwíáhéra owainawane ahbabáq sansa suera kaweqtaq míagehe.

3

Anehe tanáhráq wehukega áhnte ahbabáq sansan neherawoe i ehwéhne.

¹ Anehe tanáhráq anotah íre kaweq sunúq sinae. Minawé iro. ² Mi tanáhráq wehukega peh seyensabé suwahbanae. Móneyabé sirutaboiro ke méra píribahri saiyo ke míaneherawoe. Mó ke áhnte ehwéh aritera sinoibone ehweh anteruaneherawoe. Mó keyábé kawerowe íre aritáh ké míaneherawoe. Maniká awahbeh sansánsábé íre suwahbáhna ke míaneherawoe.

³ Mó keyábé íre sirutaboironerawoe. Íre insahwé aritáh ké míaneherawoe. Íre insahwé aritera síéhruruo ke míaneherawoe. Íre tabasíwe mía aisobuya ké míaneherawoe. Kaweqtaq méyabe suwahrieh ke méra ⁴ owinahwino ke míaneherawoe. Apubúue íre kaweq sansánoneherawoe. Ite anotah ke úne iwíáho ke méra Manikánsabe iuwahriehre oneherawoe. Mah marákóipéqté náneqsabé sirutaboiro ke míaneherawoe.

⁵ Sega peh ábóraqsabé Manikáne sansá miraéra peh Manikánka págege aritahráhi sansánsábé ahqáho atera íre miraowe. Moke mina tahnsano ké sueq móbeq miáhro.

⁶ Mina tahnsa kégá múguwahgu ahreroné nahtapeq pokue ehnenenue síwáhnorowara sene péhe éhwéh íráhwe. Mi ahrérónká áhnte ahbabáruronsabé sirupipeq umehire. Íre kaweq naneqmarínsábé sigará pabeku pabekuire. ⁷ Sigará pabekirara sega mó síwáhnori áni mó síwáhnori aniné ehweh irera peh Manikáne aiq pútaq ehwéh íre íráhwe.

⁸ Wehukénité sensíwíq Sánésireq Sámbarésireqka Mósísinsabé ahqáho atóyanserah mi sansáno wehgá aiq pútaq ehwéhnsábé ahqáho atáhwe. Manikáne ehwehnsabé ahqáho atáh púra peh múguwahgu iwíáhurowe.

⁹ Mi aniténé ahbabáq ábóraq konserah ómiga mi kené ahbabáq mókake tagagehe. Minayabe mó kegá sene ehwehnsabé íre aiq pútare aritáh púra sene arambehri íre anotah úkorahire.

Manikáne ehweh ambubu atawé sehgio i ehwéhne.

¹⁰ Arega menah ínéba míarona puah néne sánsá aiq tagariahne. Maniká awahbeh sansá síwáhnoréna kaweq sansánuraage. Moke néne sánsámé arega áwahe aiq tagariahne. Manikánsabe aiq pútare atena wene sansá ambubu atawéna uwaresa áni ména mó keyábé nirutaboiruge. Tabasíwe áni míóge.

¹¹ Are tagariahnawe mó kegá íné níwíoqnarowana níéruaire. Ántióka suwahpeqkakáq Áikónia suwahpeqkakáq Árisáta suwahpeqkakáq míaroutaq anotahtaq níwíoqnarowah tagariahne. Níwíoqnarotaq itene Wahahnka séhréh aintárái puana íné kaweqtaq míóge. Sega íné íre nubiq suahráhurowe.

¹² Ite tagarionawe Sísa Karáhéreq méra kaweqtaq méyabe suwahbeh kewé mó kegá síwíoqnaneherawoe. ¹³ Ahbabáq kereq péhe éhwéh síwáhnoro kereqka mó kené péhe éhwéhnsábé aiq pútare aritáhwe. Sega múguwahgu agéra

síwáhnorirataq íréhra kegá moq péhe éhwéhsábé aiq pútare aritaneherawoe. Sega amahnága ahbabáréra mókakewe anotah ahbabároneherawoe.

¹⁴ Arewe aiq pútare ate ahtebarona sansá kawerue sehgio. Are tagariah-nawe itega kaweq éhwéh are áwáhnoruraunayabé kawerue sehgio. ¹⁵ Are animai míaronaraq Manikáne ehweh sáhnsahe sansa áhwáronoe. Áhwárawe wene ehweh ahriahri sáhnsahonaga ahtebé Sísá Karáhénsabe aiq pútare atáronana kaweratáaire.

¹⁶ Manikáne ehweh sehiranutaq Manikáne Awanka iwíáh aritena séhréh aritowe. Manikáne ehweh ahtebáhnaga síwáhnoronaq múguwahgu éhwéh tábúsoq sitahráhone. Ahbabáq sansa tábúsoq sitahráhone. Manikáne ehweh ahtebáhnaga aiq pútaq éhwéhmé kaweqtaq mé sansamé terienawe kawerue síwáhnororahóne. ¹⁷ Wene ehwehnka ite Sísá tagariona kegá kaweq sansánéq moke kaweq arámbéhrí miraorahúne.

4

Manikáne ehweh págegeue pahsuo i éhwéhne.

¹ Sísá Karáhéga tuinagake moke oga miáh kéreq sainsuankéhe. Wega tuinaraq ahriahri wahnahnaitanawire. Minayabe wereq Manikánseq tagariehya puah teawéna éhwéh kawerue iro. ² Manikáne ehwehnsabé suwahbeh kéreq íre suwahbeh kéreq teri terinúno. Se iragéhboq kawerue síwáhnorúno. Wene ehwehnka sirupipeq pankehboq págegeue síwáhnortúno. Sísansabé aiq pútare atera wene sánsá kawerue sehigégéboq kawerue síwáhnorúno. Maniká awahbeh sansá síwáhnorinaraq uwaresa áni miáhno.

³ Írátiahno. Mókake wehukega aiq pútaq éhwéhmé íre irera peh seye suwahbeh naneqsabé sirutaboironerawoe. Seye suwahbeh éhwéh síwáhnoro keyábé, Íwáhnorigehboq máhoro aritaneherawoe. ⁴ Sega aiq pútaq éhwéh sinehepeq suera wehukene áwahe ehwehnsábé aiq pútare aritaneherawoe.

⁵ Ahriahri peh kaweq iwíáhúno. Kaweq sunúqkákáq íre kaweq sunúqkákáq ahriahri Sísane sánsá sehgio. Áhnte kegá Sísá éhweh iragéhboq teri terinúno. Manikáne Awanka teawátái arámbéhrí miraue parabaruo.

Poraga, Kagai apéq náninkéhe i éhwéhne.

⁶ Íné pukona tanáhráq aiq sinaire. Mi tanáhráqmé aiq wahtonire. Asiu kegá sene sánsánéra náhniáq sera ano Manikánsabe titiréra ahkiónserah íné moke néne arambehriyabé moq Manikánsabe titiruge. ⁷ Manikánka níátái arámbéhrí kawerue mira aruqaruruge. Mi arámbéhrí aiq parabarúoge. Sísane sánsá íre susa peh kawerue sehgiúge.

⁸ Wehukeníká árésisiéna kiotaiki aní awahriq ayáhúq áwínserah Manikánka kaweqtaq kagai apéq náninkéhe. Minayabe itene Wahnahnka ínénsabe, Kaweqtaq miáhne aintankéhe. Mi apéq íopeq intena we tuinagake náninkéhe. Wega tábúsoqme iwíáhue sainsuahnararaq íre ínébataq náninkéhe. Írakaumo. Ómi we tuina tanáhráqsábé áwénuno ke ápeq siena kawerowe aritankéhe.

Poraga Tímótinsabé, Ínéba apubúue súno ato éhwéhne.

⁹ Arega miraorahinaraq iwíáhue tagé ínéba apubúue súno. ¹⁰ Témásiga mah marákoípéqté náneqsabé arutaboiréna íné nuwena Tésáronáika suwahpeq

pokuraire. Káréséniga Kárétia marákórápéq pokurairana Táitásaga Támésia marákórápéq pokuraire.

¹¹ Árúka webataq inéreq mioye. Néne arambehriwe Máhkaga kawerue séhréh aintahráhi aní míre. Séhréh aintankéhboq meqme súno. ¹² Tikíkúsiwe Épésa suwahpeq eqmaq áuwátáuge.

¹³ Néne káhq ambántá Tóása suwahpeq Kápúsine nahtapeq matauge. Inéba sínaraq minaakaq púkuwarínkákáq sehirania kanéhwárínkákáq mewe súno.

¹⁴ Káhpah kaweraqari aní wenáwíq Árékásántaga anotahtaq íre kaweraintáráire. Minayabe itene Wahnahnka kamah awinkéhe. ¹⁵ Wega itene ehwehnsabé págegeue ahqáho aitaráinsabé arega we auráq matiahno.

¹⁶ Téhwe sega ehweh aintárótaq ómiga iné íre níéhnehia nuwera pokurowe. Minayabe Manikánka kamah arinehoéna sensabé púrerarítáráuge. ¹⁷ Nahnsonka itene Wahnahne ehweh irageheéna tábúsoqme teriátáutaq itene Wahnahnka iné séhréh aintena págege aintáráire. Sega nubiq suaneheraurotaq wega séhréh aintárái puara túbáh agurowe. ¹⁸ Ahbabáq aintéhkakake Manikánka séhréh aintankéhe. Wega wahnahnirabeq íópeq míankeheéna tumeiqmena móintankéhe. Ahriahri wensabé iwíáh iwíáh atanéhe. Aiq míre.

¹⁹ Ákúirareq wene ahre Párisírareq Ónésíma karíronáninseqsabé iroero terio. ²⁰ Érásátiga Kórína suwahpeq míéhre. Tárópíma awahreurairana Mírétúsi suwahpeq áuwátáuge. ²¹ Ópeq íre sínaraq inéba súno. Mahtaqté ánimári sensiwíq Íyúbúrúsi, Púrénísi, Árínúsi, Káróriarehga arensabé iraúno atáhwe. Sereq ómi mahtaqté Sísa tagariáh kéreqka arensabé iraúno ewe.

²² Itene Wahnahnka arereq mía míaire. Wega arensabé arutaboiréna séhréh atéhre.

Táitása Ebeq sáhnshawe ahtebe ehwehne.

Táitásawe íre Asiu anínéna Porane ehweh kawerue sehgiena Kírítí marákórápéqté ké, Sísá tagariáh ké séhréh aritena kawerue wahnahnúwe. Poraga karábúsiipéq míotaq mah pahsí sehiranúwe. Wega Táitásansabé Sísá tagariáh kéréq wahnahno ke omaq site sansánsábé, síwáhnoré sansánsábé, kawetaq mé sansánsábé ue mah ehwéhmarí sehiranue Táitása teawuwe.

Poraga Táitása awu pahsíe.

¹ Táitásao, íné Porane pahsí sáhnshawe tagáhnno. Íné Manikáne arambehriu aní múge. Sísá Karáhéga we éhweh kosíwáhnorúno aintena eqmaq núwátáire. Manikánka omaq sito ke séhréh aritankeheéna eqmaq núwátáire. Segá aiq pútaq sansá Manikáne kaweq sansá ahtebagehboq kosíwáhnorúno éna eqmaq núwátáire.

² Itega Sísansabé aiq pútare ateq oga mérapeq kiwíanehe iwíáhúne. Naho Maniká, íre péhenorahi anínká mahraréna, Ínéga omaq sitáhna kegá oga mérapeq awaq miagéhe úwe. ³ Oga mérapeq awaq miagéhe éna wewega iwíáhi tanáhráq mah kawéq éhwéh itene irupipeq iwíáh aitaráire. Maniká, ite kaweritéh ánínká ínénsabe, Mah kawéq éhwéh koreri terinúno aintaráirana teri terinuge.

⁴ Táitásao, néne pahsí sáhnshawe tagáhnno. Itega morá iwíáhue Sísansabé aiq pútare atoyansabé are nénahni úkurone. Maniká Iteriboreq Sísá Karáhé, ite kaweraitárai anínseqka are séhréh atera arene aru ukij atéhye.

Sísá tagariáh kéréq wahnahno ke omaq siteyabe éhwéhne.

⁵ Ite íre parabaruoaya arámbéhrí arega mirainkeheéna Kírítí marákórág áuwátáuge. Mó kehiná suwahpeq mó kehiná suwahperue Sísá tagariáh kéréq wahnahn animárimí miagehboq omaq sito. Teawátáunserahnue omaq sito.

⁶ Peh kaweqtaq mía míai animé peh morá áhré matiéh animé Sísá tagariáh kéréq wahnahn aní míahrahire. Peh morá Sísansabé aiq pútare atáh animárimé sibowáwé wahnahn aní míahrahire. Wene animárimínká ahababáreéra sibowáné ehweh anterúáh animárimé sibowáwé wahnahn aní íre míahrahire.

⁷ Sísá tagariáh kéréq wahnahn aritéh ánínká Manikáne arambehri auráq matiéh púana peh kaweqtaq mía míai anínká wahnahn aní míahrahire. Píribahri animé, áyáteh animé, píah néna múgawahgu aruqaruri animé, tobeh aruqaruri animé, mónyabé arutaboiri animé íre wahnahnorahire. Írakaumo.

⁸ Nahnsó ke kawerue kirabo aritéh animé, kaweqtaq méyabe arutaboiri animé, tabasíwe míéh animé, kaweq iwíáhue arambehri animé, Maniká awahbeh sansá sehgi animé, wewene kaweq iwíáh ambubu atíéh animé Sísá tagariáh kéréq wahnahnorahire.

⁹ Áwáhnoro ehwéh kawerue ambubu atíéh ánínká mó ke kawerue síwáhnororahire. Wega aiq pútaq ehwéhnsábé suwahrieh ke síwáhnoréna sene iwíáh kaweraritankehe.

Péhe éhwéh síwáhnoro keyábé éhwéhne.

¹⁰ Kírítí marákórápéqté ké auráq matiáhnro. Píribahri ke méra sega abehq éhwéhnéna péhe éhwéhnue. Asiu kené síú amurúue sansa sehgióro e kewé áhnthe mina tahnsa míáhwe. ¹¹ Segá mó kené móne meyanheéna áhnthe mi

karírónánínsábé péhe éhwéh síwáhnorowe. Mi karírónání aiq pútaq sansá súéhboq péhe kéné ehwehnsabé ehiya miáhro arito.

¹² Kírítí marákóipéqté ání Kírítí ke seyene ehweh irari anínká mahraréna, Kírítí marákórápéqté kégá péhe éhwéh irare irareo ke wóe. Se áwéh keropia póeráhq tahnsa ké méra taorahoue kobukahburo ke wóe ire. ¹³ Wega irari ehwéh aiq pútaq ehwehne. Minayabe Kírítí keyábé págegeue síwáhnorúno. ¹⁴ Aiq pútaq ehwéhnsábé suwahrieh kégá sehgióro e ehwéhnkákáq Asiu kené péhe áwahe ehwéhnkákáq suera Sípane sánsá kawerue sehgiéhboq págegeue síwáhnorúno.

¹⁵ Kaweqtaq mía míaó kégá moke táhutahuq íre órirane éra peh nah naneq mire éra nahwe. Sísansabé íre aiq pútare atáh áhbárérá kéké moke mah marákóipéq kéh náneq tagéra íre kaweq nanere iwíáhowe. Sene sirupipeq ahbabáq áhwáréra kaweq sansá íre írátíáh púara sega kaweq iwíáh íre orahowe.

¹⁶ Segá mahraréra, Itega Maniká tagarione irarewe. Iraréra Manikáne ehweh anteruera ahbabáréra kaweq arámbéhrí íre miraorahowe. Minayabe ite tagarionawe se Maniká íre tagariáhwe.

2

Aboawah wehyábé síwáhnoré ehwehne.

¹ Arerega peh tábúsoqme aiq pútaq éhwéh síwáhnorúno. ² Aboawah wehyábé mahraré, Múguwahgu iyehboq áhnte piáh né pehragahro. Peh tábúsoqme iwíáhowo. Tabasíwe mía míaoro. Aiq pútaq sansá ahtebawe sehgióro. Manikánsabe irutaboírèq wehukeyabé irutaboíro. Sípane sánsá kawerue sehgióro terio.

Aboawah ahréyábé síwáhnoré ehwehne.

³ Aboawah ahrérónsábé mahraré, Manikánsabe áhtenèq kaweqtaq mía míaoro. Mó keyábé péhe éhwéh aritého. Píahyabé irutaboíriyeho. Peh kaweq sansá síwáhnororo terio.

⁴ Segá íbehinínsónsábé mahraue síwáhnororo arito. Iteruwehqsoneq itene animárínseqsabé kawerue irutaboíro teriéro terio. ⁵ Iteitene kaweq iwíáh ambubu atawéq sehgióro teriéro terio. Mó weh pehragéq peh morá arenawehq kéro teriéro terio. Íre itereq morábí náneq pehragéq peh iteitene arambehriue areqnahreq ahréró miáhro teriéro terio. Peh kaweqtaq mía míaéq iteruwehqsone ehweh kawerue íráhro teriéro terio. Segá mah éhwéh sehgirataq mó kégá Manikáne ehwehnsabé íre awiréh atahráhowe.

Mahbigaunsábé síwáhnoré ehwehne.

⁶ Mahbigaunsábé iteitene kaweq iwíáh ambubu atawéq sehgióro terio. ⁷ Segá are tagéra ahtebagehboq arega peh kaweq sansánúno. Síwáhnoróna tanáhráq ogiogi pehragéq peh kawerue tábúsoqme síwáhnorúno. ⁸ Mirainaraq are áwíoqnah kégá tagéra siyehitáhnayabé íre ehwehia peh túbáh agigehe.

Mó kené arambehri keyábé síwáhnoré ehwehne.

⁹ Mó kené arambehri aritáh keyábé mahraré, Píríbahri sansá sueq ite arambehriaraq itéh áníné ehweh kawerue ireq itene arambehri tábúsoqme miraoro terio. ¹⁰ Sene ménsámehnsá aebóiyeho. Peh kawerue auráq sitáríáhro terio. Mirairara tagehra kégá Maniká ite kaweritéh áníné sánsá aiq kaweq sansáne iwíáhigehe.

Sísa tuina tanáhráqsábé éhwéhne.

¹¹ Manikánka mah kehiná kéhínánsábé arutaboirena aiq sokigi aintéhre. Arutaboirena ómi kaweraritáhráhire. ¹² Itensabé arutaboirena mahraréna, Ínensabe íre aiq pútare aintáh kégá onserahniyeho. Mah marákóipéqté sánsánsábé irutaboiriyehe. Mah tanáhráq peh kaweq iwíáhue tabasíwe méq ínéga unserah kaweqtaq mía míaooro íre.

¹³ Sisa Karáhé itene Maniká míre. We ite meirena kaweraitéh ání míre. Mókake we téhreh naneqkakáq tuina tanáhráqsábé iwíáh iwíáhéq kaweqtaq mía míaeq áwénunúne.

¹⁴ Webataq wene kaweq anímári mía míaiégeéna Sísaga itene ahababáqsabe wene korahqtaté paiqmaranieéna putiowe. Minayabe itene ahababáq sansa moke sueq peh kaweq arámbéhríyábé irutaboironéhe.

¹⁵ Teawewó éhwéh síwáhnorúno. Peh kaweq sansá sehgióro arito. Ahababáq sansa miraiyeho arito. Segá arene ehwehnsabé anetaníbo iwíáhíyehboq págegeue síwáhnorúno.

3

Manikánka kaweraitáráinsabé kaweq sansánonehe i éhwéhne.

¹ Arega síwáhnorina keyábé mahraré, Kámáhní kereq sene wahnah kereqne ehweh kawerue íráhro arito. Mi kegá kaweq arámbéhrí míaooro irataq apubúue míraoro arito. ² Síéhruruiyeho terio. Ehweh aruqaruriyehboq pehwéhribeq méq uwarena anímári méq kaweraritáhro terio.

³ Naho iteitega saiyoéq ehweh anterueq péhe éhwéhnsábé aiq pútare atárúnana ahababáqsabe iuwahbaraire. Ahababáqsabe iuwahbaráinsabé ahkaragáraga ite saiqnariaraire. Saiqnariarairaq ahriahri ahababáq aruqaruréq mó kené ménsámehnsánsabe igará pabekuraire. Mó kegá itensabé iuwahriehre ewaq itega moq wensabé wensabé iuwahriehre iwíáhuraune.

⁴ Maniká, ite kaweraitéh ánínká itensabé arutaboirena kaweq sansá aitena arutaboire sansa sokigi aiire. ⁵ Sokigi aiena kawetaq míáhwe aítaráire. Íre ite itene kaweq arámbéhríyábé kaweraitáráire. Peh wewega arutaboiritena itene ahababáq sabi íúátáire. Sabi iuena itene irupipeq pabeq paberaitáráire. Pabeq paberaitarái puana Manikáne Awanka o awá maqmarena oganúq ítáráire.

⁶ Wenawanka oganúq ítáráirana iteba mía míainkeheéna Manikánka Wenawa eqmaq áúwátáire. Sísá Karáhéga ite kaweraitáráinsabé eqmaq áúwátáire. ⁷ Sísá Karáhéga itensabé arutaboirena kaweraitáráinsabé Manikánka ite oganúq ítáráire. Oganúq ítáráirag oga mía míaeq oga mérapeq awaq meyabe áwénunúne. ⁸ Teawú éhwéhnsábé aiq pútare atone.

Manikánsabe aiq pútare atáh kégá, Tábúsoqme kaweq arámbéhrí miraonehe iwíáhígehboq mótaq mótarue mah éhwéh págegeue síwáhnorúno. Wehukega kawerue ahtebagehboq mah éhwéh síwáhnorúno. Mah éhwéh aiq pútaq éhwéhnéna ómi ke séhréh aritáhráhire. ⁹ Táhmaro kegá abehq éhwéhnéra sigaq-naréh síwíq pankerera tobehowe. Mi kegá Mósísiga sehgióro ú ehwehnsabé moq tobehowe. Síwáhnorinaraq mi tobého éhwéh pehragáhno. Minawarimé íre iahtebahrahi naneq mire. Pehragáhno.

¹⁰ Sísá tagaríah kégá ehwehíyehboq abehq éhwéh aruqaruri aníné iwíáh tábúsoq atoro. Mó tanáhráq mó tanáhrárué teawinana íre irahnaraq auwe móbeq míahno. ¹¹ Wene arupipeq ahababáq áhwáreh puana wega íre kaweq iwíáhorahire. Wewene ahababáqka kamah awinkéhe.

Páhsi parabagainai ehwéhne.

¹² Wehukeníté sensíwíq Átémásareq Tíkíkúsireq míéhye. Mótaq mi aníté areba eqmaraníe. Areba sirataq arega mitaq sue Níkópórísi suwahpeq ínéba peheráh súno. Moke sóiriri tanáhráq Níkópórísi suwahpeq kowíanie iwíáhuge.

¹³ Sehgióro ú ehweh ahtebeh aní wenáwíq Sénási wereq wene iyahnabo aní Ápóroreq itega mi aníté séhréh arito. Segá mó ke apubúue korerigéhboq se íre kéh náneqmarí nario.

¹⁴ Itega wahnahno kegá séhrého sansá ahtebagehboq kaweq arámbéhrí miraoro terio. Túbáh agiyehboq Sísane arambéhrio ke nárieq séhréh arítáthro terio.

¹⁵ Moke ínereq míáh kégá itensabé iroro ewe. Mibeqté Sísá tagariáh ké, itensabé sirutaboiro keyábé iroro terio. Manikánka ite ómi séhréh aitéhre.

Pírémóna **Ebeq sáhnshawe ahtebe ehwehne.**

Pírémónawe anotah weh ména Sísansabé aiq pútare ato anínéna Porane iyahnabo aní míowe. Pírémónane arambehri aní wenáwiq Ónésímae. Poraga Pírémónansabé, Arene arambehri anínsabé arutaboire péhwehrue wahnah-nato ue mah pahsí sehíranúwe.

Poraga Pírémóna awu pahsíe.

¹ Pírémónao, iné Porareq Tímótireqne páhsi sáhnshawe tagáhno. Inéreq iteríbáq Tímótireqka miráuya arámbéhríwé arega moq mira aruqaruróne. Arewe itene kaweq iyáhnábó aní móne. Iné Sísá Karáhéne ehweh teri terinunsabé karábúsiipéq míóge. ² Ápíao, are iteinahno wone. Áhkípúsao, arereq itereqka Manikáne kaweq sansá págegeue sehgiune. Arene nahtapeq momiwío keo, ite Sísá tagariáh ké wóe.

³ Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísá Karáhéreqka ite séhréh aitera itene iru ukíq aitehye.

Poraga Pírémónane kaweq sansánsabé iwíáh iwíáhú ehwehne.

⁴ Inéga púrerutaq ahriahri arensabé niahreraq matawéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atóge. ⁵ Mó kegá are éhweh teniera, Itene Wahnah Sísansabé aiq pútare ate arutaboironé éra moke Manikáne animárínsabé arutaboironé ewe. Minayabe púrerutaq ahriahri arensabé niahreraq matawéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atóge.

⁶ Arereq itereqka monseráhnue Sísá Karáhénsabe aiq pútare atone. Wega ite séhréh aitena kaweritéhre. Minayabe arereq itereqka kawerue iahtebane-heéna púreraita aitaugé.

⁷ Pírémónao, are náníbáq móne. Arega Manikáne animárínsabé arutaboitarite sene sirupipeq eyoyínkehé séhréh aritahne. Minayabe nirupipeq anotahta q eyoyóire.

Poraga Pírémónansabé, Ónésíma pehragé mehweh ato ú ehwehne.

⁸ Arega iné Pora nuwahbeh arámbéhrí mirainkeheéna Sísá Karáhé áwirue teaweráhuge. ⁹ Arega inénsabe arutaboirahtahna puana págege ehwéh íre teawiníe. Iné Porawe Sísá Karáhéne ani ména wene arambehri mirauraunsabé karábúsiipéq míóge.

¹⁰ Iné karábúsiipéq míarautaq arene arambehri aní Ónésímaga surairana Sísá éhweh teawátáugana irena aiq pútare ataráire. Minayabe néne ani úkurona puah we séhréh ato. ¹¹ Menah Ónésímaga arene arambehri aní ména íre kawerue séhréh ataráire. Amahnága wega arereq inéreq kawerue séhréh aitahráhire.

¹² Inéga wensabé anotahta q nirutaboiratena areba eqmaraníe. ¹³ Sísane kaweq ehwéh teriátáunsabé karábúsiipéq míóge. Minayabe arega iné séhréh aintarónanserah Ónésímaga séhréh aintahráhire. Wega iné séhréh aintankeheéna inéreq méyabe nuwahbehre.

¹⁴ Arensabé, Íné nuwahbeh ehwéh sehgio éna págegeue íre teawiníe. Írakaumo. Íre néne iwíáhga peh arerega iwíáhue miraúno. Arega, Íné Pora séhréh atanauge iwíáhínaraqmé peh arerega iwíáhue miraúno.

¹⁵ Menah Ónésímaga are auwena ínéba suraire. Ínéba séna Sísá Karáhéne aní úkurainsabé mókake areba ahriahri míankehe. ¹⁶ Amahnága we íre peh morá arene arambehri aní míankehe. Írakaumo. We arene arambehri aní ména amahnága itene Wahnah tagaríéh púana arenábáq tahnsa ména are kawerue séhréh atankéhe. Minayabe arega wensabé anotahtaq arutaboírínkehe. Ínéga wensabé nirutaboírúge. We náníbáq tahnsa miéhre iwíáhéna nirutaboírúge.

¹⁷ Ínéreq arereq morá árámbehri ánité úye iwíáhono? Mira iwíáhínaraqmé arega íné mehweh aintahnanserah Ónésíma moq mehweh ato. ¹⁸ Menah wega are ahbabáq atáráiro? Wegá arene ménsámehnsá merairo? Wegá merai naneqsabé ínéga are náwiníe. ¹⁹ Ínénéga awinauge. Íné Poraga aiq iraruge.

Mah pahsí néne niyahnkaratáté sehíranaróge. Ínéga Sísá éhweh are teawátáutaq arega wensabé aiq pútare atáróne. Minayabe ápeq nánio íre atáráuge. Móakeakák ápeq nánio íre ataníe. ²⁰ Náníbáro, arereq ínéreq Sísá Karáhé itene Wahnahne anité míoye. Minayabe íné séhréh ainte nirupípeq eyoyó ainto.

²¹ Íné tagaríómé arega íre peh morá ínéga sehíranue teawú éhwéh mirainkehe. Arega mó kaweq sansánkákáq mirainkehe. ²² Wahnah anínká íné pugeq nuwankéhboq púrerainto. Pugeq nuwahnarag areba kinauge. Minayabe arene nahtapeq máhriq kaweraintewahno.

Porareq morá árámbehri ánímárinká Pírémónansabé iraúno ató ehwehne.

²³ Wehukení wenáwíq Éparási mahtaq miéhre. Wegá Sísá Karáhé éhweh teri terinurainsabé ínéreq karábúsiipéq míoye. Arensabé iraúno íre. ²⁴ Ínéba arambehrio ke Máhkareq Árisátákireq Témásireq Árúkareqka moq arensabé iraúno ewe.

²⁵ Itene Wahnah Sísá Karáhéga iteba mía míaéna arutaboíréna séhréh aitéhre.

Íbaru Ke Ebeq sáhnshawe ahtebé ehwehne.

Íbaru ke, Asiu ke, Ísara kewé se peh morá ké miáhwe. Se apahtáro áwíq kéhre. Mah pahsí sehiranú ani áwíq íre kéhrana peh anehete ehwéh Porane ehweh tahnsá púara áhnte kegá, Poraga sehiranúwe iwíáhowe. Mó kegá Sisa tagariáh Íbárú ké síwíoqnowe. Mi tanáhráq mah pahsí sehiranú aninká sensabé, Ite túbáh agiyehboq peh tábúsoqme iwíáhowe ue Sísane sánsá ambubu atiageheéna mah pahsí sehiranúwe. Sísawe aiq pútaq Manikáne ahninkáwáéna íópeqté kéreq Manikáne ehweh iraru kereq Mósísireq kiotaikúwe. Manikánka Sisa mibeq mahbeq aritéh ání míankeheéna omaq atowe. Sísaga miraúnsabe Manikánka o moráéné ehweh áhwárowe. Minayabe íre kaweq sunúq sínaraq túbáh agiyehboq peh Sísane sánsá ambubu atawéq tauntahunue sehgióro ue Íbaru Ke sehiranue teriuwe.

Íbaru ke siu pahsíe.

¹ Naho Manikánka mó tanáhráq mó tanáhráruwe wene ehweh iraru ke iwíáh aritowara mó sansá mó sansánue itene igaqnaréh ehweh teriúwe. ² Teriúwana amahnága anehe tanáhráq wenahni iwíáh atowana wega Wenabone sánsá teiena sokigi aífere. Manikánka irarúwana wenahninká moke mah marákó marákóákáq íópeqkákáq mirarowe. Wenahninká mókake moke wahnahninkeheéna omaq atowe.

³ Maniká téhrehnka inserahni aní miéhraana wenahni moq téhrehnka inserahni aní miéhre. Maniká mía miáinserirah wenahni moq monseráh áníne. Wega págege ehwéh irarinka moke mah marákó marákóákáq íópeqkákáq kaweqtaq kagaire. Wega wehukene ahbabáq aiq kaweraitena íópeq Maniká Iteribone ayah púpeq tútuue mía miáire.

Manikáne ahninkáwágá íópeqté ké kiotaikire i ehwéhne.

⁴ Manikánka wenahni áwíratowana mi awíqká moke íópeqté ké síwíq kiotaikire. Mina inserah wenahninká moke íópeqté ké kiotaikire. ⁵ Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna, (Buk Song 2.7)
Are nénahni móne. Amahnága íné Arenabo míóge ire.

Mi sehiránká mó mahraréna, (2 Samuel 7.14)
Íné Wenabo miáhnana we nénahni míankehe ire.

Manikánka íópeqté keyábé mah ehwéh irarúwo? Íraukaumo. Peh morá wenahninsábé irarúwe. ⁶ Manikánka wene ebeq piah aní mah marákóipéq eqmaq auwanaútaqsabé wene ehwehnka mahraréna,

Íópeqté kéó, ite ómiga nénahninsábé iwíáh iwíáh atáhiro ire. (Lo 32.43)

⁷ Íópeqté keyábé Manikáne ehwehnka mó mahraréna, (Buk Song 104.4)
Wega íópeqté ké sóiriq tahnsá mirarena
se wene arambehri ke irobina tahnsá mirarowe ire.

⁸ Wenahninsábé Manikáne ehwehnka mahraréna, Manikáno, arega wahnah wahnahnóna tanáhráq peh ahriahri kagainawire. Arega wahnah wahnahnónawe tábúsoqme iwíáhue mirainiewóne.

⁹ Are moke ahbabáq sansansábé awahriehrana peh kaweq sansansábé awahbehre.

Awahbeh puana íné Maniká Arenaboga are anotah aní mé moke wahnahnúno atóge.

Arene wehgauné sirupipeq eyoyó aritena
arene arupipeq anotah eyóyó atóge ire.

(Aisaia 61.1)

¹⁰ Wenahninsábé Manikáne ehwehnka mó mahraréna,
Itene Wahnahno, téhwe arega mah marákó márákó mirarónana págegeue
kéhre.

Moke íopeq kéh náneq arerene ayahtate miraróne.

¹¹ Mókake moke mah mensáméhsá tabanaginaraq
are peh mía míainiwóne.

Ambanta nahonáh úkinserah mah marákó márákóákáq íopeqkákáq nahonáh
úkéna íre kaweraginawire.

¹² Wehukeníká wene máhti sabaréhnserah
arega mah marákó márákóákáq íopeqkákáq sabararuankéhe.
Wehga wene nahonáh kórósí ugurúruena
o korósí sukiwíéhnserah mirainkehe.

Arewé ahriahri monseráhnue mía míainiwóne.
Arene oga mé tanahráq íre parabaginawire ire.

(Buk Song 104.4)

¹³ Manikáne ehwehnka mó mahraréna,
Arega niyah púpeq tútuue míahno.

Moke arene naruo arene aigúnúbá tahnsa méra
arene ehweh sehgióro aritaníe ire.

(Buk Song 110.1)

Manikánka íopeqté kényábé mah ehwéh irarúwo? Írakaumo. Peh morá we-
nahninsábé irarúwe. ¹⁴ Minayabe íopeqté kéwé aneq kebo? Íopeqté kéwé
wehukene siwa tahnsá méra Manikáne arambehri miraowe. Manikánka
kawerarítéh ké séhréh aritageheéna íopeqté ké siqmaréhre.

2

Manikánka ite meirena kaweratárái ehwéhne.

¹ Manikáne ahninkáwá anotah Wahnáh mía míainsabé itega írátáuna ehwéh
ambubu atawéq sehgiónehe. Itega íre túbáh agia peh wene ehweh sehgióne-
heqmúne. ² Naho Manikánka íopeqté ké iwíáh aritowara sega iraruwara
itene igagnaréhga írówe. Manikánka mi ehwéh íre sehgiú ke kamah ariuwe.
³ Minayabe itega Manikánka kaweraitéh éhwéhnsábé anetaníbo iwíáhonaraq
kaweqtaq mía míaeahnkono? Írakaumo. Wene ehwehnsabé anetaníbo
iwíáhonaraq Manikánka ite moq kamah ainawire.

Téhwe itene Wahnahnka wene kaweraitéh éhwéh teriwwara mi ehwéh
író kega, Aiq pútaq ehwéhne teíuwe. ⁴ Író kega kaweraitéh éhwéh teíutáq
Manikánka págege aritonka sega págege sansánéra ótaq sansánéra íre tagarío
sansanuwe. Manikánka miraúnsabe, Mi ehwéh mé peh aiq pútaq ehwéhne
ue pahsuowe. Wene arambehri kawerue miraígeheéna Manikánka iwíáhue
Wenawanka náí náneq náiuwe.

Sísaga webataq ite meirena kaweraitahráhi aníne i ehwéhne.

⁵ Manikánka íopeqté kényábé, O marákó márákóróróg wahnahnoro aritanabo?
Írakaumo. ⁶ Minayabe wene Púkuipéq wehukeníká mahraréna,
Manikáno, arega ite wehukeyabé iwíáhónawe
ite aneq tahnsá kéabuno?
Itewe peh abehq naneq mune.
Aneqsabé kawerue wahnahnaitahno?

7 Peh wahto tanahráq íópeqté kégá ite kiotaikowe.

Arega ite pankere omaq ite iteíwíq pankerahne.

8 Arega moke miraóna naneqsabé wahnahnoro aitahne ire. (*Buk Song 8.4-6*)

Ite tagónawe amahnága tánáhráq wehukeníká moke kéh náneq íre wahnah-natiéhre. Írakaumo. 9 Itega peh Sísá tagónana we anotah aní míéhre. Menah wahto tanahráq we arambehri aní úkurairara íópeqté ké síwíqka wenáwíq kiotaikuraire. Manikánka séhréh aitowana Sísaga mah kehiná kéhínané ahabábq kaweraitanieéna putiowe. Wega itene ahabábq kaweraitanieéna éruwana pukúnsabe Manikánka we iriatena wenáwíq pankeq atena, Anotah aní mé wahnahnúno atowe.

10 Manikánka moke kéh náneq mirarena wahnahnatiéhre. Minayabe áhnte kegá wenahnimáhq úkéra wene kaweq téhrehreq míageheéna Manikánka Sísá eqmarowana éruwe pukúwe. Manikánka miraúnasabe Sísawe iteruwah úkéna áhnte ke séhréh aitena kaweraitéhre.

11 Sísaga itene ahabábq aiq kaweraitéhsabé wereq ite kaweraitéh kéreqne Iteribo peh morá aní míéhre. Minayabe Sísaga itensabé, Nánuwahrah woe aiteyabe íre ayehitehre. 12 Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna, Are éhweh nánuwahrah teriníe.

Are tagariáh ké momiwíotaq

arenáwíq pankeranieéna

arensabé ígonkónue iwíáh iwíáh ataníe ire.

(*Buk Song 22.22*)

13 Mi ehwéhnká mó mahraréna,

Wega omasa éhwéh sehginawire iwíáhuge ire.

(*Aisaia 8.17*)

Mi ehwéhnká mó mahraréna,

Ínéreq moke Manikánka nání ánimárinseq aiq míone ire.

(*Aisaia 8.18*)

Sísaga wehuke séhréh aitanieéna wehukení úkú ehwehne.

14 Ite Manikáne animárimé peh wehuke míone. Peh wehuke míona puana Sísaga ite kaweraitanieéna wehukení úkéna ite tahnsá míowe. Owainawanka puké sansatáq wahnahnatiéhre. Sísaga owainawa anehinsaruanieéna putiowe. 15 Sísaga miraúnka wehuke puké tanahráqsabé anotah áhreo ke sabirúéhrara amahnága íre áhreowe. 16 Minawé wega íópeqté ké séhréh aritehro? Írakaumo. Wega ite Ébárahma kahnáh séhréh aitéhre.

17 Sísaga wehukene ahabábq kawerarena insahwé aitanieéna wehukení úkéna wehukene sánsánúwe. Manikáne arambehri mirainieéna itene mibeq mahbeq aitéh aní míanieéna wehukení úkéna wehukene sánsánúwe. 18 Áhwáré naneqka weba sútaq Sísá anotahtaq éruwana íre ahabáruwe. Minayabe amahnága áhwáré naneq iteba sitaq ite séhréh aitahráhire.

3

Sísaga miraúnka Mósísine arambehri kiotaikú ehwehne.

1 Néne iyahnabo animárimo, Sísansabé iwíáhue tagahro. Manikánka ite omaq itena íáhraburainsabé itega Sísansabé aiq pútare ateq we tagariáhwe. Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh aní míankeheéna Manikánka Sísá eqmarowaq itega we éhweh teri terinúne. 2 Wene arambehri mirainkeheéna Manikánka Sísá omaq atena eqmarowe. Mósísiga Ísara ke séhréh aritena Manikáne arambehri kawerue sehgiunserah Sísaga moq Manikáne arambehri tábúsoqme sehgire.

³ Wehukeníká kaweq nah pearéhrra tagah kegá mi nahnsábé ákáhtaq iwíáh iwíáhéra mi nah pearéh ánínsábé anotah iwíáh iwíáhówe. Mina inserah Manikánka Mósísinsabé ákáhtaq iwíáh iwíáhéna Sísansabé anotahtaq iwíáh iwíáhíre. ⁴ Nah pehipi íre kéhrra peh wehukega pearáhnserah moke mah marákó marákó kéh náneqme Manikánka mirarowe.

⁵ Mósísi Manikáne arambehri anínéna Ísara ke míótaq moke Manikáne arambehri kawerue sehgiuwe. Naho Manikánka we iwíáh atowana Mósísiga mókake sína naneqsabé irarúwe. ⁶ Minayabe Sísa Karáhéwé Manikáne ahninkáwá ména moke Manikáne animári kawerue wahnahnire. Itene wahnahnsabé aiq pútare ateq wega mirainie ú ehweh mirainawire iwíáhonaraq we kahnáh míaneheqmúne.

Manikáne ehweh anterúáh kégá ahrenérapeq íre serahowe i ehwéhne.

⁷ Ite Manikáne animári méq Wenawane ehweh irone. Minayabe Wenawanka Púkuipéq mahraréna,

Iboramé itega íné Manikáne ehweh íréhrataq

⁸ saiyoiyehboq kawerue íráhro.

Naho itene igaqnaréhga abatapi míótaq

sega néne ehweh íre irera peh saiyoéra níwíoqnowe.

Sega mirau serahniyeho.

⁹ Mítaq ínéga itene igaqnaréh 40 opéq séhréh arítáhwara sega néne ótaq sansá tagéra

minayabe íre iwíáhía peh saiyoéra níwíoqnowe.

¹⁰ Saiyoéra níwíoqno puana

mi keyábé nibiahnsa arítáhwae.

Minayabe ínéga mahraréna,

Mi kegá néne sánsá íre ahtebera

peh ahriahri ahbabáq aruqarurowe ewae.

¹¹ Ínéga abiahsanéna sensabé pahsuena,

Ahrenérapeq ínéba íre seneheqmóe ewae íre.

(Buk Song 95.7-11)

¹² Néne iyahnabo animáriño, itene irupipeq ahbabáq iwíáhéq túbáh agiyeho. Maniká Iteribowe oga mía míai aní míre. Wene sánsá inehepeq súéhboq kawerurero. ¹³ Ahbabáq sansanká ite míáhrabeqte ání saiqnariehne-

hboq Sísa kawerue kéranehéq mó wehekáh mó wehekáhnue kaweq ehwéh we teawíéq we séhréh atéhoro.

¹⁴ Itega Sísansabé téh kawerue aiq pútare atáráúnanserah mókakeakák pukona tanáhráqkákák wene sánsá íre túbáh agia peh kawerue ambubu atíáhnaraq Sísa Karáhéreq moraráq mía míaoneheqmúne. ¹⁵ Métáq sehiranue teiewónserah mónkakák sehiraninie. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Iboramé itega íné Manikáne ehweh íréhrataq

saiyoiyehboq kawerue íráhro.

Naho itene igaqnaréhga néne ehweh íre irera

peh saiyoéra níwíoqnowe.

Sega mítaq mirau serahniyeho íre.

(Buk Song 95.7-8)

¹⁶ Manikáne ehweh írótaq íre sehgiura peh saiyoue míó kewe inseréhbo? Mósísiga Ísípi marákórápéqté meriqmena móríto kewe moke mi ke saiyo kée.

¹⁷ Áhnte opéq 40 opéq Manikánka abiahsa aríto kewe inseréhbo? Ahbabáq aruqaruro keyábé abiahsa arítowara abatapi pukuwe.

¹⁸ Manikánka abiahsanéna iwíáhéna, Ahrenérapeq ínéba íre seneheqmóe úmé inseréhyabe irarúwo? Wene ehweh anteruera anetaníbo iwíáho keyábé irarúwe. ¹⁹ Segá Manikáne ehwehnsabé anetaníbo iwíáho puara segá ahrenérapeq weba íre korahuwe. Minayabe ireq iwíáhue tagaríone.

4

Maniká tagaríáh kégá ahrenérapeq kioraho ehwéhne.

¹ Naho Manikánka itensabé, Ínéba sirataq ahrenagehe úwe. Túbáh aginie iwíáho keo, Manikáne ahrenérapeq íre kíyehboq áhreo. ² Ísara kégá Manikáne kaweq ehwéh írówaq itega moq írátáúne. Segá írótaq mi ehwéhnsabé íre aiq pútare atówe. Minayabe mi ehwéhnká íre séhréh aritahráhuwe. ³ Wene ehwehnsabé aiq pútare atona kégá Manikáne ahrenérapeq kiorahúne. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Ínéga abiahsanéna sensabé pahsuena,

Ahrenérapeq ínéba íre kioneheqmóe ewae íre.

(Buk Song 95.7-11)

Wega mah marákó márakó mirarena wene arambehri parabaruowe.

⁴ Abapeqte téhtaré wéhékáhnsabé Manikáne ehwehnka mahraréna,

Manikánka moke wene arambehri parabaruena abapete téhtaréráq ahrenówe íre.

(Buk Song 95.11)

⁵ Ahrenónsabe wene ehwehnka mó mahraréna,

Ahrenérapeq ínéba íre kioneherawoe ewae íre.

(Buk Song 95.11)

⁶ Kaweq ehwéh téh író kega mi ehwéhnsabé íre aiq pútare atónsabe segá Manikáne ahrenérapeq íre kioráhuwe. Íre kioráhuwara kaweq ehwéh sehígó kégá ahrenérapeq kioráhowe. ⁷ Minayabe Manikánka mó tanáhráq omaq atena mi tanáhráqsabé, Iborane atowe. Iborane atowana áhnte opéq parabagúwana Manikánka Tébiti iwíáh atowana sehiranue mahraréna, Iboramé itega íné Manikáne ehweh íréhrataq saiyoiyehboq kawerue íráhro úwe.

(Buk Song 95.7-8)

⁸ Minayabe Sósúaga itene igaqnaréh meriqmena ahrenérapeq mórítotaq tahirimé mó tanáhráq Manikánka mó wehekáhnsabé íre irarú irino.

⁹ Minayabe Manikáne animarí ahrenahraho tanáhráq peh kagainae.

¹⁰ Manikánka wene arambehri abapete morá wéhékáh parabaruena abapete téhtaré wéhékáhtáq ahrenónserah weba séra mía míaó kégá moq sene ahwimi parabaruera ahrenahrahowe. ¹¹ Manikáne ahrenérapeq kioneheéq págegeue arambehrionehe iwíáhéq miraoro. Itene igaqnaréhga Manikáne ehweh anteruera ahrenérapeq íre kíú serahniyeho.

¹² Manikáne ehwehme oganúq itahráhi naneréna págegeue arambehrire. Págegeue arambehriéna áwéhreh sogíq tahnsane. Sogiqme peh ákáhtaq áwéhrehrana Manikáne ehweh anotah áwéhrehre. Manikáne ehwehnka wehukéniné arupipeq amurúúehre. Wene iwíáhákáq wenawapipeqkákáq mi ehwéhnká amurúruena sainsúehre. Wehukéniné ayahnsankakaq ayahnsapeqté ábíqnónkákáq mi ehwéhnká amurúruena sainsúehre. Mi ehwéhnká wehukéní awahbeh iwíáhákáq moke mó iwíáhákáq sokigi aíre.

¹³ Manikánka moke miráú naneq tagehtaq wehukega kopéq suaahráho? Írakaumo. Moke minawari Manikánka tagehtaq ábóraq kéhrana taga tagaire. Minayabe mókake Manikánka moke itene sánsá saraqmarankéhe.

Sísawe itene ehweh mibeq mahbeq aitéh aní míre i ehwéhne.

¹⁴ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ání íópeq Manikáne auranabi-ahtapeq miéhre. Mi animé Sísá Manikáne ahninkáwáe. Minayabe itega aig pútare atona ehweh ambubu atianeheqmúne íwiáhéq miraoro. ¹⁵ Ahbabáq íwiáh sínaraq iteriahriáh íre kaqsuahráhu. Owainawanka ite íwíoqnehtaq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ánínká anetaníbo íre íwiáhia peh arutaboiraitena séhréh aitéhre. Owainawanka amahnága ite íwíoqnehnserah Sísá marakóipeq míotaq áwíoqnówana Sísaga íre ahbabáruwe.

¹⁶ Minayabe itega Manikánsabe íre áhreja wega ite séhréh aitankeheéq weba wahtotaq kowíaneheqmúne íwiáhoró. Mitaq kowíáhnaraq irupipeq umeh agínaraq Manikánka itensabé arutaboiraitena séhréh aitankehe.

5

Sísá itene mibeq mahbeq aitéh ánínká ite kaweraitéh éhwéhne.

¹ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ánínká ite Asiu ke séhréh aitankeheéq ite míonarabeqte ání mó tanáhráq mó aní mó tanáhráq mó anínue omaq sitáhwe. Manikánka itene ahbabáq kaweraitankeheéna wene ehweh mibeq mahbeq aitéh ánínká mó naneq mó nanerue Maniká titiratéhre. ² Titiratena we peh wehukení púana kaweqtaq íre mía míaoahire. Minayabe wega múguwahguo kereq áhwára áhwárraro kereq pehwehrue arítéhre.

³ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ánínká mó kené ahbabáqsabe Manikánsabe ménkámehnkáne korahqtaté titiratéhre. Íre peh morá mó kené ahbabáqsabe titiratéhre. We moq ahbabárorahi aní púana wewene ahbabáqsabeákáq Maniká titiratéhre.

⁴ Mibeq mahbeq aitéh arámbéhríwé anotah arámbéhrí wíre. Minayabe wehukenínká, Íné mi arámbéhrí mirainie íre orahire. Mi arámbéhrí mirainkeheéna Manikánka wehukení omaq atena naho Áróni omaq atonserah omaq atéhre.

⁵ Wehukenínká, Íné mi arámbéhrí mirainie íre orahúnsarah Sísá Karáhéga, Néníwíg pankerena Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítéh ání míanie íre úwe. Írakaumo. Manikánka wensabé omaq atena minayabe wene ehwehnka mahraréna,

Are nénahni móne. Iborá íné Arenabo ména anotah aní míahno atóge íre. (*Buk Song 2.7*)

⁶ Wene ehwehnka mó mahraréna,

Are néne ehweh mibeq mahbeq aritahna aní ahriahri mía míainiewóne. Wehukení wenáwíg Mékíséréki néne ehweh mibeq mahbeq arítéh ání mía míaúnserah are moq mína tahnsa mía míainiewóne íre. (*Buk Song 110.4*)

⁷ Sísá marakóipeq míotaq wega Maniká ehweh teawena púrerúwe. Manikánka Sísá puké tanáhráq ahqáho atahráhu púana Sísaga anotahtaq púreréna áhnte íbisówe. We awahbeh íwiáh íre sehgiara peh Maniká awahbeh íwiáh sehgiuwana Manikánka Sísaga púrerú ehweh irowe. ⁸ Sísawe Manikáne ahninkáwá ména áhnte erúnsabe Wenabone ehweh sehgiu sansa ahtebówe. ⁹ Sísaga Wenabone ehweh tábúsoqme sehgiunsabe amahnága Sísaga wene ehweh sehgió ké kaweraritena oganúq sitahnara oga mérapeq mía míaonehrawoe. ¹⁰ Minayabe Manikánka wensabé, Are néne ehweh mibeq mahbeq aritahna aní mía míainiewóne. Mékíséréki néne ehweh mibeq mahbeq arito aní mía míaúnserah are moq mína tahnsa mía míainiewóne atowe.

Káriq anínká mía míai serahníyeho i ehwéhne.

¹¹ Minayabe áhnte mó ehwéh kéhre. Itega íre apubúue ahtebahraho puana mah ehwéh teieyabe págege arámbéhríe. ¹² Ite íre wahto tanáhráq Sísane ehweh íráh púaq wene sánsá ahtebahtaq tahirímé mó ke síwáhnoro írino. Itega íre kawerue ahtebaronasabé Manikáne ehweh áwahewé mó anínká íte íwáhnorire. Inahunah ánínká págege tahutáhúq íre nahrahéna peh náh nehnserahnowe.

¹³ Náh neh anínká pehgáriq aní púana tábúsoqmaréh sánsá íre ahtebahrahire. ¹⁴ Págege tahutáhúqmé peh morá anonaninká nahrahire. Págege tahutáhúq nahraho kegá tábúsoqme íwíáhorahowe. Minayabe sega kaweq sansánkákák íre kaweq sansánkákák saraqmarera kawerue ahtebahrahowe.

6

Tauntahu ke méq Manikánka ite náina naneqsabé áwénunoro i ehwéhne.

¹ Sísá Karáhéne ehweh peh morá áwahewé mónkákák íre íwáhnorinie. Págege ehwéh iragéhboq anehete ehwéhnikákák íwáhnorinie. Nah pe anínká íre peh morá nahwiahnsanse pearéhre. Mina inserah áwahe ehwéh mitaq mareq anehete ehwéhnikákák íráhro. Itene abehq árámbéhrí inehepeq sueq Manikánsabe aiq pútare ate ehwéh aiq írátówe.

² Wání mewe ehweh aiq írátówe. Wehukéníne ayahqnotaq táhtoqme púrerate ehwehmé aiq írátówe. Pusa ké iriwe oganúq site ehwehnikákák mí tanáhráq Manikánka kaweqtapéqkákák iraipéqkákák sainsue ehwéhnikákák aiq írátówe. Mina tahnsa áwahe ehwéh aiq írátó puaq mitaq mareq anehete ehwéh íráhro. ³ Manikánka kowe aitahnaaraq itega miraoneheqmúne.

Sísane ehweh sinehepeq súáh kegá weba íre kouwekoraho ehwéhne.

⁴ Sísane sánsá ahtebéra sehgiro kegá mí sansá sinehepeq súáhmé árahue mónkákák sehgiyého? Segá íópeqté Manikáne téhreh naneq merowana Manikáne Awanka seba kowíaraire. ⁵ Segá Manikáne ehweh írera sehgiron-sabé aiq pútaq ehwéhne íwíáhurowe. Mókake sína tanáhráqsábé ahtebéra, Mí tanáhráq Manikánka págegeue arambehrinkehe íwíáhurowe.

⁶ Míra íwíáhéra Sísane sánsá sinehepeq súáhmé sega mónkákák íre sehgiórahowe. Segá Sísansabé, Iuwahriehre íwíáhonsabé Manikáne ahninkáwá awankátaq mónkákák táhparáhnserahnowe. Segá miraotaq Sísá íre tagariáh kegá tagéra Sísansabé awiréh atáhwe. Minayabe wene sánsá sinehepeq súáh kegá Sísaba mó íre kouwekorahowe.

⁷ Ibonsirana marakó tantanirana mitaq kaweq tahutáhúq kíréhrra wehukega nahwe. Minayabe Manikánka, Aiq kaweq marákóe atéhre. ⁸ Marakóraq peh abehq náhgáqkákák tahwenkaránkakaq kíréhtáq peh abehq marákóe. Minayabe Manikánka, Íre kaweq marákóe atena kekíruanawire.

⁹ Néne iyahnabo anímáirino, mah pagégé éhwéh teiúnsábé itega mí marakó tahnsa ké úkigehe íwíáhugo? Írakaumo. Itene Wahnahne sánsá kawerue sehgiége íwíáhuge. Sísaga meirena kaweraitena séhréh aitéh púaq itega wene sánsá sehgiówe. ¹⁰ Manikánka pehipi íre ehweh aitankéhe. Itega mirauro arámbéhrí íre abitaginae. Írakaumo. Menahnkákák amahnágaákák Manikáne animáirí kawerue séhréh aritena Manikánsabe írutaboírowe. Minayabe wega íre abitaginae.

¹¹ Íné nuwahbehme itega amahnága tauntahunue mira onserah mókakeakák ahriahriakák miraoro. Minayabe nuwahbehre. Mirairataq

itega áwénuno naneqmarí mókake náinkéhe. ¹² Ite taoraho agiyeho. Peh abobiah taebera ké méq Manikánka mirainawire íwiáhéq wega náina naneqsabé kawerue áwénunoro. Mirairataq wega nánawire.

Manikáne omasa náneqsabé aiq pútare atanéhe i ehwéhne.

¹³ Manikánka Ébáráhma ehweh teawutaq wega omasa éhwéh teawena, Ai q mirainauge úwe. Mó anínká Maniká íre kiotaiki puana wega mi ehwéh irarútaq wewenáwíruwe irarúwe. ¹⁴ Manikánka Ébáráhmansabé mahraréna, Are séhréh atanauge. Mókake ínégá séhréh atáhnaga arenanahréh íregárita q úkigehe úwe. *(Stat 22.17)*

¹⁵ Ébáráhmaga árahinabomo íre íwiáhia peh kawerue áwénunúwana Manikánka teawu ehwéh aiq pútaragúwe.

¹⁶ Wehukéninká omasa éhwéh iraritaq wega mó aní anotah aníné áwíruwe mi ehwéh irarire. Minawé Asiu kené sánsáne. Wehukéninká mi sansáninaraq wensabé ehweh atáh ké túbáh agorahowe. ¹⁷ Manikánka omasa éhwéh irarútaq író kega, Wegá mó íwiáhinabomo íwiáhiyeho éna Manikánka wewenáwíruwe mi ehwéh irarúwe.

¹⁸ Minayabe Manikánka téhtaré págége éhwéh aiq irarú púana wega mó íwiáh íre orahire. Wegá péhe éhwéh íre orahinsabé ite Manikápa kowía míaúna ke íwiáh íwiáhunayabé irupipeq eyoyóire. Irupipeq eyoyóina q Manikáne ehwehnka aiq pútaraginawire íwiáhéq minawé áwénunoneheqmúne. ¹⁹ Anotah awánká kaweq anúq kéhrana sóiriqka mi awánká íre pankonoráhire. Mína inserah itega Manikáne ehweh aiq pútaraginawire íwiáhúnaga irupipeq kaweq awánká ánúq tahnsaniraq kaweqta q mía míaúne. Itega kawerue áwénunúnayabé mókake Manikánka wene íópeqté páqnáhipéq móitankéhe.

²⁰ Ite séhréh aitanieéna Sísaga mitaq ebeq kiena ite mibeq mahbeq aitéh aní úkéna ahriahri mía míainawire. Wehukení wenáwíq Mékíséréki Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritéh aní mía míaúnserah Sísá moq mína tahnsa ahriahri mía míaire.

7

Mékíséréki anotah aníne i ehwéhne.

¹ Manikámé anotah aní míowana Mékísérékiga Sáréma suwahpeqte ké wahnahnéna Manikáne ehweh mibeq mahbeq arito aní míowe. Ébáráhmareq we kéro kereqka mó wahnáh kéreq se kíríro kereqka ebehéra mi ke subiq súówe. Segá kouwekutaq Mékísérékireq Ébáráhmareqka piehgiúye. Mitaq wega Ébáráhmansabé kaweq ehwéh teawuwe.

² Kaweq ehwéh atowana Ébáráhmaga moke ebehurabeqte meyo mensáméhnsá nayáhnkú saraqmarena Mékíséréki peh morá awuwe. Mékísérékiwe mi awíq áwahewé kaweq sansá mirai wahnáhne. We Sáréma suwahpeqte kéné wahnah aní ména we mó awíqmé áwahewé aru ukiqme sansani wahnáh aníne.

³ Wenanoibonkakáq wene aigaqnaréhakaq we maqmio tanahráqkákáq we pukú tanahráqkákáqsabé éhwéhmé íre kéhre. We Manikáne ahninkáwá tahnsanéna ahriahri wene ehweh mibeq mahbeq arito aní mía míaúwe.

⁴ Mékíséréki anotah aní míonsabe we éhweh ahtebagehboq íráhro. Itene igaqna Ébáráhmaga moke ebehurabeqte meyo mensáméhnsá nayáhnkú saraqmarena we peh morá awuwe. ⁵ Ébáráhmane anahwa wenáwíq

Áríváie. Mi animé we kahnáh Manikáne ehweh mibeq mahbeq arito ke míówe. Mósísiga sehgióro ú ehwehnká mahraréna, Ísara kegá sene meyháh ménsáméhnásá nayáhnkú saraqmahwara Árívái kahnáhnká peh morá pehipi meyhówe. Árívái kahnáh kéreq moke mó Ísara kereqne sigaqnawé Ébárahmae. Sensuwahrah Isará kegá sene meyo ménsáméhnásá nayáhnkú saraqmárówara Árívái kahnáhnká peh morá pehipi meweuwe.

⁶ Manikánka omasa éhwéh Ébárahma teawéna, Miranauge teawuwana Mékísérékiwe íre Árívái kahnáh ání míówe. Ébárahmaga mi ménsáméhnásá nayáhnkú saraqmarena Mékíséréki peh morá awuwana Ébárahmansabé kaweq éhwéh atowe. ⁷ Ite ahtebónawe ahriahri kaweq éhwéh atéh ánínká mi éhwéh teawí ání kiotaikire.

⁸ Árívái kahnáhnká Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh árámbehri mirautaq sega Ísara kegá sene saraqmáró ménsáméhnásá peh morá pehipi meweowe. Árívái kahnáh mótaq mótarue pukuwana Mékíséréki oga mía míai aníne uwana wega peh morá saraqmaro naneq pehipi meyowe.

⁹ Itega mahraue irarerahúne. Árívái kahnáhnká Ísara kegá saraqmáró ménsáméhnásá peh morá pehipi meweoo kee. Téhwe Ébárahmaga Mékíséréki ahtapeq tagéna peh morá saraqmaro naneq awutaq wenanah Áríváiga moq Mékíséréki awuwe. ¹⁰ Mi tanáhráq Áríváine anowagá we íre maqmio púana wega Mékíséréki árahue awuwo? Ébárahmawe Áríváine aigaqna púana minayabe wega Mékíséréki peh morá saraqmaro naneq awutaq wenanah Áríváiga moq awuwe.

Sísawe Manikáne o mibeq mahbeq arítéh ánimé kiotaiki aníne i éhwéhne.

¹¹ Mósísiga sehgióro ú ehweh Ísara ke teriena peh morá Árívái kahnáhnká Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh árámbehri mirauwe. Mi arámbehri miraé sansa wehuke kawerarotaq tahirímé mó aní Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítéh ání íre sú irino. Sú anínká íre Áríváireq Áronireq kahnáh anínéna peh Mékíséréki tahnsánéna Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ání míehre.

¹² Mó anínká Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kéné arambehri awaq mionsabe miraira sansá o sansa úkinae. ¹³ Manikánka omaq ato animé íre Árívái kahnáh anínéna we Súra kahnáh ání ména mi kegá tahberaq Maniká titirue náwe arámbehri íre mirauwe.

¹⁴ Ite ahtebómé Súra kahnáhnká Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh ké míagehe éhwéh Mósísiga íre irarúwe. Sísá itene Wahnahme we Súra kahnáh aníne. Minayabe ite aiq ahtebóne. ¹⁵ Íre Árívái kahnáh ání peh mó aní Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ání ábóraragéna we Mékíséréki tahnsá ání mía míaire.

¹⁶ Omaq ato animé we kahnáh aiq awehraq kéhre íwíáhúnsabe omaq atoo? Írakaumo. Itene Wahnah ahriahri págegeue mía míai puana we Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ání úkúwe. ¹⁷ Minayabe Manikáne ehweh mibeq mahbeq mahraréna,

Are Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritahna aní mé ahriahri mía míainiewóne. Mékíséréki Manikáne ehweh mibeq mahbeq arito ani mía míauñserah are moq mina tahnsa mía míainiewóne ire. *(Buk Song*

¹⁸ Naho sehgióro ú ehwehmé íre págege aitahráhi ehwéhne. Mi ehwéhnká ite íre séhréh aitahráhinsabé Manikánka mi ehwéh aiq meruowe. ¹⁹ Mósísiga sehgióro ú ehwehnká itereq mó naneqkakaq íre airaiq kaweraitahráhire. Manikánka o sansa omaq atowana mi sansánká Mósísiga sehgióro ú sansa kiotaikiraq itega Maniká Íteriboba wahtotaq kowiahrahúne.

²⁰ Wene ehweh mibeq mahbeq aitéh ání míankeheéna Manikánka Sísaga omaq atotaq íre pehipi omaq atowe. Íraukaumo. Peh págege ehwéhne omaq atowe. Téhwé mó kegá Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh ké úkutaq wehukenínká pehipi omaq sitena íre págege ehwéhnúwe. ²¹ Peh morá Sísaga Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ání míankeheéna Manikánka omaq atotaq págege ehwéhne omaq atowe. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Itene Wahnahnka págege ehwéhni puana wega mó iwíáh íre inawire. Are wene ehweh mibeq mahbeq arítáh ání ahriahri mía míainewóne íre. *(Buk Song 110.4)*

²² Sísaga omasa éhwéhmé áhnte kawéq éhwéhne. Mi ehwéhnká naho éhwéh kiotaikire. Minayabe itega aiq irone.

Sísaga ite mibeq mahbeq aitéh ání mía míaire i ehwéhne.

²³ Téhwé Manikáne ehweh mibeq mahbeq arító ke áhnte míówe. Se peh wehuke puara mótaq mótarue puku pukuunsabé peh morá ánínká mi arámbéhrí ahriahri íre sehgiórahúwe. ²⁴ Sísaga íre mina tahnsa míaire. We peh mía míai aní púana Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh árámbehrí ahriahri sehgióre.

²⁵ Míayabe amahnágaákák mókakeakák Sísaga wensabé aiq pútare atáh ké kaweraritena Manikápa mórítahnara oga mía míaoneherawoe. Sísaga ahriahri mía míaéna itene ehweh Maniká teawí púana ite séhréh aita aitaire.

²⁶ Sísawe Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ání mía míainsabé peh ábérehana ite séhréh aitéhre. Wega íre ahbabária peh Maniká awahbeh sansánéna kaweqtaq mía míaire. We tábúsoréh áninéna ahbabáq kega mira onserah íre miráirana Manikánka we iriatena íopeq móatowe.

²⁷ Téhwé Manikáne ehweh mibeq mahbeq arító kega mó wehekáh mó wehekáhnue ménkámehnkáne korahqtaté Manikánsabe titiratówe. Ebeqme sega seyene ahbabáqsabe kaweraitankehéra Manikánsabe titiratówe. Anehemé sega mó kené ahbabáqsabe kaweriritankehéra titiratówe. Sísaga íre mina tahnsanire. We awankátaq táhpawe pukú tanahráq itene ahbabáqsabe peh morá tánáhráq wene anonkataté Manikánsabe titiratowe. Wega mi arámbéhrí aiq parabaruo púana wega mónkákák íre mirainawire.

²⁸ Téhwé Manikáne ehweh mibeq mahbeq arító ke míagehéra Mósísiga sehgióro ú ehweh sehgiro kegá kaweqtaq íre míahraho ke omaq sitowe. Anehemé Manikánka págege ehwéhne mi arámbéhrí mirainkeheéna wenahní omaq atowana we ahriahri kaweqtaq mía míaire.

8

Sísawe íopeq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh áníne i ehwéhne.

¹ Ínéga teiú éhwéhmé áwahe ahtebagehboq írahro. Sísawe kaweqtaq mía míai puana ite séhréh aitéhre. We Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ání mía míaéna amahnága íopeq ména mibeqté anotah wahnáh Maniká Íteribone ayah púpeq tútuue míéhre. ² Sísaga Maniká Íteribone kaweq nahtápéq ména

wene ehweh mibeq mahbeq aitéh árámbehrí mira aruqarurire. Mi nahmé wehukega íre pera peh morá Maniká itene Wahnahnka pearowe.

³ Mah marákóipéq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kégá Maniká titiréra mó naneq mó nanerue awigeheéra omaq sitówe. Sega miraunserah Sísá ite séhréh aitéh ánínká moq aiq áwíre. ⁴ Mósísiga sehgióro ú ehwehkná mahraréna, Peh morá Áriwái kahnáh wéhgá Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kéné arambehri miraorahire ire. Peh mi kahnáh wéhgá mó naneq mó naneqtaté Manikánsabe titiratáhwe. Minayabe amahnága Sísaga mah marákóipéq miéhtáq tahirímé mi arámbehrí íre mirai irino.

⁵ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ánínurá ména wega íópeqté náhtápéq arambehrire. Mah marákóipéq mibeq mahbeq aritáh kégá arambehrio nahmé peh íópeqté náhné mánkánah tahnsáne. Mánkánah tahnsá púana Mósísiga Manikáne wéhuwehu nah séiraté pianaútaq Manikánka wensabé, Ínéga sáwéhrapeq sokigi awátáu serahnue tábúsoqme pearo úwe.

⁶ Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh áni míankeheéna Manikánka Sísá omaq atowana wene arambehriga moke mó mibeq mahbeq aitáh kéné arambehri kiotaikire. Mi arámbehrí miraútaq Sísaga Manikánseq wehukereq moráéné ehweh áhwárowe. Sísane moráénia éhwéhnká naho moráénia éhwéh kiotaikire. Sísaga mirainauge ú ehweh áhnte kawéq ómásá éhwéh púana mi éhwéhnká téh ko ehweh kiotaikire.

⁷ Wehukega téh ko moráéné ehweh sehgoráhutaq tahirímé mó moráéné ehweh íre áhwáro irino. ⁸ Manikánka wehukene ahababáq tagéna mahraréna, Írátíáhro. Íné itene Wahnahnka mahraréna, Mókake ínéreq Ísara kereq o moráéné ehweh áhwáranehé. Súra kahnáh kéreq ínéreq o moráéné ehweh áhwáranehé.

⁹ Mi ehwéhmé íre sigaqnaréhreq ínéreq moráénowana tahnsá éhwéhne. Ínéga Ísípi marákórápéqté meriqmena mórítáhwataq sereq ínéreq moráénowane. Sega ite moraéno éhwéh anterúo púana ínéga se peh áwé tagahwae.

¹⁰ Íné itene Wahnahnka mó mahraréna, Mi tanáhráq parabagínaraq Ísara kereq ínéreq o moráéné ehweh áhwáranehé. Ínéga sehgióro ú ehweh sene iwíáhipeq sitena sene sirupipeq sehiranaraníe. Íné sene Maniká miáhnara se néne animári míagehe.

¹¹ Anotah awíqkákák kéreq íre anotah awíqkákák kéreq ómiga íné tagariagehe. Ómiga íné aiq tagariéhra puara sene iyahnaboreq sensuwahrahreqsabé íre síwáhnorigehe. Itene Wahnah tagariáhro íre terigéhe.

¹² Ómiga íné aiq tagariéhra puana ínéga sensabé nirutaboiraritena sene ahababáq kaweraritaníe. Sene ahababáqsabe mó íre iwíáhue niahreraq matianíe uge úwe. *(Jeremaia 31.31-34)*

¹³ Manikánka, O moráéné ehweh áhwáranehé insabé téh ko ehweh nahonáh úkire. Nahonáh úki naneq apubúue parabaginae.

9

Korahq titiré sansánká wehuke íre airaiq kaweraritahráhu ehwehne.

¹ Téh ko éhwéhnká Manikánsabe iwíáh iwíáh ate sansa sokigi aíre. Mi tanáhráq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh kowe. ² Sega mi nah séiraté pearówe. Ébeq paqnáhipéq aráhmuwe, tahbewe, Maniká áwú parétiwé kowara

mitaqsbé Kawéqtapére áwirátówe. ³ Mi nahupéq mó mapéq kowana ákáhpi parahnkeq tahnsá ónsá kowe. Mó mapéq Anotah Kawéqtápére áwirátówe.

⁴ Mitaq kawéq kunkúni naneq pariageheéra kóraraté akariaró tahbé kowe. Moráéneú sehiránia ébáh kánéhwé pókisiipéq kowe. Mi pokisiwé kóraraté akariaró pokísie. Mi pokisiipéq íópeqté tópáhnkákáq Áronine pegiqnáhnkarankákáq sehirania ébáh kánéhráréákáq kowe. Íópeqté tópáhmé kóraraté akariaró motóréipéq kowe. Mi pegiqnáhnkárámé Áróniga matiotaq ánáh aunúwe.

⁵ Mi pokísí maraipéq kowana Maniká miéhrabeqte ánité tahnsa náneqtaré sehwerapeq kowe. Manikáne téhreh naneq tagageheéna mitaq kowe. Sene oe awenahpeqté wehukene ahbabáq kawerorahirabeq kowe. Amahnága mah ehwéh áwahewé íre íwáhnorinie.

⁶ Teiú ménsáméhná kaweroráwara mó wehekáh mó wehekáhnue Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kégá Kawéqtapéq kibekéra sene arambehri mira arugaruowe. ⁷ Peh morá mitaq arambehrio kené wahnahnka webataq Anotah Kawéqtápéq morá ópéqmé peh morá tánáhráq kiena tueyokúwe. Wega mibeq pehipi íre kiuwe. Írakaumo. Wega mibeq kiutaq korahq mewena wene ahbabáqkakaq mó kégá áhwára áhwáraue mirau ahbabáqkákáq kaweraritankeheéna mi koráhq Maniká nawuwe.

⁸ Kawéqtapéq arambehri peh kéhnsábé itega Maniká miéhrabeqte áh íre ábóraq kéhre. Minayabe Manikáne Awanka aiq sokigi aire. ⁹ Maniká miéhrabeqte áh íre ábóraq kéhnsábé mi seriráté pearó nahnká amahnága míáh ké sokigi aire. Mi nahtápéq wehukega mó naneq mó naneq Maniká titirue náuwe. Segá mi sansánunka sirupipeq íre kaweraritahráhuwe.

¹⁰ Mi sansámé peh táhutahuq awehrié sánsánkákáq sosue sansánkákáq kowe. Mi sansánká íre sirupipeq peh morá sinonka kawerarite sansane. Sísá Karáhéga o sansa íre áhwáriorataq Mósísiga sehgióro ú ehweh sehgiageheéna mi tanáhráq kowe.

Sísaga wewene korahqtaté titirúnka wehuke kaweraritahráhi ehwehne.

¹¹ Sísá Karáhéga tuena kawéq sansá áhwáréna íre wehukega pearó nahtápéq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aitéh ání mía míaéna mitaq arambehriúwe. Mi nah áhnte kawéq náhnéna moke mó iwíáh iwíáh atáh séri náh kiotaikire. Mí nahmé íre mah marákó marákóipéqté náh tahnsane.

¹² Sísá Karáhéga mi nahtápéq kiena Anotah Kawéqtápéqté paqnahipeq ménkámehnkáne korahq íre mewena kiuwe. Kiena wewene korahq mewena Maniká titirue náuwe. Ite oga mérapeq awaq miageheéna wene korahqtaté paiqitowe. ¹³ Wehukene sinonka soqsuaneherautaq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh kégá káho áráhqne anonka iraipéq agera mibeqté tánáhákáq ménkámehnkáne korahqkákáq mewera mó ke soqsuageheéra káqsuahrue.

¹⁴ Segá miraunsabé Sísane korahqka mi sansá kiotaikire. Sísaga íre ahbabária peh kawéqtaq mía míaire. Manikáne Awame mía míai anínéna Sísá págege atowana wene korahq Maniká titirue náuwe. Wene korahqtaté soqsuqme kaweraitéh púaq abehq áráméhríyábé íre iwíáh iwíáhia peh Maniká itene oga mía míai Wahnáhné sánsá sehgionehqmúne iwíáhuwe.

Sísaga wene korahqtaté o moráéné sansa áhwároro ehwehne.

¹⁵ Minayabe Sísá Karáhéga o moráéné sansa áhwároro. Téh ko moráéné sansa kotaq wehukene ahbabáq kaweraritanieéna Sísá pukúwe. Sísá pukútaq

wega miraúnka Manikánka omaq itena íáhrabi kegá oga mérapeq awaq mi-ageheéna Sísa Karáhéga o moráéné sansa áhwárowe. Áhwárowana Manikánka náinie ú naneq awaq miagehé.

¹⁶ Wehukeni oga miéhtáq wenawahrahga wene ménsámehnsá íre awaq miahráhowe. Peh morá we pukínaraq wenawahrahga tagéra aiq pukire éra awaq miagehé. ¹⁷ Puki anínká sehiranurai pepáhqtáq tagéra sehíranka irarinserahne wene ménsámehnsá saraqmarera awaq miáhowe. We oga miéhtáq wenawahrahga mi pepáhqtáq kéh éhwéh íre sehíoráhowe. ¹⁸ Ebeqte ko moráéné sansa áhwárotaq pehipi íre áhwárepa peh korahqkákáq áhwárowe.

¹⁹ Téhwe Mósísiga mi sansá págegeinkeheéna ménkámehnká subiqme mi kané korahqtaté titirúwe. Titirinaútaq téhwe Mósísiga moke Manikánka sehíóro ú ehweh teriena anehe káho áráhqne korahqkákáq wánínkakaq peh morá ántéhyápépéq ahkiuwe. Ahkiwena awanká ánáhakaq tautáúq nahniáqkákáq mewena mi koráhq pámbáhue sehíóro ú ehweh ko pukúákáq moke mió keakáq sensineq káqsuahrúwe. ²⁰ Mósísiga káqsuahréna mió keyabé, Itega Manikánka sehíóro i ehwéh págegeue sehigigeheéna korahqtaté káqsuahrúge úwe. *(Kisim Bek 24.8)*

²¹ Manikánsabe iwíáh iwíáh ató nah sériraté pearó nahnkákáq moke mibeqte ménsáméhnsánkákáq Mósísiga mi koráhqtaté káqsuahrúwe. ²² Mósísiga sehíóro ú ehweh nká teiena, Peh morá korahqka moke kéh náneq kawerorahire. Peh morá korahq túínsabé Manikánka wehukene ahababáq kawerarítéhre íre. *(Wok Pris 17.11)*

Sísaga peh morá tánáhráq Maniká titirue náwena pukú ehwehne.

²³ Wehukega ménkámehnkáne korahq titiré sansanká íopeqté titiré sansa sokigi aíre. Mah marákóipépéq titiré sansa sehíó kégá peh ménkámehnkáne korahq titirowe. Íopeq titiré sansanútaq Sísaga wewene korahq titirúwe. Minayabe íopeq titirú sansa anotah kaweq sansá púana mi sansánká ménkámehnkáne korahq titiré sansa kiotaikire.

²⁴ Sísa Karáhéga Manikánsabe iwíáh iwíáh ató nahmé wehukega sériraté pearó nahupéqmé íre kibekia peh íopeq kibekúwe. Mina pearó nahmé wéhuwehu nahnirana íopeqté náh ahriahri kéh náhne. Minayabe Sísaga íopeq kéh náh Maniká Iteribone auranabiahtapeq mía míaéna ite séhréh aita aitaíre.

²⁵ Mó opéq mó opérué mah marákóipépéq Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritéh ánínká Maniká titirinieéna nahupeqte Kaweqtapéq ménkámehnkáne korahq mewena kibekúwe. Mina únserah Sísa Karáhéga mó opéq mó opérué Maniká íre titirúwe. ²⁶ Miraútaq tahirímé mó tanáhráq mó tanáhrárué mah marákó marákó miraútaqkákáq amahnágaákáq áhnte tanáhráq Sísa éri irino. Mah tanáhráq parabagina uraitaq Sísaga peh morágáké tuena wehukene ahababáqsabe kawerarítanieéna pukúwe. Sísaga Maniká titirue náwunka ite kaweraitahráhire.

²⁷ Wehukeni mónkakáq mónkarúwe íre pukia peh morá tánáhráq pukinawire. Mina inserah Sísa moq peh morá tánáhráq pukúwe. Wehuke pukirataq anehe Manikánka ehweh aritena sainsuankéhe. ²⁸ Minayabe áhnte kené ahababáqsabe Sísa Karáhéga peh morá tánáhráq Maniká titiratena pukúwe. Itene ahababáqsabe aiq kaweraito púana mókake we tuinaraq mi arámbéhrí mónkakáq íre mirainawire. Wensabé aiq pútare ateq áwénunúna ke airaiq kaweraitanieéna tuinkéhe.

10

Ménkámehnkáne korahqka titirorahi naneqme íre awehrare i ehwéhne.

¹ Mósísiga sehgióro ú ehwehniká mókake sína naneqmarínsábé peh pikísah tahnsá púana mi ehwéhniká áwahe íre tábúsoqme sokigi aieráhíre. Mi ehwéh írarúnka mó opéq mó opéue wehukega titiraruqarurowe. Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéq se kegá titiré sansa sehgiónká kaweraritahráhiro? Írakaumo. Mi sansánká wehuke íre airaiq kaweraritahráhire.

² Titiré sansa sehgiónká kaweraritéhtáq tahirímé sega mó opéq mó opéue íre titiraruqaruro irino. Kaweraritéhtáq tahirímé sene ahabábáqsabe mónkakáq íre iwíáhia titiré sansa aiq súáh irino. ³ Segá mó opéq mó opéue titirotaq sene ahabábáqsabe íre kawerorahia peh iwíáh aruqarurowe. ⁴ Mémene korahqkakáq káhone korahqkakákáq wehukene ahabábáq íre kaweraritahráhi puara sene ahabábáqsabe iwíáh aruqarurowe.

⁵ Minayabe Sísa Karáhéga marakóipeq tuinaútaq wega Manikánsabe mahraréna, Are ménkámehnkáne korahqtaté titiré sansánsábé íre awahbehre. Arene arambehri mirainkehé arega ninonka aiq kaweraintahne.

⁶ Wehukene ahabábáq kawerariteyabe ménkámehnká arene tahberapeq age sansánkákáq sene korahqtaté titiré sansánkákáqsábé íre awahbehre.

⁷ Minayabe ínéga arensabé mahraréna, Maniká Nániboo, are awahbeh arámbéhrí mirainieéna aiq tutaage. Púkuipeqté éhwéhniká íné éhweh aiq irarinserah sehginauge uge úwe.

(Buk Song 40.6-8)

⁸ Téhwe Sísa Karáhéga mahraréna, Are ménkámehnkáne korahqtaté titiré sansánsábé íre awahbehre. Wehukene ahabábáq kawerariteyabe ménkámehnká arene tahberapeq age sansánkákáq sene korahqtaté titiré sansánkákáqsábé íre awahbehre úwe. Wehukega mi titiré sansa pehipi íre miraia peh Mósísine ehweh sehgióro únsabe mirauwe. ⁹ Anehe Sísa mó mahraréna, Are awahbeh arámbéhrí mirainieéna tumióge úwe. Minayabe wega naho titiré sansa suena itene ahabábáqsabe kaweraitanieéna o sansa áhwárowe. ¹⁰ Sísa Karáhéga Maniká awahbó arámbéhrí kawerue miraéna peh morá tánáhráq pukéna wene anonkataté Maniká titiratowe. Wega miraúnka itene ahabábáq kaweraitowaq amahnága ite kaweqtaq mía míaúne.

Sísaga titirúnka itene ahabábáq airaiq kaweraitéhre i ehwéhne.

¹¹ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kégá mó wehekáh mó wehekáhnue iriwe méra peh morá mi titiré arámbéhrí aruqarurowe. Mi titiré arámbéhrionka wehukene ahabábáq íre kaweraritahráhire. ¹² Sísa Karáhéga peh morágáké itene ahabábáqsabe peh morá tánáhráq titirúnka ahriahri peh awehraq kagaire. Wega titirarena Manikáne ayah púpeq tútuue mía míaire.

¹³ Tútuue mía míaéna áwénunire. Mókake Manikánka, Arene naruo págegeue wahnahnarito teawinkehéna áwénunire. ¹⁴ Wega morágáké titirúnka ite ahriahri kaweqtaq mía míaigeheéna itene ahabábáqsabe airaiq kaweraitowe.

¹⁵ Minayabe Manikáne Awanka teíre. Wega Púkuipeq ebeq mahraréna, ¹⁶ Itene Wahnahnka mahraréna, Mi tanáhráq parabagínaraq ínéga o moráéne sansa áhwáranie. Néne ehweh kawerue siahtebagehboq sirupipeq mi ehwéh siahtebaritanie. Néne ehweh kawerue siahreraq matiagehboq mi ehwéh iwíáh aritanie úwe íre.

(Jeremaia 31.33)

17 Púkuipéq anehe mó mahraréna,
Sene ahbabáqkakaq sene ahkaragáaakáq mó íre niahreraq matianie ire.
(Jeremaia 31.34)

18 Wehukene ahbabáq airaiq kaweraitena mó íre ahreraq matíéh púara wehukega mónkakáq titirigehboq? Ahqáho. Írakaumo. Mó íre titirorahowe.

Itega Manikánsabe aiq pútare ateq weba wahtotaq kowíanehe i ehwéhne.

19 Néne iyahnabo animáríno, Sísa pukútaq wene korahq tunsabe itega íre áhreaia peh Kaweqtapéq Maniká miéhraheq kioráhúne. 20 Sísa kawe q o ah sabaro púa q itega oga mérapeq Maniká miéhraheq kioráhúne. Sísa pukútaq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté parahnkeq tahnsá ónsá senahpeqté subame tuwe. Miraúmé mi paráhnkéq Sísa anonkansabé sokigi aiíre. 21 Sísa Karáhéwé amahnága Manikáne ehweh mibe q mahbe q aitéh aní anotah anínéna Manikáne animárí wahnah aitéhre.

22 Wega kawe q wanítaté itene inonka aiq pabe q paberaitéhre. Sísa korahqtaté itene irupipe q káqsuhraitéh púa q itene ahbabáq peh kéhre iwíáh íre úne. Minayabe itene irupipe q kawe q iwíáhéq, Manikánsabe aiq pútare ateq weba wahtotaq kowíanehe iwíáho. 23 Manikánka mirainauge ú ehweh aiq pútaraginawire iwíáhúne. Minayabe itega íre túbáh agia peh wega mirainawire iwíáhéq ambubu atianeheqmúne iwíáho.

24 Mó Sísa tagariáh keyábé iwíáhéq sensabé irutaboírég we séhréh atéhonehe iwíáho. 25 Sísa tagariáh ké momiwíé sansa súého. Táhmáro mó kegá aiq suto serahniyeho. Írakaumo. Itene Wahnah tuina tanáhráq aiq wahtonagi puaq itene irupipe q kawe q iwíáh kankehboq síwáhnorég we séhréh atéhoro.

Manikáne ahninkáwáné ehweh inehepe q súého i ehwéhne.

26 Írátíáhro. Téhwé Sísa né sansá aiq ahtebéq anehe iteitene iuwahbeh iwíáh miraéq ahbabáq aruqarurirataq mi ahbabáq kaweraiteyabe mó íre titirorahire. Írakaumo. 27 Mó íre titirorahi puaq peh áhreeq iransánéq Manikánka ehweh aitahna tanáhráqsabé áwénunoneheqmóe. Manikánsabe ahqáho atáh ké tabikira iráipéqsabé áwénunoneheqmóe. 28 Wehukenínká Mósísiga sehgióro ú ehweh anteruowara téhranítégábópoq apahránítógábópoq tagéra wene ahbabáq pahsutowara író kega ahbabáq aninsabé íre sirutaboiratasa subiq súówe.

29 Ite kaweqtaq mía míai gheéna Sísa né korahqka kaweraitowana anehe mó anínká mi koráhqkákáq Sísa o moráéné sansankákáqsabé abehq náneq mire éna anetaníbo iwíáhéna Manikáne ahninkáwá anehepe q súéhre. Mósísine ehweh anteroo animé wehukega íre sirutaboiratasa peh kamah awera subiq súówe. Subiq súónsabe Manikáne Awanka séhréh atéh sansá anehepe q súéh anímé Manikánka mi aní aneratankého? Mókake wega mi aní anotahta q kamah awinawire. 30 Maniká ite tagariona anínká púkuipéq aiq mahraréna,

Ahbabáqsabe ayahqmarewé inénéne arambehri wire ire. (Lo 32.35)

Wene ehwehna mó mahraréna,
Itene Wahnahka wene animárí sainsuena ehweh aritanawire ire. (Lo 32.36)

31 Maniká oga mía míai anínéna ahbabáq ke sainsuena ehweh aritahna puaq áhreeq wene sansá anehepe q súéhneho iwíáho.

Sísansabé aiq pútare ateq wene sansá págegeue sehgióro i ehwéhne.

³² Itega Sísansabé téh aiq pútare atáro tanáhráqsábé iahrerag matíáhro. Manikáne sansá téhreh tahnsánirara mó kegá íwioqnarowaq wene sansá íre susa peh ambubu atiarowe. ³³ Wehuke míópi ite iriitárowara íre kaweq ehwéh aitera íwioqnarowe. Sega mó tanáhráq mó ke moq síwioqnarowaq mí keyábé irutaboiréq kosiéhnehurowe.

³⁴ Sega Sís tagariáh ké karábúsiipéq mórítárowaq sensabé irutaboiréq séhréh aritárowe. Mó kegá itene ménsámehnsá moke pehipi meraotaq ite íre abiahsania peh irupipeq eyoyó ke míarowe. Oganúq ítéh náneq mó kegá íre meyahráhowe íwíáhuro puag irupipeq eyoyó ke míarowe.

³⁵ Menah itega Sísane sansá kawerue sehgirowe. Ahriahri sehgioneheqmúne íwíáh íre súáhro. Írakaumo. Itega íre súéhrataqmé Manikánka anotah apéq náinkehe. ³⁶ Mi apéq náinkeheéq Maniká awahbeh arámbéhrí págegeue sehgióro. Ahriahri mirairataqmé Manikánka náina apéq aiq náinawire. ³⁷ Minayabe wene ehwehna mahraréna, Pehgáriq tanáhráq parabagínaaq tuinie i anímé tuinawire. We íre túbáh agia peh apubúue tuinawire.

³⁸ Néne ani kaweqtaq mía míai anínká ínénsabe aiq pútare ainta aintai puana kaweqtaq mía míainkehe. Peh néne sansá suena túbáh agi ánínsábé íre nuwahbanawire íre. (*Habakuk 2.3-4*)

³⁹ Itega wene sansá ambubu atawéq íre kugeqnáhnúne. Ahqáho. Iraipéq pokoneherao ke tahnsa ké íre míone. Írakaumo. Sísansabé aiq pútare ateq oga mérapeq awaq miona ke úne.

11

Manikánsabe aiq pútare ateyabe áwahe ehwéhne.

¹ Manikánsabe aiq pútare atona sansá sehgiunawe Manikánka irarú ehweh aiq pútaraginawire íwíáhéq minayabe áwénunúne. Itene iuranka mí naneqsabé íre tagónayabé anetaníbo. Peh ite iahtebónawe wega irarú ehweh peh aiq pútaraginawire. ² Naho naho itene igaqnaréha Manikánsabe aiq pútare atówana wega sensabé kawerowe aritowe.

³ Manikánka irarúnka mah marákó marákóákáq íopeqkákáq miraro ehwéhnsábé aiq pútare atone. Amahnága moke tagóna naneqme íre tagahrahúna naneqtaté Manikánka mirarowe.

Ábérireh Ínókureh Nóahrehga Manikánsabe aiq pútare ato ehwéhne.

⁴ Ábériha Maniká titirútaq wensabé aiq pútare ato púana wene arambehri ga wenawah Kéinine arambehri kiotaikúwe. Wegá Manikánsabe aiq pútare atonsabe Manikánka wensabé, Kaweróne. Kaweqtaq míahne atowe. Ábéri naho pukúwe. We oga míotaq Manikánsabe kawerue aiq pútare ato ehweh amahnágaákáq teíre. (*Stat 4.3-10*)

⁵ Ínókuga Manikánsabe aiq pútare atowana Manikánka we tumero púana íre pukúwe. We tabanagútaq mó kegá we kabaruwana Manikánka we tumero púana íre ábóraq marówe. Púkuipeqté éhwéhnká mahraréna, Manikánka we íre tumero tanáhráq Ínókuga Maniká awahbeh sansánúwe íre. (*Stat 5.21-24*)

⁶ Peh morá Manikánsabe aiq pútare atáh kéga we awahbeh sansá sehgiórahowe. Wehukenínká Manikápa pehipi íre kioráhire. Ebeqme wega, Maniká aiq míéhre íwíáhéna, We anebahrúna ke mókake kaweraitanawire íwíáhínaraqmé weba kioráhire.

⁷ Nóahga Manikánsabe aiq pútare atowana Manikánka sinaú tanáhráqsábé teawuwe. Teawuwana Nóahga mi tanáhráqsábé íre tagótaq mi ehwéhnsábé aiq pútare atena Manikáne ehweh sehgiuwe. Wega mi ehwéh sehgiena anotah sipí mirarowe. Nóahreh karírónanínká sípiipéq kibekue méra wání piotaq íre pukuwe. Nóahga Manikánsabe aiq pútare atonserah mah marákó íre márakóipéq míó kega íre aiq pútare atówe. Minayabe Manikánka mi keyábé ehweh aritena kamah ariuwe. Nóahga Manikánsabe aiq pútare atonsabe Manikánka, Are kaweqtaq míahne atowe. (Stat 6.13-22)

Ébárahmareq Sáraheqka Manikánsabe aiq pútare atóya ehwéhne.

⁸ Manikánka Ébárahma téh áhrabútaq Ébárahmaga Manikánsabe aiq pútare atena wene ehweh sehgiena wenawahpeq suena wega íre tagario marákórápéq, Manikánka náwinie ú marákórápéq pokúwe.* ⁹ Wega Manikánsabe aiq pútare atena náwinie ue omasa márakórápéq pokéna wáhnaupeqté kéné marakórapeq kowiowe. Wega peh úqnapipéq seri nahtápéq kaegaeúwara wenahnité Áhísáhkireq Sékópapeqka moq úqnapipéq kaegaeuye. Mi anitégá Manikánka Ébárahma teawu ehwéhnsábé moq aiq pútare atera mi ehwéh aiq pútaraginawire éra áwénunuye. ¹⁰ Ébárahmaga Manikánka webataq áhwárra mapéq kagai mapéq kibekinie iwíáhúwe. Mitaq kibekéyabe arutaboíréna áwénunúwe.

¹¹ Ébárahmane ahre Sárah orenínéna inahupeq mó íre kaegaeútaq Ébárahmaga iwíáhéna, Manikánka, We animai maqmiankéhe ue omasa éhwéh aiq pútaraginawire ú púana Manikánka Sárah séhréh atowana animai maqmiowe. ¹² Ébárahma pukorahú koré míotaq wene ahrega animai maqmiowe. Mi aní anonuwara wenanahréh peh íregárita q úkue míówe. Íopeq wehyoq áhnte kéhnserah wenanahréh peh íregárita q úkue míówe. Náhmbsibeq arahwé áhnte kéhrara wehukega íre sáhnahoráhonserah wenanahréh peh íregárita q úkue míówe.

¹³ Moke teiú ánimári Manikánsabe aiq pútare atera sene marakóipeq mé tanahráq parabagútaq pukuwe. Segá marakóipeq oga míó tanahráq Manikánka mókake náwinie ú naneqmari íre meyówe. Írakaumo. Wehukenínká áwénuni naneq íre wahtote tagehnserah mi kegá áwénunu naneqmari sirupipeq tagéra iwíáh iwíáhéra, Ite marakóipeq mionaraq peh wáhnaupeqté ké tahnsa míone éra pahsúówe. ¹⁴ Mahna tahnsa éhwéh pahsúó kega íre mah marákóipéqsábé peh kaweq matábúrápéqsábé sirutaboiruwe.

¹⁵ Ébárahmarehga suto marakóyábé íre sirutaboiruwe. Írakaumo. Mitaq sirutaboírutaq tahirímé kouwekorahu irino. ¹⁶ Suto marakóyábé íre sirutaboiruwe. Írakaumo. Peh íopeq kiotaiki mapéqsábé sirutaboiruwe. Segá Manikánsabe, Arebataq Maniká Iteribo wone atónsabe Manikánka sene ehwehnsábé íre ayehitówe. Írakaumo. Peh sega awaq miageheéna wega íopipeq kaweq matábúrápéq kawerarowe.

¹⁷⁻¹⁸ Manikánka Ébárahmansabé, Mókake arenahni Áhísáhkine animári arenanahréh míagehe úwe. Anehe wega Ébárahmansabé, Arene mahbi Áhísáhkine subiqme titirainto teawuwe. Teawena, Ébárahmaga mi ehwéh sehginabomo éna áhwárawe tagówe. Ébárahmaga Manikánsabe aiq pútare atena, Wene ehweh

* **11:8:** Ébárahma wenáwíg áwahewé áhite kehinané sibowáe. Stat 17.5 tagáhno. Moke we ehweh Stat sapta 12-23 kéhre.

sehginauge iwíáhéna wenahni subiq suanaúwe. ¹⁹ Subiq suanaútaq iwíáhéna, Ínéga we subiq súáhnaq Manikánka oganúq atahráhire úwe. Puki anínká oga úkue Wenaboba mía míainserah Áhísáhki áura pukéna we moq wenaboba mía míaúwe.

Áhísáhkireh Sékópareh Sósépareha Manikánsabe aiq pútare ató ehwehne.

²⁰ Áhísáhkiga Manikánsabe aiq pútare atena orerague pukinaútaq wenahnité Sékópareq Ísoreqsabé kaweq ehwéh teriúwe. Wega anehe sína naneqsabé irarúwe. *(Stat 27.27-29,39-40)*

²¹ Sékópaga moq Manikánsabe aiq pútare atena orerague pukinaútaq wenahni Sósépane anitéyábé kaweq ehwéh aritena wene pegiqnáhnkarataq káuqmunue saqmatawéna Manikánsabe iwíáh iwíáh atowe. *(Stat 47.31-48.20)*

²² Sósépa moq Manikánsabe aiq pútare atena orerague pukinaútaq Ísara kegá Ísípi marákórápéq súéhra ehwéhnkákáq wene ayahnsa kiroqmera pokira ehwéhnkákáq irarúwe. *(Stat 50.24-25; Kisim Bek 13.19)*

Mósísiga Manikánsabe aiq pútare ato ehwéhne.

²³ Mósísine anoiboga Ísípi marákórápéq méra Manikánsabe aiq pútare atera Mósísi maqmaróyataq sene naruoga subiyehoéra apahtáro íótáq sene ani kopéq átóye. Mibeqté wáhnáhnká Ísara keyabé, Animai maqmaréhrataq subiq súáhro úwara Mósísine anoiboga sene animai tagéra, Kaweq mai wíre iwíáhéra íre áhreia subiq súáhro ú ehweh anterúóye. *(Kisim Bek 1.22, 2.2)*

²⁴ Mósísi inahunahni míotaq mibeqté kéné wahnahne ayahunkawagá meyowe. Mósísiga Manikánsabe aiq pútare atena anonúkútaq, Íné íre mi ininé ahninkáwá úge. Írakaumo úwe. ²⁵ Írakaumo iwíáhéna, Ahbabáq mi-raonawe pehgáriq tanáhráq iwíáh iwíáhé sansa púana íre mirainauge úwe. Minayabe Ísípi kegá wenawahrah Isará ké síwíoqnotaq Mósísiga mina tagéna, Ísípi aní míanie íre iwíáhia peh, Nánuwahrah Manikáne animárínseq míanie iwíáhúwe. ²⁶ Manikáne animárínseq míanie iwíáhéna, Sína animé Karáhéne sánsá sehgiónsabé Ísípi kegá níwíoqnagehe. Anetaníbo. Manikáne sansá sehginie. Wega nánina naneqmarínká Ísípi marákórápéq moke móneakáq kaweq awáhríq náneqmarínkákáq kiotaikinae iwíáhúwe. *(Kisim Bek 1.22, 2.2,10-12)*

²⁷ Mibeqté wáhnáh ánínká Mósísinsabé abiahnsa atowana wega Manikánsabe aiq pútare atena íre áhreia Ísípi marákórápéq suena pokúwe. Wehukega sene siuratate Maniká íre tagahrahuwana Mósísiga wene arupeqté iwíáhgá Maniká tagówe. We tagó púana págege atowana wene kaweq sansá ambubu atawéna sehgiuwe. ²⁸ Wega Manikánsabe aiq pútare atena wene ehweh irena sótaikú siahrreraq ko sansa áhwárówe. Áhwáréna Ísara keyábé, Sipisípiq subiqme mi kané korahq itene méhpehtapéq abaq máráhro aritowe. Mirairataq íopeqte ánínká sótaikéna itene ebeq piah animári íre subiq suankéhe teriuwe. *(Kisim Bek 2.15, 12.21-30)*

Áhnte Ísara kegá Manikáne sansá ambubu atawéra sehgiú ehwehne.

²⁹ Ísara kegá Manikánsabe aiq pútare atena anotah waní kéréwéguwe. Mi waní áwíqmé Káhtore Soréq Wáníne. Ísara kegá mi wanítáq kéréwégonehera utaq mi waní taraqnágúwara sega awaho marákóráq nogónserahnue kéaguwe. Ísípi ebehu kegá sinehe kaqme kéra Ísara kegá onserahnoneheqmúne

íwíáhéra mitaq kéréwégonehera utaq mi waní anotah waní piowara wánínkue pukuwe.

³⁰ Mó tanáhráq Ísara kegá Manikánsabe aiq pútare atera wene ehweh sehgiú púara Séríko suwahpeq ebah kúri pera áhtápéq abapete téhtaré wéhékáh abugeqnáhnuriówana mi ebáh kúri sokogúwe. ³¹ Séríko suwahpeqte weh aebó íní wenáwíq Áráhpa míowe. Mi ebáh kúri íre sokogútaq mi ínínká Manikánsabe aiq pútare atena téhtaré Ísará ánitégá ahboerayeheéra suyataq mehweh aritena séhréh aritowe. Séríko suwahpeqte kegá Manikánsabe íre aiq pútare atówana peh morá mi ínínká wensabé aiq pútare atowe. Minayabe mi ebáh kúri sokogútaq Ísara kegá moke Séríko suwahpeqte ké subiqme oraruera peh morá mina séhréh arito íní íre subiq susa pehragatówe.

³² Manikánsabe aiq pútare ató ke éhweh mó teinínkono? Wehuke síwíqmarí Kiréóni, Páráki, Sáh músóni, Sápáta, Tébiti, Sáh múéireh mó Manikáne ehweh iraru kereqne ehweh áhnte kéh púana moke íre teieráhuge. ³³ Sega Manikánsabe aiq pútare atówe. Mibeqté táhmaro kegá mó marákórápéqté kéreq ebehutaq kiotaikuwe. Mibeqté táhmaro kegá kaweq sansánéra Manikánka náiníe ú naneq meyoúwe. Mibeqté táhmaro kegá Manikánsabe aiq pútare atonka úrinsi iá tahnsa kane áwéh músúriówe.

³⁴ Mibeqté táhmaro kegá anotah iraró puinsúówe. Mibeqté táhmaro kegá sene naruoga pokatate kiranehera utaq íre subiq súówara sabigue pehbeheráh pokuwe. Mibeqté táhmaro ké mareqmareq keéra Manikánsabe aiq pútare atónsabe tauntahu ke úkuwe. Mibeqté táhmaro kegá ebehutaq tauntahunéra wáhnaupéqté ké subipáhrarúówe. ³⁵ Mibeqté táhmaro ahrérónká Manikánsabe aiq pútare ató púara sensuwehqso pukutaq mó oganúkuwe. Mibeqté táhmaro kegá Manikánsabe aiq pútare atówara sene naruoga se saiqnaríówe. Saiqnariówara sega Manikáne sansá sinehepeq súótaq tahirimé sene naruoga soraq súo irino. Sene sinonkansabé íre sirutaboiria peh oga mérapeqsábé sirutaboiru puara Manikáne sansá ambubu atío púara sene naruoga subiq súówara pukuwe.

³⁶ Maniká íre tagarío kega mó táhmaro ke siwiréh aritera sahtaté subiqmarera séniraté táhru táhrue karábúsiipéq mórítówe. ³⁷ Mó kegá táhmaro ebahnsatate tuparuqme subiq súówe. Sega mó táhmaro ke sóraté ákáh kiraq súówe. Sega mó táhmaro ke pokatate kiraq suqme subiq súówe. Manikánsabe aiq pútare ató ke tabonahuwara sene naruoga síwioqnéra íre kawerarítowara korósi tabónáhunsabé sipisipiqne áúakaq mémene áúakaqtáté aneranerue míowe. ³⁸ Aneranerue méra abatapi pokéra sáwéhrapeqkákáq ónapipéqkákáq kaegaeuwe. Se kaweq ke míówara mó mah marákóipéqté kegá íre kaweq ke míówana sensabé siyehitówe.

³⁹ Sega Manikánsabe aiq pútare ató púana wega sensabé kawerowe aritowe. Se marakóipeq míótaq Manikánka náriníe ue omasa náneqmarí íre meyoúwe. ⁴⁰ Manikánka wensabé aiq pútare atona ke kaweq ah sabaitowe. Naho míó kega mi áhtápéq ebeq íre kíúwe. Írakaumo. Íre kíúwana Manikánka, Sereq itereq moráráq kigehe aitowe.

12

Itega Sísa tagéq iwíáh íwíáh atanéhe i ehwéhne.

¹ Mína teiú kegá Manikánsabe kawerue aiq pútare atera amahnága sensuwanka ite abugeqnáhnurawéra iwahnkanowe. Sega Manikánsabe kawerue

aiq pútare atónsabe itega iwíáhue tagéq kaweq ahtápéq korahúne. Manikáne ahtapeq tauntahunue nogonéhboq moke umehi naneq sueq ahbabárorahi naneqmari inehpeq suaneheqmúne.

² Sísansabé ahriahri tagéq iwíáh iwíáh atanéhe. Itega wensabé téh aiq pútare atáráunaraq séhréh aitená mókakeakák séhréh aitankéhe. Minayabe wene sánsánsabé iwíáhue taganehe. Segá Sísá awankátaq táhpawe subiq suanehera utaq wega, Mókake nirupipeq eyoyó aintanawire iwíáhúwe. Minayabe awankátaq táhpawe puké sansa ayeहितeh sansansabé íre iwíáhía amahnága Manikáne ayah púpeq tútuue mía míaire.

Wene animári ahbabárirataq Manikánka kaweraratanieéna kamah arinkéhe i ehwéhne.

³ Ahbabáq kega Sísansabé anotah abíáhnásá atera áwíoqnotaq wega págegeue ména íre túbáh agúwe. Minayabe iwíáhéq túbáh agiyehboq wene sánsá peh kawerue sehgióro.

⁴ Itega ahbabáq saiqnaruaneheéq págegeue arambehriowe. Miraonsabé ahbabáq kega íwíoqnahtaq itene korahq íre túíraq peh oga míáhwe. Minayabe iwíáhue tagahro. ⁵ Wene púkuipéqté éhwéh págegeue ehwéh iahrerahq kehro? Mí ehwéhnká mahraréna,

Nénahníno, itene Wahnahnka are kaweratanieéna kamah awinah ahtebáhno.

Wega arensabé, Íre kaweróne atahnaraq arega wene sánsá sehgieyabe anetaníbo iwíáhhineho. Íkaumo. ⁶ Arutaboiri anínká ahbabárinaraq itene Wahnahnka kaweratanieéna kamah awinkéhe. Wega moke wene animári úko ke wahnahnatawéna se ahbabárirataq kamah arinkéhe (Sindaun 3.11-12)

⁷ Wene kaweq animári míageheéna itega ahbabárunaraq Maniká Iteriboga kaweratanieéna kamah aíre. Wega kamah aina tanáhráq minayabe iwíáhéq pehwéhue méq wega sokigi aina naneq ahtebéq págegeue míáhró. Sene animári kaweqtaq míagehéra kaweq sibówárhéga wahnahnaritera kawerue kamah aríé mino.

⁸ Ite ahbabárotaq Maniká Iteriboga peh áwé tagehtaq tahirímé ite íre wene animári pehipéqté ánimári míáh irino. ⁹ Iteriborehga ite kawerataniehéra kamah aiséwaq sene ehweh ireq sensabé kowe ariteq iwíáh iwíáhúne. Minayabe Maniká Iteribonsabé anotahtaq kowe atáhró. Wega iteiwa auray matawéna kamah ainaraq kowe atáhró. Kowe atáhnaraq oga mía míaneheqmúne.

¹⁰ Iteriborehga ite káriq animári míarauna tanáhráq seyega iwíáhhuronserah íwáhnoréna kamah aiátówe. Ite we kaweqtaq mía mía inserahnigeheéna Manikánka íwáhnoréna kawerue kamah ainainire. ¹¹ Wega kamah aí tanáhráq itene irupipeq íre eyoyóia peh umeh agire. Téhwé itene irupipeq umeh agiraq sokigi aí naneq ahtebónaraq anehe ite kaweqtaq méq itene iru ukiqme míahrahúne.

Tauntahu ke méq Sísane arambehrioro i ehwéhne.

¹² Mareqmareq ayáhnkáránkákák ké míéhboq tauntahu ke méq Sísane arambehrioro. Mareqmareq aréhúnkákák ké míéhboq tauntahu ke méq ¹³ wene obarisa áhtápéq nogóro. Mirairataq itene igará íre mareqmarerinae. Írakaumo. Peh kawetaq kagainae.

¹⁴ Moke mó kereq kaweqtaq méq uwarena ké méq arambehrioro. Manikánka kaweqtaq mía mía inserahnigeheéq arambehrioro. Ahbabáq

kega itene Wahnah íre tagagehe. ¹⁵ Manikánka séhréh aitéh sánsá sehgiónsábé túbáh agiyehboq kawerurero. Kítাবেh awanká sera tahnsá úkéq mó ke ahbabáq aritéhboq kawerurero.

¹⁶ Mó aniné weh ahre abarie sansá pehragahro. Wehukení wenáwíq Ísoe. Wega arupibiútaq tira táhútáhúq meyanieéna moke awaqmiahráhi naneq paiqmarowe. Wega Manikánka ebeq piah aní aweráhi naneqsabé anetaníbo íwíáhúwe. Wega miráú serahniyehboq kawerurero. ¹⁷ Téhwe Ísoga awaq miahráhi naneq paiqmarena anehe minayabe arutaboíréna wenabonsabé, Kawerainto éna íbisówe. Téhwe wega mi naneqsabé anetaníbo íwíáhéna aiq paiqmaro púana anehe mónkakáq íre meyhárahire.

Itega o Sarúsarama suwahpeq íópipeq kéhrebeg aiq sewe i ehwéhne.

¹⁸ Itega íre tagahraho mapéq sewe. Íre táhtorahráho mapéq sewe. Ísara kegá tagahraho sawéh áwíq Sáínái suwe. Táhtorahráho sawéhrápéq suwe. Itega Ísara kegá íre mirau serahnowe. Itega mina tahnsa tagahraho sawéhrápéq íre koragarowe. Segá mi sawéhráq koragéra anotah irobina tagéra anehe anotah sunkíkírú tagéra anotah soírírú tagowe. ¹⁹ Tagowana pembiáhnúwara irera mó aniné ehweh írówe. Segá mi ehwéh téh írótaq áhreéra Mósísinsabé, Mi ehwéh mó íreyabe iuwahriehre éra mó íre irarúno teawo éra pagu pagunuwe.

²⁰ Manikánka sensabé, Wehukeníkábópoq ménkámehnkánkábópoq mah sawéhráq abasáhnaraq ebahnserá tuparuqme subiq súáhro aritonsabe áhreéra Mósísinsabé, Mó íre irarúno teawo éra pagu pagunuwe. ²¹ Segá tago naneqsabé áhreorahi naneq puana anotahtaq áhreuwe. Minayabe Mósísiga mahraréna, Íné áhreéna iransánuge úwe. *(Kisim Bek 19.12-13,16)*

²² Ísara kegá áhreu naneqsabé suronserah itega íre sewe. Írakaumo. Sáióna sawéhrápéqmé Maniká oga mía míairabeq we kahnáh suwahpeq mire. Íópeq o Sarúsarama suwahpeq mire. Itega mitaq sewe. Mitaq peh íregáritaq íópeqté kégá iwíáh íwíáh orabeq sewe. ²³ Manikánka ite omaq sito kene sensíwqmarí sehiranue íópeq marowe. Marowaq téh omaq sito kegá íópeq momiwíorabeq sewe. Manikánka moke mah kehíná kéhíná ehweh aitena saiuwankéhe. Weba aiq sewe. Manikánka kaweqtaq mía míao ke aiq kaweraritowara sensiwamarí míáhrabeq sewe. ²⁴ Itega Sísaba sewe. Sísaga o moráéné ehweh áhwárótaq wene korahq tunka mi ehwéh págege arowe. Sísane korahqka íre Ábérine korahqka irarú serahnuwe. Írakaumo. Sísane korahqka Ábérine korahq kiotaikéna peh kaweq ehwéh irarire.

Manikánka teí ehwéh anterúéhboq kawerurero i ehwéhne.

²⁵ Jahre parosa ké méq Manikánka teí ehwéh anterúéhboq kawerurero. Naho mah marákóipéq míó keyabé págege ehwéh teriuwara anterúówe. Segá anterúónsabe Manikánka kamah ariu púara sega íre kopéragorahuwe. Itega moq íre kopéragorahúne. Írakaumo. Amahnága Manikánka íópeqté ehwéh teí púaq itega mi ehwéh inehepeq súáhnaraq wega ite anotahtaq kamahinkéhe. ²⁶ Naho Manikánka ehweh teriutaq mah marákó márakó máriúwe. Amahnága wega mahraréna,

Mókake íre peh morá mah marákó márakóyábé mónkakáq máriúno atanauge. *(Hagai 2.6)*

²⁷ Wega, Mónkakáq máriúno atanauge insabé mah ehwéh irahráhúne. Wega miraro naneqmarí kúrugúruorahi naneqmarínsabé, Kúrugúruúno atahnana tabanaginae. Peh morá íre kúrugúruorahi naneqmarí kagainawire.

²⁸ Manikánka wahnah wahnahnirabeq íre kúrugúruorahire. Wega itensabé, Awaq miáhro aitéhnsábé wensabé áhtenéq we awahbeh sansanéq wensabé iwíáh iwíáh atone. ²⁹ Manikámé moke toráh agorahi irá tahnsane. Minayabe wensabé áhtenéq iwíáh iwíáh atone.

13

Wensabé wensabé arutaboiratéhoró i ehwéhne.

¹ Sísá tagariáh kéó, wensabé wensabé arutaboiratéhoró. ² Wáhnaupéqté kégá iteba sirataq kawerue mehweh ariteq kirabo arítáthro. Menah mó kegá seba suro ke mehweh aritera kirabo aritera suro ke peh wáhnaupéqté kée iwíáhurowe. Írakaumo. Peh íópeqté ké mehweh aritera kirabo arítárówe.

³ Sísá tagariáh ké karábúsiipéq miéhrataq sensabé iwíáthoro. Sensabé iwíáhéq sirutaboíriranka sereq moráráq karábúsiipéq mé tahnsa iwíáthoro. Sísá tagariáh ké síwíoqnehrataq sensabé iwíáthoro. Iteitene inonka moq íéríre iwíáhéq sensabé iwíáthoro.

⁴ Ahre mewe sansamé wehké sansamé kaweq sansáne. Minayabe wehga mó aniné ahre abariíneho. Ahrega mó aniné weh abariíneho. Mó aniné ahre weh abario ke Manikánka ehweh aritena kamah arinkéhe.

Móneyabé irutaboíríyehó i ehwéhne.

⁵ Móneyabé irutaboíríyehóq peh matiéhra naneqsabé aiq awehraq mire iwíáthoro. Minayabe Manikánka aiq mahraréna,

Are íre auwaníe. Inehepeq íre auwaníe. Írakaumo ire.

(Lo 31.6)

⁶ Minayabe árahinabomo iwíáh íre oro. Peh págegeue Manikáne ehwehnka irarinserah irarenehe. Wene ehwehnka mahraréna,

Néne Wahnahnka séhréh aintéh púana íre áhreinie. Wega séhréh aintéh púara mó kegá pehipi íre kamah anigéhe ire.

(Buk Song 118.6)

Sísá kéreyabe íre iyehitegurégúia peh kéranehé i ehwéhne.

⁷ Ite Sísá tagariáh kéréq wahnahno kegá Manikáne ehweh iwáhnorurowaq sensabé iwíáthoro. Segá kaweq arámbéhriéra Manikánsabe kawerue aiq pútare atáronserahnoro. ⁸ Sísá Karáhéwé menahnkákáq amahnágaákáq mókakeakáq ahriahri peh monseráhnue mía míaire.

⁹ Mó kegá áwánáh éhwéh teírataq mi ehwéhnsábé aiq pútare arítéhranka Manikáne sansá súého. Wega séhréh aitéhnsábé iteyiwa págegeue miáhrahúne. Mó naneq tahutáhúq awehrié sansa sehgiönka iteyiwa íre págege aitahráhire. Mina tahnsa sánsá sehgiönka wehuke íre séhréh aitahráhire.

¹⁰ Peh ite Sísá tagariona kené o tahbé kéhre. Manikáne mibeq mahbeq arítáh ké naho táhbérápéqté mewe nah kegá o tahbérapéqté táhútáhúq íre mewe nahwe. Írakaumo.* ¹¹ Manikáne ehweh mibeq mahbeq arítáh kégá Anotah Kawéqtápéq pokotaq wehukene ahbabáqsabe kaweraritankeheéra ménkámehnkáne korahq mewera titirowe. Peh korahq mewera titiréra mi kamáriné sinonka mewera ahnansahrapeq ira pariáhwe. ¹² Mira onserah itene ahbabáqsabe kaweraitanieéna Sísaga ahnansahrapeq awankátaq táhpawe pukéna wene korahq tunka kaweraitéhre.

* **13:10:** Mi o tahbé áwahewé mahraréna, Sísá Karáhé tahpato awanká itene o tahbé tahnsane. We pukúnka ite oga mé topáh o tahbérapéqté tópáh nóne ire.

¹³ Minayabe ite iuwahbeh sansá sueq ahnansahrapeq Sísaba kowíanehe. Mó kegá Sísá áwíoqnowe. Itega weba wahtotaq kowíahnaraq sega ite moq íwíoqnaneherawoe. Íwíoqnehransabé anetaníbo éq weba kowíanehe íwíáhoró.

¹⁴ Mah marákó marákóipéq ite míá míaona matábúrápéq íre kéhre. Minayabe peh kagaína matábúrápéqsábé áwénunúne.

¹⁵ Áwénunéq amahnága ite ménkámehnkátate íre titiria peh ahriahri Manikánsabe Sísá áwírué kaweróne ateq itene íwéhrate íwíáh íwíáh atanéhe.

¹⁶ Kaweq sansá súéhboq ahriahri kaweq sansánoro. Ite matiéhra naneq wenáwíoro. Mi sansátaré Maniká awahbeh sansá púaq ibitagínehboq kawerue miraoro.

Iteaq wahnahno kené ehweh sehgióro i ehwéhne.

¹⁷ Ite Sísá tagariáh kéráq wahnahno kegá ite séhréh aitanehéera ite auráq matiáhwe. Moke sene arámbéhríyábé Maniká teawígéhe. Minayabe itetaq wahnahno kené ehweh ireq kawerue sehgióro. Sehgirataq sene arambéhi eyoyóue miraorahowe. Sirupipeq umeh agínaraq sega ite íre séhréh aitahráhowe.

¹⁸ Itensabé ahriahri púreraitáthro. Itega kaweq sansánuraunayabé irupipeq eyoyóire. Mókakeakáq ahriahri itega kaweq sansányabe iuwahbehre. ¹⁹ Iteba apubúue kouwekiniboq Manikánsabe ín séhréh ainto ue púreraintáthro.

²⁰ Sísá itene Wahnah pukútaq Manikánka iriwe oganúq atowe. Sísaga itene ahabáqsabe pukúwana wene korahq tunka moráéné ehweh kawerawana kagaire. Minayabe Sísaga ite Manikáne sipisípiq wahnahnaita aitaire. Manikánka iru ukiq itena ²¹ wene arambéhi kawerue miraigeheéna séhréh aitéhre. Itene irupipeq we awahbeh sansá aitahnana kagainkehe. Sísá Karáhé anotah aní méq wensabé ahriahri íwíáh íwíáh atanéhe. Aiq miraoneheqmúne.

Páhsi parabaginai ehwéhne.

²² Néne iyahnabo anímáríno, itene irupipeq kaweraitanieéna mah pahsi sehiranuge. Mah pahsi peh wahtotaq ehwéh púaq kawerue sáhnshawe íráthro.

²³ Iteribáq Tímóti karábúsiipéqté pugeq áuwátówe. Wega ínéba apubúue sínaraq iteba moráráq koragayehetauye.

²⁴ Moke itene wahnahmarínseq Manikáne animárinseqsabé iroro teriéoro. Moke Ítári marákórápéqté Sísá tagariáh kegá itensabé iroro ewe.

²⁵ Manikánka ite ómiyabé arutaboiritena séhréh aitéhre.

Sémisi Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Áhnte ahtébiá kégá, Sémisiwe Sísane ábákawae íwiáhowe. Sémisiwe Sarúsarama suwahpeqte Sísá tagariáh kéráq wahnahnú aninéna mah pahsi Sísá tagariáh Ástú ké séhréh aritanieéna sehiranúwe. Wega íwiáhéna, Sísansabé aiq pútare atáh kégá íre túbáh agia peh kaweq sansá miraigehe. Mirairataqmé sene kaweq sansá tagah kégá íwiáhéra, Mah kégá aiq pútaq Sísá tagariáh ké wóe íwiáhigehe. Mah pahsi sáhnsáho kégá Sísane sansá tábúsoqme sehgingeheéna Manikánka Sémisi íwiáh atowana mah pahsi sehiranúwe.

Sémisiga mah pahsi sehiranúwe.

¹ Ínéwé Sémisi Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísá Karáhéreqne aram-behri aní múge. Néne páhsi sáhnsahwe tagahro. Ite Ísara ke airápété téhtaré káhnáh míone. Itene igaqnarénga wáhnaupéqté kéné marakórapeq abae agun-sabé mó ke suwahpeq miáhwe. Ite ómiga néne ehweh sáhnsahwe íráhro.

Moke ite áhwáreh naneqka págege aitéh éhwéhne.

² Néne iyahnabo anímárinó, moke áhwáre naneq sínaraq iru ukiqme miáhro. ³ Íre kaweq sunúq sínaq Manikánsabe aiq pútare ateq wene sánsá íre susa peh kawerue sehگیرataq págegeue miárahowe. Mínawé aiq tagariáhwe. ⁴ Wene sánsá íre susa peh kawerue sehگیرataq ite kaweqtaq míagehe. Ite kaweqtaq miéhraatqmé Manikánka séhréh aitená wega náina naneq íre tabonahigehe.

Ahtebé íwiáh tabonahi anínká púrerinkehe i éhwéhne.

⁵ Íre ahtebeh anínká Manikánsabe, Ahtebé íwiáh nánio ue púrerínaraq Manikánka ahtebé íwiáh atankéhe. ⁶ Manikánsabe, Nánio ue púrerirataq náninabomo árahinabomo íwiáhiyehboq peh aiq pútaq náninawire íwiáhoró. Wánínka mó kantoq mé kantorinserah árahinabomo íwiáhi anínká mó íwiáh mó íwiáhire. ⁷ Manikánka náninabomo árahinabomo íwiáhi anímé wega íre náninawire. ⁸ Mó íwiáh mó íwiáhi anínká tábúsoqme arámbéhrí íre miraia peh áhwára áhwáaire. Wega náninabomo árahinabomo íwiáhsabé Manikánka íre náninawire.

Tabonah kereq áhnte mensáméhnsánkákáq kéreqsabé irari éhwéhne.

⁹ Sísá tagariéh aní tabonahínaraq Manikánka wensabé, Anotah aní miáhno atahnana íwiáh íwiáhinkehe. ¹⁰ Uworapeqté náneq kirena áraniwe ehyatagin-serah áhnte monéákáq мэnsámehnsánkakaq sorupeh aní pukinae. Minayabe Manikánka áhnte moné matiéh ánínsabé, Pehgáriq aní miáhno atahnana íwiáh íwiáhinkehe. ¹¹ Ehbiehbeq anotah patáhitáq uworapeqté náneq ehyatague ára megínaraq íre kaweq naneq úkinae. Mína inserah áhnte monéákáq anínká áhnte ahwímí arámbéhrínaraq pukinawire.

Manikánka ite ahabábáqtapeq íre móitahráhi éhwéhne.

¹² Menah Manikánka mahraréna, Ínénsabe arutaboiri anínká mókake kagai apéq náwénaraq oga mía miainkehe íre. Minayabe ahabábárorahi tanáhráq sínaraq mí ahabábáqsabé ahqáho atéh anínká kaweqtaq miáhnaraq wega kagai apéq awaq mena íwiáh íwiáhinkehe. ¹³ Mó aniné arupipeqté íwiáhgá we abarirana wega, Ahabárinie íwiáhnaraq, Manikánka mí íwiáh aintéhre

íwíáhineho. Írakaumo. Ahabábáqka Maniká íre sabirorahi puana wega mó ke ahabábáqtaqpeq íre móitahráhire.

¹⁴ Téhwe itene irupipeqté íwíáhgá morání moráníné iwíáh abarire. Minayabe ite ahabábárigehéena iteitene íre kaweq naneqsabé irutaboírúnaga ite ehnenehenéna péhe éhwéh aitéhre. ¹⁵ Kía miéh íníné arupipeq káriq aní miéhrana mina inserah itene irupipeq ahabábq iwíáh kéhre. Kía miéh ínínká aní maqmaréhnserah itene irupipeqté íwíáhgá ahabábq áhwárehre. Áhwárehrana ahabábqka ite saiqnariahnaq áhnte ahabábq aruqarurirataq pukoneheqmoé.

¹⁶ Néne iyahnabo animárino, péhe éhwéhnábé aiq pútare aritého. ¹⁷ Moke kaweq naneqmarí íopeqté Íteríbógá aiq náire. We peh ahriahri téhrehraheq mía míai anínéna moke kaweq naneqmarí náí náinire. Mánkánahka ebeq íre wahtonagéna anehe pehgáriragire. Manikánka íre mina tahnsanire. We íre mó sansá mó sansáni aní míre. We peh ahriahri téhrehraheq mía míai aníne.

¹⁸ Maniká Iteribo wewega iwíáhéna ite omaq itowe. Omaq itonsabe wene aiq pútaq éhwéh írátáúnaraq aiq pútare atáráúnana wega, Néne animári móe aitena kaweraitáráire. Téhwe ite kaweraitena anehe mó ke kaweraritankéhe.

Manikáne ehweh ireq sehgióro i ehwéhne.

¹⁹ Néne iyahnabo animárino, kawerue íráhro. Mó kegá ehwehnirataq ahkabaqme ireq kawerue iwíáhoró. Sene ehweh ireq pehwehrue iwíáhue ehwehno. Íre apubúue abiahnsanoro. ²⁰ Apubúue abiahnsano kegá Manikáne kaweq sansá íre miraorahowe. ²¹ Íre mirao naneq sansánkákáq moke ahabábq sansánkákáq áhnte kagaire. Moke mi sansá itene irupipeqté súáhro. Manikánka wene ehweh ayu tahnsa itene irupipeq uqmataire. Minayabe iteite iuwahbeh sansá sueq wene ehweh kawerue sehgiíratq itene iru kaweraitankéhe.

²² Minayabe Manikáne ehweh kawerue sehgióro. Íre peh iahrega íráhro. Írakaumo. Peh iahrega íráhnaqmé peh iteitene péhe íwíáhyábé aiq pútare atagéhe. ²³ Wehukénínká Manikáne ehweh peh ahrega irena íre sehginaraq we timanopipéq tageh aní tahnsane. ²⁴ Mi aní wene náwíqkakaq auranabiah timanopipéq tagéna timano mitaq marena pokéna wene auranabiah apubúue abitagire.

²⁵ Manikáne ehwehme anotah kawéq éhwéhne. Mi ehwéh irena kawerue sehgi ánimé ahabábqka íre saiqnariahrahire. Mi ehwéh íre abitarusa peh timanopipéq taga tagainserah sáhnshena kawerue sehginaraq Manikánka, Kaweróne atankéhe.

²⁶ Wehukénínká iwíáhéna, Ínéwé Sísansabé aiq pútare atóge éna Manikánsabe kawerue iwíáh iwíáh atóge éna ahriahri abehq éhwéh iraréna wene péhe éhwéhnká wewe péhenuwíéhre. Mi anínká, Ínéwé Sísansabé aiq pútare atóge éna Manikánsabe iwíáh iwíáh atóge ime íre awehraq kéh púana peh abehq iwíáhire. ²⁷ Manikáne ehweh sehgiro kegá ehneranimárinseq kéweinínsónseq íre kaweq sunúq séhréh aritera mah marákóipéqté áhbábq sánsá íre miraia peh kaweqtaq mía míawe. Minawé Maniká awahbeh sansáne.

2

Peh morá sánsá ómi kehinánsabé miraoro i ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo animárino, itene Wahnah Sísa Karáhe íopeq wahnahni anínsabé aiq pútare atáhwe. Minayabe anotah keyábé iwíáh iwíáhéq

kawerariteq pehrápeqte ké inehepeq súého. ² Ite momiwíorabeq kaweq korósiákáq kaweq awáhríq náneqkakáq áninseq tabonah aní subankia korósiákáq áninseqka iteba sirataq mó anínsábé mó iwíáh mó anínsábé mó iwíáhiyeho. ³ Itega kaweq korósiákáq ánínsábé, Kaweqtapéq tútuue míahno ateq tabonah anínsábé mobeq koiriwe míahno. Mahtaq igárápí tútuue míahno atého. ⁴ Mira iwíáhóme itega korósi tagahnsabé mó ke kaweq kee iwíáhariteq mó ke abehq kée iwíáh arítáhwe. Mira iwíáhóme itega saraqmáráh wáhnáhmárínká íre kawerue saraqmáráhnserah iwíáhówe.

⁵ Néne iyahnabo anímáríno, néne ehweh íráhro. Manikánka mahraréna, Ínénsabe sirutaboiro kegá wahnah wahnahnurabeq awaq miagehé ire. Wensabé aiq pútare atera kaweqtapéq awaq miagehéna Manikánka mah marákóipéqté tábónáh ké omaq sitéhre.

⁶ Itewe aneqsabé tabonah keyábé síehruruo? Áhnte mensáméhnsánkákáq kegá ite íre kaweritáh mino. Ite meiqmera ehwehorabeq móitáh mino.

⁷ Manikánka itensabé, Sísa Karáhéne animári móe aitéhre. Aitéhrara mensáméhnsánkakaq kegá Sísa Karáhéne kaweq awíqsábé abehq éhwéh atáhwe. Sega mina tahnsa áhbábárowe.

⁸ Maniká itene Wahnahne ehwehnka mahraréna, Arerensabé arutaboironanserah mó keyábéákáq arutaboirúno ire. (*Wok Pris 19.18*)

Mínayabe itega mó keyábé irutaboiro ehwéh sehgiómé kaweq sansánowe.

⁹ Itega anotah keyábé iwíáh iwíáhéq pehrápeqte ke inehepeq súáhmé mina íre kaweq sansánowe. Manikáne ehweh anterúáh púana mi ehwéhnká itensabé ahbabáq ke woe aitéhre. ¹⁰ Mínayabe Mósísiga sehgióro ú ehweh áhnte kawerue sehgi ánínká peh morá éhwéh antehrúéhmé wega moke mi ehwéh aiq anterúéhre. ¹¹ Manikánka mahraréna, Mó aniné ahre weh abariiyeho ire.

Wega mó mahraréna,

Mó aní subiq súého ire.

(*Kisim Bek 20.13-14; Lo 5.17-18*)

Mínayabe arega mó aniné ahre weh íre abariia peh mó aní subiq suahnawe arega mi ehwéh aiq anteruahne. ¹² Manikánka sehgióro ú ehwehnká ahbabáq saiqnariahnaq wehuke soraq suahráhire. Wega mi ehwéhnsábé iwíáhéna mah kehíná kehínáné sánsá saraqmarankéhe. Mínayabe iwíáhue kaweq ehwéh iraréq kaweq sansánoro. ¹³ Wehukénínká mó keyábé íre arutaboirínaraq Manikánka ehweh aitahna tanáhráq mi aní kamah awinkéhe. Mi tanáhráq mó keyábé arutaboiri anínsábé, Kaweróne atankéhe.

Íné aiq pútare atóge i anínká íre kaweq sansanéna abehq iwíáhi ehwéhne.

¹⁴ Néne iyahnabo anímáríno, peh morá ánínká mahraréna, Ínéga Sísansabé aiq pútare atóge ire. Wega iraréna Sísané sánsá íre sehgiomé wene ehwehme peh abehq úkire. Ínéga Sísansabé aiq pútare atóge irarínka we kaweratahrahíro? Íraukaumo. Peh wewene ehwehnka íre kaweratahrahíre. ¹⁵ Arega Sísa tagariáh wéh áhré tagé korósiákáq táhutahuqkakáq tabonahotaq ¹⁶ íre náriasa peh ehweh teawenawe arene ehweh peh abehq náneq úkire. Arega wensabé, Tototaq mé ayahbankikitaq mé pehwehrue pokéwahno teawenawe íre náriasa arene ehwehnka árahue séhréh atankéhbo? Íraukaumo. Arene ehweh peh abehq náneq úkire. ¹⁷ Arega Sísansabé aiq pútare atóge iwíáhé mó ke íre séhréh aritahnawe arene iwíáh peh abehq náneq úkire.

¹⁸ Mó morá ánínká mahraréna, Mó kegá peh Sísansabé aiq pútare atáhware mó kegá peh kaweq sansá miraowe ire. Mi ehwéhnsábé teinie. Arega Sísansabé aiq pútare ate kaweq sansá íre miraónawe ínégá are tagéna arensabé, Árahue Sísá tagariahna aní móne atanínkono? Ínéga kaweq sansá miraonayabé arega tagé ínénsabe, Sísá aiq pútare atahna aní móne ue ahtebahrahóne.

¹⁹ Manikámé peh morá áníne aiq pútare atóge éname aiq kaweróne. Peh morá mina irarénaga íre awehraq mire. Owainawamarínká moq minayabe aiq pútare atera áhreéra iransánowe. ²⁰ Aiq pútare atahnayabé aiq awehraq mire íwíáhono? Aneqsabé kaweq arámbéhríninkono íwíáhono? Múguwahgu aní móne. Peh morá aiq pútare atóge éname íre awehraq mire. Mahnayabe áwahewé teinie.

²¹ Itene igaqna Ébáráhmaga Manikáne ehweh sehginieéna wenahni Áhísáhki subiqme titirinaúwe. Wega íre túbáh agia peh Manikáne ehweh segiunsabe Manikánka wensabé, Kaweróne. Kaweqtaq míahne atóge úwe. *(Stat 22.1-14)*

²² Ébáráhmaga Manikánsabe aiq pútare atena págegeue sehgiórihi ehwéh teawutaq túbáh aginie íre úwe. Wega peh Manikánsabe aiq pútare atóge éna wene ehweh sehginauge íwíáhúwe. Sehgiunka wega Manikánsabe aiq pútare atowe sokigi awuwe. Minawé aiq ahtebaho? ²³ Manikáne ehwehnka mahraréna,

Ébáráhmaga Manikánsabe aiq pútare atonsabe Manikánka wensabé, Kaweróne. Kaweqtaq míahne atóge úwe ire.

Manikánka Ébáráhmansabé mó mahraréna, Arewé néne iyahnabo aní móne atowe úwe.

(Stat 15.6; Aisaia 41.8)

Ébáráhmaga Manikáne ehweh kawerue sehgiunsabe mah pukúipéqté éhwéhnká aiq pútaragúwe. ²⁴ Manikánsabe aiq pútare atóge irarime íre awehraq mire. Írakaumo. Peh Manikánsabe aiq pútare atena wene ehweh sehgi ánínsabé Manikánka, Kaweróne. Kaweqtaq míahne atéhre. Minawé aiq ahtebaho?

²⁵ Weh aebó íní wenáwíq Áráhpae. Téhtaré Ísará ánitégá nahnsó kené marakó ahboerageheéna Sósúaga eqmarowe. Eqmarowana Áráhpae nah-taqpeq suyana wega mi anité mehwehue kirabo aritena wenawahpeqte kégá subiyehoéna mó ahtápéq sokigi ariuwe. Wega miraúnsabe Manikánka, Kaweróne. Kaweqtaq míahne atowe. *(Josua 2.1-21; Íbaru Ke 11.31)*

²⁶ Wehukéniné awanka wene anonka suena airaiq pokitaq we pusa ání míéhre. Mina inserah Manikánsabe aiq pútare atóge irari anínká wene kaweq sansá íre sehgié we pusa ání tahnsa míéhre.

3

Itene ehwehme iwíáhue tagéq pehwehrue irarero i ehwéhne.

¹ Néne iyahnabo anímárinó, Manikánka ite síwáhnorúna kené arambehri iwíáhue tagéna págegeue ehweh aitahráhire. Minayabe tagariáhwe. Wega mó Sísá tagariáh kéné arambehri pehwehrue iwíáhue tagehre. Minayabe wehukega momiwíorabeq síwáhnoro ke áhnte úkiyeho. ² Ité ómiga mótaq mótarue áhwára áhwáraúne. Ehweh iraré tanahraq ahriahri áhwára áhwára ehwéh íre irari anímé kaweqtaq míá míaire. Wene áwéhipeqté éhwéh kawerue wahnahni puana wega wene moke anonka kawerue wahnahnatiahrahire.

³ Anotah ka wenáwíq ósiga itene ehweh kawerue irankeheéq áwéhipeq áhíniraté iyarone. Miraonaga ite iuwahbehrapeq ósiga meiqmena móitéhre. ⁴ Sípi soberi sansánsábé iwíáhoró. Sípiwe anotah nanere. Anotah soirínka sípi tauntahunue pagunoráhire. Sípi soberi anínká pehgáriq awánkátáté miraiá náneq paberéhra ná sípiga wehukénínká pokinie irabeq pokire. ⁵ Mina inserah anébiwé pehgáriq naneréna peh anotah arámbéhrí kéhre. Anehbíga mó ke ahbabáratáhráhire.

Ite tagarionawe pehgáriq irágá anotah irárawe abae ague uworapeqte áhnte awánká tahrahire. ⁶ Ahbabáq ehwéhmé ira tahnsáne. Pehgáriq irágá anotah irárawe abae aginserah ahbabáq ehwéhnká moq abaeue anotah agirana mó ahbabáq áhwárehre. Iraipéqte éhwéhnká ahbabáq iwíáh áhwárehra ahbabáq anotah agorahire.

⁷ Moke ménkámehnkámé, kabarame, weheme sóreq wanípípeqte páhmé wehukene kirabo kamarí úkorahowara wahnahnaritáhe. ⁸ Mó morá ánínká wewene ahbabáq ehweh íre saignarena wahnahnatiahrahire. Wehenka wehuke pehrana pukorahire. Ahbabáq ehwéhnká apubúue abae agéna wehenka wehukeni pehnserahnire.

⁹ Itene iwéhipeqte éhwéhnká itene Wahnah Maniká Iteribonsabé iwíáh iwíáh ateq anehe mó ke Manikánka we tahnsá miraro keyabé abehq éhwéh aritáhe. ¹⁰ Iwíáh iwíáh ate ehwéhnkákáq abehq éhwéhnkákáq peh morá áwhipeqte sire. Minawé íre kaweq sansáne. ¹¹ Néne iyahnabo anímárinó, arahnome kaweq né wanínkákáq abiqnóno wanínkákáq morábité íre sire. ¹² Pópo awánkátáq inunara será íre iyahráhire. Páruq nahniáqtaq pópo será íre iyahráhire. Abiqnóno wanínká né waní íre úkorahire. Minayabe kaweq éhwéhnkákáq ahbabáq ehwehnkákáq peh morá áwéhipeqte sime anotah íre kaweq sansáne.

Kaweq iwíáhi anínká kaweq sansáninkehe i ehwéhne.

¹³ Ite mionarabeqte ahtebia áni kaweq iwíáhi anímé insebo? Ahtebia ánínká íre saiyoi anínéna wewene áwíq íre pankeréhre. Peh ahtebia sánsánéna kaweqtaq mía míairana mó kegá we tagéra, Ahtebia áníne igehe. ¹⁴ Itega irupipeq mó keyabé anotah abíahnsánéq ahriahri iteitene iwíq árahue pankeranéhkonó iwíáhirataqmé ite ahtebia ké méq kaweq iwíáhúna ke míone iwíáhiyeho. Péhe iwíáhiyeho. Aiq pútaq ehwéhnsábé péhe éhwéhne atého. ¹⁵ Íopeqte Ítéribógá mina tahnsa iwíáh íre áhwárehre. Írakaumo. Mi iwíáhwé mah marákóipéqte iwíáh wíre. Itene irupipeqte iwíáhgá mina tahnsa iwíáh aitéhrana owainawanka moq mi iwíáh aitéhre. ¹⁶ Írátíáthro. Sirupipeq mó keyabé abiahnsanéra ahriahri seyene síwíq pankeráh kéga íre kaweqtaq mía míawe. Íre kaweqtaq mía míaéra áhnte ahbabárowe.

¹⁷ Íopeqte Ítéribógá iwíáh aitéh iwíáhwé ahriahri kaweq iwíáhe. Manikáne Awanka iwíáh aitéh kéga pehwehrue méq uwaréqme méq mó kené ehweh ireq mó keyabé sirutaboírég kaweq sansá ariteq anotah anínseq íre áwíqkakaq anínseqsabé peh morá iwíáhég ehweh pehipi íre iraria miraonehe e ehweh mira aruqaruowe. ¹⁸ Itega uwaréqme peh morá iwíáh kahnaq minawé sotápéq ayu uqmaráhnserah mire. Uwaréqme peh morá iwíáh kahnaq peh kaweq sansámári miraorahúne. Minawé sotápéqte ménsáméhnsá kawerue kírénserah mire.

4

Mah marákóipéqté sánsánsábé awahbeh animé Manikáne naruo aní míre i ehwéhne.

¹ Itega ehwehéq tobehíratq mi sansámé aneq áwahe kehro? Itene irupipeqté iuwahbeh iwíáhghá moke mi íré káwéq sánsá áhwáreh mino. ² Ité iuwahbeh naneqmarí íre meyahráhonsabé meyanehéeq mó ke subiq súáhwe. Mó kené ménsámehnsánsabe aigará pabekiraq íre meyahráhonsabé meyanehéeq ehwehue tobehowe. Ité iuwahbeh naneq Manikánsabe, Náio ue íre teawéwe. Minayabe mi naneq íre matiáhwe. ³ Itega wensabé, Náio urome wega aneqsabé íre náiasa túbáh agiro? Itega íre tábúsoqme iwíáhhue, Náio urowe. Íre Manikáne arambehri miraonehéeq peh iteitene iuwahbeh naneq náio uronsabé túbáh agire.

⁴ Ahbabáq inínká wenawehq auwena mó weh kéréhnserah itega Maniká auweq mah marákóipéqté sánsá sehgiówe. Mah marákóipéqté sánsá sehgi animé Maniká Iteribone naruo aní míehre. Minawé aiq iahtebaho? Mah marákóipéqté náneqsabé arutaboiri anínká Manikáne naruo aní úkire. ⁵ Manikáne ehwehka mahraréna, Manikánka Wenawa eqmaréhraha irupipeq tumiéhre. Itega Manikánsabe kawerue irutaboirigeheéna wega págegeue wahnahnaitéhre íre. Aiq irarinsabé itega, Mi ehwéh peh abehq éhwéhne íwíáhiyeho.

⁶ Manikánka ite anotahta q séhréh aita aitaire. Minayabe wene ehwehka mahraréna, Sensíwíq pankeráh kéwé Manikánka íre séhréhia peh ahqáho aritéhre. Sensíwíq íre pankeráh kéwé Manikánka séhréh aritéhre íre. (*Sindaun 3.34*)

⁷ Minayabe iteitene píribahri iwíáh sueq Maniká Iteriboga teí éhwéh kawerue sehgióro. Owainawansabé ahqáho atéhrataq wega iuwena pokinkehe. ⁸ Maniká Iteriboba séq wene ehweh kawerue íráhro. Mirairataq wega iteba séna séhréh aitankéhe. Wehukénínká ayahnkara pabeq paberitaq ayahnkara aiq kawerire. Ahbabáq keo, mina inserah itene irupipeqté áhbábáq sueq kawerurero. Mó iwíáh mó iwíáho keo, itene irupipeq kaweq iwíáhigehboq mah marákóipéqté náneqsabé íre irutaboiroro. ⁹ Itene ahbabáqsabe iwíáhéq wíréh wíréh ehweh sueq ibisahro. Itene irupipeqté eyoyói iwíáh sueq íre kaweruraue iwíáho. ¹⁰ Itega Manikánsabe, Íné pehgáriq aní púana ínériahriáh íre awehra q aní míóge teawéro. Teawenana wega séhréh aitena ite moraní moraníne, Anotah aní míahno aitankéhe.

Mó keyábé ehweh aritého i ehwéhne.

¹¹ Néne iyahnabo animárinó, itega mó ke Manikáne animárinásabé íre kaweq ehwéh ariteq abehq animárinó móe ariteho. Mirairataqmé Manikáne ehwehnsabé moq mina tahnsanowe. Wene ehwehnsabé awahrieh anínká mi ehwéh íre sehgiéna, Peh abehq éhwéhne atéhre. ¹² Manikánka webataq sehgióro ú ehweh teí púana wewega ite sainsuena ehweh aitahráhire. Webataq mó ke kaweraritena mó ke íre kaweraritéhre. Minayabe itewe peh wehuke miáh púaq mó keyábé ehweh aritého. Minawé peh Manikáne arambehri wire.

Ite píribahriéq saiyo ke míyeho i ehwéhne.

¹³ Táhhmaro itega mahraréq, Ahbiah mó ke suwahpeq pokue mitaq peh morá ópéq méq arambehriue áhnte moné meyanéhe ewe. ¹⁴ Mira iwíáho keo, teiníboq írátíáhro. Mókakeyabé ite íre tagariáhwe. Mi tanáhráq ite oga

míaneherabowamo. Itene oga mé tanahráq nonahweyah tahnsáne. Nonahweyahnga pehgáriq tanáhráq kéna apubúue sawekinserah itene ogamé tanáhráq moq apubúue parabagorahire. ¹⁵ Minayabe itega iwíáhona ehwéh sueq mahraréq, Itene Wahnahnka kowe aitahnaraq ite oga méq mahraue arambehronehe ero.

¹⁶ Amahnágawé iteitensabé iwíáh iwíáhéq ite iwíq pankereq, Iteriahriáh miraoneheq múne ewe. Mina tahnsa píribahri sansámé íre kaweq sansáne. ¹⁷ Kawerue iwíáhuño. Are kaweq sansá miraéyabe ahtebehnaraqmé mi sansá miraúno. Íre mirainaraqmé aiq ahabáriniewóne.

5

Áhn te mensáméhnsánkákáq keyábé irari ehwéhne.

¹ Áhn te mensáméhnsánkákáq kéó, minayabe ehweh teiníboq írátíáhiro. Itene mensámehnsá pehipi kéhnsábé íre kaweq sunúq sína puaq uwo uwo éq íbisahro. ² Itega áhn te mitaq sáhato mensáméhnsá sósahbahrankírana itene kaweq korósiákáq wenuqka narúehre. ³ Itene móne ebáhmárí íregárita q pehipi kagairana awehgárogárorara mó kegá tagéra are anah aní móne iwíáhigehe. Itega móneyabé írutaboírég amahnága áhn te soruparáh púana mókake kamah aina tanáhráq íérinawire. Wehukení osoq míéhraha érinserah íérinawire.

⁴ Kawerue írátíáhiro. Itene sotápéq arambehrio ke íre awehra q apéq náriéwara sega itensabé abiahnsa aitera, Íre kawerowe aitá hwe. Maniká itene págege Wahnáhnká sene ehweh aiq írehre. ⁵ It mah marákóipéq méq áhn te kaweq nanéq meweq ite iuwahbeh sansánowe. Minayabe wehga mayawenkaka q póéráh q subiqme kahnirinserah Manikánka ite anotahta q kamah ainkéhe. ⁶ Itega kaweqta q miáh ké, itene ehwehnsabé íre ahqáho aitáh kéwé ehweh ariteq subiq súáhwe.

Itega págegeue méq Sísa tuina tanáhráqsábé áwénunoro i ehwéhne.

⁷ Néne iyahnabo anímárinó, itene Wahnah tuina tanáhráqsábé kawerue áwénunoro. Sónsoréh ánínká wene so uqmarena íbonsi tanáhráqsábé áwénunire. Ménsámehnsá kíréhtáq mó íbonsi tanáhráq áwénunéna nera kankeheéna mó áwénunire. ⁸ Sónsoréh ánínká áwénuninserah ite moq itene Wahnah sína tanáhráqsábé kawerue áwénunoro. Wega tuina tanáhráq aiq wahto agi puaq aiq sinawire iwíáhéq áwénunoro.

⁹ Néne iyahnabo anímárinó, mó Sísa tagariáh keyábé wensabé wensabé abiahnsa ariteq síéh ruirata q itene Wahnahnka moq itensabé ehweh aitanawire. Ehweh aitana tuina tanáhráqmé áhníbóránire. ¹⁰ Néne iyahnabo anímárinó, Manikáne ehweh iraru kegá wenáwirue wene ehweh pahsúónsabe iwíáho. Sene naruoga síwíoqnotaq sene arambehri íre susa peh págegeue sehgiúwe. Segá mirau serahnoro.

¹¹ Segá Manikáne arambehri íre susa peh págegeue sehgiúnsabé se kaweq ke wóe aritone. Naho naho wehukení wenáwíq Sóba míowe. Íre kaweq sunúq weba súta q wega Manikáne sansá sehgiéna, Maniká kaweq aní mía míaire iwíáhéna pehwehrue míowe. Minayabe Manikánka we séhréh atowa q tagariáhwe. Manikánka itensabé moq anotahta q arutaboíréna ahriahri séhréh aitéhre.

Íónka tagariéhtáq aiq pútaruge íre irarero i ehwéhne.

¹² Néne iyahnabo animárino, mó kegá itene ehwehnsabé aiq pútare aitageheéq mó naneq áwirue íre irarero. Pópoqnahga tagariéhtáq aiq pútariahnsanuge íre irarero. Íónka tagariéhtáq aiq pútariahnsanuge íre irarero. Moke mó mina tahnsa éhwéh íre irarero. Itega mina tahnsa éhwéh irarirataq Manikánka ehweh aitankéhe. Ite kowe iwíáhirataq peh kowe ero. Ahqáho iwíáhirataq peh ahqáho ero.

Manikánka kaweqtaq mía míai aniné púreq ehwéh íréhre i ehwéhne.

¹³ Ite miáhrabeqte ániné arupipeq umeh agínaraq wensabé púrerúno atóge. Wene arupipeq eyoyói anínsabé igonkónue Manikánsabe iwíáh iwíáhúno atóge. ¹⁴ Awahre anínsabé Sísa tagariáh kéráq wahnahno abóáwáh wéhyábé síáhrabúno atóge. Segá awahre anípá séra itene Wahnah áwirue wéri abaq atera wene awahreyabé púreratagéhe.

¹⁵ Manikánka mah awáhré ání kaweratanawire iwíáhue púrerirataq Manikánka mi aniné ahababáq kaqsuena wene awahre kaweratankehe. Kaweratahnana awaho ani míankehe. ¹⁶ Minayabe itene ahababáqmari we teawíoro. Awaho animári míaneheéq we púreratéhoró. Kaweqtaq mía míai anínká Manikánsabe púrerínaraq wega irena págegeue mirainkehe.

¹⁷ Manikáne ehweh irarú ani wenáwíq Éráísae. We peh wehukení ména ite tahnsá míowe. Wega Manikánsabe íre ibonsinkeheéna anotahtaq púrerúwana apahtáro ópéqkákáq mó akáhtáq ópéqkákáq íre ibonsúwe. ¹⁸ Anehe wega mó púrerúwana íópeqté áhnte ibónsúwana mah marákóipéqté ménsáméhnsá kawerue kirowe.

Túbáh agí anínká ehweh mónkakáq sehginkeheéq koséhréh atáhro i ehwéhne.

¹⁹ Néne iyahnabo animárino, ite miáhrabeqte ání aiq pútaq ehwéh suena túbáh agínaraq mi ehwéh mónkakáq sehginkeheéq koséhréh atáhro. ²⁰ Mi ahababáq anínká abehq sánsániraq ite séhréh atáhnsabé wene ahababáq sansa súéhrana Manikánka wene áhnte ahababáq kaqsúéh púana wenawa iraipéq íre pokinkehe. Minawé ahrreraq matíáhro.

1 Píta Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Sísa tagariáh ké mó mapéq mó mapérue abae aguwana Pítaga mi keyábé iwíáhéna mah pahsi sehiranúwe. Mah ebéqté páhsíípéq sehiranéna, Íre kaweq sunúq iteba sínaraq Síssane sánsá ambubu atawéq kawerue sehgióro. Sísa tagariáh kéréq wahnahno kegá mi keyábé arutaboírue pehwehrue wahnahnarítáhiro. Manikánka píribahri ke íre séhréhia peh ahqáho arítéhre. Owainawansabé anotahta q ahqáho atáhiro ue sehiranúwe. Sísa tagariáh kégá wene sánsá kawerue sehgihehéna Pítaga mah pahsi sehiranúwe.

Pítaga ebeq sehiranú pahsís.

¹ Íné Pítane páhsi sáhnsahwe tagahro. Sísa Karáhéga íné omaq intena eqmaq nuwowe. Ité Sísa tagariáh ké méq Asiu ke méq wáhnaupeqqté kéné marakórapeq mía mía ke wóe. Ité Póntúsa marakórápéq Kárétía marakórápéq Kápárosía marakórápéq Esia marakórápéq Pítínía marakórápéq mía míaowe.

² Maniká Iteriboga iwíáhue ite omaq itowana Sísa Karáhéga wene korahq-taté itene irupipeq kaweraitáráire. Kaweraitáráirana wene ehweh sehgieq wene kaweq anímári míageheéna Manikáne Awanka séhréh aitéhre. Maniká Iteriboga itene iru ukiq itena anotahta q séhréh aitéhre.

Íópeq oga mérapeqsábé áwénuné ehwehne.

³ Itene Wahnah Sísa Karáhéne Abowá, itene Manikánsabe iwíáh iwíáh atone. Manikánka itensabé anotah arútábóíri puana Sísa Karáhé pukúwana iriwe oganúq atotaq ite moq oganúq itowe. Minayabe ite oga mía míaoneheqmúne iwíáhúne. ⁴ Íópeq pokona tanáhráq Maniká Iteriboga omaq itena áhnte kaweq naneqmari náinkéhe. Wega mi naneqmari íópeq sáharéhraha mitaq íre kambarékia peh kaweqta q kagaire. Minawari awaq meyabe itene iru eyoyóue áwénunúne. ⁵ Itega Síssansabé aiq pútare atona puana Manikánka amahnága págegeue wahnahnaitahna q mókake kaweqtapéq awaq mianéhe. Anehe tanáhráq Manikánka ite airaiq kaweraitahna tanáhráqsábé áwénunúne.

⁶ Mókake ite airaiq kaweraitahnayabé iru eyoyóue míáhwe. Amahnága pehgáriq tanáhráq íre kaweq sunúqká ite áhwárawe tagéna kamah aíre. ⁷ Minayabe íre kaweq sunúq iteba sínaraq itega Síssane sánsá ambubu atawéq peh kawerue sehgirataqmé minawé kaweq sansáne.

Minawé wehukega ebah moné mirao sansá tahnsane. Móne mirao naneq ebáh áwiq kórae. Wehukega mi ebáh kaweraneheéra iraipeq parearáhwana abehq náneq tagirana anehe peh kaweq koráwé kéhre. Itega Síssansabé kawerue aiq pútare atáhnká mi kawéq ébáh kiotaqme peh kagaire. Kórawe íre kagaorahi nanere. Íre kaweq sunúqká áhwárawe tagáhnaraq itega Síssane sánsá ambubu atawéq peh kawerue sehgirataq mókake Sísa Karáhéga tuinagake itensabé, Kawerowe éna anotah anímári míáhro aítankéhe.

⁸ Itene iuranka Sísa íre tagéq pehipi wensabé irutaboírowe. Amahnága itene iuranka Sísa íre tagia pehipi wensabé aiq pútare ateq anotahta q iru eyoyóue iwíáh iwíáhowe. Iru eyoyóinsabé irareyabé itene ehweh íre awehra q kéhre. ⁹ Itega Síssansabé aiq pútare atáh púana Manikánka iteiwa kaweraitéhre.

¹⁰ Manikáne Awanka sokigi ariu ehweh pahsuq pahsuro kégá ite kaweraitéhra ehwéh naho iraruwe. Iraréra, Wega árahue kaweraitehrámo íwíáhéra áwahe kabaréra kasenuwe. ¹¹ Sísá Karáhéne Awanka iwíáh aritowara sega Karáhé éhweh iraréra we érinana anehe anotah aní úkína ehwéh iraruwe. Iraréra, Ite meirahna anínká aneq tanáhráq tuinabomo? Mi tanáhráq aneq ábórarinabomo iwíáhéra,

¹² Itega irarúna ehwéhme íre ite oga mé tanáhráq peh mó tanáhráq aiq pútarágínara mó kegá tagagehe uwe. Naho sega aiq pútaq ehwéh iraréra sehiranurowaq itega amahnága írátíáhwe. Manikánka Wenawa íopeqté eq-maréhrana kaweq ehwéh tei teino ke págege aritéhrara aiq pútaq ehwéh tei teinowe. Mah ehwéh íopeqté kégá moq ahtebéyabe suwahbehre.

Manikánka ite kaweqtaq míagehéna omaq itéh éhwéhne.

¹³ Minayabe itewe tábúsoqme iwíáhue kaweq sansánoro. Sísá Karáhéga tuina tanáhráq anotahtaq séhréh aitankéhe. Minayabe iwíáhue áwénunoro. ¹⁴ Ite múguwahguue míarotaq itene ahabábáq iwíáhghá saiqnariaire. Amahnága mi ahabábáq íwíáh sueq ¹⁵ Manikáne animári míáh púaq wene sánsá kawerue sehgióro. Ite omaq itéh aní ahriahri kaweqtaq mía míainserah ite moq kaweqtaq méq moke mirao sansá kaweq sansánoro. ¹⁶ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Íné kaweqtaq mía míau puaq ite moq kaweqtaq mía míao ire. (*Wok Pris 11.44-45*)

Manikánka anotah apéqtáté ite paiqmaro ehwéhne.

¹⁷ Itega Manikánsabe, Iteriboe atahwe. Wega peh morá iwíáhue ómi wehukene arambehri ageghaqme tagéna sainsúéhre. Minayabe itega mah marákóipéq míáh tánáhráq wensabé áhtenoro. ¹⁸ Itega itene igaq-naréhne abehq sánsá sehgiromka saiqnariowe. Manikánka anotah apéqtáté paiqmaronka saiqnariomé sabiruowe. Ite aiq tagaríahmé móneakáq ménsámehnsánkakaq abehq úkorahi naneq puana wega minarate íre paiqmarowe. Írakaumo. ¹⁹ Sísá Karáhéga itene ahabábáqsabe pukúwana Manikánka Sísane kaweq koráhqtáté ite sabiruanieéna paiqmarowe. Sísawe awaho sipísípíq áráhqq tahnsa ména itene ahabábáqsabe pukúwe.*

²⁰ Manikánka mah marákó márákó íre mirarotaq ite meirankeheéna Sísá omaq atowe. Ite séhréh aitankeheéna marakóipeq ábóraraginkehe úwana ábórarúwe. ²¹ Wega ite séhréh aitaránsabé Manikánsabe aiq pútare atáhwe. Sísá pukútaq Manikánka iriwe oganúq atena wensabé, Anotah aní máhno atowe. Miraúnsabe itega Manikánsabe aiq pútare ateq wene omasa éhwéh moke mirainkéhe iwíáhéq minayabe áwénunowe.

Sísá tagaríáh keyábé kawerue irutaboirono i ehwéhne.

²² Itega aiq pútaq ehwéh ireq kawerue sehgiromsabé kaweqtaq míáhwe. Kaweqtaq méq mó Sísá tagaríáh keyábé kawerue irutaboirono. Sensabé pehgáriqtaq irutaboiriyeboq anotahtaq irutaboirono. ²³ Manikáne ehwehme oganúq itahráhi ehwéhneéna ahriahri kagainawire. Itega mi ehwéh ireq aiq pútare atáh púana Manikánka irupipeq o awá maqitáaire. Iteiuwa íre

* **1:19:** Manikánka sene ahabábáqsabe kaweritankeheéra Ísara kegá sipísípíqtaté Maniká titirátowe. Awahreéna soriqnahnú sipísípíq íre subisa peh awaho mío sipísípíqtaté titiruwe. Wok Pris 22.17-25 tagáhno. Pítaga mi sansá iwíáhéna, Sísawe awaho sipísípíq áráhqq tahnsa míéhre ue sehiranúwe.

pukorahirag peh ahriahri mía míaoneheqmóe. Manikáne ehweh kagainsabé²⁴ wene ehwehnka mahraréna, Mah kehiná kéhiná peh wahto tanahráq mah marákóipéq miáhwe. Se uworapeqté náneq tahnsá miáhwe. Sega iwíáh iwíáho naneqme peh uworapeqté wéhgánáh ára tahnsáne. Uworapeq kírêh náneq ehyata-girana árame pururuqmagire.²⁵ Itene Wahnahne ehweh mína tahnsa íre miraiá peh ahriahri kagainawire ire. (Aisaia 40.6-8)

Mah ehwéhmé aiq tei teino kaweq ehwéhne.

2

Ite sunkíkirabeqte meiqmena téhrehabeq móito ehwéhne.

¹ Manikánka o awá maqítarái puáq moke íre kaweq sansá súáhiro. Péhe éhwéh írareme, moke péhe sánsámé, mó kené ménsámehnsánsabe igará pabekime, éhruru ehwéhme, mí sansámári moke súáhiro. ² Inahunah anínká náhnsabe arutaboíréná nehserah Manikáne ehwehnsabé irutaboiroro. Itega mí ehwéh ireq sehgirataq págegeue miáhrahowe. ³ Minayabe itene Wahnahka kaweritéhmé ahtebeq iwíáh iwíáhowe.

⁴ Sísa itene Wahnah oga mía mía wahq tahnsa míre. Weba sero. Áhnte kegá wensabé, Iuwahriehre atówana Manikánka wensabé, Are omaq atóge éna, Arega moke mó ke kiotaikóna aní móne úwe. ⁵ We itene oga mía mía wahq tahnsaniraq weba séq wene nahwiahnsanse tahnsá míagehe. Minayabe Maniká Iteriboga mí nahwíáhnsánsératé wene nah pearankéhe. Ité mitaq Manikáne mibeq mahbeq arítáh ké méq Sísa Karáhéga miraúnsabe Manikánsabe kaweróne ateq wensabé iwíáh iwíáh ataneheqmóe.

⁶ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna, Írátíáhiro. Sáióna sawéhrápéq néne nah pearaníe. Omaq ato anínká mitaq kaweq wahq táhnsá míankehe.* Wensabé aiq pútare atáh kégaánehe íre siyehitanawire ire. (Aisaia 28.16)

⁷ Wensabé aiq pútare atáh kégá, We anotah kawéq áníne iwíáhowe. Wensabé íre aiq pútare atáh kéyábé Manikáne ehwehnka mó mahraréna, Nah piáh kégá suto wahqká moke nahwiahnsanse kiotaikire ire. (Buk Song 118.22)

⁸ Manikáne ehwehnka mó mahraréna, Mí wahqmé wehuke siyobeq patame inahnsuoráhowe. Wehukega wahqtáq siyobeq patame surahoneherawoe ire. (Aisaia 8.14-15)

Wahqtáq siyobeq patame inahnsuoráhowe Manikáne ehwehnsabé iuwahriehre e kewé ahabárowe. Naho Manikánka iwíáhéna, Mókake mí kegá néne ehwehnsabé suwahríáhnaraq ahabárigéhe úwe.

⁹ Itewe mína tahnsa íre owe. Manikáne kaweq animári wenkahnáh míageheéna omaq itowe. Itene Wahnahne mibeq mahbeq arítáh ké míageheéna ite omaq itowe. Wega séhréh aitéh áráméhrí teri terinige-heéna ite omaq itowe. Menah ite sunkíkirabeq míarowana Manikánka itensabé, Máhoró urairaq itega mitaq sueq wene kaweq téhrehabeq kowíarowe. ¹⁰ Menah íre kaweq ke méq amahnága ite Manikáne animári miáhwe. Menah wega kamah aieráhurairé. Amahnága wene animári miáhnsabé íre kamah aínkéhe.

Peh kaweq sansá sehgioneheqmúne í ehwéhne.

* **2:6:** Kárikí ehwéhme íre wahqtáq pabeqme peh ebahtaq pabeqme ehwéh mírarire.

11 Néne iyahnabo anímárino, néne ehweh teiníboq kawerue íráhro. Ite wáhnaupeqté ké suwahpeq tahnsá míáhtáq sene ahbabáq íre sehgiówe. Mina onserah itene irupipeqté áhbabáq íwíáhgá iteiuwa áúgi ínehoéq íre sehgióra peh ahqáho atáhro. 12 Sísa íre tagariáh ké míáhrabeq tábúsoqme sansánéq kaweqtaq mía míaooro. Segá itensabé, Ahbabáq ke woe aitéhrataq itene kaweq sansá tagéra mó iwíáhéra itensabé, Peh kaweq sansáno ke wóe aitagéhe. Mira iwíáhirataq Sísa tuinagake segá Manikánsabe iwíáh iwíáh atagéhe.

Wahnahno kené ehweh íráhro i ehwéhne.

13 Itene íopeqté Wáhnáhnabé iwíáhéq mah marakóipéq wahnahno kené ehweh íráhro. Kámáhni wahnáh áninseq wega eqmaréh wáhnáh kéreqne ehweh íráhro. 14 Kámáhni kegá ahbabáq ke kamah ariera kaweq sansáno keyábé, Kawerowe aritáhwe. 15 Maniká awahbeh sansá sehgióro. Kaweq sansá sehgiorka múguwahgu kené íéhruru ehwéh saiqnarugéhe.

16 Umehga íre saiqnariéh ké tahnsa míáhro. Mó naneqka ite íre saiqnariéh púaq, Pehipi ahbabáronene iwíáhiyehboq Manikáne arambehrio ke míáhro. 17 Moke ómiyabé iwíáh iwíáhoró. Sísa tagariáh keyábé irutaboiroro. Manikánsabe áhtenoro. Mah marakóipéqté wáhnáh keyábé iwíáh iwíáhoró.

Sísaga kaweq sansánúnserah itega moq miraoro i ehwéhne.

18 Mó kené arambehri aritáh kéó, itene marakóipeqté wáhnáhnabé iwíáh iwíáhéq wene ehweh kawerue íráhro. Íre peh morá kawerue séhréh aítáh wáhnáh kéné ehweh íráhro. Írakaumo. Págégeue wahnahno keyábé áhtenéq sene ehweh moq íráhro. 19 Mó kegá kamah airaq kaweq sansánirataq Manikánka itensabé, Kawerowe aítankéhe. We awahbeh sansá mirao puana wega itensabé, Kawerowe aítankéhe. 20 Itega ahbabáriransabé mó kegá iubiqme kamah airataq kawerowe íre aítahráhi mino. Kaweq sansánirara mó kegá kamah airataq Manikánka itensabé, Kawerowe aítankéhe.

21 Itega kaweq sansá miraigeheéna Manikánka omaq itowe. Sísa Karáhéga itene ahbabáqsabe putiotaq wene arupipeq umeh ague wene anonka éruwe. Wega kaweq sansánúnserah itega moq miraoro. 22 Sísaga íre ahbabáruwe. Wega péhe éhwéh íre irarúwe.

23 Segá we abehq éhwéh atótaq wega sensabé íre síwíwiowe. Segá we áwíoqnowana éruítaq wega sensabé, Mókake kamah ainauge íre irarúwe. Írakaumo. Manikánka tábúsoqme agehmarena sainsuanawire éna, Wega íné kawerue wahnahnaitankéhe iwíáhuwe.

24 Itene ahbabáq sansa sueq kaweqtaq mía míaiageheéna Sísa Karáhé awankátaq táhpawe pukútaq itene ahbabáqmari wene anonkataq moke meyowe. Sísane anonkataq purambura agúnka ite kaweraitowe.

25 Itene sipisípiqka wene ah suena peh tanahraipéq móbuq mahbuq inserahnurowe. Amahnága itene Wahnahpa kouwekowana wega iteiuwa kawerue wahnahnaitéhre.

3

Weh ahreyabé éhwéhne.

1 Ahrerono, iteruwehqsonne ehweh kawerue íráhro. Iteruwehqsonka Manikáne ehweh íre aiq pútare atéhrataq itene kaweq sansá tagagehboq sene ehweh íráhro. Íre itega teríra ehwéhnsabé peh itega kaweq sansánira tagéra,

Íné moq Sísá kèraníe íwíáhigehe. ²Íwíáhéra, Néne ahrega kaweqtaq mé sansáni púana, Íné moq Sísá kèraníe íwíáhigehe.

³Ahrerono, awahriq naneqsabé íre irutaboíro. Kaweq korósyábé itene iyahra kaweré náneqsabé moke awahriq naneqsabé íre irutaboíro. Íre arene anonkataq awahriq naneqsabé ⁴peh morá itene irupipeqté kaweq íwíáhyábé irutaboíro. Kaweq íwíáhirataq iru pehwehrue mía míao rahowe. Minawé Maniká awahbeh sansáne.

⁵Naho Manikánsabe aiq pútare atera wensabé íwíáh íwíáh ató ininsónká mi sansánéra sensuwehqsone ehweh írówe. ⁶Ébárahmane ahre Sáraha wenawehqne ehweh sehgiena wensabé, Néne wahnah mone atowe. Ahrerono, itega kaweq sansánéq mó naneqsabé íre áhreirataq Sárahe ayahunkawa tahnsa miagehe.

⁷Weho, itene ahreronsábé íwíáhéq sereq kaweqtaq mía míao. Iteq itene ahreroneq oga mèrapeq moráraq awaq miagehe. Ahreroneq sinonkame íre págege wehne sinonka tahnsáne. Minayabe itene ahreronsábé íwíáh íwíáhéq pehwehrue aritáho. Mirairataq Manikánka itene púreq ehwéh irankéhe.

Ahriahi mó ke kaweq sansá aritanéhe i ehwéhne.

⁸Amahnága teíu éhwéhnkákáq kawerue íráho. Ite ómiga peh morá íwíáho. Moke Sísá tagariáh keyábé irutaboíréq we séhréh atého. Píribahri iyehboq uwarensa ké miáho. ⁹Are ahbabárahna aní ahbabárahného. Arensábé ehbonawi anínsábé íre kaweq ehwéh aténeho. Ahbabáq sansa pehragé are ahbabárahna animé Manikánsabe, Séhréh ate kawerato ue púrerúno. Míraigeheéna Manikánka ite omaq itena íahrabúwe. Itega mó ke séhréh ariteq kaweraritéhataq Maniká Iteriboga itensabé, Kawerówe aitena séhréh aítankéhe. ¹⁰Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Oga méyabe irutaboíréq kaweqtaq méyabe irutaboíro keo, ahbabáq ehweh sueq péhe éhwéh íre teriéro. ¹¹Ahhbabáq sansa sueq kaweq sansánoro. Peh morá íwíáhéq iru ukíq itahráhi sansánsábé irutaboíréq sehgióro.

¹²Itene Wahnahnka kaweqtaq mía míao ke tagéna sega púrero ehwéh ahriahi irena peh ahbabáq sansano keyábé abiahnsa aritéhre ire. *(Buk Song 34.12-16)*

Kaweq sansánirataq iru eyoyówe míahrahi ehwéhne.

¹³Itega kaweq sansánsábé irutaboíréq sehgiратаq inseréha kamah aígéhbo? ¹⁴Itega kaweq sansánirara mó kegá íwíoqnehrataq iru eyoyówe miáho. Íwíoqnehra keyábé áhreeq itene irupipeq íwíáh kikiriyehe. Írakaumo. ¹⁵Itene irupipeq Sísá Karáhénsabe íwíáh íwíáhéq, We itene Wahnah mire íwíáho.

Mó kegá itensabé, Itega oga mía míao neheqmúne íwíáhome aneqsabé míra íwíáhoo éra ahkakebopoq kasenigehe. Kasenirataqmé tábúsoqme terieneheéq íwíáhue mi ehwéh kaweroro. ¹⁶Kaseno keyabé ehweh ayahq-marahnaraq mi keyábé íwíáh íwíáhéq pehwehrue terio. Kaweq sansánúne íwíáhonehboq kaweqtaq mía míao. Kaweqtaq mía míaeq Sísane kaweq sansá sehgiónsábé mó kegá íéhruru aitéhataq sega anehe íwíáhirame siyehitanae. ¹⁷Itega kaweq sansánúnaraq Manikánka kowe aritahnara mó kegá íwíoqnehrataq itega kaweq sansánúna puana aiq kawerire. Itega ahbabáq sansánúnaraq mó kegá kamah aírataq ahbabáq sansánúna puana íre kawerire.

Sísaga itene ahabábáqsabe pukéna irigue oganúkú ehwehne.

¹⁸ Sísá Karáhéga miraúnsabe iwíáhoró. We ahriahri kaweqtaq mía míairaog itewe íre kaweqtaq mía míaúne. Wega Manikánseq itereq insahwé aitanieéna peh morá tánáhráq itene ahabábáqsabe pukúwe. We mónkakák íre pukinae. We pukútaq wene anonka pukúwana Wenawame íopeq peh oga míéhre. ¹⁹ Oga ména pokue wene ehweh íre sehgiú kene siwamarí karábúsiipeq míótaq kosíwáhnorúwe.

²⁰ Mi ke oga míótaq wehukení wenáwíq Nóah marakóipeq míowe. Nóah míótaq mi kené ahabábáq áhnte agúwe. Áhnte agúwana Manikánka íre apubúue kamah ariuwe. Írakaumo. Peh síwénunúwe. Síwénunúwana Nóahga sípi aig mirarowana anotah ibónsúnka mi ke wánínkuwe. Wánínkuwara peh Nóahreh karírónání abapete apahtáro ké méra sípiipeq kibekuwe. Kibekuwana wání piotaq íre pukia peh kaweqtaq míowe. (Stat 6.1-7.24, 8.18)

²¹ Pio wanímé pikísah tahnsáne. Itega meweúna wanímé naho Nóah míótaq pio wání tahnsane. Íre itene inonkataté náwíq sorahrueyabe wání meyone. Írakaumo. Ite wání meyonaraq iwíáhég, Sísá Karáhé iriwe oganúkúnsabe ahriahri wene sánsá sehginauge iwíáhúne. ²² Sísá Karáhéga íopeq pokéna Maniká Iteribone ayah púpeq ména moke íopeqté kéreq mibeqté wáhnáh kéreq wahnahnarítéhre.

4

Itene irupipeqté áhbábáq íwíáh moke súáho i ehwéhne.

¹ Sísá Karáhéne anonka éruítaq wega iwíáhú serahnoro. Wene anonka éri anínká íre ahabábáq aruqarurire. ² Wega mah marakóipéq miéh tánáhráq wene ahabábáq iwíáh íre sehgiú. Írakaumo. Wene ahabábáq suena Maniká awahbeh sánsánire. ³ Menahmé itega Sísá íre tagariáh kéga ahabábáro serahnurówe. Menah itega mó kené ahre weh abariéq íre kaweq iwíáhég píah narotaq múguwahgu agéq Manikáne ehweh anterueq péhepehe manikánsábé iwíáh iwíáh arítárowe.

⁴ Amahnága Sísá íre tagariáh kéga mi ahabábáq sánsámári miraotaq itega sereq moráráq íre miraonsabé sega áhtenéra itensabé íéhruruowe. ⁵ Mókake Maniká anotah sáhsi anínká ehweh aritahnararaq sega irigue sene ahabábáqmari pahsuagéhe. Wega moke oga miáh kéreq pusa kéreq ehweh aitena sainsuanawire. ⁶ Minayabe moke pukuro ke oga miáhtáq mó kéga Manikáne ehweh teri terinuwara írówe. Maniká oga mía mía inserahnigeheéra teri uwara írówe. Irera ahabábáq kega onserahnéra sinonka pukuwe.

We séhréh atéhoró i ehwéhne.

⁷ Moke náneq parabagína tánáhráq aig wahtonire. Kawerue púreronehboq tabasiwe méq tábúsoqme iwíáhoró. ⁸ Kiotaiki sánsá teiniboq íráhro. Moke Sísá tagariáh ánimári wensabé wensabé irutaboiratéhoró. Irutaboirinaraqmé mó anínká are ahabábáq atahnarraqmé arega íre iwíáhue ahreraq matiankehe.

⁹ Maniká tagariáh kéga iteba sirataq kawerue séhréh ariteq iru eyoyóue wenáwíoro. Mirairataqmé mi keyabé íre síéhruru arítáhro. ¹⁰ We tagariáh ké séhréh aritageheéna Manikánka itensabé arutaboiréna morání moráníne kaweq naneq íátáire. Kaweq naneq íátáinsabé wene sánsá kawerue sehgieq we séhréh atéhoró.

¹¹ Manikánka, Néne ehweh terio atéh anínká wene ehweh tábúsoqme irarinkehe. Séhréh ariteh anínká Manikánka págege atahnana séhréh aritankéhe. Mirairataq tagehra kegá iwíáhéra, Sísá Karáhéne sansá aiq kaweq sansáne éra Manikánsabe iwíáh iwíáh atagéhe. We anotah anínéna áhnte págege aní mía míai puaq wensabé ahriahri iwíáh iwíáh atanéhe. Aiq miraoneheqmúne.

Sísá áwioqnonserah ite moq íwioqnagehe i ehwéhne.

¹² Néne iyahnabo animárinó, itensabé nirutaboiruge. Íre kaweq sunúq ite áhwáre tanahráq sínaraq áhteniyeho. Íre kaweq sunúq áhwáreh naneqka peh morá ínéba sire iwíáhiyeho. Írakaumo. ¹³ Mó kegá Sísá Karáhé áwioqnonserah ite íwioqnehrataq iwíáh iwíáhoró. Minayabe wega tuinaraq itene irupipeq eyoyóinaq iwíáh iwíáhigehe. ¹⁴ Itega Sísá Karáhéne sansá sehgiónsábé mó kegá íre kaweq ehwéh aitéhrataq iru ukiqme miáthro. Manikáne Awa págege kiotaiki anínéna iteba mía míai puaq iru eyoyóue miáthro.

¹⁵ Mó aní subiq suewé, aebówé, ahkaragárawe, mina tahnsa ahbabáq íre miraoro. Íre itereq wehgaq mire pehragahro. Itega mina tahnsa ahbábárotaq mó kegá kamah aiémé minawé áhnte iyehiteh sansáne. ¹⁶ Ite Sísá tagariáh ké miáhnsábé mó kegá íwioqnehrataq minawé íre iyehiteh sansáne. Mó kegá ite Sísá Karáhéne animárimóe aítáhnsábé iyehitegurégúiyehboq peh Manikánsabe iwíáh iwíáh atáthro.

¹⁷ Ehweh aite tanahráq aiq sire. Mí tanáhráq ite Manikáne animáripá ebeq áhwáranáe. Anehemé Manikánka wene kaweq ehwéh anterúáh ké ehweh aritena anotahtaq kamah arí mino. ¹⁸ Minayabe Manikáne ehwehnka aiq mahraréna,

Tábúsoráh ké kawerariteyabe págege sansáne. Manikánsabe suwahrieh ahbábáq kéwé árahiro? Árahue kaweraritankéhbo úwe. (*Sindaun 11.31*)

¹⁹ Manikánka kowe aritahnara mó kegá íwioqnehrataq peh kaweq sansá miraéq Manikánsabe, Arensabé aiq pútare ateq arene sánsá sehgioneheqmúne teawéro. Teawirataqmé wega kawerue wahnahnaitankéhe.

5

Sísá tagariáh kéréq wahnahnarite ehwéhne.

¹ Sísá tagariáh kéréq wahnahno keo, ehweh teiniboq írátíáthro. Íné moq Sísá tagariáh kéréq wahnahnu aní múge. Sísá Karáhé awankátaq éruwana pukútaq niuranka tagahwae. Wegá tuina tanáhráq kaweq naneq náiena anotah aní ména kawerue wahnahninkehe. Minayabe Sísá tagariáh ké kawerue wahnahnaritáthro. ² Sipisípiq wahnáhnká wene kamári wahnahninsarah ite moq Maniká tagariáh kéréq kawerue wahnahnaritáthro. Wehukega pagu pagunonsabé mí arámbéhri mirainie iwíáhiyeho. Peh Manikánka miraoro aitéhnsábé we tagariáh kéréq kawerue wahnahninie iwíáhoró. Mí arámbéhriunsabé ápeq meyanie iwíáhiyehboq peh mí arámbéhriyábé irutaboirue miraoro.

³ Mah marákóipéqté wáhnáh kégá págegeue wahnahno serahniyehboq pehwehrué méq kaweq sansánirataq itega wahnahnaritáh kégá tagéra sega móq pehwehrué méra kaweq sansánigehe. ⁴ Mirairataq kiotaiqme wáhnáh tuinaraq wega itensabé, Kawerowe aitankéhe. Mí tanáhráq wega náina naneq íre parabagia peh ahriahri kagainawire.

Manikánka píribahri ke íre séhréh arítankéhe i ehwéhne.

⁵ Mahbigaunseq o menahwénsónsero, Sísá tagariáh kéréraq wahnahno kené ehweh íráhro. Íte ómi píribahri sansá sueq mó kené ehweh íreq we séhréh atéhoro. Minayabe Manikáne ehwehnka mahraréna,

Sensíwíq pankeráh kéwé Manikánka íre séhréhia peh ahqáho aritéhre.

Sensíwíq íre pankeráh kéwé Manikánka séhréh aritéhre íre. (*Sindaun 3.34*)

⁶ Minayabe iteitene iuwahbeh iwíáh sueq Manikánsabe, Wahnahnainte séhréh ainto teawírataq wewega iwíáhína tanáhráq anotah aní míaño aítankéhe. ⁷ Wega ítensabé arutaboíraitéh púaq moke íte iwíáh kikiro naneq teawéro.

Owainawansabé anotahtaq ahqáho atáhro i ehwéhne.

⁸ Ítene naruo animé owainawane. Anotah pusí tahnsa kanká wah pawe nanieéna ahkabaqmena nogínserah wega wehuke ahbabáq aítanieéna ahkabaqmena nogíre. Minayabe áwéh panantágínaq tagariáhro. ⁹ Sísansabé aiq pútare ateq owainawansabé anotahtaq ahqáho atáhro. Íte tagarionawe íre ítebataq moke mah marákóipéq Sísá tagariáh ké moq síwíoqnehrara siru umehire. Owainawanka íwíoqnáhnaraq minayabe iwíáhéq wensabé ahqáho ata ataoro.

¹⁰ Ahriahri Sísá Karáhéreq oga mérapeq mía míaigeheéna Manikánka ítensabé arutaboíréna omaq itowe. Manikámé áhnte séhréh aitéh áníne. Minayabe wahto tanahráq iru umeh agínana Manikánka íte kaweqtaq míageheéna anotahtaq págege aítankéhe. ¹¹ We ahriahri págegeue kiotaíqme aní mía míaíre. Aiq pútaq ehwehne.

Páhsi parabagínai ehwéhne.

¹² Sísá tagariéh aní wenáwíq Sáírae. Íné tagariómé wega Sísane sánsá kawerue sehgíre. Mah kariq páhsi sehíraníne ugaña wega íné séhréh aitéhre. Íte kaweq iwíáh aítanieéna Manikánka séhréh aitéh éhwéh sehíranue teiúge. Wene aiq pútaq sansá kawerue sehgióro.

¹³ Pábíróni suwahpeqte Sísá tagariáh kégá ítensabé íroro ewe. Manikánka se moq omaq sitowe. Náníbáq Máhkaga moq ítensabé íroro íre. ¹⁴ Moke mibeqté Sísá tagariáh keyábé írutaboíréq we mehweh atéhoro.

Íte Sísá Karáhéreq mía míaño puana Manikánka iru ukíq ítéhre.

2 Píta

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Pítağa wene anehete pahsí sehiranútaq péhe éhwéh síwáhnoro kegá Sísansabé aiq pútare atáh ké síwáhnorúwe. Péhe kegá ire kaweq iwíáh aritehoéna Pítağa mah pahsí sehiranúwe. Sísá itene Wahnah tuina tanahráqsábé kawerue siahtebagehéna mah pahsí sehiranue teriuwe.

Pítağa anehe sehiranú pahsíe.

¹ Íné Pítane pahsí sáhnsahwe tagahro. Sísá Karáhéğa íné omaq intena eqmaq nuwowana wene arambehri mira aruqaruruge. Maniká Iteriboreq Sísá Karáhé ite meirena kaweritéh ánínseq kaweqtaq mía míaera ite séhréh aitehye. Séhréh aitehya puaq Sísansabé aiq pútare ataráúnanserah itega moq aiq pútare atáhwe. ² Itega Maniká Iteriboreq itene Wahnah Sísá Karáhéreq tagariáh púara sega ite áhntetaq séhréh aitera iru ukíq itagéhe.

Manikáne animáři míagehéna wega ite omaq ito ehwéhne.

³ Sísá Karáhéwé anotah aninéna kaweqtaq mía míaere. Wegá inserahnue mía míagehéna ite omaq itowe. We Maniká ména págegeue séhréh aitéh púaq ite wene ehweh ireq kaweqtaq míahrahúne. ⁴ Wegá kaweqtaq ména séhréh aitanauge i ehwéh teire. Mi ehwéhmé áhnte kawéq éhwéhne. Itega mi ehwéhnsábé aiq pútare atéhrrataq wega séhréh aitanawire. Wegá séhréh aitéhniká mah marákóipéqté áhbábáqká ite ire saiqnariahrahire. Ire saiqnariahrahi puaq Manikánka inserah kaweqtaq mía míaorahowe.

⁵ Minayabe iwíáhéq Sísansabé aiq pútare ateq kaweq sansánoro. Kaweq sansánéq ahtebahro. ⁶ Ahtebéq tabasiwe miáhro. Tabasiwe méq Sísane sánsámé ire túbáh agia peh ahriahri sehgióro. Sísane sánsánsábé ire túbáh agia peh ahriahri sehgieq Manikánka kaweqtaq mía mía inserahnoro. ⁷ Manikánka kaweqtaq mía mía inserahnéq we séhréh atéhoró. Séhréh atéheéq mó keyábé irutaboíro.

⁸ Itega kawerue mirairataq itene Wahnah Sísá Karáhéne sansá ahtebéq kawerue sehgioneheqmóe. ⁹ Mi kawéq sánsá ire sehgióra kewé sirupipeqté aúrá pira ké tahnsa móe. Manikánka sene ahbabáq kaweraritárame aiq sibatigire.

¹⁰ Néne iyahnabo animářino, Manikánka ite omaq itena íahraburairaq we kétowe. Sísane sánsá ambubu atawéq kawerue kэрáhro. Kawerue kэрéhrrataq mókake wene sánsá ire suagéhe. ¹¹ Itega wene sánsá ire susa peh kawerue sehgirataq itene Wahnah Sísá Karáhé, ite meirena kaweritéh ánínká ahriahri wahnah wahnahnirabeqte ónsá siitena itensabé, Mahbeq kíoro aitankéhe.

¹² Teiú éhwéh ireq kawerue iwíáhigehéna ahriahri teiena iahrreraq itaníe. Mi ehwéh ireq aiq pútaq sansá sehgiuruq sehgiuruwe. ¹³ Teiú éhwéh kawerue iwíáhigehéna amahnága oga mío tánáhráq mónkakáq iahrreraq itóge. Iahrreraq itómé kaweq sansáne iwíáhigehe.

¹⁴ Íné írátíómé pehgáriq mókake íné pukéna ninonka suanauge. Minawé itene Wahnah Sísá Karáhéğa pahsuqme teniátáire. ¹⁵ Amahnága mah ehwéh tei teinunsabé pukonaraq iahrreraq matawéq iwíáhigehe.

Manikánka Sísá téhreh awuwara eqmaro kega tago ehwéhne.

¹⁶ Itene Wahnah Sísa Karáhéga págege sansá miraúnsabe teiune. Wega mó tuinaraqsábé teiune. Mah ehwéhme íre wehukene áwahe ehwehne. Írakaumo. Íre wehukega iwíáhue áhwárawe irarenserah ehwéhne. Manikánka Sísa págege atena téhreh awuwaq itene iuranka tagahwane. ¹⁷ Maniká Iteriboga sáwéhrapeq Sísansabé iwíáh iwíáh atena kaweq téhreh naneqkakákáq ábóraragéna mahraréna, Mah anímé niruní nénáhní míre. Wensabé nirutaboíréna wega miraimé íné nuwahbeh arámbéhrí aní míre úwe. ¹⁸ Itega mi sawéhrápéq méq íópeqté éhwéh irarútaq itene iahrega irahwáne.

¹⁹ Mi ehwéh aiq íráhwansabé Manikáne ehweh iraru kené ehwehme aiq pútaq ehwéhne iwíáhuge. Manikáne ehweh iraru kené ehweh kawerue íráhro. Sunkíkírirabeq áráhmuga téhreh rara tagahnserah Manikáne ehweh iraru kené ehweh ireq ahtebahrahowe. Tuembíná kiembogirana áhníbórá téhrehre. Mina inserah itega Sísa tagaríáhnésabé irupipeq téhrehre.

Manikáne Awanka iwíáh aritowara Manikáne ehweh pahsúo ehwéhne.

²⁰ Téhwe teiéna ehwéh kawerue ahtebagehboq írátiáhro. Manikáne ehweh iraru kené sehiramé wehukega seriahriáh íre ahtebahrahowe. ²¹ Manikáne ehweh iraru kegá íre seyega iwíáhue Manikáne púku sehiranuwe. Manikáne Awanka mi ke iwíáh aritowara sega Manikáne ehweh pahsúowe.

2

Manikánka ahabábáq ke kamah arinawire i ehwéhne.

(Súta 4-13)

¹ Naho mó kegá péhenéra, Itewe Manikáne ehweh irarúna ke úne éra peh seyene péhe éhwéh irare irareuwe. Segá miraunserah mókake iteba péhe éhwéh iwáhnorira ke méra íre kawerorahi ehwéh mótaq mótarue iwáhnorigehe. Itene Wahnahna sene ahabábáqsabe paiqmarowara sega wensabé ahqáho atéhra puana wega apubúue kamah arinkéhe.

² Segá íre kaweq sansá sehgirataq tagehra kegá aiq pútaq sansánsabé éhruruigehe. ³ Íwáhnorira kegá mónega sigará pabekína puara itene móne meyaneheéra ehnenenue péhe éhwéh teigéhe. Sene ahabábáqsabe sáhnsháhi ánínká íre peh áwé tagehre. Sene ahabábáqmari moke aiq tagaríéh puana we tábúsoqme ehweh aritena kamah arinkéhe.

⁴ Íópeqté kegá ahabábárutaq Manikánka anetaníbo íre iwíáhia peh iraipéq sitowe. Se sunkíkíri matáipéq méra ehweh aritahna tanáhráqsábé áwénunowe.

⁵ Naho naho Nóahga ahabábáq keyabé, Kaweqtaq miáhro teri terinúwana Manikánka mi ahabábáq ké íre peh áwé tagówe. Wega, Wání pio atowana wání pionka moke wehuke subipáhraruowe. Subipáhraruowara peh morá Nóahreq abapete téhraníteq kaweqtaq míowe.

⁶ Sóróma suwahpeqte kéreq Kómóra suwahpeqte kéreqka áhnite ahabábaruwana Manikánka ehweh aritena ira kekiarowana mi anotáh mátábúrará moke irarawe tabipáraguwana peh tanah úkúwe. Miraúnsabe mókake ahabábárra kegá mi ehwéh irera iwíáhue tagagehe. Itene ahabábáq sansa íre súáhnraqmé ite moq kamah ainawire iwíáhigehe.

⁷ Sóróma suwahpeq iraranaútaq kaweqtaq mía míaú ani wenáwíq Áróta mitaq míowe. Mibeqté kegá áhnite ahabábárué ahkaragáruwana Árótaga kaweqtaq mía míaúnsabe tagéna wene arupipeq umehúwana Manikánka mi ke subipáhraruanaútaq Áróta meqmena móbeq móatowe. ⁸ Áróta ahabábáq keba

mía míaútaq mó wehekáh mó wehekáhnue sene ahabábáq sansa tagéna sene ahabábáq ehweh irena sega Manikáne ehweh anterúónsabe wene arupipeq umeh agu agúuwe.

⁹ Íre kaweq sunúq sínaraq Manikánka Nóahreq Árótareq séhréh aritonserah ite kaweqtaq mía míaúna ke moq séhréh aitahráhire. Anotah ehwéh aritahna tanáhráq íre suriahnaraq Manikánka ahabábáq ke auráq matawéna kamah arinawire. ¹⁰ Ahabábáq kene sirupipeqté iwíáh sehgiara mó kené weh ahre abariéra Manikáne ehwehnsabé abehq éhwéhne iwíáhira kewé Manikánka anotahtaq kamah arinkéhe.

Mi ahabábáq kéwé píribahri saiyo ke méra íre áhreia peh íopeqté kiotaiko keyábé abehq éhwéh aritáhwe. ¹¹ Íopeqté kégá mi píribáhrí ké kiotaikéra anotah pagégé ké méra mó íopeqté ké Maniká míéhrebeq kiotaiko keyábé íre ehweh aritáhwe. ¹² Íre ehweh aritáhwara ahabábáq kega áwéhq poeráhq tahnsa méra peh se suwahbeh sansánowe. Wehukega áwéhq poeráhq pahwana pukinserah mi kené ahabábáqka kamah arinara íre kaweragoneherawoe. Segá íre ahtebah naneqsabé éhruruowe.

¹³ Segá mó ke ahabábáraritónsabe mi kegá moq ahabábáraritagéhe. Segá íre peh inokáhpeq ahabábárára wéhékáhnkakaq suwahbeh ahabábáq miraéra minayabe iwíáh iwíáhowe. Itega táhutahurorabeq sega sene siyehiteh sansánonsabé ite íre kaweraitera sene péhe sánsánsabé iwíáh iwíáhowe.

¹⁴ Segá ahabábároneheéra mó kené ahreoro siwahnkanéra, Abariinie iwíáhowe. Se ahriahri ahabábáqsabe suwahbehre. Sípane sánsá íre moke ahtebah ke ahabábárigehéera péhe éhwéh síwáhnoro kegá ehnenenue pagu pagunarítáhwe. Mó kené ménsámehnsánsabe aigará pabeki iwíáh sirupipeq ahriahri kagaire. Mókake Manikánka mi ahabábáq ké anotahtaq kamah arinkéhe. ¹⁵ Segá aiq pútaq sansá suera aura pira kánká tanahraipéq móbuq mahburue nogínserah mi kegá ahabábárowe.

Wehukení wenáwiq Péóri míowana wenahni wenáwiq Péráma míowe. Péráma iwíáhéna, Ahabábáq sansanonaraq ápeq náninkéhe éna móneyabé arutaboíréna ahabábáruwe. Teiú kéwé mína tahnsanowe. ¹⁶ Tónkiwari íre ehwehnorahi kamári míowana peh morá Pérámáne tónkiga wehukene ehwehnie Pérámansabé, Íre kaweróne atowana wega mi kané ehweh irena múguwahgu sansá suena túbáh agúuwe.

¹⁷ Ahabábáq kewe wání arahno taraqnáginserah ké tahnsa móe. Mi kewé sóiririrana sabona abae aginserah ké tahnsa móe. Se anotah sunkíkírirabeq míageheéna Manikánka sunkíkírirabeq omaq marowe. ¹⁸ Segá píribahri saiyo ehwehnowe. Mó kegá sene ahabábáq suera peh míáhowe. Peh míáhwara teiú áhbábáq ké síúgio ke méra mó ke ahabábáraritageheéra sensabé, Mó kené weh ahre abarioro éra ehnenenue pagu pagunarítáhwe.

¹⁹ Pagu pagunaritera síúgira keyábé, Itene sánsá mirairataqmé mó naneqka itene iru íre umehinawire. Mó naneqka ite íre saiqnarianawire éra iuwahbáhnna sansámé phipi miraiagehe ewe.

Mi ehwéhmé mó ke teriutaq seyene ahabábáq sansanká se saiqnariéhre. Aneq sansápópoq wehukení saiqnariahnarataqmé wewe awahbeh sansá íre miraorahire. Írakaumo. Mi sansánká we aiq saiqnariéh púana peh mi sansá sehgire.

²⁰ Mah marákóipéqté áhbábáq sánsánká wehuke saiqnariéhtáq itene Wahnah Sísa Karáhé éhweh irera wensabé aiq pútare atáhwe. Ai q pútare atáhwana

sene ahababáqka saiqnaríéhtáq Sísá ite kaweraitéh ánínká sabiruenta kawerarítéhre. Kawerarítéhrena sene ahababáqka mó saiqnaríéhrra anotahtaq íre kaweqtaq míaneherawoe. Téhwe sega Sísane sánsánsábé iuwahriehre íwíáhuroltaq se íre kaweqtaq míarowe. Segá, Ahababáq sansa sueq Sísane sánsá sehgioneheqmúne íwíáhéra anehe sene ahababáqka mó saiqnaríéhrra se anotahtaq íre kaweqtaq míáhwé. ²¹ Mi kegá kaweqtaq míáh sánsá íre tagaríáhtáq tahirímé peh ákáhtaq kamah arí irino. Kaweqtaq míáh sánsá aiq tagaríáh púara anehe kaweq ehwéh sinehepeq súéhrrataq anotahtaq kamah arínkéhe.

²² Itene igaqnaréhga pabeqme ehwéh mahraréra, Ianká mugiq suena kouwekue mína mugiq súéh náneq mó sewe nanae uwe. Mó pabéqmé éhwéh mahraréra, Póeráhqne abowágá wene ka pabeq paberatéhrena mí kánká apubúue segarúpípeq kaboririre uwe. Mína inserah wehukega Sísane sánsá sinehepeq suera sega suto ahababáq mó sehgirataqmé mah pabéqmé éhwéhtaré aiq pútaragire.

3

Itene Wahnah tuina tanáhráqsábé éhwéhne.

¹ Néne iyahnabo anímárino, mah pahsíwé anehete pahsí sehiranue íúge. Itega kaweq íwíáhigehéena mah pahsírará sehiranue iahrreraq ítóge.

² Manikáne ehwéh iraru kegá anehe sína naneqsabé púkuipéq teiúwe. Sene ehweh íwíáhigehéena ínéga iahrreraq ítóge. Itene Wahnah ite kaweraitéh áníné éhwéh moq iahrreraq ítóge. Wega eqmaro ke teriátáirara sega iteba séra teiátówaq itega íratárowe.

³ Téhwe teiú éhwéh íráhro. Anehe tanáhráq sene sirupipeqté áhbábáq íwíáhgá saiqnariahna kegá iteba sigehé. Segá itensabé iwiréh aitera

⁴ mahraréra, Ínéga kiwekinauge ú anímé ehéq míehro? Wega íre tuínkéhe. Itene igaqnaréh pukutaqkákáq amahnágaakáq Manikánka moke ménsámehnsá téh miraronserahnue peh kagai mino ígehe.

⁵ Segá mirariransabé Manikánka irarú ehweh áhwára áhwáraue iragéhe. Naho naho Manikánka irarútaq ío miraréna anehe sóreq waní ákáhpipeq mah marákó marákó mirarowe. ⁶ Manikánka mó irarúwana anotah waní pionka moke mah marákó marákó íre kawerarowe. ⁷ Manikánka aiq irarúnka íopeqkákáq mah marákó marákóakáq amahnága kagaire. Ehweh aritahna tanáhráq wega moke ahababáq ke ehweh aritena mah marákó marákó iraragúno atahnana moke toráh aginawire.

⁸ Itene iyahnabo anímárino, teiú éhwéh ibitarúéhboq íratíáhro. Maniká itene Wahnahnka, Peh morá wéhékáhnkákáq 1 táhúséni (1,000) opéqkákáqsábé peh monseráh tánáhráre íwíáhire. ⁹ Manikánka omasa éhwéh íre miraurainsabé aiq túbáh agire íwíáhoo? Írakaumo. Ite iraipéq pokiyehoéna íwénunire. Itene ahababáq sueq wene ehweh sehgigehéena íwénunire.

Mah marákó marákóakáq íónkakaq parabaginae i éhwéhne.

¹⁰ Itene Wahnah tuina tanáhráqmé aebói anínká sinserahnue mí tanáhráq sínae. Mí tanáhráq íopeqté anotah ehwéhnéna íopeq tabanaginae. Moke míbeq kéh náneqmarí toráh aginae. Mah marákó marákóakáq moke mitaq kéh náneqmarínkákáq parabaginae. ¹¹ Moke minawari apubúue toráh agína puag itene sánsánsábé íwíáhue tagahro. Ite kaweqtaq míá míáéq Manikáne sansá moke kawerue sehgióro.

¹² Mirairataq Manikánka tuina tanáhráqsábé áwénunoro. Mi tanáhráq apubúue sinkeheéq wene sánsá kawerue sehgióro. Mi tanáhráq íomé toráh ague parabaginae. Anotah irágá púana íopeqté náneqmarí moke toráh aginae. ¹³ Manikánka o marakóákák o ionkákák miraraníe úwe. Mitaq peh tábúsoqme kaweqtaq mía míaira kegá míagehe úwe. Minayabe áwénunúne.

Itene Wahnah tuina tanáhráqsábé kawerue áwénunoro i ehwéhne.

¹⁴ Néne iyahnabo anímárino, mi tanáhráq áwénunúnayabé wega itens-abé, Kawerowe aitankeheéq moke itene ahababáq sueq kaweqtaq méq we awahbeh sansánoro. ¹⁵ Itene Wahnahnka íre apubúue kamah aiasa pe-hwehrue íwénuni tanáhráq wensabé áhrabo ke kaweraritankéhe. Minayabe iteruwah, itene iyahnabo aní Pora Manikánka ahtebia íwíáh atowana sehiranue teiátáire.

¹⁶ Ínéga teiú éhwéh Poraga moq moke wene páhsi sehiranue teiátáire. Wene ehweh mó ehwéhme pahsuqme ehwéh kéhrana mó ehwéhme págege ehwéh kéhre. Mi pagégé éhwéhme íre tábúsoqme iwíáhoraho kegá múguwahguéra úbíráhbíq ehweh síwáhnorowe. Íre peh morá Porane sehira mó Manikáne púkuipéqté éhwéhnkákák moq úbíráhbíq ehweh síwáhnorowe. Segá miraons-abé anotah kamáh arinkéhe.

¹⁷ Néne iyahnabo anímárino, ite anehe sína tanáhráqsábé tagaríáhwe. Manikáne ehweh anterúáh kegá péhe éhwéh iwáhnorotaq sene ehwehnsabé aiq pútare ariteq kaweq sansá súéhboq kawerurero. ¹⁸ Itene Wahnah, ite kaweraitéh aní, Sísa Karáhéga séhréh aitahnaq wene sánsá kawerue ahte-bahro. Amahnágaákák wensabé iwíáh íwíáh ateq ahriahri wensabé iwíáh íwíáh atanéhe. Aiq mire.

1 Sóni

Ebeq sáhnshawe ahtebe ehwehne.

Sóniga mah pahsiákák 2 Sóni pahsiákák 3 Sóni pahsiákák Sokigi pukúákák mó wenáwiq kéh pukúákák sehiranúwe. Mah pahsiápéq sehiranue mahraréna, Sunkikírirabeqte kéné péhe éhwéh sehgiyehboq peh téhrehrebeq nogóro. Itega moráni moráninkáue moke mó keyábé irutaboiroro. Peh morá Manikáne ahninkáwáreq mía míaó kegá oga mérapeq awaq miagehé ue sehiranúwe. Áhnte kegá oga mérapeq awaq miagehéna mah pahsi sehiranúwe.

Sóniga ebeq sehiranú pahsié.

Sísa Karáhéwé oga mía míai Ehwéhne i ehwéhne.

(Sóni 1.1-14)

¹ Oga mía míai Ehwéh* áninsábé teiúge. Mi Ehwéh téh mío áninsábé teiúge. Wene ehweh irahwáne. Itene iuranka we tagahwane. Itega we tagéq itene iyahnkaratáté wenaneq táhtorahwáne. ² Oga mía míai aní tuerígútaq itega tagéq teiune. Oga mía míai animé Maniká Iteriboreq mía míaéna tuerígútaq we tagahwanayabé teiune.

³ Itega we tagéq wene ehweh ireq minayabe teiune. Itereq itereq morá íwiáhonehéq teiune. Maniká Iteriboreq wenahni Sísa Karáhéreq itereqka morá íwiáhonehe. ⁴ Itega moráráq itene irupipeq anotah íwiáh íwiáhonehéq mahnawé sehiranue teiune.

Itega peh téhrehrebeq mía míaoneheqmúne i ehwéhne.

⁵ Sísa Karáhéga irarú ehweh ireq teiune. Manikámé téhrehnserahni aní míre. Wene arupipeq pehgáriq sunkíkíq íre kéhre. Peh téhrehnka inserahni aní míre. ⁶ Itereq Sísa req morá íwiáhúne irarúna kegá sunkikírirabeq míáhnaraq itega péhenéq aiq pútaq sansá íre sehgiune. ⁷ Wega téhrehrebeq mía míainserah itega mía míaúnawe itega morá íwiáhúnana wenahni Sísa Karáhéne korahqtaté itene ahbabáqsabe moke kaweraita aitaire.

⁸ Itega iraréq, Ite íre ahbabáq animárí múne irarúnaga itene irupipeqte péhe éhwéhnká péhe aitéhre. Péhe aitéhrana aiq pútaq ehwéh itene irupipeq íre kéhre. ⁹ Itene ahbabáqsabe Maniká pahsuqme teawunawe we kawerue tábúsoqme íwiáhéna itene ahbabáqsabe insahwé aitena itene irupipeqte áhbábáq íwiáh moke kaqíuwéhre. ¹⁰ Ite íre ahbabárúne irarúnaga Manikánsabe, Péhe aní móne atonana itene irupipeq wene ehweh íre kéhre.

2

Sísaga íéhnehéna insahwé aitéhre i ehwéhne.

¹ Néne animáríno, ite íre ahbabárighehéna mahnawé sehiranue teiúge. Ahbabárúnaraqmé Sísa Karáhéga Maniká Iteribone auranabiahapeq ména íéhnehire. Sísa Karáhéwé peh kaweqtaq mía míai aníne. ² Manikánka itene ahbabáqsabe abiahnsa aitéh púana insahwé aitankehehéna Sísaga wene korahqtaté paiqmarowe. Íre itebataq itene ahbabáqsabe, moke mah kehiná kéhínané ahbabáqsabe insahwé aitéhre.

* **1:1:** Ehwehme Sísa Karáhéé. Sóni 1.1-5,14 tagáhno.

Maniká tagariéh ánínká wene sánsá sehگیرe i ehwéhne.

³ Itega ahteabahrahúnawe Manikánka sehگیرó ú ehweh sehگیرónaraqmé itega we aiq tagarione. ⁴ Wega sehگیرó ú ehweh anetaníbo éna, Ínéga we tagarióge irari anínká péhenéna wene arupipeq aiq pútaq ehwéh íre kéhre. ⁵ Wega sehگیرó ú ehweh sehگیر ánínká Manikánsabe aiq pútaq arutaboiratéhre. Itega iahteabahrahúnawe mi sánsá miraonaraqmé itereq wereq moráráq mía míáúne.

⁶ Wereq mía míáuge iraréna aníno, Sísaga kaweqtaq mía míainserah are moq kaweqtaq mía míáúno. ⁷ Néne iyahnabo animárino, o sehگیرó i ehwéh íre sehiranue teiúge. Írakaumo. Mah ehwéh itega téhwe író ehweh míre. Wega naho sehگیرó ú ehwehmé itene iahrega író ehweh míre. *(Sóni 13.34)*

⁸ Sunkíkíqmé parabagirana amahnága aiq téhrehre. Aiq téhreh puana Sísaga wene animárínsábé arutaboírinserah itega moq sensabé írutaboírowe. Itega sensabé írutaboírinsabé wega naho sehگیرó ú ehweh peh o ehweh tahnsa úkire. Mí ehwéhínsábé sehiranue teiúge.

⁹ Ínéga téhrehrebeq míóge irari anínká Sísaga tagariéh ánínsábé, Nuwahriehre ime we peh sunkíkírirabeq mía míaire. ¹⁰ Wenawahrah anínsábé arutaboíri anínká téhrehrebeq nogíre. Téhrehrebeq nogírana mítaq mó morá inahnsuoráhi naneq íre kéhre.

¹¹ Sísaga tagariéh ánínsábé nuwahriehre íwíáhi anínká sunkíkírirabeq míehre. Sunkíkírirabeq nogí puana, Eheq pokugamo éna sunkíkírinka we saiqnariéh puana wene auranka íre tagahrahire.

¹² Néne animárino, Sísaga wenáwirue itene ahabábáqsabe insahwé aitéh púana sehiranue teiúge.

¹³ Nániboreho, téh mío ani tagariáh púana sehiranue teiúge.

Nánibáqmarino, itega ahabábáq ani kaqsuq kaqsuro puana sehiranue teiúge.

¹⁴ Néne animárino, itega Maniká Iteribo tagariáh púana sehiranue teiúge.

Nániboreho, téh mío aní tagariáh púana aiq sehiranue teiúge.

Nánibáqmarino, ite págegeue míáh púana aiq sehiranue teiúge. Manikáne ehweh itene íruripeq kagairaq ahabábáq ani kaqsuq kaqsuro puana aiq sehiranue teiúge.

Mah marákóipéqté sánsánsábé íre írutaboíroro i ehwéhne.

¹⁵ Mah marákóipéqté sánsánkákáq mahtaqté naneqkákáqsábé íre írutaboíroro. Mah marákóipéqté sánsánsábé arutaboíri anínká Maniká Iteribonsabé íre arutaboírorahire. ¹⁶ Sirupipeqté áhbábáq íwíáhgá sirutaboírome, auranka tageh mensáméhnsánsábé aigará pabekime, píribahri saiyo sansámé, moke mah marákóipéqté sánsámé, Maniká Iteriboga íre áhwárehre. Írakaumo. Mina moke peh mah marákóipéqté áhbábáq sánsá míre.

¹⁷ Mah marákó marákó parabaginawire. Moke mah marákóipéqté sánsánkákáq moq parabaginawire. Parabagínana mah marákóipéqté aigará pabeki naneqkákáq íwíáh íwíáhúna naneqkákáq moq parabaginawire. Parabagínara Maniká awahbeh arámbéhrí mira aruqaruro kewé ahriahri mía míaoneherawoe.

Sísaga Karáhéne naruo ábórarago ehwéhne.

¹⁸ Néne animárino, amahnága anehe tanahráre. Mó kegá, Sísaga Karáhénsabe ahqáho atahna anínká sinae urowaq aiq írátáúne. Írátáúnara amahnága wensabé áhnte ahqáho atáh ké aiq míáhwe. Ai q míáh púaq amahnága anehe

tanahráq aiq sime tagarione. ¹⁹ Mi kegá itereq méra íre ite tahnsá íwíáho ke miáh púara ite iuwera pokowe. Itte tahnsá íwíáho ke miáhtáq tahirímé itereq mia miáúna irino. Segá ite iuwera pokonsabé se íre ite kahnáh móe íwíáhorahúne.

²⁰ Manikánka Wenawa iteba eqmatairana iwíáh aitéh púaq itega moke aiq iahtebahwe. ²¹ Aiq pútaq ehwéh íre írátíahnsábé sehiranue teiugo? Írakaumo. Aiq pútaq ehwéh aiq írátíah púana sehiranue teiúge. Aiq pútaq ehwéhká péhe ehwéh íre úkorahi puana sehiranue teiúge.

²² Péhe ánimé insebo? Manikánka itene ahababáqsabe kaweraitena tumeirankeheéna omaq ato aní íre Sísá wire irari ánimé wewe péhe áni míre. Maniká Iteriboreq wenahninseqsabé íre aiq pútare aritéh ánínká wewe Sísá Karáhéne naruo aní míre. ²³ Sísá sinehepeq súáh kegá Maniká Iteribo moq sinehepeq súáhwe. Sísansabé aiq pútare atáh kegá Maniká Iteribonsabé moq aiq pútare atáhwe.

Manikáne Awanka moke aiq pútaq ehwéh íwáhnorire i ehwéhne.

²⁴ Itega téh író ehweh kawerue ambubu atawéq sehgióro. Mirairataq Maniká Iteriboreq wenahninseq itereq moraráq mia miáigehe. ²⁵ Sísá Karáhéga itensabé, Oga mérapeq awaq miagéhe éna ínénéga irarúnsabe aiq awaq miagéhe teiátáire.

²⁶ Péhe éhwéh tei teino keyábé sehiranue teiúge. ²⁷ Sísá Karáhéga Manikáne Awa iteba eqmatairana itereq mia miáéna ite moke íwáhnori puaq, Mó íwáhnori aní insebo íwíáhiyehboq Manikáne Awanka moke íwáhnorinkehe. Wega íre péhenia peh aiq pútaq ehwéh íwáhnorire. Wega íwáhnorinserah Sísareq mia miáoro.

Amahnága ite Manikáne animári múne i ehwéhne.

²⁸ Néne animáрино, wega tuinagake itega íre iyehitegurégúia peh kawerire íwíáhigehboq Sísareq mia miáoro. ²⁹ We kaweqtaq mia miái aní míre íwíáhéq moke kaweqtaq mia miáo ke wene animári úkurowe íwíáhorahowe.

3

¹ Maniká Iteriboga itensabé anotahtaq arutaboiraitéhre. Arutaboiraitéhnsábé wega, Néne animári móe aitéhre. Itte aiq pútaq wene animári múne. Ahababáq kehiná kéhínánká Manikánsabe, Iuwahriehre atáh púara itensabé moq, Iuwahriehre aítáhwe.

² Néne iyahnabo animáрино, ite amahnága Manikáne animári múne. Mókake ite aneq tahnsánue míanehknono? Amahnága mina íre ahtebóne. Sísaga tuinagake itega we kawerue tagéq we tahnsánue míaneheqmúne. Mina aiq ahtebóne. ³ Sísaga kaweqtaq mia miáire. Minayabé wensabé áwéununo kegá moq kaweqtaq méyabe suwahbehrara kaweqtaq mia miáowe.

Ahababáqsabe tei éhwéhne.

⁴ Ahababáro kegá Manikánka sehgióro ú ehweh aiq anterúáhwe. Ahababáqmé aneqpomo? Manikánka sehgióro ú ehweh anterúáhmé minawé ahababáq míre. ⁵ Sísaga itene ahababáq meyanieéna wehukení úkue tuména ahriahri íre ahababáq ani mia miáire. Mina aiq ahtebahwe. ⁶ Sísareq mia miái anínká íre ahababáq aruqarurire. Ahababáq aruqaruri anínká Sísá íre ahtebéna we íre tagariéhre.

Sísaga owainawane arambehri sabiruanieéna tumió ehwéhne.

⁷ Néne animáríno, mó kené péhe éhwéhnsábé, Aiq pútaq ehwéhne arítého. Sísaga kaweqtaq mía mía inserahnue kaweq sansá mira aruqaruri anínká kaweqtaq mía miáire. ⁸ Téhwe owainawanka ahbabáq aruqarurú púana amahnága ahbabáq aruqaruro kewé owainawane animári móe. Owainawane arambehri sabiruanieéna Manikáne ahninkáwágá wehukení úkue tumíowe.

⁹ Manikánka oganúq atéh ánínká íre ahbabáq aruqarurire. Manikáne Awanka wene arupipeq mía míai puana we íre ahbabáq aruqarurire. Manikánka oganúq atéh púana we íre ahbabáq aruqarurorahire. ¹⁰ Manikáne animári inseréhbo? Owainawane animári inseréhbo? Mahraue tagahrahúne. Ahbabáq aruqaruro kewé íre Manikáne animári móe. Manikáne animánsábé suwahrieh kewé íre Manikáne animári móe.

Wensabé wensabé arutaboiratéhoró i ehwéhne.

¹¹ Wensabé wensabé arutaboiratéhoró. Mí ehwéhme naho naho aiq író ehwehne. ¹² Wehukení wenáwíq Kéinie. Wega miráu serahniyeho. We owainawane aninéna wenábáq subiq suowe. Aneqsabé subiq suoo? Wenábáqka kaweq sansánúwana we ahbabáq sansanéna wenábáq subiq suowe.

¹³ Nánuwahraho, mah marákóipéqté áhbábáq kégá itensabé suwahriehre eme íre áhtenoro. ¹⁴ Menah itewe pusa ké tahnsa míaraune. Amahnága itega Sísá tagariáh keyábé irutaboírúnayabé oga míone ue tagariahrahúne. Mó keyábé íre sirutaboíro kewé peh pusa ké tahnsa míáhwe. ¹⁵ Mó Sísá tagariéh ánínsábé awahrieh anínká wehukení subiq súéh ání tahnsa míéhre. Wehukení subiq súéh ánímé oga mérapeq íre awaq miahráhire. Minawé aiq ahtebahwe.

¹⁶ Sísaga itensabé anotahtaq arutaboíri puana itene ahbabáqsabe pukúwe. Wega aiq miraúnsabe irutaboíré sansa ahtebóne. Wega miraúnserah itega moq Sísá tagariáh keyábé irutaboíréq séhréh aritanéhe. ¹⁷ Wehukeníká áhnte mah marákóipéqté ménsáméhnsá matawéna Sísá tagariéh ání tabonah aní tagéna wensabé ayaqnehnsabé mí anínká Manikáne arutaboíré sansa íre sehgire. Minawé aiq tagarione. ¹⁸ Néne animáríno, ínégá mó keyábé nirutaboíruge pehipi irariyehboq séhréh arítáhro. Peh morá séhréh arítáh kégá aiq pútaq sirutaboíro ke míáhwe. Minayabe itega séhréh aritaneheqmúne.

Moke Sísá tagariáh kégá siru eyoyóue míahrahowe i ehwéhne.

¹⁹⁻²⁰ Itega Sísá tagariáh keyábé irutaboíréq séhréh arítáhnaraqmé itega aiq pútaq wene ehweh sehgiune íwíáhorahúne. Itene irupipeqté íwíáhgá ite ehweh aitahtaraq itene iru págegeue umeh agirana Manikánka moke tagariéhre. Wene íwíáhgwé itene irupipeqté íwíáh kiotaikire. Minayabe íwíáhéq Manikánseq mía míáéq iru eyoyó agorahire.

²¹ Néne iyahnabo animáríno, itene irupipeqté íwíáhgá íre koti aitahtaraqmé ite Manikáne auranabíahapeq iriwe méq págege ke míone. ²² Wega sehgióro i ehwéh sehgieq we awahbeh sansá miraúnawe wega itene púreq ehwéh irena náire.

²³ Manikánka sehgióro i ehwéhniká teímé wenahni Sísá Karáhénsabe aiq pútare ateq wega teínserah wensabé wensabé arutaboiratéhoró. ²⁴ Manikánka sehgióro i ehwéh sehgió kégé wereq mía míawana wega sereq mía miáire. Wega Wenawa iteba eqmaréhrana itereq mía miáire. Itereq mía miáéna we sokigi aímé itereq Manikánseq moráráq mía míáúne.

4

Péhe éhwéhnásábé aiq pútare aritéhboq iwíáhue tagahro i éhwéhne.

¹ Néne iyahnabo animárino, áhnte péhe éhwéh teri terino ke mah marákóipéq miáhwe. Sega, Manikáne Awanka itensabé iwíáh aitéhre éra péhenowe. Sene ehwehnsabé aiq pútare aritéhboq kawerue iwíáhue tagahro. Wehukega ite iwáhnorirataq Manikáne Awanka iwíáh aritehrápómo. Mó anínká iwíáh aritehrápómo éq iwíáhue tagahro. ² Sísá Karáhé wehukení úkue tumíowe irari anímé aiq pútaq iwíáhowana Manikáne Awanka mi iwíáh aritéhre. Minayabe itega, Manikáne Awapomo iwíáhirataq áhwárawe tagéq ahtebagehe.

³ Sísá Karáhé íre wehukení úkue tumíowe irari anímé péhe iwíáhirana Sísá Karáhéne naruo anínká mi iwíáh atéhre. Manikáne Awanka mi iwíáh íre atéhrana peh owainawanka mi iwíáh atéhre. Mira iwíáho kegá peh Sísá Karáhéne naruo miáhwe. Mi péhe éhwéh irare kegá seneherawoe éhwéh irátówe. Sega amahnága mah marákó marákóipéq aiq miáhwe.

⁴ Néne animárino, ite Manikáne animári móe. Itega péhe kéné ehweh íre irasa se saiqnarúáhwe. Árahue saiqnaruahe? Péhe éhwéh irari awánká mah marákóipéqté kéné sirupipeq miéhrana Manikáne Awanka mi awá aiq kiotaikire. Manikáne Awanka itene irupipeq miéh púana itega moq péhe kéné ehweh aiq saiqnarúáhwe. ⁵ Péheno ke mah marákóipéqté ké púara peh marakóipeqté éhwéh irarirara mó marákóipéqté kegá sene ehweh irera sehgiówe.

⁶ Itewe íre mina tahnsanéq peh Manikáne animári múne. Maniká tagariáh kegá itene ehweh irátíáhwe. Manikánsabe suwahrieh kegá itene ehweh íre irátíáhwe. Minayabe itega iwáhnori éhwéh ireq iwíáhue tagéq aiq pútaq éhwéhnkákáq péhe éhwéhnkákáq saraqmarahráhowe.

Manikánsabe arutaboiri anínká mó keyábé moq arutaboirinkehe i éhwéhne.

⁷ Néne iyahnabo animárino, Manikánka ahriahri arutaboiri aní miéh púaq wensabé wensabé arutaboiratéhoru. Sirutaboiro kewé Manikáne animári méra Maniká aiq tagariáhwe. ⁸ Manikánka ahriahri arutaboiri aní miéh púara mó ke séhréh ariteyabe suwahrieh kegá Maniká íre tagariáhwe.

⁹ Ite oga mía miáigeheéna Manikánka webataq wenahni mah marákóipéq eqmarowe. Eqmaronsabe ite tagarionawe Maniká anotahtaq arutaboiritéh aní miéhre. ¹⁰ Itega naho Manikánsabe íre irutaboironawe. Téhwe wega itensabé arutaboiritena itene ahabáqsabe insahwé aitanieéna wenahni eqmarowe. Sísaga wene korahqtaté paiqmarankeheéna eqmarowe.

¹¹ Néne iyahnabo animárino, Manikánka itensabé anotah arútábóiraitéh púaq itega wensabé wensabé arutaboiratéhoru. ¹² Itene iuranka Maniká íre tagarione. Íre tagéq itega wensabé wensabé arutaboironaraqmé we itereq mía miáire. Mía miáéna séhréh aitéhraq itega mó keyábé kawerue irutaboirúne.

¹³ Ite tagarionawe Manikánka Wenawa iteba eqmaréh púaq Manikánseq itereq moráráq mía miáúne. ¹⁴ Mah kehiná kéhíná oga mía miáigeheéna Maniká Íteriboga wenahninká insahwé aitankeheéna eqmarowe. Minayabe tagéq teiune.

¹⁵ Sísá aiq pútaq Manikáne ahninkáwá wíre atéh ánimé wereq Manikánseq moráráq míá míáoye. ¹⁶ Aiq pútare ateq ite tagarionawe Manikánka itensabé anotahtaq arutaboiritéhre. Itensabé arutaboiritéhnsabé mó keyábé irutaboirúne.

Manikánka arutaboiré sansa áhwárehre. Áhwárehraq mó keyabé irutaboirúnaraq ite Manikánseq míá míáunana we itereq míá míaire. ¹⁷ Maniká arutaboiri aní míá míáinserah ite mah marákóipép mé tanahráq mó keyábé anotahtaq irutaboiritone. Minayabe wega ehweh aitahna tanáhráqsábé íre áhreúne. ¹⁸ Arutaboiri anínká íre áhreire. Arutaboiré sansanká áhree sansa kaqsuahráhire. Ahbabáq anínká, Kamah aníneho éna áhre aruqaruréna arutaboiri aní íre míahrahire.

¹⁹ Manikánka itensabé téh arutaboiraito púaq itega amahnága mó keyábé irutaboirúne. ²⁰ Manikánsabe nirutaboiruge i anínká mó Sísá tagariéh ánínsábé awahriehre éna anetaníbo íwíáhime wega péhe íwíáhire. Wega Sísá tagariéh aní tagéna Maniká íre tagehre. Minayabe wega tageh anínsábé awahrieh puana Manikánsabe íre arutaboiratéhre. ²¹ Sísaga sehgióro ú ehwehnká mahraréna,

Manikánsabe arutaboiratéh anínká íné tagariáh kéreq moq arutaboiritahro uraire. (Sóni 13.34)

5

Sísá tagariáh kéga mah marákóipéqté áhbabáq sánsá suqsuro ehwéhne.

¹ Manikánka itene ahbabáqsabe kaweraitena tumeirankeheéna omaq ato ánimé Sísá wíre íwíáho kewé se Manikáne animárimóe. Maniká Iteribonsabé sirutaboiro kewé wene animárimánsábéákáq moq sirutaboirowe. ² Itega tagarionawe itega Manikánsabe irutaboiréq wega sehgióro i ehwéh sehgiunayabé Manikáne animárimánsábé moq irutaboirúne.

³ Itewe Manikánsabe irutaboirúna kéga wega sehgióro i ehwéh kawerue sehgiune. Wega sehgióro i ehwéh sehgieyabe itene irupipeq íre umehi naneq mire. Írakaumo. ⁴ Manikáne animárimánsábé mah marákóipéqté áhbabáq sánsá suqsurowe. Wensabé aiq pútare atonaga ahbabáq sansa kiotaikéq mi sansámárimá suahráhire.

Manikánka wenahni ehweh pahsúéh ehwéhne.

⁵ Insega mah marákóipéqté áhbabáq sánsá kiotaikéna suahráhiro? Sísá aiq pútaq Manikáne ahninkáwá wíre atéh anínká mah marákóipéqté áhbabáq sánsá kiotaikéna suahráhire. ⁶ Sísá Karáhéga wání meanieéna Sóniba súwe. Íre peh morá wání meanieéna mah marákóipép tuwe. Írakaumo. Itene ahbabáqsabe pukinieéna tuwe. Itene ahbabáqsabe pukúwana wene korahq tuwe. Manikáne Awanka aiq pútari aní púana wega Sísá ehweh peh aiq pútaq ehwéh tei teinire. ⁷ Apahtáro éhwéhnká wene sánsá teíre. ⁸ Manikáne Awanka teí éhwéhnkákáq wání meawu ehwehnkákáq korahq tu ehwehnkákáq mi ehwéhtarógá peh morá éhwéh teíre.

⁹ Wehukene ehweh ireq aiq pútaq ehwéhne irarúne. Manikáne ehwehnta wehukene ehweh anotahtaq kiotaikire. Manikánka wenahni ehweh teimé íráhro. ¹⁰ Manikáne ahninkáwánsábé aiq pútare atéh anínká Manikáne ehweh wene arupipeq aiq írehre. Wene ehwehnsabé íre aiq pútare atéh anínká Manikánsabe péhe aní móne atéhre. Wene ahninkáwá éhwéhnsabé íre aiq pútare atéh púana wega Manikánsabe péhe aní móne atéhre.

¹¹ Manikánka teí éhwéhmé oga mérapeq awaq miageheéna wega oganúq ítéhre. Wenahninká miraúnsabe oganúq ítéhre. ¹² Manikáne ahninkáwáreq mía míai anímé oga mérapeq awaq miéhre. Manikáne ahninkáwáreq íre mía míai anímé oga mérapeq awaq miehro? Írakaumo. Oga mérapeq íre awaq miéhre.

Itega oga mérapeq awaq míone éq aiq irona ehwéhne.

¹³ Manikáne ahninkáwánsábé aiq pútare atáh kéo, itega oga mérapeq aiq awaq míone éq ahtebageheéna sehíranue teiúge. ¹⁴ Itega Maniká awahbeh iwíáh sehgieq wensabé, Miraúno únana itene ehweh íréhre. Wensabé íre áhreeq peh weba kúnana itene ehweh íréhre. Minawé aiq tagarione. ¹⁵ Ite tagarionawe itega púrerúna ehwéh wega moke íréhre. Minayabe itega wensabé, Náio teawénaraqmé wega náinawire tagarione.

¹⁶ Sísá tagariéh ánínká we íre pukorahi ahbabárinaq tagéq Manikánsabe kawerato ue púreroro. Púrerirana Manikánka kaweratankéhe. Íre pukorahi ahbabáqsábé sehíranue teiúge. Pukorahi ahbabáqsábé púreroro íre teiúge. ¹⁷ Moke íre tábúsoréh sánsámárimé aiq ahbabáq míre. Mó ahbabáqmé pukorahi ahbabárirana mó ahbabáqmé íre pukorahi ahbabáre.

¹⁸ Itega tagarionawe Manikáne animárinká íre ahbabáq aruqaruowe. Írakaumo. Manikáne ahninkáwágá wene animári wahnah wahnahni puana owainawanka íre saiqnariahrahéna se pehgararítéhre. ¹⁹ Moke mah marákó márakó owainawane ayahpeq kéhrana peh itewe Manikáne animári míone. Minawé aiq tagarione.

²⁰ Mahraue tagarionawe Manikáne ahninkáwágá séna Manikáne iwíáh aitéhraq minayabe aiq pútari aní tagariahrahúne. Aiq pútari anínseq wenahni Sísá Karáhéreq itereq moráráq mía míaúne. Sísá Karáhéwé aiq pútaq Maniká ména ahriahri mía míai aníne.

²¹ Néne animáрино, péhepehe maniká pehragéq peh móbeq miáhro.

2 Sóni

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Mah pahsíipéq Sóni áwíq íre kéhrara peh ahtebia kégá Sóniga aiq sehiranúwe íwíáhowe. Segá íwíáhome wene naruoyabé áhreú púana wenáwíq íre sehiranúwe. Mina únserah wega Sísá tagariáh kée íwíáhéna omaq atéh ínínseq wene animárínseqsabé pabeqme ehwéhne sehiranúwe. Áhnte ahtébiá kégá mira íwíáhowe. Íte íre tagarione. Páhsi sehiranú aninká mahraréna, Mó keyabé irutaboíroro. Péhe éhwéh tei teino kégá Sísá Karáhé wehukení úkue tumíonsabe íre aiq pútare atáhwe. Mi kewé Sísá Karáhéne naruo woe ue sehiranúwe.

Sóniga ákáhpi sehiranú pahsíe.

¹ Manikánka omaq atéh ínínseq arene animárínseqsabé íné Sóni aboawah wehéna teiúge. Itega aiq pútaq sansá sehgiónsabé itensabé nirutaboíruge. Íre ínébataq ínégá peh ómi aiq pútaq ehwéh sehgió kéreqka itensabé irutaboírúne. ² Aiq pútaq ehwéh itene irupipeq kagaéna ahriahri mitaq kagai puaq itensabé irutaboírúne. ³ Maniká Iteriboreq wenahni Sísá Karáhéreqka ite séhréh aitera sirutaboíraitera iru ukiq itehye. Segá aiq pútaq sansánéra itensabé sirutaboíraitehye.

Mó keyabé irutaboíré sansa kawerue sehgióro i ehwéhne.

⁴ Itene animári aiq pútaq ehwéh sehgiónsabé íwíáh íwíáhuge. Segá Maniká Iteriboga sehgióro ú ehweh aiq íráhwe. ⁵ Ínéga teiú éhwéhmé kawerue íráhro. Íre o sehgióro i ehwéh sehiranue teiúge. Mah ehwéhmé itega téh aiq írátó ehwéhne. Wensabé wensabé arutaboíratéhoró éhwéh teiúge. ⁶ Irutaboíré sansamé mahraue kéhre. Manikáne sansá sehgióro íre. Wega sehgióro ú ehweh téh írátówe. Mi ehwéhmé mahraréna, Irutaboíré sansa kawerue sehgióro íre.

Sísá Karáhéne ehwehme ambubu atawéq sehgióneheqmúne i ehwéhne.

⁷ Áhnte péhe éhwéh irare ke mah marakóipéq míáhwe. Segá Sísá Karáhé wehukení úkue tumíonsabe íre aiq pútare atáhwe. Mina tahnsa kéwé péhe íwíáh aítahráho ke méra sewe Sísá Karáhéne naruo woe. ⁸ Itega kaweq arámbéhriuronsabé ápeq tabanaginéhboq kawerurero. Itene ápeq moke meyagéhboq kaweroro.

⁹ Sísá Karáhéne ehweh suena mó ehwéh sehgió ánimé Maniká moq aiq áúwéhre. Sísá Karáhéne ehweh ambubu atawéna sehgió ánimé Manikánseq wenahnínseqka wereq mía míaóye. ¹⁰ Íre Sísá Karáhéne ehweh peh mó ehwéh íwáhnori aninká iteba sínaraq we mehweh atého. Itene nahupeq móátéhboq peh áwérakahro. ¹¹ Péhe éhwéh íwáhnori aní mehweh atéh áninká wene ahbabáq sansa séhréh atéhre.

Sóniga mi ke koragéyabe awahbeh ehwéhne.

¹² Íné áhnte mó ehwéh kéhranawe amahnága pépahqtaq sehiranéyabe nuwahriehre. Iteba koragéyabe nuwahbehre. Iteba konaraq itereq moraráq ehwehnéq mi tanáhráq íwíáh íwíáhonehe. ¹³ Manikánka omaq atéh íní arenanahnone animárínká itensabé iroro ewe.

3 Sóni

Ebeq sáhnshawe ahtebe ehwehne.

Mah pahsípeq Sóni áwíq íre kéhrara peh ahtebea kégá Sóniga sehiranúwe íwíáhowe. Páhsi sehiranú aninká wene iyahnabo aní aboawah wehgá sáhnshahinkeheéna sehiranúwe. Wega mahraréna, Ahbabáq sansa pehragé peh kaweq sansánúno. Ahbabáq aruqaruri anímé Maniká íre tagariéhre ue sehiranúwe.

Sóniga anehe sehiranú pahsí.

¹ Káiúsio, íné aboawah wehne páhsi sáhnshawe tagáhnno. Ínéga arensabé aiq pútaq nirutaboíruge. ² Néne iyahnabo aníno, arenawa kaweqtaq mía míaimé aiq tagarióge. Mina ónanserah are kaweqtaq mé awaho aní mía míainkeheéna púreratóge. ³ Arega aiq pútaq ehwéh sehgiona puah arewe kaweqtaq mía míaóne. Mó Sísá tagariáh kégá séra mi ehwéh teniátónsabé nirupipeq anotahta q eyoyóurairé. ⁴ Ínéga Sísá éhweh síwáhnorurau kégá wene sánsá kawerue sehgiónsabé nirupipeq anotahta q eyoyóire.

Sísá tagariáh ké séhréh arite ehwéhne.

⁵ Néne iyahnabo aníno, arega mó Sísá tagariáh ké séhréh aritahne. Arega nahnsó suwahpeqte Sísá tagariáh ké moq mehweh arite séhréh aritahnawe kaweróne. Mina kaweq sansáne. ⁶ Arega kaweraritahna kégá mahta q Sísá tagariáh ké teriera, Káiúsiwe anotah arutábóiri aní míre ewe. Segá Manikáne arambehri miraonsabé sega are auwera pokoneherairata q séhréh arite se íre matiáh náneq nário. Maniká Iteribo awahbehnserah séhréh arite nário.

⁷ Segá Sísane arambehri miraonehe íwíáhéra Sísá íre tagariáh kéné ménsámehnsá íre mewera pehipi pokuwe. ⁸ Minayabe mina tahnsa pokoneheraira ke íre matiáh náneq nário. Mó ke aiq pútaq ehwéh iragéhboq miraue séhréh arito. Miraue sereq itereq moráráq arambehriéq Manikáne aiq pútaq ehwéh terienéhe.

Saiyo píribahri aninká íre kaweq sansánú ehwehne.

⁹ Ínéga arenawahrah Sísá tagariáh ké páhsi sehiranue siátáuge. Wehukeni wenáwíq Tiótárepésá seba miéhre. Wega píribahriéna, Ínébata q mahtaqté kéné wahnah muge íwíáhinsabé itene ehweh íre irasa peh anehepeq sutaire. ¹⁰ Iteba konaraq wene ahbabáqmé pahsuqme ehweh ataníe. Wega íre kaweq ehwéh aintena péhe éhwéh aintáráire. Péhe éhwéh aintena íre peh morá mí ahbábáurairé. Sísá tagariáh kégá mitaq surowana wega íre mehweh arítáráire. Íre mehweh aritena mitaqté Sísá tagariáh kégá mí ke mehweh aritého éna momiwí nahtápéqté kaqsutaire.

¹¹ Néne iyahnabo aníno, ahbabáq sansa pehragé peh kaweq sansánúno. Kaweq sansá mira aruqaruri anímé Manikáne anine. Ahbabáq aruqaruri anímé Maniká íre tagariéhre.

¹² Wehukeni wenáwíq Témitiúsiga Manikáne arambehri kawerue mira aruqaruri puara ómiga we kaweq aníne íwíáhowe. Manikáne aiq pútaq ehwéhnká moq wene kaweq sansá pahsúéhre. Ínéga moq, We kaweq aníne teawúgah are tagariahnawe, Néne ehwehme peh aiq pútaq ehwéhne.

Sóniga we koragéyabe awahbó ehwehne.

¹³Íné áhnte mó ehwéh kéhranawe peh pépahqtaq sehiranéyabe nuwahriehre.

¹⁴Pehgáriq tanáhráq are koraganie íwíáhuge. Mitaqkake pehipi ehwehnoyehe.

¹⁵Manikánka arene aru ukiq atéhre. Mahtaqté arene iyahnaboga arensabé iraúno ewe. Mibeqté itene iyahnaboyabé iro-ro terio.

Súta Ebeq sáhnsahwe ahtebe ehwehne.

Áhnte ahtébiá kégá, Sútawe Sísareq Sémísireqne síbákawa wíre íwiáhowe. Sútaga íre peh morá ánínsábé iwíáhéna mah páhsi sehiranéna peh moke Maniká Iteriboga omaq sito keyabé sehiranúwe. Wega mahraréna, Anehe tanahráqmé seye suwahbeh ahabábáq miraira kegá aiq pútaq ehwéhnsábé awiréh atagéhe. Mi kegá Sísá tagariáh ké saiqnaritaneheéra péhe éhwéh terigéhe. Itene Wahnah Sísá Karáhéga itensabé arutaboíréna mókake oga mía míarabeq móitankéhe. Mi tanáhráqsábé áwénunéq wene ehweh kawerue ireq sehgióro ue Sútaga sehiranúwe.

Sútaga sehiranú páhsie.

¹ Moke Maniká Iteriboga omaq itarái keo, íné Sútane páhsi sáhnsahwe tagahro. Maniká Iteriboga itensabé arutaboíraitéhra Sísá Karáhéga kawerue wahnahnaitéhre. Íné Sémísine ábákawa ména Sísá Karáhéne arambehriu aní múge. ² Maniká Iteriboreq Sísá Karáhéreqka séhréh aitehyanka iruí sánsámé iru ukiqite sansamé mó keyabé irutaboíré sansamé itene irupipeq anotah úkinkehe.

Kaweq ehwéhnsábé íre suwahbeh kegá Sísá tagariáh kébá sewe i ehwéhne. (2 Píta 2.1-18)

³ Néne iyahnabo anímáríno, Manikánka ite meirena kaweritáráinsabé ite wene anímári méq peh morá ké tahnsa míone. Minayabe sehiranue teinieuatq mó éhwéh niahrreraq kéhre. Mina niahrreraq kéh éhwéh teiníe. Manikánka Sísá tagariáh ké wene sánsá aiq teiátáire. Minayabe péhe éhwéh aiq pútare atehboq peh morá wega teiátái ehwéh ambubu atawéq sehgióro.

⁴ Manikáne sánsá íre sehgió ké táhmaroga iteba epéráhpérue míahwe. Segá péhenéra, Manikánka ite séhréh aitéh púana itega ahababáronaraq wega itensabé íre abiahnsa aitankéhe ewe. Mira íwiáhéra ahabábáq aruqaruowe. Mi sánsá mirao puara itene Wahnah Sísá Karáhénsabé ahqáho atáhwe. Mi kewé iraipéq pokoneherawoe. Minayabe Manikánka naho aiq irarúwe.

⁵ Téhwe Manikánka Ísara ke Ísípi marákórápéqté koweriqmena méritowe. Anehe áhnte mérito kega wene ehwehnsabé íre aiq pútare atónsabe wega se oraruowe. Itega mi ehwéh aiq irátówana mónkakáq ahrreraq itahnaq iwíáhigehe. ⁶ Manikánka íópeqté ké omaq sito arámbéhrí aritówara táhmaroga wene ehweh anterúónsabe Manikánka se táhru táhruarena sunkíkírabeq márunsitowe. Se amahnága mitaq peh mía míaowana mókake ehweh aritahna tanáhráq sínaraq Manikánka ehweh aritena kamah arinkéhe. Minayabe iwíáhue tagahro. ⁷ Sóróma suwahpeqte kéreq Kómóra suwahpeqte kéreq wáhtotaq kehiná suwahpeqte kéreqka moq ahababárára ahkaragára sansánuwe. Ahkaragára sansánuwana Manikánka kagai iraráté kamah ariuwe.

Manikánka ahababáru ke kamah ariunsabe iwíáhue tagéq mi kegá ahababárunserah íre oro. ⁸ Amahnága teiú ké ite péhe éhwéh aitáh kegá moq ahababárowe. Segá múguwahguéra peh áónáho ke tahnsa méra seyene sinónka ahababárawíahwe. Ahababáruera Manikáne ehwehnsabé suwahriehre. Segá téhreh naneqkakáq íópeqté keyábé síéhruuowe. ⁹ Anotah íópeqté aní wenáwíq Máhíkérie. Wereq owainawanseqka Mósísine anonkansabé ehwehuye.

Ehwehuyataq Máhíkériga owainawansabé íre éhruruúwe. Írakaumo. Wega owainawansabé, Manikánka ehweh atankéhe teawuwe.

¹⁰ Mi pehe kégá íre mina tahnsanéra sega íre tagariáh náneqmarí síéhuruowe. Áwéhq poeráhqká íre iwíáhéna peh wene anonkanka awahbeh sansá pehipi mirainserah sega aiq miraowe. Sega miraonka seye kamah aríre. ¹¹ Naho kegá ahbabáru serahnowe. Kéniga ahbabáru serahnowe. Pérámaga móneyabé wene aigára pabekúwara ahbabáru serahnowe. Kórahga saiyoéna wene wahnahne ehweh anteruo serahnéna mi ke airaiq tabanagowe. *(Stat 4.3-8; Namba 16.1-35, 22.1-35)*

¹² Itega moráráq nahta q mi pehe kégá ábóra q ahbabárowe. Sega peh seyensabé sirutaboírera seye suwahbeh sansá sehgirowe. Se íre ibonkakáq írabúyá tahnsanéra peh sóiriqka paentarúéh írabúyá tahnsa míáhwe. Sera íyéh tánáhráq awanká sera íre íyéhserahnowe. Se ánúkka q pagogí awánká aiq eh yatagi awánká tahnsa míáhwe. ¹³ Wání períéh rana áhnte atútú kéhnserah sega áhnte ahbabáq kéhre. Wání períéh rana nonarehya ábóra q kéhnserah sene ahbabáq ábóra q kéhre. Wehyoqka ah íre nora peh wewega túbiginserah mi kegá kaweq ahmé íre nogówe. Sega ahriahri anotah sunkíkírirabeq mía míai gheéna Manikánka mitaq sene máhri q arítaráire.

¹⁴ Éhrámataté áhwárawe mó mitaqté sínáhbúwá mó mahtaqté sínáhbúwá sure sure abapete téhtaré áni wenáwíq Ínókutaq seawehrarúwe. Manikánka mi aní iwíáh atowana wega teiu keyabé naho naho mahraréna, Tagariáhro. Itene Wahnahseq we miéh rabeqte íopeqte kéreqka áhnte kereq tuonehera-woe. ¹⁵ Sega túrataq Manikánka ómi keyabé ehweh aritena sainsuena moke ahbabáq ke Manikánsabe ahqáho atáh kéwé kamah arinkéhe. Mi kegá Manikánsabe ahqáho atera ahbabáq aruqaruréra Manikánsabe íre kaweq ahbabáq éhwéh éhruruonsabé wega anotahta q kamah arinkéhe. ¹⁶ Teiú ké sirupipeq umehi ke méra, Íre kawerire irare irareo ke míáhwe. Seye suwahbeh ahbabáq miraéra seyensabé iwíáh iwíáh éra píribahriéra seye síwíq pankhera sene iwíáh miraigheéra mó keyabé ehnenehne arítá hwe.

Anehe tanahráqsábé irari ehwéhne.

¹⁷ Néne iyahnabo anímá ríno, itene Wahnah Sísa Karáhéga wene ehweh teri terinigeheéna wehuke eqmarowe. Manikáne Awanka mina eqmaro ke iwíáh aritowara anehe tanahráqsábé teiátówe. Sene ehweh ah rera q matíá hro. ¹⁸ Eqmaro kega aiq mahraréra, Anehe tanahráqmé seye suwahbeh ahbabáq miraira kegá aiq púta q ehwéhnsábé awiréh atagéhe urowe. ¹⁹ Urowara amahnága mina tahnsa ke míá hwana sene péhe éhwéh nká Sísa tagariáh ké sainkowe. Manikáne Awanka mi ke íre iwíáh aritahnara peh wehukene iwíáh iwáhnorigehe.

²⁰ Néne iyahnabo anímá ríno, Iteitega Sí sane kaweq sansá ambubu atawéq tábúsoqme sehgióro. Manikáne Awanka séhréh aitahna q púreq aruqaruroro. ²¹ Maniká Iteriboga itensabé arutaboiri pu aq wene ehweh kawerue ireq sehgióro. Itene Wahnah Sísa Karáhéga itensabé arutaboír éna mókake oga mía míarabeq móitankéhe. Mi tanáhráqsábé áwénunéq wene ehweh kawerue ireq sehgióro.

²² Manikáne ehwehnsabé aiq púta q ehwehpómo iwíáho ke séhréh ariteq tábúsoqme síwáhnororo. ²³ Itega toráh aginai topáh sokeráhnserah árahinabomo iwíáho ke iraipéq pokiyehboq apubúue séhréh ariteq síwáhnororo. Mó ke ahbabáq keyabé áhreeq írutaboiroro. Wehukénká náwíbagi korosí sukíeyabe

awahriehnserah mi kené ahababáq sansa iuwahriáhnaq pehragahro. Sene ahababáq sansa iuwahriáhnaq pehragéq peh seyensabé irutaboiroro.

Manikánsabe iwíáh íwíáh ateq wenáwíq pankerone i ehwéhne.

²⁴ Ahababáqka ite saiqnariéhnehboq Maniká Iteriboga kawerue wahnahnaitahrahire. Ité wereq méq mó oga miáhna tanáhráq peh kaweqtaq méq irupipeq eyoyóigeheéna Maniká Iteriboga wahnahnaitankéhe.

²⁵ Maniká Iteribo webataq Manikáne. Wereq itene Wahnah Sísa Karáhéreqka ite meirera aiq kaweraitehye. Wega nahomé, amahnágawé, mókakewe, ahriahri kiotaiki Wahnáh áninéna págegeue wahnah wahnahnire. Wensabé iwíáh íwíáh ateq wenáwíq pankerone. Ahriahri pankeraneheqmúne. Ai q mire.

Sokigi

Ebeq sáhnsahwe ahtebé ehwehne.

Sónine naruoga we Pátímósi marákórápéq saiqnariotaq wenawanka tagówana Sísaga áhnte naneqmarí sokigi awuwana tagówe. Mi tanáhráqmé Sísansabé aiq pútare ató kene naruoga se anotahtaq síwloqnowe. Sóniga sehiranú ehweh áwahewé Sísá Karáhé anotah Wahnáh áninéna moke wene naruoreq owainawanseq saiqnariankehe. Wegá mi arámbéhri parabarúéhra moke Sísansabé aiq pútare atera wene sánsá íre susa peh ambubu atíéhra kewe Manikánka síwíq pankerena wereq ahriahri mía míageheéna kawerarítankéhe.

Sísá Karáhéga Sóni sokigi awu ehwehne.

¹ Naho kopípéq ko ehwéh Sísá Karáhéga amahnága ábóraq maréhre. Téhwe Manikánka mah ehwéh Sísá teawena wene arambéhrio ke sokigi arinkeheéna mókake ábóraragína naneq teawátáire.

Íné Sóni Sísane arambéhriu aní múge. Sísá Karáhéga wene íopeqté aní eqmaréhra mah ehwéh sokigi anírana sehiranuge. ² Íné Sóniga Manikáne ehwehnikákáq Sísá Karáhéga sokigi aní éhwéhnkákáq moke sehiranue teiníe.

³ Manikánka wene ehweh iwíáh aintéhra sehiranuge. Mah ehwéh mó kegá irageheéna sáhnsahwe terí ánínsabé Manikánka, Kawerone atéhra iwíáh iwíáhire. Mah ehwéh irera sehgiro kereqsabé Manikánka, Kawerone arítéhra iwíáh iwíáhowe. Mah ehwéh aiq pútaragína tanáhráq áhnbórání puara iwíáh iwíáhowe.

Sóniga abapete téhtaré Sísá tagariáh kéhiná suwahpeq siu pahsí sehiranú ehwehne.

⁴ Ite Esia marákórápéqté ké abapete téhtaré Sísá tagariáh ké iteruwahpeq iteruwahperue míáhwe. Itega irageheéna íné Sóniga mah pahsí sehiranue íúge.

Manikámé naho mía míáu aninéna amahnága moq ména mókakeakáq peh mía míaina tuinawire. Wegá wahnah wahnahnitaq íopeqté ké abapete téhranitégá wene auranabiahapeq mía míaowe. Sereq Sísá Karáhéreq Maniká Iteriboreqka itensabé sirutaboí aitera séhréh aitera itene iru ukíq ítáhwe. ⁵ Sísá Karáhé marakóipeq míotaq Wenabone sánsá sokigi aiena Wenabone ehweh pahsuowe. Manikánka Sísá ebeq iriwe oganúq atowana Sísaga moke mah marákóipéqté wáhnáhmári kiotaikéna wahnahnarítéhre.

Wega itensabé arutaboiritena itene ahabáqka ite saiqnariaraitaq wene korahq tunka ite kaweraitáráire. ⁶ Maniká anotah Wahnáh áninéna Sísane Abowá míéhre. Wene animarí méq wene ehweh mibeq mahbeq aritona ke míageheéna Sísaga ite kaweraitáráire. Sísá Karáhéwé anotah aninéna págege sánsá mira aruqarurinsabé ahriahri iwíáh iwíáh atone. Aiq mire.

⁷ Tagariáhro. Wegá íopeqté pibirioyahnkakaq tuinawire. Tuinaraq ómi mah kéhiná kéhinánká we tagagehe. We sehsabíó kega moq tagagehe. Mah kéhiná kéhinánká we tagéra áhreéra íbisaneherawoe. Teiúnserah ábóraraginawire. Aiq mire.

⁸ Maniká, moke miraorahi anínká mahraréna, Íné ebeqte aní ména

íné moq anehete ání múge ire.

Webataq Maniká míre. We naho mía miaú anínéna amahnága moq ména mókakeakáq peh mía míaina tuinawire.

Sóniga Sísá Karáhé tagó ehwehne.

⁹ Íné Sóni iteruwah uge. Sísane sánsá sehgiunayabé mó kegá itereq ínereq íwíoqnahwe. Sísá itene Wahnahne arambehri kawerue miraéq áwénunúne. Mókake wega wahnah wahnahnirabeq moráráq mía míaoneheqmúne. Manikáne ehwehnekakáq Sísá Karáhéga sokigi aní éhwéhnkákáq teri terinuraunsabé sega íné kaqme wáhnaupeqté kéné marakórapeq, Pátámósa marákórápéq móintárowe.* ¹⁰ Manikáne wéhékáhtáq Wenawanka iwíáh aintehrana néniwanka tagehrana inehpeqte anotah ehwéh íróge. Író éhwéhmé pemiáhnka tahnsa éhwéhne. ¹¹ Mi éhwéhnká mahraréna, Arenawanka tageh naneqsabé púkuipéq sehiranue abapete téhtaré kéhíná suwahpeq Sísá tagariáh ké momiwíuriáhrabeq nário. Épésá suwahpeq, Síména suwahpeq, Pégámúma suwahpeq, Táiyátáira suwahpeq, Sáhri sí suwahpeq, Pírárépía suwahpeq, Áráórísía suwahpeq, miraue mi kéhíná suwahpeq Sísá tagariáh ké momiwíuriáhrabeq nário ire.

¹² Nário irana íné tení aní taganieéna pabeqme tagéna abapete téhtaré kaweq aráhmú, kóraraté miraia áráhmú tagoge. ¹³ Áráhmuwarí kéhrabeq ákáhpi wehukení úkú ani iriwe ména íre wahto korósí sukiwe miéhre. Kaweq aréti, kóraraté miraia aréti wene ákáhnababí kéhrana tagoge.

¹⁴ Wene ayahqnonkakaq ayahrankakáq anotah tabérábééna sipisípiqne áyó tahnsanéna piribirioyah tahnsane. Wene aurame anotah írárehnsarahne. ¹⁵ Wene aigáramé káhpahga aurehtehrinsarahne. Wene ehwehne anotah wanínká ahkuuq ahkuarinsarahne. ¹⁶ Wene ayah púpeq abapete téhtaré wéhyóq táhtotíéhre. Éberiopéq éberiopérue áwéhria póká wene áwéhipeq kéhrana auranabiah pópoqnahga anotah tehréna wéhékáhnabubu anotah patáhgá térehnsarahnire.

¹⁷ Téhreh serahnirana íné Sóniga we tagéna wene aigárapí inahnsubena pusa aní tahnsa míóge. Pusa aní tahnsa míógana wene púpeqte áyáhtáté íné táhtorena ínénsabe, Íre áhreúno. Íné ebeqte aní múge. Íné anehete aní múge. ¹⁸ Ínéwé oga mía míau aní múge. Íné pukéna amahnága oga mía míaugah tagáhne. Mókakeakáq oga mía míinauge. Púkérapeqté kíákáq irapeqté kíákáq matiógé.

¹⁹ Amahnága tagáhna naneqme mókake anehe tanahráq sína naneq moke sehiranúno. ²⁰ Niyah púpeq abapete téhtaré wéhyóq matiógah tagáhne. Abapete téhtaré kóraraté miraia áráhmú tagáhne. Minawarimé áwahe teawiníe. Abapete téhtaré áráhmúe ume abapete téhtaré kéhíná suwahpeqte Sísá tagariáh kéyábé iraruge. Abapete téhtaré wéhyóre ume íopeqte kéga abapete téhtaré kéhíná suwahpeqte Sísá tagariáh kéréq auráq matiáhwe ire.

2

Épésá suwahpeqte Sísá tagariáh ké teriu ehwehne.

* **1:9:** Pátámósa marákówé pehgáriq marákóéna sóreq waní ákáhpi kéhre. Aroma kegá iwíáhéra, Mi marákówé peh karábúsi kené matabue uwe.

¹ Íné ehweh tení ánínká mó mahraréna, Íopeqté ánínká Épésa suwahpeqte Sísa tagariáh kéréq auráq matiéhre. Mi anínsábé mah ehwéh sehiranue teawo.*

Niyah púpeq abapete téhtaré wéhyóq matawéna kaweq aráhmú, kóraraté miraia áráhmú kéhtáq nogena mah ehwéh teawiníboq iro. ² Arega miraona sansá aiq tagarióge. Are abobiah taebewe arambehriona sansá aiq tagarióge. Arega néne sánsá íre susa peh kawerue sehgiwana tagarióge. Arega ahababáq keyabé íre awahbehme aiq tagarióge. Péhepehenéra, Manikánka ite aiq eqmaq íúwéhnsábé itene ehweh íráhro uro keyabé sene ehweh áhwárawe tagé sene péhe sánsá pahsuhne. ³ Néne arambehri miraónayabé mó kegá áwioqnarawah arega anetaníbo íre iwíáhia peh néne sánsá ambubu atawé kawerue sehgiwana tagarióge.

⁴ Peh morá íre tábúsoq marahna naneq teawiníe. Arega ínénsabe téh aiq pútare aintáronaraq anotahtaq arutaboairaintaróne. Amahnága túbáh ague írakaunóne. ⁵ Arega ínénsabe téh anotahtaq arutaboairaintáronayabé iwíáhue tagáhno. Amahnága arega peh ákáhtaq arutaboairaintahnayabé íre kaweróne. Minayabe iwíáhue tagé téh miraurónanserah mónkakáq miraúno. Arega mó iwíáh íre inaraq areba kure areba kéh áráhmú sabiwianauge. ⁶ Mó kawéq sánsá matiahne. Níkóra kéréh kéné sánsá sehgió kegá ahababáq miraonsabé awahriehra íné moq mi sansánsábé nuwahriehre.†

⁷ Íre parosa áhréákáq ánino, Manikáne Awanka Sísa tagariáh ké teí éhwéhmé kawerue iro. Ahababáq kiotaikina anínsábé, Íné Manikáne kaweq matábúrápéqté áwánká ara oga mía míaoarahi será náhno ataníe íre.

Síména suwahpeqte Sísa tagariáh ké teriu éhwéhne.

⁸ Íné ehweh tení ánínká mó mahraréna, Íopeqté ánínká Síména suwahpeqte Sísa tagariáh kéréq auráq matiéhre. Mi anínsábé mah ehwéh sehiranue teawo.

Íné ebeqte aní múge. Íné anehete aní múge. Íné pukéna iriwe oga úkurau aní múge. Mah ehwéh teawiníboq iro. ⁹ Íre kaweq sunúq surainsabé arene arupipeq umehirana tagoge. Are tabonah aní míahnana tagoge. Móneakáq ménsámehnsánkakaq íre kéhre ényabé peh morá ínégá náwú náneqmarí áhnte matiahne.

Péhenéra, Asiu anímáí múne irare kegá are éhruruowana íróge. Se íre Asiu kahnáhnéra peh owainawa kahnáh miáhwe. ¹⁰ Segá are áwioqnehrataqmé íre áhreúno. Owainawanka mirainaga mó kegá ite táhmaro karábúsiipéq itagéhe. Mi tanáhráq wega áhwárawe tagáhnana nayáhnkú wéhékáh íre kaweq sunúq kanawire. Are pukina tanáhráqkákáq néne sánsá íre susa peh kawerue sehgiaraq oga mía mía apéq awiníe.

¹¹ Íre parosa áhréákáq ánino, Manikáne Awanka Sísa tagariáh ké teí éhwéhmé kawerue iro. Ahababáq kiotaikina anímé anehe puké tanáhráq iraipéq íre kaqauwankéhe. Írakaumo íre.

Pégámúma suwahpeqte Sísa tagariáh ké teriu éhwéhne.

¹² Íné ehweh tení ánínká mó mahraréna, Íopeqté ánínká Pégámúma suwahpeqte Sísa tagariáh kéréq auráq matiéhre. Mi anínsábé mah ehwéh sehiranue teawo.

* **2:1:** Sísa Sóninsabé, Néne ehweh íopeqté ké teriu éna íre mi kené sánsá peh mibeqté síóspeqté kéné sánsánsábé iwíáhéna pahsuowe. † **2:6:** Níkóra kéro kegá síwáhnoréra, Péhepehe manikánsábé iwíáh íwíáhoru aritera, Mó kené weh ahre abarioro éra síwáhnorue.

Éberiopeq éberiopeúe áwéhria poká néne níwéhipeq kéhre. Mah ehwéh teiníboq írátíáhro. ¹³Owainawanka arenawahpeq wahnah wahnahnime aiq tagoge. Néníwíqsabe íre ayehitegurégúia peh néne ehweh teri terinurone. Arenawahpeqte mátábúwé aiq tagarióge. Owainawanka arene mátaburapeq mía mairara ínénsabe suwahrieh kegá néne ehweh pahsutai aní Ántípa subiq sutotaq arega néne sánsá íre susa peh kawerue sehgiõnana tagoge.

¹⁴Arega íre tábúsoq marahna sansa teawiníe. Are miáhnarabeqte mó táhmaro kegá Pérámáne sansa sehgiówe. Ísara kegá ahbabárighehéna Pérámaga nahó Péráki péhe sánsá sokigi awuwe. Sokigi awuwana Pérákiga Ísara ke ahbabáq sansa sokigi ariuwara sega péhepehe maníkánsábé titirue náwú tahutáhúq néra mó kené weh ahre pehipi abariowe. ¹⁵Are miáhnarabeqte mó táhmaro kegá Níkóra kéréh kéné sánsá ahbabáq sansa sehgiówe. ¹⁶Mi ahbabáq sánsá sue peh kaweq sansánúno. Íre mirainaraqmé mótaq areba kure níwéhipeqte pókáráté mi ahbabáq ké apiwe kamah ariníe.

¹⁷Íre parosa áhréákáq ánino, Manikáne Awanka Sísa tagariáh ké teí éhwéhmé kawerue iro. Ahbabáq kiotaikina anímé íopeqte tópáh, kopésúo tópáh náwiníe. Ínéga o awíq taberábe ebáhtáq sehiranarena náwiníe. Wehúkega mi awíq íre ahtabahwana peh morá matiéh ánínká ahtebankehe íre.

Táiyátáira suwahpeqte Sísa tagariáh ké teriu ehwéhne.

¹⁸Íné ehweh tení ánínká mó mahraréna, Íopeqte ánínká Táiyátáira suwahpeqte Sísa tagariáh kéréq auráq matiéhre. Mi anínsábé mah ehwéh sehiranue teawo.

Íné Manikáne ahninkáwáéna néne niurame ira tahnsáne. Néne nigarámé káhpahga aurehtehrinserahne. Mah ehwéh teiníboq írátíáhno. ¹⁹Arene sánsá moke tagarióge. Arega ínénsabe aiq pútare ainte mó keyábé arutaboiré séhréh aritahne. Arega néne sánsá íre susa peh kawerue sehgiõnana tagarióge. Arega anehepeqte árámbehriónaga arene ebeqte arámbehri kiotaikirana tagoge.

²⁰Peh morá íre tábúsoq marahna naneq teawiníe. Mó ahré íní wenáwíq Séséberie. Wega areba ména néne arambehri ke péhe éhwéh síwáhnorire. Wega péhenéna, Íné Manikáne ehweh iraru íní múge éna Manikáne arambehrio keyábé síwáhnoréna, Itega mó kené weh ahre pehipi abarioro. Péhepehe maníkánsábé titirue nárie tahutáhúq nahro síwáhnorire. Mi pehe sánsá síwáhnoriraq arega íre ahqáho atahne.

²¹Wene ahbabáq sansa suankeheéna peh áwé tagogana wega mi ahbabáq sánsá sueyabe íre awahbehre. ²²Minayabe mi ínínseq we abario kereqsabé, Awahreoro aritena anotahtaq kamah ariníe. Sene ahbabáq sansa íre susa peh mirairataq kamah ariníe. ²³Mi íní kéréh ánímári subiq suaníe. Subiq suahnaq ite Sísa tagariáh kegá tagéq Manikánka wehukene sirupipeq sene iwíáhipeq aiq tagariéhre ahtebagehe. Itega miraira sansa tagéna morání moránínue saime náiníe.

²⁴Ite Táiyátáira suwahpeqte Sísa tagariáh ké táhmaro itega mi ahbabáq íníné sánsá íre sehgiówe. Mó kegá mi ahbabáq sánsánsábé iraréra, Owainawane kopésúéh éhwéh íráhro ewaq itega ahqáho aritahwe. Itensabé mó págege ehwéh íre aitaníe. ²⁵Peh morá itega írátíáh sánsá íné túõna tanáhráqkákáq kawerue sehgióro.

²⁶Ahbabáq kiotaikéna néne sánsá anehe tanáhráqkákáq kawerue sehgina anínsábé, Mah kehiná kéhiná wahnahnarito ataníe. ²⁷Nániboga ínénsabe,

Wahnah arito aintéhnserah wensabé moq, Wahnah arito ataníe. Wehukenínká anotah sahtáté kunuba subiqme piteruéhnserah ahababáq keraq wahnahnaritankehe. ²⁸ Wahnahnaritéh aní anotah wehyóq tuembíná náwiníe. ²⁹ Íre parosa áhréákáq ánino, Manikáne Awanka Sísá tagariáh ké teí éhwéhmé kawerue iro ire.

3

Sáhrísi suwahpeqte Sísá tagariáh ké teriu éhwéhne.

¹ Íné ehweh tení ánínká mó mahraréna, Íopeqté ánínká Sáhrísi suwahpeqte Sísá tagariáh kéréraq auráq matiéhre. Mi anínsábé mah ehwéh sehiranue teawo.

Abapete téhtaré íopeqté kégá ínéba mía míaowana abapete téhtaré wéhyóq táhtotawéna mah ehwéh teawiníboq iro. Arene sánsámé moke tagarióge. Mó kégá are tagéra, Kaweq ogamé sansanóna aní móne atáhwana ínégá mó iwíáhéna, Are pusa aní míahne uge. ² Minayabe irigue arega moke matiahna sansá, íre soraq suahta sansá ambubu atawé tábúsoqme sehgio. Arene sánsá aiq tagarióge. Moke arene sánsánsábé Manikánka, Íre tábúsoq marahne iwíáhíre. ³ Arega írátóna éhwéhnkákáq ahtebarona éhwéhnkákáq mónkákáq iwíáhíre tagé kawerue sehgio. Ahababáq sansa sue kaweq sansánúno. Arega íre mirainaraq areba séna kamah awinauge. Aebó ánínká iwíáhíre sinserah are íre tagariahna tanáhráq areba sinauge.

⁴ Ite Sáhrísi suwahpeqte Sísá tagariáh ké ite mó táhmaro íre ahababária neh kaweqtaq míah púaq taberábe korósi aneranerarueq ínereq moráraq nogigéhe.

⁵ Ahababáq kiotaiki aní taberábe korósi sukiwe míahno atena oga mérapeq awaq míéhra ke síwíq kéhrabeq wenáwíq íre sorahruaníe. Írakaumo. Peh Nániboreq íopeqté kéreqpa wenáwíq pahsuaníe. ⁶ Íre parosa áhréákáq ánino, Manikáne Awanka Sísá tagariáh ké teí éhwéhmé kawerue iro ire.

Pírárépía suwahpeqte Sísá tagariáh ké teriu éhwéhne.

⁷ Íné ehweh tení ánínká mó mahraréna, Íopeqté ánínká Pírárépía suwahpeqte Sísá tagariáh kéréraq auráq matiéhre. Mi anínsábé mah ehwéh sehiranue teawo.

Íné kaweqtaq mía míau anínéna aiq pútaq sansá áwahe aní múge. Tébitiga naho wahnahnúnserah ínégá págegeue wahnah wahnahnuge. Ínégá síú ónsá mó kégá íre paiqmaráhráhowe. Ínégá paiqmaró ónsá mó kégá íre sioráhowe. Mah ehwéh teawiníboq írátíahno.

⁸ Arene sánsá moke tagarióge. Are peh ákáhtaq págege aní míahnana tagarióge. Arega néníwíq anehepeq íre susa peh néne sánsá kawerue sehgi-nana tagarióge. Minayabe arene auranabiahtaapeqté ónsá siatógara mó kégá íre paiqmaráhráhowe.

⁹ Owainawansabé iwíáh iwíáh atanehéera momiwío kégá péhepehenéra, Ite Asiu ke úne ewe. Ínégá miraoro unka mi kégá areba séra arene aigárátáq káuqmune arensabé iwíáh iwíáhéra ínégá arensabé nirutaboírume ahte-bagehe. ¹⁰ Mah kehíná kéhíná áhwárawe taganieéna íre kaweq sunúq mah marákó marákó sinawire. Arega néne ehweh peh kawerue sehgi-na puana are auráq matiáhnaga mi sunúqká are íre áwíoqnankehe. ¹¹ Ínégá apubúue sinauge. Arega arambehriuronayabé merona apéq mó kégá meyéhboq ambubu atawé arega ahte-báhná sansá kawerue sehgio.

12 Ínéga ahababáq kiotaikina anínsábé Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté náhwíáhnshánsé tahnsa míahno ataníe. Wega mi nahupéqté ahri-ahri íre tueyokinkehe. Írakaumo. Maniká Nánibone mátabu o Sarúsarama suwahpeq íópeqté tuinawire. Mahna teawú mátabú áwíqkakaq Maniká Nánibo wenáwíqkakaq néne o niwíqkákáq ahababáq sansa kiotaikina aníné anonkataq sehiranaraníe. 13 Íre parosa áhréákáq ánino, Manikáne Awanka Sísa tagariáh ké teí éhwéhmé kawerue iro ire.

Áráórísia suwahpeqte Sísa tagariáh ké teriu éhwéhme.

14 Íné ehweh tení ánínká mó mahraréna, Íópeqté ánínká Áráórísia suwahpeqte Sísa tagariáh kéréq auráq matíéhre. Mi anínsábé mah éhwéh sehiranue teawo.

Ínéwé aiq pútaq éhwéh áhwáro anínéna Manikáne ehweh tábúsoqme teri terinu anínéna peh aiq pútaru aní múge. Ínéwé moke Manikánka miraro naneqmarí áhwáro aní múge. Mah éhwéh teawiníboq iro. 15 Arene sánsá moke tagarióge. Arewe íre tuituiragire. Are íre osoréhre. Írakaumo. Are peh ákáhtaq osoréhshábé íre nuwahbehre. 16 Arewe peh ákáhtaq osoréh púana wehukeníká wene áwéhipeqté kahqmuri topáh kisúéhnserah are níwéhipeqté kisuanauge.

17 Arega mahraré, Íné áhnte moné matawéna áhnte mensáméhnshá kéhre ene. Mó naneqsabé íre tabonahuge ene. Írakaumo. Arewe íre kaweqtaq míahne. Ahtebah kegá are tagéra, Múguwahgu aníne iwíáhowe. Are tabonah aura pira aní mé pehrákora aní míahne. 18 Minayabe teawiníboq iro. Are íre tabonah aní míankehboq áhnte kaweq naneq, kóra moné ínéba sebaiqmaro. Are pehrákora aní míahnana mó kegá tagehranka ayehitéhnehoé taberábe korósí úbíq miánkéhboq sebaiqmaro. Arene auranka kawerue tagankehboq máráhsíni sebaiqme aurapi abaqmaro.

19 Ínéga nirutaboiru kegá ahababárotaq sensabe ehweh aritena kamah aríúge. Miraunsabé arene ahababáq apubúue sue néne kaweq sansá sehgio. 20 Tagariahno. Ínéga onsaraq iriwe ména pakobakoéna áhrabuge. Néne ehweh íréh ánínká onsa siintahnana kibekue weba míanie. Wereq kiwéta táhutahuroyehé.

21 Ínéga kiotaikéna Nániboga wahnah wahnahnirabeq wereq tútuue míóge. Ahababáq sansa kiotaikína anínsábé, Máho teawiníe. Ínéga wahnah wahnahnurabeq tútuue míónserah arega moq ínereq mahtaq wahnah wahnahnurabeq tútuue míahno ataníe. 22 Íre parosa áhréákáq ánino, Manikáne Awanka Sísa tagariáh ké teí éhwéhmé kawerue iro ire.

4

Sega íópeq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh éhwéhme.

1 Anehe íné Sóniga mó tagogana íópeqté ónsá sírana tagoge. Írátáu éhwéh pemiáh tahnsa éhwéhnká mó mahraréna, Anehe sína naneqsabé sokigi awiníboq íópeq kio ire. 2 Íópeq kio irana Manikáne Awanka págege aintéhrana néniwanka tagéna wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue miéh aní tagoge. 3 Apahtáro ébáh síwíq sásípa, kóniríáni, éméra kéhre. Kóniríáni ebáhmé tautáúq ebáhne. Éméra ebáhmé sehenáh ebáhne. Patahga sásípa ebáhtáq patahirana téhrehnserah mitaq tútuue miéh aní wenaneq téhrehre. Tautáúq ebáh,

kóníríáni ebáhnká tautáúrinsereh mi aní wenaneq tautáúrire. Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq ora pewe abugeqnaáh atawéna sehenáh ebáh, éméra ebáhnká tahnsanue téhrehre.

⁴ Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq mó síáhwárí abugeqnaáh atiehrara 24 abóawáh wéhgá mitaq tútuue miáhwe. Se taberábe korósi úbíqme méra kaweq ayáhúq, kórarataq miraia áyáhúq sukiwe miáhwe. ⁵ Wahnah wahnahnirabeqte síáhráqte sokaeqsuena ehwehnéna puruburuire. Mi síáh abiahtapeq abapete téhtaré kánéqká téhrehre. Mi kanéqmárimé Manikáne Awane. ⁶ Mi síáh abiahtapeq anotah kawéhú tahnsa náneq, timano tahnsá náneq kéhre.

Itaréitaré oga miáh ká wahnah wahnahnirabeq abugeqnaáh atawéna siuranabiahtapeqkakáq sinehepeqkakáq áhnte aurá kéhre. ⁷ Ebeq oga miéh ká úrinsi iá tahnsa káne. Anehe oga miéh kámé awehq kaho tahnsane. Mó anehe oga miéh kámé wehukéniné auranabiah masa káne. Mó sinehe oga miéh kámé kúpapaqka puahmbuahninsereh tahnsá káne. ⁸ Mi itaréítaré oga miáh kámárimó mó ka mó kanue abapete morá óé kéna moke sinonkataq áhnte aurá kéhre. Sene oe awenahpeq moq áhnte aurá kéhre. Sega wéhékáhnkakaq inokáhpeqkakáq ahriahri mahraréra,

Maniká itene Wahnahka moke miraorahire.

We peh kaweqtaq mía míai aníne.

We peh kaweqtaq mía míai aníne.

We peh kaweqtaq mía míai aníne.

We naho mía míai anínéna

amahnága moq ména

mókakeakáq peh mía míaina tuinawire ewe.

⁹ Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue miéh ánínká ahriahri mía míaire. Mina oga miáh kámárimínká wenáwíq pankerera wensabé, Kaweróne atera iwíáh iwíáh atáhwe. ¹⁰ Sega iwíáh iwíáh atáhtáq 24 abóawáh wéhgá wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue miéh ánibá sewe. Sega ahriahri mía míai ániné auranabiahtapeq séra sene kaweq ayáhúq mitaq marera káuqmunue, Arebataq anotah aní móne éra wensabé iwíáh iwíáh atáhwe. ¹¹ Iwíáh iwíáh atera igonkónue mahraréra,

Arewe Maniká itene Wahnah mone.

Are anotah kawéq aní móne.

Arensabé iwíáh iwíáh ateq arenáwíq pankerone.

Anotah Wahnáh aní móne.

Arega moke miraorahóne.

Arega moke kéh náneq miraróne.

Are awahbeh sansámé mirarónana

amahnágaákáq kagaire.

Mínayabe arensabé iwíáh iwíáh atone éra igonkónowe.

5

Wehukega íre pugerahráhi pukú éhwéhne.

¹ Iné Sóniga tagogana wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue miéh áníné ayah púpeq sehirkakakaq pukú táhtotíehrana tagoge. Mi pukú abapete téhtaré únkuméhrté táhpatainsabé pehipi íre pugerahráhire. ² Pehipi íre pugerahráhinsabé íopeqte págege anínká anotah ehwéhne mahraréna, Peh kaweqtaq mía míai anínká mi únkuméh kéhsuena mi pukú pugerahráhire.

Ahriahri kaweqtaq mía míai anímé insega pugerahráhiro ue kasenire.
³ Insega pugerahráhiro irana íopeqkákáq mah marákó márakóipéqkákáq pusa ké miáhrabeqkákáq púku pugeqme tagahrahi aní írakaunire.

⁴ Mi pukú pugeqme tagahrahi aní írakauninsabé Ínéga áhnte ibisoge. ⁵ Áhnte ibisogana peh morá ábóawáh wéhga Ínénsabe, Íre ibisáhno. Tagáhno. Súra kahnáh aní miéhre.* We úrinsi iá tahnsa aní miéhre. We Tébitine anahwa ména kiotaiki aní púana mi abápété téhtaré únkúméh awehraq kéhsuahráhéna mi pukúipéq tagahrahire ire.

Sóniga Sipísípiq Áráhq tagó ehwehne.

⁶ Ínéga tagome subiq suto Sipísípiq Áráhq miéhkana tagoge. Wahnah wahnahnirabeq oga miáh kámári miáhrabeq ákáhpi iriwe miéhkana abowah wehgá abugeqnáh atíáhkana tagoge. Sipísípiq Áráhqne ayahqnopeq abapete téhtaré pówéh kéna abapete téhtaré áurá kéhre. Mi aurámárimé Manikáne íopeqté ké wóe. Wega mi ke mah marákó márakóipéq eqmaq suowe.

⁷ Mi Sipísípiq Áráhqka kure wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue miéh aniné ayah púpeqte púku meyéhre. ⁸ Wega meyéhtáq itaréitaré oga miáh kámárinseq 24 abóawáh wéhreqka Sipísípiq Áráhqne auranabiahtapeq arehunseraráq méra káuqmunowe. Segá moke morá moránue kítah tahnsá náneqkákáq kóraraté miraia párétáhákáq matawéra káuqmunue ígonkónowe. Kaweq kunkúni naneq párétahipéq kéhre. Minawé Sísa tagariáh kéga púrero ehwéhne. ⁹ Káuqmunue ígonkóno kéga ó ígonkónéra mahraréra,

Arega miraónaga mi pukú mewe kéhsuahráhóne.
 Are subiq sutotaq Manikáne animári míagehéé
 arene korahqtaté wehuke insahwé aritahne.
 Arega íre peh morá kéhíná insahwé aritahne.
 Mó kehiná suwahpeqte kéákáq
 mó ehwéhnikákáq kéákáq
 mó kuasa mó kuasa kéákáq
 mah marákó márakóipéqté kéákáq insahwé aritahne.

¹⁰ Arega insahwé aritahna kéga Manikáne ehweh mibeq mahbeq aritáh ké úkera wahnahnéna mókake mah marákó márakóipéq wahnahnaritagéhe éra ígonkónowana írátíóge.

Sipísípiq Áráhqsave iwíáh íwíáh ate ehwéhne.

¹¹ Íné Sóniga mó tagogara áhnte peh íregárita q íopeqté kéga ígonkónowana íróge. Peh áhnte tahuséni kéga ígonkónéra miáhwe. Wahnah wahnahnirabeq itaréitaré oga miáh ká iriwe miáhrabeq 24 abóawáh wéh miáhrabeq íopeqté kéga abugeqnáh atawéra iriwe méra ígonkónowe. ¹² Segá anotahta q ígonkónéra mahraréra,

Subiq suto Sipísípiq Áráhqmé anotah aníne.
 Minayabe wega págegeue wahnahnéna
 áhnte kawéq náneq matawéna
 ahtebia anínéna moke miraorahire.
 Moke miraorahi puaq wenáwíq pankereq,
 Kaweróne ateq iwíáh íwíáh atone ewana íróge.

* 5:5: Sísa kahnáhmé Súra kahnáh móe.

¹³ Manikánka moke miraro naneqmarínká igonkónowana íróge. Íópeqmé mah marákó márakóipéqmé pusa ké miáhrabeqme sóreq wanípípeqmé moke mibeqté náneqmarínká igonkónowana íróge. Igonkónéra mahraréra, Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue miéh ánínseq

Sipisípiq Áráhqseqne síwíq pankereq,

Kaweróye ariteq ahriahri iwíáh iwíáh aritone.

Anotah pagégé ánité miéhya puaq

ahriahri itensabé iwíáh iwíáh aitone ewana íróge.

¹⁴ Írógara itaréitaré oga miáh kámárínká, Aiq pútaróne ewara abowah wehreqka marakóipeq káuqmunue sensabé iwíáh iwíáh arítáhwe.

6

Sipisípiq Áráhqka púkuraq unkumeh kéhsúéh éhwéhne.

¹ Íné Sóniga tagogana Sipisípiq Áráhqka matíéh púkúráq abapete téhtaré únkúméh kéhre. Sipisípiq Áráhqka náhmbáh 1 unkúméh kéhsúéhmana peh morá oga miéh kánká anotahtaq puruburu tahnsánue mahraréna, Mahbeq súno ire. ² Mahbeq súno irana taberábe oséráq tútuue miéh ánínká iq matiéhmana tagoge. Tagogana wahnah kené ayahuhq wene ayahqnotaq suki atéhmana pokue, Mó ke subipáhraruaniééna pokire.

³ Sipisípiq Áráhqka náhmbáh 2 unkúméh kéhsúéhmana mó oga miéh náneq kánká, Mahbeq súno irana íróge. ⁴ Írógana mó osé tautáúq osé ábóraragire. Manikánka mi oséráq tútuue miéh áni págege atena anotah ebeh poká awena wensabé, Mah marákó márakó pokue kaweq sunúq parabaruo ire. Mibeqté kéga ebehéna we subiq súéhigeheéna págege atena ebeh poká awire.

⁵ Sipisípiq Áráhqka náhmbáh 3 unkúméh kéhsúéhmana mó oga miéh náneq kánká, Mahbeq súno irana íróge. Irena tagogana mó osé pabusa osé ábóraragire. Mi oséráq tútuue miéh ánínká ménsámehnsá agehmare naneq matiéhmana tagoge. ⁶ Itaréitaré oga miáh kámári iriwe miáhrabeqte wehukenínká tahnsa ehwehnirana íróge. Mi ehwéhnká pabusa oséráq tútuue miéh ánínsabé mahraréna, Arega pokue arene arambehri miraé ehwehráhna tanáhráq sinkehe. Ehwehráhna tanáhráq púana táhutahuqme áhnte moné áwíroneherawoe. Óriwi awanká sónkákák náhníáq sera sonkákák pehragáhno.* Íre apiaro irana íróge.

⁷ Sipisípiq Áráhqka náhmbáh 4 unkúméh kéhsúéhmana mó oga miéh kánká, Mahbeq súno irana íróge. ⁸ Irena tagogana mó osé wiehq osé ábóraragire. Óseraq tútuue miéh áni wenáwíqmé Puké Anine. Mó aní wenáwíqmé Iraipéqté Áníné. Wega Puké Ani anehe sire. Segá miraóyanka ebehéna áhnte pokowe. Segá miraóyanka ehwehrehara áhnte mó ke pukowe. Segá miraóyanka wehuke mó naneq awáhré mó naneq awáhréue pukowe. Segá wehuke suboráho naneq kamári eqmarehyara mi kamárínká áhnte mó ke subiq súáhwara pukowe. Mi anitégá mah kehiná kéhiná itaréitaréráq saraqmarera apahtáro sárásá pehragéra peh morá sárásá moke subiq suehye. Miraóyara áhnte ke pukowe.

⁹ Sipisípiq Áráhqka náhmbáh 5 unkúméh kéhsúéhmana Manikáne tahbe tehnopeq tagoge. Manikáne ehwehnsabé íre ahqáho atasa peh kawerue

* **6:6:** Áruká 16.6 aigarápéqté éhwéh tagáhno.

sehgiara wene ehweh tábúsoqme teri terinuro kewé mó kegá mi kawéq ké subiq sutowara sensiwamarí mitaq miáhwana tagoge. ¹⁰ Tagogara sensiwamarínká anotahtaq mahraréra, Itene Wahnahno, arega moke wahnah wahnahnóne. Arega ahriahri kaweqtaq mía miáé peh aiq pútaq sansá miraóne. Mah marákóipéq miáh kegá ite iubiú sutonsabé ahkake ehweh arite ayahq maraníbo ewe. ¹¹ Ewara íopeqté kegá mó aní mó anínue íre wahto taberábe korósíwári náriera mahraréra, Pehgáriq tanáhráq ahrenahro. Itene naruoga ite iubiú sutonserah sega itereq arambehrio kereq iteruwahraheq subiq súéhataq anehe Manikánka ehweh aritankéhe ewe. Omaq sitéhra ke pukirataq wega ayahq marankéhe.

¹² Sipisípiq Áráhqa náhmbáh 6 unkúméh kéhsúéhraana anotah maríire. Wéhékáhte ío nahonáh pabusa ambékí únáh tahnsa úkire. Úkirana inokáhpeqte ío tubugonahgoitaq korahbagirana tagoge. ¹³ Tagogana anotah soírírirana awanká anáh pururuqnaginserah íopeqté wéhyóqmárínká marakóipeq megire. ¹⁴ Megirara máhti sobuonserah ío moq sobuue tabanagire. Tabanagirana moke sáwéhware móbeq agire. Moke sóreq waní ákáhpi kéh marákó moq móbeq agire.

¹⁵ Mi tanáhráq mah marákóipéqté wáhnáhmárinseq anotah wehwárinseq ebeho kené kíápéténíwarínseq áhnte monéákák kéreq tauntahu wehwárinseq arambehrireq saiqnariáh kéreq arambehriyabé ápeq meyáh kéreqka pehbeheráh pokoe táhmaro kegá íre ambarúnkákák mátáipéq tabanagowara mó táhmaro kegá sáwéhrapeq ónapipéq tabanagowe. ¹⁶ Tabanagéra sáwéhakaq ebahnkakáqsábé mahraréra, Ite akariue iubiú suo. Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue miéh ánínseq Sipisípiq Áráhseqka itensabé anotahtaq abiahnsa aitehyansabé akariue iubiú suo. ¹⁷ Kamahina tanáhráq aiq si puara inserénga kaweqtaq miáhraho ewe.

7

Manikánka 144 táhúséni (144,000) Ísara ke omaq sito ehwéhne.

¹ Íné Sóniga tagogara íopeqté itaréitaré kegá mah marákó marákó ayehehé ayehehé iriwe méra sóiriq saiqnariáhwe. Sóiriqka marakóakaq sóreq wanínkákák awankánkakaq sóiriríneho éra saiqnariáhwe. ² Mó íopeqté ánínká ío kiembogirabeq kírana tagoge. Tagogana wega Maniká mía míai aniné máhki aritahráhi naneq ayahpi matiéhre. Matawéna wega íopeqté itaréitaré ké marakóakaq sóreq wanínkákák íre kaweraruahráhi keyábé anotahtaq mahraréna, ³ Marakóakaq sóreq wanínkákák awankánkakaq amahnága pehrahro. Ebeqme Manikáne arambehri kené siyehitaq wene máhki sehiranaritanéhe. Aritáhnaraqmé anehe mi naneqmari íre kaweraruáhraho íre.

⁴ Íopeqté kegá siyehitaq Manikáne máhki sehira meyáh kéwé 144 táhúséni (144,000) kee ewana íróge. Ísara kewé airápété téhtaré káhnáh miáhwe. Máhki aritáh kegá moke mó kahnáh mó kahnáhnue sehiranarítáhwe. ⁵ Máhki sehiranarítáh kegá Súra kahnáh 12 táhúséni (12,000) ke sehiranaritera Árubéni kahnáh 12 táhúséni ké sehiranaritera Ágáti kahnáh 12 táhúséni ké sehiranaritera ⁶ Áséra kahnáh 12 táhúséni ké sehiranaritera Nápátári kahnáh 12 táhúséni ké sehiranaritera Mánáse kahnáh 12 táhúséni ké sehiranaritera ⁷ Símióni kahnáh 12 táhúséni ké sehiranaritera Ariwái kahnáh 12 táhúséni ké sehiranaritera ⁸ Sébúrúna

kahnáh 12 táhúséni ké sehiranaritera Sósépa kahnáh 12 táhúséni ké sehira-
naritera Pénsámíni kahnáh 12 táhúséni ké sehiranarítáhwe. Miraue kahnáh
sehiranarítáhwe.

Áhnte kegá Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh éhwéhne.

⁹ Íné Sóniga togagara áhnte ke, íre sáhnsahoráho ke moraráq iriwe miáhwe. Mó kehiná suwahpeqte kéákáq mó kuasa mó kuasa kéákáq mah maráko márákóipéqte kéákáq mó ehwéhnkákáq kéákáq mó tahmáro mó tahmároue moraráq iriwe miáhwe. Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue miéh anínseq Sipisípiq Áráhqseqne siuranabiahapeq iriwe miáhwe. Segá íre wahto taberábe korósí sukiwe méra awanká ánáh táhtotawéra pore poreowe. ¹⁰ Pore poreéra anotahtaq mahraréra, Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue miéh ánímé itene Manikáne. Wereq Sipisípiq Áráhqseqka insahwé aítaróyansabé amahnága kaweqtaq mía miáuene ewe.

¹¹ Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue miéh anínseq aboawah wehreq oga miáh kámárínseq miáhtáq moke íopeqte kégá abugeqnáhnue iriwe miáhwe. Iriwe méra wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue miéh áníné auranabiahapeq arehunseraráq méra káuqmunue Manikánsabe iwíáh iwíáh atáhwe. ¹² Iwíáh iwíáh atera mahraréra, Aiq míre. Maniká itene Wahnah anotah anínéna ahte bia áníné éq wensabé, Kaweróne ateq wenáwíq pankereq ayahmaq atone. We págege tauntahu aní miéh púaq ahriahri wensabé iwíáh iwíáh atone. Aiq miraoneheqmúne ewe.

Amahnága mah kahnáhné síérime aiq parabagire i ehwéhne.

¹³ Peh morá ábóawáh wéhgá ínénsabe kasenéna, Íre wahto taberábe korósíákáq ké inseréhbo? Se ehqte seo íre. ¹⁴ Ehqte seo irana ínégá wensabé, Anotah aní móne. Are aiq tagariahne uge. Uganá wega ínénsabe, Mi kené naruoga síwíoqnéra kamah arítówara sene korósí Sipisípiq Áráhqne korahqpipéq pabeq paberurowana taberábe agire. ¹⁵ Minayabe Manikánsabe iwíáh iwíáh atáhrabeq méra wene auranabiahapeq mía miáéra wéhékáhnkakaq inokáhpeqkakáq wensabé iwíáh iwíáh atáhwe. Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue miéh ánínká sereq miéh púana wahnahnaritena séhréh aritéhre. ¹⁶ Se mókake íre sirupibiinawire. Íre tahbobóoneherawoe. Patahga íre kamah arinawire. Osoréh írágá íre tabisuanawire. Íraukaumo. ¹⁷ Wahnah wahnahnirabeqte Sipisípiq Áráhqka se wahnahnaritankéhe. Wahnah aritena oga mía miáorahi waní arahno sokigi arinana Manikánka siurapite áqnú moke sorahruankéhe íre. (Aisaia 4,5,6)

8

Náhnábáh 7 unkúméh kéhsúéh ehwehne.

¹ Sipisípiq Áráhqka náhnábáh 7 unkúméh kéhsúéhrara pehgáriq tanáhráq, ákáhtaq ahwáh íopeq íre ehwehnia peh ehiya miáhwe. ² Mí tanáhráq sótaikitaq íné Sóniga tagogara abapete téhranité íopeqte ké miáhwe. Manikáne auranabiahapeq iriwe mía miáéra abapete téhtaré pémbíáh meyháwe.

³ Meyáhwana mó íopeqte ánínká sure Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh táhbérápéq iriwe ména kóraraté miraia párétáh matiéhre. Mí parétáhípeq kaweq kunkúni pahuráh ira tehrana áúnirana kaweq kunkúnire. Áhnte kunkúni nanéq náwéwana íopeqte ánínká minaakaq Sísa tagariáh kéné púreq

ehwéhnikákáq morábí ánkarué Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh táhbé kóraraté miraia táhbérápéq titiratéhre. ⁴ Titiratéhrana áuninkakákáq Sísa tagariáh kéné púreq ehwéhnikákáq íopeqté ániné párétahipéqté kiena kire kire Manikáne auranabiahtapeq kire. ⁵ Kírana íopeqté ánínká Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh táhbérápéqté írá tarasa mewena we matiéh párétáhíépéq obenkíq marena mah marákó márakóíépéq tuparúéhre. Tuparúéhtáq puruburuéna anotah ehwéhnéna sokaesuenta máííre.

Íopeqté kégá pemiáhno ehwéhne.

⁶ Abapete téhtaré íopeqté kégá abapete téhtaré pémbíáh matawéra pembiáhnoneherawoe.

⁷ Námbáh 1 íopeqté ánínká pemiáhnirana obiaurankakákáq irakákáq korahqkákáq mah marákó márakóíépéq tuparúéhkana sehekáhnkakaq marakóakaq apahtároráq saraqkirana peh morá sárásá tagirana téhtaré peh kéhre. Peh kéhrana uwaruntúmé moke tagire.

⁸ Námbáh 2 íopeqté ánínká pemiáhnirana anotah íráreh sawéh tahnsa náneq sóreq wanípépéq tuparúéhkana wání apahtároráq saraqme kéna peh morá sárásá korahq úkirana téhtaré sárásá peh kéhre. ⁹ Wánípeqté ménkáméhnká peh morá sárásá pukowana téhtaré sárásá peh oga miáhwana sípi peh morá sárásá wánínkowana téhtaré peh kéhre.

¹⁰ Námbáh 3 íopeqté ánínká pemiáhnirana kánéqka téhrehnserah anotah wehyóq téhréna íopeqté ísígue megire. Wání apahtároráq saraqme kéhrana wehyóqka wání aroiépéqkákáq arahnotaqqakákáq peh morá sárásátáq surahire.

¹¹ Mí wehyóq áwíq Kítahé Maráhsíníe. Mí wehyóqká ísígue márunsurahitaq wání peh morá sárásá kítahé wání úki puara áhnte kégá pukowe.

¹² Námbáh 4 íopeqté ánínká pemiáhnirana pópoqnahakákáq íónkakaq wehyoqmarínkákáq apahtároráq saraqme kéhrana peh morá sárásá subírana íre téhria peh sunkíkíragire. Minayabe wehekáhnabubu peh ákáhtaq téhrehkana ínokáhnabubu peh ákáhtaq íónitehrana wehyoqka peh ákáhtaq téhrehre.

¹³ Íné Sóniga tagogana ánotah kuqnúnká paqme kéna anotahtaq mahraréna, Mó íopeqté ánítóga pemiáhnonehera írataq anotah kamáh arieneherawoe éna uwo uwo uwo íre. Uwo uwo éna, Mah marákó márakóíépéq miáh keyábé iwíáhunka nirupipeq anotah uméhíre írana íróge.

9

Íre ambarúnkákáq mátáíépéqté kíyábé éhwéhne.

¹ Námbáh 5 íopeqté ánínká pemiáhnirana íopeqté wehyóqká ísígue mah marákó márakóíépéq márunsurahirana tagoge. Tagogana íre ambarúnkákáq mátáíépéqté kí kéhrana wehyoqme áwíre. ² Áwírana wehyoqka onsa sírara abe kekiówana áhnte auiniserah áúnká íre ambarúnkákáq mátáíépéqté kírana wéhékáh íótaqqakákáq moke íopeqkákáq akari agirana sunkíkíragire. ³ Sunkíkírara áúnirabeqte áhnte wahráhqmárínká séra mah marákó márakóíépéq abae agowe. Mí kamári págege kamári méra wehiboyanka wehuke kamah arínserahnowe.

⁴ Mí kamárínsábé, Uwaruntúnkakaq awanká ánáhakaq moke kíréh náneqkákáq pehraháro. Peh morá síyehitaq Manikáne máhki íre kéké kí síwíoqnahro aritera sensabé, ⁵ Wehuke subíq súéhboq peh moberíáh íótáq síwíoqnahro arítáhwe. Wehiboyanka wehuke pehnserah mí kamárínká wehuke pahwana síéíre. ⁶ Áhnte síéírara mí tanáhráq pukéyabe

suwahbehrara íre miraorahowe. Sega, Árahue pukinabugamo éra iwíáhue kabarowana írakaunire.

⁷ Mí wahráhqmárimé ebehorahi oséwárimé tahnsa miáhwana tagoge. Siyahqnopeq wahnah kené ayahug, kóraraté miraia áyáhuq sukiwe miáhwana sene siuranabiah wehukene siuranabiah tahnsane. ⁸ Sene siyahrame ahreroné íre wahto ayáhrá tahnsanirana sene síwéhwé wehuke parahi ka úrinsi iáné áwéh tahnsane. ⁹ Sene ahrame káhpahraq kéhnserah ahráne. Áhnte ebehorahi oséwárimé sabirue nogí káhrégá pehbeheráh pokirana anotah ehwéhniire. Mina inserah mi wahráhqmárimé anotahta q ehwehnowe.

¹⁰ Wehiboyanka pehnserah mi kané éhwegárimé pahrahire. Moberiáh íótáq sene éhwegárimé wehuke pehrana síerire. ¹¹ Wárahqmariné wahnahme íre ambarúnkákáq mátaípeqté ánimé. Íbaru ehwéh Asiu kené ehwehme mi wahráhqmárimé wahnahme wenáwímé Ábárimé. Kárimé kené ehwehme mi awírimé Wehuke Íre Kawerarítéh Ánimé.*

¹² Ebeqte íre kaweq sunúq aiq parabagirana téhtaré mó íre kaweq sunúq ábóraraginae.

Ósewarítáq tútuue miáh kégá mirao naneqsabé ehwehne.

¹³ Náhmbáh 6 íopeqté ánimé pemiáhnirana Manikáne auranabiahta q kéh táhbé, kóraraté miraia táhbé itaréitaré pówéhwarí itaréitaré ayehraq kéhrana mitaqté ehwehnirana íróge. ¹⁴ Írógana mi ehwéhniké pemiáhnirana anínsabé mahraréna, Íyúpétisa waní aroipéq mitaq itaréitaré íopeqté ké táhru táhrue saiqnariáh ké pugeq suo irana íróge. ¹⁵ Sega mi opéqkákáq íónkakaq wéhékáhnkakaq áhwahakáqsabé aiq áwénuowé. Mi tanáhráqsabé áwénuowana pugeq súéhara mah kehiná kéhiná apahtároráq saraqme miáhwana peh morá túiná subiq suanehéra pokowe. ¹⁶ Pokowara sene ebeho ké áhnte miáhwé. Sega ósene abobiahta q tútuue méra peh íregárita q 200,000,000 ke miáhwé irana íróge.

¹⁷ Néniwanka tagehta q ebeho keakáq sene óseakáq mahraue tagoge. Mi ke káhpahraté miraia síótí sukiwe miáhwana tagoge. Mó síótíwárimé tautáurirana mó síótíwárimé kókomuirana mó síótíwárimé wiehq kéhrana tagoge. Ósewariné siyahqnomé úrinsi iáné ayahqno tahnsane. Iraakáq áúnkakaq osoréh ébáhnkákáq sene áwéhipeqté sire. ¹⁸ Iraakáq áúnkakaq osoréh ébáhnkákáq ósewariné áwéhipeqté sinka mah kehiná kéhiná peh morá túiná subiq súéhre. ¹⁹ Ósewarínká sene síwéhrate wehuke kamah ariera éhwegárimé subiq súáhwé. Sene éhwegárimé wehene ayahqno tahnsanéna wehuke kamah ariéwe. Peh morá túiná subiq súáhwara téhtaré túiná íre pukowe.

²⁰ Íre puko kégá sene ahababáq sansa peh sehgiówe. Sene ahababáq sansa íre susa peh siyahtate mirao naneqmarínkákáq owainawamarínkákáqsabé iwíáh iwíáh arítáhwé. Siyahnkarataté mirao naneqme kóraakáq káhpahakáq ebahnkákáq awankánkakaq mewe miraowe. Miraowana minawarínká íre tagahrahire. Íre irahráhire. Íre nogoráhire. Írakaunire. ²¹ Mi kégá sene ahababáq sansa íre susa peh mó ke subiq suera ánéhgie sansankákáq ahgora sánsánkákáq miraowe. Sega mó kené ahre weh abariéra mó kené ménsámehénsá aebówe. Mi ahababáq sánsámárimé íre susa peh matíáhwé.

* **9:11:** Mi ánimé owainawane.

10

Anotah íópeqté ánínká mirau ehwehne.

¹ Íné Sóniga tagogana mó aní, págege íópeqté ánínká mibeqté tuirana tagoge. Tagogana wehukenínká ambanta úbíq míéhnserah wega írábúyá úbítiéhra wene ayahqno abobóráhpeq ora períéhra wene auranabiah patah tahnsánéna wene aigará ira tehre.

² Wega pehgáriq pugesa pukú wene ayahpi matawéna mó aigará sóreq wanípépéq abasarawéna mó aigará mah marakóráq abasarawéna anotahtaq sawaiire. ³ Úrinsi iánká ehwehninseher anotahtaq sawaiire. Wega sawaiitaq abapete téhtaréráq puruburiire. ⁴ Puruburuitaq, Ínéga sehiraninie utaq íópeqté éhwéhnká mahraréna, Sawaii ehwéhmé íre sehiranúno. Mi ehwéh peh epéq éhwéh kankehe ire.

⁵ Peh epéq éhwéh kankehe irana sóreq wanítáq marakóráq abaseh anínká wene púpeqte áyáh íóperue pankeréhre. ⁶ Wene púpeqte áyáh íóperue pankeréna Maniká oga mía míai aní wenáwíruwe ehwehnire. Manikánka íópeqkákáq mitaq kéh náneqmarínkákáq mirarena mah marakó marakóókákáq mitaq kéh náneqmarínkákáq mirarena sóreq wanínkákáq mipéq kéh náneqmarínkákáq moke mirarowe. Íópeqté ánínká Maniká áwíruwe mahraréna, Mah tanáhráq aiq parabaginaire. Manikánka mó íre íwénuninkehe. Írakaumo. ⁷ Írakaumo éna mó mahraréna, Náhmbáh 7 íópeqté ánínká pembíáhnínaraq Manikáne épéqté éhwéh aiq pútaraginkehe. Wega naho íre teriasa peh wene ehweh iraru ke teriwe ire.

⁸ Irana íópeqté éhwéhmé íre sehiranúno éwéh éhwéhnká ínénsabe mó mahraréna, Sóreq wanítáq marakóráq abaseh anínká pugesa pukú wene ayahpi matiéhre. Mi pukú koweo ire. ⁹ Koweo irana íópeqté ánípá kure wensabé, Káriq pukú menio ugana wega ínénsabe, Mewe náhno. Nehnaraq arene áwéhipeq sahq tahnsanínana arene arupipeq kítabanae ire.

¹⁰ Irana ínégá íópeqté áníné ayahpíte pukú mewe noqe. Níwéhraq sahqka teinserahnirana nirupipeq áhnte kítabehre. ¹¹ Kítabehrana wega ínénsabe, Manikánka, Irarúno atahnah arega mókake sína naneqsabé irarinkehe. Mah kehíná kéhínámé sene marakówé, sene ehwehme, sene wahnahmarímé miraira naneqsabé irarinkehe ire.

11

Ehweh pahsúéhra anitéyábé éhwéhne.

¹ Agehmare naneq pegiqnáhnkara tahnsa náneq nániena ínénsabe, Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqkákáq mibeqté táhbéákáq iriwe koagehmaro. Mibeq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh ké sáhnasaho.

² Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté mátábú íre agehmaro. Mitaq wáhnaupeqté ké wéhuwa nárirara sega 42 íó Sarúsarama suwahpeq méra mi mátábú íre kaweraruagehe. ³ Mi tanáhráq néne ehweh pahsúéhra anité págege aritahnara sega nahonáh kórósí aneranerue méra áhnte íó 42 íó pahsuqme irarigehe ire.

⁴ Téhtaré óríwí áwánkánkákáq téhtaré áráhmúákáq mah marakó marakóípeqté Wáhnáhné auranabíahapeq kéhrra ehweh pahsúéhra anité mi awánkátaré tahnsa móye. Mi aráhmúaráré tahnsa móye. ⁵ Mó kegá mi anité íre kaweq sansá aritéhrrataq mi aniténé síwéhipeqté íragá mi ke tabiq suanawire. Mi anité íre kaweq sansá aritéhra kewé miraue pukigehe.

⁶ Manikánka págege arítéhara mi anitégá moke Manikáne ehweh pahsúéhra tanáhráq ibonsabé, Ahqáho atéhraaq íre ibonsorahire. Sene págege ehwéhnká moke wánimé korahq waní úkorahire. Sene págege ehwéhnká moke mó naneq mó naneq íroke naneqmarí mah kehiná kéhínápá serahire. Segá suwahbáhnaraq mi sansámári miraigehe.

⁷ Manikáne ehweh pahsúéhra tanáhráq parabagínaraq íre ambarúnkákáq mátáipéqté áwéhq poeráhqká kiembogue mi anitéreq ebehéna se kiotaikue subiq suankéhe. ⁸ Subiq suahnaraq sene sinonka Sarúsarama suwahpeq anotah ahtápéq ábóraq kanae. Mi kehiná suwahpeqsabé pabeqme ehwéhme Sóróma suwahpeqkákáq Ísípi marákórápéqkákáre. Mitaq sene Wahnahnka awankátaq táhpawe pukúwe.

⁹ Manikáne ehweh pahsúéhra aniténé sinonka apahtáro wéhékáhnkákáq mó ákáhtaq wehekáhnkákáq ómiga tagagehe. Mó kehiná suwahpeqte kéreq mó kuasa mó kuasa kéreq mó ehwéh mó ehwéhkákáq kéreq mah marákó marákóipéqté kéreqka tagéra mi anité maisareyabe ahqáho aritagéhe. ¹⁰ Mi anité íre pukirataq sene ehwehnka ahbabáq ke síwíoqnagehe. Síwíoqnáhna puara mi anité pukirataq marakóipeqté kégá iwíáh iwíáhéra ábáhréra sene iyahnabo anímári ménsámehnsá pehipi nárigéhe.

¹¹ Apahtáro wéhékáhnkákáq mó ákáhtaq wehekáhnkákáq parabagirana Manikánka mi anité oganúq sitahnara iriwe miéhraaq ómi se tagah kégá anotahtaq áhre agigehe. ¹² Áhre agirataq íópeqté éhwéhnká mi anitéyábé, Mahbeq kíótao ínara sene naruoga tagehrataq sega íópeq írábúyápipeq kibekoyehera-woye.

¹³ Mi tanáhráq anotah maríitaq mi kehiná suwahpeq peh morá áyéhráq íre kawerarúéhtáq abapete itaréitaré áyéhráq peh kéhre. Máriínka áhnte ke 7 táhúséni (7,000) ke subiq súéhre. Peh awahoraq miáh kégá mina tagéra anotahtaq áhreéra Maniká íópeqté ánsábé iwíáh iwíáh atáhwe.

¹⁴ Mi sunúq aiq parabagire. Mó íre kaweq sunúq anehe áhnbórá sinawire.

Aboawah wéhwarínká Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh éhwéhne.

¹⁵ Náhbáh 7 íópeqté ánínká pembiáhnirana íópeqté éhwéhmarínká anotahtaq mahrarirana íróge. Mi ehwéhmarínká mahraréra, Manikánka eqmaréh áni itene Wahnahnka mah marákó marákó wahnahné arámbéhri aiq awaq míéhre. Wega ahriahri wahnah wahnahninkehe íre.

¹⁶ Manikáne auranabiahtapeq 24 abóawáh wéhgá tútuue miáhrabeqte irigéra sene siuranabiah maraipérué Manikánsabe iwíáh iwíáh atera ¹⁷ mahraréra, Maniká itene Wahnahno, arega moke miraorahóne.

Arewe naho mía míaé
amahnága moq mía míaóne.

Arega págegeue miráé
mah marákó marákóipéq wahnahné arámbéhri
aiq awaq meronayabé, Kaweróne atone.

¹⁸ Arensabé suwahrieh kégá abiahnsanowah

arega moq sensabé abiahnsanónana

pusa ké sainsue tanahráq aiq síre.

Arene arambéhri ke ápeq nárie tanahráq aiq síre.

Arene ehweh irare kéreq

Sísa tagariáh kéreq arensabé áhteno kéreq

arene sánsá sehgió kéreq ápeq nárinkéhe.
 Arega anotah kereq íre síwiqkakaq kéreq
 monserahnue iwíáhue tagé ápeq nárinkéhe.
 Mah marákó márákó íre kawerarítáh ké
 sainsue tanahráq aiq sire ewe.

¹⁹ Mi tanahráq íopeq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhtápéqté ónsá sírana
 Manikánka irarú ehweh kéh púkú pókisi ábóraq kéhre. Kéhrana sokae-
 suena anotah ehwéhna puruburue márírana anotah ibó obiaurankakáq
 íbónsirana tagoge.

12

Karahrabah tahnsá náneq kansábé éhwéhne.

¹ Íopeq anotah naneq ábóraragirana tagoge. Íné Sóniga tagogana anotah
 iní patahraté aneranerue ména inokáhpepte íó wene ai awenahpeq kéhrana
 wene ayahqnotaq airápété téhtaré wéhyóqmárinkánká áyáhúq sukiriéhrana
 tagoge. ² Mi iní kía ména wene ani maqmianai puana érsinsabé anotahtaq uwo
 uwoire.

³ Mó anotah naneq íopeq ábóraragirana tagoge. Íné tagogana tautáúq awasa
 káráhrábáhnaba ábóraragirana tagoge. Nayáhnkú pówéhákáq abapete téhtaré
 áyáhqnónkákáq kéhrana mi ayáhqnótáq abapete téhtaré wáhnáh kéné ayahuq
 wene ayahqnomarítáq sukiriéhrana tagoge. ⁴ Wene éhwegárátaté íopeqté
 wéhyóqmári subibinaruena mah marákóipéq tuparúéhrana mipéq sáhagire.
 Peh morá ákáhpíte wéhyóqmári miraruéhrana ayehré ayehré kéh wéhyóqmári
 peh kéhre.

Mi inínká maqmianai aní nanieéna mi karáhrábáhnká mi ininé auran-
 abiahtapeq ména áwénunire. ⁵ We áwénunirana mi inínká animai maq-
 maréhrara sega mi aní apubúue tumeqmera Manikánka wahnah wahnah-
 nirabeq móátáhwe. Mi anínká mah kehiná kéhiná págege sahtáté págegeue
 wahnah wahnahninkeheéna Manikánka aiq omaq atéhre. ⁶ Mi inínká maq-
 marena pehbeheráh abatapi pokire. Wega káirabeq Manikánka wene máhriq
 kaweraréhrana wega apahtáro ópéq mó opéq ákáhtaq mitaq kowíéhrana
 Manikánka we wahnahnatéhre.

⁷ Íopeq anotah ebéhowana tagoge. Íopeqté aní mi keráq wahnahni aní
 wenáwiq Máhikérie. Wereq we keráh íopéqté kéreqka mi karáhrábáhnseq wene
 íopeqté keráh kéreqka ebehowe. ⁸ Íopeqté kéreqka mi karáhrábáhnseq we keráh
 kéreq kiotaikéra kaqsúáh púara íopeq mó íre míahrahowe. ⁹ Íre míahrahowara
 íopeqté kégá mi karáhrábáhnseq we keráh kéreq mah marákóipéq tuparúáhwe.
 Mi karáhrábáhmé we owainawamariné wahnah mire. Nahomé we wehe
 ména we mó awíq Séténie. Wega mah kehiná kéhinánsábé péhe éhwéh teriu
 púara íre kaweq sánsá miraowe.

Sísa tagaríáh kégá owainawa kiotaiko ehwéhne.

¹⁰ Íopeqté anotah ehwéhnrana íróge. Mi ehwéhnká mahraréna,
 Wéhékáhnkakaq inokáhpeqkakáq owainawanka Maniká Iteribone
 auranabiahtapeq iteruwahrah ehweh arita aritaire. Amahnága íopeqté
 kégá owainawa íopeqté tunkaqsúáhwana Maniká, ite meirena kaweraitéh
 anínká págegeue wahnah wahnahni tanahráq aiq sire. Ite meirena
 kaweraitankeheéna Manikánka omaq atéh aní anotah aní úkéna págege
 aní úkire.

¹¹ Iteruwahga mah marárakóipété oga me tanahráq íre iwíáh iwíahia peh aiq pútaq ehwéh pahsuera Sipisípiq Áráhqne korahqtaté owainawa kiotaikowe. Sipisípiq Áráhqne ehweh sehgiunayabé iubi q suaneherabomo éra se puke tanahráqsábé íre áhreéra owainawa kiotaikowe.

¹² Íopeq miáh kéo, minayabe iwíáh iwíáhoró. Mah marákó márakóipéq miáh kéo, owainawanka ite kamah ainayabé itega uwo uwooneheqmóe. Owainawanka tagehme peh wahto tanahráq kéh púana anotahta q taonshéna iteba aiq sire íre.

¹³ Karahrabahnka tagehme, Íné mah marákóipéq tuparúáhwe éna animai maqmaréh íni subiq suanieéna káréhre. ¹⁴ Mi íni anotah kuqnúné téhtaré óé áwéwana wega karahrabah auwena abatapi paqmena pokire. Mitaq apahtáro ópéq mó opéq ákáhta q mi íni kirabo atagehe.

¹⁵ Karahrabahnka mi íni wánínkinkeheéna wání mugiq súéhra na anotah waní pewe wánínka mi íni káréhre. ¹⁶ Káréhra na marakóga mi íni séhréh atanieéna marakó tahtahragirana mi waní mipéq tupekire.

¹⁷ Mi íniné animárimé Manikáne ehweh sehgió kéreq Sísa éhweh terié kéreq miáhwe. Miáhwana karahrabahnka mi íninsábé anotahta q abiahnsané na mi íniné animárinseq ebehinieéna kogabaréna ¹⁸ sóreq wanítápéq arahwéra q iriwe miéhre.

13

Kiembogi kanká mirai ehwéhne.

¹ Íné Sóniga tagogana sóreq wanípípeqté anotah ka kiembogirana tagoge. Mi kamé abapete téhtaré áyáhqónkákáq nayáhnkú pówéhákáq kéhrana tagoge. Mi powéhwáritáq nayáhnkú wáhnáh kéné ayahuq sukiriéhra na tagoge. Mi kané ayahqnomarítáq Manikánsabe éhruru atéh éhwéh sehira kéhrana tagoge. ² Mi kané págege anónkámé tanahraipéqté ká áwéhq pusiné anonka tahnsáne. Wene aigáramé anotah kané aigará tahnsane. Wene áwéhwe úrinsi iáné áwéh tahnsáne. Karahrabahnka sóreq wanípípeqté kiembogi ka págege atena wene wahnah arámbéhrí awaq mio atéhre.

³ Mi kané peh morá áyáhnótáq pukorahi nao karáirana wagirana mah kehiná kéhínánká kurináhnéra mi ka kéráhwe. ⁴ Kéráhwana karahrabahnka mi ka págege atena, Wahnahnúno atéh púana mah kehiná kéhínánká karahrahnsabé iwíáh iwíáh atáhwe. Iwíáh iwíáh atera kiembogi kansábé moq iwíáh iwíáh atera mahraréra, Mi ka áhnte pagégé ká míre. Minayabe mi kamé insega we tahnsa miéhro? Mi kanseq ebehínara q insega kiotaikorahiro? Írakaumo ewe.

⁵ Iwíáh atéhra na mi kanká wewensabé iwíáh iwíáhi ehwéhnéna Manikánsabe éhruru atena 42 ió págegeue wahnahnire. ⁶ Mi kanká Maniká áwiqkaka q we mía míairebeqkákáq íre kaweq ehwéh atena Manikánseq íopeq miáh kéreqsabé síéhruru arítéhre. ⁷ Owainawanka págege atowana mi kanká Maniká tagariáh ké ebeh aritena kiotaikéna subipáhrarúéhre. Wega págegeue wahnahnéna mó kehiná suwahpeqte kéákáq mó kuasa mó kuasa kéákáq mó ehwéh mó ehwéhno kéákáq mah marákó márakóipéqté kéákáq wahnahnarítéhre.

⁸ Págegeue wahnahnarítéh púara mah kehiná kéhínánká mi kansábé iwíáh iwíáh atagéhe. Manikánka mah marákó márakó íre mirarota q oga mérapeq awaq miéhra ke síwíq púkuipéq sehiranúwe. Sipisípiq Áráhq subiq súwana mó

oga úkúwe. Mi pukúwé wene púkue. Mi pukúípéq sensíwíq íre kéh ké ómiga kiembogi naneq kansábé iwíáh iwíáh atagéhe.

⁹ Íre parosa áhréákáq kéo, kawerue íráhro. ¹⁰ Mi tanáhráq Manikánka in-sebópoq karábúsiipéq miankeheéna omaq atahnaraq mó kegá mi aní meqmera móatagéhe. Pokatate kirasuqme subiq suagéheéna omaq atahnaraq mi aní pokatate kirasuqme subiq suagéhe. Maniká tagariáh kéo, mi tanáhráqkákáq Manikánsabe aiq pútare ateq wene ehweh ambubu atawéq sehgióro.

Mó kiembogi kanká mirai ehwéhne.

¹¹ Íné Sóniga tagogana mó kanká marakóipeqté kiembogirana tagoge. We káriq sipisípiqné pówehrare táhnsá wene ayahqnotaq kéhre. Anotah karáhrábáhnká ehwehni serahnire. ¹² Anehe kiembogi kanká ebeq kiembogi kané págege wahnáh aritéh árámbéhrí awaq miéhre. Awaq mena mah kehiná kéhínánsábé, Náo wagi kansábé iwíáh iwíáh atáhro éna págege aritéhre. Págege aritena ¹³ ótaq sansá págege sansánéna íoipeqté irobinansabé, Mahbeq tuo iraritaq íoipeqté irobina túirara áhnte kegá tagahwe.

¹⁴ Tagahwana anehe kiembogi kanká ebeq kiembogi kané págege arámbéhrí awaq mena ótaq sansánire. Ótaq sansáni puara mah kehiná kéhínánká wene péhe éhwéhnsábé aiq pútare atáhwe. Mó anínká ebeq kiembogi ka pokatate subirana pukéna oga úkire. Anehe kiembogi kanká mah kehiná kéhínánsábé, Ebeq kiembogi kané pikísah mirareq, Minayabe iwíáh iwíáh atáhro aritéhre. ¹⁵ Iwíáh iwíáh atáhro aritena ebeqte kané pikísah págege atéhra na pikísahga oga úkéna ehwehni. Ehwehninka pikísahyabé íre iwíáh iwíáh atáh ké subiq súéhre.

¹⁶ Anehete kanká mirarinka mah kehiná kéhínánká sene siyah púpeqkákáq siyehitaqkákáq máhki meyáhe. Wega moke anotah kereq íre síwíqkakaq kéreq áhnte moné kéh kéreq tabonah kereq arambehriraq saiqnariáh kéreq arambehriyabé móne meyáh kéreq moke, Máhki meyáhro aritéhre.

¹⁷ Mi mahkí ahqáho atáh kegá ménsámehnsá íre paiqmarahráhowe. Peh morá mi kané áwíqópópoq wene náhmbahpopoq máhki matiáh kegá ménsámehnsá paiqmarahráhowe. ¹⁸ Teiú éhwéh iwíáhue tagahro. Ahtebahraho kegá mi kané náhmbahq ahtebahro. Mi nahmbáhqmé wehukéniné náhmbahq mire. Mi nahmbáhqmé mahraue 666 nahmbáhre.

14

Sipisípiq Áráhqne animárínká o igónkóno ehwéhne.

¹ Íné Sóniga tagogana Sipisípiq Áráhq miéhrana tagoge. Wereq áhnte mó kereq 144 táhúséni (144,000) kereq Sáióna sawéhrápéq iriwe miáhwana tagoge. Sipisípiq Áráhq áwíqkakaq Wenabo áwíqkakaq mi kené siyehitaq kéhrana tagoge. ² Ahkuaq ahkuari wanínká uinserah ehwéhneéna anotah purúbúruinserah íoipeqté éhwéhniirana íróge. Mi ehwéhme peh kaweq ehwéh áhnte kegá kíth subónserah ehwéhne.

³ Sega Manikánka wahnah wahnahnirabeq itaréitaré oga miáh ká miáhrabeq 24 abóáwáh wéh miáhrabeq iriwe méra o igónkónowe. Mó kegá mi igónkó íre ahtebahwara peh mi ke 144 táhúséni (144,000) kegá ahtebéna igónkónowe. Se marakóipeq miarotaq Sísaga wene korahqtaté insahwé aritena kawerarítáaire. ⁴ Wehga ahababáq ahréro íre abariéra peh kaweqtaq mia miaonserah mi kegá peh kaweqtaq méra Sipisípiq Áráhqka pokirabeq kéréhwe.

Manikánseq Sipisípiq Áráhseqka mi ke téh insahwé aritera kawerarítóye.
 5 Segá péhe éhwéh íre iraria peh kaweqtaq mía míaowe.

Apahrántó íopeqté kégá pahsúo ehwehne.

6 Íné Sóniga tagogana íopeq ákahnabubu peh morá íopeqté ánínká paqmíéhra tagoge. Wega mah kehiná kéhiná kaweq kagai ehwéh korerie arámbéhrí kéhre. Mó kehiná suwahpeqte kéákáq mó kuasa mó kuasa keakáq mó ehwéh mó ehwéhnkákáq kéákáq mah marákó marákóípeqté kéákáq mí ehwéh korerie arámbéhrí kéhre. 7 Íopeqté ánínká anotahtaq mahraréna, Manikánka ehweh aitena sainsue tanahráq aiq si puaq wensabé áhreeq iwíáh iwíáh atáhro. Íopeqkákáq mah marákó marákóákáq sóreq wanínkákáq moke wání arahnonkákáq miraro aninsábé iwíáh iwíáh atáhro íre.

8 Mó íopeqté ánínká anehe séna anotahtaq mahraréna, Áhnte kehiná suwahpeq Pábíróni suwahpeq íre kaweragire. Moke mibeqté kégá miraonserah mah kehiná kéhiná tagéna sene ahkaragára sansánowe. Píah néra ahbabáq ini abarionserah sega íre kaweq sansánowe. Minayabe Pábíróni suwahpeq aiq moke íre kaweragire íre.

9 Mó íopeqté ánínká sinehepeq séna anotahtaq mahraréna, Kiembogi kankákáq wene píksahakáqsábé iwíáh iwíáh atéh áni wene ayahnkarakákáq wene aye hitaqqakákáq máhki matiéh áni Manikánka mi aní kamah awinkéhe. 10 Manikánka mi anínsábé anotah abíáhnsá atena irobinankakákáq osoréh ébáhnkákáqtáté kamah awinkéhe. Sipisípiq Áráhseq moke Manikáne íopeqté kéreq tagahrabeq mi aní anotahtaq kamah awinkéhe. 11 Uwo uwo orabeqte íráípeqté ahriahri áu kiegieire. Wehukega uwo uwoéra wéhékáhnkakaq inokáhepekkákáq íre ahrenahrahowe. Kiembogi kankákáq wene píksahakáqsábé iwíáh iwíáh atáh ké, máhki matiáh kéwé mitaq ahriahri mía míagehe íre.

12 Maniká tagariáh kéó, itega Sísansabé aiq pútare ateq Manikáne ehweh kawerue sehgiómé kawerowe. Teiú tánáhráqkákáq mí ehwéh ambubu atawéq Sisa kawerue kэрáhro.

13 Íné Sóniga írógana íopeqté éhwéhnká mahraréna, Mahna teawú éhwéh sehiranúno. Manikáne arambéhrí sehgiara pukira kegá anehe iwíáh iwíáhigehe íre. Irana Manikáne Awanka moq ehweh mahraréna, Wega aiq irarire. Se pukirataq sene arambéhríyabé ahrenagehe. Se pukirataq pehipi íre pukigehe. Írakaumo. Sene kaweq sansá mewera pokigehe íre.

Manikánka ahbabáq ke kamah arieyabe pabeqme ehwehne.

14 Íné Sóniga mó tagogana taberábe piribiríoyáh ábóraq kéhna tagoge. Piribiríoyahraq tútuue míéh áni wehukeni úki aninéna wene ayahqnotaq kóraraté miraia áyáhúq sukirawéna wene ayahnkaratáq áwéhreh sogíq tahnsa matiéhra tagoge.

15 Mó íopeqté ánínká Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náhúpeqté tuyeokéna piribiríoyahraq tútuue míéh anínsábé anotahtaq mahraréna, Mah marákó marákó moke kiréh náneq nera kéhnsábé koawaqme tanahráq aiq si puah arene áwéhreh sogíq mewé koawaqmio íre. 16 Koawaqmio irana piribiríoyahraq tútuue míéh ánínká marakóipeq tuména wene áwéhreh sogíqtáté koawaqmíéhre.

17 Íné Sóniga tagogana mó íopeqté ánínká Manikáne íopeqté náhúpeqté tuyeokéna wene ayahpi áwéhreh sogíq matiéhra tagoge. 18 Mó íopeqté áni

titiré tahbérápéqté séna iraraq wahnahni aní ména áwéhreh sogíq matiéh ánínsábé anotahtaq mahraréna, Marakóipeq moke náhniáq sera aiq nera kéh púah arene sogiqtaté koawaqmio ire.

¹⁹ Koawaqmio irana mi íópeqté ánínká wene sogiqtaté marakóipeq koawaqmena náhniáq sera sorupárehre. Náhniáq sera ano sareranieéna sarere naneqpipéq sáharéhre. Manikánka ahabábq keyabé anotah abíahnsánéna wehukenínká náhniáq sera ano sorupárehnserah mi ke kamah arinkéhe.

²⁰ Sarere naneq kéhmé ahnansahrapere. Sareréh kóráhqká wání piéhnerah tahnsánirana abae agire. Mi kóráhqká wehukeníné akorapéq tahnsánue íre wahto 300 kírómitá tahnsanue abae agire.

15

Wehuke íre kawerariteyabe éhwéhne.

¹ Íné Sóniga tagogana íópeq mó anotah naneq ábóraragirana tagéna áhtenuge. Abapete téhranité íópeqté kégá wehuke íre kawerarite naneqmarí abapete téhtaré matiáhwana tagoge. Mi íre kaweq naneqmarí anehe sína nanere. Mó íre sinae. Minawari parabagínana Manikáne abiahsa aiq parabaginae.

² Íné Sóniga tagogana anotah kawéhú tahnsa náneq, irareh timánó táhnsa náneq kéhrana tagoge. Kiotaiko kegá mitaq iriwe miáhwe. Sega kiembogi ka kiotaikowe. Mi kegá mi kané píkisah íre iwíáh iwíáh atera wene náhmbahq sene sinonkataq sehiranéyabe ahqáho atáhwé. Sega mitaq iriwe méra Manikáne kítah tahnsá náneq subera ³ Manikáne arambehri aní Mósísireq

Sipisípiq Áráhqseqne igonkónéra mahraréra, Maniká Iteriboo,

arega moke págege arámbéhrí miraorahone.

Minayabe tagéq áhtenéq

arensabé iwíáh iwíáh atone.

Arega moke mah kehíná kéhíná wahnahnóne.

Arene sánsámé aiq pútaq tábúsoréh sánsáne.

⁴ Itene Wahnahno,

arebataq kaweqtaq mía míaóna aní púara

ómiga arensabé áhreeq arenáwíq pankeragéhe.

Arene kaweq arámbéhrí ómiga tagahraho puara

mah kehíná kéhínánká sure

arensabé iwíáh iwíáh atagéhe ewe.

⁵ Ewana íné Sóniga mó tagogana íópeq Manikáne nahtapeqté ónsá sírana tagoge. Mi nahmé marakó abatapi wéhuwa náh tahnsanéna peh íópeq kéhre. Mi nahtápéqté peh aiq pútaq ehwéh sire. ⁶ Mi nahtápéqté abapete téhranité íópeqté kégá wehuke kamah arieráhi naneqmarí morá moráue matiáhwe. Matawéra tueyokéra kaweq tabérábé kórósí aneranerue méra kóraraté miraia aréti sene siahwiraq kógahpawíáhwana tagoge.

⁷ Maniká ahriahri oga mía míai anínká ahabábq keyabé abiahsani puana abapete téhtaré kóraraté miraia páretáhípeq kamah arieráhi naneqme aiq obenkíq máréhre. Obenkíq máréhra peh morá oga miéh kánká íópeqté ké mi parétáh morá moráue náríre.

⁸ Páretahwarí nárítáq Manikáne téhreh naneqkakáq wene págege naneqkakáq áu tahnsa agirana Manikáne nahupeq áu marataragire. Minayabe mó anínká mibeq íre kibekorahire. Írakaumo. Peh áwénunirana

abapete téhranité íópeqté ké matiáh náneq wehuke kamah arieráhi naneq parabagínaraq kibekinkehe.

16

Íópeqté kégá párétahipéq kéh náneq márúnantirúáh éhwéhne.

¹ Íné Sóniga írógana Manikáne nahtapeqté éhwéhnká mahrarirana íróge. Mi éhwéhnká abapete téhranité íópeqté keyábé mahraréna, Ite matiáh párétahípéq Manikánka kamah arieráhi naneq abapete téhtaré kéhre. Mina meweq mah marákó márakóipéq márúnantirúáhro ire.

² Antirúáhro irana náhmbáh 1 íópeqté ánínká mah marákó márakóipéq wene párétahipéq kéh náneq márúnantirúéhrena kiembogi kané máhki matiáh ké, wene pikisahyabé iwíáh iwíáh atáh kéwé íroke nao, íre kaweq kunkúni nao sene sinonkataq ábórarire.

³ Náhmbáh 2 íópeqté ánínká sóreq wanípípéq wene párétahipéq kéh náneq márúnantirúéhrena pukia aniné korahq tahnsá úkirana mi wanípípéq moke oga miáh kámári pukowe.

⁴ Náhmbáh 3 íópeqté ánínká moke wání aroipéqkákákq arahnonkakákq wene párétahipéq kéh náneq márúnantirúéhrena mi wánimári korahq wání úkire.

⁵ Úkirana mi wanítáq wahnahni íópeqté ánínká mahraréna, Kaweqtaq mía míaóna aníno, are naho mía míaé amahnága moq míahe. Arega peh kaweqtaq mé kaweq sansá mira aruqaruróne. Arega kamah ariena arámbéhríwé aíg tábúsoq marahne. ⁶ Wehukega are tagariáh kéreq arene ehweh irare kereq subíg súáhwana sene korahq túíre. Mi ahabábáq ké korahq waní nagehe aritonayabe aíg kawerire ire.

⁷ Manikánsabe titiré tahbérápéqté éhwéhnká íópeqté áníné ehweh irena minayabe mahraréna, Maniká Iteriboo, arega moke miraorahé itene Wahnah míahe. Arega kamah ariena arámbéhríwé tábúsoq marahne ire.

⁸ Náhmbáh 4 íópeqté ánínká patahi íótáq wene párétah antirúéhrena íónka anotah iráreh ⁹ puana wehuke osoqsírara sene ahabábáq íre súáhe. Se kamah arieráhi aní Manikánsabe íre iwíáh iwíáh atasa peh wensabé éhruruera wenáwíqsabe abehq éhwéh atáhe.

¹⁰ Náhmbáh 5 íópeqté ánínká kiembogi kanká wahnah wahnahnirabeq wene párétah márúnantirúéhrena mi kanká wahnahno ke miáhrabeq sunkikíragire. Sunkikírira wehuke anotahta q síérinsabé uwo uwoéra sene sinehbi abonabonéra ¹¹ sene ahabábáq íre susa peh sene síérinkakákq sene náonkakáqsabé iwíáhéra íópeqté Mánikánsabé íre iwíáh iwíáh atasa peh wensabé abehq éhwéh atáhe.

¹² Náhmbáh 6 íópeqté ánínká anotah wání aroipéq Íyúpétisa aroipéq wene párétah márúnantirúéhrena mi wání taraqnágire. Íó kiembogirabeqte wáhnáh kéreq sene ebeho kereqka mi wání serawégigeheéna taraqnágire.

¹³ Taraqnágirana íné Sóniga tagogana karahrabahne áwéhipeqté io tahnsa ówáínáwánká sirana kiembogi kané áwéhipeqté io tahnsa ówáínáwánká moq sire. Sirana péhe éhwéh irari aniné áwéhipeqté io tahnsa ówáínáwánká moq sirana tagoge. ¹⁴ Mi owáínáwátárogá ótaq sansánéra mah marákó márakóipéqté wáhnáhmáripá pokéra ebegoro iwíáh arítáhe. Iwíáh arítáhwara mi wáhnáhmárináká momiwíuera Manikánka omaq atéh wéhékáh ebhegeheéra mi iwíáh arítáhe. Maniká, moke miraorahi anínká mi wehekáh moke mah kehiná kéhiná kamah arinkéhe.

¹⁵ Mó ehwéh írómé mahraréna, Aebó ánínká sinserah ínéga apubúue sin-
auge. Sugéh ání wene korósi wahtotaq máréhnserah íwéh panantági ke
miáhro. Mina tahnsa miáh ké eyoyó ke méra íre pehrákora ké tahnsa miáhwe.
Pehrákora kéwé mó kegá siwiréh arítáhnserahme sensabé íre siwiréh aritagéhe
ire.

¹⁶ Owainawamarínká moke wahnahmarí mórítáhwara momiwíuera ebeh
marákórápéq pokowe. Mi marákówé Íbaru kené ehwehme Áhmágéróni
marákóe atáhwe.

¹⁷ Íné Sóniga tagogana náhmbáh 7 Íopeqté ánínká sóiriqtaq wene párétah
antirúéhkana Manikáne nahtaapeqté éhwéh wega wahnah wahnahnirabeqté
éhwéhnká anotahtaq mahraréna, Aiq parabagire ire.

¹⁸ Aiq parabagire írana sokaesúéhkana anotah éhwéhnirana purubuirana
anotahtaq máriire. Wehuke mah marákó marákó miáh tánáhráqmé mina
tahnsa máriwé íre kagaire. ¹⁹ Anotah matábúrápéq apahtáro sainkue mah
kehiná kéhiná suwahpeqté náhmári sokogue íre kaweragire. Íre kaweragi-
rana Manikánka Pábíróni suwahpeq, mi anótáh mápéq ahreraq matawéna
mibeqté áhbábáq keyábé abiahnsa aritena anotahtaq kamah aríre.

²⁰ Sóreq waní ákáhpeq kéh marákówári tupekirana moke sáwéhwari tah-
peragire. ²¹ Obiaurankakárué anotah íbónsirana mora mora serámé umeh
óbíuráné umehwe. ²² 10 kiró tahnsá úméhi puana marakóipeq surahitaq we-
huke subipáhrarúéhre. Subipáhrarúéhkana áhreéra Manikánsabe abehq éhwéh
atáhwe.

17

Ahbabáq ini kamah awi éhwéhne.

¹ Íné Sóniga métáq tagéwómé Íopeqté kéga abapete téhtaré párétáh morá
moráue táhtotíáhwe. Peh morá párétáhákáq ánínká Ínéba séna Ínénsabe, Anotah
ahbábáq íni, sóreq wanítáq tútuue miéh íni Manikánka we anotahtaq kamah
awinkéhe. Wega kamah awina naneq tagankehbo máho íre. ² Mah marákó
marákóipéqté wáhnáh kéga mi íni abariéra ahbabárowara mó marákóipéqté
kéga moq abariéra ahbabárowe. Áhnte piáh nah kegá múguwahgu agonserah
sega múguwahgu agowe ire.

³ Íopeqté ánínká néniwa mewena abatapi móintéhkana tagogana ega po-
eráhq, áwéhq poeráhq tahnsa ká miéhkana tagoge. Mi kamé Manikánsabe
éhruru atéh áwíqmári wene anonkataq áhnte kéhre. Mi ka abapete téhtaré
áyáhqno kéna nayáhnkú pówéh kéhrana wene abobiahtaq peh morá ínínká
tútuue miéhkana tagoge. ⁴ Mi ínimé mankuara korósiákáq tautáúq korósiákáq
aneranerue ména kóraraté miraira náneq awahriruéna áhnte kaweq pasésúq
awahriruéna wene ayahpi kóraraté miraira káhpú matíéhre. Mi ínimé mó
naneq mó naneq ahbabárirana wene ahbabáqka mi kahpúipéq obenkíéhre.

⁵ Wene ayehitaq pabeqme éhwéh sehiranue kéhrana tagoge. Mi sehiránká
mahraréna, Pábíróni suwahpeqme ahbabáq ininsóné sinowae. Mah marákó
marákóipéqté íre kaweq sansámárimé Pábíróni suwahpeq mi ahbábáq áwahe
wire íre. ⁶ Mi ínínká Maniká tagariáh kéreq Sísané sánsá pahsúáh kéreq
subiq suena sene korahq néna piáh neh anínká múguwahgu aginserah wega
múguwahgu agirana tagoge. Mina tagotaq áhtenéna áhnte iwíáhuge.

⁷ Íopeqté ánínká Ínénsabe, Aneqsabé áhtenono? Mi ínínká káhkouríéh ká
abapete téhtaré áyáhqno kéhrana nayáhnkú pówéh kéhrah tagáhne. Mi kanká

mi iníne epéráhpéq ehwehnikákáq áwahewé teawiníe. ⁸ Mi kamé naho míowe. Amahnága ire míehre. Mókake ire ambarúnkákáq mátaípeqté kiembogínaq Manikánka kamah awinkéhe. Manikánka mah marákó marákó ire mirarotaq oga mérapeq awaq míehra ke síwíq púkuipéq sehiranúwe. Mi pukúipéq sensiwíq ire kéh kégá mi ka tagéra áhtenigehe. Mi ka naho míowe. Amahnága ire míehre. Mókake kiemboginae. Minayabe mah kehiná kéhínánká mi ka tagéra áhtenigehe.

⁹ Kawerue iwíáhorahi anínká teawú éhwéh ahtebahrahire. Arega tagáhna kané abapete téhtaré áyáhqnomé mina áwahewé abapete téhtaré sáwéhwári míre. Mi inínká mi sawéhwáritáq tútuue míehre. ¹⁰ Mi kané abapete téhtaré áyáhqnomé mina áwahewé abapete téhtaré wáhnáh ké wóe. Mi wáhnáhmárimé moberíáh aiq pukurowana peh morá ánínká amahnága wahnahnirana mó anínká mókake sínaraq peh wahto tanahráq wahnahninkehe. ¹¹ Naho ména amahnága ire míeh kámé we náhmbáh 8 wáhnáh ání míankehe. We abapete téhtaré wáhnáh káhnáh ání ména iraipéq pokinawire.

¹² Arega nayáhnkú pówéh tagáhne. Pówéh áwahewé nayáhnkú wáhnáh ké wóe. Amahnága se ire wahnahnia peh mókake wahnahnigehe. Mi wáhnáh kéreq áwéhq poeráhq tahnsa anínseqka wahnah arámbéhrí moraráq awaq miagéhe. Wahnah arámbéhrí awaq míéhrataq pehgáriq tanáhráq, peh morá áhwáh wahnahnigehe. ¹³ Mi wáhnáh kégá peh morá iwíáhéra awaq miáh wáhnáh arámbéhrí áwéhq poeráhq tahnsa aní awigéhe. ¹⁴ Sereq Sipisípiq Áráhqseqka ebehowe. Sipisípiq Áráhqmé wahnah kené wahnah anínéna anotah anímáriné wahnah aní míeh púana se subipáhraruawire. Wereq miáh kéwé Manikánka omaq sitena síáhrabéna, Néne sánsá tábúsoqme sehgió ké wóe aritéhre ire. Íopeqté ánínká mah ehwéh teníre.

¹⁵ Íopeqté ánínká ínénsabe mó mahraréna, Ahbabáq ini tútuue míeh wání tagáhne. Mi wanímé áwahewé peh áhnte wehuké wíre. Se mó marákó mó marákórápéqté ké miáhwe. Se mó kuasa mó kuasa ké miáhwe. Se mó ehwéh mó ehwéhnkákáq ké ue miáhwe. ¹⁶ Arega nayáhnkú pówéh tagáhne. Mi wáhnáh kéreq áwéhq poeráhq tahnsa anínseqka mi ahbabáq ínínsábé ire suwahbanae. Segá moke wene ménsámehnsá meyehrana we pehrákora ání míanae. Segá wene awaq néra mi iní ira parianeherawoe.

¹⁷ Maniká awahbeh iwíáh sehigéheéna wega iwíáh aritéhrana mi wáhnáhmáriné morá iwíáhéra se awaq miáh wáhnáh arámbéhrí áwéhq poeráhq tahnsa aní áwéwe. Segá mirairana Manikáne ehweh aiq pútaraginawire. ¹⁸ Arega métáq tagáhna iní áwahewé we anotah matábúrapéqté kée. Mi kégá mó marákórápéqté ké wahnahnowe ire. Íopeqté ánínká mah ehwéh teníre.

18

Pábíróni matábú moke ire kaweragi ehwéhne.

¹ Iné Sóniga tagogana mó íopeqté ánínká mibeqté túirana tagoge. We anotah wáhnáh ání míéhrana wene téhreh naneqka mah marákó marákó áhnte teherehe. ² Wega anotahtaq mahraréna, Pábíróni matábú ire kaweragire. Mitaq owainawamariné mátabu úkire. Píoroqkákáq mó ire kaweq kabarámárinékákáq mitaq mía míáowe. ³ Menah mah kehiná kéhínánká Pábíróni kené ahbabáq tagéra amahnága monseráhnowe. Pábíróni kégá ahbabárunserah mah marákóipéqté wáhnáh kégá moq ahbabárowe.

Pábíróni kegá ménsámehnsá moráráq sáhatonserah paiqmaq paiqmaro kegá íre tábúsoqme paiqmarera áhnte monéákáq ménsámehnsánkakaq moráráq sáharáhwe íre.

⁴ Íné Sóniga írógana mó ehwéhncá íópeqté mahraréna, Néne animáríno, ahababórabeq sueq mobeq miáhro. Íte moq kamah aiénehboq mibeqté áhbábáq pehragahro. Mi ininé ahabábáqka íúgi ínehboq we auweq mobeq miáhro. ⁵ Wene ahabábáq áhnte puana mi ahabábáq soruparéhtáq tahirímé anotah sawéh tahnsa úki irino. Manikánka moke wene ahabábáq ahreraq matíéhre íre.

⁶ Wega mó ke íre kawerarítéhnserah kamahoro. Wega áhnte ahabábári puaq anotahtaq kamahoro. ⁷ Wenáwíq pankerena abarié sansankákáq mó ahabábáq sánsámárinkákáq áhnte miraurainsabé anotahtaq kamahoro. Wewensabé iwíáh iwíáhéna we awahbeh sansánéna wene arupipeq iwíáhéna, Íné wahnah iní míóge. Íné íre kéweini míóge. Mókake íné íre ibitunátúnáninie. Írakaumo íre.

⁸ Mi inínká mi ehwéh írarinsabé íbiséna uwo uwo inkeheéna anotahtaq kamah awinkéhe. Maniká Íteribo, anotah anínká sainsuahna tanáhráq kamah awinkéhe. Wega kamah awinana peh morágáké mó naneq mó nanerue íre kaweq sunúq sinae. Mibeqté kegá awahreéra uwo uwoirana anotah ehwéhrahna sene mátaburaq íra kekiaranae íre.

⁹ Íópeqté éhwéhncá mó mahraréna, Mah marákóipéqté wáhnáh kegá Pábíróni suwahpeqté kegá ahababáru serahnowe. Minayabe Pábíróni matábú táhnaga áúnínara mi wahnáh kegá tagéra móbeq iriwe méra íbiséra uwo uwo oneherawoe. ¹⁰ Sega mina kamah arina naneqsabé anotahtaq áhreéra móbeq kowéra mahraréna, Pábíróni suwahpeq anotah matábúo, arensabé iwíáhéq uwo uwo úne. Peh morá áhwáh are kamahé tanáhráq aiq si puaq uwo uwo úne ígehe íre.

¹¹ Mi ehwéhncá mó mahraréna, Mi tanáhráq mah marákóipéqté paiqmaq paiqmaro kegá mi matábúyábé íbisera sirupipeq umehigehe. Aiq tagínayabé sene ménsámehnsá mó íre paiqmaráhráho puara sirupipeq umehigehe. ¹² Sega paiqmaq paiqmaro mensáméhnsámé mahraue kórawe, móne mirao naneqme, awahriq naneqme, kaweq pasésúqmé, taberábe ambántámé, mankuara ambántámé, tautáúq ámbántámé, nigí tahnsá áwánká auwe, pówéhwe, kaweq awánkámé, káhpahwe, áhíniwe, kaweq sehirania ebáhmé, ¹³ kímé, kaweq kunkúni írá pare naneqme, kaweq kunkúni unkúméhwe, wériwe, náhniáq sera anome, mayawemé, páráwahwe, wítiwe, káhowe, sipisípiqme, ósewe, ósega sabiri kahréwé miraué sega paiqma paiqmaro mensáméhnsáne. Wehukega ménkámehncá paiqmaq paiqmaronserah arambehriraq saiqnaríah ke moq paiqmárahwe íre.

¹⁴ Paiqmaq paiqmaro kegá Pábíróni suwahpeqté keyábé mahraréna, Iru páréh náneq aiq moke tabanagire. Moke itega iwíáh iwíáho naneq aiq moke tabanagire. Aiq tabanagi puana mókake íre ábóraq kanawire ígehe íre.

¹⁵ Ménsámehnsá paiqmaq paiqmaro kegá áhnte moné merowe. Mi kegá móbeq iriwe méra mi matábú kamah arínsabé áhreéra anotahtaq íbiséra sirupipeq umehigehe. ¹⁶ Sirupipeq umehínara sega mahraréna, Pábíróni suwahpeq anotah matábúo, arensabé iwíáhéq uwo uwo úne. Mibeqté ké métáq áhnte kaweq taberábe kórósíákáq mankuara ambántánkákáq tautáúq ámbántánkákáq méra kóraraté miraiá náneqkakáq kaweq pasésúqkakáq mó awahriq naneqkakáq matiáhwana moke íre kaweragire. ¹⁷ Moke sene

móneakáq sene ménsámehnsánkakaq apubúue peh morá áhwáh ákáhpeq íre kaweragire igehe íre.

Sípiipéq arambehrio kereq sene wahnahnseq móbeq iriwe méra tagagehe. ¹⁸ Mi matábú táhnaga áúninara tagéra anotahtaq mahraréra, Mahna tahnsa anotah kawéq mátábú mó íre kéh mino éra ¹⁹ tanahuq siyahqnopeq abera íbiséra sirupipeq umehigehe. Íbiséra anotahtaq mahraréra, Pábíroni suwahpeq anotah matábúo, arensabé iwíáhéq uwo uwo úne. Ite sípiipéq arambehriúna kegá mi matábúrápéq itene ménsámehnsá paigmaq paigmarurau-nayabé áhnte moné meraune. Amahnága mibeq apubúue peh morá áhwáh ákáhpeq moke íre kaweragire igehe.

²⁰ Manikánka aiq kamah arí púaq we tagariáh kéreq we eqmaréh kéreq wene ehweh irare kereq íopeqté kérero, mibeqté kegá ite íwioqnaronsabé amahnága Manikánka aiq ayahq marena kamah arí púaq iwíáh iwíáhoró igehe íre.

²¹ Íopeqté ániné ehweh parabagirana íné Sóniga tagogana págege íopeqté ánínka anotah suaqsuaq ebáh pankeqme sóreq wanípípéq tuparúéhre. Tuparuena mahraréna, Ínéga mi ebáh tuparúógana tabanaginserah Pábíroni suwahpeqte ke kamah arírana sene mátabu airaiq tabanaginawire.

²² Pábíroni suwahpeq anotah matábúo, Mókake pontonka ehwehnéwé, pembíáhnka ehwehnéwé, kítaga ehwehnéwé itene marakóraq írakauni puara íre iraneherawoe. Sene siyahunkaratáté ménsámehnsá miraé ahtebah kewé mitaq íre míaneherawoe. Suaqsuaq ebáhtáq arambehriéra suaqsuarira ehwéh íre iraneherawoe. ²³ Áráhmuga mitaq mó íre téhranae. O menáhwé íbéhíni ákéqné ehweh mitaq mó íre iraneherawoe. Menah mitaq paigmaq paigmaruro kewé mah marakóipéq anotah ke míarowe. Itega mah marakó marakóipéqté kéhíná síúgi urowe. Mókake mó íre miraoneheqmqóe íre.

²⁴ Mibeqté kegá Maniká tagariáh kéreq wene ehweh iraruro kereq subiq sutowana sene korahq tutaire. Mah marakó marakóipéq sene naruoga subiq suto kené korahq mitaq tutaire. Minayabe Manikánka Pábíroni suwahpeqte ke anotahtaq kamah arínkéhe.

19

Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh éhwéhne.

¹ Íné Sóniga írógana áhnte kegá íopeqté anotahtaq ehwehnowana íróge. Írógara anotahtaq mahraréra, Maniká áwíq aiq pankerone. Maniká anotah aninéna págege arámbéhriéna ite meirena kawerairánsabé iwíáh iwíáhúne.

² Manikánka tábúsoqme iwíáhéna wehukene sánsá sararéhre. Anotah ahabábáq íni mah kehíná kéhíná íre kawerarítarái inínirana Manikánka we ehweh atena kamah awire. Mi inínka Manikáne arambehriuro ke subiq sutainsabé Manikánka minayabe kamah awire ewe.

³ Sega mónkakáq anotahtaq mahraréra, Maniká áwíq aiq pankerone. Wega kamah arírana mi matábú iraráhnna ahriahri áúninae ewe.

⁴ Ewara mi 24 abóawáh wéhreq itaréitaré oga míáh kámárinseqka Manikánka wahnah wahnahnirabeqte síáhráq méra wene auranabiahapeq sirehun-seraráq méra káuqmunue iwíáh iwíáh atera wensabé, Maniká áwíq aiq pankerone. Aiq mire ewe.

⁵ Ewana Manikánka wahnah wahnahnirabeqte éhwéhnká mahraréna, Manikáne arambehrio keo, ite Manikánsabe áhteno ke wóe. Ite táhmaro anotah ke méq táhmaro íre áwíqkakaq ké wóe. Ite moke Maniká áwíq pankeráhro ire.

Sipisípiq Áráhqa ahre merai ehwéhne.

⁶ Áhnte wehekéqká sorupawe moráráq méra ehwehnonserah ehwéh íróge. Mi ehwéhmé ahkuaq ahkuari waní, anotah wanínká uinserah ehwéhnéra anotah purúbúruinserah ehwéhnowe. Mi ehwéhnká anotahtaq mahraréra, Maniká áwíq pankerone. Maniká itene Wahnahnka moke miraorahire. Wega ahriahri wahnah wahnahnire. ⁷ Sipisípiq Áráhqa ahre merai tanáhráq sirana wene ahre aiq sokah sokahue miéh púaq irupipeq eyoyóue méq Manikánsabe iwíáh iwíáh atone. ⁸ Maniká tagariáh kéné kaweq arámbéhríwé taberábe korósí tahnsane. Minayabe Sipisípiq Áráhqe ahre mi kawéq tabérábé korósí anotah tehreh korósí aneranerue miéhre ewe.

⁹ Ewana íopeqté ánínká ínénsabe mahraréna, Teawéna ehwéh sehiranúno. Sehiranue mahraré, Sipisípiq Áráhqa ahre meyéhnsábé kaweraráh táhútáhúq nagehboq omaq itéh keyábé máhoro aitéhre. Itene irupipeq eyoyóinkehboq máhoro sehiranúno. Amahnága teawú éhwéhmé Manikáne aiq pútaq ehwéhne ire.

¹⁰ Aiq pútaq ehwéhne irana ínéga íopeqté ánínsábé iwíáh iwíáh atanieéna wene aigárátáq nirehunseraráq ména káuqmunugana wega ínénsabe, Ahqáho aintena, Ínénsabe íre iwíáh iwíáhuho. Arereq mó Sísane ehweh teri terino kereq wene arambehri anímári móe. Íné moq wene arambehriu aní múge. Minayabe webataq Manikánsabe iwíáh iwíáh ato. Sísaga pahsutai ehwéhnká Manikáne ehweh irare ke págege aritena séhréh aritéhre ire.

Taberábe oséráq tútuue miéh ánínsábé éhwéhne.

¹¹ Íné Sóniga tagogana íopeqté ónsá sigirana taberábe osé mitaq miéhrana tagoge. Mi kané abobiahtaq tútuue miéh ánínká ebehéna ehweh aritena tábúsoqme saraqmárehre. Saraqmárehrara mó kegá wensabé, Aiq pútari aníne atera, Kawerue arambehrii aníne atáhe. ¹² Wene aurame irobina tahnsáne. Wene ayahqnotaq wahnah kené ayahuqmari sukiwe miéhre. Wene anonkataq wenáwíq sehira kéhrrawe mó kegá íre sáhnsahwe irahráhowana webataq mi awíq irátíehre. ¹³ We korahq sosa korósí íre wahto korósí aneraneratíehrara wensabé, Manikáne Ehwehne ue áwiratáhe. (*Sóni 1.1,14; 1 Sóni 5.7-8*)

¹⁴ Moke íopeqté ebeho kegá kaweq tabérábé ámbántá aneraneréra taberábe oséwáritáq tútuue méra mi aní kéráhe. ¹⁵ Kéráhwana mi aniné áwéhipeq áwéhreh poká kéhre. Mi pokátáté mah marákóipéqté ké kamah ariena anotah sahtáté págegeue wahnahnaritankéhe. Maniká moke miraorahi anínká áhnte keyábé abiahnsa aritéhre. Wehukenínká náhniáq sera ano meyanieéna sera sareréhnserah óseraq tútuue miéh ánínká mi ke anotahtaq kamah arinkéhe. ¹⁶ Wene íre wahto korósíráqkákáq wene aigárátáqkákáq wenáwíq sehira kéhrana tagoge. Mi awíq áwahewé Moke anotah kené Wahnahne. Moke wahnah kené Wahnahne ire.

¹⁷ Íné Sóniga tagogana peh morá íopeqté aní patahi iotáq iriwe miéhrana tagoge. Tagogana wega íopeq paqme nogó kábáramárinábé anotahtaq mahraréna, Manikáne anotah tahutáhúq sewe nahro. ¹⁸ Anotah wahnáh kéné awaqme, sóntía kené kíápéténi kené awaqme, tauntahu wehwáriné

awaqme, ósene awaqme, óseraq tútuue nogó kéné awaqme sewe nahro. Arambehriraq saiqnariáh kéreq arambehriyabé ápeq meyah kéreq anotah kereq íre síwiqkakaq kéreqne siwaq sewe nahro ire.

¹⁹ Íné Sóniga tagogana áwéhq poeráhq tahnsa anínseq mah kehiná kéhínáné wahnahmarínseq sene ebeh kereq momiwíuriáhwana tagoge. Segá taberábe oséráq tútuue miéh áninseq wene ebeho kereq ebehoneheera momiwíuriáhwe. ²⁰ Métáq tagéwó ánimé péhe éhwéh irari anínká miraimé áwéhq poeráhq tahnsa anínká tagehre. Tagehrana péhe éhwéh irari anínká ótaq sansá mirairara áwéhq poeráhq tahnsa aniné máhki matiáh kéreq pikísahyabé iwíáh iwíáh atáh kéreqka mi ótaq sánsá tagéra iwíáh iwíáhéra wene péhe éhwéhnsábé aiq pútare atáhwe.

Amahnága áwéhq poeráhq tahnsa anínseq taberábe oséráq tútuue miéh áninseqka ebehoneheera momiwíuriáhwe. Momiwíera ebehowara taberábe oséráq tútuue miéh áninseq wene ebeho kereqka áwéhq poeráhq tahnsa anínseq péhe éhwéh irari anínseq saiqnariáhwe. Saiqnarawéra íre subiq susa peh anotah púrúruia káwéhúpipéq, anotah osóréh íráreh kawéhúpipéq tuparúáhwe. Sano ebáhnká anotah osóréhnserah mi kawéhúpipéq anotahtaqa osoroq aruqarurire. ²¹ Taberábe oséráq tútuue miéh anínká wene áwéhipeqté ebeh pokátáté moke mó ebeho ke kiraqme subiq súéhana kabaramarínká mi kené siwaq nahwana siyahbankiréhre.

20

Íopeqté anínká owainawa 1 táhúséni (1,000) opéq saiqnariankehe i ehwéhne.

¹ Íné Sóniga tagogana íopeqté anínká mibeq tútuue miéhana tagoge. Íre ambarúnkákáq mátáipéqté ónsáráté kíákáq anotah seniákáq matiéhana tagoge. ² Wega owainawa táhtoqme mi seníraté táhru táhruire. Karahrabah tahnsá ánimé naho wehe úkorahú ánimé Séténiwe peh owainawane. Íopeqté anínká mi karáhrábáh táhru táhruarena tuparúéhana wega áhnte opéq 1 táhúséni (1,000) opéq mitaq peh míanae. ³ Owainawanka mah marákó marákóipéqté ké péhe iwíáh aritehnehoéna íopeqté anínká we táhru táhruue íre ambarúnkákáq mátáipéq tuparuena mibeqté ónsá paiqme págegeue áróki parúéhre. Mi tanáhráq 1 táhúséni (1,000) opéq parabagínaraq we mó wahto tanáhráq ah noginkeheéna pugeq auwankéhe.

⁴ Íné Sóniga wahnahnorabeqte síáhwári tagéna mitaq tútuue miáh ké moq tagoge. Manikánka mitaq tútuue miáh keyábé mahraréna, Wehukega mirauro sansá iwíáhue tagéq saraqmáráhro aritéhre. Sísansabé aiq pútare atáh kégá wene ehweh teri terinéra kawerue sehgiara áwéhq poeráhq tahnsa anínkákáq wene pikísahakáqsábé íre iwíáh iwíáh atárowe. Wene máhki siyehitaqkákáq sene siyahnkaraatáqkákáq íre merowe. Íre meronsabé sene sánsánsábé suwahriehre arítáro kegá sene sinuo tehsúmetaté kiraq suera se subiq sutowe.

Subiq sutowara sensiwamarí miáhwana tagoge. Tagogara se mó oga ukéra áhnte opéq 1 táhúséni (1,000) opéq Sísa Karáhéreqe wahnah wahnahnowe. ⁵ Mina oga úké tanáhráqmé ebeqte oga úké tanáhráre. Mó pusa ké mi tanáhráq íre oga úkowe. Mí 1 táhúséni (1,000) opéq parabagínaraq oga úkigehe.

⁶ Ebeqte oga úké tanáhráq oga úkira kewé Manikánka omaq sito ke woe. Segá anotahtaqa iwíáh iwíáhigehe. Mó puké tanáhráqká se íre kamah arírahire. Se Manikánseq Sísa Karáhéreqe ehweh mibeq mahbeq arítáh ké

méra áhnte opéq 1 táhúséni (1,000) opéq Sísareq moráráq wahnah wahnah-nigehe.

Owainawa iraipéq airaiq tuparuahna ehwéhne.

⁷ Mi 1 táhúséni opéq parabagínaq owainawa saiqnariéhmé soraq suankéhe. Soraq súéhana owainawanka kiembogue ⁸ mah marákó marákóipéqté ké péhe íwiáh aritanieéna ábóragire. Mah marákó marákóipéqté ké sensiwiq Kókireq Mágókireq áhnte ke miáhwe. Wehukega arahwé íre sáhnahoráhonserah se áhnte ke puana íre sáhnahoráhire. Mi ke ebehigeheéna owainawanka soruparítéhre.

⁹ Moke mi kegá ebehoneheéra pokue Maniká tagariáh ké miáhrabeq wega arutaboiri ke suwahpeq abugeqnaáhnuriáhwana íópeqté írobina tunse moke mi ke tabipáhrarúéhre. ¹⁰ Tabipáhrarúéhana Manikánka owainawa, péhe íwiáh arítéh áni táhtoqme anotah púrúrúia káwéhú, osoréh ébáhnkákáq íráreh kawéhúpépéq tuparúéhre. Áwéhq poeráhq tahnsa áninseq péhe éhwéh irari áninseq miéhya iraipéq mitaq moráráq ahriahri mía míaoheherawoe. Wéhékáhnkakaq inokáhpeqkákáq kamah arinara ahriahri uwo uwo oneherawoe.

Ehweh aritena sainsue ehwehne.

¹¹ Íné Sóniga tagogana wahnahnirabeqte siáh, anotah taberábe siáh kéhrana tagoge. Mitaq tútuue wahnahni aní anotah aní púana we miéhtáq mah marákó marákóákáq íópeqkákáq íre kahrahire. Peh tabanagirana mó íre ábóraq kéhre. ¹² Moke pukia kéwé anotah kereq íre síwiqkakaq kéreq wahnahnirabeq iriwe miáhwana tagoge. Moke sene arambehri púkuipéq sehiranja kéhrana mi pukúwári pugeqme tagehre. Mi wahnáhnká púkuipéqté séhírá tagéna wehukene arambehri íwiáhue tagéna ehweh aritena sainsúéhre. We mó pukú matíéhana mi pukúwé oga mérapeq kioráho kené síwiq kéh púkúe.

¹³ Sóreq wanínká pukia keyábé, Sóreq wanípépéqté kiembogue pokoro aritéhrara Puké Aninseq Iraipéqté Áninseqka pukia keyábé, Iraipéq sueq pokoro aritehye. Pukia kegá pokue sainsúéh ánipá sewana wega oga míarotaté árámbéhri pukia ké peh moráni moráninue íwiáhue tagéna ehweh aritena sainsúéhre.

¹⁴ Sainsuena Puké Aninseq Iraipéqté Áninseq anotahtaq osoréh íráreh káwéhúpépéq tuparúéhre. Wehuke osoréh íráreh káwéhúpépéq tuparúéhmé anehete puké tanahráq míre. ¹⁵ Oga mérapeq awaq miéhra ke síwiq kéh púkuipéq tagéna mitaq síwiq íre kéh kéwé anotah osoréh íráreh kawéhúpépéq tuparúéhre.

21

O ionkákáq o marákóákáq ábóraq kahna ehwéhne.

¹ Íné Sóniga tagogana ebeq kéh íópéqkákáq mah marákó marákóákáq sóreq wanínkákáq moke tabanagirana o ionkákáq o marákóákáq ábóraq kéhrana tagoge. ² Manikáne kaweq matábú o Sarúsarama suwahpeq íópeq Maniká miéhrabeqte túirana tagoge. Wene iyahnaboga o ibehini wenawehqpa móauwaneheéra awahirue sokah sokah atáhnserah mi ke suwahpeq túirana tagoge.

³ Wahnah wahnahnirabeqte éhwéhnká anotahtaq mahrarirana íróge. Anotahtaq mahraréna, Írátiáhro. Manikánka seba mía míainara se wene animári míagehe. Sereq mía míaeéna sene Wahnah miankehe. ⁴ Manikánka sereq mía

míáéna sene siurapite áqnú moke sorahruankéhe. Mi tanáhráq wehuke mó íre pukigehe. Sirupipeq mó íre umehinae. Mó íre ibitunátúnánigehe. Mó íre íbisagehe. Mó íre síérinae. Menah kárái naneqmarí aiq parabagi puana mó íre kanae irana íróge.

Manikánka, Íné tábúSORáh Kéné Wahnah míanie i ehwéhne.

⁵ Wahnah wahnahnirabeqte síáhráq tútuue míéh ánínká mahraréna, Írátíáhro. Ínéga moke o naneq aiq miraróge íre. Aiq miraróge éna mahraréna, Néne ehweh aiq pútaq ehwéh púah sehiranúno. Ómi kegá mah ehwéh aiq pútaq ehwéhne íwíáhigeheé sehiranúno íre.

⁶ Sehiranúno éna ínénsabe, Moke áhwáro arámbéhrí aiq parabarúoge. Íné téh míáhwa aní múge. Íné anehemé mía míainie. Íné ebeqte aní ména anehete aní múge. Wání tahbobói aní oga mía mía arahnó wání pehipi náwiníe. ⁷ Ahbabáq kiotaiki anínká moke kaweq naneq awaq miankéhe. Ínéga wene Maniká míahnana we néne aní mía míainkehe íre.

Moke ahbabáq aruqaruro kegá iraipéq pokigehe i ehwéhne.

⁸ Wega mó mahraréna, Áhreéra néne sánsá íre sehgió kéwé, néne ehwehnsabé íre aiq pútare aintáh kéwé, ahbabáq aruqaruro kewé, mó ke subiq súáh kéwé, mó aniné weh ahre abario kewé, mó ke ánéhgió kéwé, ahgora sansáno kewé, péhepehe manikánsábé iwíáh iwíáh atáh kéwé, moke péhe éhwéh irare irareo kewé, moke mi kegá iraipéq pokoneherawoe. Segá anotah púrúruia osoréh íráreh kawéhúpípeq awaq miagéhe.

Peh anotah púrúruia kawéhúmé osoréh ébáhnkákáq íráreh kawéhúpípeq tuparúáhwe. Sano ebáhnká anotah osoréhnserah mi kawéhúpípeq anotahtaq osorosog aruqarurire. Irapéq awaq mewé anehete puké tanáhráq míre íre.

Sóniga o Sarúsarama suwahpeq tagó ehwehne.

⁹ Wega mó mahraréna, Abapete téhraníté íopeqte ké kamah arieráhi naneq matawewáhwe. Íopeqte ánínká mibeqte ínéba séna ínénsabe, Mahbeq súno. Sipisípiq Áráhqe ibehiní sokigi awiníboq máho íre. ¹⁰ Máho éna néniwa móintena anotah sawéhrápéq móintéhre. Manikáne kaweq matábú o Sarúsarama suwahpeq íopeq Maniká míéhrabeqte túirana tagoge.

¹¹ Manikáne téhreh naneqka mi matábúráq anotahtaq téhrehre. Mi téhrehme mó kuasa téhrehre. Kaweq ebáh áhnte moné tahnsa ebáh áwiq sásipaga tahnsa téhrehre. Mi matábúwé timano tahnsa anotah téhreh matábúe. ¹² Mi matábúráq anotah kurí kéhrana mi kurípeq airápété téhtaré ónsá kéhrara airápété téhtaré íopeqte kegá mó onsáráq mó onsárarue wahnahnowe.

¹³ Airápété téhtaré Ísara kahnáh mó kahnáh mó kahnáh síwíq sehirania morá moráue onsaraq kéhre. Ío kiembogirabeqte ónsáwé apahtároe. Ío tupekirabeqte ónsáwé apahtároe. Ébeq ayehrápéqte ónsáwé apahtároe. Mó ébeq ayehrápéqte ónsáwé apahtároe. ¹⁴ Mi kurí áwahebi airápété apahtároe págege ebáh kéhre. Mi kurí ahpi Sipisípiq Áráhqa eqmaréh ké síwíq airápété téhraníté síwíq kéhre.

¹⁵ Íné ehweh tení ánínká kaweq agehmare karatáté mi matábúákáq mi kuríákáq onsawárinkákáq agehmaranieéna matíéhre. ¹⁶ Mi matábúwé ahnansahrapeq ébeq ahnánáshrápéq nahorapeq nehwiehrapeq peh monseráhne. Íopeqte ánínká agehmare karatáté agehmaréhrana peh íre wahto 2,200 kirómítá kéhre. Sehwerapeq moq agehmaréhrana peh monseráhnire.

¹⁷ Mi matábúrápéqté kúriwé tahperue aghemaréhmé 144 mitá tahnsane. Wehukéninká mátabu aghemaréhnserah íópeqté áninká aghemaréhre.

¹⁸ Mi kuriwé sásipa ebáhtáté pera kurie. Mi matábúráq kéh náneqmarínká kóraraté miraia tímánónká tahnsanue anotah téhrehre. ¹⁹ Mi matábú áwahewé áhnte kaweq ebáh awahriq naneq ebáhtáté pearéhre. Náhmbáh 2 ebáh mankuara ebáhmé sápaíae. Náhmbáh 3 ebáhmé ágétie. Náhmbáh 4 ebáhmé sehenáh tahnsa ebáhmé émérae. ²⁰ Náhmbáh 5 ebáhmé sároníkisie. Mi ebáhmé tautáúqkakaq taberábeakáq ebáhne. Náhmbáh 6 ebáhmé tautáúq ebáhmé kóniriánie. Náhmbáh 7 ebáh wiehq ebáhmé kárisórátie. Náhmbáh 8 ebáh sehenáh tahnsa ebáhmé péririe. Náhmbáh⁹ ebáh wiehq ebáhmé tópásie. Náhmbáh 10 ebáhmé kirisópésae. Náhmbáh 11 ebáhmé áhiásinie. Náhmbáh 12 ebáh tautáúq ebáhmé ámétisie. Mi ebáhmárimé mó naneq mó naneq tahnsá ebáhmárinéna áhnte moné tahnsa ebáhmárine.

²¹ Kuriraté ónsáwé airápété téhtaré ónsáwé anotah pasésúq tahnsa náneq taberábe pasésúqtáté mó onsá mó onsáue miraia ónsáwárine. Mi matábúrápéqté áhmé kóraraté miraia áhnéna timanonka téhrehnserahni ahne.

²² Íné tagome mi matábúráq Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh íre kéhre. Írakaumo. Maniká itene Wahnah moke miraorahi anínseq Sipisípiq Áráhqseq mitaq míehya puana Manikánsabe iwíáh iwíáh atáh náh íre kéhre. ²³ Mitaq íónkakaq pópoqnahakáq íre kéhre. Írakaumo. Manikáne téhreh naneqka mitaq téhrehrana Sipisípiq Áráhqka áráhmu tahnsá áni míéhre. ²⁴ Manikáne téhreh naneqka téhrehrebeqme mah kehiná kéhínánká mitaq nogigéhe. Mah marákóipéqté wáhnáh kégá sene kaweq mensáméhnsánkákáq mi matábúrápéq mewe sigéhe. ²⁵ Wéhékáh mi matábúrápéqté ónsá íre paiqmaragéhe. Mitaq íre sunkíkírina puana mi onsá ahriahri íre paiqmaranehera-woe.

²⁶ Mah kehiná kéhínané kaweq naneqmarínkáq sene awahriq naneqkákáq mi matábúrápéq mewe sigéhe. ²⁷ Moke ahbabáq mitaq íre serahowe. Ahbabáro kereq péhe éhwéhnkákáq kéreq mitaq íre serahowe. Ahqáho. Írakaumo. Peh morá Sipisípiq Áráhqne oga mérapeqté púkúipéq sensíwíq kéh kégá mitaq serahowe.

22

Oga mé wanínkákáq oga mé awánkánkákáqsábé éhwéhne.

¹ Íópeqté áninká oga mé waní sokigi anirana mi wanímé timanonka téhrehnserahnire. Mi waní ahyahipeqmé Manikánseq Sipisípiq Áráhqseqka wahnahnóyarabeqte túíre. ² Tuena mi matábúrápéqté áh ákáhpi túíre. Oga mé awanká mi waní ayehráq éberiopeq éberiopeúe kéhre. Mi awánkátáq airápété téhtaré mó naneq mó naneq seránue iyéhre. Mó iotáq mó naneq será iyena mó iotáq mó naneq seránue iyéhre. Mi awánká ánáwharínká mah kehiná kéhíná kawerarítéhre. ³ Manikánka kamah arina naneqmarí mitaq mó íre kanawire.

Manikánseq Sipisípiq Áráhqseqka mitaq wahnah wahnahnigehe. Moke Manikáne arambehri kegá wensabé iwíáh iwíáh atagéhe. ⁴ Iwíáh iwíáh atera wene auranabiah tagagehe. Wenáwíq sene siyehitaq kanae. ⁵ Mitaq íre sunkíkíraginae. Maniká itene Wahnahnka mitaq téhreh puana áráhmuakáq íónkakaq mitaq íre kanae. Írakaumo. Wene arambehri kegá ahriahri mitaq wahnah wahnahnigehe.

Sísaga, Apubúue tuinauge i ehwéhne.

⁶ Íópeqté áńńká ínénsabe mahraréna, Ínéga teawú éhwéh aiq pútaq éhwéh púana wehukega aiq pútare aintahráhowe. Maniká itene Wahnahnka wene ehweh irare ke iwíáh arítéhrara pahsúáhwe. Amahnágawé áhńbórá sína naneqmarí wene arambehri ke sokigi arínkeheéna íópeqté áńí eqmaréhrana túire ire.

⁷ Íópeqté áńńká mó mahraréna, Írátíahno. Sísaga mahraréna, Íné apubúue tuinauge ire. Mah pukúípéqté éhwéh sehgió kégá iwíáh iwíáhigehe ire.

⁸ Mah éhwéh irena mi naneqmarí tagotaq sokigii aniné aigárátáq iwíáh iwíáh atanieéna káuqmunue miógana ⁹ wega ínénsabe, Ahqáho. Íre miraúno. Íné itereq moráráq arambehriu aní múge. Manikáne ehweh irare kereq mah pukúípéqté éhwéh sehgió kéreq itereq moráráq arambehriu aní múge. Manikánsabe webataq iwíáh iwíáh ato ire.

¹⁰ Íópeqté áńńká ínénsabe mó mahraréna, Arega púkuipéq sehiranóna ehwéhme unkumehrataq íre táhparó. Írakaumo. Mi tanáhráq áhńbóráńi puah íre táhparó. ¹¹ Mi tanáhráq sínaraq ahababáq kega peh ahababárigehe. Íre mirao naneq sansáno kegá peh sene sáńsá miraigehe. Tábúsoréh sáńsáno kegá peh tábúsoréh sáńsá miraigehe. Kaweqtaq mía mía kegá peh kaweqtaq mía míaiagehe ire.

¹² Sísaga mahraréna, Írátíáhro. Íné apubúue tuinauge. Túónaraq wehukene arambehri saraqme tagéna awehraq apéq morání moránínue náinauge. ¹³ Íné téh miáhwa aní múge. Íné anehemé mía míainauge. Íné ebeqte aní ména íné anehete áńí múge. Íné moke náneq áwahe aní múge. Moke áhwáro arámbéhrí aiq parabarúó áńí múge ire.

Kaweq matábúrápéq íre kioráho keyábé éhwéhne.

¹⁴ Sísaga mó mahraréna, Wehukega sene korósi pabeq paberowana taberábe aginsabé iwíáh iwíáhowe. Mina inserah sene sirupipeq pabeq paberia kegá oga mérapeq mi kawéq matábúrápéq kioráhonsabé iwíáh iwíáhigehe. Segá mitaq oga mé awankánara ísiwe nagehe. ¹⁵ Ahababáq kega mitaq íre kioráhowe. Ánéhgió kéreq mó kené weh ahre abario kereq mó aní subiq súáh kereq péhepehe manikáńsábé iwíáh iwíáh atáh kéreq moke péhe éhwéh irare sansá suwahbeh kereq peh máhpeq mía míaéra mitaq íre kioráhowe ire. ¹⁶ Íre kioráhowe éna ínénsabe, Íné Sísaga uge. Íné Tébitine anahwa úge. Íné tuembinága téhrehnsrahni aní múge. Íné tagariáh kegá mah éhwéh irageheéna íópeqté áńńká mah éhwéh ite teinkeheéna eqmaróge ire.

¹⁷ Manikáne Awanseq Sísaga tagariáh kéreqka Sísansabé, Mahbeq tuo ewe. Mah éhwéh íráh kegá moq mahbeq tuo igehe. Wání tahbobóí kegá séra oga mé wanínsabé suwahbeh kegá pehipi nagehe.

Sóniga mah pukú sáńsáhó keyábé págege ehwéh pahsúéh éhwéhne.

¹⁸ Mah pukúípéq mókake sína naneqsabé éhwéh aiq sehiranuge. Mi sehirá sáńsahwe tagahro. Págege ehwéh teiníboq írátíáhro. Mah éhwéh síwáhnori aníńká mó ehwéhńkákáq masosahrue síwáhnorínaraq mah éhwéhńká kama-horahi naneq teínserah mi aní moq anotahtaq kamah awínkéhe. ¹⁹ Mah éhwéh síwáhnori aníńká moke íre síwáhnoria peh ákáhtaq síwáhnorínaraqmé wega awaq miahráhi naneq Manikánka meyankehe. Oga mé awankánarame

mi anínká íre awaq miankéhe. Mah ehwéhmé kaweq matábúrápéqsábé teíre.
Mi anínká mi matábú íre awaq miankéhe.

²⁰ Mah ehwéh tení anínká mahraréna, Íné aiq pútaq apubúue tuinauge ire.
Aiq mire. Sísa itene Wahnahno, mahbeq tuo uge.

²¹ Sísa itene Wahnahnka moke we tagariona keyabé arutaboiréna séhréh
aitéhre. Aiq mire.

Read the New Testament daily

January

date	Scripture
1	Mátíyu 1.1-2.12
2	Mátíyu 2.13-3.6
3	Mátíyu 3.7-4.11
4	Mátíyu 4.12-25
5	Mátíyu 5.1-26
6	Mátíyu 5.27-48
7	Mátíyu 6.1-24
8	Mátíyu 6.25-7.14
9	Mátíyu 7.15-29
10	Mátíyu 8.1-17
11	Mátíyu 8.18-34
12	Mátíyu 9.1-17
13	Mátíyu 9.18-38
14	Mátíyu 10.1-23
15	Mátíyu 10.24-11.6
16	Mátíyu 11.7-30
17	Mátíyu 12.1-21
18	Mátíyu 12.22-45
19	Mátíyu 12.46-13.23
20	Mátíyu 13.24-46
21	Mátíyu 13.47-14.12
22	Mátíyu 14.13-36
23	Mátíyu 15.1-28
24	Mátíyu 15.29-16.12
25	Mátíyu 16.13-17.9
26	Mátíyu 17.10-27
27	Mátíyu 18.1-22
28	Mátíyu 18.23-19.12
29	Mátíyu 19.13-30
30	Mátíyu 20.1-28
31	Mátíyu 20.29-21.22

February

date	Scripture
1	Mátiyu 21.23-46
2	Mátiyu 22.1-33
3	Mátiyu 22.34-23.12
4	Mátiyu 23.13-39
5	Mátiyu 24.1-28
6	Mátiyu 24.29-51
7	Mátiyu 25.1-30
8	Mátiyu 25.31-26.13
9	Mátiyu 26.14-46
10	Mátiyu 26.47-68
11	Mátiyu 26.69-27.14
12	Mátiyu 27.15-31
13	Mátiyu 27.32-66
14	Mátiyu 28.1-20
15	Máhka 1.1-28
16	Máhka 1.29-2.12
17	Máhka 2.13-3.6
18	Máhka 3.7-30
19	Máhka 3.31-4.25
20	Máhka 4.26-5.20
21	Máhka 5.21-43
22	Máhka 6.1-29
23	Máhka 6.30-56
24	Máhka 7.1-23
25	Máhka 7.24-8.10
26	Máhka 8.11-9.1
27	Máhka 9.2-29
28	Máhka 9.30-10.12

date	Scripture
1	Máhka 10.13-31
2	Máhka 10.32-52
3	Máhka 11.1-26
4	Máhka 11.27-12.17
5	Máhka 12.18-37
6	Máhka 12.38-13.13
7	Máhka 13.14-37
8	Máhka 14.1-21
9	Máhka 14.22-52
10	Máhka 14.53-72
11	Máhka 15.1-47
12	Máhka 16.1-20
13	Árúka 1.1-25
14	Árúka 1.26-56
15	Árúka 1.57-80
16	Árúka 2.1-35
17	Árúka 2.36-52
18	Árúka 3.1-22
19	Árúka 3.23-38
20	Árúka 4.1-30
21	Árúka 4.31-5.11
22	Árúka 5.12-28
23	Árúka 5.29-6.11
24	Árúka 6.12-38
25	Árúka 6.39-7.10
26	Árúka 7.11-35
27	Árúka 7.36-8.3
28	Árúka 8.4-21
29	Árúka 8.22-39
30	Árúka 8.40-9.6
31	Árúka 9.7-27

date	Scripture
1	Árúka 9.28-50
2	Árúka 9.51-10.12
3	Árúka 10.13-37
4	Árúka 10.38-11.13
5	Árúka 11.14-36
6	Árúka 11.37-12.7
7	Árúka 12.8-34
8	Árúka 12.35-59
9	Árúka 13.1-21
10	Árúka 13.22-14.6
11	Árúka 14.7-35
12	Árúka 15.1-32
13	Árúka 16.1-18
14	Árúka 16.19-17.10
15	Árúka 17.11-37
16	Árúka 18.1-17
17	Árúka 18.18-43
18	Árúka 19.1-27
19	Árúka 19.28-48
20	Árúka 20.1-26
21	Árúka 20.27-47
22	Árúka 21.1-28
23	Árúka 21.29-22.13
24	Árúka 22.14-34
25	Árúka 22.35-53
26	Árúka 22.54-23.12
27	Árúka 23.13-43
28	Árúka 23.44-24.12
29	Árúka 24.13-53
30	Sóni 1.1-28

date	Scripture
1	Sóni 1.29-51
2	Sóni 2.1-25
3	Sóni 3.1-21
4	Sóni 3.22-4.3
5	Sóni 4.4-42
6	Sóni 4.43-54
7	Sóni 5.1-23
8	Sóni 5.24-47
9	Sóni 6.1-21
10	Sóni 6.22-40
11	Sóni 6.41-71
12	Sóni 7.1-29
13	Sóni 7.30-52
14	Sóni 7.53-8.20
15	Sóni 8.21-30
16	Sóni 8.31-59
17	Sóni 9.1-41
18	Sóni 10.1-21
19	Sóni 10.22-42
20	Sóni 11.1-53
21	Sóni 11.54-12.19
22	Sóni 12.20-50
23	Sóni 13.1-30
24	Sóni 13.31-14.14
25	Sóni 14.15-31
26	Sóni 15.1-27
27	Sóni 16.1-33
28	Sóni 17.1-26
29	Sóni 18.1-24
30	Sóni 18.25-19.22
31	Sóni 19.23-42

date	Scripture
1	Sóni 20.1-31
2	Sóni 21.1-25
3	Eqmaro 1.1-26
4	Eqmaro 2.1-47
5	Eqmaro 3.1-26
6	Eqmaro 4.1-37
7	Eqmaro 5.1-42
8	Eqmaro 6.1-15
9	Eqmaro 7.1-29
10	Eqmaro 7.30-50
11	Eqmaro 7.51-8.13
12	Eqmaro 8.14-40
13	Eqmaro 9.1-25
14	Eqmaro 9.26-43
15	Eqmaro 10.1-33
16	Eqmaro 10.34-48
17	Eqmaro 11.1-30
18	Eqmaro 12.1-23
19	Eqmaro 12.24-13.12
20	Eqmaro 13.13-41
21	Eqmaro 13.42-14.7
22	Eqmaro 14.8-28
23	Eqmaro 15.1-35
24	Eqmaro 15.36-16.15
25	Eqmaro 16.16-40
26	Eqmaro 17.1-34
27	Eqmaro 18.1-21
28	Eqmaro 18.22-19.12
29	Eqmaro 19.13-41
30	Eqmaro 20.1-38

date	Scripture
1	Eqmaro 21.1-16
2	Eqmaro 21.17-36
3	Eqmaro 21.37-22.16
4	Eqmaro 22.17-23.10
5	Eqmaro 23.11-35
6	Eqmaro 24.1-27
7	Eqmaro 25.1-27
8	Eqmaro 26.1-32
9	Eqmaro 27.1-20
10	Eqmaro 27.21-44
11	Eqmaro 28.1-31
12	Aroma 1.1-17
13	Aroma 1.18-32
14	Aroma 2.1-24
15	Aroma 2.25-3.8
16	Aroma 3.9-31
17	Aroma 4.1-12
18	Aroma 4.13-5.5
19	Aroma 5.6-21
20	Aroma 6.1-23
21	Aroma 7.1-14
22	Aroma 7.15-8.6
23	Aroma 8.7-21
24	Aroma 8.22-39
25	Aroma 9.1-21
26	Aroma 9.22-10.13
27	Aroma 10.14-11.12
28	Aroma 11.13-36
29	Aroma 12.1-21
30	Aroma 13.1-14
31	Aroma 14.1-23

date	Scripture
1	Aroma 15.1-21
2	Aroma 15.22-16.7
3	Aroma 16.8-27
4	1 Kórína 1.1-17
5	1 Kórína 1.18-2.5
6	1 Kórína 2.6-3.4
7	1 Kórína 3.5-23
8	1 Kórína 4.1-21
9	1 Kórína 5.1-13
10	1 Kórína 6.1-20
11	1 Kórína 7.1-24
12	1 Kórína 7.25-40
13	1 Kórína 8.1-13
14	1 Kórína 9.1-18
15	1 Kórína 9.19-10.13
16	1 Kórína 10.14-11.1
17	1 Kórína 11.2-16
18	1 Kórína 11.17-34
19	1 Kórína 12.1-26
20	1 Kórína 12.27-13.13
21	1 Kórína 14.1-17
22	1 Kórína 14.18-40
23	1 Kórína 15.1-28
24	1 Kórína 15.29-58
25	1 Kórína 16.1-24
26	2 Kórína 1.1-11
27	2 Kórína 1.12-2.11
28	2 Kórína 2.12-17
29	2 Kórína 3.1-18
30	2 Kórína 4.1-12
31	2 Kórína 4.13-5.10

date	Scripture
1	2 Kórina 5.11-21
2	2 Kórina 6.1-13
3	2 Kórina 6.14-7.7
4	2 Kórina 7.8-16
5	2 Kórina 8.1-15
6	2 Kórina 8.16-24
7	2 Kórina 9.1-15
8	2 Kórina 10.1-18
9	2 Kórina 11.1-15
10	2 Kórina 11.16-33
11	2 Kórina 12.1-10
12	2 Kórina 12.11-21
13	2 Kórina 13.1-14
14	Kárétia 1.1-24
15	Kárétia 2.1-16
16	Kárétia 2.17-3.9
17	Kárétia 3.10-22
18	Kárétia 3.23-4.20
19	Kárétia 4.21-5.12
20	Kárétia 5.13-26
21	Kárétia 6.1-18
22	Épésa 1.1-23
23	Épésa 2.1-22
24	Épésa 3.1-21
25	Épésa 4.1-16
26	Épésa 4.17-5.2
27	Épésa 5.3-33
28	Épésa 6.1-24
29	Pírípái 1.1-26
30	Pírípái 1.27-2.18

date	Scripture
1	Pirípái 2.19-3.6
2	Pirípái 3.7-4.1
3	Pirípái 4.2-23
4	Kórósia 1.1-20
5	Kórósia 1.21-2.7
6	Kórósia 2.8-23
7	Kórósia 3.1-17
8	Kórósia 3.18-4.18
9	1 Tésárónáika 1.1-2.9
10	1 Tésárónáika 2.10-3.13
11	1 Tésárónáika 4.1-5.3
12	1 Tésárónáika 5.4-28
13	2 Tésárónáika 1.1-12
14	2 Tésárónáika 2.1-17
15	2 Tésárónáika 3.1-18
16	1 Tímóti 1.1-20
17	1 Tímóti 2.1-15
18	1 Tímóti 3.1-16
19	1 Tímóti 4.1-16
20	1 Tímóti 5.1-25
21	1 Tímóti 6.1-21
22	2 Tímóti 1.1-18
23	2 Tímóti 2.1-21
24	2 Tímóti 2.22-3.17
25	2 Tímóti 4.1-22
26	Táitása 1.1-16
27	Táitása 2.1-14
28	Táitása 2.15-3.15
29	Pirémóna 1.1-25
30	Íbaru Ke 1.1-14
31	Íbaru Ke 2.1-18

date	Scripture
1	Íbaru Ke 3.1-19
2	Íbaru Ke 4.1-13
3	Íbaru Ke 4.14-5.14
4	Íbaru Ke 6.1-20
5	Íbaru Ke 7.1-19
6	Íbaru Ke 7.20-28
7	Íbaru Ke 8.1-13
8	Íbaru Ke 9.1-10
9	Íbaru Ke 9.11-28
10	Íbaru Ke 10.1-18
11	Íbaru Ke 10.19-39
12	Íbaru Ke 11.1-16
13	Íbaru Ke 11.17-31
14	Íbaru Ke 11.32-12.13
15	Íbaru Ke 12.14-29
16	Íbaru Ke 13.1-25
17	Sémísi 1.1-18
18	Sémísi 1.19-2.17
19	Sémísi 2.18-3.18
20	Sémísi 4.1-17
21	Sémísi 5.1-20
22	1 Píta 1.1-12
23	1 Píta 1.13-2.10
24	1 Píta 2.11-3.7
25	1 Píta 3.8-4.6
26	1 Píta 4.7-5.14
27	2 Píta 1.1-21
28	2 Píta 2.1-22
29	2 Píta 3.1-18
30	1 Sóni 1.1-10

date	Scripture
1	1 Sóni 2.1-17
2	1 Sóni 2.18-3.2
3	1 Sóni 3.3-24
4	1 Sóni 4.1-21
5	1 Sóni 5.1-21
6	2 Sóni 1.1-13
7	3 Sóni 1.1-14
8	Súta 1.1-25
9	Sokigi 1.1-20
10	Sokigi 2.1-17
11	Sokigi 2.18-3.6
12	Sokigi 3.7-22
13	Sokigi 4.1-11
14	Sokigi 5.1-14
15	Sokigi 6.1-17
16	Sokigi 7.1-17
17	Sokigi 8.1-13
18	Sokigi 9.1-21
19	Sokigi 10.1-11
20	Sokigi 11.1-19
21	Sokigi 12.1-18
22	Sokigi 13.1-18
23	Sokigi 14.1-20
24	Sokigi 15.1-8
25	Sokigi 16.1-21
26	Sokigi 17.1-18
27	Sokigi 18.1-24
28	Sokigi 19.1-21
29	Sokigi 20.1-15
30	Sokigi 21.1-27
31	Sokigi 22.1-21